LVDOVICI PONTANI, VVLGO ROMANI,

ACVTISSIMI IVRIS VTRIVSQ. INTERPRETIS,

In Primam atq; Secundam Digesti Vet. Partem Commentaria,

HIERONYMI CHVCHALON HISPANI Adnotationibus illustrata.

Cum Summarijs, & Indice rerum ac verborum memorabilium, locupletißimis,

Hac in Editione, summo studio ac diligentia, ab innumeris & varijs mendis repurgata.

VENETIIS, MDLXXX.

Rubricæ & leges, quæ in Prima huius Voluminis Parte continentur.

Rubricæ & leges in secunda parte huius Voluminis contentæ.

F I N I S.

LVDOVICI PONTANI, VVLGO ROMANI,

In Primam Digesti veteris Partem acutissima Commentaria,

Doctissimorum hominum Adnotationibus illustrata.

De officio eius, cui mandata est iurisdictio.

Rubrica.

Rubr. sic continuatur, quia supra dictum est de officio ordinarij. & quia post eum est delegatus, merito postponitur de officio eius, cui mandata est iurisdi. Sed tacite opponit glo. quia leges debent adaptari congruis titulis, vt in §. quib. in j. constit. Codicis. sed hic sunt aliquæ leges tractantes de officio aliorũ, vt l. & si prætor. j̃. ergo &c. Responde, quod de connexis idem est iudicium. l. quæ religiosis. de rei vendic. ff. cle. dispendiosam. de iudi. Ideo decet de ↄnexo tractare, & hanc solutionem adde ad glo. Alio modo continuatur, dictum est supra de iurisdictione ordinaria in cognoscendo & pronunciando, nunc sequitur de ordinaria in delegando. Breuis est rubr. vide eam per te.

SVMMARIVM.

1 *Magistratuum ordines quot sint, & an consul dici possit super illustris, an tantum illustris. & nu. 24.*
Papa, Imperator, & Patricius dicuntur superillustres.
2 *Spectabiles personæ quæ dicantur.*
3 *Clarissimi qui vocentur.*
4 *Iurisdictio largo modo considerata quid sit, & ꝙ quatuor sint species iurisdictionum.*
5 *Merum imperium quid dicatur, & quid mistum.*
6 *Iurisdictio stricto modo considerata, quæ dicatur.*
7 *Officium nobile in quo differat a mercenario quo ad agendi rationem.*
8 *Iudicum genus varium.*
9 *Argumentum a contrario sensu in iure procedit.*
10 *Causa sanguinis, & pecuniaria maxima non delegantur, vno casu dempto, & hoc de iure ciuili, secus de iure canonico.*
11 *Causa sanguinis per principem delegata an possit vlterius subdelegari.*
12 *Iudex quibus ex causis se. possit absentare.*
13 *Iudex infirmus an causam meri imperij possit delegare.*
14 *Iudex multis negotijs occupatus an causam meri imperij delegabit, & an ob multitudinem causarum decidendarum.*
15 *Præside causam ex necessaria absentia delegante, an eo incontinenti reuerso expiret delegatio.*
16 *Iudice causam prohibitam delegante, an, si in ea procedatur parte nil opponente, valeat.*
16 *Causæ meri imperij delegatio inualida an possit ratificari.*
17 *Causa delegatio an partibus inuitis possit delegari.*
19 *Cã meri & misti imperij quare a maioribus magistratibus delegari non possit.*
20 *Causa infima quibus rationibus delegatur tam iure ciuili, quàm canonico.*
21 *Argumentum a contrario sensu sumpsum ex l. dicatur etiam ex mente.*
22 *Vniuersalitas quando recipiat restrictionem.*
23 *Maiori in priuilegium concessa minori non delegantur.*
25 *Dictio, si, diuersimode consideratur.*
26 *Delegatus a principe in locum præsidis mortui, an possit cognoscere de causis sano.*
27 *Delegati iurisdictio an principali adueniente deficiat.*
28 *Necessitas an possit illicita licitare, quæ alias semper essent illicita.*

LEX PRIMA.

QVæcunque. Causa meri & misti imperij competit maioribus magistratibus ex speciali priuilegio, & iõ illa non delegatur, nisi in casu absentiæ. Causæ vero viles, seu minimæ competũt cuilibet magistratui, & ideo illę delegari possunt. hoc dicit. Vel sic. Quæ ratione priuilegij specialis magistratibus tribuuntur, non possunt delegari, nisi in casibus absentiæ: quæ vero iure magistratus, delegari possunt. hoc dicit. Et magis aperte. 1 Ad euidentiam præmitte, quod quinque † sunt ordines magistratuũ, quos glo. hic ponit, alium ponit tex. cum gl. in Auth. vt ab illustribus &c. circa prin. videbis per te. gl. tñ in l. quoties. C. vbi senato. dicit consulẽ superillustrem, de quo dubito. quia l. fi. in fi. s̃. de sena. dicit eum nominari illustrẽ. Præterea arg. sic, illa est dignitas omnibus maior. l. nemini. C. de consul. lib. 12. ergo &c. Concludo ergo sic, quod consul est illustris, nõ superillustris, ergo Papa, Imperator, & Patricius sunt superillustres, quia per l. fi. C. de consu. lib. 12. & §. filiis. quibus modis ius patriæ potest. solui. Insti. Patricius eligitur ab Imperatore in suum patrem, & de officio illustrium habetur. s̃. de senato. vsque ad 2 titu. de offic. præto. Aliqui † sunt spectabiles, vt proconsules, qui eliguntur ad prouincias a consulibus, vt sunt hodie Cardinales, qui eliguntur in Marchia. Sunt etiam spectabiles, vt præ- 3 ses prouinciæ, qui eligitur cum consilio. Sunt & alii, † qui vocantur clarissimi, vt præfectus Illirici & Oriẽtis. Est & aliud genus infimum, & consistit in defensoribus ciuitatum, sunt & municipales & rectores castrorum, & ideo infimi dicuntur, quia de causis infimis cognoscunt. §. audient. in Authen. de defen. ciui. & glo. in Authen. vt ab illustribus, in princi. Omnes igitur habentes nomina alta dicuntur magistratus maiores, alij infi- 4 mi. Item iurisdictio largo † modo considerata est potestas de iure publico introducta, cum necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuendę. glo. in l. i. j̃. titu. 2. Specu. in titu. de iurisdict. om. iudic. dicit quatuor esse species iurisdictionum, scilicet merum imperium, mistum, iurisdictionem strictam, & modicam coer- 5 ctionem. Merum † imperium, per l. imperium. j̃. titu. 2. est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili expeditur, publicam vtilitatem principaliter respiciens, vt punire malefactores. Mistum est iurisdictio, quæ priuatã vtilitatem respicit, & expeditur officio iudicis nobili, vt datio tutorum, & restitutio in integrum. 6 Iurisdictio † stricta est, quæ expeditur officio iudicis mercenario ad priuatam vtilitatem, vt si agatur actione locati contra te, nec fiat mentio expensarum, potest tamen iudex in expen. ex officio cõdemnare, & hæc iurisdictio expeditur ad petitionem partis. Modica coerctio est, vt dicitur. j̃. ead. l. Item in his dicitur fungi duplici officio, scilicet nobili & mercenario deseruienti actioni intentatæ, vt j̃. de iurisdict. omn. iudic. l. i. & l. 4. C. de 7 posi. & ibi † habes, quod officium nobile intẽtatur principaliter & de p se, mercenariũ vero deseruit actioni intẽtatæ, vt ago 8 contra te ex deposito, & vltra hoc peto expen. Vltimo † iudicũ quidam ordinarii, quidam delegati. ordinarius est, vt diffinit Spec. (& cum eo sto) in tit. de iudi. §. j. versi. iudex ordinarius. Delegatus est, qui capit iurisdictionem ab habente ordinariam iurisdictionem principaliter, sed ordinarius iurisdictionem suã vniuersaliter exercet suo, vel principis priuilegio, vt l. more. j̃. ti- 9 tu. 2. Nota primo in versic. huius rei. quod † argumentum a cõtrario sensu in iure est validum, concordat. j̃. de testa: l. qui testamẽto. §. mulier. j̃. de testib. l. ex eo. & c. cum apostolica. de his, quæ fiunt a præla. sine consen. cap. & j̃. dicetur. Nota in vltimo 10 ver. quod prætor, † qui habet iure speciali, vno casu tantum dempto, causam sanguinis, vel misti imperii, hoc est, pecuniariam maximam, non possit alteri delegare. concor. l. nemo. j̃. de reg. iur. & l. solet. in prin. s̃. de offic. proconsul. l. imperiũ. j̃. tit. 2. hoc est verum de iure ciuili, sed quid de iure canonico, an possint ab habente iurisdictionem ordinariam delegari? gl. in c. in archiepiscopatu. extra de rapt. & 23. q. 4. c. illud. tenet, quod sic. fundatur per tex. in c. illud. præalleg. Est ergo regula illa generaliter approbata a Canonistis, videamus an sit vera eorum cõclusio? & puto quod non. Et primo tex. in c. illud. 23. q. 4. non facit

ad propositum, licet Legistæ sequantur, quia ibi dicitur, quod Papa potest delegare causam meri & misti imperii. Certe non dubito, quia Papa nō ligatur a lege. l. digna vox. C. de legib. Sed quid in alijs magistratibus post Papam & Imperatorē? nil ibi de eis dr̄, sed l. quoties. C. vbi senato. vel clarif. etiam vult in illis habere locum. Item & in rege. vt in c. sup quibusdam. §. pe. de verb. sig. Sed c. in archiepiscopatu, loquitur tantum in rege Siciliæ, non in alijs. Cano. etiam allegant tres tex. pro hoc maxime. c. fi. ne cler. vel mona. lib. 6. & ibi loquitur in episcopo, vel alio prælato, aut clerico habente iurisdictionem temporalem in loco. Sed illud est, quia non potest cognoscere de sanguine. c. ex literis. extra de excef. pla. & vulgata sunt iura per totū tit. ne cler. vel mona. Sed debemus reducere iura ad concordiam iuxta. l. j. C. de inof. do. & c. cum expediat. de elec. in 6. Et dicamus quod ibi sit fallacia, cum debeant reduci ad concordiam. Item standū est iuri ciuili, vbi non reperitur ɔ̄trarium decisum iure cano. cogita si tibi placet Ioan. And. plene in add. Spec. in tit. de iud. deleg. §. fi. super versic. item quod est delegatus in causa, & in tit. de iurisd. omn. iud. §. expedito. per totum Doct. formant hic vnam

11 quæstionē, pone † quod princeps delegat causam sanguinis, an delegatus possit causam alteri delegare? Cy. in l. j. C. qui pro sua iurisdi. tenet quod sic, per istum tex. per c. super. q. §. si vero. de offic. deleg. c. cum causam. de appel. & c. cum Bertholdus. de re iudi. & hoc vult ibi glo. propter suam generalitatem. Guil. approbat eam hic & in d. l. j. C. qui pro sua iurisd. per l. cum patronus. de leg. 2. Adde c. 1. de iure patro. in 6. quia ibi mutata persona, mutatur causa, & sic de persona ad personam mutatur. Tu dic, ꝙ est mutata de natura sua. l. si quando. C. de inoffi. testa. Allegat etiam Guil. tex. in l. pater. §. quindecim. de lega. 3. Breuiter responde tu pro Guil. allegando tex. in l. videamus. ff. quod met. cau. quam legē ego nouiter induco, Petr. tamen & Cy. tenent ɔ̄trium. mouentur, quia non debet plus posse delegatus, q̄ ordinarius, sed ordinarius non potest causam meri imperii cōmittere, vt est hic casus, ergo nec delegatus. Responde quod nō est verum in delegato principis. c. sane. extra de offi. deleg. cum gl. sua, quā tene menti, quia delegatus principis est maior quocunque alio ordinario quo ad illā causam. Bart. hic & in l. alijs. s̄. de offi. proconsul. tenet opin. Guil. ego teneo cū Cy. & Pe. per tex. in l. antiquitas. C. de vsufruc. Scias quod vsusfructus nō trāsit ad hæredes vsufructuarii regulariter. §. si inter. Insti. de vsufr. sed pone quod de voluntate testatoris fuit effectus transitorius ad hæredes, an defuncto vno hærede transeat ad aliū? & p illā l. antiquitas. non durat ius transitoriū, licet semel trāsiuerit. Sed

12 l. qui data. quib. ex cau. maio. vult † quod iudex pōt se absentare ex causa necessaria. Ego etiam addo causam voti, & similiter pōt, per l. illud. ff. de offic. præsi. Item causa eūdi visum ægrotos consanguineos. l. qui cū vna. §. vlti. de re milita. Item propter occupationem & curam rei familiaris, vt l. longius. ff. de iud.

13 Quærunt hic Doc. ex † iusta causa absentiæ meri imperij causa potest alij delegari. Quid si iudex sit infirmus, an possit causam meri imperij alij delegare? certe vr̄ quod sic. Aequiparantur. n. necessaria absentia & infirmitas. l. aut si valetudinem. ff. de procur. adde c. 2. de procu. in 6. & c. cum S. de offi. deleg. in 6. & l. j. s̄. de offic. ɔsul. Ego ɔ̄ per c. si pro debilitate. de offic. deleg. vbi delegatus principis quāuis sit maior quolibet ordinario, si tamen propter debilitatē velit delegare, non pōt. si sint causæ graues, quia præsentia sua exigitur per c. allegat. Quæritur vlterius, po-

14 ne † quod propter multitudinem negotiorum iudex non possit omnia exercere, an ob hoc poterit causam meri imperij delegare? Bart. dicit quod non, per versi. & non aliter. Quæritur vlterius pone, ꝙ occupatur multitudine causarum, an possit alteri delegare vnam meri vel misti imperij? Certe sic, quia eadē est ratio scd̄m Guil. sed male dicit per tex. in l. placet. ver. quod nō ita. C. de peda. iudi. fm̄ intellectum datum ibi a Bart. Dubitatur

15 ēt, præses † delegat cām ex absentia necessaria, an eo ipso redeunte expiret incontinenti iurisdictio delegata? dicit Bar. quod sic. alleg. glo. in l. qui mutuam. §. non ideo. ff. manda. Secūdo alleg. hanc legem in arg. sed male dicit, per c. cū plures. de offi. dele. in vj. iuncta glos. in verbo, nequibunt. & in verbo, recusaret, vbi si duo fuerint iudices delegati cū clausula de qua ibi, & vnus incępit, occupat cognitionem alterius, an possit alius prosequi? certe sic. Et si vnus infirmatur an eo sanato expiret cognitio illius alterius? certe non, vt per c. si duo. ver. cęterū. de procur. in 6. vbi duo danī procuratores insolidum, si vnus præoccupat, alter nō exercet, nisi occupans absentet vel infirmet. an liberato vel reuerso eo, qui prius incępit, possit cognitionē ad finem ꝓsequi? certe sic, qd̄ est valde pulchrum ad iudicē delegatū. Ego teneo contrariū per c. dispendia. de rescrip. in 6. & l. nulli. C. de iudi. & qd̄ no. Inno. in c. cū M. Ferrariēsis. de cōsti. quia ɔtinētia causæ nō debet diuidi dictis iuribus. Vltimo quęro, an data longa absentia vel paruo tpe duratura. possit causa delegari? Et hoc primo p l. si longius. in prin. ff. de iudi. vbi ēr habes, quod pp occupationem causæ familiaris causa pōt delegari. Secundo per l. pen. §. fi. ff. de vaca. mune. quæ habet in absentia longa. glo. in c.

16 1. vt li. non contest. cum ibi plene no. Pone iudex delegauit † causam, quę prohibetur, & pone, quod processum est in causa, nec est oppositū a parte, an valeat processus? diceret quilibet quod sic. tamen sto cum glo. in c. cum Bertoldus. extra de re iudi. & ꝑ illa est. l. a iudice. C. de iudi. Sed quid si non obijcitur, an valeat processus factus corā iudice? non decido hoc pro nūc. Item

17 † pone ꝙ pręses delegat cām meri imperij, an possit ratificari & approbari, licet nō valuerit delegatio? vr̄ ꝙ non per regulā, quæ est in c. cū teneamur. de app. dicas tn̄ ꝙ potest ratū haberi p principē, non per delegantem, per illum tex. Vltimo videamus † an

18 possit præses delegare partibus inuitis, vt in c. pastoralis. §. quāuis. c. fi. extra de offi. dele. & per Spec. in tit. de iudi. deleg. §. iam nunc dicendū. ver. in casibus autē. & tex. in c. quāuis. & c. pastoralis. in prin. & c. fi. & vbique cano. extra de offic. deleg. Quæro

19 de ratione † quare causæ meri & misti imperij nō possint a maioribus magistratibus delegari? credo ꝙ hæc sit illa, quia ɔmittunī maioribus magistratibus pp grauitatē earū, vt p̄sidi ꝓuincię, & nō minoribus iudicibus, vt in l. j. §. his cunabulis. ver. credidit enim princeps. ff. de offic. præfec. præt. sed casum habes, ꝙ vbi eligitur industria personæ, causa non pōt delegari, in c. q̄uis.

20 de offi. dele. in antiq. Quæ est ratio ꝙ causæ † infimę possunt delegari? ea est, quia nō committuntur pp industriam, sed cuilibet quātūcūq; vili psonæ, qd̄ tene menti. Venio ad argumētū a cōtrario sensu, de quo apud Cano. in c. apostolica. de his, quæ fiūt a præla. sine ɔsensu cap. Aut quæris an habeat locū in ɔ̄ctibus, an in vltimis volūtatibus, an in sentētia, an in rescriptis, an in legibus, an in statutis, &c. In ɔ̄ctibus locum habet, vt l. inter socerum. §. cū inter. de pact. dot. l. si cū dotem. sol. matri. In fideicōmissis. l. fi. de leg. 2. l. cum patrem. C. de condi. inser. In sententiis affirmatiue habet locum. l. si inter te & me. ff. de excep. rei iud. l. Pōponius. §. quærit. ff. de procu. negatiue non. Quid in iuramento? habes in l. sed si possessori. iuncta. l. p̄ceden. ff. de iureiu. an habeat locū in rescriptis. habes tantū glo. in l. si ꝓcurator. §. si ignorātes. ff. māda. quā pro nūc nō rumino. An habeat locum in legibus, habes hic. An in statutis, est magna quæstio Bart. ponit hic & in l. omnes populi. s̄. de insti. & iure. Bal. in l. apud antiquos. C. de fur. & Dy. in c. quod est ob gratiam. de regu. iur. in 6.

21 Doct. dubitant an † argumētū a ɔ̄rio sensu sumptū ex lege dicatur ex mente legis, an vero ex pręsumpta? Doct. sunt cōtrarii, miror de eis, qa habēt casum decidentē, ꝙ sumitur ex præsumpta mente legislatoris. l. apud antiquos. ver. per coniecturam. C. de fur. l. 2. ff. si ta. te. nul. exta. habeo tex. ꝙ sumptū ex ɔiectura non dicitur sumptum nisi interpretatiue ex coiectura tā mēte & nō expressa, & indubitata legislatoris. In glo. j. quā intro per modū oppositionis, dicitur, quæcūq; dictio vniuersalis est, ergo debet vniuersa cōprehendere, sed in integrum restitutio est meri imperij, ergo non debet posse delegari. Glos. respōdet & cōcludit,

22 ꝙ vniuersalis recipit restrictionem. Quādo recipiat, remitto ad ea, quæ habentur in l. 1. C. de sacrosan. eccle. l. 1. ff. mand. l. qui certo loco. ff. de iudi. Vide Bart. latius in l. j. §. nunciatio. de noui oper. nunc. Bar. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cau. ver. plene resp. C. qui accu. non poss. l. momentaneę, quæ est limitata p tex. l. gradatim. §. sed si lege. j. de mu. & hon. Adde ꝙ restringit dictio vniuersalis rōne importunitatis potentię, & in dubio intelligit̄ ɔcessum officiū minus. c. in pluribus. de p̄b. in 6. Itē in priuilegiū excellētis officij, vt puta, sunt officia dignissima in vrbe, certe in dubio nō venit maius in cōcessione generali. c. q̄uis.

23 de præb. in 6. Itē cōcludit gl. ꝙ ea, † quæ maiori in priuilegiū cōcedūtur, nō minori delegari nō possunt. Opp. vt s̄. de resti. in integ. quæ ɔpetit maiori p tex. in l. ea quæ. §. magistratibus. ad municip. sed habeo casum in l. fi. C. vbi & apud quē. ꝙ pōt delegari. Quid ergo dicendū? Respōde ibi esse fallētiā, hic no. regulā. sed omnis regula exceptionem patitur, ergo &c. Quæ sit ratio? mihi speciali tatē allegant, glo. in l. j. ff. de dam. infec. dixit speciale fraude minoris. Falsa est ratio sua, quia sequeret̄, ꝙ in integrū restitutio data maiori nō posset delegari, qa nō est minoris, ergo deficit causa, per d. l. fi. C. vbi & apud quē. sed specialitas est causa in integrū, quæ est fauorabilis, vt l. j. de in integ. resti. ita & l. fi. C. eo. In ea. l. ibi textualis est. vsque ad verbū ɔstitutione. vide p tex. & alleg. ibi gl. l. secundū quā nō pōt trāsigi super alimētis futuris, nisi cum decreto iudicis. Itē oppono de alijs legibus.

24 Meo iudicio ɔcludit glo. ꝙ quatuor sunt ordines † magistratuū. Adde quintū. s. consulem, fm̄ Bar. Papam & Imperatorem, fm̄ me patriciū. Secūdo cōcludit, ꝙ cognitio pertinēs minoribus, si cōcedatur maioribus, censetur cōcessa in priuilegium. Respōdetur a contrario ergo, ꝙ quæ nō cōmittuntur speciali priuilegio; possunt delegari. In ea. ibi, iurisdic. concludit ergo glos. ꝙ si præses delegat causas generaliter, quas habet, non veniunt causæ, quæ specialiter sibi tribuuntur. Secūdo cōcludit ꝙ non possit delegari minima causa, si specialiter præsidi commissa sit.

Tu

Tu corrobora p duas bonas rõnes. p c. quod translationẽ. de offi. deleg. vbi, quia Papa gñaliter delegat, non intelligiř delegare. q̃ in priuilegiũ sedis Apostolicæ veniũt. Itẽ robora, ꝙ in gñali sermone non vř mandari gñaliter, quod spãliter mandari nõ posset. l. Lucius. §. imperator. ad muni. l. si pater. ff. de his q̃ in frau. cred. sed causam meri & misti non posset, si vellet spãliter. ergo nec gñaliter pñt delegari. l. curatorũ. in fi. ff. de admi. rer. ad ciui. perti. Bar. in l. codicil. de lega. 2. c. in gñali. si de feu. fue. ꝯtro. inter domi. & vasal. vbi non censetur feudum alienatũ, si emphyteuta alienaret bona sua gñaliter. In gl. ibi, magistratus. in tex. quæ non inr. &c. Opp. ab extra, ꝙ maiori magistratui cõpetit missio in possessionẽ adeo quod non minoribus, ergo nõ põt committi, per l. ea q̃. §. magistratibus. ff. ad muni. sed hic potest delegari, vt l. cognitio. §. vt possessio bonorũ. j. eo. &c. Dic ꝙ est falsa, vt s. diximus de restit. in integ. In ead. ibi, pñt. Intellige hanc gl. vbi dicit, ꝙ non possit datio tutoris delegari. dic. s. non subdito cõmitti non põt, p l. nec mãdari. de tut. & cura dat. ab his. l. Lucii. §. cũ in testõ. de admi. tut. Insti. de Attil. tut. §. pe. pmittit posse delegari subdito, & q est in iurisdictione alterius, & p̃sertim sub. si bona pupilli non transcendunt. 70. aureos, secus si transcendant per iura antiqua, quia debet esse subditus & habere iurisdictionẽ subdelegãdi, vide ad saturitatẽ. l. inuito. §. tutoris datio. ff. de tut. In gl. vbi tractatur de argumento a ꝯtrio, p

25 † dictionẽ si. Itẽ põt sumi argm̃ a rõne cessante, vt puta si pro quia, quia p̃ses cœpit abesse. Aliq̃n ponitur pro quãuis, & tunc non põt cadere argm̃ rõne cessante, aliq̃n ponitur ꝯdõnaliter, vt puta si nauis ex Asia venerit, p l. pecuniã, si cer. pet. & põt sumi argm̃ a ꝯtrio sensu. Resp. gl. ad l. cũ patrẽ. C. de condit. inser.

26 Examino. nũquid delegatus † a principe in locũ p̃sidis mortui possit cognoscere de causis san. Et certe non. l. ne quicq̃. §. vbi decretũ. s. de offi. procon. Breuiter ꝯclude ꝙ sic, p l. fi. ad fi. C. vt dig. or. ser. li. 12. per quam subrogatus gaudet oĩ prrogatiua, qua gaudebat principalis. Probo, quia subrogatus a principe habet ordinariã, quã habebat ille, cui subrogař. gl. in c. 2. de offi. vica. in 6. & sic cognoscit vt ordinarius. Tertio fundo me ex regula iuris. l. fi. n. §. qui iniuriarũ. j. si quis cau. l. 3. §. hæc actio. cũ iurib. vulg. no. Bar. in l. filius. ff. de lega. Habes ergo ꝙ cã meri potest delegari. Infero p c. 2. de offi. leg. in 6. vbi æquiparat legatũ proconsuli. l. j. s. de offi. pt. & sic arguendo ab æquiparatione. Guli.

27 q̃rit. Positus est legatus † sedis Apostolicæ a prouincia, venit principalis vt Papa, an expiret iurisdictio delegati. Bar. in l. 4. §. si tam vicinũ. ff. de dam. infe. Tu ꝯclude ꝙ aut habet iurisdictionẽ delegatã, & finitur. d. l. j. §. volentes. de offic. deleg. aut habet iurisdictionẽ ordinariã, & tunc aut q̃ritur, an expiret iurisdictio quo ad deportationẽ insigniũ, & dic. ꝙ expirat. c. antiqua. ver. dñicę. de priui. c. ex tenore. de offi. deleg. c. licet. & c. ex suscepto. eo. tit. Aut q̃ris, an deponant iurisdictionẽ. Bar. tenet ꝙ non. l. nihil. C. de pal. sac. lar. l. in hac. C. de dona. Contra Bar. est casus in p̃alle. c. volentes. Sed habeo casum in c. 2. de offi. deleg. ꝙ adde ad c. volentes. Tu tñ dic, ꝙ de iure canonico cessat iurisdictio, p

28 c. denique. 2. q. 3. secus de iure ciuili. An † & necessitas faciat licita, q̃ alias non essent. c. quod nõ est licitũ. de reg. iu. in c. si quis p necessitatem. extra de fur. l. fi. C. de testa. l. j. s. de offi. ꝯsu. l. 2. §. inde agitatũ. ad leg. Rhod. de iactu. Probatur de ꝯsecratione distin. 7. discipulos. Et quod ꝓhibetur in vno, in alio videatur cõcessum. l. maritus. de procur. l. cum prætor. de iudi.

S V M M A R I V M.

1 *Iurisdictionis proprietas non dicitur in delegatum transferri, sed tantum eius exercitium.*
2 *Merum imperium non transit in delegatione etiam generali.*
3 *Iurisdictio demandata includit ea, sine qua ipsa exerceri non potest.*
4 *Verba mandamus, iubemus, præcipimus, & similia a delegante prolata quid importent.*
5 *Iurisdictio commissa nomine dignitatis in quo differat a commissa nomine proprio.*
6 *Proprium non dicitur, quod aliqua causa potest auferri.*
7 *Differentia inter verba mando, cedo, & concedo.*
8 *Iurisdictione generaliter demandata an merum & mistum imperium mãdatum censeatur.*
9 *Castro vendito an castri iurisdictio vendita censeatur.*

§. Qui mandatam.

In delegatũ iurisdictionis exercitiũ trãsferř, nõ aũt ꝓprietas. Itẽ merũ & mistũ non est delegabile, nisi sit imperiũ, ꝙ

1 iurisdictioni cohæreat. h. d. † No. primo in delegatũ proprietatẽ iurisdictionis nõ transferri, sed tñ eius exercitiũ. No. scdo in

2 gñali † delegatione facta merũ imperiũ non transire. No. tertio

3 † iurisdictione demandata transire in delegatũ cum eadem cã coerctionẽ, sine qua iurisdictio exerceri nõ põt. In j. gl. q̃ allegat. l. solet. j. tit. 2. & male, quia ibi mandař, siue oẽs, siue vna tñ cã delegatur. Et p ipsamet hic probo cã. Et nil differt inter manda-

4 re, & delegare. Aliq̃n ordinarij dñt in suis cõmissionibus † mãdamus, vel delegamus, tunc si cõmittens moriař re integra expirat iurisdictio delegati. l. & quia. in tit. 2. & in c. relatũ. de offi. deleg. Itẽ q̃n mandatur eã alteri subdelegari. l. a iudice C. de iudi. c. sup qõnũ. §. si vero. de offic. deleg. Aliq̃n vtitur verbo p̃cipimus, & tunc morte mandantis re non integra non finiř, re integra finiř, hæc est notabilis gl. in c. nullus, 9. q. 1. in casũ quod p̃cipiř. sed videbitis inferius, non refert an vtatur verbo p̃cipimus, an mandamus, p l. i. ff. man. Et iõ semp aduertatis, in iudicib. authoritas gl. valet, sed an in scholis sit vera. gl. alleg. §. hæc vero p̃cepta. in Auth. vt nulli iud. qui tex. nil facit, q̃n mandat Imperator noĩe suæ dignitatis, vꝫ nos Imperator p̃cipimus &c. notan. dicit noĩe ꝓprio Sigismundus &c. & tunc nõ expirat iurisdictio,

5 immo durat. Aduerte † quia longa est dña, an noĩe proprio, an dignitatis cõmittatur. Et si noĩe dignitatis, nunq̃ expirat, probař in c. qm̃ abbas. de offi. deleg. l. & quia. j. tit. 2. & ibi videbis argm̃. & 12. q. 2. liberti. l. 2. & in c. si gratiose. de rescr. in 6. q̃ iura ꝓbãt dignitatẽ non finiri. Scdo definit gl. s. q̃n fit p verbũ, p̃cipio, & tunc nunq̃ põt cã subdelegari ẽt si sit delegatus principis. gl. est singula. in l. sæpe. s. de offic. præsi. q̃ gl. alleg. dictũ. §. hæc vero p̃cepta. Quid tñ sit, credo opi. gl. seruandã. Aliq̃n vtuntur verbo, iubemus, & tunc verificatur vt dictũ est in verbo, p̃cipimus. qa. §. & hoc vero iubemus. in Auth. vt nulli iudic. iuncto. §. hæc vero p̃cepta. gl. æquiparat ista. Est etiã alia dña, quia verbũ mando, importat officiũ voluntariũ, iubeo aũt vel p̃cipio, necessariũ. Gl. habes in l. 3. q̃ incipit, ẽt. C. quod cũ eo. Aliã in l. i. j. quod iussu. & in l. nec mandante. ff. de tut. da. ab his. Aliã Inst. de act. §. sed hoc iure. Quod verbũ p̃cipio importet necessitatẽ habes in c. ꝙ p̃cipiř. & p̃ce. j. q. j. In ea. ibi, nihil. soluit gl. ꝙ nõ fingiř retro hřẽ iurisdictionẽ, quia immediate põt reuocari, p l. iudiciũ

6 soluiř. j. de iudi. † Itẽ nihil † dř hřẽ propriũ, q̃n ab eo põt statim reuocari. alleg. l. necessario. alias non vř. de acq. poss. l. fi. in fi. C. de bon. q̃ lib. Dicit ergo glo. habet propriũ delegatæ iurisdictionis, non ordinariæ. Breuiter dicit delegatũ hřẽ vsum delegatæ iurisdictionis ad similitudinẽ procuratoris, arg. l. solet. in fi. j. de iurisd. om. iud. Et sic hẽt exercitiũ, cape exẽplũ in procuratore ad agẽdũ, in quẽ nõ transferř actio, sed tñ exercitiũ litis, & arg. de iudi. & procur. p l. & quia. j. de iurisd. omn. iud. vbi ex cõsensu priuatorũ non transferř nisi sola notio causæ, non iurisdictio. Gl. intelligit dũ dicit transferri, intellec. l. concedi, vt verba illa in gl. s. nullũ referas ad arbitriũ, non ad officiũ delegati, & per l. priuatorũ. C. de iurisd. om. iud. non pñt litigantes transferre in priuatã iurisdictionẽ, p l. ait p̃tor. ff. de re iudi. Sed cõmittitur ei simplex cognitio & notio. tex. ergo in l. ait p̃tor. intelligiř in arbitro, secus in delegato. Rñ. ad d. l. vbi dicit nullã, l. ordinariã, sed pñt tñ delegari. sed dic, ꝙ cõsensu ipsius ordinarij põt transferri iurisdictio, i. vsus solus ipsius iurisdictionis, secus in personas priuatorũ. In ea. ibi, transferri. hoc est delegari vel ꝯcedi. vel intellige, ꝙ non transferř. s. ordinaria, sed tñ delegata, hęc est vera. Et prædicta gl. facit dñam inter verbum transfero, & concedo. habeo tex. in §. his argumentis. s. de offi. p̃si. & l. j. s. de cõsti. prin. vbi istis duobus verbis vtitur, & vtrunque pro alio poniř.

7 Quæro quæ dña est inter † mando, cedo, vel concedo? De mãdo, habes gl. & Bar. in l. ad eũ. ff. de dona. cau. mor. & l. cũ pater claudius. de leg. 2. p Guil. de Cun. in l. quis ergo casus. j. de pecu. Aduertas ad hanc breuẽ glo. Si ergo mando tibi, vt cognoscas de debito inter reũ & actorem, nisi concedatur coerctio modica nihil esset. Et hoc habebis in l. fi. in fi. j. eo. & in l. magistratus.

8 j. de iurisd. om. iu. Quæro & pulchre si † iurisdictio demandatur generaliter, an censetur mandatum merum & mistũ. Mo-

9 pone sum † dñs vnius castri, & vẽdo totũ castrũ, an venit iurisdictio? certe non. Bar. in l. 3. in prin. ff. de acq. poss. Idẽ in l. inter eos. ff. de acq. rer. do. l. si in aliena. §. j. de vsuca. Idẽ in suo consi. quod incipit, quædã cuius iurisdictio. Bal. in c. j. de mil. vasal. qui ꝯtu. est. in vsib. feu. l. j. C. de offi. p̃to. Io. And in addi. Spec. in tit. de iurisd. om. iud. §. j. ver. quæque aũt. in vna longa addi. Quæro, ordinarius vult mãdare ordi. suã iurisdictionẽ, an possit? certe non. l. legatus. quæ est pulchra. s. de offic. pręsid. extra de renun. c. quod in dubijs. Egregius & excellentissimus in orbe, do. Ludouicus Pontanus Doct. I. V. &c.

S V M M A R I V M.

1 *Minorum prædia an & quo pacto possint alienari.*
2 *Minores, respublica & ecclesia æquiparantur in materia alienationis.*

LEX II.

Mandata. Ex generali mandato iurisdictionis, & ẽt spãli non transferř ptãs interponẽdi authoritatẽ sup manumissione, & sifr interpositio authoritatis sup alienatione rerũ minoris man-

1 dari nõ põt. h. d. No. ꝙ cã † cognita debẽt minorũ p̃dia alienari. Ad idẽ. ff. de reb. eo. l. j. §. ꝙ si forte. & l. magis puto. §. si æs alienum. & C. de admi. tut. l. lex quæ tutores. & C. de p[illegible] per

totū tit. In gl. i. dubito in decisione iurisconsulti, quia hmōi magistratus, p l. i. §. magistratib. j. de magistr. quę. & defensores ciuitatis p §. nulla. in Auth. de defen. ciui. hñt cognitionē quorūcunque actuū, sed p l. i. ī. eo possum tñ ea, q̄ cōpetunt minoribus magistratibus, delegari, ergo &c. Solue q̄ illud verbū vniuersa acta non debet extendi cā interponendi authoritatē, & vide l. j. ad fi. s. de offi. pcon. vbi mandati pconsules pñt interponere authoritatē, postq̄ ingressi sunt prouinciā, ergo añ ingressum non pñt authoritatē interponere. †In ea. ibi, ecclesiæ, vt l. respublica. C. ex quib. cau. maio. p q̄ iura æquiparant minores, respubli. & ecclesia. & gl. in l. cū hi. §. eā. j. de transac. ɔcordat cū hac gl. l. si fundus sit sterilis. j. de reb. eo. q̄ non patiř bona quantūcunq; sterilia alienari. Sed q̄ro cur non possit minor alienare sicut ecclesia? Rūdeo q̄ rō est in ecclesia, quia si non alienaret rē inutilē, esset ɔ̄ fauorē suū, & iō ne sibi sit proprio dāno, pmissum est alienare sine licentia p̄lati, q̄ secus est in minore cui nō licet sine authoritate p̄toris alienare rē sterilē. Quæro vnū hic, vides casum, q̄ res immobilis minoris non suscipit decretū in alienatione, sed quæro an tutor possit constituere procuratorē ad probādū causam, quare pdiū minori alienari debet. Casum habes in l. minoris. C. de præd. min. s̄m vnam lecturam gl. & sicut iudex non pōt delegare, ita & tutor constituere non potest.

SVMMARIVM.

1. *Duorum vices vnus idemque gerere potest.*
2. *Potestatem duplicem habens an vnam eligens habeat iterum ad aliam regressum.*

LEX III.

ET si prætor. Prætor licet iurisdictionē hēat ordinariā, nihilominus in cā sibi mandata vice fungiť delegatis. h. d. Gl. in auth. de mand. prin. §. nec pmittas. & auth. habita. ne filius pro pat. q̄ iura declarant, & ordinant, & nominant priuilegia 1 scholariū, & p l. cum pater. § qui duo. de adop. vnde † pōt quis vices duorū exercere. Et sic pone, q̄ simplici ordinario fuit cā delegata, de qua poterat cognoscere vt ordinarius, dicit gl. q̄ cognoscet vt delegatus, hæc gl. est falsa. Pone exemplū in auditore cameræ curialis, cui, videlicet, pone q̄ Papa delegat causam suā, an cognoscit vt ordinarius, an vt delegatus? vult hic gl. q̄ vt delegatus, sed male dicit p Inn. in c. licet in corrigēdis. extra de offic. ordi. Casum habes vnicū extractū ab Inn. in c. cū aliquibus. de rescr. in 6. vbi habenti cognitionē ordinariā in vna cā delegat eadē, tñ est ordinaria. Fallit si dicat ei prætor, cognosce de hac cā authoritate nr̄a. Casum habes in d. c. cū aliquibus, & ille bñ decidit hanc q̄nē. Posses tu dubitare an cognoscat vt ordinarius, an vt delegatus. Certe maximæ vtilitatis est, & multæ d̄riæ possent notari. Si. n. cognoscit vt ordinarius, tūc pōt determinare locū, vbi causam cognoscat, & in qua parte sui territorij. Casum habes in c. cū eps. de offi. ord. in 6. Si vero vult cognoscere vt delegatus, non poterit in quolibet loco sicut ordinarius, nisi ex iusta cā. c. statuimus. de offi. deleg. in 6. Legistæ non hñt hanc materiā. vide. l. si locus. j. de iud. l. pen. s. de iust. & iu. Itē si quis cognoscat vt delegatus, si est ordinarius si vult, casum habes in c. quærenti. de offi. deleg. in 6. & ibi habes, q̄ intra annū delegatus cognoscat, vt in c. si quis ɔ̄ clericū. de fo. cōp. Bar. in l. a diuo Pio. de re iud. Et si vt ordinarius cognoscat, semper pōt mittere executioni. l. qui restituere. ff. de rei vendi. & l. a diuo Pio. de re 2 iud. Itē pone, † habeo vtranq; ptātem, an si eligam vnā, possum iterum ad aliā redire. Legistæ in l. 3. ff. de re mili. Bar. in l. societatem. ff. pro soc. in §. arbitrorū. & in l. dñium. de fur. in c. Quintauallis, de iureiur. c. cū ex officio. de præscrip. Spec. in tit. de arbi. §. sequitur. c. nisi autem. extra de præ. literas. de præsump. Quæ iura sunt singularia, & per quæ patet, quod possumus partim vti ordinaria, & partim delegata. Itē pone, ordinarius cōmisit mihi causam, in qua sum delegatus. Item pone, sum surrogatus in locum eius, moritur, an possum cognoscere vt ordinarius, & non vt delegatus. l. iudicium soluitur. j. de iudi.

SVMMARIVM.

1. *Proconsulis legatus potest suspecti tutoris causam cognoscere & determinare.*
2. *Præsidis appellatio an includat habentes cognitionem spiritualem, & temporalem.*
3. *Cognitione mandata an definitio mandata censeatur.*
4. *Verba ista, audias talem causam, an definitionem causę includant.*

LEX IIII.

COgnitio. Legatus proconsulis quæstionē suspecti tutoris cognoscere & determinare pōt. h. d. No. speciale priuilegiū proconsulis, q̄ 1 † cognitionem suspecti tutoris mandare possit, & ēt attribuere p̄tori Romano, vt l. j. §. an aūt. ff. de suspec. tu. Secundo no. in versi. ibi, legatis tuis &c. proconsulē posse plures legatos in prouincia hr̄e, quod dic vt. j. declarabitur. In gl. j. quā. s. in l. j. explicaui, s. q̄ ibi non transcenditur summa 500. & potest, secus si transcenditur, sed debet mandari subiecto iurisdictioni, per l. Lucius. §. ex testō. ff. de admi. tut. cū suis concor. Et vide quod dixi in l. j. Sed timore ɔ̄rij hic gl. rñ. & soluit, s. q̄ si præses cognoscat, non tñ prohibet, q̄ proconsul cognoscat. Itē & cognitio suspecti tutoris &c. Concludit, q̄ in prouincia primo pconsul, secundo eius legatus. Inst. de suspect. tut. in prin. tertio legatus prætoris Romani solū intra vrbē. Quærit ergo glo. ecce proconsul, & p̄tor pōt delegare, an pñ alij? certe non, per l. j. §. an autē. ff. de suspec. tut. Si ergo non permittiř tñ eis, ergo aliis censetur prohibitū. l. cū p̄tor. de iudi. Dubito an præsidis appel-2 latione † cōprehendantur hñtes cognitionē spualē, & temporalem? certe sic, si ordinariā habent. c. veniens. extra de præscri. & ibi est pulcher tex. Qui vero habent delegatā non. male ergo dicit gl. Sed quæro an possit delegare executionē? vř q̄ non, per l. solet. s. de offic. præsi. Contrarium est verū. primo pōt vtranq;. Et ratio diuersitatis cur magis ibi, q̄ hic possit demandare definitionē & cognitionē, certe fauor pupillorū, & sic non est con-3 tra. l. solet. Quæro † nunquid mandata cognitione videatur mādata definitio? certe sic, per l. j. §. an autem. & Insti. eo. ti. in prin. & sic probatur hic coniuncta vna cū alia. De hoc me remitto. Legistæ habent in l. qui procuratorē. j. de procu. per Cy. & Bal. in l. j. C. si ɔ̄ ius vel vtili. publi. & p Bar. late in l. a diuo Pio. de re iudi. Spec. & Io. And. in tit. de iudi. deleg. §. sequitur. ver. & nota q̄ simplex. do. Anr. in c. super q̄onum. extra de offi. deleg. Quid 4 aūt † si dicam, audias talem causam, an videatur mandata definitio. De hac quęstione vide gl. in cle. auditor. de rescr. & in c. coram. de offi. deleg. & in c. cū cām. de ap. Remitto me ad Can. pingniores nobis. in hac opin. ab extra ad hanc regulam ibi, cū propriam iurisdictionem legatis tuis &c. q̄ proconsul prohibetur habere singulos legatos in singulis puinciis. in Auth. vt iud. sine quoquo suff. §. nullum. Guil. in c. 1. de constit. Sol. per tex. intelligitur de pluribus legatis successiue datis, vt l. si quis procura. j. de procur. & eodem modo dicimus de Imperatoribus, qui fuerunt Imper. successiue. l. Imperatores. j. de app. 7. q. 1. in quibus. Nunc in l. j. C. de metrop. Beri. lib. 10. vel dic, q̄ erāt plures legati generaliter & insolidum, vt patet in l. j. de offi. cōsul. Et ita solue contrarium.

SVMMARIVM.

1. *Possessio ex primo decreto petita potest mandari cognoscenda.*
2. *Absoluere vel condemnare non valeas an possit pronunciare absoluendum vel condemnandum.*

§. Vt possessio. Ea, q̄ summariā causæ cognitionē desiderant, mandari pñt. h. d. No. 1 hic ex tex. prout litera dicit, vt possessio bonorū, q̄ † possessio ex primo decreto petita pōt mandari cognoscenda, ad hoc idē in l. 3. § si intra. de dam. infec. q̄ plene diceť. j. tit. 2. l. j. & l. iubere cauere. No. secundo q̄ cognitio bonorū possessionis nullū ius tribuentis in proprietate pōt demandari. Vide de possessione ex primo decreto, vel secundo, in l. si finita. §. Iulianus. de dā. infec. & c. qm̄ frequenter. extra, vt lite non ɔtest. Gl. assignat exemplū in possessione, q̄ pñt demandari, secus in aliis. vnde hæc in l. iubere cauere. in ti. 2. si facit vnā partē de bonorū possessione, tūc cōpræhenduntur illę septē, & ēt illę quatuor, secus si non fiat vna pars. In ea. ibi, legatorū seruādorū. adde. l. si is a quo. in prin. 2 2. rñ. In ea. ibi, potest. No. ex hac gl. quæ vř velle, † q̄ qui non potest absoluere vel condemnare, possit pronunciare absoluendū vel condemnandum, quod facit ad quæstionem. Statuto cauetur. q̄ vltra tres menses a die initij causæ ptās non possit condēnare vel absoluere, an poterit pronunciare condemnandum esse, vel absoluendū? & vř q̄ sic, sed hoc est falsum, qa multę fraudes fieri possent. Et primo, quia id q̄ fieri prohibeť p directū, fieret p indirectū, ɔ̄ regulā iuris, cū quid vna via &c. Scdo, quia fieret fraus legi. Itē & quia dareť materia delinquendi. De hoc vide casum p gl. in l. fi. C. vbi & apud quē, & in l. j. C. si aduer. lib. & ibi per Iac. de Are. & Bar. & Bal. in l. solent. in prin. de offic. cōsul. An ista gl. sit vera, dicam in l. iubere cauere. j. tit. 2.

SVMMARIVM.

1. *Delegatus non subdelegat, & in eum transit potestas coercitionis.*
2. *Delegatus ab inferiore a principe ad vnam causam an possit vnum articulum illius causæ alteri committere cognoscendum.*
3. *Vicarius episcopi an absque episcopi consensu possit alteri vices suas committere.*
4. *Inquisitor, conseruator sedis Apostolicæ, & potestas terrarum, an delegare aut subdelegare possint.*
5. *Causæ meri imperij an possint incidenter cognosci.*

LEX V.

Andatam. Delegatus non subdelegat, itē iurisdictione in delegatū translata transferī ēt modica coerctio. h.d. No. primo regulā, ꝙ 1 † delegatus non subdelegat. No. secundo ꝙ in delegatū transit ptās modicę coerctionis ēt oium illorū, sine quibus legata cā expediri non pōt. Ad idē. s̄. eo. l. j. in fi. extra de offic. deleg. c. ꝓterea. c. de causis. c. pastoralis. c. ex literis, vel, de literis. cl. 2. in gl. j. 2 Quæro an delegatus ab inferiore a principe ad vnā causam possit vnū articulū illius causæ alteri delegare cognoscendū? Cy. Bal. & Bar. ponūt in l. a iudice. C. de iudi. l. more. cū seq. & l. solent. j. ti. 2. c. sup qōnum. de offi. deleg. Specu. in tit. de iudi. §. iā nunc dicendū. ver. iā nūc dicendū. Tu dic, ꝙ aut vult delegare vnū articulū mistū causæ, puta testiū productionē, & non pōt, quia talis articulus hēt misturā iuris & facti, aut vult delegare merū articulū facti, puta examinationē testiū & pōt, vt in cle. j. de offi. deleg. c. cū Bertoldus. extra de iudi. vbi est casus. Itē q̄ro nunquid delegatus inferior a principe relictus nō possit subdelegare, qū hēt illā ptātem a delegante. Io. And. examinat hanc qōnem in c. is cui. de offic. dele. in 6. & in mercur. in regula, pōt. & in regula, qui ꝑ aliū. de reg. iur. in 6. Spe. in d. §. iā nunc dicendū. ver. iā nunc. dic vt ꝑ Io. And. in c. is cui. q̄ in veritate est pulchra opinio. 3 Quæro † an vicarius epi possit sine epi ꝯsensu alteri cōmittere vices suas? Hanc qōnē ponit Bal. in l. aliqn̄. s̄. de offi. procon. & Io. And. in c. j. de offi. vica. in 6. & glo. in cle. j. de reg. Host. & Io. And. in nouel. c. clericos. de offi. vic. in antiq. Dn̄i de Rota, in dec. 36. q. Et breuius ꝯclusio est, ꝙ pt vnā vel plures subdelegare causas, sed non oēs sine licentia epi, ꝑ d. c. clericos. de offi vica. 4 Quæro, † an inquisitor possit delegare. Gl. Io. And. in cle. 2. de hære. dicit ꝙ sic. Quæro an ꝯseruatores sedis Apostolicę possint delegare sine ꝯsensu superioris. De hoc casu habes in c. fi. §. vices. de offic. deleg. in 6. & ibi vide. Quęro an Ptātes terrarū possint subdelegare. Ego ꝯsului Arimini, tu habes duos tex. s. in Auth. de desenso. ciui. §. nulla. & l. nullus. C. de decu. lib. 10. Bar. late in d. l. aliqn̄. q̄ legit cū l. obseruare. in §. fi. eo. ti. Bal. in l. si quis decesserit. si de feu. fue. ꝯtro. in vsib. feu. 5 Quęro † an incidēter possit quis cognoscere de causis meri imperii, cū principia causæ meri nō transeāt in aliū, exemplū. Delegatus in cā misti imperii examinationē testiū, q dn̄t falsa, an possit cognoscere sup illo, vide Ang. in repe. l. si vacantia. C. de bo. vacā. li. 11. Guil. in l. j. in fi. s̄. e. determinat ꝙ sic. & allegat. l. qm̄. C. de testi. No. in l. solemus. §. latrunculorū. j. de iudi. & l. iusiurandum. & ibi per Bar. Habeo casum cōtra in Auth. de testi. §. si vero ignoti. vbi dicitur, quod debet capere testes, & iudici deleganti præsentare. Bar. alleg. illum tex. in l. 2. in prin.

De officio assessorum. *Rubrica.*

Continuatur, quia superius dictum est de offic præsi. prætoris & similium, & quia officiales huiusmodi indigent assessoribus, igitur de his sequitur videre.

SVMMARIVM.

1 *Assessor qua ratione detur iudici, aut alijs personis rempublicam gubernantibus, & num. 14.*
2 *Assessori an possit causa demandari.*
3 *Iudex ex proprio officio potest testem infamem repellere, etiam parte non opponente.*
4 *Iudex vel assessor potest aduocatum de suo statu interrogare, & secundum eius responsa, vel admittere, vel repudiare.*
5 *Testis interrogatus super propria infamia an teneatur respondere.*
6 *Iudex potest libellum ineptum reijcere parte non petente, similiter & calumniosum.*
7 *Præses non debet bannū sine assessoris opinione mittere, ne in pęnā incidat.*
8 *Assessor male consulens an pari pęna cum male iudicante punietur.*
9 *Edicta & literæ in valuis fieri debent de absente.*
10 *Testium examinatio an & quo casu committatur iudici extraneo.*
11 *Seruus fugitiuus cui iudici subiaceat.*
12 *Testes inclusi an possint pro testimonio ferendo excludi, & an hoc casu teneat eorum testimonium.*
13 *Assessor an possit pronunciare.*
15 *Assessor an possit cogi ad consulendum, & an possit salarium petere.*

LEX PRIMA.

Mne. Officiū assessoris ꝯsistit in his, q̄ hic describūtur. h.d. Ad euidentiā scias, 1 ꝙ † isti qui sunt in regimine ciuitatū, vt ptās, capitaneus &c. sunt plerunque illiterati, ꝓpea debent hr̄e assessores, vt sunt collaterales vt recte iudicantē instruāt eique assistant. Spec. in ti. de asses. §. j. & l. j. C. eo. definit quid sit assessor. In gl. ibi, in cognitionibus. hic hēt duplicē intellectū. Primo, vt ꝑses demandet causas ipsi assessori, 2 sed † quo ad causas criminales non pōt mandare, nisi esset proconsul, qui pōt demādare quo ad ꝯclusionē, nō quo ad definitionē. l. solet. s̄. de offi. procon. s̄. tit. prox. l. j. Sed in criminalibus sedet ꝑses cū assessore, & sub eius examine ferunt sn̄iæ. Et hoc probat, ꝑ l. 2. & ꝑ l. ꝯsiliarios. C. eo. Per q̄ iura ego ꝯfirmo. In ea. ibi, postulationibus, ꝑ l. j. & j̄. de postul. habes ꝑsonas prohibitas postulare, & in l. quos prohibet. j̄. de postu. apparet qn̄o ꝑses debet ēt si actor velit admittere aduocatos & ꝓcuratores inhabiles reijcere. Itē ꝯsulat, ꝙ ꝑses imponat silentiū 3 parti. l. proxi. in fi. de his q̄ in testa. delen. Adde ꝙ † eodē mō iudex ex ꝓprio officio pōt repellere testē infamē parte nō opponente. extra de testi. c. intimauit. pōt ēt repellere accusantē. c. nulli. extra, de acc. In gl. sup verbo, repellere. & plene dixi in l. 4. §. hoc aūt iudi. de dā. infe. & extra, gl. in c. bonæ. de postu. ꝓlat. Itē debet ꝯsulere, ꝙ repellat aduocatū paciscentē de quota litis. l. si remunerandi. §. Maurus. j̄. mand. hæc sufficiant. Venio ad 4 fin. & no. ꝙ pōt † iudex seu assessor interrogare aduocatū, an sit infamis, & tenet r̄ndere, & sic poterit eū repellere. Bar. induxit hic ad testes, qui si sunt infames, non admittuntur. l. Cassius. de 5 sena. c. testimoniū. extra de testi. Mō † an cogat̄ testis r̄ndere, an sit infamis. gl. vt dicit hic Bar. tenet ꝙ sic. sed glo. in c. i. extra, de excep. ꝯtriū tenet. Tu habes aliā in c. cū tu. de testib. Spec. in ti. de teste. §. iā interrog. ver. sed nunquid. Inn. in c. inquisitionis. de accu. l. Marcellus. rer. amo. & ibi Bar. l. 2. §. ꝙ obseruari. de iur. cal. & no. est ad hoc. tex. de pęni. dist. j. §. his authori. ibi, non tibi di6 co, & ibi habes optimū refugiū. In ea. ibi, libellis. vulgare est † ꝙ iudex pōt libellū ineptū reijcere parte non petente. Alia gl. est in l. j. C. vt q̄ desunt aduo. q̄ probatur in l. fi. in fi. ff. si men. fal. mo. dix. probat̄ ēt in l. sicut. C. de sacrifi. & pag. Inn. in c. examinata. de iud. vbi dicit, ꝙ debet dentibus lacerari libellus. Etiā pt reijcere calūniosum libellū. Inn. de offic. vic. c. j. Legistæ hn̄t gl. sing. in l. qui cū maior. §. si patruus. ff. de bon. lib. Hic deberet eē magna examinatio, quia non semp sunt gl. verę. vide ꝑ me in l. vbi pactū. C. de transac. & d. l. i. C. vt q̄ desunt aduo. In gl. magna ibi, edictū. no. hanc pro consimili ad illā, q̄ est in l. j. ver. multū. de ven. inspi. vbi fit mentio de bāno, & eā dn̄t Legistæ nō esse 7 alibi. Itē no. ꝙ † ꝑses non dēt sine assessoris ꝯsilio mittere bannū. & hoc est vtile ei, qa forte posset mittere bannū sibi pęnale, 8 & iō assessorē debet ꝯsulere. An assessor † possit puniri simili pęna sicut ꝑses, qui aliqd ꝯ iustitiā fecit, & sic incidit in pęnā? dic ꝙ sic, nisi ꝓtestet̄. l. qm̄ iudices. C. de app. l. oēs iudices. C. de decur. lib. 10. vbi tenent pęna. 50. libr. auri. Et aduertas ꝙ verbū e9 dictū intelligit̄ dupliciter sicut bannū. † Itē citationes, q̄ fiūt ꝑ edicta, s. literas appositas in valuis ecclesiarū, debent fieri de absente vt in cle. j. de iudi. Legistæ in auth. qui semel. C. qn̄o & qn̄ ind. & in corpore vnde sumit̄. Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. & per edictū. Bal. in l. ꝯsentaneū. C. qn̄o & qn̄ iudex. In ead. ibi, decretis: per hanc debet assessor ꝯsulere ꝑsidem sup decretis faciendis in alienatione rerū minoris, & ꝙ se subscribat. In ea. ibi, epistolis. Scias ꝙ aliqn̄ fertur sn̄ia in eū, qui nō habet hic bona, sed Aquilæ, certe dēt rescribere iudici illius loci, vt exequat̄ sn̄iam per se latā. l. a diuo Pio. §. sn̄iam. de re iudi. l. argentariū. §. nomine. j̄. de iudi. Bal. in l. si eā. C. de re iud. l. cū quędā puella. de iurisd. om. iud. l. cū vnus. j̄. de bon. auth. iud. poss. & ibi gl. ma10 gna. Itē examinatio testiū † ciuiliter, non criminaliter pōt cōmitti iudici alterius ciuitatis. in auth. apud eloquētissimū, & l. iudices. C. de fi. instr. Bal. ibi tenet secus esse de consuetudine, ne mala remaneant impunita. in Auth. de testib. §. & qm̄. l. 3. §. di11 uus. ff. de testi. Itē † si seruus meus fugiat ad aliā ciuitatē, debet iudex meus rescribere præsidi illius ciuitatis. l. j. §. hoc autem. j̄. de ser. fug. Guil. de Cun. quærit, quia in d. authen. §. & quoniā. præalleg. dr̄ ꝙ iudex debet remittere testes examinatos clausos & sigillatos, an valeat eorum dictū, si non sint clausi & sigillati. dicit Guil. ꝙ sic. & nescio alibi istud dictū. Dicit ipse, ꝙ omissio modicę solemnitatis non vitiat actum. l. j. ad fi. de ventre inspi. l. quis. ff. de condi. & demon. Sed hæc solemnitas est modi12 ca. ergo &c. tene menti. Item pone, ꝙ † iudex bene clausos remiserit, sed pars aperuit & desigillauit, an vitietur actus? dicit ꝙ non. Glo. in c. cum olim. de offi. deleg. Sed pars punitur in hoc, quia ibi alias potuisset opponere de inhabilitate & falsitate testium, immo non poterat, vt in d. c. cum olim, & addo hoc ad Guilicl. Potes etiam inducere, ꝙ si apertura partis non vitiat dicta testium, tantominus debet vitiare iudicis apertura. In ead. 13 in fi. aduerte. Et quæro, † an assessor possit pronunciare? habes in l. metum. ver. sed ex facto. j̄. quod met. cau. versi. eius officium vertitur in consulendo & videndo vsque ad conclusionem causæ vel pronunciando. habes ibi authē. ad hoc. C. de iudi. probatur in auth. vt defunct. seu fu. In §. illud. Sed quid est, quod cōiter per Italiā semper pronunciat assessor. Certè nūc potestas, vel præses in principio sui officij debet delegare omnes causas. Specu. in titu. de offic. asses. §. officium. versic. quid est in assessore, vbi consilium ciuitatis delegat ipsi assessori omnes causas. Aliquæ ciuitates sunt, quæ dant actionum cogni-

tionem iudici ordinario, & quæ non est opus delegate. Quærit
14 glo. vbi sit introductus † assessorũ vsus, & rationem allegat ex eo, quia præsides sunt illiterati. probatur in l. certi iuris. C. de iudi. probat in l. 2. j. ꝙ quisque iur. iuncta gl. Et qñ admittat p̃ses illiteratus, vide gl. in d. l. certi iuris. Can. de rescr. sciscitatus. Spec. in tit. de iudi. §. excipi põt. ver. itẽ ꝙ est illiteratus, & ibi egregie declarat. Sed alia rõ est, ꝙ aliqñ sunt multũ occupati sup quæstionibus, & assessores studẽt causas. in Auth. de iud. in prin. ibi, nostris .n. iudicibus &c. auth. ad hoc. C. de iudic. in Auth. vt defunc. sen su. Itẽ requirit, ꝙ legant sñias, vt l. 2. C. de sen. ex peric. reci. Itẽ ex necessitate põt p̃ses mandare sñiam legendã, ſm Guliel. pp necessitatẽ, quæ multa facit licita, q̃ alias non pmitterentur, vt l. agẽres. in fi. C. de agẽ. in reb. lib. 12. Itẽ in prolatione sñiæ iudex debet sedere. decre. de re iud. c. fi. in 6. §. sedebũt. in Auth. de iudic. Itẽ † q̃ro an assessor possit cogi in iure ad consulendũ
15 præsidi. Guil. alleg. l. j. C. eo. ꝙ nõ, & male, quia assessor est vt cõsiliarius, & ꝯsiliarius põt cogi, ergo & assessor. l. sancimus. C. de aduo. diuer. iudi. l. 2. C. de prox. sac. scri. li. 12. Resp. ad Guil. ꝙ nõ põt cogi. s. terribili metu, sed põt captis pignoribus, & nõ corporis cruciatu. Quærit an assessor põt petere salariũ ab ordinario. Casus est in l. i. C. eo. clarior tex. est, ꝙ debet hr̃e de publico. in Auth. de mã. prin. §. festinabis. hodie aliter est, qa ciuitas ꝯuenit cũ p̃tore &c. Quid aũt sit in assessore delegati? Guil. inuoluit se, qa nesciuit casum. sed casus est in c. statutũ. §. assessorẽ. de rescr. in 6. vbi aũt delegatus capit assessorẽ cũ non indigeat, qa valẽs est p se, nec est occupatus, assessor põt petere salariũ a delegato, si vero est ignarus, petet assessor salariũ a partibus, vt d. §. assessorẽ Inn. dubitauit in c. sup q̃nũ. de offic. deleg. Spec. in tit. de assesso. §. salariũ. Legistæ in l. diem functo. vbi multũ dubitatur.

S V M M A R I V M.

1 *Assessoriatus officium est dignitas, nec infami conceditur.*
2 *Excommunicatus non potest esse assessor.*
3 *Clericus an possit esse iudex laici, vel laicus assessor clerici.*
4 *Præside excommunicato an assessores procedent in causa.*
5 *Iudex an possit vt suspectus recusari.*

LEX II.

Liberti. Libertus non infamis officiũ assessoris hr̃e põt. h. d. No. † ꝙ assessoriatus est di-
1 gnitas, quod patet, quia fundat se iurisconsultus in regula iuris prohibente infamibus dignitatem. Gl. apponit, ꝙ libertus possit esse aduocatus. Dubium erat propter casum. l. j. C. ad leg. Iul. ma. qua cauetur, quod non assumatur ad dignitatem, nisi primo fuerit admissus ad annulos aureos.
2 Quæro † an excõmunicatus potest esse assessor? de liberto clarum est, ꝙ sic. c. ad probandum. extra. de re iudic. vbi non põt excõicatus esse iudex, an possit esse assessor, certe non propter
3 periculum excõicationis. An † clericus possit esse iudex laici. certe non, quia habet cognoscere sup ciuilibus & criminalibus. Sed quid e ꝯ, nũquid laicus possit esse assessor epi. Dic ꝙ sic, vt per do. Anto. in c. decernimus. extra de iudi. sed non poterit esse
4 vicarius epi, vt no. Host. in c. vnico. de sindico. Item † an præside excommunicato assessores eius possint in causis procedere? & dic ꝙ non, quando eorum officium dependet a præside, secus si ab hominibus ciuitatis, vt in d. c. 1. de offic. vica. in 6. & habui
5 de facto Bononiæ. Item † an possit quis recusare iudicem vt suspectum, allegando se habere inimicitiam cum præside. Dic ꝙ sic, & est opin. do. Anto. in c. j. de iudic. Econtra, si iudex est mihi suspectus, an possum recusare præsidem. certè sic, & maximè si præses est homo imbecillis, & illiteratus. Ratio ponitur in d. c. j. de iudi. c. ex insinuatione. de appe. & fortificat do. Ant. per d. c. quod ipse allegat.

S V M M A R I V M.

1 *Assidere an possit quis in sua prouincia.*
2 *Prouincia an possit sine cõsensu principis diuidi, & an vnitis duabus prouincijs vtriusque prætor iudicabit vel cognoscet.*

LEX III.

Si eadem. Diuisa vna prouincia oriundus ex vna potest esse assessor in alia. h. d.
1 Quærit glo. † an possit quis in sua prouincia assidere. certe non. l. hi qui. & l. si cui. j. ex quib. cau. ma. posset tñ assidere quatuor mensibus ex rescripto speciali. l. in cõsiliarijs. C. eo. & si plus assideret, incideret in crimen sacrilegij. l. fi. j. de cri. sacrile. Sed an ciuis Romanus possit esse senator. Legistæ dicunt ꝙ non, sed Cano. ꝙ sic, per c. fundamenta. de elec. in 6. sed poterit esse prætor. l. 2. de offic. præto. & inde forte habuit ortũ c. fundamenta. Sed pone, ꝙ habet domiciliũ Romæ, est tamen in alia ciuitate, an possit assidere. Legistæ dicunt, ꝙ sic, & forte Canon. tamen contrarium est verum per tex. in l. 3. C. de diuer. offi. lib. 12. quam tene menti. In glo. fi. in fi. habes, ꝙ inspicitur accidẽtale potius, quàm naturale, quod facit ad hoc,
2 † an vna prouincia subiecta imperatori vel alicui principi possit diuidi sine eius consensu? certe non, ſm Barto. in l. j. de metro po. Beri. lib. 10. Sed quid si contra, an possit sequi punitio. tex. in c. j. ne se. vacan. & in c. ad audientiam. el 1. de eccl. ædi. & in Auth. vt iudi. sine quoquo suffra. §. j. Item pone, sunt duæ prouinciæ vnitæ, sed vtraque remanet principalis, & ibi ponatur vnus legatus, an poterit legatus tractare negotium vnius in alia sibi vnita? Dic ꝙ potest, per c. nouit. de offic. delega.

S V M M A R I V M.

1 *Remotio iudicis superueniens non debet assessoribus præiudicare.*
2 *Mors debitoris non impedit creditorem agere pro debito cum mortuo inchoato.*
3 *Remotio præsidis ob culpam assessoris inducta, inducit etiam ipsi assessori salarij denegationem.*
4 *Hæredes præsidis an possint petere salarium totius temporis non obstante, quod ante definitionem obierit.*
5 *Salarium an debeatur remoto ab officio sua culpa.*
6 *Præside ob suam culpam remoto an durent eius assessores.*
7 *Senator potestas vel alius iuste & cum licentia Principis absens, an habebit salarium integrum totius temporis absentia.*
8 *Assessori nullam de salario conuentionem facienti quantũ petere liceat.*
9 *Senator assessorem secum ducens an nulla conuentione de salario præmissa suis deducat expensis.*
10 *Procurator an constitui possit pro salario assessoris petendo.*
11 *Legatus decedens in itinere, an salarium transmittat ad hæredes.*
12 *Armiger an a captiuitate reuersus petet integrum salarium.*
13 *Infirmitas an impediat salarij integri petitionem.*
14 *Negligens, fur, sacrilegus, & talis infamis persona, licite potest ab officio remoueri.*

LEX IIII.

Diem functo. Casus mortis durante officio superueniens in personis p̃sidis non denegat assessoribus petitionẽ salarij respectu totius tp̃is, nisi ipsi interim alijs suis operibus va-
1 cauerint. vel sic. † Casus, remotio ab officio supueniens in p̃side durante eius tp̃e ita demũ assessoribus nõ denegat salarij petitionẽ, si probet nõ culpa eorũ p̃sidẽ remotũ. h. d. ſm verũ in-
2 tellectũ. No. j. † ꝙ mors debentis salariũ superueniens tp̃e officij, non impedit agere eũ, cui hoc debet, & idẽ. j. de var. & extraor. cog. l. j. §. diuus. No. secundo ꝙ locatio psonæ suæ p assessorẽ facta in tp̃e, respectu cuius salariũ vult, valet. Idẽ. j. loc. l. sed ad-
3 des. §. fi. No. † tertio ſm vnũ intellectũ, ꝙ remotio p̃sidis facta durãte officio ob culpã assessoris denegat eidẽ salarij petitionẽ, de quo dic vt j. dicet. In gl. in ult. verbo. Doc. tenent hanc gl. ego reprobo duabus rõnib. Et primo p ar. s. vt possit assessor ire cũ alio mortuo suo p̃side est inductũ in sui fauorẽ, ergo non debet verti in ipsius odiũ. l. qđ fauore. C. de legi. Scđo p l. si mandato. §. j. ff. manda. vbi allegat, ꝙ nõ põt cogi creditor mutare suũ primũ debitorẽ, sed põt p̃sistere vsque ad mille annos. & tenentes cũ gl. non mouent aliqua rõne. Expeditis gl. capio ordinẽ Bart. hic in l. j. §. diuus. j. de var. & extraor. cog. Phi. in quodã ꝯsil. qđ incipit, quidã capitaneus de Castello. Bal. in c. j. quis dicat Dux Comes & Marchio. in vsi. feu. Sed Bar. ita plene dixit, ꝙ non est opus longa materia, sed addã solũmodo necessaria. Et primo
4 q̃ro, † nũquid hæredes p̃sidis pñt petere salariũ respectu totius tp̃is? vr ꝙ sic. per gl. in l. j. §. diuus. p̃alle. Guil. allegat hanc. l. quia si pñt assessores petere ab ipso p̃side, vel ab eius hæredibus, tãto magis hæredes ipsius, ne habeãt de suo exponere. Barth. de Mõte Fauentino tenet ꝯriũ, & eũ allegat Bar. & dicit posse petere respectu tp̃is seruitij p̃stiti. Arguit primo, quia per l. scio. in prin. j. de an. leg. tp̃s & pecunia sunt diuisibilia. Secundo arguit. casus adueniens in psona vnius non debet alteri nocere. j. loca. l. si qs domũ. §. imperator. & l. si vno. §. cũ a quodã. Et ꝙ noceret, patet, quia primo solueret hæredibus mortui, secũdo nouo p̃sidi ꝯ. l. Titia. §. qui inuita. de leg. 2. q̃ nõ vult, quẽ duplici onere grauari. Itẽ alleg. l. fortissimi. de ero. mill. an q̃ nil facit. & l. j. C. de re mili eo. lib. q̃ ẽt nihil facit. Itẽ alle. quia est speciale in p̃side, per l. post duos. de aduo. diuer. iud. & l. fi. C. de domest. & pro. li. 12. ꝙ possint hr̃des ꝓsequi salariũ mortui, ergo in ꝯriũ est ius cõe. ar. l. ius singulare. de leg. hac sequit hic. & Bal. in d. c. j. qui dicat Comes. Cõis est hic cũ Bar. s. ꝙ pñt hæredes petere pro residuo tp̃is. Et quia Bar. elegãter rñdet ad oẽs suas rõnes p̃terq̃ ad vnã, iõ ad illã sic rñdeo, & fortificãt Doc. eorũ opin. p d. l. fortissimi. C. de ero. mili. an. lib. 12. melior est tex. pro eis in l. his scholarib. & l. pen. de ero. mili. li. 12. C. qui nil fac. in veritate, quia si miles non vult debitũ recipere, pdit petitionẽ suã. Itẽ alle. l. j. C. de re mili. lib. 12. vbi reuersus miles captus apud hostes non põt petere salariũ pro tp̃e captiuitatis, ergo dñt Doc. a simili, ꝙ si p̃ses

non

non ſeruiuit toto tpe, non pñt hęredes pro tpe non ſeruito ſalariū petere. Et ad illū tex. videbis. j. rñſum. Miror de eis, qui poterant melius allegare. d. l. ijs ſcholaribus, & l. pen. de ero. mili. lib. 12. vbi miles conductus pro biennio mortuus eſt in primo anno, non pōt petere reſiduū. Quicqd ſit, ego ſequor Bar. & rñdeo diſtinguendo. qꝛ aut eſt officiū hñs dignitatē annexā, & tūc hr̄des habētes tale officiū poſſunt petere ſalariū reſpectu totius tpis. Et probo, quia proximus ſacrorū ſcriniorū hñs officiū cum dignitate, ſi decedit in officio, tranſmittit eius ſalariū ad hr̄des. l. ſi quis in ſacris. de px. ſacr. ſcr. li. 12. Itē et primipilus, qui eſt adminiſtrator reipublicæ, tranſmittit petitionē ſalarii ad hęredes. l. j. C. de primipil. lib. 12. Domeſticus ēt & ꝓtector, de qb. rub. illius tit. trāſmittit. l. fi. Itē aduocatus fiſci l. poſt duos. C. de aduo. diuer iud. Itē agens in rebus. l. matriculā. C. de agē. in reb. Itē ergo ſenator, poteſtas, & ſimiles habentes officiū cum annexa dignitate debent tranſmittere, per glo. in l. fi. C. de ſen. ex pic. reci. Notatur in l. maior. C. de digni. vbi apparet, qd̄ militia ſit dignitas, vt Senatus. Sed eſt ſciendū, qꝛ militia non eſt dignitas. Et ꝓbo, per l. fi. C. de iuriſd. om. iud. vbi inter militiā & nobilitatē ponitur dictio, vel, quæ denotat diuerſitatē. Itē probo per l. j. C. ad leg. Iul. maieſta. vbi libertus non pōt hr̄e dignitatē, niſi annulo aureo impetrato, ſed ſine iſto pōt eſſe miles, vt l. operis. ff. de oper. lib. ergo &c. Itē. per l. fi. qui mi. non poſ. lib. 12. & gl. ordi. in l. j. de ęque. dig eod. lib. Bar. firmat in l. pen. & fi. ff. de teſt. mil. & non allegat prædicta, ſed per me nouiter ſunt inuenta. Et iō nō eſt dubitandū quis debeat præferri Doctor, vel miles, cum Doctoratus ſit dignitas. c. quanto. extra de magiſtr. Conclude ego, qꝛ aut quærimus, an habeant officiū annexum dignitati, & tranſmittit per d. §. dimus. & d. l. ſi quis in ſacris. & l. matriculam. & l. 2 de priuil. & l. fi. de dome. & protec. aut non hēt dignitatem annexā. & non tranſmittit. d. l. pe. de teſt. mil. An vero reſpectu ſeruitij, vt d. l. his ſcholaribus. Bar. quærit, an hæredibus præparatis ire ad officiū licet non meritis debeatur ſalariū, dicit ipſe, qꝛ aut miſit officialē ſuum, & tunc trāſmittit, quia ſeruiunt per ſubſtitutū, per regulā qui per alium &c. & l. ita aūt. §. geſſiſſe. de admi. tut. Aut non miſit, & tunc non. Prima ſua opi. eſt falſa, qa qd̄ tranſmittit, datur ei in priuilegiū, ſed ſeruiens per ſubſtitutū nō gaudet priuilegio ſibi ꝯceſſo, vt l. fi. C. de excu. tuto. ergo non gaudet per illum tex. ſimpliciter ꝯcludentē ꝯ Bart. Vnde in iſto primo membro indiſtincte dico, qꝛ ſi non intrauit officium, ſed deceſſerit, non tranſmittit. Allego caſum a ſpeciali. in l. j. C. de primipi. lib. 12. vbi cōmoda officij debentur iis primipilariis, q primo incęperunt. adminiſtrare, & ēt ſi moriantur antequā incęperint. Si ergo eſt ſingulare in primipilarijs, ergo in ꝯtrium eſt

5 ius cōe. l. j. in fi. ad munici. l. ius ſingulare. de legi. Itē quærit. † an remoto ab officio ſui culpa debeatur ſalariū. Et dicit, qꝛ aut quæris de ꝑterito & debetur, ſecus de futuro. Idē tenuit in l. Męuia. in prin. j. de ann. lega. Ego addo tex. in l. fi. §. quid ergo. ver. fi. j. de excuſ. tuto. vbi tutor remotus a tutela, vt ſuſpectus propter aliquam cauſam, vel delictū non conſequitur præmiū. Item eſt caſus in l. iudices. C. de an. & tribu. lib. x. vbi iudices negligentes exigere collectas priuantur ſalario præterito & futuro. Et quia ſpeciale eſt in eis, ergo in alijs. In contrariū eſt ius cōe. tene men

6 n. Quærit vltra Bart. † Pone præſidem remotū ex ſui culpa, an durent aſſeſſores eius in officiō. l. 2. C. de offi. eius qui vic. al. Iud. vult qꝛ debeant ſurrogari. Ecce ergo, qꝛ remouētur, & caſus eſt, quia poteſt operas ſuas locare. In materia ſalariorum huc re-

7 curritur. Item adde, & pone. † Senator, poteſtas, vel alius propter neceſſitatem receſſit cum licentia principis vel reipub. an poterit ſalarium petere reſpectu temporis abſentię, certe ſic per glo. in l. 3. §. ſi ad diem. ff. de re iudi. quod Bal. in l. ſub ea conditione. ff de cond. inſer. facit ſingulare. Sed caſus eſt in l. hac lege. C. de ſac. ſcri lib. 12. Item pone, qꝛ aſſeſſor in medio tēporis vult recedere, an poſſit ſalariū petere pro tēpore præterito, vel futuro. Bal. tractauit in l. & ſi pretio. de leg. 1. & latius in l. eden. & l.

8 aduerſus. C. loca. Item † ſi non ſit facta cōuentio de ſalario, an aſſeſſor poſſit illud petere. Iſtud habes per Fede. in conſi. 212. in ordine meo. Poſſet decidi per ſimilē qōnem, quam nouit Dec. quando tu intras domum meam ſine pacto, de quo in l. excepta, & l. licet. C. loca. Ioan. And. in addi. in titu. de loca. §. poſtq̄. in add. quæ incipit, vbi dubita &c. Quid autem poſſit petere, an quantum præſes in ſimili officio alteri dediſſet, an vero quantū aſſeſſor ab altero habuiſſet, vnus eſt tex. ſingularis. in l. in ſumma. §. in frumento. j. de condi. inde. ver. a ſimili dēt habere quātum alteri dediſſet præſes. Circa hæc adduco aliud pulchrum.

9 † Nunqd Senator, qui nullū pactū fecit, debeat aſſeſſorē ducere, & reducere ſuis expenſis in locū, vbi eū remouit: Bar. in l. ſuper-

10 creandis. C. de iure fiſ lib. x. tenet qd̄ ſic. Vltimo † nunqd ad petendū ſalariū poſſit ꝯſtitui procurator, & ſimiliter ad illud dandū, vel non ſoluendum? dic qꝛ non, de quo Bar. facit feſtum in l. iubemus. C. de ero. mili. an. lib. 12. quam Bar. ſignauit. Quæro,

11 † nunquid legatus ſi decedit in itinere, tranſmittat ſalariū ad hæredes? certe ſic. l. legatus. §. ſi quis. j. de lega. Sed an ſit dare caſum, qꝛ non tranſmittat, puta ꝑ conuentionē. Pone duo ſunt legati, quorū vnus moritr̄, an creſcat ſocio, an debeat reipublicæ reſtitui. Quidā dicunt ad ſociū tranſire pp æqualitatē, ſed ꝯtrium

12 eſt verū. per l. 2. C. de leg. 10. Quid in ſalario armigerorum, † an poſt reuerſionē a captiuitate poſſint ſalariū petere? dic qꝛ non. l. j. C. de re milit. Contrariū vr̄ in l. deſertorē. §. ſed ſi ex improuiſo. & l. non oēs. §. qui ab hoſtibus. de re mil. Vide Ang. in diſpu.

13 q̄ incipit, exorta guerra, alias renouata &c. Itē † nunquid infirmus poſſit ſalariū petere pro eo tpe, quo fuit infirmus? Gl. in l. arborib. j. de vſufruc. lega. l. ſi vno. §. item cū a quodā. ff. loc. Bal. in l. liberti liberteque. C. de ope. lib. oēs ꝯcludunt, q nō. Sed tex. in l. cū hr̄s. §. Stichus. ff. de ſtatulib. facit dubiū. vbi erat legata libertas ſi ſeruierit anno, infirmatr̄, an habebit libertatē? certe ſic,

14 & eſt fauor libertatis in eo. Venio ad ſecundā partē & q̄ro, † an pp negligentiam, furtum, vel ſacrilegium quis ſtans in officio poſſit ab eo remoueri? certe ſic. l. ſi quis. C. de offic. ꝑſe. ꝑt. Ad illos addo vnam cauſam, l. ſi vtatur ſæuitia maxima, vel proteruitate in torquendo. Bar. & Bal. in l. 2. §. dominorū. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. vbi ſeruus poteſt petere ſe alteri vendi a patrono ſuo, bene facit tex. in l. Caio. §. vlti de alimen. & cib. lega. Sed Bal. in l. ex hoc iure. de iuſti. & iu. tenet ꝯtrium, ſed habes caſum deciden. in officiali in c. j. §. quicunque ad notitiam. de pa. tenen. in vſib. feudo. vt ſi ego do tibi in feudum tale caſtrum, ſi dn̄s reperiatur crudelis ꝯ vaſallos, poterunt adire ſuperiorē & conqueri ꝯ dn̄m, Rex debet eum monere, qui ſi perſeueret, poterit puniri. c. j. de cle. percuſ. Idem dico in præſide habēte aſſeſſorem ſub ſe, qui poterit eum remouere facta monitione. Vltimo quæro, an qui expectat aduentum ſucceſſoris ſecundum. l. meminiſſe. ſ. de offi. proconſu. & l. cum qui. j. tit. proxi. poſſit petere ſalarium eius tēporis expectationis. tex. habes in auth. de admi. §. illud tamen, quod ſic &c.

S V M M A R I V M.

1 *Officio duplici in eodem auditorio fungi nemini conceditur.*
2 *Aduocatus ad maiorem dignitatem electus an deſiſtere debeat ab adiudicatione cauſæ inceptæ.*

LEX V.

Conſiliarijs. Aſſeſſor tempore, quo aſſidet in ſuo auditorio, nō poteſt exercere aduocationis officiū. h. d. No. † qꝛ in vno & eodē auditorio non poteſt quis fungi duplici officio, licet in alio ſic, de quo dic vt dicam. j. Quæritur in glo. † an per prius aduocatus, poſtea electus ad officium ſenatoris poſſit de ea cā cognoſcere, in qua fuit aduocatus. Specu. facit hanc quæſtionē in titu. de aſſeſſ. §. vlti. ad fi. Caſum habes, qꝛ non poteſt, ſed eam debet alteri delegare. l. prætor. j. de iuriſd. omn. iudic. Sed huc apertius cadit &c.

LEX VI.

IN conſilium. Vir eiuſdem ciuitatis poteſt eſſe aſſeſſor procuratoris Cæſaris. hoc dicit.

De iuriſdictione omnium iudicum. Rubrica.

Supra iuriſcōſultus dixit de ſingularibus officijs, dic de generalitate officiorū, & quærit quæ ſit differentia inter iſta officia, & prædicta. Certe eſt duplex, quia ibi intēdit tractare de officio delegati, ſed hic principaliter de ordinario. Vel pōt eſſe quod in tit. de offic. eius, cui manda. eſt iuriſdi. tractatur de iudice delegato in exequendo, hic in cognoſcendo. Vide glo.

S V M M A R I V M.

1 *Iudicis officio quæ veniant expedienda.*
2 *Genus tripliciter conſideratur.*
3 *Magiſtratus officium dupliciter conſiderandum eſt.*
4 *Ius dicentis appellatione quid ſit intelligendum.*
5 *Iudicare quid ſit.*
6 *Iudicis ſpecies ſunt duæ.*
7 *Ius dicentis officium quare potius dicatur latiſſimum, quàm longiſſimum.*
8 *Bonorum poſſeſſio an ſit miſti imperij.*
9 *Dictio, poteſt, in iure poteſt impropriari, pro debet.*
10 *Iuriſdictio quid ſit, & quomodo diffiniatur, et quid importet eius definitio.*
11 *Contumax in miniſtrando iuſtitiā quo caſu iuriſdictionē amittere debeat.*
12 *Poteſtas condendi ſtatuta an præſupponat iuriſdictionem.*
13 *Statutum an poſſit contra ius canonicum a ſubiectis Papæ condi abſque ipſius permiſſu.*
14 *Sententia diffinitiua, & interlocutoria in quo differant.*
15 *Iudicis officium quotuplex ſit.*
16 *Iudicis officium in quo differat ab actione.*
17 *Libellus an ſit in petitione procuratoris ſuſpecti remotionis offerendus.*

LEX PRIMA.

IVs dicentis. Ius dicentis officium est quoddam genus genera
lissimũ comprehẽdẽs in se omnia, quę possunt
1 per iudicẽ expediri. hoc dicit. No. † ꝙ iudicis of-
ficio petitur tutor dari. Item bonorũ possessio
decerni & alia, quæ hic in litera sunt. Aduerte,
2 † ꝙ triplex est genus, generalissimũ omnia cõprehendẽs, vt l. j.
ff. si cer. peta. Aliud est subalternũ genus, vt animal, & cõprehẽ-
dit aliud sub se. Ista fuit gl. in l. legato generaliter. j̃. de leg. j. l. cũ
post. §. j. j̃. de iure do. In glo. j. quæritur, quare iurisconsultus nõ
dixit iudicis officium, sicut ius dicentis? Respondet glo. ꝙ nõ in-
tendit tractare de omni officio, sed de habente merum & mix-
3 tum imperium. Et † debes scire, ꝙ duo sunt magistratus: vnus,
qui habet & merum & mixtũ. Item & magistratus municipa-
lis habens simplicẽ iurisdõnem tantũ, vt in Auth. de defen. ciui.
§. eos. & §. audient. & vidistis. s̃. l. j. de offic. eius cui manda. est iu
risdi. Sed exempla declarant regulam. l. j. §. quod vulgo. j̃. de vi
& vi ar. & de dam. insec. l. damni infecti stipulatio pertinet. Er-
go per exempla hic posita patet, ꝙ voluit tractare de istis maio-
4 ribus. Guliel. & Ia. dicunt † appellatione ius dicentis intelligi de
magistratu inferiori. alleg. l. j. j̃. si quis ius dicen. l. j. §. j. j̃. ne quis
eum qui. Item assignatur & alia ratio, qa ius dicens est gñalior,
5 q̃ iudex. † Iudicare enim est inter duos lites dirimere, vt l. i. de re
iudi. ver. amplius est iudicare, q̃ ius dicere. Sed non placet Bar. p
c. forus. de verb. sig. quia nulla dr̃ia est. Tu non cures multũ de
6 hoc verbo. † Quare ergo considera, ꝙ duæ sunt iudicis species.
Vna quæ habet iurisdictionẽ in potẽtia & exercitio, vt Senator
vrbis. Secunda est, quæ habet in potentia & habitu, sed nõ exer
cet actum, vt sunt iudices cartularii, vt l. j. j̃. de iudi. l. rem nõ no-
uam. C. co. l. fin. C. vbi & apud quem. quib. non vtimur in pro-
posito, sed iurisconsultus intendit dicere de ijs tñ, qui habent
7 iurisdõnem in potẽtia & exercitio. In tex. ibi, latissimũ. † Quæ-
runt Docto. quare non dixit longissimũ. Prima est ratio per l.
cum prætor. & l. cum furiosus. de iudi. Fallit ibi in do. Cy. Alij
dicunt, quod iurisconsulto sic placuit. Bar. addit aliam, quia hic
non intendit tractare quanto tẽpore duret ius dicentis officiũ.
8 In glo. seq. ibi, bonorũ possessio. quærit glo. hodie, † an bonorũ
possessio sit mixti imperij. Aduerte quòd bonorum possessio
secundũ tab. petebatur cum maxima causæ cognitione, & ideo
die feriata non poterat decerni. l. i. §. si causa cognita. j̃. de bono.
poss. l. 2. §. dies. j̃. quis or. in bon. poss. ser. & debebat cognoscere,
an testm̃ esset solenniter factũ ſm. l. hac cõsultissima. C. de test.
Item debebat postmodũ declarare, an esset mittendũ. Itẽ scias,
ꝙ mixtum imperium est, vbi vertitur maxima causæ cognitio
pecun. vt l. imperium. j̃. eo. Item per l. nec quicquã. §. vbi decre-
tum. s̃. de offi. procon. Item non possunt delegari ea, quæ requi-
runt causę cognitionem. Hodie autẽ omnia hæc cessant, ꝙ ho-
die volens venire per iura petitionis bonorũ possessio. ſm tab.
possit petere coram omni iudice, cum esset exactissima causæ
cognitio & iudicis pronũciatio. Dicit enim hæres se hæredẽ in
testõ, & ob hoc admitti ad bonorũ hæreditariorũ possessionẽ,
ſm tab. & sic per viam iuris prætorij solummõ cognoscẽdo effi
citur bonorũ possessor, per l. fi. C. qui admit. Insti. de bon. pos. §.
vlti. probo, per l. 2. C. de mag. mu. & in Auth. de defen. ciui. §. au
dient quoque, vbi probatur, ꝙ iure magistratus delegari potest,
9 & non requiritur causę cognitio. In gl. põt. vides hic, † ꝙ dictio
potest impropriatur, id est, debet. Adde Bar. & Bal. in l. ad presi-
dem, & ibi de dictione, debet, l. Gallus. in prin. de libe. & posthu
mis. Bal. in l. intra. de iniust. rup. & irri. testa. l. non quicquid. j̃. de
iudi. l. j. C. qũo & qñ iudex. Habes etiam de dictione, debet, in l.
creditores. C. de pigno. Adde, ꝙ si dictioni, põt, p̃cedat dictio ne
gatiua, tunc non inducit necessitatẽ. c. 1. de reg. iu. in 6. ibi, bene
ficium ecclesiasticũ non põt &c. Venio ad diffinitionẽ iurisdõ-
10 nis † volo verificare totã istam glo. definientẽ quid sit iurisdõ.
Et est potestas, vt l. potestatis verbo. j̃. de verb. signi. Quare dicit,
de publico &c. quia cõsistit in iure diuino. l. j. aliàs. 2. §. publicũ.
s̃. de iusti. & iu. Sequitur, cum necessitate &c. probatur in l. mu
nerum. §. iudicandi. j̃. de mu. & ho. l. de qua re. j. de iudi. Subdi-
tur inferius, & ęquitatis statuendę. dic vt in c. vlti. de transa. l. pla
cuit. C. de iudi. & l. j. C. de legi. vbi si vna lex est rigorosa, & alia
æqua, iudex debet eligere æquam, quia scripta lex rigorosa non
præfertur æquitati scriptæ. Videtur, ꝙ ista diffinitio sit falsa, qa
pluribus põt competere, quia non solum comprehẽditur iuris-
dictio magistratus, sed ẽt potestas, quam habet pater in filium
legitime natum. per l. item in potestate. cum l. sequenti. s̃. de ijs
qui sunt sui vel alie. iur. Insti. de pat. pot. §. j, in verbo, de publico
introduci potest &c. cum necessitate iurisdicendi, & sic pater p̃t
castigare filium leniter, ita & dominus seruum. l. serui & filij. j̃.
de fur. l. fi. C. an ser. ex facto suo. ibi, domi eos &c. quia in domo
castigantur, l. j. C. de eman. Et potest pater tradere filium iudici
& eidem dictare sniam punitiuam filij inobedientis. C. de pat.
potest. l. si filius. Vide eodem modo quod magistratus cogitur,
ita & pater, per l. j. & per totum. C. de alen. libe. Vnde Bar. soluit
hoc vnico verbo, & addit, à persona publica. Pro declaratione
cum dicitur, cum necessitate iurisdicendi. Si iudex nolit iudica-
re, certe facit litem suam & punitur. l. argentarius. §. cum autẽ.
11 j̃. de eden. l. si quando. C. de inoffic. testa. cum simil. † Sed an si sit
contumax in faciendo iustitiam, amittat iurisdictionem? certe
non, nisi in casu, videlicet quando ter monitus denegat clerico
facere iustitiam. authen. statuimus. uersi. fi. C. de episc. & cler. &
nullo alio casu in mundo punitur. Ex isto uerbo, necessitate iu-
12 risdicendi &c. Bar. in l. omnes populi. s̃. de iusti. & iu. dicit, ꝙ cõ-
dere statuta est iura reddere, ergo iurisdictio est, vnde non hñs
iurisdictionẽ non habet potestatem condendi statuta. Bal. hic
retulit hoc verum per d. l. omnes populi. Item alij qui habent
superiorem, possunt condere statuta, ergo male dicit Bart. quia
illud dicitur in ius dicendo, id est in iudicando. Bart. posuit in l.
nulli. C. de senten. & interlo. om. iudi. & ibi est in eadem opi. in
qua hic Bal. melius dicit in l. 2. C. de consti. princ. vbi vniuersita
tes possunt statuta facere, quod probatur, quia nedum subiecti
Imperatori possunt statuere, sed etiam subiecti Papæ, dummo
do non redundet in damnum Papę. c. 1. de consti. in 6. c. veniẽs.
13 de iureiuran. Sed quæro, † an subiecti Papę possunt statuere ꝯ
can. Ioan. Calde. in consi. 16. vbi decidit, quod sic, per c. oĩs ani-
ma. de censi. de maio. & obedien. solitæ. Sed subiecti imperato-
ri possunt condere, si non redundet contra principẽ, vt l. omnes
populi, nisi sint ab ipsis canonibus improbati, vt est casus in ca.
cum a mense. & in c. relatum. de testi. quia tunc verteretur ꝯ ip-
sas canonicas cõstitutiones. Sed habeo tres casus, ubi secus est.
Episcopus, qui habet ordinariã iurisdictionẽ põt statuta conde
re in sua diœcesi, non tñ iuri canonico contraria sine Papę per-
missione. c. quod super his. de maiori. & obedien. c. si. de off. ar-
chid. Præterea, nec legatus prouinciæ põt statuta condere, nec
legatus Papę, qui est ordinarius. per c. 2. de offi. lega. in 6. De pri
mo habes in l. forma. C. de officio præto. Affri. Sed præfectus p̃-
torio, & legatus æquiparantur, vt est glo. in l. i. s̃. de officio præ-
fec. prætorio, ergo si non potest habens iurisdictionẽ aliquam,
nec qui nullam habet, tñ authoritas eius est magna. In hoc cre-
do, quod Ioan. Calde. non sit recte locutus. Ibi, in possessionem
mittere. An missio realis, vel verbalis possunt delegari, ponã in
14 l. iubere cauere. Nota in hac glo. quod † sententia, per quã diffi
nitur quem mittendum, vel non mittendum est diffinitiua. Ca-
no. in glo. clemen. j. de sequestratio. posses. & fruc. tenent, quod
diffinitiua sit, quæ inter partes decidit principale negotium. Sẽ-
tẽtia vero interlocutoria, quæ fertur in medio, vel in principio
causæ non decidẽdo principale negotium, vt probare quẽ esse
infamẽ testẽ, si iudex pronunciat testẽ non admittẽdum, tunc
dicitur interlocutoria. Legistæ dicunt aliter ibi, habeo cõtrariũ,
quod interlocutoria dicatur, quando pronunciatur mittẽdum
vel non. in l. præsenti. C. de ijs qui ad ecclesiam confu. Bar. ponit
hanc quæstionẽ in l. 2. j̃. de app. reci. l. si finita. §. si forte. de dam.
insec. vbi ẽt vult, ꝙ huiusmodi sñia sit interlocutoria. Ego quia
aliàs dixi in rub. j. de re iud. iõ pro nunc non examino. Vide ibi.
15 Quærit Bar. † quotuplex sit iudicis officium. Rñ. Nobile, quod
per se stat & exercetur, siue petatur, siue nõ, per l. ꝙ si minor. §.
fi. j̃. de mino. vbi minor vult petere restitu. in integrum, dẽt de
per se principaliter implorari, quod ẽt p se exercetur, vt in inq-
rendo malos. iuxta l. congruit. s̃. de offi. præsi. Quoddã est mer-
cenarium deseruiẽs actioni principaliter intẽtatæ, vt si peto per
me tibi deposita, tunc dantur dilationes iudicis officio, & sic iu-
dicis officium deseruit actioni propositæ. Aliud, quod dicitur
aduersarium actionis propositę, & facit libellum ineptum reij
ci, perimit ergo propositam actionẽ. Et ista sunt tria. de quibus
in glo. §. j. Insti. de actio. per alios in l. 4. C. depositi. Istis præsup-
16 positis † quæro in quo differat iudicis officium ab actione: Cer-
tè in tribus principaliter. Primo in origine, quia officium iudi-
cis oritur ex æquitate, actio vero ex obligatione. l. Quintus. de
an. leg. cum simil. de actio. in l. licet. §. ea obligatio. de procur. vt
puta ex contractu locari & ꝯducti. Item differunt in effectu, qa
quẽadmodum præscribitur actioni, ita & iudicis officio per gl.
in l. sicut. de præscrip. 30. an. Sed in causis criminalibus differũt
in effectu, ut puta si accusatio ẽ a me interposita de falso, debeo
exequi intra 20. annos, si inquiratur officio iudicis durat. an. 30.
per glo. in l. querela. C. de fal. Secundo modo differunt in effe-
ctu, quia licet eum, qui est mihi debitor, constituam in mora p
simplicẽ extraiudicialẽ interpellationẽ, ut l. mora. de usur. tñ si
debitor sit officio iudicis non cõstituitur. l. cum postulassem. de
dam. infec. & Bal. in l. i. C. de iurisdi. om. iudi. Habes etiam in l.
seruos ad custodiam. de ali. & ciba. lega. in prin. ꝙ alimẽta lega-
ta seruo debentur eidem officio iudicis, ita ꝙ non constituitur
in mora, nisi postulatione iudiciaria, ut habes in d. l. cum postu
lassem. Item differunt in modo deducendi, uidelicet, ꝙ in actio
ne deducenda requiritur libellus in scriptis, & litis contestatio,

sed

modus in petitione restitutionis in integ.c.fi.de off.iudi. sed si in adeunte petitur, non requiritur. Et an, & quando requiratur libellus, & litis contestatio, Canon. ponunt in d c.fi. Spec.in titu. de offi.iudi.§.iudicis officium, per totum, & in tit.de libel.§.nūc dicendum.ver.8.Legistæ in l.nec quicq̄.§.vbi decretum.ī.de offic.procons.& in l.de submersis. C. de naufra.lib.x.& glo.ordi. in rub.de iner.aç.Ex hoc solet damnari glo.in l.in causæ.§.hæc autem cognitio.j.de procur.vbi post li.contest. non potest mutari procurator, nisi ex iusta cā. vt no.in l.post litem.j.de procu. cum multis seq.c.1.eo.tit.in 6.Pone, impetro a iudice ex officio suo remoueri procuratorem mihi suspectū, † an requiratur datio libelli. Gl.in d.l.in causæ.§.hæc autem cognitio, videtur velle, quòd non immo quod sufficiat talis qualis petitio. Ego eam improbo per c.vlt.de offic.iud. quia tunc principaliter intentatur, & Florentiæ obtinui semel contra omnes Doctores, sed forte habui amicum iudicem.

SVMMARIVM.

1. *Prohibitio iurisdictionis non debet erga suspectum de fuga regulariter extendi. Et die feriata ordinarium incompetentem esse iudicem qualiter intelligitur. nu.2.*
3. *Delegatus an possit mittere in possessionem ex primo decreto.*
4. *Contumacia nimia futuræ contumaciæ præsumptionem inducit.*
5. *Delegatus an possit pecunialiter punire.*
6. *Verbum, dare, in iure prolatum quid significet.*
7. *Iudex unus, an possit cognoscere in causa, in qua petitur hæreditas, & opponitur illegitimitas.*
8. *Clericus in testem coram iudice seculari productus, an, si falsum deponat, ab eodem puniatur.*

LEX II.

Cui iurisdictio. Cui iurisdictio delegatur, ea in consequentiā concessa videntur, sine quibus iurisdictio explicari nō potest. hoc dicit, s̄m glo. Vel sic secundū Odof. Cui iurisdictio ordi.conceditur, ea etiam concessa videntur, sine q. bus illa explicari non potest. Vel sic s̄m Dy. Cui cōmittitur quęstio principalis, quælibet incidēs cōmissa videtur. h.d. & s̄m veriorem intellectū no.regulam.l.cum qua concordat.l.j. in fi.ī. eo.titu.2.& c.de causis, & c.præterea.c.significasti.c.prudentiā. in fi.& c.ex literis.de off.deleg. In glo.i. limito conclusionē glo. 1 † nisi persona sit suspecta de fuga, quia tunc delegatus ab inferiori a principe potest procedere ad capturam personę suspectę de fuga, cum alias sit prohibitus, vt in Auth.de defen.ciuita.§.si vero ignoti.& in Auth.de exhi.re.§.si vero. Et quod possit probatur, quia nedum legato, sed personæ priuatæ licet auctoritate propria capere suspectum debitorem.l.ait prætor.§. si debitorem.de his qui in frau.l.generali. C. de decurio.lib. 10. Quia 2 † die feriata iudex ordinarius est incompetens quo ad exercitium, per totum titu.de fer. & tū respectu fugæ pōt capere die feriata.l. dies festos. C. de fer. Præterea propter periculū moræ multa licent, extra de fer.c.licet. l. si quis filio exhæredato. §.his tū omnes.de ininf. testa. l.prouincialiū.de fer. l. de pupillo.§.si quis riuos.de no.ope.nuncia. Et dicit do. Pet. de Ancha.in suo consi.104.talem captum vt suspectum nō posse opponere exceptionē incōpetentiæ iudicis. Tene menti, quia est pulchrū, & fundat se per prædictas rationes. Et si quæris, an possit immediate procedere ad capturā, dic q̄ si est delegatus a principe p̄t, si ab inferiori non pōt. Sed an possit citare verbo, scilicet, p nuncium, vel per epistolā. Dic q̄ si pōt arbiter, vt in l. diem proferre.in prin.& l.sed si interpellatur. de arb. ergo multo magis delegatus. Sed an possit citare per edictum. Conclude breuiter, q̄ aut loquimur in delegato a principe, & p̄t. auth. qui semel.q̄ńo & quando iud.delegato aūt ab inferiore non permittitur.l. scimus.in fi.C.de iudi.canon.in cle.j.de iud.Bar.ibi extra in uerbo 3 per edictū. Quæro † nūquid delegatus possit mittere in posses. ex primo decreto, quia de secundo est clarum. Et dic aut est delegatus a principe, & pōt per d.§.q̄ń, tu alle.c.2.extra, de eo qui mit.in posses.causa rei seruan.& melius in c. 2.& c.cum aliqui bus.extra de re iudi.quæ addas ad glo. Aut est delegatus ab inferiore & nōn pōt, probatur in Auth.de exhi.re.§.si vero. & l.pro bandū.§.sin autē reus.C.de iudi.Cōis conclusio est Bart. hic, & in l.j.in Auth.de exhi.re.§.si vero.& l.p̄pbandū. §. sin autē reus. C.de iud.& in auth.si intra.de dam.infec.Inno.in c.significasti. de off.leg.Spec.in titu.de iudi.deleg.hoc pōt, & in tit. de primo & secundo decre. §. restat. Sed tunc opponitur ad prædicta, & sic, quia cum causa delegatur, videtur omnia cōmissa, quæ &c. sed sine missione in tenutā & capturā delegatus non pōt iurisdictionem exercere, ergo &c. Quod sit verum patet, quia si iudex non posset cogere per capturam, & similia, semper elusorium esset iudicium. Bar. respondet, q̄ regula illa debet intelligi, dummodo ea, quæ veniunt accessoriè, nō sint maiora & excellentiora, q̄ causa principalis sibi commissa. Sed captura & missio sunt maiora, ergo concessa non censentur. Etiam mixti imperij quæ sunt non veniunt, nisi specialiter delegentur, sed missio ex primo decreto est mixti imperij, & maioris excellentiæ, quàm principalis causa, ergo &c. quod etiam probo per regulam, quia accessoria sequuntur naturā sui principalis. de reg. iur. c.accessorium.eo.tit hoc est verum, nisi accessoria sint pręciosiora & maiora principali, vt est glo.ordi.in l.2. j. de pecu.le. l.hæres a debitore.§.quod si seruus.j.de fideiusso. Et hinc sumitur brocardum, q̄ prohibito principali prohibentur eius accessoria.l.oratio.j.de spon.l.non dubium.C.de legi. vide Bal.& Cyn.in l.illa.C. si rector prouinciæ.Bart. & alios hic, quibus nil 4 addo. Vlterius no. q̄ † ratione nimiæ contumaciæ potest delegatus verbaliter denegare contumaci audientiā. per glo.l.sed si per prætorem.§.sed si dum decreto.j.ex qui. cau.maio.Itē quæ 5 ro, † an delegatus possit pecunialiter punire. Remitto ad l.3.ne quis eum qui.l.j.j. si quis ius dicen. non obrem. Et per hoc est expedita prima litera. Sed quia dixi supra sm Odof. ideo capio 6 literam suam. † Et per verbum illud, dare, significatur transferre & donare. Institu.de actio.§.sic itaque.l. vbi autem.de ver. obli. ergo verior est litera. Odoffre. quę loquitur in ordinario, & non in delegato, licet prima possit sustentari. Bar. respōdet quod verum est, quod cum vnum conceditur, uidentur omnia concessa, per quæ peruenitur ad illud, si sint eiusdem speciei. Sed ad dictum eius respondetur per Authen.de testib.§.si vero ignoti. vbi delegatus potest testem falsā dicentem punire, ergo &c. Respondeo, q̄ tex.ibi non loquitur in magistratu minori, sed in p̄side prouinciæ.§.qui vniuersas.l.illicitas.de off.præsi. Oppo.de c.tuam.de or.cog.& c.lator extra qui fi.sint legit. Responde, q̄ aut causa principalis, & incidēs sunt vnius fori principaliter, & tunc poterit iudex secularis cognoscere de incidenti.l.j.C.de ordi.iud.l.quoties.C.de iudi.aut sunt ambæ diuersi fori, vt puta legitimatio, quæ est spiritualis, & hæreditas, quæ est secularis, & tunc spectat ad eum cognitio.Itē opponitur ꝯ hoc. in c. de prudentia.extra de dona.inter virum & vxo.Dic, q̄ q̄ń iudex est ecclesiasticus, poterit cognoscere de causa seculari incidenti, non econuerso de iudice seculari, quia maius dignum trahit ad se minus dignum.c.volentes.de off.deleg.& d.c.de prudentia. Pro hoc facit, quod habemus in simili ex defectu iustitiæ in foro seculari possum ire ad ecclesiam.c.licet.extra de fo. compe.& nō 7 est sic in laico. extra de iudi c. qualiter. Hinc oritur qō. † Vnus petit hæreditatem. opponitur ꝯ eum de illegitimatione, an poterit iudex secularis de vtraque cognoscere. Bart. hic, & in l.Titia.solu.matri l.omni innouatione.C.de sacrosan. eccle.determinar dupliciter, videlicet si vult cognoscere per viam facti, & pōt, sed ecclesiasticus non.d.c.tuam.& c. lator. Isto modo si petis, vt filius Sempronij, & opponitur nunq̄ fuisse, minime dubitatur, ergo de facto non dubitatur. Item pone in quęstione vsurarū. Peto vsuras, tu dicis nunq̄ hoc fuisse celebratum in ꝯtu, dic idem. Aliq̄ń vult cognoscere per viam iuris, vt de persona q̄ confitetur ꝯxisse matrimoniū, sed dicit non fuisse legitimū, & tunc iudex laicus nō poterit de vtraque cognoscere. Tex. est in c.quanto.extra de iudi.c.si iudex laicus.de sentē.excom. Et hāc conclusionē Bar. sequitur Pau.de Liaz.in clem.j.de vsur.Ioan. And.in c.tuam.de ordi.cog. Anto.de But.in c.cum sit generale. de fo.compe.Lap.in allegatione.56.& dicit ꝯrium de qōne vsuraria, siue sit qō prohibiti contractus, aut facti, nullo modo pōt cognosci coram seculari, & probat, quia nō posset negari, quin sit ecclesiastica.c.1.de off.ordi.c.cum sit. de foro compe. c.ex literis.in glo. super verbo, de infante.de iudi.lib. 6. Hanc sequitur Bal.in d.l.omni innouatione. de sacrosan.eccles. & d.l.quoties. de iudi.& d.l.Titia.solu.matri. Et idem in authen.de hoc.C.de lati.libert.tol.distinguit aliter, q̄ aut vult pronunciare per modum causę, & pōt, per l.j. C.de ordi. sed per viam directi iudicij non pōt. Idem in auth.ei qui.C.de bon. autho.iud. possidē.fuit in alia consideratione, & dicit, q̄ aut pōt summariè cognosci & poterit. Spec.in titu.de conuenien.reis.§. nunc dicamus.ver si.sed nunquid incidenter.& in titu. de primo & secundo decr. §.restat videre. de ven.in posses. mitten. versi. si negatur quam fuisse vxorē sufficit probare, qualiter, & pōt de hac cognoscere iudex secularis. Vel requiritur plenaria causę cognitio, & tunc stat cum Bar. Arch.in c.quid dicam.14.q.4.refert Io.And.in cle. dispendiosām. Et dicas, q̄ dum q̄rimus, an de causa spirituali iudex laicus possit cognoscere, aut quærimus, an possit quo ad impositionē pœnæ, & tunc pōt, vt no.Io.And.in c.1.de vsur. exemplum in vsurario, qui de iure est infamis.l. improbū. de his qui notā.infa.euius ius canonicū vetat sepulturā.c. quanq̄. de usur. Aut iudex secularis vult principaliter cognoscere non ad pęnā imponendā, sed ciuiliter, & tūc per viam facti & pōt, exemplū in vsura, quę non negatur, sed negatur tanta quantitas, vel aliter dico Titium vsurarium fecisse ꝯtum, ipse non negat celebratum.

bratum. Hoc casu pōt iudex laicus principaliter & incidēter cognoscere, quia lex secularis & canonica damnat vsuras. Aliter iura ad hoc inducta essent frustratoria. Et sic iudex secularis nō posset de minimis causis cognoscere, quia Canon. trahunt omnia ad eorū molendinū. Aut volunt cognoscere per viam iuris. & tunc pertinet ad ecclesiasticos tam principaliter q̃ incidēter. d.c.lator.& c.tuam, præalle. Item † quod clericus productus est in testē coram iudice seculari, & dixit falsum, an poterit puniri a iudice seculari? Cy. in l.nullam. C. de testi. tenet quod sic. Hāc eandem vr̄ sequi Bar. in l.hoc iure. in fi.de aqua quotidi.& æsti. Fed. de Sen. allegat ꝯrium in consi. suo 288. sed opinio sua videtur falsa per do. Ant. in c.verum. extra de foro compe. & idē Fede. in consi. 293. & Bart. in l.diuus. de fal. tenet ꝙ non. & Ang. in l.vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. Sed quæro, an iudex criminalis possit cognoscere de ciuili, & certe sic ratione incidētiæ. Hoc firmat Bart. in l. interdū. §. qui furē. j. de furt. & in l. 2. §. hoc edicto. vi bon. rapto. & l. solemus. §. latrunculi. de iudi. Innoc. in c. cum oportet. & c. fi. extra de accusa. Ang. in l. fallus. de furt.

SVMMARIVM.

1. *Merum imperium dupliciter considerandum, & dupliciter definiendum.*
2. *Principi reseruata.*
3. *Merum imperium quibus competat, & quibus non.*
4. *Persona singularis non potest renunciare priuilegio vniuersitati concesso.*
5. *Meri imperij gradus septem.*
6. *Carcer an sit meri imperij, & quam multipliciter consideretur.*
7. *Tortura an sit meri imperij, item bonorum publicatio.*
8. *Magistratus qui non potest principaliter cognoscere de causis meri imperij, an possit incidenter, & quid de causis mixti imperij.*
9. *Mixtum imperium quid sit, & quare mixtum dicatur, & quot gradus habeat.*
10. *Appellatio an sit mixti imperij.*
11. *Magistratu vacante ad quem, vel quos deuoluatur ipsius iurisdictio.*
12. *Imperium tam merum quam mixtum, an possit præscribi.*
13. *Iurisdictio inferior quæ dicatur, & in quibus differat a mera.*

LEX III.

IMperium. Iurisdictio sumpta prout est genus generalissimū diuiditur in imperium & iurisdictionē, & imperiū diuiditur in merum & mixtum, & iubere quod caueatur, & in possessionē mittere imperii est. h.d. cum seq. Venio ad materiā huius l. pro cuius declaratione quæro. † Quotuplex sit merū imperiū. Dic ꝙ duplex. Primum, quod personæ principis solūmō reseruatur. Secundū, quod ex persona principis in alios magistratus distribuitur. Item primū sic definitur, ꝙ est absoluta potestas, quam populus Romanus ex lege Regia in principē transtulit. Probatur in l.j. s̄. de offi. præfec. præto. Instit. de iure natu. §. sed quod principi. Quòd sit soluta probatur in l. princeps. s̄. de legi. licet ex honestate dicat se legib. alligatū, vt l.digna vox. C. de legib. Sequitur, quam populus Romanus &c. Istud probatur in d.l.j. s̄. de off. præfec. preto. Sed scire debemus † quid est, quod princeps soli sibi reseruauit. Legistæ non explicuerunt, nisi Bal. hic qui ponit tria vel quatuor, in l.rescripta. C. de precib. impera. offe. & per eundem in proœ. in vsi. feu. & alibi in l.j. & l. 2. C. de iure annu. Canonistæ ponunt in glo. c. quod transla. extra de offi. leg. Spe. posuit in tit. de leg. §. nunc ostendendū, quasi per totum. Ego collegi aliquos casus, quos hic ponā. Et scias quod primū, quod principi reseruatur est legitimatio, vt in Authen. quib. mod. nat. effi. sui, & in l. qui in prouincia. §. diuus. de ri. nup. & in Authen. quib. mo. nat. effi. leg. Hinc oritur q̄ō. Nunquid statuta ciuitatū possint legitimare spurios. Multi fuerunt in ꝯria opinione, q̄ñ princeps sibi reseruauit. Sic dicunt Canon. in c. per venerabilem. qui fi. sint legi. per Fed. in consi. suo. 266. per Legistas & Bar. in l. testamenti factio. j̄. de testa. & in l. Seius. §. Augerius. ad leg. Fal. per Bal. in l. eā quam. C. de fideicom. & in d.l.j. C. de iure annu. aut. & in l. cunctos populos. de sum. tri. Adde, ꝙ princeps fecit legē habilitantē spurios & incestuosos ad successionē parentū, nunquid valeat, dicas ꝙ non. Istud fuit singulare dictū Hostien. in sua summa super hac materia. Bald. in d.l. eam quam. Bar. fecit mentionē in quodā consilio suo, q̄d incipit, Viso instr̄o &c Secūdo reseruatur principi restitutio infamis ad famam. l.j. §. de qua. j̄. de postula. Canon. habent, q̄d in his, qui non recognoscunt superiorē, dic vt per Inno. in c. cū tu. de re iudi. & per Bart. in l. infamē. j̄. de pub. iud. Tertio reseruat̄ restitutio in integrū aduersus criminales sententias. Tex. est in l. relegati. in fi. j̄. de pœ. adeo ꝙ nullus inferior pōt. s̄. de offi. procu. Cæsa. l. vlt. vnum tm̄ casum specialē no. in l. metallū. j̄. de pœnis. Est & videndus casus, s. si ipsi iudici constet post s̄nīam condemnatoriā latā de innocentia, nam tunc solus princeps retractabit. tex. est in l.j. §. fi. j̄. de q̄ō. bene facit l. si quis filio exhæredato. §. quatenus tñ. j̄. de iniu. rup. & irri. test. Item est aliud, ꝙ scilicet solus princeps minoribus ætate veniam ætatis indulget. l. denique. in prin. j̄. de mino. & l. 2. C. de his qui ven. ęta. impe. Sed an valeat statutum habilitans minorē, vt habeatur pro maiori in administrando res sine tutore. De hac q̄ōne dic, vt per Bart. in l. non ambigitur. s̄. de leg. & in d.l. denique. in princ. j̄. de mino. & per Ang. in l. more. j̄. de acq. hær. Itē princeps reseruauit sibi auctoritatē interponendā super emācipatione infantis, vt l. iubemus. de emancip. lib. Item reseruauit sibi auctoritatē interponendā super arrogatione, vt l. 2. s̄. de adop. Item ꝙ seruus restituatur in natalibus, vt l. j. C. de anno. Item s̄m aliquos reseruauit sibi, q̄d ius alterius possit auferre, vt l. Lucius. j̄. de euicti. & l. item si verberatus. de rei vend. Inno. in c. quæ in ecclesiarū. de cōsti. Legistæ habent glo. in l. fi. de rescrip. & l. quoties. C. de p̄ci. impera. offe. & Bal. in l.j. eo. tit. Sed dubiū est, nunquid ciuitas possit auferre bona suo ciui. Bar. in l. Anthiochēsiū. j̄. de priuile. cred. & in l. si priuatus. j̄. qui & a quibus. sed melior tex. est in l. vendito. §. si constat. j̄. cōmu. prædio. Itē reseruauit sibi auctoritatē creandorū tabellionū gn̄alium. tex. est in Auth. de tabel. §. omnibus. Inn. extra de fi. instru. c. cū P. tabellio. Quid antē de illis, qui fiunt a regibus, ab ep̄is, & aliis dn̄is particularib. nunquid habeant potestatē ꝯficiēdi instr̄a in suo territorio & alibi. de hac q̄ōne dic, vt per Bart. in l. apud proconsulē. j̄. de manu. vindic. & in l. cunctos populos. de sum. trini. Bal. in l. 2. s̄. de offi. procon. Spec. in tit. de instru. edi § restat. ver. sed quid pōt. Fuit & ad hæc q̄ō Dn̄orum de Rota in deci. 681. auditis. versi. quæritur nunquid instr̄a tabellionū. Item & solus princeps reseruauit sibi, quod sua constitutio possit extēdi ad negotia p̄terita & p̄cedētia. Tex. est singularis in Auth. in medio litis. §. j. & in Authen. vt cū de appel. cog. §. j. & l. sancimus. C. de sacrosan. eccle. Can. in c. fi. de ꝯsti. Legistæ in l. leges. C. de legi. Item reseruauit sibi potestatē approbandi milites, qui surrogantur in locū mortuorū, hoc ēt reseruauit ciuitati nō recognoscenti superiorē, vt in l. neminē. C. de re mili. lib. 12. Item potestatē trāsmutationis militū a loco in locū, in l. ꝯ publicā. eo. tit. & lib. Item potestatē dispensandi, q̄d corpus in vno loco inhumatū extrahatur, & alibi ponatur. & est tex. in l. fi. C. de legi. Item q̄d corpora sepulta extra ciuitatē reducātur. Tex. est in l. 2. j̄. de cadaue. pun. Item potestatē interponendi auctoritatē de nouo collegio fabricando, tex. est in l. 3. §. in summa. j̄. de colleg. illici. facit ad hoc tex. in c. vlti. de reli. domi. Item potestatē interponēdi auctoritatē super noua dignitate, quā voluerit adinuenire inferior. per tex. de suc. c. cum olim. & glo. Bar. Item p̄tātem conferendi priuato, an reficiat muros ciuitatis, licet ciuitas tota hoc possit. tex. est in l. sacra. §. muros. ff. de re. di. Item p̄tātem conferēdi fabricationem noui castri, vel alterius operis in territorio suo ēt si illud faciat ad emulationē superioris, vt in l. nouū opus, & l. de operibus. j̄. de ope. pub. & l. 2. C. de fun. limi. lib. x. vbi est casus, quod in confinibus imperii non pōt quis h̄re castrum, in c. Pisanis. extra. de restit. spol. Item p̄tātem ꝯcedendi insulā deportato a p̄side, tex. est in l.j. §. deportatos. de lega. 3. in l. 2. de pœ. & l. relegatorum. §. hæc est dr̄ia. j̄. de interdic. & releg. Item collationē maiorū dignitatū. l. probatorias. C. de diuer. offi. li. 12. Item potestatē delegandi merum & mixtū imperiū, vt in l.j. ad fi. C. qui pro sua iurisdi. l. quoties. C. vbi sena. vel cla. Item auctoritatē dādi potestatē, ꝙ quis iudex possit procedere summariè & de plano. Spe. in tit. de deleg. §. super hoc. versi. sed nunquid legatus. Io. And. in glo. 2. de hære. lib. 6. & in alia glo. in cle. sæpe de uerb. signi. Bal. in l. nequicq̄. §. fi. s̄. de off. procon. Item supplere defectū solennitatis testamenti facti coram se. C. de testa. l. omniū. & Bal. in l. sancimus. C. de dona. voluit ēt simile si testm̄ fieret coram dn̄o quolibet non recognoscente superiorē. Item solus princeps est ille, qui sine insinuatione pōt dare vltra quingētos aureos. tex. est in d.l. sancimus. & in auth. ibi posita. Io. An. voluit ꝙ habeat locū in quolibet alio non dn̄o non recognoscente superiorem, probatur in titu. de instru. edit. §. pen. in addit. ad Spec. Item solus p̄ceps pōt imponere superindictū. l.j. C. de superindic. li. x. Item solus princeps habet potestatē dandi licentiā stantibus in officio fines excedere, vt in l. nullus prouinciæ moderator. C. de offic. recto. prouin. & in l. illud. s̄. de off. præsi. Item potest recipere collationē officii renunciati in manibus suis, vt in l. legatus. q̄ est pulchra. s̄. de off. præsi. Canon. in c. quemadmodū, & in c. q̄d in dubiis. extra de renunci. Bal. in l. fallus. C. de fur. Item h̄ēt potestatē legis condendæ, vt in l. fi. C. de legi. postea hoc ipse attribuit senatui. Postea præfecto prætorio, vt l. formam. C. de offic. præto. & l. non ambigitur. s̄. de leg. Item habet potestatē videndi, quæ lex sit rigorosa, & quæ æqua. l.j. C. de legi. Item s̄m Bal. habet potestatem ferendi s̄nīam sine citatione. in l. ne causas. C. de appel. & respondet ad cle. pastoralis. de re iudi. sed ꝯ se habet tex. in c. 1. de cau. pos. & proprie. Item reseruauit sibi potestatē procedendi coram eo iudiciario ordine non seruato, licet cōiter seruet, vt in c. in causis. de re iudica. Alios casus habes principi reseruatos, quos postea referam. Sed multi sunt casus, de quibus Papa & princeps sunt priuati, vt plenè habetur in c. cum ad

monaste-

monasterium.de sta.mona. Qui sunt autē, in quibus princeps suam cōicauit iurisdōnem aliorū inferiorū, dicas quod primo cōicauit proconsuli, vt s.de off.procon.l.si in aliquam.§.cū plenissimā. Item præsidi prouinciæ, vt d.l. illicitas.§.qui vniuersas. Item præfecto vrbis, vt l.j.§.cum vrbem.s.de off.præfe.vrb. Et tunc quid sit istud officium, dic quod merū imperiū est iurisdictio vel potestas, quæ per iudicis officiū vel per accusationē expeditur publicam vtilitatē principaliter respiciens. Primū probatur in l.potestatis verbo.j.de verb.signifi.ibi, quæ iudicis officio per accusationē &c. idem probatur in l.congruit.s.de offic. præsi. Sequitur publicam vtilitatē &c. videlicet puniēdo delinquētes.l.licitatio.§.quod illicite.de pub. l.ita vulneratus.ad legem Aquil. Quæro, † qui sunt quibus competit merum imperium.

3 Dicit quod quidā sunt magistratus, qui præsunt vniuersitati, quæ facit prouinciā, & isti habēt meri imperij potestatem. Probatur in d.§.qui vniuersas. & in d.l. si in aliquam.§.cū plenissimā. Quidam autem sunt, qui prēsunt vniuersitati, quæ facit ciuitatē, & isti regulariter non habent potestatē meri imperij. Probatur per tex.in Authen.de defen.ciui.§.iusiurandū.in fi.& §.audient.& l.defensores.la 2.C.de defen.ciui. Fallit in prēsidente vrbis Romanę, vt in l.j.§.cum vrbem.s.de off.ꝑfe. & hoc sm Bar. Sed tu potes dicere, ꝙ ibi non fallit, quia ibi loquitur de eo, qui non solū intra vrbē, sed & per centū millia extra habēt potestatē. Fallit ēt in ciuitatibus Lombardiæ, quæ ex speciali priuilegio habent potestatē meri. Probatur in c.j.de pa.Constā. Sed cur hodie vnusquisque Ptās punit delinquentes. Glo. in Auth. de defen.ciuita.§.audient, dicit quod vsurpatū est per ꝑscriptionē in terris Italiæ. glo.fi. C.de præscrip. lon.temp. dicit, ꝙ vnaquæq; ciuitas habet vicem vnius prouinciæ. Item quidam sunt qui præsunt vniuersitati, quæ facit castrum, & tunc quoddā est castrum quod non recognoscit superiorē, & istud habet ad iurisdictionē quam habent illi, qui præsunt ciuitati, probatur in l.j.& 2.C.de mag.municip. Quidam sunt qui faciunt castrū recognoscens superiorē, & tunc superior dat eis iurisdictionē, vt l.3. C.de na.lib.l.nulli.C.de episco.& cleri.& l.qui ex vice.j.ad municip. Vnum casum omisi soli principi reseruatū, videlicet ꝙ princeps potest dare priuilegiū, quod quis sequatur originem matris, non patris, vt in l.j.ad fi.j.ad municip. l.exemplo. C.de decur.lib.x. Et hoc verum, si apponat clausulam, non obstante tali lege &c. Item addo, & quæro qui sunt alii, qui habēt merū imperiū. Dic, quod quidā sunt magistratus, qui non præsunt ciuitati, prouinciæ, vel castro, vt sunt magistri militū. Bar. remittit ad l.fi.C.de iurisdi.om.iud. Dicit tñ, quod isti habēt merū imperiū. Ponit exemplū in Doctore, qui prēest vniuersitati scholariū. allegat.§.discipuli.s.in j.consti. Et plenè no.in auth.habita.ne filius pro pa. Sed hodie amiserūt iurisdōnem meri imperii, vt in Auth.de man.prin.§.nec permittas pp renūciationē. Sed nunquid vnus tm̃ scholaris delinquens potuerit illi renunciare? certe non,

4 † quia persona singularis non vr̃ renunciasse priuilegio inducto respectu vniuersitatis, vt in simili in c.si diligenti. de fo.cōp. Adde c.ꝯtingit.extra de sen.excō.ad idē.l.quicquid. C.de aduo. Quero quot sunt gradus meri imperij.

5 † Dic, quod septē. Primū est in condendo constitutionē.s.de cōstitu.princ. Hanc eandē potestatē princeps attribuit senatui, & prēfecto ꝑtorio, vt l.non ambigitur.s.de legi.& l.forma.s.de off.præt. Sed est notandū, si facta fuerit lex specialis a principe ꝯcernēs odiū singularis personæ, an possit ab eo appellari. Dicas quod nō ēt si sit iniusta, sed bene poterit supplicari ad eundē, ut l.j.j. qb.appel.non licet. aut talis lex est facta ab inferiore, & hēt duplex remedium, s.exceptionem doli, vt l.j.in fi. de doli exceptio. Item quia potest appellare ad principē, vt per Bar.in l.fi.j.de appel.teci.& per Bal.in l.2.§ præterea ne diutius.s.de orig.iur.& l.quisquis.C.quorū ap. Si autē in isto odio facta esset lex talis specialis, tunc ēt si inferior fecisset nō pōt reclamari, vt l.2. quibus ad liberta.procla.non licet. Est secundū, scilicet merum imperiū maius, & istud consistit in animaduertendo in facinorosos tribus modis, vel quod vita perdatur, vel quod particulare membrum abscindatur, vel quod ciuitas adimatur seu libertate priuetur. Et quod particularis membri abscissio sit de mero imperio, ꝓbatur in Auth.de collato.§.prohibemus, & tex.in l.2.C. de offi.eius qui vi.alte.gerit, & in l.j.in prin s.de off.eius cui mā da.est iurisdi. Tertium, scilicet priuatio libertatis. probatur hic, & allegat, quod libertatis ademptio morti æquiparatur, vt l.seruitutem.de reg.iur.& l.intercedit.de condi.& demonst. Sed est notandum, quod glo.dicit, ꝙ animaduersio intelligitur in corpus animatū. Quæro quid de iam mortuo. Dic qđ idem, qa eadem est ratio. Sed qūo punitur iam mortuū. Dicas ponēdo exēplum in latrone famoso, vt l.crimen.§.famosos.j.de pœ.& in exemplo.glo.l.2.j.arbo.fur.cęsa. Item si quis confessus & conuictus ante condemnationem moriatur in carceribus, quia etiā post mortem condemnatur. Sed an hæc sit bona consuetudo. Dic, vt per Cyn.in l.2.C.ne ex delic.def. Sed quid de animalibus irrationalibus, an possit in ea animaduerti. Dic quod idē tex.est.15.q.j.c.mulier. Et est quartū, quod vocatur merum imperium magnum, vt puta punire per deportationē in perpetuum. Sed nunquid omnes magistratus habeant hanc potestatem. dicit quod vnus excipitur, scilicet præses prouinciæ. Tex. est in l.2.j.de pac. Et ratio est, quia ad hoc, vt dicatur deportatū requiritur, quod ponatur deportans in insulā, sed præses nō habet insulam, sed prouinciā, ergo non pōt deportare, & ideo prēses non habet hūc gradū, sed bene possunt a principe impetrare, vt in l.j.§.deportatos.de leg.2. Est & quintū, scilicet merū imperiū paruum, vt puta relegare. probatur in l.nulli. C.de sentē. Insti.quib.mo.ius pat.potesta.sol.§.relegati.in glo. Et ex hoc qs punitur perpetuo, vel ad tempus. Et differentia inter deportationē, & relegationē ponit iurisconsultus.in l.relegatorū.§.hæc differentia.j.de interdic.& relega. Circa hoc scias, ꝙ licet præses non habeat potestatē deportandi, hēt tñ potestatē relegandi, qa tunc non requiritur insula. Sed vnum nota, ꝙ si præses vellet relegare in ciuitatem non sibi subditam, non potest. Ita est singularis litera in l.relegatorū est quoddam genus. de interdic.& relega. Et ideo de iure cōi non sustentantur illę cōitates, quæ relegant in terram non sibi subditam. Bal.de hoc in l.executorem. C.de execu.rei iud. Est & aliud quod dicitur merum imperium minus, & istud est habere coerctionem corporalem de leui crimine, vt in Auth.de defen.ciui.§.& iudicare.& in l.magistratib.j.eo. Est & vltimus gradus īperij minimi, scilicet impositio mulctæ, de quo vide in l.aliud.§.inter mulctam.de verbo.signi.& l.defensores.la j. C.de defen.ciui. Sed an carcer sit meri imperij.

6 communiter id concludimus, scilicet quod quidam est carcer, qui fit ad custodiam, quidā vero ad pęnam. Primo nō est meri imperij, vt.l.liminarchę.j.de ser.fug. Probatur etiam in l.j.C. de coharta.li.12.& l.fi.de decur.& statio.eo.lib.& l.j.eo.tit. Est & alius carcer, qui fit ad pœnam, & hic de iure ciuili nō potest dari in perpetuū.l.aut damna.§.solent.j.de pęnis. Fallit primo in furioso, vt l.diuus.s.de offi.præsi. Secūdus casus est in seruo.l. seruus.C.de pęnis.& d.l.aut dāna, & hoc de iure ciuili, secus de iure canonico. c.q̃uis.de pę.li.6.& in c.vt cōmissum.de hær.qa ꝑpetuo dari ꝑt. Sed q̃ro, qd si statutū det potestatē generalē puniendi, nūquid talis præses poterit dare carcerē perpetuū de iure ciuili? Bal.in l.j.C.qui ad libert.procla.non licet.& Ange.in l.milites.de statulib.ꝙ sic, ratio, quia mandata iurisdictione &c.

7 Item quæro, † an torquere sit meri imperii, quia cuilibet competit, vt d.§.& iudicare.& §.audient.in Authen.de desen.ciui.distin. Aut fit ad eruendam veritatem, & tunc non est meri imperij. Si vero fit ad pœnam, tunc est meri imperij? dicas quod sic, quia soli principi competit, & maioribus magistratibus. l.j.C. ne sine iussu prin. Et ꝓpter hoc pone, ꝙ si alicui potestati sit cōcessum per ciuitatem generalissimū arbitriū puniendi, an censeatur commissa publicandi ptās. Bal.in c.1.de pa.te.& eius viola.decidit quod nō. Sed quæro, qui sint gradus meri imperij delegabiles, an & qñ, & quid de iure ciuili, & canonico. posui in l.j.s.de offic.eius cui man.est iurisdi. Vnum tñ adde, quod causa meri imperij potest delegari. Nam dux belli causas meri & mixti imperij delegat quo ad cognitionem, ne publica impediatur vtilitas. tex.est in l.tam collatores.de re mili.lib.12. Videndū est vltra casus supradictos, quod soli principi reseruatū est, qd possit facere constitutionē, quod cōmittens homicidiū puniatur pœna pecuniaria Bal.in c.1.de iniu.de pa.iura.fir.ī vsi.feu. Ca. in c.cum tanta.de consue.in nouel. Arch.23.q.4.duo ista. Vnus casus est, quod inferior puta episcopus, vel abbas posset hoc facere, & ratio est, quia ipsi non possunt punire pœna sanguinis. Iste est tex.in c.2.de delict.pue. probatur ex tex.in c.in archiepiscopatu.extra de rap. Item soli principi reseruatur impositio vectigalis, vt l.3.per totum.C.no.vectig. Item potestas incidendi, alias cudendi monetā.l.2.& fi.C.de fal.mo. Bal.in l.j.C.de vete.numis.lib.12.& in c.1.quæ sint regalia.in vsi.feu. Item ignorantes possunt sua constōne ligare. cum constitutio inferiorū non liget ignorantes, vt ff.de decre.ab or.fa. Compost.in c capitulū sanctę crucis.de consti. Item indictio belli, vt l.j.C.vt armorum vsus.& l.hostes.& l.postliminiū.j.de ca. Item interpretatio suorum priuilegiorū, vt in c.cum venissent.extra de iudi. Item, ꝙ possit cognoscere de cōtentione, quā habent duo inferiores de castro, quod quilibet dicit a principe sibi donatū, vt in c.j.apud quem vel quos &c.in vsib.feu. Item potestas adeundi hæreditatē per procuratorē.l.j.s.de off.proc.Cæsā. Item potestas cognoscendi de causa sua.l.proxime.de his quæ in testa delen. Canō. habent multos tex.& de hoc ponam in l.prætor.j.eo. Item potestas reponendi Doctorē degradatū in suam dignitatē. Bal.in l.2.circa.fi.de lib.& eo.lib.& ibi est casus in seruo, qui etiam soli principi reseruatus est. Item ꝙ miles degradatus militia possit iterum miles creari. Tex.est in l.2.C.de diuer.offic.lib.12. Item quod tabellio depositus ab officio non possit per comitem Palatinū vel alium potestatē habentē in suo officio reponi. Bal.in

l.2.

l.2.C.de manumiſ.tit.generali.Sed quæro,qua pœna puniatur
attentans facere ea,quæ ſoli principi ſunt reſeruata.Dic,vt in l.
fi.C.de diuer.reſcrip.Præterea incidit in pœnam.l. Iuliæ maie-
ſta.vt l.3.§.eo.ad leg.Iul.maieſta. & l. temperent. C. de veſti.o-
lob.libr.11.& in l.fi.C.quæ res ven.non poſ.alibi punitur cri-
mine.l.fi.C.de crimi.ſacri.& l.j.C.vt dignit.ordi.ſerue.li.12.ali-
8 ter punitur,quia nõ poteſt reſidere in ſua ciuitate.Quæro † nun
quid inferior magiſtratus, qui non põt principaliter cognoſce-
re de cauſis meri imperij, poſſint incidenter?Dicas,ꝙ ſic,vt per
Gul.in l.j.ſ.de offi.eius cui man.eſt iuriſdi. Sed contra eum eſt
tex.in Auth.de teſt.§.ſi vero ignoti. Sed quid in cauſis mixti im
perij,an poſſit ẽt de illis incidẽter cognoſcere.Dic ꝙ ſic per Gu-
li.ego vero hoc probo ſic, quia in integrum reſtitutio eſt mixti
imperij,& tñ poteſt de eo cognoſci incidenter.l. vlti.C. vbi &
apud quem.Item hoc videmus in delegato,qui non habet,niſi
ſolam notionem.poteſt tñ reſtituere minorẽ incidenter,& pro
batur in c.cauſam reſtitutionis.extra de in integ.reſtit. Item in
cauſis liberalibus,quæ pertinent ad ipſum maiorẽ, & quæ non
poſſunt compromitti,vt l.non diſtinguemus.§. deliberãdi.ſ.de
arbi.poteſt tñ incidenter de illis cognoſcere,vt eſt glo. in l.cum
9 proponas.C.de reb.cred.& in d.c.cauſam. Quæro nunc † quid
ſit mixtum imperiũ?dicas ꝙ eſt iuriſdictio, quæ officio iudicis
nobili expeditur priuatam vtilitatẽ principaliter reſpiciens, &
in hoc differt a mero,quia priuatam &c.Item quæro,quare ap
pellatur mixtum?dic ſm glo.in l.iubere. quia ſicut participium
partẽ capit nominis & verbi, ita mixtũ imperiũ mixtam hẽt na
turã meri & iuriſdõnis.Participat enim de mero,quia indelega
bile,de iuriſdõne,quia priuatã reſpicit vtilitatẽ. Vel poſſum di-
cere,ꝙ de mero ideo participat,quia officio nobili expeditur,ſi-
cut & merum.Quæro quot ſunt eius gradus? Dic ꝙ ſex, ſcilicet
maximũ,& iſtud ſoli principi cõpetit, vt eſt legitimare,& veniã
ætatis ꝯcedere, & in oĩbus ijs, quæ ſoli principi reſeruata ſunt,
conſiſtit priuata vtilitas.Aliud eſt mixtum imperiũ maius,vide
licet poſſe cognoſcere de ſñia lata per ſupplicationẽ,& iſtud cõ
ceſſum eſt ẽt præfecto prętorio,vt in l.j.C.de ſen.præfec. præto.
& in l.ſi qui aduerſus, & auth.ibi poſita. C. de preci.impe.offe.
Aliud eſt mixtum imperiũ magnũ,& iſtud eſt circa ea, quæ de-
ſiderant plenã cauſæ cognitionẽ cũ coerctione reali, vel perſo-
nali,veluti in reſtõne in integ.vt in l.in cauſæ.§.cauſa cognita.ſ.
de mino.l.nam & poſtea.§.ſi minor.ſ.de iureiuran.Et quod ſit
mixti imperij magni probatur in l.ea quæ.§.magiſtratibus.ſ.ad
municip. Et ꝙ deſideret plenã cauſæ cognitionẽ probatur in l.
4.§.duas.ff.de dam.infec.Aliud eſt mixtũ imperiũ paruũ,vide-
licet quotieſcunq; plena cauſæ cognitio ſine reali, vel perſona-
li coerctione deſideratᷣ, vt in trãſactione alimẽtorũ,probatur in
l.cum hi.§. ſi prætor.ſ.de tranſac. Item interponere decretũ ſu-
per alienatione rerum minoris.Probatur in l.2.§.j. de offic.eius
cui mã.eſt iuriſdi.Aliud eſt mixtũ imperiũ minus, videlicet qđ
conſiſtit in ijs, quæ non requirunt plenã, ſed ſummariã cauſæ
cognitionẽ, vt in bonorũ poſſeſſionibus decernen.quæ ius tri-
buunt,vt l.pen.§.vt poſſeſſio bonorũ.ſ.de off. eius cui man.eſt
iuriſdi.Aliud eſt mixtũ imperiũ minimũ, videlicet qđ verſatur
circa ea,quæ prætor facit abſq; aliqua cauſæ cognitione, vt l.2.
ſ.de off.procon.Inſti.de liberti.§.multis.& in hoc Bal.aduerſa
tur Bar.dicens,ꝙ iſta ſunt de maximo, quia maiorẽ libertatem
habet ipſe magiſtratus in his, quæ fiunt ſine cauſæ cognitione,
ꝗ in his,quæ fiunt cauſa cognita. Tu dic ꝙ Bald. verũ diceret,ſi
iſtud,qđ fit ſine cauſæ cognitione, eſſet ꝯceſſum ipſi dignitati,
ſed hoc cõceditur ipſi rei,& nullius eſt ꝓiudicij. in auth.niſi bre
uiores.C.de ſen.ex peri.reci.Dicit ẽt Bal.ꝙ iſti talia non poſſunt
delegare per l.2.ſ.de off.procon. Sed tu ꝯrium dicas per gloſ.in
l.2.ſ.de off.eius cui man.eſt iuriſdi.& ideo teneas,ꝙ ſit de mini-
10 mo.Quæro, † nunquid appellatio ſit mixti imperij.Bar.in l.j.§.
ſolent.ſ.qñ ap. ſit, dixit ꝙ ſit mixti.Primo,quia non põt delega
ri,vt in auth.ad hæc.& auth.vnde ſumitur.C.de iud.nec ſequitᷣ
non põt delegari,ergo eſt mixti imperij.rñ.nõ ſemper ſequitur,
quia multa conceduntur magiſtratui maiori, quæ non pñt de-
legari,& tñ non ſunt mixti imperii.Item dicit ipſe, ꝙ officio no
bili expeditur,ergo eſt mixti.Tu dicas per tex.in l.an per alium
cauſæ app.ar.illius tex.quod aut interponitur appellatio a ſñia
lata ſuper cauſa meri imperii, & tunc ſit appellatio meri,aut a
cauſa mixti,& tunc ſit mixti. aut a cauſa iuriſdõnis, & ſimiliter
11 ſit iuriſdictionis. Quæro, † nunquid vacante magiſtratu haben
te iuriſdictionẽ meri & mixiti imperii,talis iuriſdictio deuolua-
tur ad priores,ſeu antianos,vel ad primũ officiũ ciuitatis.Bar.in
l.vbi adſunt.ſ.de tuto.& cura.da.ab his, tenet ꝙ ſic. Bal.in l.j.ſ.
de off.conſu.dicit ꝯrium, ſcilicet quod deuoluatur ad ſuperio-
rem per c.licet ex ſuſpecto. extra de foro compet. & reſpondet
ad legem,vbi adſunt,pluribus modis. Primo, quia ibi ſurroga-
tur ipſum primum officium in his, quæ tendunt ad cauſas mix
ti imperii fauore ipſius pupilli, & hac ratione dicamus, quod
deuoluatur ad eum, ſicut etiam eſt caſus in l.fi.C. vbi & apud
quos.Secundo ibi loquitur in eo gradu mixti imperij, qui eſt
iuriſdictionis voluntarię,& ideo extenditur ad ea, quæ ſunt vo-
luntariæ iuriſdictionis,ad ea quæ ſunt contentioſę, ſicut eſt ap-
pellatio,non decet.Tertio,quia ille tex.non loquitur in his,quę
ſunt mixti,ſed iuriſdictionis,cum olim eſſet ꝯrium in l.ius dan-
di.ff.de tut.& cur.da.ab his.Sed Bal.alibi allegauit pro Bart.tex.
in Authen.vt nulli iudi. §. & hoc peruenit. in ver.primatibus.
Sed pro Bar.eſt melior tex.& ſingularis in c.1.ſi de inueſti.inter
vaſal.& do.lis oria.in vſi.feu.Vbi etiam ego volo, ꝙ nedum ea,
quæ ſunt voluntariæ,ſed contentioſæ iuriſdictionis deuoluan-
12 tur ad ſuperiorem. Quæro & aliud, † nunquid merum & mix-
tum imperium poſſit præſcribi. Gul. de Cug.& Bar. ponunt in
l.j.C.de emancip.lib.Idem Bal.in diſputatione ſua,quæ incipit,
Apulus Rom.Inn.in c.bonæ.extra de transla. præla.Ioã. An.in
glo.c.1.extra de cleri.ęgro.in 6.& vna cum do. Anto.in c.cũ cõ
tingat.de foro compe.Bal.in auth. quas actiones. C.de ſacroſa.
eccle.ego in l.j.de aqua plu.arcen.Sed quæro,nunquid vacante
ſede currat ꝓſcriptio in his,quæ ſunt meri imperii, vide in c.1.
& 4.de præſcrip.& Bar.in l.naturaliter.de vſuca. Bal.in c.1.quæ
ſunt rega.in vſib.feudo.Sequitur de iuriſdictione ſtricto modo
13 ſumpto.Dicas † ſm Pet.ꝙ iuriſdictio inferior eſt,quæ officio iu
dicis mercenario exercetur priuatam vtilitatẽ principaliter re-
ſpiciens,& differt a mero in duob.Primo,quia mercenario offi
cio exercet.Secundo quia vtilitatẽ priuatã reſpicit. A mixto ve
ro differt in vno, quia mixtum expeditur officio iudicis nobili,
hoc vero mercenario.Quot autem ſunt eius gradus.Bar.hic po
nit ſex.dic,vt per eum,vnum tñ ſcias,quod in cauſis mixti iuriſ-
di.in quibus de maximo certatur præiudicio,vt ſunt cauſæ libe
rales & ſtatus,debeo agere actione in rem, ſi volo mihi vendica
re libertatem,vt Inſtitu.de actio.§. præiudiciales, & huic actio-
ni deſeruit iudicis officium mercenarium. Sed nunquid cauſa
pecuniaria aſcendens ad ſummam trecentorum dicatur mixti
imperii?probat,quia eſt indelegabilis competit imperii iuriſdi-
ctionis.Glo.dicit quod eſt mixti maioribus iudicibus.Item pro
batur,quia eſſe minus, & eſſe plus non faciunt duas ſpecies dif-
ferri, vt l. fi.ſ. de fide inſtrumen. Tu potes defendere glo.per l.
de qua re.ſ.de iudi.

S V M M A R I V M.

1 *Miſſio in poſſeſſionem ex primo decreto,an ſit mixti imperij.*
2 *Miſſio in poſſeſſio.ex ſecundo decreto dupliciter conſideratur.*
3 *Secundum decretum adiudicatiuum procedit in tribus.*
4 *Miſſio in poſſeſſionem ex primo,uel ſecundo decreto,an expediri poſſit per delegatum ab inferiore.*
5 *Delegatus an poſsit exequi ſuam ſententiam diffinitiuam.*
6 *Delegatus a principe,an poſsit in exequendo manu militari procedere.*
7 *Executio petita,an officio iudicis nobili,uel mercenario expediatur.*

L E X IIII.

IVbere cauere. Iubere ꝙ caueatur præ-
toria cautione,& in poſ-
ſeſſionẽ mittere mixti imperij ſunt. hoc dicit.In gl.
ibi,item contra. de dam. infec. le.4.§. duas &c. An
1 † miſſio in poſſeſſionem ex primo ſit mixti imperii?dic, vt in ea
dem ſm opi. tertiam. Dicit ẽt glo. ꝙ miſſio in poſſeſſionẽ etiã
ex ſecundo decreto habet locũ ſolũ in cautione damni infecti.
Sed ꝯ.de l.fi.& l.generaliter.ſ.de noxa. & l.edictum.ſ. de pecul.
2 Pro huius ſolutione præmitte ad euidentiam, ꝙ miſſio in poſ-
ſeſſionẽ ex ſecundo decreto eſt duplex. Nam aliud eſt ſm decre
tum adiudicatiuũ, alias dominii translatiuũ, aliud venditionis
permiſſiuũ,vt l.a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. & §.in venditione.
ff.de re iudi.& l.ordo. C. de execu.rei iud. Modo ad propoſitũ,
3 ſm decretũ † adiudicatiuũ habet locũ in tribus, ſ. in cautione
dãni infecti,in actione noxali, & actione de peculio, ut d.l.gñã-
liter.& l.edictũ.& l.ꝓtoris officiũ.de dam.infec. Aliud, ſ. vendi-
tionis permiſſiuũ hẽt locũ in vnoquoq; caſu, vt l.1.2. & 3. C.ſi
in cau.iudi.pig.&c.& d.l.a diuo Pio.§.ſi in venditione. & d.l.or
do.Vel põt dici,ꝙ aut petit quis ſibi caueri ſolũ, & tunc verum
eſt,ꝙ miſſio ex ſecundo decreto hẽt locũ in cautione dãni infe-
cti,vt dicit gl.Facit l.de bonis.§.qui pupillo.ff.de Carb. edi.Aut
quis petit,ꝙ ſibi ſoluatur,& tunc in omni caſu habet locum de
cretum,qđ fit per venditionẽ.Sic intelliguntur dicta iura. ſ.alle
gata,ſ.d.l.a diuo Pio.& d.l.ordo.Item dicit glo. miſſio ex primo
decreto requirit ſummariã cognitionẽ,& non alleg.Tu alleg.c.
qm frequenter.extra vt li.non conteſt.facit l.2.C. vbi in rem ac.
& in Auth.vt nulli iudi.§. ſi vero. Sed nunquid ad probandum
me debere mitti in poſſeſſionem ſufficit ſolum iuramentũ, vi-
de per Spec.in tit.de offi. iudi.§. poſtremo.ver.6. Sed nunquid
miſſio in poſſeſſionem ex primo, vel ſecundo decreto poſſit ex-
4 pediri per delegatum ab inferiore. Videtur † ꝙ non, ſed ꝯ.de ca.
cum veniſſent extra,de eo qui mit.in poſ.& ideo dicas, ꝙ aut lo
quimur de iure canonico, & tunc delegatus etiam ab inferiore

poteſt,

poteſt, vt ibi. aut de iure ciuili, & tūc habet locū glo. l. 2. ꝟ. eo. ſed vt ꝙ ēt de iure ciuili pmittat delegato ab inferiore miſſio ī poſſeſſionē, ꝑ d l. 2. nā rōne ɔtumaciæ ſequitur ꝙ cui ɔmiſſa eſt cognitio poſſit in poſſeſſionē mittere. Itē qñcūq; nō eſt diuerſitas inter ius canonicū & ciuile, ſtādū eſt textui iuris canonici, vt in c. j. de noui oper. nunc. ſed de iure ciuili nō reperiē prohibitum, quod delegatus ab inferiore non poſſit ꝓnūciare ſuper miſſione de mittendo ex primo decreto, ergo ſtandum eſt determinationi huius cap. cū veniſſent. Et ita dicamus, ꝙ ēt de iure ciuili permittatur delegato a principe, vt per Spec. in tit. de indi. dele. §. ſequitur. ver. poteſt etiam. & in tit. de primo & ſecundo decreto. verſi. reſtat. Et hoc procedit, ſi poſſeſſio ſit vacua, & pacificè miſſionem facere poſſit, nam violenter nō poſſet. Inno in c. cū olim. in ver. per portarium. de priuileg. glo. tñ eſt cōtraria in l. 3. §. ſed & melius. ꝟ. ne vis fiat ei. Quod ēt iſto caſu poſſit, probo, quia delegatus a principe pōt delegare, qđ eſt maius. Facit etiā tex. in l. perinde. §. ſin autē. C. de iudi. inferior vero minime poſ-

5 ſet reipſa. vt l. ea quę. §. magiſtratibus. ꝟ. ad municip. Itē † an ipſe delegatus poſſit exequi ſententiā ſuam diffinitiuam. In hoc fuit prima opi. glo. in l. a diuo Pio. in prin. ꝟ. de re iudi. ꝙ non poſſit, ſed ſuperior adeundus eſt. Alia fuit in c. ſi quis cōtra clericum. de foro compe. quod poſſit, ſiue ſit delegatus à principe, vt in c. ſignificaſti. de offi. deleg. ſiue ab inferiore. Probatur ēt per l. cui iuriſdictio. cū executio veniat in ɔſequentiam. Hanc opinionē probat glo. 2. q. 6. ſi quis, alias quiſquis. Tertia fuit opinio, ꝙ aut loquimur in delegato a principe, & tunc poſſet exequi ſuā ſententiā de iure ciuili, vt l. ſi. C. de iudi. & de iure canoni. in c. ſignificaſti. & c. quærenti. extra de offi. dele. Alias in delegato ab inferiore, & tunc nō poſſunt etiam ſi cōſentiāt partes, vt vult Inno. in c. innotuit. extra. de arbi. Facit ēt opi. quarta eiuſdē Inno. in c. cum ab eccleſiarū. extra, de offi. dele. vbi diſtinguit, ꝙ aut quęritur an poſſit quis exequi realiter, & tūc ſiue delegatus a principe ſiue ab inferiore nō pōt probabiliter, vt l. properandū. §. ſin autem reus. C. de iudi. Sed poſſet reſponderi, ꝙ ibi loquitur de inferiori. Aut quæritur, an poſſit exequi excōmunicādo & mulctando, & tunc quādocūque delegatus poteſt. Probatur in tex. d. c. ſignificaſti. Bart. ponit iſtum paſſum in l. a diuo Pio. vbi tener. ꝙ delegatus a principe poſſit ſuam ſententiā exequi, ſecus in inferiore. Probat etiam, quia iudex delegatus ſiue bene, ſiue non bene fungitur officio ſuo. l. ſi vt proponis. C. quomodo & qñ l. iudex. iudex. ff. de re iudi. Spec. poſuit hunc paſſum in ti. de execu. ſenten. §. nunc videndum. Ang. in repe. l. tale pactum de pac. & nihil dicit. Sed ad mordendū opinionem Bart. poſſumus dicere per tex. in l. quia arbiter. ꝟ. de arbi. ꝙ qñ dicimus, ꝙ iudex functus eſt officio ſuo, intellige in principalibus, ſecus in acceſſoriis, in l. Paulus. de re iudic. Circa hūc paſſum dum quæritur, an delegatus ſiue a principe, ſiue ab inferiore poſſit exequi, aut quærit in delegato a principe, & dic ꝙ poteſt exequi nō ſolum mulctando ſm Inno. ſed etiam realiter, per d. l. ſi. C. de iudi. Probatur etiam cum ſit maior quolibet ordinario. multo magis poterit delegatus a principe exequi, quod minus eſt, ꝗ mulctare. Conclude per d. c. ſignificaſti. Si quæris de inferiori ſiue de iure ciuili ſiue canonico, dic ꝙ non poteſt. Probo per tex. d. §. ſin autem. Præterea quia executio ſententiæ eſt miſti, quia nobili officio expeditur principaliter intentato, vt l. 4. §. j. ꝟ. de re iudi. ergo non tranſit in delegatum, vt l. j. ꝟ. de offi. eius cui manda. eſt iuriſd. Et ꝙ ſit de iure canonico, probo primo per text. in c. ſi quis contradixerit. Pondera ibi verbum, ſcilicet ſeruata lege, quia duplicitet intelligitur, ſcilicet ſeruata l. a diuo Pio. §. in venditione. ſecundo ſeruata d. l. ſi. C. de iud. dicente, ꝙ delegatus ab inferiori non poſſit facere executionem. Tertio cum de iure canonico non ſit expreſſum, ſtemus determinationi iuris ciuilis. c. 1. & 2. de no. oper. nuncia. vna tamen ratio refragatur, ꝙ de iure canonico exequetur inferior ſuā ſententiam, quia ceſſat ratio, quare ea quæ ſunt miſti imperii non poſſunt delegari, vt in c. qđ ſedes. de offi. ord. & in c. in archiepiſcopatu. de rap. ſed hęc via mala. Ratio, quia etiam ea quæ ſunt miſti, quando ſummariā cognitionem requirunt, poſſunt delegari. l. diem. ꝟ. de re iud. Nec procedit argumentum de iure canonico, ꝙ ea quæ ſunt miſti, poſſunt delegari, ergo executio videtur demādata tanꝗ acceſſoriū mandato principali. Hoc eſt verum niſi ipſa acceſſoria ſint excellentiora ipſo principali, vt eſt glo. in l. 2. ꝟ. de pecu. le. Concludc, ꝙ delegatus ab inferiori non poſſit exequi, ſiue de iure ciuili, ſiue de iure canonico. Sed an iſta executio ſit temporalis an perpetua? dic, ꝙ delegatus a principe intra annum, in c. quærenti. de offi. deleg. quod intellige quando tacite cenſetur demādata. Aliqñ exequitur, quando executio ipſa tm̄ demandatur, tūc proprietatem habet. extra de præben. c. quod illorum. ratio, quia reſcripta principis realiter ſunt propria. C. de diuer. reſcrip. l. 2.

6 Nunquid † delegatus a principe poſſit manu militari quem exequendo expellere. Spec. in titu. de execu. ſenten. §. nunc dicendū. Dic, quod hoc ꝓcedit, ſi pacifice poterat facere. Ad hoc Innoc. no. in c. cum olim. in verbo, per portariū. extra de priuileg. & Spec. in d. tit. de 1. & 2. decreto. Dico Inno. opi. nō eſſe verā ꝑ l. 3. §. ſed & melius, in verbo, poteſtatis. ꝟ. ne vis fiat. & ꝑ gl. rō, cū ſit maior quolibet ordinario, & ſic pmiſſum. l. q reſtituere. ꝟ. de rei vend. ergo & c. Itē vr ſibi tacite ɔmiſſum. Nūquid ipſa executio ſnīe poſſit expſſe delegari. Dicas ꝙ ſic. cū regrat cāe cognitionē, licet ſit miſti īpetii, qđ pōt delegari. Dicas tu ꝙ executio ſit dupłr. ſ. ꝑ officiū iudicis, & ꝑ actionē in factū. Primo caſu pōt expediri ſine ꝓceſſu, ſcđo deſiderat ꝓceſſum ordinariū. Ita poſuit

7 Spec. in ti de ſent. exec. §. breuiter. An † perita executio expediaē iudicis officio nobili, vł mercenario? dic ſm Bart. ꝙ hoc offiñ ſit mercenariū. tex. l. terminato. C. đ fru. & li. ex. lз Bal. dixerit ɔ̄riū.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo eſt in extenſione, aut delegatione obſeruanda.*
2 *Confirmans an cenſeatur dare.*
3 *Mandatum iuriſdictionis morte delegantis expirat.*
4 *Argumentum de mandato negotij extraiudicialis ad mandatum negotij iudicialis validum eſt.*
5 *Iuriſdictionem habens a lege, vel ſtatuto, an poſſit delegare.*
6 *Delegatus a legato ſedis apoſtolicæ an poſſit ſubdelegare.*
7 *Interdictum ordinarium a quo dari poſſit.*
8 *Iuriſdictio collegij vel vniuerſitatis in quos procedat.*
9 *Conſtitutio vel ſtatutum an poſſit totalē iuriſdōnē in aliquē cōferre.*
10 *Priuati an poſſint alicui iuriſdictionem ordinariam conferre.*
11 *Iuriſdictio delegata a quo dari poſſit.*
12 *Iudicem ſe non eſſe pronūcians an poſſit nihilominus partium conſenſu procedere, & an talis iudex poſſit talem pronunciationem reuocare.*
13 *Compromiſſum factum ſub nomine dignitatis an ad ſucceſſorem in officio tranſeat.*
14 *Iuriſdictio an per citationem inchoata dicatur, & an per commiſſionem citationis, aut per ſubdelegationem.*
15 *Morte delegātis re integra delegati iuriſdōnē expirare, qualiter procedat.*
16 *Excōicatio in delegante ſuperueniēs an delegati iuriſdictionē extinguat.*
17 *Iuriſdictio delegati quinq; caſibus nō obſtāte mādātis morte remanere pōt.*
18 *Delegatis pluribus cauſis an vna inchoata, non obſtante delegantis morte ſint omnes perpetuatæ.*
19 *Litis conteſtatio an adiuuet in aliquo iuriſdictionem iudicis delegati.*

LEX V. & VI.

MOre maiorum. Is ius delegandi hēt, q iuriſdictionē hēt in ſua pſona reſidētē, & nō alius. Itē mādatū expirat morte

1 delegātis re ītegra. h. d. cū ſeq. No. † primo antiqꝫ cōſuetudinē obſeruandā in iuriſdictionis delegatione, ita & alibi mādat lex ɔſuetudinē obſeruati in extēſione iuriſdōnis. l. viros. C. de diuer. off. li. 12. No. ſcđo duas regulas ɔ̄rias. Prima, ordinarius delegare pōt oēs cās delegabiles. Scđa, Delegatus nō. No. ī

2 l. & ga. ꝙ † ɔfirmās nō intelligiē dare, de quo dic vt ī glo. No. ij. ꝙ

3 † mādatū iuriſdictionis re integra morte delegātis finit. Cōcor. extra, de offic. dele. c. gratū, & c. relatū, & c. licet vndiq;. No. vlt.

4 ibi, ſicut in reliqs cauſis & c. † ꝙ bonū eſt argm̄ de mādato negotij extraiudicialis ad mādatū negotij iudicialis. In gl. 2. ſoluiē ɔ̄riū, ꝙ poteſtas data fuit Imperatori alieno beneficio, ſ. populi Romani. ſed hoc, ꝙ habēt ab eo. l. regia, ꝗ fecerūt, ſecus eſſet ſi habuiſſet beneficio hoīs priuati & viua voce. Aliā vide ꝑ te. Circa primā ɔclude gl. q hēt, ꝙ habēs a lege ordinariā iuriſdictionē

5 pōt delegare, vt l. j. ꝟ. de offi. eius cui māda. eſt iuriſ. Quæro † nunqd habēs a lege ſcripta vel ſtatuto delegatā iuriſdictionē, poſſit delegare, puta in trāſactione alimentorū, an ſit faciēda vel non. Bar. in l. 4. §. ſi intra. de dam. infec. diſtinguit. Quidā ſunt, qui habent iuriſdictionē a lege prætoria, qđ eſt valde ſingulare verbū. Ex hoc ſequitur, ꝙ ſi cōſtitutio epiſcopi qui æquiparat prætori, alicui iuriſdictionē delegaret, talis delegatus nō poſſet ſubdelegare, ſicut ſubdelegatus a iure prætorio. arg. ab æquiparatis. Et no. Bar. in l. ſi. qui æquiparat Ducē & Marchionē prætori, & ſicut nō pōt prętor mortuus delegare, ita nec cōſtitutio Marchionis vel Ducis. ꝓ eo facit. l. cum hi. §. ſi prætor. ꝟ. de trāſac. Scđo vr facere tex. in l. 2. ꝟ. de offi. eius cui mād. eſt iuriſ. Item pone, ꝙ lex ſcripta dicat, damus tali iuriſdictionē. Quæro, qūo cognoſcatur, an quis habeat iuriſdictionē ordinariā vel delegatam. Inno. in c. ne pro defectu. de elec. circa prin. dicit ꝙ in dubio quędā iuriſdictio data a lege præſumiē ordinaria, niſi dicaē, mādamus & c. quia tunc cenſetur delegata. Bal. in l. impubere. C. de adop. contra Barr. publice diſputauit, & diſputatio ſua incipit, adunantia gñalis. ponit hic, & l. ambitioſa. de decre ab or. fa. l. 2. de op. leg. in fi. & ɔcluſio ſua eſt vera. Tu alle. cū aliqbus. de reſcri. lib. 6. ipſe vero alleg. c. j. de cle. ægro. Aliqñ vero dr̄, ɔmittimus, & tūc qñ cōmittitur vnū negotiū, vel plura particularia cēſeē delegata, vt ꝟ. eo. ri. l. placet. Aliqñ cōmittur vniuerſitas negotiorū, & tūc in dubio intelligitur trāſlata ordinaria. Tex. eſt in c 2. de off. dele. lib. 6. hoc procedit qñ iuriſdictio demādatur vni perſonæ tm̄. Sed quid ſi cōmittitur officio, an cenſeatur habere ordinariam, vel delegatam. Lap. in allegatione ſua 88. determinat, ꝙ cenſetur

censetur ordinaria, quod adde ad Bar. ꝙ est vtile, quia si ordina-
6 rius pōt delegare, secus si delegatus. Quæro† qd in delegato a
legato sedis apostolicæ, an possit subdelegare? Videbatur dicen
dū ꝙ sic, quia proconsul & legatus sedis apostolicæ æquiparan-
tur. Glo. & tex. in c. 2. de offic. leg. in 6. qd nō est verum, vt in c. cū
causā. de appel. c. cū Bertoldus. de re iudi. & in Auth. qūo opor.
episc. §. licētia. Concludit̄ ꝙ mortuo iudice durat iurisdictio &
dignitas. Glo. alle. §. fi. tu allega. §. licentia, Cōcludit ergo glo. ꝙ
mortuo principe re integra expirat iurisdictio delegati. Sed qd ī
legato sedis apostolicæ Papa moriēte, nūqd expirat iurisdictio?
vt c. si gratiose. de rescri. in 6. bene facit 12. q. 2. libertas ecclesia-
rū. Si autē simpliciter facta fuisset ꝯmissio nō adiectis illis ver-
bis, & tūc re integra expirat. Tu allega. c. relatū. de offi. dele. nil
ergo alleg. c. vndiq;, quia illud c. ponit casum in inferiore a Pa-
pa. In ea. ibi, an qui ꝯfirmat videat̄ dare, est via brocardica, & eā
ponit Bar. hic. & Bal. in l. cū ꝓponas. C. de rer. permuta. Can. in
in c. pen. de ꝯfir. vti. vel inuti. Ex hoc declarat alibi vna qō. Ecce
populus Romanus an possit, qd Papa vel princeps confirmat,
reuocare sine consensu principis. Bart. in l. omnium. C. de testa.
dicit ꝙ sic. ex allegatis hic. Bal. in Auth. de desen. ciuita. §. nō ha-
bente. dicit cōtrarium, & melius. Et aduerte, quia præses prouin
ciæ pōt facere magistratus paruos, & ꝑ singula castra distribue-
re. Dicit ibi, ꝙ debēt ibi cōfirmari a præfecto præto. si sint con-
firmati, an possint reuocari sine eius ꝯsensu. certe nō, quia con-
firmans vr̄ dare. & illū allego per Bal. quia Bar. male dicit. Quæ-
7 ritur in ista glo. †nunquid ab alio q̄ a lege vel nominatis in l. j. s̄.
de offi. eius cui man. est iuris. possit dari interdictum ordinariū.
certe sic. Primo enim dat. l. secūdo cōsuetudo. l. 2. de aqua plu.
arcen. in fi. Can. in c. duo. & c. dilectus. de offi. ord. Item collegiū
intra se. l. fi. C. de iurisd. om. iud. Item & vniuersitas scholarū. Itē
Papa & Imperator, vt in c. 2. de offic. lega. in 6. l. j. §. cum vrbem.
s̄. de offi. præse. vr. & l. illicitas. §. qui vniuersas. s̄. de offic. præsi.
8 Quæro† quomodo extendatur iurisdictio ista collegij vel vni-
uersitatis? dic ꝙ tantum exercetur in eos, qui sunt de arte, nō q
iam exercuerunt. l. fi. de veter. lib. 12. vbi non potest cognosci ꝯ
eum, qui de arte exiuit, nisi lis contra eum erat prius mota. Itē
scholaris respectu eorum, quæ fecit dum erat scholaris, poterit
conueniri coram suo rectore etiam si desijt esse scholaris. l. præ-
9 tor ait. §. iis ēt. j̄. de eden. Quæritur† nunquid constitutio vel sta
tutū possit conferre totalem iurisdictionē ex iusta causa in ali-
quem & dominium? Puta dicit statutū, quod capiēs rebelles ci-
uitatis habeat eos in seruos. dic quod sic. l. de latronū. C. qui. ad
libert. procla. non lic. & hoc vt dixi ex iusta causa, puta ꝯ rebel-
les, latrones strata. & banditos venientes contra propriam ciui-
tatem, valeret ergo statutū Romę eo modo. Tene menti. Quæ-
10 rit glo. †nunquid priuati possint dare iurisdictionem ordinariā
alicui. certe non, per l. priuatorum. C. de iurisd. om. iud. notionē
11 autem bene possunt. l. ait prætor. j̄. de re iudi. Item quæro, †qui
possunt dare iurisdictionem delegatam. Respondeo vnusquis-
que ordinarius, vt l. more. s̄. eo. Sed nunquid delegatus possit.
regulariter nō, quia habet eam alieno beneficio. l. fin. s̄. de offi.
eius cui man. est iurisd. Fallit in delegato a principe, vt l. a iudi-
ce. C. de iud. c. cum causam. de appella. & c. cum Bertoldus. Itē
fallit in delegato ad vniuersitatem causarum. l. j. §. i. j̄. quis & a
quo ap. Item vnusquisque delegatus post litem contestatā pōt
subdelegare, ar. eius quod in simili dicimus in procuratore. l. ꝙ
quis. C. de procurat. l. si procurator. §. negotia. de procura. c. j. de
procurato. in 6. Bar. Bal. & omnes. & Cyn. in l. a iudice. C. de iu-
di. Ioā. And. in c. j. de procurat. lib. 6. contrarium probat per ll.
indistinctè loquentes. Sed lex dicit quod delegatus nō subdele-
gat neque post litē, neque ante litē. Sed differentia est maxima
inter procuratorē, & iudicē delegatum, quia procurator nō po-
test ideo, quia post litē effectus est dn̄s litis, adeo ꝙ nō pōt reuo-
cari nisi ex certis casibus. l. post litem. j̄. de ꝓcura. & d. c. j. de pro-
cura. lib. 6. sed legatus pōt reuocari, vt l. iudicium soluitur. j̄. de
iudi. Sed dubito, an sit semper verū de delegato. Guliel. de Cu.
in l. j. C. de peda. iudic. dicit quod aut delegatus vult taliter reuo
care, vt coram se agatur causa & potest, aut vt alteri cōmittat, &
tūc aut ex iusta causa & pōt, aut ex iniusta & nō pōt. Alij tenēt,
quod possint per d. l. iudicium soluitur. Sed Guliel. melius dicit
per tex. in l. prætor. in §. si post cām. j̄. de vaca. mu. vbi est ꝓprie
casus pro Guliel. etiam est bonus tex. in l. placet. l. 2. & l. placuit.
C. de peda. iud. & ita limita. l. iudiciū soluit̄. Et dū gl. dicit, ꝙ dele
gatus ad vnā cām delegare non pōt. Dic ꝙ est verū, si vult inte-
grā tām delegare, secus si vnū tm̄ articulū. Doct. hic, & in l. a iu-
dice. C. de iudi. & in l. solent. j̄. eo. Et vera cōclusio est ista, ꝙ aut
vult delegare vnū articulū nudū facti, puta examinationem te-
stiū, & pōt. eo. ver. cap. Bertoldus. de re iudi. gl. in cle. j. circa fi. de
offi. dele. Aut delegatus ab inferiore vult delegare articulum iu
ris, s. an sint testes admittendi vel nō, & tūc nō pōt. Itē nunquid
delegatus ab inferiore, cui est data potestas, delegare possit. Spe-
cu. in d. §. iam nunc dicendum. versi. sed nunquid. Et Ioā. And.

concludit quod sic. quæ vide in c. is cui. de offic. deleg. in 6. & in
regu. potest quis, & in regula, qui per alium. in mercu. Itē nun-
quid inquisitor possit delegare? vide in clem. i. de hære. Item an
vicarij episcoporū subdelegari possint. Vide Dominos de Ro-
ta in decisio. 769. Host. & Ioan. And. in c. clericos. de offi. vica. in
c. j. eo. tit. in 6. glo. in cle. j. de offi. le. Bal. in l. aliquando. s̄. de offic.
proconsu. & non possunt vniuersaliter, sed particulariter tantū.
Quæro partes fecerunt partem vni delegare, & postea eandem
causam secundario fecerunt alteri cōmitti, postea volunt in pri
mum referre iurisdictionem, an possint, & an iudicium illorū
valeat? videtur quod non, cum fuerit extincta iurisdictio primi,
per c. cæterum. de rescri. & c. sanè. de offi. dele. Contrariū est di-
cendum per Innoc. in c. cum contingat. de rescri. Compost. in c.
12 j. eo. tit. in 6. Item pone, †quis pronunciauit se non esse iudicē
delegatum, an partes consentiendo possint ei attribuere iurisdi-
ctionem. Dic quod nō possunt post pronunciationem, vt in c.
significantibus. de offi. deleg. quod limita. Quid autem in ordi-
nario, qui se non iudicem pronunciauit, an possit illud reuoca-
re iterum si vult cognoscere. Dicendū quod potest. Tex. est sin-
gularis in l. si præses. C. quomodo & quando. In prima dicitur,
quod iurisdictio delegati expirat morte delegātis re integra. Po-
ne quod partes de mutuo consensu volunt procedere corā de-
legato, cuius iurisdictio expirauerat, an possint, certe non, vt in
c. cum venissent. extra de testibus. vbi glo. ordi. Sed quid si dele-
gatio tempore sit extincta, & partes volunt iterū prorogare: cer
te possunt, vt in c. de causis. de offic. delega. & propter reliquias
primæ delegationis. In glo. fi. capio eandē ibi, dixi nunc in ver.
præceden. Prima solutio glo. est falsa, quia æquiparantur man-
datum extraiudiciale, & iudiciale. Secunda conclusio est bona,
quia si committitur per verbum mādo, finitur re integra, secus
si per verbum præcipimus. Aliam glo. habes in c. q. j. c. qd præci
pitur. Specu. tit. de iudi. delega. ver. restat videre. Idem firmat in
tit. de offi. dele. De facto istę glo. non procedunt, quia iuriscōsul-
tus non facit differentiam inter verbum mando, & præcipio,
vt l. j. j̄. manda. Respondeo ad §. si vero iubemus, vt glo. quia cō-
missum fuit noīe dignitatis, quæ nunq̄ moritur, vt in c. 1. de re-
scrip. in 6. nam fauendū est vt præsidi, non vt Seio vel Titio. Sed
qd in ꝯsilio, an finiatur morte consulentis? Specu. firmat ꝙ non
in ti de iudi. deleg. §. restat. versi. item mortuo. tu allega. l. verū.
13 §. ex facto. j̄. de mino. per locum a cōtrario. Item† an cōpromis-
sum factum sub nomine dignitatis transeat ad successorem in
officio? remitto ad Bartol. in l. qui liberis. §. hæc verba. de vulg.
& pupilla. & ibi plenè per eum. Bald. in aliquibus lecturis, in l.
quod principi, & l. si Augustæ. de leg. 2. l. fina. §. sed & si quis.
commu. de leg. per Abba. antiquum in c. præsentata. de testib.
Cras dicam residuum. Adde pulchre per Bald. in ca. i. §. success.
test. ne feu. confir. ca. j. de inuestitu. in vsib. feudo. Similiter est
quæstio. Pone, quod prælatus ecclesiæ compromisit de rebus
ecclesiasticis, moritur, an transeat ad prælatum successorem? vi-
de per Specu. in titu. de arbi. §. finitur. versicu. quid si prælatus.
& glos. in clemen. vlti. de procura. Bartol. in l. si per epistolam.
de acquira. hære. Item pone excommunicatur senator sub no-
mine dignitatis, an transeat in successorem. Innocen. in c. aduer-
sus. de immu. eccle. & c. graue. de senten. excommu. de offic. vi-
ca. c. j. vbi habes casum. Bart. in l. inter stipulantem. in §. sacram.
de verbo. oblig. Vltima quæstio est. Quid si vniuersitas consti-
tuat procuratorē, vel prælatus sub nomine dignitatis, an finia-
tur morte superueniente. in clemen. fin. de procu. Specu. in tit.
de act. §. item vniuersitas. l. si tibi. §. fi. ff. quod cuiusque vniuer.
l. item pactum. §. fi. de pact. Capio nūc principium gl. quod he-
14 ri dimisi, †an per citationem iurisdictio inchoetur? de iure ciui-
li nō est clarum. Papa determinat in c. gratum, & c. relatum. de
offi. dele. ꝙ si delegatus incępit cognoscere de causa per citatio-
nem, morte delegantis expirat iurisdictio. Sed nunquid solum
per simplicem commissionē citationis intelligatur iurisdictio
inchoata, adeo quod morte delegantis non finiatur iurisdictio
de iure ciuili? Canonistæ habēt glossam in c. ne aliqui. de hære.
lib. 6. aliā in c. quamuis, quæ incipit qualitercunq;. de officio de-
lega. lib. 6. & ibi etiam no. quod officium inquisitionis non expi
rat morte Papæ, secus in eius legato. & hoc fauore fidei. Itē nū-
quid per solā subdelegationē intelligatur iurisdictio inchoata,
adeo ꝙ nō finiatur morte primi delegantis, habes glo. singula
rē in c. si consul. de offi. dele. in 6. quod non solū per simplicem
cōmissionē citationis, sed etiam per solam delegationē desunt
res esse integrę. Tene mēti, quod etiam probatur in l. imperiū.
in fi. s̄. eo. conclusum fuit per solam citationem seu cōmissionē
citationis causari principium iurisdictionis. Dubium est si cita-
tio sit inualida, an intelligatur perpetuata iurisdictio delegati?
Glo. est Ioan. And. in ca. cum plures. de offic. delega. quod non,
quia quod nullum est, nullum parit effectum. Sed contra eum
videtur casus. de offic. deleg. c. venerabilis. in antiq. vbi dicitur,
quod princeps causam delegauit Titio, Titius eam subdelega-
uit

in Sempronio, iste Sempronius fecit simplicem actum nullũ. Quæritur an morte ipsius expiret iurisdictio: Respondet hic Papa quod non. Certe ex illo causat magnam dubitationem, & Canonistę tangunt multũ male. Tu premitte, quod potentius est ius, quod quis habet ex persona sua, quàm quod habet ex persona alterius. Probatur in l. si filius. §. j. ff de bonis lib. in l. quod Principi, & l. si Augustæ. ĵ. de legatis 2. Ergo sequitur, quod mors ordinarij potentior est ad extinguendum iurisdictionem, quàm mors delegati à Principe, & dicendum quod sic quantumcũque per actum nullum suam iurisdictionem fundasset, & ita loquitur c. venerabilis, aut quæritur nunquid morte ipsius ordinarij, & dicendum est quod nõ, & ita loquitur. c. cum plures. Item dicitur hic quod re integra morte delegantis extinguit̃ iurisdictio Quęrit Bar. an ipso iure finiatur iurisdictio. Innoc. in c. licet. extra de offi. delega. tenet, quod ita demum expiret si partes opponant, sed in c. cum venissent. extra de test. tenet contrarium, s. quod ipso iure habeat eandem. Sequitur Specu. in titu. de iudi. deleg. §. restat. ver. quod si delegatus ignorans. Barto. indistincte loquitur. Sed miror de istis Doctoribus, quia in c. fi. §. officium. de offi. deleg. in 6. est casus, quod expiret ipso iure quo ad non cępta, vnde casus est ibi in conseruatione data a Papa ad defendẽdum alios à violentia delegati, vt est glo. in c. j. de offic. delega. in 6. & tunc aut est ibi speciale in conseruatore, aut in contrarium est ius commune, aut ille tex. ponit regulam, & tunc habes casum pro te Pro opin. Innoc. ponitur & inducitur, quod ibi sit speciale, ego dico. quod etiam extenditur ad communem alium delegatum, quod puto verius per identitatem rationis & dispositionis. c. iure correct. & per alia. extra de transac. cum si. Item quæro.

15 † cum dicitur quod morte delegantis re integra expirat iurisdictio delegati an sit verum, si ipse ignoret eius mortem, & incipit cognoscere. Quod expiret eius iurisdictio Legistæ habẽt gl. in l. eius qui in prouincia. circa prin. ĵ. si certum peta. quod finiatur. Hanc sequitur Spec. in titu. de iudi. delega. §. restat. ver. item mortuo. & ver. quid si delegatus ignorans. Eandem sequit̃ Bar. & est cõmunis opinio, quod semper finiatur. hæc de tacita reuocatione, videlicet per mortem. Quid autem si expressa reuocatione, nunquid finiatur iurisdõ, etiam si delegatus illam ignoret. Ista fuit opi. relata à Cy. in l. mandatum. C. manda. dicentis finiri siue sciat, siue ignoret. Contraria opinio fuit verior, quod ita demum finiat̃, si ad notitiam eius peruenit, arguendo de procuratore ad iudicem, per l. si mandassem. ĵ. mandati. Canonistæ in cle. j. de renuncia. in glo. vbi non finitur mandatum, nisi post certificationem procuratoris. Et quod sit vera probo, quia contrariorum eadem est disciplina. l. j. ŝ. de his qui sunt sui vel alie. iur. Nunc sic delegatus per literas non potest procedere antequàm præsentetur. c. super eo. el 2. extra de appel. No. Inno. in c. ex conquestis. de restit. spolia. & sic a contrario non finitur, nisi notificatum sit. c. quia cunctis. §. ex parte. de cõces. præb. Capio aliam quæstionem Bar. Quid si delegatus remouetur ab officio, cuius respectu causam delegauit re integra, an per morẽ expiret iurisdictio: Bart. hic determinat quod tam ex causa mortis quàm cuiuscunq; remotionis finiatur iurisdictio delegati. No. Innoc. in c. licet vndique. Specu. in d. §. restat. ver. sed quid pro duobus. Ego do casum in c. vlti. de offi. deleg. facit pro simplici Legista. l. si per epistolam. de acquiren. hæredita. ver. si tutor mandans remouetur a tutela extinguit mandatum.

16 Item quærit Barto. † an superuenienti excommunicatione ipsius delegantis re integra finiatur iurisdictio? Allegat no. Innoc. in d. c. §. restat. ver. quid si inter duos. Barto. fuit simplex Legista, quia casus est rotundus. de hoc in c. si is cui. de offic. delega. in 6. ver. mors & excommunicatio æquiparantur. Sed quid in vicario episcopi, qui iurisdictionem habet originariam, an excõmunicato episcopo extinguatur iurisdictio vicarij. certè non, sed sua iurisdictio intelligitur suspensa. Casus est in d. c. Romana. ad fi. de offic. vica. Ratio est, quia tribunal vicarii & episcopi censetur vnum & idem. ita est casus in c. Romana. de appella. in 6. c. 2. de consue. eo. lib. vbi sicut excommunicatio suspendit tribunal episcopi, ita & vicarii. Bal. in l. præcipimus. C. de appella. Et ex hoc dicit Inno. in c. cam te. de rescri. quod mandatum collatum in persõnam vicarij intelligitur collatum in personam episcopi, Tenementi. Quæro.

17 † nunquid sit dare casum, quod morte mandantis etiam re integra non expiret iurisdictio delegati? certè habes quinq;. Primũ, si data sit iurisdictio duobus insolidum, & vnus incepit vti iurisdictione per viam citationis, alter vero non, inchoans non est finita. c cum plures. de offi. deleg. in 6. quia censetur vna & eadẽ, & sic perpetuata quo ad alium. Item est secundus in iurisdictio delegati Papæ, quæ etiam re integra non expirat Papa decedenda. c. a. de offi. leg. in 6. Tertius casus est in inquisitore hæreticæ prauitatis, cuius iurisdõ morte Papæ non expirat, etiam re integra. c. ne aliqui. de hæreticis in 6. Alius est in executore dato a sede apostolica super gratia iam facta. c. si super gratia. de offi. delega. in 6. Item regula, quæ dicit, quod morte delegantis expirat iurisdictio delegati re integra limitatur per textum in c. si cui. de probationi. in 6. Aliam litationem dant domini de Rota in decisionibus nouis. Decisione, quæ incipit. Item fuit dubitatum si executor datus a Papa. Lap. in alleg. c. vltima limitatio est. si Papa mandat aliquid alicui ad suam iurisdictionem ordinariam pertinens. Exemplum, Papa mandat alicui aliquid principaliter ad iurisdictionem causarum iudicij Malliorum. c. in quibus habet ordinariam iurisdictionem. Casus est secũdum vnam lecturam. in Auth. vt nulli iudi. §. si non iubemus. & §. si vero præcepta. Ista deducuntur ad quæstionem, Papa mandat cursori aliquem citare vel ex argumento aliquem capere, mortuo Papa re integra nõ expirat eorum iurisdictio, alter allegatur in l. fundi venditor. de acqui. posses. Idem in l. venditor. §. an dices. ĵ. de iudi. Bal. in l. j. C. de postu. & l. edictum. ĵ. de iudi. ego in d. l. fundi venditor. & l. si per epistolam. de acquir. hæredi. Item quæro,

18 † delegatæ sunt plures causæ & delegatus in vna tantum iurisdictionem inchoauit, moritur delegãs, an intelligatur iurisdictio perpetuata quo ad omnes, ponit glo. in c. licet vndiq;. de testib. & c. pastoralis. de rescri. Spec. super d. ver. quid si super duob. & omnes cõmuniter sunt in vna opinione, quod intelligatur perpetuata quo ad illam vnam. Sed Bart. voluit distinguere & male, an sunt commissæ particulatiter plures causæ & vna inchoata in alijs finitur iurisdictio. l. scire debemus. de verb. oblig. quia quot sunt delegat. &c. & in cõtrariis non fit illatio, aut committitur vniuersitas causarum, & tunc perpetuatur quo ad omnes. l. si quis mancipijs. §. si impuberes. ĵ. de instit. Sed contra Bat. est casus per locum a speciali. in c. ne aliqui. de hære. in 6. vbi fauore fidei morte Papæ non finitur iurisdictio inquisitoris nec ad causas cęptas. Si ergo est ibi speciale, in contrariũ est ius in alijs, puta c. fi. c. officium. de offic. delega. Est casus, quod si committitur conseruatori communis causa iniuriarum vniuersaliter finitur iurisdictio quo ad non cœpta. Ad §. si impuberes. respondeo, quod ibi loquitur in mandato priuati.

19 Vltimo † an per litis contestationem adijciatur aliquid iurisdictioni iudicis delegati, quod per prius non habebat. Dicas quod ita. Casus est in l. reus paratus. ĵ. de procurat. videlicet quod vbi ante litis contestationem non poterat reum soluere volentem absoluere ab obseruatione iudicij, poterit post litis contestationem &c.

S V M M A R I V M.

1. *Actio contra album corrumpentem popularis dicitur.*
3. *Masculinum in materia pęnali concipit fœmininum.*
3. *Pœna pecuniaria commutatur in corporalem, si impossibilitas soluendi interueniat.*
4. *Rusticitas, & iussus prætoris excusant quem a dolo.*
5. *Index diuersas habens imponere punitiones debet stare mitiori.*
6. *Album corrumpentis pœna cui veniat applicanda.*
7. *Accusatus de ope & auxilio an actu vel maleficio non probato punietur, & in pœnalibus masculinum ad fęmininum porrigitur.*
8. *Constitutio pęnalis an extendatur de casu ad casum, aut de persona ad personam.*
9. *Constitutio pęnalis annullatiua actis an sit extendenda.*
10. *Index an in vna eademque sententia possit pœnam pecuniariam & corporalem imponere.*
11. *Paulus corporaliter punitus ob pecuniæ carentiam, an si diues efficiatur, iterum pecunialiter soluere cogetur.*

L E X 7. & 8.

SI quis id quod. Corrumpens, vel remouens prætoris edictum pœna quingentorum aureorum punitur, quam si nõ potest soluere, luit in corpore. de quo per Canonistas in c. finem litibus. de dolo & contu. & per Legistas hic. à qua pœna illi excusantur, in quibus præsumptiuè cessat dolus, & si sunt plures, eorum quilibet punitur insolidum, quia pœna eorum sic committitur, quod vno soluente alter nõ liberatur.

1 Et accusatio huius delicti popularis est. h. d. cum Cy. No. † quod actio contra corrumpentem album popularis est. No. secundo

2 in ver. serui, † quod masculinum in pęnali materia concipit fęmininum, vnde consequenter resultat, quod in pęnali propter identitatem rationis verba extenduntur de stricta significatione vocabuli ad latam, quod dic vt ĵ. declarabit̃. No. in ver. quod si dum proponitur, quod verba præteriti temporis de propria significatione non compræhendunt tempus præsens, ad idem. ĵ. de verb. signifi. l. verbum erit. licèt aliquando extra identitatem rationis fiat extensio, vt hic est casus, de quo dic similiter vt ĵ.

3 No. in ver. seruos. † quod propter impossibilitatem soluendi pęna pecuniaria cõmutat̃ in corporalem: & cõcordant gl. quod sicut declaro vt ĵ. dicetur.

4 No. in ver. doli. † quod rusticitas, seu prætoris iussus excusant quẽ præsumptiuè à dolo. Ad primũ. ĵ. de edẽ. l. j. in fi. Ad secundũ de reg. iur. quod quis mandato. & ĵ. de iniu. l. furti. §. iussũ. cum alijs in glo. allegatis. Nota ver. quod si alius. quod vbi mãdans in dolo est, & non mandatarius, mandans tãtum punitur. Ad idem no. gl. l. in rem. §. tignũ. & quod ĵ. dicet.

No. in vltimo ver. cum l. seq. quod pluribus delinquẽtibus omnes teneantur in sollidum, quinimmo vnius solutio alterius non parit liberationem, de quo dic vt plenè per Bar. in l. semper. §. in/se pulchro ĵ quod vi aut clam. Quæro dicitur hic, quod corrumpens prætoris edictum punitur pœna quingẽtorum aureorum.

5 Modo pone. † sunt duo tex. loquentes de diuersis pœnis, l. de maiori & minori summa, cui textui stabit iudex maleficiorum. Cy. simpliciter respõdet, quod stabit textui loquenti de summa minori, quoniam pœnæ restringendæ, vt in regula odia. de reg. iur. in 6. & in eis mitiores esse debemus. l. de pœnis. ĵ. de regu. iuris. l. cum quidam. de libe. & posthu. de hoc Bart. in l. Pedius. ĵ. de incen. rui. & naufra. infert ad statutum, pone, statutum punit furẽ ſm valorem rei subtractæ, contra eum fit libellus, in quo deducitur res, non æstimatio, nec probatur quantum valeat, & quia res aliquando est varia in æstimatione, nunquid iudex sequitur maiorem vel minorem. Bar. secundum Cyn. in d. l. Pedius. dicit quod iudex accepit æstimationem secundum quod minus. Facit Inno. dictum in c. cum dilectus. de ordi. cogni. Ita etiam in simili si committatur violentia publica punitur magis, quàm priuata, si iudex non specificauit in sententia de qua intelligetur? certe de priuata. tex. est in l. si præses. ĵ. de pœ. bene facit. l. hæc tamen

6 causæ. de tuto. Glo. querit, † cui applicetur pœna corrumpentis, & dicit quod parti, & allegat simile in prin. de sepul. vio. pro hoc facit secundo, quia vbi est accusatio popularis, tunc pœna ex ea resultans applicatur accusanti. l. si cui. ĵ. de verb. signi. Sed quid quando lex non specificat, cui applicatur. Bart. ponit in l. agraria. ĵ. de ter. mo. Bal. in l. si ecclesiæ. C. de episc. & cleri. & l. si quis maior. C. de transac. Ego posui in l. lex Cornelia. ĵ. ad Silla. Glo. opponit de l. si is qui rem. §. si tu Titium. ĵ. de fur. vbi non tenetur mandans, licèt mandatarius non delinquent. Solue ibi in furto, hic in corrumpente. Item dicit glo. mandantem ex delicto teneri, quia constat propter suũ dolum, ergo non potest dici quis tulisse opem in eo delicto, quod non apparet, oportet ergo præsupponi in furtum, si dicatur datum fore auxilium. Sed pone.

7 † quis accusatur de ope & auxilio, & non constat de delicto, an poterit puniri? Dicendum quod oportet cõstare, vt l. si is qui rẽ. §. si tu Titium. ĵ. de fur. Tex. est in simili in l. j. C. vbi cau. fisca. Ista lex in princ. loquitur per verbum generis masculini, postea vtitur fœminino in verbo vtrunque. In hoc an & quando masculinum concipiat fœmininum, vide Bar. in l. semper. §. si in sepulchro. ĵ. quod vi aut clam, in l. si multi. ĵ. de pub. Bal. in l. item Mela. §. si plures. ĵ. ad leg. Aquil. Quid in statutis. in l. j. de verb. signi. Bar. Cy. & Bal. in l. quicunq;. de ser. fug. & in l. si ita sit scriptum. de leg. 2. Bal. in l. Gallus. de libe. & posthu. Cano. in c. identitatis. de electio. in 6. Archid. plenius. 12. q. 2. in c. suadente. vbi glo. sin

8 gularis. † Nota hanc l. quod in pœnalibus masculinum extenditur ad fœmininum ratione idẽtitatis, quod etiam locum habet in statutis. No. etiam ratione identitatis in pœnalibus de stricta significatione vocabuli ad latam verba extendi, quod an sit verum breuis est conclusio Io. And. Aut illud quod est pœnale est correctorium, & tunc verba non extenduntur, vt in cle. hi qui. in verbo, ex eisdem. de æta. & qualita. Aliquando lex ipsa est pœnalis tantum, & tunc fit extensio, vt per casum in clem. j. in verbo, eleganter. de elect. Legistæ in glo. magna. circa principium. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. Ego dico hic esse casum. Sed dictum Io. And. redditur hic dubium per tex. in auth. minoris debitor. in glos. super ver. ad curatorem. & in auth. vnde sumitur. C. qui date tut. pos. quæ loquit in curatore, & extenditur ad tut. Et est sing. gl. ibi, sed pro ɔcordantia potes dicere, quod aliquando lex ipsa pœnalis correctoria est inducta fauore alicuius, quia iure redditur fauorabilis, tali casu verba quantumcũq; pœnalia & correctiua, sicut in d. auth. minoris, extenduntur de stricta significatione vocabuli ad largã. Aliquando ipsa lex pœnalis non est inducta fauore alicuius, & tunc verba non extendunt, ita loquitur cle. hi qui. Tene menti, quia nõ repeties in §. de viro. vbi Doctores ponunt. Præterea vides, quod verba præteriti temporis non trahuntur ad præsens, licèt ex identitate rationis in pœnalibus fiat extensio. Quæro an statuta pœnalia propter idẽtitatem rationis extendantur, ad præsens, dicendum quod sic, per tex. in l. quo naufragiũ. §. deinde ĵ. de incen. rui. nau. quem textũ addo ad istum, & ita non est iste singularis. Item quæro, nunquid lex seu ɔstitutio extẽdens aliam legem seu ɔstitutionem præcedentem in vno casu sub pœna ad aliũ videat repetere pœnã in sequẽti casu, vt puta dicit statutũ, ꝙ mulier nõ possit portare syricum sub tãta pœna. Alia ɔstitutio dicit, ꝙ sicut prohibet syricum, ita & rosatum. De hoc est glo. notab. in l. fi. ĵ. de in ius voc. ꝙ non videatur repetita eadem pœna in sequenti casu, nisi hoc nominatim exprimatur. Cano. dicunt contrarium per glo. in c. de multa. in verbo, ecclesiastico. extra de præbẽ. Ego considero de hoc duplicem concordantiã. Primo ꝙ si in vna eademq; lege primo prohibente vel constituente, lex seu ɔstitutio vbi est facta extensio, vt tunc habeat locum. d. c. de multa, videlicet quòd censeatur facta repetitio eiusdem pœnæ, & hoc operatur vicinitas. Si vero est dispositio in vno, est & extensa in alio, & tunc non censeatur facta repetitio, & ita loquitur glo in l. fi. ĵ. de in ius voc. Vel possumus dicere, si cõstitutio extensa emanauit ex eadẽ potestate, a qua emanauit extendens, & tunc censeatur facta repetitio, ita est casus in d. c. de multa, secus si ad diuersa. vt in d. l. fi. Sed qd in ɔstitutione loquẽte per verba, q̃ pñt denotare inclusionẽ & exclusionẽ, an extendat ad inclusiua, vel exclusiua puta p dictionem vsque, a, vel ab. Exemplũ, faciens furtum vsque ad duos aureos non suspendatur. gl. est singularis in l. idem in vno vsq;. ĵ. de dolo. videlicet ꝙ extendatur, prout est fauor ipsius delinquentis. Item quid si est constitutio, quæ præsentata vno modo includit, alio modo excludit. exemplum, si episcopus Italicus ꝓmouerit ad ordinẽ aliquem forensem clericũ Vltramontanũ punitur in 5. habes gl. sing. in c. j. in verbo clericũ. de tempo. ordi. lib. 6. videlicet ꝙ debeat præsentari eo modo vt includat, non vt excludat. Vltimo nũquid ɔstitutio pœnalis inter easdẽ personas extendatur de vno casu ad reliquũ per idẽtitatem rationis. Hoc habet gl. in clem. 2. in verbo, lineum. de vita & honest. cle. & tex. in c. j. §. porro. quæ fu. pri. cau. bene. amit. in vsib. feud. & quod no. Io. And. in regula. odia. de iureiu. Legistæ habent glo. in §. item mista est actio. insti. de actio. Itẽ nunquid constitutio pœnalis loquens in vna persona loquatur ad aliã personam habentem in se idẽtitatẽ rationis. Iura in ɔ̃rium sunt in l. senatus. ff. de ritu nup. & l. si libertus. §. senatus. eo. tit. & C. de interdic. matri. l. fi. In contrarium facit. l. patri. cum no. per Bar. ĵ. de adul. & l. si filius. l. 1. & 2. cũ ibi no. per Bal. C. ad Macce. & l. filium ha

9 beo. eod. titu. & l. Iuli. de ritu nup. Sed † quid si constitutio pœnalis sit annullatoria actus nunquid extendatur. Habes glo. in c. si postquam. de elec. in 6. & in cle. j. in verbo, præsidentes. de rescrip. Aliã in c. fi. & c. postquam. de elec. Item dicitur hic, ꝙ pp impossibilitatem soluendi pœna pecuniaria cõmutatur in corporalẽ, & sic habes, ꝙ in criminalibus, qui non potest soluere in ære, debet in corpore. Nunquid idẽ sit in ciuilibus. Habes

10 tex. in l. nemo carcerẽ. de exac. trib. lib. 10. Itẽ † quæro, nunquid iudex in vna & eadem ſñia possit inferre pœnã corporalem, & pecuniariã. habes in l. si non conuitij. C. de iniur. Ego allego gl. in c. Raynaldus. extra, de testa. & l. conductores. C. loca. & l. non ab re. C. vnde vi. Vltimo hic habes, ꝙ in pœnis, solutione vnius alij liberentur vel non. Vide plene per Barto. in l. semper. §. si in sepulchro. ĵ. quod vi aut clam, & in l. si multi. ĵ. de publi. & per Bal. in l. item Mela. §. sed si plures. ĵ. ad legem Aquil. Quæro,

11 † aliquis in defectum pecuniæ fuit punitus corporaliter, si postea peruenerit ad pinguiorem fortunã an possit cogi ad soluendum, dicas quod non. per l. sed si vnius. §. si ante. ĵ. de iniur. quia non debet quis bis puniri ex eodem delicto. Item dicitur hic ꝙ rusticus excusatur, dicas hoc verum nisi sit sagax, vel quid clandestinè fecerit, de quo vide gl. C. de interdic. matr. l. j. & est glo. in l. athletas. de excusatio. tuto. Item quæro, vbi habent canonistæ, quod qui non potest soluere in ære, luat in corpore, habent in c. finem litibus. extra, de dolo & contum.

SVMMARIVM.

1 *Familia contra vnum delinquente, an dominus pro pluribus teneatur, & econtra si vnus contra plures.*

LEX IX.

SI familia. Vbi tractatur de publica vindicta, factũ a familia punit vt factũ a pluribus, alias secus, & consiliũ plurium adhibitũ circa vnũ idẽ punit vt ɔsiliũ vnũ tñ, non aũt vt ɔsilia plurima. h. d. No. quod corrupto ptoris albo p familiã dñs non consequit beneficiũ vnicæ solutionis, licet in furto, dãno, & iniuria secus. No. secũdo ꝙ sicut maiestas attribuit principi, ita ẽt attribuit & ptori, & libero populo seu ciuitati. ĵ. de cap. l. nõ dubito. ita ẽt & alteri libero dño non recognoscẽti superiorẽ, vt in l. 3. C. de epis. aud. Nota tertio, maius est delictũ, ꝙ cõmittit in contemptũ psonæ publicæ, q̃ priuatæ, ꝙ patet, quia magis punitur. No. quarto, ꝙ albo ptoris & ministratione iniuriæ pluralitas ꝑsonarũ arguit pluralitatẽ delictorũ, licet secus sit in furto vt hic est notab. tex. & ĵ. de iniurijs. l. si plures. No. vlti. ꝙ pluralitas plonarũ ɔsulentiũ circa vnũ & idẽ non arguit pluralitatẽ ɔsiliorũ, sed iudicatur tantũ cõsilium vnum, quod declara vt plene per Dy. & Bar. in l. semper. §. si in sepulchro. ĵ. quod vi aut clam. Pri-

1 mo vides in hac l. quod † si familia domini deliquerit corrũpendo, vel damnũ dando, vel iniuriando circa vnum & idem, dñs tenetur vt pro vno. Limita hoc, qñ circa vnũ & idẽ delinquit vniformiter, secus si difformiter, per tex. in l. si quis. §. fi. ĵ. de fur. Secundo adde & ponatur, ꝙ tẽpore commissi delicti plures fuerunt serui, qui non erant vnius familiæ, sed pluriũ dñorũ, postea qñ volo agere effecti sunt vnius dñi, an tunc teneatur dñs, vt pro vno, aut prout diuersis? dic vt prò hoc dijudicando attendi-

tur

tur ipsius delicti commissio, non tempus agendi, per tex. in l. air prætor. in fi. ʃ. de noxa. Tertio pone, quod familia intulit damnum duobus habentib. bona cõmunia, non diuisa, & vnus istorum egit cõtra dominum ipsius familiæ, a quo pęnam recepit, postea alius socius vult ad idem agere, an teneat dominus ambobus? dicendum quod non. Ita est notabilis litera in l. fi. ʃ. si fa. mil. fur. fecis. dica. Item dicitur hic quod potestas, quæ attribuitur Principi, attribuit & Prætori & libero populo seu ciuitati. Modo quæro, nunquid sicut delinquẽs in Principem, qui cõmittit crimen lęsæ maiestatis, si deliquerit ꝯ ciuitatẽ seu liberũ populum, ita cõmittat idem crimẽ. Glo. sunt ꝯriæ, vna in l. fallaciter. C. de aboli. alia in l. j. ʃ. ad leg. Iul maiesta. Et de hoc vide per Bar. in extrauag. qui sint rebelles. in ver. rebellantes. Sed quæro, hic vides, quod quis propter plures delinquẽtes tenetur soluere vt pro vno. Pone, quod statutum dicat, quod ciuitas, castrum, vel villa, quæ non cepetit malefactorem, puniatur tali pęna, & pone, quod plures fuerunt malefactores, pro quibus non captis ciuitas vel castrum exigitur, an teneatur soluere vt pro vno, vel vt pro pluribus. dicas, quod tenetur vt pro vno Ita refert Bart. fm Cy. & Dy. in l. ex maleficijs. §. is quoq;, il 2. ʃ. de act. & obliga. Idẽ sequitur Bal. in l. j. C. de condic. fur. Et vide in simili Barto. in l. cum exhibuisset. §. si plures. ʃ. de publi. & in l. 3. ʃ. de neg. gest. & Bal. in l. iubemus. §. sin autem. C. ad Trebel. Bene facit tex. in l. 3. cum seq. ʃ. de iis qui deic. vel effu.

SVMMARIVM.

1. *Iudex esse non potest in causa propria, aut suæ familiæ.*
2. *Consuetudo dans alicui potestatem cognoscendi in causa sua an sit valida.*
3. *Ordinarium nõ posse in causa suorum iudicare qualiter sit intelligendum.*
4. *Pater an possit iudicare duobus filijs suis litigantibus.*
5. *Arbiter an possit quis esse in causa propria.*

LEX X.

QVi iurisdictioni. Nõ potest quis esse iudex i causa su , vel suorum propinquorum, aut familiarium. h. d. Notabi-
1 tis primo, † ꝙ in causa sua nemo iudex est Ad idem. C. ne q. in causa sua. in rubro & nigro. & 4. q. 4. in c. 2. No. secundo, quod in causa suorum non potest quis esse iudex, quod dico, vt declarabitur in glo. Iste tex. habet tria capita. Primũ est, an quis potest esse iudex in causa sua. In hoc accipe negatiuam, vt s. dixi. Adde nunquid hoc fallit in Papa, & Imperatore, & in alijs, qui non recognoscunt superiorem. Hanc quæstionem ego ponam in duabus legibus sequentibus, videlicet in l. prætor, & in l. eum qui. Sed dubium est quid in episcopo, & cõsequenter in potestate, an possunt cognoscere de iniuria, quæ sibi illata est. Quæstio mouetur per Inno. in c. ex parte. extra de verb. signifi. Ego refero me ad glos. vt in c. Romana. de pęn. lib. 6. sed casum
2 habes in clem. de foro compe. Quæro, † nunquid valet consuetudo, quæ dat potestatem alicui cognoscendi in causa sua. & videtur quod non, tanquàm inducens occasionem delinquendi. In contrarium est casus, quod valeat in d. c. j. de pęn. lib. 6. Item similiter quæro, nunquid episcopus possit esse iudex in causa ecclesiæ suæ. Innocẽ. hoc tangit in c. nosti. extra de ele. Sed vos habetis glo. ordi. quod possit. 2. q. 7. c. si quis aliam. in c. cum venissent. extra de iudi. Hodie est casus in c. cum personæ. de priuile. in 6. Sed tex. in l. nec quicquam. s. de offi. procõ. dicit, quod melius faciat si ad superiorem remittat. Sed quæro, quid si iniuria illata est minori magistratui, remitto vos ad c. dilectus. extra de
3 pęn. & c. j. de offi. delega. Secundo dicitur hic, † quod iudex ordinarius neq; liberis, neq; vxori ius dicere debet. Cano. habent de hoc tex. in c. postremo. extra de appel. & in q. 7. §. tua. ver. filius. & c. cum quæritur. An quis possit esse iudex in causa suorum filiorum, dic, quod aut loquimur in iudice delegato, & dico quod potest, sed recusatur, ita loquitur in l. in priuatis. ʃ. de iudi. aut loquimur in ordinario, & tũc aut vult cognoscere in causis criminalibus, & non potest, vt l. Cornelia. ʃ. de iniurijs. aut in ciuilibus, & magnis causis, & tunc aut filius agit & non potest, aut ꝯuenitur in minimis causis, & potest. tex. est in l. ille a quo. §. fi. allegata in glos. Sed an sicut in causis iurisdictionis contentiosę, ita & voluntarię Et in omnibus dic quod idem, l. an apud. ʃ. de manumis. vindi. & l. si consul. s. de adop. Sed ista procedũt,
4 quando filius litigaret cum alio extraneo. † Quid autem si duo filii litigarent, an tunc pater possit esse iudex inter eos? dicitur quod sic, quia cessat suspicionis causa, cum sint paris gradus. l. non solum. C. de dona. habetis glos. vnam in glo. cum rub. c. canonicus. extra de offi. deleg. aliam in c postremo. extra de appel la. & 3. q. 5. c. j. Sed nunquid episcopus vel alter maior possit cognoscere de delictis cõmissis in suos familiares, vel illis, quæ in alios commiserunt, & nunquid in causis pecuniarijs possint esse iudices ordinarij. Cyn. Iaco. de Are. & Bal. ponunt in l. j. C. ne quis in cau. sua. Bar. in l. si quis. §. si quis. ʃ. de pęn. Inno. posuit in d. c. ex parte. de verb. signi. Do. Ant. de But. in c. cum contingat. extra de foro compet. vbi etiam tractat, an valeat consuetudo attribuens iurisdictiones alicui cognoscenti in causa, in qua nõ possit alias cognoscere contra eum, qui fuit eius familiaris. & tunc desijt. Bar. in l. j. §. idem Cornelio. & §. seq. ʃ. de quæstio. Et per Specu. in titu. de teste. §. i. ver. quid si olim. vbi habes an possit esse testis. & gl. in q. 5. in c. accusatores. & per Inno. in c. inquisitionis, & c. cum oporteat. extra de accusa. Item pone, quod sit casus delicti, in quo regulariter quis nõ potest esse iudex in causa domestica, nũquid si delictum est notorium possit de eo executionem facere? dicendum quod sic, quia cessat causa suspicionis, vt est tex. in c. nouit. de appella. & hoc procedit in iis, qui habent merum imperium. Quid autem sit in alijs magistratibus. dicas quod debent remittere ad superiores, vt l. 2. C. de offi. pręfec. Augu. Quæ autem sint causæ, ex quibus delegatus possit recusari. dic vt in c. causam quæ. de offi. deleg. & c. accedens. el i. vt lite non contesta. & in c. insinuante. de offi. dele. & no. in d. c. po-
5 stremo. Item † quęro quid de arbitris, an possit quis esse arbiter in causa sua. Dic vt in l. sed si filiusfa. alias quin etiam. ʃ. de arbit. sed arbitrator potest, vt no. in l. pen. ʃ. de arbi. Ex his quęro, nunquid valet statutum, quod iniuriatus possit se vindicare ab iniuriante. do. Anto. posuit in c. quia in ecclesiarum. extra de constit. Bal. in l. si penes. C. de po. Sed an valeat consuetudo, vt offendens in manibus offensi se remittat, & quod possit sibimet vindictam sumere. Bald. in l. j. §. vsque adeo. & l. sed si vnus. ʃ. de iniur. dixit quod potest. Barto. dixit, quòd non valet consuetudo talis. Vide glos. in l. penult de arbit. Cano. in c. cum contingat. de senten. excommu. vbi prohibet in clericis, in laicis approbat. Et sic Bar. dixit contra hunc textum.

SVMMARIVM.

1. *Actiones diuersæ, an vnico libello possint intentari.*
2. *Conuentio & reconuentio diuersos non exigunt iudices.*
3. *Parti non debet permitti nec concedi libertas contra partem.*
4. *Abigeus, & fur in quo differant.*
5. *Coaceruatio delictorum puniendorum qualiter facienda.*

LEX XI.

SI idem cum eodem. Cumulatio nõ fit ad impediẽdum iudicis iurisdictionem, vbi causa conuentionis & reconuẽtionis coram eodem iudice tractatur. hoc
1 dicit cum §. j. No. † primo secundum elegãtiorem intellectum, quod vnus contra alium vno & eodem libello plures actiones mouere potest, quod intellige siue actiones differãt numero tãtum, non autem specie siue specie & numero. Primo probatur. ʃ. pro socio. l. cum duobus. §. si plures. famil. ercisc un. in l. hæredes. non est nouum. Secundũ probatur. C. de anna. exceptio.
2 l. vlti. ad finem. Nota secundo, † ꝙ vbicunq; tractamus de odio, quo ad faciendum iudicem incompetentem, summarum coaceruatio fieri non debet. No. in §. conuentionem & reconuentionem coram eodem iudice tractari debere. Ad idem. l. pe. & auth. ibi posita. C. de defen. extra de mutu. peti. c. j. Quinimo & simul & semel de eadem cognoscẽdum est, & vna eademq; sententia terminandum. extra de ordi. cogni. c. cũ. M. dilectus. ʃ. quę
3 sen. sine app. rescin. l. j. in fi. No. ibi, ne in potestate, † quod in potestatem mei aduersarij conferri nõ debet id. quod mecum habet agere. ʃ. de arbit. l. ne in potestate. In glo. an debeat fieri plurium summarum coaceruatio. Dic sm Bart. aut sit ad fauorem inducendũ, & tunc potest fieri coaceruatio, vt l. si plures. in glo. Aut ad inducẽdum odium, & tunc non, vt hic, & in §. si quis autem. C. de dona. in l. sancimus. Hic oritur quæstio. Statutum dicit, quod bãnitus in summa pecuniaria a 70. lib. supra possit impune occidi, tunc pone, quod habuit bannũ in 30. vna vice, alia vice ex alia causa in 40. nũquid vt possit occidi, possint istæ summæ cumulari? hic habes quod non. ꝯcor. Bar. in l. 2. §. vlt. de condi. instit. item in l. vbi fideiussor. ʃ. de sol. Ang. in l. si plures. in fi. ʃ. de pac. Attende quod mihi videtur contrarium. Et scias quod abigeus est fur animalium existentium in grege. Ad hoc quod quis sit talis abigeus, requiritur, vt furatus sit decẽ animalia. l. fi.
4 de abige. si in minori numero, fur est. † Differẽtia inter furem & abigeum, quia abigeus potest relegari & ad mortem puniri, fur de iure non. l. j. C. de ꝯdi. ob turpem cau. Pone quod quis plura & diuersa furta fecerit, an possit puniri coaceruãdo ista furta, vt abigeus. Dic quod sic, per l. fi. §. qui sæpius. ʃ. de abige. & hoc inducetur in odium. Rñ. distinguendo, an quæris an cumulus ipsarum summarũ sit faciendus in odium personæ priuatæ, & fauore alterius personæ priuatæ, & sic nõ, vt hic. Vbi vero de odio personæ priuatæ & fauore reipublicæ, tũc sic, vt d. §. qui sępius. Igitur concludo ꝯ Bar. in dicto statuto, quod possit fieri cumula-
5 tio fauore reipublicæ. Quæro dicit statutũ, † quicunq; cõmiserit vnum furtũ puniatur certa pęna, qui duo decapitetur, & pone quod commisi vnum furtum solum & absolutus sum, nec si commisi duo, de quibus non est facta punitio, an debeat fieri coaceruatio de primo ad hoc, vt possim puniri: vel pone quasi furtũ vel homicidiũ in Alemania, & aliud Mediolani. Io. And.

tn ad li. Spec. in rub. de fur. in q. nunquid facienda est cumulatio delicti, de quo non potest cognosci. Bar. in l. si cui. ff. de accu. Bal. in auth. sed nouo iure. C. de fur. Ego consului Florentiæ de quodam notario. Bal. no. in l. j. C. de iudi. act. & auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. Item dicit statutum quicunq; cōmiserit vnum furtum puniatur in centum, qui duo, ei amputetur pes. Pone, quod diuersis temporibus furatus sum, an debeat fieri cumulatio, vt possim puniri amputatione pedis, habetur in l. enim qui. §. item dicit. ff. de furtis. Item pone, quod debeat fieri æstimatio plurium rerum, an debeat fieri cumulate, an de per se vnaquæque. Vide in l. fi. §. æstimationem. C. de iure dot. Item pone, dicit statutum quicūque seruierint per annum domino ciuitatis, efficiantur immunes a collectis, ego seruiui diuersis temporibus, ita quod de collectis mensibus efficitur annus vel tempus anni, an ero immunis, in l. non solum. §. annus. ff. de excusa. tuto tu dic, vt in l. Paulus. §. idem respondit. ff. de libe. cau. quod sic ego posui in l. fi. §. quoties. ff. de publi. Item pone constitutio vult, quod qui steterit per annum in ecclesia, habeatur professus, si diuersis temporib. stetit, an fiet cumulatio? Ponit Bern. in gl. in c. enim qui certis. de reg. iu. li. 6. Bal. in l. fi. ff. loca. Dixi quod causa reconuentionis debet tractari coram eodem iudice, & eadem sententia terminari. nūquid habeat locum tam in ordinario, quàm delegato. dic vt in c. j. de mutu. pet. & in arbitro. extra de arbit. c. cum dilectus. Sed pone quod reconuenio coram diuerso. habes in c. dispendia. §. reis. de rescri. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 *Cumulatio summarum quibus de causis sit in iudicijs admittenda.*
2 *Relatio semper est in dubio super proximiori casu applicanda, licet etiam possit in remotiori.*
3 *Iurisdictio taxata an impediatur cumulatione summarum, vel probationū, vel similium incidentium.*
4 *Debita annuatim soluenda an possint vna actione cumulari, vt pro pluribus annis vna petantur.*

§. Si vna. Ex pluralitate personarum non debet fieri diuisio rerum in actione contentarum: hoc dicit. No. 1 † quod licèt summarum ex diuersis actionibus debitarum non debeat fieri cumulatio ad impediēdum iudicis iurisdictionem, vt in prin. l. nihilominus summarum vna eademq; causa debitarum cumulatio fieri potest, vt iudicis iurisdictio impediatur, text. est hic no. & concordat. l. si separatim. in §. j. ff. de appel. Nota secundo inspici id quod euenire potest, de quo dic, vt dicetur in gl. Nota tertio in glo. eorum sententia. in si secūdum intel- 2 lectum veriorem, † quod relatio clausulæ in fine positæ, in dubio facienda est ad proximam in eodem casu, etiam si fieret ad præcedentia, & resultaret in ipsa dispositione cōtrarietas, quod dic, vt dicetur in gl. Glo. ponit brocardum, scilicet quod inspici debeat id quod euenire potest, quod an & quando sit, vide per Bar. in l. inter stipulantem. §. sacram. de verb. oblig. & per Bal. in l. j. ff. de in litem iuran. Addo vnum. dicit l. inter stipulantem, quod aduersus casus in homine non est considerandus. Hoc est verum vbi cōsideraretur ad sui odium, secus ad fauorem. l. generaliter. §. si homini libero. ff. de fideiu. Hæc est materia relationis & repetitionis. Et primo de via relationis. Aut clausula posita in fine orationis referatur ad proxima, vel præcedentia. Facit triplicem diuisionem. Aliquando loquimur in contractibus, aliquādo in vltimis voluntatibus, aliquando in legibus, aliquando in statutis. De primo casu per Barto. in l. licet Imperator, & l. talis scriptura. de legatis j. idem in l. in repetendis, & l. si tibi cure. de leg. in l. j. §. deinde. ff. de postulan. Bal. in l. j. C. de legi. hæred. De vltima voluntate, in c. secundo requiris, & in c. inquisitionem. extra de appella. c. olim. extra de rescript. & c. abbate. de verborum signifi. De repetitione pone hanc quæstionem, an dictum in primo repetatur in secundo, fac similem diuisionem, vt in vltimis voluntatibus. Barto. in l. Seia §. Caio. de fun. instructo. De contractibus, in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verbo. oblig. De legibus vel statutis habes in l. prætor §. erit. vi bo. rapto. Bal. in l. quemadmodum. §. hæc verba. ff. ad leg. Aqui. & in l. j. in prin. de publi. Spec. in tit. de instru. edit. §. nunc autem. ver. item excipe. in tit. de disputa. & alleg. aduo. ver. vel in princi. fac. narra. Item hic vides tractari de iudicibus habentibus iurisdictio- 3 nem taxatam. Nunc quæro, † iudex non habet cognitionem nisi in summa ista. Pone dedi libellum continentē hanc summā, pendente lite res crescit, nunquid talis iurisdictio impeditur? Guili. allegat, quod multa impediunt facienda, quæ non impediunt iam facta. l. patre furioso. de his qui sunt sui vel alie. iur. Dic quod est casus in l. fi. §. cum scimus. C. de appel. Item quod damno dato agitur actione l. Aquiliæ. Modo si tu reus confiteris, condemnaris in simplum, si negas in duplum. Tunc quæro damnum datum erat in 20. ago coram iudice competenti ad illa 20. nunc lite pendente reus negat, & sic actio creuit, an impedietur iurisdictio. Guili. determinat quod non. Tu dic quod cōsiderāda est primordialis materia, non accidētalis superueniēs. l. itē veniunt. §. cum prædiximus. ff. de peti. hære. & glo. in l. certi 4 pdō. ff. si cer. peta. Itē † ex cōtractu vel vltima voluntate debetur mihi decima annuatim, possum agere ad oīa simul, quæ mihi debentur, ne oī anno tædio afficiar. De vltima voluntate est in l. j. C. de desen. & no. in l. 2. C. de præscrip. 30. ann. De contractibus glo. ordi. in l. non quemadmodum. ff. de iudi. Nunc pone, quod quolibet anno a testatore. 50. sunt relicta aut ex cōtractu. Modo volo agere coram iudice cognoscente de ista pro omnibus mihi in futurum debitis. Guiliel. dicit, quod istæ summæ sunt singulariter cōsiderandæ, per tex. in l. scimus. §. fi. C. de dona. & sic iudex erit competens, aliàs secus. Tu considera aliter, nam differentia est an quid annuum debeat ex cōtractu, & tunc pro omnibus annis debitis nascitur vna actio, adeo quod illa eadem mihi competit pro singulis annis, vt l. senatus. §. fi. de donatio. cau. mor. & l. si seruus meus. Si autem ex vltima voluntate, tunc pro quolibet anno nascitur mihi noua actio, tali casu non fit coaceruatio, quia pluribus actibus debentur, vt est casus in principio huius legis, si autem vna actio secus, vt hac l. in fine.

SVMMARIVM.

1 *Magistratus municipalis an potestatem habeat in his, quæ sunt meri imperij.*
2 *Constitutio mentionem faciens de supplicio an debeat exponi de vltimo.*
3 *Coercitio leuis cuius sit imperij.*
Coercitio modica tripliciter consideranda.
4 *Confitens coram iudice incompetenti an virtute suæ confessionis possit tradi iudici competenti.*

LEX XII.

Magistratibus. Municipalis magistratus erga seruum, vel liberum hominem non habet sæuiorem vltionem, sed modicā 1 coercitionem. h. d. † No. j. municipij magistratū non habere potestatem in iis, quæ meri sunt imperij. Adde idem in l. j. s. de offi. eius cui manda. est iurisdi. in Auth. de desen. ciui. §. audient. & §. ipsos quoq;. Nota secundo eosdem potestatem habere puniendi modica castigatione, vel leui coercitione, vt d. §. indicare. quod etiam ipsis delegatis permittitur, vt extra de offi. dele. præterea. l. j. in fi. & l. fi. s. de offi. eius cui manda. est iurisdi. 2 vide l. si quid erit. s. de offi. procon. Nunquid † cōstitutio faciens mentionem de supplicio, intelligatur de vltimo. Glo. videtur dicere quod sic, & quod hoc sit verū, dic, quod aut sunt mulctæ, videlicet quando verbum vnum in constitutione positum potest comprehendere plura supplicia, referendum est ad minora. l. interpretatione. de pœnis. glo. in l. j. C. ne Christ. mancip. alia glo. in l. fi. C. quæ res ven. non pos. alia in l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accu. Et respondeo ad gl. in hac l. quia hoc ideo dixit, vt euitetur 3 contrarietas. Quæro, † nūquid leuis coercitio sit meri, mixti, vel iurisdictionis. dic, dum quærit cuius sit generis. Dic quod modica coercitio est triplex. Quia aut fit ad vindictam publicam, & ista dr̄ esse mera, sed expeditur nobili officio & publicam vtilitatē respicit, ergo &c. Quædam est quæ fit ratione partis interesse, & tunc est mista. Pone casum, si delegatus ab inferiori a Principe videns partem contumacem pronunciauit in possess. mittēdum ex primo decreto, circa ista fit interesse partis. Probatur, quod sit mista, ex diffinitione misti. Quædā est coercitio leuis, quæ exercet ad coadiuuandum iurisdictionem, & tunc si iurisdictio est inferioris gradus, ita erit ista coercitio. Pone delegatus denegauit cō tumaci audientiam, vel respectu cōtumaciæ imposuit 10. solid. vt l. fi. C. de mo. mulct. & sic, quia ista coercitio exercet circa inferiorem iurisdōnem, non erit iurisdictio. probatur quia accessorium sequitur naturā sui principalis. Item modica coercitio dupliciter potest cōsiderari. Vno modo prout cōpetit inferiori vel delegato. Primo casu pōt imponi, quæ ēt tendat ad pœnā corporalē leuē. tex. est in d. Auth. de desen. ciui. Si aūt cōsideras prout cōpetit delegato, tunc ista coercitio non extendit ad corporalē, sed ad leuē, vt in c. cū venissent. extra de eo qui mit. in pos. Item ad condemnationē expēsarum. l. scimus. de iudi. l. properandū. §. sin aūt. C. eo. Itē si iudex iubeat partib. rñdere, si non rñdeant, pronunciabit haberi pro cōfesso. Item si reus non vult iurare de calumnia, poterit pronūciari pro confesso. l. 2. §. sin aūt reus. de iuramē. calum. Qualiter autē procedat, dic per Bar. in l. ex qua- 4 cunq;. ff. si quis in ius voca. non ie. Sed quæro, † ego sum confessus me deliquisse coram iudice incompetenti, an valeat confessio, adeo vt ex ea iudex competens contra me possit procedere? Guil. & successiue Bar. hic. Bal. in l. clarum. C. de au. præstā. & in l. j. C. de cōfes. Inno. in c. per inquisitionem. de ele. & in c. at si clerici. Specu. in titu. de confes. §. sequitur. ver. quinto. Tu dicas, quod aliquando confiteor coram iudice incompetenti, cuius iurisdictionem possum prorogare, & tali casu confessio est valida, & tunc non solum ipse, sed etiam competens poterit punire. l. consensisse. j. de iudi. aut fit coram eo, cuius iurisdō non pōt prorogari, & tūc est nulla cōfessio. c. at si clerici. præalleg. Ista distinctio fuit Io. And. in tit. de confes. Sed quod hæc cōfessio non valeat, vt possit

possit puniri, est verum, sed bene valet ad torquendum. Probo. Nam confessio delinquentis coram incompetenti iudice facta habetur pro extraiudiciali, quæ facit indicium. l. capite quinto. ad l. Iul. de adul. l. quæro. in fi. de ædil. edi. Adde pone, quod talis cõfessio fit in iudicio nullo respectu ordinis iudiciarij, an reddat confessionem nullam. Cano. habent tex. loquen. in foro suo in c. j. de accusa. in 6. quod valeat, licèt Inno. dixit quod etiam puniri potest. in eo. c. qualiter & qñ. el 2. extra de accus. cuius dictum sequitur Bar. in l. si confessio. j. de custo. reo. Cano. habent alios tex. loquentes in iudicio ciuili, in c. Pisanis. extra de resti. spolia. Alium in clem. constitutionem, in fi. de elect. Bal. in l. j. §. eo. & in l. j. j. si mẽs. fal. mo. dix. allegauit illum tex. Legistæ habent per Bal. qui alleg. in l. 2. C. de re iudi. tex. in l. ait prætor. §. permittit. j. de mino. Sed adde, licèt isti dixerint, ꝙ possit puniri in eodem, in contrarium est veritas, quia non valet in eodem. in l. cum scimus. de agrico. & censi. lib. 11. & l. iubemus. C. de libe. cau. pulchre facit l. voluit. in fi. j. de inter. ac. Sed quid si ꝯfessio est facta in iudicio inualido, sed facta est de alio delicto, quam de eo, de quo est quæstio, an valeat vt possit quis puniri de vero delicto. Spec. in tit. de inquisi. §. nunc videndum. circa princ. ver. quid si actum. & tit. de test. §. j. ver. quid si in modum exceptionis. Bal. in l. presbyteri. C. de epis. & cleri. & in l. mercalem. C. de condi. ob tur. cau. veritas est, ꝙ non valet, vt possit puniri eodem iudicio pœna ordinaria, sed bene valet, vt possit puniri pœna extraordinaria, vt in c. cum dilectus. ad fi. extra de ord. cogn. & c. j. de except. ad fi. Item pone, episcopus vel inquisitor inquisiuerat contra clericum tanquam contra hereticum, qui degradatus est & traditus curiæ sæculari, an iudex sæcularis debeat sequi processum primum. Bar. in l. diuus. la 2. de custo. reo. Bal. in auth. clericus. de epis. & cle. C. de exhi. reis. d. Ant. in c. at si clerici. Canonistæ in c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hære. lib. 6. In contrarium facit in Auth. de san. episco. §. si vero crimen.

SVMMARIVM.

1 *Delegare nemo potest nisi iurisdictionem habens ordinariam.*
2 *Magistratus non cogitur ius reddere vltima die sui officij.*
3 *Delegatio valida duo præsupponit.*
4 *Delegatus indebite an partibus volentibus possit in causa incepta per eum procedere.*
5 *Sententia à delegato putatiuo prolata an ratificatione ordinarij valideẽ.*
6 *Delegatum se dicens, cum non sit, an patientia ordinarij ius acquirat.*
7 *Magistratus, quando dicatur officium dimittere.*

LEX 13. & 14.

Vm qui. Ad hoc, vt qs possit delegare, & quẽ cogere ad suscipiendam delegationem, oportet magistratum esse, nec quis potest ita delegare, vt delegatus vltima die sui officij sñiam ferat, & põt iudex superior se submittere iurisdictioni iudicis in-1 ferioris, seu sibi æqualis. h. d. cum l. seq. No. i. † regulam, ꝙ nemo delegare potest, nisi habens ordinariam potestatem, quod declara, vt plenè diximus. s. ti. 2. l. fi. in fi. No. in §. iudicare. fin vnũ 2 intellectum, † ꝙ vltima die officij magistratus ad ius reddendum non cogit. No. scdo alium magistratum in rem personalem nõ posse causam delegare terminãdam suo magistratu finito. No. in l. est receptum. ꝙ licèt iurisdictio inferior in superiorem, aut par in parem ptãtem non censeat habere, vt j. de arbi. l. nam & magistratus. j. ad Treb. l. ille a quo. §. tempestiuũ. j. de min. l. minor autem. cum simi. nihilominus iure prorogationis, seu summissionis vti iurisdictione contentiosa, non voluntaria possunt, 3 vt hic est tex. † Gl. dicit quod ad hoc, vt delegatio teneat, duo requirunt. Primũ ꝙ cã sit delegabilis, vt l. si quidẽ erit. & l. solet. s. de offi. procõ. Item quod ille, cui deleget, sit habilis, vt in l. cum prætor. §. vlt. de iudi. Quę aũt sint illæ personę, quę de iure sunt prohibitæ esse delegatæ, habes in d. l. cum prætor. & in c. sciscitatus. extra de rescri. Item sunt duo alia necessaria ad hoc, vt delegatus proferat sñiam validam, primo, vt proferat se esse delegatum eius, qui delegauit. Spec. in tit. de sententia. §. quoniam. ver. quid si dixerit. allegat. l. qro j. de eo qui pro tut. Scdm est istud, & fuit notab. Fede. de Sen. quod si iurisdictio ordinaria delegaẽ, ille, qui de hac causa cognoscet, exprimat se velle cognoscere vt delegatus. Idem Fed. in consi. 125. allegat no. per Inno. in c. licet vndiq;. extra de offi. ordi. do. Anto. in c. cum ex officio. extra de præscri. ꝙ nihilominus valet processus delegati, licèt non exprimat se delegatum, quia debemus potius præsumere, vt res valeat, quàm pereat. l. quoties. de reb. dub. Item non debet præsumi accepisse viam auertentem iudicium suum. l. 3. de test. mili. Idem teneo alia ratione, quia procurator & delegatus æquiparañt. Et tunc pone, mandamus nomine procuratori vt emat, & ipse simpliciter emit non expresso nomine cuius, censetur certe nomine mandantis emere. l. qui in aliena. §. si is qui putabat. j. de acqui. hære. Item de tutore. l. post mortem. j. quando ex fac. tu. Ita in proposito delegatus censetur in dubio procedere vt delegatus per d. l. post mortem. Vides ꝙ ad hoc, vt valeat delegatio, requiritur, ꝙ delegatus habeat ordinariam potestatem. Pone eo tempore, quo delegaui, non habebã iurisdictionem, postea superuenit, nunquid recõualescat iurisdictio quę a principio fuit nulla. Glo. ponit in l. j. C. qui pro sua iurisdi. Spe. in titu. de iudi. deleg. §. excipi. ver. quid si cognoscẽs. d. Ant. in d. c. cũ ex officio. Veritas est, aut ille, qui habebat iurisdõnem actu & habitu, & tunc ꝯualescit, aut non, & tũc secus, probaẽ in l. obseruare. §. post 4 hoc. s. de off. procon. Itẽ pone, † ꝙ corã eo delegato, cui delegari non potuit, partes procedũt, an valeat processus partib. ꝯsentiẽtib. & scientib. Gl. sunt ꝯriæ. vna in l. j. C. de peda. iudi. alia in d. l. ista. Tu ꝯcorda, quia aut ille cui causa fuit delegata erat priuata persona, & nullam habebat iurisdõnem, certè tũc processus est nullus. l. priuatorum. C. de iurisdi. om. iud. Si autẽ talis habeat iurisdõnem ordinariã, talis pcessus sustẽtaẽ ex ꝯsensu, licèt ex de-5 legatione fuerit nullus. Itẽ pone, † dicebat quidã se delegatum, qui nullã habebat delegationem, nũquid ordinarius possit illã sñiam habere ratã. hæc qõ habet duas glo. ꝯrias. vnã in l. 2. C. de iure fis. lib. 10. aliam in c. significasti. de fo. ꝯpe. Quia põt, allegat do. Inno. in c. prudentiã. de offi. ordi. Bar. ponit hic, ꝙ tu dicas, ꝙ nõ põt ꝯfirmari per superiorẽ. 9. q. 2. c. j. Fallit in Principe. ꝯcor. 6 2. q. 6. c. hoc quippe. Itẽ pone, † est iudex ordinarius, & ego delegatum suũ me esse dico, & ipse patiẽ, nunquid sua patiẽtia inducit delegationẽ? vĩ ꝙ sic. per l. si remunerandi. §. qui passus. & l. qui patiẽ. j. mãd. Tu dicas, ꝙ Inno. in d. c. prudẽtiam dicit, quod non est verum, & Bal. in l. j. C. vbi de cri. agi opor. Vnum addo ad glo. dum dicit, ꝙ non possum cogere eum, qui mihi non est 7 subiectus. Tu allega c. pastoralis. circa prin. de offi. ord. † Gl. quęrit, an & qñ magistratus censeatur deponere officium. Aut quęris an & quãdo incipiat deponere officij isignia. Tu dicas ꝙ per duos dies ante censẽ finitum officium, vt in Auth. de admi. vbi deponit. Aut quæris, an & qñ incipiat deponere administrationem. Dicas ꝙ eo die, quo successor incipit intrare ciuitatẽ, vt l. meminisse. s. de offi. procõ. Sed pone, ꝙ dubitabat aduẽtum successoris an valeat: dic ꝙ sic, per tex. in l. fisco. s. de offi. præsi. quia requiritur scietia. Aut quæritur quando ipse magistratus amittat potestatẽ delegandi, dic, ꝙ vltimo die, vt hic. An autẽ superior magistratus possit cognoscere de causa sua? Aut quæris, an possit cognoscere de causa patrimoniali, & tunc aut loquimur de potestate absoluta, & potest, vt l. Princeps. s. de legi. & senatusconsul. aut ordinaria, & tunc non potest, vt per totum. C. ne quis in cau. sua. Si autẽ quæras de his, quę spectant ad rationem dignitatis, dic ꝙ sic. l. proxime. de his quæ in test. delen. l. & hæc vberius. de hære. instit. de honestate tamẽ debet alteri delegare. c. cum dilecta. de confir. vti. vel inuti. & l. nec quicq̃. circa princ. de offi. procon. Aut quæris de delictis, quę ipsi superiores cõmiserunt, & tunc si de hæresi nõ potest. 40. dist. si Papa. & c. ad apostolicæ. de reg. iur. aut respectu aliorum delictorum, & tunc per semetipsos pronunciare pñt. 25. dist. c. nunc autem. Sed an possint se submittere iurisdõni alterius. Et tunc aut quęris ad pœnitẽtiam iniungẽdam, & tunc potest, vt in c. sane. de offi. dele. aut vt sibi imponat pœna temporalis, & ẽt potest, vt 2. q. 7. nos competens. aut vult se submittere inferiori, & non põt &c. Sed quid si vellet committere se concilio, habes dist. 8. c. nemo. ꝙ concilium non potest contra eum cognoscere, nisi in causa hæresis.

SVMMARIVM.

1 *Error in iudicijs omnem consensum excludit.*
2 *Iudicium coram iudice incompetenti agitatum nullum esse censetur.*
3 *Ordinarius potest tam vniuersalis causæ, quàm particularis causæ cognitionem delegare.*
4 *Iudex, vel aduocatus quibus ex causis recusetur.*
5 *Communem errorem præbere iurisdictionem quo casu procedat.*
6 *Iudicem non suum adiens an præsumatur ignoranter adiuisse.*
7 *Prorogatio an quocunq; consensu inducatur.*
8 *Error in iudice an addat, vel minuat iurisdict.*

LEX 15. 16. & 17.

I per errorem. Errans, eo ꝙ non consensit, non intelligitur iurisdictionem prorogare. Et habens iurisdictionem ordinariam, & oẽs cãs, & vnã delegare potest, maximè ex iusta causa, puta si ante susceptũ magistratus officiũ aduocatus fuerit in ea causa, de qua nunc ex iurisdictione ordinaria cognoscere posset. h. d. cum duabus legibus sequen. Nota primo, ꝙ er-1 ror omnem consensum † excludit. Ad idem. j. de aqua pl uuia arcen. l. sed hoc ita. vbi plurimæ sunt concordan. No. ꝙ error impedit iurisdictionis prorogationem. Ad idem j. de iudi. l. 2. circa 2 prin. Nota tertio, ꝙ† factum coram iudice incompetenti nullũ est. Ad idem. C. ne de statu defun. l. qui pater. extra de iud. c. at si clerici. & C. si non a cõpetenti. iudi. per totũ, cum multis si. No. 3 in l. solet, ꝙ sicut potest † fieri particularis causæ delegatio ab ordinario, ita & vniuersalis causarum. No. in eadem, ꝙ delegatus vice fungitur delegantis. Ad idem. s. de offic. eius cui manda.

eſt iuriſdi.l.j.§.qui mandatã. Et ideo dicimus, ꝙ cum delegatus pronunciat, ipſe delegans pronunciare fingit̃, vt dicit litera. C. vbi & apud quem.l. vlti. Ad idem auth. hi qui.lib.6. No. in l. ſo-
4 let prætor, ꝙ† iuſta cauſa recuſandi iudicem vt ſuſpectum eſt, ſi ante ſuſcepitũ magiſtratum aduocatus fuerit aduerſæ partis. Et hoc declara vt no. Spec. in tit. de aſſeſ.§.vlt. ad fi. An tamen iuſta ſit cauſa, ſi quis dicat, ꝙ aduocatus eſt familiaris, vel cõmenſalis magiſtratus? dicas ꝙ non. extra de offi.iudi.c.j. vbi eſt caſus, licèt alias ſuſpicionis cauſas hæc coadiuuet, vt extra de appel.c. ex inſinuatione. No. ex eadem, ꝙ de iure ciuili ad hanc cauſam ordinarius poteſt recuſari vt ſuſpectus, habes caſum inimicitiæ. l. ſi pariter. in fi. de lib. cau. & alia in l. vnica. C. ſi qua præd. po. Quo modo tamen hoc intelligat̃, dic vt in glo. c. cũ ſpeciali. de appel. & c. ſuſpicionis. extra de offi.deleg. In glo.j. in priuatum non cadit iuriſdictio ex prorogatione.l. priuatorum. C. eo. titu. Nunc
5 pone, † quædam priuata perſona cõmuni opinione reputetur habere iuriſdictionem, hoc ſtante partes prorogant, nũquid valeat? Glo. videtur velle ꝙ ſic. idem Spe. in tit. de compe. iudi.§.j. ver. ſi quid. ſed hoc videtur falſum per dictũ Inno. in c. cum dilecta. de reſcri. dicentis, ꝙ cõis error dat iuriſdictionem procedit, vbi vertatur publica vtilitas, ſecus ſi priuata. Sed dictum Spe. poteſt ſaluari, quia etiam vbi publica vtilitas vertat̃, error cõis dat iuriſdictionem, per l. ſi arbiter. C. de ſen. & interlo. Bal. alleg. in l. ad teſtium.§. conditione. in fi. de teſtib. Super gloſ. 2. quæ dicit Bart. indiſtinctè dixit, ꝙ qñ ſunt plures iudices, electio eſt actoris, vt l. non vtiq;.§. quærit. & in propoſito, de eo ꝙ cer. loco. dic vt plenè no. in auth. habita. C. ne filius pro patre in l. cum clericus. C. de epiſco. & cleri. Io. And. plenè in c.j. & fi. de foro compe. Vides hic, ꝙ verus conſenſus inducit prorogationem. Nunc
6 pone, ꝙ quidam † adiuit iudicem non ſuum, nũquid præſumat̃ adiuiſſe ſcienter, an ignoranter. Spec. in tit. de compe. iudi. in addi.§.j. ver. nunquid. dicit aut iudex non habens iuriſdictionem niſi a conſenſu aditur a ruſticis, vel mulierib. tunc præſumitur ignoranter, aut a peritis perſonis, & tunc prçſumitur ſcientia, vt l. regula.§.j.ĩ. de iur. & fac. igno. Sed quæro nunquid impediat prorogationem vſus ipſius iuriſdictionis? puta duo erant iudices, qui in potentia habebãt iuriſdictionem inſolidum, ſed per vſum non vnus ſine alio, ego adeo erroneè vnum, nunquid error iſte impediat vſum? certe non. per Inno. in c. prudẽtia. extra
7 de offi.dele. Item vides ꝙ ɔſenſus inducit prorogationem, † nũquid ſicut verus, ita & tacitus & fictus? exemplũ, ſi actor faciat citari reum coram iudice, ſub quo nõ tenetur comparere, reus eſt contumax, quia non tenetur rñdere, prout ſibi eſt prçiudiciale. Remitto ad Inno. in c. innotuit. extra de eo qui fur. ord. ſuſce. & in c. præterea. extra de dila. Bal. in l. geſta. de re iudi. & l. ſi quis ex conſenſu. de epi. audien. & l. ex quacunq;.ĩ. ſi quis in ius voca.
8 non ierit. Quæro de errore iudicum. Iudex habens † iuriſdictionem ordinariam errore ductus procedit vt delegatus, nunquid proceſſus & ſñia remaneãt nulla? Inn. in c. ex officij. extra de præſcrip. opiniones duas ponit. vnam, ſcilicet ſi iudex procedit ex iuriſdictione putatiua, & hic error circa qualitatem non impedit proceſſum, per l. illicitas.§. veritas. de offi. præſi. Sed illa lex non obſtat, quia ibi non loquitur de errore iudicis. Secunda opinio, ꝙ ſi habens poteſtatem ordinariam vellet a ſe abdicare, nõ poſſet, niſi in manibus Principis, vt l. legatis. de offi. præſi. vnde multo magis intelligitur renunciare iuriſdictioni, ſed hoc nõ ſequitur, & probo. Non poteſt iudex facere, ꝙ vbi non requiritur ordinarius proceſſus, procedat ſummarie. l. iudices. C. de iudi. ſi tamen facit, valet proceſſus. l. prolatam. C. de ſen. Hanc opi. videlicet ꝙ valet proceſſus, firmat Bal. in l.j. & in l. fi. C. de fur. & l. cũ qui.ſ. eo. & l. non codicillũ.ſ. de teſt. Spe. in tit. de iuriſdi. om. iudi. ver. vlti. Inno. in c. pñr. de offi. dele. probat hoc Ang. per l. ſed ſi in ſeruum.§. ſi quis iudex. in fi. de arbitris. Pro opi. Bal. eſt caſus in l. 2.§. ɔuenire. ver. proinde. in fi. de iudi. vbi iudex, qui proceſſit ex poteſtatiua poteſtate, fecit proceſſum validum. Et pro hoc facit concluſio Bart. incip. adunantia generalis. Item hic vides, ꝙ iuſta cauſa recuſandi iudicem eſt, ſi ante ſuſceptum magiſtratum fuerit aduocatus &c. intellige hoc verum, ſi ante cõcluſionem cãç emanauit cauſa ſuſpicionis, vt in c. cum dilectus. extra de ord. cog. ratio eſt, quia tunc non poteſt iudex acta falſificare. Nam poterit noua inſtrumenta recipere &c.

SVMMARIVM.

1. *Satiſdato, vel pacto facto de iudicio ſiſtendo an nihilominus renũciari poſſit aliquo caſu.*
2. *Pçnitentia an procedat in actu, vel pacto iurato.*
3. *Vxor nõ ſortitur viri forum quo ad cauſas ante matrimonium inchoatas.*
4. *Lis debet finiri, vbi ſumpſit exordium, non obſtante litigantium mutatione.*
5. *Laicus pendente proceſſu tranſiens ad clericatum an & proceſſus trãſibit, vel ſi laicus poſt maleficium commiſſum efficiatur clericus, an clericaliter punietur.*
6. *Vxor vidua an forum viri continet, & quid de ſponſa nondum ad domum viri traducta.*
7. *Vxore mortua ad dotem lucrandam an inſpiciatur cõſtitutio loci viri, vel ipſius mulieris.*
8. *Vxor an ſequatur genus viri.*
9. *Vxor an gaudere debeat priuilegio patri conceſſo, & ſuis poſteris.*

LEX 18. & 19.

SI conuenerit. Pacto de litigando coram iudice non ſuo quis ſtare non compellitur, & mutatio fori ſuperueniens, ſcilicet poſt ſententiam & litis cõteſtationem non tollit ipſius iudicis iuriſdictionem. h.d. vſq; ad §. quoties. l. cum quædã puella. Bar. in l. ſi pupillus.§. defendere.ĩ. de priui. cre. & hic & in
1 l. quidam conſulebat.ĩ. de re iudi. quærit † nunquid per ſatiſdationem de iudicio ſiſti videatur adeo prorogata iuriſdõ, ꝙ non poſſit recedi. & dicit ꝙ non. & alle. Cy. per l.j. de ſpon. Sed caſus eſt in auth. offerat̃. de li. ɔteſt. & ratio eſt, quia per hãc ſatiſdationem non inducit̃ conſenſus efficax vel tacitus. Item eſt & alius actus, qui interuenire põt ante litis ɔteſtationem, puta exceptio rei iudicatç, & tunc per hanc exceptionẽ an intelligat̃ quis ɔſenſiſſe in iudicem? dic, ꝙ aliqñ opponit̃ exceptio declinatoria, & tunc clarum eſt, ꝙ inducit̃ prorogatio, vt l. fi. C. de exce. Aut opponit̃ exceptio peremptoria, vel dilatoria, & tunc intelĺr in iudicẽ ɔſenſiſſe efficacẽ. Tex. eſt in l. ſed & ſi ſuſceperit. in princ.ĩ. de iudi. Poſt hos actus ſequitur litis conteſtatio, & per eam efficax inducit̃ iuriſdõ, hoc eſt verũ, ſi ipſa litis ɔteſtatio ſit valida, quia aliàs non parit effectũ. l. ſi pater. in fi. ne deſum. & d. auth. offera-
2 tur. Sed nunquid ſit licita † pçnitentia, ſi ɔuentioni appoſitum ſit iur̃m? dic ꝙ ſic, quia tale iur̃m ſequit̃ naturã eius, ſuper quo eſt appoſitum. l. fi. C. de non nu. pec. cum ſimi. Item probat̃ per c. cum P. Gaufredi. extra de renun. & in c. quemadmodum. extra de re iud. quia iur̃m in ſe habet tacitum, ꝙ valeat. ſi res in eodem ſtatu permanſerit. Item ſi coram iudice cõueniatur, an ſit licitum pœnitere? quidam dicunt caſum eſſe in l. eſt receptum. ſ. eo. vbi quis tenetur ſtare iudici, cui ſe ſubmiſit. Sed dic, ꝙ ibi non apparet an iudici præſenti vel abſenti. ſed dic, ꝙ non licèt pçnitere, ideo quia fortior eſt promiſſio facta duob. q̃ vni. in authen. itaq;. C. cõmu. de ſucceſ. Item cum dr̃ hic, ꝙ habet locum penitẽtia, nunquid habebit locum in duob. ſuperiorib. vel plurib. Vr̃ ꝙ non, per l. eſt reſcriptum. cum dicit tex. ei & aduerſus eum, & ſic ex neceſſitate ſtare compellantur. ſed ɔ̃trium eſt verũ, quia magis fauet̃ neceſſitati. l. fideiuſſor.§. ſi neceſſaria.ĩ. qui ſatiſda. cog. & hoc eſt poſt li. Supereſt, vt deducamus in practi. hanc l. fiunt inſtrumenta & conuentiones inter partes, an vbiq; reſpectu conuentionis poſſit ɔueniri. Vel quærimus an aliquid operetur ante litis conteſtationem, & dic ꝙ non. poſt vero litis conteſtationem, ſic. Aliquando dicitur in inſtrumento, volo cõueniri in omni loco, quo actori placuerit, an poſſit me conuenire in Francia? vr̃ ꝙ ſic. Sed ɔ̃trium hic determinat Bart. & dicit ꝙ per illa verba nõ pñt quem trahere extra domicilium ſuum. alleg. l. Mæuia. in fi. de ann. leg. & l. quod vero. de op. leg. ego cõfirmo verba ſua alia ratione, quia illud verbum placet, ſignificat arbitrium boni viri, vt l. Thais.§. ſororem. in fi. de fideicom. liber. Aliqñ dicitur, ego promitto dictam pecuniam ſoluere vbicunq; fuero vocatus, nunquid poſſum vocari extra territorium, vbi ſum ad præſens, vel vbi bona non habeo? videbatur ꝙ ſic ratione illorum verborum vniuerſalium, contrarium eſt verum, quia tacite intelligit̃, ꝙ debeas me vocare, vbi ego ſum, vel vbi bona habeo. Tex. eſt ſing. in l. Titium & Mæuium.§. tutores. in fi. de admi. tut. Aliqñ ponit̃, promitto ſoluere vbicũq; inuentus fuero, & tunc eſt certũ, ꝙ vbicunq; inuenit̃ põt ɔueniri, & non põt declinare iuriſdõnem, ratio eſt, quia ratione ɔ̃ctus quis ſortitur forũ. l. hæredes abſentes.§. qui tutelam. de iudi. & ibi quis vr̃ contraxiſſe, vbi ſe ſoluturum promiſit. l. quæro. de ſol. l. contraxiſſe. de act. & oblig. Aliquando vero non ita generaliter loquunt. puta, dico poſſe ɔueniri Romæ, Florentiæ, Ferrariæ &c. quæ operãtur non ex animo. Bar. in l. vbiq;.§. ſi quis ita.ĩ. de eo ꝙ cer. loc. & in l. ſi quis in conſcribendo. C. de epiſc. & Cy. in l. ſi quis ex conſenſu. de epiſc. audien. Spe. in tit. de compe. iudi. adi.§.j. ver. ſed nunquid. & in ver. circa hoc quæritur quid ſi feci. & per d. Ant. de iudi.c.j. & per Bal. in l.j. C. de iuriſdi. om. iudi. No.
3 in l. cum quædam puella, ꝙ licèt † ɔ̃ctu matrimonij mutet vxor propriũ forũ & domiciliũ, quia efficit̃ de foro & domicilio mariti, vt l. exigere.ĩ. de iudi. & in c. his qui. ad fi. de ſepul. vio. nihilominus non intelĺr mutare quo ad cãs inchoatas, ſeu cõſummatas. No. ſcdõ, † ꝙ ſi pendente lite efficiat̃ litigans alterius fori, vel
4 iuriſdictionis, nihilominus iuriſdictio iudicis, ſuper quo lis pendet, declinare non poteſt, imo ibidem cogit̃ reſpondere. Ad idẽ.ĩ. de iudi. l. ſi quis poſtea. & l. vbi cçptum. extra de foro compe. propoſuiſti. Gl. concludit, ꝙ idem in ɔcubi. l. item legato.§. parui intereſt. de leg. 3. & l. Maſſurius.ĩ. de verbo. ſigni. ergo debemus iudicare, prout de vxore. Non obſt. tex. in l. de iure. ad municip.

niop quia ibi loquitur Gloſſator, vt dum dicimus, ꝙ non inter virum & cõcubinã, intellige quo ad effectum. non quo ad iudicis officium. An aũt de iure canonico ꝯcubina clerici ſortiaṫ ſorum ipſius. Glo. ſunt ꝯtriæ. 32. diſt. in c. eos qui. vbi dṙ ꝙ hæc rña fallit in concubina clerici, quæ non ſortitur forum clerici. In veritate eſt tenenda prædicta glo. per tex. ibi in l. j. & 2. C. de epiſc. & cle. vbi dicitur, ꝙ familia clerici ſequitur forum, & habet priuilegium ipſius clerici, & concubina eſt de familia. vt j. de pub. l. j. §. familiæ, ergo &c. Glo. 2. concludit, ꝙ iudex alterius fori exequitur ſententiam ad literas ipſius iudicis. Sed dubium eſt inter clericos, an literis poſſit executio mandari, an ſcriptura literarũ ſit de ſubſtantia. Bart. & Spe. de exec. ſenten. §. nunc dicendum. ver. pone iudex peritiſſimus. Bar. in l. a diuo Pio. §. ſententiam. j. de re iudi. Bal. in l. ſi cãm. & veritas eſt, quia ex ſententia oriṫ duplex remedium, ſcilicet officium iudicis, & actio in factum, vt in l. ſi prætor. in fi. j. de iudic. vnde ſi peto officio iudicis, vt iudex alterius territorij mandet ſententiam executioni, & tali caſu nõ poterit ſine literis, vt in c. Romana. §. cõtrahentes. & in d. §. ſententiam. Aliqñ peto executionem executionis in factum, & tali caſu poteſt etiam ſine literis, probatur in l. fi. de præſcri. lon. tem-

5 po. Sequitur examinare de quæſtionibus, pone quidam † laicus ꝯmiſit maleficium, & demum effectus eſt clericus. quis cognoſcet de maleficio, aut iudex ſæcularis, aut eccleſiaſticus. Vel pone, ꝙ contra laicum cõmittentem maleficium iudex ſæcularis proceſſit lite pendente effectus eſt clericus. De hoc ponit Spec. in tit. de reo. §. j. ver. quid ſi lite pendente. d. Io. de obli. ad ratio. in c. j. Bar. in l. pe. in fi. j. ſi ex noxa. cau. aga. & plenè in l. j. j. de pę. Bal. in l. officiales. de epi. & cle. & C. an ſer. ex ſuo facto. in l. item Vlpianus. §. j. de excu. tut. Cyn. ponit in auth. cauſa quæ fit cum monacho. C. de epi. & cleri. Sed pone, tempore quo feci maleficium eram clericus in minoribus conſtitutus, vnde iudex ſæcularis non poterat contra me cognoſcere, puta effectus ſum bigamus, & ſic de iuriſdictione ſæculari, an iudex ſæcularis poterit cognoſcere ꝯ me, Bal. in l. affinitatis. C. cõmu. de ſucceſ. Item pone, fuit quis notarius Principis, vel rationarius, qui debebat conueniri ſub iudicibus deputatis a Principe ſuper familia ſua, poſtea deſijt eſſe de tali officio, conuenitur de male geſtis in officio, an debeat conueniri coram primis iudicibus. Tex. videtur dicere a contrario ſenſu, ꝙ cõueniri debeat coram iſtis, de quorum iure nunc ſum, quia lis non pendebat coram alijs. Iſtud probaṫ in l. j. de prin. agen. in reb. lib. 12. Contrarium eſt verum reſpectu eorum, quæ in officio illo geſſit. Ita habes in l. 2. C. de ratioci. l. oportet. & l. prætor ait. §. in iure. de eden. vbi vero cõuenior propter ea, quæ concernunt officium, tunc locum habet ratio ſupradicta. Nũc examinemus id quod dicit lex principaliter, dṙ

6 hic, ꝙ † vxor ſequiṫ forum viri &c. nunquid verum eſt in vxore, quæ remanſit vidua. dic ꝙ ſic, quia ſequiṫ forum viri, vt in l. filij. §. vidua. ad munici. quia dicitur eſſe in eodẽ matrimonio. l. pe. j. de bon. mat. Quid de ſponſa non traducta ad domum? dic ꝙ aut loquitur in ſponſa per verba de futuro, & hęc non ſequitur forum viri, aut in ſponſa per verba de præſenti, licèt adhuc non fuerit conſummatum matrimonium carnaliter, & tũc ſecus, vt in l. ea quæ deſponſata. j. ad munici. & ratio eſt, quia de ſubſtantia matrimonij non eſt traductio, nec concubitus. Primum probatur in l. Seia. j. de dona. inter virum & vxorem. Secundum in l. nuptias. j. de reg. iur. Quęro ad quid mulier efficiatur ciuis, & an poſſint ſibi munera imponi? dic vt in l. j. C. de mulierib. & in

7 quo loco. lib. 11. Item quæro, † ad dotem lucrandam an inſpiciatur ſtatutum loci vxoris, vel loci viri. Ego conſului cõtra omnes Docto. ſed vide per An. in c. j. de ſponſa. Archi. in decre. 12. diſt. illud. Bal. in c. fi. de inueſti. de re alie. fac. in vſib. feud. Sed dubium eſt, quia iura dicunt, ꝙ vxor ſequitur forum viri, item dicunt ꝙ ſequiṫ domicilium. iſtud probatur in l. nupta. & in l. fœminæ. ſ. de ſena. & l. fi. C. de inco. lib. 10. Item ſequiṫ incolatum viri. l. Imperator. §. reſpondent. et l. j. j. ad munici. Sed nunquid efficiatur ciuis? Glo. vna eſt in l. ciues. de inco. lib. 10. Sed nunquid adeo, ꝙ deſunt eſſe de loco originis. vṙ ꝙ nõ, quia origo non poteſt mutari. l. aſſumptio. j. ad munici. glo. ſing. in l. originem. C. de muni. & or. lib. 10. Bar. declarat in d. l. fi. §. 2. ad muni. Sed nũ-

8 quid deſinat eſſe † nobilis, & ſequaṫ genus viri ignobilis? vṙ ꝙ ſic, quia cõtrariorum eſt diſciplina, quia ignobilis accipit nobilitatem viri, nobilis ſequiṫ ignobilitatem viri. Contrarium in l. ingenuę. & l. edicimus. C. de murileg. lib. 10. Item nunquid vxor per-

9 dat priuilegiũ † cõceſſum patri ſuo, & ſuis poſteris maſculis & fœminis? dic ꝙ ſic, per l. quoties. C. de priui. ſcho. lib. 11. vbi per ꝯtum matrimonij deſinit mulier eſſe de deſcendentib. Iſta oĩa faciunt ad ſtatuta. Ecce ſtatutum punit vno modo ignobilem, alio modo nobilem. Pone, ꝙ mulier vilis nupta nobili deliquit, an puniatur vt nobilis. Quęſtio eſt in hoc, an in ſtatutis inſpiciamus &c. Primo vṙ, ꝙ ſequatur naturale. Caſus eſt in l. fi. C. de his qui veniã ætа. l. fideicõmiſſum. de condi. & demon. & l. qui habet. de tute. Contrarium dicas, ꝙ vbi contrariatur natura & accidens, ſi accidens eſt poſterius, debemus inſpicere accidẽs. Probatur in §. ceruos. Inſtit. de rerum diui. Sed poſſumus dicere, ꝙ aliquando ſtatuta conſiderant naturam, tunc ipſa mulier punitur vt vilis, ſi accidens tunc eo modo quo accidit, & reſpicitur quod eſt fauorabilius. l. quod traditur. in fi. de condi. & demon.

S V M M A R I V M.

1 *Iuriſdictionem petenti etiam doloſe in dubio non denegatur ipſius iuriſdictionis vſus.*

2 *Ius dicenti non paretur extra territorium ſibi ſubiectum.*

3 *Exceptionis omiſſio actionem validat indebitam.*

4 *Debiti petitione iudicialiter facta, non inſpicitur quod debetur, ſed quod petitur.*

5 *Sententia in debitorum petitione vel ſolutione conſideranda.*

6 *Iudex cognoſcens ex prorogatione partium an debeat habere conſenſum iudicis, cuius iuriſdictio prorogatur.*

7 *Delinquens extra ſuum territorium, an in materia punitionis ligetur ſtatuto ſui territorij.*

8 *Iudex an poſſit ſuum ſubditum citare extra territorium proprium.*

§. quoties. Vbi dubitatur an alicui cõpetat iuriſdictio, debet inſpici quod petitur, nõ autem quod debetur. Et iudici extra proprium territorium præcipienti abſq; metu pęnę nõ paretur, & idem eſt, ſi ſuper ſua iuriſdictione ſen-

1 tentiam ferat. h. d. cum ſeq. No. etiam, ꝙ † doloſa petitio cõfert ad tribuendam iuriſdictionem aliàs non habenti. No. in l. extra

2 territorium. regulam, quam ſemper allegamus, ad id, ꝙ † extra territorium ſibi ſubiectũ, ius dicenti licitum eſt non parere. Ad idem. ſ. de offi. præſi. l. 3. & extra, de conſti. c. vt animarum. §. ſtatuto. in 6. Collige hic ex glo. ꝙ victori victus condemnatur in expenſis. Alium caſum habetis Inſti. de actio. §. tripli. Alium in l. properandũ. §. ſin aũt alterutra. j. de iud. Item vbicunq; reus dif-

3 fert † exceptionem opponere, quam ſi oppoſuiſſet, actionem repuliſſet, omittens ꝯdemnabiṫ in expenſis, vt in c. exceptionem. extra de excep. Quæro circa tex. quæ eſt ratio, qua ſe fundat iſte tex. ſ. ꝙ dolus agentis proficiat ſibi ad litigandum coram eo iudice, quo vult, quod vṙ abſurdum. dicas ꝙ hæc eſt, quia ante litis conteſtationem de ſententia ſuper petito non eſt agendum, vt in c. j. & per totum. extra, vt li. nõ ꝯteſt. nec probationes ſunt

4 recipiendæ. Item pone † debes mihi centũ. poſtea vt ego te fraudem, ago & volo diuiſim petere, an admittaṫ diuiſio libelli? Iſte tex. videtur facere, ꝙ non poſſum repelli ab hac petitione, quia dṙ hic, ꝙ debet inſpici ꝙ petitur &c. vt hic per Cy. & Bal. poſt eũ in l. ſi idem cum eodem. in prin. ſ. eo. tit. & in l. quidam æſtimauerunt. j. ſi cer. per. Itẽ quæro ſtante ſtatuto, ꝙ actor de tota ſumma petita teneatur ſoluere decem pro centenario. Modo ponatur, ꝙ peto centum a debitore inope, & ſic nõ poteſt ſoluere totam ſummam, an debeat ſoluere ꝯſiderata qualitate ipſius ege-

5 ni? dic ꝙ non per hunc tex. Circa † exempla gl. in l. extra territoriũ. alleg. ea, quæ no. extra de iudi. c. j. & 18. q. 2. luminoſo. 9. q. 7. ipſum. Glo. quærit, an ex prorogatione partium iudex minoris ſummæ poſſit de maiori cognoſcere. Alleg. l. de qua re. Tu allega. l. inter conuenientes. j. ad munici. Secundo dicit gl. poſito ꝙ iudex cognouit vltra ſummã, valebit ne ſententia pro parte contenta intra iuriſdictionem iudicantis? Legiſtæ examinant. Hæc eſt propria opin. glo. ſcilicet ꝙ ſententia ſit nulla. Alleg. Io. And. 3. q. 7. §. diffinitiua. & in addi. Spec. in titu. de ſen. §. iuſta. ver. itaque eſt nulla. An valeat ſententia iudicis minoris ſummæ debitæ ex diuerſis cauſis, & poſitæ in diuerſis capitulis? Breuiter dicas. Aut ſumma continet diuerſa & ſeparata capitula, & tũc poteſt in vno capitulo valere, in alio non, vt l. quædam. alś eſt l. in hoc iudicio. j. fami. erciſ. & l. Cornelia Pia, de iure patro. Aut cõtinet vnum capitulum tm̃ & vnam ſummam tm̃, & tunc non põt pro parte valere, & pro parte non, vt l. fi. C. qñ prouoc. non eſt neceſ. quia actus iudicandi eſt indiuiduus, in his autem, quę indiuidua ſunt, vtile per inutile vitiatur. Cæterum tu allega ſingularem glo. in c. ea quæ fiunt. de reg. iur. in 6. quæ dicit, ꝙ ſiue ſnĩa contineat vnũ, ſiue diuerſa capitula, ſnĩa eſt valida pro parte, videlicet intra ſuam iuriſdõnem. Et hanc approbo, per l. certa ratione. C. qñ prouoc. non eſt neceſ. bene facit gl. in c. vlti. de pę. & remiſ. lib. 6. vidiſti ꝯcłonem, ꝙ qñ ſnĩa continet diuerſa capitula pro vno valet reſpectu vnius &c. Pone ꝙ actor velit valere ſententiam pro parte vnius capituli, reus reſpectu alterius, quid dicendum. Tex. eſt in l. ſi duas. de excu. tuto. hic decidit, vnde neceſſe eſt tractare quædam remiſſiue Cyn. poſuit hic nouem quæſtiones, & Bald. quatuordecim. Ego ſequor. Et primo quæro, nunquid iuriſdictio iudicis poſſit prorogari de loco ad locum. Vidiſti ꝙ poteſt de ſumma ad ſummam. Item poteſt de tempore ad tempus. l. 2. §. ſi iudex. j. de iud. De hoc ſcilicet de loco, primo Cy. in l. ſi quæ ex conſenſu. C. de epiſc. audien. Guliel. de Cun. in dicta l. 2. §. ſed ſi iudex. Canoniſtæ in c. P. & G. de offi. deleg. Ego teneo, ꝙ hæc quæſtio poteſt intelligi dupliciter, aut quæritur, an de loco vnius iuriſdictionis ad aliũ locum iuriſdictionis poſſit ꝓrogari, ſ. quãdo locus eſt certus deputatus iudi-

ci ad cognoscendum, tunc pone, ꝙ cõsensu partium iudex mutauit, an habeat locum mutatio, ac prorogatio? dic ꝙ sic. Item si locus sit subiectus per text. in l. si vt proponis. C. quo & qñ iud. Item scdo modo intellige, s. an de loco vnius territorij & iurisdictionis. Multi varia dixerunt, sed dicendum, ꝙ habeat locũ prorogatio. Ratio, quia si ptãs tutoris põt prorogari de ꝯsensu partium, vt l. quæro. j. de solu. ergo in simili iudicis ptãs põt prorogari de ꝯsensu partium. Præterea argumentum de tẽpore ad locum, vt l. vinum. si cer. pet. Præterea lex dicit, ꝙ iurisdictio iudicis potest prorogari, & simpliciter loquitur de hoc, stante ꝙ nõ repetitur lex a ꝯrio excipiẽs prorogationẽ de loco ad locum, ergo &c. Itẽ nunquid, † si iudex vnius territorij cognouerit ex prorogatione partium, an requiratur cõsensus iudicis, cuius iurisdictio prorogatur. Inno. in c. j. de iudi. dicit ꝙ sic. alij fuerũt in ꝯria opi. Ego allego cle. j. de foro ꝯpe. vbi est casus specialis, quod iudex cognouerit inter sibi subiectos ĩ alieno territorio, sed requiritur consensus iudicis, in cuius territorio vult cognoscere, ergo multo magis qñ cognoscit ex consensu partium. Item an delinquens † extra territorium ligeẽ statuto sui territorij. Remitto casum in duob. locis, s. in c. vt animarum. § statuto. de ꝯsti. lib. 6. & in c. a nobis. de sen. excom. per Bar. & Bal. in l. cunctos populos. de sum. tri. Cy. disputauit in q. quæ incip. Rector ciuitatis Senarum. Bal. in l. 2. C. de cust. l. mercatores. de com. & merc. Similis qõ, nunquid delinquens in loco sui territorij si fuerit exemptus, ligetur statuto sui territorij, si deliquerit in loco exemptionis. Fed. in ꝯsi. 2. Archi. & Io. And. in d. c. vt aĩarum. Adijcio aliã qõnem, nunquid hñs ptãtem excõicandi põt excõicare subditũ ratione delicti extra territoriũ ꝯmissi: vide Fede. in ꝯsi. 17. Cuius decisionẽ improbant Ang. & Pau. de Leaza. in cle. pastoralis. de re iud. Item nunquid iudex possit per inquisitionem procedere in subditum extra territorium existentem respectu delicti. Bart. & Bal. in d. l. cunctos populos. & Bal. in d. l. mercatores. & alleg. d. l. non solum. C. de com. & merc. Item posito, ꝙ possit inquiri, qua pęna debet puniri, an pęna statuti, Cano. habent sing. in d. cle. j. quæ inci. temporalem. de fo. ꝯpe. Cyn. in l. j. C. vbi sena. vel clari. Item an extra † territorium proprium iudex possit citare suum subditũ. Distingue, citatio sit dupliciter, aliqñ per edicta. & hoc est clarum ꝙ sic. c. ex tuæ. extra de cle. non resid. Legistæ in l. 2. C. vbi in rem actio. Aliqñ capiendo personam, & tũc Bar. determinat ꝙ non, in l. ꝙ si fugiens. §. idem Celsus. de ædil. edic. Bar. in l. sicuti. §. Aristo. j. si serui. ven. & in l. requirẽdum. de ser. fugi. § fi. & hæc procedunt nisi captura fuisset personæ fugientis, quia licitum trahit ad se illicitum. l. quod ait. j. de adul. in fi. Et vnum addo, ꝙ nedum citatio ista non valet, sed ꝯ iudicem illius territorij, in quo persona non potuit capi, poterit agi actione iniuriarum. ita habetur in c. ex parte. de ver. sig. Aliqñ fit per nuncium, & aliqñ verbo, & an possit fieri extra territorium, Canoni. decidunt ꝙ non, in cle. pastoralis. §. cæterũ. de re iudi. Spe. in tit. de compe. iudi. adi. §. j. ver. sed quo iudex Biteren. Bal. hic & Bar. in l. j. j. de requi. re. Bal. in l. oẽs. §. si vero app. de episc. & cleri. Vlti. quæro, & pone, ꝙ de qualibet sñia ille, in cuius fauorem lata est, soluere debeat pro gabella decẽ. Item pone, quod prætes in principio officii donauit vni, & in fine donauit alteri, quęritur, si vltima die sui officii tulit sñiam non exacta gabella, cui debebitur, an sibi, an successori. Cyn. & Bal. in l. fi. C. de fruc. & lit. expen. Item pone, exercitus vult punire armigerum suum in alieno territorio, videtur ꝙ non possit. cõtrarium est verum, & probatur in l. pupillus. §. in territorium. de ver. sig. Bal & Cy. s. de offi. præsid. l. 3. Item nunquid subditus possit citari in loco exempto. Guiliel. in l. plerique. de in ius vocan. allegat. l. præsenti. §. 2. C. de his qui ad eccle. confugiunt.

Quod quisque iuris. *Rubrica.*

Dictum fuit generaliter de iurisdictione iudicum quorumcunq;, verum quia isti iudices aliqñ iniquè iudicant, aliqñ iniquas faciunt constitutiones, meritò sequitur de his.

SVMMARIVM.

1. *Aequißimum quandoque ex iniquo nasci.*
2. *Constituens, an contrauenienssuæ constitutioni teneatur suæ constitutionis pœna.*
3. *Iudex admittens ineptum instrumentum, vel testes inhabiles pro aduersario, an pro opposita parte idem admittere cogatur.*
4. *Magistratus an poßit generaliter condere, vbi debuit tantum particulariter.*
5. *Episcopus an possit constitutionem facere.*
   Episcopus qua polleat dignitate.
6. *Comes æquiparatur præsidi prouinciæ in materia constitutionis cõdendæ.*
7. *Constitutionis faciendæ authoritas quibus sit licitum.*
8. *Vicarius episcopi an sufficienter poßit pro suo episcopo respondere, vbi episcopi consensus exigitur.*
9. *Vniuersitas, collegium, vel capitulum constitutionem facere intendentes quorum præsentiam habere debeant.*
10. *Statutum iniquum an poßit esse validum.*
11. *Statutum a præside, episcopo, vel similibus conditum, an sit perpetuum.*
12. *Ciuitatis pars expulsa, vel separata ab alia, an ciuilis priuilegij vsu gaudebit.*
13. *Delictum superioris non obligat quemlibet ex subditis, nec delictum vniuersitatis quemlibet de vniuersitate.*
14. *Sententia iniqua an effectu non secuto in pœnam vertatur proferentis.*
15. *Pars ab iniqua sententia appellans an appellatione deserta regressum habeat in sindicatu contra iudicem.*
16. *Perlarum appellatione an in prohibitione de eas portando comprehendantur fictæ.*
17. *Affectus etiam effectu non secuto quandoque puniendus.*

LEX PRIMA.

HOc edictum. Aequissimũ est, vt iniqui iuris ĩpetratio, pronunciatio, aut constitutio in impetrantem, pronunciantem, aut statuentem retorqueatur, dũmodo constitutio ipsa, aut pronunciatio, aut impetratio ad effectum deducta fuerit. h. d. vsque ad fi. No. ꝙ † ex iniquo aliqñ nascitur, quod est æquissimum, vt ex impetratione, aut iniqua ꝯstitutione hoc æquum nascaẽ, s. vt iniquè ꝯstituens, aut impetrãs eodem vtaẽ iure. No. scdo vulgarem regulam c. quod quisq; iuris &c. cum qua concor. extra de ꝯsti. c. cum oẽs. de mut. peti. c. 2. alias fi. No. tertio in ver. qui magistratum. habet ptãtem legis ꝯdendæ, de quo dic, vt plenissime in glo. declarabit. No. quarto ex eodem, ꝙ nunq̃ ꝯstitutionẽ faciens eadem ligaẽ. No. quinto in §. hęc aũt verba. illud vulgare, ad quod sę allegaẽ, s. ꝙ verba cum effectu intelligenda sunt. Ad idem j. ne quis eum qui. l. pen. §. dotem. cum aliis simi. No. vlterius, affectum nõ puniri nisi effectus sequaẽ, quod dic pulchrè, vt in l. si quis non dicam rapere. C. de epi. & cle. vt j. tangeẽ. No. ẽt, ꝙ in ꝯstitutione iniqua, seu pronunciatione ad effectum non deducta, quia nulla est, locum nõ habet ędictum prætoris. No. ibi, nullum effectum habuit a ꝯrio sensu, ꝙ si ꝯstitutio aut pronunciatio nulla seu iniqua effectum habeat de facto, licèt non de iure sufficit ad hoc, vt iniquè statuens, aut pronuncians hoc edicto comprehendatur. No. vlti. nullam esse sñiam inter non subditos latam. Ad idem s. tit. proxi. l. fi. C. qui tut. vel cura. l. neque. extra de iudi. c. at si clerici. & vide ad hoc notabilẽ. l. diuus. j. de tuto. & cura. dat. ab his. Vides hic ꝙ iudex puniẽ pęna huius edicti si iniquè &c. Quærunt Doct. quid de æqua, pone † eps̃ fecit talem ꝯstitutionem, ꝙ qui adulterauit, morte puniaẽ, an ipse puniaẽ si idem ꝯmiserit, remitto ad Arch. 3. q. 2. ꝯsti. Io. And. disputauit & posuit in mercur. in rẽa, cui licet l. j. de sacrosan. eccl. Bal. in l. digna vox. C. de legi. & l. j. §. proculdubio. de lat. lib. tol. & in c. j. §. ad hæc. de pa. iura. fir. in vsib. feud. Bart. in l. Lucius. de fideiuss. Item pone, statutum sit in ciuitate, ꝙ vulnerãs aliquem puniaẽ pęna tali, si iudex aliter puniuerit, an teneaẽ nõ seruata forma statuti vel iuris? Dic ꝙ iudex debet eadem pœna puniri, de qua debuit delinquens. Bart. hic sm̃ Bal. in l. j. C. de pœ. iudi. qui malè iudi. firmat, tu allega. l. lex Iulia. §. fi. j. ad l. Iul. repe. Itẽ pone, ꝙ iudex non torquẽdum torserit, vel torserit personam, quæ ex priuilegio non poterat torqueri, vel eum qui nihil iniuste fecit, an in syndicatu poterit peti eum puniri simili pęna. Bart. in d. l. j. de pę. iud. qui male iudi. dicit ꝙ non, sed teneẽ actione iniuriarum. ar. l. iniuriarum actio. j. de iniu. Ego reperio duas leges, scilicet. l. decuriones. C. de quæst. quæ imponit pęnam tali iudici: aliam, quæ dicit ꝙ puniaẽ pęna legis Iuliæ de vi pub. l. lege Iulia. C. ad l. Iul. de vi pub. Item pone, iudex non puniendum capitaliter punit, qua pęna puniet. hæc pęna hẽ in l. j. in ver. quid ve magistratus. j. ad l. Cor. de sic. Item econuerso puniendum corporaliter nõ punit. habes duos tex. vnũ in l. si. circa fi. C. ne sanc. baptis. itere. aliũ in l. vt dolo j. ad leg. Iul. maiesta. Vlti. † iste tex. adijciẽ ad vnum. Pone, iudex admisit aduersarium ad probandum ꝯ me, quosdam testes inhabiles, vel instrumẽtum ineptũ & inualidum, modo ꝯ iudicem ago in syndicatu, & producere volo testes siẽr inhabiles, Inno. dixit ꝙ possum in c. cum venerabilis. extra de exce. & Bal. in l. fi. C. si cer. pet. Glo. dubitabat, † an magistratus posset facere constitutionem gñalem, vbi debuit facere particularem, s. cum ꝯsilio oĩum municip. Cy. Guiliel. Bal. & Bart. hic & plenius in l. oẽs populi. s. de iusti. & iu. Bart. in l. si quis. C. de leg. li. 10. Pro ꝯclõne dic, ꝙ quidam sunt magistratus summi, videlicet, Senatus aut Præfectus prætorio, aut Rex, aut Legatus Sedis apostolicę, & ibi pñt facere ꝯstitutionem ligantẽ prouinciam sibi decretam. De Senatu probaẽ in l. non ambigiẽ. s. de legi. De Præfecto prætorio, hẽ in l. forma. C. de offi. Præfe. præt. De Rege in l. super quibusdam. §. præterea. de verb. signi. De Legato in c. fi. de offi. Leg. Hic limita ꝙ non põt facere derogatiuam ꝯstitutioni iuris factæ a Principe, vel inducẽti ius cõe,

vt d.l.forma.Innoc.trahit illum tex. ad legatũ sedis apostolicæ,
quæ æquiparatio probaẽ in glo.s̃.de offi.præt.Bart. traxit hunc
tex.ad oẽs alios magistratus.in l.nulli.C.de sen.& interlo.Limi-
ta nisi illi magistratus per ꝯstitutionem ex iusta cã vellent dero-
gare iuri cõi.Probaẽ in l.si hoĩem.j̃.mãd. quia tunc pñt ex iusta
cã.Et hoc no Bal.in j.ꝯsti.§.quib.Quidam sunt medij magistra
tus,vt Epĩ,Pręsides,Barones,Comites,& similes,& tali casu dic
ꝙ ipsi cõstitutionem facere pñt municipaliter. Ita est hic tex.cũ
causæ tñ cognitione,ita probaẽ in l.programa. C.cõmi.vel epi
sto.Item & cum ꝯsilio prouincialiũ suorum, ita probaẽ in d.l.si
quid extraord.& d.l.quoties extraor.de leg.& d.l.2.C.de decur.
lib.10.Fallit primo qñ cõstitutio derogat iuri cõi.d.l.si hoĩem.
Item qñ ꝯstitutio esset facta, per quam pecuniam fiscalẽ depu-
tarent ad vsum alium,quia tali casu non possent,sine authorita
te principali, ita habetis text. in l.j.2.& 3.C. de his qui ex publi.
col.lib.10.& l.j.C.de præb.sal.eo.lib. & l.præcepit.§.illud. C.de
ca.largi.eo.lib.Ita per istos tex.decidit Bar.& Bal.in l.idem.de in
sti.& iu.& ita in d.l.proxi.bene facit in d.l.j.& 2.C. de his qui ex
publ.ra.nunt. pec.accep.l.prohibere.§.planè.quod vi aut clam.
Hoc fallit, qñ vellẽt ꝯuertere talem pecuniam ad vsum vtilem
ciuitat.vt in l.ambitiosa.s̃.de decre.ab ordi. facien. Item fallit,
vbi vellet ꝯuertere pro annona dirigenda Principi illi,qui depu
tauit,vt in l.cum nauarchorum.de nauicu.lib.10.Item fallit,vbi
paruas pecunias resultantes ex multis pęnis vellet cõuertere in
vsum publicum, videlicet in aptationem murorũ.l. diuus.j̃.de
pœ dam.Item fallit,qñ magistratus voluerit facere ꝯstitutionẽ
pro pecunia ad vsum certum ꝯuertenda,quod non potest, nisi
ex iusta cã.Fallit si voluit in alium vsum cõuertere, q̃ in eum,in
quem deputata est, vt l.in hac.C.de aquæduc.lib.10. Probatur
in l.j.j̃.de admi.rer.ad ciui.pertinen.Fallit hoc,qñ vellent istam
pecuniam deputare ad reparationem murorum, vt in l.j. de ex-
5 pen.lud.lib.10.Hoc de medijs.In epĩs est aliud. Et scias, † ꝙ epĩs
æquiparatur prætori, vt l.stipulationum aliq.de ver.obli. & l.fi.
de offi.præto.Ego æquiparo Senatori.in 17.q.in c.epĩs habet se
natum.Et nunquid possit facere ꝯstitutionem?dic ꝙ sic.Probaẽ
per tex.in c.a nobis.de sen.excom.lib.5.& in c.vt aĩarum.c.sta-
tuto.de ꝯstitutionib.in 6.& in c.super his.de maio.& obed.nisi
ꝯstitutio esset s̃.ius cõe,iuxta no.in d.c.super his.Doct.in c.fi.de
of. arch.Io.Cal.in ꝯsi.14.super rub.de ꝯsti.Io.An.in c. ex parte.
el 3.de ver.sig.Item hoc limita verum, nisi ꝯstitutio esset in præ
iudicium singularum personarum , & ad eorum iurisdictionẽ
non pertineret.no.Inno.in c.2.de loca.nisi ꝯsenserint ipsæ perso
næ.Aliud dubium,an qñ facit ꝯstitutionem, requiraẽ ꝯsensus ca
pituli,remitto ad c.nouit.de his quæ fi.a præl.& c.q̃.de his quæ
fi.a maio.par.cap.Quid aũt in archiepĩs in simili,qui requirun
tur in ꝯsilio prouinciali.glo.ord.in d.l.porro.Dubium ẽt est dũ
sunt in tali ꝯsilio,& volunt statuere,an debeãt requirere singu-
lares personas,vel capita ecclesiarũ. Remitto ad c.fi.de maior.
& obe.extra.& in c.fi.de his quæ fi.a præla.sine ꝯsen.ca.Io.An.
6 super rub.de ꝯsti.Venio ad Comites,† vt scias quib.ęquiparenẽ.
Bal.in d.l.2.C.de cõsti.pecu.æquiparauit Principi. Bar.in d.l.fi-
no.Ego æquiparo eum præsidi prouinciæ, vt in c.j.si de inuesti.
7 inter mili.& vasal.lis oria.Venio ad magistratꝰ † infimos, vt sunt
ptãtes, & rectores castrorum, an isti possunt facere ꝯstitutionẽ,
dic ꝙ sic in his,quæ pertinent ad eorum officium.Bal.in rub.C.
qui admit. Item quæritur,an ciues pñt facere statuta. tex.ẽt in
j.dist.c.ius ciuile. Quid aũt in collegijs & vniuersitate vt schola
rium,remitto ad l.2.C.de cõsti.pec.Inno.in c.cum accessissent.
de ꝯsti.& c.veniẽtes.de iureiu.Quid in capitulis ecclesiarum pa-
rochialiũ?dic,ꝙ pñt facere inter se,vt in c.cum oẽs,c.ex parte.&
c.in literis.de ꝯsti.c.dilectus.de cle.non resi.Sed an requiraẽ cõ
sensus epĩ.Inno.in d.c.cum oẽs.alij in c.cum ꝯsuetudo.extra de
8 ꝯsue.Io.And.in c.2.de ver.sig li.6.Sed dubium est an † si requi-
raẽ ꝯsensus epĩ,an vicarius possit pro eo rñdere.vide Fed.in cõ
si.95.Item nunquid tacitus ꝯsensus aliquid faciat, vide Io.Cald.
9 ꝯsi.22.Quid † aũt qñ vniuersitas,collegium, vel capitulum con
stitutionem faciunt,an sufficiãt duæ partes. Dic vt in l.2.& 3.ff.
de decre.ab ordi.facien.& l.nul i.ꝙ cuiusq;.Cano.in c.fi. de his
quæ fi.a maio.par.cap.Sed nunquid requiratur tertię partis ab-
sentis ꝯsensus, vide Legistas in l.quoties.de leg.lib.10. ꝙ sint vo
candi oẽs præsentes,non absentes.Io.Cald.ꝯsi.17.Item Legistæ
aliqui in l.& sine.§.hodie.j̃.de excep.& Cano.in c.cum in eccle
sijs.de præb.fallit in duob. casib. Primo si ptãtem vel rectorem
vellent refirmare in officio, tali casu non sufficiunt duæ partes,
vt in Auth.de defen.ciui.circa fi.ibi vniuersa ciuitas nullo relu-
ctante &c. Item fallit, qñ vellẽt aliquod castrum eis subditum,
vel eorum seruum reuocare in seruitutem,tunc non sufficiunt
duæ partes.l.si quis.§.quoties.j̃.qui & a quib. Pro declaratione
horum vide Inno.in d.c.cum omnes.de constit.& Bal.in l.fi.C.
10 de au.præstan.Vlterius vides, † ꝙ statutum ẽt si sit iniquum va-
let.Dubium tñ est,puta posito ꝙ valeat, nunquid possit peti re-
scindi, vel ab eo possit appellari.Bar.in l.fi.j̃.de app.recip.Bal.in

l.obseruare.C.quorum app.non recip.Io.And.in d.c.vlt.de cõ-
sti.in 6.Conclude,ꝙ aut ꝯstitutio est vlis,& tunc non potest ap
pellari.l.si qua pena.de ver. sig.aut est facta in præiudicium sin-
gularis personæ,& potest,vt in l.si præterea.de appel.& in l.j.in
fi.j̃.de doli excep.Quod possit peti rescissio.Bal.in l.2.§.præter-
ea.s̃.de origi.iur.Sed dubium est,nunquid qñ cassanẽ vt iniquæ
requiratur citatio facientis Bal.in l.presbyteri.C.de epis. & cle.
11 dicit ꝙ non. † Item nunquid statuta facta a præsidib. epĩs, & si-
milibus sint perpetua? Dic breuiter sm Bal.ꝙ aut loquimur in
his, quorum officia de sua natura sunt perpetua, & tunc statu-
tum erit perpetuum, aut de his,quorũ officia de sua nã sunt tẽ-
poralia,& statutum erit temporale.Ita habuistis tex.s̃. in l.eum
qui.in fi.s̃.de iurisdi.om.iudi.Vnum addo,ponaẽ,ꝙ priuaẽ ma-
gistratus perpetuus propter delictum, nũquid cassabitur statu-
tum?dic ꝙ non.l.2.§.exactis.s̃.de origi.iur.Quo ad scdm,qñ est
temporalis,ego dico aliter,ꝙ aut facit constitutionem sine con
sensu ciuium,& tali casu statutum est temporale,si cum cõsen-
su perpetuum probaẽ per tex.in l.fi.de postu.& in l.j.in fi.ibi po
test & negociatione &c.iuncta glo.s̃.de offi.præfec.vrb. Vnum
12 tñ est dubium † de ciuitate partialitatẽ habente, nunquid pars
expulsa possit inter se constitutionem facere.remitto ad Innoc.
in c.ex iniuncto.de no.ope.nun.Bar.in l.si quis a filio.in fi.de le
ga.j.Bal.in l.j.de cad.tol. Breuiter dicas,ꝙ sic.tex.est sing.in l.2.
§.deinde.s̃.de orig.iur.In gl.super ver.noui iuris.dum quęrit an
magistratus iniquum ius constituẽs teneatur ipse solum verbis
edicti,an quilibet de populo, & in hoc habetis duas opiniones.
13 Et primo colligo,quod delictum † superioris non obligat quẽ-
liber de populo, quod an,& quando sit verum, vide Cyn.in l.si
quis in tantam.C.vnde vi.& in l.iubemus. C.de sacrosan.eccle.
Bar.in l.aut facta.in fi.j̃.de pę.facit quod no. in simili in regula,
delictum personæ.de reg.iu.lib.6.Dubium stat posito, quod ip
si proceres non obligent ipsum populum,an ipsi obligẽtur. dic
quod sic, vt in l.quemadmodum.§.magistratus.j̃.ad leg. Aqui.
Doct. in l.j.j̃.de magistr.ꝯuenien.Item no.ꝙ licèt totus populus
delinquat, singularis populus ipsius non puniẽ de per se,sed to-
tus est puniendus.Præterea facit dubium, an vniuersitas possit
delinquere.Scdo qualiter possit puniri. Primũ habetis in l. me-
tum.§.aĩaduertendum.j̃.quod met.cau.& in l.si ex dolo. §.sed
an municeps.Bart. in d.l.aut facta.in fi. Scdm qualiter puniaẽ,
hẽ per Inno.in c.dilectus.de symonia.Alij Cano.in c.Romana.
§.vniuersitas.de sen.exc. in 6.12.q.4.c.si habes.Legistæ in auth.
item nulla cõitas.de sacrosan.eccl. & in l.si vsusfructus.la picco
la.ff.quib.mod.vsusfru.amit.Spec.in tit.de accusa.§.j.ver.fi.ibi,
nunquid potest.vnum tñ no.quod ad hoc, vt delinquere dicaẽ,
est necesse, vt in consilio cõi delinquat.Sed qualiter vniuersitas
ꝯgregaẽ? dic ad sonum campanæ, vt in l.aliud.§.refert.j̃. de reg.
iur.& glo.in d.l.sed ex dolo.§.sed an municeps. Cano.in gl. c.fi.
14 de ꝯces.præb.in 6.Venio ad scdam partem gl.quæ quærit,† qua
liter pronuncians iniquè debeat vti in sua persona iure iniquo,
& habet duas ꝯclones.Prima si iudex iniquè pronũciauerit , &
snĩa de se esset nulla,non vtitur eodem iure.Limita nisi habuis-
set effectum de facto,ita probatur in d.l.i.in fi. Scdo quod quo-
tiescunq; cõ dare, ꝙ snĩa iniusta est mandata executioni, a qua
pars appellare potuerit, & propter negligẽtiam non appellaue-
rit,tunc non retorquetur,præcipuè ꝯ iudicem in syndicatu.Bar.
disputauit hunc passum in disputatione sua, quæ incipit,duob.
modis a snĩa iudicis.alibi incipit, iudex,qui per imperitiam. itẽ
in l.j.circa fi.prin.j̃.de appel.& in l.3.§.ex quib.j̃. de aliena.iudi.
mutan.cau.fac.& in l.si minores.j̃.de admi.tut.mentionem fe-
ci in l.fi.j̃.de var.& extraordi.cogni. Sed dubiũ stat. Pone pars
15 succumbens † appellauit ab iniqua snĩa,sed appellatio est deser
ta,an habeat regressum ꝯ iudicem in syndicatu?dic ꝙ sic,vt in c.
sæpe.de appel.circa fi.magnæ glo.Item pone,cõfirmata est snĩa
in prima & scda appellatione,nunquid obstet in syndicatu ꝯ iu
dicem,Inno.ponit in c.pastoralis.in fi.col.de offi.deleg.Ad ho-
rum declarationem vide Bar.in prædictis locis.& Bal. pulchrè
in l.obseruare.§.proficisci.s̃.de offi.procon.& in l.fi.C.de pę.iu
di.qui malè iudi.in c.j.§.iudices.de pa.iur.firman.ego tetigi aẽs
decisiuè in l.4.§.si tam virium.de dam.infe.Glo.cõcludit,ꝙ pri
uilegiũ,quod quis sua postulatione obtinuit,habet regressum ꝯ
eũ.Bar.quærit.Pone, super vno dubio sunt plures opi.& iudex
insecutus fuit vnã,& in cã sua vsus fuit alia forte peiori, vel me-
liori,dicit Bar.quod tenetur sequi ꝯ se eam,quam secutus est ꝯ
alium.Inno.in c.ne innitaris.extra de consti.Bar. in l.cum præ-
latus.j̃.de reg.iur. Limita qñ iudex potest sequi opi. quam vult,
nisi ꝯ illum ꝯ quem vsus est alias iudex,& vsus fuisset alia opin.
Alia glo.in ver.statuerit.vide per Bart.in l.cẽtesimus.§.si ista.de
ver.obli.& adde ad ea,quæ dixi in l.si idem.Item pone,dicit sta
16 tutũ,† ꝙ mulier nõ habeat portare perlas sub certa pœna,quid
si portauerit fictas.tex.in l.vellem.de vestib.olob.lib.10.vbi dici
tur quod ẽt in ficto habet locum edictũ Imperatoris, licèt Bar.
dixerit ꝯ in l.j.§.hoc interdictum,j̃.de fun.do.s.ꝙ hoc intellr tñ
in

17 in veris. No. glo. aliam ad duo, nunquid † puniatur affectus, si non sequatur effectus. habes in l. si quis non dicam rapere, quæ est canonizata. Sed quæro, quid de consuetudine. Spec. dicit, quod per consuetudinem est derogatum, & iudex non puniet affectũ etiã in atrocissimis. in tit. de accu. §. j. ver. sed pone. Bart. in l. si fugitiui. ff. de ser. fugi. & l. si quis cum telo. j. ad leg. Iul. de sicar. Itẽ in pœnis statutarijs, quæ ipso iure restinguuntur, nunquàm punitur affectus, si non sequatur effectus? videtur ꝙ sic, sicut de iure cõi dicimus. Io. And. concludit in sua disputatione, ꝙ nũquàm punitur, quãdo ipsa pœna incurritur ipso iure. in mercur. in regula iuris. pœn. de regu. iur. in 6. & in c. perpetuæ. de ele. in 6. Vltimo pondera glos. in fi. vbi dicit, quòd quotiescunque quis consequitur lucrum ex affectione punitur. Quid si vnus non deduxerit ad effectum homicidium, an puniatur pro affectu. Glo. videtur dicere ꝙ sic. Idem dicit Ang. in l. non solum. §. mandauero. de iniur. Ego tenui contrarium Florentiæ.

SVMMARIVM.

1 *Consulens an teneatur ex eius iniquo consilio.*
2 *Magistratum acceptare an quis inuitus cogi possit, & in hoc resistens, aut fugiens cogitur in eo stare tempore duplicato.*
3 *Magistratus ferens iniustam sententiam facit litem suam, non obstante assessoris imperito consilio.*
4 *Assessoris iniqui imperitia non releuat iniquè iudicandum.*
5 *Assessor debet a sententia iudicis iniqua protestari, ne consentiens videat.*

LEX II.

HOc edicto. Quantum ad hoc edictum imperitia assessoris non nocet magistratui, sed ipsi assessori tantum. h. d. No. j. quo ad pœnam præsentis edicti iniquè iudicantis dolo. No. secdo assessoris iniquum consilium. cui magistratus in iure dicẽdo credidit, eundem a pœna præsentis edicti excusat. No. tertio, quod assessor imprudenter ꝯsulens, posito quod non dolo, cui magistratus credidit, pœnam huius edicti incurrit, scilicet vt ipse eo iure iniquo vtatur, quod dici fecit magistratui. No. vlti. ad limitationem regulæ. l. idemque. §. si quis. & l. 2. j. mand. nullum
1 † ex consilio obligari, nisi illud dolo dederit, hoc tamen non est verum in assessore, qñ & si ille non dolo, sed imperitia det iniquum consilium magistratui, nihilominus pœna edicti obligatur, & ratio est, quia imperitia eius, qui se peritum asserit, tanta culpa est, ac si esset peritia, vt per gl. ꝯcordat. j. de reg. iu. l. latæ. lata autẽ culpa & dolus æquiparãtur. j. depo. l. quod verum. cum
2 simi. No. glo. j. ꝙ † quis inuitus cogitur acceptare magistratum. Cano. 2. q. 6. biduũ. & in Auth. de defen. ciui. §. interim. & in l. si quis magistratus. j. de mune. & hon. Adde ad hoc, vt quis inuitus compellatur, poterit in domum suam introiri & expelli, cũ contrarium sit verum r̃, vt l. pleriq; j. de in ius voc. hoc fallit in l. si in oĩb. C. de decur. lib. 10. Sed pono. Quis facit resistentiam & aufugit, punitur, quod tempore duplicato in eodem officio tenetur stare. Ita habetis text. singularem in l. ad magistratũ. C. de decur. lib. 10. hæc procedunt in assumptis ad officia temporalia. Sed quid in speciali officio, tenetur ne acceptare, an compellatur inuitus? Io. And. distinguit inter Papam & inferiorem, & dicit, ꝙ solus Papa potest compellere, inferior vero rarissime, aliàs minime. & idem dicit do. An. in c. vnanimiter. extra de po
3 stu. præla. Vlterius vides hic glo. in fi. quæ dicit, † quod si per imperitiam magistratus tulit sententiam, nihilominus facit litem suam. Primo habes notare, quod licèt iniquum consilium assessoris excuset magistratum a pœna huius edicti, non tamen excusatur, quin faciat litem suam, quia tenetur ad oĩa dãna & interesse. Sed pone, magistratus iniquè sententiauit propter imperitiam, & non est soluendo, an debet luere in corpus? vr̃ ꝙ sic per regulam. s. si quis id &c. quod nihilominus est cõtrarium, vt dicit Bal. in l. j. C. de pœ. iudi. qui male iudi. Vides in tex. ꝙ a pœna huius edicti excusatur magistratus iniquam sñiam proferens, ratio est, quia plerunq; eliguntur periti, qui consilium dãt, probatur in l. in bonorum. j. de bo. pos. & in l. iuris ignorantia. de iuris & facti igno. Sed pone, ꝙ magistratus sit peritus similiter & assessor, tuleruntq́, sñiam ex iniquo consilio assessoris an punia
4 tur? dic ꝙ sic, vt no. Bar. in l. bonorum. vbi dicit, ꝙ † assessoris iniqui imperitia non excusat iniquè iudicandum, & ex eo ꝙ no. in l. si conuenerit. j. de reg. iur. vbi dicitur quod si partes litigantes consenserunt, vt mitteretur causa ad consilium sapientis, iudex secutus malum consilium in syndicatu conuenitur, an sit excusabilis. dicit quod non. ita dicit Io. And. in mercuria. in c. nullus ex consilio. Vnum addo, quod iudex, qui malum consilium dedit parti, punitur ad oĩa damna & interesse, vt in glo. c. j. de ꝯfes. lib. 6. Bar. in l. 2. j. manda. Vlt. vides, ꝙ licèt imperitia assessoris excuset magistratum, nihilominus non excusat, quin faciat litem suam. Sed nunquid hoc sit verum vbi ipse non sñiauit, sed assessor ex mãdato ipsius, & quis eo casu dicatur facere litem suam. vr̃, ꝙ ipse assessor tenetur, quia delicta suos authores debent tequi. l. j. de pœ. & l. sancimus. C. de pœ. nihilominus cõtrarium est verum. quia non solum magistratus de sñia, quam iniquè tulit tenetur, sed etiam de his, quas assessor tulit, vt in Auth. de indi. §. nullo. ver. hos autem. bene facit. l. si post depositã. C. de asses. Ratio potest esse, quia substitutus administrat periculo & damno substituentis. l. ad similitudinem. C. de epis. & cle. & l. agẽtes. C. de agen. in reb. lib. 10. Pro declaratione debetis scire, qui debeat sñiam dicere in l. metum. §. sed quid si prætor. j. quod met. cau. ꝙ magistratus de consilio assessoris debet sñiam ferre. Vlti. ad declarationem pone, ꝙ ipse magistratus volens euitare dicit sic. Ego tuli sententiam de consilio assessoris, an præsumat hoc facere de consilio, an oporteat cum hoc quod allegatur, probare? Cyn. s. de asses. l. diem functo, dicit, ꝙ præsumor sp̃ facere de
5 consilio assessorum. † Item pone, magistratus iniquè sententiauit, & assessor resistit, nũquid teneatur assessor? Remedium est, quod protestetur assessor. l. quoniam iudices. C. de appel.

SVMMARIVM.

1 *Principis proprius motus quid in edicto, quod quisque iuris, operetur.*
2 *Impetrans beneficium animo vtendi, licet non vtatur, nihilominus incurrit pœnam edicti, quod quisque iuris.*
3 *Motus proprius Principis, aut certa eius scientia, an possit per solos testes probari.*
4 *Stante statuto, quòd sub pœna nulli liceat exceptionem opponere, an contrafaciens poterit pœnitere.*

LEX III.

SI quis iniquum. Diuersa sunt, quo ad hoc edictũ, ius iniquũ esse concessum ex Principis mera liberalitate, & ad partis petitionem, vel postulationem. Et impetrans ius iniquum licèt eo non vtẽs, tenetur huius edicti pœna, sed vti
1 potest qñ vult. h. d. † No. ꝙ proprius Principis motus vtentem beneficio iniquo mera liberalitate concesso a pœna huius edicti excusat. Et sic no. vnum hic, quid operetur proprius motus Principis. Habes & alibi in l. j. C. de pet. bon. sub. lib. 10. Aliud de præb. c. si motu proprio. lib. 6. & in cle. si Romanus. eo. tit. & vide quod super eodem scribitur in c. quis. el j. & 2. in 6. No. in ver.
2 sed si impetrauerit quod † ad pœnam edicti incurrendam sufficit impetrasse animo vtendi, licèt voluntas ad effectum non sit perducta. Vides hic, quod sit dr̃ia, an priuilegium sit cõcessum liberali volũtate Principis, an ad partis postulationem. Sed quid præsumatur in dubio, casus est in d. c. si motu proprio. de præb. lib. 6. quod videtur concessum ad postulationem partis, nisi in lr̃is sit expressum motu proprio. Limita, nisi ipsum priuilegium concessum esset per viam sæcularis beneficii. Ita dixit Bar. in l. j. ad fi. C. de bo. vacan. lib. 10. quia tunc præsumitur ꝯcessum motu proprio. Vlterius quærunt hic Doct. Nũquid iste motus proprius possit probari per testes, cum in priuilegio non sit expressum? vr̃ quod sic, quia in exercendis litibus parem vim &c. l. in exercendis. C. de fide inst. Nihilominus ꝯtrarium est verum, vt
3 expressum est in d. c. si motu. Item nunquid † certa scientia Principis possit per testes probari, puta Princeps aliquem inhabilẽ eligens vr̃ cum eo dispensare, hoc est si sciens fecerit. l. consilij. de regiu. Bal. in proœ. feud. vbi dicit dubitatum fuit ab antiquis sapientib. &c. Glo. sing. in cle. & si principalis. de rescr. quod nõ possit per testes probari, nisi sit expressa in rescripto. Sed ego miror de Bal. quia gl. est melior in c. statutum. circa prin. in ver. vestrarum. de rescri. lib. 6. Old. idem firmat in cõsilijs suis. ꝯsi. 286. Quicquid sit, ꝯriũ est veritas. Do. de Ro. in deci. 327. & hoc probat, quia ex separatis nõ fit illatio. l. j. j. de calum. sed motus proprius, & scientia certa ratione separata sunt. Probat. motus proprius includit negatiuam, certa scientia affirmatiuam, quæ probari potest. Venio ad ver. sed si impetrauerit. & iste tex. inducit
4 duo. Pone, statutum † prohibet opponi exceptionem sub pœna. Pone, opposita exceptione quis vult pœnitere, an euitet pœnam tex. videtur hic dicere ꝙ nõ. In ꝯtrium vr̃ tex. in l. quis. j. de in ius voc. & l. qui maior. §. accusasse. j. de bo. lib. & idem gl. in §. item mista est actio. Insti. de actio. Ego distinguo sic. Lex imponit pœnã ipso facto, vel ipso iure, tali casu pœnitentia non excusat. glo. quæ non est alibi in cle. qui vere. §. quia vero. & glo. quæ incipit, ipso facto. j. de sta. mo. Bal. in auth. habita. in col. vlti. C. ne filius pro patre. Aliquando vero pœna ex oppositione non incurritur ipso iure, sed requiritur sentẽtia iudicis, tali casu excusat. Ita probatur in dicta l. quamuis. & dicta l. qui cum maior. In simili est quæstio. Quid si opponitur exceptio ineptè vel nullitatis, an incidat in pœnam statuti. Remitto ad Bar. in l. filius. §. si quis bonorum. j. de leg. præst. Bal. in d. l. j. in fi. si a patre &c. & in l. quid ergo. ver. cũ aut. s. de his qui no. infa. Itẽ hunc ver. Guil. inducit. Pone impetraui iudicẽ delegatũ, prætera ego volo vti sua iurisdictione. an aduersarius me inuito possit ipsa vti. Guil. ꝙ sic, per hũc tex. Bal. in l. postq̃. de pac. Inn. in c. ex ꝯqõne. de resti. spolia. Dom. de Ro. in decis. 24. Finaliter dicas. Aut rescriptũ ꝯmissionis est iudici præsentatũ, & tali casu est vera ꝯclo Guliel. Aut nõ ẽ p̃sentatũ, sed ego teneo ĩ manib. tũc re ĩtegra possũ pœnitere.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Procurator non debet ex actu ſuo præiudicare domino, niſi ei ſpecialiter mandatum fuerit.*
2 *Executo. vel tutoris factum non debet pupillo, vel adulto nocere.*
3 *Procurator aliquid faciens, ex quo dominus non tenetur, an ipſe idem ex hoc veniat puniendus.*
4 *Ius iniquum per procuratorem impetratum an poſſit contra dominum re uolui.*
5 *Verba edicti licèt perſonalia, includunt nihilominus fieri facientem.*
6 *Procuratoris factum illicitum in damnum domini retorquetur, niſi reuocauerit, vel prohibuerit.*
7 *Factum vnius an & quando alteri proſit, vel noceat.*

§. Si procurator. Ex impetratione procuratoris non coercetur dominus, niſi ſpecialiter mãdauerit, vel impetrationem ratam habuerit. Ex impetratione vero tutoris, vel curatoris, vel procuratoris in rem ſuã ipſemet coercetur, non autem directi do. h.d. No. ꝙ † procurator 1 generalis nihil agere poteſt, ex quo dominus in pęnam incidat, niſi id ſpecialiter mandetur, vel ratum habeatur. vnde ſemper allegatur, quod nunquàm in ſpeciali mandato videtur procuratori ꝯceſſum id, per quod dñs poſſit in pęnam incidere. Ad hoc ꝭ. de dam. infe. l. ſi quis miſſum. §. i. ꝭ. de his quæ in fraudem credito. l. ſi pr. ꝭ. ſi quis ius dicẽti. quod dic, vt inferius declarabitur. 2 No. ſcdo † ꝙ executoris, vel tutoris facto non cenſetur pupillus, vel adultus in pęnam incidere. Ad idem. C. vnde vi. l. meminerint. & C. de adminiſt. tut. l. nõ eſt ignotum ff. de reg. iur l. neq; interdicto. ꝭ. de dona. l. ſed ſine dolo. ꝭ. ſi quis omiſ. cau. teſta. l. ſi dolo. vbi de hoc eſt melior gl. quę ſit in iure. No. vlt. quod ex facto procuratoris in rem ſuam non coercetur dñs, quod dic, vt ꝭ. declarabitur. No. gl. ad vnum ſimpliciter, ꝙ ſicut in mãdato generali vel cum libera non venit delictum, ita nõ venit id quod non eſt delictum, ex quo dñs in pęnam incidat. Tunc pone, ſtatutum dicit, ꝙ ſi quis opponat talem exceptionem, & eam non probet puniatur tali pena, hic vides exceptionem opponere nõ eſt delictum, nunquid ſi procurator cõſtitutus cum libera non oppoſuit, obliget dñm? dic quod non per ea, quæ dixi. Sequitur 3 alia pars gl. & † quærit, nunquid ſaltem puniatur procurator, licèt dñs non puniaẽ, niſi ſpecialiter &c. Gl. probat quod ſic. Sed nunquid hoc ſit verum. Bart. hic & oẽs antiqui ſequuntur eam. Bal. reprobat eam dicẽs, quod nec ipſe dñs, nec ipſe procurator, quia ad hoc, vt iniquum ius impetret, non cẽſetur habere mandatum, ergo ſequitur, quod impetratio fuit nulla, & ſic non habuit effectum, ideo non venit puniendus, vt l. j. ꝭ. eo. Rñdeo impetratio ſit nulla, tamen non ſequitur, quod procurator non teneatur, quia licèt mandatum nullum ſit, tenetur tamẽ, quia habuit executionem de facto. Ita eſt caſus a ꝯtrio ſenſu. l. j. in fi. ꝭ. e. Ego ſequor Bal. & dico, ꝙ de hac qõne hic eſt caſus. Nam Inno. quærens format caſum ſic, procurator habens mandatum generale impetrat iura iniqua, quæritur quis iſtorum teneatur. Iuriſconſultus rñdet quod ſolus dñs, & vt clarius dicas, quotieſcũque de duob. quæritur, ſi in vno rñdetur affirmatiuè, in alio intelligitur negatiue. Item quærit glo. quæ eſt ratio quare tenetur tutor vel curator & non procurator. tu dic aliam rationẽ, quia intereſt habere mandatum ab homine vel a lege, tutor vel curator hẽt a lege, procurator ab homine. Pone, procurator † ſpe- 4 cialis impetrauit ius iniquum, an poſſit ꝯ eũdem dñm retorquere & vti eodẽ iure. Fran. Acc. rñdet ꝙ non. hac ratione per Doc. aſſignata, ꝙ ipſe procurator fuerit particeps crĩs, & ideo nõ gaudet iuris priuilegio ꝯ ſocium. l. ait prætor. §. ſed quid particeps. de his quæ in frau. cre. & l. qm̃ libenter. de teſti. ſed nihil probãt hæc iura. Tu allega in l. inarenam. & ibi per glo. ꝯcor. C. de inoffi. teſt. & l. cum mulier. ꝭ. ſolu. mat. extra de adul. intelleximus. & c. Michael. de vſu. Et teneo pro Fran. ſ. ꝙ non merentur legis bannum conſequi hi, qui nõ delinquunt, vt in l. legis auxilium. ꝭ. de min. & in c. ſi. cum ſimi de immu. eccle. Aliqui fuerunt in ꝯria opi. per regulam iuris. l. ſi quis ex ſignatorib. ꝭ. queãd. teſt. ape. quia nemini officium ſuum debet eſſe dãnoſum, ſed ſi nõ poteſt exequi damnoſum eſt. Item impetrãs per alium ipſe per ſe impetrare vr. c. mulieres. de ſen. excom. ergo procurator poterit &c. iſta eſt melior, & ideo allegatur, quia nemo poteſt eam culpam allegare ꝯ alium, cuius cauſa ipſe fuit, vel cuius cõmodum percepit. l. cum in fundo. ꝭ. de iure dotium. vnde cõcludo, ꝙ ipſe procurator, qui ad inſtantiam dñi impetrauit, eodem iure potitur. alleg. glo. concludit, ꝙ eatenus tenetur quatenus cõmodum ſentit. Bar. quærit. Statutum dicit ſi quis oppoſuerit exep. &c. nunquid teneatur dñs? vr̃ quod non, per l. aut qui aliter. 5 ꝭ. quod vi aut clam. nihilominus vr̃ ꝯriũ. Et debes ſcire, ꝙ † verba edicti licèt ſint in perſona, tamen verificantur in fieri facien te, hoc probatur hic, iuncta l. i. ꝭ. eod. Hanc quæſtionem poſuit in l. neq; infantes. ꝭ. de fideicõ. lib. Bal. in l. i. circa fi. C. de ſen. Iſta quæſtio incidit in aliam, ſ. ſtatutum puniens faciẽtem &c. vide in l. ſi quis pro emptore. ꝭ. de vſuca. Item habetis hic literam ex delicto procuratoris non punitur dñs, vide per Inno. in c. j. extra vt lite non conteſt. & de conſeſ. c. 2. lib. 6. Legiſtæ in l. i. §. ſi procurator. ꝭ. tit. proxi. alii in l. non ſolum. ꝭ. de procu. Sed duo teſero, quod tunc punitur dñs, qñ ſcit procuratorem quid illiciti facere, & non prohibet, vt in d. c. j. vt li. non conteſt. & in l. 2. C. de tranſact. & c. lib. 11. bene facit. l. 2. ꝭ. de noxa. l. j. C. de fal. mo. Se- 6 cũdo † dicas, quod ex illicito facto procuratoris dñs tenetur, qñ dñs nõ reuocauit, vel certiorauit procuratorem, ne illicitum faceret & potuit. Ita dicit Bar. in l. ſtipulatio illa. ꝭ. de ver. obli. l. ſi fideiuſſor. §. ſi cum debitor. ꝭ. manda. Item tũc procurator poteſt dñm facere cadere in pęnam, qñ in ꝯctu appoſita eſt pena, quæ cõiter in ꝯhendo ſolita eſt apponi, etiam ſine ſpeciali mãdato. ita dicit Ange. in l. bene a Zenone. in ver. ſed tamen noſtri. C. de quadrien. præſcrip. ibi, dum dicit pœnis conuentionalib. & per 7 glo. ordi. in l. ſi procurator meus. circa fi. de procur. Item † illud gñale ſolet apponi in l. vel vniuerſorum. de pig. actio. & in l. ꝙ ſi nolit. §. aſſidue. de eden. ſed hoc in priuato conſtituente procuratorem. Quid in vniuerſitate an poſſit procurator in pœnam illam facere incidi, habes in l. aliud. §. refertur de reg. iur. & l. nõ poteſt dolo carere. eo. tit. & per Bart. in l. aut facta. ꝭ. de pęn. Item tutor vel curator an ex dolo ipſorum teneaẽ pupil. habes in d. l. ſi dolo. ſi quis omiſ. cau. teſta. Quid in prælato delinquẽte an noceat eccleſiæ, vide l. iubemus. de ſacroſanc. eccle. Can. in c. cum dilectus. de ordi. cogni. Vnum caſum addo, quia iura volunt, ꝙ delictum prælati in faciendo non præiudicet eccleſiæ. Fallit in feudo, putà ſi prælatus alienauerit feudum eccleſiæ, ex hoc priuatur eccleſia, vt in c. j. in fide cap. Conra.

SVMMARIVM.

1 *Impetrari poteſt a Principe, vt agere volenti nulla poſſit opponi exceptio.*
2 *Fideiuſſor cogitur ad ſolutionem non obſtante damno proprio, nec fideiuſſoris factum poteſt nocere reo, licèt econuerſo.*
3 *Fideiuſſor ſoluens aliquid ad quod, niſi ex ſuo delicto, non tenebatur, non repetit. & nu. 8.*
4 *Princeps an ſuo reſcripto poſſit exceptionem peremptoriam tollere.*
5 *Reſcriptum Principis ſecundum, an motus proprij eſſe poſſit iudicium.*
6 *Delictum rei an poſſit augere obligationem fideiuſſoris.*
7 *Fideiuſſor an poſſit vti exceptionibus reo competentibus.*
9 *Patris perſona ex facto filij non deterioratur in quæſitis, ſecus in quærendis.*
10 *Priuilegium an & quando tranſeat ad hæredem.*
11 *Reſcriptum iniquum beneficium compræhendens in odium impetrantis an procedat in futuris.*

§. Hæc pœna. Pęna huius edicti coercetur quis non ſolum poſtulante eo aduerſus quem vſus eſt iniquo priuilegio, ſed etiam quoſlibet alios. Et iniquũ ius impetratum a reo nocet fideiuſſori, licèt non ꝯ. Et ex iniqua impetratione filii non coercetur pater. Et pęna huius edicti trãſit in hæredem. Item coercetur quis pœna præſentis edicti non ſolum in iuribus, quæ habebat tempore impetrationis, ſed & in iurib. quæ ſuperuenerũt. h. d. vſq; ad §. vlt. No. in §. ſi quis. quod 1 † a Principe impetrari poteſt, vt agere volenti nulla poſſit opponi exceptio. No. ſcdo ex eo quod delictum rei nocet fideiuſſori 2 in iure ex rei perſona eidẽ quærẽdo. No. tertio, & poſito † quod fideiuſſor damnum ex ſolutione ſentiat, quia debitor principalis ſoluendo non ſit, nihilominus id quod fideiuſſit ſoluere cogitur. No. quarto ex eodem, ꝙ delictũ fideiuſſoris reo non nocet, 3 quemadmodum econtra. No. vlt. † ꝙ ſi fideiuſſor pecuniam ſoluit, ad quam tñ ſoluẽdam non aſtringebatur niſi ſuum delictũ fuiſſet in cauſa, eiuſdem rei repetitio denegatur. No. in §. quod autem. ꝙ licèt pęna imponenda non tranſeat in hæredem, niſi inchoato iudicio ꝯ defunctum, vt in c. j. ne ex delic. defun. & in l. j. ꝭ. de priua. delic. tamen poſtea a iure impoſita, in qua non reſiſtat niſi executio in eundem tranſeat. Ad idem ꝭ. de pub. l. commiſſa. No. in §. illud ſm̃ vnum intellectum, quod reſcriptũ iniquum beneficium compræhẽdens in odium atq; damnum impetrantis trahitur ad futura, quod dic, vt ꝭ. declarabitur in gl. 2. 4 An † Princeps reſcribendo poſſit exceptionem peremptoriam tollere. Reſpon. Aut reſcriptum Principis generaliter tollit omnem exceptionem, & ſic nõ intelligitur tollere peremptoriam. c. ex parte. extra de offi. deleg. Nam generalitas includit friuolã. Aut ſpecialiter dicendo, non obſtante peremptoria exceptione quæ ſibi competit, & tunc aut tolliẽ exceptio, quæ prouenit reo ex beneficio iuris ciuilis, & ſic bene valet reſcriptum, ſi ex certa ſcientia tollitur, & cum clauſula, non obſtãte lege aliqua, exemplum, ſi quis nõ petat debitum intra annos 40. oritur exceptio præſcrip. Aliqñ tollitur exceptio competens remedio iuriſgentium vel naturali, & tali caſu nullo modo Princeps tollere põt, vt l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iu. l. ſi. C. ſi ꝯ ius vel vti. pub. l. j. de conſti. prin. exemplum in pac. quæ de iure gentium ſeruanda ſunt, vt l. j. ꝭ. de conſti. pecu. Hæc vera ſunt in ciuilibus, multo magis in criminalib. Glo. ſing. ꝭ. de pac. l. pactum inter hæredẽ. No. gl. in ver. certa ſcientia. & adde. l. item Vlpianus. ꝭ. de excu. tut. No. in

in legis prin. vbi dr̃, quod iniquũ priuilegium concessum ex mera Principis liberalitate non retorquetur. Pone, † q̃ super eodẽ Princeps ad meam postulationẽ fecerit duo rescripta, nunquid idem operentur, ac si motu proprio fecisset: vr̃ q̃ non, imo multo fortius, q̃a quanto magis postulo, tanto magis delinquo. Sed ꝯtrium verum est, quia f'm rescriptum emanans super eo, super quo emanauit primum, idẽ operat̃ quod motus proprius Principis. Istud probant duo tex. in l. j. in fi. C. de peti. bo. sub. lib. 10. iũcto tex. hoc vero iubemus. in Anth. vt nulli iud. hoc dixit Bal. in l. nec damnosa. C. de precib. Impera. offe. no. glo. in §. si is pro quo quod non solum ius iniquum retorquetur ꝯ illud impetrãtem, sed etiam ꝯ impetrationi consentientẽ. Qualiter impetrãs ius iniquum, cum nõ dicatur delinquere, punitur, dic, vt homines arceãtur ab impetratione, in qua delictum rei noceat ad nouam obligationem inducẽdam vltro inductam. l. si in pignore. & l. vt testõ. in fi. ꝟ. de fideiuſ. Aliqñ † quæritur, an delictum rei noceat fideiussori ad obligationem iam constitutam accrescendam. Remitto ad l. centũ Capuę. ꝟ. de eo quod certo lo. & l. quęro. ꝟ. loc. Aliqñ an culpa rei noceat ad obligationem elisam, vel sublatam reducẽdam in primum esse. l. mora. & l. si seruus. ꝟ. de ver. ob. His casib. dic, quod aut ipsę culpæ fideiussor assensit, aut ipsa culpa est causa resuscitationis, tunc sicut nocet reo, nocet fideiussori. Aut non cõsensit, & tunc subdistingue, s. q̃ aliqñ obligatio extincta erat resuscitata anteq̃ fideiussor interueniret, & sibi nocet. Aut propter culpam rei actio suscitata est post intercessionem fideiussionis, & sibi nocet, vt hic in gl. Item no. an exceptiones † competentes reo competãt fideiussori. Remissiuè procedẽdo fac tria membra. Nam quædam sunt exceptiones competentes beneficio cõstitutionis municipalis, remitto ad Bal. in l. quoties. C. de precib. Impe. offe. Barto. in l. cum filius. §. stipulatus. ꝟ. de ver. obli. Aliqñ competũt beneficio iuris cõis. tali casu remitto ad l. exceptiones quæ personæ. ꝟ. de excep. l. in oĩb. l. legis priuilegia. ꝟ. de reg. iu. l. si tibi. §. pactum conuẽtum. ꝟ. de pac. l. vbicũq;. & l. ex persona. ꝟ. de fideiuſ. l. tam mandatori. C. de nõ nu. pec. Aliqñ ꝯpetunt ex natura ꝯtus, & tunc nunquid transeat ad fideiussorem. Remitto ad l. hęredi. §. fi. cum seq. ꝟ. de pac. Addo nunquid fideiussor possit vti exceptione competenti reo inuito, vide l. idem quia. §. & qualiter. ꝟ. mãda. l. si stipulatus. ꝟ. de fideiuſſo. Vnum addo, videlicet nunquid fideiussor gaudeat beneficio fori principalis. Exemplum si clericus dedit fideiussorẽ sæcularem & laicum. De hoc per Spe. in tit. de compe. iudi. adi. in §. i. ver. sed pone clericus. per Ang. in l. reus. ꝟ. de iudi. † Tertia materia principalis huius legis est, an fideiussor propter suã culpam soluens id, a quo principalis erat liberatus, habeat repetitionem. Remitto ad l. si fideiussor. ꝟ. mand. Bart. in l. exceptione. ꝟ. de fideiuſ. Venio † ad §. si filius. op. q̃ licẽt in quæsitis persona patris non fiat deterior ex facto filij, in quærendis tñ secus, vt in l. fi. ꝟ. de acqui. poſ. hoc etiam verum est in ꝯhendo, sed in delinquendo non præiudicat in quærendis. Oppo. sedo, imo vr̃, q̃ in quærendis possit præiudicium fieri, vt l. ꝯ iuris. ꝟ. de pac. hoc verum, dum ipsum ꝯtum celebrat extra ꝯtum filius non præiudicat. Exemplum, filius ꝯhit cum Titio, q̃ sibi decẽ promittat cum hac ꝯditione, q̃ singulis annis teneatur semel in anno conueniri, probat̃ in l. Caius. de manu. tit. generali. & in d. l. ꝯ iuris. cum seq. Sed ꝯtu celebrato, si aliquod onus imponat, non præiudicat patri, quia ius absolute transfusum erat in patrẽ. Vnum aduerte, vides quod glo. exemplificat hunc tex. q̃ illicitum per filiũ cõmissum non præiudicat patri. Pone filius deliquit, cuius ratione bona oĩa debeant ꝯfiscari, an publicabunt ea, quæ sunt in peculio, vel nunquid præiudicet patri in aduentitijs, vel vtrũ iste vsusfructus, quem habet pater, vadat ad fiscum, hic vides q̃ non ex his quæstionib. Dixi in l. si finita. de vecti. ꝟ. Venio ad §. qđ autem. & oppo. & dic in eum. in quem non transit priuilegium, non debet transire pœna, sed priuilegium concessum testatori non transit ad hæredem, ergo &c. l. in oĩb. ꝟ. de reg. iu. Gl. soluit, quia istud priuilegium fuit reale, hoc est speciale, & pęna incurritur ipso iure, idem si ipso facto, quia non habet locum pęnitẽtia in sñia iudicis declaratoria, puta si statuto ipsa pęna imponatur, requiritur iudicis sñia, vt in c. cum secũdm. de hære. lib. 6. tunc si iudex vult declarare, an requiratur declaratio eius, ꝯ quẽ declarat̃ delictum. glo. in cle. si quis suadente. de pę. in c. præsenti. de censi. † Superest examinare an & qñ priuilegium transeat ad hæredem. videndum est an sit personale, vel reale, & vtrum prçsumat̃ personale, vel reale. Legistæ in l. formam. §. ꝗꝗ. ꝟ. de cẽsi. & l. sordidorum. C. de excu. mun. lib. 10. Bar. in l. patre. ꝟ. de ser. leg. & in l. quia tale. ꝟ. sol. mat. Bal. in l. j. C. de consti. princ. & in l. apud Iulianum. §. si quis alicuius. de leg. j. Cano. in gl. c. cum venissent. 16. q. j. possessiones 25. q. 2. in summa. Io. And. in mercu. in regula priuilegium de iudi. lib. 6. Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc autem est dubium. Fed. de Sen. in cõsi. 65. apud alios. 66. Bal. in l. Gallus. §. quidam recte. de lib. & posthu. Videndum est, an trãseat possessio in hęredem eius, ꝯ quem facta est impetratio. Canonica gl. in c. dilecti. de fo. compe. & in c. j. de ali. iud. Venio ad §. illud quoq;. Dic q̃ † locum habet qñ impetrans impetrauit ꝯ præsentes & futuros, secus si gñaliter. ita dicit Bart. Alij opi fuit, q̃ etiam habeat locum qñ impetrans gñaľr impetrauit ius iniquum, vt extendatur etiam ad futurũ. No hic tex. q̃ non solum ad presentia, sed ad futura rescriptum trahitur. Casus est tñ in c. vlt. de rescri. & c. ad hoc. q̃ solum ad præsentia trahitur. quod no. Io. And. in addi. Spe. in tit. de rescri. in §. ratione causę. ver. item excipitur. Item q̃ in collectis aduenientib. post immunitatem mihi concessam. Bal. in l. si ex toto. de leg. j. Io. And. in addi. Spe. in tit. de censi. §. nunc dicendum. Item quæro ratione pęnæ incurro publicationem oĩum bonorum, nunquid pœna locum habeat tam in presentib. bonis, q̃ futuris postea quęsitis? cõiter decidimus, q̃ in præsentib. tñ, vt in l. si tibi mãdauero. §. cuius bona. ꝟ. manda. & l. certa forma. C. de iure fiſ. lib. 10. Quid autem in iurib. conditionalib. puta si nauis ex Asia venerit, pro misisti decẽ. Pone, publicata sunt bona tua oĩa. Legistę in l. quoties. ꝟ. de noua. & l. non adeo. ꝟ. de cõdi. & demon. Tu considera vnum, q̃ fiscus qui expulit habet bona delinquentis. l. tutores. ꝟ. ad leg. Iul. de vi. Item habes, q̃ ius conditionale mihi competẽs ex testõ non transit ad hęredem. l. j. §. si autem. de cad. tol. Item ius ꝯdõnale ex ꝯtu transit. Instit. de ver. obli. §. ex conditionali.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium Principis non tollit naturalem obligationem.*
2 *Iure vtens permisso non debet eo puniri, factum enim permissum pęnę non subiacet.*
3 *Creditori bannito an teneatur debitor soluere. & si soluerit an repetet.*
4 *Exceptio diffamatoria an inducat iniuriarum actionem, non obstante iuris defensione.*

§. Ex hac causa.

Pœna huius edicti naturaliter nõ tollit obligationem. Si igitur solutæ repetitio denegatur ei, qui iure permittente iniquum ius statuit, aut eo vtitur, in pęnam præsentis edicti non incidit. h. d. cũ l. seq. No i. f'm vnum intellectum, † q̃ priuilegium Principis nõ potest tollere naturalem obligationem, & ratio colligitur Institu. de iure nat. §. sed eo. & hinc est q̃ nec tollit naturalem defensionem. c. pastoralis. de re iudi. de iure fisci. l. facultas. de insti. & iure. l. vt vim. & l. cum mulier. ꝟ. solu. mat. cum simi. No. f'm aliũ intellm, q̃ debitor liberatus a nãli oblone &c. Ad idem. ꝟ. de cõdi. indebi. l. si pęnæ. No. ex l. fi. ex hoc edicto non fit retorcutio retorcutionis, idest non permittitur secũda retorcutio iniqui iuris. † No. secũdo non puniri eum, qui ius sibi permissum exequit, & q̃ nemini facit iniuriam, qui vtitur iure suo. de ele. c. cum ecclesia Vulterana. de reg. iu. l. factum. No. vlti. & ad hoc vulgariter allegamus, nõ puniri permissum factũ. Ad idem. C. de adul. l. Gracchus. cum simi. Induco hunc tex. ad statutum dictans, q̃ in pęnam banniti oẽs debitores liberant̃, vt soluant fisco: si aũt soluerit creditori, an repetat̃, tex. est hic, q̃ non. Pro quo facit l. si pęnæ. de ꝯdi. indebi. Nunquid de iure cõi † teneant̃ soluere debitores creditori bannito: Rñ. aut pendet quæstio, vt l. reo crimi nis. ꝟ. de solu. & potest solui. Fallit tñ in casu. l. fi. ꝟ. ad l. Iul. de vi. Aut erat condẽnatus & delegatus bannitus, & tunc non debet solui sibi, vt l. vlti. in fi. ꝟ. de requi. reis. Sed pone, q̃ soluerit an repetat: dic, vt hic q̃ non, sed nunquid debet soluere fisco iterum non obstante illa solutione. Bal. in rub. C. depoſi. dixit & breuiter, q̃ aut soluit ignoranter, aut scienter. Si ignoranter non põt fiscus sibi petere solui, si scienter potest. arg. l. vlt. ꝟ. de trãsac. Pro hoc facit, q̃ nemo tenetur soluere excõicato. Probatur 15. q. 6. in c. iuratos. extra de dolo. c. veritatis. itẽ nec hæretico. de hære. c. vlt. si tñ solutum fuerit, non repetit̃. Sed nunquid ẽps potest petere sibi solui. Doct. faciũt distõnem. Venio ad l. fi. & quæro. Ponatur opposui † exceptionem ꝯ aliquem, quæ infamat, & hoc feci ad mei iuris defensionem, si illam probare non possum, an ille agere poterit ꝯ me actione iniuriarum. arg. huius l. vr̃ q̃ nõ, quia non facio causa iniuriandi, sed iuris mei conseruandi. Pro quo facit l. si non ꝯuitij. ꝟ. de iniu. Et ita decidit hic Bar. & Guil. Sed pone, q̃ opponatur crimen, & probatur q̃ verum sit, nunquid teneor actione iniuriarum: Doct. ponũt in l. eum qui. ꝟ. de iniu. & Old. in suo consi. 2. Item pone, facta fuit reconuentio coram iudice delegato, nunquid habebit locum reconuentio facti per actionem: Guil. dicit q̃ non, & allegat tex. in l. iusiuran. ꝟ. de iureiuran. & glo. in anth. & ꝯñr. ver. apud eundem. C. de sen.

Si quis ius dicen. non obtemp. Rubrica.

Cõtinuatur, quia superius dictum fuit de omnium iudicum iurisdictione. Postea facta fuit rub. alia, quod quisque iur. quæ punit iudices iniquum ius statuentes. Sequitur videre qualiter puniantur partes inobedientes iudici.

SVMMARIVM.

1 *Magistratibus permittitur secundum delicti & status qualitatem punitio, caueant tamen ne a lege pęnam indictam excedant.*

2 *Duumuiri qui dicantur.*
3 *Magni magistratus possunt secundum eorum potestatem mulctare, & quid de delegato, & arbitro.*
4 *Dictiones taxatiuæ, scilicet, tantum, solum, dumtaxat & similes, qualiter in iure sumantur.*
5 *Statutum loquens per dictionem taxatiuam extenditur per identitatem rationis.*
6 *Iudex an necessario mulctam, vbi exigitur, imponere teneatur,*
7 *Contumaces quibus pœnis veniant puniendi.*
8 *Iudex qualiter in mulctæ impositione procedere habeat.*
9 *Mulcta fisco inducenda summariam cognitionem desiderat.*

LEX PRIMA.

OMnibus. Omnibus magistratib. permissum est inobedietes punire, magni ĩ magnis causis & in magnis mulctis, parui vero ĩ paruis causis & paruis mulctis. hoc dicit, sm intellectum, s. oĩb. magistratib. ꝯcessam esse mulctæ impositionẽ. quod declara, vt ĩ. dicet.
1 † No. scdo in ver. ius potestatis suæ. sm vnum intellectum, non licere ius dicenti metam imponendæ mulctę a lege datam excedere, quinimo & si excedat in eo, quod exceditur, sniã nulla est. C. qñ prouo. non est necel. l. certa ratione. C. de mo. mulc. l. eos.
2 Pro declaratione literæ dic, ꝙ † ista distinctio duumuiri habet triplicem subdistinctionem. Aliqñ idem est, ꝙ magistratus municipalis. l. duumuirum. C. de decur. li. 10. & ita exponendo dic, ꝙ ipsis de iure diuino licitum est imponere mulctas in paruis causis. Aliqñ potest significare nõ primos iudices ipsius loci, sed aliquos speciales iudices. Puta, Florentiæ iudices cõis, qui cognoscunt inter priuatum & cõitatem, de quibus dicit glo. in l. cum sniam. C. de sent. & tali casu ipse duumuir non hẽt ptãtem mulctæ imponẽdæ, vt in l. curator. & l. seq. C. de mo. mul. Aliqñ accipitur pro exactore tributorum, & tali casu etiam isti non procedunt in mulctis imponẽdis, probatur in l. missi opinatores. C. de exac. trib. lib. 10. nisi esset specialiter concessum. arg. l. prohibere. §. planè. quod vi aut clam. vel ex consuetudine eis conces-
3 sum esset. Item vides hic conclusum, † ꝙ magni magistratus possunt mulctare sm eorum ptãtem. Quæro quid in delegato, nũquid possit procedere ad mulctæ impositionem ꝯ inobedientẽ, clatum est de iure ciuili ꝙ non. l. aliud. §. inter mul. ĩ. de ver. sig. & l. 2. ĩ. de iudi. Fallit in casu l. 3. C. de spor. Item de iure canonico expeditũ est, ꝙ delegat[9] possit mulctare pęna excõicationis, c. j. & c. prætereà. de offi. dele. Inn. in c. dilectus. de pęnis, sed non pęna pecuniaria. Quæro, quid de arbitro. In hoc clarum est, ꝙ non, nisi a partib. sit concessum. l. non ex oĩb. ĩ. de arbi. Ita etiam est glo. extra de arb. c. cum dilectus. Fallit hoc in arbitris iuris. & in illo, qui eligit a lege municipali arctante, vel de iure cõi, si cã suspicionis allegetur, vt in c. cum speciali. de app. l. apertissimi. C. de iud. l. cum speciali. eo. tit. quia tunc possunt mulctari, vt ẽt in c. suspicionis. extra de offi. deleg. Item vides hic, ꝙ licitum est iudicibus defendere suam iurisdictionem, sed nũquid sit licitũ defendere alienã? cõiter tenet ꝙ sic, quia vnus habet inuocare brachium alterius. l. episcopale. in fi. C. de episc. aud. Alium tex. habes in l. 2. C. de his qui latro. c. j. de offi. ord. bene probatur 23. q. 5. c. administratores. Ita etiam permissum est iudici sæculari implorare ecclesiasticum. c. de delicto. de sent. excom. in 6. Sed nunquid requisitus possit cogi ad auxiliandum in iure. De hoc est casus extra de malefi. c. 2. Sed dubium est, nũquid ipse iudex delegatus nõ solum maior ordinarij possit inuocare brachium sæcularis iudicis? Arch. in c. vt officium. de hære. in 6. ꝙ non possit, hac ratione, quia si posset, tunc apponeretur in literis, ꝙ posset inuocare, & tunc frustra apponerentur illa verba, dicunt fuisse glo. Ber. in c. plerisq;. de offi. ord. Pro quib. potest inuocari. Io. And. in c. significasti. de offi. ord. Host. c. j. eo. titu. Spec. in tit. de iud. dele. §. sequitur. ver. sed nunquid potest. plenius Fed. in con
4 si. 158. Superest videre de natura huius dictionis tm̃. † Bart. hic addendo ad eum pro pleniori declaratione, ꝙ ista dictio dupliciter in iure ponitur, affirmatiuè, & negatiuè. Idem de qualibet taxatiua, vt solum, dumtaxat. Primo casu tripliciter capitur, aliqñ relatiuè hoc modo, Titius multum studet, & tm̃ Sempronius. l. tm̃. de ser. cor. & l. 2. §. j. ĩ. ne quid in lo. pub. Aliqñ q̃titatiuè, puta tm̃ studuit Titius demõstrata q̃titate. Auth. de test. & ea quę pa. §. vnum si quidem. Institu. de suc. in prin. Aliqñ in st, hoc est, tm̃ pro tãdiu, hoc modo tex in l. si seruus. §. cum seruus. de stip. ser. Alio modo inclusiuè, hoc est includẽdo id, quod ponit tm̃, & oĩa præter posita excludendo. Aliqñ nullo modo includit, & aliqñ aliqua includit, aliqua excludit, vt l. ob æs tm̃. de præd. & in l. serui & filij. de fur. & l. nõ erit. §. dato. ĩ. de iureiu. Ex hoc pone, quis constituit procuratorem tm̃ ad agendum, nunquid videatur ad defendendum. Rñ. tẽr constitutus ad agendum, videtur etiam constitutus ad defendendum. l. sed & hæ. §. defendere. de procu. vr̃ tñ ꝙ non, pp dictionem taxatiuam, vt in c. cõstit. extra de procu. Contrarium ego concludo per tex. in cle. exiui. §. cum autem. de ver. sig. nec ob. c. constitutus, quia habet rationem diuersam. Ex hoc sequitur dubiũ, an testis qui deponit per dictionem tm̃, negatiuam astruens, puta. sit articulus talis, ꝙ talis tm̃ possedit 10. annis. Bar. dicit ꝙ nihil probat, quia eo ipso ꝙ dicit tm̃, vr̃ negare. Pro eo vr̃ casus in c. cum ecclesia Sutrina. extra de cau. posses. & prop. Tu dic, ꝙ aliqñ ista dictio taxatiua tm̃ adijcitur assertioni testis ipsius, aliqñ rei super qua deponit. Primo casu propter sui probationem statur. Exemplum, dicit talis, dico me in ista materia me tm̃ scire. no. glo. Instit. de act. §. aliç. Scdo casu verum est, quod Bar. dicit, s. ꝙ probatio ipsius est nulla. Fallit in vno casu, qñ. s. cessaret ratio Bar. vt quia per rerũ naturam caderet in assertionẽ ipsius, puta. quia talis vicinus meus possedit per 10. annos, per l. j. §. j. de iti. actuq; pri. in Auth. de hære. & Fal. §. si vero desinit. in ver. idem. Sequitur aliud dubium, s. dicit debitori creditor, da mihi decem tm̃, vide gl. in l. rationes. C. de proba. Sed quid si debitor dicat, accipe 10. quæ tibi tm̃ debeo, creditor recepit, nunquid hæc verba iuncta cum patientia creditoris inducãt confessionem in his 10. dicas ꝙ non. De hoc in l. si quidem. in 2. respon. C. de transact. in l. si cum dos. ff. rerũ
5 amo. Ex his habetis, ꝙ statutũ † loquens per verba taxatiua extenditur ex identitate rationis. Breuiter dic, ꝙ aliqñ loquitur in casu fauorabili, & extenditur, vt per glos. C. de sacrosan. eccle. l. illud. aliqñ in casu odioso, & tunc minime. Glo. in l. 2. C. de pa. qui fil. distra. Ita intellige, quæ no. Bar. in l. si ꝯstante. ff. sol. mat. Etiam habetis, an ista dictio excludat ius accrescendi, puta si testator dicat instituo Titium in ro. l. Lucius. §. qui habebat. ĩ. ad Trebel. modo debes scire, ꝙ qñ ponitur negatiuè, puta non tm̃, tali casu nãlr affirmat id quod ponit, vt includat id, de quo minus videbatur inesse. l. non tm̃. de pet. hęre. exemplum, non tm̃ Rex, sed Comes vrbem capere potest. Quærit glo. quis lucretur pęnã. Dic ꝙ fiscus. l. mulctare. C. de mo. mul. & c. j. quæ sint reg. in vsi. feu. Scdo quęrit qua actione agitur. & dicit ibi facti. Nunc est quęrendum quo remedio potest peti hæc pęna imponi. Respondetur, duplex est remedium, s. actio in factum, quia hoc est prætoris ed ictũ, & ex eo oritur hæc actio. l. quoties. de præscri. ver. Scdo iudicis officium. l. quod minor. in fi. ĩ. de minor. Item
6 quæritur, nunquid iudex † habeat necesse imponere mulctam. vr̃ ꝙ non, quia non est necessarium quicquid iudicis potestati cõmittitur. l. non quicquid. ĩ. de iud. Contrarium dicas, certum est enim ꝙ iudex vnicuiq; iustitiam facere tenetur, alr punit, vt in Auth. vt diffe. iud. in §. si vero. & in auth. statuimus. de epis. &
7 cle. Restat quærendum † quot sint pęnæ, vel mulctę, quibus cõtumaces puniuntur. Primo dicas denegando audientiam. l. sed & si per prætorem. §. sed si cum decreto. ex quib. cau. ma. in gl. quam limito qñ ipse cõtumax agit via iuris cõis. secus si via specialis priuilegii, per tex. in l. si minor, etiam quasi contumax. ĩ. de mino. Item per capturam personæ, in l. cum eo. ĩ. ad leg. Iuliani. l. consentaneum. C. quõ & qñ iudex. & l. plerisq;. ĩ. de in ius voc. Item puniendo per captionem pignorum. l. debitorib. ĩ. de reg. iur. l. ex hoc rescripto. §. quia ergo. ĩ. de ven. inspic. Item per missionem in possessionem bonorum cõtumacis. l. Fulcinius. ĩ. ex quib. cau. l. 4. §. si forte. ĩ. de dam. inse. Vlterius quærit cuius electione sit eligenda? Vnum ex ijs remediis dicas iudicis, & si non sufficiat vna, põt mulctari scdo & tertio, vt in c. qñ frequẽter. ad fi. vt li. non ꝯtest. & vltra tertiam non licet. l. eos. C. de modo
8 mulct. † Item quæritur qualiter ipse iudex procedere debeat ad impositionem multæ, nunquid requiritur citatio in sniã, in qua mulcta imponitur? Bart. hic & in l. 2. ĩ. si quis in ius voc. nõ ier. ꝙ requiratur noua citatio, arguendo in imponenda mulcta requiritur causæ cognitio, puta requirit, vt ego cognoscam an aliqua excusatione possit tueri, sed vbi causæ cognitio requirit, requiritur & citatio, l. si deserta C. si propter publicas pẽsitat contrariũ dicit allegans But. in l. ne quicq̃. §. vbi decreti. de offi. procõsul. Alleg. Inno. in c. querelam. de procu. Idem dicit Bal. in l. terminato. C. de fru. & lit. expẽ. Tu dicas, aliqñ tractamus de puniẽdo contumacem volentem respondere in præsentia iudicis manifestè, tũc procedat sine noua citatione. c. j. de iudi. præsens enim citari non debet. Io. And. in c. fi. de cle. Aliqñ tractamus de mulctãdo absentem contumacem, de quo est dubium an possit excusari, & tunc teneo opi. Bar. ꝙ requirat citatio. Hoc etiã firmo per Fed. in consi. 104. Ad idem no. in c. consuluit. de offi. deleg. Vlterius quærit, nunquid requirat processus ordinatius ad impositionem mulctæ? Respon. aliquando quærimus de puniẽdo contumacem ab illo iudice, coram quo fuit cõtumax, & tali casu non requirit, quia est notoria contumacia, & in notoriis non obseruatur ordo. c. ad iniuriam. de iureiu. Aliqñ non constat, & tali casu requiritur, vt l. iudices. C. de iudi. l. si pacto quo pęnam.
9 de pact. † Item in petitione mulctæ, quam fecit fiscus, nunquid summariè procedatur? videtur ꝙ sic. sed cõtrarium est verum: Nam etiam in eo quod nobili officio petitur, requiritur ordo iudiciarius, etiam in factum. Et ꝙ in causis fiscalibus requiritur pro-

processus, habetur in l.j.C.quib.ad con. præd.ac. non li.lib.11.
sed recurratur ad aliquos casus, quos non dico nunc.

SVMMARIVM.

1 *Extremum dupliciter in iure consideratur.*
2 *Contumacia procuratoris non afficit dominum, nec tutoris vel curatoris pupillum.*
3 *Iudicium multas partes habet, quapropter multoties in eo delinqui potest, & multipliciter.*
4 *Iudex an possit mulctare tantum partes principales, vbi etiam accessoriȩ deliquerunt.*
5 *Iudex an possit mulctare partes ante causæ cognitionem.*
6 *Citatus ter vel pluries pœna in qualibet citatione apposita, an vltimo comparens cuiuslibet citationis pœnam euitet.*
7 *Iudex an possit mulctam remittere in præiudicium fisci.*
8 *Procuratoris contumacia quando noceat domino.*
9 *Contumacia vsufructuarij an taciturnitate procuratoris domino nocere debeat.*
10 *Contumacia procuratoris an sit sufficiens ad excommunicationem inducendam.*
11 *Contumacia procuratoris an actionem restitutionis inducere possit.*
12 *Inobediēs iudici in principio litis, an si in fine obediat, nihilominus veniat puniendus, aut contra.*
13 *Iudicium ordinarium an partes habeat.*
14 *Inobedientia in qualibet parte iudicij commissa, est punienda.*
15 *Contumax an audiatur appellans, & an contumacia procuratoris in appellando noceat domino.*
16 *Confeßio procuratoris an præiudicet domino? Item an confessio prælati noceat ecclesiæ.*
17 *Confessum non posse appellare, an & quando sit verum.*
18 *Renunciatio appel facta per procuratorem, an præiudicet domino.*

§.Is videtur. Inobedientia in quacunque parte iudicii, seu iurisdictionis cōmissa punitur,
& ex inobedientia procuratoris, tutoris, vel curatoris ipsi puniū-
tur, non autem dñi. Et pena huius edicti tam petitor, q̃ conuen-
tus afficitur. h.d. vsq; ad fi. l. Nota in ver. extremum. s̃m vnum
1 intellectum, † q̄ extremum dr̃ esse duplex, vnum, s. principium,
q̄ est citatio, cuiuslibet iudicij initiū, & dr̃ extremum a quo. Est
aliud extremum, s. s̃nĩa, quæ litium finis est. C. de iudi. l. rem nō
nouam, & dr̃ hoc extremum ad quod. No. s̃cdo in §. si procura-
2 tor. q̄ † contumacia procuratoris, tutoris, vel curatoris non affi-
3 cit dñm vel pupillum, quod dic, vt plene. j. declarabit. † Viden-
dum est in quot partibus iudicij possit iudex offendi, & per q̄s
partes puniri. Dic q̄ habet multas partes. Aliqñ enim pars non
paret iudici non comparendo, tunc offendit. l. contumacia. j. de
re iudi. Aliqñ non paret, s. non patiendo venire missum in pos-
sessionem. l. si quis missum. j. ne vis fi. ei, & hoc casu poterit pars
puniri. Tertio in non restituendo, s̃m tenorem s̃nĩæ. l. quæ resti-
tuere. j. de rei ven. Potest & quarto offendi iurisdictio, si quis si-
ne sua licentia aliquam iurisdictionem exercet in alieno territo-
rio, vnde potest etiam iniuriarum agi c. ex parte. de verbo. signi.
Item & superuacuè appellando, quo casu non procedit̃ ad mul-
ctam. l. fi. in fi. C. qñ prouo. non est necesse. Sed dubiū stat in tri-
bus. Nunquid dr̃ iudex offendi, si iudex nō approbat suam sen-
tentiam. Dic q̄ non, vnde nō proceditur ad mulctam, sed ad ab-
solutionē. l. qui accusare. de eden. Item quid si dicat parti age, si
non agat, nunquid offenditur iudex, habes in l. si ea. C. qui accu.
4 non pos. l. diffamari. de inge. ma. Item † vides tex. q̄ iudex potest
mulctare partes principales litigantes, s. actorem & reum. Mo-
do queritur, an non principales sed accessoriȩ, puta testes, curso-
res possint puniri, si non compareant? dic q̄ sic per l. iusiurandi
religio. & l. si qñ. de testib. C. Hoc limitando declaro procedere
in ipso iudicio, quod habet ordinem non prorogatum. Glo. or-
di. in c. Romana. in ver. suscipe. iuncta cum tex. de foro compe.
in 6. Vlterius quæro, quid si penitus extranei offendant iudicis
iurisdictionem, nunquid mulctari possint? dicēdum q̄ sic. quia
datur duplex iudicium ciuile, videlicet actio pecuniaria. proba-
tur. j. de eo per quem fa. & j. ne quis. Item criminalis accusatio,
in Auth. vt diffe. iudi. §. arripiant. Sed an delegatus poterit tales
excōicare, habes in c. j. & c. sane. de offi dele. nec mirum in dele-
gato, quia cui iurisdictio data est &c. Sed pone sunt plures colle-
gæ in iurisdictione insolidum oēs exercentes, an vnus ex his im-
pediat alium collegam, vel dñm in dñio parem. Bar. q̄ sic. sed q̄-
rium est verum, quia par in parē &c. l ille a quo, §. tempestiuū.
j. ad Trebel. l. nam & magistratibus. de arb. de hoc tñ est glo. or-
di. in c prudentiam. de offi. deleg. Adde in aliis locis. Idem Barr.
voluit in l. inter tutorem. de admini. tut. & l. si quis violauerit. j.
de rer. diuisio. nec ob. d. l. si quis. quia priuatus fuerat dñio suo
5 ex sorte. Restat † deducere materiam nostrā ad quotidiana du-
bia. Ecce præcepit iudex, q̄ pars compareat coram eo sub tali pȩ-
na, si intra terminum non venit, an inciderit in pȩnam, adeo q̄
fiscus poterat sibi applicare & exigere pȩnam? vr̃ q̄ sic, cum inci-
derit in pȩnam, & pȩna applicatur fisco. l. tutor qui repertoriū.

§. idem solent. de admi. tut. l. 3. §. pe. j. vbi pup. educ. deb. Ad idē
tex. in c. 2. de testi. cog. & c. præterea. de appel & glo. in l. obliga-
tionum fere. §. conditio. de verb. sig. Contrariū est veritas ex eo,
quia dicta mulcta est indicta absq; causæ cognitione, vt l. hæc sti-
pulatio. C. de sen. & in l. programma. C. commi. vel epist. & q̄ñt
nulla est, & s̃nĩa parit actionem. No. Innoc. in c. cum venissent.
de in integ. resti. & c. ad aures. de pȩn. Et q̄ sit verum. Bart. ita te-
net in prin. huius l. & Spec. in tit. de sen. §. species. ver. quid si iu-
dex. & in tit. de contu. §. ego hoc confirmo. quia s̃nĩa non potest
præcedere factum. l. tam ex contractib. de iudi. & sic anteq̃ pars
esset q̄tumax, mulcta fuit imposita, & sic præcessit factum. Sed
circa prȩdicta limita esse verum, nisi iudex verisimiliter timeret
veram cōtumaciam sequi. vnde facit d. c. præterea requisisti. &
c. 2. Sed aduerte quia opus est noua q̄demnatione, & sic de no-
uo est citandus. l. 2. § i. j. si quis in ius voc. non ierit. Ad aliud, s. si
pars non compareat absq; eo, q̄ eum cites, pronunciabit iudex
6 in casu mulctam imponendam de nouo. Item dubium est, † iu-
dex sic dicit, cito te primo si non comparueris incides in tātam
pȩnam. similiter secundo & tertio, si circiter prima & secunda
vice non cōparuit, sed tertia vice, nunquid ab eo exigi possit pȩ-
na incursa in prima & secunda vice? vr̃ q̄ sic. Sed q̄rium est ve-
rum, q. s. per vltimam euitet oēm pȩnam. Spec. in tit. de contu.
§. nunc dicamus. ver. sed quid si in vltimo termino respectu fi-
nis, ad quem citauit. & l. fi. de eo quod certo loco. & l. Celsus. de
7 arbi. Item quæritur nunquid † iudex possit mulctam remittere
in præiudicium fisci? vr̃ q̄ non, quia functus est officio suo. Nihi-
lominus q̄rium verum est, quia ratione inopiæ poterit remitte-
re. l. eos. C. de modo mulct. & l. illicitas. §. fi. de offic. præsi. Item
nunquid a tali s̃nĩa poterit appellari? dic q̄ sic. l. vt in mulctis. C.
de appel. & l. si qua pȩna. de verb. signi. Venio ad §. procurator.
8 † Quæro an & qñ contumacia procuratoris noceat dño? Dic q̄
in hac materia notanda sunt duo principaliter. Aliqñ enim in-
iungit̃ dño, aliqñ procuratori. Primo casu. s. ad quod faciēdum
constituit procuratorem. l. si tutores. j. man. bene facit l. non di-
stinguemus. §. pe. j. de arbi. Fallit nisi procurator q̄stitutus ad id,
quod dño iniunget̃, fuerit impeditus certa iusta causa. l. cum a
matrib. C. qui pe tu. Facit ad hoc. c. significasti. de pig. tu adde. l.
si præses. de appel. Bene facit. l. si vehenda. §. idem. j. ad leg. Rho.
de iac. Aliqñ procurator est cōtumax in eo, quod sibi iniunctū
est. & tunc aut est certum talem contumaciam cadere in contē-
ptum prætoris, & tunc aut quærimus an noceat dño in his, quȩ
sunt parui præiudicii. Bar. in l. eum qui res. C. de procur. & l. sed
& hæ. j. de procura. dicit quod tunc nocet. Aliqñ quærimus, an
noceat in his, quæ sunt magni præiudicij. & tali casu dicēdum
est q̄ non noceat dño, sed procuratori. Fallit nisi dñs sciuerit, &
non purgauerit eam. tex. in c. j. in fi. extra vt li. non q̄test. Probat̃
in l. 2. C. de erog. mili. anno. li. 12. Sed induco has regulas ad pra-
cticam, quia tu scis, q̄ qñ reus est contumax fit missio in posses-
sionem ex primo decreto, & hoc non concedit nisi solam detē-
tationem possess. nullam, & hoc fit vt tædio affectus r̃ndeat, vt l.
nullum officium. de rei ven. Quæro, procurator citatus contu-
max est in comparendo trina citatione, an possit q̄ constituentē
illam procedi ad missionem ex primo decreto? vr̃ q̄ sic, cum sit
parui præiudicij. Probatur in d. l. sed & hȩ. & d. l. quoties. de pig.
Spec. in tit. de primo & secundo decreto. §. restat videre &c. Ex
his resultat quæstio, q̄ talis missio est magni præiudicii, q̄a qui
petit se ex primo decreto inmitti in possessionē, si probauerit
de suo iure, peruenitur ad s̃cd̃m, quod est trãslatiuum dñij. Mo-
do quæro, an ex hac minima contumacia procuratoris fiat mis-
sio ex primo decreto in præiudicium dñi. Bar. in l. hoc amplius.
§. fi. ff. de dam. infe. allegat l. si cum vsusfructus. j. si ex noxa. cau.
9 agat̃. Nunquid † q̄tumacia vsufructuarii, qui est procurator dñi
proprietarij noceat dño? vr̃ q̄ non per l. j. §. fi. de ope. no. nun. &
in c. j. vt li. non q̄test. Bal. hic fuit in opi. q̄ria, q̄ contumacia pro-
curatoris noceat dño quo ad missionem ex s̃cdo decreto, quia
dñs debuit procuratoris solicitudinem considerare, in l. fi. §. ser-
uorum. j. nau. cau. & l. cōmodato. j. de mi. Respon. pro opi. Bar.
q̄a si talis procurator cōi fama erat diligentissimus, tali casu nō
nocet. l. argentum cōmo. Sc̃da ratio istorum est, quia q̄tumacia
procuratoris post li. q̄test. nocet dño. l. si procurator agit. j. de do-
li excep. Respon. q̄ hoc sit verum in his, quæ sunt parui prȩiudi-
cij, vt est hic tex. Sed ego considero tertiam rationem, quæ videt̃
eneruari totaliter, & debetis scire, q̄ positiones dant̃ post li. q̄te.
Modo tex. dicit, q̄ si post litem agēs dedit positiones in iudicio,
si ipse procurator sit contumax, facit haberi pro confessatis. c. si
post præstitam. de cōfes. lib. 6. etiam in his, quæ sunt magni prȩ-
iudicij, ergo sequit̃, q̄ præiudicat quo ad missionem ex s̃cdo de-
creto. Et si dicatur, & q̄ño r̃ndet̃ ad hunc tex. q̄ in mulcta etiam
post lit. q̄test. præiudicat̃ dño. Dic q̄ quȩdam sunt pȩnæ, quæ in-
currunt̃ per contumaciam extra processum, & tali casu non prȩ-
iudicat dño, sed in his, quæ respiciunt commodum agētis, tunc
præiudicat etiam in his, quæ sunt maximi præiudicij. Casus est

in

in d.c.si post præstitũ. Ad tertiam rationem.l.si eum vsusfructus. Rñdet,ꝙ procurator dr̃ dupliciter,s.pro constituto a lege,& pro ꝯstituto ab homine. Modo vsusfructuarius licèt sit procurator, quia a lege constituitur, in his, quæ sunt maximi præiudicij non præiudicat dño,sed contumacia constituti a dño debet præiudicare dño in his,q̃ sunt maximi præiudicij, præsertim in his,quæ concernunt fauorem dñi, ratio est quia mitius agitur cum lege, q̃ cum homine.l.Celsus.ꝟ.de arbit. Accipe similem procuratorẽ a lege cõstitutum,quia frater pro fratre,filius pro patre.l. sed & hæ.ꝟ.de procur. Canon. in c. videamus. sed processus factus à cõstituto à lege non nocet, nisi ratificetur à dño.l.3.§ si forte.ꝟ.de iudi. Sol.q̃q̃ fundauerim intentionem meam in c.si post præstitum.ꝙ ꝯtumacia procuratoris faciat haberi positiones pro confes.posset rñderi per l.si defensã.ꝟ.de proc.l.perinde.§.j.ꝟ. ad leg. Aqui.ꝙ illud resulret in præiudicium ipsius procuratoris. Et ex 10 † his sto cum Bar. nunquid ꝯtumacia procuratoris sit sufficiens ad excõicandum. Dic ꝙ non,nisi dñs sciuerit ipsam cõtumaciã, Casus est in d.c.1. vt li.non ꝯtest. sed dubium est in procuratore minoris contumace, etiam si minor sit, an sit sufficiẽs ad excõicandum. Spe.in tit.de contuma.§.nunc dicamus.ad fi. Et scias ꝙ minor sine authoritate tutoris nõ habet legitimam personam standi in iudicio rẽ, licèt bene sint aliqui casus vbi potest, puta in causis spiritualib. vel beneficialib. Glo. in c. ex parte.de restit. spolia.& in l.ait prætor.de mino.dicit, tali casu q̃n esse potest in iudicio præiudicat,quia in hoc casu tenet locum maioris. Si vero in casu in,quo non possit in iudicio stare,tunc aut loquimur in adulto,& tunc nocet.l.si minor.ꝟ.de bo.auth.iud. possiat etiam in his,quæ sunt maximi præiudicij in pupillo. Viso de contumacia iuncta cum sciẽtia minoris,modo superest,vt inducamus ad 11 aliam,s.† nunquid contumacia procuratoris sit sufficiens ad faciendum restituere expensas,c.j.de do.lib.6. Inno.in d.c.j. vt lite non ꝯtest.tenuit, ꝙ sit sufficiens ad faciendum condemnari q̃n imputat illegitimus idoneum. Spec.de execu.sent.§.sequit̃.ver. quid si procurator ecclesiæ, Bar.hic & Host.in d.c.j. Bar.dicit hic ꝯsilum,quia ꝯtumacia procuratoris non præiudicat dño in mulcta imponenda. In proposito licèt dederim mandatum generale,non dederim, vt esses contumax, hoc debet mihi nocere fm l.si se non obtulit.ꝟ.de re.iur. Nam aut procurator omisit id facere,ad quod faciendum tenebat̃ dño,& tali casu nocet.l.si pro curatorem.ꝟ.mand. Aliq̃n est contumax in faciendo id,quod tenebat̃ facere,tali casu sibi nocet per hunc tex. Spe.in d.§.de execu.sent.§.sequitur.ver.quid si procurator. idem dicit quod Bar. Ego dico ꝙ opi. Inno. probabiliter põt sustineri. Rñ.ꝙ ista duo, scilicet restitutio expensarum & impositio mulctæ sunt late diuersa,quia q̃n peto procuratorẽ puniri, peto id quod mihi non obest,& ex quo nihil cõmodi mihi resultat, sed si peto expẽsas, peto meum cõmodum & id ꝙ mihi abest,per tex.in d.l. si procuratorem.de doli excep.& rñdetur ad Bar.ꝙ bestialis fuit dñs, qui constituit procuratorem negligentẽ,nec est vera ratio Bar. in d.l. si se non obtulit. primo per text.in l. Iulia. C.q̃n tuto.vel procur.post li.ef.est do. Vnde sequitur,ꝙ semper oĩa ipse facere teneatur. Ad intellectum magnæ glo. dic ꝙ in iudicio vel iurisdictione vilissimum est principium,id est citatio. Instit.de pę. teme.litig.§.fi.& in cle.2.vt li.pen,maximum est nõ parere sententiæ. Hoc improbant aliqui dicentes,ꝙ nihil est vile in iurisdictione, vel nimium.& ideo Bal.dixit extremum idest vltimum, 12 scilicet in ipsa executione,in qua inobediens puniet. †Item vult Bal.ꝙ si non obediat quis principio, dummodo in vltimo obediat,nõ causatur ꝯ eum mulctæ impositio, sed ꝯ eum instar de ver.veluti,vbi vr̃ velle tex. ꝙ inobedientia prima, vt vltima noceat, quod & ipse tenet. Sed hoc non habet locum in actore & reo,ergo opi.sua mala. Rñdetur saluãdo, ꝙ possibile est exequi ꝯ actorem si cõdemnetur,sed potest impugnari ex eo,quia si vltimo puniretur inobediens,sequeretur,ꝙ reus teneret̃ ad totale interesse actoris, sed hoc est falsum, vt ꝟ.dicam, ergo &c.quia in §.si datur actio ad æstimationem & ad interesse,rñdet Bal.ꝙ licèt non puniatur vt hic, aliter tñ puniat̃, vt l.qui restituere.ꝟ.de rei vend.sed oĩno est falsa lect.sua per tex. si quis in ius voc.non ier.vbi tex.loquitur de inobedientia circa primam partem iudicij.Item ꝯ eum glo.in c.querelã.de procur.& in c.q̃m ꝯ falsam. de prob.Legistæ in auth.qui semel.C.q̃uo & q̃n iud.vbi inobedientia cõsistẽs in prima parte iudicij punitur in expensis, quare Io.posuit aliam lect.dicens,extremum,id est, primum & vltimum fm Philos.vt patet,quia iuriscõsultus in ver.veluti. ponit exemplum de prima parte, & exponit vindicari,id est vinci. De vltima patet in ver cæterum. Quæro quid de medio? Rñdet gl. Et de his,quæ sunt summaria non est dare medium. sed glo. reprobat,quia etiam erit dare nedum vnam,sed duas vel tres citationes ex contumacia, quare quis mittitur in possessionem. Ex hac igitur gl.no.ꝙ ad hoc, vt sic quis mitti possit in possessionẽ, requirit̃ nedum vna citatio, vt l.denunciare.§.2.C.de his qui ad 13 eccle.confug. †Sed quid dicemus in iudicio ordinario, vbi requirit̃ lit.ꝯtest. vbi dicit glo. ꝙ non est dare mediũ.quia principium procedit vsq; ad fi. nec est separatũ a principio & fine. exemplũ in linea in medio pũctuata. vnde ex hoc no.ꝙ principium est illud quod extendit̃ vsq; ad medium,& sic intelligo statutum requirẽs officialem quid facere vsq; ad medium officij, & de hoc Bar.in l.2.ꝟ.de fur. Bal.in rub.ꝟ.de rer.diui. Vlti.gl.trãsit ad quartam & quintam lec.intelligendo a principio.§.is vr̃.vsq; ad ver. cæterum.de principio iudicij,& ver.cæterum,de medio iudicij. Nam potest iudex partes cogere ad li.ꝯtest.vt d.auth.qui semel. inobedientes testes puniri, vt l.si q̃n.C.de testi. Item intelligit gl. ver.is vr̃.de inobedientia vltima.ver.veluti,de medio.ver.cæte- 14 rum.de principali. Conclude ergo ꝙ inobediẽtia † in qualibet parte ꝯmissa punit̃. Gl. querit,quę sit dr̃ia inter hunc tit.& tit.ꝟ. si quis in ius &c. Adde ꝙ ille loquit̃ solum de inobediẽtia commissa in prima parte iudicij,hic de qualibet. His expeditis declaro glo.quid velit facere dum loquit̃ de actione certi, vel incerti, debes scire,ꝙ in satisdatione de iudi.stipulat̃ q̃s sibi dari in casu,quo nõ stet̃, ex quo orit̃ actio ad interesse. Certum est.n.ꝙ id quod promissum est incertum est anteq̃ debeat. Capio nunc aliqua addenda ad §.si procurator. Nunquid contumacia procu- 15 ratoris noceat dño in appellando.† Debes scire, ꝙ ꝯtumax non audit̃ appellãs.l.ex ꝯsensu.§.fi.de app.& l.& post edictum.in fi. de iudi. Modo procurator ꝯstitutus ad agẽdum ꝯtumax fuit,an auferat dño ptãtem appellãdi? dic ꝙ non in d.c.j.vt li.non ꝯtest. Item decidit̃ alia q̃o, nunquid cõtumacia procuratoris auferat ptãtem dño appellandi, si 10. dies fuerũt elapsi per negligentiã procuratoris. Bal.in d.auth.hodie. & l.ab eo. C. q̃uo & q̃n iud. tex,habes singularem in §.fi.ꝟ.q̃n app.sit ꝙ dño nocet. Vlterius 16 quærit Bal.an † ꝯfessio procuratoris præiudicet dño. De hoc tetigi superius allegando.c.2.de ꝯfes. Cy.& Bal.in l.vnica.C.de cõfes.& Legistæ in l.2.§.quod obseruari.de iur.cal glo.in d.c.aliã. & in c.suborta.de re iud.Spec.in tit.de ꝯfes.§.postremo. ver.nõ per procu.in tit.deposi §.nouo.ver.veruntñ.& ibi Io. And.c.auditis. Itẽ nunquid ꝯfessio prælati præiudicet ecclesiæ:de hoc Canonistæ in gl.c.dudum.de ele.& c.presenti.de test. Duo addo in quib.ꝯfessio procuratoris non est ita dño præiudicialis,sicut facta per semetipsum. Nã facta per dñm præiudicat in quolibet alio iudicio.l.cum antea.C.de arb. secus in procuratore. Spe.in tit.de ꝯfes.§. videndum.ver.nũquid procuratoris officio. & per 17 do.Ant.in c.2.extra de deci. Item rẽa est ꝙ † ꝯfessus non appellat. Nunquid hoc sit verum,an & q̃n in l.2. C.quor.appel. non recip.& in l.fi.C.de erro.aduo.& in l.qui sñiam. C.de pę. gl.or. in l.non tñ §.iussus.ꝟ.de appel. Canon. in c.cũ spãli.§. porro.de appel.& c. Romana.§.j.eo.tit.lib.6. modo ꝯfessio auferat beneficium appẽonis,q̃n est facta per semetipsum, secus est per procuratorem. De hoc per do. Ant.in c.tua.de cohab.cleri.& mul. & de hoc tex.in d.l.2.in ver.voce etiam propria,à contrario sen 18 su. Vlterius quæro † an renunciatio facta appellationi per procuratorem præiudicet domino. Bal.in l.fi.§.fi.C. de temp.app. Vlterius an illa renunciatio exceptionibus dilatorijs,peremptorijs præiudicet. Bart.de hoc in l.si fraudator. de his quæ in fraucre. & in l.si quis delegauerit.ꝟ. de noua. & Bal.in l.pactum. C. de pact.& in c.cum olim.de offi. delega.

SVMMARIVM.

1 *Remedia ex edicto, si quis ius dicenti, varia varijs oriri.*
2 *Fiscus, cui pęna contumaciæ applicatur, non habet respicere contumaciam, sed tantum pœnam ei applicatam.*
3 *Interesse quadrupliciter considerandum.*
4 *Actio per quam fiscus mulctam petit, vnde oriatur.*
5 *Sententia lata super mulcta an sit reuocabilis.*
6 *Sententia interlocutoria an quandoque actionem in factum pariat.*
7 *Expensæ petenda ratione victoriæ petuntur iudicis officio, secus de petendis ratione contumatiæ.*
8 *Expensarum appellatione non veniunt damna, nec econuerso.*
9 *Contumacia, vel inobedientia leuis non est leuiter punienda.*
10 *Iudicem posse denegare audientiam ob cõtumatiam qualiter sit intelligendum, aut ob contumaciam positionem haberi pro confeßata.*
11 *Causa quæcunque etiam iniusta excusat a vera contumacia.*
12 *Contumacia est delictum, & an possit contumax corporaliter puniri.*

§. Non solum. Pęna huius edicti tam reum,q̃ actorem respicit, & ratione inobediẽtiæ seu cõtumaciç tenet̃ quis parti ad interesse,non ãit ad interesse torius causæ, fisco vero tenet̃ ad pęnã, cuius petitio annalis est, & in hæredẽ trãsit. h.d. vsq; ad finem, fm intellm magis cõem. Vel sic fm alium ẽt verum. Pęna quæ ratione inobedientiæ debet̃ fisco,nõ ꝯsideraũ fm fisci interesse, sed tanta debet̃ q̃a in iudicis sñia dicta est. Eius aũt pęna est annalis, nec in hæredem trã 1 sit. h.d.no. in §.hoc iudicium. fm cõem intellm.† Primo no.in hoc edicto oriri parti actionẽ in factum aduersus ꝯtumacẽ, per quam petit̃ id,ꝙ interest respectu particularis ꝯtumaciç cuiusli bet. No.in ver.seq. ibi vbi dicit, verum ẽt petitorẽ teneri. ex hoc edicto oriri scdm remediũ, quod ꝯpetit fisco, vt per illud petere

possit

possit pœnam sibi applicandam, iuxta l. mulctatum. C. de mo. mul. & in c. j. quæ sint reg. in vsib. feu. No. vlt. ex eodem permissum fiscale remedium annuale esse, & in hæredem non transi-
2 toriunt. No. vlterius ex eo. §. fnt quod totus loquit† in remedio fiscali, ꝙ in pęnis fiscalib. exigẽdis rõne ↄtumaciæ non ↄsideratẽ an ipsius fisci intersit ↄtumaciam nõ fore cõmissam, sed solum q̃titas penæ per iudicis sñiam declaratam, quia illa tota peti potest, & hoc est ꝙ dicunt verba literæ, non q̃ti interest, sed q̃ti ea
3 res est. Ad intelsin glo. magnæ dic, † ꝙ interesse dupliciter ↄsideratẽ. Vno modo quoddam interesse dr̃ cõe, quoddam singulare, quoddam totale, & quoddã particulare. Singulare resultat ex singulari æstimatione, videlicet 10. ob quam ipse debebat centum. Cõe est, vt puta quia res cõi estimatione valet 10. & causatẽ a singulari. Item aliud totale, & id respicit totam rem in iudicio atq; eam deductam. Item alind particulare iudicium, s. q̃ri mea interest. te non fuisse contumacem. Item præmitto, ꝙ iurm in litem est illud, per quod æstimatẽ res in iudicium deducta fm singularem
4 affectionem rem illam petentem. No. ex gl. ꝙ actio† in factum, per quã fiscus petit mulctant oritẽ post sñiam latam in ipsum ↄtumacem de mulcta. Iac. de Are. fuit in opi. ↄtria, ꝙ non solum hæc actio oritẽ fisco post sñiam, sed ẽt vt petatẽ imponi ratione ↄtumaciæ. hæc est falsa. Probatẽ vbicunq; a lege verba proferunẽ, ibi ex illa lege oritur iudicis officium. l. si soror. in fi. C. de colla. l. quod si minor. Quia aũt pro imponenda mulcta verba proferant a iudice, probar in prin. dum dicit oĩb. magistratibus, quia si non esset sñia fm Iac. de Are. sequeretẽ, ꝙ sñia mulctæ esset diffinitiua, quod est falsum. Probatẽ, quia vbicunq; proponitẽ actio in factum requiritẽ sñia diffinitiua. l. iudices. C. de iudic. & j. eo. l. si minor. & l. prolatam. C. de sent. & ꝙ hoc sit falsum probatẽ. Diffinitiua per iudicem lata siue bene, siue male nõ potest retractari, vt l. iudex. §. fi. s. de off. præsi. sed interlocutoria potest reuocari. c. cessante. extra de appel. Cõcludo ꝙ actio in factum
5 pp mulctam exigendam oritẽ fisco post sñiam. Scd̃o † ꝙ sñia lata super mulcta est reuocabilis. Debitis scire, ꝙ ex qualibet sñia diffinitiua actio in factũ nõ iudicatẽ. l. actori. C. de reb. cre. l. fi. l. mi-
6 les. de re iudi. & l. prætor. j. de iudi. † Sed nunquid oriatẽ ita ex interlocutoria. Hic sunt tres opin. Prima est, ꝙ ex ipsa interlocutoria oriatẽ actio in factum, sicut ex sñia. Bar. in l. a diuo Pio. §. j. j. de re iudi. & l. si postulauerit. §. si liber homo. j. de adul. Allegat ad hoc probandum. l. si quis missus. j. ne vis fiat ei gl. in l. si quis ex argentariis §. j. de eden. & l. cum quærit §. si plures. j. de fideicõ. lib. Scd̃a opi. ↄtria. ꝙ non pariat actionem. glo. in clem. si. de appel. Et fortificatẽ sic, ↄtriorum eadem est disciplina. l. inter stipulãtem. §. sacram rem. de verb. obli. sed ex sñia interlocutoria non oritẽ executio rei iudicatæ, quæ est ↄtrium actionis. l. sin aũt. §. fi. j. de neg. gest. Tertia opi. Bal. dicit ipse, ꝙ quædam interlocutoria habet vim diffinitiuę, & ex ea oritẽ actio. l. cum non solum. §. necessitatem. C. de bon. quæ lib. l. si debitor. j. de iudi. & l. 2. j. de ↄfessis. Vnde ↄclo est, ꝙ sñia lata tenet, vt in confessum habeam actionẽ. Subsequitẽ ẽt ꝙ alia est sñia interlocutoria, quæ non habet vim diffinitiuæ, & ex ea non oritẽ actio. Ita est casus in d. cle. vlti. Et rñdetẽ ad hanc glo. ꝙ ipse fiscus non habet actionem exigendi mulctam pp sñiam ipsius iudicis, sed oritẽ ex edicto prætoris pp sñiam iam latam. Et vt habeatis plenam notitiam dicatis, vt per Bal. ꝙ aliqñ sñia interlocutoria habet vim diffinitiuæ, & sto cum eo, aliqñ non habet vim diffinitiuæ, & tunc si sñia lata est interlocutoria plena cognitione præmissa, oritẽ actio. c. cum dilecti. ad fi. de ele. Quædã est, quę summatim fert, & ex ea oritẽ actio, & non tñ efficax, quia exceptione elidi potest. Exemplũ, si filius petijt alimenta, modo post mortem patris petit hæreditatem, an sñia prima faciat fidem in alia? certè non. l. si quis a liberis. §. si vel parens. de lib. agno. §. veniens. de testi. & l. si iudex. de his qui sunt sui vel alie. iur. No ex glos. super ver. expensis. ꝙ vbi quis expensas debet reficere ratione cõtumaciæ, non solum veniunt sumptus & expensæ factę per agentem, sed ẽt oĩa damna incursa ratione ↄtumaciæ ↄuenti. l. sancimus. C. de iud. & l. non
7 ignorat. C. de fruc. & li. expen. † Item ex eadem no. s. ꝙ licèt expẽsæ quæ petunẽ ratione victoriæ, petanẽ iudicis officio, vt l. seueriter. C. de excu. tut. glo. in l. terminato. C. de fruc. & li. expen. nihilominus expensæ, quæ petunẽ ratione ↄtumaciæ, veniunt pe-
8 tendæ per actionem in factum. Item ꝙ appellatione † expensarum non veniunt damna, & econuerso, quia glo. vnum separat ab alio. Bal. in l. vnde vi. in sua solẽni repetitione. vnum dico circa glo. ↄstat iudici, ꝙ quidã pauper veniens ad curiam stetit suis sumptib. pp ↄtumaciam ↄuenti in hospitio, an teneatẽ ipse specificè & determinatè. Dic ꝙ tali casu iudex declarabit. l. non ignorat. C. de fruc. & li. expen. Sed verum est, ꝙ post iudicis declarationem requiratur, ꝙ iuret se tm̃ expẽdisse. l. sancimus. & auth.
9 nouo iure. C. de iudi. No. ex alia particula † glo. ad quod spallegamus hunc §. ꝙ pp leuem ↄtumaciam, seu inobedientiam nõ potest iudex punire in æstimatione alterius causæ, seu ad perditionem. Et ꝙ sit verum adduco tex. in l. properandum. §. sin aũt reus affuerit. C. de iudi. vbi est tex. ꝙ iudex nunq̃ potest procedere ad ↄdemnationem pp maximam ↄtumaciam, nisi actor plenè probauerit de iure suo. Vlterius habes ex hac glo. ea, quæ notanẽ in l. sed si per prætorem. §. sed si dum decreto. j. ex qui. cau.
10 ma. † vbi iudex potest denegare audientiam per ↄtumaciam intelligendo de leui. Item habetis notare, ꝙ Legistæ habẽt in l. certum. ver. item is qui rem. j. de ↄfes. & in c. si post præstitum. e. tit. in 6. ꝙ ↄtumacia facit haberi positionem pro ↄfessata, intellige de graui ↄtumacia. Dic si ipse reus ad mandatum ipsius iudicis nolit positioni rñdere, pp ꝙ procedit ad diffinitiuem, vt est tex. fm vnam lect. in l. cessante. C. qũo & qñ iud. & leuis cõtumacia est, si absens citatus non ↄuenit, pp ꝙ non poterit ad diffinitiuã procedi, vt d. l. certam. & c. 2. de ↄfes. No. in fi. gl. magnæ, ꝙ cau-
11 sa † quęcunq; ẽt iniusta habet quem excusare a vera ↄtumacia, dũmodo habeat talem qualem colorem iustitiæ. Et ꝙ iusta excuset ↄtumaciam, probatẽ in l. ex consensu. §. fi. j. de appel. & probatẽ. Contumacia præsupponit dolũ, & iusta causa excusat quẽ a dolo, vt l. plagij. C. ad leg. Iul. de plag. & l. si seruũ quis. §. amouere. j. de acqui. hære. ergo iniusta causa habens qualem colorẽ excusat quẽ a dolo, vt l. j. in fi. de abig. & l. igitẽ. §. pe. j. de lib. cau. Scd̃o no. ex eadem, ꝙ vnum remediũ, quo punitus est verus cõtumax, nõ tollit aliud. Et ꝙ sit verũ probatẽ per Cano. in c. qm̃ frequenter. ad fi. vt li. non ↄtest. & c. 2. de do. & ↄtu. Legistæ in l. qui legati. C. vt in pos. leg. bene facit l. eos. C. de mo. mulct. Item
12 no. in ver. meram pęnam. cum glo. † ꝙ ↄtumacia est delictum. Concordat l. si filius. in ver. succurrendũ. de interrog. act. in glo. Doct. allegant l. omne delictum. in princi. ver. contumacia. j. de re milit. ego allego, vt supra probaui, & in l. j. §. nunc tractemus. j. de tu. & rat. distrah. ꝙ dolus est delictum. Cano. habent glo. cõtrariam in c. ex literis. de consti. Nunc quæro, nunquid cotumacia possit corporaliter puniri? certè non, sed pecunialiter. glo. 3. q. j. & C. qui accu. non pos. l. data. Nunquid valeat statutum, ꝙ pro cõtumacia adhibita in accusatione pęnæ, imponatur pęna personalis, posito ꝙ aliàs non cõstet de delicto. vide c. veritatis. de do. & contu. Bal. in l. j. §. iniuria. de pace iuramen. firman.

De in ius vocando. Rubrica.

Continuatur tali ordine, quia Iurisconsultus dicturus est de iudicijs, & quia citatio est prima pars iudicij, ideo de ea præmittit. Ex quo no. ꝙ licèt cõtinuatio fiat ad proxima, vt l. 2. s. de sta. hom. & hoc qa debet fieri ad superiora, nihilominus potest fieri ad inferiora remota, vt hic est glo. Item limita. d. l. 2. nisi essemus in capite libri. Glo. in rub. de condic. furti.

S V M M A R I V M.

1 *Citatio dicitur quoddam præparatorium defensionis, nec in alium finem fit, quàm videndæ iustitiæ.*
2 *Verbum, respondere, & verbum, comparere, æquiparantur in iure.*
3 *Libelli oblatio an sit processus initium, an citatio.*
4 *Libelli oblatio an parte non citata procedat.*
5 *Libellus an possit offerri die feriata.*
6 *Processus coram reo aliter non citato deductus an sit validus.*
7 *Reus non citatus an cogatur, si præsens sit, libello respondere.*
8 *Citatus an teneatur respondere, non constito de commissione citantis.*
9 *Testes an debeant citari ad deponẽdum, & si sint præsentes iudicio, an præsumantur citati.*
10 *Citatus ab vno iudice an & quando debeat coram alio respondere.*
11 *Pontificis appellatione an veniat omnis clericus.*
12 *Familiare funus in ius non vocari, qualiter intelligatur.*
13 *Condemnatus in carcere pro vna causa, an pro alia iterum recondemnari possit ab eodem, vel alio creditore.*

L E X j. 2. 3. & 4.

IN ius vocare. In ius vocare non est aliud, q̃ reum, vt in iudicio cõpareat, citare, & personæ hic descriptæ in ius vocari de iure ciuili nõ possunt. h. d. vsq; ad l. quiq;. §. prætor ait. j. eo. Primo no. ex l. j. ꝙ
1 citatio † non fit in alium finem, q̃ comparitionis & vidẽdæ iustitiæ, vbi debet esse defensio, hoc est quoddam præparatorium ad defensionem. Quamobrem & Princeps, dũ de causa cognoscit eadẽ facere tenetur, qui non possit alicui defensionem propriã, aut ad illam præparatoria auferre. de re iudi. clem. pastoralis. & de cau. pos. & propr. c. j. & C. de leg. l. vlt. vbi est tex. iuncta glo. q̃q̃ dixerit do. Bal. ↄtrium. C. de appel. l. ne causas. No. in l. cum seq. Iurisconsultum ad pęnam prosequen-
2 tem eos, qui citari non possunt. No. duo ex gl. Primo, ꝙ † verbũ, rñdere, idem est ꝙ cõparere. Vnde si promitto tibi qñcunq; volueris rñdere, id est comparere. Gl. tñ in l. cum qui res. C. de procur. dicit, ꝙ aliqñ significat soluere, aliqñ comparere, & hoc nõ sine mysterio habuistis in l. si cõuenerit. quia drĩa est inter hæc verba, promitto ꝙ contentus sum, vt me possis conuenire Ro-

mæ,

mæ, Florentiæ &c. quo casu possum pœnitere, & promitto vbicunque soluere, quia hoc casu non possum pęnitere. Modo pone, dico promitto tibi vbicunque velis me interpellare, respondere, poteris me inuitum compellere. Si vero verbum, respondere, stat pro comparere, tunc potero declinare & pœnitere. Hoc Bal. sed male, quia etiam istud verbum stat pro soluere, igitur hoc casu non potero pęnitere. Dic ꝙ in dubio hęc verba dubia contra proferentem interpretantur. l. veteribus. de pac. Vlterius no. hic glo. s. ꝙ oblatio libelli nõ habet neces-
3 sitatem, per tex. in l. libertus. ĩ. eo. † Modo dubitatum fuit, an oblatio libelli sit initium ipsius processus & iudicij. Ista glo. facit, ꝙ non, quia certum est ꝙ citatio vniuscuiuscunque iudicij principium est, vt Instit. de pœ. te. litig. in fi. & cle. 2. vt lite pen. Item & alia ratione, quia qñ libellus offertur iudici est necessaria citatio partis aduersę, vt ĩ. dicam, ergo sequitur, ꝙ oblatio libelli non sit initium iudicii, licet quia libellus potest offerri iudici die feriata etiam in honorem Dei. Tex. sing. in l. 4. versi. nã & post sexaginta. ĩ. de adul. gl. illam allegat in l. j. C. de fer. Sed certũ est, ꝙ nullus actus iudicij die feriata fieri potest, vt l. dies festos. C. eod. ergo sequitur ꝙ citatio non sit initium iudicij. Vltimo probatur hęc conclusio in d. l. libertus. Sed obstat tex. in c. quoniam contra. extra, de probat. Respon. ꝙ verum est ꝙ libellus est de actis iudicij, scilicet quando est datus parti, sed non quando offeratur, ergo non est de actis iudicij. Ad eorum
4 declarationem videndum est, † nunquid oblatio libelli possit fieri sine partis citatione. Dicendum est ꝙ sic. Gul. de Cun. in l. edita. C. de eden. do. Anto. in c. j. de lib. obl. & Bar. & oẽs, in
5 rub. de in ius vocan. † Secundo, scilicet nunquid possit offerri die feriata. Omnes tenent ꝙ sic, per d. § sexaginta. Ita etiam gl. in d. l. j. C. de fer. Sed lo. An. in add. Spec. in tit. de libel. concep. § vnde videamus. in prin. concludit contrarium ex eo, quia libellus est ex actis iudicij, & responde ad §. sexaginta. ꝙ ibi fit speciale, quia res erat tempore petitura. Sed vbi periculum nõ est in mora, tunc die feriata non potest offerri. Ego dico aut quæritur, an oblatio die feriata possit fieri iudici. Dicendum est ꝙ sic. an quæris, an per iudicem possit oblatio fieri parti, cõtra quam libellus est datus. Tali casu sunt duæ opin. vna. xv. q. 4. c. placita. vbi dicitur, ꝙ non solum libellus offertur die feriata, sed etiam pars citati poterit. Host. in c. j. de lib. obla. & in c. 2. de dila. tenet ꝙ non possit die feriata dari copia parti. Ita Bal. in l. j. C. qui admit. & hãc puto veram, quia de actis ipsius iudicij, quia potest fieri die feriata, per d. l. dies festos. & sic puto ꝙ nõ possit fieri iudici, sed parti. Superest quęrere de aliqb. de
6 quibus Guiliel. & alij. s. † nunquid iudicium possit procedere reo præsente, non aliter citato. Super hoc Guiliel. Bar. & Bal. concluserunt non esse necesse citari, quia illa requiritur in absente. Ioan. An. idem in c. fi. de elec. lib 6. in nouel. & in titu. de sen. prola. §. quod autem. ver. & nota. D. An. in c. j. de iudi. Spec. idem in ti. de lib. concep. §. nunc dicendum. ver. & no. ꝙ quidã dicunt. alias, & dixerunt etiam quidam. & Bal. in l. a. Idictos. C. de app. & in l. 2. C. qũo & quando iud. Pro horum omnium cõclusione allego tex. in l. in causę. §. causa cognita. & in l. etiam.
7 §. fi. ĩ. de mino Succedit † alia quæstio. Est quis præsens cum libellus datur sine articulo, vel positione non aliter citatus, nunquid cogatur respondere immediate. Istud ponit Bal. in l. 2. C. qũo & quando iud. in l. si accusationibus. C. de accu. Ego dico ꝙ aut quis est præsens in iudicio ex causa diuersa ab illa super qua cogitur respondere. Tex. in l. 2. §. legatis. ĩ. de iudi. cũ sequ. ver. econtra. tex. v. q. 2. vocate ad causam. & no. xj. q. 4. certum. Aut quis est præsens non respectu causę alicuius, & tũc si vult respõdere potest. Sed si petit terminum ad deliberandũ, non debet cogi ad respondendum. Ita habetur in l. qui interrogat. ĩ. de inter. act. & auth. offeratur. C. de lit. contest. Tertio quæro, Aliquando quis est pręsens propter id, de quo queritur, & petitur vt respondeat, & tunc aut fuit præsens post datam copiam & cogitur rñdere. Vnde non poterit dilationem ad deliberate rñdendum. Ita probatur in l. si qñ. C. de dila. Aut quis est p̃sens pp hoc ipsum, sed nondũ habuit copiam, & tali casu nõ cogitur, sed terminus dandus est ad deliberate rñdendũ. Ita probatur in d. l. qui interrogatur &c. Modo quæro. Est præsens in iudicio, non tñ apparet vtrum fuerit citatus. Habetis tex. in c. bonę. el j. de elec. iuncta addi. Pe. de Saxonia. Archi. 4 q. 2. pro posuisti. Et do. Ant. in d. c. j. de iud. Bal. in l. 3. de cond. & demõ. Do. de Rota in decis. cccxlv. ꝙ præsumaẽ citatio. Ego adduco tex. in l. hrdes palam. §. in testamentis. ĩ. de testa. Limito tñ si ueniat a partibus longinquis. Sed vbi quis haberet domum ꝓpinquã, tunc non p̃sumitur. Do. Ant. in d. c. j. de iudic. Succedit
8 aliud dubium. † Apparet nuncium citasse & relationem fecisse, sed non apparet de commissione, vtrum præsumatur. Sup hoc diuersi diuersa dixerunt. do. Ant. in cap. j. ꝙ vbi apparet de citatione præsumitur cõmissa. Cy. in l. neminem. C. de exhi. reis. Bal. hic, & in l. cum clericus, C. de epis. & cle. Bar. in l. sciendum. de ver. obli. Tancre. in summa sua in tit. de cita. in x. q.
9 Item scias, ꝙ testes debent citari ad deponendum. † Modo ponẽ, si sunt pręsentes, nunquid præsumantur citati. Istud posuit do. Ant. in c. in nomine Domini. de testi. Ad distinctionẽ hui⁹ videndum est, nunquid tales, qui voluntarie veniunt sine citatione possunt deponere. Spe. in ti. de testi. §. qualiter. ver. volẽs ergo. d. Ant. in d. c. ĩ nomine Dñi. Legistæ in l. post legatum. §. is vero. ĩ. de his qui vt indig. Venio ad aliam glo. an, & quãdo officiales possint conueniri, in l. nec magistratus. ĩ. de iniu. & l. iubemus. ĩ. ad l. Iul. rep. Et Bar. in l pupillę. §. si quis ipsi prætori.
10 de noui ope. nunc. & l. pars literarum. ĩ. de iud. † Vlterius an & quando citatus ab vno iudice debeat coram alio respondere. Bar. in l. contra pupillum. ver. is qui ad maius. ĩ. de re iud. Ad idẽ in l. 2. §. qui exhibẽdæ. ĩ. de cust. re. Bal. in l. 2. §. si quis municipalis. ĩ. si quis cau. Cano. in c. si duobus. extra de app. vbi tex. & gl. Vlterius in l. quicunque. an & quando qui necessario habet scire ratione vnius iudicij possit ab alio citari, puta, quia sit in carceribus. Bar. concludit, ꝙ nõ possit citari, nisi iudex ignoret, argu. in l. quarta. alias quinta. ĩ. de re iudica. Hic dico contrarium per l. 2. ex quib. caus. maio. in glo. Et respondeo dum dicitur, ꝙ non potest apparere, quia debuit procu. constituerẽ, per l. Papinianus exuli. ĩ. de minor. & sibi imputet si procu. nõ constituit. Superest respondere ad hunc tex. & dicit, ꝙ hoc est verum, vbi quis citaret & immediate veniret, quia tunc non posset, quia non potest quis esse in duob. locis, vbi non successiue fieret, tali casu valeret citatio. Glo. in l. 3. §. qui exhibendę.
11 ĩ. de custo. reo. No. ex gl. ꝙ † appellatione pontificis venit quilibet clericus. de quo in l. munerum. §. patrimoniorum. ff. de mun. & hon. Item quærit alia glo. quis est, qui propter loci religionem se mouere non potest. Et dicit, ꝙ monachus, quando citatur ipse, vel abbas. Spec. in tit. de sta. monach. §. j. in prin. & versi. sed primo quæritur. cum seq. Aliqui Legistæ vt Bal. s̃. de adop. l. onera. Alia glo. in versi. causam, quæ dicit, ꝙ citatus ab vno non cogitur coram alio comparere. Et an & quando hoc sit verum? & quid si diuersis iudicibus? in c. si duobus. de appe. item c. cum parati. eo. titu. Specu. in titu. de cita. §. j. versi. item ꝙ uocatus fuit ad maius. Alia glo. in uersicu. funus familiare. Quærit glo. quid sit funus familiare, dic vt in ea. Quotautem sint necessarii, vt verbum familia verificetur? dic, quod plures numero. Ita est tex. in l. de testamento. §. vnicus. ĩ. ad Trebel. Et no. in l. fi. C. de ver. sign. Adiicio quædam particularia ad text. Dicitur hic, ꝙ illa quæ ad maritum accedit non potest in ius vocari. Quæro quid in alia muliere? dic quod quædam sunt mulieres regulares. De quo dic, aut quærimus de citatione verbali, & in ista debet respõdere per procuratorem, aut de reali, & hoc casu prohibitum est, vt seruetur muliebris honestas, vt l. j. & auth. ibi posita. C. de offi. diuer. iudi. in auth. no. io iure de custo. reo. Fallit, vbi inhoneste viueret, puta si meretricaretur ex hoc, quia cessat beata. Bal. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iu. Et alia ratione, quia Innocen. dicit legem imponere castis mulierib⁹, in Auth. qui. mo. na. ef. sui §. si non offensa conscientia. & l. quę in adulterium. C. de adul. in fi. Fallit secundo, vbi mulier posito quod honesta conueniretur ratione tutelę male administratę. Ita simpliciter Barto. in auth. matri & auię. ĩ. quan. mul. tut. offi. fun. po. & in l. si quis sub conditio
12 ne. ff de testa. tute. Vlterius † dicitur hic, ꝙ familiare funus non potest in ius vocari. Quæro, nunquid sit aliquod tẽpus ad hoc determinatũ. respondet gl. hic ꝙ intra octo dies. Tex. in auth. sed nec ante nouem. C. de sepul. viol. Item nunquid punitur aliqua pœna, qui tales in ius vocaret, habes in auth. item eum.
13 C. eodem titu. Item vides in l. quique. & l superiori. ꝙ † ille qui habet se sistere coram vno iudice, non potest ab alio vocari. Ex hoc Bar. quærit quis recommẽdatus est in carceribus pro vna causa a creditore, nunquid ex alia causa poterit recommendari ab eodem, vel ab alio creditore. Iste text. videtur suadere quod non, quia alius iudex non potest citare stantem in alio iudicio. De hoc remitto ad Barto. hic, & in disputatione sua, & in l. cum nummus. ĩ. de bon. auth. iud. possi. l. 2. §. si cum ca. deposi.

S V M M A R I V M.

1 *Parentum appellatione omnes in infinitum ascendentes comprehenduntur.*
2 *Mater, quæcunque sit, est a filio reuerenda.*
3 *Filio in prostibulo conceptus patrem habet incertum, licet matrem certam.*
4 *Dispositio legalis loquens de parentibus & filijs, intelligenda est ciuiliter.*
5 *Filios in ius patres sine venia vocare non debere qualiter intelligatur.*
6 *Filiatio quintupliciter potest considerari.*
7 *Filius naturalis, & legitimus quis dicatur.*
8 *Filiorum appellatione qui ueniant.*

§ Prętor ait. Certe hic describuntur personæ, quæ in ius vocari non possunt, nisi per prius a prætore petita licentia & obtenta. hoc dicit vsque ad leg.
1 adoptiuum. §. patronum. Nota primo in §. parentes. † quod in dispositione legis fauorabilis parentum appellatione omnes in infinitum ascendentes compræhenduntur. Ad idem

ĵ.de leg.præst.l.i.§.generaliter.ĵ.de ver.sig.l.appellatione.§.parentes.in materia vero odiosa parentum significatione atauus cõcluditur,quia hęc est eius stricta significatio & propria. ĵ.de gradib.l.Iurisconsultus.§.parentes. No.in ver.nec tamen. 2 †filium matri quantumcunq; luxuriose viuenti omnem debere reuerentiam. No.ibi,vulgo quæsitus &c. 3 †in prostibulo conceptum matrem habere certam, patrem vero incertũ.ad idẽ Insti.de suc.cog.§.vulgo.š.de sta.ho.l.cum legitime.alias Paulus.& l.vulgo, No.in l.parentes, ꝙ dispositio legis fauorabilis in se habentis rationem ex æquitate naturali surgentem parẽtum atq; filiorum appellatione comprehendat legitimos, & naturales tantum,vt C.de adul.l.hæc verba, & hic in gl. & ibi plene dicetur.No.in l.patris adoptiui. 4 †ciuilẽ filiũ parenti patris non nasci,quod dic vt in gl. declarabitur. No.in l.adoptiuum.legis dispositionem in se naturalem habentis æquitatẽ, de parentibus atq; filiis loquentis, ad ciuiles patres atq; filios extendi No.ex ea.l.& naturali patri reuerentiam deberi.vides hic tex.ꝙ appellatione parẽtum in materia fauorabili veniũt ascendentes in infinitum.In materia odiosa vsq; ad tritauum. hinc sumpta occasione quæro,quid appellatione patris contineatur. Dic quando materia est odiosa non comprehenditur auus.l.patri.cũ seq.ĵ.de adul.& in l.lege Iulia.ĵ.de ri.nu.in materia fauorabili venit auus,in d.l.appellatione, & l. soceri. & l. gener.de ver.sig.Hinc etiam sumpta occasione qui veniãt appellatione filiorũ,an nepotes.de hoc remitto ad tex. Insti.qui da.tu.pos.§.fi.& §.quid si filiabus.de tut.ad l.filij. & l.liberorũ. & ibi per Bar.de ver.sig.Bal.plenissime in l.Gallus.§.fi.de libe. & posth.& l.maximum vitium.C.de lib.præ.Hinc etiã quæro, an appellatione aui veniat proauus, & an appellatione nepotis veniat pronepos.remitto ad l.cum eorum. §.affinitatis. infra,de postul. & Bar.in d.l.Gallus.§.si eius.& d.l.soceri. & l.nurus.eo.ti.an appellatione matris veniat auia materna. Glo.est in c.si vero.el j.in c.pe.de sen.excom.an autem appellatione filij veniat nepos,vide l.filium habeo.ad Maced.& l si filius.eo. tit.& l.senatus.de ritu nup.Capio nunc materiam l.capientis, vt intelligo hanc l.dicentem, filios 5 † nõ in ius vocare posse patrem sine venia, hoc est sine prætoris iussu. & vlterius de filiis legitimis loquitur.Facio quinque distinctiones.quidam 6 † sunt ciuiles,legitimi,& naturales,quidam naturales tm̃,quidam legitimi tm̃.de his gl.ponit Insti.de adop.adde ꝙ ille est filius naturalis & legitimus, qui in matrimonio est conceptus & habitus.tex.est in l.filium diffinimus.de his qui sunt sui vel alie.iu. Fallit in v.casi.in l.j.C.de cap.& l.diuus.ĵ.eo.ti. vbi filius natus post legitimum matrimoniũ non est legitimus,sed spurius.Ex hac regula conclude 7 † regulam negatiuam ex superius alle.ꝙ nullus præter natum ex legitimo matrimonio nascatur legitimus & naturalis. No.tamen ꝙ si quis ignorans ducat vxorem consanguineam,ꝙ nati ex tali matrimonio sunt legitimi. Gl. est sing.in l.qui contra.C.de incest.nup.& alia gl.in l.& si contra.C.de nup.Cano.in c.ii.& in c.causam.el j.& in c.ex tenore. qui fil.sint le.hoc intellige ƒm c.cum inhibitio.de clan. despõ. si vero matrimonium fuerit celebratũ ignorantia iuris, tunc non dicuntur legitimi.tex.est in l.in prouincia. §.diuus.ĵ.de ri. nup.Do tñ alium casum in materia, ꝙ ex legitimo matrimonio nati sunt spurii. Nam debes scire, ꝙ lex canonica sequens legem Mosaicam permittit inter Iudæos contrahere in tertio gradu,& sic legitimi sunt. casum habes in c.de infidelibus.extra,de consan.& affi.& in c.gaudeamus.extra,de diuor.tñ dic, ꝙ tales sunt spurii,per c.fi.qui fil.sint legi.Secunda species est, ꝙ quidam sunt naturales,qui ex concubina nati sunt.l.humanitatis.C.de natu.lib.iuncta l.in concubinatu.de concub.§.de his.qui.mo.na.effi.leg. in c.nisi cũ pridẽ,de renũ.& c.innotuit. de elec. Item spurii dicuntur nati ex prohibito concubinatu, puta ex clerico.Io.An.in vj.gl.ar.ciuilium & hi sunt de adoptiuis & arrogatis.de hoc habetis plures titu.de adop.aliquando enim vocantur ciuiles tantum, aliquando vocantur legitimi & hoc per rescriptum principis.de his dic vt in d. Auth.quib. mo.na.effi.sui. 8 † Modo est videndum,nunquid appellatione filiorum veniant spurij naturales & similes. de hoc remitto, & distingue sic,quia aliquando hoc verbum filii,profertur a constituente,aliquando a testatore,aliquando a contrahente, aliquando a principe,aliquando a priuilegio. Primo casu debes scire, ꝙ aut tale verbum est positum in materia,in qua ꝓpter filios pater priuilegiatur, puta dicit constituens,pater habens sex filios non teneatur tutelam acceptare.de hoc habes tex.& hoc casu non veniunt nisi legitimi & naturales, iuncta gl.in l. ij.§.legitimos.ĵ.de excu.tuto.Aliquando profertur in materia, in qua constitutio ipsius patris filios punit in crimine læsę maiestatis.hoc casu glo.or.Can.in c.hæretici.lib.vj.Legistæ varios tex.habent.vnum in l.libertum.C.de interdi.matri.alium in l. lex Iulia.§.hoc cap.ĵ.de ri.nup.C.ad leg.Iul.maiest.l.quisquis. Aliquando profertur a lege in materia, in qua consideratur æquitas rationalis, & tunc an applõne filij veniat naturalis. Legistæ habent tex.hic,ꝙ sic.& ex hoc alibi deciditur quæstio. Pone.dicit statutum,ꝙ quæstiones inter patrem & filium cõpromittantur,an verificetur inter patrem & filiũ naturalem. hic est tex.ꝙ sic.ita decidit Pe.de Anc.consi.clxxix.Aliquando profertur a lege,in qua ipsa lex priuilegiat filios propter patrẽ, vt filij senat. non possunt duci ad carceres, an hoc casu comprehendantur naturales tantum.dic vt in l.siue filium. & l.liberos.š.de sena.iuncta glo. Et ex his deciditur quæstio,puta si pater certat inter filios cum duobus testibus quod potest, nunquit verificetur inter naturales tm̃.dic remissiue per Spe.In ti. de instr.edi.§.cõpẽdiose.ver.quid si pater naturalis.Bal.in multis locis in l.hac consultissima.§.ex imperfecto. C.de testa. & ĩ l.si qua illustris.C.ad Orfi.l.humanitatis.C.de na.lib. & hic in l.q testamenta.§.mulier.C.de testa.Aliquando ꝯstitutio noĩat priuilegiando pp aduersum casum in filio superuenientẽ, an tunc veniant applõne filiorũ naturales. dic vt in cle.j.de bapt. Aliqñ lex facit mentionem in casu,in quo permittit vindictã parentum.de hoc remitto ad Inn.& Io.And.in c. nonnulli.de rescrip.Bar.ff.de accu.l.ij.Bal.in l.j C.qui accu.non pos.tex. est sing.in l.hos accusare.§.omnibus ĵ.de accu.Secũdo loco dixi, ꝙ qñ fit mentio a testatore,an tũc veniant naturales, dic vt in l.fi.ff.de iure deli.ad l.cum pater.§.volo.l.Lucius. §.Damæ.l.ij. & l.hæredibus.§.fi.& l ex facto.§.si quis rogatus.ad Treb.adde l.generaliter.§.fi.C.de insti.& substi. dixi ꝙ aliqñ fit mentio in contractu,puta dicit pater,stipulor mihi & filiis.Spec.in tit.de loca.§.nunc aliqua.ver.67.& 68.Item dixi,ꝙ aliquando profertur a priuilegio, de quo remitto ad c. naturalis. si de feu.fue. contro.inter lib.& agna.an appellatione illorum de domo veniant naturales.in hoc vide Bar.in l.tutelas.ĵ.de cap.di. & l.ꝓnunciatio.§.familiæ ĵ.de verb.sig.cum Bal.in l.fin. C.eo.ti.sed nunquid veniant appellatione cognatorum, seu agnatorum, dicitur in l.fi.in ver.degeneres.C.de nat.lib.& §.vulgo.Insti.de suc.cog.& l.si spurius.& l.hac parte. ĵ.vnde cog. Bal. in l.id qđ pauperibus.C.de epis.& cle.& in d.decretali,liberti.Quid aũt de filiis ciuilibus,an appellatione filiorum veniant? dic ꝙ aliquando profertur a lege,& tunc dic,vt Insti.de excu.tut. §. sed adoptiui.aliquando profertur a testatore,& tunc dic,vt in l.fideicommissum.de cond.insti.& l.si ita quis.§.fi.de leg.ij.aliqñ profertur ex contractu,& dic vt per Spec. in d. §.nunc aliqua. ver.sed aliqñ.aliquando in priuilegio,& dic vt in tex.c.de adoptiuis.si de feu.fue.contr.int.do. & ag. dum š.dixi,an applõne filiorum veniant naturales Io.An.in addi.in rub.qui fi.sint le. & l.3.ĵ.de lib.cau.Vlterius dicebam de legitimis,an ipsi veniãt appellatione legitimorum.Io.An. in ver. in regula sine culpa. & in addi.Spec.quæ inci.vbi hoc Rofr dixerit, nescio. Bal.in l. acutissimi.& l.quãquam.de fidei & l.fi. de his qui ve.æta. Bar. in l.si is q pro emptore.de vsuc. Vlterius vides,ꝙ filius quantũcunque mutet statum, debet patrem honorare. Vnde dicit Bal.ꝙ si filius effectus papa nihilominus debet eum venerari. sed quis præcedet? dic ꝙ filius.l.cum possit.coniuncta l.in pendenti.ĵ.de iniur.

SVMMARIVM.

1 *Patroni appellatione venit quilibet habitus pro patrono, licet in veritate non sit.*
2 *Delictum patris non debet filio innocenti nocere.*
3 *Ciuis ex priuilegio an in omnibus æquiparetur ciui ex origine.*
4 *Ciuis fictus an gaudere debeat fauore ciuis veri.*
5 *Feudum vasallo gratia remunerandi fidelitatem concessum diuersis ex causis amittitur.*
6 *Emphyteusis diuersimode conceditur.*
7 *Filius an ob delictum patris feudo priuetur.*
8 *Fidem frangens principali,an cæteris principali coniunctis fregisse censeatur.*

LEX IX. & X.

§.Patronum. Patroni appellatione venit patronus verus,vel ille qui pro patrono habetẽ, licet patronus verus nõ sit.Item delictum patris in iure patronatus non nocet filio, & merum ius patronatus nõ tollit.h.d. vsq; ad l.sed si hac.§.prostituta. No.primo 1 † vbi pronuncietur libertus esse,cum alioqui non fuerit &c.pro quo ad beneficiũ præsentis edicti habitus pro patrono,posito,ꝙ pro vero patronus non sit,sortitur patroni beneficium.Vnde ꝯsequenter no. ꝙ constitutio priuilegians aliquem, intelligitur priuilegiare illum,qui sibi adæquatur.ad quod de leg.j.l.per oĩa.& ĵ.dicetur. No.in ver.& Celsus. 2 † delictum patris filio inculpabili nõ nocere.ad idem in l.contracta.§.si emancipatus, C.de lib. & eo. lib.l.3.ĵ.de decu.l.2.§.nullum.ĵ.de mu.& ho.l.qui originem.§. quod pater.ĵ.de interd.& releg. & dic vt dicetur in gl. No.in l. his quoque.ꝙ manumittens ex necessitate iuspatronatus sortitur quo ad beneficium præsentis edicti, vt in auth. sanciatur. ad a ia dic,vt ĵ.de bo.li.l.qui ex causa.& C.de bo. pos. contra tab.l.i.Colligitur ex hoc tex.in princ. ꝙ ille,qui in veritate non est talis, nihilominus gaudet beneficio ipsius talis per sñiam iudicis.Dicit statutum,ꝙ scholares habeantur pro ciuibus, an gaudeant beneficio merorũ ciuium?Bar.in l.si is, qui pro emptore.ĵ. de vsuc. & l.si maritus.§. lege Iulia.ĵ.de adul. Bal.hic,

& in

& in l.oẽs populi.ff. de iusti.& iure.& l.in orbe.ff.de sta.ho.& l. si filius ff.si cer.pe.& l.ij. C.de in.an.aur. & l. siue possideris. C. de prob. & l.ciues & incolę. C. de app.in c. j. de for. fid. in vsi. feu.lo.An.in c.fi.de consue lib.vi Tu dicas,an quæritur vtrum puniatur vt merus ciuis in his, quę sunt odiosa? Dic φ non, quia concessa in fauorem non debent redundare in odiũ.l. quod fauore.C.de legi.& l.nulla ff.eo.& in l.ij. C.de iu.an.aur. Bal.in d.l. iij.§.si emancipatus.ff.de contrarab.in d.l.ciues & incolę.& in d.c.j.de for.fideli.Idem Bal in auth.& ideo. C.ne vxor pro ma.

3 Vnde determinatur quæstio,nũquid possint †ita collectari habiti pro ciuibus,sicut veri ciues.Bal.in d.l.quod fauore.C.de legib. Pro quo ad hunc casum habentur pro veris ciuibus. Probatur in l. cum ex oratione. de excu. tu. Limita vbi dicitur in constitutione, φ habeantur pro ciuibus in omnibus & per

4 omnia.l.ij.§.furiosus.ff.de iu.codi.†Aliquando quæritur, an ficti ciues gaudeant fauoribus verorum ciuium. Dic φ quidam sunt fauores concessi a statuto ipsis ciuibus, & tunc gaudent non solũ veri,sed etiam ficti, vt si dicatur, φ ciues non soluant gabellam. Hoc probatur per l.sed si accepto.ff. de iure fisc.ad audientiam.& c cum dilectus.de cler non resi.Aliqñ loquitur de priuilegiis concessis non a statuto sed a principe, hoc casu ficti ciues non gaudent hoc singulari beneficio. Probatur ex c.susceptum.de rescrip lib.vi. vbi dicitur rescriptum papæ loquens in casu vero non extenditur ad fictum. Et in l. si de his qui vexata.imp.Facit l. iii. § hęc verba.de neg.gest. Item dixit φ ille,qui adæquatur alicui,gaudet beneficio quo & ipse, cui adæquatur. Facit ad quæstionẽ, nunquid adęquati gaudeant eodem priuilegio. Bal.in l omnia priuilegia. C. de epis.& cle. In gl. in ver. innocens. Tria sunt ad declarationem huius gl.

5 †Primo feudũ quod vasallo a dño cõceditur gratia remunerãdi fidelitatẽ, & amittitur si ipse vasallus insidiatus fuerit dño,

6 aut si vulnerauerit, & multis aliis causis. † Item emphyteusis & est illa, quæ conceditur per ecclesiam dñi vel ciuitatis sub certo canone soluendo annuatim, & ad tertiam generationẽ concedi solet,& diuersa est a feudo, & si simpliciter conceditur,intelligitur cõcessa sibi & hæredi & duobus filiis. In Auth. de non alie.§. emphyteusis. & si negligens fuerit in soluendo, amittit emphyteusim, vt l.ij. de iure emp.in auth.cum res. C.

7 de sacrosan.ec.† Modo est dubium, nunquid ꝑpter delictum patris priuat ecclesia filios feudo.Gl.hic arguit φ non,& simile in l. emãcipatum.ad fi.ff.de sena. & l.si quis patris.ff. ad leg. Iu.de fal.Alia l.eum qui.ff. de interdi. & releg. in vsi.feu.in tit. §.deniq;. quę fue.pri.cau.benefi. ami.& in c. si vasallus culpã. si de feu.fue.controuer.inter do.& agna.Si dę possess.feu.priuetur,cui deferatur. Bal.hic,& in d l.j.ff.de rer.diui. & in l.j. C. de bon. liber. & in l.ij. C. de liber. & eorum liber. & in c.j. §.hoc quoq;.de successio.feu.in vsibus feudorum. Bar. in d.l.eũ qui. de interdic. & releg. Doct. in regula iuris, non debet aliquis. Breuiter ita conclude, φ aliquando hoc feudum de cuius successione tractatur,habet originẽ ab ipso patre,& tali casu nocet etiam filio Probatur in l eum qui. de interdict. & relega. Ad hoc etiam l.ij.C.de fruct.& lit.expen. Ad idem l.i. C.de pę. iudi.Aliquando vero non est feudum paternum, sed agnitum, & tali casu dic. Quæris autẽ in feudo auito delictũ patris noceat filio,aut nepoti. Dic φ aut nepos auo viuente non erat conceptus,& tali casu dicendum φ delictum patris præiudicat filio,& per consequens nepoti.Probatur, quia regula est, φ nepos ad successionem aui ex persona sua non potest venire, nisi conceptus fuerit auo viuente, vt in l.j.§.si quis proximior.ff.vnde cog. & l. Titius. de suis & legit. Aut vult venire ex persona patris,& non potest, quia pater erat priuatus, per d.l. ij. C. de fruct.& lit.expens. Aut nepos fuerat conceptus auo viuente,& tali casu posito quod ex persona patris non possit venire ad feudum,poterit ex persona sua, vt patet hic, vbi delictũ patris non nocet liberris. Probatur etiam in d.l.iij.ff. de interdictis & relegat.Sed dubium est,Ponatur,quod in aliquo casuum prædictorum delictum patris noceat filio,& sic non transeat ad filium,cui applicabitur dictum feudum. Dic φ aliquando perditur propter delictum commissum in persona domini,& tũc in dominum redit,vt in c.j.§ denique.quæ fue.pri.cau.benefi. amit.Aliquando punitur ex delicto commisso in persona alterius,& tali casu transit ad agnatos similiter sequentes post filium.tex.in d.c.si vasallus culpam.& in d.c.j.si vasal. feudo priue.dixi post Bar.in l.si finita.§.si de vectigalib. de dam.inf.inducere tex.ad emphyteusim, videlicet φ si negligens quis fuerit in soluendo canonem, φ amittit emphyteusim pro se & filiis suis.Si fuerit negligens pater,an sit ita potens hęc negligentia, vt priuet filios? Glo.facit φ non Specu. in titu.de loca.§.nunc ambigua.versicu.144. adde l.lex vectigali.infra de pignor.No-

8 ta vnum in glos. in ver. non habebis. † quod frangens fidem principali non dicitur eius seruo frangere, qui ex conuentione principalis commodum est consecuturus. & hoc vtile est ad id quod dixit Bald.promitto tibi soluere decem,& ita iuro, tu alteri donasti istud ius,& ille me interpellat,ego non soluo, an dicar periurus? dicit φ non,quia promittens soluere cedenti non est periurus,si non soluat cessionario. Sed conuerte casum,promisisti actionem, quam habeo contra te non mouere in iudicio,& iuras postea illam cessit,si cessionarius noceat, an dicatur cedens periurus.dic φ sic.Spec.in tit.de arbi.§.sequitur.ver.sed si iurauerit. Ratio,quia cessionarius vtitur iure cedentis.l.qui stipendia.C.de procura.

SVMMARIVM.

1 *Seruus ciuitatis non est seruus singulorum ciuium.*
2 *Ciuitatem repræsentanti idem honor debetur, φ ipsi ciuitati.*
3 *Pactum emptoris an trahatur ad venditorem.*
4 *Ciuitatem conuenire volens,an semper debet veniam impetrare.*
5 *Testis an possit quis esse in causa suæ vniuersitatis.*

§.Prostituta Ratione honestatis,& pudicitiæ cõseruandæ pactum appositum in persona emptoris trahitur ad personam venditoris. Item capitis diminutio,arrogatio per obreptionem facta,impetratio iuris annulorum aureorum non tollit iuspatronatus quo ad materiam præsentis tituli.& seruus vniuersitatis sine venię impetratione conuenit eius actorem demum venia impetrata. h d.vsq; ad §.liberos,parentesq;. No.honorem ab illa quam nõ meretur

1 pudicitiam dehonestauit.No.in §.qui manumittitur.†seruum ciuitatis non esse seruum ciuium singulariter cõsideratorum. ad idem ff.de rerum diui.l.intantum.§.vniuersitatis. vbi concord.12.q.2.libertus.& c.qui manumittitur. No.pro eo,quod

2 † idem honor debetur repræsentanti ciuitatem, qui & ipsi ciuitati.Ad idem l.fi.in fi.C.vt dignita.or.ser.lib.xij.& quod in simili no.Bar.in l.seruus.ff.de lega.& dicam in hac l. §. vltimo. No.in §.patronum.ver.cum enim.quod obreptio, hoc est dolosa taciturnitas decretum ipso iure non annullat, licet effe-

3 ctualiter sic,vt ff.in gl.declarabitur.dicitur in tex. φ pactum emptoris trahitur ad venditorem. modo pone,do tibi rem istam in emphyteusim sub certa responsione cum pacto, φ annuatim dentur decem tali hospital, quæritur si emphyteuta amiserit emphyteusim & sic ad dominũ reuertatur, an dominus teneatur dicta decem soluere hospitali? dicit Ange. φ hic est tex.φ sic.sed in contrariũ est casus in l.j.& 3.ff.de seru.expor.φ pactum appositum in persona tertij, non habet locum in persona principalis.& respondetur ad hunc titulum, quia hoc est speciale ratione pudicitiæ conseruandæ, ergo in contrarium est ius commune.Item hic tex.inducitur per Gul.dicit statutũ φ verberans aliquem puniatur tanta pœna applicanda domino ciuitatis,modo quis verberatur a domino, vel eo volente, an applicabitur domino? dic φ non,sed ipsi verberato,quia hic est tex.φ si dominus consensit & prostitutus ancillæ ius patronatus acquiritur ancillæ.probatur in l.fi.C.de litig Vlterius in

4 §.manumittitur.dicitur,φ seruus ciuitatis dicitur veniam impetrare. quid in libero hoie si velit ciuitatem conuenire nunquid veniam impetrare debet? Gl.habes in l. bene a Zenone. in ver.iussione.C.de quadr.præscr. Sed quid si vasallus vult dominum conuenire, vtrum veniam impetrare poterit vel debeat. gl.habes in c.j.ver.salua reuerentia.de mili. vas.qui contu.est.

5 † Itẽ nunquid in causa vniuersitatis suæ,quis potest esse testis? iste tex. facit φ sic, quia causa vniuersitatis non dicitur esse cuiuslibet de vniuersitate.Hanc quæstionem posuit Cy.& Bal.in l.parentes & liberi.C.de testi.& aliqui Doct. in l. omnibus.eo. titu.& l.nullus idoneus.ff.eo.tit.Bar.in d.l. intantum.§.vniuersitas Specu.in titu.de testib.§.j.versic.sed nunquid in causa vniuersitatis.Cano.in c.& si Christus.in fine. de iureiuran.& c insuper.& c.cum super.& c.mutus. & c. veniens.extra de testib. xiiij.quæstio.ii.c.j.& c.super prudentia tu distingue,aut loquitur in casibus ciuilibus,aut criminalib᷑. Primo casu dic,quòd quædam sunt quæ aguntur secreto in ipsa vniuersitate, quæ probari per alios non possunt nisi per ipsosmet. tali casu ipsi de vniuersitate admittuntur. tex. est in c.veniens.extra, de testib.facit ad hoc l.consensu.C.de repud.& l.qui tutores. C. de admin.tut. Quædam vero fiunt palam & publice, & tunc ex ipsa causa resultat commodum vniuersale, & tunc in tali casu,in causa vniuersitatis quilibet de vniuersitate potest esse testis,ita dicit tex. hic, & ff. allega. Exemplum,si quis velit ædificare domum in publico, certe in tali casu quilibet de ciuitate erit idoneus testis, an vero ex ipsa causa resultat commodum particulare,vt est in glo.l.sicut.infra,quod cuiusque vniuersita.nomi.& tunc quilibet de populo,collegio, seu vniuersitate,vel ciuitate testis esse non poterit, ex eo, quia in re propria testificatur,vt in l.nullus idoneus.infra,de testib.quid autem si in criminalibus,vide per Specu.in d.tit.de testi. ver.sed nunquid in causa vniuersitatis.per Cano.in c.olim.de accusa. & c.licet. de simo.

SVMMARIVM.

1 *Senatus & sententia quemcunque excludit honorem.*
2 *Veritas naturalis extingui non potest.*
3 *Actio famosa non potest per filium,aut libertum in parentem, vel patronum institui.*

4 *Actio iniuriarum potest per filium, vel libertum aduersus patrem, vel patronum ob iniuriam grauissimam illatam intentari.*
5 *Iniuria atrox & grauissima quę dicatur.*
6 *Honor debitus principali, an semper debeatur substituto, vel repræsentanti.*
7 *Masculinum an in contractibus concipiat fœmininum.*
8 *Patrono deportato an libertus reuerentiam debeat.*
9 *Banniti an possint ad iudicium vocari & si vocentur an teneantur cõparere.*
10 *Securitas danda bannito vel alteri, quando sit seruanda.*
11 *Bannitus, cuius bona sunt publicata an in totum, si gratia ei fiat, restituetur non obstante bonorum suorum alienatione.*
12 *Statute q duo adinuicem possint sibi esse domini & vasalli, an si ambo adinuicem ingratitudinem committant, priuentur feudo, & an vnus ab alio possit petere.*
13 *Filium non posse aduersus patrem actionem famosam intentare, an procedat in eis, qui in sacro f nte leuauerunt.*
14 *Pater vel patronus quando possint contra filium vel libertum actionem famosam intentare.*
15 *Ciuitas, vel quiuis prælatus an possint pro iniuria substituto illata actionem intentare.*

§. Liberos. Liberorum atque parẽtum appellatione in præsenti materia textus vterq; comprænenditur. Et deportatus huius edicti excluditur beneficio, qđ tñ restitutus recuperat. & nedum parentes patroni legitimi & naturales. sed etiam legitimi tm̃ a liberto siue patrono vocantur. Item filius legitimus & naturalis in adoptione alteri dati, & nepos ex eo natus a liberto patrono in ius non vocantur. Verbum aũt. liberos, in præsenti mã oẽs descendentes cõpræhendit in infinitum. & patroni filius præsentis edicti beneficiũ amittit, si in libertum capitalem actionẽ instituerit. & siue patronus agit nomine suo, siue alterius in ius sine venia conueniri non potest ipsius aũt patroni tutor siue curator poterit. h.d. vsq; ad l. quamuis non in liberos. quod verbum masculini generis in differenti materia platũ fœmininũ cõcipit, quod dic vt late & remissiue dixi s̃. de iur. om. iu l. si quis id quod. No. in
1 ver. sed si per pœnam. ꝙ † senatus & sñĩa inde secuta honorẽ quemcunq; excludit. ad idem C. vbi sena. vel cla. l. j. No. in ver. sed si restitutus. ꝙ si conceditur in integ. rest. immediate quod ex sñĩa, ex qua læsus sum, ablatum est. ad idem C. de sen. pas. l. in qõne testi. non igitur id restituit, quod nõ ex sñĩa immediate, sed mediate ablatum est mihi. ex eo, quia in integ. resti. non trahitur ad præiudicium iuris alteri iam quæsiti, vt no. gl. j̃. de lib. & posth. l. Gallus. §. & quid si tm̃. & probatur ibi C. de decu. l. ij. de rescrip. c. quamuis. li. vi. No. in §. si filius. ꝙ ciuilis atque legitima filiatio honorem, legitima atque naturalis filiatio de
2 bitum non aufert. Non † enim est potentiæ fictæ naturalem veritatem extinguere penitus. j̃. de li. & posth l. filius qui patri. No. in ver. parentes ꝙ cum beneficia ipsa a principe concessa iure sententię interpretãda sint. vt extra de don. c. cum dilecti. de ver. sig. c olim. s̃. de pᷓti. prin l. beneficium. C. de bo. vac. l. si qñ. li. x. igitur verba in eis introducta non solum comprænendunt actum naturalem, sed etiam ciuilẽ, licet in priuilegio & statutis, quæ qñq; stricte intelligimus, secus est. C. de his qui ve. æta. impe. l. vlt. No. in §. si liberta. ꝙ est date casum, in quo mutuo duo, vnus vni, & alter alteri reuerentiam debeãt. No. in §. si aũt liberi. ꝙ capitalis inimicitia ex capitali actione producta honorem, qui alias debetur, excludit. No. in §. prætor ait. ꝙ in concessione licentiæ, quam prætor filio facit, vt parentes ad iudicium vocet, requiritur causæ cognitio. est eñ regu. ꝙ vbicũque prætoris persona desideratur, causæ cognitio requiritur j̃.
3 de transa. l. cum hi. §. si prætor. No reg. † ꝙ famosa actio per filium, aut libertum in parentẽ, aut patronum institui nõ põt. ad idem j̃. de dolo. l. non debet. C. eo. ti. l. si superstite. No. ex eo.
4 † ꝙ grauissima illata iniuria, licitum est filio aduersus patrem iniuriarum agere, quemadmodum liberto aduersus patronũ. ad idem j̃. de iniu. l. prætor edixit. §. præterea. j̃. de adul. l. si adulterium cum incestu. §. liberto j̃. de vi & vi ar. l. j. §. ad hoc inter dictum j̃. de accu. l. hi tm̃. §. i. C. qui acc. nõ pos. l. magnum. & l. propter insidias. & l. fi. & quod plene de materia no. Bart. in l.
5 mandatum. j̃ ad legem Cor. de si. No. ex eo. † ꝙ grauissima iniuria reputatur, quem flagellis cædere. Quæ autem sit atrox seu grauissima iniuria, dic vt C. de iniur. l. atrocem. & j̃. eo. ti. l. vulneris magnitudo. & l. sed est quæstionis, cum l. præce. No. ex eo. §. ꝙ semper honor, qui debetur patrono, repræsentanti seipsum debetur. idẽ & si aliqñ repræsentet. No. in § vlt. ꝙ honor,
6 quem † debeo vni, si se vere repræsentet, non debeo alteri eidẽ repræsentanti. Vnde est ar. ꝙ honor debitus epo, non est debitus eius vicario, seu ꝙ honor debitus rectori vniuersitatis, non est debitus eius vicario, seu substituto quod j̃. declarabo. & aliqualiter dixi in §. q manumittitur. in hac l. licet habeam⁹ iniuriam factam censeri ei, quem repræsentet, ad quod tex. opti. j̃. de relig & sump. fu. l. ossa. §. fi. quod etiam inferius declarabit. Circa tex. videnda sunt aliqua. Primo vides, ꝙ verbum, filios, cõpræhendit sexum fęmineum. Spe. alibi, & Bal. hic inducunt illũ tex. ad q. vtilem & quotidianam. pone, ꝙ receperit fundũ pater ab ecclesia in emphyteusim pro se, & pro omnibus filiis suis in futurum descendentibus, nunquid ad hanc emphyteu
7 sim possint venire filię fœminæ. & sic est quæstio, nũquid † masculinum in ꝯtibus concipit fœmininum. Pro hoc duæ sunt opiniones principaliter. Prima Spe. in ti. de loc. §. nunc aliqua. ver. xlvi. & illam eandẽ firmat Bal. nõ facta mentione de Spe. In his locis concluditur, ꝙ tali casu verbum mascul. non comprænendit filias, nec nepotes ex filia. l. j. j̃. de iu. immu. & Bal. in l. cum acutissimi. C. de fideicommis. in prima lect. & de iu. emphy. distinxit. Aut loquitur in emphyteusi ecclesię, & tunc aut ecclesia dedit mihi & filiis meis in infinitum descendentibus, tunc filiæ non compręhenduntur, tex. est in Auth. de non alię. §. emphyteusis. si vero loquimur in emphyteusi acquisita a psona priuata cum annuo censu, sicut fit, tali casu appellatione filiorum venit sexus fęmi. per hunc tex. per quem probatur, ꝙ in materia indifferenti masculinũ concipit fœmininum, qđ late in d. l. si quis id quod. s̃. de iuris. om iu. quid si teneo ꝯrium, videlicet ꝙ in contractu emphyteutico, & in quolibet alio cõtractu etiã in materia indifferenti masculinum non concipit fœmi 17. q. 4. c. si quis suadente. vbi ipsi volũt, ꝙ in ꝯtibus q̃q̃ in differenti materia masculinum non concipit fœmininum, hac ratione, quia verba ꝯtractus sunt strictissime, & in propria significatione intelligenda. Secunda ratio est, quia in ꝯtibus semper verba dubia interpretantur ꝯ proferẽtem, quia aptius potuisset exprimere. in regula, ꝯ eum. de reg. iu. li. vj. l. veterib. de pac. cum si. Sed certum est, ꝙ potuit esse dubiũ, an ipse accipiens emphyteusim sub genere masculino voluerit comprænendere fęmininum, quia femina est ita sibi coniuncta sicut mascu. & ꝙ voluerit contrarium, facit, quia maiorẽ affectionẽ habet ad filium, q̃ ad filiam, filius enim memoriam paternã conseruat. Vnde possunt hæc verba ex hoc esse dubia, igitur ꝯ proferentem interpretanda. hac ratione sto cum Archi. & ad hunc tex. & l. ij. §. quod ait. j̃. qui satis. co. rñdeo, quia hic tex. loquitur in materia, quæ concedit beneficium, quæ latissime interpretãda est. Item loquitur in materia vltimarũ voluntatũ, in quibus etiam late interpretantur verba. Item potes ad hoc forti⁹ arguere, per tex. in d. §. emphyteusis. ex quo sequitur. sed respondeo ad regulam iuris, quę dicit, ꝙ expressa non nocent. de reg. iu. l. expressa. l. nonnunquam. de cond. & demon. Capio
8 ver. sed & si per pęnam. vbi † dicitur ꝙ patrono deportato libertus reuerentiã non debet. Gl. excipit quantum ad hoc edictũ, ꝙ deportatus nulla bona habet. & per consequens non vocatur, quia inanis esset actio &c. ex hoc sequitur, ꝙ bannitus non
9 possit † ad iudicium vocari. sicut nec deportatus, cui æquiparatur. Igitur est videndum nunquid ibi banniti possunt conueniri? Dicas ꝙ quidam sunt, qui ex sñĩa banni non perdũt bona sua, isti possunt conueniri, quia tales banniti æquiparantur relegatis. qui similiter bona retinẽt sed relegatus cõuenitur, vt l. Papinianus exuli, j̃. de mino. & l. ad cognitionem. j̃. ex quibus ca. in pos. ergo & bannitus. quidam vero bãniti sunt, & nihil retinent. & isti ꝯueniri non possunt, quia inanis esset &c. ꝓbatꝰ per l. item si vnus. j̃. de arb. Nam dicit tex. ꝙ eo ipso, ꝙ quis cessit bonis nunquam cõuenitur amplius, cũ nulla bona habeat, ita & bannitus. Secũdo probo, quia lex eo casu, quo bona vniuersa alicuius sunt publicata, permittit fiscum a creditoribus conueniri, & p ꝯñs bannitum prohibet. l. ij. C. ad le. Iul. de vi. licet. n tum pro qua parte successit cum fisco agere. l. ij. j̃. de ali. & c b. leg. & quod habetur in l. si marito. j̃. sol. mat. Aliqñ vero bannitus non perdit omnia bona, sed partem, & tunc conuenitur pro ea parte, quã retinet, pro alia parte quærit fiscus. l. si constante. §. finitur. sol. mat. Sed pulchrũ est scire, ad quẽ locũ, vbi est bannitus. debeat ꝯueniri? Debes scire, ꝙ quidã sunt banniti, qui desinunt esse ciues, qa æquiparentur deportato, & isti sunt illi qui possunt impune offendi. tex. est sm̃ Bar. in l. fi. j̃. de interdi. & rele Bal. in l. sed & miles. §. sed & ignominia. j̃. de excu. tut. tali casu in illa ciuitate vnde fuerãt. conueniri non possunt, nisi in tribus casib. Primus, nisi anteq̃ fuissent banniti, iudicium cũ eis fuisset inchoatum. nã tale bannum nõ impedit iudicium. tex. est in l. cum quædam. s̃. de iur. om. iu. l. fi. de vetera. lib. xij. Item nisi conuenirentur respectu earũ rerum, quas retinuerunt, & ratione rei sortiuntur forũ, vt in c. licet ratione delicti. extra de so. compet. & l. fi. C. vbi in rem act. quæritur in quo loco, & quando conueniantur tales banniti? dicunt quidam, sunt qui vadunt vagando per mundum, & isti cum certum locum non habeant, vbi inueniuntur, ibi conueniri possunt. Spec. in titu. de compet. iud. aditio. §. i. vers. sed quid si debitor. l. iisdem. in fine. §. fin. de bon lib. Aliqui vero sunt, qui alibi suas fortunas collocauerunt. & ibi conueniuntur. l. hæres absens. §. si quis tutelam. j̃. de iudi. exemplo armigerorum, qui vagabundi sunt, & nihilominus sortiuntur forum, vbi stipendia recipiunt. l. municeps. §. fin. j̃. de municip. An dato casu, ꝙ possit ipse bannitus conueniri in ciuitate vnde est, an debeat ibi comparere. dic ꝙ non, quia ille locus nõ est sibi tutus propter capitales inimicitias. tex. in clemen. pastoralis. de reg. iur.

In c.ex parte ma.de excep.& de appel.in c.accedens. Legistæ in l.de ætate.ad Trebel.& l. sciendum §. accusatio.j.de legi. Sed quid si iudex velit eum assecurare cum saluo conducto, an teneatur comparere? Dic ꝙ non, quia adsunt particulares inimicitiæ. Tex.in d.c.accedens. el ii. vt lite non contesta. Sed nunquid talis securitas possit a iudice dari. In hoc glossa singularis in d l. is qui. Barto.idem sequitur & tenet ꝙ sic. Bal.in l.j §. non fuit.j.de dona. In contrarium tex.in l. relegati.ad fi.j de pœn.& l.pe. ad fi de offi. procur.Cæs. Nihilominus saluando hunc passum dicas, quod aut iudex vult dare saluum conductum perpetuum. & tali casu non potest, sed solus princeps. Ratio est, quia si daret securitatem non obstante exilio &c.videretur reuocare sententiam, quod non debet, cum sit functus officio suo. Sed si dederit securitatem ad tempus, tunc vera est

10 opinio Bal. sed dubium est, nunquid † data securitas seruanda est? Dic ꝙ sic. Breuiter dic. Aut datur a parte, & tali casu ipsa pars non tenetur seruare, quia bonus est dolus &c. l. j.§. non fuit. j. de dolo ma. Sin autem fuerit data a iudice, & tunc aut cum causæ cognitione & tali casu seruãda est ei,& ne sub vmbra iusti iudicij contingat quem decipi.l. j. C.de his qui veniã ætat. impetrant. ratio, quia non debent inde iniuriæ nasci, vnde iura nascuntur. Aut concessit sine causæ cognitione. & tunc nullo modo seruanda est.text.in Auth. de mand. princi. Hic nota dum, ꝙ iura belli. puta, fidem dare hosti ad veniendum, hic locum non habent, quia semper seruanda est.l.conuentionum. cum sua glo.j. de pac. Vnum adde prædictis.s.id quod prædixi, scilicet ꝙ citatus ad locum vnde est, comparere non tenetur, intellige, scilicet quãdo locus non foret tutus ratione particularis inimicitiæ, sed ratione guerrę generalis non excusatur a comparendo. Do.de Rota in deci 704 allegan.c.ex literis. de dolo & contu.c.veniens. de accu cum no per Inno. Venio ad ver. sed & si per pœnam. Hic dicitur ꝙ deportatio patronum ab honore excludit. Do. Ang. inducit ad quæstionem, reges habent sub se barones, principes. Modo comes subditus regis Franciæ commisit delictum, propter quod priuatus est dominio per sententiam, nunquid eius subditi debeant sibi amplius honorem. text. in c.j.hic fi. lex Cor. in fi.tem. Secundo particula huius §. dicit, ꝙ restitutio est recuperatiua

11 eius, quod abstulerit læsio. † Hoc stante quæritur, quidam bannitus est, quia de re omnia bona sua sunt publicata. Præses vel princeps quædam ex his bonis donat Titio, post hoc restituit deportatus, nunquid videatur restitutus ad illa bona donata. Iste tex.facit ꝙ sic, nihilominus contrarium est, quia nunquã retrotrahitur in pręiudicium iuris alteri quæsiti, in l. Gallus. §.& quid si tantum.de lib.& posthu. & l.ij in prin. j.de decur. Canon de rescrip.c.quamuis lib.vj.& per Cynum, & Bald in d.q.testamenti.C.de sentẽ.passis.& in d.c.j.hic fin.&c. Respondead hunc tex.ꝙ hoc verum sit immediate. ꝙ aufertur lęsio. Sed id quod mediate aufertur, potest per contractum alteri attribui &c. Vnde sciatis, ꝙ simplex restitutio nõ trahitur retro tamen pax retro in præiudicium alterius, in ti.de pa.Const c. j.§.priuilegia omnia. Venio ad § si liberta. Dicitur hic.pro diuersis respectibus mutuo vnus alteri,& alter alteri reuerentiã debere. Gul.ponit, ꝙ hic est clare casus, ꝙ duo adinuicem possint

12 sint sibi esse domini & vasalli. † Sed adiicio nunquid si ambo adinuicem ingratitudinem, vel delictum committant, priuentur feudo, & vnus ab alio possit petere? Dicendum ꝙ nõ: quia in pari causa delicta compensatione tolluntur. extra, de adul.c.intelleximus.& c constitutus.de pæ.& l. cũ mulier.sol. ma.& quod no.Bar in l.j.§.cum arietes.si quadr.pa fe.di & l.si seruũ.C.de ver.ob. Sed ubi apparet quæ pars plus fuerit offensa, tunc illa potest petere.l.par in parem.§.illi de re iu. Sed contrarium est veritas, ꝙ vterque ob diuersa delicta priuandus venit, vt plene in d.l.cum mulier.so.mat.& d c.intelleximus. Ve-

13 nio ad §.prætor ait.vbi dr̃, ꝙ filius † aduersus patrem & libertus aduersus patronum famosam actionem intẽtare nõ possunt. Concord l.honori.& l. licet. de ob.& l. non debet.de do.ma. Sed quæritur nunquid habeat hoc locum in eis patribus, qui aliquos de sacro fonte leuauerunt. Ang. decidit ꝙ sic, quia & ipsi patri ratione baptismi debetur reuerentia. Et idem Bal. in c.j.§.vl.de prohib.feu. Ego credo contrarium. Nam maior consanguinitas est inter fratrẽ & fratrẽ, q̃ inter leuantẽ & leuatum, & nihilominus frater ↄ fratrẽ actionẽ famosam intẽtat. l.si filius.circa fi. j. de dolo. Quantum ad reuerentiam priuignus cõtra nouercam intentat actionem.ar.l.de his. C. de fur. Item contra vitricum actio famosa intentatur. l.si non contẽplatione.de fur. Vlterius vides, ꝙ ratione grauissimæ iniuriæ

14 agit libertus aduersus patronum. † Quærit Ang. an quando actio famosa contra libertum per patronum. vel per patrem contra filium intentatur? Resp. Aut quęris an pater occasione criminis cõmissi in personam suam per filium possit ad vindictã vltimi supplicii pcedere.& dic ꝙ nõ.l.nec in ea § j.de adul. & l.diuus.j ad leg Pompe.de parric. Fallit in casu d.l.nec in ea. sed bene potest iudici tradere.l.si fili⁹.C.de pa. po.& fin patris sententiam iudex procedere debet. Sed si iudex non procederet ṗm voluntatem patris eo casu, quo pater sententiam non dicit in filium, debet nihilominus procedere contra filiũ. l. capitalium.§.omnia. j. de pę. Si vero quæris, an pater possit puniri quali quali castigatione. Dicendum ꝙ sic C.de emancip.ser.& de emẽ.ꝓpinquorum.eo.tit.C.de pa.po.l.congruentius. Si quæris, an iudiciaria vindicta l. accusatos. possit per patrem contra filium institui. Dic, aut crimen filii est atrocissimum.& potest.l.inauditũ. j.ad l.Cor.de sic. Aut delictum est leue,& tunc non est per patrem in iudicium deducendus. Sed econuerso contraria est distinctio, videlicet ꝙ aliquando filius vult accusare patrem de delicto in aliũ commisso, & non potest.C.qui accu.non pos.l.vlti. fallit, nisi accusaretur de crĩe læsæ maie.vt l.famosi.j.ad le. Iul.ma. Si vero vult accusare de delicto commisso contra semet filium, aut est magnum & atrox delictum, tunc filius patrem accusare poterit, puta si vitæ suę insidiatur.& est ar.l.propter insidias. C.qui ac. nõ pos. & l.si adulterium cum incestu. j. ad le.Iu.de adul. Aut tale delictum est leuis offensa, & tali casu non potest. An aũt frater contra fratrem, vide l.sororem.C.qui accu.non pos. Dixi ꝙ in hoc §. faciebat, ꝙ iniuria facta vicario, non intelligitur facta

15 episcopo. Et sic dubiũ est, an ipsa ciuitas, † episcopus vel alius agat iniuriarum pro cõtumelia commissa in persona eorum substituti. Cano.Io.Iano in c dilectis filiis.de app. c.contingit. de sent.excommuni. Glo.Io.An.in c.apostolicę.de re iu.lib.vi. Legistæ dicunt, ꝙ aut cõmittitur in contumeliam ipsius principis constituentis, & tali casu agere poterit ipse constituens si non cõsideratur persona ipsius constituti, & tunc dominus non agei. Probatur per tex.in l.item apud Labeonem,§.j.& vlt. de iniur.& per Bar.in l.j.§.ait prætor. eo.titu.

S V M M A R I V M.

1 *Locutioni indistinctæ non admittitur magistralis limitatio, sed bene legalis.*
2 *Princeps concedens alicui sine solennitate posse procedere, an videatur etiam concedere. vt possit litem sine solennitate instituere.*
3 *Citatio ibi requiritur, vbi & causæ cognitio desideratur.*
4 *Protestatio iudicialis an possit per ipsum protestantem reuocari.*
5 *Pater spiritualis an possit esse procurator in causa filij sui spiritualis, aut econuerso.*
6 *Filia spiritualis an admittatur in accusatione offendentis patrem spiritualem.*
7 *Excommunicato an exceptio denegetur. quemadmodum & actio*
8 *Excommunicato citato & cõparente an actore non prosequente. petere possit absolutionem.*

LEX XI. vsque ad XV.

QVamuis. Lex indistincte loquens distingui debet æquitate considerata. Et filius in iudicio esse potest sine patris consensu, si de eius doceatur absentia. Et in personas quascũque quibus reuerentia præstanda est prætoris edictum. Item libertus se ad defensionem præparans per prætoris licentiam non exigatur,& simplex oblatio libelli, citationis vim non habet.

1 h.d.vsque ad l. quæsitum. Nota ꝙ † licet ad l. indistincte loquentem nõ admittatur magistralis interpretatio, seu rectius limitatio, vt in l.iij.§.de offic præsid.j. de pub.l.prætor. nihilominus legalis admittitur, vt hic, no.in l. si libertus. ꝙ patre absente licet filio, quod alias non liceret. Ad idem. j. si cer. pe. l. filiusfa.j.de diuor.l si longius a patrono. Primo no. ꝙ offendenti per defendentem honor aut reuerentia non debetur. secundo no. ꝙ ille actor dicitur qui prius ad iudicium impellit, non autem ille qui post litem consequitur. Ad idem j.de iudi.l.in tribus quod facit ad nor. per Bar.in l.de pupillo.§.qui remissionem.j.de no.oper.nuncia. No.in l.libertus aduersus.

2 † ꝙ licet princeps sciente alicui non valenti sine certa solennitate agere designet iudicem delegatum, non tamen videtur cum illo dispensare ad hoc, vt litem instituat non obseruata solennitate. No. ex eadem ꝙ libellus conuentionalis vnius citationis & consequẽti ingressus iudici vim non habet, quod dic, vt plene dixi, s̃ ea.l. No gl.j.in eo quod dicit, ꝙ distinguere possumus si lex distinguit. quod facit ad statuta quæ cum stricte sint intelligẽda,& non debeamus ea interpretari, vt.l.j.§. si is qui nauem j.de excep.l.quicquid astringen lę.de ver.obli. & l.iij.§.hęc verba de neg.ge. hoc verum nisi talis interpretatio fieret a lege, vt no.extra, de consue.c.cum dilectus.C.de noxa.l.j.& l.Cęsar.j.de publi. In his legibus dicitur, ꝙ libertus aut filius parentem, aut patronum licentia obtenta vocare debẽt, & in hac licentia requiritur causæ cognitio. Modo dubitatur nunquid in ista causę cognitione requisita de conueniendo patrem, vel patronum requiratur citatio? videtur ꝙ sic. per gl.

3 in l.si deserta.C.si prop.pub.pen. vbi dicitur, † ꝙ vbi requiritur causæ cognitio, ibi requiritur citatio. Item & vbi quis læditur.l.de vnoquoque.de re iudic. l.nam ita diuus.C.de adop.& in cle.pastoralis.e.tit. Sed contrarium verum est, scilicet ꝙ nõ requiratur citatio. & Bal.ita concludit in §. fin s̃. proxi.& Io. An.in addi.Specu in rub.de iureiuran.ad finem. vbi dicit.ꝙ in

Lud.Ro.in j.ff.vet.par.

4 ordine præcedente citatione requiritur citatio.† Vlterius quæro,nunquid protestatio iudicialis,seu extraiudicialis possit per ipsum protestantem reuocari? Exemplum, sunt testes contra aliquem producti, qui protestatur de opponendo contra eos, & certe protestans incurrit pœnam c.præsentium. extra de testib. modo protestans vult reuocare protestationem, an possit? ego breuiter vna cum Innocen. respon. Aut loquimur in protestatione fauorabili.& tali casu potest reuocari, vt l.cum in plures. §.locator horrei.j. loc.& l.qui alieni. §.fi.de acquire. hære. Aliquando loquimur de protestatione odiosa in casu d. c.præsentium.& tali casu aut loquimur re integra,& potest reuocari.ad hoc Innocen.in d.c.præsentium. allegat legem istã, & l. si quis. de accusa. Aliquando vero loquimur,an reuocari possit re non integra?& dicendum est,ꝙ non,per l.nemo. & l. vlt.j.pro derelic. Exemplum,si protestans produco aliquos testes,per quos volo reprobare dicta aliorum testium,& sic non est res integra,quia processi ad vlteriora. Ratio prima Innoc. est, qui cognoscit de ea pronunciare debet.l.de qua re.j.de iu. per quam iudex,qui cœpit cognoscere de reprobatione, debet pronunciare de eadem. Secunda,quia quando ex actu tuo ius mihi est quæsitum,tu non potes illum actum tollere in præiudicium iuris quæsiti.l.fi.j. de ac. & l.post mortem. in fi. j.de contratab. Vlterius inducimus hanc legem ad duas quæstiones. Ponatur,ꝙ dicat statutum , ꝙ si quis contra aliquem talis generis,vel talis speciei interuenerit & instituerit,accusatus talis pœna puniatur. modo accusati instantia volo pœnitere, & omnem actionem remittere,nunquid possum?videtur ꝙ non, ex eo,quia verba statuti verificata sunt per tex.j.de fur.l.qui ea mente.& l.quis sit fugitiuus.-de ædi.ed.c facit l. palam.§.non solum.j.de ritu nup. In contrarium adducitur iste tex. dicens, ꝙ ego te in ius vocauero. & consequenter pœnam incurram, & postea pœniteam,euito penam ad idem l qui cum maior. §.accusasse.j.de bo.lib.ad idem l.in seruitutem.§.petiisse.ff.eo. ti.& l.etiam § neque.j.de euictio licet videatur glo. versa in §. sed mista est actio. Instit.de action. Sed illam non puto veram per iura prædicta,scilicet quod procedant,nisi quod accusa.in stituit cum desistet, quia probatio.ad suam intentionem fundandam non habebat.Gl in c.i.§.porro. quæ fuit prima causa benefi.amit.in vsibus feudorum.alleg.l.generaliter.j.de noxa. & l.3.§ quod quisque iuris.Secundo inducimus textum hunc ad quæstionem. Dicit statutum, ꝙ si quis aliquem in tali casu patrem suum,vel consanguineum suum vocauerit in iudiciũ, incidat in tantam pœnam,si citatus non compareat,an euitetur pœna? dic ꝙ sic per hunc textum. Dicit enim pœna demum locum habeat. si pœna effectum habuerit, hac ratione deducimur ad materiam l.amplius non peti rem ratam hab. Glo.quærit. Apparet patronum citatum sine venia,& processum factum,nunquid iste processus sit nullus.ex hoc per hunc textum Guliel.decidit,ꝙ non, quia ita demum non valet citatio,si parens opponat de inualiditate citationis.si vero nõ apparet de oppositione,tunc non valet.Docto. limitant hoc verum,si patronus vel parens comparuisset,vt per l i.§.officialis. j.ne quis eum qui.& l.i.§.hæc verba.j.ne vis fiat ei.Glos. concludit, ꝙ discipulus possit præceptorem vocare, intellige verbaliter . Quid si fecerit eũ realiter capi? certe iudicis arbitrio mulctandus est,vt per l.medicos.de profess.& med.lib.xij.C.& vbi Iurisconsultus dixit subministranda alimenta, si egestate laborent,vt l.ii.vbi Dyn.§. de origine iuris. & per textum j. de decurion.l.decurionibus.vbi etiam pro republica expendentes,ab eodem alimenta debentur.Guliel.quærit,nunquid pater regenerationis , hoc est pater baptizans possit a filio spirituali ad iudicium vocari sine venia. Decidit ꝙ non, per hunc textum.Bal. contra,quia non reperitur a lege cautum. ego dico,ꝙ Bald. pessime dixit. Nam maior est affinitas spiritualis, quam ciuilis & carnalis.xxvij.quæstio.ij. c.si dormierit. & xxx. 5 quæst.iii.ita diligere.† Item quærit Bal.nunquid pater spiritualis possit esse procurator, vel testis in causa filii spiritualis, & econuerso.hic tenuit ꝙ sic.& idem in l.parentes & liberi.C.de testi. Ratio, quia edictum de testibus est prohibitorium , ergo persona non prohibita,censetur admissa.ego equiparando patrem per regenerationem patri per adoptionem,dico in ciuili ꝙ possit,non in criminali.24.q.2. c. super prudentia . & in c. conuunctus.& in c.cum insuper.de test.& ibi no.Vlterius quæ-
6 ritur,an † filia spiritualis admittatur ad accusandum occidentem patrem spiritualem , cum regulariter mulier ꝓhibeatur accusare,nisi in causa homicidij in patrem commissi . In hoc
7 casu dic per Bal.in c.i.qui accu.non pos.† Item excommunicatus prohibetur regulariter agere,nunquid prohibetur excipere?dic ꝙ non,vt hic,& extra de excep.c.cum inter. Modo reus
8 excommunicatus † fuit citatus ad iudicium, actor non prosequitur causam, nũquid petet absolutionem ab obseruatione iudicii? hic est casus,ꝙ sic, & ita esse in seruo, qui licet non habet legitimam personam stãdi in iudicio,vt l.seruus.C.de iud. nihilominus se defendendo stare potest,vt l.si non defendantur.j.de pœ.l.seruos.j.de accu. Ratio est, quia prohibitum ad iudicium vocari,eo ipso ꝙ quis vocat,videtur leg. timare. Sed vera sunt hæc,nisi loquamur in voluntaria iurisdictione. l. de pupillo.§ seruo de no.ope.nun.Bal.in l.edicto. C.de edic.diui Adr.tol.In l.libertus aduersus.no.ꝙ libellus principi datus habet vim ingressus iudicii,vt l.ij.C.quando libel.prin.sed an locum habeat in alio repræsentante principem?dic ꝙ sic,vt l.i.de off præfec præto.Vnum no . ꝙ si ille,qui prohibetur agere sine certa solennitate,vadat ad principem impetrãdo iudicem delegatum,an videatur cum illo dispensatum,vt agere possit.dic ꝙ non,extra de rescrip.c.causam . Vnde bene facit cle.si summus pontifex.de senten.excommunicatio. Nam vnum solum verbum principis non est sufficiens ad tollendum ius quæsitum alteri , vel inhabilitatem eius, pro quo rescribitur , vt in prædictis iuribus,præsertim sine causæ cognitione,vt l.si quãdo.de inoffic.testamen.

SVMMARIVM.

1 *Officium aliquod exercens duplicis personæ gerit vicem.*
2 *Statuto,ꝙ bannitus non audiatur nec agendo, nec defendendo, an nihilominus si sit iniuste offensus,poterit iudicis auxilium implorare.*

LEX XVI.

Quæsitum. Libertus alieno nomine agens in iudicium patronum vocat sine venia.hoc dicit.No.primo,† ꝙ existens in aliquo officio gerit vicem duplicis personæ. Primo domini consideratu,vt priuati,& procuratoris respectu officii.ad idem §.de adop.l.si consul.j.de pac.l.si plures.j.de his, quibus vt ind. l.tutorem.& c.a collatione.de appella.in vj. & plena gl. est extra de proba.c.ex literis.No. secundo,ꝙ solennitas requisita respectu certæ personæ in ius vocã.tunc demum est necessaria, cũ suo nomine in ius vocatur,non autem si alieno, quod dic. vt j.declarabitur. Ad idem facit l.quamuis.in prin.j.de acquiri
2 possess.in glo. Bar.hic arg. ad quæstionem vnam † Dicit statutum,ꝙ bannitus a ciuitate non audiatur nec agendo , nec defendẽdo. Modo accidit,ꝙ fuit iniuste vulneratus , accusare nõ potest refragante statuto. an possit saltem iudicis auxilium implorare,vt inquirat? videtur ꝙ sic,per d.l.i.Sed videtur postquam semel quis est prohibitus quid agere, non possit ad illũ actum amplius aspirare.l.cõ solum.§. quãquam.& l.prætor . §.prærerea.j.de iniur. Bal.in l.cum mulier.j.solu. matrimo.& in l.j.§.de his,qui sunt sui,vel alie.iur.Ang. in repet.sua.l.si vacantia.§.de bon. vacan.But.in l.qui adulterium. & l.adultera. C.de adult. Superest inducere hanc legem ad duo.habes in l. cum non solum.§.sancimus.versi.necessitate. C. de bo.quæ li. ꝙ filius non potest actionem instituere , nisi consentu patris. Quæritur,nunquid tandem sit verũ,si ipse filius nomine alieno agitare velit.de hoc dubitat Spec in titu.de actore.§.j.versi. licet autem . Gul. dicit hic esse casum de præsenti quæstione. sed ar.Gul.mihi superfluum est.nam expressum est iure. nam etiam non solum filius ad negotia tut.& cur.esse potest,vt Legistæ in l.filiusfa.versi.ipse quoque.j.de procur.& l.in mandato.de mino.Cano.in c.non iniuste.& c.qui generaliter.de procu.in vj.Secundo induco,statuta sunt, ꝑ minor & mulier non possunt contrahere sine duorum parentum vel cõsanguineorum consensu,si nomine alieno contrahantur,puta tuto. vel cura.an requiratur dicta solennitas. dico, ꝙ hic est casus, scilicet, ꝙ tunc demum cum suo nomine.&c.

SVMMARIVM.

1 *Parti ius acquiri ex iudicis stipulatione.*
2 *Domus propria tutissimum est refugium,nec in ea quis realiter citatur.*
3 *Proceditur aduersus latitantem & indefensum.*
4 *Satisdatio aut superueniens concordia liberat a captura.*
5 *Actio prætoria & pœnalis libertis competens nec hæredi patroni,nec ipsius liberti competit .*

LEX XVII.

Eum pro quo. Pars a sunt de repræsentando iudici,seu parti,& nemo in domo propria realiter citatur, licet bene si præsentiã sui, seu aspectum exhibeat.& in citatum se non defendentem admissionem in possessionem bonorum proceditur.in vinea autem propria,seu alio loco publico potest realis citatio expediri. impuberes vero , vel alieno iuri subiecti in ius vocari non possunt. & libertus cõis vnicuiq; patrono singulariter,& in solidum debet reuerentiam, & vocanti sine venia personas in edicto prætoris positas pęna aureorum quinquaginta statuitur, quam si soluere non poterit,ad maiorem magistratũ remittitur,vt luat in corpus. h.d. vsque ad fi. tit. No. in l.eum pro quo.
1 ꝙ † ex stipulatione iudicis acquiritur ius parti. ad idem j.de magistr.conue.l.j.§.exigere.j.rem pup.sal.fo.l.non quasi. cum l.præced.§.de iust.& iu.l.j. §. publicum . Factum enim iudicis
2 factum partis reputatur.C.de euict. l. si ob causam. † No.in l. pleriq;.id ad quod semper allegamus,domum cuiusq; tutissimum fore refugium.ad idem j.de re iu.l.nemo de domo. No. in l.satisq;. missionem ex primo vel secũdo decreto pęnã nun

cupari

3 cupari. No. ꝙ † aduersus indefensum & latitantem ad missionem in possessionem bonorum nondum ex primo, sed ex secundo decreto procedit. Ad idem. ꝟ. ex qui. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. j. cum si. No. in l. sed etiam. priuatũ ipsius ciuitatis palatium eo non gaudere priuilegio, vt nullus ibidem capi possit, licet plerunque viderim ex vi municipalis censuræ contrarium obseruari. No. In l. neque impuberes. §. j. † quòd de iudicio sisti satisdatio, atque superueniens vel iam facta concordia a captura ipso iure liberationem inducit. No. in l. communis libertus. Iuspattonatus quoad materiam præsentis edicti esse cuiuslibet patroni de per se simpliciter cõsiderati insolidum.
4
5 † No. in l. pen. actionem prætoriam & pœnalem aduersus libertum competentem, ad patroni hæredem non transire, neque aduersus hæredem liberti competere. Nota in l. vlt. id ad quod semper allegamus, ꝙ non potens soluere in ære, luat in corpus. No. secundo, ꝙ hæc luitio in corpus succedens in locũ pecuniariæ solutionis fieri debet per magistratum maiorem, & denegatur inferiori, vt patet in versic. vel a præfecto. De his duobus plene dixi. ꝟ. de iurisdi. om. iudi. l. si quis id quod. Circa glo. dic. ꝙ differentia est, vtrum fiat compromissio iudici nomine officij, quia tunc durat coram succedente in ipso officio, posito, ꝙ superueniat partis mutatio, nihilominus ipsum officium durat, vt l. proponebat. ꝟ. de iudi. & c. gratiose. de rescri. Si vero fiat cõpromissio iudici sub noĩe proprio, tali casu expirat finito officio, vt in l. cum apud Sempronium. & ibi per Bar. iu. sol. Ratio, quia promissiones tales expirant cum officio l. non a iudice. l. si quis alia. ꝟ. de iudi. Quid aũt de promissione facta per vnum ex compromittẽtibus, vtrum quæratur actio parti? Dic vt per gl. in l. litigatores. §. quod ait. ꝟ. de arbi.

SVMMARIVM.

1 *Extractus de domo propria, iniuriarum habet contra extrahentes actionem.*
2 *Nuncio seu mandato potest etiam armis resisti.*
3 *Iuramentum de redeundo in carcerem per relaxatum præstitum, an sit obligatorium.*
4 *Domus conducta an priuilegio propriæ domus gaudere debeat in causa capturæ.*
5 *Captura an procedat in scholis.*
6 *Domus appellatione an veniat porticus, aut stabulum, an caupona.*

LEX XVIII.

1 Plerique. In l. pletique. glo. hic cum l. qui domum. ꝟ. de iniur. no. ꝙ † extractus de 2 domo habet actionem iniuriarum. † Secũdo ꝙ nuncio, seu mandato potest quis resistere etiam manu militari. Canon in c. si quando. de offic. delega. Bald. de illo dicto facit festum in l. vt vim. ꝟ. de iust. & iure, & in l. ab executione. C. quor. ap. non reci. l. addictos. C. de epi. au. Ego allego pro hoc, ꝙ sit licitum resistere, vt in l. prohibitum. C. de iure fis. & l. deuotum. C. de meta. li. xi. & l. contra nostra. de excu. & exac. li. xij. Item talis captus debet a iudice relaxari. & in pristinũ statum reponi l. si quis ad se fundum. C. ad le. Iul. de vi. & de rest. spol. per totum. Ita hic concluduut Bar. & Bald. & omnes. Pro hoc facit quod idem Bal. in l. requirendi. C. de ser. fu. & l. quis sit fugi. §. idem Celsus. de ædil. edi. & l. sicuti. §. Aristo. si ser. ven. §. quæro. Dicas quod iniuste captus debet illico relaxari. Sed pone, quis illicite captus sit & restitutus, sed antequam ambulauerit xij. passus vult eũ executor capere, an possit? Dic quòd non, quia adeo debet reponi, vt difficilis sit captio, vt in l. natu 3 ralem. in princip. ꝟ. de acquiren. re. do. Item † resultat ex ista captura, quòd posito, quòd relaxatus sit cum iuramento de redeundo, nõ tamen tenetur reuerti, nec periurus efficitur. Legistæ habent glos. in l. succurritur. ꝟ. ex quib. caus. ma. Bald. allegauit eam, & l. nam & Seruius. ꝟ. de neg. gest. Canon. gl. habent in cle. pastoralis. in ver. per violentiam. de sent. & re iud. Ioan. And. in addi Specu. in rub. de iur. in disputatione Mar. Sil. hoc dico locum habere, si captura sit iniusta, alias esset periurus, vt in l. postliminium. §. captiuus. ꝟ. de capt. & post. reuer. Vlterius circa tex. dicitur hic, quòd nemo de domo sua extrahi debet. 4 Quid si non † sit domus sua, sed a se conducta, an de ea extrahi possit, quia lex est fauorabilis? Doct. eam extendunt etiam ad conductam, vt in l. lex Cornelia. §. conducta. ꝟ. de iniu. Sed quæro, quid de capto in aliena domo, an possit? videtur hic quòd sic. Nihilominus tex. in l. qui in domum. alleg. dicit contrarium, quòd probetur a domino domus. Ratio etiam suadet per d. l. sicuti, §. Aristo. & l. diuus. ꝟ. de seru. rusti. prædio. Ad idẽ l. pe. de ser. & aqua. Sed vbi dominus domus non prohiberet, statut cum verbis huius legis, quòd possit capi. Vlterius hic Iurisconsultus priuilegiat domum. Dubium est, quid domus appellatione veniat. Remitto ad generalia. s. ad l. lex Cornelia. alleg. l. apud Labeonem. §. conuitium. de iniur. & l. i. §. habitare. de his qui deie. vel effu. & l. j. §. domum. de alea. l. qui domum. ꝟ. de adul. & l. j. §. domum. de lib. agn. Sed quid de eo, qui habet plures domos dic, vt in cle. causam. de elect. & Bar. in l. 4. §. prætor ait. de dam. infe. In contractibus quid veniat appellatione ædium Bald. in l. j. ꝟ. de statu ho. in l. qui ædes. in fine. ꝟ. de incend. ruin. nau. & l. j. §. deinde. loca. Sed pone quis est in ostio domus propriæ, an possit capi? Quæstio ista recidit in hoc, nunquid factum in ostio domus videatur factum in domo? Canon. de pœn. distin. 2. in c. cum sanctam ecclesiam, vbi dicitur non proprie factum in domo. Bart. determinat aut a latere interiori, aut exteriori. Primo casu censetur factum in domo, secundo non. Sed quid si non potest colligi, an tunc habeat locum dictum Can. scilicet, ꝙ partim in domo, & partim 5 extra. Quid in scholis. † an sit licita captura. Bart. in l. fistulam. §. scalas ꝟ. de ser. vbi dicit non videri factum in domo. Idem de insultu. Sed in captura credo contrarium per tex in l. aquæductus §. i. in fine. ꝟ. de contrahen. empti. & in l. Iulianus. §. si cum ser. & l. fundi. §. j. ꝟ. de act. emp. Posito quòd scalæ fuat positæ extra & ante domum, præsumitur, quòd sunt ad vsum ipsius domus deputatæ, quia statutum de puniendo insultum odiosum est. Ego crederem dictum Bal. verũ in l. & ita de facto idem ait. ꝟ. nau. caupo. stab. vbi damnum extra nauim nõ ponitur per illum tex. nisi factum in littore prope nauim. Vn-6 de paria sunt fieri in naui, & prope nauim. † Ita paria sunt capere in domo, & extra domum, quia in porticu. Et an ibi qs possit capi, & sic an porticus veniat appellatione domus. Barto. in l. inter cætera. §. hoc senatuscon. de lega. j dicit quòd sic. Pro hoc facit, quia in cõnexis idem est iudicium, vt in c. super eo. de paro. l. quæ religio. de rei vend. Pro hoc tex. dicens, quòd priuilegio, quo gaudet ecclesia, gaudet etiam porticus & atrium. c. cum ecclesia. de immu. eccle. xvij. quæstione 4 in c. si quis contumax. Spec. in ti. de iniur. & dam. versicu. pone in statuto. Quid autem in caupona, an veniat appellati. domus. Dic vt in l. solum. ꝟ. de rei vend. Bal. in c. si duo fratres. de fra. de no. ben. inuest. in vsib. feu. Item deciditur an in vsum hominis, an vsum animalium brutorum. Quid autem dicendum, si quis in domo patris, aut in domo vxoris citetur, an habeat locum hæc lex, puta si filius sit emancipatus. Bal. in l. j. §. domini. el 2. in §. si vir aut. ꝟ. ad Sylla. cum simi.

SVMMARIVM.

1 *Citatio verbalis an possit in ecclesia fieri.*
2 *Citatio sub se triplicem continet qualitatem.*

LEX XIX.

1 Satisque. In l. satisque. quærit Guli. nunquid † citatio verbalis per iudicem secularem possit fieri in ecclesia? Dic quòd sic, per hunc tex. Secundo alleg. tex. in Authen. de manda. prin. §. nec homicidium. Tertio tex. in l. præsenti. §. sed si quidem. C. de his, qui ad eccle. confu. & Bar. hic sequitur Ang. contrariam. & primo, quia extra territorium citatio circumducitur. sed ecclesia non est de territorio seculari &c. Sed hoc falsum per l. si quis in hoc genus. C. de epi. & cle. Secũdo hoc arguit de c. decet. de immuni. eccl. in 6. Sed pessime loquitur. Nam cita-2 tio habet † sub se triplicem qualitatem. Primo est commissio, & iste est actus iudicialis, vt glo. in l. cum clericis. C. de epi. & cle. Secundo est executio facta per iudicium, & hic nõ est actus iudicialis, quia in iudicio non fit. Tertia est relatio, & iste est actus extraiudicialis.

SVMMARIVM.

1 *Captura quibus in locis procedat, vel non.*
2 *Captura an & quorum in ecclesia fieri possit.*

LEX XX.

1 Sed etiam. In l. sed etiam. quæro, † nunquid quis in palatio episcopi capi possit. Iste tex. videtur innuere quòd sic per verbum, in theatro. In cõtrarium Canon. in c. id constituimus. 17. q. 4. vnde iste tex. vendicat sibi locum in palatio seculari. 2 hinc sumpta occasione. quæro, nunquid † in ecclesia potest quis capi? breuiter conclude quòd non. & accipe regulam, nõ potest quis regulariter &c. Fallit in homicida, adultero, & raptore virginis. in Auth. de mã. prin. §. quòd si delinquẽtes. ver. sed neque. Item fallit in publico latrone & nocturno, in agrorum despoliatore & populatore. Ita est tex. in c. inter alia. extra de immu. eccle. Item fallit, nisi delictum commissum foret in ecclesia. Tex. est in c. vl. de immu. eccle. & 17. q. 4. in c. frater, & in c. ad cunctos episcopos. & hæc habent locum in ecclesia & in circuitu ecclesiæ, videlicet, cathedralis, quæ habet circuitũ quatuor passuum. 17. q. 4. in cano. sicut antiquus. & 4. q. j. cano. sexto casu felicis. & cano. id constituimus. De hac quæstione dic, vt in dictis iuribus, ꝙ etiam circuitus ecclesiæ gaudet priuilegio ecclesiæ. Nec licet priuato aliquod ædificium in eo facere. 12. q. j. in cano. nulla alia. In glos. l. satisque. quæ gl. ar. ꝙ vltra missionem in possessionem possit quis mulctari. Nunquid hoc sit verum iure canonico, ꝙ index ecclesiasticus, vel secularis in terris ecclesiæ possit vltra missionem in possessionem infligere mulctam. Pe. dicit quòd non de iure canonico, vt in c. j. in versicu. periclitatur. de do. & contu. Et de hac missione in possessionem ex primo & scdo decreto habeĩ per ius cano. in c. qm frequenter, vt li. nõ cõtest. & c. sacro. de sen. excõ. Hoc firmat Spe. in ti. de contuma. §. si. versi. sed nunquid.

SVMMARIVM.

1 *Mulier inhoneste viuens multis grauari potest incommodis.*
2 *Pupillo conuento in quem dirigatur libellus an in ipsum, an in tutorem.*
3 *Impubes an pro rep resalijs possit aut capi, aut conueniri. Et captura ad quid fiat.*

LEX XXI.

Sed & si. In gl.j.sed & si is.in verbo, matresa. pondera per dictum Bal. φ ita demum habet locum hæc gl.quando mulier, honeste vixerit,duplici ratione.quia ad eas, quæ † luxuriose viuunt legis beneficium non extenditur.in Auth.qnibus mod.na.effi.sui.§.effusa concupiscentia.Item quia nõ sunt dignę legum laqueis innodari.l.quæ adulterium,C. de adul. Itẽ videte secundam partem glo.φ in materia criminali etiam in ipsa domo quis capi potest.Hinc sumpta occasione Bar.in l.cum eo.j.ad leg.Iul.Pet.dicit cautelam,reos ex causa pecuniaria de domo extrahi posse,puta, postquam fuerit contumax,hoc est post trinam citationem,& sic propter contumaciã mulctabitur. Item ex eo,φ fiscus vult mulctæ executionẽ facere,potest in domo ipsa capere.Bar. videtur errasse, φ contumacia ex causa pecuniaria sit delictum,vt dicitur ĩ l. omne delictum.j. de re milita. Vlterius præsupponit ipse Bar.de debito fiscali,& in hoc videtur errasse.Nam ad hoc non allegat. Sed tex.est in l.nemo carcerem. de exac. tribu. φ possit capi. Sed intelligo extra domum.Ego do aliam cautelam eo φ vis, φ pro pecuniaria causa potest quis de domo extrahi. adhibe hanc cautelam,scilicet φ ipse qui citatur, quando est contumax pro pecuniaria causa,facias eum assumi ad aliquod officium.l.ex omnibus,C.de decu.lib.x.Nam tunc extrahẽti duo sunt necessaria addenda.Ponatur,φ nuncij vel marscalchi capere cœperint aliquẽ in sancta via,& is effugerit ad domum, nunquid ibi poterunt eum capere? videtur φ sic, per tex.in l. qui ait.in fi.j.de adul.quia ad considerandum,an quid sit licitum,Inspicimus principium.Nihilominus contrarium est verum per tex.hic refugium &c.nihilominus bene facit. l. quis sit fugitiuus.§.idem Celsus.j.de ædili.edic. & C. de his qui ad eccle consu.l.præsenti.§.ex his ergo.Bald.quærit,quis debeat tales in ecclesia manẽtes alere.Dic φ capitulum ecclesiæ. Habes tex in l.præsenti.circa fi.de existente in carcere in l. iudices,C.de episco.audi.De ambobus habes.17.q.4.in ca. diffiniuit.Sed quæro,quis debet soluere capienti,habes in l. cum sæpe.C.de ero.mil.an.li.xij.Sed is debet soluere,qui facit capere.

2 No.glo.in l. neque impuberes. † Pone conuenitur pupillus in iudicio cum tutoris authoritate,quæro in quem debet dirigi libellus in pupillum ne,an in tutorem. De hoc dicas per Specul.in titu.de libel.concep §.iam nunc videndum. versic. porro.Item quæro, nunquid ista lex prohibens in ius vocari pupillum habeat locum in citatione reali, puta, vt capi possint,& in carcerem mitti.Bartol.hic φ non.Idem in suo tract. de carcerib.contrarium dixit per tex.in l.fina.C.de custo. reo. Dicit ibi tex.φ de singulis xv.diebus in xv.dies nomina singulorum carceratorum iudici debent tradi.& etiam ętates, & ibi Imperator non distinxit ætatem, tamen dico φ ibi male dixit.hic bene. Ratio, quia nemo capi potest nisi constitutus in vera contumacia.vt l.nemo carcerem.in ver.& certe si qs. C.de exact.trib lib.xj.Sed in proposito in minorem non cadit contumacia,vt gl.in l.minor etiam si quasi contumax.in 2.so lu.ergo sequitur,φ carcerari non potest.Respon.ad d.l.fina.φ Imperator vult sibi dari ætates,scilicet de his, vt deliberetur

3 an iniuste retineantur.† Item quæro, nunquid impubes possit pro represalijs conueniri vel capi.Bald. in authen. se.l. C. ne vxor pro ma.Et ex prædictis apparet decisio. §. j. l. neque. Ad glo.pro secundo membro,adde l.si eum.in princ.j.si quis caut.Quærit Barto.quis debeat captum relaxare. An custos carceris possit sine iudicis mandato. Per dictum Guliel. concludirut,φ requiritur iudicis mandatum,in l.ij.§.de offic.eius cui manda.est iurisd. Tu distingue, φ is qui carceratus est ad mei petitionem de iudicis mandato manet ad mei faciẽtis carcerari fauorem,tunc requiritur mandatum iudicis.l. in seruitutem.§.si petierit.j.de bo.libe.Aliquando vero est in carceribus ob fauorem alterius,vel fisci, puta, φ sit recommendatus,& tunc consensus aliorum,quam iudicis mandatum requiritur per reg.in vltima.j.de pac.& l.si post mortem.in fi.j. de bono.poss.contratab.& l.Stichum.j. de manu.Item debes scire,φ captura fit aliquando ad finem personalis comparitionis,aliquando vt ipse captus carcerari emancipetur,vt soluatur,& de primo loquitur ista litera.Ex quo dubium, an eo ipso,φ dat fideiussorem de comparendo, debeat relaxari? In hoc facit tria membra. Aliquando captus est respectu pęnæ pecuniariæ,aliqñ respectu pęnę criminalis criminaliter intentatæ,ex qua personaliter venit puniendus.Aliquando vero venit respectu causę criminalis arbitrio iudicis principaliter.Primo casu clarum est.φ debet relaxari præstita fideicommissione,hoc probatur hic,& j. in rub. in ius voc. vt eant. Secundo casu aut captus potest dare fideiussorẽ, & debet relaxari, aut non potest, & tunc debet carceri mancipari, vt l. 2. j.de custo.re.De tertio casu non debet fideiussori relaxari, per l. j. & 3.j.de custo.reo.Quarto aliquando arbitrio iudicis,& dic ₰m vnam opi.Bal.in l.i.C.de exhi.re.φ debet aduerti patriæ consuetudo,₰m quã iudex pęnam imponat,vt pro datione alapæ imponitur pęna pecuniaria,tunc datione fideiussoris reus relaxandus est.Si vero imponitur pœna corporalis,tunc relaxari non debet.alleg. ad hoc.l.quid ergo.§.pœna grauior. de his qui no.infa.Ego dico in hoc membro,φ nullo casu venit relaxandus.Primo,quia ratione emergentis casus licet iura transgredi.Inno.in c.j.de consti.& ratione enormis delicti.l. diuus. ad leg.Cor.de fal.& sic consuetudinem non seruabit. Præterea in causa extraordinaria non admittitur procurator.l. fin. C.de iniur.Item captus relaxatur per fideiussionem,nisi similem satisdationem pluries dederit,& iudicis mandata contẽpserit,Glo.in l.Cornelia.§.ex vinculis. ad Silla. In muliere distingue,quia aut capitur pro causa criminali, & dic idem qđ in mare,aut pro causa criminali ciuiliter deducta, & tunc nõ debet carcerari,si iurauerit se repræsentaturã per tex.in auth. nouo iure.& vnde sumitur.C.de custo. reo. Secundo mẽbro principali non debet relaxari captus,si deduceretur, vt veniret ad soluendum.De hoc Bar.hic,& in l.properandum.§.sin autem,C.de iud.Bal.in l.multa,C.de iure delibe.pro hoc in l. si pecuniç.j.si in pos.leg.& l.si confessus.j.de custo.reor. Item pone,est quis incarceratus,& nescitur qua causa, quæritur qs debeat ipsum relaxare? Dic φ debeat a iudice impetrare,vt relaxetur,& tunc iudex debet facere præconizari, vt in l. si quis vxorem,§.si fugitiuum.j.de furt.& in l.vlti. de exhib. re. Item pone,Dicit statutũ,φ nemo debeat relaxari,nisi dederit cautionem de iudicio sisti.Et si is,ad cuius petitionem carceratus est,non reperitur,quid fiendum? Dic similiter, φ debent fieri bannimenta,vt eligantur.Dixit Bald.in l.mulier.j.de codi.Itẽ quæro,quid ex eo quia commiserat excessiuum crimen, fuit in perpetuum carceri mancipatus,& vt continuo damnatus ad mortem duceretur,vide.l.in metallum.j.de pęn.

SVMMARIVM.

1 *Iuspatronatus n sit indiuiduum,& an idem de feudo.*

LEX XXIII.

Communis. Capio l.communis. Hanc l. allegamus † φ iuspatronatus est indiuiduum, vt l.Cornelia pia.j. de iurepa. & l. fi.fa.ercis.Quæro modo,quidam erat meus vasallus,qui decessit relictis pluribus filijs, nunquid vnusquisq; de perse simpliciter consideratus sit vasallus,an distinguatur, φ quilibet tenetur pro virili parte.Hanc quæstionem concludit Spe in ti.de feu.§.quoniam.versic.nono.& hæc videtur decisio.Item ego vasallus tibi vnico domino debeo vasallagium, Tu decedis relictis filijs. An vnusquisq; debet a me recipere iuramentum,an sufficiat quod iurem vni. Similiter dicendũ videtur,φ insolidũ sim vasallus,non autẽ cuilibet pro parte.Vide glo.in l.si cuius.§.j.de vsufruct.& quemad.Aliam gl. de vsi.feu.c.i.§.omnes filii.si de feu.fue controuer.Bald.in ca. imperialem.§.præterea.de prohib.feu. aliena.per Feder. Sed pone,quis habet duos dominos,vnum ex his offendat, alium vero minime,an cadat a feudo pro parte, an vero in totum? videtur φ in partem.l.rescriptum. de his quib. vt indig. Contrarium tenent Guliel.& Bald.Hic vero me remitto in l.fraudati.j.de public.

SVMMARIVM.

1 *Solidus legalis nunc est secundum patrię consuetudinem considerandus.*
2 *Appositum in principali an applicetur in adiuncto.*

LEX XXV.

1 Si sine venia. Glo.fina.habet duas conclusiones,scilicet φ† solidus legalis est aureus.Alia gl.C.de ser. fugiti. l. quicunque. hodie debet intelligi secundum consuetudinem patriæ.Glo.can.extra.de iudi.ca.j.& de lega. j. l. si seruus plurium.& l.meminimus.de lega.3.

2 †In secunda conclusione, scilicet φ pœna apposita in principali non videtur repetita in eo,quod est sibi adiunctum.Canon. habent glo. contrariam in c.de multa.in versic.ecclesia.extra.de præben.Lap.in allegat.suis.xxxvij.Ego declaraui.§.in l.si quis id quod . Et quando.l.dicit,quòd pœna apposita vni casui non censetur repetita in adiuncto,nisi fiat expressa mentio, Adde similem glo. Institu.de actionibus,§.pœnales.in verbo,cum is non impetrasset.

¶Si quis in ius vocatus non ierit &c. Rubr.

¶Rubrica continuatur sic,Dictum fuit.§.de his qui in ius vocantur,verum quia in iudicium comparere quandoque contemnunt,sequitur qua pœna puniantur.

SVM-

SVMMARIVM.

1. *Fideiussor quando dicatur idoneus quo ad conueniendi, vel repræsentandi facultatem.*
2. *Fideiussor datus inhabilis pro non dato habetur.*
3. *Renunciatio priuilegij fori non fit verbis generalibus, sed specialibus.*
4. *Fideiussorum species duæ considerantur in materia de in ius comparendo.*
5. *Remissio non habet locum in contractibus, nec in delictis.*
6. *Fideiussorem minus idoneum recipienti imputandum est.*
7. *Fideiussoris inhabilitas tripliciter causatur.*
8. *Priuilegiorum ablatio an præsupponat generalem, vel specialem renunciationem.*

LEX PRIMA.

SI quis in ius. Non censetur fideiussor idoneus, qui fori priuilegio tutus est, nisi eidem specialiter renunciauerit. hoc dicit. Vel sic propius quo ad literam, Non dicitur fideiussorem dedisse, dans illum, qui fori exceptione tueri se potest, nisi illi specialiter renũciauerit. h.d.

1 No. primo fideiussorem de iudicio sisti, seu de repræsentando, vt censeatur idoneus, debere esse sub illius iudicis iurisdictione, sub qua est reus principalis conuentus. Ad idem ĵ. qui satisda. cogan. l. fideiussor. in princip. † 2 No. secundo, ꝙ cum datur fideiussor, non tamen habilis & idoneus quo ad conueniendi facultatem, ille pro non dato habetur, quod dic, vt dicetur in l. 2. ibi, qui satisda. cogan. No. tertio, renunciari posse exceptioni declinatoriæ iurisdictionis eius, coram quo quis conuenitur. Ad idem C. de pactis. & C. de episco. & cler. l. si quis in conscribendo, quod tamen fallit in clericis, vt extra de foro competen. c. si diligenti. 3 No. † vltimo in ver. specialiter. ꝙ vt valeat renunciatio priuileg. fori, non sufficit illam fieri per verba generalia, sed necessario requiruntur verba specialia, quod dic, vt ĵ. declarabo in glo. 2. Dic vt in authen. offeratur, C. de li contes. & dicit, ꝙ ille tex. corrigatur per illam authen. videlicet, ꝙ non dicitur comparere, qui mittit fideiussorem. Iac. de Are. dixit, ꝙ 4 † fideiussorum duæ sunt species, scilicet iudicio sisti, & de his loquitur titu. ĵ. qui satisd. cogan. & tex. ibi in authen. offeratur, scilicet ꝙ debeat comparere, & si immobilia non possidet, dabit fideiussorem de iudicio sisti. Alius est fideiussor de eundo ad iudicium, & iste non præstatur ipsi iudici, sed militi vel cursori, qui mandato iudicis cepit. & de hoc loquitur litera. de hoc etiam loquitur rub. seque. vt prima. In tali casu fideiussor erat citatus, & contumax fuit, iudex fecit eum personaliter capi, hic vt euitaret carcerẽ, dedit fideiussorem, & liberatur iste statim, ꝙ ille fideiussor se prima vice repræsentauit, requiritur ꝙ sit de iurisdictione iudicis. Vel pone secundum Barr. est statutum prohibitiuum, ꝙ nemo vadat de nocte sub pœna, inuenitur scholaris de nocte, miles vult ducere eum coram iudice, an liberetur dando fideiussorem? certe sic. ita probatur in rub. in ius vo. vt eant. Ego adiicio pulchrum verbum, Pone, ꝙ repetiantur quatuor ire de nocte, modo vnus fideiubet alio, an fiet liberatio? certe sic. casus est in l. Romanus Apulus. de tut. & cura. da. ab his. ad intellectum illius dicti vide Bal. in l. orphanotrophos de episcop. & cleric. Alia glo. quærit, nunquid satis est iudici, si saltem fideiussor, qui non erat suæ iurisdictionis, possit coram suo iudice conueniri, & non respondet. Item dicit, ꝙ renunciatio fori est superflua, cum videatur contrahere, & ratione contractus sortitur forum coram non suo iudice. Glo. dat duas solutiones. Secunda est vera. Exemplum, veniens scholaris de Bonona ꝯtrahit Romæ, certe ratione contractus sortitur forum in genere, nõ in specie. hoc est cum habeat tres speciales iudices, non poterit conueniri coram non suo iudice, nec cogitur præcise respondere coram vno. Ex his 5 præmitte ad intellectum tertiæ solutionis glo. † ꝙ in contractibus non est locus remissioni, c. Romana. §. contrahentes. de foro competen. Item præmitte, ꝙ in delictis non est locus remissioni. Item delinquens habet tres iudices, originis, domicilij, & loci vbi deliquit. l. j. C. vbi de cri. agi opor. & per primum respondetur ad contrarium. nam eo ipso ꝙ renunciatur beneficio, locus est remissioni, quod no. per instrumenta, in quibus renunciatio apponitur. Ex glo. no. ꝙ licet quis sortiatur forum ratione contractus, non tamen perdit priuilegium speciale. Secundo no. ex alia solutione, ꝙ id quod dicitur in d. §. contrahentes, habet locum si ibi repetiatur. Addo tibi vnum verbum, nunquid sit locus remissioni ad locum iudicij. exemplũ, Florentinus voluit, ꝙ iudex Romanus possit inter eos cognoscere, si aufugiat Florentinus, & Romanus petat in locum vbi repetitur, eum remitti ad iudicem Romanum, an habeat locum remissio. Dicit, ꝙ non, quia bonum est argumentum de contractibus ad iudicia. l. 3. ĵ. de pecu. Fallit in duobus casibus. Primo, nisi is, qui non sui iudicis iurisdictionem prorogauit, & iurauerit de respondendo vel stando ad ipsius iudicis voluntatem. Tex. est sing. in Auth. de exhi. reis. §. si vero etiam quidam iurent. vnde sumpta est authen. & qui iurat. C. de bon. aur. iud. pos. Secundo, nisi allegetur nimia contumacia eius, cuius remissio petitur, puta si antequam recederet requisitus nunquã compareret. Bal. hoc tangit in l. consentaneum. C. quomodo, & quando iudex. sed ille tex. videtur, ꝙ nil faciat, & ego in consulendo non ita tenerem. Capio vltimam particulam huius 6 glo. dicitur hic, ꝙ † non videtur idoneum fideiussorem dedisse, qui poterat se exceptione tueri, videtur ꝙ debeat imputari ipsi recipienti. Gl. soluit alio modo, scilicet, ꝙ aut fideiussor receptus est a iudice, vt in casu l. eum pro quo. s̄. de in ius vo. & tali casu loquitur hic l. & tunc non præiudicat parti. ar. l. nõ debet alteri, de reg. iur. aut recipitur a parte, & tali casu loqui-7 tur d. l. qui satisdari. infra de fidei. † Sed aduerte, quia inhabilitas fideiussoris causatur tripliciter, primo respectu difficultatis conueniendi, vt in domino ciuitatis, vel castellano cuiusdã rochæ. De hac triplici inhabilitate dicam in l. 2. in princ. ĵ. qui satisda. cogan. Secundo respectu inopiæ. Tertio respectu exce-8 ptionis declinatoriæ. Quæro, † nunquid ad tollenda priuilegia mea requiritur renunciatio generalis, aut specialis. Bar. hic dicit, ꝙ debemus dicere, ꝙ aliquando quærimus, an sufficiat renunciatio per verba generalia. Dico ꝙ hoc casu non excludũt priuilegium. l. sed & si quis. §. quæsitum. ĵ. si quis cautio. Aliquando quærimus, an sufficiat renunciatio post verba specialia, & tali casu sufficient ad excludendum priuilegium, vt hic dum concluditur, ꝙ ad excludendum priuilegium sufficiant verba specialia. Fallit nisi priuilegium foret concessum ratione fragilitatis. exemplum in muliere, quæ habet exceptionem Velleiani, ita dixit hic Bal. Item fallit in minore xxv. annis, qui habet beneficium restitutionis in integrum. Nam vt per renunciationem derogetur dictis priuilegijs, requiruntur verba specialissima dicendo, talis renunciauit beneficio Velleiani, vel beneficio restitutionis in integrum. Sed hoc non puto verum, per tex. in l. fi. §. pe ĵ. ad Velleia. vbi sufficit si dicitur, renũciauit exceptionibus sibi competentibus. Alius casus est vbi priuilegium de nouo personæ alias priuilegiatæ, vel personæ miserabili, puta, viduæ foret concessum, quia ad derogandum tali per renunciationem requiruntur verba specialissima, vt in c. significanti. de offi. deleg. & c. ex parte. Cyn. in l. vnica. in fi. sui commenti. C. quan. Imper. inter pup. & vid. & probatur in l. generaliter. iuncta glo. C. de non nu pec. & l. fi. C. quod cum eo. Item dixit Bar. ꝙ vbi vertitur fauor eius, pro quo satisdatur, requiruntur verba specialissima. alibi dixit Bar. ꝙ non requirũtur. l. filiusfamilias. ĵ. de dona. inter virum & vxo. & videtur dictum suum non esse verum. Certum est enim, ꝙ excludendũ priuilegium requirit ista verba specialiter in fauorem eius, in cuius vtilitatem ipse fideiussor satisdat. Modo vbicunque verba specialia requiruntur in fauorem eius, vt dixi, tunc requirũtur specialissima, vt cle. non potest. de off. ord. c. procur. de ele. Ad propositum Iurisconsultus hic requirit specialissima verba in fauorem eius, cui fideiussit dicendo, renuncio. Sed possumus saluare dictum Bar. scilicet si ille fideiussor haberet vnicum priuilegium. l. nominatim. ĵ. de condi. & demon. & l. 2. & sequen. ĵ. de liber. & posth.

SVMMARIVM.

1. *Citatus a iudice regulariter comparere tenetur.*
2. *Iuris naturalis ignorantia an rusticum in materia pœnali excuset.*
3. *Citatus non comparens respectu interesse citantis, mulctari debet.*
4. *Citatus an teneatur coram citante comparere.*
5. *Delegato an post per eum acta possit imponi infamia.*
6. *Exceptio falsitatis rescripti iurisdictionis exclusiua quando possit contra iudicem delegatum opponi,*
7. *Appellari an possit a sententia iudicis, qua se iudicem competentem pronunciauit.*
8. *Processus iudicis, de cuius iurisdictione dubitatur, an sit validus.*
9. *Iudex ad vlteriora procedens, an videatur se tacite iudicem competentem pronunciare.*
10. *Iurisdictione per conuentum negata post libellum oblatum, an de ea sit discutiendum, antequam procedatur.*

LEX II. & III.

EX quacunque. Quilibet citatus tenetur comparere, & non comparens mulctatur, nisi iusta esset excusationis causa, vel actoris non interfuerit eum comparuisse. & in obligationibus facti, vbi pœna non adiicitur, succedit obli-1 gatio ad interesse. h. d. cum l. seq. No. primo regulam, † citatũ a iusdicente regulariter teneri ad comparendum. ad idem tj. de iudi. l. si quis ex aliena. extra de appel. c. cum parati. No. secũdo, ꝙ citatus non cõparens pro iurisdictione iudicis mulctandus est. ad hoc s̄. si quis iusdicen. non obtemper. l. j. per totum. No. tertio, vt hoc ipsum &c. ꝙ in potestate ius dicentis, ac citãtis est cognoscere & pronũciare an iurisdictionem habeat aduersus citatum, an vero non. ad idem d. l. si quis ex aliena. & c.

super

2 super literis.extra,de rescri.†No.in ver.rusticitati.ꝙ licet de na turali iure sit,vt superioribus parere debeamus, vt l.veluti.ff. de iusti.& iure,a qua quidem iuris naturalis doctrina rusticus astringitur adeo,vt eius ignorantia non excusetur, vt C.de in ius voc.l.venia,Nihilominus quo ad hoc, vt pœnam incurrat, eius ignorantia ipsum excusare videtur,vt hic est casus.No. in
3 versi.item si nihil intersit.ꝙ† vbi nihil intersit actoris citatum comparuisse, eius inobedientia non præstat occasionem ad mulctæ impositionem.Ad idem ĵ.de arbi.l.arbiter talis, & ꝙ plene no.gl.extra,de dolo & contu.c.vlti.No.ex eo, quod licet ex mulctę impositione non consideretur interesse fisci,cui illa venit applicanda,vt est casus ſm vnam lectu.ff.si quis ius dicē. non obtemp.l.j.§.vlt.multominus consideratur interesse age- ris,vt hic videtur tex. De quo dic vt ibi plene dixi. Quæro an
4 †regulariter citatus teneatur coram citante comparere. Facit duo membra principalia. Primum ꝙ aut ipse citatus non im mittitur alicui iurisdictioni,& tali casu citatus non tenetur cō parere, posito, ꝙ ex quadam latenti causa habeat iurisdictio- nem.Io.And.& Doc.in regula iuris, scienti,& in c.præterea.ij. extra,de dila.& probatur in l.quoties,& l.si seruus.ĵ.si qs caut. Exemplum,creatur in ciuitate nouus iudex, cuius iurisdictio later de præsenti.modo citat non expressa iurisdictione, nec est certum ꝙ habeat,quia nouus. Secundum membrum, ꝙ aliquando citans allegat iurisdictionem se habere, & tūc duo considerantur,ꝙ aut immittitur iurisdictioni delegatæ,aut or- dinariæ. Primo casu aut ipse citat in ipsa citatione inserendo copiam rescripti,vel aliquam causam, quæ si esset vera.s.se in citatum habere iurisdictionem, tunc tali casu debet compa- rere.bene facit extra,de app.cum parati,& d.c. pręterea. de di- la.Aliquando vero in citatorio nō ponit copiam rescripti,nec causam aliquam,quæ si esset vera citatus deberet comparere, & tali casu citatus non tenetur comparere.quia pars non tene tur credere simplici verbo iudicis,nisi probetur per scripturā, vel per testes aliquos.C.de superindic. l.j.& l.vnica. C. de mā. prin.& de offic.dele.c.cum in iure.Item dico, ꝙ aliquando ci- tans immittitur iurisdictioni ordinarię,& tunc facit tria mem bra.s.ꝙ aliquando certum est,eum habere iurisdictionem,ali quando certum est non habere,aliquādo vero dubitatur. Pri- mo casu distingue, quod aut citatio est valida, & comparere debet.Ita est tex.in l.vnica.ff.si quis ius dicen.non obtempe.& d.c.cum parati.Aliquando vero est nulla, & tali casu non tene tur citatus comparere. Ad hoc tex.ĵ. ne quis eum qui in ius vo ca.l.j.§.Offilius.Sed quando fit nulla dicam in secundo casu, quando certum est non habere iurisdictionem, hoc casu hic gl.dicit citatum non comparere debere.Ad hoc l. vlti.ff.de iu- risdi.omn.iudi.c.vt animarum.de quæstio.lib.vj. Tertio mem bro quando dubitatur tali casu regula est, ꝙ tenetur compare re.Ita probatur in d.c.super literis. de rescri. Et hic excipe vnū casum.s.ꝙ id qđ dicitur,ꝙ dum de iurisdictione ordinaria du bitatur,citatus debet cōparere, verum est si ille iudex est vni- uersalis,secus si esset particularis inter certas personas,quia ta- li casu non astringit citatum ad comparendum.Gl.in c.j.de in uesti.in ma.fac.in vsib.feu.Pone exemplum,vt quis sit ordina- rius particularis,pone, in domino feudi, qui super quæstione feudi determinat,& dominus ipse est ordinarius.de iudi.c.ce- terum.de foro compe.c.verum, & c. inter quem vel quos de quæst.feu.termi.Si de isto iudice particulari dubitetur, nunqd citatus debet comparere.dic vt in dicta glo. Attende aliud mē brum.s.ꝙ aliquando iudex habet iurisdictionem, quę elidi po test per exceptionem,si opponeretur per citatum, & tali casu fuit dubitatio inter Canonist,Doc.an citatos teneatur compa rere. In hoc facio tria membra, ꝙ aliquando non est certum neque notorium talem citatum habere exceptionem. sed oc- cultum,& debet comparere, & istam exceptionem oppone- re.Ad hoc doctrina d.c.super literis.de rescrip. Aliquando ve- ro notorium est,citatum habere exceptionem,per quam pos- sit summarie citatus excusari, quæ notorietas resultat forte ex tenore ipsius citationis,& tunc comparere nō tenetur. Ad hoc alleg.tex.cle.pastoralis.de re iud.et no Inn. in c.pręsenti.quod hodie incipit,statutum.de rescrip.lib.vj.& gl.sing in c.statutū. §.in nullo quoq;.in verbo,citent partes.de rescrip. lib.vj.puta, quia in citatione posuit locū ad quem citauit, ad quem intro- ductionem non habebat.ita idem Inno.in d.c.præterea.de di- la.vbi ponit exemplum de eo,qui ratione capitalis inimicitiæ non potuit comparere.Idem voluit d.Anr. in d. c.super literis. de rescrip.Tertium membrum est.s.ꝙ aliquando notorie mi- hi competit exceptio,sed ipsa exceptio non resultat ex tenore citatorii,& tali casu si comparet & opponat, nihilominus te- netur comparere.Ista fuit gl.sing.in cle.2.in pe. vel antepe. gl. vt lite penden.bene facit gl.iuncto Io.And.in c.accedens.vt li- te non contes.& cle.appellanti.de app. Capio aliud membrū, quia aliquando citatur quis ad petitionem eius, quem noto- rium est non posse agere, exemplum in excommunicato Itē in bannitis,prout statuta plerunque prohibent talem agere,&

tali casu habemus duas authoritates,ꝙ non.s.Iaco.de Belui.in Auth. de litig.§.ad excludendas.secundā Io.And.in addi. Spe. in tit.de senten.§.iusta.Item alleg.l.non videtur.ĵ de iudic.& l. eo tempore.ĵ.de pecu.Sed in hoc dubito, per c. pia. de excep. lib.vj.Sed gl.in c.j.de iudi.in 6.habetur, ꝙ licet non ualeat pro cessus excommunicati,tamen,si a iudice vel a parte nō repel- latur, valet, & sic saltem causatiue teneatur citatus cōparere. Præterea per tex.l.j.an per alium cau.ap. & l.pe. §.ad crimen. de publi.iudi.ꝙ licet procurator non admittatur in causa cri- minali,tamen si non opponitur,valent per eum gesta, vt l.quā uis.C.de adul.Præterea tertio habemus, ꝙ miles non potest es- se in iudicio,l.miles.de procur.tamen processus per ipsum fa- ctus tanꝙ per procuratorem, si non opponitur, valet.l.ita de- mum.C.de procur.Igitur saltem ad hoc,vt citatus opponat ex ceptionem,debet comparere.Sed aduerte quia sententia Iac. de Belui.fuit dicta per Inn.in d.c.pręterea,Nihilominus ad sal uandum eos dico,ꝙ omnia illa tria iam dicenda, ꝙ processus factus valet,si non opponitur, procedunt quando reus citatus comparet & non excipit. sed quando nunꝙ comparuit etiam processus fit nullus.Item facit dubium,qa nemo debet ex deli cto meliorem conditionem facere.l. non fraudantur.§.j.ĵ.de reg.iur.Item quia negligentia non debet prodesse c. eum qui. de præben.in vj.l. si seruus.qđ vi aut clam. Sed limita dictum Inn.quando citatio non constituit citatum in cōtumacia,exē- plum,quia nō potuit citare.ĵ.de interro.act. l.si filius. Superest in prædictis alia dubitatio.Vidistis,ꝙ quando certum est,ꝙ iu dex quando non habet iurisdictionem,citatus comparere nō deber,quæritur,an debet esse certum an ipsi citato vel iudici. De hoc casu in c.si duobus.extra,de appel. vbi requiritur,ꝙ sit certum ipsi iudici citanti.Per hoc deciditur quæstio, si iudex se cularis citat clericum,an debeat comparere. Aut enim certū est iudici seculari clericum & ipsi clerico constat talem nō ha bere iurisdictionem, & tunc non tenetur comparere. Aut est dubium ipsi iudici.Spe.in ti.de cita §.i. ver. sed pone iudex se- cularis,quem sequitur Io. And. vbi vult ꝙ non debeat compa- rere.c.si clericus.de iudi.Gl.23.q.4.in c. conuenior.est in cōtra rium.in hac opi. Ego starem per hunc in l. si quis ex aliena. Itē ex his deciditur alia quæstio,est quis exemptus a iurisdictione iudicis,pone,ꝙ princeps exemerit a iurisdictione episcopi, vel præsidis quendam clericum,vel laicum.Modo iudex citat exē ptum, an teneatur comparere? In dubio tenetur comparere ad allegandum vel ostendendum suum priuilegium. Inn.po- nit in c.ex parte.de app.in addi. dicens contrarium, ꝙ tali ca- su iudex non impeditur cognoscere hac ratione, quia talis cō- moditas venit accessorie ad causam.Gl.ord.in c. quia sæpe.de elec.li.vi.cuius ratio est,quod accessorij natura non est,vt prin cipale suum indispositum reddat. c.super eo.de præben.lib.6. Io.And.ex tex.l.qui testamento.de testa.& l.dictantibus. C.de testa.probat hoc,quia quanꝙ in re sua non possit esse testis, ta- men potest.quando non fundatur super principali,vt c.insup. extra,de testib.Tertia opinio fuit Anto.de But.in c.super lite- ris.de rescrip.dicens, ꝙ aut commodum est paruum & ratio- ne huius minimi commodi nō prohibetur cognoscere,an sit sua iurisdictio,quia de minimis iudex non curat.l.scio.de in in teg. restitu. Item ratio est melior,quia non prohibetur recipe re esculēta & c.l.plebiscito.de offi. præsid. aut commodum est magnum ex forma statuti,tali casu forte non potest cognosce re.Ego dico,ꝙ vtroque casu non prohibetur cognoscere. Pro- bo,certum est,ꝙ delegatus recipit sportulas,vt i d.Auth. de iu di.& nihilominus ipse potest cognoscere an ipse sit competēs vt in d.c.super literis.de rescri. Et si dicatur, ꝙ dictum c.loquit de iure canonico, quo casu prohibētur recipi sportulæ.c.cum
a ab omni.de vita & honesta.cler. Si de iure ciuili tunc permis- sum est sportulas recipere. Septimo fallit, quando esset quæ- stio de totali fundamento iurisdictionis,quia tali casu non po terit cognoscere.Bar.in l.ex sententia.ĵ.de testa.quam sequitur d.Anto.in c.ceterum.extra,de iudic. Exemplum in eo,qui cō- uenitur negante quem esse senatorem,vel potestatem. Sed si diceret ꝙ talis sit potestas,sed alio respectu non possit cogno- scere,quia tunc dicit ꝙ de incompetenti cognoscet. Mihi vide tur,ꝙ prædictorum sententia non sit vera, quia contra eum,q reputatur senator vel potestas,talis exceptio ꝙ non possit esse senator,quia infamis,vel quia seruus,non potest opponi. Inn. in c.sciscitatus de rescrip.& c.cum super abbatia.de off.deleg. Spe.in ti.de iudi.deleg.§.excipi potest.Alleg.l.ij.C.de senten.& l.Barbarius.de offic. præto. Sed debet recurri ad superiorem si sit infamis,vel seruus,Sed præsupposito ꝙ hæc exceptio possit opponi,ꝙ ipse idem potest de hoc cognoscere probo, iurisdi- ctio iudicis ordinarij est fauorabilior & extensibilior, ꝙ delega ti,gl.in c.super literis.de rescr.in vj.sed delegatus potest in hoc cognoscere,vt Bar.in l.item quia. C.de test. tute. multo magis poterit ordinarius Exemplum in delegato, qui habet cōmis- sionem de cancellaria,& dr illud rescriptum falsum Bar.in d. l.item quia.dicit ꝙ potest ipsemet cognoscere. nō obst.d.l.2.

de

de sen. & l. Barbarius. Item fallit, quando quæstio nõ est inter partes, sed inter iudices delegatos, qui contẽdunt, ad quem ipse iet iurisdictio: qa tunc eliguntur arbitri. c. pastoralis. extra de rescrip. Item fallit, quando quæstio non est de simplici vtilitate iudici ex eo, quia ipsi iudici aliquod commodum potest applicari, vt in c. cæterum. extra de iudic. quæ est no. Inno. vbi de feudali re est quæstio: quia tunc pronuncĩado se iudicem, pronunciaret tacite se dominum Hoc intelligo fore verum, quãdo huiusmodi commodum sibi resultaret inter dictas partes: quia si extra litigantes tunc posset ipse cognoscere. hoc est no. Inn. in ti. de iudi. in c. cæterum. Fallit etiam hæc regula, quãdo pars denegaret, delegantem potuisse causam committere, vt no. Spe. in tit. de iud. deleg. § & excipi. sed quis cognoscet, quia tunc hæc cognitio remittitur ad delegantem. Sunt enim duo vltimi casus multum dubitabiles. An si opponatur iudici incõpetentia ratione excommunicationis possit ipse de hoc cognoscere. Spec. & Host. in tit. de renunc. § fi. ver. sed quid si excommunicati. Vbi concluditur, ꝙ opponatur ordinario, & tũc remittitur ad superiorem. Respon. ꝙ videretur causa propria. Aut opponitur iudici delegato, & tunc nec ipse cognoscit, sed eliguntur arbitri: hoc ideo quia similiter dicimus de causa suspicionis allegata delegato, vt l. apertissimi, & l. cum specialis. C. de iudi. Dicetis nullo modo iudicem de excommunicatione posse cognoscere: sed tunc recurritur ad superiorem. Et est ratio secundum Bar. quia si ratione sportulatum impeditur, vt in glo. l. de iure. ʃ. ad municip. & est maior pœna: multo maius dicta excommunicationis cognitio ei esset magnum commodum sentire, quia maximam pœnam euitat. Sed opi. Bar. nõ videtur vera: quia falsum est qđ dicit de sportulis. Tertia fuit opinio Inn. in c. cum super. de offic. delega. quam tenet Io. And. in nouel. de excep. c. pia. qui dicunt, posse de hoc iudicem cognoscere. & est tex. hic, & l. si quis ex aliena quæ regula est, & tunc si repetiant hanc exceptionem veram pronunciabit se iudicem non esse, & si opponatur, ꝙ manifestat suã turpitudinem, quam nemo præsumitur manifestare, vt quia tũc si male pronũciaret appellaretur ab eius sententia, & superior tũc cognosceret. Sed si vera est horum opinio volentiũ æquiparare exceptionem suspicionis, & excommunicationis oppositam: debemus dicere: quia, vt suspicio opponitur ordinario. Et si de iure ciuili quæramus: nullatenus recusatur, sed illis adiungitur. auth. si uero cõtigerit. C. de iudic. si de iure canonico. aut ille, qui est ordinarius, est immediate datus a principe & tunc eliguntur arbitri, vt in c. cum speciali. de appel. & c. secundo requiris. de app. aut datus est ab inferiore a principe, & tunc hæc causa coram superiori agitari debet, ut in c. si contra vnum, de offi. deleg. li. vj. Si autem opponitur contra iudicem delegatum, & tunc aut est vnus tantum datus delegatus ab inferiore, & cognoscitur coram delegante, vt d. c. si ꝓ vnum. aut hic vnus est delegatus à summo pontifice, & tunc cognoscũt arbitri. d. l. apertissimi, & l. cum speciali, & d. c. suspicionis cau sa. de offi. deleg. in vj. Aut duo sunt delegati à principe, & tunc si contra vnum opponatur exceptio, si delegati sunt cum clausula, ꝙ si ambo & c. tunc alter cognoscet, si sine tali clausula tunc arbitri cognoscunt, vt d. c. si cõtra vnum. Nunc igitur ad propositum cum voluerũt dicti Doc. æquiparare exceptionẽ suspicionis, & excommunicationis, non debuerunt simpliciter, sed distincte, vt dictum est. Quid de hoc dicẽdum? & puto opi. Inno. ꝙ sequitur Io. And. in d. c. pia. fore veram, videlicet ꝙ ipse cognosceret, & non arbitri, quia vnum tantum reperio casum, in quo arbitri eliguntur, vt d. c. pastoralis. Sed aduerte, quia dum quæritur quis cognoscat, ego pondero modum excipiendi. Aut enim pars dicit, dico vos excommunicatum, & de excommunicatione cognoscere nõ posse: hoc casu ipse cognoscet per regulam huius legis, & talis casus cum non reperiatur exceptio, ergo est sub regula. Aut exponitur exceptio dicendo dico vos excommunicatum, & vos non posse cognoscere, qa mihi estis in dictis istis suspectus, & tunc eligantur arbitri, quia hic etiam opponitur exceptio suspicionis, de qua cognoscere non potest. Et si diceres poterit in hoc iudicio suspicio allegari? certe sic, quia quod iuris est de toto quo ad totum, idem de parte quo ad partem. l. quæ de tota. ʃ. de rei ven. l. qui semel les. ʃ. de vsur. Per ea, quæ dicta sunt, potest alia quæstio terminari, nunquid si opponatur exceptio infamiæ, idem sit dicendum? vna tamen differẽtia est in hoc, quia excommunicatio potest opponi contra ordinarium, & delegatum ratio periculi, ꝙ est in communione, sed in exceptione & infamiæ, & seruitutis non potest opponi contra ordinarium quãdiu per superiorem toleratur. 8. q. 4. c. non ne. hoc tenet Inno. in c. sciscitatus. de rescrip. & c. cum super. de offi. deleg. Remediũ, ꝙ tunc adeatur superior, & coram eo exponatur de huiusmodi seruitute, & infamia. †Item habes ꝙ licet infamis, & seruus non possit esse delegatus, si autem fuerit, & ei opponitur, acta per eum facta sunt valida, vt per Spec. in d. §. excipit. uers. sed nunquid infamis, in tit. de offi. ind. deleg. alle. l. ij. C. de sen. & interloc. Quæro sciens se esse infamem, vel seruum princeps cõmittit causam, nũquid ipsemet debeat sibi opponere. Vna fuit opi. Inn. in d. c. sciscitatus, ꝙ non, sed debeat partes expectare. Ratio qa cognoscere de causa onus est, vt l. muneris. §. iudicandi. ʃ. de mun. & hon. Sed infamia non præbet excusationem ab oneribus, vt l. nec infames. C. de decur. li. x. Igitur & c. Alia opinio fuit Bal. in l. ii. C. si ser. vel lib. ad decur. lib. x. vbi dicit, aduertendum esse in modo excipiendi, videlicet ea quæ sunt inducta ad pœnam, non debent commodum tribuere, vt l. relegatorũ. ʃ. de interdic. & releg. circa fi. Aut ita dicit, domine vellem libenter ad hunc honorem aspirare, sed non possum, quia seruus, & tũc talis excusatio excusat. per d. l. ij. quia ibi dicitur malum quis facere, nisi exprimat. Tertia fuit opi. Barto in l Cassius. infra de sen. dicentis, quòd aut causa delegatur proprio principis motu seruo vel infami, & tunc ipse non tenetur dicere, vt l. Barbarius. de offic. præto. quæ nihil facit ad hoc. Sed melius facit c. si proprio motu. de preben. in vj. Aut princeps delegat ad petitionem eius, qui infamis vel seruus est, & tunc ipse exprimere debet, per dictum tex l ij. si ser. aut lib. bene facit l. si aliquid. de suscep. & archa. lib. x. Sed puto opi. Barto. veriorem, quando motu proprio fieret, quando autem ad postulationem, vera est opinio Bal. Sed opi. Barto. probatur per l. qui cum vno. ʃ. de re mili. in fi. vbi non declarauit quis se deportatum. †Item dubitari potest, quando iudici delegato opponitur exceptio falsitatis rescripti, quæ exclusiua est ipsius iurisdictionis, nunquid ipse possit super eadem cognoscere & pronunciare, vna fuit opinio Innocen. quam sequuntur Io. And. & do. Anto. in c. super literis. de rescrip. quòd non possit ipse cognoscere, sed remittere debet ad superiorem. Alia Barto. in duobus locis, in l. idem frater ʃ. de resti. & l. præscriptione. C. si contra ius vel vtili. public. distinguendo aut constat manifeste falsum, & tunc non potest ipse cognoscere, vt l. ij. C. de edic. diui Hadria. tollen. quia super notoriis non cadit cognitio. c. ad nostram de iureiur. Aliquando fit dubium, an sit sunditus falsum vel non, & tunc iudex inter cognoscet per tex. in d. l. idem frater, & l. ij. C. de senten. & l. Barbarius. Breuiter ego teneo. quòd quando dubitatur, opinio Barto. sit vera per regulam l. si quis ex aliena, & huius l. Sed tunc pone stante re dubia, iudicem pronunciasse verum rescriptum, nunquid hæc sententia transeat in rem iudicatam. Barto. in d l. præscriptione. videtur dicere quòd sic. Innocen. in d c. super literis. dicit contrarium. Ego hoc approbo, quanquàm dicat Barto. quoniam mandatum procuratoris & delegati æquiparantur, vt l. minor, & l. & quia. ʃ. de iurisdi. omn. iudi. Sed exceptio falsi procuratoris potest semper discuti, vt l. licet. C. de procura. & c. in nostra. extra, eod. titu. Idem igitur dicam in iudice delegato, quæ theorica Innocen. duas habet limitationes. Nam illud verbum, nisi a sententia illa fuerit appellatum, & talis sententia confirmata, quia tunc non poterit vlterius discuti de rescripti falsitate vel veritate hoc est no. Inno. in d. c. ex literis, & clarius in c. j. de confir. vti. vel inuti. Item limita, nisi iudex pronuncians fuerit ordinarius in aliis causis, quia tunc licet appareat post pronunciationem de falsitate, non poterit discuti si appellatum non fuit, vt dixit Innocen. in c. præterea. in versicu. hoc autem fatemur. de verbo. signifi. Modo sequitur † videre, an possit appellari a sententia iudicis, qua se competentem iudicem pronunciauit. Dicite ꝙ sic, vt in auth. habita. ne filius pro patre. Sed nunquid possit in integrum restitutio per minorem peti, qui non appellauit? videtur ꝙ sic, quia vbicunque minor læditur, in integrum restituitur. l. nam & postea ʃ. de iureiur. Sed cõtrarium est uerum, vt per Innocen. in ca. corã fęlicis. extra, de in integr. resti. Ratio est, quia vbi modica est læsio, minor non restituitur l. scio. ʃ. de in integ. resti. sed hæc est modica, ergo & c. Vidistis an & quando iudex procedere possit. Puta, papa dedit conseruatores ad tuendum missum in possessionem spiritualis beneficij, an cognoscere possit de iniur. in dubio? Dicitur quòd non, nisi de manifest. vt in cle. j. de offi. deleg. in vj. Quid si agatur ex manifesta iniuria, & negatur, & per negationem efficitur res dubia, Vel pone inquisitor procedit contra sortilegos, vt in c. accusatus. §. sane. de hære. lib. vj. & post accusationem quis negat, nunquid tales possint videre, an sua sit iurisdictio. Glo. sunt contrariæ, vna in d. c. j. ꝙ si efficitur dubium poterit cognoscere. Alia in d. c. accusatus. vbi negatur factum totaliter, & habet locum d. §. c. sane. Aliquando quis non negat factum, sed qualitatem, scilicet esse iniuriam manifestam, & tunc procedit d. c. j. de offic. deleg. Vlterius iudex qui nullam † habet iurisdictionem, vel de cuius iurisdictione probabiliter dubitatur procedit absque pronunciatione, an sit iudex, an ualeat processus in principali. Barto. ponit hic. Ego aliter declaro dicendo breuiter, quòd aut ipse iudex, de cuius iurisdictione procedit contra partem & comparentem in iudicio & negantem, & sua

sua iura ostendentem, tali casu videtur, quòd super ista exceptione sit pronunciandum, quia licet super incidenti non pronuncietur, vt l.j. C. de ord. iud. & l. quoties. de iudi. nihilominus super emergenti sic l. a procedente. C. de ordi iudi. & ideo talis processus fit nullus. 9 † tamen contrarium est verius, quia si negatur, & iura super hoc producantur, talis iudex videtur tacite pronunciare per processum ad vlteriora, in c. ex parte. iii. de appella. & ideo non redditur nullus processus ipse.glo. no. infra. de iud. l.ij. §. sed si dubitetur. in verbo, intueri vel statuere. Aliud membrum est, quando iudex procedit contra contumacem, tali casu dicendum, ꝙ aliquando iudex nullam iurisdictionem ipso iure habet, & tunc per processum ad vlteriora non videtur tacite pronunciatum ex eo, quia per processum nullum non potest sequi tacita pronunciatio, regula iuris, non præstat. de regu.iur.in vj. & in c.j. de sacra. non ite. Si vero talis iudex habet ipso iure iurisdictionem, tunc est validum. Sed si contumax non paruisset, & illam exceptionem elisisset, tunc per processum ad vlteriora videtur tacite pronunciatum se fore iudicem. Nam per contumaciam habetur lis pro contestata. l. sed si susceperit. infra de iudi. 10 Quæro,† allegatur in libello qualitas concludens iurisdictionem iudicis, quæ per conuentum negatur, nunquid super illa sit pronunciandum, vel discutiendum antequàm ad vlteriora procedatur? Exemplum, forensis sortiretur forum alibi ratione contractus vel delicti, modo ponatur, quòd is qui contraxit, conuenitur coram senatore Romano, & negat se contraxisse, & sic negatur qualitas, quæ prius fundabat iurisdictionem. Innocen. in capit. Romana. § contrahentes. super verbo, contractibus. de foro compe. lib. vj. dicit quòd saltem summatim iudex discutere debet, an talis contraxerit vel deliquerit. Et si reperiatur contraxisse, ad vlteriora procedat. Alleg. l. istam. & l. si quis ex aliena, & cap. super literis. extra, de rescrip. Spec. in titu. de compe. iudi. adi. §. j. ver. vj. & alio ver. sed pone aliquis, cum seq. But. cum Cy. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtili. pub. & ibi Bal. adiiciunt duo similia. Primum id quod dicimus in actio. ad exhibendum, quæ est præparatoria rei vendi. l. si in rem agat aliquis. infra de rei uendi. Et in hac actione ad exhibendum sufficit statim constare de dominio. l. iij. §. sciendum. infra ad exhi. In præparatoriis ergo sufficit summatim constare. Ita igitur in casu isto proposito sufficit de qualitate prædicta, scilicet an quis contraxerit, vel deliquerit, summatim probare, at de decisiuis iudicii plenarie est probandum, vt l. iij. §. cauere. infra de Carb. edic. & quod no. in l. a diuo Pio. §. si super rebus. infra de re iudi. Secunda opinio est Pet. de Bellaperti. in d. l. præscriptione, dicentis istam admittendam esse exceptionem, sed non discutiendam. ne de eisdem rebus cognoscatur, vt l. licet. infra nautæ caup. stab. Sed hæc opinio non est vera, quia id posset esse verum, quando bis cognosceretur plenarie, non summarie. Casus in cap. veniens. ij. extra, de testib. l. si quis a liberis. §. si vel parens. de lib. agnos. & l. si iudex. supra de his qui sunt sui vel alie. iur. Vel responde vt Bal. in d. l. præscriptione. dicens, quòd hoc non cognoscatur bis de eadem re vno modo, sed diuerso modo. Nam ante litis contestationem solum probatur, an contractum sit, post litis vero plenum factum. Barto. dicit non fore necessitatem discuti de exceptione negan. qualitatem per tex. in l. cum quædam. in §. fi. supra de iurisdi. omn. iudi. Sed ad vlteriora procedi debet, quia non inspicitur quid petitur. sed respondetur, quia ibi iudex erat competens pro mensura debiti siue erat verum, siue falsum. Sed in casu nostro non stabat qualitas fundans iurisdictionem, si falsa erat, quia si non erat subiectus, super eum iudex nullam habebat iurisdictionem, si falsa erat, si falsa erat similiter. Vel respondeo aliter, scilicet ibi posito, quòd summa non erat totaliter vera pro parte, & sic iurisdictio non habebat primordium veritatis, l. cum filius. §. hæres. de leg. ii. sed hic multum videtur habere primordium veritatis, quia dico nunquàm contraxisse. Pro opinio Barto. facit hoc, & l. j. infra de iudi. quoniam de his, quæ contingunt principalem intentionem agentis, ante litis contestationem non est discutiendum. Sed potest responderi, ꝙ hoc est verum, scilicet ad effectum vt sequatur sententia diffinitiua, sed vt iudicis iurisdictio fundetur, merita principalis causæ ante litis contesta. bene discuti possunt. d. cap. super literis, & l. si quis ex aliena. hoc sequitur Innoc. in ca. cęterum, de iudi. & cap. cum sit generale. de foro compe. secundum quod refert d. Anto. Io. And. in titu. de compe. iudi. adi. ii. addi. Spe. ver. quid si conuenitur. Tertia opi. fuit Guliel. de Cun. in hac l. quem Cy. recitat in d. l. præscriptione. dicens, quòd hæc exceptio, ꝙ talis non contraxit vel non deliquit, nullo modo debet admitti, quia non est probabilis. Probatur, quia posito, ꝙ alibi contraxerit & probet, non sequitur, ꝙ & hic non potuerit contrahere. l. qui bis idem. de verbo. oblig. & l. si id quod. j. de iud. Sed attende, quia si eũdem contractum quis fecit Florentię, postea Romę, tunc ratione contractus non sortitur quis forum. d. l. si id quod. Sed si negatur contraxisse, quia vult probare eo tempore fuisse Florentiæ, adhuc non valet hæc consequentia, quia per procuratorem contrahere potuit hic, vel quia solutionem destinauit. Barto. adiungit, scilicet si non negatur contractus, sed locus negatur, quia hoc casu est admissibilis exceptio hæc. Sed si negatur contractus ipse, est cum Guliel. sed opinio eorum non est vera, quia præsupponunt, quod negatiua debeat probari l. ei qui. ff. de prob. & d. l. actor. C. de probatio. Item regula est in l. non ignorat. C. qui accu. non poss. ꝙ vbi qualitas inducitur ad fundandum iudicium probanda est. Secundo supponunt, quód ista negatiua non sit probabilis, sed contrarium est verum l. optimam, de contrah. emp. puta, si actor dicat sibi exhiberi instrumentum ad hoc, vt videat tempus, quia quando quis vult reprobare instrumentum de falso, edendum est tempus. Institu. de inuti. stipu. §. item verborum. & si nolit edere, denegabitur sibi per iudicem audientia. Sin autem dicat actor contraxisse sine instrumento, sed coram testibus, reus respondebit, an cõtraxi per me, vel per procuratorem, quo die, qua hora. Et sic licet negatiua sit improbabilis, tamen coarctata loco & tempore probabilis est, & per hoc apparet reprobatum dictum Fran. de Arer. Pro veritate facio tria membra, quód aliquando qualitas fundatiua iurisdictionis deducitur in libello, nec negatur, tali casu procedit iudicium absque discussione, utrũ sit vera vel falsa. c. si clericus laicum. de foro compe. in vj. Aliquando qualitas negatur per reum, & tunc facio duo membra, scilicet quód aliquando ad fundationem iurisdictionis requiritur qualitatem esse veram, aliquando sufficit eam esse dubiam. Primo casu sto cum opi. Innocen. Iac. Bur. & sequacium, scilicet ꝙ talem requiratur sum. probatio per l. ij. § sed si dubitetur. j. de iudi. Probatur etiam per l. in fundo. j. de rei vendi. ne iudicia sint frustratoria. Item non debet quis inanibus sumptibus vexari. Item frustra allegaretur exceptio, quæ eum non haberet releuare. l. ad probationem, & l. matrem. C. de proba. Præterea sequeretur, quód exceptio ante lit. contesta. nunquàm prodesset, contra regulam iuris, indultum. de regu. iur. in vi. Aliud membrum scilicet quód verum dicit Innocen. quód potest ad vlteriora procedi quando sufficit exceptionem esse dubiam. Ita loquitur in d. ca. ceterum, exemplum. si laicus committit sacrilegium, subiicitur iudici ecclesiastico, vt in d. c. cum sit generale. de foro compe. siue sit manifestum, siue dubium an commiserit. xvi qõ. j. c. in canonibus. xxiii. q. iiij. in petentibus. In glo. l. si conclude, quód duobus actionibus peti potest interesse, scilicet actione ex stipulatu antequàm sit certum contestatę litis initio, & certi condict. scilicet postquàm est certum, vt l. certum. j. si cer. peta. & Insti. de ver. oblig. in princi. No. ꝙ si fideiussor ad factum obligatus non fecerit, ad interesse tenetur. Item quæritur, pone, ꝙ fideiussor de iudicio sisti pęnam promiserit, quæ minor est q̃ interesse, nũquid poterit actor petere pęnam, & id plus, quod deficit in interesse per nouationem secutam. Nam prima obligatio ad interesse transfusa est in obligationem pęnę, l. qui vsumfructum. de verbo. obliga. De iure nouissimo contrarium. quo iure nunq̃ inducitur nouatio, nisi per partes expressum fuerit. l. fi. de noua. & Insti. quib. mod. re contrah. obl. §. præterea. Et si peti poterit vtrunque hoc iure, quæritur nunquid obligatio subsequens nouet præcedentem obligationem, & sic peti possit pœna. Facio tria membra. Aliquando ipsa pœna adiicitur liberationi. l. rescriptum. §. si pactum. j. de pac. quo casu an nouatio inducatur. Dic, ꝙ aliquando ipsa pœnalis stipulatio adiicitur ipsi contractui obligatorio, in quo venit quid dari. Barto. in l. ita stipulatus j. de verbo. obliga. Cy. & Bal. in l. si pacto quo pœnam. C. de pac. Alij in l. duo societatem. j. pro soc. & l. si quis a socio. Aliquando vero adiicitur contractui obligatorio, in quo venit quid tradi, & tunc an innouet principalem obligationem, habetis in l. prædia. infra de act. emp. Aliquando adiicitur ipsa pęnalis stipulatio contractui obligatorio, in quo venit quid fieri, & tunc an moriatur prima obligatio, est materia nostra. In qua facias tria membra, scilicet ꝙ aliquando ipsa pęna adiicitur pacto ratione contumaciæ. l. apud Celsum. §. item quæritur j. de doli exce. quo casu vtrunque peti poterit. Aliquando adiicitur gratia determinandi ipsam obligationem, quo casu non obseruetur id quod promissum est, quo casu pęna succedit loco interesse. Insti. de verbo. obliga. §. vlti. l. j. in fi. de præto. stipu. l. ij. §. fi. qui satisda. cogan. Aliquando sumus in casu dubii, an ipsa pęna fuerit interposita loco contemptus, & non fuerit adiecta generaliter determinando, tali casu dico quod aliud iure Digestorum, aliud iure nouissimo.

In

¶In ius vocatı vt eant &c. Rub.

¶Rubri. continuatur, quia supra dictum fuit de pœna eius, qui in ius vocatus venire contemnit, quia aliquando vult date fideiussores de veniendo, vel vult cauere de repræsentando se, igitur sequebatur videre, quibus esset danda ista fideiussio.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor de iudicio sisti, vel repræsentando debet esse sufficiens.*
2 *Persona necessario coniuncta qualiscunque sit, dicitur sufficiens ad repræsentandum in iudicio vocatum.*
3 *Oratio vniuersalis in partem falsa, censetur in totum falsa.*
4 *Stipulatio pœnalis duo continens, vno tantum soluto, pœna non euitatur.*
5 *Consanguinitas quid operetur in materia præstandæ fideiussionis.*
6 *Consanguinitas in prohibitorijs quandoque dolum excludit.*
7 *Personæ necessitatis coniunctæ in materia fideiussoria, quæ dicantur.*
8 *Iuramentum in materia fidei ussor. habilitat alias insufficientem.*
9 *Consanguinitas multis gaudet prerogatiuis, diuersosque habet effectus.*

LEX j.ij.iij.& iiij.

Dicto. Quilibet regulariter pro rei qualitate fideiussorem pro se in iudicio præsentando dare debet, liberatur tamen dando personam sibi necessariam cõiunctam, & si egena sit &c. & recusans illam recipere quinquaginta aureorũ pœna mulctatur, & pluralis locutio non verificatur in 1 vno. h. d. totus tit. †No. primo, ꝙ fideiussor de repræsentãdo lo-2 cuples esse debet pro rei qualitate. No. secundo, ꝙ† persona ne cessitate coniũcta vocata in iudiciũ, posito ꝙ egena sit, nihilominus ad promittendum vocati repræsentationem censetur 3 idonea. No. in l. fi. ꝙ †vniuersalis oratio falsificata in partẽ falsificata censetur in totum, & ita communiter allegamus. Ad quod plene no. ĵ. de reb. dub. l. si quis ducenta. §. vtrum. No. ex 4 eadem, ꝙ † si stipulationi pœnali duo insint, vno complero nihilominus pœna nõ euitatur, sed pure insolidum committitur. quod dic, vt in l. stipulationum. la j. §. pe. alias vlti. de ver. oblig & plene dicetur ĵ. si quis caut. l. si seruus. §. si plurium. vi 5 des primo, †ꝙ consanguinitas inducit, vt eum qui egenus est, faciat haberi pro locuplete ad sufficientiam præstãdę fideius-6 sionis. Secũdo, quia† licet in actis, quæ sunt de genere prohibitorum, præsumatur dolus. l. si non conuicij. C. de iniur. nihilominus quãdo ille actus fit inter coniũctos, cessat dolus. Gul. in l. j. C. ad leg. Corne. de sica quia stat in ipso accusante probare dolum. Secũdum est, ꝙ cessat præsumptio metus. C. de transa. l. transactionum. la piccola. Tertium est, præsumptio fraudis in fauorem eorum, qui extranei sunt, aufertur ab ipsis consanguineis. Ita probatur in l. data. C. de dona. & l. pe. ĵ. de bonis lib. Aliud est, ꝙ stante statuto, ꝙ de quolibet cõtractu, ex quo ius transfertur titulo lucratiuo, soluat gabella, talis solutio cessat, si cõtrahatur inter consanguineos. C. de impon. lucra. l. j. lib. x. Aliud est, ꝙ ratione illius personę adueniente purificatione pacti adiecti in diem præfertur alteri extraneo, si tamen dare velit. quantũ ille extraneus. ĵ. de min. l. si in emptione. Est enim satis considerabile interesse inter ipsos consanguineos. l. libertos qui soluendo. de bo. lib. l. quæ tuto. de admi. tut. Aliud est, ꝙ vbi sunt plures creditores omni qualitate pares, qui contendunt super remittenda hæreditate defuncti, illi præferuntur, qui sunt ipsi defuncto coniuncti. l. Imperator. ĵ. de pact. Aliud est, ꝙ dum agitur de vendẽdis bonis ipsius debitoris, is qui debitori coniunctus est, prę ferri debet in emptione l. j. de pri. cre. Aliud est, ꝙ supportatio oneris ipsius patris affert cõmodum & vtilitatem ipsi filio, & econuerso. ita dixit Bart. in l. cum sci 7 mus. C. de agr. & censi. li. xi. Quæ autem sint† personæ necessitate coniunctæ quantum ad hanc materiam, dic secundum Guli. de Cu. in l. lege Iulia. ĵ. de testib. omnes illæ quæ in integ. aduersus suos non coguntur testimonium dicere, omnes illæ continebunt in hoc edicto. Videtis hic sufficere fideiussorem consanguineum præstari, posito ꝙ egenus sit. & habeat locum eo casu, quo reus non possit reperire alium fideiussorem, vel locum habeat indistincte. Primo casu, ꝙ locum habeat si aliũ reperire non poterit locupletem, ex eo quia quis facere cogit, quod sibi non noceat. l. 3. §. idem Varus. de aqua pluuia arcẽ. & l. ii. in prin. ĵ. solu. matri nihilominus cõtrarium est veritas, scilicet ꝙ iste titulus locum habeat siue reperiat, siue non, qa sufficit ꝙ prę stet consanguineum, quia de nihilo hęc litera no 8 bis seruiret, si non reperiret alium. Nam † liberatur quis eo ipso ꝙ simpliciter iurauit de casendo, si alium locupletem nõ reperiat. & sic præstat quod est minus, vt in authẽ. generaliter. C. de epi. & cle. bene fac. t l. ij. §. sed si dubitetur. ĵ. de iud. Igitur locum habeat iste titulus siue reperiat, siue non. Item quærit, nunquid iste titu. habeat locum omni casu, si præstet egenum &c. videt ꝙ sic. l. j. §. & generaliter. de leg. pſt. c. solite. de maio. & obe. Sed contrarium est verum. scilicet ꝙ solum locum habet in fideiussore de præsentando, quia in alio requiritur ꝙ sit locuplex. l. qui arbitro. ĵ. qui satis. cog. & ĵ. de fideius. Item quæritur in eo quod dicit gl. nemo odio carnem suam habere debet. Scitis, ꝙ statuta contra libertatem nullius sunt momenti ipso iure. auth. cassa & irrita. C. de sacro. san. eccl & c. perpendimus. de iudi. & fauore ecclesiastico est introductum. & c. si diligenti. de foro comp. ꝙ clericus non possit coram laico conueniri. Modo pone, fit statutum, ꝙ si quis clericus declinauerit forum seculare, consanguinei puniantur, videtur ꝙ valeat. Sed contrarium est per tex. in l. j. §. quio nerandę. ĵ. quar. rer. actio non detur Nam per hoc statutum redditur clericus timidior. & in c. j. de sta. contra lib. eccle in vsib. feud idem Bar. in l. i. ad fi. de iudi. in 6 & l. hæres meus. §. qui in fraudem. Venio ad ea, 9 quæ consanguinitas† inducit, & est xij. casus, nunquid scilicet ꝙ emphyteusis tradita prædecessori vsque in tertiam generationem sit finita. Certe ego, qui sum de quarta, possum præsidem adire, ꝙ detur mihi, & is magis cogitur dare pro æquali censu. Bar. in l. j. ĵ. de priui. cred. & in l. si mihi & Titio. de verb. oblig Item inducit, scilicet ꝙ licet alias regulatitet feudi alienatio sit prohibita sine domini voluntate, & si alienetur est mulcta imponenda, nihilominus poterit feudum paternum alienare in consanguineum. in vsib feud. in c. j. de alien. feu. & in c. j. de alien. feu. pater. & in c. j. §. sed & res. per quos fiat inue sti. dixi de patrono. Nam duplex est, scilicet ꝙ fit de nouo, puta mihi seruitori princeps virtute considerata concessit feudum quod nunquam prædecessori cõcessum fuerat, aliud est, quod habet originem a prædecessore, & aliud scilicet ꝙ vasallus aliener feudum in extraneam personam, vel in eam quæ est coniuncta in tertio vel quarto gradu cõsanguinitatis. Potest enim ipse dicere emptori, recipias pecunias, & sic reuocare feudum in c. j. in fi. qui. mo. olim feu. alie. po. Aliud in c j. §. Titius, si de feu. fue. contro. Inter domi. & agna. in vsib. feudo item inducit scilicet ꝙ prelati, posito ꝙ infeudare vel in emphyteusim dare possunt res solitas dari, nihilominus non possunt dare eorum consanguineis. glo. in c. j. in tertio tit. lib. feud. & quod no Bar. in auth. quibuscunque modis. C. de sacrosan. eccl. Item inducit ad aliud, scilicet ꝙ licet illi, qui sunt ĩ officio iurisdictionali ciuitatis, non possunt in ea vẽdere, vt l. j. de condic inde. §. fi. nihilominus poterunt ea quæ fuerunt suorum antecessorum, ĵ. de cõtrahen. emp. l. qui officij. Aliud est, scilicet ꝙ patri meo vel marito quantũcunque ciuitatis & reipublicæ hosti effecto consanguineus alimenta præstare potest, cum alias puniatur. Tex. est notab. in auth. incestas, & vnde sumitur. C de incest. nupt. & l. mutus. §. manente. ĵ. de iure do. Fallit, nisi effectus fuerit hostis ratione pacis fractæ cum alia persona priuata, quia eo casu alimenta consanguinei præstare non poterũt. Tex. in c. j. §. si quis hominem. de pace & eius viol. in vsib. feu. Item ex his resultat quæstio. Hostes ciuitatis suæ quilibet licite occidere potest. l. 3. §. transfug. ad l. Corne. de sic. Modo pone pater meus est effect⁹ hostis reipublicę, an potero eũ occidere? dicas ꝙ nõ. Tex. in l. minime. ĵ. de relig. & sump. fune. & illam refert Bar. in l. si adulterium cum incestu. §. libertto. ad l. Iul. de adul. Item inducit, scilicet ꝙ licet alias receptator rebellium maxima pęna afficiatur, tamen si consanguineum receptat, non punitur, posito ꝙ host. in l. 2. ĵ. de recep. Item inducit, ꝙ licet pœna afficiantur, qui communicant cum excommunicatis, tamen communicans cum grauato non punitur. Tex. xi. q. 3. c. quoniam multos. & in c. inter alia, de sen. excommun. Item inducit scilicet quod licet regulariter percutiens laicum non incidat in pœnam excommunicationis, tamen secus si consanguineum, 17 q. 4. si quis suadente Primus casus est in c. sciant cuncti. de elec. in 6 Item inducit, quod licet ille, qui in oratorem vel legatum deputatur, non possit seruire per substitutum, poterit tamen per filium suum, vt l. sciendum. §. legatus. ĵ. de leg Item & aliud, videlicet ꝙ quis decedens non electa sepultura in locum maioris parochiæ sepeliendus est, de sepul. c. is qui. li. 6. & 13. q 3. c. placuit. Aliud in l. fi. §. quatuor. de leg. 2. Aliud in l. 3. §. tria. & sic ĵ. de arbi. l. §. quamuis. ĵ. de ali. pup. prę. alias vbi pup. educ. deb. Aliud est, scilicet quod licet quis regulariter existens tutor cogatur iudicium accipere pro pupillo. l. fin. C. de adm. tut. nihilominus fallit, si pupillus defenderet contra cõsanguineum suum. l. humanitatis. C. de excu. tut. Aliud quod relictum prę lato & cõsanguineo nõ præsumitur relictum contemplatione ecclesiæ. c. requisisti. extra de testa. Item licet vbi aliter procedit donatio præsumatur facta gratia remunerationis in l. si vero non remunerandi. §. item Papinianus. ĵ. manda. hoc verum nisi donetur cõsanguineo. l. tutor petitus. §. quæ tutoribus. ĵ. de excu. tut. quia præsumitur donatum gratia consanguinitatis. Modo scias, quod licet donatio ad summam requirat insinuationem, hoc est verum nisi fiat gratia remunerationis, vt ĩ l. Aquilius Regulus. ĵ. de donatio.

nat.Item pone. infamis prohibetur ab aduocationis officio, non tamen pro consanguineis.l.j.§.vlt.j.de postul.bene facit.l. petitionum.de aduo. diuer.iudi. Item post litis contestationē non potest procurator reuocari.l.post lit j. de procura. Modo pone,post litem procurator est factus consanguineus aduersarii,an tunc sit licitum reuocare?dic ꝙ sic,ne concludere possit in l.aut affinitate.j.de procur.in c. quamuis.eodem titu.lib.6. Item ꝙ quis si vult doctorari, debet salarium soluere bidello, hoc verum est,nisi filius Doctoris existat,Gul.in l.iubemus,C. de aduo.diuer.iudi. Aliud in l.diuo Marco.C.de quæstio.l.more.§.iste fere j.de pę.l.fi.C.de profes.& me.li.x.Aliud,sunt duo in ciuitate paris qualitatis, vnus plures habens filios,alius nullum,quod ad præcedendum an tunc locus erit gratificationi? certe filii illi operantur, vt præferatur pater eorum. l. in albo. C.de decu.li.x.Aliud est,ꝙ catastrum patris prodest filio,cum sit qd non acatastrati in iudicio non audiantur. si filius nō reperiatur acatastratus.C.qui ęta.vel profe.l.b.x.Bart.argumentatiue in l.j.§.domini.2.j.ad Silla.& l.cum scimus.C.de agric. & censi.lib.xii.Bal.illam gl.deduxit in l.fi.C. de impub & aliis substi.& in l.prætor ait.§.j.j.de eden.Item operatur, scilicet ꝙ inter patrem & filium onera ciuitatis non debent continuari in l.j.C.de mune.& hono.inter patr.& fil.non conti.lib.x.& in l.fi.eo.tit.Item aliud in l. diximus. & in l.si pater. cum seq.j.de exc.tut.Item aliud,ꝙ regulariter tutor suspectus remoueri potest, pone, quod iste tutor sit purus consanguineus, nunquid poterunt alii consanguinei vt suspectum remouere, & sic infamiam incurrat?certe non,sed alius est addendus.Tex in l.tutor ab aliquo.C.de suspec. tut. Aliud est, ꝙ securitas data auo intelligitur data filio & nepoti. per l. notabi. si ita stipulatus fuero.j.de verbo obliga. quæ sequitur post l. si mihi & Titio. Item aliud,ꝙ licet regulariter hæreditas non detur per viam contractus,vt l.hereditas.C.de pact.conuen.Fallit,quando pater vellet dare filio.Bar.singulariter in l.tale pactum. §. fi.j.de pact.Aliud est,videlicet ponatur,quod duo testamenta appareant ab eodem & diuersa,semper vltimum procedit. Modo nescitur,quod prius fuerit,Glo in c.duobus.de rescri.lib.6 Legistæ in gl.l.fi.C.de edic. diui Adria. tollen. Tamen vnicus est casus,in quo cessat ista ratio.Ita dixit Bar.in l.j.§.non autem.j. de bon.poss.secundum tab.Item aliud dicitur ꝙ si legatur res aliena per testatorem,si co sanguineo valet legatum,vt l.rem alienam.C.de leg.hoc verum,nisi factum sit a persona pariter coniuncta defuncto in eodem gradu.l.cum pater.§.euictis prędiis.j.de leg.2. Item aliud,pone, ꝙ legem Titio centum, non declaro aliter Titio. Modo sunt duo Titii,tūc censebitur legatum illi,qui est in gradu maiori.l.si fuerit.j.de reb. dub. a contrario sensu.Aliud scilicet ꝙ venia dignus est ille, qui promouet ad alium dignitatis gradum consanguineos.l.fin.§.seruorum.j.nau.cau.stab. quantumcunque bestialis. Aliud scilicet ꝙ regulariter libera persona non possit alienari, quia incidit in l.Fla.de pla.Fallit in patre in casu necessitatis. C. de pat.qui fi.distra.l.2.Item ꝙ ipse filius non potest a patre dari pro noxa. Insti.de noxa.§.fi. Item inducit consanguinitas,ꝙ si legat testator rem hęredis,cogitur hæres rē dare,nec liberatur si dederit æstimationem,hoc est verum, nisi illa fuerit prędecessorum suorum.Est enim tali casu dura separatio. l. possessionum.C. communia vtriusque iudi.ratio est ibi. l.si domus.§.qui confitetur.de leg.i.Aliud est,scilicet quia iniuria facta vni de cognatis censetur facta toti consanguinitati, adeo ꝙ iniuriam vnusquisq; percipere poterit.l.ista.C.si qua prę.pot.l.lex Cornelia. in prin.de iniur. Aliud scilicet ꝙ iniuria fuerit facta filio, pater remittere potest.l.in personam.§.j.j.de pac.hoc verum est quādo foret facta filio a persona extranea.Sed si a persona agnata, illam pater remittere non potest in filii præiudicium.Bar.in l. Lucius.j.solu.mat.& l.sed si vnus.de iniur. Aliud est scilicet ꝙ iure feud.cauetur, ꝙ si vasallus dominum in prælio dimiserit,feudo priuatur.Item pone,quod reliquerit duos filios vnū imbecillem,alium potentem.Pone, quod vnus istorum aufugit de prelio, alius dominum defendit, nunquid vnus excuset alium? videtur ꝙ sic ratione mutui sanguinis. l. si is qui duos. de liber.leg.De hac quæstione Bal.in c.j.in iij.q.qui. mod.feu. amit. in feud. Quo ad secundum,scilicet quando relicti sunt duo fratres,vnus imbecillis & tristis,alius vero potens & fortis. Bar.in c.j.§.præterea ducatus.de prohibi.feu. alien.per Feder. Aliud est,scilicet tacitum mandatum, vt plene in c.nonnulli. de rescri.& l.sed & hæ.de procu. Aliud est,ꝙ regulariter prohibitus accusare potest, quando deducit offensas in consanguineum factas.l.senatus.C.qui accu.non poss.& l.i.& 2.& l.hi tamen.j.de accu. Aliud ꝙ vbi plures æquales sunt,præfertur cōsanguineus ad accusandum.l.si autem.§.quę vero.j.de his qui deie.vel effu.l.si plures.de accu.l.2. §. si simul. j. ad leg.Iuli.de adul. Aliud est ꝙ repellit a testimonio & iudicio.l. qui iurisdictioni.s.de iuri om.iud.Item adde aliud in l.isti quidem.j. qd me.cau. Aliud in l.capitalis. §. omnia.j.de pœ. Aliud in l.Procula.j.de prob.& l.Caius.in fi. sol.ma. & l.si filius. C.de pa.po.

¶Ne quis eum qui in ius voca.est vi exi. Rub.

¶Continuatur tali ordine, supra visum fuit, de his qui in ius vocantur tam vocatione reali, ꝙ verbali,verum quia hos,qui personaliter ducuntur,contingit de manibus familię eripi seu eximi,merito sequitur de his videre.

SVMMARIVM.

1. *Oderunt peccare boni virtutis amore, Oderunt peccare mali formidine pœnę.*
2. *Eximens in ius vocatum demum tenetur, cum debita pręcesserit vocationem solennitas.*
3. *Stant epari causa in iudicio potior est rei.*
4. *Citatio indebita excludit eximentem in ius vocatum a pœna.*
5. *Priuilegium in ius vocati excusat eximentem,ne in pœnam incidat edicti.*
6. *Vocatione in ius nulla existente in nullo eximens obligatur.& nu.12.*
7. *Consequentia hac,hoc non est punibile,ergo non est delictum.*
8. *Rei conditionem in pari causa potiorem esse, quam actoris,qualiter considerandum.*
9. *Paria delicta mutua tolli compensatione,non semper procedit.*
10. *Dictio sed,adiuncta copulę,& aliud importat quam sine &c.*
11. *Verbum subripere,& verbum eximere,in quibus differunt in materia tituli, nę quis eum &c.*
13. *Vocans aliquem in ius potest eundem impune eximere.*
14. *Vocatione in ius legitima existente non potest ipse vocans impune vocatum eximere,saltem respectu iudicis,cum ei iniuria inferatur.*

LEX j.ij.iij.iiij.& v.

HOc edictum. Vi eximēs in ius voca. pñti punit edicto,si tamē in ius vocatio valida extiterit & non aliter, neque ad incurrendum in præsens edictum necesse est ipsam violentam exemptionem dolo fieri contra in ius vocatum,sed sufficiens est dolo fieri contra vocātem.Verbum autem hoc, eximere, latiorē habet significationem,quam verbum recipere seu eripere. Et uocantis calumnia eximentem a pœna huius edicti non liberat, qui quidem eximens ex hoc edicto tenetur,siue per se, siue per alium exemerit.h. d. vsque ad §. in eum.l. si per alium.Nota primo, ꝙ 1 †metu pœnæ malus delinquere prohibetur.licet bonus virtutis amore tantū,vt in c.eum qui.de præb.li.6. G.nostra allegauit versus Oratii,Oderūt peccare mali formidine pœnæ. Oderunt peccare boni virtutis amore.No. in l. Offilius. eximentē 2 †non teneri,cum vocationem ad ius non præcessit requisita 3 solennitas.No.in l.nam cum vterque. In pari causa†conditionem rei existere meliorē,concordantiæ sunt in gl. Nota in ea. 4 ver.eadem ęquitas.ꝙ cum citatio est illegitima † per respectū ad locum in quo quis vocatur realiter,puta,quia ille est inhonestus,vel alteri eximens in ius vocatum in pœnam edicti nō 5 incurrit. No. in ea.ibi,sed & fortius. ꝙ † cum in ius ducitur is, qui iure priuilegii ibidem non potest conueniri, eundem eximens eum, qui attentis iuris regulis in iudicio esse non pōt, 6 ex hoc edicto non obligatur.No.in ver.† si quis pedaneum. ꝙ cum uocatio realis est nulla per rescriptum ad iurisdictionem ius dicentis in nullo violenter eximens obligatur. No. in ea.l. §.quod prætor,ꝙ non requiritur eximētem vti dolo aduersus exemptum,ad hoc vt in pœnam præsentis edicti incurrat,sed sufficit do.vt aduersus in ius vocantem, ad cuius postulationē trahitur quis ad iudicium.No.in l.sed eximendi, differentiam inter verbum eximere,& recipere. No.in §. pręτor ait, iustam causam exemptionis eximentem excusare a pœna pręsentis edicti.No.in l.si per alium,non requiri ad hoc,vt quis ex mandato teneatur,mandātem fore pręsentem tempore commis 7 si delicti.No. vnum ex glos.fi.l.j. ꝙ non valet † consequentia, hocnon est punibile,ergo non est delictum, hinc sumpta occasione quæritur cum per statuta permissum sit, bannitum impune offendi. Item ꝙ tales delinquentes ad officiū assumi nō possunt, modo quis occidit bannitum & assumptus est ad officium, quid iuris? videtur hoc cadere in nomen delicti per hūc tex.Ita dicit hic Bal.huic sententiæ Bar. acquieuit in l.vbi pactum.C.de transa.assignando rationem, considerando duo iura,scilicet ius gētium atque naturale, quod est immutabile in §.sed naturalia.Insti.de iure natu.gen. & ciui. Secundo ius municipale,tunc non uidetur esse delictum, per l. Gracchus. C.de adul Pro his allego l.serui & filii.& l.si quis vxori.in prin. j.de fur.& Insti.de obli.quę ex delic.nascun. §. hi qui in parentum.Ad idem l.respiciendum.§. furta domestica. de pę. Tertio allegare possumus meliorem tex.omnibus in l.inter oēs.§. recte.ver.per contrarium.j.de fur.& Insti.de obli.quæ ex delic. nascun.§.placuit.Inducere etiam possumus glos. in l.decuriones.C.de his qui notan. infa. vbi etiam hoc Bald.ponit. Ad idē tex.in c.fi.de præscr.lib.6.& l.querela.C.de falsis. Item,ꝙ id qd

non

non est punibile,non sit peccatum,probatur,& primo per l.is qui.C.ad leg. Corn.de sic.Pro hoc etiam tex. in c.si perfodiēs. de homi.vbi occidens furem nocturnum homicidium nō cōmitit.Ad idem tex.in l.deuotum. C. de meta.lib.xij. Pro hoc etiam tex.in l.j.in fi.C.ad l.Corne.de sic. Finaliter, vt reducamus ad concordiam supradicta, tripliciter est distinguendū. Aut consideramus delictum absolute,& dic tunc, ꝙ offendere bannitum delictum sit,quamuis statuto permittente.Si vero consideramus per respectum ad pœnam, dic ꝙ non sit delictum,cum lex municipalis faciat hoc non delictum, vt in iuribus secundo loco allegatis. Vel possumus dicere,ꝙ aliquando lex statuit super offensa,aliquando super pœna, aliquando super potentia & exercitio.Primo casu dicit statutum, bannitū vnicuique liceat occidere,tunc nō cadit in speciem aliquam delicti.Ad hoc tex.in l.3.§.transfugas.ad l.Corne. de sicar. Secundo casu dicendo, occidens bannitum non possit puniri,& tunc non valet consequentia talis,ꝙ non sit delictum,cum statutum nō prohibeat.l.j.§.quod vero.alias,quod autem,de his qui deie.vel effu.& l. j.C.si tut. Vel tertio, reducamus ad duo membra,scilicet quod aliquando dicitur per l.municipa.non debere puniri id, quod iure gentiū considerato erat punibile, tunc talis constitutio super hoc arguit delictum non fore cōmissum,per d.l.is qui aggressorem,pro hoc l. vt vim. s.de iust. & iure. & in c.dilecto.de senten.excommuni.Aliquando statuit l.non posse puniri,quod iuregentium erat punibile, tunc dicendum,ꝙ constitutio non arguit tale esse delictum. Ita loquitur tex.in d.l.serui & filij.& l.si quis vxori.No. primo ex gl. in l.nam cum vterque.ꝙ in pari causa melior est conditio rei, quam actoris.Secundo no.ꝙ paria delicta mutua compensatione tolluntur.Tertio no.ꝙ non videtur factum, quod nō est

8 legitime factum.Quo† ad primum dico, ꝙ tria sunt consideranda,scilicet iudicij principium,medium,& finis.Et respectu finis fauorabilior est reus.Gl. in c.cum ad sedem,de resti. spol.

9 Legistæ in l.de die.j.qui satis.cog. Quo ad secūdum,†pone exempla in excommunicato agente contra excommunicatum, verum in hoc pari compensatione tollantur. Vel pone, Dicit statutum,ꝙ bannitus agat contra bannitum.De his remitto ꝑ Cano.in c.dilecti.extra, de excep.c.intelleximus.de adult.& c. Michael.& c.quia frustra.de vsu.Legistæ Bar. & Bal.ī d.l.viro. & l.cum mulier.sol.mat.Bal.hic,& l.fi.§.pe.j. de eo per quem fac.erit.per Bald.in rub.C.de fi.instr. Canon.in c. constitutus. Glo.Legi.in l.si duo.j.de dolo.& l.apud Celsum.§.Marcellus. j.de doli exce. Tertium vero nō examino, quia clarum de per

10 se.Hanc gl.semper allegamus, quod ista †dictio, sed,adiuncta copulæ,&,diuersificat casum sequentem a præcedenti in facto,non in iure.Si uero sine copula,&,tunc diuersificat tam in facto,quam in iure.l.sed si lege.j. de pet.hære.l. vsumfructum. §.si actum.j.de verbo.oblig.l. fluminum.j.de dam. infec.& in l.j.s.si quis in ius voca.No.aliam glo.in l.quod si quis. quæ incipit,hoc propter,ad vnum,ꝙ licet de iure canonico iudex ordinarius possit recusari,vt in c.cum speciali.de app.iure tamē ciuili contrarium est,sed adiungitur sibi vt suspecto alius,vt in auth si vero contigerit. C.de iud. & hoc locum habet in ordinario magistratu magno, non autem in magistratunculis, quia ista etiam iure ciuili recusari possunt. ita est glo. Ad hoc etiam facit alia gl.iuris ciuilis loquēs de iudicibus cartulariis, puta tabellionib',qui vt suspecti recusari possunt,& alius subrogari.Glo.in Auth.vt defuncti seu funera.§.sed hoc quidem. Quæro super glo in §.idem prætor. quomodo possit interuenire dolus in eximendo, si exemptus forte a consanguineis qs fuerit.dicas forte, ꝙ ipsi eximentes composuerunt cū familia eum ducente, vt permitteretur eis fieri iniuria vel violētia, & sic captus euadat, vt propterea acrius puniatur propter contemptum prætoris bis commissum. ad intellectum glo. super ver.item l. Dic aliquando quis habet priuilegium ne vocetur in ius per priuilegium, tunc si vocetur vocatio est nulla, vt in casu l.3.j de iudi. Nam legatus vocari non potest. Aliquando vero sumus in casu contrario,puta habet quis priuilegium ne cōueniatur,& tunc loquitur iste tex.quo casu liberans aut eximens pœna huius edicti tenetur, cum citatio fuerit valida,sed vexabatur calumniose, propterea quia priuilegium habebat. In glo.quę quærit,quando est iusta causa &c. Ang.dicit ꝙ licite facit eum quis retinere, qui iturus est ad locum, vbi periculum vitæ esset incursurus. Itē ꝙ insidię per iura sunt iusta causa excusandi quem a comparitione, & intellige de discrimine generali, non speciali. Nam si habet particulares inimicitias, tunc non est iusta causa nō comparendi, sed generalis guerra quem excusat.Domini de Rota per c. dilecti. de dolo & cōtu. in deci.Ad hoc dixi in l.sed si hac. §. sed si per pœnam.s de in ius voc.Adde quod plene no. Bar.in l.adulter.j.de adult.& l.ei

11 qui.in fi.j.ad munici.†No.tex.in l.sed eximendi.facientem differentiam inter verbum, subripere, & eximere,nam eripere est per raptū. Pro declaratione dic. ꝙ quatuor sunt diuersa,s. eripere,seu rapere pro eodem subripere,auferre, eximere atq; trahere. subripere est furari occulte, ita est tex.in l.nunquam plura.j.de pri.delic.Eripere vel rapere est proprie de manibus auferre,secundum Iurisconsultum hic.Ad hec etiam l.duob'. §.si quis iurauerit.2 j. de iureiur. Auferre est magis generale. Nam est quid per violentiam tollere,siue de manibus siue aliter,vt est tex. notab. qui hanc differentiam ponit in l.3.§. non solum.j.de incen.rui.naufra.iuncta sua gl. Est & aliud trahere, scilicet ad iudicium, & est quem inuitum ducere non voluntarie.glo.ordi.in l.j.alias 2.C. de agri.& censi.lib.xi.quam no. Bal.in l.non est nouum.s.de leg.& l.quamuis.in aliquibus lectu.sed si accipimus significationem large, vnum pro reliquo ponitur,vt l.si quis ex domo.j. de furt.& l.si vendiderit.§.cum raptor eodem tit.& lib.j.vi bon.rapt.& hæc tene menti ad statuta.Vlterius dicitur in litera de manibus.Istud verbum quandoque accipimus pro corporis membro naturali,& si de manu per constitu.l.fiat simpliciter mentio in casibus punitiuis, accipimus debiliorem,scilicet sinistram.Gl.est singul.in auth. sed nouo iure. in verbo sola manus.C.de ser.fug.Sed in dubio membri amputatione manū intelligimus. tex.vero in Auth. vt nulli iudi.§.quia vero.ver.si vero. Aliquando hoc verbum, manus,accipitur pro potestate atque dominio.l.manumissiones.s.de iust.& iure.& in Auth.constitu.quę de dignita.in verbo,manus.Aliquando presupponit aliquam agitationem celeritatis, vt in d.c.j.de lib. obla. Item vides in l.j.§.fi.& l.seq.ꝙ is

12 †qui eum liberat,cui citatio facta nulla est,non tenetur pœna quę veniret applicanda parti.Sed dubium est,an quis liberans eum, qui citari non poterat,liberatur a pœna applicāda fisco. Exemplum, ducebatur per familiam iudicis legatus quidam &c.Videtur dicendum,ꝙ nedum non tenetur respectu partis, sed etiam respectu iudicis.l.j.C.de his qui lat.& tex.in Auth.vt nulli iud. prouin.§. arripiant.& C. de male.& ma.Idem dixit Bald.in l.j.§.Offilius.j.eod.Ange. vero in §.Offilius, distinguit. Aut quis eximit illum qui prima fronte poterat citari, quia erat de iurisdictione iudicis habitu, non tamen actu, quia licet non incurrat in pœnam parti applicandam, tamen incurrit in pœnam iudici applicādam.Ita dicit per hunc tex.vbi citatio erat inualida, quia venia impetrata & eximens pœna non tenebatur.Aliquando vero citatio est nulla ex eo,quia iudex non habet iurisdictionem nec habitu, nec actu regulariter,vt l.extra territorium.s.de iurisd.omn. iud. & tunc tali casu eximens non punitur, neque pœna respectu partis,neque respectu iudicis.l. prohibitum.C. de iure fisc.lib.x.& ex hac dicit fore verum in ordinario iudice, sed in delegato dat regulā,

13 †ꝙ nullo modo eximens eum, qui ab eo vocatur ignoranter, etiam puniri non potest.c.si quando.de offi. dele. per Inn.Sed illud c.& c.j.eod.ti.& l.ij.de spor. aliter loquitur, vbi tex.ꝙ delegatus habet iurisdictionem in quemcunque non solum inter partes iurisdictionis delegatæ,& si allegatur ignorantia. Respondeo,ꝙ cautius agere debuit,& se informare, an iudex hic esset delegatus.l.qui cum alio.j.de re iudic.l.in ciuile. C.de fur. c.ad aures. de tempo. ordin. vt veritas habeatur latior dicas,

14 † quod aut talis citatio est inualida ope exceptionis,& tunc licet eximens non teneatur quo ad pœnam respectu partis,tamen punitur respectu iniuriæ ipsi iudici illatæ.l. si quis ex aliena.j.de iudi.& l. ij.s.titu.j. vnde tanquam iudicij regulam impediens punietur. Secundo casu, quando citatio notorie erat nulla ipso iure, tunc neque respectu partis, neque iudicis eximens punitur.

SVMMARIVM.

1 *Actio ex edicto,ne quis eum qui &c.cui contra quem,& ad quid competat.*
2 *Negatiua probanda est,vbi est causa delicti.*
3 *Edictum ex edicto,ne quis eum qui &c.non inducit pœnam, nisi duobus probatis.*
4 *Pœna soluta ob contemptum iudicum non inducit sublationem debiti principalis.*
5 *Iuramentum inducit probationem contra dolosum.*
6 *Pœna eximentis quem in iudicium vocatum imponitur respectu deductorum in libello.*
7 *Negatiua quo casu probanda.*
8 *Edictum,ne quis eum qui &c.competit vindicare se volenti, & an transeat in hæredem.*

§.In eum. Actio ex hoc edicto competit ad interesse, quod æstimatur per iuramentum in litem. Et verba legis intelligenda sunt cum effectu. Et si plures eximant,omnes tenentur ad pœnam, nec vnius solutio liberat alium.Item secundo eximens liberat debitorem exemptum & datur hæc actio hæredibus citantis ita demum si intersit eorum.In heredes autem eximentis hæc actio non competit,qa

1 annalis est.h.d.vsq; in fi. † No.in §.in eum.Primo contra quē detur actio ex hoc edicto descendens.Secundo ad quid illa cōpetat.Tertio quomodo illud tale,ad quod competit, probetur.

2 Quarto hanc actionem esse pœnalem.†No.in §.docere.quod quando negata est causa delicti, seu intentionis alicuius,probanda est per proponentem ipsam, de quo dic, vt dicetur j.

†No.

3 No.secundo, ꝙ ad hoc, vt locum habeat pœna ex hoc edicto, duo per istum tex.necessario sunt probanda. Primum est exẽptio, scilicet ꝙ ipsa exemptio occasionem dederit, quare in ius vocatus ad iudicem non accesserit. No.tertio id, ad quod semper hunc §.allegamus, verba cum effectu fore intelligenda. & concor. sunt in glo quibus adde c. relatum. extra de cler.non resi.No.in §. hoc iudicium. ꝙ vbi plures ex delicto ad meram pœnam obligantur, solutio vnius alium non liberat, quod dic, vt declarabitur. No. in ver. hæredibus. ꝙ licet defuncto in vita competeret actio ex hoc edicto etiam si eius non interesset, vt in hac l.3.§.j.& in l. sed eximendi. §. item si quis.nihilominus hæredi ita demum competit, si sua intersit, & sic per verba hæredis variatur qualitas obligationis contra regulam l.ij.§.ex his.de uerbo.oblig.& l. cui fundus.ʒ de cond.& demõ.

4 †No.in l.fi.ꝙ pœna soluta per eximentem non liberat debitorem exemptum a vero debito. No. ex eadem, ꝙ pœna soluta propter contemptum vel spretam iudicis authoritatem non inducit sublationem debiti principalis. Ad idem ʒ. de arbit.l. Celsus.& l.si quis rem.qui tex.loquitur eadem pœna soluẽte, licet iste loquatur diuersis soluentibus. Conclude ex glo. 2. ꝙ actor haberet probare suum interesse per iuramentum in litem, in quo non solum interesse commune deducere potest, sed particulare effectionis.li.6.contra tex. vbi nulla mentio fit de iuramento in litem. Secunda ratio est, quia vbi casus reperitur exceptus, statur regulç.l.inuitus ʒ.de procu. Vnde fuit secunda opi.Pet. de Bel. ꝙ tex.iste dicit hoc, ꝙ ille qui agit cõtra eximentem potest æstimare contra eundem suum interesse supple verum, & quod iuramento probetur. Et posito, ꝙ falsum iuretur, statur tamen ipsi iuramento in pęnam ipsius eximentis. Deducamus hoc ad practicam. Pone, quod res debita

5 †non valebat nisi decem, quomodo probatur per iuramentũ. Sed si iurauero illam valere centum licet falso, huic stabitur iuramento Et hęc lect.probatur primo, quia in odium dolosi iuramentum facit probationem.l.si quando. C. vnde vi.& c. fi.extra, quod met.cau. Secundo probatur.quia aliquando ipsum interesse probatur per solum iuramentum. l. semper.§. hoc interdictũ.ʒ.quod vi aut clam. Tertio, quia ratione delinquentis hoc specialiter introductum est, vt quis de periurio arguι non potest.l. de periurio.ʒ.de in lit.iur. & differt a glo.hæc lectu.per hoc iuramentum vult, ꝙ non solum commune, sed etiam verum interesse. Tertia fuit opi. Pet.scilicet ꝙ cum iste tex non faciat mentionem de iuramento, de eo mentio fieri nõ debet. Et intelligatur iste tex.sic. Pone Titius debet mihi rẽ valentem centum, eximens tenetur ad eadem centum, nec requiritur ꝙ aliter probetur. Nam sufficit, ꝙ ĩ libello deduxerim sola centum in odium delinquentis facit plenam probationem, & hæc lex probatur. Primo, quia certum est, ꝙ via non debet periuris aperiri.l.si quando. C. vnde vi.l. videamus. in princi.ʒ. de in li.iur. & l. j. si aduer. ven. Item ꝙ auferri debet materia delinquendi.l.conuenire.ʒ. de pac.dot. Modo certum est, ꝙ agens contra eximentem potest per iuramentum consequi quod iurauerit, & sic delinquit, sed multiplicando delictum non est soluere. l.raras. de rescin.uend. Secundo probatur, certum est, ꝙ ei qui semel falsum dicit, non debet dari occasio iterum committendi falsum. l.si cui. §. iisdem. ʒ.de acc.

6 Ex his habetis † lect.gl.reprobatã, & lec.Pe approbatã, ex qua habetis, quod ista actio competit cõtra eximẽtem ad id quod deductum erat in libello, siue falsum deduxerim. Ad idem l. quoties.C.de exac.tribu.lib.x.& l.fin.C.de ope.lib. Ex secunda parte gl.possumus colligere, ꝙ quatenus ego ab eximente id, quod mihi debetur a debitore, exigam, id non est pœna, sed esset pœna id quod est vltra. Barto. reprobat per §.furti.Instit.de oblig. quæ ex delic.nascun. Alia glo.quæ no quod verba sunt

7 intelligenda cum effectu. Tu scis, ꝙ†id quod dicitur, ꝙ non ei, qui dicit, negãdo, incumbit probatio, hoc uerum.nisi talis negatiua est causa intẽtionis fundandę.Ita est hic tex.Ita dixit Innocen.in c.super his.extra, de accu.& Barto. in l. hoc iure.ʒ.de uerbo.obligatio. Secundo allegamus hunc tex. ꝙ non sufficit delictum fuisse initiatum, nisi sumpserit effectum. De hac materia dixi in l.j. in fi.quod quisque iur. Induco ad quęstionem. Statutum erat Florentiæ, quod nullus ciuis possit contrahere matrimonium cum aliqua de Petra mala, modo quis contraxit sponsalia, an incidat in pęnam. Iste tex.adducitur, quod nõ referatur pœna nisi ad effectum sit deductum.l.si quis officiũ. ʒ.de ritu nup. Facit & l. quod seruus.de condic. ob cau. In contrarium videtur l.oratio.ʒ.de spons.& istud est verius. Et respõdetur ad l.si quis officium. quod quædam sunt, quæ perpetuã habent causam prohibitionis. & sic loquitur l. oratio. quædã vero temporalem, & loquitur l. si quis officium. Item quęro, & præsuppone, ꝙ priuatio ab officio pœna est.l.mutus.§. pœna.ʒ.de procura. Modo mulier transiens ad secunda vota perdit tutelam filii, in Authen. de nup.§.si autem tutelam. modo pone, ꝙ mulier habens tutelam filiorum contrahat sponsalia, nunquid priuetur tutela. Iste tex.induci potest, quod non.

Nam requiritur effectualis consummatio. Spec. mouet hãc quæstionem in titu.de tuto.§.nunc dicendum. versicu.quid si vult. & videtur formare idem quod hic tex. & tex.in dicta l.si quis offici). Sed pro opin. Bal.l.solet.§. quæ virum.ʒ. de his qui notan.infa.contra Specu. Vltimo hunc §.deducam ad practicam, tu habes, quod faciens duci debitorem potest agere contra eximentem. Et duo sunt necessaria, vt agere possim. Primo, ꝙ parte exemptus sit. Item quod sit mihi sublata facultas illum conueniendi. Item duo alia. Primo, ꝙ ego traxerim eũ qui ad iudicium venire debebat.l.j.§.Offilius.§.eodem.scilicet ꝙ captus duceretur authoritate iudicis.l.iij.§.si quis ad pedaneum.§.eodem. Venio ad §.fina. hic tex.vult, quod ita demũ datur hæredi actio ex hoc edicto.si eorum intersit. Sed in l.iij. §.sed eximendi.dicitur quod competit siue intersit, siue non. Modo quæritur.quare ipsi hæredi non competit, nisi intersit.

8 Ratio est, †quia hæc actio datur ad vindictam, quæ ad hæredẽ non transit, l.iniuriarum actio.ʒ. de iniur. Dicas, ꝙ aliquando actio competit ratione vindictæ, videlicet quando æstimo contumeliam mihi illatam. Aliquando actio competit ratione rei familiaris.puta, quando æstimo damnum tertio illatũ, § non omnes.& §.pœnales. Instit. de perpe.& temp. act. Item quæritur, nunquid ista actio sit illa eadem, quæ competebat defuncto. videtur quod non.l.eum qui ædes.de vsuca. & probatur a simili, quia actio de dolo per biennium durat contra dolosum, & illa quæ competit suo hæredi est perpetua.l.itaq;. ʒ.de do. Sed glo.in l. hæredibus.ʒ.de dolo.quærit an sit eadem. Et dicit quod sunt duæ, vnde ex vno facto oriuntur duæ actiones diuersimode se habentes. Ita hic a simili. Vlterius glo.fin. dicit ꝙ facultas iurandi transit ad hęredem. Sed dubitandum. Nam Bald.in l.iij.ʒ.de iureiuran.fuit in opi.contraria. Pro concordia dic, ꝙ aliquando ista facultas conceditur a l. vniuersaliter, & tunc trãsit ad hæredem, & sic intelligatur hæc gl. Quãdo vero conceditur ab homine, tunc illa ad hæredem non trãsit.l.generaliter.circa princip.C.de reb. cred.& est ratio, quia forte ipse talis, qui fuit contentus quod creditor suus posset probare per iuramentum, motus fuit considerata bonitate in persona defuncti, quę ratio non cadit in persona hæredis.l.cui bonis.de cura.furio.& l.si actor.de procu.

¶ Qui satisdare cogantur &c. Rub.

¶ Continuatur tali ordine ad præcedentia. Superioribus titu. huius libri Iurisconsult. tractauit de iurisdictionn. iudic verum quia aliquando priuati vocantur in ius ab habente iurisdictionem, ideo posuit titu.de in ius voc.vt eant. Item quia in ius vocati volunt parere præceptis, ideo posuit rubri. si quis in ius voc. verum quia hi, qui citati sunt, non comparent, sed dant fideiussorem de comparendo, posuit titu.in ius voc. vt eant. Verum etiam quia aliquando hi. qui in ius ducuntur a manibus familiæ eripiuntur, ideo posuit titu. ne quis eum qui in ius.verum tamen & quandoq; comparentes in ipso iudicio, si non possident immobilia, habent satisdare de persistẽdo in iudicio vsque ad fin. ideo ponitur hæc rub. Quæ autem sit differentia inter hunc ti. & illum, in ius vocati vt eant. Dic vt in gl.rub.

SVMMARIVM.

1 *Satisdatio impleta dicitur si ei cui promissum est fides seruatur.*
2 *Satisdat qui cautionem, vel fideiussoriam, vel pignoratitiam dat.*
3 *Fideiussore dato securus dicitur de iure suo, is qui illum dat.*
4 *Satisdatio ciuilis differt a pratoria, & an inuito creditore fieri posset solutio.*
5 *Obligatus in genere eligit solutionem.*
6 *Obliga.fideiuss.non inueniens an iuratoria cautione liberetur.*
7 *Verba satisdare.soluere, cauere, & similia, quid importent.*

LEX PRIMA.

SAtisdatio. Satisfacere dicimur, si eius desiderium implemus, cui satisfacere tenemur. Satisdare vero si fideiussorẽ præstamus.hoc dicit. † No.

1 primo, ꝙ satisfactio verificatur per quemcunque modum illius impleatur desideriũ, cui vinculo obligationis astringimur. Ad idẽ ʒ.de pigno.act.l.si rem alienam.§.satisfactum. No. secundo ꝙ

2 †satisdare dicimur, cum cautionem fideiussoriam præstamus. Idem tamen & si pignoratitiam. Ad hoc ʒ. de verbo. signifi. l.habere.§.cautum.ʒ.de constit. pecu.l. promissor Stichi.in fi.

3 ʒ.de colli.bo.l j.§.iubent. No.tertio, ꝙ† securus quis dicitur esse de iure suo, cum sibi fideiussores sunt præstiti. Ad idem ʒ. de noui ope.nunc.l. prætor ait. §. hoc interdictum.l.j.de præt. stipu.& ad huius verbi declarationem vide plenam glo.in l.si mandato Titij.§.fin.ʒ.man. Et hoc no, cum quotidie in instrumentis

mentis apponatur promittens facere eum securum &c. Sequitur gl. 3. cum si. prin. glo. in l. prætoriæ. 3. de præto. stipu. & §. suscepto. in Authen. de exhi. reis. Contraria gl. in l. in eo. §. nemo infra, de re iudi. alia in authen. offeratur. C. de lit. contest. Alia recte intuenti in l. j. C. de procur. Sed Barto. hic, quem certi Doctor. hic sequuntur, sequitur glos. Et quòd hoc sit verum, dicit ipse probatur in l. habere. §. cautum. infra de verborum significa. Item sic, Ille qui renetur ad tantum, si plus facit, dicitur adimplere factum & liberatur. l. cum furti. cum si. infra de in lit. iur. Sed ille, qui tenetur dare fideiussores, si præstat pignora, plus facit, quod probatur in l. plus cautionis est. de reg. iu. infra, Institu. de obli. quæ ex delicto. &c. §. furti. Item probat Bar. per l. j. §. si legatarius. infra quorum leg. Vlterius per tex. in 4 l. j. §. iubet. de colla. bon. Pro concordia † dic, quòd aliquando lex astringens alium ad satisdationem siue ciuilem, siue prætoriam subiungit verbum fideiussor, non liberatur per pignora, & si ratione illa, quia inuito creditore aliud pro alio solui non potest. l. 2. j. si certum peta l. eum pro quo. C. de solu. Et si dicatur præstando pignora, plus præstat, & sic liberari debeat, respondeo, quòd posito ꝙ plus quis soluere velit, hoc inuito creditore fieri non potest. l. fi. infra de vsu & habi. & probatur in §. præterea. in fi. Instit. de act. & l. si debitor. infra de sol. Aliquando lex ciuilis, vel prætoria mandat simpliciter dari, & tūc obligatus liberatur, siue præstare velit cum fideiussione, siue cum pignoribus, per tex. in dicta l. promissor Stichi. §. fi. infra, de consti. pec. Pro hoc facit ratio. Certum est, ꝙ obligatus in 5 genere, sed † hic in genere obligatus habet electionem. l. cum his. §. vlti. de cond. inde igitur &c. Habes ex fi. eiusdem gl. quòd quis conuentus, si non possideat immobilia, tenetur satisdare de iudi. Fallit de illustri & superillust. Fallit secundo in clerico, qui nuda promissione liberatur. Fallit tertio si conuentus non reperiat fideiussorem. §. sed hoc hodie Institu. de satisd. Item fallit si agens contentus nuda promissione, potest enim renunciare suo fauori. Ita tenet glo. Tu adde casum, scilicet ꝙ præmissa regula fallit in ius dicēnb. qui ad sindicatum stant finito officio, quoniam talem satisdationem non præstant, sed liberantur caut. iuratoria. l. vnica. C. ut omnes tam 6 ci. &c. † Vlterius quòd vbi glo. vult, quòd si quis satisdare tenetur, si iurat se reperire non posse, liberatur. ergo &c. Adde. c. fi. de senten excom. in vj. & in c. per uestras. extra, de donatio. inter virum & vxo. Item tex. in l. j. §. super. C. de asser. tol. hoc casu in vsufructuatio, qui satisdare debet domino proprietatis, vt utatur commode & honeste. Nam si non reperiat fideiussorem, non liberatur, si iuratoriam cautionem præstare uelit. Glo. in l. vsufruc. C. de vsufr. Vlterius, pone, ꝙ iuraui me reperire non posse fideiussorem, postea reperio, quid iuris? Dic ꝙ licet aliquando liberatur, nihilominus si ex postfacto reperiat non liberatur, per dictū c. fi. §. illis. de senē. excommu. 7 † Vlterius quid importent hæc verba, satisdare, soluere, cauere, dare & satisfacere, fac quædam membra, quia aliquando quærimus de verificatione verbi soluere, aliquando verbi satisdare, aliquando verbi cauere, aliquando verbi dare vel satisfacere. Primo de verbo satisdare dicamus. Nam aut profertur ab homine, aut pure, aut alternatiue, aut a. l. Primo casu promittens non liberatur, nisi soluat pecunia numerata, aut eius ꝙ debetur solutione. Gul. alle. tex. in Auth. vt cum de app. cog. vnde sumitur. d. auth. si quando. Secundo casu, puta, promitto satisfacere vel soluere, videtur tunc ꝙ idem sit, quod in primo casu. Sed vtrum illud verbum vel, exponatur pro idest, ex eo quia in eadem oratione posita &c. l. vbi pactum, in glo. C. de transact. Sed dic, ꝙ verificatur præstita fideiussione, per tex. in l. pe. quibus mo. pig. vel hyp. sol. Aut a. l. profertur, & tunc liberatur quis quomodocunque satisfaciat. Probatur in l. item liberatur. §. i. quibus mo. pig. vel hyp. sol. & l. si rem. §. satisfactū, & l. sequenti j. de pig. ac. Si autem quærimus de ver. satisdare, dic ꝙ aliquando profertur simpliciter, & tunc siue a. l. siue ab homine verificatur per præstationem pignoris, seu fideiussoris, probatur in d. l. promissor. Aliquando profertur cum adiuncto, tunc non verificatur, nisi prout. l. mandat, ita intelligo glo. in d. authen. offeratur. Capio verbum soluere. Et in hoc dic, ꝙ aliquando profertur cum adiuncto, puta quod debeat quis naturaliter soluere, & tunc nō verificatur nisi naturaliter soluat. l. solutam pecuniam. j. de sol. Aliquando profertur simpliciter, & tali casu aut ab homine, & tunc verificatur solum naturali solutione. Tex. in d. l. promissor. §. fi. in l. respon. de constitu pecu. Aliquādo profertur a. l. & tali casu singulariter prolatum, etiam generaliter intelligitur, & quomodocunque fiat solutio volente creditore est verificatum, & solutio intelligitur facta. Tex. in dicta l. si rem. §. satisfactum, & in d. l. item. §. j. & l. solutionis verbum, & l. satisfactio. j. de solu. l. solutionis verbo. j. de verborum significa Sed verum est, ꝙ fallit in quantum dixi, ꝙ ab homine prolatum non verificatur nisi naturaliter satisfaciat, intellige quando soluendum liquidum & purum erat, sed vbi dubium erat, verificatur per præstationem pignoris, seu fideiussoris. Ita est in l. statuliberi, & l. seruus. §. fi. j. de sta. lib. Secundo fallit vbi vrgens & idonea causa adesset ad cogendum quem, vt satisdationem recipiat, tunc verificatur per præstationem fideiussoris. Tex. est in l 4 §. prætor ait. j. de re iudi. Si quæratur de verbo, cauere, Dic ꝙ aliquando profertur a. l. simpliciter, aliquando ab homine. Primo casu, tunc aut a l. iuris ciuilis, & verificatur promissionis præstatione. Tex. est in l. scimus. C. de verbo. signi. Sed si a l. prætoria, tunc non verificatur, nisi præstatione pignoris, aut fideiussoris. l. j. §. iuber. infra de col. bo. l. prætoriæ. j. de præto. stip. l. habere. §. cautum. de verborum signi. Aliquando profertur ab homine, & tunc siue a contrahente, siue a testatore, verificatur nuda cautione præstita. d. l. sancimus. Sed si hoc verbum ponitur cū aliquo adiecto, puta, caueat quis idonee, tunc dic, ꝙ verificatur præstatione pignoris, seu fideiussoris. l. j. §. adiici. j. de fideius l. si mandato Titij. §. Calphurnia. & §. vlti. j. man. Idem est si adiicio verbum, plene caueat, quia tunc etiam non sufficit nuda cautio. d. l. si mandato. Idem si adiiceretur verbum, sufficiet. Glo. ord. in c. felicis. in verbo idonee. de vsur. Sed si adiiciatur verbum mediocriter, dic quod idem est, quod promissio de obseruando id, quod promittit sub hypotheca omnium bonorū. Tex. est in l. filio. infra de lib. causa. quia tunc requiritur, quod tradat hypothecam omnium bonorum. Vnum est addendum, ꝙ licet supra dixerim, quod vbi verbum, cautio, singulariter profertur a iure ciuili, verificatur per nudæ promissionis præstationem. Fallit nisi ponatur hoc verbum in materia innominatorum contractuum, de quibus in l naturalis. j. de præscrip. ver. quia tunc non verificatur nisi præstatione pignoris, aut fideiussoris, in l. fi. in vlt. glo. j. de condi. ob cau. Sed miror quod contra eam. l. pe. ver. plane. eodem titu. Sed quid si ponatur in statutis. dic vt no. Bar. in l. stipul. j de verbo. obliga. Bar. in l. i. C. de procu. Si quærimus de verbo, dare, vt promitto me curare tibi facere dare centum, tali casu, aut profertur a testatore, aut a contrahente. Primo casu hæc verba non verificantur, posito, ꝙ hæres velit præstare fideiussorem. l. ista stipulatio. §. i. de verborum obliga. & l. fi. §. j. si cer. pet. Aliquando promittitur simpliciter, & tunc hæc verba non verificantur neque per pignus, neque per fideiussorem, sed requiritur, ꝙ dentur illa centum. l. si ita distrahitur. § j. de contrahen emp. Barto. no. in l. si fundum. de verborum obligatio. aliquando uerbum promitto profertur sic. Promitto date. Instit. de act. §. sic itaque. in l. vbi autem non apparet. §. vlti. j. de verborum obligationibus, & in d. l. fi. de condic. ob cau. Quid autem si promitto tradere? dic ut in l. si rem tradidi. j. de verbo. obligatio. Aliquando dicit testator, lego Titio fundum, vel seruum meum, cum decem dare poterit, & si. x. dare poterit quomodo hæc uerificentur, videtur ꝙ statim, ꝙ hæres habet facultatem soluendi, sed contrarium est uerum. Nam non verificatur nisi manualiter soluat. l. statuliberi. §. si quis sic acceperit. j. de sta. lib. Hæc omnia inducuntur ad quæstionem, dicit statutum, si quis non soluerit vel nō satisfecerit id, quo condemnatus est, intra. x. dies, puniatur, non soluit, sed vult dare pignora vel fideiussorem, vide per Bar. in l. j. j. de custo. re. & l. nemo. j. de re iu. & l. item liberatur. §. pe. & in d. l. statuliberos. Bal. in l. cum hi. de trans.

SVMMARIVM.

1. *Fideiussoris idoneitas quæ præsupponat. & nu. 3.*
2. *Iudicio ex parte actoris, vel conuenti annullato, non tenetur fideiussor de iudicio sistendo.*
4. *Debitor rixosus, vel alias uitiosus &c. quo possit modo discuti.*
5. *Fideiussor de iudicio sisti non est proprie fideiussor.*
6. *Fideiussor an teneatur ad id, quod tenetur principalis.*

LEX II.

Fideiussor. Fideiussor nō debet esse idoneus opulentia, sed facultate conueniendi, & inhabilitas promittentis seu satisdationem recipientis reddit præstationem satisdationis nullam, & si ostendens conueniat descendentem vel econtra sufficit qualiscunq; fideiussor præstetur etiam nō locuples &c.

1 No. † quod ad idoneitatem fideiussoris requiritur non solum opulentia facultatum, sed facultas conueniendi. Ad idem. j. de verborum obligationib. l. si ita stipulatus. in fi. No. in §. si quis, 2 secundum vnum intellec † ꝙ ubi iudicium est nullum ex eo, quia non subsit ratione defectus personæ agentis vel conuentæ, ibi & fideiussio de iudicio sisti, quæ fit ad uigorem iudicij conseruandum nulla est, cum ipsum iudicium nullum sit. Ad idem, infra si quis cau. l. quoties, & l. si quis seruum, & l. si seruus. Nota in §. prætor ait. ꝙ fauor coniunctionis litigantium hoc operatur, scilicet vt qualiscunque fideiussor de iudicio sisti præstitus sufficiat. Ad idem, supra in ius vo. vt eant. l. j. in fi. cum sequenti. Et dic, vt ibi plene dictum fuit. Ad quæ adde. l. si extraneo. infra de vsufruc. & l. negat. infra de mor. infe. No. in ver. quod ait. ꝙ hoc uerbum, qualiscunque, quantuncunque

sit uniuersale & geminatum, & consequenter magis debeat operari, quàm uerbum particulare & simplex, vt l.Balista.j.ad Trebel.nihilominus restringitur ad habilem, alio modo ad fideiubentem præter facultates, ut probatur hic iuncta gl. super uerbo, facultatem, vnde semper allegamus quod verba quantuncunque generalia seu vniuersalia recipiunt restrictionem de habilitate & validitate. Ad primum, infra de mune.& hono.l.vt gradatim.§.sed si lego.C.de sacrosan. eccle. l.j.infra, de condi.indebi.l.certo loco.j.de do.l.i.j.man.l.j.C. ad Velleia.l.omnes,& l.inter omnes.j eod.iuncta glo.eius,& quod plene no.Bar.in l.i.§.nunciatio.j.de noui oper.nuncia. & Bal. in l. momentaneæ.C.qui leg.perso.& in rub. C. qui accus.non pos. & in l.sed & si quis.§.quæsitum.j. si quis cau. Ad secundum.j. quemad.test.ape.l.ij.§.testamentum.j.de contratab.l. non putauit.§.non quçuis.j.de re iudi.l.4 §.condemnatum.j.de verb. signifi.l.Paulus.& plenius no.j.de his qui no.infa. l. quid ergo. § cum autem.& quod no.Bar.in l.filium.§ si quis bonorum.j. de leg.præstan.& in l.pe.j.de adul.Ex quo super verbo facultas.

3 †No. primo, ꝙ fideiussor dicitur idoneus & opulentus patrimonio, quando res suæ tantum valent, quanta est quantitas causæ. Ad vnum simile, sed quid de teste, qui ratione paupertatis debilitatur, vt l.ii. de testi. Dic vel statutum requirit testes fore diuites, quia tunc requiritur, vt satisfaciat statuto. Glo. sing est in Auth.de hær.& fal.§.si uero absunt. Ad hoc facit, ꝙ in simili dicimus in tu.cuius officium est necessarium, & propter paupertatem excusatur a tutela. Modo vt possit excusari, quanta paupertas requiritur? dic quando non habet tãtum in patrimonio, quantum habet pupillus. Instit. de excu. tut.§.sed & propter paupertatem. Sed attende ad vnum, ꝙ licet glo. nostra in prin.sui velit, ꝙ tantum debeat valere patrimonium ipsius fideiussoris. quanta est quantitas causæ, nihilominus hoc non semper exacto verum est, quando reus esset ditissimus, posito, ꝙ patrimonium fideiussoris modico minus valeat, dummodo non sit pauperrimus. Gl.in l.mulier.C.de iu.do. Ad hoc bene facit tex.in l.tam dementis.C.de epi.aud. & l j §.si magistratus.j.de mag.conue.sicut dicimus ꝙ facultates fideiussor s supplent rei inopiam.in l.si plures.§.præterea.j.de fideiu. Secũdo tene menti secundam partem glo.quam s. alleg.scilicet ꝙ qui non est habilis facultate conueniendi, recusari potest. Bene facit tex.l.si quis stipulatus.in fi.de verbo.obliga. Item dic. Bar.si quis vellet dare fideiussorem multum rixosum.omnino semper recusari potest.l.j.in fi.j.de alie.iu.cum l.sequen.Tu ad de l.si conuenerit, cum l sequen.j.pro soc. Circa hanc glo.dicit Bar.regu.est, ꝙ antequàm conueniri possit fideiussor, discutiendum est de viribus principalis, vt in auth. præsente, & unde sumitur. C. de fideius. Modo quæritur.

4 †Quid si debitor sit rixosus, litigiosus, vel cauillosus, vel in loco munitissimo existens, an debeat discuti de viribus principalis? videtur ꝙ sic, nihilominus habet locum.d.auth.in his casibus, quia tunc poterit perueniri ad fideiussorem per hanc.& s.dic. Ad hoc facit, scilicet ꝙ dicimus paria sunt hæc duo, scilicet quid facere vel habere voluntatem ad faciendum & facere non posse. Glo. l nam & seruus.in fi glo. in verbo iudicium.de nego.gest. & l.si quis in hoc de epis.& cleri.uel aliter probare possumus. Id dicitur non fieri posse. quod ad faciendum satis est difficile, vt in l.apud Iulianum.§.fi.de leg.j.l.cum vsusfructus. §. si in vinariis.de vsufr. Sed certum est eo casu, quo reus principalis discuti nõ potest, perueniri potest ad fideiussorem Ita hic. Tertio non dicitur fideiussor idoneus, si non potest conueniri nisi principalis, in l.i. s.si quis in ius vo. Ego repetii in Auth. de exhi. re. §. suscepto.l. si fideiussor.j.eo.ad idem videtur.l. qui satis j. de fideius. Adde gl.in §.si quis ex his.l.si seruus inscio.j.de fideius. ex qua gl.conclude, ꝙ quando iudicium est nullum respectu personæ agentis vel conuentæ satisdatio est nulla secundum primam lectu. Sed quærit glo.quid si agens sine actione experiatur, tali casu

5 fideiussor est obligatus.l.si eum. j. si quis caut. Secundo no.† ꝙ fideiussor de iudicio sisti improprie dicitur fideiussor. Ita habes glo.in rub. s. in ius voca. vt caut. aliam in l. si Barattoram. C.de fideius.Bal.& Bar.reprobant istas gl. & probant non esse præsumendum, ꝙ iurisconsultus improprie loquatur in pluribus locis. Sed in multis aliis tex.vocatur idem fideiussor, ergo proprie dicitur fideiussor. Primo probatur hic,& in l.si fideius-

6 sor.j.eod.& l.si is qui fideiussorem.j.si quis cau. † Et dum gl.dicit, ꝙ non tenetur ad idem ad quod principalis. Dicũt, ꝙ diuersa obligatio non facit improprium fideiussorem.l. nemo est qui nesciat.de duo.re.& l.Græce.§.illud, j.de fideiut. Infero ad quæstionem. versi, nunquid fideiussor de iudicio sisti possit cõueniri ad discussionem factam de principali? Secundum istas glo.videtur ꝙ sic. Nam priuilegia de fideiussore loquuntur in casu proprio, vt in cle.vt circa. de elec. Contrarium videtur verius. Nam si loquuntur in fideiussore de iudicio sisti in causa ciuili.dicit ꝙ non potest conueniri, nisi excussio principali. Gio, in Auth.de fideius.circa prin.quæ incipit, Nota differentiam. Sed quæro quomodo excutietur? Dic ꝙ aut conuenitur fideiussor, vt faciat, ꝙ principalis sistat, respondebit fideiussor discutias, an suæ uoluntatis sit, vtrum velit sistere, aut agitur contra fideiussorem, quia principalis non vult sistere, & sic petitur ab eo interesse, certe tunc respondebit discutiatur principalis, an prius velit soluere, vt in d.glo.Auth.de fideiut. Ad hoc etiã quod no.Bal.in l.cum eorum.C.de sen.& l.fi.in fi.de vsu.rei iudi. vbi quçrit, an fideiussor iudicatum solui habeat beneficium discussionis. & dicit ꝙ sic. Secundo casu quando quærimus de tali fideiussore in causa criminali, dic, ꝙ tunc non habet beneficium discussionis.l.si quis reum.j.de custo.reo.

S V M M A R I V M.

1 *Fideiussor is dicitur, qui aliquem in iudicio sisti promittit.*
2 *Fideiussor de iudicio sisti an teneatur ad omne agentis interesse, si in iudicio nõ perseueret.*
3 *Promissio hominis extinguit promissionem legis.*
4 *Fideiussoris de iudicio sisti obligatio quanto tempore duret.*
5 *Promittens stare in iudicio quoties iudici placuerit, quoties comparere teneatur.*
6 *Fideiussor iudicio sisti non cogitur ad aliquid certum promittendum, nisi certis casibus.*
7 *Delictum rei superueniens an fideiussori præiudicet.*
8 *Fideiussio an procedat in causa capitali, vel ex qua mors sequi debet.*
9 *Actio competens contra fideiussorem an habere debeat paratam executionem.*
10 *Fideiussor condemnatus in vna curia, an conueniet reum in eadem, non obstante diuersitate fori.*

§. In fideiussorem. Fideiussor de iudicio sisti tenetur ad uerum interesse actoris, nisi in certa quantitate fuerit facta promissio casu quo non sistatur, quod procedit etiam si actio sit pœnalis. hoc dicit

1 cum l.sequenti. No. primo † eum, qui aliquem in iudicio sisti promittit, appellari fideiussorem, & consequenter proprie, vt non præsumatur iurisconsultus per verba impropria loqui.ar. infra de euic.l.si dictum. in princip.j.de suis & legi.l. item prætor.quod dic vt plene.s.dixi in princi.l No.in ver. qui aliquem sisti &c. ꝙ valet hæc promissio. Promitto ꝙ talis conuentus sistet in iudicio, licet videatur promitti factum alienum contra.l.sicuti reus.in fi.j.de fideiusso.cum si.& hoc ex eo, quia a iure declaratur hæc promissio, hoc modo, scilicet promitto me facturum & curaturum. ꝙ talis sistet, vt j. de verbo. obliga. l.

2 quoties quis,& l.Scio, habere licere.§.pe.†No. fideiussorem de iudicio sisti obligatum fore ad verum interesse agentis casu quo conuentus in iudicio non perseueret. Ad idem, supra si

3 quis in ius voca.l. fi. & d. l. quoties quis. No.† quòd vbi ipse fideiussor determinatam quantitatem casu quo non sisteret, promittit, tunc contra eum agi non potest ad interesse, & hoc non ex alio, nisi quia prouisio hominis facit cessare prouisionem legis, vt in l.fi.cum si. C. de pact.con. Ad quæsitum glo.

4 †quanto tempore duret obligatio fideiussoris de iudicio sisti. Circa quod dic, ꝙ aut ipse, qui agit diligens est in prosequendo litem, & tali casu verum dicit glo. quòd fideiussor non tenetur sistere nisi vsque ad sententiam. per d.l. Grçce. Vnde dicimus, quod talis fideiussor non tenetur in appellatione. gl.in Auth.de his qui ingre.ad appella.In princi.aut est negligens in nunciando vel prosequendo, tunc si in nuncianda lite, & tali casu aut fideiussio est facta sine scriptura, & liberatur fideiussor nisi is, cui præstita est, initiet litem intra duos menses. De primo habens casum in l.pe.j. de fideiui. De secundo si est facta in scriptis & tardat litem initiari, tali casu obligatur fideiussor vsque ad terminum.l.si seruus hæreditarius.j.de diuer.& tem. præscriptio.& in d.l.pe.C.de fideiusso. Bene sensit glo.in l.cum lite mortua.j.iudi.sol.Sed circa hoc accidunt duo dubia. Ecce fideiubet quis de iudicio sisti a se facturum & curaturum &c. quantuncunque iudici placuerit, modo quæritur, an ista fideiussio duret etiam vltra sententiam latam. Bar. in l.si quis reũ. j.de custo.reo.dixit, ꝙ hoc casu tenetur fideius. etiam post sententiam si iudex hoc requirat Nam verba debent aliquid operari.l.si quando.de lega.j.Sed si diceremus, ꝙ non teneretur, illa verba nihil operarentur. Sed Bald.hic,& in l. qui crimen. C. qui accu.non pos.tenuit contrarium, ꝙ etiam si adiiciantur illa verba, non tenetur nisi vsq; ad sententiam &c. per dictum in l.continuus.§.illud.de verbo.obligatio. Secundo certum est, quod illa stipulatio facta a fideiussore est prætoria, ergo sequitur, quod eius verba declarentur secundum edicta prætoris.l. damni.ver.& quod in stipulatione.j.de damno infe. sed mens prætoris vult, ꝙ non teneatur nisi vsq; ad sententiam, igitur dicta verba &c. Tertio posito, ꝙ verba generalia sunt ciuiliter intelligenda & honeste, vt l.si cui.j.de serui.tit.genera. Sed inhonestum foret, vt miles teneatur ad repræsen.se, si curiæ placuerit siue iudici, igitur &c. Sed non est dubium, quod illa verba quoties &c.generalia sunt, sed imputet sibi, qui generalem obligationem recipit.l.si.ad fi.de do.promis. Nã quçcunq; generalitas

neralitas parit ambiguitatem.l.quoties.ff.de ver.oblig. Modo sic,licet sit regula, quod ambigua verba stipulationis interpretentur contra proferentem,vt in regula,In ambiguis.de regu. iur.in 6. & l.veteribus. de pac.nihilominus in stipulationibus prætorijs illa regula non habet locum, Sed habet locum alia regula, quod verba ambigua in stipulationibus & contractibus interuenientia interpretanda sunt & declaranda per iudicem viuum,vt l.in prætoriis.ff.de præto.stip. Modo ad propositum cum negari non possit hæc verba esse ambigua, dico q interpretationem sumunt a iudice viuo,nō a partibus.†Hinc est similis quæstio,quam examinaui alibi. Promittit quis siste re in iudicio quoties iudici placuerit,q̄ritur quot vicibus obligatur quis ad repræsentandum. Ang. fuit in falsa opinione dicens,q non extenduntur ista verba vltra bis. Ita dixit.l.si finita.ff.de dam.infec.Ego reprobaui eundem multis rationibus. Secundo pono, quod promiserim quẽ repræsentare quoties iudici placuerit. Ponatur etiam quod talis promissus repræsentari fuerat de damno dato,& deuenit ad manus iudicis me inscio,& ex eadem causa iudex incarcerauit eum,hic aufugit de carceribus,nunquid sim liberatus de repræsentando? Io.And. in addit.Specu.mouet in tit.de accus. §.sequitur. quæ incipit, Odofr.dicens q idem qui promittit,semel repræsentando liberatur.l.boues.§.hoc sermone.ff.de ver.sig.tunc sic,ad inducendam liberationem non refert per quem fiet,dummodo fiat.l. cum seruus.ff.de ver.obl. Bene facit.l.iij.cum ibi no.de cōd. & demon.sed hic fuit semel repræsentatus, igitur videor liberatus. Et si dicatur,illa repræsentatio nō habuit effectum suum propter fugam. Dico q si aufugit fuit ex culpa & dolo custodientis,quæ mihi nocere non debet.l.non debet alteri per alterum.de reg.iur Sed dicit Io.And. pone, q venit in fortiam iudicis ex alia causa,quæritur,nunquid sit aliquis modus,vt fideiussor liberetur? Cautela est,q præstetur fideiussor iudici,q ipse dicat,ego autem repræsento eum. ex hoc nunc liberabuur, licet etiam aufugiat ille. Ad hoc gl.in l. Nesennius. de neg.ge. & auth.si captum.de episc.& cle. Hoc firmat Bal.in d.l.qui crimen.C.qui accu.non pos. Ang.in l.ij.§. cui exhibendi. ff.de custo.reo. Accidit hic casus de facto Bononiæ,in quo ego fui,cōtra fideiussorem contra prædictos Doctores allegando has rationes. Primo non est dubium, q promissio ista interpretatur a iure,q durat vsque ad sententiam.l.Græce.§.& post litem. ff. de fideiusso.ergo sequitur,q posito q sit facta prima repræsentatio, si non habuit effectum, teneor secundo & tertio. Et si prima habuit effectum,non teneor amplius. Secundo nō est dubium,q ista verba,q̄n Iudici placuerit, habent dilationem tpis incerti ex iudicis requisitione certificanda, tunc sic, cum quis obligatur ad quid agendum ad tempus incertū,non pōt illud tale facere anteq̄ declaratio tpis sit facta.Tex.est ī l.scio. § inter certā.ff.de verb.ob.sed hic obligatus quotiescunq; &c. est obligatus ad incertum, & tunc certificatur cū iudex requiritur,ergo non est liberatus ante. Tertio cum quis est obligatus certo die adiecto ad solutionem fauore illius,cui promittitur,non liberatur si velit facere ante tempus inuito creditore, vt l.qui Romę.in prin. de ver.obl.l.eum qui.quę alias incipit, Iabolenus.ff.de adi.leg.sed hic obligatus est, q̄n voluntas iudicis fuerit vel partis,ergo non est liberatus antequam fuerit requisitus. Item personæ contrahentium debent esse paris qualitatis,vt l.cū pro pecunia. C.de sol.l.si de meis.& l.si cū dies.ff. de arb.sed qui præsentare promisit non cogitur antequam sit requisitus,vt l.eum qui literis.ff.de ver.obl. Eodē modo iudex non cogitur ad acceptandum repræsentationem anteq̄ te requirat. Item qui obligatus est non liberatur ex protestatione.l.si fideiussor creditori.ff.de fideius.ergo non liberatur, nisi requisitus fuerit,quia non fit eodem modo quo debet,vt l.eleganter.§.qui reprobat.de pig.ac.Conclusio est†q fideiussor iudicio sisti non teneatur promittere certam quantitatem.Certum est q ista promissio fit ad releuandam probationem interesse. l.si.ff.de præto.stip.insti.de ver.obl.circa fi. Sed certum est q me inuito tu non potes releuari ab onere probandi,vt l. minus graue. C. de test. Tertio nemo cogitur quid promittere,nisi velit.l.nec ciuem.C.de iure delib.l.sicut.de act. & obliga.sed promissum tenetur seruare.Fallit in tribus. Primo nisi in patria sit consuetudo,q fideiussores promittunt certā quantitatem,quia tunc astringuntur ad id seruandum.l.quod si nolit.§.quia assidua.ff.de ædil.edi.l.si pignore.ff.de pig.act.l.semp in stipulationibus.de re. iu. Secundo fallit,nisi idem,qui fideiubet de sistendo, fideiubeat super re inęstimabili. l.fideiussor ad exhibendum. §.Iulianus.ff.rē ra.ha.& l.si quis reum. de custo.reo.pone casum in libertate. Ista habent locum in stipulatione de iudicio sisti.quid in alijs prætorijs? Dic q regula est,q in prætoria stipulatione non cogitur quis ad promittendum pœnam. Fallit nisi sibi remittatur satisdatio cum fideiussore vel pignore.Gl.in l.ij.§.sed si dubi.de iud l.nisi.§.quamuis ff.si cui plusquam per l. Falci.Item fallit in casu.l.iij.§.si l.ff.de alie. iud.mu.cau.fac.Quærit gl.in l.siue in duplum †nunquid in-

ficiatio,siue dolus,quæ faciunt rem crescere contra reum, ita etiam in fideiussore. Videtur dicere,q non,tamen se non firmat,quia videtur arguere pro & cōtra. Tu dic, Aut loquimur in fideiussore de iudicio sisti, & debemus dicere q delictū rei non auget obligationem fideiussoris,per l.in glo.alleg. Restat respondere ad l.si quis pro eo.§.si nūmos. Dic q ibi nō crescit obligatio ex natura rei, super qua iudicium poterat institui. Aut loquimur in fideiussore iudicium solui,tunc s̄m Bar.dic, q ipsum delictum rei auget obligationem in tali fideiussore p ff. iudica. sol. stipulatio expeditam habet quantitatem. ff.iud. sol. An autem delictum rei crescat in fideiussore cōtractus.De ista materia dic,vt in l.mora rei.& in l.si seruum.§.nūc videamus.ff.de verb.obl.& l.fi.ff.de fideiuss. Plene per Bar.in l.centū Capuę.& l.fi.ff.de eo quod cer.lo.& l.quæro.in prin.ff.loc.Quęro statuto cauetur,q pro vulnere soluatur centum,pro homicidio mille. Titius accusatus de vulnere in personam Caii dat fideiussorem de iudicio sisti & iudicatum solui. Accidit quod pendente iudicio Titius decedit, iudex fert sententiam in pœnam homicidij, quæritur nunquid fideiussor teneatur ad pęnam vulneris,aut homicidij.Spec.in tit.de fideius.§.j.vers.sed pone.Bar.in l.fideiussores magistratum.§.j.ff.de fideiuss.& alibi.in§l.libertas. §.si ff.ad municipia. Tu dic, Aut fideiussor iud. sol.fuit datus instituta actione,tunc non tenetur soluere condemnationem de reo factam vt de homi.per tex.s̄m vnam lecturam.l.non a iudice.§.si quis alie.ff.de indi. l.cum querebat. in fi.iud.sol.vbi dicitur,q mutatio rei vel actionis impedit cōdemnationem fieri contra fideiussorem iudicatum solui.Aut fideiussor intercedit antequam accusa.fuerit interposita,tunc dic q licet fuerit post accusationem instituta, tamen tenetur ad id ad quod fuerit condemnatus,quia tali casu tenetur, vt l. si quis pro eo. §.si nummos. ff.de fideiusso.faciunt ea quæ notantur in l.damni.§.Sabinus.ff.de dam.infec. †Vlterius aduertendum post gl.quid in fideiussore de iud.sisti est aliquis accusatus de delicto,ex quo venit sequenda mors,fideiussor vult suscipere hanc condemnationem,an possit? Dic q non.c.contingit.de sent.excommun. quia nemo suorum membrorum est dominus.l.i. §.vsque.& l.ij. C.ad Turpil.l.si adeo.§.qd vulgo.de fideiuss.Glo.or.23.q.5.cum homo. † Vlterius quæritur hic Doc.nunquid actio,quæ competit contra fideiussorem de iudicio sisti,habeat paratam executionem hoc q sine ordinario processu possit sequi cōdemnatio. Vult Bar.& Bal.hic hoc quod de fideiussore iud. sol. Quid etiam in fideiussore contractus. Gl.ordin.in c.j.de iniur.& dam da.lib.6.Spec.in tit.de execu.sen.§.sequitur.ver.quod si lata sententia. plene Bar.in l. j.ff.iu.sol.Cy.& Bal.hic volunt idem.Bal.in l.duobus §.qui iutā ti.de iureiu.& plene in l.si.C.de vsur.rei iud & l.remunerandi. §.Maurus.ff.man.& l.Gręce.§.si cum defensor.ff.de pig. †Duo addo ad prædicta.Ponatur quod occasione priuilegij,quod habet actor, traxit fideiussorem ad iudicem nō suum, soluit per condemnationem factam a iudice, nunquid fideiussor possit recōuenire reum coram eodem iudice. Primo videtur quod non,quia nemo debet trahi ad iudicem non suum.l.extra territorium.ff.de iurisd.om.iud. Præterea actor sequitur forum rei.c.cum sit generale.de fo.comp.& l.ii. C. de iuris.omn.iud. Tu dic, q aut fideiussit in vtilitatem fisci,tali casu cōpulsum soluere per iudicem fis. & tunc etiam poterit cōuenire reum coram eodem iudice.l.cum vendente. C.vbi cau.fis. aut fideiussit pro priuato, tali casu debet conuenire reum coram suo iudice.Bal.C.de sen.l.cum coram. Item debes scire,q fideiussor antequam soluat,non habet actionem contra principalē. Fallit in tribus casibus. Primo nisi diu stetisset in obligatione, tunc agitur contra reum. Secundo quando reus principalis dilapidaret bona sua. Tertio quando fideiussor esset condemnatus per tex.in l.Lucius.ff.man.l.si pro ea.C.eo.tit. Quæritur, nunquid hoc habeat locum in fideiussore de iudicio sisti. Dic q non,quia statim quando obligationem incurrit, potest agere contra reum principalem quod liberet eum. Casus est in l. si mandato. §.si iudicio, infra mand.

SVMMARIVM.

1 *Mors qualiscunque superueniens extinguit fideiussionem.*
2 *Fideiussorem offerens tenetur qualitatem probare.*
3 *Fideiussorem offerenti fit iniuria, si ipse fideiussor non admittatur, etiam ex hoc sequi potest actio iniuriarum.*
5 *Pactum de parte iudicialiter punienda an sit validum.*
6 *Mors ciuilis æquiparatur naturali, & an econuerso.*
7 *Necessitas an excuset a pœna conditioni apposita.*
8 *Pœna in promissione adiecta nulla termini vel diei mentione facta quando incurratur.*
9 *Repræsentare promittens quem certo tempore, si repræsentaturus aufugiat, qualiter sibi prouidebit.*
10 *Notorium an indigeat allegatione.*
11 *Diuitię vel paupertas quomodo probandę.*

LEX IIII.& V.

SI decesserit. Si reus conuentus ante moram fideiussoris decedat ciuiliter vel naturaliter, fideiussor de iudicio sisti liberatur, non autem si decesserit post moram. Et qui recusat fideiussorem idoneum recipere, iniuriarum actione 1 tenetur. hoc dicit vsque ad l. quoties. † No. primo, ꝙ mors ciuilis siue naturalis superueniens in repræsentando ante moram, seu negligentiam repræsentare debentis, liberat fideiussorem de iudicio sisti. No. in ver. ꝙ si ignorans, ꝙ præceptum a iudice etiam ignotanter factum super eo, quod est impossibile adimpleri, nullas obtinet vires. Ad idem ſ. de re iud. l. in summa. §. fi. ſ. quæ sen. sine ap. rescin. No. in ver. si autem. ꝙ mors superueniens in repræsentando post obligationem, in quam fideiussor ex mora seu negligentia repræsentandi inciderat, eũdem fideiussorem ab obligatione iam incursa non liberat. Et istud idem no. potes in l. si vero. secundum vnam lect. cuius intellectus in glo. plene declarabitur. No. in §. qui pro rei. in verbo euidentissime, iuncto cum verbo, approbatum. id, ad quod semper allegamus, scilicet ꝙ sententia & notorium æquiparãtur, & regulari passu procedunt. ad idem. ſ. de ac. emp. l. empto rem. No. ex eisdem, ꝙ ea quæ euidenter hoc est notorie patẽt, probatione non indigẽt, ad idẽ. ſ. de in inte. resti. l. j. extra, de accu. c. euidentia. & ij. q. j. de manifesta. No. in ver. approbatum. 2 † ꝙ qui dicit aliquẽ esse locupletem, illud probare tenetur, de 3 quo dic vt. ſ. dicetur cum gl. No. ex eodem † ꝙ iniuria infertur capto, si fideiussorem offerens, nihilominus ducitur, & sic ei 4 actio iniuriarum cõpetit. No. in eod. in fi. † ꝙ oblatus fideiussor communi repræsentatione locuples contra recusantem iniuriarum agere potest. Item no. in l. si decesserit. in fi. ꝙ mors ciuilis & naturalis quo ad inducendam liberationem fideiussoris de repræsentando æquiparantur, ad idem, si quis caut. l. sed & si quis. circa prin. Vides hic tex. in. j. & ij. parte ꝙ promittens repræsentare reum conuentum non intelligitur promittere repræsentare eius hæredem, quia morte rei obligatio est extincta. Ex quo quærit Barto. notabiliter. Ponatur, ꝙ inter creditorem & debitorem fiat conuentio, ꝙ creditor possit eum sua authoritate capere, modo ponatur, ꝙ debitor est mortuus, nunquid poterit capere suum hæredem? Barto. per hunc tex. concludit ꝙ non. Contra hoc idem Barto. videtur dixisse in l. postulante. ſ. ad treb. circa princi. Respon. ꝙ aut quærimus in statuto, & dic ꝙ statutum loquens in debitore, habet locum in eius hærede. l. Arriani. C. de hære. Sed in pacto secus est, quia in dubio verba pacti contra proferentem sunt interpretanda. l. veteribus, de pac. quod quidem pactum est personale. Ad hoc possumus inducere per Bal. in l. j. C. de execu. rei iudi. & l. per diuersas. C. man. Tertio pro dicto Bar. inducere possumus tex. in l. qui Romę. §. Augerius. ſ. de verbo. obli. Sed attende, quia Bar. præsupponit, ꝙ pactum quod creditor possit carcerare debitorem &c. posuit in l. alia. §. eleganter. solu. matri. l. Titia centũ. §. Titio. ſ. de condi. & demon. Bal. in l. j. C. qui bo. ce. pos. & in l. ob æs. C. de act. & oblig. vera decisio est, ꝙ non valet pactum 5 tale. † Ratio est, quia captura personæ est misti imperij. l. cum iurauero. ſ. de iuris. om. iud. & in Auth. de exhi. re. §. si vero etiã quidam iurauerit, sed pacta priuatorum iurisdictionem concedere non possunt, vt l. priuatorum. ergo tale pactum non valet. Secundo istud idem probo, pactum, per ꝙ inducitur seruitutis species in libero homine, est nullum, vt in l. ob æs. & in auth. hoc imo. C. de act. & obli. iuncta gl. d. auth. sed per istud pactum de possendo incarcerare inducit speciem seruitutis ꝑ tex. in l. ij. ſ. de libe. homi. exhi. ergo &c. Istud verum est, nisi fieret pactum de eo, qui mihi debitor est, quia mea pecunia eum ab hostibus redemi, per tex. in l. 2. C. de capt. & postli. reuer. Nã tale pactum valet eadem ratione. Eandem quæstionem facimus in eo, qui facit pactum, per quod datur facultas torquendi hominem liberum. Barto. in l. pe. de condi. ob cau. l. interdum. §. qui furem. ſ. de fur. Teneo tamen ꝙ istud pactum non valet per l. defensores. C. de desen. ciui. & ĩ Auth. de resti. §. si ve-6 ro ignoti. † Capio aliud textuale. Notatum fuit, ꝙ mors ciuilis & naturalis æquiparantur, deportatione inducitur mors ciuilis. l. actione. §. publicianę. infra pro soc. Item per monachatũ inducitur mors ciuilis. xvj. q. j. c. placuit. Quid autem appellatione mortis naturalis venit, habes in l. ex ea parte. §. insulam. infra de verbo. obliga. In testamentis intelligimus de naturali. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. infra de iure fi. Si loquimur in legibus. l. ij. de his qui ve. æta. Nunquid autem ciuilis mors per omnia æquiparetur mortali naturali, remitto ad glo. in d. c. placuit. aliam in c. susceptum. de rescrip. lib. vj. Legistæ in l. Deo nobis. C. de episco. & cle. l. sed si mors, de do. inter vi. & l. res vxoris. C. eod. titu. Adde ad glo. an transeat ad hæredem. l. Veracius. de re iud. In glo. l. Veracius, de re. iu. In gl. l. si decesserit. quæ incip. cum dies. quæ vult ꝙ agi possit nisi adueniente die &c. laco. But. & alij Vltramontani sunt in contraria opinione, ꝙ etiam die adueniente non potest agi per creditorem contra fideiussorem. Nam aut ista conditionalis, promissio & in diem non habebat in se pęnam, & tunc in solutionem non incidit ur, etiam die adueniente, quia posito ꝙ in diem non repræsentem, non dicor incidere in moram in die vltima, similiter non incido in solutionem interesse, quia intelligitur si tunc vixerit, sed certum est ꝙ tunc non viuebat, ergo non sum obligatus ad id faciendum per hunc tex. & sic non teneor ad principale, nec ad eius accessorium per l. insulam. infra de verbo. obliga. Faciunt aliud membrum, aut ista promissio habuit pęnam, & tali casu si certum fuit etiam si voluisset non potuisset repræsentare, pęna est commissa. l. cum stipula. sim mihi a Proculo. infra de verbo. oblig. Et dicatur imo videtur, ꝙ vtroq; casu inciderit in solutionem, quia ei, qui habet terminum si se arctat nimium ad repræsentandum, imputatur. l. 2. §. quod diximus. infra si quis cau. But. residet, ꝙ casus mortis superueniẽtis tollit culpam commissam in arctando. l. si vehenda. §. idem iuris. infra ad leg. Rhod. de iac. In vtroque ego sum in contraria opinione. Si primo casu, quando non habuit pęnę adiectionem, possit agi ad interesse. l. si quis intra bienniũ. infra de ver. obli. sed ante diem agi non poteris. Secundo casu, quando promissio habet adiectionem pęnę, dico ꝙ si intra illum terminũ decessit, post lapsum diei potest agi ad pęnã. l. si ego. §. homo. infra, si quis cau. Ad hoc faciunt. l. in illa stipulatione. §. si liber. infra de verbo. obliga. & l. non omnes. versi. & si in pecuniam. 7 ſ. si cer. pe. Hæc faciunt ad q̃stionem. † Dicit snĩa iudicis, vel statutũ, ꝙ si talis accusatus non comparuerit ad faciendũ suam excusationem vel defensionem intra diem decimũ, bona eius sint publicata, certũ est ꝙ comparere nõ põt, an bona sint publicata? Et ꝙ non. Sed remitto ad Bal. in l. ij. si pendente appel. mors interue & Bar. in d. l. si stipulatus sim mihi a Proculo. ſ. de verbo. obli. Item pone, ꝙ citatio fit, vt decimo die quis comparere debeat ad videndum se excõicari, an possit fieri añ diẽ decimum, si in illa die certum est comparere non potuisse. Gl. in c. vbi periculum. in ver. x. dierum. de elec. in vj. & in c. cõmis-8 sa. eo. ti. & lib. Glo. † quærit, q̃n promissio est facta non adiecta die, sed pęna ibi, aliud forte extra iudicia, dicitur promissio incipit a conuentione, tunc si ante moram res pereat in pęnam non inciditur. l. si homo mortuus. ſ. de verb. obli. Si vero cõtus incipiat a conditione, tunc in pęnam inciditur. l. si ita stipulatus. la grande. de ver. obli. vel dicas per. l. in naue Saupheli. ſ. loca. & l. Titiæ textores. & l. quidam testõ. §. si tibi seruus. de leg. j. quoties res in specie obligata perit, multo magis si in genere fuerit obligata. Hoc verum nisi cõrium appareat ex mente contrahentium, per quam derogatur legali dispositioni, tũc remanet obligatio ad genus. Gl. in l. fi. pro cõdemnato est notabilis ad vnum. s. ꝙ ille, qui promittit repræsentare sub pęna eum, qui deportatus est, non obligatur, vt in l. 2. §. j. s. eod. & in l. seruus. ſ. si quis cau. quia promissus in eo loco esse non potest. Et si dicatur ꝙ nõ, quoniam est possibile impleri promissionem, si a principe impetretur. Respon. ꝙ id quod fieri nõ potest sine permissu principis est impossibile, vt l. apud Iulianum, in fi. de leg. j. & l. continuus. §. illud. de verbo. obli. Sed l. ista dat unum absurdum, quia nil aliud dicit, q̃ finis leg. præcedẽ. Ideo Doctores alio modo legunt. s. ꝙ iste tex. non loquatur in fideiussore de iudicio sisti, sed de iudi. sol. Nam nõ liberatur fideiussor de soluendo hoc casu, si superuenerit bannum in persona promissi. Et differentia est, quia in fideiussore de repræsentãdo est impossibilitas per deportationem, sed in fideiussore de soluendo superuenientia banni non impedit, quo minus non adimpleatur quod promissum est. Concor. l. j. C. de fideius. & l. capitis. ſ. 9 co. ti. † Quæro circa tex. tu promisisti talem repræsentare decimo die mensis, non potes, quia aufugit, est ne clarum esse cautelam per quam in pęna nõ incurris. certe sic per scdam partẽ huius literę. s. quia tu anteq̃ decima illa dies eueniat, facis eum banniri, & ex eo banno liberatus eris, quia non poteris repræsentare. An hoc sit verum remitto ad Bart. hic, & aliquos post Guliel. de Cng. Bal. in l. sed & si quis, in princi. ſ. si quis caut. Plenissime Specu. in titu. de accusa. §. sequitur. versi. sed ecce quęritur, alias si illud quæritur. Ecce Ange. in l. 2. §. qui exhi. infra de custo. reo. Ex glo. euidentissime habetis, quod differentia est inter notorium & manifestum. Quid autem sit notorium & manifestum. Specul. in titu. de noto. cri. §. iam de notorio. Glo. in cap. vestra. de cohabita. clerico. & mulie. ij. quæst. j. cap. quæ manifesta. Plene per Bald. in l. ea quidem. C. de ac-10 cusa. Barto. in l. de minore. §. tormenta. de quæstio. † Secundo habetis, quod notorium non indiget probatione, sed an sit necesse allegari. In hoc sunt duæ glo. contrarię, una in ca. accedens. extra, vt lite non contest. quod nec allegari sit necesse. Alia in clemen. appellanti. de appella. vbi sit necesse allegari. Hanc secutus fuit Barto. in l. j. infra de excep. & eius sequela recta est per l. si adulterium cum incœstu. §. Pollioni, infra de adul. Legistæ in l. ciues & incolæ. C. de appella. sed si non fuerit allegatum, an iudex possit supplere? Videtur quod non, quia regula est. l. j. §. magistratibus. de magistra. conue.

l.j.§.hoc autē iudicium.j.de dam.infe.& c.bonę.extra, de post.prela. nihilominus contrarium est uerum per glo.ordina. in de.j C.qui & aduer.quos. Canon. allegant c.pia.ad finē,de excep.li.vi.vbi iudex suppler ex proprio officio in notoriis. Circa glo.quæ incipit,hoc non sufficit.gl.in c.si forte,de electio.in vi.fuit in contraria opinio.s.quod si volumus probare quē naturalē,illi incumbit,qui negat.Si quid uero accidentale, incumbit ei,qui allegat. Adde gl.in d.l.ii.j.de probatio. Ad probationem glo.concord.l.non est necesse.j.de probatio. Ita etiā probatur in l.ex persona.C. de probatio.& l.i.§ si præses. j. de magistrati.conueni.† Qualiter probentur diuitiæ & qualiter paupertas,relinquitur iudicis arbitrio,per glo.in auth. nisi breuiores.C.de senten. ex pericu.reci. & in authen.præterea.C. vnde vi.Alibi dixit glo.in l. illicitas. §. Neseennius.s.de officio præsidis. Modum probandi diuitias vel paupertatem.dic in.l.si cōstante.j.soluto matrimo.Glo.ordi.in l.adhuc.C.de iurisdictione omnium iudicum.

SVMMARIVM.

1 *Exceptione declinatoria tutus,qui alias idoneus licite recusatur.*
2 *Priuilegio promotionem ad aliquem actum impedienti an renunciari possit.*
3 *Protestatio priuilegij exclusiua taciturnitate priuilegiati priuilegij sublationē inducit efficacem,& nu.6.*
4 *Necessitas iure cogente inducta potius excusatur,quam ab homine.*
5 *Suspicio probabilis quid in iudicijs inducat.*
7 *Suspicio quibus probetur modis.*
8 *Mora instante potest ordine iuris prætermisso procedi.*
9 *Sequestrationis definitio.*
10 *Sequester quis dicatur,& an possit suo officio renunciare.*
11 *Satisdatio sequestri impeditiua quanto tempore durare possit.*
12 *Descriptio rei an possit per satisdationem impediri.*
13 *Sequestratio quibus ex causis reuocari petatur.*

LEX VI. & VII.

Voties. Paria sunt vitiose cauere, vel nullo modo cauere. Et fideiussor fori præscriptione tutus potest recusari, qui in subsidium admittendus, si velit fori exceptioni renunciare. Et in satisdatione necessaria locus est remissioni,in voluntaria vero non. Item vbi paupertatis occasione, vel alio modo impossibile satisdationem præstari. Et res in iudicium deducta sit mobilis & pars conuenta possidens sit suspecta, res ipsa debet per iudicem sequestrari,donec rei satisdatio præstetur,vel lis finem accipiat.hoc dicit vsque ad l.de die.No.in l.si fideiussor.† exceptione declinatoria tutus,posito, ꝙ alias idoneus licite recuseiur.Ad idem.§.si quis in ius voc.l.j.& quod no. j.de fideiuss.l.j.No.in ver.sed si alias.duo,primum,† ꝙ ubi quis ad aliquem actum non admittitur,eo quia priuilegiatus admittēdus est,si illi priuilegio renunciet.Secundum iuncta gl. † ꝙ protestatio exclusiua priuilegij iuncta taciturnitate, ipsius priuilegiati inducit efficacem priuilegij sublationem. Et idem est in protestatione alia cuiuscunq; alterius iuris exclusiua, vt no. gl. singularis in l.fi.§.item si prædixerit.j. nau. cau. sta. No.in.§ si necessaria.id ad quod tex.continue allegamus, † ꝙ non ita ei succurritur,qui seipsum in necessitate posuit, sicut illi,qui iure cogente ponitur in eadem. No. secundo ꝙ vbi quis satisdare promittit sua uoluntate.hoc agens, non autem a iure coactus intelligitur promittere.ꝙ debeat satisdare in ciuitate illa,& de hominibus ibi habitantibus idoneis,quod patet, quia non potest se remit.ad ciuitatem aliam, vt ibi satisdationem adimpleat.quod est no.Nota in.§.si satisdatum. † ꝙ vbi res pro qua agitur mobilis est,& persona suspecta, peti potest eiusdem sequestratio, de qua quidem sequestrationis materia dic,vt plene per Ioan.And.in reg.locupletari.in.vj.in nou. quod ple.no. in c.ex literis.de do.& contu.& in.c.j.& seq. extra, de prohi. sequest.& in clemen.j.eod.titu.& C.eod.l.unica,& per Bar.infra de acquiren.possess.l.interesse puto. No.secundo,ꝙ ipsius rei sequestrandæ apud iudicem potest fieri depositio, & sic iudexmet potest esse sequester. Ad idem.§.de offic.præsi. l. senatus, ad fi. iuncta glo. potest tamen si vult ad huiusmodi officium quamlibet aliam personam eligere, vt C. de usu.l.acceptam. No.tertio in verbo iudici. ꝙ suspitio allegata ad iustificandū petitionem sequestrari debet per iudicem in causæ cognitionem deduci, vnde non sufficit simplex suspitionis allegatio, sed necessaria est eiusdem cognitio, vt inferius dicetur. Nota vltimo quod tunc res desiit esse sequestrata & parti venit restituenda,cum vel satisdatio de iudicio sisti offertur, vel causa sit per sententiam terminata. Intellige tamen quæ transiuerit in rem iudicatam, vt.l.libus.§.plenissimam diffinitionem. C. de agr.& cen.lib.xj.No.glo.† ꝙ protestatio iuncta cum taciturnitate eius,contra quem fit,inducit sublationem iuris. Vnum quæro ad declarationem, pone quis dicat, tu eris fideiussor istius de iudicio sistendo vel iudicatum soluendo, si ille taceat an inducatur fideiussio? Videtur ꝙ sic per hunc tex.contrariū est verum,quia requiritur scientia per præsentem interrogationem & sequentem responsionem.l.blanditus. C. de fideiuss. l.v.§.satis accep.j.de verbo.obli.Hoc fallit duobus casibus.Primo quotiescūque pupillus habet fideiussionem similem præstare.Nam tunc non secuta responsione,sed taciturnitate inducitur obligatio efficax. l. cum ostendimus. in fi.j. de fideiuss.tu. Fallit secundo fauore reipu.per tex.in l.ij.in principio.j.ad municipalem. Tertio fallit in dote, quia fideiussor de dote etiam nudo pacto efficaciter obligatur.C. ad Velle. l. vlti. Venio ad.§.si necessaria. & nil habet. Venio ad. §. fi. hic in glo. examinanda sunt duo. Primo ꝙ iudex,coram quo causa agitatur, potest solus seipsum in sequestrum eligere. In contrarium facit.l.si mādauero.la grande.§.si tibi centum.infra man. Ad idem. l. plane,& l.nulli.quod cuiusque vniuer. Ad idem.c.fi. ex[illegible],de infi. De consue.in contrarium obseruatur,sed de iure est,ꝙ possit se eligere. Vides glo.quartam ponentem, quæ faciant quē suspectum. † Dic ꝙ duplici vel triplici modo suspicionem arguere possum. Aliquando ne aliquis incidat in paupertatem, aliquando suspicatur de fuga, aliquando suspicatur de bonorum dilapidatione. Primo casu non habet locum hæc gl.Sed recurrendum ad gl.in l.ij.in verbo,suspectum. j. soluto matri. Nam in futurum nemo præsumitur depauperari.l.Iul.j.qui & a quibus,sed ditari j. de separationibus. l. si creditores hæreditarij,& l.si defunctus.C.arbi.tu.Secundo quando suspicatur de fuga,& tunc dicit glo. quod probabilis suspicio est immobilia non possidere,vel pauca. Hoc non est semper verum. Nam si quis possideat solum domum conductam ad exercendum tabernam,vel aliud exercitium nō potest argui vt suspectus per tex.in l.hæres absens.§. si quis tu.j.de iudi. vbi tex. ponit duos casus, quibus non potest quis conueniri ratione cōtractus,sed si alias forensis potest &c.Vnde concludo,ꝙ hæc duo non possidere vel pauca non arguunt suspicionem. c. de causis. extra, de offi.dele.l.j.in fi.j.de iure delib. Nam iudex considerare habet qualitatem personæ.l.fi.j.de actio & oblig.l.j.C.si quis impe.ma.Tertio casu dicendum est, ꝙ probabilis suspicio est nō possidere illam rem,vel mali mores,vt in glo. Quo ad secundum,quando dubitatur de fuga. Adde ꝙ illud potest probari ex præfationibus partis,quæ dicitur suspecta,quia dixerit ꝙ volebat aufugere propter timorem ne caperetur, Glo.in l.Fulcinius.§.quid sit latitare.ex quibus causis in pos. ea. aliā in.l.Celsus.in princip.j.de do.excep.Et si dicatur quod poterat eū pœnitere & non aufugere mutata voluntate.l. debere.C.de fidei commiss.liber.& l.3.in fi.j.de adimen.lega. dicit quod hoc non debet præsumi in odio meo.Vlterius quæro qualiter verificari vel probari debeant istę causæ suspicionis? Dic quod plene per l.si creditores.in princi.j.de priuileg.cred.& per tex. hic ibi iudici sedet, & per l.fi.C. si per vim vel alio modo. Sed pone ego vado ad iudicem,vt impetrem, vt possim capere debitorem vt suspectum,qualiter probetur. Duo sunt dubia. Primū an requiratur citatio partis? videtur ꝙ sic.l.si quando.C.de testi. Contrarium est verum per Bald.in l.si curialis. de episco.& cle.& l.contentaneum.C.quomodo & quando iudex.Bar.in l. ait prætor.§.si debitorem.C.de his quæ in frau. cre. Et ratio est quod non requiratur citatio, quia ista captura est citatio personalis.Sed ad cognoscēdum an debeat quis citari,non requiritur citatio,vt l.sed si interpellatus.§.j.& l. diem proferre.j.de arbi.ergo sequitur,ꝙ ad probandum hanc causam,non requiritur citatio. Tertia ratio est, ne ille instruatur ad fugam. Secundum dubium est,an istę tunc possint probari causæ per iuramentum.Prima fronte videtur quod non, ex eo quia vbi requiritur vera suspicio,existentia est plene probanda.c.suspicionis causa. de offic. deleg.Sed ad faciendum debitorem suspectum requiritur vera causa, vt l. hoc autem.infra si cui plus quam per legem Falcid.ergo non sufficit per iuramentum,puta vbi agitur de re,quæ est maximi præiudicij requiritur plena probatio. Nihilominus contrarium est verum, scilicet quód sufficit solum iuramentum per glo.ordi. C. de indi.l.apertissimi. Secundo per Barto.in d.§.si debitorem.de his quæ in frau. credito.Tertio per Ange.de exact.tribu.l. nemo carcerem.lib. x.Ego probo hoc primo sic. Vbicunque in mora est periculum allatura, ibi sufficit probatio per iura. l. eorum. iuncta.l. qui bona.§.si quis stipulaturus.j.de damno infecto. †Præterea quod sit verum, probatur, vbicunque periculum est in mora, ibi iuris ordine non seruato procedi potest. l. de pupillo. §. si quis riuos.de noui ope.nunciatio. l. si quis ex signatoribus.infra quemadmodum testam. ape. Præterea ad idem arguitur. Ea quæ consistunt in anima & conscientia alicuius, quia difficilia sunt,probari possunt per iuramentum. Insti.de act. §.alio. & c.si vero aliquis.de senten.ex.sed hoc,an quis sit fugam arrepturus,consistit in animo ipsius,ergo &c. Multa sunt,quæ per iuramentum probantur, vnum in l.thesaurus. j. ad exhi.aliud in l.si quis.in fi.C.deposi.aliud in gl.l.fi.§. in computatione.in verbo probauerit.C.de iu.deli.aliud in gl.l. diuus.§. si cui plus ꝙ per leg.Falc.& l.si quis pro redemptione.C.de dona.aliud in l.fi.de fi.instru.Bal.in l. 3.ad fi.C.de condi.ob tur. cau. allegans

Ioan. An. in c. si clericos. de senten. excom. dicens, quod de suspicione de fuga debet constare summatim, hoc ego intelligo per iuramentum, per l. si idem a quo. in glo. in verbo summatim. j. vt in pos. leg. Circa glo. ij. de materia sequestrationis vltra dicta Doctorum. Adde, † quod sequestratio est rei, super qua lis pendet, apud alium quam litigantes facta depositio, vel est rei ab alio possessae ex aliqua iusta causa ab eodem ablatae, & apud alium facta depositio. Probatur in l. sequester. j. de verborum signific. l. licet. §. rei depositae. j. depo. & l. interesse puto. j. de acquiren. possess. Item debes scire, quod sequester, est ille, qui possidet rem, de qua lis est. Modo quaero, † nunquid ipse sequester ad sui nutum possit deponere officium? Dic quod ista est quaestio in l. ei apud quem. §. vltimo j. depo. vbi dic quod non, nisi magna & euidens causa hoc suadeat. Quae quando sit illa causa, dic, quod remittendum est hoc arbitrio iudicis. Vlterius quando sit res restituenda & cui. dic, quod aut ipsa sequestratio est facta de iudicis mandato, & tunc ipse sequester debet restituere tunc, quando iudex mandat per tex. in l. fi. C. de bo. autho. iud. pos. Secundus casus quando fit de voluntate partium, tunc debet restituere sequester, quando lis per sententiam finem accipiet. l. si oleum. j. de dolo. Vlterius scias, quod diuersa sunt. Primo ista sequestratio est prohibita, vt l. j. C. de prohi. sequest. & permissa est eo casu, quo timetur dilapidatio rei mobilis vel immobilis. l. si cum dotem. §. sin autem j. solu. matrimo. Sed pone, quod timetur de recessu, & res est immobilis, in hoc dic, quod non debet sequestrari, sed debet interdici parti possidenti alienatio. l. si pollicita. j. de pollic. Sed quid si ratione paupertatis suspecta est persona. dic, quod similiter alienatio interdici debet l. si creditores. in. j. respon. infra de priuil. cred. Vlterius vides hic, quod satisdatio impedit sequestrationem fieri. Quaero † quanto tempore duret ista satisdatio impeditiua sequestri? Dic quod termino iam elapso triennio liberatus est primo fideiussor. l. litibus. C. de agric. & cen. li. xj. Sed quaero quomodo debet fieri ista impeditiua satisdatio? Dic vt in d. l. litibus, scilicet promitto hanc rem restituere absque aliqua procrastinatione. † Secundo quaero, quia aliquando tractamus de rei descriptione, nunquid impediri possit per satisdationem? Dic quod non, sed semper potest fieri. l. j. §. eligitur. de ven. in pos. mit. l. fi. de req. reis. Bald. in l. defensionis facultas. de iure fis. lib. x. Est & aliud, scilicet prohibitio alienationis eius rei. l. diuus. infra de peti. haered. xj. q. j. quia res. † Item scias, quod licet pendente causa principali non possit postulari sequestratio rei mobilis, nisi suspicio allegetur, nihilominus potest in causa appellationis, etiam si suspitio non allegetur. l. ab executione. C. quorum ap. non re. Item si ego non habeo nisi vnam rem, ex qua habeo alimenta, puta, unum equum, certe possum petere, vt per l. fi. C. de or. cog. vt permittatur ad lucrandum. Item quotiescunque idem, qui possidet rem, super qua lis est, dilapidat fructus, potest peti fieri sequestrum. l. imperatores j. de appel. per quem dixit Archi. quod non solum quando dilapidantur, sed etiam quando converteret quis in vsus suos, quia paria sunt. ij. q. 7. c. quoties. Pro hoc. l. si seruum quis. §. commonuisse. j. de acquiren. haere. Item quando sequestrantur res mobiles corruptibiles, quod tunc licite possunt vendi, & precium in sequestris retineri. Nota tex. in l. si magistratus. infra de priuileg. credi. l. fi. de requi. re. & d. l. litibus, & dicta l. si oleum. de dolo.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio de iudicio sisti an diei omissione vitietur.*
2 *Agenti quando potius faueatur, quam reo, vel econtra.*
3 *Terminus quibus actibus necessario ueniat statuendus.*
4 *Iudex, an quemadmodum potest inter partes moderare, possit similiter dilationes a lege datas prorogare.*

LEX VIII.

De die. In his, quae pertinent ad litis ordinationem, magis actori fauetur, quam reo. Vel sic. & magis ad literam. De die, qua debeat fieri per fideiussorem exhibitio conuenti, solitum est inter partes conueniri, sed si non conueniat in potestate fideiussorem recipien. est statutio termini, quae si minus sit excessiua, vel pauca, iudicis moderatur arbitrio. hoc dicit. No. j. in ver. conueniat. † quod stipulatio de iudicio sisti diei omissione non vitiatur. Quid autem sit in stipulationibus aliis, dic, vt in l. ita stipulatus. la grande. j. de verbo. obliga. in l. si finita. in principio. j. de dam. infec. Nota secundo quod si a principio non conueniat qua die fieri debeat praesentatio, tunc illius appositio est in potestate fideius. recipien. & consequenter actoris. Vnde consequenter tertio no. quod in summatio dicebam, scilicet † quod in his, quae tendunt ad litem initiandam, ordinandam, aut fundandam, magis agenti fauemus quam reo, licet in medio litis pariter faueamus vtrique, in fine vero magis reo, vt in reg. iur. fauorabiliores, & in l. Arrianus. de act. & oblig. & l. si praeses. j. de pae. Haec tria membra recolligit glo. extra, de resti. spo. cum ad sedem. de regu. iur. in vj. c. cum sint partium. Vltimo no. ipsius stipulantis iniquitas iudicis aequitate refrenatur. Ad idem. j. de eo quod cer. lo. l. quod si Ephesi. Vides hic, quod in stipulatione seu fideiussione de iudicio sisti exprimi debet dies, intra quem fideiussor tenetur. Et sic habes quod intra certum terminum tenetur suam fideiussionem verificare. Quaerunt hic Doctores, † an ad alios actus extraiudiciales faciendos apponi possit dies, intra quem fieri debeant? Habes considerare in hoc quaedam membra. Aliquando quaeritur, an possit statui terminus ad eligendum, puta est legatus vnus seruus testatoris in genere, ille est in mora eligendi, an possit statui terminus? Dic quod sic. l. si optio. in fi. infra de opti. leg. Aliquando quaeritur, an possit statui terminus ad eundum, de hoc dic similiter, quod sic, vt in l. quandiu. j. de acquirenda haeredi. & in l. si seruus. j. de bo. autho. iud. pos. & in l. fi. §. j. C. de iure deli. Et aliquando quaeritur, an possit statui terminus ad deliberandum. De hoc dic similiter quod sic, vt in l. j. vsque ad l. 4. inclusiue. infra de iure delibe. Et no. in l. cum antiquioribus. C. eod. titu. Aliquando quaeritur, an possit statui terminus in cautione damni infecti. In hoc dicas quod sic, vt in l. qui bona. §. fi. infra de dam. infec. Successiue quaeritur, nunquid alicui etiam inuito terminus ad agendum statui possit, intra quem agat, vel intra quem accuset. In hoc dicas, quod aut loquimur in ciuilibus, aut in criminalibus. Si loquimur in ciuilibus, tali casu aut non procedit aliqua diffamatio tui aduersus me, & sic non procedit, sed retinetur in mente, tunc regulariter non potest quis compelli, & consequenter, nec terminus sibi statui. Ita habetur in l. fi. C. de vsu. pup. & in l. j. C. ne quis inui. age. vel accu. co. & glo. in l. Papinianus. §. si quis. de inoffic. testa. Fallit hoc in tribus casibus, primus nisi appareret expresse de malitia ipsius actoris, quia ita differret, vt testes decederent, quia erant valitudinarii, tali casu compelli potest ad eam instituendam, vt in ca. quoniam frequenter. §. i. extra, vt li. non contest. & Innocen. in c. lator. extra. qui fil. sint legi. Fallit secundo nisi quis ex ciuitate sit de proximo recessurus, vt non relinquat sibi infamiam, sed honorem reportet, tunc poterit a iudice petere, vt creditori statuatur terminus ad agendum, vt d. l. j. C. vt nemo inui. & l. diffamari. C. de inge. ma. Fallit tertio, quando quis habet exceptionem per aduersus eum agentem, quod licito iure possit compellere, quod terminus statui potest, vt illius exceptionis fiat illusio. c. frequens. §. solet. de resti. spol. in vj. puta quia fuerat bonis spoliatus ab aliis creditoribus, ita quod his nunc agentibus opponit se nihil habere. Alio casu quando praecedit aliqua diffamatio dicendo publice, quod Titius non habet quantum sufficiat mihi, ego molestabo eum in tantum, quod destruam eum, tunc ciuilis & pecuniarius debitor potest a iudice petere, ut creditori statuatur terminus, intra quem doceat de iure suo. Innoc. in c. conquerente extra. de offi. ordi. c. cum olim. ad fi. extra. de testi. c. cum super, de concel. praeben. & d. c. lator. Ex hoc deciditur quaestio ista, sum in proposito vendendi talem rem meam, qui habet eam obligatam vadit ad emere volentem, & dicit quod non emat, quia nullum ius habeo, quaeritur quod erit remedium. Dicas secundum Bar. in l. de pupillo. §. si idem. de no. ope. nun. Sed eam decidit in l. non solum. §. morte. in ver. protestationis inhibitoriae. Sed ego dico, quod contra hunc duplici remedio prouidetur. Primo quia competit contra eum actio de dolo per l. rem quandam. j. de do. Secundo quod diffamatus ad iudicem vadat, & petat illum terminum statui, intra quem de iure docere debeat. Bene facit. l. si eo tempore. C. de remis. pig. & l. illam. Spec. allegat in ti. de emp. & vendi. §. nunc dicendum. ver. vlt. no. cum seq. duob. Item deciditur alia quaestio ex his, habeo quendam fundum, quod coli facio, quidam diffamat me, quod in eo nullum ius habeo, & vlterius minatur cultoribus, quod ad illum non accedant. Inn. ponit in c. ij. extra, de in integ. rest. Bar. in l. i. §. huius autem interdicti. j. vti pos. & ibi dicit, quod ego possidens agere possum interdicto vti possi. per quod agere potero & petere a iudice, vt illi imponat silentium de me vlterius non diffamando, aut molestando. Datur secundo hoc interdictum in possessione turbationis. In sti. de interdic. §. retinendae. Sed per hoc ego turbor in possessione, vt l. vt vim. j. de vi & vi ar. Igitur remedium est, vt s. dictum fuit. Haec omnia procedunt, quando quaeritur an possit statui terminus ad litem initiatam prosequendam. Et in hoc dic, quod semper potest etiam inuito creditore, vt probatur in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & l. properandum. §. & si quidem. de iudi. & Bart. in l. postquam liti. de pac. Si vero loquimur in criminalibus & in causis status, vbi contractatur an commisit quis delictum, an sit seruus, tunc aut praecedit diffamatio aliquorum dicentium, quod statui potest terminus intra quem debeat probare delictum. l. Titia. j. de actio. l. si in ea. C. qui accu. non pos. In causis status dic, vt in l. diffamari. C. de inge. manu. & c. lator. extra. qui fil. sint legit. & c. licet in beato Petro. extra, de accus. Aut non praecedit diffamatio, & tunc dicendum est vt supra dictum est. s. quod nemo potest compelli accusare, nisi in casibus ciuilibus. Proba. in rub. C. vt nemo inui. age. Sed dubium fuit, an illud fallat in crimine homicidij. s. an procedi possit non praecedente diffamatione. Bar. in l. in eum. infra de accu. allegat. l. si quis homicidii. C. de accusa.

accusa. Aliquando quęrimus, an possit terminus statui ei qui se credit testamentum annullare. Dic φ sic, vt probarur in d.l. Papinianus. §. si quis post. j. de inoffi. testa. Attende quod secundum vnam lecturam iste tex. dicit, φ si inter partes non conueniatur, sed discordetur de die ponēda, quod tunc iudex debet se interponere, & magis actori fauere, q̄ reo & diem ponere. Barto. hoc deducit ad quæstionem. Ecce pendet lis inter partes, & conueniunt, vt fiat punctus, & ad consilium mittatur, discordant in puncto, ad quē fiendum deber iudex cogere partes ad concordandum. Arg. l. huiusmodi. in fi. de leg. j. & l. item si vnus. §. fi. j. de arbi. Sed si in d. mulcta partes non concordant, tunc iudex ipse formabit punctum. Facit etiam ad quæstionē, ecce debet fieri inter duos instrumentum pacis, in quo partes discordant, certe iudex solus succedit, & ipse componere debet. Ita dixit Bar. post hanc. l. Ad hoc potes inducere. l. in venditione. §. si vnus. j. de bo. autho. iudi. pos. Ad idem. l. 3. §. fi. j. de ad mi. tu. & Insti. de satisda. tu. §. finaliem. Ad idem. l. j. C. de nup. Ad idem. l. in reficiendo pariete. j. de dam. infec. Ad idem in. l. si plures. j. de libe. exhi. & quod no. in l. j. §. qd licitum. j. de ven. inspi. Vltimo † est quærendum, an quemadmodum iudex potest moderari, ita possit prorogare dilationes datas a lege. Puta lex reo recipienti copiam libelli, dat terminum. xx. dierum ad deliberandum, nunquid iudex poterit prorogare vel minuere. De hoc remitto ad Cano. qui posuerunt in c. cum sit Romana, & est ibi glo. extra, de appel. Item glo. in c. cupientes. §. quid si per. xx. in ver. xv. dierum. de elec. lib. vj. & in c. pia. in verbo. 8. dierum. extra, de excep. in vj. & gl. in regula, indultum. de regu. iur. in vj. Legistæ habent gl. varias. vnam in authē. offeratur. in ver. xx. dierum. de lit. contesta. Aliam in auth. de exhi. reis. §. legimus. Aliam in auth. qui semel. C. quomodo & quando iu. & in Authen. de litigi. §. Centurio. in c. ad petitionem. circa fi. extra, de accu. Bar. in l. ij. infra de te iudi. Bald. in d. authen. offeratur, & d. auth. qui semel. & hic. Cy. in l. j. C. de dila. & Bald. in authen. iubemus. C. de iudic. Docto. moderni, infra de iudi. l. nonnunquam. Omisi duas glo. in c. j. de mili. vasal. qui contu. est. in versi. moniti. aliam in clemen. j. in versic. 3. de vita & honestate clericorum.

S V M M A R I V M.

1. *Mulier, miles, & seruus non possunt iure fideiubere.*
2. *Minor quo casu pro fideiussore possit admitti.*
3. *Marito occasione dotis conuento mulier fideiubere potest.*
4. *Fideiussio ratione personæ vitiosa an lite contestata peti possit integrari.*
5. *Fideiussore succedente creditori, & econtra, fideiussoria annullatur obligatio.*
6. *Contumacia beneficij priuationem inducit.*
7. *Missio in possessionem ex primo decreto, quo casu sit reuocabilis.*
8. *Satisdationis præstatione omissa an impune poterit is, qui promiserat, euadere.*
9. *Liberto aut patrono agentibus, an parenti, & patrono remittatur calumniæ iuramentum.*
10. *Clericus an possit fideiubere.*
11. *Sententia lata contra maritum in causa dotali an uxori præiudicet.*
12. *Mariti debitum an possit mulieri in dote præiudicare, & quid si bonis vxoris publicatis censeatur dos publicata in præiudicium mariti*
13. *Instrumentum an possit pro parte validum esse, & pro parte inualidum, aut per diuersos diuisum & diuersis temporibus agitari.*
14. *Debitor quo casu cogatur pro facienda solutione adire domum creditoris.*

§. Qui mulierem. Mulier, miles, & seruus non sunt idonei fideiussores. Et cū satisdatio de iudicio sisti ex superuenienti accidentia extinguitur, iterum satisdandum est. Et satisdatione necessario obligatis remissionis beneficium datur, si ibi, vbi de præsenti sunt, satisdationem præstare nō possunt, quod tñ beneficium ratione commissæ contumaciæ perdunt, siue etiam culpa. Et necessario ad satisdādum obligatus petens se remitti, iurare debet de calumnia, qd tamen iuramentum patri, atq; patrono remittitur. h. d. vsque in fi. † No. primo in. §. qui mulierem. φ miles fideiussor idoneus non censetur. Et idem intellige de quolibet, qui alicui curiæ sit astrictus. Ad idem. C. eo. l. curiales. No. secūdo, † φ licet minor alias non reputetur idoneus fideiussor ea ratione, quia propter fideiussionem ipsam rescindere possit restitutionis beneficio, & consequenter enim, cui fideiusserat ad suam voluntatem eludere, vt in l. si Titius & Seia. infra de fide iul. & l. minor. infra de procur. nihilominus fideiussor idoneus in rem suam reputatur, hoc est pro eo, quod suam personam modo aliquo concernit. No. tertio in verbo, vt pro suo procuratore & c. tex. singul. de quo alibi magnum testum facit Spec. scilicet φ minor idoneus fideiussor esse censetur si procuratorem a se constitutum a satisdandi onere velit releuare, puta pro eo satisdando de iudicio sisti, vel iudicato soluendo. Nota in versi. in rem suam fideius. † φ & licet nulla sit fideiussio mulieris, quam pro suo marito præstat, vt in authē. si qua mulier. C. ad Velleia. nihilominus, tunc est valida cum pro marito fideiubet conuento occasione dotis, vt ibi est tex. notab. Nota in. §. si seruus, secundum lecturam gl. in ver. antequàm iudicij accipiatur, a ɔ̄rio sensu, † φ fideiussio vitiose pręstita ratione personæ fideiubentis non potest peti reintegrari post litis contestationem. φ est summe notandum. Ad idem. j. de procura. l. Papin. §. sta. φ est summe notandum. Ad idem. j. de procura. l. Papin. §. rati. No. in ec. §. in ver. solui iudicatum, casum pro quæstione ciuium. l. certum. C. vnde cog. dubitan. ad hoc vt valeat fideiussio præstita per fideiussorem iudicatum solui, esse necesse hoc verbum, iudicatum, poni ante, φ si postponatur, satisdatio ipsa sit nulla. Hic no. ipsam non reddi nullā ex verborum præpostetatione. No. in ver. si fideiussor. † φ cum fideiussor succedit creditori, & econtra, annullatur fideiussotia obligatio, de quo dic, vt ple. no. infra de fideiusso. l. generaliter. l. Vranius, & l. si debitori, & l. hæres a debitore, per totum. No. in ver. plane. duo, φ † contumacia inducit beneficii amissionem, non tamen restitutionis in integrum. infra de mino. l. minor. etiam si quasi cōtumax, vt infra de iudi. l. & post edictum, in fi. cum si. No. secūdo ex eo. id, φ sæpe dicitur, † φ tunc statim missio in possessionem ex primo decreto est reuocanda, quando idem, ɔ̄ quē est facta immissio, satisfacere vult ei, ratione cui⁹ immissio facta fuit, vt l. si pecuniæ. in fi. infra vt in pos. leg. & l. si finita. §. item videamus. infra de dam. infec. Et simplr limitandum. s. si satisfacere volo ꝑm ius cōe, secus si scdm ius speciale aliqđ beneficiū concedens, puta remissionis, vt hic est tex. singu. quem multū no. do. Ang. in d. §. item videamus. No. in ver. diuersum, † φ satisdatio omissa præstari, ex aliqua iusta causa, dolo, aut culpa intercedente, si aduenīēte habilitate offeratur, pęnam annullat, in quam nūc offerens incidit ob impotentiam satisdationem præstandi. Immissio enim ex primo vel scdo decreto pęna est, vt l. satisq;. s̄. de in ius vo. No. in. §. iubet. me hic satisdare non posse, per iuramentum probari posse. No. in ver. sed quibusdā. † parenti atq; patrono iuramentum calūniæ remitti liberto & filio agentibus. Ad idem, infra de iurciu. l. iusiuran. No. in ver. hoc aūt impetrabitur. φ cum quis ibi, vbi potuit reqsitus satisdare, noluit, remittendus ibidē nō est remissionem petēs. Vñ est, φ scholaris coram rectore cōuentus, si eius forū declinauerit, ibi postmodum non poterit petere se remitti, vt p rectorē de controuersia cognoscatur, vñ ad forum, qđ semel declinaui non possum remissionem petere. Ad qđ vide in simili tex. in auth. offeratur, & auth. vū sumitur. C. de lit. conte. Gl. in §. mulierem, ɔcludit, φ clericus non dr idoneus fideiussor. Tu dicas φ regula est, φ clericus nō pōt fideiubere. xv. q. j. c. te quidem, c. j. extra, de fideius. si tamen fideiubeat obligatur, vt in c. cōstitutus, & c. peruenit. extra, de fideiusso. † Aliqui sunt casus in qbus clericus requisitus ex honestate tenetur fideiubere, primus pro ecclesia, vel monachus pro abbate, per tex. eod. ti. c. φ quibusdam. Scds si requiritur ab aliqua paupercula psona, cū eis bona data sint, vt pauperibus subueniant. 86. di. c. non satis. Fallit si clericus ex longinquo veniens, & alius eum requireret, vt pro eo fideiuberet, vt in l. omnes. §. in hac regia vrbe. C. de episco. & cle. Vlterius quæro, † litigat maritus super re dotali ɔ̄ aliquem, nūquid sententia lata ɔ̄ maritum præiudicet vxoti. Omissis his, quæ dicit Barto. dicas, φ cum q̄ritur an sñia & c. Dic φ aut maritus succubuit, quia se non defendit, seu quia nescit se defendere, & tunc aut maritus est soluendo, & tunc non præiudicat. Hæc est distinctio tex. in l. Titio centum. in fi. infra de condi. & demonstr. Secundum membtum est, aut ipse maritus succubuit iuste, & tunc sententia lata præiudicat. l. Meuia §. vlti. infra solu. matrimo. hoc ego intelligo, vbi mulier ipsa sciuit causam agitari. Sed vbi ignorauit, non præiudicat quominus appellare possit. l. sæpe. versi. sed scientibus. infra de re iudi. & quod no. in c. cum super, & c. q̄uis. extra, de te iudi. Quæro in simili, † nunquid ex debito mariti missio fieri possit in possessionem rei dota. De hoc dicas, φ regulariter non potest. Ita est gl. in l. sed si alia. infra de bo. dam. Fallit primo, nisi ipse maritus conueniretur occasione rei dotalis, cuius ratione esset contumax, in l. j. infra de fun. do. Item fallit, vbi maritus conueniretur a re pub. occasione primipilatis officii. per tex. in. l. satis notum. C. quib. mo. pig. vel hypo. contra. & l. j. de priuileg. fis. Hoc mouet Barto. in l. a diuo Pio. §. executor. infra de re iudica. & Bald. in l. ob maritotum. C. ne vxor pro mari. Ex his etiam quæritur, an si publicata sint bona mariti, intelligantur publicata bona dotalia? dic, quòd hoc casu non præiudicatur vxori. l. si marito, infra solu. matri. Fallit, cum bona mariti vniuersalia publicarentur ratione hæresis, & ipsa mulier nupsisset scienter ipsi hæretico. c. decreuit. de hære. lib. vj. Ex hoc limitatur tex. in l. quisquis. C. ad legem Iul. maiesta. Quia econuerso publicatis bonis vxoris, an intelligatur dos publicata mariti. Dicas quód non, quia etiam durat matrimonium & onus alimentandi. Hoc verum est. Sed fallit quinque casibus, scilicet si commisisset crimen læsæ maiestatis. Item si occidit patrem, & alia quæ continentur in l. v. ll. infra de bo. dam. & l. sequen. Item dicas, φ hæc sunt uera cōstante matrimonio, sed quid si post solutionem. Dic, vt in l. si constante. §. pe. infra sol. matri. in. §. dudum. Est tex. φ tu, qui in vna prouincia assumpsisti

psisti tutelam,in aliam potes præstare fideiussionem. Ex hoc arguit Bald. φ duo quamuis connexa per diuersos actus fieri 13 possunt.† Sed quæro nunquid vna pars instri possit per vnum celebrari, & alia per alium,in Auth.de hær.& Fal.§. si vero ab sunt.in ver.inuentariuni. Quid in testamento, Nunquid hodie possit una pars,& cras alia.l.cum antiquitas.C.de testa.& l. hæredes palam.§.vno prætextu.ĵ.eo.tit. Alibi dicit tex.φ in instrumento,in quo reperitur diuersa manus, allegari potest suspicio,vt in Auth.de trien.& semis.§.φ sępe.& c.inter dilectos. de fi.instru.Vlterius vide in §.fi. qđ onerose astrictus potest pe rere se remitti ad locum eiusdem prouinciæ. Ista iura non vñr hodie habere locum,ex eo quia vnaquæq; ciuitas habens episcopum vna cum comitatu reputatur prouincia de per se, in l.fi.C.de præscrip.lon.tempo. quam discussit Bar. in Extrauagan.qui sunt rebelles,& in l.j.C.de metrop. Beryto. lib.xj.nihilominus ɔ̃rium est verum,quia tex.hic in §. tutor.dicit in municipium,ego intelligo in ciuitatem. Præterea debemus ista vocabula intelligere secundum communem vsum loquendi. l.Labeo.de sup.lega.c.ex literis.de spon. Vlterius cogitur credi tor ratione necessitatis ire ad domicilium debitoris pro fide- 14 iussione recipienda,†an debitor cum tenetur quid satisfacere teneatur ire ad domum creditoris,vel ecõuerso? Dic, φ aliqñ quid debetur ex vltima voluntate, & tunc aut gratia conditionis implendæ aut purificandæ.Habes tex.in l.fi. C.de condi in ser.in l.tales.§.priscus.ĵ.de condi.& demonst. Aliquando quid debetur aliter,q̃ gratia adimplendæ conditionis. l. sed & si susceperit.§.libertus.ĵ.de iudi.Capio aliud membrum.s.φ aliqñ quid debetur occasione melioris iudicii,puta debes mihi edere instr̃m, & sic vt edatur debes venire ad locum vbi habito, an vero expensis meis debeo ad te portare. l. prætor. §. fi. ĵ. de eden.Aliqñ vero quid debetur occasione reuerentiæ, puta liberto, an teneatur portare φ debet, vel vasallus domino, vel quiduis simile.l.j.ĵ.de ope. lib. Aliqñ vero quid debetur occasione tributi,tunc nunquid debeat portari. l. mediterraneę.& l.pro loci.C.de anno. & tribu.lib. xj. Aliqñ quid debetur ratione afficti,vel pensionis, vel census.Inno.extra de pigno. significante.Bal.in l.acceptam. C.de vsur. Aliqñ vero quid debetur occasione moræ purgandæ,puta quia debebam decem intra tale tempus.Glo.in l.item illa.circa princi.ĵ.de constitu. pecu. Aliqñ qđ debetur occasione alterius delicti,& dic, vt per Bart. in d.l.item illa.Aliqñ pp satisdationem, quia debeo tibi satisdare,an debeo accedere ad domum tuam. ĵ. quorum lega.l.j. §.pe.& hæc dixi in §.si seruus.φ non potest peti ratione fideiussoris non idonei ex integro caueri post lit contest Hoc verum intellige,nisi post litis contesta.ipsi fideiussores præsententur, qa tunc ex integro potest peti caueri.hoc probatur ex eo, quia in simili dicimus,quod licet procurator teneatur cauere de rato post litis contestationem,hoc verum est, nisi post litem interueneri.t.l.ij.C.de consor.eiusdem lit. secundum vnam lectu.Dicimus etiam, quod exceptio dilatoria post litis contestationẽ non opponitur,nisi interueniat post c.insinuante. extra,de offi.dele.Item hoc intellige,nisi ad notitiam mei noniter superuenerit inhabilitas personæ fideiubentis post litis contestationem.ar.in d.c.insinuante.extra,de offi.dele.& c.nulli,& c.ecce. de electio.in vj.& l.si quis a quo.ĵ.vt in posses.leg.l.qui bona.§. de illo.ĵ.de damno infecto.

SVMMARIVM.

1 *Sententia arbitri iniqua potest per superiorem iudicem corrigi.*
2 *Compromitti potest in arbitrum super incidentibus in iudicio.*
3 *Appellari an liceat a sententia interlocutoria.*
4 *Inopia superueniens fideiussionis mutationem inducit.*
5 *Appellari an possit a sententia arbitri.*
6 *Arbitri sententia qua via veniat reuocanda.*
7 *Appellari an possit a dicto tertij.*
8 *Partes an possint pacisci quod appellabitur,vel non.*
9 *Arbitratoris laudum quibus medijs veniat reuocandum, & an ab eo possit appellari.*
10 *Appellari an possit ab eo qui ut bonus vir cognoscit.*
11 *Appellationis causa eius est natura, cuius est causa principalis.*
12 *Ordinis iudiciary omissio an totum processum reddat nullum.*

LEX ix. x.

ARbitro. A sententia arbitri electi super incidenti,vel emergenti, potest appellari.h.d.ſm vnam lecturam,vel secd̃m aliam.† Si sen- 1 tentia arbitri iniquitatem contineat, potest superioris officium implorari, per quod ipsa iniquitas corrigatur. Vel sic secd̃m tertiam.a sñia arbitri,seu iudicis delegati interlocutoria præiudicium inferente circa executionẽ, vel cuius grauamen non potest reparari per appellationem a diffinitiua sñia, licite appellatur,& ita demum superueniente inopia in fideiussoribus primis potest peti ex integro secundo satisdare, si in primis insignis calamitas,aut inopia superuenerit, hoc di 2 cit cum l.seq.Nota primo† φ super incidenti,seu emergenti in iudicio in arbitrum potest compromitti. Nota secundo secundum vnam lecturam, φ sicut interlocutoria sñia nũquam in rem iudicatam transit quo ad iudicem, cum ipse possit eandẽ reuocare regulariter,vt l.qđ iussit.ĵ.de re indi.& c.cum cessante.extra,de appella.Item nec etiam ad arbitrum, cum & idem per se latam interlocutoriam possit reuocare, vt l. qualem.§. vlti.ĵ.de arbi.ita etiam, vt eiusdem interlocutoriæ iniquitas p modum querelæ seu oppositionis ad superiorem deducta peti poterit,vt corrigatur.No.tertio ſm aliam, φ licet a sñia arbitri lata super principali de iure ciuili appellari non possit,vt l.j.C.de arbi.& ĵ.eod.titu.l.diem.§.stari,& l.non distinguemus. §.cum quidam, a lata tamen super incidenti licite appellatur. 3 No.quarto ſm aliam,† quod licet regulariter de iure ciuili nõ appelletur a sñia interlocutoria,vt l.ij.C.de episco. audien.& l. ante fi.C.quorum appel.non recip.& qđ ple.no. in l.ij.ĵ.de appel.rec.cuius quidem iuris ciuilis rõ sumitur ex tex. singulari. l.apertissimi.C.de iudi.nihilominus fallitr̃ interlocutoria,cuiꝰ probatio præiudicium facere posset,vel cuius grauamen in appellatione a diffinitiua non potest rescindi seu reparari. Nota quinto & c.similiter, & ita etiam allegat Specu. φ de iure ciuili appellari potest a sñia interlocutoria, per quam inducitur legitimatio personarum,quæ sunt in iudicio requisitæ, puta si deinſ testium & similium.No.vltimo ex eadem in verbo,perinde ab eo.quod in appellatione a sñia arbitri ea sunt obseruãda,quæ in appellatione a sñia iudicis.No. in l. si ab arbitro. ibi pro locupletibus habendi sunt cum potuit &c. qđ non appellans, seu querelans prolatæ sñiæ assensum præstare intelligĩt. Ad idem. C. de postu.l.j. C. quomodo & qñ iud.l. ab eo.C.de senten.quæ sine cer.quanti l.fi.C.de appella.l.hi qui ad ciuilia. C.si sæpius in integ.restit.postu.l.j.ibi appellare debuisti, si tibi 4 sñia displicebat &c.No.in ea.in ver. qđ si medio. † φ superueniens inopia est causa.vt rursus secda fideiussio præstetur,vt hic & l.si idem a quo §.vltimo.cum l.seq.ĵ.vt in posses. lega.Ea tamen esse debet insignis & magna,alias enim fideiussio secunda peti non potest,vt hic est tex.no.ex quo declaramus. l.si creditores.ĵ.de priuile.cred.Dum enim dicit, φ rõne superueniẽtis ætatis põt debitor suspectus efficaciter allegari, vt ibi,& ple. no.in l.si fideiussor.§.vlti.in gl.ĩ.eo.debet intelligi si egestas sit magna,atq; insignis calamitas,& non aliter.in gl. magna circa primam solutionem.Hanc sequitur Bar.& reddit rationẽ specialitatis,quia ſm eum sñia ipsa est interlocutoria,& quemadmodum iudex potest eam corrigere, vt in ca.cum cessante.de appel.& l.qđ iussit.de re iudi.ita & iniquitatem arbitri indicãtis super incidenti debet posse corrigere,si appel. aditus sit.Ista solutio nihil ualet,& probatur sic,quia si.l.j. C. de arbit. vult φ a sñia arbitri diffinitiua non possit appellari, multo magis ab interlocutoria. Et φ ratio specialitatis non est bona, probatur. Nam multa potest iudex ex proprio officio parte non postulãre,quæ non posset ad eiusdem postulationem,quia post cõclusionem in cã iudex põt interrogare ad declarationem sui animi.c.cum Ioannes extra,de fi.instru.Secunda rõ φ hic iudex corrigit iniquitatem sñiæ ex officio per postulationem. Barto. pro hoc allegat primo.l.fi.ĵ.a quib appel.non li. sed iste tex.nõ facit,quia ibi loquitur tex.de illo arbitro, quem ipsemet iudex dedit,hic autem de eo,quem partes elegerunt. Præterea Bart. probat hanc secdam lec.sic,sñia interlocutoria nunquam transit in rem iudicatam quo ad iudicem,vt d.l.φ iussit.& c.cũ cessante.extra.de appe.ergo sequitur quod multo magis possit ad postulationem, si potest ex officio. sed hæc consequentia non valet.quia multa possunt ex officio, quæ nõ pñt ex postulatione.Tertia fuit lectura, φ hic loquitur de sñia iudicis delegati, vt l.fi.ĵ. quis & a quo appel. ista vr̃ melior omnibus. Sequitur secunda pars,præmitte, φ sñiæ arbitri standum est metu pœnę.l.debet.§. dari. ĵ. de arbi. Item φ ex sñia arbitri non oritur actio competens ad id,quod in ea deuenit.l. i. C. de arbi. Tertio præmitte,φ duo sunt casus,in quibus ex sñia arbitri oritur actio.Primus si ipsa sñia fuerit emologata a partibus ante dies decem,nam tunc oritur actio.l.cum antea.C.de arbit.Scđs casus est,si ɔ sñiam arbitri intra.x.dies non fuerit per partes proclamatum per d.l.cum antea. Nunc dicit glo.φ nec hodie appellatur,quia si post x.dies,sero appellatur. Nam siue sit appellatio iudicialis,vt in auth.hodie.C.de app.siue sit ab actu extra iudiciali,vt est in c.ɔcertationi.de ap.in vi.dẽt interponi intra. x.dies.Si vero velit appellare a sñia arbitri confirmata nõ põt, aut a non cõfirmata & põt per l ad solutionem.C.de re iudi.& 5 l.pe.C.a quibus appel.non lic.† Quæro,quæ sit rõ quare a sententia arbitri non põt appellari? Vna dr̃ in l.j. C. de arbi.qa ex ea non oritur actio, vt l.4.§.condemnatum.& l.si nulla. ĵ. de re iudi.& tñ appellari potest, vt l.si expressim. ĵ. de app.igitur &c. Pręterea probatur alia ratione. Ex sñia absolutoria,quę trahit secum executionem,non oritur actio.ar.l.j.§.si debitori ĵ.vt in posses.leg.Sed ab ista potest appellari,igitur &c.Bar.in l.societatem.§.arbitrorum.ĵ.pro soc.dedit aliam rationem, videlicet φ ideo appellari non potest,quia quando compromittitur in aliquẽ,vt in arbitrum vr̃ duo dicere. Primo, vt seruet ordinem iudicia rium

iudiciarium per tex.in l.i.ſ.de arbi. Secundo, ꝙ in eum compromittitur, quia de alio non confidit per tex iuncta gl.in l.3. §.tametsi.ſ.de arbi.Sed per hæc duo videtur contemni iurisd. ipsius iudicis,ergo non possum per remedium ipsius appellationis ad id,quod contempsi redire.arg.l.litigatores.ſ.de arbi. Et quod iniuria fit iudici probatur,quia ideo videtur compromittere,quia non confidit de eo.Secundo eius authoritatem, quia si debet arbiter seruare ordinem iudiciarium, ita etiam poterat iudex ordinarius. Ergo sequitur,quod non possum redire ad eum,quem contempsi.Sed ista ratio.Bar.nō est bona, quia sequeretur quod eo casu,quo compromissum esset non contemnendo iudicem , posset appellari ab arbitri sententia, sed hoc est falsum, vt est casus in l.ex contentu.in verbo, citra compromissum a contrario sensu.ſ.de appel.quia dicitur ibi, qd absq; compromisso iudex arbitros potest appella.ergo &c. Tertia ratio assignatur per Bal.in l.j.C.de arbi.quia appellatio debet fieri gradatim de minori ad maius tribunal.l.j.§.si quis in appellatione,& l.imperatores,ſ.de app. sed in arbitro non cadit,quia non habet iurisdictionem,vt l.ait prætor.ſ.de re iu. sed hoc non procedit , quia hoc est verum vbi interponitur appellatio ad eum,qui habet iurisdictionem ab eo qui etiam iurisdictionem habuit. Nam a iurisdictionē non habente nō pōt appellari.Nam ab actu extraiudiciali inferendo grauamē potest appellari.c.cum sit Romana.& c.concertat oni.de ap. pella.lib.vi.& l.a sententia , §. si hēs institutus . secundum vnā lect.ſ.de appel. Vltima ratio est, quam assignat Bal. in d.l.i.ad Turpil.Sed sententia ipsius arbitri non potest rescindi . Nam quod nullum est amplius annullari seu rescindi nō potest, vt in l.sed si sub conditione.versi.si post defectum ſ.de inin.rup. & irri.test.sed sententia arbitri est nulla , ergo sequitur quod appellari nō potest seu rescindi.Et quod sit nulla habes ex l.j. C.de arbit. quia ei paretur metu pœnæ, & ex ea nulla oritur actio . Sed ꝙ ista ratio non sit vera, patet quia sententia nulla nullum producit effectum , & tamen ab illa potest appellari, vt d.l.si expressim.iuncto d.§.condemnatum. Venio ad secundum membrum,scilicet quod hodie posset a sentētia arbitri appellari,vt hic.& l.i.C.de arb.& l.nemo potest.de leg.i.& l.ii. ſ.de arbi.& fundamentum suum est subtile.Nam si sententia arbitri emologetur ante decem dies oritur actio, & sic potest appellari,sed qui appellat videtur approbare,vt l.3. §.falsus, ſ. rem ratam hab.ergo videtur ꝙ oriatur actio. Nec obst. si dicatur,ꝙ qui approbat non appellat, sed cōfirmat. Respondetur non approbat,vt sic latam , non vt bene latam per d.§. falsus. Alii Doctores sunt in contraria opinione per dictum in l.j. C. de arbi.& l.non distinguemus.§.cum quidam.ſ.de arbit. non obstat , ꝙ qui non appellat,confirmat, quia qui appellat diffitetur sententiam,l.j.C.si sep.in integ. rest. postu. ibi appellare debuisti,si tibi sententia displicebat.Nec obstat §.falsus.Nam per appellationem non confirmatur sententia iudicis,sed factum procuratoris.Ang.fuit in eadem opi.Nam vt ex emologatione oritur actio,oportet quod talis sit ꝑ quam partes amplectantur,sed reprobat,igitur &c. Præterea non ob. §.falsus. quia licet esset valida sententia contra procuratorem,nō erat quo ad dominum.l.Plautius.& l.si se non obtulit.ſ.de procu. Idem sequitur dominus Ant. in c. Quintaualllis. de iureiurā. Nam est necesse,quod emologatio tendat ad confirmationē iustitiæ vel iniustitiæ, sed ista confirmatio tendit ad rescissionem,igitur &c. Præterea & alia ratione nō est bona ratio Bar. Appellatio est remedium introductum necessa.ergo sequitur quod vbi tale remedium est necessarium non debet interponi,sed si pars intra decem dies dicat,nolo stare sententiæ arbitri,vt d l.cum aurea.Et possit per contradictionem simplicē rescindi ipsa sententia arbitri,igitur non est locus appellationi. Sed hoc non obstat, quia interest mea plura habere remedia,vt Insti.de act.§.sic itaq; . Item in c.omnis oppressus.ii. q.vi.Ego dico quod hodie non possunt appellari , quia vbi in d.l.cum antea.vult quod emologatio sit talis, per quam partes se facere promittant,quod arbiter mandat in versi.ibi altera parte &c.Sed per istam emologationem pars totaliter contradicit,ergo firma est ratio.l.i C.de arbi. Secundo certum est quod appellatio rescindit sententiam, vt l. j. ad Turpil. sed ꝙ oriatur actio,& quod detur rescissio sunt duo contraria contra.l.ancillam. de vsu. pro suo.Et vt a sententia possit appellari tanquam actionē productiua,oportet quod ipsa actio fuerit orta ante appellationem . Sed certum est quod actio hic non est orta ante appellationem ,igitur appellari non potest. Antecedens probo.Quando ad aliquem actum substantiandum requiritur certum quid,oportet quod id aut immediate præcedat,at insit.l.obligari.§.tutor, ſ. de autho. tuto. & l. quid ergo.in princ.ſ.de insa.Sed ista actio non oritur in principio nec immediate,ergo sequitur quod nō sufficit,vt appellari possit. Doctores dant vnā fallētiam , videlicet quod a sententia arbitri iure appellari possit, per tex.in l.cum specialis. C.de iudi.& alium in c.a Barbatis.de offi.deleg.in vj.Sed contrarium dixit

Bar.in l.decreta.ad Orfi.& in prima const.C. §.quibus.habes ꝙ a tali arbitrio non possit appellari. Sed do.An.in c. Quintauallis.dixit,Aut est talis arbit. iur.qui super incidēti vel emergenti est electus de necessitate,& ab eo appellari potest. Aliqñ vero non eligitur de necessitate statuti, sed super tota causa,& tunc non potest appellari.Ita loquitur.c.Quintauallis. Sed vī, ꝙ possit appellari,quia vbi cessant rationes,cessat dispositio,vt l.generaliter.de epis.& cle.Ego dico indistincte,te posse appellare. Sed in arbitro iur.rationes,quare possit appellari,quia nō habet iurisdictionem,sed arbiter assumptus de necessitate habet iurisdictionem,vt in c.suspicionis causa. de off.dele.ergo sequitur ꝙ &c. Tertia rō.quia non oritur actio,ergo non pōt,cessat,quia oritur actio.& facit quia magis fauendum est in necessitate positi , vt ī l.si fideiussor.§.si neces.Restat videre † an pos-6 sit aliqua alia via snīa arbitri retractari . Dico ꝙ aut loquimur de iure ciuili,& tunc aut snīa arbitri est lata dolo vel fraude ipsius,& tali casu doli vel fraudis exceptione eneruatur.l.non distinguemus §.cum quid.& l.ita demum.ſ de arbi. & l.3. C.eo. titu. Aut snīa arbitri non est lata dolo,sed bona fide,& tūc sententiæ arbitri siue æquæ,siue iniquæ etiam si enormiter lædat standum est.l.diem proferre.§.stari. ſ. de arbi. Hoc verum, qñ lata foret seruato ordine iudiciario.Si aūt esset nulla per defectum ordinis, tunc cum sit nulla respectu ordinis non seruati, potest peti per superiorem declarari nullam. Gl.ordi.in l.i.§.i. ſ.de fer.& Bar.in l.quæ sub conditione.§.fi.ſ.de condi. insti. & l.si expressim. ſ.de app.Si vero loquimur de iure canonico aduertendum est,ꝙ sunt variæ opiniones in iure,qñ gl.in c.si ex posita.extra,de arbi.dixit ꝙ non potest appellari. Alia in c. si a iudicibus.ii.q.vi.dixit,ꝙ pōt emendari per superiorem.Alia in c.ꝙ de arb tris.e.q.dixit ꝙ si non potest appellari, potest supplicari,sicut a snīa præfecti prætorio,vt in l.j.C.de sen.præfec.præto.& in l.si quis aduersus.C.de preci. imperat.offe. Hostiē in c. Quintanallis.de iureiur. dixit ꝙ snīa iniqua arbitri potest reduci ad arbitrium boni viri,sicut snīa arbitratorum.Ipse idem in ca.ij.extra,de arbi.dixit quod snīa arbitri iniqua potest peti corrigi per superiorem qñ nutrit peccatum. Et tunc est nutritiua peccati,qñ apparet de graui lęsione. Et dicit hoc non solū esse verum de iure Canonico,sed de iure Ciuili.Fundat se duabus rationibus.Prima qa lex vult corrigi peccata , vt in Auth. vt non luxu.ɔ̄ natu.§.j.Secundo quia lege neq; statuto fieri potest,vt peccata non corrigantur,vt in c.fi.de consue.& de ptor. c.fi.Hoc verum si ipsum arbitrium iniquum non sit approbatum lapsu decem dierum,quia post corrigi non poterit c.cum antea.& c.per tuas.extra,de arbi.Idem in summa sua. in tit.de arbit.§ pe.prout refert Specu.in titu.de arbi.in §.j.versi.est aūt differentia,ꝙ iniquæ snīę est standum,non autem iniustæ . Nā snīa iniqua arbitri est , si re ipsa continet enormem læsionem nō ex proposito facta,sed bona fide. Iniusta est qñ ɔ̄ ius fertur, puta si tulit snīam, ꝙ pupillus potuisset testari . Idem ꝙ laicus possit obtinere spiritualia.do. Anto.de hoc plene in d.c.Quintauallis.& alij nihil firmant . Dic ꝙ de iure canonico,idem est ꝙ de iure ciuili,vt appellari non possit, neq; reduci ad arbitriū boni viri,quia de iure canonico vbi non requiritur ꝓrietas. Cōcor.in c.j.& ii.extra,de no.ope.nuncia.Sed quia de iure canonico hoc non repetitur immutatum,standum est iuri ciuili vt in §.stari. Fallit in tribus casibus , in quibus peti potest annullari. Primus si lata fuerit ɔ̄ res prius iudicatas, vt in c.exposita.extra de arbit.Secundus qñ contineret simoniam.in eod.ti. c.ij.Tertius casus est qñ snīa adiudicaret laico spiritualia.in eod.tit.c.3. Extra istos non potest peti emendari , neq; de iure canonico, neq; de iure ciuili.Et si dicas,hoc est absurdum satis si snīa arbitri enormiter lædat,ꝙ retractari non possit, puta , sibi datur occasio delinquendi.Item retractatur snīa iudicis,qui est nobilior.extra,de re iudi.damnum.lib.vj.quia qui compromisit debuit scire dispositionem,& sic sibi imputet. Præterea arguere potes,ex enormi lęsione præsumitur dolus.l.omnes.§. Lucius. ſ.de his quæ in frau. cred.ergo sequitur ꝙ ipsum laudum, quia dolosum saltem rescinditur per exceptionem. Ad hoc respondeo ꝙ non sit verum præsumi dolum,nisi alia concurrant. l.dolus.de rescin.ven.No. §. Lucius. quia ibi loquitur de debitore, qui alienauit in fraudem creditoris.Sed hic casus est diuersus, qa arbiter nihil alienat.Præterea.§. Lucius loquitur in faciendo aliquid in præiudicium creditoris ab eo,qui nullā habebat potestatem,vnde præsumitur fraus.Sed in arbitro secus, quia habebat potestatem.Præterea qñ quis facit actum, in quo pōt præsumi dolus,non attenditur nisi dolus.l.merito.ſ.pro socio. Sequitur ex ꝑdictis ꝙ standum ex dispositioni.§.stari . † Quæ-7 ro quia multoties eligitur duobus arbitris discordantibus,nūquid a dicto tertij possit appellari. Ad decisionē huius est examinandum,nunquid dicatur arb ter vel non. In hoc sunt opiniones,vna Bart.in l.item si unus.§.præterea.ſ. de arbit.qui noluit per gl ꝙ esset arbiter.& quod possit sententiare , vt alij arbitri per tex.ibi,cuius authoritati pareatur Spe.in ti. de arbi.§. sequitur. voluit ꝙ dicatur consiliarius , quia debet assumere

discordiam

discordiam illorum duorum arbitrorũ,& tenetur dare consi-
lium,cũ cõsilio parere debet.Istam sequitur Bar.in d.§.princi-
paliter.& in l.iubemus. C.de app. Reducunt ad concordiam
istas opiniones,scilicet quod debeamus dicere, ꝙ aut iste ter-
tius assumitur ex conuentione partium casu quo discordarẽt
alij,& tunc dicitur arbiter,vt d.l.si vnus,§.si viduas.aut assum-
ptus fuit ex iuris ꝓmissione & necessitate,& tunc dicitur con-
siliarius.Ita loquitur §.principaliter. Pro hoc facit, quia arbi-
ter ille est,qui ex conuentione partium eligitur.l.3.§.tametsi.
ĵ.de arbi.Sed iste tertius non eligitur de consensu partium, er
go sequitur quod non sit arbiter.Nunc igitur videndum,nun-
quid possit appellari.quilibet distingueret, quod aut eligitur
ex conuentione,& non possit appellari,si vero de iuris necessi
tate,possit,& ratio vbicunq; appellatio non reperitur prohi-
bita,censetur permissa.c.omnis oppressus.ij.q͂.vj. Opinio est
Io.And.in addi.Spec.in d.§.sequitur.ver. sed nunquid iste ter-
tius.dicentis,ꝙ possit appellari. Nam ab arbitro iuris potest
appellari,sed iste tertius est assumptus vt arbiter iure cogẽte,
ergo sequitur posse appellari.Ista opinio p̄supponit duo falsa.
Primum quod iste sit arbiter electus ex iuris necessitate, vt ꝓ-
batur in d.§.tametsi.Secundo quod iste tertius sit ille,qui pro
nunciet,& istud est falsum,quia non habet iudicare, sed con-
sulere,vt no.in d.§.principaliter.c.innotuit.extra de arb.Vnde
pro veritate dicas,ꝙ aut quæritur,an possit appellari a cõsilio
tertij.Et tali casu dicendum ꝙ sic.& ratio est, quia de iure ci-
uili & canonico ab omni actu etiam extraiudiciali talis deci-
siuo potest appellari.l.fi. §.idẽ rescripsit,ĵ.de app.& c.bonæ.c.
cũ sit Romana.extra de app.tunc sic istud ꝯsilium est actus ex
traiudicialis.Item & decidit litem,quia partes coguntur illud
sequi,ergo sequitur ꝙ possit appellari. Secunda ratio est, quia
tex.in l.3.§.quæsitum.ĵ.de app.& in l.iubemus.C.eod.tit.dum
quærunt,an a consultatione principis possit appellari? dicunt
ꝙ non ratione ista,quia a principe appellari non potest, vt in
l.i.ĵ.a quib.app.non licet.Ista ratio cessat in tertio,quia a consi
lio suo pōt appellari.Scd̃a rõne,quia si non appellatur a con-
sultatione principis,nihilominus poterit appellari a iudice, q
sequitur istud consilium.Ista ratio cessat in tertio, quia si non
appellatur a consilio ipsius nec ab alio, igitur debet permitti
appellatio.Dic aut iste tertius non consulit,sed pronũciat vna
cum ipsis arbitris,& tunc nec a dicto ipsius poterit appellari,
qui pronunciat vt arbiter. Vnum obstat,& imo videtur quod
possit appellari,quia electus fuit de iuris necessitate, & sic se-
quitur,quod appellari potest. Sed respondetur, ꝙ ab arbitris
iuris possit appellari. Est verum quando solus pronunciat,sed
quando cum alio,nõ potest appellari. Et quod sit verum pro-
bo sic,quia ratione adiuncti adiunctus sortitur priuilegia,quæ
alias non haberet,vt l.si conueni.in princ. quemadmo. serui.
amit.& glo.in l.j.§.si in communi eademq̃ue causa. in integ.
resti.postu.& sic ab eius sententia appellari non possit. Bene
facit c.penul.de conces.præb.& c.duo ex tribus. de offi.deleg.
8 in vj.†Item quæro nunquid per pactum partium possit appel-
lari De hoc plene per Spec.in tit.de appel.§.in quibus.19.dist.
& Bar.in l.ex consensu.ĵ.de app.& in l.nemo potest. de lega.j.
& Bal.& Cy.in l.j.C.de arbi.Cano.in d.c.Quintauallis.Viden
dum est de arbitratore qui habet cognoscere dimissa solenni-
9 tate.& quæritur † quæ remedia sunt introducta ad corrigen-
dum laudum ipsius,in l.si societatem.§.arbitrorum. ĵ.pro so.
Dic ꝙ per reductionem ad arbitrium boni viri.Sed dubiũ est,
Nunquid a sentẽtia arbitratorum possit appellari. In hoc fuit
opi.Bar.ĵ.de app.reci.l.fi.quod sic.ratio, quia ab actu extraiu-
diciali decisiuo appellatur.Bal.in l.ij,qui ad ciuilia . in fi.C.de
app.dicit ꝙ opinio Bar est falsa.Primo quia ex laudo non ori-
tur actio per Bar.in d.§.arbitrorum.& Inn.in c. Quintauallis,
ergo sequitur quod non potest appellari per l.j.C.de arbi. Sed
ista ratio non obstat,quia a sentẽtia nulla, ex qua nulla oritur
actio,vt l.4.§.condemnatum.ĵ.de re iud.potest appellari, vt l.
si expressim.ĵ.de app. Secunda ratio sua est, quia si posset ap-
pellari, & intra decem dies non esset interposita appellatio,
non posset postea peti corrigi.vt in auth.hodie. C.de appella.
Sed hoc est falsum,quia etiam intra annum potest peti redu-
ci,vt in l.si grauatos,C.de cen.& censito.Sed ista ratio non est
bona,quia non est absurdum,quod cõpetat duplex remediũ,
quorum vnum sumatur citius altero,vt in hærede, qui habet
remedium iuris prætorij in adeundo,quod declarat anno, &
de iure ciuili in perpetuum.in l.j.§.sed videndũ.de ædil.edic.
si amiserit vnum,habet aliud.Et ita similiter dicendum in ar-
bitratore per l.suum.C.de iudi. delega. & d.§. sed videndum.
Teneas Bar.Sed nunquid a sententia iudicis reducentis possit
appellari.De hoc remitto.Io.And.posuit in tit. de appel. §.in
quibus.in additione,quæ est sub versi.xvj.Barto. in l.i.ad fi.de
leg.ij.Bal.in l.ij.C.de his quæ pœ.no.& in l.fi.C.de contrahen.
emp.in l.vnica.C.ne li.in vna eademq̃ue cau. ter. prouo.& in
l.tale pactum,C.de pac.do.Ant.in d.c.Quintauallis.Quidam
10 tenuerunt quod non possit appellari. Primo † quia iudex co-
gnoscit vt bonus vir,ideo non possit ab eo appellari,ꝑ d.Inno.
in c.præsenti.extra de rescrip.& in c.fi.de fer.Sed ista ratio non
est vera.Primo quia istud dictum Inn.est gl.vna in l.si qua pę-
na.ĵ.de verb.sig.Alia est in c.super his.in verbo arbitrium . &
in verbo,astringendos.extra de appel.& in cle.j.de iure patro.
Secundo probo per rationem.Non est dubium, quod quãdo
alicui committitur quid simpliciter, intelligitur commissum
vt bono viro.in l.si libertus ita.de ope.liber. & l.hæc venditio.
de contrahen.emp.& l.si in lege. ĵ.loca. Modo lex committit
iudici,vt possit dilationem ampliare, & sic vt bono viro, & si
grauet partes,ab eius sententia pōt appellari, vt in c.j.de dila.
Secunda ratio ex qua mouentur est ista.Certum est, quod iu-
dex,qui cognoscit super laudi reductione,subrogatur in locũ
iudicis reducentis, & sic debet sapere naturam eius . l.si cum.
§.qui iniuriarum,ff.si quis cau.sed a sententia reducentis non
appellatur,ergo nec a sentẽtia iudicis subrogati.Sed p̄supposi
tum est falsum .ergo pro concordia dic,ꝙ aut iudex reducens
grauat siue lędit partem in modico,& tunc appellari non po
11 test.Probatur,certum est†ꝙ natura causæ appellationis est re-
gulariter vna & eadem cũ natura causæ principalis . ĵ. de tẽp.
app.l.j.ad fi.sed de natura arbitramenti erit,vt possit lędere in
parua quantitate.l.si de meis.§.recepisse.ĵ.de arbi. ergo sequi-
tur,quod de natura causæ reduc. est idem , & sic non compe-
tit appellatio. Et sic quod a sententia iudicis possit appellari
etiam si in minimo lędat,vt l.& in minimis. C.de appel. Sed
istud habet locum quãdo iudex appellationis succedit in lo-
cum illius,qui in minimo etiam ledere non poterat. Sed vbi
iudex reducens grauaret in magna quentitate,potest appella-
ri,quia non reperitur prohibitum. Sed quomodo coram eo
sit procedendum,habetis per Cy.in l.fi.C.de contrahen.emp.
Opponitur circa secundum membrum glo. dum legitur, de
l.nec quicquam.§.vbi decretum. s̄ de offic. Procon. Glo. sol-
uit quatuor modis, vltima est verior, quia hic summaria co-
gnitio requiritur, non plena. Ex hac glo. duo haberi possunt.
Primum quod super emergenti,de quo iudex cognouit, pro-
nunciare debet. Circa quod dicas ꝙ sic. Primo per regulam
l.de qua re ĵ.de iudi.Secundo per legem, a procedente. C.de
12 dila.†Sed quæstio est,Nunquid si omittatur ꝓnunciatio,pro-
cessus erit nullus. Dic per Cano.in c.j.de ordi. cog. per Legist.
in l.i.C.de ord.cog.& in d.l.a procedente. per Bar. Sed prima
frõte videtur dicendum.ꝙ reddat processum nullum. Ratio,
quia omissio ordinis iudiciarij reddit actum nullum.c.exhibi
ta.extra de iudi.& l.prolatam.C.de senten.sed ordo vult,ꝙ co-
gnoscatur. Secundo si iudex omitat aliquid, quod lex præci-
pit.dolum committere videtur,vt l.non tantum.ĵ.de iudicijs.
quamobrem debet processus cassari, tñ contrarium verũ est
ex eo,quia si super emergenti non pronuncietur, actus valet,
quia ad vlteriora censetur pronunciatum.l.ait prætor. §.per-
mittitur.ĵ.de mino.& c.ex parte M. de app. Bene facit l.quod
in diem.l.si rationem.ĵ.de compensa. Quo ad secundum gl.
ponit,ꝙ ab interlocutoria,quæ facit præiudicium executioni
sn̄iæ diffinitiuæ,poterit appellari.Primo videndum est an ille
intellectus conueniat literæ?& videtur ꝙ non. Primo quia gl.
præsupponit quod tex.loquatur in fideiussore iudicatum sol.
cum loquatur simpliciter & indistincte, ergo non est admit-
tenda.& patet, quia si non loqueretur in tali fideiussore, sn̄ia
lata non faceret præiudicium executioni,quod secus est in fi-
deiussore de iudicio sisti.Secundo præsupponit gl. quod arbi-
ter pronunciauerit fideiussores,de quorum idoneitate dubita
tur,esse idoneos,quia in litera non apparet, & ꝙ ista valuerit;
patet, quia per sn̄iam affirmatiuam arbitri oritur præiudiciũ
in executione sn̄iæ principalis.Sed si fuisset negatiua,non face
ret præiudicium,sed fauorem cum gl.diuinet ad literam,non
est admittenda.Circa hoc dicas,ꝙ regula est de iure ciuili, ꝙ
ab interlocutoria appellari non potest.l.apertissimi.C.de iud.
l.ij.C.de episc.aud.l.penul.C.quor.app.non reci.l.ij. ĵ.de app.
nõ re.Fallit,nisi feratur super legitimatione personarum,siue
legitimetur persona actoris,vt l.ait prætor. ff permittitur . & l.
intra vtile.ĵ.de mino.siue legitimetur persona iudicis, cui op-
ponitur incompetentia.gl.in auth.habita.C.ne fi.pro pat.siue
per illã legitimetur persona rei.in c.ex parte M.extra de appel.
siue legitimetur persona fideiussoris. Idem si fiat legitimatio
testis.Spec.in tit.de teste.§.j.versi.recepta. Ita dixit ꝑ hunc tex.
Item procedit regula, nisi grauamen non posset reparari per
appellationem a diffinitiua.l.si quis prouoca. secundum vnã
lecturam.C.de app.reci.Item fallit, nisi sit interlocutoria lata
super executione facienda,qñ modus exceditur. l.ab executo
re.ĵ.de app.& l.ab executione. C.quor.appel. non reci. Item a
sententia interlocutoria, quæ concernit substantiam eorum,
quæ reducta sunt libello,potest appellari.d.l.ait pretor.& l.in-
tra vtile.ĵ.de mino.De alijs dic, vt per Bar.in d.l.ij.de app.reci.
De iure canonico hoc non habet locum,quia ab omni inter-
13 locutoria appellatur,vt in c.super eo.ij.extra de app.† Exami-
naui heri artu,de tertio,an ab eo appellari possit.& istud habet
locum,

locum.quando ipse tertius vel dat consilium, secūdum quod arbiter habet pronunciare, vel quando cum eis pronunciat. Quid si solus pronunciauerit,an tunc appellari possit. Dicendum,aut iste tertius,qui solus pronunciat ex partium electione assumptus fuit, & tunc appellari non possit, quia sicut ab arbitris partes nō potuissēt appellare,ita nec ab isto. Et quod sit rerum probatur in l. episcopale.C.de epis. audi. Puta erat iudex præfec.prēto.in cuius locum subrogatur alius.Dicit tex. quod appellari nō potest,sicut nec a primo. Sic in proposito, aut iste tertius fuit assumptus ab arbitris discordantibus, & tali casu vr̄ dicendum etiam ꝙ non posset appellari. Primo ex regula,ꝙ subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur.c.ecclesia.vt lite pendente.& l.si eum.§.iniuriarū, ꝟ.si quis cau. Sed a sn̄ia illorum non poterat appellari, ergo nec a tertio. Præterea videtur facere tex. in d.l item si vnus,§. principaliter,vbi dr̄ parere debere sn̄iæ, ergo non appellatur. Nihilominus in contrarium facit.s.quod posset appellari, per id quod dicimus,quia negari non potest,ꝙ non est arbiter iuris,quia coactus est iure cogente vt in §.principaliter. & sic capitur.Et si dicatur ꝙ debet sapere naturam eius, in cuius locū subrogatur, dico, ꝙ quo ad naturam appellationis non valet argumentum. Probo,a præfecto prætorio non appellatur,sed a delegato ipsius appellatur,l.j.in princ.ꝟ.quis & a quo app.& hic tenet vicem delegantis,vt l.j.§.qui mandatum.ꝟ.de offic. eius.& l.fi.C. vbi & apud quos. Præterea a præfecto prætorio non appellatur,ponatur, ꝙ fecerit vnum vicarium, nunquid a sn̄ia vicarii appellatur.l.a proconsulibus. C.de app. vbi dr̄ ꝙ sic,& nihilominus subrogatur in locum ordinarii.c.non putamus.de consue.& c.Romana.de app.lib.vj.Sed quomodo respōdetur.§.principaliter. vbi dicitur authoritati pareatur &c. supple quatenus iuste pronunciat,sed quatenus iniuste appellatur.c.Quintauallis.& c.veniens.extra de iureiur. Bene facit l.cum apud Sempronium.ꝟ.iudi.sol.& l.si libertus.de ope.lib. Vlterius vides ex communi practica,ponunt iuxta volūtatem partium tales compromiserunt in talem vt in arbitrum & arbitratorem, & in sn̄ia dicitur, nos & arbitri & arbitrator ita pronunciamus.Quæritur nunquid appellari possit siue reduci.Spec.in tit.de arbi.§.sequitur.ver.sed pone, ꝙ sic, vt quotidie.Bal.ponit diuersimode in l.si seruus plurium.in fi. de le.j. & l.non codicillum.C.de testa.& in l.3.ꝟ.de testa.mili.Tu dic, ꝙ ille, qui eligit duas vias.contrarias copulatiue in actu suo, vr̄ eligere eam s̄m quā actus efficacius sustentari potest. Tex. in d.l.3.versi.quemadmodum.ꝟ.de testa. mili. quia si testator voluit valere vi testamenti & codicillorum, cum sint duæ viæ contrariæ,dicit tex.ꝙ vr̄ eligere illam,per quam melius valere potest. Vnde in casu nostro in dubio vr̄ pronunciasse vt arbiter.Vltimo quia multa pendent ex fundamento. l.a sentētia, §.idem rescripsit.in fi.ꝟ.de app.vbi dixi,ꝙ ab actu extraiudiciali potest appellari. Sed dr̄ ꝙ ille tex. non loquitur de illo, qui facit actum extra iudicium,sed de tertio. Quod ab actu extraiudiciali siue per facientem siue per non facientem potest appellari,habetur per l.fi.ꝟ.qn̄ app.sit.arg. a ratione cessante, qa ibi ratione celeritatis non appellatur ab actu extraiudiciali, ergo cessante celeritate appellari potest. Præterea vbicūq; ius canonicum non reperitur immutatum, seruamus ius ipsum canonicum,sed de iure ciuili non reperitur contrarium, ꝙ ab actu extraiudiciali possit appellari, ergo standum est iuri canonico,vt in c.j.& ij.de no.ope.nun.

SVMMARIVM.

1 *Institutus an teneatur satisdare substituto de restituenda hæreditate.*
2 *Hæres sub conditione vel in diem institutus pendente die, vel conditione hæreditatis possessionem apprehendere potest.*
3 *Hæreditatem, antequam debeatur apprehendens, an ea priuari possit.*
4 *Satisdatio dari debet ratione debiti ex contractu initi, & quid in quasi contractu.*
5 *Institutus debet cauere substituto de hæreditate non diminuenda, fallit quibusdam casibus.*
6 *Testator hæredem instituens, an satisdare censeatur.*
7 *Fideiussio iudicatum solui, & de iudicio sisti, an possint æquiparari.*
8 *Pater an cogatur satisdare pro filio.*
9 *Defensio iudicialis satisdationem præsupponit.*

LEX xj. xij. xiij. & xiiij.

Vlianus. Mandatūm persona actoris superueniens præstationem fideiussoris non infirmat, sed confirmat, & hæres institutus substituto satisdationē præstare debet de restituēda hęreditate adueniente die, vel conditione,& quantūcunq; coniuncta sit persona, si pro defensione rei conuenti se offerat,satisdationem præstare debet.h.d.vsq; ad l.sciendū. Nota 1 in l.inter omnes, regulam.†Institutum satisdationem præstare debere substituto de restituenda hæreditate &c. Ad idem ꝟ.vt lega.no.ca.per totum tit. No. ex eadem in verbo, possidē. 2 hæreditatem,s̄m vnam lect.†hæredem sub conditione vel in diem institutum,& pendente die, vel conditione possessionē hæreditatis appręhendere posse.quod plene no.ꝟ.de acq.hær. l.is idem.ꝟ.de hære.insti.l.si quis instituatur.la grande.ꝟ.de fer. 3 l.ij.§.si sub conditione. Tertio no. ex eisdem verbis,† hæredē hęreditate non priuari posito,ꝙ possessionem eius,antequam sibi debeatur,appręhendat.Quid autem sit in legatario,dic vt 4 in l.j.per totum.ꝟ.quor.lega.No in versi.& plerunq;,†ꝙ ratione debiti ex contractu pendente die vel conditione causa cognita satisdatio præstari debet,de quo dic,vt ꝟ.dicetur, & plene no.ꝟ.de iudi.l.moribus.ꝟ.sol.mat.l.ij.Quid autem sit in debito ex quasi cōrractu,dic vt in l.si creditores hæreditarii. ꝟ.de priuileg.cred.& quod plene no.in l.filiusfamilias.quod personarum conuentio non tollit quominus ad satisdationem iudiciariam sit obligatus.Vides in l.inter omnes,quod iurisconsultus dat doctrinam, † ꝙ institutus debet cauere substituto de hæreditate non diminuenda, siue restituenda conditione adueniente. Fallit hæc regula, primo in fisco rogato de restituendo,quia tenetur satisdare.l.j.§.sed ad fiscum. ꝟ.vt leg.no. ca.Fallit secundo in quacunq; republica,per tex. in l.si quādo admonendi.eod.tit.Fallit tertio,nisi pater sit rogatus de restituendo filio,vel patronus liberto,in eo.titu.l.filio. Sed cauere solum tenentur. Fallit etiam,nisi frater sit rogatus restituere fratri,vel auus nepoti.l.iubemus.§.insuper. C.ad Treb. Fallit quarto,nisi hoc onus sit remissum per testatorem.l.ij. §.pe.C. vt in pos.Sed pulchrum est dubium,pone, ꝙ testator hæredē 6 instituerit,†an censeatur satisdare? Videtur ꝙ sic, non obstāte remissione,quia si testator sciuisset eum ita dilapidaturū,non remisisset,arg.l.vtilitatem,& l.in confirmando. de confir.tut. Nihilominus ꝯrium est verum,vt in l.fi.ꝟ.vt lega.no.ca. Fallit sexto in casu l.hæc stipulatio.§.diuus.eo.tit. & l.si idem a quo. ꝟ.vt in pos. lega.puta,quando certum est ipsum legatum solui Glo.j.huius l.allegatur ad duo. Primo ꝙ verba gn̄alia quoque restringi debent,dixi in l.ij.ver.quod ait prætor.s.eo.Secundo allegatur ad saluationem notarij,puta,dicit in suo instrumento. Omnibus ciuibus placuit istum facere procuratorem, qa non intelligitur de absentibus. Tertio allega. puta l.aliqua dicit,si omnes conuenerint,vt hæc verba verificētur, necesse est, quod nullus dissentiat,licet improprie illud,quod maior pars facit,omnes facere videantur.l.maiorem.cum præceden. ꝟ.de pac.l.quod maior.ꝟ.ad municip.c.quapropter. & c.inter omnes.de elec.c.j.de his quæ fi.a maio.par.capi.Sed dubium est, quid si l.loquatur per hęc verba, si tales fuerint in concordia, illud oportet,quod oēs consentiant,vt verificētur verba legis. Habemus quatuor gl.vnam in c.iij.extra de re iud.aliam in c. cum olim.eo.tit.Aliæ sunt in c.vbi periculum. in verbo concorditer. & in c.cupientes. in verbo concord. de electio. in vi. Pro saluatione dic, ꝙ aut loquimur in larga significatione vocabuli,& tunc id de concordia fieri dr̄,ꝙ a maiori parte de consensu fieret.Si vero loquimur de stricta,verum dicit gl. in d.c.cupientes,& c.vbi periculum. Hoc facit etymologia vocabuli per l.ij.§.appellata.si cert.pet.gl.in l.filiusfamilias.vult, 7 †ꝙ fideiussio iudicatum solui,& de iudicio sisti sint pares,hoc est paria sint promittere se curaturum defendere,& promittere sisti.Bar.hic est in ꝯria opinio. s. ꝙ fideiussor, qui promisit se defendere,transmittat ad hæredem. l.iam tamen. §.penul. iud.sol.Sed satisdatio de iudi.sisti est contraria,per l. si decesserit.ꝟ.eo.tit.Est & alia secundum Bar.ꝙ ille qui promittit in iudicio,ꝙ reus se defendat,liberatur,si per alium se defendat,ꝙ secus ī fideiussione de iudicio sisti.Sed puto quod male dicat. Nam fideiussor de iudicio sisti liberatur,si per alium faciat se defendere.l.neque impuberes.§ j.ꝟ.de in ius voc.& per tex. in l.si eum.in prin.si quis cau.Tertio contra Bart. in l.sancimus, 8 ver.sed si quidem.C.de fideiu.†Alia gl. quæ vult, ꝙ pater teneatur satisdare pro filio.Præmitte quod in peculio aduentitio pater est legitimus administrator.l.j.C.de bo.mater. Dum quæritur,an si pater defendat filium,debeat satisdare iudi.sol. gl.in l.fi.§. vbi autem.C.de bo.quæ libe. Nam aut eum defendit,vt legitimus administrator,& tūc satisdare nō tenetur. l.fi. §.defensione.C.de admi.tuto. Aliquando defendit,vt extraneꝰ respectu castrensis peculij,& tali casu loquitur tex.iste.s. ꝙ debeat satisdare iudi.sol.Quod in satisda.rem ra.habe.pater cogatur pro filio satisdare.gl.Insti.de satisd.§.sin autem,per procuratorem.arguendo de tutore ad patrem,decidit ꝙ non,hoc verum,vbi certum est eum esse parem.Sed in dubio arguēdo de tutore ad patrem,cum tutor teneatur satisdare, vt l.vulgo. ꝟ.de admi.tuto.ita pater satisdare tenetur,ꝙ ex hoc quod iudicium cum eo accipiet, nullum damnum sentiet. vidisti in l. 9 filiusfamilias.†quod nemo admittitur ad defendendum etiā coniunctos nisi satisdet.do. Ang.dixit, ꝙ procedit qn̄ venit ad defendendum totam causam, secus si articulum vnum, quia satisdare non debet.Alleg.gl.in l.in eo.§.nemo.ꝟ.de re iud. Ad verificandum videnda sunt duo. Primum an defensor admittatur ad totam causam defendēdam, an ad vnum articulum tantum.Dicas ꝙ si actor vult,admittitur posito,ꝙ unum articulum velit defendere.in l.qui ꝓprio.§.eum qui. ꝟ.de procur.

Et si

Et si inuito actore velit comparere, nũquid admittatur. Videtur ꝙ non. l.item ait. §.defendere.ex qui.cau.maio.& l.ij.§.hęc verba.ĵ.ex quib.eau.in poſ.ea. Secundo eſt videndum, nũquid volente actore admittatur. Ang. dixit ꝙ non, ſed cõtrarium eſt verum. Nam idem ius eſt de parte, quod eſt de toto &c. l.quæ de tota.de rei vend.& l.qui remiſſes.ĵ.de vſur. Tu dic, quando quis comparet eo animo, vt in tota cauſa ſit defenſor, debet ſatiſdare, quod in tota cauſa erit defenſurus in l.exigendi.§.ſatiſda.pro defenſione, iuncta glo.de procu.ergo reqritur ꝙ qui comparet pro defendẽdo ſuper vno articulo, debet ſatiſdare, ꝙ ad finem illius articuli defender, & vltra hoc debent ſatiſdare iudicatum ſolui, quia in illa promiſſione comprehenditur, vt etiam velit ſoluere id ad quod fuerit condemnatus. Reſpõ. ad glo. Ang. ibi etiam loquitur quando defenſor comparet & allegat cauſam abſentiæ, quare non poſſit comparere, & ideo ſatiſdare non tenetur. Non enim locum habet in alio defenſore. Et an ſit vera iſta gl. vide per Innoc. in c.veniens. de accu. Bar. in l.ſi vero.§.de viro.ĵ.ſol.mat. Bal. in l exigendi, de procu. Concluſio. Aut quis comparet ad allegandum cauſas abſentiæ, quæ conſiſtunt in iure, & tunc tenetur ſatiſdare, alias non admittitur, vt d.c.veniens. Si enim allegat cauſas, quæ conſiſtunt in facto, admittitur ſine ſatiſdatione. Et ita procedit gl. in d.c.veniens. Vidiſtis etiam ꝙ differẽtia eſt, an pater agat vt legitimus adminiſtrator ratione filij, an vero vt extranea perſona. Primo caſu non tenetur ſatiſdare iudicatum ſolui. Secũdo caſu ſic. Nunquid ſit differentia in alio caſu. Dic ꝙ ſic. Et primo debes ſcire, ꝙ res minoris immobilis non poteſt alienari etiam ex multa cauſa ſine authoritate iudicis. l. lex quæ tutores. C.de admi.tut. l.magis puto.§.non paſſim.& ꝑ totum.ĵ.de reb.eor.& l.non ſolum. de prædi.mi. Modo pone, patrem velle alienare rem ſui filij minoris, & ex iuſta cauſa. Nunquid poteſt alienare ſine iudicis decreto? dic, aut vult alienare vt tutor vel curator, & tali caſu dicendum, ſicut extraneus non poteſt, ita nec pater.ĵ.de reb.eo.& l.cũ emancipatus. C.de prędi. min. Aut vult alienare, vt legitimus adminiſtrator datus a l.in bonis aduentitijs, tunc poteſt ex iuſta cauſa ſine iudicis decreto. Bal. in l.j.ĵ.de reb.eor. In contrarium in l.in generali, C. de ſecundis nuptijs.

SVMMARIVM.

1. *Poſſeſſor immobilium ſatiſdare non tenetur.*
2. *Vſufructuarius non dicitur poſſidere.*
3. *Onus ſatiſdationis diuerſimode interrumpitur.*
4. *Obligatio de iudicio ſiſti non annullatur per ſuperuenientiam poſſeſſionis immobilium.*
5. *Ius commune potentius eſſe debet ſpeciali.*
6. *Poſſeſſoris rei immobilis appellatione, an veniat poſſeſſor rei modicæ.*
7. *Satiſdatio quibus medijs dicatur euitabilis vel non, & numero 10.*
8. *Munera inter patrem & filium non ſunt continuanda.*
9. *Annui redditus an inter immobilia poſſint computari.*

LEX XV.

Sciendum. Immobilium rerum poſſeſſores de iudicio ſiſti ſatiſdare nõ compelluntur. Is autem quo ad euitãdum ſatiſdationis onus poſſeſſor dicitur, qui poſſidet pro dño, vel pro quaſi domino vtili, vel directo. Item ad conſiderandũ, an quis tanquam poſſeſſor onus ſatiſdationis euitet, eiuſdem ſatiſdationis tempus ſpectandum eſt. hoc dicit vſque ad fi.

1 †No. primo immobilium poſſeſſorem a ſatiſdandi onere releuari, & hæc eſt ratio, licet multæ aſſignentur in gl. quia immobilium poſſeſſio loco ſucceſſionis cedit.ĵ.de Carb. edic. l. de bonis.vbi eſt litera. No. in §.poſſeſſor. quod non ſolum res inſolidum propria, ſed etiam communis a ſatiſdandi onere releuat, & huius eſt ratio. Id quod per viam brocardi dicimus, ꝙ commune eſt, meum eſt, vt l.ſerui electione, §.ſi fundus. de leg.j.& l.i. C.de teſta & quod in eis plene nota. Nota in §.ſed & qui vectigalem. quod poſſidens non ſolum iure dominij directi, ſed etiam vtilis a ſatiſdãdi onere releuatur. No. in verbo, item qui ſolam, ꝙ nuda proprietas abſq; vſufructu ſufficit ad

2 ſatiſdationis releuamen. No. in ver.eum vero.† ꝙ vſufructuarius quantum ad ſatiſdationem vitandam non dicitur rem, cuius vſumfructum habet, poſſidere. An autem quo ad alia æqualiter poſſeſſor dicatur, dic, vt plene in tex.& glo.ĵ.de acq. poſ. l.naturaliter. No. in ver.creditor qui pig. ꝙ quo ad euitandum ſatiſdationem rem pignoratã creditor non dicitur poſſidere. An autem quo ad alia poſſeſſor dicatur & qualiter, dic, vt plene no. in l.j.§.per ſeruum.ĵ.de acqui.poſ.& in l.ſerui nominis.ĵ.de vſucap.& in l.in ſumma. C.de pig. No. in §.ſi fundus.

3 †ꝙ quo ad releuandum a ſatiſdationis onere de vxoris in dotem datis ſufficit vxori in dotem data poſſidere. Quo ad alia dic, vt l.Pomponius.§.in dotem.ĵ.de acqui. poſſ. in l.neq;.ĵ.de impen.& in l.Lucius.§ idem reſpondit. ĵ.ad municip. No. in ver.diuerſa. quod licet qui actionem habet ad rem ipſam rẽ habere videatur, vt in regula iuris qui actionem.& in l.rem in bonis.ĵ.de acq.re.do.& l.non videtur. aliàs nemo videtur.ĵ.de acqui.poſ. nihilominus non intelligitur illam poſſidere, quo ad vitandam ſatiſdationem. No. ex eo. ſecundo hic verificari communem loquelam Canoniſtarum, aliud habere ius ad rem, aliud habere ius ĩ re. No. in §.tutores. ꝙ poſſeſſio immobilium tutorum vel curatorum eiſdem excuſat ab onere ſatiſdandi, poſito quod defendant cauſam pupillarẽ, ſicut alias diximus, quod bona fideiuſſoris proſunt principali debitori. Vnde ſi fideiuſſor eſt ſoluendo, vt l.ſi plures.§.præterea. iuncta gl.ĵ.de fideiuſ. No. in §.ſi fundum. quod fundus quantũcunq; litigioſus excuſat ab onere ſatiſdãdi. No. ex eo. quod poſſeſſio immobilis, poſito quod a poſſidente poſſit auocari, nihilominus a ſatiſdatione eundem releuat. No. tertio ex eo. quod & quis in prima inſtantia poſſidebat, & in ſecunda, appellatione pendente, in eadem poſſeſſione eſt tuendus. No. vltimo ex eo. quod & poſſeſſio rei immobilis, poſito quod eam præſumpta mala fide poſſidet, nihilominus cauſa eſt ſatiſdationis vitandæ. No. in §.poſſeſſor.† ꝙ ſuperueniens immobilium poſ-

4 ſeſſio pendente lite obligationem de iudicio ſiſti non intelligitur annullare. Glo. in l.ſciendum. quærit de qua ſatiſdatione loquatur iſta lex, & quod de iudicio ſiſti. Nam l.in dubio intelligenda eſt ſecũdum materiam tituli, vt l.imperator. de in diẽ addic. Et concludit, ꝙ olim conuentus ſatiſdare de iudio ſiſti ſoluendo, hanc ſequitur Bar. in l.Iulianus. Sed videtur in contrarium. ut in l.antepen. ſecundum primam lect. ĵ.ſi ex no.cã aga.& l.hoc autem. in fi. ex quib.cau.in poſ.ea. l.ſed & hę.§.defendere. ĵ.de procurato. dicendum, reſponde, ꝙ conſideranda ſunt duo iura antiquiſſima, & de hoc loquitur Inſti. de ſatiſda. §.j.& hic gl. Bar. Item ius antiquiſſimum tali caſu non tenetur ſatiſdare iudicatum ſolui, per tex. Inſti. de ſatiſda.§.ſed hoc hodie. Secundo quærit glo. Nunquid hæc lex ſit correcta.& dicit ꝙ uidetur ꝙ ſic, per authen. offeratur. de litis conteſtat.& nihilominus determinat contrarium, quoniam non eſt abſurdum, ut antiquiores leges declarentur per nouas, ut l.non eſt nouũ.& l.ſed & poſteriores.ſ̃.de legi. Idẽ tenuit gl. in d.authẽ. offeratur.& in Auth. de exhib.re.§.ſuſcepto.& in d.§.ſed hæc hodie. Inſti. de ſatiſda. omnes iſtas allegamus, ꝙ lex nouiſſima ſuperueniens de eadem materia loquens recipit limitationẽ ab ipſa antiqua. Sed ubi per diſtinctionem poſſumus reducere ad concordiam, ſemper debemus euitare correctionem, ut in i.conſtitu. C. §.quibus.& in l.5. C. de inoffi.teſta. Nunc igitur ad propoſitum redeamus, quod lex noua, quæ dicit, ꝙ poſſidens immobilia non teneatur ſatiſdare, non corrigat authen. offeratur. ſed illa auth. intelligitur, quando non poſſidet immobilia. Dicit Barto. ꝙ ſi in conſtitutione nouiſſima eſſent illa uerba euacuatis legibus antiquis, uel non obſtañ. loquentibus de hac materia, iſto caſu nõ tollitur interpretatio ipſius, ut in Auth. de hær. ab inteſt. in prin. in uer. euacuatis. Illam gl. allegauit Bar. in extrauagan. ad reprimẽdam. in gl. nõ obſtañ. Concor gl. in Auth. de ali.& emph. in §.pen. in uerbo euacuatis. Quærit ulterius gl. de tertia quæſtione, poſito ꝙ poſſidens immobilia non teneatur ſatiſdare cautione fideiuſſoria, nunquid teneatur ſatiſdare iuramento de ſiſtendo iudicio? dicit ꝙ ſic. Sed deciſio huius glo. non placuit Odof. nec Mart. Sill. quoniam nulla lex reperitur, quæ dicat, ꝙ poſſidens immobilia teneatur tantum iuratoriam præſtare. Turpe eſt autem ſine lege loqui, ut C.de coll. de tegen. l.j. Præterea occaſio delinquendi debet tolli ſecundum eos, ut l.conuenire.ĵ.de pac.do. Sed iſte, qui totaliter iurat poſſet incidere in periurium, nec enim periuriis debet uia aperiri. l.j.C.de iudi. ergo ſequitur, ꝙ iurare non debeat. Sed maxime obſt. tex. in l.ſi. C.de prin.agẽ. in re. quæ dicit ꝙ poſſeſſio immobilium & iuramentum ſunt loco ſatiſdationis de iudicio ſiſti. Sed non obſtat, quia debem⁹ intelligere, ꝙ tunc iuramentum ſuccedit loco ſatiſdationis, quando fideiuſſorem non reperiret, vt in auth. generaliter, C. de epiſc & cler. Et dum dicit, ꝙ immobilia poſſidens, intellige ſingula ſingulis referendo, nõ autem ſimul, & copulatiue. Pro hoc facit tex in d.§.ſed hoc hodie.& rub. huius titu. Reſtat reſpondere ad l.quoties. de dignitati.& l.inſti. C.de proxi.ſacro. ſcri. ubi dicitur ꝙ conuentus nõ poſſidens immobilia tenetur iurare. Ad hoc reſponde per regulam.ſ̃. quod illi qui uenit ꝑ ius potentius, magis fauetur, q̃ illi qui uenit per ius debilius.

5 tex. in c.ſi a ſede. de præbẽ. lib.6. †Modo ſic, ius commune eſt potentius iure ſpeciali. l.militis.§.militia miſſus ĵ.de teſt.mil. l.j.C.ſi aduer.uen. Modo ad propoſitũ, ſicut ius commune remittit ſatiſdationem, magis debet faueri, quàm illis, quibus iure ſpeciali remittitur propter nobilitatem. Glo. quærit quatto, nunquid euitetur onus ſatiſdãdi per poſſeſſionem rei parciſſimę æſtimationis, dic quòd non. Nec obſtat illa l.ſecundũ eam, quia debet intelligi, ꝙ poſſidens illam rem ſolam, pro qua conuenitur, euitat ſatiſdationem. Concludit ergo glo. ꝙ tunc intelligitur quis poſſidere immobilia, quando rem quis poſſidet eius quantitatis, pro qua conuenitur. Alij dicunt, ꝙ ex poſſeſſione rei immobilis non eſt cautum illi, qui agit ad magnam quantitatem. Sed illa ratio non eſt bona per tex.ĵ.in

hac

tac l. §. si fundum. Concor. l. sed si aliud. ſ de bon. damn. Con- r. hanc rationem loquitur tex. in l. sed & si fundum. Hic po- .. Rei immobilis alieno nomine possessę euitatur satisdatio. Bar. hic ponit aliam rationem dicens, quod ideo non euitatur .. tio pro vili, quia propter hoc non euitatur suspicio fu- gę. remanet ergo gl. nostra. Pro qua ego adduco, scilicet fide- iussor de iudicio sisti, debet dari locuples. l. j. in princ. ſ. in ius voc. vt eant. Igitur opes, quæ sunt causa euitandę satisdationis, debent esse tales, quæ ascendant ad quantitatem sufficientē. 6 Item no. gl. ad aliud, quod appellatione possessoris rei immo bilis non venit possessor rei paucissimæ. Ita dicimus de debi- tore, quia non intelligimus de debitore paucæ quantitatis, per gl. in authen. minores. ſ. qui tuto. da. pos. Item si statutum loqueretur de debitore, non intelligeretur de possessore pau- cæ quantitatis. Contra alia gl. Insti. de satisd. §. sed hoc hodie. Item quæro, nunquid si vnam rem solam possides, de qua est longium, euites satisdationem. Bal. dixit hic quod sic. Ioā. dixit contrarium ex eo, quia si vsufructuarius cōueniatur a proprie tario, & creditor a debitore, euitarent satisdationem, quod est falsum. Super isto articulo dic, quod aut quæritur, an euitem onus satisdationis quo ad illum, qui me conuenit? & dicen- d.. quod nō, vt l. Iulianus. ſ. eo. & l. de die. §. quidam etiam. supra eodem. Aut quærimus, an releuetur quis a satisdatione quo ad alium, & dic quod sic, per tex. in §. si fundum. ſ. eodem. Vltimo glo. opponit contra tex. de l. ne quid. §. a dño. infra de incen. rui. & naufra. Istē est casus specialitatis, & ratio speciali- tatis est duplex. Primo fauore agentis. Secūdo odio, quod lex concepit aduersus conuentum. Fauor est, quod. l. multum fa- uet violentia nauibus fractis. l. de submersis. C. de naufr. li. 11. Item præcipue habet odio illos, qui res illas appræhenderent, propter quod cogit ad satisdandum conuentum occasione il larum rerum. Est enim regula quod possidēs immobilia eui- tet satisdationem. Fallit hoc in d. l. ne quid. §. a domino. Secū- do fallit, nisi quis conueniatur occasione criminis ciuiliter. l. si quis reum. infra de custo. reo. Item fallit propter cōtumaciam ipsius conuenti. Ita dixit Bar. in l. hęc autem. §. vlt. infra ex qui bus cau. in pos. ea. Sed habetis hoc in authent. & qui iurat. C. de bo. authori. iud. pos. & §. si vero etiam quidam iurent. in fi. In Authē. de exhiben. reis. Vltima fallentia colligitur ex gl. ter tia, quando possessio esset rei paucissimę, videtur quod possi- dens immobilia non cogitur satisdare, & etiam nec iurare. Quærit Bar. Nunquid saltem teneatur promittere sub hypo- theca & obligatione omnium bonorum. Ipse cōcludit quod sic, per tex. Instit. de satisd. §. sed hoc hodie, & per verba huius rubricæ. Sed nuda promissio comprænendit sub se obligatio- nem bonorum, vt l. filio. infra vt lega. no. cauea. Secundo alle- gat ad idem l. fi. §. defensionem. C. de admi. tut. Duo sunt hic no. Primum quod nuda promissio requirat verificationē obli gationis omnium bonorum. alleg. l. filio. sed tex. ille loquitur de mediocri cautione. & sic non facit, sed pro eo allegat. l. om nes. §. in hac autem Regia. C. de episc. & cler. & tex. in authen. de sancti. episc. §. si quis autem pro pecu. De hac nuda cautio ne loquitur tex. in l. sancimus. de verb. oblig. Nunquid intelli- gatur alio modo nuda cautio? dic quod sic, quia requirit adie ctionem pęnæ. l. nisi. §. quamuis. infra si cui plusquā per l. falc. & l. §. sed si dubitemus. infra de iud. Superest addere quędā 7 ad declarationē. † Vides quod lex nostra vult, quod possessor immobilium euitet satisdationem, quæritur, quę sit ratio. Ra tione omissa antiquorum, de qua hic per Bart. ratio est, quia reus pręsumit aufugere, vt per tex. in l. pars literatum. ſ. de iud. & in l. properādum. §. sin autē reus. C. de iud. Sed eo ipso qđ pos- sidet quis immobilia, cessat præsumptio fugæ, vt in l. si fideius sor. §. vltimo. cum eo tunc cessat satisdatio. Et est alia ratio, vt in l. de bonis, §. qui pupillo. infra ad Carbo. Hinc sumpta oc- casione quæritur, Quid si possideat mobilia magnę grauedi- nis, puta magnam apothecā pannorum, magnas vegetes, an euitet satisdationem. Respondetur cōiter per Doct. quod sic, Bene facit tex. in l. iiij. §. pen. infra de coll. bon. hinc etiam de- ducimus materiam ad quæstionem aliam. Ponamus, ꝙ quis possideat immobilia alibi, q̃ vbi cōuentus, an euitet satisdatio nem de iudicio sisti. Bar. hoc mouet hic distinguendo. Aut ip sa bona alibi existentia sunt in loco proximo ciuitati, vbi iudi ciū agitatur, & de facili possent consequi, tali casu possessio im mobilium excusat a satisdatione. aut possidentur hęc bona in loco remoto, & tali casu dic, quod ista possessio non excusat a satisdatione de iudicio sisti. Ista distinctio probatur, Ista posses sio immobilium subrogatur loco satisdationis, & subrogatū sapit naturam &c. vt l. si eum. §. qui iniuriarum. ſ. si quis cau- tio. sed certum est, quod si conuentus non potest dare fideius- sorem in loco, vbi conuenitur, remittit ad locum vbi potest, vel dedit. & l. si fideiussor. §. si neces. ſ. eo. merito ita debemus dicere hoc casu, ꝙ possessio in alio loco excuset a satisdatione. Hanc posuit Bar. in fi. l. de præsenti. de agen. in re. Quæro con- uenitur filius, & nulla bona possidet, an euitet satisdationē, si pater eius possideat? Quidam dixerunt quod sic, cū cesset pręsumptio fugæ propter bona patris. Sed hoc non est verum, qa posito ꝙ pater possideat, si pater non vult soluere, potest car- cerari filius. l. cum & filij. C. qui bo. ces. pos. iuncta l. j. & sic prę- sumitur suspicio fugæ, quantumcunq; pater possideat immo- bilia Secunda ratio est pro filio, quia viuente patre dicitur fi- lius dñs. l. in suis. de libe. & posthu. Instit. de hær. quali. & diffe. in §. sui. Si ergo habetur, vt dñs, cessat suspicio, sed hæc non est vera, quia nihilominus non dicitur dñs, sed speratur, vt patet in l. j. §. si impuberi. ſ. de col. bon. & in l. fi. de lib. agn. Et licet di catur dñs spe, non euitat suspitionem, quia licet quilibet præ- sumatur in futurum ditari, vt l. si defunctus. C. arb. tut. & l. cre- ditoribus. ſ. de separatio. bon. nihilominus non euitat satisda- tionem, quia spes non est considerabilis, quæ de facili fallit, prout dicit iurisconsultus in l. naturalem. §. illud. de acq. rerū do. Præterea spes successionis non consideratur. l. ex consensu. §. filium. de appel. & l. post emancipationem. de liber. lega. Ex ijs concluditur, non esse veram opinionem, quæ dicit possess. immobilium patris excusare filium. Bal. pro his allegat gl. in l. ij. C. qui æta. lib. 10. Sed nil facit ex eo, quia ibi dicit tex. quod 8 † si pater fecit custodiam ciuitatis, & filius sit in studio, non de bet vocari ad subeundum talia numera personalia. Nam mu- nera non debent continuari inter patrem & filium, vt in l. j. & per totum. C. de ho. & mu. non conti. lib. 10. & non excusetur filius his rationibus. Veruntamen argū potest colorare opi- nionem prędictam, quia ad hoc, vt tutor defendens pupillum non teneat, sufficit ꝙ possideat ipse pupillus, vt in hac l. §. tu- tores. Ratio est quia censetur ipse tutor possidere. l. fundum. §. tutor. ſ. de vsucap. pro empt. & l. interdum. ſ. de fur. Sequitur pro pari ratione, ꝙ filius euitet satisdationem, quia hr̄ loco do- mini. Sed hoc non obstat, quia ex eo tutor euitat, quia non de- fendit causam suam propriam, sed pupilli. Sed in casu nostro filius non defendit patrē, sed defendit seipsum, & sic est casus diuersus. Item pone, quis habet annuos redditus, nunquid ex- 9 cusetur a satisdatione. † Quæstio stat in hoc, nūquid annui red ditus computentur inter immobilia. Guli. de Cug. refert hic Bar. & eius opinionem tenuit Bal. in c. j. §. sciēdum. de feu. cog. distinguendo, aut isti redditus debentur actione personali, & tali casu non computantur inter mobilia. Pro hoc. l. fi. ſ. quorū bo. versic diuersa. In hac. l. dist. aut debentur actione reali, aut mista, puta, quia promissio facta fuit de reddendo &c. & tunc excusant, per c. querela. de elect. Sed hæc distinctio non est ve- ra per verba diuersa, vbi dicitis, ꝙ siue actione personali, siue reali quis nō excusatur a satisdatione. Et ideo Cy. in l. certis an- nis, C. de pac. Aliter dixit Fed. Se. consi. 64. distinxit. Aut semper perpetui, puta ad vitam, & qđ debetur dr̄ perpetuum. l. j. ad fi. Sol. vel pro hæredibus, & tunc habentur loco immobilium. Si vero temporalem, puta decem promittis, reddes quolibet an- no, & tunc non excusant. Sed ego habeo tex. in contrarium in clem. exiui de paradiso. in §. cum annui redditus. de ver. signi. de iure ciuili in. §. ergo, in Auth. de non alie. alius in l. iubemus nulli. C. de sacrosan. eccle. in l. hac edictali. §. illud. C. de secun. nupt. vbi dicitur, ꝙ annui redditus inter immobilia computā- tur. Sed quæro, nunquid fuit cā euitandæ satisdationis? videtur qđ sic. Sed contrarium verum est, quia in hac. l. est casus. Nam hr̄e vsumfructum est habere annuum redditum, sed vsusfru- ctus nō excusat a satisdatione, ergo &c. Vlterius quæritur, vtrū 10 possessio † rei immobilis apud aliquē existens mala fide excu- set ab onere satisdandi de iudicio sisti. Eorum opinio est ꝙ nō rationes sunt istę, quia non cessat præsumptio fugæ, quia igno- rat se posse possidere, ad hoc vt possessio releuet a satisdatio- ne, oportet, ꝙ sit talis, ꝙ quis possideat vt dominus, vel quasi dñs. Ita habes hic tex. Sed possidens mala fide non possidet vt dñs, nec quasi dñs, igitur non excusat eum a satisdatione. Ter- tio facit pro hoc d. §. si creditor qui pignus. s. ꝙ qui possidet bo- na fide excusatur l. apud antiquos. C. de fur. Sed tex. ſ. in hac. l. 3. §. si fundum. facit in dubium, vbi conuentus actione reali pen- dente appellatione excusatur a satisdatione. Nunc pone, ꝙ pro sententia fuerit constitutus in mala fide, circa hoc dicitur sic, quod aut possessio fundi ab initio fuit apud me mala fide, & tūc vera sit Doctorum opinio, quod illa possessio nō excusat. Aut ab initio cum bona fide cæpi possidere, & tali casu excu- sat, quantumcunq; ex primo facto superueniat mala fides. Ita est hic tex. in §. si fundus. Et quod hoc sit verum, probatur per regulam. Nam initium possessionis spectandum est. l. clā pos- sidere. in prin. de acq. poss. Secundo sic, mala fides a principio impedit vsucapionem. Ponatur quod a principio emi bona fide, & sic incępi vsucapere. In fine termini superuenit mala fides, an impediatur vsucapio? Certe non. l. vnica. §. hoc termi no. de vsucap. trāsfor. Et sic dicendum hoc casu, quod super- uenientia malæ fidei non tollit beneficium non satisdandi.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum qualitercunque præstitum continet in se quandam conditionem. & numero 5.*

2 *Creditori debita an in eius bonis veniant computanda in causa impositionis tributariç.*
3 *Satisdatio iudica.sol.non procedit casu, quo sententię executio fit contra defendentem.*
4 *Princeps secularis potest a iuramento absoluere.*
5 *Iurans seruare consuetudinem intelligitur de pręscripta.*

LEX XVI.

Qui iurato. In iuramento quolibet in dubio exceptuata intelligitur legis atq; superioris authoritas, & iusta causa superueniens. hoc dicit. No. † ꝙ iuramentum quantumcunque indefinite præstitum habet tacitã conditionem subintellectã, nisi iusta cã superuenerit, & hanc l. legistæ quotidie allegant vna cum l. vltima. j. ad municip. & cum l. fi. C. de non nume. pecu. Iustas autem causas infra plene subdam. Scholaris occasione studij existens Bononiæ iurauit coram iudice se non recessurum, nisi soluerit, postea fingit ad se peruenisse literam a patre suo, seu a domino suo, quod recedere debeat, quæritur nunquid nõ obstante iuramẽto licite possit recedere? Gul. de Cu. dicit quod sic, per c. venientes. de iureturan. & per hanc legem excusasse scholarem. Ioan. And. discussit hanc quæstionem in reg. iur. in mercur. Vltimo Feder. de sen. in consilio clxxxviii. concludendo, quod aut scholaris data opera hoc fecit, & tali casu hoc mandatum eum non excusat, argumen. l. & qui data. j. ex qui. cau. maio. l. fi. C. quomo. & quando iudex. Si vero dominus ipse motu proprio hoc fecerit, tunc excusatur a pœna periurii. Capio glo. in §. creditor qui pignus. in l. sciendũ. Adde ad gl. † quod creditor dicitur possidere, & tributa, seu collectas debet soluere. j. de pactis. l. in debitorem. & l. in summa. C. de pig. Item vbicunque non est spes reluitionis. Casus est in l. qui habebat, quæ est antepe. de leg. j. & l. legata. §. vltimo. de supel. lega. Et per hæc iura dicerem quo ad euitandum, quando non est spes luitionis satisdãti dicatur possessor. Item per hoc limita l. in quorum. j. de pigno. quæ res procedit, nisi vellem pignorare pro quantitate excessiua, vt non præsumatur reluere velle. Adde ad glo. in §. si fundum. dum dicitur possessorem me esse, quod quoad omnia dicitur possessor. Fallit eo casu, quo tenetur patrimonium suum in scriptis dare. puta, dicendo reipublicæ ego possideo talem fundum iure dotis. Et si aliter faceret incideret in pœnam non inscribentis. l. Lucius. §. idem respondit. j. ad munic. Quis tamen teneatur soluere collectas, habes in l. neque stipendium. j. de impen. in reb. do. fac. & in l. j. C. de mul. & in quo loco. lib. xj. In glo. in §. tutores. Hic vides quod prima solutio gl. non valet. Vnde dicas si tutor causam pupilli defendat, nec euitet satisdationem, sufficit quod tutor possideat, si est contumax. Et si committitur satisdatio, hoc casu sententia lata non mandatur executioni cõtra pupillum. l. j. §. si procurator. s. si quis ius di. non ob, imo contra eum, qui se habet repręsentare. † Vlterius dicit glo. ꝙ his casibus, quibus executio sententię fit contra defendentem, nunquam talis defensor habet satisdare iudicatum solui. Casus est in cõtrarium in l. vnica. C. de satisd. vbi indistincte satisdatur iudicatum solui. Sed in l. de qua re. §. fi. de iudi. & l. plerique. de procura. & l. si se non obtulit. de re iudi. habetur, quod contra fideiussorem sine mandato debet fieri executio. Sed omni casu ipse defensor tenetur satisdare iudicatum solui, vt Institu. de satisda. §. fin. in glo. in §. si fundum. dicit quod licet sententia constituat quem in mala fide, nihilominus excusatur a satisdando, quia per appellationem rescinditur effectus, sed hoc non est verum per no. per Barto. in l. cum lite. iud. sol. Innocen. in c. causam quę. de testi. & in l. properandum §. & si quidem. C. de iudic. quia effectus malæfidei inductus per sententiam non est rescissus, quia est in esse deductus. l. 3. quemadmo. &c. vel dic, licet sit perempta per appellationem mala fides, non tamen est recissa mala fides inducta per contestationem litis factam in causa principali. Nam litis contestatio inducit malam fidem. C. de fruc. & lit. expen. l. 2. in princip. licet rescindat sententiam, non tamen litis contestat. l. ita demũ. C. de procu. Vlterius adijcio vnum ad fin. glo. Scio quod condemnatus habet tempora quadrimestria ad soluendum, diuersa tamen secundum propositam actionem, vt j. de iudi. l. si debitor. & l. 2. & fi. C. de vsu. rei iudi. & l. eos. C. de execu. rei iudi. & l. debitoribus. j. de re iudi. & c. quærenti. extra, de offic. deleg. Modo quis deserit appellationem, an habeat illud tempus ad soluendum a iure concessum? Dic ꝙ non. l. quoniã fisci. C. de appel. in verbo, mox. Nam istud tempus datur, aut illis, qui appellauerunt & prosecuti sunt, aut illis, qui non appellauerũt. In glo. l. qui iurato. † Prima gl. habet tres conclusiones. Prima, quod princeps secularis potest a iuramento absoluere. idem tenuit gl. in l. adigere. §. fi. de iurepa. Sed illa conclusio est falsa, quia cum iuramentum sit quid spirituale, princeps secularis de hoc se non intromittit. de iud. c. quãuto. & c. decernimus. & c. lator. qui fi. sint legit. & c. tuam. de or. cog. Quis aũt absoluere possit, remitto ad ea quæ dicam. In aliquibus solus papa, in aliquibus eps subsistẽte iusta causa. De his recurre ad gl. xv. q. 5. c. authoritatem. Ad aliam in c. quanto. extra, de iureiu. Spe. in ti. de leg. §. nunc ostendendum. versi. 14. & per totũ. Item ad quem pertineat ipsius iuramẽti interpretatio. Item an valide actum, vide per tex. in c. per venerabilem. extra, de elect. cum ibi no. per Inn. Secunda conclusio est, † quod iuramentum habet in se tacitam conditionem, scilicet nisi iusta superuenerit causa. in hoc dicite latius, quod considerandæ sunt tacitæ conditiones. Et primo subintelligitur ista cõditio, si hoc placuerit domino meo. l. fi. ad munici. c. venientes. extra, de iureiu. Secũda conditio est illa, si Deo hoc placuerit. xxij. qõ. 2. in c. beatus Paulus. Tertia condito est illa, si mihi pecunias numerauerit. l. fi. C. de non numer. pecu. Quarta conditio est illa, si si matrimonium secutum fuerit. j. de iure do. l. stipulationẽ. Vna alia conditio est, si res in eodem statu permanserit, xlii. q. ii. can. qs arbitretur. Ex hoc plura possunt decidi. iuro te ducere in vxorem, si effecta es meretrix, non teneor. ex. de iureiu. quemadmodum. Item iuro tibi fidelitatem atque obedientiam, si post ea es excommunicatus, non teneor iuramentum seruare. extra de censi. c. extra de pç. Probatur etiam xl. q. 6. c. iuratos. & c. nos sanctorũ. Item iuraui seruare fidelitatem, si efficiaris rebellis, nõ teneor seruare iuramentum, in c. hic finitur l. deinde consuet. in prin. in vsi. feu. Item iuro soluere in diem, si efficiaris hæreticus, nõ teneor iuramentum seruare. extra de hære. c. vltimo. Item iuraui tibi pecuniam ad diem soluere, superueniente banno nõ teneor. l. fi. in fi. j. de requiren. reis. Ad cuius intellectum vide Bal. in rub. depo. Item iuro tibi soluere, intelligitur nisi mandatum superioris superuenerit in contrarium. extra de le. commis. Itẽ significauit, per Hostien. & tex. est in l. vlti. j. de le. commis. Itẽ iuraui hereditatem me non petiturum, siue ad tale beneficiũ nõ regressurum, subintelligitur nisi superuenerit noua causa. extra de renun. c. cum inter P. Gaufridi. Item iuro tibi soluere decem, si tu mihi dederis fundũ, intelligitur si tu mihi seruaueris promissa. c. peruenit. el 2. & c. si quis. el j. extra de iureiur. l. qui fidem. de transac. l. nemo. §. inter locatorem. j. loca. l. cũ proponas. C. de transac. Itẽ alia conditio, iuro tale quid facere, supple nisi difficultas superuenerit. c. querelã. & c. breui. extra, de iureiu. Hoc pcedit de iure canonico, quia de iure ciuili difficultas superueniens non excusat a periurio. c. licet vasallus. si de feu. fue cõtrouer. inter dom. & agn. Sed potes sic cõcordare, quod aut superuenit impossibilitas culpa mea, & tunc non excusat quem a periurio. sic intelligo c. licet. Si uero superuenit ob necessitatem fortunę vel aduersitatem, excusar, & sic intelligitur c. querelã. & c. breui. Itẽ subintelligitur in iuro saluo iure primi, cum quo prius iniui confœderationẽ. c. j. §. vlt. hic finit lex deinde consuet. & c. imperialẽ. de prohi. feu. alie. per Fede. in his etiam; quæ debentur facto personę, quæ prior est tpe, potior est iure. l. in operis. la piccola. j. loc. Item subintelligitur cõditio, nisi iniquũ mihi mandaueris, vt in c. veniens. & c. Quintauallis. extra, de iureiuran. & l. si libertus ita. de ope. libe. Item etiam intelligitur cõditio, nisi quid mihi mandaueris ꝯ me vł genitore, vel &c. quia in quolibet sermone intelligitur excepta psona loquẽtis, vt i c. petitio. extra, de iureiu. Io. An. in mercur. de reg. iur. in c. ꝯctus. Legiste in l. ista. de vsufru. Hæc procedũt in tacitis conditionibus, quæ subintelliguntur in promissionibus. Item in cõstitutionibus, si quis iurat seruare statuta, supple si sit iusta cã in l. non vr. §. qui iussu. j. de reg. iu. Canon. habẽt in c. j. de iureiu. † Item iurans seruate consuetudinẽ, intelligitur de præscripta. c. dilecti. de maio. & obe. & c. Romana. de elec. & c. cum de bñficio. de præben. in 6. Item si iuro seruare cõsuetudinem cũ reperiũtur diuersæ, supple si illa vltima fuit seruata. l. Mella. §. j. de ali. & cib. le. Itẽ si cãpsor iurat ꝓ deposita re dare lucrum, & diuersa est, intellige de vltima. Sed si est dubium, intelligi̇r de ea quæ minorẽ quantitatẽ continet & minus lædit. l. tutor qui repertoriũ. §. cæterum. de admi. tut. Item si iuro seruare statuta, intelligitẽ de ijs, quæ sunt in pręsenti. Sed nunquid extendatur ad futura, de hoc Bar. in l. stipulatus. §. cũ stipulamur. j. de ver. ob. extra, de iureiu. c. pe. Item iurãs seruare statuta, intelligitur nisi superueniat iusta causa, ob quam non possit recedere. de consti. c. in iure. Bal. in l. sed si seuerior. C. de insa. & auth. sed nouo iure. C. de ser. fug.

¶ Si ex noxali causa agatur &c. Rubrica.

¶ Rubrica continuatur vt in gl.

S V M M A R I V M.

1 *Tempus est in materia contractus inspiciendum.*
2 *Factum rei non debet actori pręiudicare.*
3 *Agentis ius tripliciter deteriorari contingit.*
4 *Rem pro derelicto haberi qualiter sumatur.*
5 *Res pro derelicto habita an illius occupatione donata censeatur.*
6 *Testis dictum contra personam a se ignotam, an sit validum.*

7 *Testis*

7 *Testis an iudicum deductus an debeat a iudice, & partibus esse cognitus.*
8 *T[illegible] an debeat testes in instrumento, quod conficit, inscribendo cognoscere.*
9 *Pariter probata locus est praeuentioni, aut gratificationi.*
10 *[illegible] litigiosa non potest alienari.*

LEX I. & II.

SI quis eum. Seruus in iudicio sisti promissus, in eadē causa sistendus est, in qua erat tempore ꝓmissionis. Dicitur enim in eadem causa sistere, cum ius actoris nō efficitur deterius in substantia, vel exercitio. h.d. vsq; ad §. si absens. l.ij. † No. primo quo ad praesentis tituli materiam tempus contractus promissę repręsentationis inspiciē[illegible]m. No. secundo in ver. in eadem causa. † ꝙ facto rei non debet [illegible] actoris deterius effici. No. tertio in ver. si desinat. † deteriorationem iuris agentis posse tripliciter contingere, vel iuris peremptione propter defectum ꝓbationis, vel aliter propter fori mutationem, vel propter personae, contra quam actio dirigenda est, variationem. No. in ver. itaq;. tripliciter interesse consideran. respectu agentis, vel iuris sui peremptionem, vel fori mutationem, vel personae, cum qua agere debet, variationem. j. de alie. iud. l. j. §. vlt. & l. 3. §. fin. No. in ver. sed si noxę. cū l. seq. act[illegible]em noxalem non esse peremptā, licet ipse seruus per [illegible]dationem datus fuerit alteri similiter damnū passo. V[illegible] g res potest desistere esse in ea, si pro derelicto habeam. 4 † Q[illegible]modo autem dicatur habere quis rem pro derelicto. Si quaeris de immobili, dic, ꝙ eo ipso ꝙ protestatur corā aliquib. se nolle vlterius eius rei esse dominū. Si vero quęris de re mobili, & tunc aut praecedit protestatio vt dictum est, & tunc videtur pro derelicto haberi. Nam protestatio declarat mentē protestan[illegible] l. a. si quis. §. plerique. j. de reli. & l. Nesennius. de neg. ges. Si non praecedit protestatio, tunc dic. ꝙ apparebit ex qualitate proiectio. huius rei. Insti. de rer. diui. §. fi. & j. de fur. l. falsus. §. qui alienum. Vltimo scire debes, ꝙ id quod pro derelicto habet[illegible] primo occupanti conceditur, vt in toto titu. j. ꝓ 5 derelicto. Item q[illegible]runt hic Doct. † Nunquid ex re pro derelicto habita, & ex occupatione inde secuta inducatur donatio? Dic ꝙ sic, per l. quod seruus. j. de stip. ser. Et ego hoc confirmo ex eo, quia donatio voluntate & mutuo consensu contrahentium perficitur, vt C. de dona. l. nō ambigitur. & l. absenti, j. de dona. Sed [illegible] rem pro derelicto videtur voluntatē suam conferre in personam incertam, vt in l. qua ratione. §. hoc amplius. j. de acqu. re. do. & Insti. de re. diui. §. pen. certificatur tn̄ ex occupatione, ergo videtur donatio perfecta. Ex iis Barto. & alii annullant fraudem illorum, qui volunt euitare gabellam, quae solui debet ex contractu ex forma statuti. Nam habens rem pro derelicto vr̄ consentire, vt alius eam occupet, etiam si nullus videatur contractus celebratus, sed certe vr̄ contract⁹ donationis. Gio. vlt. l. alleg. ad duo. Primo ꝙ res ecclesiae, cuius habeo te[illegible], cum non possit aliter super eo deponere, q̃ si illa rep[illegible]tur in iudicio, semper ad petitionem agentis est pr[illegible]. Bene facit tex. in l. 3. §. si quis noxali. j. ad exhi. & l. cum si exhibuissent, ver. sed si dicatur. j. de publ. ind. dicit gl. [illegible] canonici, ꝙ res ipsa deducenda est in iudiciū cum illis qualitat[illegible] cum quibus ipsi testes eam viderunt, ne contingat ex [illegible]tione quē decipi, in c. cum causam quae inter Ar. ca. de test. Nec mirum quoniam ex signis deueniretur ad ipsius rei cognitionem, quia talis quis praesumitur, qualē habet noti[illegible] j. de stipula. ser. & in l. stigmata. C. de fabri. lib. xj. & in l. decernimus. C. de aqueduc. eo. lib. & in authen. dos data. de donatio. ante nupt. & in c. si iudex laicus. de senten. excommunica. lib. vj. & in l. item apud Labeonem. §. si quis virginem. j. de euictio. Item talis praesumitur quis, qualem 6 vestem gerit, vt in c. ij. de vita & honest. cleri. † Secundo allegamus hanc gl. ad illud, s. ꝙ testes debent cognoscere personā illam, contra quam habēt deponere. De hoc sunt tres diuersae gl. scilicet gl. in d. c. cum causam quae inter Ar. dixit, ꝙ non potest quis testificari nisi personam cognoscat. alleg. ad hoc, in Auth. de inst. cau. & fi. §. si qui. & eo. tit §. oportet. In tex. in fi. l. si autem dubius. C. de iure delib. Alia gl. in tex. l. 3. §. diuus. in gl. quae incipit, debet. de testib. dicit, ꝙ aut quis habet testificari de facto eius, contra quem in testimonio producitur, & tunc necesse est, ꝙ cognoscat personam illam, & aliter nō admittatur, si autem non habet testificari de facto eius, admittitur. Puta peto a Titio fundum, testis habet deponere de dominio meo, non de qualitate personae. Alia gl. in l. fi. §. si autem dubius. C. de iure delib. in qua ponit regulam, ꝙ testis nō habeat cognoscere personam, contra quam deponit. Fallit in casibus ibi notatis. An autem testis † debet esse cognitus iudici, vel partibus, regula est, ꝙ siue iudici siue partibus. in l. 3. §. eiusdem, in ver. tu magis scire potes. de testi. Si non est cognitus admittitur, sed cū tortura, vt in Auth. de testi. §. si vero ignoti. 8 An autem † tabellio debeat cognoscere testes, quos describit in instrumento. Ista fuit quęstio Nico. de Mat. quam ponit Io. And. in addi. in rub. de instru. & Dy. & Bal. in rub. C. de fide instru. & concludit per multas rationes, ꝙ non teneat eos cognoscere, nisi habeat eos inscribere cum caeteris qualitatibus, puta in inuentario conficiendo in quo requiruntur testes diuites, in quo casu debet illos cognoscere, vt in Auth. de haere. & falc. §. si vero absunt. Item quaerunt, an debeant cognoscere partes, inter quas celebrat instrumentum? Videtur ꝙ sic, quia tabellio debet secundum proprium visum cognoscere rem illam, super qua instrumentum debet conficere, vt in Auth. de tabel. §. nos autem. Sed eo casu non potest haberi veritas, nisi personas cognoscat. ergo debet earum habere notitiam. Item potest esse, ꝙ ignorat eorum nomina. nihilominus contrariū decidimus, quia probationum facultas non debet angustari, sed propagari. l. quoniam. ad fi. C. de haere. & l. generaliter. C. de reb. cred. Praeterea posito, ꝙ qui rogauit & dixit se vocari alio nomine, & nunc aliud dicat non creditur suo instrumento. l. operam. C. de contrah. & commit. stipu. sed in dubio statur instrumēto, vt in l. cum precibus. C. de proba. Alia gl. in fi. 9 dicit † ꝙ vbi plures sunt ad idem pares, locus est praeuentioni. l. pluribus. j. de procu. l. si pluribus. de leg. ij. Quidam autem si pariter in eodem tempore sententiam obtineat. Dic ꝙ locus est gratificationi. l. si quis in graui. §. si cum esses. j. ad Syll. & qđ no. in c. duobus. extra de praescrip. Oppone ad id quod dicitur hic, si dominus alienauerit seruum, tenetur ad interesse d. l. j. & per totum. C. de li. & extra in c. quia res. 9. q. 2. sed hic seruus erat litigiosus & alienatus &c. Dic, ꝙ igitur fuit hic permissa alienatio, quia non erat in obligatione, sed in solutione Exemplum si seruus dederit damnum, non ipse, sed dominus obligatur, nec dominus praecise obligatur, sed & ipse seruus dam- 10 num dans, † vbi autem res est litigiosa, & in obligatione & in solutione eius alienatio fieri non potest, & si fiat reuocatur. l. chyrographis. §. fi. j. de administ. tuto. & extra vt lite pendē, per totum. No. incidenter, quaero facta fuit alienatio cuidam, nec poterat sciri, an foret facta lite pendente, vel non. Quaeritur quid p̄sumatur. Glo. est in l. ij. in ver. probaretur. C. de peti. haered. quae dicit, ꝙ praesumitur alienata ante litem. Glo. in l. fi. de rescrip. idem mouet.

SVMMARIVM.

1 *Dominus quibus remediis in actione noxali propter seruum inducta possit vti.*
2 *Dominus an cogatur ob serui delictum litem & defensionem suscipere.*
3 *Dominus quibus casibus ad integram damni per seruum illati aestimationem teneatur.*
4 *Secundum decretum procedit contra absentem indefensum in causa noxali.*
5 *Secundum decretum potest esse dominii translatiuum.*
6 *Testibus affirmantibus quare potius credatur, quam negantibus.*
7 *Confessio serui de facto proprio, an domino praeiudicare possit.*

§. Si absens. Serui absente dominus noxali actione conuentus, si seruum in sua potestate fateatur habere, pōt vel de iudicio sisti satisdare, vel defensiuum iudicium accipere, vel cauere de suo iure, ꝙ in seruo habet, cedendo. Si vero negauerit dolo seruum habere in potestate sua, vel dolo fecerit quominus sit, insolidum in noxę deditione tenetur. Si autem seruus sit praesens, dominus vero absens & indefensus, immitti potest agens in possessionem eius serui ex secundo decreto, aduersus quod tamens, si dominus reuertens fuerit restitutus, & ipsi damnum passo antiqua restituitur actio, & vsufructuario noxali actione conuento seruum defendere nolenti, vsusfructus commoditas denegatur. h.d. 1 cum l. seq. No. primo. Seruo absente † qui damnum dedit, do- 2 minum praesentem ea remedia, de quibus hic, habere. † No. ex ead. in ver. aut si nolit, ꝙ nemo dominus defensionem occasione litis sibi propter seruum motae cogitur suscipere. Ad idem j. de noxa. l. noxali. & l. is qui, §. si praesens. & l. non solum. la ij. 3 & l. fi. † No. in ver. si vero, duos casus, in quibus dominus ad integram damni aestimationem tenetur, adeo vt facultatem nō habeat seruum pro noxa dare. Primo si falso negauerit, eum in suo dominio esse, & actor plene probauerit p testes vel aliter, dumtamen non per iuramentum, j. de noxa. l. si seruus depositus. §. si negauerit. Secundo si dolo fecerit, quominus in potestate sit eius, ꝙ declara, vt in l. de illo. & l. electio. §. j. & ij. eo. tit. Tertio adde, si seruus sciente domino & non prohibente, vel mandante eo deliquerit, vt j. de noxa. l. ij. & l. j. si fa. fur. 4 fec. dic. No. ex eo. in ver. sed si seruus. † ꝙ contra absentem & indefensum etiam si non latitet in causa noxali ad secundum decretum peruenitur, & idem dicimus in causa damni infecti, vt l. si finita. §. si forte. j. de dam. infec. licet in aliis causis regulariter sit contra. s. ꝙ absentia sine litigatione non inducat, vt perueniri possit ad secundum decretum, vt in l. Fulcinius, § j. ex q. cau. in pos. ea. & plene no. in l. ignorare nō debes, C. de resti. mi. Nota in fi. ex eo. ibi in bonis eius esse cęperit &c. 5 † ex missione in possessionem ex secundo decreto transfertur

fertur dominium in missum. Ad id j.de dam. infec. l.si finita, §.Iulianus.& l.prætoris officium,quod intellige verum,vbi is, contra quem facta est immissio, est dominus. Vbi autem ille non esset dominus,transfertur in immissum vsucapiendi potestas,vt l.& generaliter.j.de noxa.Probatur ex regula.l.claiubus.j.de contrah.emp.No.ex eo. ibidum dicit, ergo & actori actio &c.ꝙ vbicunque alicui id aufertur,propter quod ius sibi competēs erat extinctum,ibi actio ipsa resuscitatur, cum iam cessauerit extinctionis causa. Ad idem j.de iu. fis.l.deferre. §.si. cum l.seq.Glo.in princ.sui dic.t,ꝙ certus potest esse dominus, ꝙ seruus suus damnum non commisit. Hoc vere est falsum, quia negario per rerum naturam est improbabilis.c.cum ecclesia.de cau.pos.& proprie.l.actor asseuerat. de proba. l.eum qui.j.eo.tit.Sed dic,ꝙ dominus cert⁹ esse poterat eo casu,quo negatio ipsa erat loco & tempore coarctata,& per gl.in l.Pantonius.§.rei.j.de acqui.hære.& l.cum falsus.eo.ti.& l.operam. C.de contrah.& commit.stip.De negatoria coarctata loco habes in Auth.de hære.& falc.§.si vero absint. in ver. & vidisse. Bar.idem conclusit in l.j.§.ij.in ver.an vero. j.de itine. ac.pri.

6 Sed quæro,tu producis duos testes,† ꝙ seruus meus tibi damnum intulit tali die & loco, ego produco duos alios dicentes oppositum.Quibus standum sit?Videtur magis stādum duobus affirmantibus,ꝙ̄ mille negantibus. l.diem. §.si plures. de arbit.c.super hoc. de renun. Sed est contrarium, quia regula illa fallit in criminalibus. Ita est gl.81.dist. ꝙ standum est ma-

7 gis negantibus.Item † habeo gl.ꝙ confessio serui de facto proprio interrogati facit præiudicium cōtra dominum.l.interro. C.de quæst.& l.seruos.C.eo.tit.& l.quæro.§.fi.de ædil.edic. Et hoc maxime dic esse verū in causa noxali, in qua permaxime confessio serui p̄iudicat domino.Probatur sic, confessio serui in eo,ꝙ habet liberam peculij administrationē, domino præiudicat.l.seruus quod dotali.j.de iureiur. Sed in noxali seruus habet liberam facultatem præiudicandi domino. l.j.§.quod igitur.j.de vi & vi arma. ergo sequitur,ꝙ confessio serui est domino præiudicatiua.Sed id quod dicitur,ꝙ præiudicat, intellige in confessione vera,non ficta, quæ resultat ex contumacia ex non comparendo vt in c.si post præstitum. de confes. in vj. & l.de ætate.§.qui tacuit.j.de interrog.act. Et sic dico, ꝙ ficta contumacia domino non præiudicat.Insti. de noxalib. §.fina. Secundo probatur per regulam dicentem per omnia iura dicentia, ꝙ factum ab vno in iudicio alteri nocet. Hoc verum quando ille est præsens,non absens.l.qui repudiante.§.fina.& l.Papinianus,§.meminisse.j.de inoffi.test. l.si ideo.j de euic.in princ.& C.de pig.l præses & quod no.Bar.in l.cum filius, j.de verb.oblig.& l.eius qui delatorem.j.de iure fisci. Capio tertiā partem gl.quod confessio serui præiudicatiua domino potest per ipsum dominum reuocari probando errorem.vnde Doc. hanc gl.reddunt singularem,trahendo in argumentum ad filium.Ponatur ꝙ dicat statutum,si filius ex confessione sua fuerit in iudicio condemnatus,pater soluat,nunquid pater poterit illam reuocare.Dicas ꝙ sic,per istam glo singularem. Hoc procedit quādo sumus in his iudicijs,in quibus ex facto serui, vel filij potest patri,vel domino præiudicari in re pecuniaria, sed in pudore vel verecundia dic similiter,l.seruus. & l.sciendum. j. de publ. iud.l.si non defendantur. a contrario sensu. j.de pœ.& l.si cuiusdam.C.de accusa.De primo.l.non tantū. j.de app.De secundo.l.j.j.de lib.cau.

SVMMARIVM.

1 *Defensio hominis indiuidua est,item in indiuiduis non debet eadem res diuerso iure censeri.*

2 *Seruus & libertus vno eodemque delicto offendentes inæqualiter puniuntur.*

3 *Indiuiduum & diuiduum in quo differant in iure.*

LEX IIII. & V.

SI cum vno. Respectu cuiuscunque satisdationis præstandæ,defensio cuiusdam hominis dicitur indiuidua, & seruus in eadem causa sisti promissus,si liber fiat, non dicitur in eadem causa sisti quo ad iudicia capitalia, nisi eidē status libertatis fuerit implicitus.secus autem quo ad causas no-

1 xales.hoc dicit vsque ad finem.No.in l.si † cum vno.defensionem hominis fore indiuiduam.No.ex eo. quod in indiuiduis non debet eadem res diuerso iure censeri. Ad idem j.quemadmo. seruitu. amit.l.si communem.Nota tertio non esse audiendum dominum rei communis, si rem illam communem pro sua solum parte intendat defendere, quod intelligo verum,si res ipsa, cuius defensio suscipitur, est indiuisibilis vt homo, secus si sit res ipsa diuisa, quia tunc & pro parte tantum sua auditur quis volens defensionem suam suscipere, vt j.de nego.gest.l.si communes,j.de damno infecto. l.si plures, j.de aqua pluuia arcen.l.supra iter. §.Cassius. & ibi vide Bart. Ad huius l. declarationem. j. de noxa. l.si seruus communis.

2 Nota in l.si seruum. ibi, aliter de seruo &c. aliter puniri seruum,aliter liberum pro vno eodemque delicto. Ad idem j. de pœ.l.in seruorum. j. de incend. ruina & naufra. l. Pedius. Et an sit diuersitas in impositione pœnarum stante condemnatione delicti,puta,ꝙ aliter puniatur nobilis, ꝙ̄ ignobilis,aliter habens dignitatem vel officium, ꝙ̄ non habens, dic, vt plene no.Bar.j.de pę.l.quidam,& Bal.C.de summa trini.l.nemo. No.ex eo,ꝙ in impositione pęnę vr̄ considerari qualitas personæ,quæ adest tempore sn̄iæ,non autem illa, quæ aderat tempore delicti commissi,de quo dic,vt plene dicetur in gl.No.ex eo.in ver.ꝙ autem ad cęteras noxales causas. iunctis præcedentibus,ꝙ noxales actiones solum videntur competere pro priuatis delictis per seruos commissis,puta,damno,furto,vel iniuria quæquidem priuata sunt.j.de fur.l.si j.de pri.delic.l. fi.non autem si commissa sint ab eisdem delicta publica, puta,homicidium vel similia. Pro his enim non habet locum iste titulus, nec tit.de noxa.vt l.hæc stipulatio.de ver.obli. & l.si quis sit fugitiuus.§.noxas.j.de ædi. edic.Glo. quærit, de qua satisdatione loquatur ille tex.Allegatur & vult, ꝙ qui est in iudicio ratione suæ rei defendendæ non cogitur satisdare iudicatum solui,vnde tex.illum allegaui contra Barr.s.in l.sciendum. Dixit ipse ꝙ de iure antiquo non solum,qui alium defendebat,sed qui seipsum,tenebatur satisdare iudicatum solui,per.§.hodie. Insti.de satisd.Hic uero est casus in contrarium. Et si dicat quomodo respondet ad § hodie.Dic,ꝙ ibi loquitur tex. de iure antiquissimo Digesto.Sed de iure antiquo non compellitur. Ita est hic casus. Sed bene tex.est melior omnibus pro me in l.seruus plurium, alias si plurium seruus. §. qui alienum. j de noxalibus.

3 †De materia diuidui debes scire, ꝙ indiuiduum est illud, ꝙ diuisum nullam parit vtilitatem.Diuiduum vero, quod diuisum parit vtilitatem,de quo dic,vt in l. eadem.§.Cato. ff.de verbo. obliga Dicitur in l.si seruus efficitur liber non videtur in eadē causa stare.& sic videtur velle,ꝙ debeat inspici qualitas ferendæ sententiæ, non commissi delicti tempore, & soluit tribus modis.Vltima est melior,scilicet ꝙ l.j. de pę.in princi. loquitur de publicis,hic de priuatis delictis.Ista solutio non fuit visa bona Guliel.de Cu.quia l.debet intelligi secundum materiā.l. vt in l.imperator.de in diem addict.Sed hic titulus loquitur in delicto priuato,ergo tex.non debet intelligi de publico. Idcirco dicitur,ꝙ in publicis loquitur.l.illa, scilicet ꝙ inspiciatur tēpus ferendæ sententiæ. Sed hoc dictum videtur contra l. iniuriarum æstimatio.infra de iniur. vbi dicitur,ꝙ in materia, qua punitur priuatum delictum,inspicitur tempus delicti. Præterea neque glo.neque Guliel.videntur bene dicere. Bart. aliter hic, & in l. j. infra de pę. dixit dum quæritur quod tempus debeat attendi,ꝙ non debet fieri hæc differentia, sed aut loquimur in his criminibus,cū quibus pęna orta est & imposita a.l. & tunc inspicitur qualitas commissi delicti. Ita loquitur.l. j. de pę. Si vero loquimur in his, pro quibus puniendis reseruatur arbitrium iudicis,tunc loquitur.l.ista, scilicet ꝙ inspiciatur tempus ferendæ sententiæ. Sed hæc solutio videtur aperte contra. d.l. iniuriarum.Non est enim dubium,ꝙ pro commissa iniuria venit quis puniendus arbitrio iudicis.l. fi. j. de iniur. Item etiam si quæratur de punitione furti de iure Digest.l.iudicis committebat arbitrio, vt l.fi. infra de fur. Nunc accipe quodcunq; ex his superinuenies, ꝙ in his puniendis inspicitur tempus commissi delicti. De iniuria habes in d. l. iniuriarum æstimatio.de fur.l.si quis in seruitute. infra de fur. Vnde Bald. hic est in alia opin.dicens,quædam sunt delicta,ad quæ punienda requiritur status mutatio, tunc consideratur qualitas commissi delicti. Quædam vero sunt pœnę,quæ ad impositionem sui non desiderant status mutationem,vt homicidium. Tunc debes dicere,ꝙ aut consideratur rigor.l.scriptus,tunc habet locum.l.i.de pę.scilicet vt si iudex velit sequi.l.puniatur considerando tempus delicti,aut alias non vult sequi rigorem.l.scriptum, sed suo arbitrio vult variare,& tunc locum habet.l. scilicet vt possit in puniendo attendere qualitatem, quę inest tempore sententiæ, sed hoc est contra casum.l.j.§.i.j.ad Turp. vbi iudex nullo modo potest variare pœnas a.l.statutas. Rn̄.per l hodie.j de pę.& l.quid ergo.§.ex compromisso. j. de i. fam. & l. & si seuerior. & l.si Possidonium. C.de pœnis, quod hodie secus est ex iusta causa.Ex his soleo redarguere Bar.in l.si furiosum. C.qui testamen.vbi dicit,ꝙ debet mutari pœna propter superuenientem furorem, & ꝙ debeant publicari bona. Tamen licet furiosus non possit puniri,si deliquerit in furore,vel infans,vel furiosus. infra de pę. debet considerari tempus delicti, quando erat sanæ mentis,per ea quæ dicta sunt, per l.j.de pę. Nec potest hoc casu iudex variare pœnam,ne detur occasio furiosis ad delinquendum,qui potius sunt arcendi,vt l.diuus.s. de offic.præsid. In gl.l.fi.Pone ꝙ ex forma statuti conseruatores & similes aliter puniantur.ꝙ̄ priuati.Modo pone, quis est extractus de bussula non tamen ingressus palatium,ante ingressum cōmisit delictū an puniertur vt officialis, quia sperat esse cōseruator? Vr̄ ꝙ sic per hanc l.Item pone, ciuitas Paduana aliter punit exules, ꝙ̄ alios delinquentes. Modo pronunciatus erat quis exul,nec adhuc ciuitatem exiuerat,cōmisit delictū,an debeat puniri,vt exul,vel non.l.in seruorum.§.j.j.de pę.dicit ꝙ puniatur vt exul. De

De eo per quem fac. erit &c. Rub.

¶ Glossa rub. in vltima differentia vult, ꝙ titulus loquatur de impediente venire ad iudicium rei conuentũ post præstitã satisdationem, in hoc male loquitur. Nam siue ante, siue post locum habet. l. fi. in prin. j̃. eo. Secundo vult, ꝙ ex ordine tit. bonum est argumentum. Cy. allegat hanc glo. in l. ij. C. de confirma. tut. Bar. ad idem j̃. eo. tit. Alibi in l. idem Labeo. j̃. re. amo. Item an bonum sit argumentum. De hoc dixi alibi. Sequitur l. i. igitur vlterius non sequor, quia tempus non habeo, nec in scribendo volo tempus meum amittere. Et est lectura fontis sui monarchę legum, ac Canon. D. Lud. Pontani de Vrbe in voce recollecta per subtilissimum iuuenem Do. Io. de Reate. Si quid igitur incongruum erit, potius scriptori, quam Doctori imputetur.

SVMMARIVM.

1. *Dolum committere per se, vel per alium, indifferens est, & æqualiter in materia pœnali reputatur.*
2. *Proprijs manibus aliquid facere, & alteri mandare faciendum an, & in quo differant.*
3. *Dolus mandantis, non bona fides exequentis est in delictis inspiciendus.*
4. *Credulitas non debet esse leuis, sed moderata, & quando, & quibus credendum sit, vel non.*

LEX I. & II.

Quissimum. Puniri debet dolus illius, per quem ita factum est, vt in iudicio vocatus sistere non possit, siue hoc sit factũ per se, siue per aliũ eius madato, aut rogatu. Nec vr̃ eius interesse, qui aduersus actionẽ est tutus exceptione. Pluribus vero impedientibus quem iudicio sisti, si vnus ob id soluat, cæteri liberantur. Et dn̄s ex delicto serui tenetur noxali, si eo ignorante illud commiserit, secus aũt si sciente r. h. d. vsq; ad l. ex hoc edicto. No. in §. fecisse. 1 verba edicti huiusmodi † comprehendere tam per se impediẽtem, q̃ per alium. Vnde siue faciens siue fieri mandans sub eisdem verbis comprahẽditur. Et hoc est ex eo, quia p̃missa verba sunt scripta in rem, secus vero si verba. l. dirigerentur in personam, Si quis fecerit &c. quia tunc non includitur sub illis verbis, fieri faciens, nisi exprimatur, vt s̃. ne quis eum qui. l. si per aliũ. Et probatur hæc distinctio. j̃. de adult. l. hæc verba. qđ vi, aut clam. l. at qui aliter. §. fi. Et habetur pulchre per Bart. in l. si is qui pro emp. j̃. de vsucap. & l. non solum. §. si mãdato. & l. sed si vnus. §. seruus. j̃. de iniur. & in c. mulieres. j̃. de senten. ex per. &c. No. ex eo. aliud esse proprijs manibus aliquid facere, aliud mandare faciendum. Ad idem. C. de ero. mil. an. l. per hanc. l. 12. & j̃. ali. tangam. No. ex eo. tertio, ꝙ ad hoc, vt mandans quid illicitum fieri ex illo secuto puniatur, non requirit eum, cui mandatur, scire se hoc illicite facere. Ad idem. l. si is qui rem. §. si in Titium. No. in §. dolum. hunc tit. locum hr̃e & si solo verbo absq; violentiæ illatione est præstitum impedimentum quominus quis ad iudicium possit accedere. No. ex eo. non debere quem nimis credulum esse. Sibi. n. persæpe imputatur. qui nimis est credulus, qñ autẽ hoc imputetur & qñ non, dic, vt plene no. gl. Can. 23. q. 4. q̃ magnum. & in c. propoluit. extra, de coniu. ser. & j̃. plene ponam. No. in §. si reus. ad interesse illum non posse agere, qui cõuentus põt se exceptione tueri, quia sic non põt agere, vt liberet, vt l. j. vt in pos. lega. §. si debitori. No. in §. si plures. ꝙ desinente interesse desinit actio competere, quod dicam plene in tit. prox. l. qui aũt. §. illud. No. in §. & hęredi. in fi. non conueniens fore hæredem ex dolo defuncti lucrari, & ab hæredibus sunt turpia lucra defunctorum extorquenda, vt j̃. de do. in hæredem. de sepul. c. vlt. & 2 de rapt. c. in literis. Adde ad gl. duo. s. ꝙ † diuersa sunt, quid proprijs manibus fieri, & alteri mandare faciendũ. Ex hoc arguit ad vnum. Statutum dicit, si quis proprijs manibus fecerit homicidium, puniatur pęna capitis, alteri mãdauit, an teneatur? Ista glos. vr̃ facere ꝙ sic. Sed ꝯrium est veritas per hunc tex. Ad idem. l. j. §. ne autem. C. de caduc. tol. Item & an qui mandat, teneatur vere, vel ficte mandati. Item si constitutio dicat, si quis aliquem sic vulnerauerit, puniatur pœna mille, nunquid si mãdauerit punietur? Dic ꝙ verba personaliter mandata nõ includunt fieri mandantem, vt in cle j. in verbo publice & per 3 sonaliter. de vi. & honest. cle. In gl. op. ad id quod dicitur † ꝙ in delictis inspiciuntur scientia & dolus mandantis, non bona fides facientis. Item in aditione hæreditatis inspicitur volũtas eius, qui hæreditatem adiuit. l. cum quid. §. fin. de acquir. hæred. Quid in contractibus si dominus mandat rem, quam scit furto subtractam, emi, omnes vero ignorant, an tunc inspiciatur serui, vel domini voluntas, vide l. in huiusmodi. j̃. de cõtrahen. empt. & l. cum mancipium. j̃. de ædil. edic. In glo. super 4 ver. quamuis. Hæc gl tractat † an quis debeat faciliter credere, Et ideo an quis delinquat in credendo? Dic, ꝙ aliquãdo latam culpam committat, si credat aliquid in præiudicium eius, qui aliquid noui dicit. Et dicẽdum est hoc casu, ꝙ sic, hoc probatur ex l. j. §. fi. quæ alias incipit, quæsitum. j̃. quando ac. de pecu. est anna. & ex l. j. ver. cæterum. iuncta gl. in verbo, illuceat. j̃. de vẽtre inspicien. Et ex hoc vide quod dixit Barto. in l. non fatetur. de confes. & l. error. C. de iur. & facti igno. Aliquando quæritur, an debeam credere in præiudicium tertij, & tali casu dico, ꝙ non pecco, si non credo. Tex. est in l. iij. ver. si se. j̃. de in rem ver. in l. si id. j̃. quod fal. tuto. autho. sed tamen id verum, nisi aliquis nobilis homo illud tale referret. Glo. est in l. Titio fundus. j̃. de cond. & demonst. Aliquando quæritur, an debeã credere id, quod mihi dicitur, in iuris præiudicium. Tali casu dic, ꝙ non debeo credere, & non pecco si non credo. l. si quis inficiatus. j̃. deposi. si tamen credat est in culpa, non tamen est in dolo, nec in culpa, si ab aliquo bono viro dicatur, per gl. in d. l. Titio. Dy. Cano. nobilissimus, ex hoc tex. argumentum sumpsit, & hæc est theorica, ex qua inferre possumus ad multa. Et primo quæro, dicit aliquis se esse iudicem delegatum, & ita citat, nunquid ei creditur? Dic ꝙ non. Nam oportet, ꝙ copia ipsius literæ tradatur, vt in c. præterea. extra, de dilat. Vnde dixit gl. in c. si episcopus. in q. 2. quod, vbi in citatorio non interseritur tenor commissionis, non valet citatio. Idem probatur in l. j. C. de man. prin. Item si delegatus mãdauit alicui iudici adijciendo, ꝙ habeatur in id pro delegato, nõ est credendum, nisi fiat ostensio. c. cum in iure. de offi. deleg. Quæro quid in nuncio, qui me citat, vt debeam comparere, dicenti se habere mãdatum, an debeam credere? Bart. hanc posuit in l. prælationis. C. de col. fund. fisc. lib. 11. & in extrauagan. ad reprimendam. in vers. per nuncium. Ex his dictis possumus colligere multa, scilicet quòd aut loquimur in nuncio ordinarij, quo casu cõclusio est, quòd non tenetur quis credere, nisi ostẽdat literas. alleg. c. prudentiam. extra de offic. delega. in ver. nuncium, vel executorem literatorie destinatum, intellige, nisi quis esset nouiter assumptus, tali casu ei credendum est æquiparando arbitrum delegato. l. sed interpellarum. §. primo, infra de arbit. in vers. per nuncium vel epistolam. Si autem loquimur in ordinario, tali casu dicendum est, ꝙ aut iste cursor citat solũ verbo & isto casu credendũ est. d. l. sed si interpellatur. Aut vult executionem de facto facere, tunc non debet credi sine literis, licet de consuetudine seruetur ꝯrium. Ita probatur in l. ꝯrium. C. de iure fis. lib. 10. & d. l. prælationis. Et limita per ea, quæ infra dicentur, qm̃ aliquis in prouincia sibi subdita sit notus, debet ei credi. Secus si executio fit vbi quis esset incognitus, vt auth. de collato. §. cos. Item limita nisi velit verbo citare aliq̃ illustrem personam, tunc nõ creditur ei sine literis. l. quoties. C. de dignita. lib. 12. & l. fi. C. de prin. agen. in reb. eo. lib. Nunc quæro, an quis credere teneatur nuncio se quid fecisse referẽti, quod iudex mandauit? In hoc similiter dic, ꝙ aliqñ quęrit, an teneatur aliquis credere id quod dependet ex facto pio & ex cõmissione sua. Et dic ꝙ sic. extra, de ap. c. cũ parati & gl. 7. dist. proposuisti, per l. iij. l. omnes. §. si vero apparitor. C. de epi. & cle. Aliqñ quæritur, an debeat credi id, qđ depẽdet ex facto alterius, & tunc aut in rebus minimis & creditur. l. magis putn. §. illud. j̃. de rebus eor. per gl. si in magnis rebus, & tunc sibi plene non credit, sed iudex accipiet ex relatione informationẽ. l. diuus. la. ij. j̃ de cust. reo. l. j. j̃. de decur. lib 11. & l. ea quidẽ. C. de accu. l. j. §. & sane. s̃. de off. præfec. vrb. Et hæc dixit Bart. in d. extrauag. ad reprimendũ. Itẽ quæro, an quis teneatur credere parti, cui cõmissum est per iudicem, vt citet aduersariũ? Primo suppone, ꝙ citatio possit parti committi. l. si vt proponis. C. qũo & qñ iud. l. eũ qui. §. si epistolã. j̃. de fur. d. Ant. dixit, ꝙ non teneatur quis credere, per Spe. in tit. de app. §. qualiter. Tu limita, nisi pars accedat ad citandũ cum literis, quia tunc credendũ est. l. j. §. hoc autem senatus. j̃. de ser. fug. Sed nunquid aduersario credendum sit referenti se citasse? Dic ꝙ non. Ita dixit Bal. in d. l. si vt proponis. Ego intelligo 3. q. 3. in cap. testis. ver. item testis. in ver. executoribus. Sequitur videre, an credẽdum sit ei, qui dicit se ambasiatorem, non tñ habet literas testimoniales. In hoc Bar. singulariter transit in d. l. prælatio, & dixit ꝙ non, per illum tex. Fallit, nisi excellentia dignitatis personæ suadeat contrarium, vt d. can. nobilissimus. Item pone, quis dicit se legatum sedis apostolicæ, non tamen habet literas, an sibi credatur. Can. post Spe. in tit. de lega. §. superest. & in l. si publicanus. §. j. j̃. de public. dicunt ꝙ sic. Nos videmus habere tex. in l. j. C. de superind. li. 10. ubi loquitur tex de præfe. præto. cui æquiparatur Cardinalis, vt in c. 2. de off. del. li. 6. & in c. j. de off. præfec. præto. Et sic videtur ꝙ non sit credendũ Cardinali. Hanc l. j. de superind. alleg. gl. in c. cũ olim essemus apud Perusium constituti. extra. de priuile. Item dicit quis se procuratorẽ tutorẽ & curatorẽ, & tanquam procurator, & tu

tor, & curator petit, an sibi credatur absque eo, ꝙ doceat de mandato? Dic ꝙ non.l.si quis inficiatus ꝗ.depositi. Verum est tñ ꝙ hoc latius discussi in l.j.§.nunciatio.& l.non solum.§.morte.de ope.no.nun.infra post Bart. Item quidam, qui vendidit pannum, dixit venditori.dabis illi qui tibi manum tanget. An debeat credere illi qui sibi hoc signum fecerit. Habes in l.si qs vxori.§.apud Labeonem.ꝗ.de furt.vbi dicit iurisconsultus, ꝙ si emero frumenta in genere, ꝙ dentur illi, qui tale signum fecerit, dando illi non liberabitur.secus esset si consisteret res in specie, puta emi tres vlnas panni talis remota petia, & sic est ef fecta species.l.argentum.ꝗ.commod. Item dicit se quis procuratorem Titii in recipiendo pecunias mutuo: quidam, quia intendit illum ad hunc actum constitutum ex communi fama, dedit ei pecunias hodie mutuo, an excusetur, posito ꝙ sit falsus procurator? Dic, ꝙ si solitus sit & fuerit esse Titij procurator, & solitus fuerit recipere. Item si deponatur per aliquos, ꝙ dominus sciuerit, vt l.Titianus.ꝗ.quod cum eo.& l.sed Iulianus.§.quanquam.ꝗ.ad Maced.tunc si scire dicatur, non est dubium, quin dominus teneatur, vt in l.si remunerandi.§.passus.ꝗ.mand. Si autem non apparebat in publico, sed ex secreto, excusatur. Item seruus accepit pecunias mutuo a Titio nomine domini, & dicit se velle conuertere in domini vtilitatẽ, an creditor teneatur credere, & an debeat esse solicitus, vt cõuertatur in domini vtilitatem? Dicas, ꝙ non est credendum, sed debet esse solicitus, vt conuertatur in domini vtilitatem, per tex.in l.quatenus.in §.sed si sic.ꝗ.de in rem vers.Quid autẽ sit in alio procuratore, qui accepit pecunias mutuo dicens se conuertere in vtilitatem domini ex alia causa, an sibi credendum sit? Dic ꝙ stante qualitate rei, quæ indigeat reparatione, item stante loco aperto ad reparationem, vt in l.si.ꝗ.de exerc. Dic ꝙ iuste creditur sibi. qui textus inducitur in simili in l.ciuitas.si cer.pet.& in auth.hoc ius.C.de sacrosan.eccl. Item venit ad me quis petens mutuo centum, quidam mihi illũ commendat, ꝙ est fide digna persona. An ei sit credendum? Dic ꝙ sic, si commendans dolo non commendauit. l.eleganter.§ si.cum l.seq ꝗ.de dolo.& l.si vero non remunerandi.§.si quis mãdauerit.ꝗ.man. Bene facit l.quicunque.§.idem Labeo.& §.sed & cum tullo.ꝗ.de instit. Et no.Bal.in l.ex fideiusso.& l.Lucius. Item si quidam scribit amico suo in studio manenti, ꝙ talis amicus suus est idoneus, an teneatur? Dic, vt in l.si.C.qd cum eo.& in l.si vero non remunerandi.§.cum quidam.ꝗ.mand. extra.de instit c.cum venissent. Est etiam de illo quæstio, qui melius vendit equum, dicit ꝙ facit mirabilia, si ita non reperitur, an teneatur.l.ea quæ commendam.ꝗ.de contrah.empt. & l.sciendum.& l.si quis vendi.ꝗ de ædi.edic.& l.quod venditor.de dolo. Item iusta credulitas est, quam quis adhibet scripturę. Dicit statutum bannitos impune occidi.reperitur quędam scriptum, qui non erat bannitus, an credetur? Habes.l.de ætate.§.ex causa.ꝗ.de interrog.act.& l.si quis.ꝗ.de ædi.edi.Bar. in l.pe.& fi.ꝗ.de adul.& l.si quis fugitiuus.§.apud Iul. infra de interrog.ac. Item an iuste quis credat alicui propter habitum, puta, vt militem, vel iudicem. Habes in cap.si iudex laicus. de senten.excommun.in 6.& l.apud Labeonem.§.si quis virginem.ꝗ.de iniuriis. Item an iuste credatur alicui mercatori propter signum, habes in authen.dos data. C.de don.ante nupt.l. stigmata.de fabricen.lib.11.l.ij.de ser.fug. Bene facit l.decernimus.de aqueduc.lib.11. Pone, ꝙ scholares pro rebus, quas portant causa studii, non soluunt gabellam de iure communi, nec statutorum. Dum transit quis dicit se scholarem, publicanus sibi non credit, an credendum sit? Dic ꝙ sic, per gl.sing.in l.præsenti.de censi.stante habitu & qualitate rei. Item de rebus, quas quis portat gratia vsus personę, vt l.in lege censoria, infra de verb.signi.in l.si publicanus.infra de publ. Modo capitaneus, vt nõ soluat gabellam, facit literam testimonialem, ꝙ talis portat res talis ad vsum campi, an credendum sit? Habes in d.l.si publicanus.§.i.ꝙ sic. Item an sit credendum literis testimonialibus pro tabellione, plene habetur in d.l.si publicanus.& l.si qua.C.de episco.& cleri & Bar.in d.l.si procurator absentem.infra de procur.& gl.in l.pacta nouissima. C. de pac.Canon.in c.post cessionem.de probatur. item est communis fama si duo dicãt, ꝙ maritus meus est mortuus, an credatur. Habes in authen.hodie.C.de diuor.& l.j.§.vxor.infra de adul.No.in l.fi.ibi eo mortuo.infra de hære.insti.Canon.in c. si præsentia. infra de spon.& c.dominus.de secund.nupt.in c. quoniam frequenter, vt li.non contest. Item est communis fama quem esse excommunicatum, an iuste credatur, vt iusta sequatur euitatio. Habes in c.cum discendens. in ver.sed quęstionem.extra de senten.excommun. Item an ipsemet credere debeat esse excommunicatum, quia in dubijs eligenda est via dulcior, & animæ fauorabilior, credere non debet. Casus est in cap.illud. extra, de cleri.excommun. Glos.ordin.11.quęstio 3.cap.si quis laicus. Vltimo an credendum sit verbis principis. Habes in cap. si papa. de priuileg. in 6.& de probatio. capit.literas.

SVMMARIVM.

1 *Pluribus idem deben'ibus, an vno soluente cæteri liberentur.*
2 *Rei legatæ dominium ad legatarium a die aditionis hæreditatis transire qualiter sit intelligendum.*
3 *Hæres dicitur iniuste, per hæredem acquisita possidere, quæ propter ea iuste repetuntur.*
4 *Dolus tertij dans causam præscriptioni an illam annullet.*
5 *Titulus vsucapionis lucratiuus est, non onerosus.*
6 *Præscriptionum, alia fauorabilis, alia mista, alia odiosa, alia de sui natura currens, & cuius fiunt naturæ.*

LEX III.

EX hoc edicto. Contra impedientem quem ad iudicium vocatum accedere, cuius facto vocatus extitit liberatus, datur actio ad interesse, qui si soluendo nõ fuerit, prima actio præscripta aduersus debitorẽ restituitur. h. d. 1 in gl.vsque ad §.si plures ꝗ.eo.l.j. Cum quæritur, †an cum plures delinquunt vno soluente pœnam omnes liberentur. Dic, ꝙ aut loquimur in delicto, ex cuius perpetratione id, quod venit soluendum, est pęna ex vtraque parte, tam recipientis, ꝗ soluentis, & tunc aut omnes delinquentes includũtur sub nomine collectiuo, puta omnes serui vnius domus iuerũt ad delinquendum, & tali casu dic, vt in l.familia.ꝗ.de iurisd.omn. iud.& infra eo.l.j.si fa.fur.fec.dic. Aut omnes delinquẽtes sub eodem nomine sunt diuersarum familiarum, & diuersarum vniuersitatum, tali casu, ꝙ pœna ab vno soluta non hẽt alios liberare, habes per tex. in l. item Mella.§.si plures. ad legem Aquil.& l.si quis.§.si.cum l.seq.ꝗ.de iurisd.omn.iud.& l.vulgaris.§.si duo.infra de fur.& l.si plures.infra arbo.fur.cęsa.& qđ no.in l.si in rixa.infra de sicar. Fallit istud duobus casibus. Primo vbi contra delinquentes intentatur actio pœnalis non a principio, sed ex post facto.l.si cum exceptione.§.si.infra quod metus causa. Item vbi plures delinquunt vt officiales in officio. quia vno soluente alter liberatur. l.si multi.ff.de publica. l.tres tutores.vers.sed si ipsi.ff.de administ.tutor.& l.magistratus.infra de ma.conue. Exemplum, tres iudices dederunt iniquam sententiam, ex forma statuti tenentur ad pœnam mille. Aliquando committitur delictum vnum circa id, ꝙ venit soluendum, ex parte soluentis est pœna, ex parte recipiẽtis est interesse. Tunc aut plures delinquunt communicato adinuicem consilio, vnus soluuo omnes a pœna liberat, casus est singularis in l.semper.§.si in sepulchro.l.respon.infra quod vi aut clam.aut non delinquunt cõicato consilio, sed vnusquisq; suo animi motu, & tunc dicendum, ꝙ aut omnes delinquũt vno tempore, & solutio vnius omnes liberat à pœna. Item habes casum hic.& in l.iii.infra de his qui deie.vel effu. Aut omnes isti ex interuallo delinquunt.non eodem tempore, & solutio vnius alios non liberat. Sed pone casum pulchrum. Scis ꝙ de iure communi, & ex forma statutorũ diuersa est pœna vulnerantium.accidit, ꝙ vnus ciuis vulnerauit quendam Saccõmanum, dubitabatur de morte vulnerati, quod remediũ erat, vt vulnerans liberaretur a pœna? Dic, ꝙ remedium erat, vt haberet alium, qui eundem occideret per d.l.item Mella.versi. item Celsus.infra ad leg.Aquil. Præmissa procedunt eo casu, quo plures tenentur ad pœnam ex delicto per seipsos perpetrato. Sed quando plures tenentur ad pœnam iuncto delicto aliorum, puta ex forma statuti, si homines castri, in quo committitur malum, non capiunt malefactorem, teneantur ad centum, deliquerunt, quia non ceperunt, & sic veniant puniẽdi ex eorum negligentia iũcto delicto eius, qui occidit, an liberentur facta occisione per vnum? Dic, ꝙ hoc casu non considerãtur plures pœnæ, sed vna, a qua vno soluente, omnes sunt liberati.l.si cum exhibuissent.§.si.infra de publ. Et ita terminauit Dy. per illos tex.prout refert Bart. in l.ex mal.§.is quoque. de act.& obl.& Bald.in l.j.C.de condic.fur. Adde ad prædicta duos tex.l.qui re commodata.§.vlt.infra de fur.l.j.præalleg.C. de cond.fur. Gl.fin.est singularis, ad vnum, debes scire primo, 2 † ꝙ rei legatæ dominium transit ad legatarium a die aditionis hęreditatis.l.si tibi homo.§.cum seruus.de lega.j.& l.a Titio.de fur. Secundo suppono, ꝙ ista regula procedit, qñ res legatur testatoris. Nam si res hæredis legaretur, eius dñium in legatarium non transit. Gl.in l.Papinianus.infra de serui. Pro quo duo tex.in l.magis puto.§.i.l.si fundus.de reb.eo.l.si quis inquilinum.de leg.j.licet glos.aliud voluerit.C.commu.de le. l.ij. Ista regula limitatur per hanc gl.s.id verum est, vbi tempore legati hæres ipse erat dñs, sed vbi ex post facto hæres est effectus dñs, tunc rei legatæ dñium transit ad hæredem id, quod habet nomine dñi.l.hæredẽ.de ver.sig. Item no.hanc gl.Ang. 3 ad hæredes mortui, †ꝙ aduersus eos agi potest ꝓ ea pecunia, quæ ad eos peruenit de recepto pro aliquo occidendo, sed mi ror. Nam turpia lucra ab hæredibus non sunt extorquenda in l.hæredem.de calum.sed applicatur fisco.l.Lucius.infra de iure fis. Bene facit.l.Plautius.de his qui.vt indign. No.ex hac.l. actionem ex hoc edicto nascentem vocari in factum, sicut & actio

actio descendens ex edicto.ſ.ne quis eum qui.l.ſi per alium.§.nec mirum, qm̄ vbi prætorium dicit poſſe agi, non tñ nominatim actionē deſignat, ex eo iure prætorio in dubio ſemper oritur actio in factum, vt j.de præſcrip. ver.l.quoties.& pleneno.per gl.magiſt.Inſti.de interd. §.fi. Secus vero eſt in iure ciuili, vbi enim illud dicit agi poſſe, nec ſpecifice decreta actio ne prouidet, ex illo tunc oritur actio, quæ vocatur cōdictio ex l.vt j.de condic.ex lege.l.vnica. No.ex eo.in verſ.quanti. hanc actionem agenti ad intereſſe competere. Simile in reo, vt l.j.ſ. eo.§.ſi reus. No.in verſi.in quo iudicio ſm vnum intellectum vſucapionem, ſeu longi temporis præſcriptionem non interrumpi ſola citatione, vel extraiudiciali denunciatione ſm aliū ɔcordat ad hunc ſm.j.de vſucap.pro empt.l.alienam. & C.de anna.excep.l.vt perfectius.per locum a ſpeciali. No.in verſic.

4 plane & ſi is. tria, primum † ꝙ dolus tertij dans cauſam præſcriptioni illam non facit nullam, nec ipſo iure, nec in effectu, niſi in ſubſiduum, hoc eſt iplo doloſo non exiſtente ſoluēdo. No. ſecundo, ꝙ cum ex dolo tertij quid ego conſequor, in ipſum doloſum damnificato pro pęnis datur actio, quo nō exiſtente ſoluendo, datur in me. Ad quod vide.l.j. C. ſi ven.pign. agatur.l.eleganter.§.ſi dolo.& l.plane.la ij.§.j.de leg.j.No.tertio in verſ.lucrum.iunctis verbis ſuperioribus, qui dolo.quòd

5 †titulus vſucapio.dicatur titulus lucratiuus, non aūt oneroſus ꝙ bene no. No.gl.in l.fi. C.de edic.di.Adria.toll.declarantem

6 †quæ dicatur pręſcriptio fauorabilis, miſta, & odioſa, & ſui natura currens. Gl.in hac l.opponit de l.cum notiſſi. de præſcr. xxx.ann.vbi quæritur, & videtur ꝙ per citationem actio tpalis efficiatur perpetua. Item op. de l.in conſtitutionibus.j.de act. & oblig. vbi citatus actionem alias non tranſitoriam facit ad hæredes tranſire. Ad declarationem ſunt duo neceſſaria. Primo quomodo actiones illę interrumpuntur, ſecundo quomodo actiones perpetuētur. Circa primum dic, ꝙ aut loquimur in materia ciuili, aut in materia criminali. Primum membrū ſubdiuide in quatuor .ſ. ꝙ aliqñ loquimur in præſcriptione odioſa, & tali caſu dicendum, ꝙ iſta interrumpitur per citationem.l.cum notiſſimi.& l.ſicut.de præſcrip. xxx.ann. Sed quid ſit interrumpere? declaro. Pone, habes actionem mutui cōtra me, & ſtas, per xxx.ann. ꝙ a me non petis, iſto tempore poteſt interrumpi. Nam ſi in vltima die faciam te citari ad iudiciū, iſta citatio interrumpit iſtam præſcriptionem, adeo ꝙ de nouo oportet te incipere præſcribere. Hic eſt dubium ſi ad hoc, vt interrumpatur præſcriptio.xxx.an.ſit neceſſarium, vt in ipſa citatione interſeratur copia libelli? Dic ꝙ regulariter no.per gl.ord.in d.l.ſicut.& in l.executorem. Fallit in duobus caſibus, Primus in l.fi. C.de duo.re.in tex.ibi vel ex libello, ſecundus in l.fi.C.de anna.exce. Quædam eſt præſcriptio miſta.xx.vel xxx. ann.& iſta interrumpitur per lit.cont.l.j. C.de præſcr.lon.tēp. & l.more litis.C. de rei vend. Et ecce ſi bona fide & iuſto titulo poſſides rem meam immobilem requiritur litis conteſtatio per præcedentem affirmationem, & ſubſequentem reſpōſionem. Eſt hic vnum dubium, ponatur ꝙ litis conteſtatio eſt facta, non curo vlterius procedere in lite, an illa pręſcriptio ſit interrupta? Dic, aut non proſequor ex eo, ꝙ caſus fortuitus ſuperuenit, & tali caſu inducit interruptionem.l.fi. C.de præſcr. xxx.an.& l.j.in ver.fi.de præſcr.lon.temp. Aut non proſequor quia volo & poſſim, tali caſu ſola litis conteſtatio non interrūpit præſcriptionem, per gl.ſing.16.q.3.in c.placuit. el ij. Bal.in l.nam & ſi parentibus.§.hæredi.j.de inoffi.teſta. Quædam eſt pſcriptio fauorabilis, videlicet vſucapio triennii, & in iſta dic, ꝙ aut quæris de interruptione ipſo iure, aut de interrnptione cum effectu poſt litis conteſtationem.l.ſi poſt acceptum. j.de rei vend.l.ij.in fi.j.de vſucap. pro emp. Ad declarationem vide l.Iulianus.§ quæſitum.ver.proinde.j.ad exhi. Quædam eſt præſcriprio ſua natura currens, & iſta interrumpitur per litis conteſtationem.l.ij.quan.li.pri. Eſt & aliud.ſ.quid in præſcrip. ſtatutariis qūo interrumpatur. Bar.ponit hic, & in d.l.ij. in fi.j. pro emp.& in l.omnibus.de act.& obl. Tu dic, ꝙ præſcriptiones ſtatutariæ interrumpuntur quemadmodum præſcriptiones iuris ciuilis, in quorum locum ſubrogātur, ſed illa præſcriptio ſtatutaria & ſurrogata in locum præſcript.xx.an.inductæ de iure ciuili.primo per Bal.in l.ſuperuacuam. C.de temp.in integ.reſtit.& in c.j.quo tempo.mil.in vſib.feud. Secundo per tex.qui dicit, quod tempus vnum ſurrogatum in locum alterius ſortiatur naturam eius, in cuius loco ſurrogatur. De tempore dic in l.in contractibus, ibi biennium. C.de non numer. pec. Hæc procedunt in præſcriptione actionis ciuilis in pecuniis, & contra præſentem fienda in loco iudicii. Si vero quæritur qualiter interrumpatur contra eum, contra quem non poteſt agi vel contra abſentem? Dic ſecundum modum traditū in l.vt perfectius.C.de anna.exceptio.quam limita ſm gl.in l. cum hæreditas. la ij.j.ad Treb. Sed aduerte quia cum dixi, ꝙ præſcriptio miſta interrumpitur per litis conteſtationem, pone ꝙ citaui, & non vult comparere, quod erit remedium. Dic, ꝙ citatio fiet tot vicibus, ꝙ cum conſtituam in contumacia, per caſum ſingularem. l.ſi eum. §. qui iniuriarū.in fi.j.ſi quis cau. Item in eo quod dixit, ꝙ citatio interrūpit præſcriptionē, intellige ſi eſt valida. Nam inualida minime. c.non præſtat. de reg.iur.in 6.l.ſi pater. C.ne de ſta.defunc. & ſimiliter intellige de lite. Item attende, quod in omnibus caſibus, in quibus dixi, ꝙ præſcriptio interrumpitur per litis conteſtationem, eodem modo interrumpitur per libellum principi datum. l. j. C.quando prin.li. Sed quæro, nunquid habeat locum in libello, qui datur præfecto prætorio. Dicas ꝙ non, per caſum ſingularem in l.i.C.de off.præfect.præto. Nunc qualiter interrumpatur, præſcripto aduerſus criminales actiones. Videndū hoc remiſſiue per Bar.in l.accuſaturus.j.de adul. Bal.hic & d. l.Seruiana. quando li.prin. Ego diſcuſſi in l.naturaliter. j. de vſuc. Canon.in c illud.de præſcript.

SVMMARIVM.

1 *Dolus poteſt etiam in iudicijs cum dolo compenſari.*
2 *Impediens acceſſum iudicialem, ea ſententia tenetur, qua conuentus veniebat condemnandus.*
3 *Impeditus venire in iudicium an ad intereſſe conuenientis teneatur.*

§.Sed & ſi ſtipulator. Si tam agens quòd conuentus ad iudicium per diuerſos impediatur accedere, ambo cōtra impedientes actionem habent, & dolus cum dolo compenſatur, & contra impedientem experiri poteſt per actionem ad veram ſummam, licet interuenerit fideiuſſoris obligatio de minori. hoc dicit vſ. que ad fi. No.in §.ſed ſi ſtipulator. dolum† actoris compenſari cum dolo rei. Ad idem.j.de dolo.l.ſi duo, & dicam ī gl. quā vide. Notab.& dicit gl.ꝙ ſi agens aduerſum me calumnioſe, tenetur tanquam de calumnia ita, vt licite ipſe poſſim vti vna contra aliam, & fraudem fraude repellere, ita dicit illa gl.quā ſemper allegant Canon.in c.cupientes.in ver.malignantium. de ele.lib.6. Pro quo ſoleo allegare tex.de leg.2.l.cum pater. §.

2 Titio. no. † in §.ſi a fideiuſſore. ꝙ verum intereſſe agentis aduerſum impedientem reum ad iudicium accedere non eſt aliud, quam id, in quo ipſe reus fuerit condemnatus agens condemnatus fuiſſet, ſi ad iudicium perſeuerans acceſſiſſet. No. ex eo. ꝙ verum intereſſe agentis non minuitur propter minoris ſummæ promiſſionem ſibi a fideiuſſore de iudicio ſiſti præſtitam. In gl.quæ incipit, qualiter facit hoc. Glo.j. ꝙ reus impeditus non videtur teneri ad pęnam, quia compa-

3 rere non potuit: †dum enim quæritur, an impedimēto præſtito reus poſſit conueniri ad intereſſe; Dic, ꝙ ſi fuit præſtitum a magiſtratu, & excuſatur a pœna, quia iuſtum fuit. Si autē per aliquam perſonam particularem ratione odii, non excuſatur, quia iniuſtum vt l.ij.in fi.cum.l.ſeq.ſi quis cau. Nunc ad propoſitum ſi volumus pręſupponere, ꝙ actor poſſit agere ad intereſſe contra ipſum reum impeditum, intelligendum eſt de eo impedimento, quod non excuſet. Ad ſecundum op.de lege, arb. & l.ii.in fi.ſ.ſi quis in ius voc. poteſt reſponderi, ꝙ intereſſe tale fuerit, quia ſi ad iudicium veniſſet propter expenſas iam factas, nō haberet iterum facere. Ex hoc notetis quod ſit intereſſe, quod poteſt reus petere. Dic, ꝙ duplex. Primum id, quod reus poteſt petere ab impediente, vt l.iii.j.tit.proxi. Secundū eſt illud, quod petit reus in expenſis iam factis propter impedimentum. Secundum opin. Doct.hic gl.dicen.pœnam compenſari cum pœna Ang.hic inducit ad quęſtionem, fecimus ambo inuicem concordiam cum pœna, ꝙ ſi quis fregerit &c. vterq; fregit, an vnus ab altero pœnam petere poterit. Glo.iſta facit ꝙ non, ſed ſane intellige.ſ.ꝙ hoc procedat eo caſu, quo dubium eſt quis primo offenſam fecerit, quia tunc pęna confunditur. Tex.eſt optimus in l.ſcientiam. § cum inſtrumenta.j.ad leg.Aqui. Bene facit.l.cum pater. §.libertus.de lega.ij. Idem Bar.in l.ſi ſeruum.§.ſequitur.de verb.oblig.& l.is ſi arietes.ſi quadru.paupe.feciſ.dic. Vbi autem certum eſſet qs primo offenſam commiſerit, tali caſu ille in pœnam incidit, qui pacem primo fregit, per tex.l.cū per.§.fi.j.de reg.iur. Hoc intellige vbi ex fractura pacis pœna venit applicanda ipſi parti. Si autem veniret applicanda fiſco, credendū, ꝙ vterq; in pęnam incideret, per regulam, nō debet alteri per alterū. & per c.conſtitutus.extra, de pę.ibi quidam fecerant pactum vnum, & ſi pactum non obſeruaretur, pęna ſtipulata fuit, & quod no. Io. And.in addi.Spec.in tit.de treu.& pa. & Bar.in l.aut facta. §.cauſa.j.de pę.& l.ſemel mora.ſol. mat. & l.cum proponas. C.de pact. Vides hic, ꝙ iuriſconſultus in iſto tit. & ſ. ſi quis in ſuo.& ſi quis ius dic.prouidet de pęnis contra illos, qui impediunt venire alios ad iudiciū. Sed pone, ꝙ habebam debitorē ad centū, quæ fatebat, ſed cū pauper eſſet & non poſſet aľ ſatiſfacere, ꝗ per operas alteri locādo, dicit permittas me eſſe liberū, & faciā ꝙ tibi erit ſatiſfactū, qdā eū in carcerat, vñ mihi ſatiſfacere nō pōt. Quærit tūc qd erit remediū. Dic ſm Inno. in c.dilectus filius. de app. Bal.in cap.in generali. ſi de feu. fue. controuer. vbi dicit, quòd mihi prouidetur remedio actionis de dolo agendo ad intereſſe.l.cum quis. Nam contra tenentē liberam perſonam in carceribus agitur ex edicto de liber. ho.

exhi. Modo creditor agere poterit contra illum detinentem hoc edicto,per quod cogetur eum liberare.Imo plus,si plures agere vellent in fauorem carcerati, præfertur cuius magis interest per tex.in l.iii.§.si tamen plures.de li.ho.exh.ergo sequitur,ꝙ cessat de dolo actio tanꝗ odiosa, vbi de alia prouidetur.

Si quis cautionibus &c. Rubr.

SVMMARIVM.

1 *Dieta legalis quot miliarium esse dicatur.*
2 *Dictio præter, in termini datione capienda est exclusiue, & quid de dictione vltra,num.9.*
3 *Iudex debet in dubio partibus fauere.*
4 *Onus municipale alicui iniunctum excusat eundem a iudiciali comparitione.*
5 *Citatio vnius iudicis excusat a comparitione ob citationem alterius.*
6 *Infirmitas excusat a comparitione iudiciali.*
7 *Mulier quibus ex causis excusetur a comparitione iudicia'i.*
8 *Dinumeratio, vel distantia loci,qualiter consideranda.*
10 *Dictiones a,ab,per, & similes,quid in termini assignatione operentur.*
11 *Terminus absenti statutus incipit a die notitiæ.*
12 *Mensis legalis est triginta dierum cum dimidio.*
13 *Terminus a contrahentibus præfixus, quando cursum incipiat.*
14 *Debiti principalis solutio an pœnæ prosecutionis liberationem inducat.*
15 *Citatus ad duo tribunalia coram quo comparebit.*
16 *Impeditus venire ad iudicium an teneatur procuratorem mittere, vel constituere.*
17 *Impedimentum superueniens die, qua debet quis in iudicium venire,an dilationem inducat.*

LEX I. & II.

VIcena milia. Cuilibet ad iudiciū ab extra venienti statui debet pro singulis. xx. miliatibus dies vnus, & transactio super negocio principali inducit exclusionem obligationis resultantis ex capite de iudicio sisti ipso iure, vel in effectu. Similiter & casus fortuitus, seu impedimentum non dolo,vel culpa propria precedētibus superueniens. h.d. vsque ad §.quod diximus.l.ij. †No.in l.j.dietā legalem itineranti esse. xx. miliarium.cōcor. ĵ de verb.sig.l.iij.
2 No.secūdo præter eum &c. †ꝙ vbi dictio hæc,præter,ponitur in datione termini,intelligitur poni exclusiue. Ita probatur regula. Ad gl.dic,ꝙ aut ponitur inter duo diuersa, quorum vnū non includitur sub alio, tunc si in materia fauorabili stat inclusiue,vt l.Seio.§.vxori.ĵ.de an.lega.aut in materia odiosa,& quæ venit restringenda,& tunc stat exclusiue, vt no.Innoc.extra de elec.dudum. Aut ponitur inter ea,quorū vnum includitur ab alio,puta quia inter genus & speciem,& tunc stat exclusiue, vt l.nam quod liquide.ĵ.de pecu.leg. & de hoc dic, vt etiam solet notari in Auth.de trans.& l.j.de pig.act.No.tertio ex ver.præter.iuncta gl. primum & vltimū diem termini non computari in termino, quod dic vt ĵ. plene examinabitur.
3 No. in ver.nam sane.iudicem in dubio statuere id, quod esset partibus minus onerosum. Ad idem in Auth. de app §.1.No. in l.non exigimus satisdatorem de iudicio sisti puniri per compositionem factam in negocio principali. cuius contemplatione illa præstita est.No.in ea.ibi,quis enim de pœna.ꝙ compositio facta super principali intelligitur facta tacite super pœna,tanquam sibi accessoria,nisi eadem specialiter fuerit reseruata. Ad idem.ĵ.de arb.l.Celsus.ĵ.de eo quod cer.loc.l.vlt. Simile habetis,ꝙ eo ipso quod est præscriptum in principali,intelligitur esse præscriptum & in sibi accessorijs.C.de vsu.l.eos. ĵ.de vsuc. l.si alienam.§.j. No.in §.si quis municipalis. † Iuste excusari quem ex non accessu ad iudicium,si allegetur impe-
5 dimentū municipalis oneris sibi impositi. † No.ibi,simili modo &c.ꝙ citatio facta a iudice vno iustam excusationem præ-
6 bet ei,qui non comparuit coram alio. †No.in §.si quis in iudicio. ꝙ infirmitas iustam præbet excusationem ad iudicium non accedenti.Ad idem.ĵ.de re iud.l.quæsitum, & dic vt,ĵ.dicetur. No.ex eo.ꝙ valetudine impeditus procuratorem ad iudicium constituere non tenetur. Et non faceret tunc infirmitas non causam iustam excusationem &c.Ad hoc.ĵ.de diuers. & temp.præscr.l.j. Quando tamen impeditus teneatur procuratorem cōstituere,& quando nō. Dic,vt ĵ.plene dicam. No.
7 in ver.si non propter valitud.ꝙ prægnantia†est iusta causa excusationis, quare ad iudicium prægnans mulier personaliter non accessit, sed & etiam solus muliebris sexus causat iustam excusationem,quare mulier personaliter ad iudicium accedere non teneatur,vt in c.2.de iud.li.6.& in l.j. C.de off.diuer.iu. No.in ea.l.in ver.si tamen post partum. ꝙ beneficium mulieris competens ob prægnantiam eidem competit decumbenti post partum editum, quod no. ad materiam. l.prægnantis, ĵ.de pen. In gl. in l.j.dum oppo. de.l.de die.solutio est duplex, quod debet statuere pro quolibet die xx. miliaria secūdum l. istam,sed consideratis qualitatibus ipsius itinerantis potest iudex minuere,vel ampliare.Ita loquitur.l.cōtinuus. §.cum ita. de ver.obl. Circa tex.dic ꝙ itineranti statuuntur.xx.dies. Item
8 mille passus &c.Sed†quæro quot pedes faciūt passum? Dic ꝙ quinque. Gl.in l.j.ĵ.de verb.sig. Item.15. digiti faciunt iustum pedem.Glo. 27.q.4 in canon. sicut antiquitus. Pro declaratione quæro,secundum quam viam debeant miliaria numerari? Dic, ꝙ ſm viam rectam,ſm quam solitum est ambulari. Est enim in dolo, qui eligit viam insolitā ambulari. l. si quis per publicum.C.de cur.publ.lib.12. Item,l.qui fiscalis. de naui.li. 12.& l.non solum.§.annuis.ĵ.de excu. tut.& probatur in l.cum proponas.C.de nau.fe.quod intellige si foret via secura. Glos. ord.in l.eos. §.si.de fal. Item fit dinumeratio ſm viam planā, non montuosam.Est enim in dolo,qui potest transire per planam.& eligit montuosam.l.qua actione.§.j.ĵ.ad le.Aquil. Bene facit tex.in l.Imperator.ĵ.de appe.Hæc procedunt vbi quærimus,vt sciamus distantiam vnius loci ab alio, & dic,ꝙ semper debet numerari & mensurari per rectum iter,& si nō possit,poterit mensurari per aerem, vt in extrauag.clemen.Papę. quam Bar.repetit in d.l.iii.ĵ.de verb.sig.& Ioā.And.in c.olim. de except.Pone exemplum, dicit statutum ciuitatis Floren. ꝙ nemo possit ibi eligi in potestatē,nisi distet per quinquaginta miliaria. Venit quidam Perusinus ad dictum officium,an sit inclusus in statuto. Certe cum tunc quærimus de dinumeratione,vt sciamus distantiam loci,dicit ꝙ debet fieri mensuratio per viam rectam, et si non posset poterit fieri per aerem. Item quæro circa hoc, promittit aliquis dn̄o Papæ tenere stratam securam, an intelligatur tenere insolitam viam ambulari? Dic ꝙ non,sed solum intelligitur de vijs directis.Ita dixit Bar.in l.j §.j.ĵ.de his qui deie. vel effu. Vlterius ad declarationem vides hic,ꝙ xx.miliaria debent pro vna die statim. Item per d.§.cum ita.ꝙ potest iudex prorogare, seu minuere diem pro qualitate personæ. Modo pone, Quis distat longissimo spatio, puta quia habet venire de Hispania Romam, nūquid iudex statuet vnum diem pro septimana ad quiescendū? Vel pone,Deputati sunt ambasiatores,qui haberent tantum salarium.Vel pone in nuncio.Gl.in c cupiētes.§.j.in ver.commode.de elec.lib.6. Tu dic vnum plus,ꝙ si diceretur vado Aragoniam,dinumeratis diebus, ꝙ debet dari sibi ad quiescendum vnus dies,vt c.quāuis. in ver.continua.diebus. de off.ord.in 6. Item quæro,dicitur hic,dietam legalem intellige in dubio de xx.miliaribus. Paciscitur ꝙ fiet noua constitutio de dietis faciens mentionem,an accipietur dieta ſm dispositionem legalem,aut ſm vulgarem numerationem.De hoc habeo tres gl. quæ dicunt,ꝙ noua cōstitutio,vel nouum pactum intelligitur de dietis vulgaribus in dubio, nisi appareret expressa conuentio.Vna est in c.nonnulli. extra.de rescrip. Alia in d.c.cupientes.super verbo eo. Et pro conclusione harum glo.est casus in c.præsenti.§.locati.de preben l.b 6.per locum a speciali. In gl.
9 super ver.præter eum diem. † est secunda materia huius l. an dies termini computetur in termino breui?Dic aut ipse terminus terminatur expresse, & tunc non est dubium. Exemplum iudex dixit do tibi terminum ab isto die vsq; ad octo dies, vel do tibi terminum a die Iouis, quasi a vel ab non sit idem, cuius natura declaratur in l.a caligato.C.de nup per Bar.& Bal. in l.patronus.§.Sempronius. de leg.2. & l.ratio.de actio.emp. Pro hoc no.duas gl.in cle.si quis,de app.& c.statutum.de preben.in 6. Vel si diceret vltra istam diem statui tali terminum ad comparendum dierum octo. Ex tunc enim dictio,vltra,videtur inclusiua,vt notat Bar.in l.qui ita.ĵ.de do.præleg. Alleg. Iac.de Are.in l.si vltra. C.de fideiuss.nihilominus contrarium est verum,vt illa dies non computetur in termino, vt dicit hic iurisconf.de dictione, præter,iuncta gl. licet sit inclusiua, vt l. Seio.§.vxori.de an leg. Sed quando apponitur in termino facit naturam exclusionis. Ita in simili de dictione, vltra. Item quid si diceret vltra diem statuo terminum &c. vr̄ ꝙ debeat in termino computari, cum sit inclusiua,vt l.Seio.ĵ.de do.prę
10 leg & de natura sua no.in l.codicil.ſ.de leg.ij.†Quid si dixerit, statuo tibi terminum per x dies ad probandum? vr̄ dicendū, ꝙ dies statuitionis termini computetur in termino, cum dictio,per,denotet cōtinuationem.l. vrbana. §.pernoctare. ĵ.de ver.sig. Contrarium est verum. Hoc dico,quia cum iudex sic dicit,non censetur de die termini sentire. Item quid si dixerit statuo terminum ab hinc ad decem dies, in hoc vnum tex.reperio iuncta gl.De hac dictione in l.palam.in ver.adhuc. iūcta gl. C.de sacros. eccl. Ad propositum cum dixit, ꝙ dictiones a, vel ab, separant & excludunt, & ista dictio exponatur per a vel ab,idem erit dicendum. Aliquando sumus in casu dubio, puta dixit iudex,statuo tibi terminum decem dierum ad probādum,& tunc an dies deputationis termini computetur in termino? Doctores sunt contrarij.Præterea fuit opi.quod hic diceret,ꝙ dies termini cōputetur in termino. Nam dilationes strictę

gula sunt interpretandæ.l.siue pars.C.de dila. Ad idem.l.3 §. minorem autem.infra de mino. vbi dicit tex.φ tunc ego censeor habere annos. xxv. ab ingressu, sine die natiuitatis meæ. Ita ergo in proposito,quod dies in termino debebit computari. Hanc opin secutus est Bal.in l.eos.§ finautem. C.de appel. quem sequitur Iacob.But.scilicet φ dies termini non computabitur in termino. Allegat primo istum tex. Item allegat, φ iudex intelligitur sensisse de proximis, per d.l.eum qui calendis.Ista opi.est verior per casum in c. frequens.de restitu.spol. & c.Pia.de excep.lib.6. Hæc omnia procedunt dum terminus

11 statuitur præsenti. †Quid autem sit,quando dies statuitur absenti, an intelligendum sit de die præfixionis, an immediate post illum,vel a die notitiæ? Bald.hic,ponit hanc quæstionem in l.si ea.in aliquibus lecturis. C.qui accu. non poss.& dixit, φ terminus illi incipiat currere a die notitiæ tantum. alleg.l.50. de excusat.tuto. Sed tex.habetis.4.q.5.c quisquis.& in c.super ea.el 2.de appellat.Sed quæro, statuitur alicui terminus ad audiendum sententiam die tali, nunquid illa die, et poterit ipsa sententia ferri, an debeat expectari dies sequens. Ad hoc examinandum est necesse scire, an vltima dies termini computetur in termino.Hic habes tex quód sic,& in l.1.§.quod diximus.infra de successo.edicto. Nunc ad propositum illa dies censetur esse terminus, & præcise non dubitauit hic.Instit.de verbo.oblig §.in diem. Et determinatum fuit per ipsam glos. & no.quód dies illa in termino non computetur. Idem Bart. in l.si liber homo.§.decem.de verbo.obliga. Hodie habemus casum in c.consuluit.extra, de offi.deleg. Bene facit tex l.cum non eo die.C.quando prouoc.non est neces.& c.si a iudice.de appel.in 6. licet Angel. videatur contradicere in l.& post editum.& in l.si prætor. infra de iudi. Nunc pone de disputatione dierum & mensium, cum diuersos habeant dies, & plures

12 vnus,quàm alius,de quo intelligetur? †Vna.l.dicit quód vbi.l. duorum mensium terminum statuit.lxi dies statuisse intelligitur.l.vbi lex.infra de regu.iur. Vnde videtur velle, quód mensis accipitur pro xxx. diebus cum dimidio. Tex. in auth. iubemus.C.de iudi.videtur dicere de xxx Hanc opinionem firmauit Bald.in c.i.quo tempo.mil. in vsib.feu. alleg.glo.in l.fin.§. finautem dubius.C.de iure delibe.Ioan. And.in c.licet.de supplen.neglig.prælа.Innoc.in c.quàm sit.de elec.in 6.& in c.perpetua.de rescrip.lib.6.dicens quód cum Iudex contrahens,vel testator præfigit terminum mensis, intelligitur de illo,in quo tunc est.Hanc glo.firmat Bar. in l.cum bissextus.de verb sign. Ego in hoc dubito ex eo,quia falsa videtur hæc opi sed potius intelligat de mense proximo,per tex.d l.eum qui literis §.quoties. Ego puto cum verba sint intelligenda secundum communem vsum loquendi, vt l.cum de lanionis.§.a sententia.de fun.instruc.intelligamus de mense.xxx.dierum.Facit glo.in c. nonnulli.de rescrip.lib.sexto. Supra dixi, quód cum statuitur terminus absenti per iudicem,currit a die notitiæ. quid si statuatur per testatorem,an currat a die mortis,vel aditionis hæreditatis. Quia aditione hæreditatis.Barto.de hoc in quodam consi. alleg.vnum tex.in l.3.§.si quis hæredi. infra de test.libe.

13 Ego do tibi casum.l.si in diem.j.de condi.& demon.†Quando autem incipiat habere cursum terminus præfixus a contrahente, vnam.l.habes no.scilicet.l.interea.de iure do. Quid autem si præfigatur ab arbitro. Dic quód sic incipit currere a die notitiæ.Ita consuluit Bart.in consi.quod incipit, Domine

14 Iacobe.Tu alleg.c.quisquis.4 q.5. † Glo.in arti hoc quærit, an per receptionem principalis debiti, videatur sublata pœnæ prosecutio.Facit in hoc quatuor membra. Aliquando pœna debita cum forte est legalis, aliquando est iudicialis, quia ex præparatorijs iudiciorum debetur,aliquando est arbitralis,aliquando est conuentionalis,quia debetur ex contractu.Primo casu quando venit ex dispositione legali,aut nascitur ipsa pœna ab initio cum petitione debiti principalis & tūc soluto debito principali,non videtur remissa ipsa pœna.l.si pro fure.§.j. de condictio. fur. Aliquando ipsa pœna nascitur ex post facto propter contumaciam conuenti, & tali casu solutione debiti principalis excluditur pœna.l. sed cum exceptione.§.satis clementer.& §.fin.j.quod met.cau.Ad secundum membrum cū forti accedat pœna iudicialis, & tali casu loquitur iste tex.scilicet φ perceptione debiti principalis tacite sublata est petitio pœnæ.Secundo casu quando est pena arbitralis.Dic,quód aliquid debetur propter retardatam solutionem principalis debiti, & tali casu solutione debiti principalis excluditur petitio pœnæ.l.Celsus.§.i.j.de arbit.Aliquando vero debetur per contemptum de non parendo,& tali casu percepta sorte principalis,pœnæ petitio non est exclusa.j.de arbi.l.si quis rem.Ad qd benefacit quod no. Ioan. And. in cap.cum dilectus. extra, de arbi. Vltimo casu quando pœna est conuentionalis late tractauit Cy.in l.cum proponas.s.de transa.referens disputa.Pe.de Bellaperti.Late etiam Ioan. And.in mercu.in reg.bona fides. de regu.iur.in 6. Ego ponam in l.rescripto.§. si pacto.infra de pac.Dicitur hic,quód si vocatus ab vno iudice est etiam voca-

15 tus ab alio,an excusatur si compareat coram vno. †Dubium est,cū quis citatur ad duo tribunalia,coram quo debeat comparere.Distingue, quód aliquando inter iudices est gradus iurisdictionis, quia vnus est summus & prin.est imper & omni casu citatus debet coram ipso comparere.l.contra pupillum. §.qui ad maius.infra de re iudi.& in c.si duobus.extra.de app. c.cum parati.extra.eo.tit. Aliquando est gradus iurisdictionis ex eo,quia vnus est ordinarius maior,non tamen princeps,& alter inferior, & tunc aut citant ad causas diuersas, & tunc semper deferendum est superiori. Facit. l. qui prior, infra de iud. Fallit hoc nisi quis in vinculis,vel alio iusto impedimento detentus esset apud inferiorem magistratum,quia tunc excusatur.in hac.l.§.pen.& fi.& l.sed & si quis.§.illud infra eo. Aut isti duo citant ad causam eandem,& tunc apud illum comparere debet,qui præuenit in iurisdictione.Ad hoc infra de iudi. l.si quis postea. Bene facit.l. 2. & l.quicunque. supra de in ius voc. Certum est φ ordinarius superior, nisi sit princeps, qui potest vocare suum inferiorem vti sua iurisdictione, vt in Auth de desen.ciui.§.nullam Hoc in vrbe ex forma statuti. Et senator & locum tenens habent eandem iurisdictionem.ille tamen est superior, & non poterit illum prohibere sua iurisdictione. Aliquando sunt duo citantes pariter in iurisdictione. Et tunc aut isti duo diuersis citant temporibus, & vtrique citanti potest satisfieri, & tunc comparere debet coram vtroque.l.qui de crimine. C. de accusatio..ibus. Aut non potest vtrique satisfieri, & tali casu coram eo prius est comparendum, qui prius citauit d l.i. & l.quicunque. de in ius vocan. Fallit primo, nisi ab illo, qui fuit in citatione præuentus, cuetur quis occasione rei,in qua periculum est in mora, quia tūc debet comparere coram inferiore.l.iii.in fi infra de custo.reo. Fallit secundo, nisi a secundo iudice etiam in citatione præuento, sit citatus super magis ardua causa per text.in l. contumacia.§. pœnam. infra de re iudic. Aut isti duo in iurisdictione æquales citant vno eodemque tempore & ad vnum actū, & tunc coram illo debet quis comparere, qui iurisdictionem præoccupauit.l.j.supra de offic.consu.& c.cum plures.de offi. deleg.in 6. Aut non apparet de præuentione iurisdictionis, & tali casu locus est gratificationi. de lega ij l. si quis seruum.§.si cum.infra ad Silla.si tamen coram neutro compareat.poterit vterque mulctare. l. si maritus sit in magistratu. infra ad leg. Iul. de adul. Prædicta procedunt quando citor super una & eadem causa a diuersis iudicibus, sed vbi citor coram vno ad diuersas causas, tunc vna comparitione potest omnibus satisfieri.l.accipien.infra de actio.& d.l.qui de crimine de accu.C. & l.si finita.§. Iulianus. de dam.infec.per Barto.si deliberatus erat, finautem non erat deliberatus.poterit petere terminum ad deliberate respondendum.De hoc plenissime ponit Barto. in d.l.si quis in graui. Vnum addo. Vocatur quis a duabus citationibus, ad quam prius accedere debeat.quód ad originariam.l.libertus.infra ad municip.& glo.late disputauit in l.ciues.C.de incol.li.10.Sed quæro sum citatus super diuersis causis a duobus iudicibus in iurisdictionis gradu disparibus. Modo quia ius mihi mandabat, vt comparerem coram inferiore, quód feci,superior mulctauit me,nunquid impositio mulctę valeat?Can.habent casum singularem dicen.φ aut ignorabam hanc citationem superioris, & tunc si pronuncietur me citandum non valet citatio, aut sciebam & tenet.c.si duobus. extra, de appel.in j. respon. In glo.in §.si quis in iudicio. Vult

16 hæc glo.quód † licet reus iusta causa impeditus non teneatur procuratorem mittere,actor vero sic, hoc intellige de actione causatiua. Et primo scias, quód nemo inuitus agere cogitur præcise,sed causatiue. Puta habebat actor actionem, quæ durabat annis.xxx.si non agit,præscriptio curret contra eum. Ad hoc ergo, vt non currat, cogitur, sed si non vult, non cogitur. Materia huius.§.est duplex. Prima nunquid agens impeditus teneatur procuratorem constituere ad id agendum, quod ipse habuisset facere. Can.& Legistæ in hoc passu fuerunt contrarii.Tu fac duo membra, Primum,quód aut loquimur, an quis teneatur procuratorem constituere ad negotia, aut loquimur ad iudicia. Primo casu dic,aut illud negotium ita bene potest expediri per substitutum,sicut per impeditū,& tunc cogitur.l.continuus.§. si ab eo.de verb.oblig. & l.de pollicitationibus.j.de polli. Aut est tale negotium, quod non ita bene potest exerceri per substitutum,quemadmodum per principalem,& tunc non cogitur.l.denique.infra pro soc.Quid autem sit,& an quis impeditus teneatur constituere procuratorem ad iudicia,habes in c.cum dilecti.extra, de dolo & contu. & c.querelam. de procura. vbi dicitur φ debet inspici forma citationis,scilicet an est citatus sic.compareas personaliter coram iudice tali die, tunc si est infirmus non tenetur comparere,sed debet constituere procuratorem,vt non excedat formā citationis.Tu adde,φ nullus præter principem potest cogere, vt compareat personaliter, vt C.de iudi.l.6 Fallit si esset iusta causa, vt l.fi.C.de procu.& l.si actor.j.eo.t.t. Aliquando citatur

quis, vt cōpareat per se, vel p sufficientē ꝓcuratorē. d.c. cū dilecti. de do. & ꝯtu. Et facit ratio, quia concipitur orō vna alternatiue, si vna pars potest impleri, alia vero non, illa est implenda, quę est possibilis. l. si emp. §. pe. de contrah. emp. & l. Stichū aut Pamphilum. de solu. Aliqñ citatur quis simpliciter ad cōparendum, & tali casu vt iudex mandasse, vt siue per se, siue per procuratorem compareat, vt l. j. § visus. j. de procu. Tu aliter dic, ꝙ aut loquimur in actore, & tūc dicas, ꝙ ipse iusta causa impeditus, si agit, causatiue cogitur procuratorem constituere. Sic vult d. l. i j. de diuer. & tempo. Aliqñ loquitur in reo, & tunc debeo dicere, ꝙ aliquando est impedimentum subsistēs ratione dignitatis, tunc aut dignitas illa perpetua est, & cogitur procuratorem constituere ad se defendendum, ne ius actoris pereat. l. pe C. de procu. & l. fi. C. de iud. & v. q. iii. c. quia episcopus. Aut ipsa dignitas est temporalis, & tali casu cogitur cōparere per procuratorem, per tex. in l. j. §. eum qui. de iud. Aut est impeditus quis causa necessaria, & tunc vt ex causa habente originem ex aliquo iniusto, & cogitur se per procuratorem defendere. l. Papinianus exuli. extra, de mino. & l sed & si per prætorem. C. ex quib. cau. ma. Aliquando vero superuenit impedimentum necessarium ex causa iusta, & tali casu dicendū, quod aut est perpetuo duraturum, & tali casu cogitur dimittere procuratorem, arg. eius quod s̄ dixi de impedimento ratione dignitatis perpetuæ. Aliquando vero impedimentum necessarium & iustum est longo tempore duraturum, sed non perpetuo, & cogitur procur. dimittere. l. si lōgius. j. de iud. l. pe. §. fi j. de vac. mu. Aut impedimentum est paruo tempore duraturum, & tali casu non cogitur quis procuratorem constituere. Ita probatur hic. & idem l. quæsitum. j. de re indi. Et in hoc etiam facit ratio, quia in mora pauci temporis non est præiudicium. Prædicta debent intelligi, dum superuenit aliud impedimentum, q̄ absentię reipublicæ causa, puta quia factus est orator ad principem. Tu dicas, ꝙ aut superuenit alicui post litis contest. tunc non tollit reo, quin cogatur se per procuratorem defendere. l. eundem. §. j de leg. Aut impedimentū reipublicæ causa superuenit ante litem motam, & tunc non cogitur procur. dimittere. l. j j eum qui &c. Hæc omnia respiciūt duas limitationes, primam nisi causa sit ardua, quia tunc non cogitur quis dimittere procuratorem. cap. querelam. extra. de procu. Fallit nisi in causa actionis, licet sit ardua, cogatur procuratorem dimittere c. cupientes, §. insuper. de elec. li. 6. Secūdo limita, quia cogitur quis procuratorem dimittere, quando facile sibi foret procuratorem reperire. l. idemq;. pro soc. Quę autem fuit causa ordi. dic vt per Inno. in d cap. querelam. Do Bal posuit hunc passum & Bar. in l. i j de diuer. & temp. præsc. Cy. in l. ꝙ tempore. C. de resti. in integ. Spe. & ibi Io. And. in addi. ti. de procu. §. ratione quoque constituentis. ad fi Canon. in c. querelam. eo. ti. extra, de magist. d. c. cum dilecti. Alia mel or est v. q. iii. c. si ægrotans. Sequitur in §. isto ibi, diem diffusam.

17 vult† ꝙ impedimentum superueniens die illa, in qua necesse habet comparere, facit differri in diem longiorē. Super quo dic, quod aut citatio ad litem contestatam, vel sententiam audiendam fit tali die, & tunc si illa die superueniat impedimētum, differtur actus ille in sequētem diem, in quo cessabit impedimentum. Sed si citor ad alios actus, puta ad libellandum, tunc non differtur propter impedimentum, sed cogitur constituere procuratorem. l. si quis instituatur. la grande. j de hęredib. instit. Vlterius pone, ꝙ iudex citauit tali die Sempronium ad sententiam audiendam, Sempronius impeditus non comparuit, iudex tulit sententiam, an valeat? Dic vt per glo. in d l. quæsitum. de re iud. Item pone ꝙ quis citatu tali die ad sentētiam audiendam, & illa die superueniat absentia reipublicæ causa, an valeat sententia. Dic ꝙ si iudex sciuit, non valeat, secus si ignorauit. l contra pupillum. in prin. de re iud. Vlt. quæro, vides ꝙ ægritudo est probabilis causa differendi actus iudiciales in diem sequentem. Quæro, quid in paupertate superueniente? Dic ꝙ sic per Inno. in c. ex parte. de appel.

SVMMARIVM.

1 *Via media est in conuentionibus iudicialibus obseruanda.*
2 *Retentio magistratus licet iniusta venientem ad iudicium excusat a pœna.*
3 *Temporis nimia breuitas an actum vitiet.*
4 *Periculum personæ superueniens in loco, in quo quis comparere tenetur excusationem inducit comparendi.*
5 *Impedimentum iustam non comparendi causam præbere, qualiter sit intelligendum & an & qualiter impedimentum tale probetur.*
6 *Legis præsumptio liquidissima dicitur probatio.*

§. Quod diximus. Imputatur ei, qui se arctauit ad comparendū non obstante superuenientia impedimenti, & an se arctauerit vel non, iudicis statuitur arbitrio. Et detentio magistratus præbens causam non comparendi, excusat, non autem detentio facta per priuatam personam. h. d. vsque ad l. sed & si quis. No. in §. qd diximus. ibi intelligere debemus. tale rei impedimentum non excusare quē, nisi sit efficax, & effectualiter actum impediens. Et ei imputandum esse, qui se nimis arctauit ad extremū terminum.

1 †No. in eam ver. nam neq;. non esse quem nimis arctādum, neq; parum. Media ergo via est eligenda, cū ex duobus extremis fiat optimum temperamentum, & ita cōiter allegamus. Ad idem j de pigno. act. l. si seruos. in fi. s̄. de offi. præsid. l. obseruandum. No. ex ea. in vers. quid enim. ibi, voluptatis causa, nō onerosum reputari, id, quod libenter ex voluntate fit. Et ita alleg glo. ff. de excus. tut. l. ria onera. No. in ea. ver. aut quid si tempestas. Quia si terra viam facit, & si nimis lōgam, dum tñ non obstet temporis breuitas, faciendam esse, cum maritima non sit secura, quod adde ad ea, quæ dixi in l. proxima. No. in ea. ibi, vel præsentiam venienti periculosam. & ꝙ excusatur quis a pœna vbi etiam in eo loco non comparet, in quo suæ personæ præsentia potest periculum afferri, quod tene mēti, & j. re∫ficabo.

2 No. in ver. simili modo. † ꝙ retentio magistratus licet iniusta venienti ad iudicium causat iustam excusationem, vt in pœnam non incidat cum effectu. No. in eadem ibi, nam si ipse. ꝙ impedimentum affectatum vel illud, cuius ipsemet impeditus, fuit causa, impedito prodesse non habet. Ad idem. j. ex quib. cau. maior. l. & qui data. C. qñ, & qñ iud. l. vlt. de leg. j. l. si seruus plurium, §. si quis ante. Aliæ concordantiæ sunt in gl. No in vers. sed si priuatus detentionem per priuatū factam non excusare impeditum ob cautam a pœna. No. in l. sed hæc actio datur cōtra impedientem ad interesse. Ad idē. s̄ eodem proxi. l. j. §. si reus. In gl. §. si quis tamen, quæ incipit,

3 Nimia breuitas temporis impediat & vitiet actum. ꝙ † breuitas tēporis, aut inest ipsi actui ab initio, aut superuenit ex post facto, primo casu debemus dicere, ꝙ aut loquimur in contractibus stricti iuris, vt in stipulatione, & reddit ipsos nullos, per tex. in d § loca. Instit. de ver. obl. & in l. non vtique. §. si quis insulam. j de eo quod cer. lo. Fallit in casu. l. si §. si minus. de ver. obl g. Aut loquimur in contractibus bonæ fidei, & tunc breuitas temporis illum non reddit nullum, quia breuitas reducitur ad boni viri arbitrium. l. in insulam. § in operis. j loca. Aut loquimur in legatis, & dic ꝙ breuitas tēporis non vitiat. l. si mihi & tibi. §. si quis seruos. de leg. j. Aut loquimur in institutionibus, & est idem. l. si quis ita institutus. j de cond. instit. Aut loquimur in actu iudiciali, & similiter breuitas non vitiat. Gl. in c. nostro de reg. iu. li. vi. & allegat casum in c. cum dilecti. de dolo & contu. bene facit l. Celsus. j de arbi. & dicit, ꝙ cū quid mādatur fieri in diem, duo sunt mandata, s. vt fiat, & in diem, ꝙ si vitiatur actus vnus, alius remanet vtilis quod est, posito ꝙ sententia sit nulla ad diem, remanet tamen valida quo ad mādatum quid fieri. In hoc §. si quis tamen, vides, circa fi. quod

4 cum† quis ad locum certum accedere debet, & in loco illo qd superuenit, ꝙ fecerit periculum personæ, non tenetur accedere. Ex hoc deciduntur duo, citatur quis ex Frācia. vt ad vrbem debeat comparere, & in vrbe sit pestis, nō tenebitur. Ita est hic casus per Canon. 74. distinct. c. quorundam. Ad idem. c. ad supplicationem. extra. de renunciatio. Hec iura alleg. gl. 24. distin. c. communis. Non tamen per hoc debes dicere, ꝙ calor æstiuus excusat quem, vt non veniat Romam, vbi calor est periculosior, vt in d. c cum dilecti. in ver. propter æstiuos calores. Vel pone, ꝙ citetur quis ad locum non tutum sibi propter inimicitiam capitalem, nam iuste excusatur. l. de ætate. j. ad Trebe. & l. præced. Faciunt ad id quod de loco & tempore. s̄ dixi Cano. in c. ex parte. extra, de appe. & c. accedens. extra, vt lite non cōtest. & in cle. pastoralis. de re iud. Legistæ habent in l sciendū. §. si accusatio. j. de lega. Sed pone vnū, scilicet ꝙ in loco, in quo debeo comparere, habeam inimicitiam causa mea præcedente, nunquid erit iusta causa excusationis. Videtur dicendum ꝙ non per istum tex. in §. si quis tamen. Ad hoc habes tex. no. in l. si inimicitiæ de his quib. vt indign. & l. iii. §. si cum l. seq j. de alimen leg. sc licet si culpa legatarii nō testatoris, vt l. cum in tabulis. §. fi. j. de h s qui. vt indig. Ad idem l. i. §. cum quis. j. de quæst. vbi licet non admittatur contra me in testamento inimicus, vt in auth. si dicatur. C. de testibus. tamen secus si culpa mea inimicitia superuenit. Vnum tamen facit in contrarium, quia excusat quem a tutelę onere. Instit. de excusa. tuto §. propter inimicitias. Modo quærit glo. si culpa interuenerit, an quęcunque excusat. l. athletæ. §. dat remissionem. intra, de

5 excus. tuto Vides hic per totam istam l. ii. † ꝙ impedimentum causat iustam excusationem. Concordat l fi. §. idem j. ad leg. Rhod de iac. Quomodo id intelligendum sit dic duobus modis, primo qñ impeditus ad illud tollēdum fecit quicquid potuit. l. quibus diebus. in prin. j. de cond. & dem. Item intellige, quando probaretur, ꝙ si impedimentum non superuenisset, ipse fecisset tempore debito complere actum comparēdi, per Bar. in l. qui commeatus. j. de re mili. Glo. quæ incipit, & forte in vinculis, concludit duo. Primum, ꝙ iusta retentio eius, qui accedit ad iudicium, præbet excusationem pęnæ. Oppone sic, vbi culpa præcedit impedimentum excusationem a pęna nō causat. Ita est casus in §. si quis tamen. sed in iusta retentione culpa præcedit impedimentum. Nam eo ipso, ꝙ retētionem,

iuxta

iusta causa seu culpa præcessit, delictum fuit commissum. Respondetur, ꝙ ideo hic culpa non reddit impedimentum iustũ, quia culpa non ordinabatur ad eam. l. non omnes. de statu libe. & l. verum. ĵ. de fur. Secunda conclusio, ꝙ ista detentio nõ causat executionem pœnę, per l. nec magistratibus. hoc videtur falsum, per tex. nostrum ibi, cœterorum dolus. Si tamen dubitetur, an carceratio fuerit iusta, vel iniusta, præsumitur iusta. Nam pro iudicis persona præsumendum est. l. 2. in versi. ꝙ non arbitramur. C. de offi. ciui. iu. Herenius. §. Caia. de euic & de elect. c. bonę. & c. nostra. de renuncia. Vides hic ꝙ impedimentum causam dat iustæ executionis. Qualiter autem impedimentum probetur, super hoc fuit opinio. Vna Ia. de Are. ꝙ per testes debet probari. Alleg. l. 3. §. si ad diem. & l. qui com meatus. ĵ. de re milit. Ad idem tex. in l. si quis ex arg. §. an hoc. ĵ. de eden. & l. si creditor. C. de pigno. actio. Pro ipso induci potest tex. in l. exceptionib. §. j. de proba. Secunda fuit opinio aliorum impedimentum probari posse per iuramentum. Ad hoc allegant isti tex. in l. scire oportet. §. sufficit. in versicu. naturali iustitia. ĵ. de excusa. tuto. quę verba exponunt, id est iuramento. Tertia fuit Guliel. ꝙ potest probari per iuramentum considerata qualitate personę, secus si diceretur per inhonestas vilesque personas. l. non omnes. §. a barbaris. ĵ. de re milit. Hanc sequitur Bar. allegans l. quoties. de naufrag. libro xj. & authen. hodie. C. de diuor. Ista opinio placuit Specu. in titu. de appe. §. nunc breuiter. versi. quid ergo. idem Barto. in l. quæsitum. ĵ. de re iudi. fuit in alia opinione, ꝙ impedimentum possit duplici modo probari. Primo per testes etiam domesticos. argumen. l. consensu. §. insuper. de repu. licet alias improbetur. Secundus modus erit per iuramentum, concurrentibus tamen aliquibus coniecturis pro ipso allegante impedimentũ, puta dixit quis se impeditum, & allegat se esse infirmum, & tunc stabitur suo iuramento, dummodo concurrat pallor vultus, personæ debilitas, macredo faciei. Dominus Feder. de Senis posuit in consilio suo cix. Ioan. An. posuit in c. j. de dolo & contuma. libro 6. in additio. Specu. in dicto §. nunc breuiter. Barto. vero hic, & plenius per l. j. C. de dilationib. Ego vero facio vnam notabilem distinctionem, videlicet, quod aliquando allegat impedimentum quis seu casum fortuitum superuenientem ad hoc, vt possit constituere procuratorem, quem alias non posset, nisi impedimento iuuante, & tali casu hoc *impedimentum* per iuramentum probatur c. quapropter. *extra, de electio.* Non enim potest qui electionis ius habet procuratorem constituere, nisi sit impeditus. c. si quis iusto. de ele *ction. in 6.* Aliquando quis allegat casum ad hoc vt non teneatur ad rei restitutionem, vel vt non teneatur ad iustam exhibitionem, vel ad hoc vt possit instrumenta iam edita iterum sibi exhiberi. Primo habes in l. si creditor. C. de pign. acti. Secundo hoc impedimentum probatur per iuramentum. l. fi. C. de fide instrumen. extra, de ſpriuileg. c. cum olim essemus. in glo. Aliquando allegat quis casum ad hoc, vt instrumenta semel edita iterum ostendantur. Et ista est materia in d. l. si quis. §. sed nec hæredi. Sed habemus casum vnum, quod iste casus probatur per iuramentum in l. fin. ĵ. de bonis authorit. iudic. possidend. Aliquando vero allegat quis impedimentum ad hoc, vt causam quam contra reum habet, quem dicit aduersarium potentissimum, vt possit extra prosequi, & tali casu habet etiam iuramentum. Probatur c. statutum. §. cum vero. de rescript. libro 6. Aliquando allegat quis impedimentum, vt consequatur nouam dilationem. & tali casu probatur etiam per iuramentum, extra de restib. c. vltra tertiam. Aliquando allegat quis impedimentum, vt excuset se ab incursu contumacię, & tali casu etiam dicendum ꝙ hoc iuramento probatur. x. q. v. Aliquando allegat impedimentum ad euadendum pœnam, vt est casus noster, & tunc hic casus facit dubium, qa habes casum in c. cupientes. §. quod si pro viginti. de electionibus. libro 6. quod debet fieri per iuramentum, cum non sit ꝓbatio, sed probationis exoneratio, vt l. eum qui. ĵ. de iureiuran. tenet Ioan. And. in dicto c. j. de dolo & contuma. In contrariũ facit tex. in l. non omnes. §. a barbaris, de re mil. Respondetur

5 ad illa verba, plena fides, quia † quęlibet legis pręsumptio dicitur esse liquidissima probatio. l. si tutor. ff. de procu. tu. in §. pro qua. in l. si quis locuples. ĵ. de manumis. testamen. & l. licet imperator. de lega. j. Vnde concludo, quod cum allegatur impedimentum ad euadendum contumaciam, sufficit iuramentum scilicet vbi concurrunt duo. Primum, vbi difficile esset alias illud probare, quia in subsidium recurritur ad probationes, quę alias non admittuntur. l. serui sponso. & l. ob carmen. §. fina. de testib. & c. cum dilecti. extra, de electionib. Item etiam hoc verum vbi cõcurrit hoc, stat & probitas personæ impedimentum allegantis, vt dicta l. non omnes. §. a barbaris. vbi autem concurreret iniquitas personæ, non admittitur iuramentum, dicta l. non omnes. §. a barbaris. in fin. respon. Aliquando allegatur impedimentum, vt allegans consequatur annum, scilicet ad appellationem suam prosequendam, & videtur posse probari per iuramentum. In contrarium videtur facere l. fina. §. sin autem. C. de tempor. appellat. vbi dicitur, euidentissimis probationibus &c. Nihilominus posset dici contrarium, quia præsumptiones legum sunt euidẽtissimę probationes. Modo cũ lex velit ad probandum ipsum impedimentum sufficere iuramentum, sufficere dicã in euidentissimis. Item per iuramentum potest rñderi, vt dixi in proximo casu, videlicet, vbi cõcurrunt illa duo, s. difficultas probandi, & personę honestas. d. l. nõ omnes. §. a barbaris.

SVMMARIVM.

1 *Accusatus aliquo crimine an a comparendo in iudicio sit excusatus, & quid de condemnato ad mortem, vel exilium.*

2 *Iudex an possit deportati bona occupare.*

LEX IIII.

1 SEd & si quis. † Condẽnatio capitalis, seu in exilium missio excusat quem a pęna non comparitionis. Simplex vero accusatio capitalis criminis non, nisi post illam sequatur detentio. hoc dicit. Nota ibi, se non potuit &c. iuncto versiculo, rei capitalis, effectum exulem etiam mandato iudicentis ad locum, vnde exul est, redire non posse. Super hoc enim dispensare ad solum principem pertinet, vt ĵ. de pœ. l. relegati. in fine. quod dic, vt plene no. glo. & Bartol. ĵ. de public. iudic. l. is qui reus, & quod notatur. ĵ. de minorib. l. Papinianus exuli. Nota secundo ex eo. quod absentia ex causa necessaria nõ probabili excuset satisdationem de iudicio sisti sub pœna, posito quod non compareat ad locum. s̃. qui satisda. cogan. l. si decesserit. Nota in §. res capitalis. capitalem pœnam dupliciter intelligi, scilicet vel mortis, vel exilij. Ad idem. ĵ. de pœn. l. 2. & l capitalium. ĵ. de public. iudi. & l. j. ĵ. de bonor. posses. l. edicto. §. rei capitalis. Nota in versicu. si dixerit aliquis. quod exceptio superueniens ex mutatione contingente in persona eius, pro qua effecta est fideiussio, ipsi fideiussori ꝓdest. quod dic, vt ĵ. declarabitur. Nota in eodem ibi, defensori &c. pro damnato in exilium nedum procuratorem secundum dictã l. Papinianus exuli. sed etiam defensorem interuenire posse. Nota in §. illud. quod licet condemnatio ad pœnam capitalem excuset quẽ vbi satisdedit, & non comparuit, vt principio. nihilominus hoc non operatur sola accusatio de crimine, de quo hæc veniat inferenda pœna capitalis, quod dic, vt ĵ. dicam. In glo. super verbo quid proderit. hæc glo. colligit not. quod exceptio superueniens reo propter mutationem status personæ prodest fideiussori. Et ideo dum quæritur, an mutatio status superueniens in persona eius, pro quo fideiussio facta est, ipsi fideiussori prosit. Dic quod aut mutatio status non arguit impossibilitatem implementi contractus in fideiussore, & tunc non prodest ipsi fideiussori illa mutatio. l. captis, ĵ. de fideiusso. & in C. eodem titulo, & in l. defensiones. cum ibi notatis. C. de exceptionib. Ita etiam intelligo textum in principio. l. si non pro condemnato. secundum vltimam lecturam glossę. Aliquando vero mutatio status inducit impossibilitatem implementi in persona fideiussoris, & tunc aut fideiussor non fuit in mora & prodest tunc fideiussori. Ita est hic casus in l. si decesserit. s̃. qui satisdare cogã. Sequitur ibi, in exilium salua ciuitate &c Debes scire quod duplex est exilium. Aliquando est certorum specialium locorum interdictio, item secundo modo est interdictio omnium locorum præter vnum. Dicitur tertio modo in insulam relegatio. Hoc posuit Iurisconsultus in l. exilium. ĵ. de interdic. & relegat. Et in his tribus modis fit exilium, & habent locum ea, quę dicuntur in dicta l. exilium, videlicet idem quod deportatio. l. 2. ĵ. de public. iudic. quod idem est, quod perditio ciuitatis, retentio vero libertatis. Insti. de capit. diminuti. §. media. Et quemadmodum est deportatio, ita est hic quartũ exilium. Vnde si quis est exul factus ciuitatem suam retineat, illud est proprie exilium, vt dicitur in l. 2. sed erat quędam cõfinatio, quæ etiam neque ciuitatem, neq; libertatem adimit, vt l. relegatorum. §. ad tempus. de interdict. & relega. quod est contrarium in exulibus. Vides autem quod exuli potest per iudicem reseruari ciuilitas suæ ciuitatis. istud inducitur ad quæstionem. De nouo iure Codicis est, ꝙ bona deportatorum eo ipso confiscata sunt post deportationem, vt l. deportatorum.

2 C. de pœnis. Modo quæritur, † nunquid deportati possit iudex bona reseruare? Videtur quod non sit in sua potestate legem mutare. Nihilominus contrarium est per hunc textum. Nam natura exilii est deportatio, & tamen iudex potest sibi reseruare ciuilitatem, vt in casu prædicto. Hoc dicit glos. in l. si qua mulier. in princip. infra ex quibus causis maior. Ad cuius intellectum vide Bald. in l. 2. C. si pendente appellatio. mors interue. &c. Glo. super verbo, non possit. in §. illud. residet hic gl. in solutione, scilicet quod iste textus habeat locũ, si accusatio superueniat postquam repromisit se repręsentare in iudicium Iste intellectus non videtur bonus, quia vbicunque culpa ad casum non ordinatur, non nocet, vt l. omnes. de statu. l. verum.

de furt. Quare dic, ꝙ aliquando is qui accusatur de crimine capitali uno & eodem momento debet se repręsentare corã iudice, coram quo se promisit repræsentare, tunc si comparear corã eo, excusatur, quia erat impossibile, ut quis sit in eadẽ hora in duobus locis. Tenetur enim quis cõparere in duriori causa. l. contumacia. §. j. de re iudi. Hoc dico l. 2. §. fi. de cust. reo. Aliquando vero accusatus potest vtrunq; adimplere. & tali casu non euadit pœnam repręsentationis, posito ꝙ fuerit accusatus de delicto, per l. ij, qui de crimine. C. de accusa. §. 3 & §. quod diximus. Adde ea, quæ dixi de impedimento qualiter ꝓbetur. Dic, ꝙ aliquando quis allegat impedimentum ad excusandum se, quia, deputata die non iudicauit, & tali casu ꝑ iuramentum probatur. l. si de meis. §. fi. ʒ. de arb. Vlterius quod s̃. dixi, ꝙ allegans impedimentum potest probare per iuramentum ad euitandam cõtumaciam, intellige si defertur a iudice, vbi autem vltro iuraret absque mandato iudicis, tunc non probat impedimentum. l. 3. circa princip. ʒ. de iureiuran. Fallit hoc fauore matrimonij a ma. etiam præstitum, posito ꝙ a iudice non deferatur. probat c. ex literis. de in integ restit. Bene facit c. cum Bartholdus. extra, de re iudic. Item dixi, quod vbi probatio alias est difficilis, sufficit probatio per iuramentum. Pro hoc habes glos. in §. aliæ. Institu. de actio. l. si cui. §. iidem. ʒ. de accusat. Canon. in c. si vero. de sentent. excommunica. & c. nulli. & cap. vt circa. de electione. & cap. pastoralis. extra, de exceptio.

SVMMARIVM.

1. *Renunciatio iudicialis generalis non æque operatur, atque specialis.*
2. *Renunciatio exceptionis casuum fortuitorum in iudicio facienda non debet esse coacta.*
3. *Generalis oratio non semper includit singula, & quare.*
4. *Conuentiones iudiciales quemcunque conceptum accipiunt a prætore.*
5. *Dolus, lata culpa leuis, leuissima & casus fortuitus qualiter in actibus iudicialibus veniant consideran.*
6. *Conuentio generalis extra iudicium facta an semper sit valida, vbi imminet partis interesse.*
7. *Generalis renunciatio exceptionum in iudiciis competentium an sit valida.*
8. *Generalis renunciatio facta, vt quis renunciet exceptioni casus fortuiti, an sit valida.*
9. *Obligans se ad casus fortuitos, an intelligatur se obligare ad euenire solitos.*

§. Quęsitum. Generalis renunciatio facta exceptionum casuũ fortuitorum in iudicijs nõ valet, specialis vero sic. hoc dicit. vel sic, secundum aliam lecturam. Si promittens de iudicio sisti sub pœna, renunciet aliquibus exceptionibus per eum possibilibus opponi in specie, postmodum autem omnibus aliis renũciet in genere, præiudiciũ ei affertur ex renunciatione speciali, non vero generali. hoc dicit. No. † primo, ꝙ in iudicialibus promissionibus non tantum operatur generalis renunciatio quo ad suas species, quantum particularis & specifica enumeratio specierũ, licet regulariter contra, per l. si duo. ad fi. ʒ. de admini. tuto. & l. si chorus. de leg. 3. cum simili. No. secundo generalem conuentionem, per quã quis renunciat cuiuscunque exceptionis oppositioni in iudicialibus promissionibus non valere, quoniam requiritur renunciatio specialis & expressa. Ad idem. s̃. si quis in ius vo. non ier. l. j. ad fi. No. tertio in ver. sponte. ꝙ vt renunciatio † exceptionis opponi possibilis sit valida, requiritur voluntas spontanea, nõ autem sufficit coacta, licet coacta voluntas pur dicatur voluntas, vt ʒ. quod met. cau. l. si mulier. §. si metu. ʒ. de reg. iuris. l. velle non creditur. cum similib. Glos. pulchre hic posuit casus, in quibus generalis renunciatio nil operetur. Et ideo dum quæritur, an sint casus, in quibus requiritur specialis renunciatio, vide hic glo. & aliam in l. si quis mihi bona. §. iussum. de acquir. hęre. & l. procurator. de procur. Cano. in c. qui ad agendum. de procu. libro 6. † Tu vero dicas, ꝙ aliquando in generali oratione quid non comprehenditur propter iuris contrarietatem. l. illud. §. si talis. in fi. de mino. Exemplum in petitione restitutionis in integrum, super qua requiritur speciale mandatum. tex. est in l. dicta. §. illud. ad idẽ. l. diuus. §. nec generalem. ʒ. ad l. Corn. de fal. aliquando vero sub generali oratione non comprehenduntur propter iuris contrariam ęquitatem, & iste est casus hic vbi generalis renũciatio non valet, nisi specificetur. Aliquando quid non venit sub generali oratione verborum propter ipsius causæ arduitatem. l. non solum. in fine. ʒ. de procur. Exemplum in causa famæ, quę præponderat omni alio commodo pecuniario. l. iusta. de ma. vin. ad hoc vt procurator me priuet bona fama, requiritur specialis commissio. aliquando vero quid sub generali oratione non includitur propter ipsius actus pœnalitatem. text. est in l. 3. §. si procurator. ʒ. si quis ius dicenti non obtemper. Exemplum, habet quis generale mandatum ad omnia exercenda, non poterit propter hoc dictum facere in pœnam incidere. Aliquando vero non venit quid, sub generali oratione propter nimiam præiudicij facultatem. tex. est in l. quã Tuberonis. §. alia. ʒ. de pecu. & l. qui Romæ. §. Callimachus. ʒ. de verbo. obligatio. aliquando vero non venit quid in generali oratione propter ipsius legis prohibitionem. Exemplum, alieno in te omnia bona, & habeo a domino, vel ab ecclesia rem in emphyteusim, an veniat in generali alienatione res in emphyteu. Certe non. Hic est casus in c. in generali. si de feudo fuer. controuer. in vsibus feud. Bene facit l. si pater. ʒ. de his quæ in frau. credi. Aliquando non venit quid, propter prohibitionem testatoris, vel contrahentis, vel iudicis. Exemplũ. Dono tibi istam rem cum hoc, vt non possis eam alienare, vel relinquo, vel etiam adiudico. Ita dixit Barto. in l. codicillis. §. instituto. de lega. 2. aliquando vero quid non venit in generali oratione verborum propter naturam actus requirentis explicitam voluntatem, dicta l. si quis mihi bona. §. iussum. de acquiren. hæred. & clariorem causam in l. generali. ʒ. de ritu nuptia. & in c. fi. de procu. in 6. aliquando vero qd non venit in generali oratione propter inuectã contrarietatẽ. Ita habes. ʒ. manda. l. si hominem. & l. Seio amico. §. medico. ʒ. de annuis leg. Aliquando vero proter ipsius nimiam excellentiam. Casus est notabilis extra de præben. c. quamuis. libro vj. Aliquando vero propter specificam delegationem. ita dicit no. Ioan. And. extra, de hære. c. ad abolendam. ad hoc bene facit id quod dixit in l. solet, & l. prætor. s̃. de iurisdict. omnium iudicum. Feder. de Senis. aliquando propter vitandam bonorum dissipationem. l. contra iuris. §. si filius. ʒ. de pactis. l. prohibere. §. plane. ʒ. ꝙ vi aut clam. l. creditor. §. Lucius. ʒ. mand. & l. si filiusfamilias. ʒ. de donat. Ex his habes, ꝙ in id quod non censetur venire sub generali oratione, non venit quid fauore alimentorum. l. libertus. §. postremo. ʒ. de alimen. & cib. leg. Item non venit pecunia numerata, nec instrumentum. l. si mihi. in principio. §. fi. de lega. 3. Item non ueniunt ea, quæ causa negociationis seu mercis quis possidet, vt puta, legat scilicet testator omnes res suas in alio agro existentes, nõ censetur legare ea, q̃ ibi habebat gratia mercandi. l. si chorus. §. j. de lega. 3. quod intelligo, nisi ibi non essent alia, quam ea quæ habentur gratia mercandi, quando tunc venient illa, vt legatum aliquid operetur Ista est limitatio glos. ordi. in l. Labeo. §. inter eã. ʒ. de auro & argen. le. Item non uenit in generali oratione quid propter vitandam impietatem. Exemplum tex. §. cęterum. in Authen. vt cum de appella. cogno. & §. soluto. in Authen. de nup. Item non intelligitur venire quid in generali oratione ad fugiendam in misericordia liberalitatem. in l. si mercedem. §. si habitatoribus. ʒ. de actio. emp. Item non venit quid ad verisimilitudinem, vel præsumptionem in contrarium faciendam. Exemplum in tex. l. generali obligatione. ʒ. de pignorib. ad hoc canon. in c. cum in generali. de offic. vicar. Item non veniunt illa, quę in certo loco sunt, dum tamen ibi non stent perpetuo. Exemplum in l. debitor. ʒ. de pignor. & l. ex pacto. ʒ. de hęred. inst. la grande. Item non veniunt illa, quæ in signum potestatis supremæ & absolutæ sunt alicui reseruata. c. quod translationem. extra, de offi. leg. Item nõ veniunt quædam propter ignorantiam ipsius generaliter loquentis. l. cum Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. ʒ. de transc. l. sub prætextu specierum. & in l. omnia. §. cum ita. de leg. 2. Item non venit potestas beneficia conferendi. c. penul. & fi. de offi. vica. in 6. Item aliquando non includitur quid propter restringendam dispensationem, quã cum inhabili fecit. casus est in l. filiusfamilias. alias si filius. ver. sed enim ʒ. de dona. Alia multa habes per glos. in d. c. qui ad agendum. de procura. in 6. & in l. mandato generali. ʒ. de procura. Vnum tamen dico, ꝙ in generali oratione non intelligitur concessa potestas quem a carceribus eximendi. l. Pomponius. in princ. ʒ. de procu. Item non venit potestas inquirendi. c. licet. de offi. vicar. in 6. Item non venit quid propter vitandã omnimodam legum correctionem, in Authen. de hære. ab intesta. in princip. Nota in versi. vacantibus. Videtis glo. ʒ. duos varios intellectus ponentem ad literam. Pro veritate dicendũ est, & debetis primo præsupponere ꝙ tex. iste loquitur in conuentionibus prætorijs & iudicialibus, quoniam ista conuentio de renunciando est prætoria. Hoc pręsupposito debemus dicere, ꝙ si quęramus, an renunciatio generalis facta exceptis, quæ in futurum contingere possent iuxta iudicialem mentionem valeat. Dic ꝙ non. ita hæc est litera in princip. ẞm sententiam Attiliani. Sed quæro quæ sit ratio. † Dic, ꝙ conuentiones ipsę iudiciales mentem omnem & quemcunque conceptum accipiunt ab ipso prætore, adeo ꝙ partes nil addere, vel minuere poterunt, vt in l. in conuentionibus. ʒ. de ver. ob. & l. j. in fi. & l. prętoris. ʒ. de prætor. stipu. Ergo sequitur, ꝙ cum prętor cum ęquitatem ante oculos semper habere debeat, vt ĩ l. quod si Ephe. ʒ. de eo quod cer. loc. & non æquum sit sub inuolucro verborum quem decipi, igitur talis renunciatio generalis tanq̃ iniquitatem cõtinens non debet valere. Item quid si in ipsa generali renunciatione fuerit specifice renũciatum certis exceptionibus, nũqd renũciatio adiecta huic prætorię cõuentioni enumerans certos casus quemlibet renũciet, & an valeat talis renunciatio. Dicitur hic in fi. ꝙ sic, postq̃ visum fuerit an valeat generalis renunciatio iudicis, nunc vero an valeat in cõtracti-

bus

5 bus extraiudicialibus. † Ad euidentiam nota, ꝙ sunt quinque diuersa, scilicet dolus, lata culpa, leuis, leuissima, & casus fortuitus. Dolus est fraudulenta machinatio, vel operatio. Lata culpa vbi non intelligitur, quod omnes intelligunt. Leuis culpa est desidia seu negligētia. Leuissima est potuisse per aliquē modum possibilem resistere euentul casus fortuiti. Casus fortuitus est ille, cui humana conditio, vel intellectus non potest resistere. hæc omnia diffinit glo Insti. qui. mo. re contrah. obli. §. præterea. & latius per Bar. in l. quod Nerua. ff. deposi. & Bal. in l. cum & sortis. de pig. act. Item præmitte, ꝙ quidam sunt cō tractus, quorum respectu quis non tenetur nisi de dolo, & lata culpa. Et isti sunt contractus qui celebrantur solum gratia illius, qui dat. l. si vt certo. §. nunc videndum. el j. ꝭ. commod. & d. l. quod Nerua. extra hæc duo depositarius non tenetur. sunt etiam quidam contractus, qui celebrantur gratia vtriusq;, vt gratia pignoris. & iste est tex. in d. §. nunc videamus. & in hoc tenetur recipiens de dolo, lata, & leui. l. si creditor. & d. l. cum & sortis. j. de pig. act. melius in d. §. nunc videndum. & l. contractus. j. de reg. iur. His præsuppositis glo. ponit notabilem quæ-6 stionem. † contraxi cum aliquo recipiendo rem vnam, & dixi ꝙ volo de omni periculo in ipsa contingente teneri. An ista generalis conuentio extra iudicium sit valida? in hoc fuerūt tres opiniones, de quibus in gl. & prima est opi. Mar. ꝙ sic. pro quo possumus arguere sic. certum est, ꝙ in extraiudicialibus cōtractibus metam ac formam obligationis voluntas contrahentium habet tribuere. l. contractus. de reg. iu. & l. j. §. si conuenerit. j. deposi. Sed certum est, ꝙ ipsi contrahentes generalem cō uentionem fecerunt, ergo generaliter habet obligare, adeo ꝙ verificetur in quolibet casu speciali, Secundo sic. Illud idē operatur generalis dispositio in qualibet sua specie, quod operatur specialis in suo specificato. l. si chorus. in prin. de leg. 3. & l. si duo. in fi. de admi. tut. Sed certum est, ꝙ si quis specificasset, obligatus fuisset, ita & si in generali, & in tertio, puta vt in contractibus sibi imputetur, qui se nimis generaliter obligauit. l. quicquid astringendæ. de ver. obl. & l. fi. circa fi. de do. promis. Vltimo possumus pro eo agere per locum a speciali. speciale est in cōuentionibus & stipulationibus iudicialibus, vt in illis generalis conuentio non obliget. ita hic est tex. ergo si speciale est hic, in contrarium ius commune in extraiudicialibus. hoc sumitur ex l. ius singulare. ꝭ. de legi. Secunda fuit opi. Io. ꝙ nō sufficiat, nisi specialis renunciatio interueniat, vt l. j. C. depo. & facit l. iubemus. C. ad Velleia. Opinio Io. & Azo. potest fortificari. Primo sic. certum est, ꝙ potentior est iudicialis, ꝗ extraiudicialis. l. cum ostendimus. §. vlt. j. de fideiuss. tut. Sed certū est, ꝙ generalis iudicialis nō obligat, vt hic est casus, multominus extraiudicialis. præterea pro hac opi. videtur casus in l. ij. C. cōmodati. ibi hostilis incursionis contemplatione. Tertio pro eo est casus in c. j. extra, de cōmo. ibi non obligatur quis de casu fortuito, nisi specifice renunciauerit. Alia fuit opi. vulgaris, videlicet, ꝙ aut conuentio fuit generalis, & stans in confinibus nudi contractus. Tali casu vera sit opinio gl. ꝙ non obligat ad casum fortuitum, aut interuenit conuentio generalis cum mistura aliquarum specierum enumeratarum, & tūc nedum valeat quo ad specificata, sed ad totam generalitatem. alleg. tex. in l. fi. C. quando mul. tu. offi. fun. po. & in Auth. vt fine phi. de bi. & credi. §. propterea. secundo alleg. hunc tex. per locū a speciali. Gul. de Cu. notificat hoc, ꝙ debet intelligi, ꝙ generalis renunciatio sequens non extenditur nisi ad similia, vel minora. Ista regula assumitur ex l. fi. ꝭ. de vi. tri. & oleo leg. & l. nā quod. in fi. ꝭ. de pec. leg & l. j. ꝭm vnum intellectum. de reb. dub. c. sedes. de rescri. c. qui ad agendum. lib. vj. in cle. non potest. eo. ti. Alia fuit opi. Accur. videlicet, ꝙ si expresse suscipit in se periculum tenetur, si vero non suscipitur expresse, & de natura contractus veniebat leuissima culpa, tunc etiam faciat venire casum fortuitum. argu. l. si quando. de leg. j. Pro conclusione di-7 cere potes firmando, † ꝙ nunquam generalis renunciatio valeat. & licet Bal. hic plene, & Cy. & alij in l. j. C. commo. & Cano. in c. j. extra eod. nihilominus referam mēbra. & debemus scire & dicere, ꝙ aliquando quæritur, an valeat generalis renunciatio facta in rebus de præterito, vel de præsenti competentibus? & dic ꝙ sic, siue loquamur in iudicialibus, vt in auth. iubemus. C. de iud. & in l. fi. in auth. matri & auiæ. & auth. vnde sumitur. C. qñ mul. tu. off. fun. potest. Hoc tamē fallit in criminalibus, in quibus non potest quis iudicialiter renunciare ad sui defensionem faciendam, siue de præterito, siue de præsenti, per gl. l. pactum inter hæredem. ꝭ. de pac. Bar. gustauit in l. custodiam. ad fi. ꝭ. de pub. iud. Pro quæstione facit id quod dicimus quem renunciare non posse in criminalibus exceptionibus, tanꝗ sibi pereat ius defensionis. l. addictos. ad fi. ꝭm vnā lect. C. de appel. & l. non tantum. ꝭ. de appel. Istud tamen limitatur dupliciter, nisi renunciet ex eo, quia dicat se non habere ius defensionis vel excipiendi, quia tunc valet. l. j. ꝭ. de fur. balnea. in gl. per quam astuti iudices maleficiorum semper prædicant, vt nunquam inquisiti de delictis renuncient simpliciter defensionibus, sed faciunt, vt dicant ꝙ non cognoscant se habere defensionem. Item limita, nisi renunciet exceptionib. in quibus non constat omnimoda intentio sua vel defensio, sed quibus si non renunciasset, fuisset tardius condemnatus. l. si accusatoribus. C. de accus. extra in l. accusatur. vbi qui accusatur a duobus habet ius excipiendi, per quod si vnum repellit, venit tardius condemnandus, poterit renunciari huic iuri excipiendi. Item fallit prædicta regula in casu status, quia nec valet specialis. ꝭ. de lib. cau. l. j. & l. nec si volens. Et aliquando quæritur, an aliquando valeat renunciatio generalis, statur iuribus de præterito, vel præsenti extraiudicialiter, & debes dicere, ꝙ sic. l. cum Aquiliana. ꝭ. de transa. l. fi. §. ꝙ sic. ꝭ. de condi. indeb. l. age. & l. sub prætextu specierum. & l. si de certa. C. de trāsac. cum si. nō tamen tollit ius, quod ignorabat quis sibi competere, quod intellige, vt in l. cū Aquiliana. probatur in c. cū inter P. Gaufridi. extra de renun. l. tres fratres. ꝭ. de pact. nec ecclesia tollit ista iura, quæ quis dubitabat, an sibi competerent, vel non, quia dubius & ignorans æquiparantur. l. fi. C. de condi. inde. in l. manifestissimi. §. sinautem nescius. C. de fur. & per hoc expeditum sit primum membrum. Nunc capio secundum membrum, videlicet, an valeat generalis renunciatio iuribus, quæ possent alicui competere in futurum. In hoc debemus dicere, ꝙ aut quærimus de renunciationibus, quæ sunt ita generaliter in conuentionibus prætoriis, seu stipulationibus prætoriis, & dic ꝙ non. ita est casus hic. & huius est ratio, quia quælibet renunciatio generalis dicitur esse captiosa, vt d. l. cū Aquiliana. ibi, liberalitatem enim, id est captiosam &c. Certum est autem, ꝙ prætor suum beneficiū nemini vult esse captiosum, ita dicit l. Paulus. no. ꝭ. de præt. stip. aut loquimur in renunciationibus factis non prætoriis stipulationibus, sed in stipulationibus conuentionalibus, & in hoc debemus nos tātum astrin-8 gere ad hoc membrum, scilicet nunquid † valeat generalis renunciatio facta, vt quis renunciet exceptioni casus fortuiti. & dic ꝙ aliquando quis se obligat ad suscipiendum omne periculum casus fortuiti, & tunc valet l. cum & sortis. in fi. C. de pigno. act. aliquando vero quis astringit se simpliciter ad periculum omne, generaliter renunciando exceptioni, non faciendo mentionem de casu fortuito, & tūc aut iste erat ille, ad quem ante contractum spectabat periculum in re illa interuenire, & tali casu sufficit ad obligandum quem in casu fortuito periculum partium. aliquando non erat ille, qui ante contractum celebratum ex nullo periculo tenebatur, & tunc dic, ꝙ ad ipsum renunciantem non transit possessio rei, cuius respectu generaliter se obligat ad periculum superueniens, & sufficit illa talis renunciatio. l. fi. ꝭ. de pen. & commo. rei vend. Exemplum, vendo tibi rem sub conditione, si Titius senator fuerit intra mensem, & retineo penes me istam rem, sed ille, qui emit sub conditione, obligauit se ad omne periculū interueniens intra mēsem soluturum æstimationem eius, ponatur, ꝙ res illa sit mortua, nunquid illo effecto senatore tenebitur, dic vt ibi. aliquando vero ille, qui generalia verba concipit, astringit se ad omne periculum habens possessionem rei, cuius respectu recipit in se periculum. & tali casu dic. ꝙ aut per prius ille qui habet possessionem rei tenebatur de dolo, lata culpa, & leui, & tunc ista obligatio obligat ad id, quod superuenit ratione leuissimæ culpæ. ita probatur in l. opus. ꝭ. loc. aliquando vero generaliter se obligans tenebatur per prius respectu doli, & latæ culpæ, & tali casu per generalia verba tenebitur respectu leuis culpæ. probatur in l. iurisgentium. & l. si quis. ꝭ. de pact. l. & Aristoni. ꝭ. mā. l. j. §. depositi. Aliquando quis tenebatur pro dolo, lata culpa, & leuissima. & tunc generalia verba obligabunt etiam, si casus fortuitus superueniat, vt verba operentur. l. si quando. de lega. j. c. si papa. de priui. in vj. Aliquando vero quis tenebatur ꝓ re etiam si fortuitus casus superueniret, & tūc si adiicit illa verba generalia, & respectu omnis periculi est obligatus etiam si superueniat casus fortuitus ratione culpæ doli. l. qui officij, §. vlt. de contrah. emp. vbicunque tamen quis non tenetur de casu fortuito per generalia verba, tūc si præcedit specialis etiam numeratio quorundam, & subiiciatur generalis clausula, tunc refertur ad casus similes, non autem maiores, vel diuersæ naturæ. c. sedes. de rescri. l. fi. §. cui dulcia. de vi. tri. & oleo lega. Itē 9 adde, † ꝙ vbicunq; quis obligat se ad casus fortuitos, non intelligitur se obligare ad casus fortuitos aliquādo solitos euenire, sed insolitos. ita secūdum Bar. est casus in l. fistulas. §. frumenta. ꝭ. de contrah. emp. sed Bal. dicit contrarium in l. Seio. §. medico. ꝭ. de ann. leg. vbi generalia verba trahuntur ad ordinaria, & quæ solita sunt præstari, id est vt solemus Bar. dicit, ꝙ quidā sunt casus, qui eueniunt ꝭm naturam communem, & ordinē naturæ, & tūc generalis suspicio casuum fortuitorum obligat ad illos, qui non dicuntur casus, sed contingentię naturales. ita ītelligo Bar. hic. & hic est casus in §. medico. Aliqui vero sunt casus, qui veniunt accidentaliter, & tunc locum habeat quod dicit Bar. in d. §. frumenta. ꝙ non obligetur ad casum fortuitū eo casu, quo de iure communi non erat obligatus. Sed nunc

pone,

pone,ꝙ quis erat per prius obligatus, Exemplum in depositario,& dicit ꝙ nō valet.l.in commodato.in prin.j. commoda. & ratio est, quia futurus non potest remitti.l.iurisgentium.§. item nulla. j.de pact. dota. Sed pone,accipio rem in commodatum vel depositum,& facio pactum,ꝙ volo teneri de aliquo casu fortuito venienti. Modo celebrato cōtractu accidit,ꝙ seruus meus occidit,vel subtrahit rem illam, vel ponit incendiū scienter,modo iste casus quo ad me est fortuitus,quæritur nūquid teneor de illo casu. videbatur ꝙ non propter pactum,itē hoc erat de iure communi & veritate,ꝙ per illa verba generalia non includitur casus factus per famulam meam. l.qui insulam.§.vlt.j.loc.vbi est casus no.& ratio est, quia quamuis non teneatur ad casum fortuitum de iure communi, tamen tenetur, quando culpa præcedit casum. l.si vt certo.§.interdum.j. commo.l.j.§.si rem.j.deposi.l.item quęritur.§.exercitu.s̄.loca. c.j.extra,de commoda.

SVMMARIVM.

1 *Satisdatio per errorem præstita tollitur exceptionis ope, secus si ex certa scientia.*
2 *Promissio indebiti scienter facta promittentem obligat.*
3 *Error in facto an & quando præsumendus.*
4 *Pœna in contractibus extraiudicialibus,an sit iudicialiter exigenda.*
5 *Pœna requirens stipulationem, an pacto nudo interueniente nihilominus debeatur.*
6 *Pœna in dubio respectu diuersorum apposita qualiter expetenda.*
7 *Pœna dationi quantitatis apposita, an sit exigibilis, & quid si res eadem vni promissa iterum alteri promittatur.*

§.Item quæritur. Satisdatio in totum,vel in partem per errorem præstita ope exceptionis tollitur, secus si præstetur ex certa scientia. h. d. 1 Nota primo, † ꝙ conuentus ad quid ratione promissionis indebitæ propter errorem facti exceptionem habet exclusiuam iuris agentis.ad idem j.vt in pos.leg.l.j.j.de don. l. si patronus. ad quod plene no.glo.magistra.j.fa.erc.l.qui hæres.No.secundo,ꝙ exceptio erroris proficiscens proficit & fideiussori.Idem j.de fideius.l.si quis.§.postquam.alias, si postquam. No.in verbo,si de conuentione.j. ex certa scientia &c. ꝙ † 2 promissio indebita scienter facta promittentem obligat, adeo vt sua indebiti exceptio certæ scientiæ replicatione per actorem fiēda excludatur.ad idem.j.de cond.indeb.l.si is qui perpetua. cum si. No.in l.nam & Iulianus.& ita semper allegatur, ꝙ idem iuris est de toto quo ad totum,quod est de parte quo ad partem,& ecōtra.ad idem.j.de vsu.l.qui sunt.de rei ven.l.q̄ de tota. cum si.in gl.quæ incip.vt ecce.circa fin. tu dic ꝙ hic ab initio inter ipsum procuratorem & actorem rei conuentum erat, vt debe rei ꝓmittere,vel satisdare de se repræsentando sub tali. in quo glo.quæ incipit,quia ex certa scientia conuenerunt &c.Antequam veniam ad quæsitum pręmitto,vides hic Iurisconsultū distinguere,ꝙ aut promissio est facta ex certa scientia. Primo casu non obligat.secundo sic. † 3 Modo quæritur,quid sit præsumendum.Bar.hic, & successiue Bal. & aliquando referunt Ia. Bu.dixisse,ꝙ qualibet promissio eius, quod est præsumitur facta errore.licet in l.alleget.sed tu dic, nemo præsumitur iactare suum.l.de indebito.j.de prob.extra,de renun. c. super hoc. Bar.vero hic dicit esse casum.dicit enim tex.ꝙ si conuentus dicat,non teneor,quia per errorem.actor replicat, quia ex certa scientia,debet actor probare de certa scientia,sicut reus de errore.In contrarium facit,quia nemo factum proprium præsumitur ignorare.l.fi.j.pro soc.l.quanq̄.j. ad Treb. & in c. ab excommunicato.de rescrip.vnde videtur dicendum, ꝙ Bar.male dicat,dum dicit ꝙ pręsumitur error, quanquā actor debeat de scientia replicare,non sequitur ꝙ debeat scientiam probare,ergo præsumitur ignorate.nam præsumptio pro vno transfert onus probandi in aliud.l.siue possidetis. C.de probat. sed gl.in l.si quis delegauerit.j.de don.distinguit,quam tene. Nūc capio quæstionem vltimæ glo. scilicet, † 4 nunquid ipsa pœna adiecta in contractu exigi possit. Considerandum est, ꝙ quædam sunt pœnæ legales & canonicæ,vt fur manifestus tenetur ad pœnam quadrupli.& dic ꝙ exigi possunt. ita probatur. 27. q.j.c.statuimus.& 31.q.2.si ecclesiæ. hoc intellige verum tam de foro canonico,q̄ ciuili.sed in foro pęnitentiali minime.Gl. sing.12.q.3.c.fraternitatis.Quædam sunt pœnæ consuetudinariæ,& has debes dicere esse exigibiles.de offic. eius. c.dilectus. quædam sunt veræ pœnæ iudiciales debitæ propter contumaciam,& similiter sunt exigibiles.probatur de mo. mulctarum volunta.l.j.& per totum. s̄.si quis ius dicen. non obtemp. & l. loc.§.condemnatio.de tab.exhi.De iure canonico tamen probatur,quia si non est expressum,ꝙ pœnę iudiciales sint exigibiles,ergo sequitur,ꝙ seruanda est dispositio iuris ciuilis.c.j.&ij. de oper.no.nun.licet ita fuerit sententia glo.extra,de arb.c.dilecti.nihilominus hoc non est verū,per c.j.extra,de do.& contu.Quædam sunt pœnæ arbitrales resultantes ex compromisso.in his dic,ꝙ iure ciuili non est dubium, ꝙ sic. item de iure canonico etiam in c.dilecti.de arbi.Quædam vero sunt pœnę testamentariæ, & dic ꝙ adiiciuntur per testatorem vnà cum temporis dinumeratione, & non sunt exigibiles, quia præsumuntur adiectæ in fraudem vsurarum.l.3.§.fi.j.de an.le.si vero non adiiciantur cum temporis dinumeratione,sed simpliciter & rei honestæ,tunc sunt exigibiles.l.j.de pe.lega. Quædā vero sunt conuentionales, ex his debes dicere, aut loquimur de iure ciuili,& tunc dic, ꝙ aut adiiciuntur contractib.mutui, aut tunc adiiciuntur in fauorem illius,qui debet mutuum recipere,& tunc sunt exigibiles. Casus est in l.si pœnam.in prin. j.de ver.obi. Aut pœna adiicitur in fauorem eius,qui mutuat, & tunc exigibiles.l.cum allegas. C.de fur.vbi manifeste appareat,ꝙ sit adiecta ratione interesse,vt l.traiectitiæ. in princ.j.de act.& obl.aliquando pœna adiicitur alteri contractui, q̄ mutui,& tunc dic,ꝙ aut adiicitur certæ speciei,& tali casu ipsa pęna est exigibilis.j.de ac.emp.l.Lucius Titius.aut ista pœna adiicitur facto,& similiter est exigibilis.j.de præt.stip.l.vlti.Inst.de ver.sig.cum st.ita est casus hic, secundum glo.aliquando pęna adiicitur in contractu separato in certa quantitate, vt puta vēdo tibi fundum centum,si non solueris promittis nomine pęnæ centum, tunc dic,aut ipsa pœna euidenter iniquitatem cōtinens est excessiua, & tunc præsumatur in fraudem vsuratū. l.Iulia.§.idem Papinianus.j.de act.emp. aut non est excessiua, nec continet euidentem iniquitatem,& tunc aut est solitus fęnerari,& est inexigibilis,quia stat præsumptio fraudis. probat in c.illo uos.extra de pig.de emp.& ven.c.ad nostram.glo.in l. pœnam. j. de vsur. & l. inciuilem. C. de fur. aut ille talis, qui pęnam adiicit non excessiuam, non est solitus fęnerari, & est exigibilis.l.vtrum.§.vlt.de pe.hær.& vendicat sibi locum de iure ciuili.de iure autem canonico videtur determinari,ꝙ sit inexigibilis,in c.suam.extra,de pęn.dicemus j.eo. l. si seruus.§.si plurimi.id quod dixi.s.ꝙ qn̄ pęna adiicitur facto. adde l. promis.C.de transa.l.stipulationum aliæ.§.si sortem. de ver.obli. 5 Succedat dubium, † si pœna requirat stipulationem,an sufficiat nudum pactum etiam incontinenti. dic,ꝙ aut loquimur in pęna,quæ succedit loco interesse,& sufficit nudum pactum etiam incontinenti appositum:aut loquimur in his,quę debētur ratione contemptus,& tali casu requirunt stipulationem. casus est singularis in l. seruus.j. de ser. expor. Vsura enim est pęna, vt l.lecta.j.si cert.pet.& l.quæ fine.de neg.gest.Item non sufficit pactum nudum ad obligationem vsurarum. l.quamuis.C.de vsur.Hoc fallit,nisi ipsa pęna ratione cōtemptus permissa sit ciuitati,vt l.etiam. j.de vsur. Modo quæro,quādo ipsi contractui adiicitur quid,quod est facti,an possit exigi? & dic, ꝙ aut loquimur in contractu mutui, & tunc aut factum est augmentatiuum obligationis,& est inexigibilis tanquam censeatur vsura.l.rogasti.§.si tibi.j.si cer.pe. i gl.& hoc dixit simpliciter gl.24.q.4.c.si fęnerauerit.ꝙ pactū illud, mutuo pecuniā, ꝙ si indigeam,tenearis in l.mutuare,nil operatur, nec obligationem inducit.aliquando vero id quod est factum, est faciliotis exactionis inductiuum. & tali casu dic, ꝙ aut illud factum potest exigi.l.qui autem.§.j.de constit.pec.aliquando vero id, quod consistit in facto,adiicitur alteri contractui,q̄ mutui, & est exigibile.l.fundi partem.de contrah.emp. l.si sceleris.§.sed si ita.de ac.emp.nunc pro declaratione addenda sunt duo.Primum vsq; ad quantam quantitatem ipsa pęna possit ascendere,item quantum requiratur, ꝙ ascendat ad hoc, vt exigibilis sit.de hoc gl.& Doct.in l.vnica.C.de sent.quæ pro eo quod interest.vt per Bar.in l.stipulatio ista.§.alteri.de verb.obli. plene no.Iusti.de act.§.omnes autem actiones, & ponitur in l.si dominum.in prin.j.de euict.Secundum est autem, an in pœnis cōsideretur interesse,vt aliter exigi non possint.de hoc Bar.in l.ij. §.item si in facto.j.de verb.obl.& habetis gl. optimam in l. cū 6 pęna,j.de arb.Tertium est, † quia dubitatur, an pęna, quæ est adiecta actui,an sit adiecta,vt certificetur & specificetur interesse,an vero ratione cōtemptus,an vero ratione contumaciæ, quomodo tunc præsumatur.Io. An.dixit in c.bona fides.de regul.iur.in vj.in mercur.ꝙ præsumatur adiecta ratione interesse.allegat l.si duo. in hoc titulo dixi, ꝙ cum pęna adiicitur facto est exigibilis,quando vero in vitio,videlicet quantitatis, vidisti ꝙ non potest exigi,quia in fraudem vsurarum, vt in l.cū allegas.C.de vsur.ponatur,ꝙ hæc pęna non sit adiecta quantitati mutuatæ,sed adiecta facto propter promissam mutui quātitatem.Exemplum,mutuo tibi decem, promittis pro illis mihi dare pignus,vel promittis dare fideiussores,& si fideiussores non dederis,promittis centum nomine pęnæ,an sit exigibilis. Iac.But.mouet dubium in d.l.cum allegas.§.diuus.in l.cū seruus.j.de cond.& demon.Io.An.in addi.Spec. in rub.de obl.& sol.§.ante omnia.in j.rub.Omnes sunt in hac opi. ꝙ non possit peti,hac ratione, quia ipsum factum, cui pęna est adiecta, est promissum propter quantitatem, ergo pœna ipsa videtur adiecta tam facto,q̄ etiam ipsi quātitati.Sed si ita est, sequitur ꝙ exigi non possit,vt d.l.cum allegas. præterea cum quid non licet vna via &c.c.quanto.de priui.c.tuæ.de procu.sed certum est, ꝙ ista pęna non potest exigi si adiiciatur quantitati, ergo

sequitur

sequitur ꝙ possit exigi si adijciatur facto promisso propter iestam quantitatem, quia fieret in fraudem vsurarum. quia leges prohibent omnes fraudes & machinationes. l. eos. C. de vsur. Secunda fuit opin. Bart. in l. cum seruus. dicentis, ꝙ aut istud factum quod est promissum, est promissum incontinenti, & tunc procedit opi. Ia. lo. An. & Cy. s. ꝙ non possit exigi, quia p̄sumitur adiecta in fraudem vsurarum, quia ex illo, ꝙ incontinenti fit, fraus præsumitur. l. si ventre. §. in bonis. ī de pri. cre. & c. consilii. de elect. extra. Sed si hoc factum promissum ex interuallo esset appositum, seu celebratum, tali casu potest exigi, cum faciat omnem fraudem cessare, per l. si Titius. j. de pi. act. quequidem opi. nō videtur vera, quia non videtur tollere fraudis suspicionem. l. si mulier. ad Velle. Vnde sto cum opi. Bal. in d. l. cum allegas s. ꝙ aut illud factum est celebratum ab eo, qui consueuit fœnerari, & tali casu ipsa est inexigibilis, in l. vas. de pig. & gl. in l. pœnam. j. de vsur. Sed si illud factum fuerit celebratum per non cōsuetum fœnerari, tunc est exigibilis, quia cessat p̄sumptio fraudis. Sed an debemus quēlibet præsumere bonum, habetur in l. merito. pro soc. & in c. estote misericor-
7 des. de iu. iu. Ex superioribus videtis † an pœna sit exigibilis. q̄n adijcitur dationi quantitatis, & an in vna & eadem re promissa personę alteri, sit exigibilis tanquam præsumatur adiecta in fraudem. Exemplum, si Titio decem non dabis promittis mihi cētum nomine pęnæ. De hoc tex. in l. qui res §. qui stipulatur. j. de solut. dicit hanc pęnam esse exigibilem, nec præsumi in fraudem appositā, sed Bal. in d. l. cum allegas. de hoc dubitat, quia ex hoc possent fieri de leui multæ fraudes de persona ad personam, contra not. in l. hac edictali. C. de sec. nupt. & in l. j. de na. lib. nisi eo casu, quo interest stipulantis eam pecuniam Titio esse solutam, quia tunc habet locum d. § si stipulatus. ga si stipulabatur erat debitor eius, cui stipulabatur, sed vbi nullum est interesse, videlicet, quia etiam si nihil in ea intersit, pœnam exigere possunt per tex. in l. stipulatio ista. § alteri. de ver. obli. Insti. de inuti. stip. §. alteri. Præterea non est dubium, quia respectu tertij id quod venit dādum est quid fieri. vt in l. liber homo. la grande. §. fi. j. de ver. obli. certum est, ꝙ illa pęna cum adijcitur facio est exigibilis, & nunquam præsumitur in fraudem adiecta, vt hic, & in l. promiss. C. de transac. Sed possumus saluare Bal. si dicamus, ꝙ istæ fuerunt celebratę per consuetum fœnerari, quia tunc essent inexigibiles.

SVMMARIVM.

1 *Factum vnius consocii potest in materia stipulationis alteri præiudicare.*
2 *Factum dolosum consocij non debet alteri consocio prodesse.*
3 *Solutio sortis principalis facta per vnum ex debitoribus alium debitorem ope exceptionis a pęna liberat, similiter & facta per reum fideiussionis.*
4 *Exceptio superueniens in persona rei prodesse debet fideiussori.*
5 *Seruus pro repub. abesse non dicitur.*
6 *Exceptio impossibilis non est admittenda, nec impertinens, aut non releuans.*

LEX V. VI. VII.

SI duo rei. Factum vnius ex sociis alteri preiudicat in cōmissione stipulationis, & exactio sortis principalis facta ab vno ex reis, liberat alium a pœna, & idē est in patre & filio, & beneficium proficiens reo proficit & fideiussori. Qui autem satisdat de seruo, aut filio in iudicio præsentando, his exceptionibus vti potest, quibus vteretur si satisdedisset pro libero, dum tamen qualitas personarū eas exceptiones habuisset hoc dicit
1 vsque ad l. & si post tres. No. ex prin. l. si duo. † ꝙ ne committatur personalis stipulatio, factum vnius consocij alteri præiudicat. ita communiter colligunt Doc. de quo dic, vt j. dicam. No.
2 & rectius, ꝙ † factum dolosum vnius ex socijs non prodest alteri personæ ad stipulationis pęnalis commissionem. No. in §.
3 item si duo. † ꝙ solutio sortis principalis facta per vnum ex debitoribus alium debitorem ope exceptionis a pęna liberat, in quam inciderat, quod est notan. Nota in §. æque. ꝙ solutio sortis principalis facta per reum fideiussionis libertatem inducit a pęna stipul. de iudicio sisti. No. in l. si is qui fideiussorē.
4 † ꝙ exceptio superueniens in persona rei prodest fideiussori,
5 quod dic, vt j. dicetur. No in l. si quis seruum. † seruum reipublicæ cā abesse nō posse. Ad idem j. de in inte. re. l. fi. No. secūdo ꝙ ex eo, ꝙ in materia omnibus vniuersaliter congruente non est habenda distinctio aliquarum personarum. Ad idem
6 j. de accus. l. hos accusare. §. omnibus. No. tertio ibi, † preterq̄, exceptionem impossibilem non esse admittendam. Idem est si impertinens sit vel non releuans, vt C. de prob. l. nostram. & l. ad procuratorem, de offic. deleg. extra. c. cum contingat. cum ibi not. in glo. in ver. consocij. Ista glo nihil probat de eo, quod dr̄ in tex. Ideo vltra ea, q̄ dr̄r in l. si vir vxori, sol. mat. Adde gl. in l. si duo. j. de ar. In gl. dū exponit de l. si is q duos. ex deliberatione l. si ex duob. de neg. ge. Vel solue, ꝙ ibi loquitur in legatis, puenientibus ex vltima voluntate, quæ fauorabilis est, hic in pęnis, quę sunt odiosę. Ista solutio probatur in c. cū dilecti. extra.

SVMMARIVM.

1 *Moræ purgatio admittitur in stipulationibus prætorijs intra paruum tempus, agenti iure non deteriorato.*
2 *Moræ purgatio pœnæ liberationem inducit.*
3 *Dictio, plus tantum & similes, qualiter sint intelligendæ.*
4 *Dictio, & plus, in dispositione testis an aliquid operetur.*
5 *Fideiussor, qui promisit reum repræsentare sub pœna, liberatur si post sex menses eum repræsentet.*
6 *Reus promittens se certa die in iudicium repræsentaturum sub pœna, si infra arbitrio iudicis se præsentet, liberatur.*
7 *Actor potest moram purgare non obstante negligentia.*
8 *Actio personalis quanto tempore perpetuetur, vel pereat.*
9 *Cedere diem quid sit, & quid diem venire, & quid stipulationem committi.*
10 *Stipulatio quando committi dicatur.*
11 *Tēpus miserationis causa concessum actionis, seu obligationis ortū non impedit.*
12 *Tempus delegationis de legato faciendo duobus casibus a iure determinatur.*
13 *Debitum ex sententia an statim & sine termini intermissione debeatur.*
14 *Debitum ex confessione, aut ex sententia arbitri quando debeatur.*
15 *Stipulatio in diem quando committatur.*
16 *Dispositio temporalis includit prohibitionem, ne interim procedat.*
Diei certæ pēdentia impedit actū stipul. in diē, & quid de pēdentia diei incertæ.
17 *Certi & incerti condict. in quo differant quo ad actionis originem.*
18 *Stipulatio conditionalis quando committatur.*
19 *Legatum conditionale quando deberi dicatur.*
20 *Stipulatio, quæ habet in se conditionem in diem, quando committatur.*
21 *Moræ purgatio quid sit.*
22 *Conditio tripliciter consideratur.*
23 *Mora, in qua dies & pœna includitur an sit purgabilis.*
24 *Moram purgandi facultas quibus de causis auferatur.*
25 *Mora quando committi dicatur, & quid in causa moræ inducat interpellatio.*
26 *Mora quando, & qualiter veniat purganda.*

LEX VIII.

ET si post tres. In stipulationibus iudicialibus, in quibus est dies & pœna, admittitur purgatio moræ intra paucum tempus, si ex eadem ius actoris non est factum deterius. hoc
1 dicit. Nota primo, ꝙ † in stipulationibus prætorijs admittitur purgatio moræ intra tempus paucum. No. secundo, ꝙ ad hoc vt intra modicum tempus possit ipsa mora, vel negligentia purgari, necesse est, vt ex ipsa pauci temporis mora ius agentis
2 non sit deterioratum. No. tertio, † ꝙ purgatio moræ inducit liberationem a pœna non ipso iure, sed exceptionis ope. In glo. in ver. plures. duo sunt discutienda. Primo, quomodo ista litera dicens moram purgari posse intra plures, dies debeat
3 intelligi. Non † est dicendum, ꝙ intra paucos, vt l. hæc dictio de verbo. sig. Item non est dubium, ꝙ pluralis locutio contenta est duobus. l. libertos. §. post annos. s̄. de manu. testa. & l. vbi numerus. j de testi. Item dicit litera in l. inter illa. § i. de ver. si. & nota. in l. is qui literis. de verb. oblig. Sed nunquid hoc procedat. Dic, ꝙ istud verbum, pluresve dies, sumitur pro tempore arbitrio iudicis moderando. Pro hoc facit, quod tempus a lege non determinatum venit a iudice determinandum. l. j. in fi. de iure delib. Secundo de hoc est tex. in l. si ita quis. §. Seia. j. de ver. obliga. Adde ad prædicta. l. si oleum. in fi. & l. 1 le. j. de dolo. Venio ad secundum quæstitum gl. quid significent ista verba plus. Et si dicit, ꝙ aliquando testes dicunt, talis res valebat tantum, vel plus, vel possedit tanto tempore & plus. Dicendum ꝙ hæc verba, & plus, includant adiectionē parui temporis, vel paruę quantitatis ad tempus specificatum, vel summam. Alibi videtur ꝓbari aliter, scilicet, ꝙ ista adiectio, & plus, adijciat aliquid iudicis arbitrio declarandum. l. cum filius. §. pater. de legat. ij. Alibi dicitur, ꝙ ista dictio, & plus, adiecta ab ipsis testibus operetur augmentum partis continentę eius, quod est expressum, & probatur sic. Certum est ꝙ p̄riorū eadem est disciplina. l. j. s̄. de his qui sunt sui vel alieni iur. l. inter stipulantē. §. sacram. de verborum obl. Sed certum est, ꝙ verba obscura denotant diminutionem quartę partis. l. si quis in suo. de inof. testa. Insti. de hæred. quæ ab intesta. §. item vetustas, & de hoc in c. cum inter nos. extra, de ver. signifi. Quid de iure sit dicendum, hic mouet glo. & gl. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ex quib. cau. maior. Cy. & Bal. in l. si quis in suo. C. de inof. tes. Bar. in l. cum furti. de in li. iur. Vera opinio est ista, ꝙ illa dictio, & plus, seu amplius, seu & vltra, adiectum post expressum tps nihil operatur. Nā dubia ꝓbatio nō releuat probātem c. in præsentia. de prob. Sed certum est, ꝙ illa verba sunt ambigua, quia possent intelligi de duobus, vel pluribus. Facit l. nostram. & l. ad probationem. C. de prob. Secundo probatur sic. Certū est, ꝙ pars, cuius iurō statur super re sua, succedit loco testis. l. fi. C. de fideicō. Sed certum est, ꝙ pars dicens, iuro istam rem valere centū & plus, ista clausula, & plus, nil operatur vt est tex. in d. l. cū furti. de ī li. iu. ergo sequtur, ꝙ nec valet, si deponatur in facto alieno. nec obstat. l. si cum filius. vbi ista dictio, & plus, adijcitur ī actu dispositiuo, quo casu succedit arbitriū filio in tempus, vt l. cū filię. de leg. ij. nos vero in actu ꝓbatiuo loquimur. Et videndum quid si dicat, talis possedit x. annis & paulo plus. De hoc verbo habetur in l. j. §. puetitiam. j. de postul.

ftul.& in Auth. vt ecclesia Romana cētum anno.gau.præſc.in §.j. & in d.§ item vetuſtas. bonus tex.in l.ſi quę. C.de ſec.nup. Item quid ſi dixerit, poſſedit prope decem an.vel valebat centum,& poſſedit prope centum annos.De hac dictione, prope, habetis tres tex.no.vnum in l.non tantum.j.de excuſa.tuto.in l.properandum.§.& ſi quidem. C.de iudi. Alium in l.3.in fi.j. de lib.exhib.Habetis etiam duo iura, quæ loquuntur per hæc verba,prope centeſimum annum,in l.2.§.exactis.ſ.de orig.iu. & in Auth.de nō alie.§.ſi vero in perp. Quid autem ſi dixerit valebat fere decem,vel poſſedit fere decem annis.De hoc habetis in l.intra vtile.§.j.j.de minor.& in l. Iulianus.j.de manumiſ.teſtam.& in l.i.j.ex quibus cau.in poſſe.ea.Quid autem ſi dixerit,poſſedit decem annis vel circa, vel dicat, valebat circa decem. De hoc modo loquēdi habetis in Auth.vt cleri.apud prop.epiſcop.§.quarta.& l.Rutilia j. de contrahen. empt.& l. qui.j.de ſer.ruſti.præd.Quid autem ſi dicat,poſſedit talis decē annis? Dubium eſſe poteſt,an velit intelligere quorum annus vltimus ſit finitus,an vero ſit initiatus.Primo probatur in l.& hoc j.de verb.oblig. Inſtitu.eod.tit.§.in diem Quod de vltima die intellexit,alibi videtur in l.ſi ita fuerit.j.de manumiſ.teſta. intelligitur de initio fauore libertatis. Quid autem ſi dixerit poſſedit annis decem?intelligitur de fine.l.ſi in annos.infra de condi.Ioan. And.tetigit in c.licet cauſam.extra, de probat. Et do.Anto.in d.c.literæ.de dilationibus.Quid ſi verba iſta adijciantur libello. debes dicere ꝙ nihil operentur, tamen repeti poteſt,vt declaret dictum ſuum, in Auth.de teſtib.§.illud.& §. ſi vero.& l.certum.§.j.j.de confeſ. Quid de dictione, circa, inſto? ponunt Inn.in c.inter dilectos.de fide inſtru. Bal.in l.Celſus.j.de vſuca.& Bald.in l.iudicia.de rei vendi. Ex glo.j.collige

4 quatuor concluſiones.Prima,†an aliquid operentur verba teſtis adijcientis in dicto ſuo illam dictionem,& plus.De quo.§.

5 vidiſtis.Secunda†concluſio,ꝙ fideiuſſor,qui promiſit reum repræſentare ſub pœna,liberatur ſi repræſentet eū poſt ſex men

6 ſes vltra diem illum. Tertia concluſio, † quod reus ipſe qui ſe certa die in iudicio venturum ſub certa pœna promiſit,liberatur a pena in quam incidit ſi intra paucum tempus iudicis arbitrio moderandum poſt determinatum diem ſe repræſen-

7 tet. Vltima concluſio eſt, † Licet actor ipſe propter negligentiam rei die deputata ſe non repræſentans expenſas fecerit,nihilominus & ipſis non obſtantibus poteſt intra paucum tempus ſuam negligentiam emendare,ſeu moram purgare.In gl.

8 in verbo,deterius.Ad euidentiā ſcias,ꝗd†actio perſonalis perit ſpatio triginta annorum. Item perpetuatur ſi citatio facta fuit, & reus comparuit, factum eſt ius deterius, non autem dicitur fieri deterius propter ſumptus litis,quia tūc intra tempus paucum purgatur &c. Oppo. Gloſſa ſecunda dicit, quod imo videtur quod nedum fiat deterius, ſed in totum pereat. Reſpondetur quod id, quod eſt vanum,dicitur fieri deterius, & facto deterius, quoniam in totum perit. In gloſſa magna, præmitte quid ſit diem cedere. Secūdo quid ſit diem venire.

9 Tertio quid ſit ſtipulationem committi.Et dic, † quod cedere diem eſt incipere quid deberi Dies vero venire dicitur,cum illa res venit,propter cuius aduētum habeo poteſtatem agendi effectualiter ad id, in quo quis mihi eſt obligatus. Iſta duo habentur in l. cedere diem. infra de verborum ſignificationibus. Stipulationem vero committi non eſt aliud quàm obligationem natam eſſe ex ſtipulatione, & habere poteſtatem

10 agendi ad id, in quo eſt obligatio. Modo † quæritur quando ſtipulatio committatur. Reſpond.ponendo duas opiniones, quæ gloſſæ non placent, & ideo diſtinguit glo.quod autē ſtipulatio ſimplex, & tunc aut eſt pura,& dicitur committi ſtatim, aut eſt ſtipulatio in diem & committitur adueniente die. Si vero ſtipulatio eſt conditionalis, tunc dicitur commiſſa adueniente conditione. Hæc tria probantur in l. cedere diem. Hæc habent locum,quando ſtipulatio eſt ſimplex, puta quando ſors eſt promiſſa ſine pœna. Si autem ipſa ſtipulatio eſt pœnalis,tunc quando intelligatur commiſſa ad pœnam,& dici: quod aut ſtipulatio incipit a præcedenti conditione, & dicitur commiſſa, quando deſinit poſſe fieri id, quod in conditione deuenit. Caſus eſt in dicta.l. ſi ita ſtipulatus.de verborū obligationib.allegata ſupra in ſecūda opinione. Fallit in quatuor caſibus ſecundum gloſſam, in quibus dicitur obligatio committi,ſi id, quod in conditione.deuenit fieri potuit, & factum non fuit. In primo eſt fauore libertatis. In ſecundo cauſa eſt fauor vltimæ voluntatis. In tertio ratio ſpecialitatis. In quarto eſt ipſa prolixitas. Aliquando ſtipulatio ipſa pœnalis incipit a ſtipulata conuentione,& tunc committitur,quando quis facere poteſt id,quod conuenit,& non fecit,Puta promitto tibi decem, & ſi non dedero, promitto tibi centum nomine pœnæ. Aliquando incipit a nuda conuentione, & tunc dicitur committi lite conteſtata.Denuo quæritur,quomodo ſtipulatio committatur. Dic quod aut quæritur in ſtipulatione pura & ſimplici,Et tunc ſi quęritur quomodo pura ſtipulatio committatur quo ad obligationem.Reſpondendū,quod committatur ſtatim. Eſt enim regula, quod in omnibus obligationibus iuris, in quibus dies non adijcitur præſenti die pecunia debetur.l.in omni.de verborum ſignificationibus. Inſtitut.de verborum obligationib. §. omnes. & l.eum qui literis.§.quoties.eodem titulo. Fallit hoc in duobus caſibus. Primo niſi ſtipulatio ipſa ex natura ſui habeat tacitam conditionem, Vna cum temporis conditione, quia tunc ſtipulatio ipſa non committitur, neque obligatio oritur, niſi adueniente illa tacita conditione.l.interdum.in principio.ff.de verborum obligationibus. Bene facit.l.inter ſtipulantem. §. ſacram. verſiculo, vtrum.eodem titu.licet Barto.in l.ita ſtipulatus. la grande. ad hoc alleg.infra de pactis.l. item quia. verſiculo, huius rei. Exemplum,promitto tibi fructus ex iſto agro, vel promitto tibi partum huius ancillæ. Habet enim tacitam conditionem, & tacitam dilationem. Bene facit. l. ſi debitor. infra de contrahen.emptione. Item fallit hoc, niſi ipſa ſtipulatio habeat ex eius natura in ſe tacitam diem,quia tunc & ante euentum illius diei, non dicitur commiſſa ſtipulatio ipſa. Ita probatur in l.2.§.ſi quis ita.infra de eo quod certo loco. & l. ita ſtipulatus.de verborum obligationib. Exemplum, promitto tibi decem florenos, habet enim tacitam conditionem, cum floreni fuerint,quæ dies a iudice moderatur. l. ſi vnus. §. cum ita. de verborum obligationib. Aliquando vero loquimur, quando ſtipulatio ipſa pura committitur quo ad effectum exactionis, & tunc debemus dicere, quod illa non committatur ſtatim quo ad exactionem,ſed requiritur temporis quoddam temperamentum,ſeu interuallum.l.quod dicimus.Inſtitu.de inutili. ſtipulatio. §. vltimo. Sed dubium eſt, nunquid iſtud tempus paucum ſit a iure determinatum.Glo.tetigerunt hoc in dicto. §.fin.& dicta l.quod dicimus. Vltra eas videtur,quod tempus ſit determinatum pro tempore decem dierum.l.promiſſor Stichi.§.j.infra.de conſtituta pecun. vbi dicitur,quod ſi conſtituo me ſoluturum Titio decem,nec tempus adijcio,in dubio videor conſtituiſſe intra tempus decem dierum, per textum & glo.ordina.in l.2.C.de conſtituta pecu. Et tendit ad quamlibet aliam promiſſionem, ſiue ſtipulationem, ſiue promiſſionem puram,ſeu ſimplicem. Veritas eſt quod debemus dicere, quod iſtud tempus determinetur iudicis arbitrio ſecundū quantitatem promiſſarij & qualitatem promittentis, & eius, cui promiſſum eſt, perſonam.l.j.in fin.j. de iure delibera.& cap.de cauſis extra de officio delegati.Magis in ſpecie facit textus de officio iudi.§.ſi in præſenti. Hoc fallit,niſi quis facile renunciauerit huic tali tempori ad ſoluēdum ſtatuto in dubio, quia ſtatim poterit exigi. Habes textū in l.liber homo.la grande.& l.tibi decem.j.de verborum obligatio.Sed ſtat dubium, Quid ſi aliquis promittens pecuniam ſimpliciter ſi diues vel potens ſit ſaltem ad ſoluendum,an debeat ſtatim. Dic,vt per Cyn.& Bald.in l.vnica.§.actio.C.de rei vxor.actio. Vltimo de-

11 bes ſcire in iſta materia, quod † tempus alicui miſerationis cauſa indultum non impedit natiuitatem actionis,neque obligationis.l.ſi cum militi.§.cum igitur.j.de compenſa.& plene notat Barto.in d.l.ita ſtipulatus.Videndum eſt quid in legato,an non committatur,quando eſt ſimplex & purum? & dic quod ſtatim quo ad actionem & obligationem.l dies.in prin. infra,quando dies lega.cedat. Vnde ſi teſtator dicit,lego Titio decem non adijciendo tempus, ab illa die legatarius habet hæredem obligatum. Fallit,niſi legatum ipſum ex natura legatæ rei habeat tacitam conditionem cum temporis dilatione, & tunc euentu conditionis non naſcitur neque obligatio, neque actio ad illud petendum.l.j.verſic. vltimo.j. de ordi.co. De hoc etiam tenuit glo.in dicta l.item quia.verſiculo, huius rei.infra de pactis.Aliquando vero quærimus,quomodo legatum ipſum purum committatur quo ad exactionem.Et tunc dic,quod regula eſt,vt non poſſit ſtatim exigi,ſed detur ipſi hęredi temporis interuallum iudicis arbitrio moderandum. Ita

12 eſt textus in l.j.§.item ſi ita.ad legem Falcidiam.†Sed duo ſunt caſus,in quibus tempus delegationis de legato fiendo eſt a lege & ipſo iure determinatum.Primus caſus eſt ſi legatum fuerit quid alicuius rei neceſſitate, vel ratione. Hic eſt caſus notabilis in l.nec ſemel.§.ſi in habitatione.infra, quando dies legati ced.Facit etiam.l. Firmio.§.ſi pater. in glo. Fallit in vno ſingulari verbo Bart.in l.ſi legatarius.§.j.infra, de legatis 3.Exemplum,lego Titio decem rubia frumenti ex tali agro,vel centū aureos. Dicti centum aurei non poſſunt ante exig, q̃ frumentum naſcatur. Primo propter connexitatem,quam habet vnū legatum ad reliquum.& de connexis idem eſt iudicium.l.quę religioſ.de rei vendi.c.ſuper eo.de præben. li.6.& l.ſi finita.de dam.inf. Secunda ratio eſt,quia vnum determinabile adiectū plurib. debet ea pariter & vniformiter determinare. l. nā hoc

13 iure.j.de vulg.& pupil.Tertio videndum eſt, † quomodo committatur id, quod debetur ex ſentētia pura atq; ſimplici,puta condemno Titio Semproniū ad decem,debet dicere,ꝙ intelligatur quod ad ipſam actionem eſt cōmiſſum debitū ſtatim lata ſententia. Probo ſic,quia per ſententiā quaſi contrahitur

contra

contra.l.3.§.idem scribit.j.de pecul. Sed certum est cum quid debetur pure, illud statim committitur. Igitur idem debemus dicere in sententia. si autem quęrimus quo ad effectum executionis, & tunc aut loquimur in personalibus, & committitur post menses quatuor. extra de officio deleg.c. quęrenti. C. de usur. rei iudi.l.ij. si autem quis condemnatur super actione reali, & tunc dic, vt per textum Insti. de offi. iu. §.j. si autem loquimur in criminalibus etiam quod ex sententia debetur, statim exigitur absque alia retardatione. l.cum reis, C.de pœnis. Bene facit.l.fi.C.de custo.reo. Quid autem si in eo debito, qđ committitur ex confessione. † dic, vt in l.si debitori.j.de iudic. Item quæro, an committatur debitum proueniẽs ex sententia arbitri? dic, vt in l.si cum dies.§.fi.j.de arb. item id quod debẽt ex sententia arbitratorum. Bar. ponit d.l.fi. C.de executio.rei iud.& dixi in d.l.si debitori. Ad id quod dixi heri in stipulatione simplici & pura, vnum est addendum, dũ dixi quod statim committitur quo ad obligationem & actionem, debet intelligi nisi ista pura succederet in locum habentis diem, quia de ea iudicatur tanquam de stipulatione in diem.l.si quis ita stipulatur.j.de ver.obl. Inquantum etiam dixi, ꝙ legatum purũ & simplex committitur quo ad obligationem, & actionem & transmissionem, per l.si cum igitur.C.de cad.tol. Fallit in legato vsusfructus, vt in l.2.C.quando dies leg. ce. Sequitur videre de secundo membro principali, scilicet de stipulatione, quæ in diem contrahitur, an cõmittatur † stipulatio in diem certã cum communi certitudine, quæ dies ipsi stipulationi adiecta est. In hoc multæ sunt opiniones. sed pro veritate debemus sic dicere, ꝙ quo ad obligationem committitur statim.l. cedere diem.de ver.sig. Insti. de ver.oblig.§. in diem. si autem quærimus quo ad exactionem. Dic, quod non committitur nisi post aduentum diei, per tex.in d.§ in diem. & l.cum in calendis. §. quoties.in fi.de ver.ob. & l.eum qui certarum, & l.qui hoc anno. Fallit in vno casu, in quo etiam ante euentum diei potest exigi, qui habetur in l.j.C.de cond.ex lege. Aut quærimus, quã do committatur quo ad actionem. Et in hoc est maxima dubitatio. hoc est, an ante euentum diei sit nata actio. in hoc Cyn. & plures faciunt magnum tractatum in l.vnica. C.vt act. ab hære. Bar. plene in d.l.ita stipulatus la grande. de ver.obl. & il. hic, & in d.l. ita stipulatus. Pro substantia veritatis concludo sic, scilicet ꝙ aliquando dies adiicitur natiuitati obligationis, & tunc ante euentum diei non est nata actio, quia nõ est nata obligatio.l proinde.cum l.præcedenti.& l.quod si ab initio.j. si cer.pet. Aliquando vero dies adiicitur absolutioni stipulationis, & tali casu ante diem actio est nata.l.ij.j.de in diem ad di. quia si non esset nata non haberet locum resolutio. Aliqñ dies adiicitur ad differẽdã solutionẽ, seu executionẽ stipſonis, tũc an sit interim nata actio, est magna dubitatio. Exẽplũ. pro mitto tibi decẽ soluẽda intra decẽ dies. in hoc dic sic. Aut dies adiicitur stipulationi post natam obligationem & actionem, & tali casu ipsa adiectio diei non sumerei præcedentem natã obligationem & actionem, sed parat tantum exceptionem. Institu.de excep.§. temporalis.l.si vnus.§ i.j.de pac. Aut dies ipsa apponitur stipulationi seu contractui ab initio eo ipso ꝙ est facta stipulatio, & tunc dicendum, ꝙ aut in stipulatione venit id quod non est ad hæredes trãsitorium, & tali casu non est nata nec actio, nec obligatio ante diem.j.quando dies vsusfr. lega. ce.l.j.i fi. Aut in ipsa stipſone venit id quod est ad hæredes trãsitorium, & tali casu vera est opinio, ꝙ actio sit ante diẽ nata. Quod hoc sit verum, allegatur ista ratio. Certum est quod ista est promissio, vt j.de arb.l.Celsus.& c. cum dilecti. de dolo & contu. ergo sequitur, quod oritur actio saltem ex primo capite promissionis, scilicet simplicis. Pro hoc videtur esse text.in d. l.j.in fi.j.quando dies leg.ce. Præterea pro hoc est vna ratio, nõ est dubium, ꝙ isti dies non adiiciuntur solum executioni promissionis, seu retardationi solutionis, ergo sequitur ꝙ non debent impedire natiuitatem actionis.l.ex his verbis. C. quando dies leg ced. Vnde ex his conclude, quod hæc sit vera opinio, quod ante diem actio sit nata. Pro cõtraria parte, scilicet quod non sit nata, possent fieri istæ rationes. Prima, actus agentium non debent operari vltra eorum voluntatem.l. non omnis.in principio.j si certum pet. Quod illi contrahentes fuerint hui' opinionis dixi, scilicet vt ante euẽtũ diei non resultaret actio, ergo non debet intelligi esse nata. Sed respondetur negando quod intentio eorum fuerit, ꝙ non oriretur actio, quod fuit, vt differrent solutionem, vt d.l. centesimis. Secundo arguitur sic. † Dispositio temporalis videtur includere tacitam prohibitionem de non agendo interim.l. Lucius.§. testator.de leg.3. Sed cum præsupponis adiectionem intelligitur quod intentio contrahentiũ fuerit ante diem agi posse. Responde fatendo totum, scilicet quod non possit agi effectualiter, sed non ꝙ actio non sit nata, per d.l.centesimis. & l.ex his verbis. Tertio arguitur. Actio non est aliud, quam ius deducendi in iudicium, qđ sibi debetur. Institu.de actio.in princip. Tu dices non nisi post diem põt ipsa actio induci, ergo fateris, ꝙ nõ est actio. Tu dic,

ꝙ ibi ipsa actio nõ diffinitur quo ad exercitium. Actio enim est quoddam ius, quod consistit in intellectu hominum. Vlterius quid hic videtur velle tex.l.si mandauero tibi.j.mãd. Responde, ꝙ ibi actio nõ est nata actualiter, sed habitu. Habet ergo actionem, sed non exercitium. Probatur opi. scilicet ꝙ ibi sit actio nata ante diem. Vna ratio est, quia si ante diem nascit habitu, non nascitur exercitio. Insti.de act.§. plus autem.in c.j. de plus pe. Vltimo facit pro hoc l.quod in diem.j. de acceptil. Dicitur enim ibi, ꝙ debitum in diem non potest per acceptilationẽ summari. Et sic non est nata actio, intellige quo ad exercitium. Item videtur esse tex. pro hoc in l. si ita stipulatus §. sub conditione.j.de leg.2. Veniamus ad aliud membrum principale, scilicet ꝙ ipsa dies aliquando subintelligitur a lege, nõ ab homine. Et tunc dic, ꝙ aliquando subintelligitur ex natura ipsius actionis, & tunc ante diem non est nata actio.l. si tutor reipu.§.vlt.cum l.seq.j.de tut.& ra.distra.& l.3 §.hanc stipulationem.iuncta l.i.j.rem pup.sal. fo. Aliquando vero ex ipsa l. subintelligitur dies ex natura ipsius rei deductę i stipulatione, & tunc dicendum ꝙ ante diem actio nõ est nata.l. interdum. j.de ver.obl. Aliquando vero subintelligitur ex natura loci deducti in stipulatione, tunc ante diem oritur actio, sed non põt intentari.l.non vtique.§.si quis ita.j.de eo quod cer. lo. Et si dicatur, Ad quid est vtile an sit nata actio, vel non, si intentari nõ potest. dic ꝙ ad hoc, exemplum, do tibi omnes actiones meas, intelligitur de his, quas in præsenti habeo.l.si ita.de auro & ar. leg. Et plene in l fi.C.de pac. Modo si actio ista est nata ante, videtur donata, si nascitur post in donatione nõ venit. Itẽ aliud, lego tibi omnes actiones meas, certe intelligitur de his, quas tunc habebam. l. si ita scripsisset. de lega.2. Ad propositum si actio erat nata ante diem, venit in legato, si post, non venit. † Supra vidimus de pendentia diei certę, ꝙ impediat stipulationis natiuitatem. Nũc videndum est quid in casu vno speciali dicendum sit, videlicet, nunquid pendentia diei incertæ in stipulatione, in qua deuenit quid certum, impediat natiuitatẽ certi condictionis? Bar.in l.certi condi.j.si cer.pet. dicit ꝙ sic, & dic de hoc, vt ibi est tex. Sed non valet argumentum ex ea.l.ex eo quia actio est nata, licet agi non possit adueniente die, ex l. si cedere diem.de ver.sig. Item dicit ipse, ratio est, quia certi cõdictio competit ad ea, quæ sunt circa d. l. certi condi. sed certũ est ꝙ actio orta ante diem oritur ad quid incertum propter interusurium medii temporis, quod est incertum. l. vbi autẽ non apparet.§.illud j.de ver.obl. hoc nil valet, quia potest respondere ex his quæ Bar. dicit in d.l. stipulatus. vbi vult, ꝙ licet interusurium medij temporis, quod percipitur cum dies est incerta, sit incertum, nihilominus illud, quod percipitur ex stipulatione habente diem certum, est certum.l. hereditatem.j. ad l.Fal. Præterea & alio modo respondere potest.l.ꝙ non debemus curare, an illud interusurium sit certum, sed ad certã pecuniam, quæ est promissa. Superest vt concludamus ꝙ ipsa certi condi. quemadmodum quælibet alia actio oriatur ante euentum diei certi. quod probo, quia ista duo non debent diuerso iure censeri.l.de quibus. ver. nam cum ipse.§. de lega j.l. cum qui ędes.j. de vsuca. Modo ponatur, ꝙ sit vna stipulatio, quæ habeat locum, vt pura promitto reddere quæ habeo in deposito. Ex ista oritur duplex actio & eadẽ causa. Quid aũt sit in legato habente diem certum, quando committatur. Fac tria membra. Aut quæris quo ad obligationem, & dic quod statim committitur.l Sempronius Att j. de vsufruc. lega. Aut quęris quando legatum committatur quo ad executionem, & dicas quod cedit eueniente d e.l.si ita scriptum.§.si sub conditione de lega.ij. Aut quæritur quando cedat quo ad transmissionem, & dic statim a die mortis.l. vnica.§. cum igitur.C.de cadu.tol. Aut quęritur quando committatur quo ad actionẽ, & dicas, ꝙ non statim a die mortis. Casus est in l.post diem.j. quando dies lega.ced.& in l.si dies.eod. tit. Veniamus ad aliud membrum principale, scilicet quando ipsa stipulatio contineat diem & incertam appositam gratia differendę solutionis. In quo debes dicere, quod quædam est dies incerta an & quando, & ista stipulatio habet diem an & quando pẽdẽs, nec committitur quo ad actum, nec quo ad obligationem durante pendentia, sed ipsa adueniente. l.dies incertus.j.de cõd. & demon.& l.stipulatio ista.§.inter certam.de verb.oblig Aliquando vero dies certa, sed an incerta qñ, & tunc, an ante euẽtum huius incertæ diei oriatur ex stipulatione obligatio seu actio. Bar. in d.l.stipulatus. refert opin.Cy.& glo. Sed ipse dicit ibi, ꝙ etiam tali casu iterum actio ex hac stipulatione non oritur, nec obligatio ipsa pendentia stante. Pro hoc est casus in l. vnica.C.vt act.ab hær.& contra. nisi glo.illum destruant. In cõtrarium videtur facere tex. in l.si pupillus.§.qui sub conditione.j.de dona. pro hac opi. videtur casus in l.nam & si cum moriar.j.de condi.indeb. ergo sequitur, ꝙ interim orta est aliqua obligatio. Sed quando respondetur ad q. Barto. in d.l.vnica.vt actio.ab hærede. cum qua concordat.l. scrupulosam.C.de cõtrahen.& commit. stipu.& §.post mortẽ. Instit.de inuti.stipu.

Respondeo

Respondeo ad tex.illum dicērem incipiunt ab hæredibus, & ʒ heredes intelligo cum effectu. Probatur in l. eū qui liberis. §.quoties.ī.de ver.ob.Dicit ꝙ id quod ad diem est promissum ante diem nō debetur, Suppletur si cum effectu,prędicta procedunt secūdo casu,quo loquimur de die certa quando vnica & omnimoda.Sed quid si textus loquitur in die certa,an & incerta,quando non est incerta nec omnimoda.nunquid actio oriatur ante diem, ſm Ray. ꝙ non. Et quod sit verum probatur in l.si tutor reipub l.fin.cum l.seq.ī. de tutel.& ratio.distrahend.Debes scire,ꝙ actio tunc oritur eo die, quo tutela finita est,vt l.2.C.de administr.tut.cum simil.quoniam interim habet diem incertum non vnica, nec omnimoda, merito est inductum,vt ante diem non oriatur actio,quia si interim oriretur sine fonte oriretur, & in esse deduceretur.Probatur in societate,quæ multis modis finitur.l. actione.§.vlti.pro soc.quia habet certum initium,incertum tamen finem, puta diē mortis.Ita etiam dicimus in actione de dote,quæ oritur soluto matrimonio,vel veniente casu restitutionis dotis.Gl. in l.pater.ī. de dote prælegata.Quare non oriatur ante. Respondeo, quia certum est quod ista restitutio habet certam diem & incertā, quando incertitudo processit ex diuersis causis. Quod hoc sit verum probatur in l.si ita quis stipuletur.ī. de ver.obli.Facit l. cum quærebatur.iudic.solui. & facit l.Iulia.ī.de condi.indebi. Concludamus ergo,quod aut ipsa actio non potest oriri ex diuersis capitibus, & tunc ante euentum diei non oriatur,per ea,quæ s̄ dixi in actione de dote & societate. Videamus quid in legato habente diem incertam.Dic,vt in l.hæres meus.ī.de condi.& demon.item in l.si cum hæres.ī.quando dies leg.ce. & in l.vnica.§.sinautem aliquid sub conditione. C. de caduc. tollen.Vide glos.in l.post mortem. de fideiussoribus.Sed vide quid eo casu,quo in stipulationem adiicitur dies causa limitādę obligationis,committitur ꝙ statim tam quo ad obligationem,q̄ quo ad actionem euentus diei pariat exceptionem l. oblīonum fere.ī.de actio.& obligatio.l.eum qui ita.§.qui ita ī. de actio.& obliga.Est & aliud.s.quando dies adiiciatur stipulationi gratia multiplicandę obligationis,& tunc qn̄ committitur stipulatio quo ad actionem & obligationem,dic ꝙ statim cōmittitur.l.Stichum.de verb.obli.l.senatus.§.fi.de dona. cau. mortis.pro hoc vide gl. l.cum notissimi.§.in his.C de prescri. xxx.an.Quid sit in legato? De hoc habetis iura in l.singulos.ī. de an.le.l.j.C.qn̄ dies leg ce. & l.cum in annos.& l.nec semel.

18 & l.si cum pręfinitione. ī.quan.di.lega.ce.Nunc quæritur,†qn̄ committatur stipulatio conditionalis.In hoc facias duo membra,scilicet ꝙ aliquando habet conditionem certitudinaliter extituram,& tunc dic quemadmodum supra dixi in stipulatione habente diem incertam gratia differendæ solutionis.Probatur ista æquiparatio in d.l. si pupillus.§. si sub conditione.ī. de nouation.Aliter, cum stipulatio habet conditionem indiuiduam,in quo dic, quod aliquando quæritur quādo committatur stipulatio habens tacitam conditionem? & in hoc glos. or.in l.item quia.vers.huius rei.ī de pactis. quam Bar.sequitur in d.l.stipulatus. tenens,quod ipsa tacita subintellecta conditio impediat natiuitatem actionis & obligationis Pro ista glo. videtur casus in l.interdum.ī.de verb.obl. Ad idem in l j.ad fi. de condit.& demonst.In contrariam partem, & contra illam glo.possumus allegare tria. Primo ꝙ conditio tacite subintellecta suspensionem non inducit.l. conditiones extrinsecus. ī. de conditio. & demonstra. ergo sequitur, quod ipsa promissio tanquam pura producit statim actum & obligationem.Secundo videtur pro hoc casus in l. quæro.§. inter locatorem.ī. loca.Pro eodem videtur casus in l.ita demum.ī.de arbi. vbi ꝓmissio poenę habet conditionem tacitam, si non commiseris dolum in prolatione sententię,quia si agis ad pœnam repello te exceptione doli.pro concordia dicendum,ꝙ aliqn̄ tacita cōditio habet in se id,quod pręsumitur euenire,& tunc non suspēdit natiuitatem actionis. Ita sit casus in d.l.quęro.§.inter locatorem & d.l.ita demū.qđ quilibet pręsumitur velle obseruare,qđ promisit,alleg.l. si captiuus.de cap.& postl.reuer.Sequit̄ videre qd de expressa.Dū ergo quęrit̄,qūo stipulatio ꝯditionalis simplex cōmittatur nisi cōditione eueniente. l cedere diē. allegata.Inst.de ver.ob.§.sub cōditione. & §.ex ꝯditionali.Sed stat dubiū,nunqd cōditionis pendentia impediat actionis,seu oblīonis natiuitatem.In hoc facias tria mēbra.primū ꝙ quędā est conditio necessaria,quæ habet tractum de præsenti,nullū aūt de futuro,& ista annullat ipsā stiplīonem. Vnde nō est quęrendū,an impediat natiuitatē oblīonis. Ita vult Bar.in d.l.si stipulatus.alleg.l.iurisgentium.§. si ob maleficium.ī. de pac.Exemplum,promitto decem si digito cęlum non tetigeris. Ego miror de isto dicto, hoc enim est contra expressos casus.l.ducentos.ꝙ ista conditio necessaria, quæ habet tractum de præsenti non impedit natiuitatem obligationis.Pro hoc etiam est text.in l.impossibilis.in fi.respon.ī. de verb.oblig. & tex.in l.in illa stipulatione.§.in literis.in fi. eodem tit. Vbi dicitur, quod ista cōditio adiicitur personæ promittentis statim oritur obligatio.Tex.habetis alium dicentem deberi dici.& si adiiciatur in personam eius, cui promittitur.Instit.de inuti. stipu.§.fi.impossibilis.Non obstat §.ob maleficium,quoniam ibi ideo promissio erat nulla, quia in ea continebatur quid turpe. Capio membrum secundum, scilicet ꝙ quædam est conditio necessaria,quæ habet tractum necessarium de futuro, & in hoc stat dubium,nunquid istius pendētia impediat natiuitatem actionis.Exemplum,promitto decem si morieris.Quæritur,nunqd interim sit nata obligatio,vel actio. Gl.l.post mortem.C de fideius.refert an ista conditio exprimatur per verbum commune, an per verbum si.Primo casu vult, ꝙ ante mortem sit nata actio.secundo nulla actio est nata,& sit in pendenti. Alle.l. si Titio.quando dies le.ce.Ista distinctio non est vera, quia Iuriscon. vult,ꝙ inter verba ista nulla sit differentia. l. cum quid. §.pe.ī.de ver.obl.bene facit l.quibus diebus. §.quidam Titio. ī.de cond.& demon.vnde reiecta distinctione sua Bar.in d.l.ita stipulatus.tenuit ante conditionem istam nō esse ortam actionem.Alleg.d.l.cedere diem.alleg.etiam l.j.C.vt act.ab hær.vbi ista obligatio incipit ab hærede.Dic contrarium debes tenere per tex.l.si pupillus.§.qui sub conditione, nam qui sub conditione extitura promittit,pure promittit.ad idem tex.in l.nam & si moriar.ī.de cond.inde.ad d.l j.& ad d.l.cedere diem.s̄.respondi.Capio nunc aliud membrum,scilicet, aliquando contractus ipse habet conditionem impossibilem, & tunc nō est dubium,quin ipsa stipulatio committatur,ex eo quia impossibilitas reddit obligationem nullā ipso iure, in l. impossibilis. alias l.non solum.ī.de act.& obli & in d.§.si impossibilis.Inst. de inuti.stipu.& in l.certi condi.§.qui igitur.in fi.si cer.pe.Fallit tamen hoc in donatione causa mortis,quæ omnino remanet valida casus est in l.sub conditione.§.hoc edictum. vers.& in mortis.ī.de cond.insti.Sed ecce vnum, quod nūc occurrit. Nunquid contractus liberationis vitietur adiectione modi impossibilis.Exemplum,libero te ab eo,quod mihi debes,vt cœlum digito tangas,& videtur valere,quia liberatio, quæ est distractus est eiusdem naturæ,cuius & contractus. l.ab emptione.ī.de pact.l.si ad resoluendam.C.de præd.mino. sed contractus annullatur,ergo sequitur,ꝙ & distractus.Sed gl.quæ non est alibi in l.cum donationis.ad fi.gl.magnæ.C. de transact.cōtrarium dicit & bene. Item nunquid modus impossibilis vitiet contractum innominatum? Debes scire, ꝙ sic. Quia aut adiicitur contractui nominato modus impossibilis, quem cōtrahens putat esse possibilem, & talis vitiat ipsum cōtractum innominatum.Ita habetis tex.in l.iii.§.si liber homo. & §.Neratius ī.de cond.ob cau.in l.cum ancillā.C.eo. Aut quis adiecit modum impossibilem, quem sciebat esse impossibilem, aut aliquo casu effici posse possibilem.Istū casum cōpræhende. C.de cond.ob cau.l.si militem.Aliqn̄ vero quis adiicit modū impossibilē oīno,& nunq̄ posse effici possibilē,tali casu nō vitiat ꝯ̄ctum,imo manet validus. Hic est casus no.in l.dictā legē.C.eo.ti. Capio mēbrum vltimū.s.quędā est contingens cōditio.Et isto casu oēs concludunt,ꝙ nec obligatio, nec stipulatio cōmitt.ī ante euentū conditionis,per tex.in d.l cedere diē in vlt.rn̄.prin.vt in d.§.sub ꝯdōne.Insti.de ver.obl. Sed quid si ista stipulatio sit ꝯ̄cta sub ꝯdōne ꝯtingente negatiue. quia tūc cōmittit̄ stipulatio pura,puta,promitto tibi x.si non ascēderis capitoliū.Debes dicere,ꝙ nunq̄ cōmittit̄.nisi postq̄ certū est, illū amplius adimpleri non posse.Tex.est in l quicquid astrin-

19 gendę.§.vlt.de ver.obl.Insti.eo.tit.§ si quis ita. Quo vero † ad legatum qn̄ committatur,si sub conditione relinquitur. Dic, ꝙ aliqn̄ habet tacitam cōditionē subintellectam,& tunc non cōmittitur,nisi adueniente conditione.l.j C.de cond.& dem. Sed scias,ꝙ ista cōditio non impedit transmissionē ad hæredē. l.si Titio.§.j.l.cum illud aut illud. & l.qđ pure. ī.qn̄ di.lega.ce. Sinaūt sit facta sub conditione expressa, dic,vt in l.legata. ī.de cond.& dem.Et inquantū tetigi.s̄.de impossibili ꝯdōne,an vitiet ꝯ̄ctum, adde an vitiet vltimam voluntatē, adeo ꝙ nunquam committatur,de quo dic, vt in l.j.ī.de cond.insti. & in l. obtinuit.ī de cond.& dem.Insti.de hęr instit. §. impossibilis. Prædictis adiiciendum.s.qn̄ committatur stipulatio concepta sub conditione disiunctiua, puta, promitto decem siue venerit nauis ex Asia, siue non. Prima fronte videbatur ꝙ statim, quia omnimodo hoc promissum est futurū debitum, quia in omnem casum est mihi debitū, sicut dicimus, ꝙ promissum sub conditione omnimodo extitura est pure debitum, vt l. si pupillus.§.qui sub cōditione. cum aliis.s̄.alleg. Nihilominus ꝯtrarium est verum.s.ꝙ nō censetur cōmissa, anteq̄ vna ipsarum conditionū euenerit.l.si ita quis stipuletur.de ver.obl.Et huius ratio est,quia si qn̄ stipulatio censet̄ cōmissa oriet̄ ex capite incerto,qđ est absurdū.Simile est in legato,per tex.in l.hu-

20 iusmodi ī.qn̄ dies leg.ce. †Sequitur videre qn̄ cōmittatur stipulatio quæ habet in se conditionē in diem.In hoc facias duo mēbra.Primū ꝙ aut loquimur in his voluntatibus, quæ diem respiciunt, vt sunt stipulationes, legata, & alii contractus. Aut in illis, quæ diem non respiciunt. Primo casu debemus

dicere

dicitur ꝙ aut dies adiicitur dispositioni, & tunc quamuis ex conditio,expectatur dies. l.si ita. & l.cum tale.§.venio.ꝭ. rū. de cond & demō. & in l.ex his verbis,C,quando di.lega.ced. Exemplum,si Titio post x.annos lego fundum , si ab hærede non petierit. Aliquando autem dies ipsa adiicitur conditioni,& tunc dicas,ꝙ in conditione ipsa continetur , q̄ꝗ implendum ex facto promissoris.Tali casu licet conditio extiterit,dēt dies expectari.Hic est casus ī l.si eum.§ homo & l.insularum.in responso fi.ꝭ de ver.ob.iuncta l.quo quis.ꝭ.e.n.& tex. in l.qui in illa stipulatione.ꝭ.de ver.ob.Exemplum, si in mense Maii domum non perfeceris, centum mihi dare promittis. tex.est in l.stipulationes non diuiduntur. §.Facit c.promissa.de elec.li.6.Bene facit quod no.in l.non omnis.ꝭ.si cer.pet.Aut conditio ipsa, quæ hēt in se diem adiec tum continet id quod non venit adimplendum ex facto promissoris,sed ex viribus fortunæ, vel facto alieno,& tunc dicendum,ꝙ aut conditio ipsa habet conditionem,& tunc tali casu dicendum,ꝙ quamuis conditio extiterit lapsus diei dēt expectari.l.si is legatum. §.ꝭ.ꝭ.de cond.& demonst.l.vxori. de vsufr. leg.Exemplum,si Titius in quinquennio filium aliquem non susceperit,tunc Sempronio decem lego. Aut non continet in se conditio ipsa conditionem, & tali casu non debet dies expectari,si extiterit conditio. l.hoc iure. &c. Hæc sufficiant de his, quæ habent diem & conditionem,& quę diē respiciunt.Quædam sunt volūtates,in quibus dies non potest iure valido adiici.Exemplum pone in institutione hæredis.ꝭ.de her.inst.l.hēs. & in l.extraneum,cum ibi no.C.e.ti.§. hēs. & §.fi.Insti.de hær. inst.Quo casu dicendum sic . Aut purificata conditione dies remanet impletus,& tali casu illa dies non habet expectari.l.si quis ita, & acq hær.Exemplū,mando hæredi,vt si intra decē dies hæreditatem non apprehenderit, illum hēdem esse volo. Et ratio est,quia cessante cā dilationis cessat dilatio.l.filia.in gl.ad l.ꝭ ad Trebel. Aut existente conditione dies non remanet simpliciter,sed habet in se aliquod factum annexum, tunc dies expectanda est.l.4.in prin.ꝭ.de condi.insti. Exemplū, si testator dixerit sic . Si Titius & Seius in societate bonorum meorum fuerint vsq; ad anno. xv. hæredes perpetui sunt.Sed vnum adiecit,Quod si testator mandet, ꝙ hæredes debeant esse in societate in perpetuū non est sequenda voluntas, secus si ad tempus vnum.Tex.habes in l. nulla.ꝭ pro soc.Ad idem l. cum duobus.§.i.e.n.Tex.in l.hoc iudicio. § si conueniat.ꝭ.com.diui.quia bonum est argumentum de ɔ̄tibus ad vltimas volūtates.l.iterum filii.§.cum qui.de leg.ꝭ l.pactum inter hæredes.de pact Vnum est videndum,Ponatur ꝙ conditio quæ venit implenda adiecta vltimæ voluntati habet diem, & ponatur ꝙ certū sit ꝙ ab initio,intra diem conditionis erit expedienda. Dic,ꝙ aut loquimur in instit.& dies non est expectanda,sed statim potest hæreditas apprǽhēdi,aut in legato, & est expectanda dies.De primo est tex.in l.si quis ita institutus sit,si monumentum.ꝭ.de cond,inst De secundo est gl.singu.ibi,exēplum,si Titius intra triduū monumentū marmoreū fecerit, hæres meus esto. Capio secundam particulam gl.maximæ.Et

22 †ad euidentiam sciendum est, quid sit purgatio moræ,& non est aliud,q̄ emēdatio commissæ negligentiæ reponens quem in eum statum effectualiter , in quo erat ante negligentiam. Probatur in l.si seruum.§.sequitur.ꝭ.de ver.obl. Modo quærit gl.quia dictum fuit stipula.committi pp moram , qūo moram purgetur.Gl.rñdet tribus modis, & dicit ꝙ purgatio moræ admittitur primo in iudicialibus,vt hic,secūdo in arbitriis, vt l.Celsus.ꝭ.de arbi tertio in vltimis voluntatibus.l.ꝭ.ꝭ de pe.leg. & l.Lucius præsumpt.ꝭ.qñ di.leg.ce. Et per hęc est verificata opi. Mar.Illud idem est in pœnis legalibus.l.hoc edicto.ꝭ.de publ. l.si cum excep.In pęnalibus probatur in l.qui Romæ.§.Flaui°. ꝭ.de ver.ob.Fallit fm Mar.duplici casu.Primo si sit lis cōtestata,quia tunc mora non admittitur.ꝭ.de ver.ob.l.si insulam.Secundo nisi ex mora ius actoris sit factum deterius,vt hic in gl. f.Transeo nunc ad scdam opi.vulgarē.Dic vt in gl.Tertia opi. fuit Mar.quæ dicit purgari posse moram,vbi est pœna promissa,& habet locum qñ conditio est potestatiua,& præcessit pœnalem stipulationem.Est enim triplex conditio.s.potestatiua, casualis & mixta.Potestatiua est illa,cuius implementum dependet a potestate promittentis. Exemplum , si Capitolium ascenderis,non des Titio fundum . Casualis est illa , cuius implementum dependet a viribus,& casu est fortunæ.Exemplū si nauis ex Asia venerit,promittis mihi centum.Mixta conditio est illa cuius implementum cōsistit partim in voluntate p. mittentis,partim in viribus casus & fortunæ.Exemplum,si talem in iudicio viceris,promitto tibi mille. Vidistis gl. recitatā ponentem tres opi.qñ mora purgari possit . Referam duas alias, Ergo in hac materia quatuor opi.ędo.In l.si pacto quo pœnā, decemus.de pac. ꝙ ibi extra iudicium,vbi est dies & pœna,mora non est purgabilis.Et in hoc concordat cum secunda opin, Go.allegat l. magnam. C. de contrahen. & commit. stip.& l.

23 continuus.de actio.& obl.de iudi.†No.etiam , ꝙ si sit dies & pœna purgatio admittitur.Ad hoc est tex.in l.sancimus.C. de fideiu.In hoc etiam concordat tex.cum secunda opi.gl.Idem ēt dicimus in arbitrariis,quia etiam si sit dies & pœna admittitur purgatio.l.si cum dies.§.fi.cum l.seq.ꝭ.de arbi. Nunc capiamus aliud membrum,& dicendum fm Odof.s.ꝙ in ɔ̄tib°, in quib° est dies tm̄, mora est purgabilis,vt l.si ita quis.§.Seia. de ver.ob.Exemplum,si solus mihi pecuniam , quam dedi tutori ob hanc rem ad decem dies dabo tibi hoc.In ɔ̄tibus vero sitr extraiudicialibus,in quibus adiicitur pœna,& non dies,sitr mora est purgabilis,vt in l.qui Romæ.§. Flauius.ꝭ de ver.obli. Exemplum,do tibi seruum,vt manumittas,& si feceris soluas tm̄ nomine pœnæ .Dicit idem Odof. ꝙ in contractibus extraiudicialibus,quibus neutrum adiicitur mora purgatur. Casus est in l.si insulam.ꝭ.de ver.ob.Ecce in obligationibus facti succedit obligatio ad interesse,vt l.si quis ab alio,§.fi ꝭ. de re iu.& l.stipulationes non diuiduntur.cum fi,ꝭ.de ver.ob.Exemplum promitto tibi ædificare domum non adiecto die , nec pœna, sum in mora,quia cum possum non ædifico , creditor agit ad interesse,debitor vult morā purgare,an possit.Dic ꝙ in d.l.si insulam.dicit Odof. hoc debere limitari tribus tunc concurrentibus.Primo ꝙ non sit lis contestata, quia purgatio moræ fieri non posset,vt d.l.si insulam.& l.ꝭ.circa prin.ꝭ.de pe.leg.Scdo ꝙ ius creditoris nō sit factum deterius,vt hic.Tertio ꝙ intra paucum tempus post moram cōmissam debitor offerat se negligentiam purgaturum.Tex.est in l. si ita quis.§.Seia.ad fin.ꝭ.de ver.ob.Dy.vero in d.l.si insulam.dixit,ꝙ aut loquimur in extra iudicialibus,& rūc ipse adhæret opinioni Odof. Aut in iudicialibus , & tali casu dicit sic , ꝙ aut in iudiciis dies apponitur a l.ad solutionem,& tunc admittitur purgatio morę.d.l.si cum dies.§.fi.ꝭ.de arbi. Sin autem præfigitur dies ab homine, & tali casu dicit ipse.Aliquando sumus circa præparatoria iudiciorū & tunc admittitur purgatio moræ.tex.est hic & in l.sancimus. C.de fideiu.Sin aūt loquimur in his,quæ respiciunt finem iudicii,in quibus dies præfixus est ab homine,purgatio moræ non admittitur,vt in l.Celsus,in princ.ꝭ.de arb. Ita fuit opinio Dy. Vnde coniungēdo istas opiniones reducas ad hanc conclusionem,ꝙ aut loquimur in iudicialibus, aut in extraiudicialibus. Si in extraiudicialibus dic, ꝙ vbi est dies & pœna , non habet locum purgatio moræ.d.l.mag & l.traiectitię.In extraiudicialibus,in quibus adiicitur dies tm̄, habet locū purgatio moræ. l si ita quis.§.Seia.ꝭ.de ver.ob. Tertio in extraiudicialibus, in q̄bus adiicitur pœna tm̄,habet locum purgatio morę.l. qui Romæ.§ Flauius.ꝭ.de ver.obl.Ideo in extraiudicialibus, in quibus nec dies,nec pœna adiicitur,admittitur purgatio. d.l. si insulā. in ver.contestatus.In iudicialibus,in quibus adiicitur pœna & dies a l.admittitur purgatio morę.l.si cum dies.§.fi.cum l.seq. ꝭ.de arbi. Secundo in iudicialibus concernentibus initia litis, in quibus dies adiicitur ab homine, admittitur purgatio moræ, vt hic,& d.l.sancimus.C.de fideiuss. Tertio in concernentibus sententiam in quibus ab homine adiicitur dies,purgatio moræ non admittitur.l.Celsus. in prin.de arb.Nunc capias tres regulas.Quæ sint ista,quę excludant facultatem purgandi mo-

24 ram.†Prima,vbi ex mora ius creditoris deterius efficitur, non admittitur purgatio moræ.casus est in l.nostra.Secunda regula est ista.Vbi super secundaria obligatione,s.pęnę seu interesse est facta litis contestatio, non admittitur purgatio moræ.l. si insulam.de ver.ob.l.ꝭ.de pe.le.& l.cum sine pręfinitione. qñ dies leg.ce.Tertia regula est,post longum tp̄s excluditur facultas purgādi moram.l.si ita quis.§. Seia.ad fi.de ver.ob.Vidistis pridie recitatam opinionem gl. & quorundam antiquorum dicentium & concludentium qñ mora purgari possit. Nunc

25 †est fm,qñ mora committatur,vel inducatur. Dum ergo quæritur ,quō ipse debitor incidat in moram.Facias tria membra Primum,ꝙ aliqñ debetur quid pure,aliqñ in diem , aliqñ sub conditione.Primo casu inducitur mora per interpellationem congruo loco.& tpe factam.Ita probo in l.mora.ꝭ.de vsur.& l. si ex legati cā.ꝭ.de ver.ob. Sed hic stat vnū dubiū. Quid si fiat ipsa interpellatio tpe congruo,eius tm̄ effectus cōferatur in tp̄s an tunc constituat debitorem in mora. Dicendum est ꝙ sic,qa pa. ii sunt fieri tpe permisso , seu tempore prohibito, eius tm̄ effectum conferre in tp̄s licitum. Tex.est in l.tp̄s.ꝭ. de hær.inst. & in l.si minor.ꝭ.de ser.expor.& in l.qd sponsę.C.de don. ante nup.& in c.si eo tpe.de rescr.in 6.Probatur hæc qō in specie in l.traiectitię.§.de illo ꝭ.de act.& obl.Similis qō est d loco.Quid si debeo tibi Bononię, & interpellatio sit facta Romę.De hoc dic per Bar.in d.l.cum filius,in fi.& Cy. in l. cum minori.C.in quibus cau.in integ resti.non est necess.Item stat dubium, Nūquid ista interpellatio possit fieri die feriata. Et vr̄ ꝙ sic, cū sit actus extraiudicialis de iure ciuili, vt l.dies festos.C. de fer.qd aūt de iure canonico,dic,vt in c.j. extra eo.item nūquid possit fieri de nocte?Videtur ꝙ sic,cū sit actus extraiudicialis, vt l.nō minorem,C.de transac,& quod no.glo.l. more Romano.ꝭ. de fer.Actus enim iudiciales non celebrant de nocte, vt c. consuluit.extra de offi. deleg. Tertio requiritur,ꝙ sciat se debere vel

scire

scire debeat.l.qđ te mihi.j.si cer.pe.& ideo est necesse, vt veniat cum instrumento, & constituat eum in mora, per tex.in l.si qs inficiatus.j.deposi.& quam Bar.commendat.l.qui in alterius. de reg.iur. & d.l.quod te mihi. Item requiritur.ꝙ ista interpellatio fiat parti habili & legitimo &c. Text. habes in l.sed si ex stipulatu.j.de ver.obli. Item requiritur, ꝙ ille cui facta est interpellatio, habeat aliquam iustam causam differendi solutionē, quia non censetur in mora constitutus, si illam habeat, per textum in l.sciendum.& l.si quis solutionem.j. de vsur.in l. si & ꝑ emptorem §.fi.iuncta gl.j.de act.emp.& in c.non est in mora. de reg.iur.lib.6.& l.si pupillus. de ver. obl. Item sufficit ad istā moram inducendam quodcunque verbum aptum comprehendere ipsam interpellationem de soluendo.l. hoc modo & l etiam.eo.tit de leg.j.l. si quis mihi bona. §. si quis.l.si mandaui.de acqui.hære. Et in omnibus his locis no.Bar.& Cy.in l.minoris. Item sufficit vna sola monitio, neque sunt plures necessariæ. Ita est textus in l.Titia.§ vsuras.de leg.ij. Ita etiā no.Bar. & Ang.in l.qui Romæ.§.cohæredes.j. de ver.ob.& ratio, quia in his extraiudicialibus vna monitio habet vim peremptorij. gl.in l.tempora.C.de fide instrumento. & iure hastæ fisca.lib. x.& quod no.glo. in cle.j. de hære. Fallit nisi inferior vellet in mora constituere superiorem, quia tunc ratione superioritatis requiritur monitio trina. Casus est in c.j.extra.de supplen.negligen prælato. Ad cuius intellectum vide quod no.Bar.in l de pupillo.§.si quis ipsi prætori.de noui ope.nun.& gl.in c.cupiētes in verbo. proposita. de electio.in 6. Hæc fallunt in aliquibus casibus, in quibus mora inducitur re ipsa absq; alia interpellatione. Et sunt tres. Primus, si quid per testatorem relictū fuerit venerabili loco, quia tunc statim debet solui. Et si non statim fit in mora, glo. est singularis Institu.de actionib.§.item mista. Secundus est cum quid debetur ipsi pupillo ex bonæ fidei contractu, vt l minorum.C.in quibus causis in integ.resti. non est necess.& dicta l. Titia.§. vsuras.de lega ij. Tertius casus est cum ipsi pupillo quid debetur ex donatione causa mortis, quia si statim ei non soluitur, est in mora, per glo.ordina.& nota. in l.Seia.in ver.si bonę fidei.j de donatio.causa mortis. Capio secundum, scilicet quando inducitur mora cum eo, qui debet in diem & in loco. Debes dicere, ꝙ aut ante diē est nata actio & obligatio contra debitorem, & tali casu euentus diei constituit quem in mora.l. mag.C.de contrahen.& cōmit.stipula.de iure emph.l.2.extra de loca.c potuit. Istud recipit tres limitationes. Primo nisi tempus adiectum ad differendum solutionem sit paucum, quia tunc extremitas illius temporis nō constituit in mora debitorem. Hoc est quod voluit Bal.in l si mihi & tibi §.si quis seruos.de lega.j.per illum textum. Ille textus probat hoc in vltima voluntate, sed in bonę fidei cōtractu idem est.l.insulam.§ in operis. Item fallit nisi vna cū adiectione diei debens pecuniam fecerit pactum, ꝙ debeat sibi ad memoriam reducere, qualiter pecunia debet per eum tali die solui. Tex.est singularis in l. ita stipulatus.circa princ in l.cum quid agetur.iuncta glo.super verbo, certa die. de verbo. oblig. Item fallit nisi ipsa dies esset variabilis ad nutū promissoris, quia tunc interpellatio illa non cōstituit in mora, dicta l.stipulatus. ver quid si ab initio, iuncta glos.fina. Vltima fallentia sumitur ex verbis Barto.in l.item illa de consti.pecu. Aliquando vero ante diem non est orta obligatio, nec actio, & tunc euentus diei non cōstituit quem in mora, & ratio est, quia inducta ad vnum finem non debent alium operari.l.legata inutiliter. de leg.j.& de adimen.lega. & de ver.signi c.transmissę. Alia ratio est, qa reputat lex absurdū quod vna die quis sit obligatus, & eadem die quis sit in mora.j.de solu. Instit. de inuti.stipula. ad fin. Tertium est quando constituatur in mora debitor conditionalis.dicendum. Euentus cōditionis in mora nō ꝯstituit, sed opus est interpellatione. casus est in l.si penu.j.quan. dies le.ce.iūcta l.hęc verba.j.de leg. Et omnes rationes, quas supra feci de debito in diem, potes deducere ad debitum sub conditione. Reliqua ad hanc materiam vide probata in l.quoties in diem.& d.l.ita stipulatus.j.de verb.obli.per Ange.in d.l.si in stipulatum.per Bar.in l.quod te.si certum peta. Et hic ad ea quæ dixi heri de commissione moræ addēda sunt tria. Primum ꝙ solet dubitari. nunquid interpellatio, quæ habet debentem constituere in mora, debeat fieri in iudicio. Dic ꝙ extraiudicialis interpellatio sufficit ad moram inducendam.glo. ordinaria in l.qui Romæ.§ hæredes. de verborum obligat. Fallit hoc, nisi id quod debetur iudicis officio nobili debeatur, non iure actionis, quia tunc requiritur iudicialis interpellatio facta litis contestatione, ita est casus in l.postulassem.de damno infecto. Ad cuius tamen declarationem vide dominum Bald s de iurisdictio.omni.iudicum Secundo adde, quod quemadmodum superius dixi, quod dies est expressa interpellat pro homine, ita etiam tacita. Glos.ordi.in l.si mora. solu.matri. Et ratio huius est, quia nota est regula taciti & expressi eandem esse naturā, vt l.cum apud.infra si certum pet.& l.qui ad certum.infra loc. Circa illud de vno dubitatur, scilicet nunquid dies ab initio adiecta in stipulatione certa, quę tamen effici potest variabilis ad nutum creditoris interpellet debitorem, & eundem in mora constituat. Exemplum, promitto tibi decem vltima die mēsis, & abinde post tui petitionem determino, nunquid illa certa dies constituat debitorem in mora? Barto posuit in l. cū ita stipulatus sim mihi o Procule de verbo oblig. & ibi dixi, ꝙ quamuis quis sit variabilis tātum in vno, nihilominus peccat. Casus est in l.fin.§.prætereа.circa fin. C.de iure dot. Debes scire, ꝙ cum mulier marito promittit dotem debet intra biennium soluere, & si intra biennium non soluerit, mulier est in mora, adeō ꝙ tenetur ad interesse & fructus. Dicit postea text. in fi. ꝙ quamuis constituatur in mora, nihilominus maritus potest petere ante biennium.

26 † Nunc venio ad purgationem moræ, circa quam dedi tibi certas conclusiones, a quibus non est recedēdum. Et vt hæc materia reddatur subtilior, sic incipiamus. Quælibet mora committitur aut per actorem, aut per reum. Nūc capiamus quando sit purgabilis mora commissa ex parte rei. Et quo ad illud capiamus istud membrum, quādo in conuentione extraiudiciali dies est & pœna, an mora, in quam inducit ipse reus, sit purgabilis vel non. Exemplum, Promitto tibi per stipulationem decem tali die soluenda, & si nō soluam, promitto decem nomine pœnæ, si sim in mora.an possim postea purgare. In hoc sunt duæ opiniōes, Prima est cōmunis in glo.Dy.& Barto. hic, & in l.si insulam.de verb.oblig. tenentium tali casu moram non esse purgabilem, per l.magnam.C.de contrahen.& commit.stipul. Ad idem.l.si j.de adimen.lega. Sed illa lex non dicit, ꝙ si reus velit emendare moram, euitet pœnam, sed solum dicit ꝙ est obligatus in diem, vnde illa lex non facit ad propositum. Alleg. in secundo fundamento l traiectitię §. de illo.de acti.& obliga.vbi dicitur, ꝙ purgatio moræ non admittitur, vbi est dies & pœna. Sed pōt responderi duplici modo. Et primo ꝙ ille textus vt apparet ad principium legis, non loquitur in pœna vera, sed quæ succedit loco interesse illius, qui mittebatur ad recipiendum pecuniā. Vel secundo respondeo, ꝙ ideo non est purgabilis mora, quia non solum fuit vnica mora ex lapsu diei commissa, sed fuit geminata, vt in c.j.extra, de pac.& auth.vnde sumitur.C.comm. de suc. Allego tertio.l.j.j de pe.lega. vbi dicitur ꝙ legans penū anno quolibet, & circa diem cuiuslibet anni soluen.& si dicta die non fuerit facta solutio, an mora possit purgari? Dic ꝙ non. Ita videtur esse in conuentionibus, per l.i.in fi. C. de don.quæ sub modo & l.pactum inter hæredes.C.de pactis.ideo respondeo, ꝙ illa loquitur in vltimis voluntatibus, in quibus mora non purgatur, vt hæres hoc beneficium purgationis sentiens sibi sublatum celerius voluntatem testatoris exequatur, quod facere debet, vt l.negarę.j quemadmod. testamen.aper. Quarto inducitur tex.l.2.C. de iu.emphyteu vbi ꝙ si vltima die non soluitur canon, incidit in pœnam, quod statim potest a domino expelli. Quęrit textus, nunquid omnimodo nulla obstante exceptione puniri poterit pœna expulsionis. Et dicit ꝙ sic. Sed respondeo quod vbi sunt dies & pęna adiecta a lege, eo casu mora non est purgabilis, sed illa non est bona, quia mitius agitur cum lege, quam cum homine, vt l.cum dies.§. fina. & l. Celsus.in princip.j.de in diem addict.non gratia solutionis differendæ, sed gratia obligationis multiplicandæ, quo casu purgatio non admittitur. Sed ista solutio etiam non est bona, quia in hoc casu eadem est ratio, quę est in eo casu, quo dies certa adiicitur gratia multiplicandæ obligationis, sicut differendæ solutionis, quia utroque casu constituitur debitor in mora. Et ita debet esse eadem dispositio, uidelicet quod purgatio nō admittatur.l.a Titio.de ver.obliga.& l.illud.ad leg. Aquil. Quare fuit solutio tertia, scilicet quod tibi loquens per verbum omnimodo, patiatur hanc limitationem, scilicet, nisi emphyteuta velit moram purgare soluendo, quia tunc creditor eum expellere non pōt, per c.potuit.extra. de loc. vbi est textus præcipue in emphyteuta ecclesiæ, volens post lapsum tēporis ad soluendum dari posse celeri satisfactione purgari moram, pari ratione idem esse debet in emphyteuta priuati. Sed ista æquiparatio non est bona, quoniam in emphyteuta ecclesiæ concurrit duplex ratio, quæ non concurrit in emphyteuta priuati, quia ibi loquitur primo de æquitate canonica, quæ in quantum potest euitat pœnam, vt in c.cum dilectus.de arbi. & c.sciētia. extra, de pœnis. Secunda est, quia emphyteuta ecclesiæ habet minus tempus ad soluendum, quam emphyteuta priuati, & ideo iustius est, vt moram purgare possit. Remanemus ergo quod in conuentionibus extraiudicialibus, in quibus est dies & pœna, non admittitur purgatio, per l.ij.C. de iure emphyt. Adde l.qui Romæ.§.Callimachus. in secundo respon.de ver. obli.vbi tex dicit, ꝙ ad euitandum cursum vsurarum non admittitur purgatio moræ post diem elapsum sed vsura est pœna, vt l.qui sine. de nego.gest.& l.lecta. si cer.pet ergo &c. Ad idem est bonus tex.intellectus, prout iacet.d.l. si ita stipulatus sim mihi o Procule.de ver.ob.nisi gl.illum destrueret. Sed rationes assignari possunt, ꝙ ista conclusio nō sit vera, & ꝙ imo

vbi

[illegible] pœna in cõuentionibus extra iudiciũ mora sit purgabilis [illegible]s.q iam tacita,quæ fit per lapsum diei.Ita probatur in l. [illegible] ium.§.sequitur.ĵ.de ver.ob. iuncta l. Titia. la 2.§.vsuras. [illegible]. Sed certum est, ꝙ interpellatio expressa nõ excludit [illegible]onem moræ ad hoc, vt fiat euasio pœnæ, vt l.qui Ro[illegible] §.Flauius.ĵ.de ver.ob.& l.debitor.ĵ.de vsur. Ergo sequitur [illegible]tominus debet excludere interpellatio, quæ est mino[illegible] saltem paris pœnæ. Alia ratio potest esse ista. Tacitę & expressę appositionis diei in conuentione extraiudiciali par debet esse virtus.l. qui ad certum. ĵ. loc. Modo si per stipula[illegible]em extraiudicialem promittitur factum successiuum,nõ est dubium,quin ipsa extraiudicialis conuentio, vt fabricatio [illegible] insulæ habet in se diem tacitam,hoc est, habet in se ex[illegible]um tacite illud tempus, intra quod illud opus fieri pote[illegible] continuus item.§.qui insulam.& l.si stipulatus essem abs te.de ver.ob.Sed non est dubium,ꝙ illud tempus tacitum nõ [illegible] purgationē moræ ad euitationem pœnæ, vt l.si insu[illegible] de ver.obl. Ergo sequitur,ꝙ nec debeat excludere lapsus diei morę purgationem. Sed responderi potest dicendo, ꝙ d. l. si insulã.vult ꝙ admittitur purgatio moræ, ad exclusionem purgationis interesse, ꝙ non est mera pœna. Ideo teneamus, ꝙ lapsus diei in his excludat purgationem morę. Fallit hęc re[illegible] in multis casibus. Et primo quando sine consensu fit, ꝙ ipsa mora purgari possit. l.post diem.ĵ.de le.com.in l.commis[illegible] de pac.inter emp.& l. Aemilius.ĵ. de min. & l.Celsus. [illegible]tem.ĵ.de arb. Secundo fallit,quando pęna est expres[illegible] ab homine, dies vero subintellecta a lege, quia tali casu la[illegible] non excludit facultatem purgandi moram ad liberatio[illegible]s pœnę.l.si cum dies.§.vlti.ĵ.de arbi. Tertio fallit, vbi q[illegible] non purgare moram suam,sed alienam,quam si nõ purgaret,damnum sentiret. Casus est in l.sancimus.C.de fide[illegible]ussor euict.secundum vnam lecturam.ĵ.de doli ex cep. F[illegible] quarto,nisi hæc conuentio facta sit circa pręparato[illegible] quia tunc purgatio moræ admittitur non obstan[illegible] lapsu expressę diei. Casus est in l.nostra. Quinto fallit, vbi qs iuste ig[illegible] & diem & pœnam in contractu, vel conuentio[illegible]ne extra iudicium appositam,quia tunc ex benignitate ope re[illegible]stitutionis in integrum potest purgare moram. l. cum filius. §.in hoc.de ver.ob.& in l.2.in gl.fi.C.de iure emphyte. Exemplum pone in hærede,qui potest prætendere iustam ignorantiam eorum,quæ gesta sunt per defunctum.c.si quis in his.de reg.[illegible] in 6.& l.qui in alterius.de reg. iur. Bene facit pro hoc glo.c.si vasallus feudum.& c.vasallus feudum. si de feud.fue. controuer.inter do. in vsib.feud. Fallit sexto vbi debitum, qđ promissum fuit sub pœna, non esset liquidum, quia tunc purgari potest mora ad euasionem pœnæ post terminum lapsũ, si solutum fuerit debitum iam liquidatum, in l.statulib. Septimo fallit,vbi quis promisisset pecunia non soluta ad talem diem dare pignus,quia tunc admittitur purgatio morę,& potest debitum post illum diem solui ad euitandum pęnam dationis pignoris,in l. quamuis.quæ apud aliquos incipit,Callipodius.ĵ de sol.de cuius legis intellectu ad plenum posuit gl. or.in l. Titius.ĵ.de pign.act. Octauo fallit, vbi in ipso actu dies vna cum pęna exprimitur ab homine eo pari modo,quo tacite inerat in eodem actu subintellectus a lege, quia lapsus diei non excludit facultatem purgandi moram. Exemplum dixi tibi ĩ ꝙ sententia iudicis, seu arbitri condemnatiua habet in se diem quatuor mensium a lege ad soluendũ. Modo pone,ꝙ ipse iudex siue arbitri condemnauerunt reum ad soluendũ intra quatuor mēses,post lapsum istorum quatuor mensium poterit venire ad soluēdum principalem sortem, quia expressio eorum quæ tacite insunt nihil operatur, & ita dixerũt Cy. & Bal.in l.si arrogator.ĵ.de adop.& idem Bal. ita concludit in dicta l.si cum dies.§.fi.& d.l.Celsus. ĵ. de arbi. Et ita Ang.in d. l.si insulam.de ver.ob. Solus Bar. voluit distinguere, quod aut dies ista tacite a lege subintellecta exprimitur a iudice, & tũc lapsus diei vel temporis non excludit facultatem purgandi moram,quia si arbiter voluisset minus tempus apponere potuisset,quoniam arbitri sententiæ siue æquæ,siue iniquę stan[illegible]dum est,vt l.diem proferre.§.stari.ĵ.de arbi. Pro qua cõclusio[illegible]ne videtur glo.ordinaria,in l.cum qui certarum.§.ĵ.de verbo. ob. Sed attendendum,ꝙ hæc opinio est falsa concludendo, ꝙ idem sit in arbitro,quod in iudice. Reprobemus ergo Barto. In arbitro, certum est quod non sunt maioris potentiæ verba arbitri,quam testatoris, sed certum est, ꝙ si testator expressisset id tempus quod a lege subintelligitur,non exclusisset facultatem purgandi moram,quia regula est, ꝙ expressio testatoris eorum,quę tacite insunt nil operetur, vt l. hæc verba.de le. j.& sic non est maioris potentię verbum arbitri,quam contra[illegible] hentium,quod in simili nil operetur, vt l.recte.C. de fideiuss. ergo sequitur, ꝙ in arbitro idem esse debet. Tertio sic, Non potest negari, ꝙ sententia arbitri non habeat regulari instar sententiæ iudicis,vt in l.i.ĵ.de arbi.ergo si vera est regula in iu[illegible]dice,idem in arbitro. Non obs.ratio sua dicendo,ꝙ si arbiter potuisset minus tempus inde suppleuisset. Dico quod non est verum.probo Aut enim ipse arbiter minus tempus in condēnatione dat cum causę cognitione. Tali casu & in iudice & in arbitro est idem,quia tunc lex illud nõ supplet.l.2.ĵ. de re iu. & in c.quod ad consultationem. extra eodem. Vnde si iudex videns condemnatum opulentissimum, condēnat intra decē dies,& sic non indiget maiori dilatione,& lex non supplet. Vlterius aut iste terminus interponitur ab arbitro sine causę cognitione,& tali casu cum arbitria sint redacta ad istar iudiciorum,id quod in iudice statuitur,debemus dicere in arbitro, vt in l.4.§.si condemnatus. de re iud. Sed ista nihil ad responsũ. Non enim sumus in casu illo nunquid minus tempus possit ab arbitro statui,vel non! Vnde cõcludo ꝙ si reus in arbitrio condemnatus vult post tempus sibi datum moram purgare potest. Vltimo fallit,qñ est dies & pęna,quę quidē non est perpetua,sed iũ duratura,quantum mora durat, quia tunc purgatur mora quo ad euadendam pœnam futuram,non prętęritam.l.sancimus.C.de iud.l.si pecunię. ad finem, vt in post le. legat.& in c.ex literis.extra, de consti.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio fideiussoria non potest obligationi, quæ nulla est, accedere.*

LEX IX.

Si seruus. Vbi obligatio pricipalis est nulla ēt accedens fideiussoria nõ potest sub 1 sistere.h.d.No.ꝙ obligatio†fideiussoria nõ potest accedere obligatiõi, quæ nulla est omni respectu. Ad idem no.si aliquo respectu sit,sed non in totum, vt ĵ.e.ti. l.Marcellus.

SVMMARIVM.

1 *Obseruatio partialis in stipulationibus iudicialibus præparatoria concernentibus non liberat ab obligatione totius pœnæ.*
2 *Partialis satisfactio quam debitori afferat vtilitatem.*
3 *Debitum pluribus particulariter potest diuersas & particulares actiones inducere.*
4 *Adimplendum ad conditionis purificationem si in certa specie consistat, potest commode per vnum ex pluribus debitoribus adimpleri, secus si in specie incerta.*
5 *Satisfactio in parte non prodest, si debitum consistat in faciendo.*
6 *Vbi datio, vel factum est in obligatione partis, an impletio afferat commodum in parte certa.*
7 *Solutio, vel satisfactio facienda diuersimode consideratur.*
8 *Obligatio generalis, & alternatiua æqu parantur.*

§.Si plurium. Stipulatio iudicialis continens in se factum diuiduum committitur insolidum ad pœnam, etiam si in parte solum non fuerit adimpleta,licet de ęquitate obstet exceptio, quatenus est facta 1 impletio.hoc dicit.† No. primo in stipulationibus iudicialib⁹ pręparatoria concernentibus obseruatio in parte, non facit, quin pœna insolidum de rigore committatur. No. secundo, ꝙ in iisdem stipulationibus obseruatio particularis causat exceptionem doli non solum respectu pœnæ integrę. No.tertio ex eodē,quod obseruatio eius, quod principaliter est promissum,pro parte aufert de ęquitate,licet non de rigore, obligationem pœnę pro parte,pro qua obseruatio facta est. No. vltimo,quod oratio pluralis seu copulatiua de rigore in cõcernētibus iudiciorum præparatoria in singularitates non resoluit, licet de æquitate sic.ad idem.ĵ.de condit.& demon l.falsa.§. vltimo.ĵ.de condi.institu.l.ij. In glo. 3.quæ quærit, an pluralis locutio resoluatur in singularitates suas. Dic ꝙ de rigore iuris non resoluitur,de æquitate sic, vt habeant locum iura cõmunia. Ita probat tex noster. Vel possumus dicere,quod quædam copulantur per pluralem numerum ad vnum effectum & tali casu pluralis oratio non resoluitur. Exemplum, vbi fideiussor promiserat repræsentare tres, & omnes interessent ad defendendum,& sic ad vnum effectum. Aliquãdo copulat ad effectus diuersos,& tali casu resoluitur ĩ singularitates suas. Ita est casus in iuribus allegatis in glo. l. penulti.de conditio. institutio. Glo.magna hic habet tria membra principalia. Pri2 mum †est istud, an impletio eius, quod est in conditione pro parte facta afferat vtilitatem aliquam? In hoc primo quæsito glo.ponit quinque conclusiones, quarum prima est talis, ꝙ cum id quod est in conditione venit implendum ab vno vni, vel ab vno pluribus,impletio partis nullum commodum affert ad producendam actionem. In hoc est tex. in l. qui duobus.& l.cui fundus.ĵ.de cõd.& demon. Exemplũ, pone, Lego Titio fundũ,si hæredi meo decem dederit. In conditione sũt decem,& debet impleri ab vno, s.legatario, vni, s.hæredi. Modo pone,ꝙ soluit quinq;, & sic vult medium fundũ, iurisconsultus decidit,ꝙ impletio illa particularis non producit actio3 nē. †Secunda cõclusio est,cũ quid,quod est in editione, venit adimplendũ a pluribus vni, particularis impletio vnius circa hoc,quod cõsistit in pecunia,producit actionem in parte. Ca4 sus est in d.l.cui fundus. Tertia conclusio est ista, † cum id, quod venit adimplendum ad purificandam conditionem,

cõſiſtit in ſpecie certa,tunc impletio partis per vnũ factaaffert ſibicõmodum in parte,ad hoc eſt tex.in l.ſi ſtipulatus,ĵ.de ſol. Quarta concluſio eſt iſta,ꝙ cum id,per cuius ſolutionem con ditio pluribus adiecta venit implenda, conſiſtit in ſpecie incerta, tali caſu ſolutio partis ab vno facta non affert commo-

5 dum in parte.ĵ.de verb.obliga.Quinta concluſio eſt,† ꝙ cum id,per quod venit implenda conditio in pluribus adiecta,con ſiſtit in faciendo, impletio partis non affert commodum in parte.Ita eſt caſus in l.ſi ita fuerit ſeruis duobus relicta libertas.ĵ.de manu.teſta.Et per hoc gl. expedit ſe de primo mem-

6 bro.Secundum † quæſitum principale eſt, an cum datio vel factum eſt in obligatione, partis ſolutio vel impletio afferat commodum in parte certa.Hic prima concluſio eſt iſta.Cum factum eſt in obligatione,impletio partis non affert commodum in parte.Alleg. gl. in l.ſtipulationes non diuiduntur. in princ.ĵ.de verb.oblig.Secunda concluſio eſt iſta. Cum in obligatione conſiſtit datio pecuniæ,impletio partis affert commodum in parte,licet particularem impletionem creditor ſuſcipere non teneatur.l.ſi ſtipulatus,§.j.ĵ.de ſolu.& l.tutor. & l.

7 Lucius.ĵ.de vſur.Tertia concluſio eſt iſta.†Cum in obligatione eſt datio alicuius rei in genere,ſolutio partis nõ affert commodum liberationis in parte,ſed conſtat liberatio in pendenti.Textus eſt in l.ſi ſortem.§.ſi decem.ĵ.de condi.& demonſtr. l.ſtipulatio,& in l.ij.§.j.de verb.oblig.& d.l.ſi ſtipulatus. §.j.de ſolu.& l.in executionibus.§.ij.ĵ.de verb.oblig.Tertium quæſitum principale,ſ.an cum duæ ſint obligationes, alia vero acceſſoria ſeu dependens, ſatisfactio particularis facta reſpectu primæ obligationis affert commoditatem aliquam in obliga tione ſecũdaria.Glo.in hoc facit duo membra. Et pro primo accipe hanc vnam concluſionem.Cum in obligatione acceſſoria eſt pignus,ſolutio particularis facta reſpectu primæ obligationis non affert aliquod commodum in aliqua obligatione pignoris.Caſus eſt in l.quandiu.C.de diſtra.pigno.& ibi glo. Venio ad ſecundum membrum principale, ſ. cum duæ ſunt obligationes,vna principalis,& alia acceſſoria & pęnalis, ſatisfactio in parte reſpectu primę obligationis affert commodum in parte reſpectu ſecundariæ pęnalis,In hoc accipe concluſionem primam. Non liberatur quis a pœna etiam pro parte ſatisfaciens pœnæ obligationi conſiſtenti in quantitate ſpecie certa vel incerta etiam pro parte.Hic eſt caſus in l.hæredem. § idem iuris.ĵ.fami.erci.in l.5.§.vltimo.ĵ.de verb.obli. Secunda concluſio eſt iſta.Non liberatur quis ab obligatione pœnali pro parte,licet quis pro parte ſatisfaciat ei,quod eſt in obligatione principali,quæ conſiſtit in facto, vt in l.in executione.§.pro parte.ĵ.de verb.obli.licet bene dixerit in hoc caſu & præcedenti obſtare exceptionem literæ noſtrę de æquitate. Tertia cõcluſio ſit iſta.Solutio ſeu ſatisfactio pro parte in obligationibus iudicialibus,in quibus eſt factum diuiduum,non liberat a pœna pro parte de rigore, ſed de æquitate ſic, caſus eſt hic.Quarta concluſio,ſatisfactio in parte in obligationib. extraiudicialibus,in quibus eſt factũ diuiduum, liberat a pœna pro parte & de rigore, & de æquitate. Textus eſt in d.l.eadem. §.Cato.& in l.in executione.de verb.oblig.licet Bal.dixerit,ꝙ illę leges loquuntur in particularibus hæredibus, nõ autem in ipſo principali. Exemplum, tu es debitor meus ex tribus varijs cauſis,& promitto non petere,& ſi petam, ꝓmitto centum nomine pœnæ.Vltima concluſio ſit. ſ. ꝙ eo quidem caſu,quo factum veniens in obligatione extraiudiciali, ſit diuiduum,diſtinguitur, aut quis non potuit adimplere partem propter inopiam,& liberatur a pœna pro parte, quam adimpleuit,& propter contumaciam incidit in pœnam in totum. l.j.§.ſi cum duobus.ĵ.de colla.bo. Ad primam concluſionem dicentem,ꝙvbi ad conſequendum legatum, aliquid quod eſt in venditione,venit implendum ab vno vni, vel ab vno duobus, impletio partis non ſufficit ad agendum etiam ad partẽ. Adde quod eſt verum, niſi id quod eſt in conditione, veniat adimplendum ab vno duobus, puta hæredibus, quia tunc ſi vnus ex his decedat ante moram legatarij,certe legatarius implens conditionẽ pro parte alterius viuentis cõſequitur partẽ legati.Caſus eſt ſingularis in l.pen.ĵ.de condi.& demõ.Exemplum,ſi Titio & Seio decem dederis,lego fundum, ſi ſoluerit quinq;,conſequetur partẽ legati. Ad aliam cõcluſionem,vbi a pluribus eſt quid faciendum pro implemento conditionis, debet fieri totum,nec ſufficit partem facere.vt quis conſequatur partem,debet intelligi, vbi illud factum eſt indiuiduum, quia tunc debet fieri in totum, adeo ꝙ faciens partem, non conſequetur partem.l.ſi plures.C.de condi.inſer.Si autem id quod venit faciendum eſt diuiduum, tunc ſi a pluribus venit faciendum,ſufficit facere partem, vt quis conſequatur partẽ. l.ſi ita fuerit duobus ſeruis.§.ij.de manumiſ.teſtamen.Exemplum,ſi Titius & Seius meorum negociorum adminiſtratores rationem reddiderint,decem lego.Ad idem debes addere ꝙ vbi ad implementum conditionis venit quid faciendum quod eſt indiuiduum,certe ſufficit vnum ex pluribus legatarijs illud totum facere, niſi teſtator fuerit intẽtionis ꝙ omnes facerent, quia tunc licet vnus faciat, non conſequitur liberationem.d.l.ſi ita fuerit.in princip.Exemplum, ſi Titius & Seius inſulam conſtituerint,quos volo conſtituere, fundum lego.Iſtud tamen eſt ſciendum, ꝙ vbi teſtator legatum factum duobus ademit ſub conditione eiſdem,non poteſt tunc teſtator facere, quòd negligentia vnius circa conditionem adimplendam,quæ non adimpleatur ab altero,vt noceat aut præiudicet alteri facienti.l.paterſamilias.ĵ.de hæred.inſtitu. Item & in hoc debes addere,nunquid impletio vnius circa factum diuiduum alteri proficiat?Dicas quòd non,niſi teſtator fuerit eius intentionis.vt l.ſi plures.C.de condi.inſer. Ad ſecundum quæſitum glo.dum poſuit iſtam concluſionem, quod vbi aliquid eſt in obligatione in genere, ſolutio partis non affert liberationem etiam in parte.Hoc debes intelligere verum, cũ ſolutio partis ſit vere,vbi autem ſolutio fieret ficte per acceptilationem,tunc ſolutio facta partis liberat in obligatione generis a parte.l.ij.§.ſi tamen.ĵ.de verb.oblig.Et idem eſt in obligatione alternatiua.l.qui hominem. ĵ.de acceptila. Item in glo. videtur velle,ꝙ ſolutio partis eius,quod debetur in genere,inducit ſuſpenſionem petitionis alterius partis. Hoc non eſt verum,& contra caſum l.ſi ſtipulatus.§.j.ĵ.de ſolu.& contra tex.

8 l.ſtipulationibus.ĵ.de verb.oblig. Item dicit glo. quòd † æquiparat duas obligationes, videlicet obligationẽ generis,& obligationem alternatiuam,allegando.l.ſi ita non ſortem. Adde quòd regulariter bene dicit per l. cum is. de condict. indebi. §.vlt. Fallit in caſu, quia in alternatiua promiſſione ambo alternatiua ſunt in obligatione.l.ſi duo, in fi.ĵ.de verbo.obliga. licet vnum tantum ſit in ſolutione. Sed in obligatione generis ſecus,quia omnes ſpecies ſunt in ſolutione, ſed nulla ſpecies incluſa ſub genere eſt in obligatione pura. Caſus eſt in l. cum incertus.de lega.j.licet bene ſit in conditionali obligatione vnaqueque ſpecies incluſa ſub genere. l.ſi optio. ĵ. qui & a quib. manumi. Quo ad tertium quæſitum inquantum glo. concludit,ꝙ vbi pœna accedit obligationi continenti in ſe factum diuiduum,conuentio vnius hæredis obligat omnes hæredes ad pœnam. Adde quod hoc ſit verum in contractibus ſtricti iuris,ſecus in bonæ fidei, quia ex maleficio vnius ex hæredibus nulli alij ſunt obligati præter ipſum.l.in depoſiti. verſicu.ſi. cum l.ſeq. ĵ.depoſi.Item iſta regula proceditin ſtipulationibus conuentionalibus,ſecus in prætorijs,quia in illis non obſeruatio vnius ex hæredibus obligat tantum ipſum, non autem eſt cauſa,ꝙ obligentur alij cohæredes.l.pœnales.§.Iulianus.ĵ.ad leg.Falc.Bene facit l.ſi duo.ſ.eo. Vlterius ad membrum glo.dicendum, ꝙ vbi pœna accedit obligationi conſiſtenti in datione quãtitatis, vel ſpeciei certæ ſatisfactio in parte non liberat debitorem,quin teneatur ad pęnam integram perinde, ac ſi nihil ſatisfeciſſet. Adde quod hoc eſt verum de iure ciuili, ſed de iure canonico indiſtincte ſolutio partis auſert obligationem pœnæ pro parte.Textus eſt notabilis extra de pœn.c.ſuam.Item dum glo.quærit, an in ipſa obligatione vbi eſt factum diuiduum, cui eſt pœna adiecta,ſatisfactio pro parte liberat a pœna pro parte.an vero committatur integra pœna,adde quod quia ipſa quæſtio aliqualiter ſe inuoluit dic quòd aut loquimur in principali promiſſore,aut in ſtipulationibus conuentionalibus, & tunc adimpletio pro parte non tollit,quin ipſe principalis promiſſor teneatur ad pœnam integram.l.ſi is qui ducenta.§.qui cum ita. ĵ.de rebus dub. Aut loquimur in ſtipulationibus prætorijs, & tunc de rigore ſatiſfactio in parte non tollit,quin promiſſor obligetur ad pęnam integram, ſed de æquitate intantum obligatur, inquantum non ſatisfacit. Caſus eſt in §.ſi plurium. & tali caſu non ſatiſfactio vnius non facit,vt alij hæredes ſatisfacientes incidant in pœnam.l.eadem.§.Cato.ĵ.de verborum obligatio. Item quo ad vltimum dum glo. vult quòd vbi propter inopiam ſuperuenientem non poteſt quis adimplere factum diuiduum in totum,vel in parte,liberatur a pœna pro parte, quam impleuit.Adde quod hoc eſt verum,quia licet difficultas non tollat, quin committatur obligatio principalis,vt l.cõtinuus. §.cum quis. de verborum obligationib. tamen bene inducit, quòd acceſſoria pœnalis non committatur.l.ſi vehenda.§.idem hæres.ĵ.ad legem Rhodiam de iac.& l.ij.quaſi per totum. ſ.eod. Vltimo noſtra glo. ſupra dixit, quòd vbi aliquis eſt obligatus ad certam quantitatem, ſi decedat relictis hæredibus, quilibet illorum tenetur pro parte. Adde quod bene dixit, quia lex duodecim tabularum hæreditarias actiones pro rata diſtinguit.l.pro hæreditarijs.C.de hæred.actio. Sed dubium eſt, nunquid ipſe creditor,cui teſtator promiſerat.xxx.cogatur acceptare particularẽ ſolutionẽ.Videtur ꝙ non,quia ex perſona hæredis nõ immutatur qualitas obl͡onis.l.ij.§.ex his. de verb. obli.l.cui fundus.de condi.& demõ.Et iſta fuit opinio, quam quidã tenuerunt,& eam ſeqtur Cy.in l.plures. C.de ↄdi.inſer.

Sed

[illegible] male dicunt & contra casum l. siue pro fratre. in j. respon. C. de neg. gest. & contra tex. in l. si testamento. j. de fideius.

SVMMARIVM.

Præscriptionis exceptionem habēs, quo minus comparere in iudicio teneatur, nihilominus tenetur comparere ad eam allegandam.
1. *Fideiussor de repræsentando, si defensionem suscipiat, liberatur a pœna non factæ repræsentationis.*
3. *Actio alteri accedens illius actionis, cui accedit, naturam imitatur.*
4. *Actio iniuriarum, an transeat ad hæredem.*
5. *Perpetuatio actionis dupliciter consideranda.*
6. *Dictio, ausi, in contractibus quid importet.*
7. *Dictiones, taxatiuæ, vel exceptiuæ, sunt in contractibus considerandæ.*

LEX X.

SI eum. Promissio facta de sistendo in iudicio eum, qui dicitur tēpore liberatus, si nō sistit, non obligat promittentem, seu saltem nō defenditur, & vbi in stipulatione est cōditio & dies, licet eueniat conditio, agi tamen nō potest anteq̄ dies veniat. Et actio vna alteri principali accedēs suam naturam amittit, & eius naturam sequitur, cui accedit. h. d. tota l. † No. in principio ꝙ habēs præscriptionis exceptionem comparere debet ad eam allegandam, vnde nō sufficit iuris boni allegatio, nisi [illegible] eiusdem probatio, paria enim sunt non esse, vel esse & non apparere. j. de testa. tute. l. duo sunt Titii. No. ibi, vel de[illegible] † ꝙ fideiussor de repręsentando, si defensionem susci[illegible], a pœna non factæ repręsentationis liberari videtur. Ad [id]em C. de fideius. l. sancimus. No in §. homo sisti. ibi, dolo p[illegible] perijt. ꝙ vbi repręsentādus ante repręsentationis fien[illegible] dolo fideiussoris obijt, incidit fideiussor in pęnam, [lic]et secus sit, si debita die non repręsentet, quia si ante illam [illegible] absque suo dolo sit mortuus, liberatur a debito [repræs]entandi. vt s̄. qui satisd. cog. l. si decesserit. cum l. seq. No. in eo ꝙ vbi stipulatio pęnalis habet diem & conditionem, licet conditio venerit ante diem ad pœnam agi non potest. Et [illegible] hoc casu expectāda, licet eius expectatio sit inutilis. Ad idem j. de verb. obli. l. in illa stipulatione si calēdis. & l. hoc iure. §. si ita stipulatus essem abs te. Et plene hoc declara, vt p l. stipulationes nō diuiduntur. §. plane. & l. cum stipulatus sim mihi o Procule. & l. ita stipulatus. vbi plenissime per Barto. & [illegible] cer. pet. l. non omnis. ver. & cum pecunia. & ver. seq. & [illegible] de elect. lib. vj. No. in §. qui iniuriarum, quòd vna [actio] alteri accedens, seu inhærens vel innixa, eius naturam [sequi]tur, cui adhæret vel innititur, propriam autem amittit. No. ex eo. ꝙ vbi actio alias ad hæredem transitoria per viam accessorij innititur alteri non transitoriæ, ipsę accedentes etiā non transitoriæ efficiuntur. No. in eo. ibi, iniuriarum autē &c. ꝙ actio iniuriarum, † quæ principaliter competit, licet admittatur, vt in l. emancipati. §. emancipatus. j. de colla. bo. & l. prætor edixit. § si dicatur j̄. de iniur. non tamen transit in hæredē, neque ad hæredem, nisi lite super eadem cōtestata. Ad idem j. de [illegible] l. iniuriarum actio neque hærede. Insti. de perpet. & temp. act. §. non autem omnes. & §. pœnales. nec oriens ex delicto intentatur contra hæredem defuncti, nisi ad hæredem [illegible] aliquid ex delicto proueniat, vel super eadem actione [lite con]testata cum defuncto, vt in l. vnica. C. ex delic. defun. & [illegible] C. de fur. & plene ponitur in d. l. j. quod tamē verum est de iure ciuili. De iure autem canonico hæredes delinquentes delicto defuncti tenentur, si lite contestata defunctus decesserit, siue ad ipsum hæredem aliquid ex delicto peruenerit, siue non, vt gl. concludit extra, de sepul. c. vlt. 12. q. 2. episcopus. allegans tex. 11. q. 6. cañ. si ipsum. & extra de rap. c. in literis. No. in ver. quamuis eum. ꝙ actio descendens ex stipulatione de iudicio sisti de sua natura transmititur ad hæredem. Et generalis est regula, ꝙ quælibet actio ex contractu descēdens ad hæredem & in hæredem transit, vt j̄. de act. & obli. l. ex contractib. & l. ex deposit. Nota in ver. nam & defunctus. ꝙ sublata actione, quæ competit ad principale, intelligitur illa sublata, quæ competit ad accessorium pœnale. Ad idem s̄. eo. l. ij. circa prin. & ibi concor No. primo in ver. idem Pomponius. tex. singu. & qui non est alibi, ꝙ vt transmittatur actio, quæ non transmittitur, nisi cum defuncto sit lis contestata, paria sunt litem esse contestatam, vel propter contumaciam rei litem non potuisse contestari. Idem etiam dicimus, ꝙ quo ad inducendam interruptionem p̄scriptionis sunt paria litem fuisse contestatam, vel non potuisse contestationem fieri pp rei contumaciam, vt est casus notabilis. C. vbi in rem act. l. ij. An aūt idem sit quo ad effectum perpetuandæ temporalis actionis, dic vt j̄. dicam. Iste §. quotidie allegatur, ꝙ actio alteri accessoria assumit sibi naturam eius, cui accedit. Ponatur ꝙ vna ciuitas, vel vnum castrū accessit vni alteri, & de duobus facta est vna, quæritur nunquid ciuitas illa accedens debeat gubernari constitutionibus, vel consuetudinibus eius, cui accessit, an vero propriis. Iste est tex. noster. Sed vos habetis gl. in c. j. extra ne sede vacan. Aliam. xj. q. ij. in ca. & temporis qualitas. Sed casus est in c. recolentes. in fi. extra. de statu monac. Secundo facit ad aliam q̄stionem, vna ciuitas, vel vnum castrum, q̄ ante erat sub dñio ducis, vel imperatoris, nouiter venit ad dñium papę, an debeat regi ꝭm primas constitutiones, an vero his, quibus regitur ciuitas, quibus subiecta sunt. De hoc habemus Guliel. & Bar. in l. si cōuenerit. §. si nuda. j̄. de pigno. actio. Mouet idem Bar. late in quodam tractatu, ꝙ ĩtitulatur, Tractatus Tyberiadis. in rub. de vsuca. Do. Bar. in l. etiam. C. de iure dot. & in l. cunctos populos. C. de summa trinita. in summa Io. And. in rub. de treu. & pace. in prin. in addit. Spec. Sed conclusio vera est, ꝙ licet dicta Doctorum se inuoluant, nihilominus ciuitas, vel castrum amittit consuetudines antiquas, & gubernari debet ꝭm nouas eius, cui subiicitur. Insti. de satisdatio. ĩ fi. l. de quibus. j̄. de legib. Ad idem est tex. xij. distinc. in ca. de his. quā allegauit gl. in c. cum olim. extra, de consuetu. & ca. translato. de constitutio. Item quidam unius ordinis est prælatus ad regendum quosdam alterius vice, quęritur nunquid eos debeat regere ꝭm propriam consuetudinem, an vero ꝭm ritum antiquum eorum, quos regit. ex prædictis dicēdum, ꝙ debeat eos regere & gubernare ꝭm priorem ritum. In ꝯrium vr̄ facere gl. xj. q. j. in cañ. monachis, & gl. in cle. dignum. de celebra. mis. idē conclusit. Potes dicere ꝙ quo ad regimen & modum gubernandi spiritualia, glo. prædictæ possunt verum dicere, sed quo ad modum gubernationis tēporalis habet locum d. l. p prius. Item est aliud, accedit quis vni ciuitati, in qua debet ieiunare die Veneris, & in ciuitate propria ieiunatur die Mercurij, secū dum quam cōsuetudinem debet se gubernare? Tex. iste facit, ꝙ ꝭm locū, ad quem accedit, in c. illa. xij. distinc. Ad p̄dicta facit l. inter socerū. §. cum inter. j̄. de pac. dot. l. si ex toto. in prin. de leg. j. No. vnum ex gl. quæ incipit, Ipso iure. tollitur ꝭm exceptionis opē. De hoc an sit verum, dic, vt in l. at qui natura. §. j. j. de neg. gest. & l. si j̄. rem ra. ha. & ibi per Bar. Ego plene potui in l. sequitur. §. si viam. j̄. de vsuca. Quid sit tenendum in proposito, dicas, ꝙ vbi actio, pp quam præstatur satisdatio, ipso iure est extincta, vbi vero est excepta ope exceptionis, tali casu extinguitur. Ideo bene in hoc concluditur gl. nostra, quia nō est dubium, ꝙ ista stipulatio de iudicio sisti sub pœna cohæret principali actioni intentandæ seu intentatę, si accessorium dēt sequi naturā principalis, ergo sñīa principalis est, vt extinguat ipso iure, ita etiam & accessoria. Secundum membrum gl. intellect. no. l. ꝙ actio subrogata sapit naturam eius in cuius locum subrogatur, allegat hoc in litera, postea opponit de l. itē veniunt. §. cum prædiximus, & soluit, & male vr̄ colligere. Nā actio stipulationis de iudicio sisti, pp pœnam cohæret, nō subrogatur. Melius fecisset notare, ꝙ accessorium sequitur naturā principalis. Vlterius ad idem, ꝙ actio subrogata &c. gl. allegat plura iura, quæ non faciunt proprie. Primo l. si donatio § spōsa. j̄. de donatio. inter vir. & vxor. sed ille tex. nihil dicit de subrogatione actionis. sed rei. Secundo l. filii. §. Titia. j̄. de condi. & demonst. etiam minus facit, quia res subrogata in nomine facit naturam eius, cuius nomen accepit, non loquitur de subrogatione actionis, sed nominis. Tertio allegat l. duobus. de don. inter vir. & vxo. sed ibi loquitur de subrogatione vnius act⁹ ad reliquum. Vltimo allegat. §. fuerat. Insti. de actio. in tex. multū bene facit ad hoc, cui pōt dare pro concordia. l. vnicam, in prī. C. de rei vxo. act. In contrarium allegat duo, quæ probant, ꝙ actio subrogata non sapit naturam eius, in locum cuius subrogatur, & d. c. cum prædiximus. vbi est tex. ꝙ non solum actio l. Aquil. sed etiam petitio hæreditatis competit mihi, sed in certa petitione si negetur damnum, non consequar duplum. ubi gl. non soluit, licet nec in l. certi condictio. in prin. j̄. si cer. peta. scilicet ꝙ actio subrogata sapit naturam. s. primordialem, nō accidentalem quasi sit accidentalis in l. Aquil. quia accidit ex post facto, non a primo. Opponit igitur etiam de l. cum in fundo. §. si fundus communis. j̄. de iure dot. vbi dos erat a principio in fundo constante matrimonio, & idem fundus fuit venditus pro mille, quæ summa fuit subrogata loco fundi. Modo quæritur, an debeant restitui illa mille? Dicitur ibi, ꝙ quamuis ista pecunia succedat loco fundi, tamen non debet restitui nisi intra annum. Tu solue ꝙ ideo non sapit naturam &c. qa non est eiusdem generis, sed diuersi. De hoc an & quādo actio subrogata sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, vide per Barto. in l. j. §. hæc actio. j̄. si quis test. li. es. ius. fu. habetis tex. optimum, vbi etiam Dy. de hoc ponit, in l. j. §. bellissime, & §. si quis sub conditione. vt lega. no. ca. Bar. in l. qui id quod j̄. de dona. & in l. 2. §. parui. infra de priuil. cre. & tex. in l. qui debitori. j̄. de dona. cau. mor. Vbi etiam Cy. & Dy. in d. l. unica. de rei vxo. act. Quærit alia gl. ꝙ actio iniuriarum perpetuatur per litis contestationē, vt hic. h. d. per executionem. † Tu aduerte, ꝙ duplex est perpetuatio. Primo prout quærit, quemadmodum actio temporalis possit effici perpetua per nuncium, & an per litis contestationem, & hoc dixi in l. j. C. de eo per quē fac. erit.

Secundo.f.quomodo actio temporalis efficitur perpetua, & in hæredem transmissibilis,& sic per mortem non extinguibilis.De hoc habetur,ꝙ efficitur perpetua ꝑ litis contesta.vt hic gl sentit.q̃ per nuncium.Alleg l cum notissimi.Tu alleg.l.cõstitutionibus.de no.ope.nũ.Sequere ꝙ actio iniuriarum ante li.conte.non est transmissibilis ad hæredem, quia non est in bonis nostris, vt in l.iniuriarum actio. §.in bonis. j̃.de iniur. Igitur Iurisconsulti voluerunt,ꝙ non transiret ad hæredẽ. Sed quare litis contestatio facit eam transmissibilem duplex põt esse ratio,prima quia per initium iudicij quasi cõtrahitur. l.3. §.idem scribit.j̃.de pecu.sed ex ipso,ꝙ lis est contestata,vel initium lis assumpsit per citationem eoipso est celebratus quidã ꝯctus,qui ad hæredem transit.Secunda ratio esse potest, quia omnis litis contestatio necesse est, ꝙ transeat in iniuriarũ act. quare talis litis contestatio nihil operatur. Alia ratio potest esse, quia instantia inchoata transmittitur ad hæredes. l.tam ex ꝯctibus.j̃.de iud.l.ij.§.vlt.j̃ de præto. stip. cum si.& l.si cum hominem.de fideiuf.Alia ratio potest esse,quia post litis contestationem iniuriarum actio dr̃ esse in bonis nostris,sicut diximus,ꝙ actio popularis,vt l.si cui.j̃ de verb.signi. Capio gl.in 6 ver.idem Pomponius.Hæc gl.colligit no.† ꝙ dictio,nisi, ponit & ar.contra de l. Titia,§.vlt.de manu.testa.vbi dictio,nisi, negat & adimit,nõ soluit,nec Dy.ibi soluit,tu potes dicere quicqd hic dixerit Bar.Bal.& Ang.ꝙ illa regula soluit semetipsam. Iurisconsultus quærit,liber non esto,nisi rationes dederis. An ex his verbis libertatem seruus vendicare posset. Respondet Scæuola ex his verbis libertatem potius adimi.q̃ dari,quia verba sunt inducta ad priuationem,vt l.legata inutiliter. de leg.j. & l.legata, j̃. de adimen.lega.l.& cum tale. §.vlti.de condi.& demõ.l.transmissę.de verb.sig. Nunc ad propositum, ideo illa verba non ponunt,quia sunt inducta ad priuationẽ,ergo non possunt operari dationem,sed ꝯrium.Sensus horum verborũ bene dat libertatem, tex.est notab. in l.si quis ita libertatem, §.vlt j̃.de sta.lib.qui declarat.l.Titia. in contrarium alleg. Ad hoc facit, quod dicimus in simili, ꝙ legatum sub conditione vr̃ datum.l.si legatum pure.j̃.de adimen.leg. l.aliquando.j̃.de condi.& demon.l.pecuniam.j̃.si cer.pet.l inter socerum,§.cũ inter.j̃ de pac.dot. Vlterius gl.ponit quæstionem illam.f. Promitto non alij vendere,nisi tibi, an possim cogi ad vendendũ tibi Glo.nõ soluit.Guli.de Cu.Bar.hic,etiam Io.And.in addi. Spec in titu.de spon.§.j.versus fi.istam quæstionem soluentes dicũt sic, Aut ego habebam istam rem venalem,& tunc dicẽdum,ꝙ possum cogi ad vendendum tibi,quia ista dictio, nisi, posita post orationem negatiuã affirmat, vt hic, & l.actione. de transa. Aut ego non habebam rem venalem, & tunc non possum cogi,sed si alteri vendo habes ꝯ me actionem ad interesse. Allegat tex.in l.si sterilis.§.pen.j̃.de act.emp.Illud dictũ intelligo verum eo casu, quo a principio habeo rem venalẽ, sed postmodum vendo tibi te sciente,ita potes me cogere,l.q fundum.j̃.de contrah.emp.Sed ecce vnum casum, quo istam rem vendere velim,promitto tibi vendere. Modo requiro te, ꝙ volo vendere, tu facis aures surdas, ꝙ remedium est? quod possim vendere alteri·Dic ꝙ remedium est,ꝙ requiram te, & si non respondeas habeo potestatem vendendi. Tex.est singularis in l.qui Romæ.§.cohæredes.de verb.obli.Bene facit l.vlt. de iure emphy.Sed nunquid possit quis pacisci, vt sibi liceat rem suam vendere.dic ꝙ non, quia hæc conuentio nõ valet, l.vlt.j̃.de pac.Et ratio est, quia rei suæ debet esse libera alienatio.l.in re mandata.C.mand.l.non vsq; adeo. ff. si quis a parẽte fu.ma.Item ponatur ꝙ dicta constitutio sit, ꝙ si quis velit rem propriam vendere, cogatur eam vendere ꝑ prius consanguineo,q̃ alteri,vel consorti, vel vicino. Modo quidam habet rem venalem,consanguineus offert pro precio x.alij offerunt xx.an cogatur consanguineo vendere ponitur per Ioã.And.in addi.Spec.in tit.de emp.& vend.§.& nunc dicendum.ad fin. cuius determinationem sequitur Bal.in l.ij.C.de rescin.vend. Dicunt in locis prædictis & recte,ꝙ potest vẽdere magis offerentibus excluso consanguineo vel vicino minus offerente, ex eo ꝙ constitutio illa debet in dubio intelligi videlicet ꝓ eo precio,quod reperiet ab alijs. Allegat tex.in l.fi.maxime i ver. & si quidem,C.de iure emphy.Dicunt tamen hoc procedere nisi ipse venditor intendens fraude hoc fecerit, ꝙ ipsi magis offerrent,quoniam fraus sua sibi prodesse nõ debet.l si venditor.j̃.de in diem addi.Item ego intelligo hoc verum, dummodo is,qui habet rem venalem,nunciet cõsanguineo, se magis reperire ab alijs.Habet enim necesse hoc facere. j̃. de in diem addi.l.licet autem.& l.necesse. Item promitto tibi vendere ꝓ eo precio,quod ego reperiam ab alijs Modo vnus potẽtissimus vult emere & offert quantitatem paruam,alij nolunt offerre eam non displicenti,& venit vnus & dicit, vẽde mihi ꝓ precio,quod obtulit ille potentissimus.Dicendum, ꝙ non tenetur.& licite se excusat.Ita cõclusit Bar.in l.si pater dotem. in fi.j̃ de pac.do.quod est notandum. Venio ad naturam dictionis, nisi,& aliarum coniunctionum, vel cõditionum exce-

7 ptiuarum,super quibus dic,ꝙ dictionum aliquæ † sunt taxatiuæ,aliquæ vero exceptiuæ. Taxatiuę sunt istę. & dumtaxat solum &c.de quibus in l.j.si quis ius dicen.in prin. Dictiones vero exceptiuæ sunt tres præter,præterquàm,quæ ambę supponunt pro eodem,tertia est dictio,nisi. Quæritur ergo de natura dictionis,præter,& consequenter præterquàm. In qua dícas,ꝙ aliquando ista dictio,præter,adijcitur alicui non contẽto sub præcedentibus verbis, vel sub præcedenti genere,& tali casu stat implicatiue.l.Seio.§.vxori,j̃.de an. lega. Exemplum. lego tibi librum.ff.veteris præter.C.& lego. ff. vet. & lego. C. Aliquando vero adijcitur ei,quod sub præcedenti genere,vel sub præcedentibus verbis continetur,& tali casu stat exceptiue.Casus est in l.nam quod liquide.circa fi.j̃.de pe.lega.probatur.j̃.de pig.act.l.j.ad fi.Exemplum,lego tibi omne penu præter vinum,quod Romæ habeo,in legato penu veniunt illa, q̄ sunt apta ad potum vel esum.j̃.de pe.leg.Modo ad propositũ, si lego tibi omne penu præter vinum,sub hoc legato penu,nõ comprẽhẽditur vinum,& ideo non veniet legatum vini.Hæc sunt vera,quando istæ dictiones,apponunt̃,in contractibus & vltimis voluntatibus,seu dispositionibus, An autem veniãt exceptiue,an vero inclusiue. Exemplum, Papa dicit sic, præter obtento beneficio volo, ꝙ possis duo incompassibilia retinere,nunquid inducat dispẽsationem in primis obtentis, si duo prius obtinebat.Dy.de hoc,vt no Inn.in c.dudum. ad fi extra de elect.Venio ad dictionem. nisi. Hanc materiam posuit hic Bar.& per prius Guli.de Cu.Cy.in l.actione,C.de transac. Dy. in regu.pactum.de reg.iur.lib.vj.Io.And.in addi.Spe. in tit.de despon.§.j.circa princip Et quia hæc dictio,nisi,quandoq; apponitur in contractibus, quandoque in vltimis voluntatibus. Dic,vt hic per Bar.in fi No.addendum est,& quæritur hic per Bar.nunquid ista dictio, nisi, inducat conditionem, videlicet adeo ꝙ actus stet in suspenso, an vero inducat resolutionem. In hoc Guli.de Cu.& Iac.Bur sunt contrarij.Bar.ponit ad plenum eorum opi.in l.quibus diebus.§.quidam Titio.de cõdi. & demon.Glo.ord.iuris ciuilis posuit in l.ordinationum fore, §.conditio.j̃ de act.& obli.& ibi aliqualiter Bar.Sed hodie habemus casum in c.præterea.extra de appel.vbi dicit,ꝙ ista dictio,nisi,stat conditionaliter, vt si dicit iudex excommunico te nisi intra decem dies solueris, ante decem dies culpa non est,nec alia punitiua committi potest. c.Romana. c.caueant. extra de sent.excom.Et ratio est,quia tractus futuri temporis non spectat ad iudicem.l.j.§.j.j̃.de vsur.& per Io And.in c.nostra.extra de sepul.& l.non quemadmodum.j̃.de iudic.Supra posui,ꝙ translato sacerdotio necesse est,vt legis translatio fiat. Modo fui interrogatus,ꝙ quidam Iudæi conuersi sunt ad fidẽ catholicam & isti dum erant Iudæi ꝯxerunt matrimonium in casu prohibito secundum nos,permisso ꝭm eos, an debeat illud matrimonium dissolui? Dic ꝙ non,per c.gaudemus,& in c.quanto extra de diuor.Vnde isto casu fallit regula c.translato.de consti & ratio est,quos Deus coniunxit &c.

S V M M A R I V M.

1 *Promissus in iudicio sisti debet in eadem causa,& qualitate repręsentari.*

2 *Difficultas exactionis superueniens in repręsentando non excusat fideiussorem a repręsentationis onere debito.*

3 *Priuilegium principis motu proprio concessum, an prosit quo ad litem pendentem*

4 *Priuilegium lite pendente impetratum,an quo ad illam litem prosit.*

5 *Constitutio noua,an aliquid operetur quo ad inchoata.*

6 *Princeps potest facere,quod priuilegium noniter concessum, tradatur etiam ad causam.*

LEX XII. & XIII.

SI quis quemquàm. Qui promisit hominẽ in iudicio sistere tenetur eum in eadem causa sistere quo ad forum.licet non quo ad facultatẽ exactio-
1 nis h.d.cum princi.io l sequentis. No. primo,† ꝙ si seruus in iudicio sisti promissus est, debet in eadem causa & qualitate sisti,vt §.si ex noxa.cau.aga.l.j.ita & cum promittatur sisti libera petitoua.Nota secundo, ꝙ reus sisti promissus debet sisti in eodem loco, vel illo non deteriore, in quo repręsentan. erat promissio facta. repręsentatio ergo facta in foro diuerso a primo, & deteriore,facit non videri quem in eadem causa
2 sisti,vel in eadem qualitate repręsentari. Nota † tertio ibi, licet enim difficilior. ꝙ difficultas exactionis superueniens in repręsentando,non tollit, quin fideiussor teneatur in eadem qualitate repręsentari, quo fit, vt ad hunc effectum pœnam non incurrat.Glo.in l.qui autem.in prin. ponit vnum.f.quòd princeps possit alicui concedere priuilegium, vt in causa sua non iuret de calum.Istud videtur absurdũ ex eo, quia priuilegium.vt in causa sua non iuret de calum. videtur absurdum, ex eo quia priuilegium tale concessum dat occasionem delinquendi.l.quæ conuenire.j̃.de pac. dot. ꝙ autem detur occasio delinquendi patet.ga posset faciliter mille lites mouere quantuncunq; calumniosas,quod non faceret,si iuramento astringeretur.

geretur. Et hinc dubitatur, an valeat consuetudo. Statuimus, ꝙ in causis non præstetur iuramētum calumniæ? Dicas ꝙ sic, quia si potest pars, vt l. ij. §. sed quia. C. de iur. calum. multoma-

3 gis princeps. Capio secundam particulam gl. quæ dicit † ꝙ priuilegium principis motu proprio alicui concessum prodest quo ad litem suam pendentem. Idem dicit gl. in d. l. si quis postea. ȷ. de iud. hoc tamen non vr̄ verum ex eo, ꝙ motus ꝓprius principis operatur hoc tantū. s. ꝙ concludit super surreptione, vt est casus in c. si motu proprio. de præbē. lib. vj. Item & aliud de quo in l. 3. in prin. s̄. quod quisq; iur. quod autem operetur & trahatur ad litem pendentem non reperitur in iure, ꝓprius inducit dilationem gratiæ, vel priuilegij. Ita est casus de præb. c. si pluribus. lib. vj. Igitur in proposito dico, ꝙ si princeps motu proprio alicui concesserit, vt in illa causa iuret de calumnia, etiam extendetur ad litem, quæ pendebat, quando priuilegium concessum fuit cum clausula motus proprii &c. Ex hoc teneo conclusionem gl. quam omnes reprobant. No. etiā ꝙ si motus principis super inhabilitate dispensationem inducit, vt gl. in cle. si Romani. de præben. certa ramen scientia r. ō vr̄ inducere dispensationem super inhabilitate, l. quidam con

4 sulebat. ȷ. de re iud. & l. j. §. j. in fi. de excu. tut. Secunda glo. est ꝙ priuilegium† lite pendente impetratum in illa lite, q̄ pendet, non parit effectum. Alleg. d. l. si quis postea. Tu alleg. l. ij. C. vt lite penden. & meliorem tex. in l. tutor peritus. ȷ. de excu. tu. & in auth. in medio litis non fieri. Cano. possunt allegare c. causam quæ. extra de testib. c. dilectus. vt lite penden. & c. dudū. extra de priuileg. Stat dubium nunquid hoc sit verū, ꝙ ipsum priuilegium non conceditur simpliciter, sed per cōstitutionē per l. nouiter factam. Aduerte ꝙ oportet te prius sententiam gl. quæ non est alibi. s. ꝙ priuilegium, quod concedit constitutio vel l. nouiter edita in omnibus sortitur naturā ipsius. l. seu ꝯstitutionis, & amittit naturā priuilegij. Ita est gl. in procemio cle. in ver. de cætero. Modo sit dubium, an priuilegium proficiat illi, qui ignorat hoc sibi competere. Cano. habent casum in c. quia contra. de conces. præben. lib. vj. Legistæ per Guli. & Bar. in l. j. ȷ. de consti. princ. Certe in priuilegio, quod concedit cōstitutio siue lex hoc non habebit dubium, ꝙ istud proficiat ignorantibus. Item prodest ad aliud, quia noua constitutio facta non ligat, nisi post duos menses a tempore factæ constitutionis. in auth. vt fac. no. ꝯstit. in rubro & nigro. Cano. extra de consti. c. cognoscentes. Et in d. proœ. cle. priuilegium statim ligat illum, qui contrahit cū priuilegiato, vt ex se apparet. Hoc fallit, quando priuilegium conceditur per legem vel constitu-

5 tionem. Debes dicere † ꝙ etiam in hoc membro verificatur conclusio gl. ꝙ ad causas pendentes constitutio nouiter edita non trahitur, vt in Auth. vt cum de app. cog. §. j. & in authē. in medio litis non fieri. §. j. Sed ad pendentes causas constitutio principis cum clausula, si princeps vult, trahi potest. Ita probatur in c. j. extra de consti. l. sancimus, C. de sacrosan. eccle. ad fi. Aut est constitutio vnius domini particularis, vel ciuitatis, & tunc etiam si princeps vellet. Contra hoc ad pendentes lites Bar. in l. sancimus. & clarius in l. omnes populi. s̄. de consti. & in tit. hoc, quæ dicta sunt de constituti. vel lege, habent locum

6 in priuilegio. Tertio concludit gl. † ꝙ si princeps vult habet potestatem faciendi, ꝙ priuilegium nouiter concessum ad pendentem causam trahatur, vt est casus pro hoc in d. c. dilectus. vt lite pendente. Adde ad gl. ꝙ si superueniat causa priuilegii, nūquid celebratum actum inducat priuilegium quo ad actū, qui iam recepit consummationē. Ecce l. vult, ꝙ habens quinque filios excusetur a tutela, modo pone, ꝙ assumpsit quis tutelam postea suscepit quinq; filios, se excusare vult, & non potest. l. ij. §. numerum. ȷ. de excu. tut. Ita etiam probatur in l. ij. §. qui ad munera. ȷ. de vaca. & excu. mu. Item quid econuerso nūquid cessante causa priuilegij cessat priuilegium? Puta princeps concessit tibi, ꝙ non tenearis ad munera personalia, vel realia propter quinque filios. Io. And. disputauit hæc in regu. iuris, idem. de reg. iur. in mercu.

SVMMARIVM.

1 *Interesse desinente, an desinat actio competere.*

§. Illud. Vt committatur actio contra non sistentem ad interesse, sufficit ab initio interesse, licet ex post

1 facto desinat. h. d. no. & ita communiter allegatur. † ꝙ desinente interesse, si non cessat damnum de præterito, non desinat actio competere. Ad idem ȷ. de eden. l. vbi exigitur. §. j. s̄. eod. l. si eum. §. qui iniuriarum. in ver. si. Glo. in primis duobus contrarijs non bene soluit, de quo dic, vt hic Bart. Quo ad materiam huius §. an desinente interesse desinat actio competere. Bar. hic in prin. & Cy. & Bal. in l. ad comparandas. C. manda. Vnusquisque distinguit suo modo, nos autem possumus sic dicere, & facere tres casus principales. Primus est, ꝙ aut agitur propter maleficium. Primo autem debemus dicere, ꝙ aut desinente interesse desinit damnum de præterito, & tali casu desinit actio competere tex. est in l. si eum. §. qui iniuria. in pen. respon. s̄. eo. Aut desinente interesse non deficit damnum de

præterito, & tali casu non desinit actio competere. Tex. est hic & in l. exigitur. §. j. ȷ. de eden. & §. qui iniuriarum. in fi. respon. Pone exemplum, in ambobus dicit, ꝙ vbi desinat interesse, & cesset de præterito damnum, desinit actio competere. Adde l. si procuratorem. §. mandasti. ȷ. mand. Dixi secundo, ꝙ cū desinit interesse, non tū desinit damnum de p̄terito, non desinit actio ꝯpetere. Exemplum, ago ꝯ te, vt edas mihi quædā instrā, p quæ possim probare, Titium mihi teneri ad decem, tu non edis, oritur actio ad interesse. Ponatur, ꝙ postq̄ es obligatus ad interesse, aduersarius meus sit sine hærede, amplius mea non interest, sed præterea habeo actionem, quia damnū non desicit. Tex. est hic. Aliquando vero agitur ad interesse pp maleficium, & tunc aut maleficium est dolosum, & q̄uis desinat interesse, non desinit actio competere. Casus est in l. j. §. recti sime. ȷ. de vi & vi ar. per Bar. Tu alleg. l. j. §. si rem. ȷ. deposi. §. j. si vas. qui po. ali. seu. recupe. in vsib. feu. Exemplum, deposui penes te rem meam, tu vendis rem istam, & sic male facis, pone ꝙ tu redemisti & conseruas eam, desinit p hanc redemptionē mei deponentis interesse. Quod dolo fecisti, aut ipso maleficio non est dolus, & tunc desinente interesse desinit cōpetere actio. l. si alius. §. est & alia. ȷ. quod vi aut clam. & l. in totū. §. fi. ȷ. de impen. in l. si vehenda. §. j. ȷ. ad leg. Rhod. de iac. per Bario. Tu alleg. l. non solum, §. hæc actio. & l. ex hoc edicto, §. si quis alienauerit. ȷ. de alie. iudi. Exemplum, pone, cum viderē ignē esse in domum vicini, ego domum destruxi non dolo, sed bona fide, agere volo contra te, & ad æstimationem domus, nūquid possum. Respondet Iurisconsultus ī d §. est & alia, quod nihilominus fuisset combusta & cremata si nō fuisset destructa, desinit actio competere, & per hoc est expeditum membrum pⁱmum. Aliquando vero non solum petitur interesse, sed petitur pœna & interesse, & tali casu aut loquimur in pœna conuentionali. Hanc materiam ponit Dy. & Bar. in l. stipulatio ista. §. alteri. & l. ij. §. item infero. ȷ. de verb. obl. Aut loquimur in pœna legali, & tunc desinēte interesse nō desinit actio competere. l. inter omnes. in prin. ȷ. de fur. l. doli. §. vlt. ȷ. de ser. cor. l. quinq;. la ii. ȷ. de actio. & obliga. Aut agitur ad rem. quia intererat, & tali casu aut agitur actione personali, aut actione reali. Primo quando agitur personali actione debes dicere, ꝙ aliquando desinit interesse facto agentis, vel eius qui repræsentat agentis personam, & desinit actio competere. l. siue manifestus. §. tamdiu. & l. si seruus. ȷ. de cond. fur. Adde l. si quis vxori. §. vlt. ȷ. de furtis. Aut desinit interesse meo facto, & tali casu non desinit actio competere. Casus est in l. & ideo. versi. j. ȷ. de condit. furt. Veniamus ad actionem realem. Aliquando agere possum actione reali, quia mea interest, & tunc desinente interesse desinit actio competere. Aliquando non desinit interesse, & tali casu non desinit actio competere. l. si post a accepi la. ȷ. de rei. vend. Aliquando desinit in ea alio modo, quàm facto rei, & tunc desinit in ea interesse. l. sinautem. §. si homo. ȷ. de rei vend. l. tigni. §. vlt. ȷ. ad exhib. l. electio §. si is. de noxa.

SVMMARIVM.

1 *Seruum in iudicio nec conuenire, nec conueniri recte posse.*

2 *Procurator v detur ea omnia nomine domini facere, quæ causam nomine domini motam concernunt.*

4 *Administrator vel necessarius, vel voluntarius, an ex cautione facta durante administratione finita teneantur.*

4 *Actio quibus causis alteri per alterum quæratur, & an ex facto procuratoris quæri possit domino actio.*

5 *Tutor argui potest de dolo, vbi locupletior factus est.*

LEX xiij. xiiij. & xv.

Voties. Si stipulatio interponatur a persona non legitima, nec ex eadem fideiussor obligatur. Et stipulatio de iudicio sisti interposita a procuratore ad interesse domini refertur, non procuratoris. Et administrator necessarius administratione finita ex stipulatione de iudicio sisti non conuenitur, & in eun-

1 dem fit executio sententiæ. h. d. vsque ad fi. No. † in hac l. quoties. regulam, seruum in iudicio non agere, nec conueniri posse. Ad idem. C. de iud. l. seruus. ȷ. eo. tit. l. vix certis. No. in l. si pro

2 curator. in ver. cum alienum. † ꝙ ea, quæ procurator facit circa concernentia litem motam nomine dn̄i, videtur in dubio facere nomine eiusdem. quando ex fac. tut. l. ii. & ȷ. plene dicam. No. in ea in versi. eadem. ꝙ stipulatio procuratoris facta in concernentibus dominum refertur ad interesse domini, nō procuratoris. Ad idem ȷ. rem ra. hab. l. ii. s̄m vnam lect. No. in

3 l. si tutor. † ꝙ administrator necessariꝰ ex cautione facta durāte administratione finita non est obligatus. Ad idem quod plene no. ȷ. de procur. qui de euic. vbi ponitur quid de cautione administratoris voluntarii, nunquid ex eadem administratione finita possit conueniri, circa idem no. in ver. fi. ꝙ executio sententiæ latç contra tutorem in causa pupilli fit in pupillum, non autem in tutorem. Ad idem. C. quando ex fac. tu. l. Iuliana. de re iud. l. si se non obtulerit. §. tutor. Glos. in l. si pro-

4 curator. primo facit hanc conclusionem, † ꝙ ex stipulatione

in iudicio sisti non quæritur sine successione per procuratorē do.eum constituenti actio.Ista conclusio est vera, & vltra rationem assignatā adde istam, videlicet ꝙ regula est, ꝙ ex omnibus stipulationibus prætoriis per procuratorem actio do. acquiritur successione.l.omnibus.ĩ.de præto.stip. l.hæc stipulatio.iudi.solui.Secundo concludit gl.ꝙ in contractibus extra iudicialibus alteri per alterum quæri non potest actio, si vellemus examinare illud incidere in viam illam,an alteri per alterum stipulatur.l.stipulatio ista habere licere. §.vlti.de verb. obli.Insti.de inut.stip.l.alteri.& l.certi cōdict.§.si nummos.ĩ.si cer.pet.Fallit hæc regula in casu,vbi alteri per alterum stipulari non potest,qui habetur per gl.in d.§.alij.Insti.de inut.stip. Bar.plenius in l.stipulatio ista.§.si stipuler.ĩ.de verb.oblig.Ista procedunt de iure ciuili,iure autem canonico alteri per alterum stipulari potest,& dicit gl in c.quoties cordis oculus.Glo. illam sequuntur Legistæ,vt Bal.in l.illud,C.de sacrosan.eccle. & in d.l.certi condictio.§.si nummos. Sed ego alias repetendo.d.§.si nummos.dixi idem esse de iure canonico, quòd de iure ciuili. argu. d.c.q̃uis.extra de vsur. per locum a speciali. Glo.habet etiam cōclusionem. s. ꝙ stipulatio procuratoris in dubio relata videtur ad vtilitatem domini. Ad hæc examinā-da multa essent videnda.quæstio gl. reducitur ad istud, quod facit procurator,an videatur facere nomine domini, vel non. Scias duo membra.Primum,ꝙ aliquando præcedit iussus domini specialis, vt quid faciat procurator,& tunc stat dubium, si id quod facit procurator non exprimendo nomen domini, vel suum,an videatur illum contractum nomine suo, vel dñi celebrasse.Casum plene Barto.ponit in l.qui aliena. §.si is qui putabat.ĩ.de acqui hære.& est casus in eo ꝑm lec.Dy.in l.post dotem.ĩ.sol.mat.Et in vero conclusio est, ꝙ videatur nomine dñi facere.Bal.in l.si literas.C.manda.limitans dictum Bar. & Dy.posuit etiam Bar.in l.3.§.vnde quæritur.ĩ.de manu.Soleo allegare l.proinde.ĩ.de stip.ser.Aliquando vero procurator facit quid nullo præcedente speciali mandato dñi ad faciēdum illud,tunc de hoc facias tria membra.Aliquando vero nominat se procur.non tñ exprimit se procuratoris nomine facere, puta ego procurator talis protestor,ꝙ non ædifices in isto solo,vel promittis mihi procuratori Titij, & tunc stat dubium, an videatur facere illum actum nomine suo vel procuratorio Ioannis.Solet allegari casus in l.i.§.nunciatio.de no.ope.nun. & l.vlt.ĩ.de insti.Quidam tñ alleg.gl.ord. in l.quacunq; ratione.ĩ.de procur.Aliquando vero nominat se nomine proprio, & nomine appellatiuo procuratoris.non tñ exprimit quo nomine faciat,puta promittis mihi Titio procuratori talis. Istū casum ponit no.Bar.in l.cum post,§.i.ĩ.de admi.tuto. & in l.si communis seruus.alias si seruus communis,ĩ.de stipu.ser.Aliquādo vero quis procurator facit actum simpliciter, puta ego talem rem.& tunc stat dubium cuius nomine facit. Et de ista facit duo membra,ꝙ aliquando quis incipit facere actum nomine dñi.postmodum vero aliquid concernens illum actum inchoatum facit simpliciter,& tūc an videatur residuum facere nomine dñi,puta in prin.compareo tanq̃ procurator nomine dñi.postea alios actus simpliciter facio non expresso nomine procuratorio.Bart.ponit magis specificè in l.qui mihi,ĩ. de dona.& ibi ego late. Aliquando vero procurator facit vnū actum totum simpliciter,& tunc de hoc membro dic, vt per Bar.in l.i.§.nunciatio.de ope.no.nunc.Et membrum tertium principale.s. ꝙ aliquando procurator facit actum cōiter concernentem eum, & dñm, puta quia procurator habet domū communem cum dño.& tunc an videatur nomine dñi facere,& suo.In hoc habetis no.in l.vlt. ĩ.quando ex fac.tut. vbi in tutore decidit Iurisconsultus, cum quid videtur nomine suo & pupilli facere,sed de tutore ad procuratorē procedit argũ. l.si in emptione.§.vlt.ĩ.de contrah.emp. Sed in tutore ita decidit.d.l.fin.ergo idem in procuratore sumpto argumento ab æquiualente.Veniamus ad personam tutoris,cum quid facit, an videatur nomine pupilli facere, an suo nomine proprio? In hoc habetis tres leges principales,quæ decidunt hunc passum,s. l.cum post.§.i.ĩ.de admi.tut.Aliam l.ij. ĩ.quādo ex fac. tut.tertiam.l.post mortem,§.i.ĩ.quando ex fac.tuto.vbi etiam per Bar.Tertia quæstio est de habentibus aliquid facere non nomine suo,sed nomine ciuitatis, puta sindicus, an videatur aliquid facere nomine suo,an nomine ciuitatis,de hoc habes in l.3.§.in eum.ĩ.de admi.rer. ad ci. perti. Vltimum membrū potest esse,cum quid potest fieri ex duplici capite vno sufficiēti,altero insufficienti,fit simpliciter, an videatur ex capite habili,vel inhabili,exemplum in cōseruatoribus vrbis, vbi potestas est determinata.Barto. proposuit in disputatione sua,quæ incipit,Coadunantia generalis ciuitatis Perusinæ. Item quid in iudice,qui non potest vigore iurisdictionis suæ vnum actū, sed vigore potestatis sibi attributæ.Innoc.& do. Ant. extra, de præscrip.c.cum ex officij.Ego plene s̃.dixi, de iurisdi.om.iudi. l.si per errorem. Quid autem de possessore iniusto hæreditatis,qui aliquid soluit legatarijs,an videatur vt ipse soluere, an vt hæres.Glo.ord.in l.si quid post,ĩ.de peti.hæred. Dy. in l.si a patre.C.de condi.inde.Item cum mandator aliquid soluit, an videatur soluere nomine suo.vel nomine debitoris, cui aliqd mutuari mandauit.Glo. in l.Papinianus,ĩ.mand. Bart. in l.sol. l.Modestinus.& l.notabilis,ĩ.de sol Bene faciunt, quæ no.Bar. in l.imperator.§.si centum.de leg.ii.Capio l.si tutor.Glo.est,ꝙ si tutori † obiiciatur dolus, an ipse teneatur ex dolo tuto. vel non.Certum est ꝙ sic,qñ factus est locupletior.l.dolus. quādo ex fac.tuto.& l.sed si ex dolo.ĩ.de dona.Extra hunc casum habetis glo.magnā in l.si dolo.si quis omis.cau.testa. No.in d.l.i. §.si procurator,s̃.si quis ius dic.& eo. vt li.non contest. & l.nō est ignotum.C.de admi.tut.& l.vlt.ĩ.de admi.tu.& l.si quid solidum.de leg.ii,Gl.fi.in l.si tutor. colligit no. an administrator ex facto suo finita administratione possit conueniri,vel conueniendus sit is,cuius negocia administrauit,p Bar. in d l.procurator.& est bona.l.vlt.ĩ.de insti.l.seruum Titij.ĩ.manda.& l.ei qui.C.quod cum eo.l.si pupilli.§.j.ĩ.de neg.gest.l.Iulianus, §.si procurator,ĩ.de act.emp.& l.cum quædam, C.de admi.tut.

De ferijs & dilationibus &c. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Tempore feriarum nemo cogitur in iudicium venire, si tamen veniat & processui non contradicat,tenet ꝙ actum erit.*
2 *Ferijs ad hominum vtilitatem introductis renunciari potest.& nu 7*
3 *Sententia lata in præsentem etiam non citatum,an semper teneat.*
4 *Sententia lata in absentem,licet citatum tempore feriarum nulla est.*
5 *Appellare an sit necesse a sententia de iure nulla.*
6 *Occupati an & quando feriarum priuilegio gaudeant.*
8 *Feriarum species sunt tres.*
9 *Ferijs introductis in vtilitatem hominum an consensu partiũ renunciari possit.*
10 *Ferijs in honorem Dei introductis,an renunciari possit.*
11 *Ferijs repentinis,an partium consensu possit renunciari.*
12 *Testium non rite receptorum dicta an consensu partium probata dicantur.*
13 *Substantialia iudicij,an partium consensu possint omitti.*
14 *Sententia pendente dilatione lata an sit valida.*
15 *Priuilegium habens non comparendi, an teneatur comparere suum allegaturus priuilegium.*
16 *Imperatoris dispositio dicitur legis vniuersalis vigorē habere, & quid de principis dispositione,vel contractu.*
17 *Sententia nulla licet amplius annullari non possit,nihilominus peti debet nullitatis illius declaratio.*
18 *Sententia nulla quo remedio petatur declarari nulla.*
19 *Sententia nulla,an possit partium consensu roborari.*

LEX PRIMA.

NE quis. Tempore messium & vindemiarum non cogitur quis in iudicio comparere,sententia tamen in præsentem & non contradicentem tali tempore lata ualida est, in absentibus nullius est momenti. h. d. vsque ad §. sed excipiuntur. No.primo † ꝙ tempore feriarum ob messes, vel vindemias nemo ad iudicium venire cogitur.No.ij.ꝙ sñia lata tpe feriarū in vtilitatē hoīum introductarū partibus præsentibus,non ɔ̄dicētibus,valida est No. iij. ꝙ ferijs introductis † ad hoīum vtilitatē renunciari pōt.No.iiij.ibi, præsentib. illis & sponte litigantibus.ꝙ valet sñia † lata in p̄sentem,q̃uis non citatum,vt dixi s̃.de in ius voc.l.j.No.v.in ver. sin vero.† ꝙ sñia lata in nō cōparentē in ius vocatū tpe feriarū nullius est momenti.Ad idem C.qũo & qñ iud.l.si vt proponis.la i.No.vi.in ver.nec enim.p̄ioris factū non posse iuri derogare.No.vltimo ibi,citra appellationē,† ꝙ sñia nulla necessariū nō est appellare.Ad idē ĩ.de app.l.si constat.& q̃ sent. sine app. rescin. & C. qñ prouo.non est neces.p totum.No.ex eo.ꝙ sñia nulla cassatur quatenus est de facto prolata citra appellationis remediū. Quo autē remedio eius cassatio, seu nullitatis declaratio petatur,dic,vt dicam in gl.ibi,decidit etiam ibi , ꝙ etiam ibi occupati circa rem rusticā tpe messium in ius vocari non possunt.Istam opin.sequuntur Do.hic,& etiam Canoñ. extra de ferijs.c.vlt.sequūtur Host.in summa de ferijs. §. & an possint. ver.nunquid miles vel clericus.Vnde ex p̄dictis apparet hanc opinionē esse cōem,licet ɔ̄riam eius videatur tenuisse gl.Bar. in l.j.C.de agri.& censi.lib.xi.Videamus q̃ sit verior ꝓ opinione cōi,† s.ꝙ vt occupati gaudeant feriarum priuilegio. Facit duplex ratio.prima,quia licet miles & rusticus tempore messium non sint occupati in ipsa re militari vel cultura, nihilominus erāt occupati in emptione,igitur in dubio melius est, vt edicti verbis generaliter loquentibus deseruiamus, vt in l.j. §.si is qui nauem.versi.in re igitur dubia. ĩ.de exerc. Secunda ratio est talis. Videmus in simili, ꝙ ius postliminij, quod est pro libertate per captiuitatem amissa modus ad reuersionē

in pro-

in proprium territorium, quod est introductum pro his, qui ad pugnas habiles erant, & locum habet in his, qui & si non corpore & pugna valēt, tamen sapiētia militari. l. postliminij. §. penul. ĵ. de cap. & postli. reuer. Ita in proposito licet beneficium feriarum propter messes introductum sit in his, qui circa rem rusticam impediuntur, idem dicendum est in alijs nō impeditis per prædicta. In contrarium vr facere ratio alia duplex. Prima ꝙ priuilegium concessum ratione militiæ & rusticitatis locum non habet in eo milite, vel rustico, qui rem rusti calem, vel militarem nō operatur. Primum de militia probatur in l. fi. C. de re mili. & l. ne quis. C. de testa. mili. l. vlti. C. qui. non ob. lon. temp. pręscrip. Secundū probatur in c. ij. de treu. & pa. & in d. l. j. C. de agri. & censi. lib. xj. Sed istæ rationes nō obstant, quia. s. responsum est. Secundo † no. istā gl. dum dicit

7 de testibus & aduocatis ad vnum, s. ꝙ licet quis possit renunciare ferijs in vtilitatem hominum introductis in odium sui, nihilominus non potest renunciare in præiudicium testium & aliarum personarum, quæ in iudicio esse necessario dignoscuntur. Hanc eadem tenuit gl. cle. omnes. Conuentio enim facta inter duas personas non extenditur ad alias. l. si vnius. §. ante omnia. ver. in summa. ĵ. de pac. Glo. in ver. sententia valebit. Notandum est primo quæ inducitur ex temporis breuitate potest procedi tempore feriarum in vtilitatem hominum introductarum. Glo. alleg. ad hoc probandum. l. si de meis. §. si de compromisso. de arbi. tu alleg. extra eo. c. vlt. Secundo concludit gl. ꝙ partes consensu communi renunciare possunt ferijs in vtilitatem hominū introductis. Quæro nūqnid hoc sit verum, & quæstio sit ista. Nunquid partium cōsensu fieri pos-

8 sit, vt feriarum tempore iudex procedat. † Debes scire, ꝙ tres sunt species feriarum. Primæ, quæ sunt in vtilitatem hominū introductæ, videlicet messium & vindemiarum. Secunda species est illa, quæ inducitur in honorem altissimi, vt paschalis Dominicalis & c. vt l. omnes. C. eod. tit. Tertiæ sunt repentinæ, quæ inconsiderate fiunt a principe propter victoriam vel aliquid gratum, & iste a nullo nisi a principe indici possunt. Ad propositum faciamus tria cap. & tres quæstiones. Primo nun-

9 quid ferijs † introductis in vtilitatem hominum possit consensu partium renunciari? Dicas ꝙ sic. Tex. est in prin. huius legis. Circa hæc adijcias d. l. 4. ꝙ licet renunciatio facta per partes in initio iudicij, vt non obstantibus ferijs in vtilitatem hominum introductis iudex procedat, facit ꝙ sententia sit valida, nihilominus si consentientibus partibus sentētia tali tempore lata est dissensu subsequente inualidatur sententia. l. cum antea. C. de arbi. Illud ibi sequitur Bal. Secundus articulus est,

10 † Nunquid ferijs introductis in honorem altissimi renunciari possit? Dicas ꝙ non. Glo. est in l. omnes. C. eo. Canoñ. in c. vlti. de fer. Adde vnum ꝙ potest his ferijs derogare consuetudo.

11 C. eo. l. ij. Tertio, † nunquid ferijs repentinis possit partiū consensu renunciari. In hoc communis opinio est, ꝙ non. Ista fuit conclusio Host. in d. c. j. de fer. in summa. §. & an possit. in prin. & Spec. in tit. de fer. §. vlt. circa prin. Sententia ord. in cle. sępe. in ver. ob necessitatem. de ver. sig. Bal. hoc tenuit in l. si vt proponis. la j. C. quomodo & quando iud. omnes allegant. l. quos prohiber. ĵ. de postul. Habes & tertiam conclusionem in gl. ꝙ consensu partium fieri potest, vt dicto testis non iurati magistratus fidem adhibeat, tu allega casum de testib. c. tuis. Circa

12 hæc quæro † nunquid consensu partium fieri possit, vt detur fides dictis testium non rite receptorum? Bar. hic tenet ꝙ sic. Alleg. Inn. in c. causam. extra de testib. Bar. in duobus locis, & in nullo firmat. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. & l. vlt. C. de testi. Tu debes dicere, ꝙ debeat fides adhiberi p tria. Primo per gl. sing. extra de cau. pos. & c. cum olim. & Inn. in c. significauit. de testi. & Domi. de Rota deci. 142. Vnam limitationē prædictis adijcias, ꝙ hæc procedunt, nisi testes ex eo non sint legitime examinati, quia corā iudice incompetenti, quia tunc consensus partium non potest operari, vt faciant fidem in iu-

13 dicio valido. per deci. Ro. 648. † Cæterum an cōsensu partium fieri possit, vt alia, quæ sunt substantialia iudicij, omittantur. Communis est opinio, ꝙ non possit omitti per consensum. De hoc habes duas gl. Vnam in auth. offeratur. C. de li. contest. aliam in Auth. de exhib reis. §. sancimus. Canoñ. habent tres gl. Vnam in c. de causis. extra de offi deleg. Aliam in c. fi. d e re iudi. lib. vj. Alia est in d. cle. sępe. in verbo, necessaria. de verb. sig. & habent materiam in c. j. de libel. obla. Spec. ad plenum in tit. de libel. concep. §. vlt. Vltimo concludit gl. ꝙ multa sunt quæ fieri non debent, tamen facta tenent. Tu alleg. c. ad apostolicam. de reg. 2. q. 7. biduum. Glo. super hoc verbo, nullius

14 esse momenti, habet duo. † Primum ꝙ sententia lata per iudicem dilatione pendente est nulla. Pro quo alleg. l. siue pars. C. de dila. Istud recipit duplicem limitationem, primam ꝙ pendente dilatione iudicis non conquiescit officium, si dilationis causa sit finita, quia tunc iudex potest vlterius procedere, casus est in l. a filia. §. vlt. ĵ. ad Trebel. in l. si quis ita hæres scriptus. ĵ. de acqui. hære. Exemplum, pone do tibi terminum. 8. dierum ad probandum, tu non expectas, sed prima die probas, & sic causa dilat onis est finita. Secunda limitatio est, nisi iudex velit facere quod nō connexum pendente dilatione, & penitus diuersum ab illo, quia tunc pendente illa iudex poterit illud facere. l. generaliter. §. de his. ver. nullo. C. de reb. cre. Bar. in l. ij. circa fi. ĵ. de re iud. posuit hæc duo. Capio secūdum membrū.

15 Dicit glo. † ꝙ vbi priuilegium alicui competit, propter quod non tenetur comparere, notum est iudici citanti, non tenetur citatus ad illud allegandum comparere. De hac materia dixi plene in l. ij. s. si quis in ius voc. Sed possumus dare solu. ad dicta in l. si quis ex aliena. s. ꝙ ibi loquitur in eo, qui habet priuilegium speciale, qui non tenetur comparere ad allegandū, hic vero loquitur in eo, qui habet pro se ius commune, quod est vniuersale, quia iudex in his, quæ sunt iuris cōmunis supplet ex proprio officio, vt l. vnica. C. vt quę desaduo. par. Capio glo. in verbo, derogare. Oportet, istam glo. esse singularem ad

16 vnum, scilicet. Quicquid imperator † facit siue sententiā proferendo inter paries, siue epistolam scribēdo, legis vniuersalis habet vigorem. l. j. s. de consti. prin. l. vlt. C. de legi. Insti. de iure natu. §. sed quod placuit. c. in causis. extra de re iud. Etiam contractus principis hēt vim legis vniuersalis. l. donationes quas. vbi Dy. s. de don. inter vir. & vxo. & ĵ. de publ. l. Cęsar. Nūquid hoc sit verum in habente iurisdictionem inferiorē a principe, sicut est præfectus prætorio & prætor habentibus similiter potestatem legis condendæ? Dic ꝙ non. Glo. est hic multum singularis, hinc est ꝙ dicimus, ꝙ licet princeps possit suam sentētiam diffinitiuam, vel interlocutoriam corrigere, vel in melius reformare. c. cum olim. de re iud. & c. cum ex literis. de In integ. resti. nihilomin⁹ hoc non est in alijs inferioribus, vt l. iudex. ĵ. de re iud. & c. ex literis. cum simil. de offi. dele. Capio secundam glo. super verbo, infirmabitur. Ista glo. habet vnum

17 no. in prin. sui, ad quod semper allegatur. s. † ꝙ sententia licet non possit vlterius annullari, nihilominus potest peti per iudicem nullam declarati. Ad idem tex. in l. certa ratione. C. quando prouo. non est neces. & c. in nostra. de procu. Sed an sit necesse hoc petere? Dic ꝙ non, quia frustra precibus impetratur, quod a iure communi conceditur. l. qui sub conditione. §. fin. ĵ. de condi. insti. & l. vnica. C. de thesaur. lib. x. & in l. j. C. de iure delib. & in l. qui se non immiscuit. de acqui. hæred. Sed vltra,

18 † quo remedio petitur declarari sententiam nullam, quæ est nulla. Iun. in c. vlt. extra de off. iud. & in d. c. ex insinuatione. extra de procu. Cy. sententiam sequitur Spec. in tit. de offi. iudi. §. iudicis officium. in j. col. & Bar. in d. l. si expressim. ĵ. de app. & Bal. in l. j. C. quando prouo. non est neces. dic. ꝙ in hoc proponitur per partem nobile iudicis officium. Alleg. illud in c. in nostra. & c. cum contingat. extra de offi. deleg. Tu potes allegare. d. c. cum ex literis. & glo. ord. in l. chyrographis, §. vlt. ĵ. de admi. tuto. & hic habes ꝙ ius dicendi sententiam nullam durat annis. 30. quia ad sententiā, vt declaretur nulla, iudicis proponitur officium, sed istud durat ann. 30. vt est glo. sing. in l. sicut. in versi. persecutione. C. de præscrip. 30. anno. & igitur ius dicendi nullum similiter annis. 30. durat. Adde ad d. particulā gl. quo iure petatur declarari nullum id quod est nullum per sententiam nullam. hic duas gl. quæ dubitauerunt, vnam in l. ex empto. §. is qui vinum. ĵ. de actio. emp. aliam in l. si dolo. C. de rescin. vend. Bar. plene declarat in d. l. quæ sub conditione. §. j. de condi. insti. Capio secundam particulam, quæ est, ꝙ id quod est nullū potest peti rescindi, quatenus de facto fuit. Pro hoc legistæ habent glo. in l. si minor. in prinip. ĵ. de euict. Cano. in c. ij. extra. vt li. non contest. Capio tertiam q̄ quærit,

19 † nunquid sententia nulla possit confirmari partium consensu? In hoc debes dicere, ꝙ aut est nulla defecto partiū consensu, & potest interuenire consensus & sententia ipsa confirmari, vt valeat vt sentētia. in l. 3. §. Celsus. ĵ. rē rat. hab. vel vt quoddam pactum, vt est casus in l. ij. C. commu. vtriusq; iud. secundum verum intellectum. aut est nulla alio respectu. quia est ꝯ. l. iuris errore expresso, vt in l. j. §. item cum contra. ĵ. quæ sent. sine app. rescin. & c. j. & c. cum inter. extra de re iud. & tunc an possit confirmari consensu partium, in hoc videas Iac. But. & Bal. in l. j. C. de iurisd. om. iud. dum declarant intellectum l. si conueniunt. ĵ. de re iud. & l. qualem. in ver. j. ĵ. de arbi. Vnum adde, ꝙ sententia nullitatis lata per arbitrum ex eo, quia contra formam iuris & compromissi consensu partium non validatur. extra de confir. vti. vel inut. c. examinata. Præterea compromissum facit, vt deberet quis iudicare vt arbiter intra duos menses & super arg. iuris, modo pronunciauit vltra & contra formā iuris. De illo casu miratus fuit do. Bal. iu extremo senectutis suę in tit. de pace constan. x. col. Attende tamen ad vnū, ꝙ sententia lata contra. l. quam partes ex consensu non possunt tollere, non potest earum consensu validari. extra de foro compe. c. si diligenti. imo nec hoc posset etiam Papa tollere vel facere. l. vniuersalem, per quā statuerunt, ꝙ clerici ꝯueniri possunt coram iudice laico, quia priuilegium nō habuerūt a Papa ipsi clerici, sed a Deo immediate. Glo. est singu. 9. distin. in c.

in c.imperatores.Modo sic Papa non potest tollere in totum ius diuinum,imo illud vsque ad sanguinem tenetur defendere,vt in c.sunt quidam.25 q.j.licet in aliquo possit limitare & moderari.l.vlt.C.si contra ius vel vti.publ.l.j.s̄ de consti.prin. in gl.sed facere.l.quod clerici possint conueniri &c.tollere ius diuinum.Facit gl.in c.a nobis.extra de dec.Nam decimæ debentur iure diuino.c.tua nos.extra,de dec. Ad idem c.a nobis. c.nonnulli.extra de sen.excom.imo dicit Ab ꝙ nec Papa posset cum consilio toto tollere,vt in c.si quis suadēte. Vides hic ꝙ partes facere possunt,ꝙ iudices procedant tempore feriato, & sic renunciare feriis.Quæro,nunquid hoc possit facere procurator partis. Istud dubium tangit Inn.in c.cum olim.de offi. deleg.Plenius Bar.in l.fraudator.in prin.j̄.de his quæ in fraud. cred.& in l.si quis delegauerit.j̄.de noua.in illa glo. quæ incip. notoria.Illa glo. vult vnum, ꝙ consensus partium sit causa,ꝙ arbitri possint cogi ad procedendum in feriis.Vnde vult, ꝙ si compromittitur in arbitrio,ꝙ possit procedere die feriato,nō sequitur,ꝙ iudex possit cogi ad procedendum in feriis contra illā gl.sunt,quæ dicuntur in gl.quæ incipit,bona ratio. videlicet ꝙ consensus partium non præiudicet tertio. Alleg. gl.in l. omnes.C.eo.quæ vult,ꝙ habeat locū in inter se compromittentes,non autem poterit arctare tertium,videlicet arbitrum, qui scilicet est tertius,sicut testis,& tabellio. Sed tu solue.Aut iste consensus interuenit ab initio dum fuit compromissum & acceptauit,& tali casu potest cogi ad ꝓcedendum tempore feriato,quia ex quo ab initio consensit, videtur consensisse compromitti cum singulis qualitatibus quantūcunq; præiudicialibus sibi,l.Caius.j̄.de manu.tit.gene.& l.sin autem dominium.iuncto tex.l.præced. §.fi.j̄. de pac. Si vero consensus ille interuenit post factum compromissum , & postea partes ve int,ꝙ possint procedere tempore feriato,tali casu non præiudicat arbitro.Glo.est in d.l.omnes.

S V M M A R I V M.

1. *Feriarum priuilegium non impedit,quominus,vbi necessitas exigit,vel actiones sunt tempore perituræ, procedatur saltem vsque ad litis contestationem.*
2. *Tutores & curatores constitui possunt die feriato.*
3. *Causæ absentiæ non comparentis excusatiuæ possunt tempore feriato in vtilitatem hominum allegari.*
4. *Examinatio atrocis iniuriæ potest tempore feriato per iudicem committi.*
5. *Causa matrimonialis,vel dotalis an possit die feriato cognosci.*
6. *Sententiæ executio an fieri possit tempore feriato.*
7. *Probationis facultatis periculo immanente,an possint , non obstante quocunq; tempore feriato testes produci.*
8. *Delictum probari potest per instrumentum ad testes relatum.*
9. *Iudex non iudicat de his.quæ vi let vt priuata persona.*
10. *Iudex pro tribunali sedens potest coram se delinquentem vocare,& punire .*
11. *Casus plures,quibus tempore feriato in vtilitatem hominum procedi potest.*
12. *Sententia excommunicationis,an die feriata ferri possit.*

L E X II. III. & IIII.

§.Sed excipiuntur. Vbi actiones sunt morte, vel tempore perituræ, procedi potest tempore feriato in vtilitatem hominum vsque ad litis contestationem,vltra vero non parte inuita.Et certi sunt alij casus, in quibus eodem tempore procedi potest . Et forte ob messes,vel vindemias ex consuetudine loci statuūtur. h.d. vsque ad l.pridie.No.1 †ꝙ litis contestatio,q̄ temporalem actionem reddit perpetuam,potest fieri tempore feriato in vtilitatem hominum.Vbi enim instat necessitas,feriæ non attendūtur.extra eo.c.fin. No.in eo. ibi.dilationem oratio &c.ꝙ cum quid conceditur ob necessitatem,eatenus cōcedi intelligitur, quatenus causā necessitatem inducēs sit sublata. No.vlterius ad rationem.j̄.de iudi.l.sed si restituatur.§.edictum . s̄.cod.de offi.præsi.l.senatus.No. in l.ea.2 † ꝙ tutores & curatores constitui possunt in diebus feriatis.Adde j̄.de tu.l.qui habet. §.quolibet.j̄.de tu.& cura.da.ab his.l.nec mandanti.§.causam. No. ibi,cessat.excusat.Intelligendo notabilius hunc tex.no. glo.ꝙ 3 † causæ absentiæ , quæ allegantur ad excusandum absentiam non comparentis in iudicio tam criminali, vt in l.serui quoque.§.publica j̄.de procur.q̄ in ciuili,vt in eo.tit l.absens,& in l.libertus,§.litem.j̄.de neg.gest.allegari possunt tempore feriato in vtilitatē hominum.No.ibi,vt aspectu atrox iniuria æstimetur.tex.singularem & in terminis , per quem tenuit glo.ꝙ 4 †iudex tempore feriato in vtilitatē hominum abhibere possit medicos in arte peritos,vt vulneris qualitatem cōsiderent,an atrox sit,vel non,an remansura cicatrix,vel non. & illi eodem die de hoc exponere poterunt.Vnde est hic tex.singularis,ꝙ q habent deponere veritatem secundum peritiam artis,ipsi possunt cogi ad illam dicendam feriato tēpore in vtilitatem hominum,quod multum no.tene menti . Vide hic tex.nostrum ponētem casus,in quibus procedi potest die feriato. Tu adde 5 quærendo primo,† nunquid in causis matrimoniali & dotali procedi possit tempore feriato in vtilitatem hominum?Dicas ꝙ sic,vt est casus in c.vlt.extra.de iud. quātum ad electionem. In causa matrimoniali est idem,quia tex.in cle. dispēdiosam. de iudi.dicit ꝙ ꝓcedi potest summarie,& de plano possit ventilari tempore feriato.Et Spe.tit.de fer.§.vnde sequitur. ait in causa matrimoniali esse idem & huiusmodi, igitur & in causa dotis.Item debes dicere,ꝙ tex. d. cle. dispendiosam.dicit,ꝙ etiam alia quacunque causa quomodolibet matrimonialem causam contingente procedi potest simpliciter & de plano, sed causa dotis contingit causam matrimonij,quod patet, q̄a tex.in l.3.C de iure dot.in l.cum mulier.C.de dona. ante nupt. dicit,ꝙ adeo dos contingit matrimonium, ꝙ sine eo esse non potest Et ideo etiam dicit Papa in c.prudentia.extra de dona. inter vir.& vxo.ꝙ commissa causa matrimonii poterit cognosci de dote,ergo sequitur,ꝙ idem dicendum est de dote,quod de matrimonio. Nunc dicamus quid de insinuatione fienda de donatione excedente summam 500.aureorum,vt in c.sium mus.de do.an possit fieri tempore feriato?Dicas ꝙ sic.Hoc est quod dicit Io.And.in addi Spec.in tit.de instru.edi.§.porro.& ego istud dictum reperij in l.Modestinus.j̄.de dona.& ibi allegaui d.Bal.& ratio est,quia actus iurisdictionis voluntariæ potest exerceri tempore feriato, vt in l.vt in die . & in l.actus. C. 6 eo.titu.†Est etiam dubium , an executio sententiæ possit fieri tempore feriato.in hoc sunt opi.Fede.de Sen.in consi.139. tenuit sententiam executioni mandari tempore feriato in vtilitatem hominum.& tempore feriato in honorē Dei . Pro primo alle.causam in c.fi.extra de iud.Pro secundo alle.rationē, ea quæ non requirunt causæ cognitionem , tempore feriato possunt expediri.Tex.est in l.ij.§.dies.j̄.quis or.in bo. pos. fer. & d.l.vt in die.& l.actus.Secus autem de executione sententiæ regulariter,nam requirit causæ cognitionem,quoniam executor debet cognoscere,an sit æqua,vel non, vt in c.pastoralis,§. quia vero.extra de off.dele.& l.& si prætor,j̄.de iud. Huic opi. adhæret Bar.l.j.§.nunciatio.j̄ de no.ope nun.Sed ipse idem in l.omnes . C.eod.concludit , executionem sententiæ tempore feriato in honorē Dei non posse fieri. Et in hoc est contrarius Fede.alleg.pro hoc tex in d.l.omnes in fi.& l.dies festos. C.eo. Dicunt illa iura tempore feriato in honorem Dei quæcunq; iudialis differatur exactio. Io. And.in addi.Spec.in tit. de libel. concep.§ nunc dicendum. versi.xxv. reducit istas opi. ad concordiam,& recte iudicio meo.Dicit ipse aut quæritur,an tempore feriato possit fieri mandatum de exequendo sentētiam, tunc dicit ꝙ non,quia hoc requirit causæ cognitionem , quia debet videre,vt non excedat modum l.ab executore j̄ de app. & l.ab executore.C.quor.appel.non reci.ergo mandatum ipsum impeditur.Aut quæritur,an possit fieri executio actualis, & tali casu aut loquimur in his , quæ sunt tempore perituræ vel quibus instat necessitas,& potest tempore feriato fieri.De primo habetur in d.c.fi.de iud.De secundo est tex.hic.Aut loquimur in his,quæ non sunt tempore perituræ seu quibus necessitas non instat , & tunc dicendum est , ꝙ aut ipsa executio petitur tali modo propter quem modum ordo iudiciarius requiritur,& tali casu executio non potest expediri tempore feriato,& ita potest intelligi d.l.vt in diem.in fi.& l.omnes. Aut petitur tali modo,ꝙ non requiritur ordo iudiciarius, & possunt expediri tempore feriato,vt d.l.ij.§.dies.cum alijs simi. allega. quis or.in pos. fer.Quis autem sit modus,qui requirit ordinē iudiciarium,& quis non,dixi s̄.de iurisd.om. iudi. l.cum quidam.in prin.Capio gl.in l.ead.ibi,vt ætates probentur. Habes 7 †ex ea verum notabile,vbi dubitatur,quod perire debeat facultas probandi,possunt testes recipi tempore feriato in vtilitatē hominum,& deponere.Sed quæro nunquid istud habeat locum etiam si sint feriæ in honorem Dei?Dicas ꝙ sic,ne facultas probandi pereat.Hoc voluit Spe.in tit.de fer.§.iij. in versi. sed quæ.Bene facit tex.in d.c.fi.extra eo.dū dicit ibi pietas &c. Vnum tamen scias , ꝙ vbicunq; testis iurat dicere veritatem die non feriato,ille potest examinari die feriato . Istud fuit dictum Spec.in prædic.ver.quod gl.firmat in cle.j.de offi.deleg. & Bar.in d l.j.§.nunciatio.de noui ope.nun.Et est ratio, ꝙ illa examinatio trahitur retro ad diem iuramēti, quia necessariū iudicium ad finem se trahit.l.damni.in fi.& l.quod ait. §.vlt. j̄.de adult. Præterea examinatio nullam causæ cognitionem requirit,quia fit secreto per iudicem nudo suo ministerio.Capio aliam ibi,aut in aspectu atrox iniuria æstimetur . Glo.hæc 8 est notabilis ad duo.† Primo. s. ꝙ delictum potest probari per instrm̄ relatum ad testes.Habetur tex.ad id in l.ij.C.quor.app. non reci.& in l.vlt.C.de proba.Glo.in l.contra negantē. C.ad leg.Aquil.& ibi per Cy.& Bal.Canoñ.habent glo. vnam in c. cum in ecclesijs.extra de dona.aliam in c.fi.de iureiurā.lib.vi. Bar.istum passum ponit in l.senatus.j̄.ad Turp.in veritate oīa surripit Io.And.qui disputauit in mercu.in reg semel malus. de reg.iur.lib.vj.Vt veritas pateat,communis est conclusio, ꝙ delictum,ꝙ non committitur in instrō, non pōt probari per instrm̄.Et probatur in casu l.3.§.idem diuus . j̄. de testib.& in auth.apud eloquentissimum.C.de fide instr Ratio est,quia in criminalibus testibus,non autem instrumentis est credendū.

Ita

Ita dicunt tex. in dictis iuribus. Et iō voluerunt quidam, ꝙ excōcatio, in quam quis incidit, quia verberauit clericum, non possit probari per instrumentum. Ista fuit decisio in Rota his diebus. Secundo istam glo. quotidie allegamus, ꝙ † iudex non potest iudicare de his, quæ videt vt persona priuata. Vnde allegamus ad quæstionem vulgarem. Iudex stās in fenestra cameræ suæ vidit talem vulnerari, an possit procedere vbi vulnerās producit testes dicentes, ꝙ ipse nō vulnerauit. De hac quæstione per Io. And. hic index iudicabit s̃m probata, non s̃m cōscientiam. Ego plene examinaui post Bar. in l. vnica. C. vt quæ desūt aduo. par. & plene in l. Lucius. ĵ. de his qui no. infa. per Bar. Bal. in l. fi. C. de senten. ex peri. reci. Cano. habent glo. vnam in c. i. de offi. ord. & aliam in c. pastoralis. §. quia vero. de of. dele. & 3. q. 7. c. iudicet. Io. And. in addi. Spec. referens opi. variorū Theologorum, qui differunt a Iuristis, in ti. de alleg. & disp. in §. satis clare. Est etiam bonus tex. in c. cum æterni. de re iud. in vi. Vnū

10 tū aduertendum, † ꝙ iudex cum sedet pro tribunali videt quē delinquere, potest illum vocare & punire. Glo. ij. q. i. c. si peccauerit. in fi. Bene probatur in d. l. si inter. C. fi. regundo. Capio gl. in c. excipiuntur. super ver. vt lis contestetur. ibi execu. contento. melius dixisset citationis executio. Gl. in ver. reseruandæ cā.

11 Est no. ad vnum, ꝙ † aduersus debitorem suspectum de bonorum dilapidatione pōt procedi tpe feriato in hominum vtilitatem ad missionem in possessionem ex primo decreto, feriato in honorem Dei pōt debitor de fuga suspectus cogi ad satisdandum de iudicio sisti, vel ad patiēdum rem suam sequestrari, certe de hoc habetur glo. in l. dies festos. in ver. fideiussionis. ꝙ sic intelligo, & illam glo. approbat. ratio, quia adest unū duorum, horum autem necessitas aut pietas tpe feriato in honorem Dei potest iudicialiter procedi. d. §. i. l. i. de fer. l. si de meis. §. fi. ĵ. de arbitr. Sed hic præsupponitur necessitas ne fugiat, ergo sequitur, ꝙ tempore feriato procedi possit ad illam Gl. in d. l. dies festos. Bar. in l. ait. §. si debitorem. ĵ. de his quæ in frau cre. induxit, ꝙ die feriato in honorem Dei debitorem fugitiuum, vel de fuga suspectum possum capere manu propria, vt ad iudicem ducam. l. vlt. C. de malefi. & math. Sed intra quantum tempus debeo præsentare? Dic ꝙ intra horas. xx. alias incido in pœnam priuati carceris. ĵ. de adulter. l. capite quinto. In glo. in l. solet. in ver. nundinarum. ibi. l. Iulia. Vel nō est mirum ꝙ procedi ꝯ ipsos potest tpe feriato. quia causæ quæcunq; rempublicam concernentes possunt tempore feriato vētilari, vt l. publicas. C. eo. & ista est huiusmodi, vt l. licitatio. Supra posui aliquos casus in quibus feriato tpe procedi pōt, nunc adde alios. Et primo quæro, nunquid arbitrator nedum feriato tempore in utilitatem hominum, verum etiam in honorem Dei possit iudicare? Certe Legistæ communiter firmāt, ꝙ sic. per l. dies festos. C. eo. Et habuit initium hæc opi. a Spec. in ti. de arb. §. sequitur, ver. nūquid amicabilis compositor. Alle. d. l. dies festos. tex. ibi dicit, ꝙ talibus diebus feriatis in honorem Dei pacta conferār, transactiones loquantur. Modo compromissum, & transactio æquiparantur, vt in auth. si vero contigerit, & auth. vnde sumitur. C. de iudic. sed transactio potest fieri die feriato, vt ĵ. ergo sequitur, ꝙ laudū pt fieri die feriata. Dubium tū est in hoc, quia ex eo ꝙ ad d. l. dies festos. pōt faciliter rñderi, quoniam ibi non dr̃ ꝙ transactio perficiatur, sed colloquium habeatur. Item nō dicit ꝙ pacta ad effectum deducant, sed ꝙ possunt de his habere tractatum, ꝙ hoc satisfacit. c. i. extra. eo. ti. vbi tex. dicit sileant placita, sed appellatione placiti venit conuentio. C. de transa. l. transactionis. No. in c. forus. extra, de ver. sign. & in l. fi. ĵ. de pac. Sed in practica pōt teneri ꝯtrium. Quæritur, nunquid appellatio pōt die feriata interponi. non dico prosequi, etiam si sit feriata in honorem Dei? Dicas ꝙ sic, per gl. C. eod. l. Concordat alia in c. appellatio. lib. vj. Quid de libello, an die feriata possit afferri in iudicium. Certe glo. maxime. l. ij. s̃. si quis in ius voca. non ie. tenet ꝙ sic. Alleg. glo. casum in l. miles. §. sexaginta ĵ. de adul. Io. And. in addi. Specu. in titu. de libel. concep. in §. nunc videamus, circa prin. glo. dicens iure cautum in c. vlti. extra, de iud. idem velle, ꝙ gl. iuris ciuilis tenet contrarium dicens in d. §. sexaginta. esse casum specialem, & consequenter non debere fieri de illo regula communis. Et rō specialis est ibi s̃m eundem, quia tex. ibi dicit, ꝙ maritus potest accusare vxorem adulteram iure mariti & vt extraneus. Primo casu habet certa priuilegia, secundo punitur mulier de iure communi. Item primo casu debet producere accusationem intra dies. lx. Mō tex. dicit ꝙ potest vt maritus die feriata intra illos. lx. accusare, qa ibi actio, seu ius mariti est tpe peritura, vnde remanemus in hac conclusione s̃m Io. An. ꝙ libellus die feriata non possit iudici offerri. Fallit in d. §. lx. propter specialitatem. Ego sum in opi. ꝯria. s. ꝙ oblatio libelli possit fieri die feriata, quia iste non est actus iudicialis, vt in c. quoniam ꝯ. de proba. qm̃ initium litis consistit in citatione, vt Inst. de pœ. teme. lit. §. omnium. Si ergo a citatione, non erit a libelli oblatione. Præterea si appellatio potest die feriata interponi, quare etiam non libellus? Credo per prædicta Io. And. errasse. Sed dubium est, nunquid die feriata possit pars citari ad recipiendum copiam libelli. Gl. xv. q. 4. in c. placuit. tenuit ꝙ sic. Contrarium est veritas, quia ista citatio est initium litis & iudicij. vt s̃. dixi, sed nō potest pars & merito compelli litis initium facere die feriata, ergo nec compellitur die feriata comparere. Hac ratione hic cōcludit Host. in summa. in titu. de libel. oblat. in §. verum libellus. ver. libellus autem. cum q. seq. Sed pone unum pulchrum simile. Duo scholares habentes cameram contiguam, vnus impedit aliū studere, vel sunt duo Doc. se inuicem impedientes propter vocem propinquam. Modo quæritur, nunquid primus, qui incipit legere, potest prohibere secundum? dic ꝙ sic. Habes casum in l. vnica. in fine. C. de stud. lib. vrb. Ro. lib. xj. Et Doc. ponunt in l. i. solu. matri. Sed nunquid possit certari hæc causa die feriata? Dic ꝙ sic, etiam in honorem Dei. Hoc non dixit Host. in tit. de fe. ver. sed nunquid. Ratio potest esse, quia hæc cā respicit utilitatem publicam, per d. l. publicas. C. eo. & hic in l. solet. in fin. Et scias ꝙ a tali sñia non potest appellari Bal. in l. vnica C. si de mo. pot. fue. app. Ratio est, quia a sententia lata in causis, quæ desiderant celeritatem, non appellatur. l. vlt. ĵ. de app. recip. sed

12 ista est huiusmodi, ergo &c. Vltimo dubitatur. † Nunquid sententia excommunicationis possit ferri die feriata. Fe. l. de Se. in consi. xi. & habuit singularem opi. & voluit ꝙ sic. Sed hoc non est verum. & probo. Sentētia excommunicationis lata ab eo, cuius iurisdictio est suspensa, est ipso iure nulla. Ista est gl. Doc. in c. præsenti. de senten. excom. lib. vj. & probatur in c. per tuas. extra. de sen. excom. sed tempore feriato iurisdictio iudicis est suspēsa. ergo sñia lata eo tempore est ipso iure nulla. Præterea argumentando de loco ad tempus est bonum argumentum. l. miles. ĵ. de testa. mili. sed in locum non subditum iurisdictioni suæ iudex non potest quem excommunicare, vt extra, de offi. deleg. c. nouerit. ergo nec etiam feriata die poterit sententiā excommunicationis ferre. Præterea sententia excommunicationis desiderat causæ cognitionem. ij. q. i. c. veniō. sed ea non possunt diebus feriatis expediri, ergo nec sñia excommunicationis promulgari. Forte dictum Fede. sustineretur in practica, sed vno casu potest saluari. s. si ipsa sñia excōmunicationis ferretur in notoriis delictis, quia tunc cum in illis nō seruetur ordo iudiciarius, nec requiratur causæ cognitio plena, vt in c. ad nostram de iureiurando. ergo poterit ferri die feriata. Hoc voluit Hosti. in d. tit. de fer. §. quid in eis. ver. sed quæ Sed nunquid possit fieri absolutio in alieno territorio? Gl. habes in d. c. nouit. Spec. in titu. de offi. lega. §. nunc dicendum. ver. sed nunquid legatus, & ver. sed hodie. Casus alios habes, in quibus procedi potest die feriata, quos vide per Spe. in titu. de fer. 3. q. 2. per totā, & Hosti. in d. §. quid in eis. & replicabo aliquos in l. pe. Vnum tamen est, ad quod aduerte, dixi, ꝙ ista exceptio feriarum est dilatoria. Hic in §. sed excipiuntur. dicitur, ꝙ in his quæ sunt tēpore peritura potest procedi die feriata vsq; ad litis contest. postea poterit opponi per partes exceptio feriarum. Contra istos oppono sic, exceptio dilatoria non potest opponi post litis contestationem, vt in l. exceptionem. C. de proba. l. pe. C. eo. & c. inter monasterium. extra, de re iudi. sed exceptio feriarum est hmōi, ergo. Certe potest solui primo, ꝙ ista exceptio opponitꝰ post litis contestationem quo ad residuum, non quo ad initiū iudicij consummatum iterandum. Vel secūdo ꝙ hoc ideo pōt opponi post litis contesta. quia pars eo non obstante fuit compulsa remedio iuris ad litem contestandam, in quo limita regulam prædictam, ita est hic casus multum singularis.

S V M M A R I V M.

1 Intra ferias inducentia non sunt ad identitatem rationis extendenda.

LEX V.

PRidie. Vltima die officij sui magistratus ius non reddit. No. ꝙ aduentus vltimi diei magistratum priuat iurisdictione, quod dic, vt plene dictum fuit. s̃. de iuri. di. om. iudi. l. eum qui. §. vl.

1 Gl. ij. huius legis est no. ad vnum, † ꝙ intra inducentia ferias nō sunt extendenda ad identitatem rationis, quia eadem dicitur esse ratio de faciēdo ferias per 7. dies ante pascha, & per 8. post, quæ est de. vij. ante natiuitatē, & de. vij. post. Nihilominus non debemus hoc dicere. Pro hoc facit regula in l. omnes. C. de fer. ꝙ nulla dies est feriata, nisi de qua in l. fit mentio de iure. Ideo debemus intelligere de vtilibus. Vlterius tex. hic loquitur his verbis, pridie calendas. quidies sanctificentur. Io. And. posuit in data. vj. lib. in glo. super verbo. v. noñ. Martij.

S V M M A R I V M.

1 Partis dissensus annullat sententiam qualitercunque die feriato prolatam.

2 Exceptio nullitatis sententiæ opponi potest in causa executionis, & an hoc semper uerum sit.

LEX VI.

1 SI feriatis. Sententia lata die feriata, ꝙ nullam executionem non meretur. h. d. No. † ꝙ nulla dicitur sñia die feriata in hominum vtilitatem prolata parte non consentiente. s̃. ea. l. in prin. No. secundo, cōsensum partium talibus feriis derogare posse, licet non feriis

in

in honorem Dei, vel repentinis, ꝙ dic, vt plene dictum fuit in d.l.j.s.eo.No.tertio, sniam nullam non posse executioni mandari. Ad idem.j.de re iudi.l.4.§.condemnatum,& l.si cum nulla.C.si ex falso instrumento. Videtis hic, † ꝙ in causa executionis potest opponi exceptio nullitatis sniæ,& ita semper allegatur iste tex. Concordant.l.4.§.condemnatum,& l.si cum nulla. de re iudi. Quæritur, Nũquid hoc sit semper verum. Certe pulcher passus est iste,& dat nobis remissiones gl. Primo ius canonicum posuit in c.pastoralis.§.is quia. No extra,de offic.& ibi Docto. Canoñ. Inno. ponit in c.cum in iure.extra eo.ri. Ponunt alij in c.decreto.de re iudic. Spec.in titu.de li.conrest.§. quādo autem.in ver.quid de causa nullitatis,& in tit.de libel.concep. §.nunc dicēdum.ver.quid si ecclesia.& ver.quid si snia. circa finem. Dominus Bar.post domi. Guliel.& alios plene in d. l.4.§. condemnatum. Bal.in auth.quæ supplicatio.C.de preci.impe. offer.& in l.fi.C.de or.cog.in l.ab executione. C. quorum app. non reci.& in l.fi.C.si ex fal.instru.& in l.j.§.idem.j.ad exhi. Breuiter conclusio est in materia ista, ꝙ exceptio nullitatis, quę est aut de qua statim potest constare, impedit sniæ executionem. Casus est hic & j.de iudic.l.si prętor.§.Marcellus. ƒm vnā lect. & d.l.iudicati.C.si ex fal.instru. Quomodo probatur hoc, quia notarij semper apponunt diem, qua lata est snia, vt si fuerit feriata statim apparebit de nullitate. Vel nullitas euidēs potest dici, puta si iudex grossus pronunciet pupillum posse testari, vt l.1.§.item cum contra sacras.j.quæ sen.sine app.rescin.& in l.2. C.qñ prouo.non est nec.& in c.j.& c.cum inter. extra, de re iu. Sin autem ipsa nullitas, quæ obiicitur non sit euidens vel possit statim apparere, vel requirat alteram indagationem & ordinariam examinationem, illa non impedit executionem sniæ. Casus est in d.l.vlt.in fi.de ordi.cog.& C.ad leg.Cor. de fal.l.satis aperte,& l.3.§.ibidem.j. ad exhi. Præterea si opponatur, ꝙ snia sit nulla, quia lata cum ferno, quia hoc non obstāte iudex exequitur. Verum tamen est, ꝙ excommunicationis exceptio semper impedit executionem sniæ, vt in c.pia. ver.pe.de exce. in vj. Sed vna cle.j.nouissime facta fuit, quæ tollit regulā in hac materia dicens, ꝙ si post snias tres conformiter latas quis petat executionem, non potest sibi obiici exceptio nullitatis. Tex. est in cle.vt calumniis.de re iudi. Limita tamen cle. istam ƒm Old.in consi.cviij.dicentē, ꝙ illa cle.non habet locum eo casu, quo nullitas est euidens, puta quia apparet ex inspectione triũ sniarum. Item non habet locum si de nullitate statim pōt cōstare, quia istis casibus potest opponi exceptio nullitatis impeditiua. Istud idem secutus fuit Bal.in l.vnica.C.ne lic.in una ca. & eadem ratione ratio legis declarar legem. Sed ratio clementinę est, vt calumniis litigantium occurratur, sed ista rō cessat eo casu, quo cesset calumnia, patet, quia rō & euidentia nullitatis excusat me ab omni calumnia. Et ita feci ƒm consilium meum decidere do.Car. Rothomageñ. Mihi videtur nouum istud dubium. Quandoque d.cle.vult hoc speciale inducere, ꝙ cum tres sniæ sint latæ cōformiter, non potest obiici exceptio. Sed si illud dictum Old.esset verum, nullam specialitatem induceret, qm̃ idem esset in vna snia per hunc tex. Ad hoc ne inducat specialitatem, est intelligenda, vt post tres snias cle.multum suadet ɔrium,& sic cessat dispositio, nisi diceremus, ꝙ illa non fuerit finalis, sed impulsiua, quæ non facit l.dispositionem vel rationem cessare, vt c.j.§.sexum.de postu. In practica seruādum est, ꝙ dicit Oldra. Secuuda limitatio est, videlicet ꝙ d.cle. concedit, nisi executio esset irretractabilis. Istud fuit dictũ Pau. de Lea.in d.cle.Bar.illum hic refert,& melius in d.§.ab executione.& in l.vnica.C.de in integ.resti.post.ne quid noui fiat. Exemplum, pone ꝙ lata est ɔ me prima, scda,& tertia, vt scindatur manus, si hęc snia habuit executionem, non retractabitur. Do. Pau.assignat rationem, quia vbi maius est periculum, ibi cautius est agendum.l.j.§.j.de Car.edi. Tu alleg.tex.no.in l.j.§.si qs vltro.j.de quæst.& in l.diui fratres.j.de pœ. Tertium est, nunqd illa cle.habeat locum, vbi duæ sniæ latæ sunt conformes super bono iure agen.tertia vero est lata super desertione appellationis. Non reperio alibi, nisi apud Do.de Ro. videlicet ꝙ habeat locum illa cle. vbi tres sniæ sunt vniformiter latæ super bono iure agentis, vbi vero difformiter, sicut est in casu proposito, potest opponi exceptio nullitatis. Ita habetur in deci.antiquis. deci.25. Item est etiam quærendum, nunquid habeat locum, vbi tertius pro suo interesse venit ad impediendum executionem. Istud dubium pendet ex his, quæ no. Bar. in l.a diuo Pio. §.si super tribus.s.de re iudicata. & Innocē.de testi.c.veniens, & Spe.in d.ti.de execu.sen.§.vl.& Bal.in l.ob maritorum. C.ne vx.pro mari.in quibus locis plene ponunt, an & qñ tertius pp interesse possit executionē sniæ impedire. Tu habuisti aliqualiter in l.pe.j.de pe.hære.l.is a quo.cum l.seq.j.de rei ven.decisio tamen ponit eandem.q.vj.in deci. 321. Est etiam dubium, pronunciatum fuit post tres snias interlocutorias conformes, cām.quæ erat in partibus, esse ad curiam Romanam leg.time deuolutam, venit postea succumbens,& dicit se velle probare non esse deuolutam, quia commissio facta per papam fuit impetrata per excommunicatum, quæ impetratio nullā dat iuris dictionem iudici, vt in c.j.de rescri.in vj.ergo vr̃, ꝙ non sit deuoluta. Decisio fuit, ꝙ potuit dictus succumbens opponere exceptionem excommunicationis,& consequenter non fore deuolutam. Ista est deci.cccvij. Casus est de hoc in c.pia.ver.pe.de exce.li.vj. Vltimo unum est notandum, ꝙ vbicunq; nullitas deducitur per uiam principalis petitionis, illa nũquām impedit executionem sniæ. Inno.in c.cum in iure,de offi.d.ele.& Do.de Ro.deci.dclxx.quæ dicit illud dictum obseruari, licet sit dubiũ, quando opponitur per viam exceptionis.

SVMMARIVM.

1. *Dilatio ad probandum regulariter non conceditur nisi semel.*
2. *Dilatio dabilis est diuersis respectibus consideratis.*
3. *Dies naturalis quot horas habeat.*
4. *Dies quadrupliciter consideratur, & qualiter in iud ciis accipiatur.*
5. *Aurora, vel sero, an sint de die, vel de nocte.*
6. *Debitum pecuniarum an cogi possit de nocte fieri.*
7. *Sententia an de consensu partium possit de nocte ferri.*
8. *Contractus, & testamenta posse de nocte cel brari qualiter sit intelligendum.*

LEX VII.& VIII.

Ratione Vna dilatio regulariter dāda est ad productionem instrumentorum faciendam, licet cognito de iusta cā detur secunda,& more Romano dies a media nocte īcipit,& in media sequentis perficitur.h.d. cum l.seq. No. in hac l. oratione. 1 †dilationem ad probandum non esse nisi semel absque causa concedendam. No.ex ea.secundo, suadentibus causis dilationem probatoriam sępius dari posse. Et hæc duo declara, prout plene dicetur.j.eo.l.vlti. No.tertio, † scdm qualitatem locorũ, 2 vbi dicuntur fore insfrā, secundum longitudinem & breuitatem itineris dandas fore magnas,& breues dilationes. Ad idē. C.de dila.l.ii. No.ultimo in ver. illud, ꝙ sicut nou⁹ successor in magistratu nouiter citare debet, vel dare nouam dilationem, vt j.de iudi.l.edictum, ita & nouo successori noua est dilatio cō 3 cedenda. No.in l.more.†diem naturalem habere horas.24.& initium a media nocte, atque finem in media sequenti medietate.post gl.in verbo, semel.alleg.& appellatione instrumentorum venit probatio per testem, vt dicit tex.extra, de testi.co.c. insuper. Excipe tamen, ꝙ non venit scriptura priuata. l.j.C. de iura calum. Vnde si statutum punit falsificantes instrumentũ, non comprehendit priuatam scripturam. Attēde quia p istas duas leges.s.hanc & l.edictum.allegatas in gl.fi. Inno. extra, de iudi.cap.quia. dicit vnum verbum solenne. quod refert Ang. in repet.l.1.C.de iudi.& est tale, videlicet ꝙ doctrina Inno. in c. ex parte,& in c.ex ratione.extra, de rap. vult ꝙ ibi executio snię fit super illa re, super qua est snia prolata,& ad istam executionem legitime faciendam non est necessaria citatio partis, circa quam lata est. Hoc est verum, vt dicit Inn. vbi ipsa citatio est ipsius hæredis, alias non potest executio fieri. Alleg. istam l.& d.l.edictum, Capio.l.more Romano. Pro declaratione l. j. quæ 4 loquitur de duplici die, dic† ꝙ quadruplex est dies.s.naturalis, artificialis, legalis,& conuentionalis. Naturalis est illa, de qua loquitur glo.nostra. Artificialis etiam declaratur in gl. Tertius videlicet legalis est ille, qui accipit initium in vno momento, finitur vero in alio momento.j.de mino.l.3. §. minorem.j. de manumiss.l.& probatur.C.de app.auth.hodie, cum ibi no. Lex ad appellandum dat dies.x.accipiũtur eo ipso, quod lata est sententia, dies incipit,& similiter in vltima hora, qua incipit, finiī. Vltimus dies.s. conuentionalis est ille secundum quod partes volunt, quia ɔtus ex conuentione legem accipiunt. in regu.ɔtus, de reg.iur.l.in conuentionalib.j.de verbo oblig. in l.j.§.si conuenerit.j.depo. Si enim vellent, ꝙ duæ horæ caperētur pro vno die, certe facient vnum diem. Si vero simpliciter expresserunt tali die non declarato qualiter intelligi debeat, accipitur tunc pro die naturali, in l.eum qui certarum.j.de verbo, oblig. & Insti.§ in diem,& probatur per regulam, ꝙ in dubio verba simpliciter prolata debent intelligi ƒm naturam, non autem ciuiliter.l.fi.C.de his qui ve.æta.l.si ita quis.§.fi.de lega.ij.& l.si fidei commissum.j.de condi.indebi.quia ipsa dies secundum diuersas materias diuersos suscipit ītellectus. Aut quæritur, quomodo accipitur dies ad diuini officii celebrationem. Dic, ꝙ incipit a vesperis diei præcedentis,& finitur in vesperis diei sequētis. Et iste est casus in c.ij.extra de fer.& lxxv.distin. in c.ex patribus,& vides hoc scdm communem consuetudinem. Aut quæritur, qūo accipitur dies quo ad iudicia. Dic quod incipit ab ortu solis,& finit aduenientibus primis tenebris. Casus est de of. deleg.c.consuluit.probatur in l.j.§.dies, in ver. quid igitur.j.qñ appel.sit. Ita etiam probatur in Auth.de iud.§.sedebunt,& in l. 2.j.de ori.iur. Aut quæritur, quoad materiam contrariam, & dic scdm ꝙ dicit ista l. Ita est tex.C.de transac.l. non minorem. Aut quæris quo ad testamenta,& tunc idem. Ita est tex. in l.ad testamentum.§.possę.de testa. Aut quæris quo ad obseruationem treugarum. Dic ꝙ dies habet principium in solis ortu, finem vero in occasu eiusdem. Probatur in c.j.de treu. & pace.

Aut

Aut quæris quo ad esum carnium, & dic, ꝙ accipitur initium post cęnam.de cōse.dist.3.in c.de esu.Ista sunt vera prout dies consideratur a iure.Secundum vero diuersum modum patriarum dic,vt lxxvj.dist.in ca.vtinam.Quo vero ad susceptionem sacrorum ordinum remitto ad tit.de tem.or.c. literas.Ista possunt esse deducibilia ad practicam.Ponatur,statutum punit pęna dupli deliquentem in die assumptionis beatę Mariæ virginis,nunquid habeat locum pęna constitutionis? & qualiter accipiatur tunc dies?Dic,ꝙ debet accipi naturaliter, non ciuiliter,& sic tali casu debent eadem pœna puniri.Fede. de Se.determinat in cons.xliij.ꝙ non debeat puniri pęna statuti, & probat sic. Aut tu vis statutum hanc duplicationem pęnę fecisse propter festiuitatem, & tunc quia festiuitas incipit a vesperis, ergo nō debeat puniri illa pęna statuti.c.j.extra,de fer.& Doct. in c.fi.§.adiicimus. Aut vis accipere diem secundum ꝙ debet accipi,& tunc cum dies sit horarum 24.& capiat initium a media nocte,& finitur in alia media nocte,nihilominus naturaliter desiit esse dies,cum nox superuenerit.de hom.c.si perfidus. idem in l.j.C.de custo. reo. hoc verificatur scdm vsum communem loquendi. l. librorum.§.quod tamen Cassius. de lega. 3. l.cum de lanionis.§.asinam.ſ.de fun.instru.c.ex literis.extra,de spons.Restat vnū,† an mane, videlicet aurora attribuitur diei vel nocti, sicut si fumus in crepusculo videlicet in sero. Ista fuit quæstio,de qua dubitabant antiqui.Bar.ponit plene.Primo in l.qui duos.ſ.de manumis.testa.in l.aut facta,in §. tempus. ſ. de pę.in l.Titius.§.j.ſ.de lib.& posth.Alij moderni in l.j. C. de custo.reo.Opinio antiquorum fuit,ꝙ teneant medium inter diē & noctem,ꝙ intelligo magis, ꝗ verbo percipi potest, vt l.dicimus l.hæc verba.l.ille aut ille de verbo.sig. Item solet esse quæstio de quadam nocte ficta, quam inducunt statuta pro argumento.Pone aduersus delinquentes nocte puniatur pęna qua drupli.Postea aliud statutum declarat & post sonum campanæ,ista campana pulsatur de die, modo quidam nō intelligēs sonum campanæ deliquit de nocte,an ligetur pęna statuti:Dicas ꝙ non,quia scientes & ignorantes ad pęnam cōstitutionis volumus obligari.l.vlt.ſ.de decre.ab or.fa.l. generale. de tab.li. x.& in c.ij.de consti.Ita dicit Bal.& Io. determinasse. Ia.Butri. refert in l.j.§.hoc autem senatus.ſ.ad Sille.Bal.in l.vl. C.de his quib.vt indig.ex gl.in verbo,luce media.circa prin.collige vnū notabile.s.ꝙ dr satisfecisse termino per iudicem concesso, qui se de nocte præsentat.Hoc verbum simpliciter assumptū non procedit,ex eo quia præsentare se iudici est actus iudicialis,sed isti actus prohibentur fieri de nocte, vt in d.c.consuluit.de offi. deleg.igitur de nocte fieri non debet. Hoc tñ recipere potest in duobus veritatem,primo si id respectu cuius dilatio est cōcessa foret tempore periturum,quia tunc pōt de nocte præsentatio fieri.Simile in l.j.§. vlti.s.eo.Ad idem extra.eo.c.licet, & ca. vlt.Secundus casus est,vbi pars & iudex acceptarent illam præsentationem de nocte.Ad hoc accedat ꝙ infra dicam,an sententia possit de nocte ferri.†Secundum membrum glo. habet,qđ pecunia debita non potest de nocte solui. Vltra gl. ratio est,quia vr tacite actum,vt debeat fieri congruo tempore, vt l.si solutum.ſ.de sol.l.mora.ſ.de vsur.quia facile posset de nocte fieri, Item tenuit gl.Insti.de ver.oblig.§. in diem. Solet allegari tex. in d.§.sedebunt,tu allegare potes l.ij.§.& quia.s.de orig.iur.l.j. §.dies versi.quid igitur j.qñ ap.sit,& tex.in c.cōsuluit. extra,de offi.dele.Et hæc est communis opi.licet Host. in summa, in tit. de iud.§.qualiter. videatur tenere ꝯrium respondendo debiliter ad iura in contrarium allegata. Sed stat dubium circa prædicta,†Nunquid consensit partium vel consuetudine introduci possit,vt sñia de nocte feratur?Io.An.tenet ꝙ sic in ti.de sen. §.iusta.in addi.quæ est sub ver.sed nunquid. Primum vr etiam firmare Inn.in d.c.consuluit,& satis hic Bar.& alij. Item illud est verum,vbicunque instat necessitas vel sententiarum ferendarum multitudo,poterit sñia ferri de nocte.Primum satis bene probatur in d.c.consuluit,& melius in d.l.j.§.j.s. eo. per locum a simili,& d.c.licet,& c. fi.simile aliud. s.vbi adest sententiarum multitudo fuit firmatum a Bal.s.in j.cōsti.Dig.vet.circa fi.Illud satis benę compatitur cum primo,imo est eiusdem exemplificatio. Vltimo gl.†concludit ꝯctus & testamenta posse de nocte celebrari. Primum patet in d.l. non minorem.Secundum in d.l.ad testium.§.posse j. de testa. Dubium est cum fiunt isti actus de nocte, an requiritur luna, vel an possit celebrari in obscuritate.Vr ꝙ sic,per l.j.§. tria lumina.ſ. de ven.inspic.Plenius dixi de hoc in d.l.non minorem. Quid autem sit in laudo arbitratoris,an possit de nocte fieri?Dic quod sic,quia transactio & arbitramentum æquiparantur,ut in auth.si vero. C.de iudi.sed transactio potest de nocte celebrari,vt in d.l.non minorem,ergo &c.Quid autem sit in sententia arbitri. dicendum est, prout in sñia iudicis. s. de nocte fieri non posse, nisi cū instat necessitas, vt probatur vltra prædicta in l. si de meis. s.vlti.& l.si feriatis,fm vnum intellectum.ſ.de arbitris.

SVMMARIVM.

1 *Feriæ & uacationes,quare concedantur.*
2 *Iudicialia quibus de causis possint feriatis diebus exerceri.*
3 *Causæ criminales an feriatis diebus possint expediri.*
4 *Testium examinatio,aut iuramenti exactio an feriato die fieri possit.*

LEX IX.

1 Diuus. Actus militares pōt feriatis diebus exercetri.h.d.No.primo regulā, † ferias vacationes solum tribuere a iudicialibus negotiis, supple quæ pertinent ad iurisdictionem contentiosam,& illa,quæ pertinent ad voluntariam, possunt feriato tempore expediri,vt sunt emancipatio,manumissio & similia. Ad hoc.
2 C.eo.l.vt in die,& l.actus omnes.No. secundo,†pertinentia ad militarem disciplinam posse feriato tempore expediri,& exerceri.Quid autem in scholastica.dic vt in gl.dicetur.No.vltimo in verbo,custodiarum,ꝙ diligentia iudicis circa custoditas personas feriato tempore potest exerceri,& hoc scdm vnum intellectum gl.in l.j.potest dici, ꝙ feriæ inducunt vacationem a forensibus,& hoc est ab iis,vbi exercentur negociationes feriatis diebus,simile in l.ij.C.eo.& xv.q.4.in c.placita. Glo.ij.tam hic ꝗ in d.l.ij.tenuit.ꝙ sicut permittitur in feriis vacare militiæ,ita permittitur uacare studio, licet feriatis in honorē Dei debeat studere circa theologica.Similiter in Doctore, ꝙ non possit feriatis diebus,nisi vrgeret necessitas in consulendo,seu instaret pietas,vt patet in d.c.fi.extra,de decimis.c.fi.Gl. fi.sentit in principio sui,ꝙ causæ custodum carcerum possunt feriato tempore expediri,ita simplr ista gl.intellecta debet limitari.s.ꝙ causæ illæ,quas mouent custodes,possunt expediri, sed aliæ causæ separatæ ab iis non possunt feriato tempore expediri. Ad idē induci potest,ꝙ dicit gl.in l publicatio.C. eo.dum dicit de pistore,sed ista gl.in primo isto membro non est uera.s.ꝙ causæ custodum carcerum ad eorum postulationem debeant feriato tempore expediri.Probo quia standum est regulæ, vbi non reperitur specifica exceptio.l.mutus. ſ. de procu. & l.j.C.de testi. sed stat regula per l.j.s.eo.ꝙ diebus feriatis non possint expediri ad petitionem vnius partis, ergo cum non sit excepta causa carcerum,debet stari regulæ.Et si dicitur ꝙ reperitur hæc causa excepta,vt hic,rńdetur per l.vnius.§.vlt.ſ.de quęst.Cum una l.recipiat declarationem ab alia,vt l.nō est.nouum.s.de leg.sed ista recipit declarationem a l.unius,ergo non est specialitas.Et sic conclude,ꝙ causæ istæ carceratarum personarum differūt ab aliis in vno, videlicet,ꝙ vbi interuenit consensus ambarum partium potest feriis renunciari. Fallit in causis incarceratarū personarum,ex eo ꝙ carcerata persona inuito eo, qui carcerari fecit,potest compellere iudicem,vt procedat tempore feriato.d.l.custodias,de pub. iud. Ista enim sunt quodammodo extraiudicialiter cognoscenda,vtrum carcerati bene iaceant, & quid comedant,& similia.Hæc l.sola in hoc ti. tractat de materia feriarum,ideo repetam aliqua,quæ omisi. Solet quæri, & ponatur, ꝙ in loco vbi debet iudicium inter duos agitari sunt feriæ in hominum vtilitatem plures,ꝗ in loco vbi reus est citādus,quæritur quæ feriæ debeant attēdi:Ista fuit originalis quæstio,Inno.in c.j.extra,eo.Spec.in eo.ti. §.j.versi. sed pone seruat in loco iudicij,vbi comparere debet, quia regula est,ꝙ in his ꝗ respiciunt iudicij ordinationem, consuetudo illius loci dēt attendi.l.3.§.fi.ſ de testi.& probatur in l.si fundum. ſ. de euic. & l.ij.§.quoniam ad te.& in l.j.C.de emancip.lib.& gl.no.in l.cūctos populos.in ver.quos.C.de sum.trini.per Inn. in rub.de cōsue.extra gl.de so.compete.c.quod clericis.cle.j.in c.omnimodam.de so.compet. & tex. in c.cum venissent.extra, de eo qui
3 mit.in pos.Solet etiam quæri,†causæ criminales, an possint feriatis diebus expediri?dic aut loqmur in diebus feriatis ad hominum utilitatem,aut in honorem Dei. Primo casu possunt feriatis diebus expediri,cum publice intersit, vt l.ita vulneratꝰ, ad leg.Aquil.c.vt famę.de senten.excom. lib.vj. & l licitatio.§. qđ illicite,de pub.Secūdo casu regula est, ꝙ nemo in diebus illis condemnari potest ad mortem.c.j. extra eo. Fallit nisi sint agrorum depopulatores, vel latrones insignes, quia tali casu potest condemnari & executio fieri l.prouinciarum.C.eo Sed tu cape motiuum,ꝙ occisio hominis delinquentis nō est peccatum.24 q.v.c iudex, & c.qui malos. Debemus remanere in regula prima,& rńdetur ad hoc,ꝙ licet sit bonum, tamen debemus nos abstinere ab hoc, quia bonum est & totaliter Deo conueniens,quia facies illa fędari non debet.l.si quis in metal-
4 lum.C.de pę.& c.ad audientiam,de fal. Similiter est q̄stio.†an in feriatis diebus iurare sit licitum,& testes examinare?Quoad iuramentum,dic ꝙ non est licitum.c.j. extra.e. De secundo tene,quod dixi.s.s.ꝙ i die Dominico fieri nō potest, licet in aliis sic,qa tex.in d.l.dies festos,dicit ꝙ ab omnibus executionibus excusetur &c.Sed executio iuramenti testis nō est aliud quām examinatio, ergo ab hac examinatione debet abstineri. Præterea dicit.vigeat admonitio.Et si dicatur quilibet est dies Dominicus.Dic ꝙ nō,quia attribuitur solum diei.75.dist.c.in die. Quæ sint alia,quæ diebus feriatis possint expediri. Hostien.in summā sua tit.de fer.§.quid in eis,& §.quid uero. Spe.in eo.ti. §.ij.do.Anto.in d.c.fi.extra,eod.Item vidistis ꝙ istis feriis potest renunciari.

renunciari. An hæc renunciatio valeat, si fiat in contractu. Remitto ad Spe.in ti.eo.§.vlti.ver.quid si renunciatio. do. Ant.in d.c.fi.Bar.s̄.eo.l.j.Item vidistis in l.i.s̄.eo.ꝑ si res tempore peritura &c. Quid si instantia vel terminus præfixus iudici est peritura vel periturus, an possit expediri tempore feriato in hominum vtilitatem attenta decisione.d.l.j. s̄.eo.& Spec.in eod. tit.§.ij.ver.pe.& vera est sua decisio.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio diuersimode & respectu diuerso uenit consideranda, vel concedenda.*
2 *Dies feriati an sint in dilationibus iudicialibus computandi.*
3 *Dilatio secunda sine causæ cognitione concessa an sit valida.*

LEX X.

IN pecuniariis. In pecuniariis caussis vna cōceditur dilatio, in criminalibus uero tres. reo accusatori duæ causa cognita.h.d.No.primo† ꝑ in pecuniariis causis vnam dilationem ad probandum dūtaxat dari. Ad idem.C.eo. l.j.No.secundo in capitalibus causis dari reo dilationes plures q̄ accusanti. Vltimo nota, dilationem non esse concedendam causæ cognitione non præmissa. Ad idem.C. eo. l.a procedente.Glo.magna in principio sui plura ponit, circa quæ causæ cognitio necessaria est in dilatione concedenda, & dicit ꝑ necessaria est circa duo, primo vt breuitas dilationis, vel longitudo moderetur secundum proximitatem vel remotionem locorū l.j.C.eodem,& l.oratione.s̄.eo. Addunt leges duo alia.s.ꝑ ipse dilationem petens non petat eam cā calumniæ, nec cā differendæ litis.l.satis aperte.j̄.de fal.Circa hoc adde, ꝑ ista calūnia non præsumitur,nec petitur prima dilatio, quia qui calumniā allegat,illam probare debet,vt l.quoties.§.qui dolum.j̄.de probat.l.omnia.§.cum ita. de lega. ij. Debemus enim in præsumptionibus esse misericordes, vt in c.estote misericordes,de reg. iur.& l.merito.j̄.pro socio. maxime in iis, quæ sunt de genere ꝑmissorum,vt est petitio dilationis. Si enim essemus in his,quæ sunt de genere prohibitorum,præsumitur dolus.c.j.de p̄sump. & l.si non conuicij.C.de iniuriis.Bene tn̄ est verum,ꝑ iudex ad cautelam & purgandam conscientiam suam & partis aduersę tollendam suspicionem potest cogere, ꝑ iuret pars talis eā non petere,vt in c.ij.in fi.de iuramen.calum.li.6.Est enim tertium,in quo debet versari causę cognitio.s. vt cognoscat an dilatio petita sit.Dilationem enim non petenti non concedit iudex,imo requiritur petitio.l.ii.C.vt intra certum tempus, & in l.& tertium.j̄.de iudi.Vltimum circa quod causæ cognitio versari debet?Dicendum est ꝑ iudex debet cognoscere id, qd̄ pars vult probare,& ad quæ probanda dilationem petit. Rō est,qa si materia est impertinens,qm̄ probata nō releuaret, iudex eā non concedet,si vero releuaret concedere debet. Ista probant̄ in c.cum contingat.extra,de offi.delega.c.per tuas.el.j.extra,de simo.Legistæ habent.l.muti.& l.neq; natales, & l.ad probationē.l.j.& ij.C.de probat.in l.si duo patroni.§.idē Iulia. ad fi.j̄.de iureiur.& in l.si qs libertatē,in fi.j̄.de peti.hęr.Quanti ergo assessores per hoc vltimū per prius, quam velint dare dilationē vnam ad articulos probādos ipsi iudici, præsentant ad hoc,vt ipse ex inspectione articulorum possit uidere, an sit danda vel non danda.Sed ponatur ꝑ sit danda dilatio vna ad probandū articulos,puta.xv.dierum, & intra istos xv.dies disputatur, an sint pertinentes,quęritur an pendēte ista disputatione currat terminus ad probandum datus?Glo.lo.An.in cle. sępe. in ver. post dationem.de ver.sig.firmat,pendente hac disputatione tēpus non currere,sed incipere currere illa sopita. Nihil allegat, tu potes allegare l.ꝯ maiores.C.de inoffi.test.l.de ętate.j̄.de mino. Istud tamen recipit limitationem ex eo,quod dixit Bar. in l.ij.§.non solum.j̄.ad Tertul.s.ꝑ hoc verum est, nisi pars fuerit in culpa non dando ita exacte, vt merito non debeant disputari,an sint pertinentia vel impertinentia. Ad hoc etiam induci potest id qd̄ dixit Inno.extra,de accusa. in c. sæpe. quod refert Bal.in l.in testamento.j̄.de excusa.tuto.dum quærit, an pendēte causa nullitatis sn̄iæ currat tempus infixum ad prosequēdū appellationem.De quo dicendum,vt in dictis locis. Vnum est addendum, ꝑ hoc vendicat sibi locum in dilatione probatoria.Dilatio vero expectatoria concedi potest sine causæ cognitione,vt in l.sed si interpel.§.j.& l.diem proferre,in prin.j̄.de arbi.Capio nunc illam causæ cognitionem,quæ requiritur in dilatione scd̄a.gl.ista circa hoc concludit, ꝑ circa vnum tantum in ista dilatione versatur causæ cognitio.s. an pars fuerit impedita in prima,quoniam tali casu conceditur scd̄a, aliter non.l. interdum.j̄.de iudi.extra,de testib.c.vltra tertiam, & c.cum in causis.Cum glo.transeunt simplr̄ Doct. Tu adde ꝑ circa duo alia versatur ipsa causæ cognitio in ipsa scd̄a postulata dilatione.Primum ꝑ iudex videre habet,an pars quæ petit scd̄am dilationem renunciauerit post dilationem primam vlterioribus dilationibus fiendis, quia tunc scd̄am non tenetur sibi concedere.extra,de testi.c.de testi. Debet etiā cognoscere iudex, an in prima dilatione sit plene probata actoris intentio vel non, quoniam si est plene probata, debet reseruare partem cupidā amplius probare,q̄ sit necessarium.c. significauerunt. de testi. Ad superfluum enim genus probationis iudex partem nō dēt admittere.Et per hæc sit expedita nostra materia circa concessionem dilationis secundæ. Vnum tamen esset quærendum, videlicet nunquid impedimentum,quod allegat pars,vt obtineat dilationem secundam, sit probādum per iuramentū, vel nō.Hoc dixi in l.j.§.diximus.s̄.si quis cautionibus. Sed dubitāt hic Doct.de tali.Ponatur,ꝑ pars petens dilationem secundam petit illam dicens se esse impeditam solum circa productionē vnius testis,vel editionem vnius instrumenti,datur sibi per iudicem scd̄a dilatio,nunquid ipse in illa scd̄a poterit producere alios testes, q̄ illud vnum, vel aliud instrumentum,q̄ illud in quo impeditus fuit.prima fronte videtur dicendum,ꝑ alios testes possit producere,cum ista dilatio detur in fauorem ipsius cuius fauores sunt ampliandi.l.cum quidam,de libe. & posth. & in regula iuris,Odia &c.Tamen contrarium est verum, & de hoc est tex.sing.in l.admonendi,circa princi. j̄. de iureiur.& hoc ibi dixit Butri.& refert hic Bar. & alii post eum successiue. Vnde tu qui allegas impedimentum, non alleges te fuisse impeditum particulariter circa unum testem, vel vnū instrumentum,sed petas tibi dari dilationem,quia impeditus solum.Dubitatur etiam,Dicit quis se fuisse impeditum in vltimis duob' diebus primæ dilationis, vnde petit dilationem secundam,dēne dilatio ista scd̄a concedi sibi in vlteriores dilationis dies, q̄ duos?Ex ijs quæ prius dicuntur,vr̄ dicendum, ꝑ iudex possit sibi dare quatuor & plures.nihilominus verum est contrarium, quia illud solum tempus debet restituere in scd̄a dilatione, ꝑ abstulit impedimentum in dilatione prima. Tu habes tex.in l. interdum.j̄.de mino in l.sed etsi per prætorem. §. si ferię.ex q.bus causis ma.ver.fi.Hoc tu limita ex notabili tex.ī l.ij.j̄. de an. leg.& ex alia in l.& ideo.j̄.de verbo.obli.Vlterius dubitatur circa hoc.Dedi tibi ego iudex primam dilationem specialem ad probandum vnum articulum in ipsa speciali dilatione nihil probasti de isto articulo,do tibi secundam dilationem generaliter ad probandum omnia, quæ concernunt intentionē tuā. Quæritur,nunquid id ꝑ omisi probare in prima dilatione speciali,possim probare in ista generali. Hoc solum mouit d.Bal. in l.j.in vlti.q.C.senten.rescin non pos.& tenet ꝑ alleg. Spe.in ti.de dila.§.uidendum est.ver.attende ꝑ ego non reperio,licet ibi deficiat authoritas. Nihilominus possumus illud tenendo sustentare tali ratione.s. quod generalis subsequēs clausula ad ea non refertur,in quibus non extitit prouisum per l præcedentem specialem.l.doli clausula, & l. stipulationes commodissi. j̄.de verbo.obliga.l. alimenta. §. basilicę,& l.Stichus mutus.j̄. de ali.& ciba.lega.l.cohæredi.§.qui patrem.j̄.de vulga. & pup. quas omnes solitus est allegare do.Dy.ad hanc regulam. Vidistis heri,quæ etiam requirantur circa cognitionem causę.Nūc successiue videndum ex quibus causis potest concedi secunda dilatio.Barto. hic ponit causas duas,prima est.Si prima dilatio concessa fuerit non integra,quia tunc de leui secunda pōt concedi. Alleg.dictum Inno.in c.vltra tertiam.ad fi.extra. de testi. Exemplum,prima dilatio in causa ciuili debet esse trium mensium in proximitate,vt in l.j.C.eod.Modo si iudex non dederit hanc dilationem integram,sed vnum mensem,vel duos, hæc non integritas dilationis de leui concedi potest f'm Inno.ꝑ dictum Inn.non putat Bar.esse verum,quia dilationes iudicis determinantur arbitrio,licet non possit excedere dictos tres mēses,sed intra illos potest concedere.l.ij.s̄.de re iud.in c.quod ad consultationem. Non integram hic potuit facere, quia diminuere nō potuit ergo sequitur, ꝑ non debet esse hic, nisi integritas deberetur cā concessionis secundæ,licet ipse Bar.eundē Inno.sequebatur in d.l.j.C.eo.& sic sibi ꝯrius. Nos vero possumus sic considerare,ꝑ aut iudex ad petitionem non integrant vult concedere dilationem secundam, & tali casu dicendum, ꝑ illam non possit concedere, nisi habita plena causę cognitione.Cœterum & si ad petitionē partis uellet concedere hāc secundam dilationem,ipsa pars propter hoc non posset appellare,& rō est,quia aut ipse voluit concedere secundam vel nō, vel iudicis committit arbitrio.Ita probatur in d.l.oratione.s̄.e. l.nonnunq̄,& l.interdum.j̄.de iudi.In his autem quæ committuntur iudicis arbitrio quomodocunque iudex procedat, vel a iudice faciente non potest appellari.Idem Pe.in titu.de offic. judi.§.impedit.alias detrahit. versic. quid si iudex, & probatur in l.j.C.quomodo & quando iud.l.non quicquid.j̄. de iudi.Bene tamen est uerum, ꝑ si pars vult potest appellare a datione primæ nimis breui. est casus in c.j. extra eo. Aut iudex non ad petitionem partis,sed ex suo officio ad superandam eius malitiam & inducendam litis abbreuiationem velit secundam dilationem post primam non integram concedere,tali casu poterit hoc facere cum leui causæ cognitione,& ita verificatur dictum Inno.Istud probatur ex duobus,primo ex l.diem proferre.in prin.& l.si interpell.§.j.j̄.de arbit.Secundo quia, cum iudex dat dilationem secundam,dicitur supplere defectum primæ,qd̄ quidem facilius potest fieri,q̄ aliā de nouo concedere.

Ad

[illegible] 4.§.si quis condemnatus.j.de regu.iur.j. de testa.l.hæ[illegible] n.§.si quis post.& l.adeo.§.cum quis.j.de acquiren. [illegible] um tamen potest prædictis refragari. Videor ex iis vel [illegible] q iudex parte non petente ex officio suo possit con[illegible] lationem, cuius contrarium tenui per l. scdam.C.vt [illegible] cer.temp. Soluẽdo dicas, q illa regula fallit, vbi iudex vel[illegible] concedere ad superandam partis malitiam, & abbre[illegible] m litem, quia tunc potest. Bar. in d.l.j.C. eo.& l.properã §.i in fi.C.de iudi. Exemplum, actor libellat cõtra Titium [illegible] endo centum, post datum libellum, & lite contestata non [illegible] prosequi, sed vult tenere in suspenso, certe tunc iudex da[illegible] debet terminum ad ulterius probandum. Est secunda causa [illegible] quam dilatio secũda de facili concedi potest, videlicet [illegible] Bar. vbi ius partis in aliquo non est effectum deterius, [illegible] post tres.s.titu.proxi.per l.mancipiorum.j.de oper.li [illegible] adde c.tibi absenti.de præben.lib.vj. Exemplum, agens [illegible] ut qualiter Titius debet sibi centum mutuata tali lo[illegible] co & tempore, habuit dilationem ad probandum terminũ de[illegible] m, quos non probauit, petit secundam dilationẽ, di[illegible] pars, non debet habere, quia fuit negligẽs in prima, cer[illegible] ius rei non est effectum deterius, poterit secunda dila[illegible] concedi, fit autem deterius si non habeat testes nunc, qbus [illegible] possit, sicut & prius. Circa hoc cadit vna quæstio, scili[illegible] quod possint post terminum datum ad probandum, re[illegible] ista produci absq; noua dilatione Hanc quæstionem [illegible] bo, licet Bar. non posuerit, nisi duos casus suspectos, ni[illegible] us tertius est addendus, quia est dubius. ¶ nunquid si [illegible] dilatione concessa incidunt ferię, intra quas non po[illegible] propter ferias ipsas incidentes, possit dilatio secun[illegible] da concedi: Ad istud decidendum necesse est discutere primũ.

3 †N[illegible] dies feriati computentur in termino. Istam questio[illegible] pent Bal. in d.l.j.C.eo.& in l.si quando.C. de testibus. Ho[illegible] Ioan. And. in c.licet causam.extra, de probationi.& idẽ B[illegible] quacunq;.j.si quis in ius voca. Reuertendo ad ri.de[illegible] q quidam est terminus, qui præfigitur instantiæ, & in [illegible] computantur.l ii.in fi.C.de tempo.app. Qui[illegible] est terminus, qui præfigitur actioni, & in hoc dicas, q aut [illegible] temporis continui, & tali casu feriæ incidentes in[illegible] computantur, vt in c.j.extra eo.in l.j. §.vl. [illegible] j.de adul. Aliqñ vero ipsi actioni præfigitur tp̃s [illegible] casu dies feriati non computantur intra illud tem[illegible] dies tot reconcedi, quot fuerunt illi feriati, vt l. [illegible] ordo in bo.possess.ser. Sed verũ est, q si intra tem[illegible] præfixum actioni inciderunt feriæ repẽtinæ, tali [illegible] ipsi parti restitutio in integrum, vt in l.sed & si. §.[illegible] c.j.ex quibus cau.ma. Sed dices quid est tp̃s continuũ, vel [illegible] per gl. in l.j.C.de diuer.& temp.p̃scr.aliam Insti.de [illegible] & temp.act.circa prin. Quoddam est tp̃s, vel terminus, qui [illegible] iurisdictioni.& in isto dies feriati incidentes cõ[illegible] Tex.est in c.de causis, & c.consultationibus. extra, de [illegible] Quidam est terminus, qui datur ad comparẽdum, & [illegible] dies feriata in vltimo termini die non facit partẽ non [illegible] parentem contumacem, quia sequens post illam ir[illegible] concessa. Casus est in c.cum dilecti.extra, de do.& cõ[illegible] tex.gl.ordi.dixit in regula nemo potest.de reg.iu. lib.[illegible] l.ii.§.si quis in iudicio.s. si quis cautio.dum di[illegible] iubet ex causa diem iudicij, esse diffusum. Quidã [illegible] qui datur ad probandum, & in hoc dicas, q dies [illegible] incidentes siue solennes, siue repentini cõputẽtur. Nũc est videndum ex quo præsupponimus, q dies feriati computã[illegible] a termino dato ad probandum, an quando superuenit tẽ[illegible] debet dari dilatio. certe in hoc debemus dicere, q [illegible] vtraq; pars.s.tam actor quam reus consensit huic dilatio[illegible] concessę ad probandum, intra quam dies feriati fuerint, & [illegible] interuenerunt dies feriati in vtilitatem hominum, & [illegible] secunda dilatio ad probandum non debet concedi, si nõ est probatum, quia vtraq; pars videtur tacite renũciare feriis, ex quo consenserunt, vt l.j.s.eo.& in c.fi.extra eo. Sinautẽ una pars consensit, alia vero non, ex quo periculum est in mora, ta[illegible] potest iudex altera parte inuita recipere ipsas probatio[illegible] Tex.est in l.j.s.eo.& in d.c.fi.extra eod.titu. & igitur etiam tali casu non esset concedendum parti dilatio scda, quia debe[illegible] bene scire, q si produxisset testes in prima, iudex admisisset illos. Sinaũt loquitur dũ in dilatione interueniunt feriæ in ho[illegible] norem Dei, vel feriæ repentinæ, & tali casu dicas, q sit idẽ qđ in p̃cedenti est dictum.s. q non debeat concedi dilatio scda, quia [illegible] feriato in honorem Dei potest procedi si adest necessitas, vt in l.fi.& c.licet.extra, eo.sed hic adest necessitas, igitur dicen[illegible] dum est, q pars possit suam intentionẽ probare. Oĩa hæc sunt vera, si iudex vult admittere, sed si vult denegare, tũc feriæ erãt legitima cã ad concedendam scdam dilationem, quia cum im[illegible] pedimentum in prima superuenit, iusta cã est concedendi se[illegible] cundã, vt l.oratione.s.eo.& l.interdũ.ff de iudi.& l.j.C.eo. Cir[illegible]

3 ca hoc mouentur duo dubia, primum † Nunquid dilatio secũ[illegible] da sine causæ cognitione concessa sit nulla, Bar. hic & in l.j.C. eo. Ita etiam probatur hic, vt tex. dicit q dilatio concedi non potest causa non cognita. Modo dictio negatiua præposita ver bo potest, reddet actum omnino impossibilem. Ita est glo. in c.j.de regu.iur.lib.vj. Probatur in l.non poterit.j.de fur.& in l.i. j.de iniusto testa. Secundum dubium est, ponatur q iudex p̃senti parti altera absente concedat dilationem ad probandũ, & ipsa vbicunque requiritur causæ cognitio, ibi requiritur cita tio, ista sunt uerba glo. in l.si deserta.C.si propter pub.pen. sed hic requiritur causæ cognitio, vt d.l.a procedente.C.de dila.igi tur. Sed pone, q iudex post concessam dilationẽ parti præsenti alteri parti absenti, & non citatę ex postfacto intimauit illã esse concessam, nunquid per hoc censeatur valida? Certe Bald. mouet hoc in l.nec quicquam.§.vbi decretum.s.de offi.procon.& ibi firmat, qui non allegat multas rationes. Tu allega.s. q præposteratio ordinis necessarij actum nullum reddit. c. exhibita. extra de iudi. hoc in iudicialibus, non in aliis. Probatur in l.2.§. si prius.j.de vulg.& pupil.& plene no. C. de testa.l. præposteri. sed hic fuit præposteratus ordo, quia cum sit dilatio concessa, debet pars aduersa citari, & sibi intimari. Sed si fiat post concessionem, ordo est pręposterus, igitur. Vltimo ponatur, q pars non citata dilationem concessam aduersario suo ratã habuit, an propter hoc reddatur ipsa dilatio valida. Spec. mouet in tit. de dilatio.§.nunc videamus.versi.sed pone. Certe tu dicas hãc dilationem non validari, quia a principio actus est nullus, & ra tione deficientis finalis solennitatis subsequens affirmatio nõ reddit actum validum.l.obseruare.§ possunt hæc.s.de offi.pro cõs.l.obligari.§ tutor.j.de autho.tut.& in c. auditis.extra de ele ctio. Sed præsupponitur hæc dilatio nulla est propter omissio nem citationis.ergo &c. Sed licet non sit valida, vel data a iudi ce, tamen sustentabitur, vt coniuncta inter partes. Casus singu laris in l.2.C.commu.vtri.iudi. quæ apud aliquos est l.prima.

¶De edendo. Rubrica.

¶Continuatur tali ordine, scilicet quia supra no. quibus dieb[us] procedi possit, & quibus non. Verum quia quando in iudicio proceditur, oportet edere libellũ citato, ideo sequi debuit rub. de eden. Allegetur vnum. s. q gerundium importat necessitatem, de quo plene Doct.& ego posui in l.j. C.de eden.

SVMMARIVM.

1 *Agentis petitio conuento est edenda, vt deliberet.*
2 *Actor an cogatur originale sui actus conuento edere.*
3 *Sententia an semper iuxta libelli tenorem sit proferenda.*
4 *Sententiæ uniuersalis executio qualiter fienda.*
5 *Sententia ex libello incerto orta an sit ualida.*
6 *Libellus per hæc verba, peto te condemnari ad omne id quod habes ex bonis ta- lis &c. an sit ualidus.*
7 *Libellus quibusdam casibus potest dici ineptus.*
8 *Libellus plurium actionum cumulatiuus an parte non opponente sit recipiendus.*

LEX PRIMA.

QVa quisque. Petitio agentis reo debet exhiberi ad hoc, vt deliberare possit, an velit cedere, vel contendere.h.d.

1 †No. in primis actionẽ, hoc est agẽtis determinatam intentionem sciendã fore a conuento. Ad idem.C. de lit.contest.authen offeratur. No. secundo editionem hãc fieri non ex alio, nisi vt reus intra se mature deliberet, an liti cedet, vel eandem prosequetur. No. tertio ibi, vt ĩstructus veniat, q post libelli editionem, & habitum terminũ ad deliberationem debet ipse reus litem prosequi intẽdẽs venire instructus, hoc est munitus necessariis, videlicet in ipso termino ad exceptiones dilatorias aut alias opponendas. Est ẽt noua dilatio cõcedenda, vt probatur C.de dila.l.si qñ, iuncto verbo, instructus, hic in litera posito. No. in § edere.ibi, eumquoq;. vt demõstrat iure iusto non fuisse statutũ, vt actor reo libellũ inter partes offerat, licet hodie secus sit, per d.authen.offeratur. No. vltimo in verbo, describẽdi copiã.& in verbo, dictare.

2 † q non cogit agẽs ad edẽdũ originalem libellum in iudicio positũ, sed sufficit si reus eius habeat copiã. Cuius aũt expensis ista libelli copia sit danda, an actoris, an vero rei, dic vt j.dicã. Quotupliciter actus assumatur, dic vt p gl. plenissime Insti.de act. in princ.glo.mag. primo concludit, q libellus, vt dicatur aperte compositus, dẽt hr̃e rem & causam. Modo q̃ritur, an requiritur in eadem conclusio, vt puta dico tu ęs mihi obligatus ad decẽ, quæ tibi mutuaui actione ex mutuo, an requiratur vlterius conclusio, quare peto &c. Bar. ꝯclusit hic, q sic. Allegat rõnem hanc.s.

3 †quod sñia debet ferri iuxta petitionẽ libelli, vt l.vt fundũ.cõ. diui.l.si

C.de

C.de fid.lib.& in c.licet.extra, de ſimo.& probatur in cle.ſæpe. de verbo.ſigni.ſed ſi libellus non habet petitionem,nõ poteſt ferri ſñīa,& ſic iudicium eſt fruſtratorium. Ad idem tex. Inſti. de ac.in princi.ibi,ius petenti, & quia concluſio & petitio idẽ ſunt.Fallit in criminalibus,in quibus procedit libellus abſque concluſione.l.j.§.i.ĵ.ad Turpil. Scdo fallit, vbi agitur in dicto poſſeſſorio.ſ.vñ vi.gl.i.q.4.in cañ.quia præſulatus, de cuius veritate ponit.ĵ.l.edita.de eden.Tertio addi poteſt, vbi procedet coram pontifice,vel imperatore Inno.in c. j. de lit.conteſta.allegat.c.cum veniſſent.extra,de inſtit. & in c.cum ſuper. extra, de conceſ.præben.& c.in noſtra.extra,de ſepul.pro hoc facit id quod dr̄ ꝙ præſentia principis ſupplet defectum omiſſæ ſolennitatis.c.j.extra,de tranſact.& l.omni.C.de teſta. licet ↄ̄ hoc uideatur tex.in c.in cauſis.extra,de re iudi. Non ob. tex.in iure ꝑ Inno.allegatus ex eo,quia ibi ſunt verba papę, non libellantis, & papa facit illud, vt breuius loquatur,& dicitur ibi,ꝙ ſñīæ petitio proceſſerit. Vltimo fallit, ſi pars non opponit, vt d.c.j.ad fi.de lit.conteſt.Allegare potes ad hoc tex.in l.vlti. C. de anna. excep.Sed vr̄,ꝙ doctrina Bar.non ſit vera, imò libellus procedat ſine concluſione,dummodo narretur factum,& ſic non ſit opus venire ad iſtas fallentias,ſiue loquamur in libello,vbi intentatur actio perſonalis.l.quid tamen.§.ſi arbiter.ĵ. de arbit. & l.ſi prætor.in fi.ĵ.de iudi. ſiue in libello, vbi intentatur actio realis,& l.vti frui.ſi vſusfruc.peta.& l.viro atq; vxore.ĵ. ſol.matri.His non refragātibus debes tenere opi.Bar.per tex. in d. cle. ſæpe.nec dicta iura obſtant,qm̄.§.ſi arbiter, & l. cum prætor. loquuntur in ſñīa iudicis,non in libello. Tertio concludit gl.ꝙ in uniuerſalibus libellus vniuerſaliter concludens abſque eo, ꝙ fiat exacta ſignificatio &c. In hoc bene dicit, & eſt caſus in l. 3.ĵ.de peti.hære. Tertio dicit, ꝙ libellus in petitione hæreditatis debet ita formari, ſum hęres Titij, cuius hæreditatem tu iniuſte poſſides,quare illam peto.Et in hoc male dicit,qa concluſio nõ debet eſſe ita,qm̄ tu peteres illud,qđ haberes, qm̄ in te hæredem eſt dominium,vt in l.hæredem.ĵ. de acqui.poſſeſ. Debes ergo ſm̄ Bar.ita formare, Dico ꝙ tu poſſides talem hæreditatem,cuius ego ſum hæres,quare peto me hæredem eſſe declarari, & ita per iudicem te ad reſtituendum hæreditatem compelli.Ita dr̄ per iuriſconſul.in l.licet.ĵ. de petitio.hære.Sed ſaluando gl.potes dicere,dum dicit, quare peto hæreditatem. ſcilicet quo ad poſſeſſionem,non vt mihi des dominium,ſunt enim verba libelli latiſſime interpretanda,vt l. ſi quis intentione ĵ.de iudi Bene facit.c.j.de ſeq poſſeſ.& fruc. Quarto concludit glo.†ꝙ ſententia vniuerſaliter lata valet in iudicio vniuerſali,licet declaratio rerum in vniuerſitate compręhenſarũ debeat fieri in executione. Adde qđ bene facit,& eſt caſus in l.defenſionis facultas.C de iure fiſ.lib.x. Iſtud inducit Bar. ad quæſtionem,ponatur,ꝙ ſtatutũ dicat.ꝙ inſtrumenta habeant executionem paratam,ſicut res iudicata.Modo pone,ꝙ in inſtrumẽto promiſi tibi aliquid incertum,puta intereſſe, ꝙ eſt incertum in principio,vt l.3.C.de inutil.ſtipu. vel promiſi tibi fruct⁹ ex tali fundo,modo quæritur executio ipſius inſtrumenti, an poterit peti.Dicendum ꝙ ſic,quia poterit peti intereſſe declarari per teſtes.Illud idem concludit Bar. in l.j.de lega. ij.& in l. ij.de ſenten.quæ ſine cer.quant. C. licet contrarium dixerit in l.proinde.§.notandum.ĵ ad l.Aquil.& dictis ibi adhęſit Bal.in l cum cauſam.C.de execu.rei iudi. Sed dictum hic eſt verius ꝑ tex.in l.defenſionis facultas,vbi ad hoc eſt caſus. Vlterius concludit glo.ꝙ dum agitur ad rem ſingularem,eſt ipſa res ſingulariter ſpecificāda.allegat.l ſi in rem.ĵ. de rei ven. Tu allega.c. ij.extra,de libel.ob.c.ſignificantibus.extra de appel.l.i. §. ſi quis argentum,& §.ſic iſta.ĵ.depo.& l.in actione.ĵ. de fur. Et no.gl. in l.forma. ĵ. de cenſib. Iſta doctrina habet duas limitationes, prima niſi agatur ad rem ipſam ſingularem, vel eius æſtimationem ratione & occaſione illatæ violentiæ,quia tunc procedit libellus abſq; eo ꝙ res ſpecificetur.Iſta fuit doctrina Inno. in c.cum dilectus.extra,de or.cog.Hoc probatur in duobus iuribus.ſ.in l.ſi quando.C.vnde vi.& in c.vlti.extra, qđ met.cau. Fallit ſecundo,vbi intereſſe ſingulare peteretur, aut damnum acceſſorium Hæc eſt doctrina Inno.in d.c.cum dilectus, & ĩ c. certificati.extra,de ſepul.Ex hoc arguitur ad quæſtionem. ſ.nũquid libellus,in quo fructus acceſſorie petuntur certe,vel generaliter procedat?De hoc Inno.ponit in c.ij.extra,de libel.ob.& concludit ꝙ ſic.Idem etiam concludit hic Bar.una cum Cy.in l.cum ꝓpria.C.ſi quis alteri vel ſibi.Ang.idem in l.ſi in rẽ agat aliquis,& l.ex diuerſo.ĵ.de rei ven.& l.ſi filius.§. cum in fundũ. ĵ.de ver.ob.& in l.ſi homo,& in l.in ſumma.§.j.ĵ. de re iudi.& l.ait ꝑtor.§ ex quæſtione.ĵ.de his quæ in frau.cre Sed in verbo, caſus eſt in c.inter dilectos.extra.de fi. inſtru. qđ ipſi omittunt allegare.†Sed dubium eſt, nũquid ſicut tenet libellus incertus quo ad fructus,ita tenet ſñīa, puta ↄdemno ad rẽ & fructus ꝑceptos.c.inter dilectos.de do.& c. fi. de exceſ.ꝑla. cõcludunt ꝙ ſic.Legiſtę & maxime Ang.& Bal.in d.l.cũ ꝓpria. in locis ꝓdictis de hoc dubitant,tu uero dicas ſñīam incertam non valere, vt d.l.cum ꝓpria.in fi.clarior eſt. ſic in utum, vbi ſunt acceſſoria ad mutuandam pecuniam, ita fructus ſunt acceſſorij ad rem ex qua ſunt percepti.Sed ſñīa iudicis condemnatoria ad pecuniam mutuandam reddendam etiam vſuras nõ valet quo ad vſuras,vt d.l.in ſñīa,igitur ſimiliter nõ valebit quo ad fructus, licet contrarium videatur.Inſti.de offi.iudi.§.ſed ſi in rem Reſponde,ꝙ debet intelligi ibi ad fructus. ſ. ſpecifice eos deducẽ. nõ generaliter.Et ita ille tex.declarabitur per l. in ſumma.Sed communis practica eſt,ꝙ ſñīa ſit ualida quo ad fructus.Multa alia deciduntur ex iis,uidelicet. Decido ta'em rem mihi reſtituendam cum ſuis pertinentiis,an valeat. dic per Inno in c.cũ ad ſedem.de reſtitu. ſpo. Similiter peto mihi reſtitui domum cum ſingulis maſſaritiis.Bar.ponit ꝙ nõ valeat, dic per Inno. in c.cum ad ſedem.de reſti.ſpo.Similiter peto mihi reſtitui domum.Bar.ponit ꝙ non valeat in l.Marcellus. §. armamenta.ĵ. de rei ven.Similiter peto mihi reſtitui dictum caſtrum cum tali molẽdino & aliis,an valeat libellus quo ad alia, vt iudex poſſit condemnare.Inno.ponit in c.dilectus.extra,de capel.mo.& c.dilectus.extra, de offic. Archi. Similiter peto te condemnari ad aſſignandum quicquid habes in domo tua. Quæſtio eſt Specu.in titu.de lib concep.§.iuxta.verſ.quid ſi peto in his.An valeat iſte libellus,†Peto te condemnari ad omne id quod habes ex bonis Sempronij?Inno.in c.j.de lib. ob. & in c.certificari.extra,de ſepul.viol.in quantum glo.dicit quod in actione generali,prout eſt negotiorum geſtorum, ſufficit rem in genere exprimi quod procedat. Hoc Inno.plenius poſuit in c. cõquerente.extra,de offi.ordi. Vnum eſt aduertendum,quod Specu. ponit,quomodo debeat formari libellus vniuerſalis, & ponit in d.§.ſequitur,& d.c.cum inter.de actio.& petitio.Vlterius dicit gl.quod debet actus exprimi in libello,qui inferat condemnationem, vt puta peto centum,quæ mutuaui, nec ſufficit dicere quod rex eſt in Francia.Inno.idem concludit in c. ex parte abbatiſſæ.de priuileg.ſed quid ſi probet ſibi deberi,ſed nõ ex illa,quam expreſſit, an ſequetur condemnatio? Dic quod non. Habes tex.in l.habebat, de inſtito. & l. diuus.de re iudi. c.licet cām.extra eo.& ideo hodie ponitur in fi.non aſtringens ſe &c. Hoc limita,quod fallit in poſſeſſorio. Debeo enim obtinere,licet non probet cauſam deductam, ſi probat poſſeſſionem & ſpoliationem.Inno.in c querelam.extra, de elec.vbi uero ageretur petitorio,obtinet locum ſupradicta doctrina. Glo. concludit in libello fore cauſam exprimendam. Nunc magis ſpecifice quærit,an hoc ſit uerum. & dic ſufficere cauſam proximam,hoc eſt dominium,non remotam,puta emptionis,& ſimilium,rationibus in ea contentis.ſ.proxime vel remote.Breuiſſime ponit Cy.& Bal.in l.edita.C.de eden. Bar. in l.ſi mater. §.& an eadem,& §.accuſatores.ĵ.de excep.rei iud Cano.habẽt tex.duos in c.Abbate ſane.de re iud.in vj.& in c.fi.de lib.obla. Spec.in ti.de libel. concep. §. iuxta.ver. ſed nunquid ſit neceſſe cauſam exprimi.Gl.ponit in l.certi condi.ĵ.ſi cer. peta. Secũdo quærit gl. Nunquid ſit neceſſe in libello actionis expreſſio?Doctores ponunt hic,& in d.l.edita.Spe.latius in ti.de act. & peti. in §.vtrum actio.per totum. Hodie caſus eſt ꝙ non ſit neceſſaria,ſed ſufficiat narrare factum,ex quo reſultat actio. c. dilecti. extra,de iudi.Vlterius gl.eſt in una concluſione.ſ.ꝙ†vbi narratio eſt apta & congruẽs,actio uero exprimitur inepta, libellus dicatur ineptus, adeo ꝙ iudex poſſit reum abſoluere ab actoris petitione per tex.in l.j.ſ̄.ſi menſ.fal.mo.dix. Exemplum,dico ꝙ locaui tibi domum,& ꝙ pro pẽſione teneris ad x.quare propono actionem ex mutuo.Inn.eſt in opinione ↄ̄ria in c. examinata extra,de iudi.ꝙ licet exꝓſſio actionis ſit incongrua, factũ vero congrue narratum,ſeq poſſit ↄdemnatio. Opinioni Inn. adhęret Bar.hic,opi.gl.adhæret Spe.in ti.de act. & peti.in §.ſeq tur.in uer.quid ſi propoſuit.Prædicta vero ↄ̄tia redduntur dubia.Bar.ponit in l.ij.C.de formul.in l.per diuerſas.C.man.Plenius in l.& ſine.ad Treb.& l.certi condi.§.qm̄.ĵ.ſi cer.pe.& ibi ego poſt eum. Vlterius poſt eum concludit gl. †ꝙ plures actiones competentes non poteſt quis accumulare, ꝙ ſi accumulet & pars aduerſa non opponat, an procedat libellus, vide ꝑ Bar. plene in d.l.edita.vnum dico,ꝙ doctrina gl.fallit qñ quis dubitaret,quæ actio ex illis pluribus ſibi iure valido competeret,qa tunc oẽs ſimul deducere in uno libello poſſet proteſtatione facta,ꝙ ipſe intendit vna earũ eſſe contentus,vt l.j.§.qđ autem.ĵ. quorum leg.Cano.habent caſum ſm̄ Inn in c.conſtit.extra,de in ĩteg.reſti.Iuxta hæc q̄ro, pone ꝙ ex facto narrato deſcẽdunt plures actiones,& ſi actor intẽtet vnā, reus uenit ↄdemnandus in minus,ſi aliā venit ↄdẽnādus in plus.Mõ pone, ꝙ facto narrato non eligit actionẽ,vltimo proceditur in cā, nec ex proceſſu cauſæ cõſtat,cui velit adhærere,qũo faciet tunc iudex, an cõdemnabit reum inſpecta actione in minus.an inſpecta ea,quæ in plus?Certe debet condemnare ea inſpecta actione ex qua debet ſolui minus,ita fuit doctrina Inno.in c.cum dilectus,de ordi.cognit.Ad hoc in ti.de libe.con.§.iam nunc videndum.ver. ſed cum ex iis.Soleo allegare.ĵ.de pę.l.ſi præſes.

S V M M A R I V M.

1 *Inſtrumentum validum debet continere diem & conſulem, & plura alia.*

2 *Conſuetudo*

1 Consuetudo potest instrumenti solemnitatem excusare.
2 Facta causa, coram quo, ad quos effectus, & respectu quorum edenda
3 ...
4 Instrumenta communia quando sint edenda.
5 Instrumentum contra se in iudicio productum reprobare intendens duo debet facere.
6 Actore petente a reo instrumentum sibi edi principaliter ad suam petitionem fundandam an teneatur reus edere, & quid si ad iam fundatam.
7 Instrumentum in iudicio producens censetur in eo contenta approbare siue contra se siue pro se.
8 Editio instrumentorum iudicis officio petitur.
9 Edenda vere omnia, quae iudicialiter sunt prosequenda.
10 Sententia nulla, a qua appellatum est, an sit coram iudice appellationis edenda.
11 Instrumentum, vel contractum edere coactus an partem edendo satisfaciat, & quid de inuentario.
12 Instrumentum de quo in libello fit mentio, an sit ante lit. contesta. edendum.

§. Editiones. Editio instrumentorum facienda est sine die & consule, editio vero rationum econtrario, & non videtur edere, qui totum non edit. Et omnia ipsa edēda sunt, quibus apud iudicem vsurus quis est. Et aetas sexus, & rusticitas inducunt veniam, si non fit editio.

1 ... in fi. Gl. magna † in suo principio dicit, & diem & consulem necessaria apponēda in instr̄o, vt illud sit validum. Alia ... sunt ad solēnitatē instr̄i, de quo vide per gl. ord. in generali. C. de tab. lib. 10. & l. iurisgentium. §. quod fere. C. de ... est apud Can. in c. inter dilectos. extra, de fi. instru. ... deficit in locis praedictis, ſ. de loco. In hoc sunt duae gl. ... abbate sanc. in verbo censeretur. de reg. iur. lib. 6. Alia ... plene in l. de pupillo. §. qui nunciat. de no. oper. nunc. ... optimam. C. de contrah. stip. Spec. in tit. de instru. edi.

2 §. oportet. per totum. † Verum est, ꝙ consuetudo potest diminuere solemnitatem dicti instrumenti, vt est casus in d. c. cum dilectus de fi. instr. An autem scriptura priuata requirat appositionem ... vel consulis, habetis in l. cum tabernam. §. denique ... Bar. in l. ij. §. idem Labeo. ĵ. de aqua plu. arc. Secundo concludit gl. † ꝙ acta litis & causae edenda sunt coram iudice, ad quos autem effectus ostendi debeant, vidistis in gl. Circa quod, dic ꝙ quilibet, cuius interest, potest petere sibi edi. l. ij. C. eo. quae. l. loquitur generaliter. Et probatur per locum a speciali in l. fraudem. §. neque. ĵ. de iure fis. an autem debeant cū cum die & consule, vel sine. Inno. de probat. c. j. De hac ēt editione act. vide in l. ij. §. diuus. ĵ. de iure fis. Tertio cōcludit,

4 † ꝙ instrumenta communia edenda sunt ad petitionem eorum qui communia habent. l. qui sunt. C. famil. ercis. & l. procuratores. j. eo. Hoc intellige, quando sunt communia vtiliter, alias non sunt edenda. aperte Inno. in d. c. 1. de probat. puta instrumentum emptionis & vendit. Quarto concluditur, ꝙ vbi instrumentum intendit quis reprobare quo ad diem & consulem, quia tunc & dies & consul sunt edenda. Adde ꝙ idē con

5 dicit Inst. de inuti. stip. §. item verborum. Item adde, † ꝙ vbi quis instrumētum contra se in iudicio productum vult, vt falsum redarguere necesse habet facere duo, primum vt iuret ꝙ petat illud sibi edi, quia putat posse illud de falso redarguere. Secundo ꝙ se subscribat ad pœnam talionis. Haec habentur in l. fi. C. de fi. instru. Hic concludit dubitationem istam fuisse inter Io. Aud & Azo. an actor ad suam exceptionem &c. Latius ... ponit l. fin. C. eod. ti. Non obstat, ꝙ stante opin. referam

6 conclusionem communem, quae est talis, ſ. † ꝙ aliqn̄ actor petit a reo edi sibi instrumenta ad suam petitionem principaliter fundandam, & tunc reus edere non tenetur. l. qui accusare. & l. fi. C. eo. Fallit in duobus casibus s̄m gl. Primo in fisco. l. in eo. secundo in argentario. j. eod. l. argentarius. fallit etiam in aliis quatuor, vel quinq; , quę ponam in d. l. ij. Aliqn̄ petit ab actore instrumenta edi ad suam fundandam exceptionem, & tūc actor tenetur ad illam edēdam. l. fi. C. eo. Tertius casus est, qn̄ actor petit a reo edi instrumenta ad suam intentionem iam fundatam coadiuuandam, & tunc reus tenetur edere. ĵ. de act. emp. l. creditor. & l. Titius. Puta, peto mihi tradi domum venditam, cuius confinia sunt talia, probo venditionem, sed confinia non sunt, tu edas tuum instrumentum in quo sunt. Aliquando vero actor petit a reo edi instrumenta ad probādum suam replicationem, & tunc reus tenetur ad editionem. tex. est secundum verum intellectum. in l. pen. §. fi. ĵ. ad leg. Falcid. Exemplum, si actor petat decem, reus opponat pactum de nō

7 petendo, actor replicat de pacto de petendo postea facto. † Vlterius dicitur in gl. ꝙ si instrumentū aliquod produco, in quo aliquid scriptum est in damnum & praeiudicium mei in iis, quae contra me sunt, facit. authen. similiter. de testam. auth. si index. C. de epi. & cler. ad qđ induci possunt quaedam, primo id qđ dicimus, ꝙ cōposita in libello pro me, faciunt ꝯ me. l. cū ... C. de lib. cau. in l. ne satisdatio. ĵ. rē ra. ha. licet videatur dicere in l. si familiae. la piccola. ĵ. fami. erci. Et ad illorū intellectum videatur. l. ex hac scriptura. in fi. ĵ. de dona. & Bal. in l. ex tot. C. de iur. & fac. ig. & l. Titia. la. j. de leg. ij. Itē induci pōt qđ no. Bar. in l. certū. §. si quis absente. ĵ. de ꝯfes. & in l. j. C. de iis q̄ pę. no. In quibus locis patet, ꝙ posita p reum conuentum in exceptio. fidem ēt faciunt in sui p̄iudiciū. Tertio induci pōt, ꝙ no. Inn. in c. cum olim. extra, de censi. & in c. cū venerabilis. extra, de exce. vbi dicit, ꝙ eoipso, ꝙ in iudicio produco vnū istr̄m videor fateri ea q̄ in eo scripta sunt, ēt si quae sunt ꝯ me, similiter videor fateri. De hoc vide Bar. in l. j. de his quib. vt indig. & Bal. in l. alia. C. e. Sed dubiū est, procuratores dicunt. Produco instr̄m istud quatenus facit pro me, sed si ibi eēnt aliqua ꝯtra me, exinde protestor, ꝙ nolo illis vti. Nunquid illa protestatio releuet? Debes facere duo mēbra, primū ꝙ aliqn̄ puta pro teste produco scripturā quandā pro me factam, seu quoddā instr̄m factū a tabellione ad mei solius protestationem, vt est in str̄m protestationis, & tali casu instr̄m seu scripturae illae cum ipsa protestatione productae fidē facient ꝯ me, non obstante protestatione pro me facta. Ita est decis. Rot. ī ordine. 672. Bal. idem tenuit in l. vnica. C. vt quae des. aduoc. par. Ipse ponit ibi rōnes. aliqn̄ vero cū protestatione produco instr̄a facta p aliū puta per aduersarium, & tali casu an protestatio releuet, habetis in l. Publia. §. si ĵ. depo. iuncta gl. Nam si lecta epistola tacui, tunc non obstāte protestatione idem faciet pro me, & ꝯ me. l. si filius. ad Macedonia. & in cle. i. de procurato. Bar. in l. quo. n. in prin. ĵ. rem ra. hab. Sin aūt dixit ego eam accepto, quatenus pro se faciat, tunc ista protestatio cum alia coniuncta protestatione facta in iudicio an faciat fidem ꝯ me, tunc dic, vt p Bar. in l. Aurelius. §. idē. ꝙ sic. de lib. lega. & Bal. in l. vnica. C. de do.

8 ante nup. & solet notari in l. si quidem. C. de excep. † Vlterius dicit gl. ꝙ istr̄a edi iudicis officio petitur, de hoc habes primo gl. in l quidā in prin. ĵ. eo. Aliam in l. j. §. officio. ĵ. de tut. & ra. di stra. Bar. plene. C. eo. l. j. Vlterius gl. concludit nomina testiū & tabellionis in instr̄o descriptorum edenda esse. Iuxta hoc q̄ro, an sint edenda nomina testium productorum in iudicio. Spec. in ti. de testibus §. qualiter. & §. post hoc. Bal. in l. vlti. C. eo. habemus tres casus, qui hanc q̄stionem decidunt, vnum in l. non ex omnibus. ĵ. de arbit. Alius est in c. qualiter & qn̄. el grande, in §. debet. extra, de accusa. & c praesentium. §. testes. de testi. li. vj. Ex dictis iuribus haec conclusio est, quod antequam deponant, non debent edi, timore subornationis. No. casum vltimę gl. quae concludit in fi. aliam esse solennitatem instr̄i, & aliam contractus, pro hoc vide Bar. in l. si librarius. ĵ. de regulis iuris. & in l. si quis legatum. ĵ. de falsis. vbi hoc declarat dicens, ꝙ instr̄m est scriptura publica a publica persona confecta, in qua intentio contrahentium reperitur descripta, cōtractus vero est partium conuentio. Solennitas instrumenti est illa, quae pertinet ad tabellionem, & quae ideo fit in ipsa scriptura, vt per eā reddatur solennis, vt indictio, ann⁹ domini. locus & dies, & nomē tabellionis, quę omnia ex suo officio facere debent. Solennitates vero contractus sunt illae, quae pertinent ad partes, videli-

9 cet, vt sint habiles ad contrahendum. Capio. §. edenda. † Dicitur hic quod edenda sunt omnia, quibus quis vsurus est. Fallit nisi sint ea, quibus quis est vsurus, ad hoc solum, vt iudicem instruat. Innocen. in c. per tuas. extra, de testi. Exemplum, si dētur interrogatoria iudici super examinatione testium, & per hoc fuit decisa Bono. quaestio, quam dederat pars iudici, altera pars petiit copiam, iudex noluit dare, an cogatur. Ego allegaui no. per Innocen. videlicet quod nunquam ea, quae dantur ad iudicem instruendum, iudex inuitus non cogitur edere.

10 Vlterius aduertendum circa vnum, quod dicit hic Bar. † Obtinuisti vnam sententiam contra me, appello vel dico nullam, & peto te per iudicem compelli ad illam sententiam producendam coram iudice nullitatis, tu non potes edere, vel dicis te non habere, quid faciet iudex. Barto. hic & in l. ij. C. eodem refert dictum singulare Innoc. in c. G. perpetuus. de fi. instru. quod iudex appellationis debet pronunciare, illam sententiā omnibus viribus carere, & sic ꝙ nunquam ad lucem perueniat. ĵ. de interroga. ac. l. fi. & l. vlti. C. de fi. instru. Bald. istud sequitur in l. hi qui ad ciuilia. C. de appella. & in l. ij. C. vt li. pen. Lap. sequitur in allegationibus suis. Fede. de Se. in hoc dubitat in consi. cxcvij. & Arch. in c. Romana. de appella. lib. vj. Communis practica sequitur dictum Inno. Ego plene dixi in d. l. 2.

11 C. de eden. Vlterius in §. edere. vides, † ꝙ non dicitur instrumētum vel contractum edere, qui totum non edit. hinc sumpta occasione quaerunt Doctores, Cum peto edi mihi instrumentum, seu priuilegium & debet totū edere, an sufficiat iā ostēdi vnam particulam. Casus est in c. accepimus, & c. contingit. de fi. instru. Deciditur ēt per l. vlt. C. de pci. imp. offc. Veritas est, ꝙ aut ad satisfaciendum mihi sufficit vna particula, & tunc illa est edēda, sin aūt editio particulae nō satisfaciat, puta quia vult reprobare totum instr̄m, & tunc totū est sibi edendum. Similis quaestio est, an sufficiat producere particulam legis vel statuti ad corroborandum intentionem suam, an debeat produci integra. Bar. ponit in proę. Digest. noui. Bald. in l. inciuile. ſ. de legi. do. Anto. in d. c. j. de proba. Similis quaestio fuit in inuentario. Bar. ponit in l. tutor qui repertorium. ĵ. de admi. tut. & in

& in l.fi.C.de al.pu.præst.& in l.ij.C.qñ & qui.quar.pars.in li. x.communis conclusio est vera, ꝙ aut inuentarium petitur a tutore edi ad hoc, vt res possit administrari. Nam ante non potest. vt l. tutores.s. de adminisſt.tut.& l.vlt.C. arbi.tut.an tunc debet edere totum.dic ꝙ non,quia non interest pupilli, vt suũ patrimonium pandatur, vt d.l.ij.finautem petatur edi,quia deficit in aliquibus ad hoc vt edatur scriptura,& tunc totum debet edi,quia alias nõ satisfit.Gl.in §.edenda. primo concludit, ꝙ post publicatas attestationes instrumenta produci possunt, hanc eandem conclusionem gl.fecit in l.officium. ĵ. de rei vẽ. Item vsquequo est conclusum in causa.c.si dies. extra de testi. c.cum dilectus de fi.instr Secundo concludit, ꝙ post dicta testium examinatorum publicata,noui testes produci non possunt.Allegat §.quia.in Auth.de testib. & est tex.in auth.& qui semel.C.de pb.c.fraternitatis.de testi.cle.de teste. eo.tit. Et est ratio, quia testes possunt facilius subornari ad dicendum falsum,& ipse tabellio,qui in instrumento habet testes apponere, eorum timore non sic faciliter inducitur ad falsificandum. Tertio concludit, ꝙ editio instrorum est facienda post ipsam litis contestationem,& hoc est regulare.Idem conclusit Spec. in tit.de instr.edi.§.nunc dicamus.in prin Sed dubium est,po-

12 ne,† ꝙ quis in libello faciat mentionem vnius instrumenti,nũ quid illud ad petitionem litigatoris ante litem contestatã debeat edere Regula huius gl.videtur concludere ꝙ non,nihilominus Bar.aliter cõcludit in l.si legatum.ĵ.proxi.& in l.si post ꝗ §.dies.ĵ.vt leg no.ca.Aliter etiam Spec.in tit. de instr. edi. §. nunc dicamus.ver.quid si quis aliter etiam Fed.de Se.in conſ. clv.aliter Do.de Ro.in deci 436 & Inn.in c.j.extra,de prob.Tu tamen in hoc debes dicere,ꝙ aut ego in libellando facio mẽtionem vnius instrumenti , quod quidem apud aduersarium est,vel debet esse,tali casu illius ostensionem facere nõ debeo, vt ĵ.eo.l.si quis argentum. §. prohibet. Sinautem verisimiliter non sit penes ipsum cõuentum,tali casu, aut actor ipse potest parti aduersæ faciliter edere, puta quia penes se habet , & dẽt fieri ante litis contestationem.s.eo.l.j.in princ. Sinautem ipse actor non ita celeriter habet facultatem ostendẽdi, puta quia tabellio est in longinquis partibus,& tunc non debet cogi edere ante li.cõte.sed postea editio fiet. Ex hoc deciditur qõ ista, Ego abs te tanꝗ prælatus, puta abbas,vel eps sum conuentus, ignorans me esse abbatem,vel epm,& dicis non intendo tecũ agere,nisi ostẽdas literas epatus,vel abbatiæ, an teneatur ostẽdere ante lit.conte.Spe.in tit.de actore. §.sed pone quidam dicens.& cõclusio vera est,ꝙ in primis spectatur status personę, vt l.quæramus.ĵ.de test.& l.necne.de pet.hær.cum si.Ex ijs deciditur quæstio alia,Ego ago ꝯ aliquem tanꝗ procuratorẽ Titij ante lit. conte. iste conuentus petit sibi instrm ꝓcurationis edi.Videtur ex supradictis,ꝙdebeat edere l.Pompon.§.ratihabitio.ĵ.de proc.ad idem quod no.gl.in c.j.de elec.li.vj.Io.An. in addi.Spe.in tit.de instr.edi.§.nunc dicamus. ver.sed quid ecce &c. Item quæro, aliquis agit de iure sibi concesso, debitor dicit non esse verum ,& si actor præsens verum affirmet, petit sibi edi instrumentum cessionis,an debeat fieri editio ante li. contest.an vero post.Ex prædictis apparet,ꝙ ante.Sed Spec.aliter dixit in tit.de ac.§.j.ver.sed nunquid agens ex iure concesso.& in d.ti.de instru.edi. §. nunc dicamus. ver.sed quid ecce. Gl.edere. No.ꝙ quis etiam ignorans se teneri ex stipulatione sub pœna,incidit in pœnam contractus. Verũtamen est,ꝙ ad uersus pœnæ obligationem,in quam incidit,de æquitate restituitur.l.cum filius. §. in hac.ĵ de ver.obli.l.ij.in gl.fi.C.de iure emph.no.Dy.in c.si quis in ius voca.de reg.iur.lib.vj.

S V M M A R I V M.

1 *Edi non debet aduersario id , quod penes se verisimiliter habere præsumitur quis .*
2 *Editione instrumenti petita sufficit edi copiam.*
3 *Editio non cogitur fieri impertinentium .*
4 *Casus plures , quibus ad fundandam intentionem agentis a reo facienda sit editio.*

LEX II. & III.

SI legatum. Non tenetur quis aduersario edere instrumentum , quod penes se verisimiliter debet habere , & fisco vel agenti pro eo edenda sunt instrumenta ad fundandam intentionem. h.d. cum lege seq.secũdum pleniorem intellectum. No.in hac l.si legatum .

1 † me habente verisimiliter illud instrumentum , cuius mentionem facio,illud idem ego non edo.ad idem.ĵ.eod. l.si quis vxore.§.prohibet. No.secundo secundum alium intellectum,

2 ꝙ † petita instrumenti editione sufficit edi copiã, nec est edendum originale,illud enim remanere debet penes partem . Similiter & cum petitur editio actorum iudicialium sufficit edi copiam,cum originalia remanere debeant penes notarium, vel iudicem causæ,vt est casus extra,de prob.c.quoniam con-

3 tra.& c.fi.No.in l.ne quisquam. † peti non posse editionem instrumentorum ad præsentem causam non pertinentium. No. secundo ex ea.secundum vnum intellectum , quod fauore fisci est introductum , vt ad intentionem suam fundãdam pars aduersa instrumenta sua cogatur edere. Ad idem quod plene no.in l.ij.§.diuus.ĵ.de iure fisci,licet regulariter contra,vt vidistis in §.editiones.& est tex.in l.qui accusare.C.eod. No.tertio secundum alium intellectum,quod ad fundandam replicationem reus actori instrumenta cogitur edere,quod dic,vt plene no.in d.§.editiones.& in d.l.qui accusare.C.eo.Dixi in §.editiones.& in d.l.qui accusare. C.eod. dixi in §. editiones.ꝙ in l. ne

4 quisquam,dicturus eram .† Casus, videlicet, in quibus ad fundandam intentionem agentis a reo facienda sit editio . Pone igitur primum,videlicet in fisco,vt hic. Secundus casus in vsurario,vt in cle.ĵ.de vsur. Tertius casus est in quolibet artifice, qui componere solet librum rationum in exercitio suæ artis Quartus casus est secundum Iac.But.quem Bar. insequitur,licet Bal.teneat contrarium.& no.bene in l.j. C.eo. & ibi plene dixi in argentario & nummulario,in l.argentarius.& l.quidã. §.nummularios, & l.prætor ait.in prin.ĵ.eo. Quintus casus est in dote,vt hæredes viri teneantur videre instrumentum dotis. Istud fuit dictum Ant.in c.j.extra de proba.Vltimus casus est, vbi agitur de matrimoniali causa,in illa enim maritus vxori, & vxor marito coguntur instrumenta edere. Io. And. in addi. Spec.in tit.de instr.edi.§.videndum restat. in addi.quæ incip. Satis magna est hæc causa.puta,si vxor dicat, peto me a tali separari,quia habet aliam vxorem,& ideo peto mihi edi instrumentum dotis alterius vxoris . ad hoc facit , quia multa sunt specialia fauore matrimonij,quæ no.gl.in c.j. extra,vt li. non conte.Non est ergo absurdum, vt hoc etiam sit speciale inter illos. preterea si fauore animę est introductum , vt vsurarius edat instrumentum ad fundandam intentionem . in cle.j.de vsur.ita fauore animæ debet hoc esse in causa matrimoniali. Nota vnum ex gl.in l.si legatum. videlicet ꝙ vbi dubitatur de substantia instrumenti , semper recurritur ad matricem scripturam,quæ appellatur particulum,originale, authenticum, matrix scriptura,inter quæ nulla est differentia.& ad hoc allegatur casus in l. pro ea.in Authen.de tabel.§. illud.secundum vnam lecturam.bene facit c.j.& c.cum tabellio.cum ibi nota. extra,de fide instrumen.

S V M M A R I V M.

1 *Argentarius ed re tenetur die & consule adiectis .*
2 *Dictio,quodammodo,quid importet .*
3 *Argentariatus officium an sit publicum .*
4 *Dolus excusat quem a debito editionis.*
5 *Editio multa & diuersa præsupponit consideranda.*
6 *Edere coacto,an iuramento dato se non posse , credatur .*
7 *Argentarius argentariam non exercens an nihilominus edere teneatur rationem,& quid de vsurario respectu preteritorum.*

LEX IIII. V. & VI.

PRætor ait. Argentarij omnes edere teneantur,& coguntur adiecto die & cõsule illis , ad quorum vtilitatem confecta sunt & mandatum , & filiusfamilias argentariam exercẽs & etiam pater si eo sciente & approbante filius exerceat ad similem editionem teneantur . Item seruus & etiam dominus per seruum, si ipso volente argentaria exerceatur ad similem teneutur editionem,& non solum,qui nunc est argentarius,sed qui esse desiit ad rationum editionem cogitur,& ibi compellitur,vbi argẽtariam exercuit,licet alibi alias transtulerit. hoc

1 dicit.No.l.cum principio sequen.No primo † ex principio,argentarium ad edendum rationes obligatum die & consule adiectis. Ad idem ĵ.eo.l.quædam.§.nummularios.& l.argentarius.in princip.s. eod.l.j.§.rationes . Nota secundo in versicu.

2 †quodammodo, hanc dictionem importare proprietatem.ĵ.

3 re.amo.l.j.in fi.ĵ.de libe.& posthu.l.in suis.†No.tertio in versi. sed & si seruus.seruum esse argentarium, & sic patet argentarium non esse officium publicum,vt ĵ.de reg.iur.l.quod actũ.

4 No.quarto in ver.sed & si.† ꝙ is,a quo petitur editio,edere nõ tenetur,si dicat se edi quod petitur , absque dolo non habere. No.ex eo.quinto , quod non habere instrumentum,vel rationes ad finẽ excludendi petentem rationem vel editionem ꝓbatur per iuramentum. No. sexto in versi.is etiam.quod desinens esse argentarius tenetur ad edendas rationes rõne artis conscriptas , tanquam si argentariam exerceret.No. septimo in ver.quod si.ibi, alibi autem, quem non compellendum ad editionem rationum , vbi argentariam exercet,etiam si alibi illas dolo transtulerit, nisi editionem petens iudicis vel principis postulato suffragio sumptus ad translationem necessarios

5 offerat.No.in l.spatium.† quod considerata locorum distãtia spatium ad proferendas rationes edere debenti conceditur. Idem.ĵ.quemadmo.testa.ape.l.2.circa fi.vbi hoc melius declarabitur. No.in l.si quis ex argentarijs. in electione cedere debẽtis fore ad locum vicinum , vbi rationes sunt editio.postulantem ducere,aut rationes, quæ edi petuntur in scriptis postulãri tradere. Circa tex.in princip. Iste tex.in ver.æquum fuit, inducitur ad quæstionem,Puta ecclesia vel priuatus dedit mihi fundum,

...dum, vel emphyteusim, vel in feudum, cum hoc quod ...et anno debeam soluere certum quid nomine canonis modo ecclesia ipsa vel priuatus non bene habentes in memoria. quid ego dare debeam nomine canonis, conueniunt ... iudicio, & volunt me compellere, vt edam instrumentum emphyteusis, seu feudi, an compellere possint? Iste textus docet quod æquum est, vt instrumentum edatur, cum ... causa sit factum. Ego remitto vos ad Specu. in titu. de emphy. §. nunc aliqua. ver. 141. quæritur, Bar. tetigit vnum versum in l. j. C. quib. ad con. pr. e. ac. non licet. lib. 11. Bal. aliquid ... plenius in l. ij. C. quomodo & quando iudex. Legistæ tenent vnam glos. pro singulari in l. ij. in verbo, rara fides. C. quando & quibus quarta pars deb. lib. 10. tenentem emphyteutam, vel feudatarium compelli edere. Tetigit etiam Bal. in ... instrumenta. C. de fideicom miss. Huic adijcitur alia quæstio ..., soluit mihi quis censum pro quadam re, quam dicit ... a me in emphyteusim data, vel quis pro quodam castro, quod dicit sibi a me, vel prædecessoribus meis datum in feudum. Soluit vasallagium, modo ego ignorans, quæ res sit ista, ... qua mihi soluitur, an mihi liceat eum compellere ad edendum. Spec. mouet in d. tit. de emphyt. §. nunc aliqua. versic. 6. Ego do glos. singularem, quæ declarat, ꝙ teneatur edere, scilicet ... capit. imperialem. in verbo, requisitus. de prohib. feu. ... per Federic. in vsibus feudo. Tertio quæro, vult quis me compellere ad edendum titulum iustum, quem habeo in beneficio. His diebus fuit hæc quæstio de facto decisa per gl. ma... scilicet in cap. j. de reg. iur. lib. 6. decidens quod non. Innocentiam tenet in cap. ex insinuatione. extra, de procura. & ... per generalitatem. l. cogi. C. de peti. hæredita. Bene ... est verum, quod ad petitionem ordinarii clericus sibi ... cogitur sibi docere de titulo suo, casus est in l. ordina 6 ... offic. ordin. li. 6. Notaui supra quod sufficit postulato iurare ad fidem se non habere instrumentum. Hinc quæritur, ... quidam Senatori pro vsuris centum, repeto illa reo, & quod ... verum, quod solui, peto vsurarium cogi ad edendum librum rationum suarum, fenerator dicit se non habere, & iurat, nunquid sit sufficiens probatio? Iste textus facit quod sic, contrarium est verum in fœneratore, per glos. ordin. quam vide in l. cum de in rem verso. de vsuris. Nec obstat ista litera, quia non loquitur in edente rationes, quas quidem rationes conscripserat, sed loquitur quando continebatur tertius, in casu nostro continebatur fenerator. Quid autem in hærede fœneratoris, an sufficiat allegare se non habere, de hoc remitto vos ad ... in c. vasallus. si de feu. fuerit contro. inter do. & agn. in vsibus feudo. qui ad decisionem allegat. l. alio. C. de in lit. iurā. Vlterius inducitur ad quæstionem, producitur quoddam instrumentum in iudicio postquam est registratum restituitur parti, ego peto illud idem de falso reprobare, tu dicis te nō habere, quia perdideras, & vis iurare, an sit sufficiens probatio. ... est quod sic in l. vlt. C. de fide instrumen. Canonistæ habent gl. in cap. cum olim essemus apud Perusium constituti. extra, de priuileg. Item facit, petit quidam sibi edi instrumentum, quod verisimiliter debet habere, dicens se perdidisse, & quod ... verum offert se iurare, an sit sufficiens probatio. Casum habetis in clem. si quis ex ar. cap. fin. Capio versic. etiam 7 is qui desijt. † Dicitur hic quod non solum argentarius actu exercens argentariam, sed is, qui desijt illam exercere, tenetur edere. Hinc sumpta occasione Barto. quærit, nunquid qui fuit vsurarius olim, nunc vero non est, cogatur edere librum suarum vsurarum, vel rationum, nunquid iura edita contra fœneratores contra illos, qui desierunt esse fœneratores, iste odiosa ... vendicent sibi locum. Bart. posuit hic, & in l. quid sit fugitiuus. infra de ædil. edicto. & in l. palam. §. non solum. j. de ri. nup. In omnibus his locis per dicta iura dicit sibi prima fronte videri, quod iura contra fœneratorem habeant locum etiā contra eos, qui desierunt esse fœneratores. Bald. tamen in rub. de vsur. decidit contrarium, & allegat ad hoc tex. in cap. cum tu. in verbo, donec. extra, de vsur. Ego allego tex. in l. imperialis. in ij. colum. C. de nup. vbi tex. dicit, quod ea, quæ desijt esse meretrix, non debet amplius hoc nomine nuncupari. Hoc maxime intellige verum, si iste talis per triennium fœnus desierit exercere. Per tex. vero, qui dicit satis ad purgandos malos mores præteritos sufficit triennalis temporis bonæ vitæ testimonium. in Authen. de mona. §. si vero is. ad fi. Vlterius vides hic, quod qui desijt esse certi artificij artifex, nihilominus respectu præteritorum conuenitur, vt artifex. Quæro sub quo iudice debet conueniri is, qui artifex esse desijt? Dico, quod aut quæritur respectu alicuius negocii occasione suæ artis, & tali casu debet conueniri coram iudice talis artis, casus est notabilis in l. ij. C. vbi de rat. agi opor. Aut conuenitur occasione alterius negocij extra artificium, puta occasione alicuius hæreditatis sibi obuentę, & debet conueniri coram iudice generali illius loci, non sub consule artis. l. fin. C. de vete. lib. 12. nisi antequam desijsset esse artifex ea fuisset inchoata coram iudice artificum. l. si quis postea. infra de iudic. l. cum quædam puella. supra de iurisdictio. omnium iudicum. Et tex. extra, de foro competen. cap. proposuisti. Sed pone, ego artifex plurium artium, coram quo iudice artis debeo conueniri? Bald. mouet in l. secunda. C. de constituta pecunia. Tu debes dicere, quòd possum conueniri sub iudice illius artis, cuius occasione conuenior. Textus est notabilis in l. procuratoris. §. si plures. infra, de tribu. Item quæro, artifex non conuenitur respectu exercitij artis, sed alia occasione, an debeat conueniri coram iudice artis suæ. vel pone sindici sunt deputati ad syndicatum, potestas conuenitur respectu officij, an sit iudex idoneus syndicus? Dic, quòd non, de primo habes textum iuncta glos. in l. vltima. C. de iurisdictio. omnium iudicum. De syndico est dictum Gulielmi in l. nulli. C. quorum appell. non re. Alleg. l. tertiam. §. eodem modo. infra nau. caupo. stabu.

De receptis arbitris &c. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Arbitrium boni viri qui dicantur habere.*
2 *Compromissum in tres arbitros, & quod omnes vel vnus iudicare possit, qualiter intelligendum, & quid si compromissum sit in arbitrum, prout fuerit arbitratus.*
3 *Compromissum secundum æquitatem arbitrandi qualiter sit intelligendum.*
4 *Bona fide præscripta an possint salua conscientia retineri.*
5 *Compromissum, quod secundum rigorem iuris arbitretur, an sit admittendum.*
6 *Compromissum, quod secundum conscientiam possit arbitrari, an sit validum.*
7 *Compromissum, quod arbitretur secundum iustitiam, qualiter sit intelligendum.*
8 *Compromissum, de stando arbitrio talis, importat arbitrium boni viri.*
9 *Compromissum de stando videre suo, quid operetur.*
10 *Compromissum cum clausula, quod habeat plenariam potestatem, qualiter considerandum.*
11 *Compromissum cum his verbis, iudicio talis, an arbitrium boni viri importet.*
12 *Compromissum quod dicat, prout sibi placebit, an importet arbitrium boni viri.*
13 *Petitio per hæc verba, quicquid tibi placuerit, pro non petitione habetur, similiter & responsio.*
14 *Sententia arbitri, cui compromissa est libera voluntas, non potest refricari, nisi dolus interueniat.*
15 *Laudum, an vltima die compromissi fieri possit absque citatione.*
16 *Compromissum de simpliciter, & de plano procedendum, an omnino excludat processum iuris ordinem seruando.*
17 *Compromissum, quod alte & basse possit arbitrari, qualiter intelligendum.*
18 *Compromissum, quod per simplicem querelam procedatur, an sit validum, & quid si facta fide.*
19 *Compromissum quod procedatur habitis legitimis probationibus.*
20 *Compromissum, quod arbitretur secundum ius, de quo iure intelligendum sit, an de municipali, an de communi.*
21 *Renuncians omni beneficio iuris, intelligitur tam iuri communi, quàm municipali renunciare.*
22 *Testibus duobus deponentibus de vi, vel metu, potius creditur, quàm centum deponentibus de mera voluntate, in materia renunciationis.*
23 *Compromissum de iure, & de bona consuetudine.*
24 *Compromissum per hæc verba. partes se submittent arbitri misericordiæ.*
25 *Compromissum, quod procedetur iuris ordine non seruato, an procedat parte non citata, vel sine testibus, vel die feriata, & an eo casu testes inhabiles admittantur. & num. 29*
26 *Pubes, an possit testificari de his, quæ fecit in pupillari ætate.*
27 *Iudex tenetur ex officio suo testem inhabilem repellere.*
28 *Iudicis arbitrio relinquitur, quis testis sit inhabilis, vel iniquus.*
30 *Testes de causa scientiæ deponentes præferuntur deponentibus sine causa.*
31 *Testes tabelliones præferuntur non tabellionibus.*
32 *Testes masculi præferuntur mulieribus.*
33 *Testes verisimilius deponentes præferuntur alijs simpliciter deponentibus, et quando dicantur verisimilius deponere.*
34 *Testes duo affirmantes præferuntur mille negantibus.*
35 *Compromisso facto de procedendo nulla iuris solemnitate seruata, an fides dabitur instrumento simplici personæ priuatæ, et an attestationes inualidæ validari possint, & an post didicita testificata testes recipientur.*
36 *Testes quatuor casibus admittuntur, etiam post didicita testificata.*
37 *Stante statuto, quod omnes pœnę in iudicantis dispositione remaneant, an arbitrio proprio eas poterit vel augere, vel minuere.*
38 *Statutum, quod iudex possit de facto procedere, qualiter sit intelligendum.*
39 *Officiarius secundus an de inchoatis tempore primi plene cognoscet.*
40 *Compromissum, quod sententia feratur secundum consilium sapientis, an sit tenendum.*
41 *Dispositio legis, quod maior. ff. ad municipa. quinque casibus limitanda.*
42 *Compromissum de procedendo iuris solemnitatibus omissis an excludat quamcunque exceptionem, seu defensionem.*

Vt hæc Rubrica reddatur vtilis, bonum est in ea inserere clausulas, quę ponuntur in fine compromissorum secundum ordinem, consuetudinem, & earum virtutes. 1 Primo quæro, † an ille, qui habet liberum arbitrium, dicatur habere arbitrium boni viri, de quo vide per Bar. in l. alio. ff. de alimẽ. & ciba. lega. Et scias quod ille, qui habet plus dandi potestatem, dicitur hẽre arbitrium boni viri, tex. est ſm Bart. in l. 2 cum filius. §. pater cum filia. ff. de leg. ij. † Sed quid si compromittitur in tres arbitros, ꝙ oẽs possunt iudicare, vel vnus ex eis, quæ sit virtus istius clausulæ, vide Bart. in l. hæredes mei. §. pcto. ff. ad Treb. Sed quid si compromittitur in arbitrum, prout fuerit arbitratus? dic, quod importat arbitrium boni viri. l. fideicommissa. §. quanquam. ff. de lega. iii. Nam licet si compromissum sit in arbitrum, ipse posset præferre iniquum æquo. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbit. hoc est verum, nisi in cõpromisso diceretur, quod compromittitur in arbitrum, prout arbitratus fuerit, quia tunc non habet liberum arbitrium, quod 3 tene menti. † Quid autem si compromissum est, ꝙ ſm æquitatem possit arbitrari, quid importent hæc veba? & tunc dicit ei, ꝙ poterit arbitrari reiecta qualibet exceptione præscriptionis ſm Ang. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. hoc antẽ fuit originale d. Bal. in l. j. C. de præscr. xxx. anno. Et ambo se fundãt tali ratione, quia cum præscriptio sit iniquissimum iuris subsidium. in Auth. vt ecclesia Romana. §. habeat itaque. Cõpromissum autem sit factum ſm ęquitatem, ergo &c. Ipsi tamen non viderunt Bar. in Extrauaganti, ad reprimendam, in verbo, videbatur. quæ contrarium decidit in l. bona fides. ff. deposiii. Et videtur verissima, per D. Inno. in c. cura. in fi. de iure patro. Io. An. in regula, possessor. de reg. iur. In mercu. & refert Bal. in 4 authen. C. de vsur. † Dicuntur enim præscripta bona fide posse retineri, salua conscientia, conscientia autẽ in bona fide consistit, ergo &c. Secundo per dictum Bal. referentis Petr. de Bellap. disputasse in l. cum quis. C. de iuris & facti ignor. Præscripta sicut in foro seculari possunt retineri, ita in foro poli. Forus autem poli non sequitur, nisi æquitatem, ergo sequitur cõtrarium. Tertio vero per ea, quæ no. Canonistæ in c. nouit. extra, de iud. & Bar. in Extrauagã. ad reprimendam, in verbo denunciatione. & Bal. in d. auth. ad hæc. & in c. ij. §. si quis. xxx. si de feu. sue. contro. inter dom. & vasal. in quadam disputatione, quæ incipit, statuto cauetur, ꝙ fœnerator, dum dicunt, ꝙ bona fide præscripsit, tanquam per præscriptionem sublatus esset tam ciuilis, ꝙ̃ naturalis effectus, ſm no. Bar. in l. fin. ff. rem ra. ha. & in l. obligationum fere. §. placet. ff. de act. & obl. & per eundem in gl. in l. at qui natura. §. cum me absente. ff. de neg. gest. Nec potest fieri denunciatio, ipsa autem denunciatio nõ est, nisi in æquitate fundata, vt d. c. nouit. Quarto quia præscriptioni inductæ in odium negligentis, per ipsos contrahentes non potest renunciari, ergo nec tacite per illud verbum, æquitate, ar. l. cum quid. ff. si cer. per. cum similibus. Ex quibus omnibus videtur verior opinio Bart. Possent tamen prædictæ opiniones reduci ad concordiam, videlicet quod aut est tale, quod bona fide præscriptum est, & habeat locum opinio Bart. aut mala, & tunc Bal. & Ang. ar. no. per Bal. l. id quod pauperibus. C. de epi. & cle. & in l. quibus diebus. §. dñs. ff. de cond. & dem. & per Bar. in l. legum. ff. de liber. leg. & ꝙ no. Bart. in l. is cui. §. Flauius Hermes. ff. de sol. dum quærunt, an testator mandans solui debita, intelligat de præscriptis? Et communiter volunt, ꝙ aut bona fide sunt præscripta, aut mala, si bona non comprahenduntur, secus si mala, & hoc non propter alia, nisi, ꝙ quæ bona fide præscripta sunt, possunt salua conscientia retineri in foro poli. Si ergo ita est in testatore, q in articulo mortis præsumitur de anima cogitare. l. sancimus. C. ad l. Iul. repetun. ergo multo magis in viuis compromittentibus, qui non præsumuntur de morte cogitare, & ita videtur de iure dicendum. Secunda autem virtus huius clausulę, est, ꝙ poterit arbitrari non obstante aliqua exceptione pacti nudi, & ita tenet Bal. in l. Quintus. ff. man. secundum, ꝙ etiam refert Bal. in l. si pro ea. C. eo. pro quo etiam facit, æquum est pacta seruari, licet non sint stipulatione vallata. l. j. ff. de const. pecu. & l. j. ff. de pac. hinc est, ꝙ ius canonicum ex nudo pacto actionem nasci permittit, quasi æquũ. c. j. de pact. ꝙ limitatur notabiliter per 5 Bal. in l. petens. in fi. C. de pac. in repetitione. † Secundo pone, ꝙ dictum sit, ꝙ arbitrari possit secundum rigorem, & debeat. dic ꝙ tali casu admittitur exceptio purgationis moræ secundum Ang. in l. insulam. de ver. obl. in repetitione sua, tãquam purgatio moræ sit super æquitate fundata. ff. si quis cautionibus. l. & si post tres. ratio est, quod de ęquitate canonica admittitur purgatio moræ secundum Bal. in l. si pacto. C. de pac. alle 6 gat ad hæc. c. potuit. de loca. † Tertio pone, quod secundum cõscientiam compromissum est, & dic, ꝙ isto casu sentẽtia sine citatione ferri potest ſm Bal. in l. certum. C. vnde cogn. Secundo, quia virtute huius clausulæ non poterit appellari, nec infirmari ſm gl. in c. statutum. §. assessorem. de rescr. in 6. in verbo, conscientiam, quam tñ gl. limita, nisi ex magna causa præiudicium inserretur, vt eleganter no. Bal. in l. j. C. de reb. cred. & in l. ij. C. de senten. ex peri. recitan. qui ita reducit ad concordiam 7 illam, quæ videtur contra. in clem. j. de iurepat. Quarto pone, ꝙ compromissum sit, ꝙ arbitretur secundum iustitiam. dic, ꝙ intelligitur iustum, l. fundatum, vt no. dicit Bal. in l. nemo. C. de sen. & interlo. om. iud. & in l. iustitia. ff. de iusti. & iure. Iustitia. n. nõ est primum caput æquitatis, sed ſm legem cõmunẽ 8 fundata esse debet. ar. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsi. † Item quinto pone, ꝙ dictum est, de stando arbitrio suo. & dic, ꝙ ista verba hoc casu important arbitrium boni viri, vt no. per Bart. in l. i. ff. de præto. stip. Et istud importare arbitrium boni viri, est talis virtutis, ꝙ tali casu non poterit arbitrari aliter in casu isto, ꝙ̃ quod sic disponeretur, si esset suum, vt est casus sing. ſm Bal. in l. i. ff. de solu. quam ad hæc. Bal. allegat. Secundo erit talis virtutis, quia quoties intelligitur esse compromissum in arbitrum, vt in bonum virum, nunquam tali casu a tali sententia poterit appellari ſm Inn. in c. pñti. de rescr. Bar. dicit elegã 9 ter, & non esse alibi, in l. j. ff. de leg. ij. † Sexto pone compromissum est de stando videre suo, & dic, ꝙ isto casu a tali sententia appellari non põt, & licet si compromissum est in iudicẽ ſm no. in c. fide. de ferijs. quod Bal. notabile reputat in auth. cessan 10 te. C. quo. & qñ iudex. † Septimo pone, ꝙ compromissum est eum hoc, ꝙ habeat plenariam potestatem, an hoc casu sentẽtia potest fulminatorie proferri? & dic ꝙ non, ſm Bal. in l. prolatam. C. de sent. ad quod facit, ꝙ ipse no. in l. captatorias. C. de testa. mili. vbi vr̃, ꝙ si est commissa declaratio incertorum, ꝙ tali casu non valet quid declaratio, si incontinenti declarat. Ad quod etiam adde, quod no. D. Anto. in c. si pro debilitate. extra, de offi. dele. vbi dr̃, ꝙ si iudex debet ferre sententiam ſm consilium sapientis, si iudex viso puncto statim consulat, non est sequendum tale consilium. nam in quenquam tale consilium ferre non debet, nisi in conuictum & confessum. de con 11 stit. c. sanctæ Mariæ. & no. gl. in d. l. prolatam. † Octauo pone, ꝙ dictum sit, ꝙ ferant sententiam arbitrio suo & iudicio de tali re. An istud verbum importat arbitrium boni viri, vel liberã voluntatem? & dicas, ꝙ arbitrium boni viri ſm Bar. in Extrauagan. ad reprimendam, in verbo, videbitur, in repræhẽdendo gl. in l. Thays ancillam. ff. de fideicommis. liber. ꝙ̃ ipse tenuit. 12 de lega. ij. l. si sic. dicendo ꝙ importat liberam voluntatẽ. † Nono pone, ꝙ dictum est de stando sententię, prout sibi placebit. & dic hoc importare arbitrium boni viri ſm Bart. in d. l. si sic. 13 & in dicta Extrauag. in dicto loco. Vnum tamen scias, ꝙ si peto, ꝙ dones mihi talem rem, & tu respondes, nõ tm̃ istam, sed quicquid tibi placebit. Quia petens ex tali rñsione, non põt se fundare ad dictã rem petendam, quia promissio est nulla ſm 14 Bal. in q. suis, in c. cum venisset. de institu. circa fi. † Reuertendum est ad propositum, ꝙ inter verba importantia arbitrium

boni

boni viri, talis debet æque arbitrari, alias eius sententia posset reduci ad arbitrium boni viri, secus si essent verba importātia liberam voluntatem, quia pōt iniquum æquo præferri, dummodo nō sit dolus, vt l. creditor. §. Lucius. ff. mā. Nec a tali sententia potest vlterius quæstio refricari ſm Bart. in l. si sic. ff. de leg. j. Item scias, ꝙ quotiescunq; verbo importanti arbitrium boni viri, adiungitur verbum, liberum, siue libere, puta prout libere sibi placebit, ſm suum liberum arbitrium, tunc quāuis importet arbitrium boni viri. l. hæc venditio. ff. de ꝯh. empt. tñ per additionem verbi, mutat naturam suam, & importat liberam voluntatem. l. fideicommissa. §. quanquam. ff. de lega. iii.

15 †Decimo pone, ꝙ compromissum est in arbitrum, vt ferat sententiam intra quatuor dies, an si ferat sententiam, vltima die debeat pars citari. & videtur ꝙ sic. l. nam ita diuus. ſ. de adop. & l. de vnoquoq;. ff. de re iud. contrarium dicas ſm Bar. in §. arbitrorum. & repetitione secundæ lect. & hic allegando Bal. reputat notab. in c. j. quo tempore mil. inuesti. feudi petere possit. & in authen. ei qui. C. de tempo. appel. tu tñ potes hic limitare esse verum, si actum est, vt possit assisti, vel debeat quibuslibet diebus, tunc est verum, quod non requiritur citatio. Ita tenet Bal. in alio casu, s. in termino dato ad producendū testes in octaua die, an si in vltimo die termini producuntur, requiratur citatio. l. item illa. ff. de consti. pec. & l. qui ante calendas. ff. de ver. obl. Item cum referendo Bal. tenet. ſ. de testib. l. si qñ. & l. si cui relictū. ff. de leg. ij. Item forte limita, nisi appellatio termini esset parua, quia tunc dies certi termini non interpellat pro homine. Ita eleganter dicit Bald. in l. si mihi & tibi. §. illo. ff. de leg. j. ꝙ est singulare ad limitandum l. magnam. C. de contrahen. & commit. stip. inducendo sic, sicut cessat ratio dicti eius de tacita interpellatione, ita & cessat dictum. Itē forte posset dici, ꝙ sicut dies tacita interpellat pro homine, sic expressa, vt est gl. no. in l. si mora. ff. sol. matr. Quia in sententia, quæ fertur vltima die. l. properandum. quia cum semper ista tacita dies insit & interpellat, sicut expressa, ꝙ hoc casu in sententia citatio non requiritur, nec tamen hæc dico asserendo, sed vt dem causam cogitandi. Adde tamen quod est ſ. dictum de verbo secundum æquitatem, cuius quidem clausulæ virtute valet, ꝙ possit summarie procedi, ita tenet Bal. referēdo Bu. in l. obseruare. §. proficisci. in repet. Et ideo cum sit iniquum litem prolongare. l. quidam æstimauerunt. ff. si cer. pet. cuius ꝯrium est equum, s. lites abbreuiare, ſm cū per processum summarium magis abbreuiatur, quam per ordinarium, ergo &c. Tu vero allega ꝯ eos. c. fi. de hære. in 6. vbi dicitur, ꝙ nullus inferior a principe potest talem clausulam apponere, sed ciuitas est inferior, ergo sequitur contrarium. Nisi salues eius dictum in ciuitate superiorem non recognoscente, vt est ciuitas Florentiæ, quæ præscripsit merum imperium ſm Bal. in l. ij. C. de ser. ma. test.

16 † Hoc casu si arbiter procedit per viam ordinariam, eius processus valet. Et videtur ꝙ non, quia formam compromissi seruare tenetur. l. quid tñ. ſ. eo. ergo vt illam nō seruando, quod processus non valebit, contrarium tamen forte potest dici per id, quod no. Bal. in l. quod fauore. C. de legi. & l. nulla. C. eod. ti. referendo Innoc. in c. nouit. de iud. vbi licet ſm formam iuris summarie, & de plano procedi debeat, tamen procedendo ordinarie, processus valeat. Cogita, an tamē ex forma compromissi ordo iudiciarius obseruari debeat, & sic lis contestari, quæ de ordine iudiciali esse debent, nihilominus partibus præsentibus, vel non, contestari? Dic ꝙ sic, ſm ꝙ dicit gl. in c. venerabilem. qui fi. sint legi. q̃ Bal. eleganter no. in auth. qui semel. C. qūo & qñ iudex.

17 †Sed pone. xj. ꝙ dictū fuit, ꝙ alte & basse possit arbitrari. Virtus istorū verborum, qđ significet. dic, ꝙ potest enormiter lædere alium, dum tamen dolus malus absit. Io. An. in c. humilis. de ma. & obed. refert Bal. C. de app. & in c. j. §. inter pares. de l. Corra. in vsib. feu.

18 †Sed pone q; dictum sit, ꝙ possit procedere per simplicem querelam. & dic, ꝙ isto casu pōt procedere sine libello, & sufficit qualisqualis petitio, vt eleganter no. Bal. in l. j. C. vt in pos. lega. Sed pone decimotertio, ꝙ dictum fuit, quod possit procedi facta fide? & dico quod isto casu non possit procedi omissis probationibus testium, vel instrūorum, nec poterit isto casu deferri iurm in defectum semiplenæ probationis ſm glo. in c. cupientes. §. quod si per xx. de elect. in 6. super verbo, facta fide.

19 † Sed pone decimoquarto, quid si dictum fuit, ꝙ possit procedi habitis legitimis probationibus? dicas, ꝙ tunc non poterit deferri iurm, vt est gl. no. in l. cum de indebito. ff. de probat. Et vnū scias, ꝙ si iudex vel arbiter proferat sententiam, s. hac forma, si probaueris talem tibi ad x. teneri, debere eadem x. tibi dare, videlicet quod non admittitur ad probandum per iurm in defectum probationis semiplenæ. Iste est casus in l. Lucius. ff. de cond. & dem. quam ad hoc allegat Bal. in hāc sententiam. C. de sen. quæ sine cer. quanti. & sic no. ad materiam. l. admonendi. ff. de iniur.

20 † Decimoquinto pone, ꝙ compromissum est, ꝙ arbitrati possit secundum ius, & dic ꝙ debeat sententiæ arbitri stari, æqua sit, siue iniqua. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. tamen si hoc casu contra formam, iuris iudicat, nō debet stari, vt dicit Bar. in d. §. stari. Sed an intelligatur stari secundū ius municipale, vel commune. In hoc fit opinio Guil. de Suza. in suo tractatu statutorum, quem refert Io. And. in tit. de arbi. §. sequitur. ver. sed pone. & dicit, ꝙ intelligi debet secundum ius commune, tanquam verba in dubio prolata intelligi debeant in potiori significato. l. j. §. qui in perpetuū ff. si ager vectig. vel emphy. petatur. & l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sig. & de pac. l. traditionib. Istud dictum tenuit Ang. in sua solemni repetitione, quæ incipit, duo inuicem litigantes, & allegat, sicut dicimus in simili de Poeta, intelligit Virgilius apud Latinos. Insti. de iure natu. & ciui. §. quod autem. Bal. vero in illa l. institutio. ff. de hær. insti. tenet contrarium, quem sequitur Ant. de But. non tamen cum allegando in c. Quintauallis. in fi. repetitionis. ff. de iurein. Ex hac ratione iura municipalia in ciuitate propria loco iuris communis habentur. l. omnes populi. c. in sua materia. ff. de iusti. & iu. l. de quibus. cum ibi no. ff. de legi. Vnde cum dico secundum ius, debet intelligi ius municipale. Ad hoc §. ex non scripto. Instit. de iure naturali. Pro quo facit singulare dictum Bal. in l. constitutionibus. C. de bo. quæ lib. Quid si patri dāti dotem, maritus promisit restituere dotē in omnem casum restituendi dotem de iure cōmuni, quod adueniente casu, mortua vxore remanentibus liberis seruabitur opinio Martini de consuetudine approbata in l. dos a patre. ff. solu. mat. licet in contrariū sit rigor iuris de subtilitate illius, vt no. Bal. in l. illam. C. de colla. per gl. & Bal. & latius per Bart. in l. post dotem. ff. solu. ma. Ad ꝙ facit notabile verbum eiusdem in l. j. C. de confes. quod si accusator extrahentis bladū, in fine libelli adijciat, quare peto condemnari secundum formam iuris communis, licet secundum formam iuris prohibitum non sit bladum extrahi, nihilominus libellus sustentabit ex forma iuris municipalis. Pro quo dicto tamen facit, ꝙ no. Bal. in l. quicunq;. C. de ser. fug. vbi dicit, ꝙ testator instituit filios in eo, ꝙ de iure tangit eos, intelligitur de iure cōmuni, & municipali. Forte posset attentari, quod aut de iure communi celerius expeditur, quā de iure municipali, & tūc intelligit̄ de iure communi per l. j. eo. ad finiendas lites, & ita loquitur An. & Io. And. aut econtra, & tunc intelligitur de iure statutorum, & ita intelligit Bal. & Anto. de But. Et pro hoc no. facit quod no. Bar. in l. rem. ff. rerum amo. & Bal. in l. Gallus. §. si eius. ff. de libe. & posthu. & idem in l. j. C. de fideicommis. & idem in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. dum dicunt, quod si peto eum condemnari ſm formam iuris & statutorum. Quia sic libellans videtur intentare, ꝙ est sibi vtile. Verba enim pro libellante sunt interpretanda. l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. & no. Inn. in c. licet causam. de proba. Sic etiam dicūt, ꝙ hoc casu videntur pariter sensisse per illum modum debere procedi, per quem aptius & expeditius fieri potest. Nec ob. si diceretur, ꝙ omni casu sint seruanda statuta, cum iudex iurauerit illa seruare. Ante omnia autem iuramētum seruandū est, quod non vergit in dispendium salutis æternæ de iureiur. c. cum contingat. & c. literis, de offi. deleg. Illud enim non obstat, quia debet intelligi dummodo iuste seruetur, non autem iniuste, vt dicit gl. allegans in l. non videtur. §. qui iussu. ff. de regu. iu. quam ad hoc Bal. ponderat in authē. habita. C. ne filius pro pa. Item licet iurauerit, tamen licet transgredi ex emergēti causa, vt no. Inno. in c. j. de consti. & Bar. in l. & si seuerior. C. de infa. & l. quid ergo. §. pœna. ſ. eo. & in authen. iusiur. C. de iudi. vbi notab. limitat hoc in d. §. pœna grauior. vbi ponit, quid de libellante in forma iuris cōmunis & statutorum, super hoc tamen cogita.

21 Quid autem si renuncietur omni iuris beneficio? dic, ꝙ intelligitur tam iuris communis, quam municipalis secundum Bal. in d. §. quæsitum. referendo Inno. in c. certificati. extra. de sepul.

22 Sed pone, † ꝙ sunt centum testes deponentes de potestate, & de voluntate, duo de vi vel metu, sed quod renunciatio facta fuit, quibus magis credatur, an centum, vel duobus? & dic ꝙ maiori numero, concurrentibus cæteris paribus passibus. de testib. l. ob carmen. §. j. & l. cum de ætate. ff. de probatio. In contrarium tamen dicas, & ita no. Innocent. in cap. super hac. de renunc. de quo Bal. facit magnum sestum in consil. schismatis, & est in lect. 6. ante rubricam, si quis aliquem testari prohibuerit. & in d. §. proficisci. ver. 13. quæritur. Et hac occasione dicit Bal. ꝙ licet fuerit magna dubitatio per quot testes instrumentum reprobetur, de quo in l. in exercendis, de fide instrumen. & per Bal. in l. ij. ff. quemadmodum testam. ape. Instit. de inutili stipul. §. item verborum. per glo. in c. Ioannes eremita. de fide instru. tamen dicta dubitatio quandocunque instrumentum dicit voluntarie renunciauit, tunc enim potest per duos testes contrarium probari secundum eum, quod dicit notādum esse.

23 † Ex iis potest inferri, quod no. Bal. in capit. primo. §. inter pares. de lege Corradi. dum dicit, si sit compromissum de iure & de bona consuetudine, potest sententia promulgari secundum ius ꝯ bonā consuetudinem, & ꝯ id, quod tenet Ang. in d. disputatione, quę incipit, duo &c.

dum dicit ꝙ si cõpromissum sit ꝯm formam iuris & statutorum. Decimosexto pone,† in fine compromissi dictum sit, tuę misericordię submittimus nos, dicas ꝙ hoc verbum importat arbitrium boni viri, ꝯm ꝙ no.Inno.in c.veniens.de renunc.in fi. Decimoseptimo statutum† dicit, ꝙ arbiter possit procedere non obstante aliqua iuris solẽnitate, nunquid possit procedere absque citatione? dic ꝙ non, cum dicta verba referant se ad solemnitatem iuris ciuilis, non autem naturalis, seu gentium ꝯm Bart.in l.j.ff.de testa.milit. & in Extrauag. ad reprimendã, sub verbo, videbitur. & in l.filiusfa.ff.de donat. Citatio aũt est de iure naturali, & idem voluit in dicta Extrauagan.in verbo, figura iudicij, quod intelligitur non simpliciter propter se, sed habito respectu ad defensionem. Hinc est quod elegãter dicit Bal.in l.eos.§.appellationes. C.de appel. ꝙ si dictum est in cõpromisso, quod possit prorogari & absentibus & ignorãtibus partibus, nihilominus notificatio debet eis fieri, alias prorogatio esset nulla. Ita dicit se respõdisse de facto, non alia ratione, nisi ne in totum ius naturale facto partium tolli possit. Itẽ an dicto casu procedi possit sine libello? dic ꝙ sic, cum sit solemnitas iuris ciuilis. An tñ ad petitionem partium absq; libello procedi potest. dic, vt no.glo.in authen.offeratur. C. de litis cõtest.& l.quoties.C.de priuileg.scholarium.li.12.& c.de causis. de offic.deleg. Item an hoc casu procedi possit die feriata? dic, ꝙ sic ꝯm Bar.in dictis locis.& est gl.no. C. de feriis.in l.quadraginta. vbi feriæ, quæ in honorem Dei introductæ sunt, consuetudine tolli possunt, in fi.gl. vbi dr̃, ꝙ hoc nõ seruatur. Item in dicto casu possunt testes inhabiles admitti ad testimonium, & dic aut subest impedimentum vis naturæ, aut iuris naturæ, vt surdus, cęcus & similes, & admitti non possunt, cum per dicta verba solemnitas iuris naturalis, non intelligatur remissa, vt ṡ.dictum est. Et ad hoc notabile d.Innoc. in c.resscitatus.de rescr. vbi dicit, ꝙ illi, qui prohibentur naturali impedimento esse iudices, & procedant cõi consensu, processus est nullus, ẽt si non excipiatur de personæ inhabilitate, vt est in furioso, & similibus. l. cum furiosus. ff.de iud. secus est in impedimento iuris ciuilis, vt in pupillo & aliis, quia eorum processus valet etiam, si de dicta inhabilitate excipiatur, hoc dictum refert Ange.in l.cum prætor.ff.de iud. Potest autem cecus esse testis inter eas personas, quarum tamen voces notas habet, vt est gl. 3. q.8.in c.testes. Si autem quis prohibeatur esse testis impedimento iuris, puta infamiæ, & tunc iudex potest eum admittere. Non ob.l.3.§.lege Iulia.ff.de testi. Redeo igitur ad propositum, quod infamis poterit esse testis per supradicta. Scias tamen vnum, quod licet sit dubium, an infamis infamia facti possit esse testis, de quo per Bal.in l.cunctos populos.C.de sum ma tri.& fi.catho.& gl. in l.Cassius. ff.de sena.& extra.de testibus.c.testimonium. hoc tñ cessat quando testes inducũtur ad probandum ingratitudinem, quia tunc infames infamia facti repelluntur indistincte. c.j.quot testes sint necess.ad probandũ ingra.in vsib.feud.ibi.dum dicit.integrę opinionis &c.quem tex.ad hoc ponderat Bal. In pupillo† aũt infiniti, tene ꝙ indistincte ꝯm eum in l.iij.§.lege Iulia.ff.de testi. & in §.testes. Insti de test.ord. Sed an possit testificari factus pubes de eo, quod vidit, dum esset infans, vel pupillus? Vide gl.in d.l.lege.& in d. §.testes.Insti.de testa.& in l.notionem.§.instrumentorum. de verb.sig.& in c relatum.33.q.3.& quicquid ibi dicant, dicas in hac materia, & est quæstio Bar.in l.qui testes.in princ. ff.de testa.& Bal.in l.ad testium.§.conditionis.eod.ti. Quia aut est de substantia actus, quod omnes legitimi & a principio interueniant, & tunc facti puberes non possunt testificari, aut non, & tunc scias, ꝙ bene faciunt indicium cõi dispositione.glo.est in l.fi.ff.ad Sillania. Item an excõicatus de iure cõi possit esse testis? vide Innoc.in c.pia.de excep. Item scias† ꝙ si testes inhabiles producuntur a parte, iudex ex suo officio repellere tenet, vt eleganter no.Inno. in cap.intimasti.de testi.quẽ refert Bar. in l. quos prohibet.ff.de postulan.& ipse de conditione testis inquirere tenetur ꝯm glo.no.in l.j.§.præses prouincię si de nominibus, ff.de magistra.conue. Aduerte tamen, quod licet in instrumento de scrip. licet inhabilis, si partes in eum consenserint, ad testificandum cum communi consensu eum idoneum facere possunt, vt dicit gl.no.in Authen.de testi.§. & licet.quam Bal.reputat sing.in d.§.conditionem.d.l.ad testium. An tamẽ testes, qui non admittuntur ad testificandum, admissi faciant indicium? & dic ꝙ aut prohibentur a limine iudicij, & tunc admissi indicium non faciunt, vt ĩ.de quæstio.l.maritus. Ad ꝙ etiam facit.l.mariti professio.C.de proba. Item an vigore dicti arbitrij, possint admittere inimicum partis aduersę? & dicendum est quod non, ꝯm Bart. in l.si filius.de dona.alleg. †Quis autem dicitur inimicus in materia testium, relinquitur arbitrio iudicis secundum notabile verbum Inno.in c. inquisitionis.de accu. Scias tamen, quod non solum inimicus manifestus, sed etiam qui inimicitias in mente gerit, occulte se gerere præsumitur, ꝯm Innoc.in c.cum I.& A.de re iud.quod Bal. reputat no.in l.præses.C.si ꝯ ius, vel vti pub. Item an vigore dicti arbitrij, possit admittere testes sine iurõ? dic ꝯm Bal.in d.l. si filius. ꝙ sic, quod patet, quia ist ad iurm a iure ciuili inductũ vt C.de testib.vt l.iusiurandi.cum & partes hoc testibus remittere põt, vt no.gl.in l.j.ff.de fer.& est tex.in c.ruis.de testib.Bal. tñ in l.presbyteri.C.de epi.& cle.& in l.milites. C.de testa.militenuit ꝯrium, dicens, ꝙ istud iurm est inductum quodam iure naturali, vnde prædictum arbitrium non extẽditur ad hoc. ar.Inst.de legi.agna.tut.§.fi.& sic ꝯ Bar. Aduerte tñ quia bene verum est, quod de iure diuino fuit inductum iurm, sed non specialiter quo ad testes, ꝙ apparet, quia si iure naturali inductum esset, facto patriũ tolli non posset, vt ff.de pact. l.ius agnationis.& l.iura sanguinis.de reg.iu.cum si.& sic vr̃ ꝙ non. Ideo de iure naturali forte Bart.loquitur. Item an vigore dicti arbitrij admittet testes sine causa deponentes, dic ꝙ non, cum statutum expresse non posset, etiam disponẽdo ꝯ præscriptiones odiosas, ꝯm Bal.in l.si non speciali. C.de testa. Scias tñ, quod licet testis vnus deponendo semiplene probet, vt no.in l.admonendi.ff.de iureiu. Istud est verum si deponat cum causa, secus si sine causa, ꝯm Bal.eleganter in c.j.§.cum autẽ. de cõtrouer. inuesti. Item scias aliud notabile verbũ. † ꝙ si sunt duo testes, qui non interrogati de causa, simpliciter deponũt, duo autem testes interrogati de causa iuris, deponunt, præferũtur isti duo vltimi cum redditione causæ ꝯm Butrig. in disputatione sua, quæ incipit, quæstio talis &c Quæ refert Bal.in l.presbyteri.C. de epi.& cle.& dicit se alibi non legisse, licet dixerit gl.in l.j.C. de ope.no.nun.& in l.solam. C de testi.testem non teneri reddere assignationem causæ, nisi fuerit interrogatus. ṡ.de trãsac. l.cum hi.§.causa. Quod tñ limita per id, quod dicit Innoc.in c.cum causam.de testi. Item scias† ꝙ duo testes tabelliones pferuntur aliis duobus non tabellionibus, & est gl.in Authẽt.de hære.& fal.§.vero.in fi gl.magnæ. quã ad hoc ponderat Bal.in auth.sed cum testator.C.ad l.fal.† item præferuntur duo testes masculi duabus mulieribus ratione instabilitatis, quam penes se hũt, vt no.dicit Bal.in l.fi. ff.de fi.instru. Ad quod facit.l.j. ff. de dona. & quod ibi plene Bal in l.militis.ff de statu ho. Item †præferuntur verisimilius deponentes.l.ob carmen.§.fi. ff.de testi. Verisimilius autem dr̃, quod iuri cõi consonat, vt est elegans doctrina Innoc.in c.auditis.de præscrip. Refert D.Bal. in d.c.j.de controuersia inuestituræ.& D.Pe.de Anch.in cap.j.de rescri. † Item duo affirmantes, præferuntur mille negantibus. l.diem proferre.§.si plures.ff.de arbit. Item † an vigore dicti arbitrij, possit dari fides priuatę scripturæ simplici? & dic ꝙ sic, ex quo statutum hoc facere posset, vt no.Bar.in l.nuda ratio.ff.de donationib. partes autem fidem priuatę scripturæ dare possent ad plenum communi sensu. No Innoc.in c.cum P.tabellio.de fi.instr. ꝙ dictum refert Bal.in l.de quibus. ff.de legibus, & Ang.in l.pactum inter hæredem. ff. de pac. Item attestationes inualidæ an possint validari? dic ꝙ sic, ex quo partes facere possunt. No.Inno.in c.cum causam, extra, de testi. Bal.in d.l.fi. C.eod.tit.& l.non ignorat.in fi.C.qui accu.non poss.licet contrarium videatur in auth.si quis in aliquo. C.de edendo. Vide tamen, an hoc sit verum in decisione Rotę, decis.35. Item an vigore dicti compromissi possint testes post dicita produci.& dic ꝙ sic, cum partes hoc facere possunt, secundum Bal. in authen.qui semel. C. de testi.allegat.c.pen.extra.eo.de iure communi tamen secus.c.addendum, & quæ dicitur per Doct.in l.cum de indebito. ff.de proba.per Bal.in d.authen.qui semel. Quatuor† tñ fallentias notaui, quæ in dictis locis non reperiuntur, prima si testes vna cum vno instrumento producuntur, tunc etiam ratione concomitantię instrumenti cessat timor subornationis, vt est tex.ꝯm D.Ant.de But.in c.iteriem.de testib. qui est singularis ad hoc. Item fallit si est testis productus excõicatus, vel alia inhabilitate impeditus, tunc ergo restituitur per iudicem ad testes producẽdos alios post dicita testificata secundum notabile dictum Innocen.in c auditis.de in integ.restit. Item fallit, si per euidentiam facti contrarium ostendatur ꝯm Bal.in l.si quis testibus. C.de testi.allegantem Spec. Item habet cautelam nouam, quam ipse ponit in l.ampliorem.C. de appel.quam vide & limita esse veram, quando iudicis culpa in prima examinatione testes non sunt rite examinati, secus si partis, vt dicit Inno. de testi.c.per tuas, quem refert Bal.in l. veluti.ṡ.de edendo. Item an vigore dicti arbitrij põt terminum prorogare? dic ꝙ semper non, vt notabiliter dicit Bal.in l.sed in lege.ff.lo.quod no.Bal.in l.j.§.j.ff. de iure deli. Item si statutum diceret, quod arbiter procedere posset omni iuris solemnitate remota, vel omissa, quid importet ista verba? vide Cy.in l. prolatam. C. de sent. vbi dicit, ꝙ poterit pronunciare sine scriptura & iudice pro tribunali non sedente, licet de iure communi secus, vt in toto tit.de sentent. quæ tamen limita, nisi tractatur super incidenti, vel emergenti.tex.est no.ꝯm Bal.in l.defendente. ff.de autho.tut. Idem est in materia expensarum, vt notabiliter dicit Bart. in l. patris & filij.ff.de vulg.& pupill. † Item si statutum in ciuitate sit, quod iudex habet omnes pęnas suo arbitrio, an possit vsque ad pę-

nam

nam capitalem transire gl. est Institu. de iniuriis. §. in summa. quam Bal. no. in l. fi. ff. de iniuriis. Tu tñ dicas illã reprobando ƀm D. Ant. de But. in c de causis. de off. deleg. Quia illud statutum intelligitur in ea pœna, quæ imponitur de simili delicto ad delictum, cuius pœna est arbitraria. Ista est gl. sing. secundũ eum in c. inquisitionis. in fi. de accus. Tu vlterius subiunge, quod intelligitur sub illa poena, quæ est consueta poni de simili delicto ƀm gl. in l. quid ergo. §. pœna grauior. de insa. & in l. & si seuerior. C. eo. tit. Et hoc confirmatur per elegans d. Bal. in l. quicunq;. C. de ser. fug. & in l. conuenticulam. C. de epis. & c. ꝙ si statutum dicit, quod pro tali delicto sit pœna centũ, vel arbitrium, ꝙ iudex similem pœnam imponere debet, non autem capitalem. Ad quod facit pulchrũ verbum ipsius eiusdem in l. ij. C. de proba. vbi etiam tradit, quod si statutum imponit pœnam centum, vel maiorem, quod arbitrio iudicis intelligitur maxime pecuniaria, non autem de capitali, & sic de similibus. Et sic illa gl. generaliter intellecta non debet esse vera. Item ad hoc facit pulchrum verbum Bal. in l. & si post tres. ff. si quis cau. in lectura, in iiii. col. Quia si statutũ dicit, qd contrahens periurium, puniatur ad mille, vel ad arbitrium potestatis, quod non potest imponi alia pœna. quæ non sit ęqualis pœnæ, vel parum ab ea recedens. per tex. no. quem allegat in l. j. ff. de re iud. nisi statutum diceret, quod super pœna haberet plenum & liberum arbitrium, de quo vide vt ibi. Item an dicto casu, si statutum facit pęnas arbitrarias, possit per iudicem puniri ad confiscationem bonorum? Et reperio Bal. tenẽtem hoc in c. j. de pa. iu. c. j. & arguit ꝙ sic, per gl. dicti §. in summa. tamen tali casu eum pœnam capitalem imponere posset, ergo & pecuniariam. Damnum enim in personam maius est, quàm aliqua pœna pecuniaria. l. in seruorum. ff. de pœnis. in fi. Contrarium tamen determinatur in l. j. C. ne sine iussu prin-

38 cipis, ꝙ est summe no. secundum eum. Item si statutum dicit, ꝙ iudex possit de facto procedere, quid hoc verbum importat? dic quod armata manu secundum Bart. in dicta Extrauagan. in verbo videbitur, in suo cõsilio, quod incipit, Ludouicus Philippi, de ciuitate Tatelli. dicit quod virtute istorum verborũ potest facere secundum legem, non contra, quod dictum fuit Lappi, licet non alleget, in suis alleg. Item de virtute huius verbi de facto, vide alia per Ang. in l. Imperatores. ff. de pact. Scias tamen, quod ista verba de facto procedas, in alia materia aliud important, videlicet in venditione, dum promittit me defendere de iure, & de facto, de quo vide Bar. in l. stipulatio ista habere licere. ff. de verb. obl. & l. ij. ff. de euictio. & l. fin. ff. de act. emp. per Bal. Et similiter si vendendo rem, adijciat qs contractui, se nolle teneri, nisi pro suo dato & facto, nihilominus de facto posterioris teneri, cum ambo vnum censeantur, Ita tenuit Bar. in l. si seruus. ff. de cond. fur. quod Bal. confirmat in c. j. qui succes. feu. tene. confir. Et si vendens sine aliquo titulo, alienando dicit se nolle teneri, non inquantum est pro suo facto, nihilominus teneri de facto successoris sui singularis. d.

39 l. stipulatio, ver. sed & de verb. obl. †Adde ad superiora, ꝙ si potestas habeat arbitrium puniẽdi de inceptis maleficiis, & suo tempore perpetratis, si maleficium est vnius tempore inchoatum, puta quia fuit tempore vnius vulnerati quis ad mortem fere, & finitur maleficium ipsum tempore alterius, quia tunc mortuus fuit, ꝙ ille secundus non habet super illo maleficio cognoscere, quia non fuit eius tempore inchoatum. Ita elegãter tenuit Bald. allegans Guido. de Susa. in quæstione statutorum. in l. j. ff. de re iud. & l. sed & milites. §. qui nimirum igno-

40 miniose. ff. de excu. tuto. †Vlterius si compromissum est, ꝙ teneatur ferre sententia secundum cõsilium sapientis, an valeat compromissum. Io. An. in ti. de arb. §. sequitur. vers. sed pone, ꝙ in compromisso, in additione Spe. & Bal. in l. illa institutio. de hære. insti. tenuit ꝙ non, nisi aliud inducat consuetudo per l. item si vnus. §. idem Pomponius. j. eo. qui prohibet potestatẽ meri arbitrij cõferri in alterius potestatem, aut auferri posse. Bar. in repet. l. si plures. no. & An. de But. allegat Bar. in repet. d. c. cum olim. de arbi. qui tenuit contrarium, cum ista verba secundum consilium referantur ad arbitrium boni viri, vnde si iniquum fuit consilium, non sequi tenetur, secus si ęquum. Et per consequens videtur, ꝙ si sit compromissum cum hoc, ꝙ teneatur arbitrari cum consilio sapientis, indubitanter valet tale compromissum, cum tñ requirere, nõ aũt sequi consiliũ teneatur. Allegat tex. in c. cũ in veteri. in fi. de elect. ƀm Bar. in d. §. si plures. Secundo quia hæc dictio, cum, non copulat. vide Bar. in l. si ita. §. qđ. ff. de manu. testa. & l. ij. & iij. j. de pecu. leg. secus autem si diceretur de consilio. Nam tunc iudex siue arbiter sequi tenetur consilium, ratione dictionis de, quę principaliter copulat ꝙ non est in dictione, cum, cum ipsa tñ accessoriæ. Et de eius nã vide per Bar. in l. j. de ac. & obl. & ita tenet idẽ in l. j. de ma. non tñ allegando Arch. cuius fuit hoc dictum in c. j. ne sede vac. li. 6. Bar. tñ in d. l. si plures, quem sequitur D. Anto. de But. in d. c. cũ olim, tenet ɔ̃rium. Isti tñ sapientes, quorũ consilium desideratur, tñ debẽt fidelr pro vtraq; parte ɔ̃sulere. c. 14. q. 5. c. non sane. C. de assesso. l. nemo. quia si conuincat dolo & inique consuluisse. de dolo tenetur, ac punitur, & ɔ̃ cõsulentem inique põt agi ob id, quod interest alicuius consilium datum non esse, & si non sit soluendo, vr̃ ꝙ litigator debeat restitui ɔ̃ aduersarium ad ius suum. Sed si per imprudentiã consuluit, vr̃ ꝙ non debeat excusari, uno puniri. Et hæc oia notãter dicit Spe. in tit. de cons. requisi. in §. vnico. §. consiliarij. qm̃ non consultor non tenetur exprimere causas in consilio, quæ illum sic mouent ad consulendum, & sic dicit idem in versic. porro. ibi, no. & dicit ꝙ sic in Francia seruatur. An & qñ iudex per statutum, vel per partes teneatur sequi consiliũ, qđ ipse iudex vel arbiter, videt esse ɔ̃ ius? dicit ipse, ꝙ si ipse consulẽs eligit, & spreto consilio pronunciat, vt põt, & dẽt, alias facit litẽ suam. Et sic no. ꝙ si sequitur ɔ̃silium ɔ̃ ius, licet teneatur seq. facit litem suam. Et sic no. ꝙ si sequit̃, si tñ de consensu partiũ electi fuerint, dñr quidã, ꝙ debẽt pronunciare, ꝙ est falsum, vt notab. dicit Spe. in ti. præall. ver. qđ si iudex. per c. ad nostram. de cõsue. rñdendo ad l. si conuenerit de re iud. & alia iura. Et ibi videas in d. ti. Et ad mãm consilij, vide Inno. in c. si pro debilitate. in §. vbi decretum. s. ꝙ delegatus siue ordinarius tenetur requirere consiliũ, nõ aũt sequi. Sed an & qñ iudex teneaẽ sequi consilium, vide Bar. in l. si conuenerit. ff. de re iud. & Bal. in d. §. proficisci. concludentes, ꝙ rr̃ stare non tenetur, nisi cogatur per statutũ ad hoc, Bal. in l. solent. §. legatus. ff. de offi. pręsi. tenet ɔ̃rium, tñ ɔ̃rium vide ibi. Quid aũt si partes dicant, ꝙ teneatur ferre ƀm consilium sapientis qualitercunq; datum? Bal. in repe. l. tale pactũ. §. qui prouocauit. ff. de pac. tenet, ꝙ q̃tuncunq; iniquũ sequi teneatur, ar præall. l. si cõuenerit, & est mihi dubiũ per id qđ ipse dicit in l. j. ff. de iurisd. om. iud. Alleg. gl. sing. in l. qualẽ. ff. de arb. quę dicit, ꝙ ipsę partes non pñt conuenire, ꝙ iudex ferat certam sententiam ɔ̃ ius, limitando d. l. si conuenerit. bene tñ facere pñt, ꝙ feratur ɔ̃ priuilegium speciale partis. Vnde vr̃ ɔ̃ eum inferendum, quod si partes non pñt hoc expresse facere, ergo nec tacite. de his tñ vide Bal. in d. §. proficisci. circa fi. An autem possit appellari a sententia lata secundum consilium sapientis. dic ꝙ non, si statutum sic requirat ƀm Bar. in l. ad principem. ff. de appe. Et vide quod no. in l. j. §. fuit quæstitum. ff. eo. ti. & idem Bal in l. ex illo. C. de appell. Item si statutum requirat consilium, & partes in pũcto discordant, an iudex eum formare possit? dic ꝙ sic ƀm Bar. in l. in vẽditione. §. j. ff. de bo. auth. iud. pos. & l. iusiurandum. §. si de qua litate. ff. de iureiur. & l. j. ff. de ven. inspi. Et an si committitur tribus consulendum, duo consulãt condemnandum, vel absoluendum intelligatur partem lædere, si consilium vnius sequatur. & vr̃ ꝙ sic, per l. quod maior. ff. ad municipales. Contrariũ tenet Bal. in l. j. §. de offi. proconsul. alleg. Io. And. in regula, nul-

41 lus. de reg. iu. li. 6. Et d. l. quod maior. †limitatur primo locum habere nisi tractatur de reformatione alicuius officialis in ciuitate, & tunc non est sufficiens maior pars, sed opus est, vt omnes in vnum consentiant, iste est tex. sing. ƀm omnes, in Auth. de defen. ciuit. §. quidam ibi dum dr̃, cõi consensu. Secundo limita, nisi tractaretur de reuocatione libertatis in seruitutem. Iste est tex. secundum Ang. sing. & Raynerium de Forli. in l. si quis hac. §. pen. ff. qui & a quibus. Item & tertio, si maior pars fuerit in collegio, secus si extra collegium ratificauerit, qđ minor pars dixerit, vt est casus, seu tex. in c. in casibus. de elec. & est valde no. quem ad hoc Bal. allegat in l. si per fundum. de serui. rust. prædi. §. item. Quarto limita, nisi maior pars vellet statuere, quod omnes statuissent iam, vt eleganter dicit Innocent. in c. humilis. de maior. & obed. Item quinto limita, nisi alibi vellent statuere contra ius, vt notabiliter dicit Innocent. in c. cum omnes. de consuetudine. & vide Bal. eum referentẽ in l. fin. C. de autho. præstan. Et de hac materia per eundem in l. j ff. de offic. consu. Et an si statutum requirit consilium, & nõ est plene consultum per consultorem, debeat iterato peti consilium. Vide Bal. ꝙ sic in l. fideicommissa. §. si decem. ff. de leg. iij. & melius in c. j in princ. de controuer. inuesti. in vsibus feu. faciunt no. per eundem in l. veluti. §. hæc vox. ff. de eden. & l. qui per salutem. ff. de iureiur. Sed pone, ꝙ pars velit appellare a sententia lata, vacat iudex appel. ad quem appellabitur? dic ad priores ciuitatis, fuit eleganter d. Bart. in l. vbi absunt. ff. de tut. & cur. da. ab his, quod Bal. sequitur in l. ij. C. quando fiscus vel priua. allegando per eum casum, quem dicit non esse alibi, in Authent. vt nulli iudic. §. sed hic promittitur ibi, dum dicit, primatibus ciuitatum. de quo vide per eundem in l. j. de offic. proconsul. & in cap. j. de controuer. feu. inter dom. & vasal. limitatur hoc esse verum, vbi esset ciuitas habens merum, & mistum imperium, alias dictum Bar. locum non haberet, ꝙ no. Et vide in materia consilij optimum tex. in l. generaliter §. antepen. in fi. de reg. iur. Item an procedat sententia prætermisso consilio lata, vbi statutum dat hanc formam. Bal. dicit quòd sic in l. j. C. ne lice. in vna eademque causa tertio prouo. de quo per Bar. in l. ait prætor. §. eritq; differentia. ff. vi bonorum raptorum. Et an vbi statutum consilium requirat, intel-

ligatur ēt de casu dubio, vel etiam certo? vide Bal. in l.j. C. de legi.& l.j.C.de rela.& l.ancilla.C.de fur.vbi dr̄ quod non, allegat.l.ille aut ille.§.cum in verbis. ff. de leg.iij. Et vide eundem in l.cum proponas.C.de reb.cred. Et eodem modo, si esset statutum, ꝙ diceret, quamlibet causam debere compromitti, intelligitur de dubia, non de certa ſm Bar.in l.eleganter.in prin. ff.de cond.ind.& l.post rem.ff.de transac. Et ratio est, quia causa, de qua sententia iam dicta est, non pōt compromitti, vt in c.exposita. de arb. nisi adiciatur clausula, non obstante prima sententia. Et idem Bar.in l.post rem.ff.de transac. Quia causæ instrorum guarentigię, non pñr compromitti, cum non hñt ꝯ iustitiam. C.de agri.& censi.li.11. Et idem dicit, ꝙ cum agit̄ causa guarentigialis instrorum, non finit triennio ſm formā. l.properandum.cum non habeat instantiam, sed ꝯrium decidit Bal.in l.j. C.de iuram.calum.in l.tantum.de excep.rei iud. Quia autem petitur executio actione in factum, & tunc habeat instātiam, sed si officio iudicis executio petitur, secus, cū dictum officium præscriptum sit, vt dr̄ in simili ſm eum, in l.sicut.de præscr.xxx.ann. Et scias ꝙ vbi per partem opponitur exceptio impeditiua litis ingressus, nunq̄ vendicat sibi locum dictum statutum ſm Bal. in l.si iudex.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur. Et an iudex teneatur sequi partes in eligendo consulorem? dic ꝙ non, sed ipse suo consensu eligere pōt ſm Innoc. in c. super qōnum.de of.del. Et an valeat sententia, pronuncio secundū quod in cōsilio continetur? vr̄ ꝙ non, cum sit incerta per relationem ad aliud, ſm Bal.in l.1 C.de sen.experi.recitan. & l.cum iudicis.C.de sen.& l.ij.ff.de re iudi. Et per Spec.in ti. de consilij requisitione.

42 †Sed an vigore dicti arbitrij possit iudex, vel arbiter defensiones, vel exceptiones per partes adductas remouere? & dic ꝙ non. cū defensio sit de iure naturali inducta, quod per statutum tolli non pōt, ad hoc.l.j.§.cū arietes. ff. si quadru.pau.fe.& cle.pastoralis.de re iud.& l.qui cū alr.§. scientiam.ad l.Aqui.cum similib. hinc est ꝙ renunciari nō potest defensionibus. ſm gl.in l.pactū inter hæredem. ff.de pact. Quod primo limita esse verum, nisi in publico latrone ſm Bal.in l.prouinciarum. C.de ferijs. Secundo, nisi repertus fuerit in flagranti crimine ſm eum in l.vt vim.ff.de iust.& iu. Pōt enim tunc puniri de facto. Ad hoc. j.de cond.ob tur.causam. l.pe.& per gl.in l.ictus fustiū.s̄.de insa. Tertio limita, nisi alias dicat se defensionem non hr̄e ſm gl. sing.in l.j.ff.de fur.quam Bal.ita no.in l.seruum quoque.§. publice. ff.de procur.& hoc in defensionibus iure naturali inductis, in alijs autem iure naturali non inductis, quid sit? dicite ſm eum eleganter in l.j. C. qui accu.non poss.quod aut per illas excluditur crimen, & tūc illis renunciare non pōt.l.non tm̄.j.de appel. Aut non excluditur crimen, sed adeo inductæ sunt, vt per illas reus facilius rūdere possit, & illis potest renunciari. glo.est notabilis ſm eum in l.1 & in l.accusationibus. C.de accu.vbi per gl.circa finem. Sed an dilationibus inductis a statuto fauore rei pro crimine capitali detenti, renunciari possit? dicit Bar.in l.custodias. de publ.iud.ꝙ non. Sed Ang.& Bal.in l.in pecuniarijs.tenuerunt ꝯrium.ꝙ etiam in termino defensioni renunciari potest. C.de dila.l.si qñ.j.de adul.l.in crimine. ſm veram lect. Præterea cū non sint dandæ, nisi parte petente.l.ii. j.si cert pet.cum similibus.ergo eis renunciari potest. Et pro Bar.facit.l.iij. §.si ad dic̄. ff.de re milita.forte posset dici, ꝙ aut per talem renunciationē dilationibus factam in ꝯñtiam renunciatur defensioni, & tūc sequaris opi.Bar.arg.l.ij.cum similib.ff.de iuriſom, iu.aut nō renunciatur ipsis defensionibus, & tunc Bal.sequaris. Pone ꝙ actum sit in compromisso,

43 †quod posset semel, ter, & quater, & pluries prorogare terminum, an eius vigore, possit in infinitum prorogare? Bal.in c.j. quo tp̄e inuestitura feu.fieri debet, pro, & contra arguit, & finaliter concludit arbitrium prorogari posse quotiescunq; arbitro, seu arbitratori visum fuerit esse ęquum.l.diem.j.eo.sed in l.j.j.vt in poss.lega.refert se cōsuluisse vltra terminum trium annorum prorogare non posse, vt euitetur litium infinitas. Ad l.quidam æstimauerunt. j. si cer. pet.responde, & ad l.properandum.cum similibus. C.de iud. forte dici potest, ꝙ lis ista non potest prorogari ſm Gl.ord.in d.l.properandum. Ergo nec tacite per dicta verba, vt idem in arbitro sit, quod in iudice, vt arg.l.j.eodem.& ibi dicam. Vlterius quæro si compromissum sit, quod ter, vel quater, & pluries, & quoties visum fuerit possit iudicare, quid importent hæc verba? dic ſm Ioan.And.in ti.de arb.§.sequitur.ver.sed pone, ꝙ fuerit compromissum, quē sequitur Bar.in l.quid tamē. in prin.j.eo.sed non allegat. & Bal.in l.ij. Quia talium verborum virtute, disiunctiue potest iudicare super diuersis capitulis, i. diuerso tp̄e, quod de iure cōi secus erat, vt l.dicere.j.eo. Actus enim iudicandi est indiuiduus. l.j. ff.ne vis fiat ei.§.hæc verba.cum similibus, sed super eodem nō potest iudicare pluries, nec super eadem re plures sententiæ feruntur. l.j.C.quando prouo. non est necesse. & no.in c.cum ad monasteriū. de re iud. Ant.de But.in c. Quintaualiis.limitat hoc esse verum, nisi esset tantum vnus articulus compromissi, tunc enim, vt aliquid operetur, potest iudicatum corrigere & emendare. Ad hoc de priuileg.c.si papa.li 5.de leg.j.l.si quando.cum similib. Aduerte tamen, quia etiam sententia secunda de cōsensu partium validari non potest contra primam latam, vt no.dicit gl. secundum Bart.in l.si diuersa. C. de transact. Nam valebit illa sententia, non vt sententia, sed vt pactum, per tex.singu.in l.ij. C.communia vtriusque iud.Bald.in eo.art. in d.l.si diuersa dicit, aut sententia primo loco valida est & æqua de iure, tūc tene Bart. aut iniqua, sed metu pœnæ paretur, vt l.diem proferre. §.stati. & tunc iterum iudicare posset super eadem. Et an procedat, cogita circa eundem casum compromissi. Quid in arbitratore? Ant.de But.allegat Io.And.tenere tale pactum nō valere, cum delinquendi occasionem inducit. j.de pact.dota. l.conuenire, nescio enim si lectura sit corrupta. Bal.tamen tenet contrarium per d l.si diuersa. per illum tex. æquiparando arbitria transactioni.per auth.si vero contigerit.C.de iud.& in corpore vnde sumitur, quæ opinio videtur verior. Nec obstat ratio D.Anto. cum pariformiter, imo magis delinquere possit arbiter, cum ab eius sententia non appellatur de iure ciuili.l.j.cum similibus.Sed sententia arbitratoris ad arbitriū boni viri reduci potest.l.si societatē.§.arbitrorum.cogita.

44 †Quid autem si compromissum est cum adiectione, vt toties pœna committatur quoties factum fuerit contra? & dic, vt patet ar. in l.si duo.§.semel.j.eo. Et ratione talium verborum non committatur, nisi bis ratione tollendæ infinitatis. l.fideicommissa. §.si quis decem. ff.de leg.iij.facit de cond.& demonst.l.dominus seruo. Et quod ipse no.in l.j.C.de senten.quæ pro eo.

45 †Et notandum ꝙ ratione euitandę infinitatis multa inducta sunt, primo ꝙ notanter dicit Ang.in l.oratione. ff.de fer.& l.si finita. in princip. ff.de dam.infec. Quia promittens iudici quem præsentare toties quoties opportunum fuerit, non tenetur eū præsentare nisi bis, licet contra eum posset allegari. l.veluti. s̄. de eden.& per glo.no.in l.cum quæstio.C.de lega.& quod no. Bal.in l.j.C.de his, quæ pœnæ nomine, dicens talia verba, quater, & pluries. Secundo ꝙ eleganter dicit Spec.in tit.de pign.§. j.vers.sed quid si pignus.limitans titulum, si pignus pignori datum sit, dicens, ꝙ pignus non potest vltra ter pignorari, licet in l.ij.titu. pręallegato, contrarium teneat. Tertio illud, quod dicitur casum per iuramentum probari, vt no.in l.j.C.de colla.& per Angel.in l.fin. C.de ferijs. ꝙ non intelligitur, ꝙ possit probari vltra quàm semel.tex est singularis in l.fi.ff de bon.autho.iu.poss.secūdum Ang.in l.j.§.quod diximus.ff.si quis cau. Quarto quod promittens dare pecuniam tribus terminis, & nō aliter, declaratur, & intelligitur tribus annis, secundum ꝙ nomen voluit Bar.in l.legatum.ff.de annuis lega.licet in contrarium faciat.l.eum qui calendis. ff. de ver.obli.& l.cum debitor. de constitut. pecunia. Quinto cum reprobatione testium reprobatio vltimi termini admitti non potest. textus est no.in c. licet dilectus. extra de testib. secundum Bart.in l.si quis testibus.C.eo. Sexto ꝙ excommunicato exceptio excommunicationis tanquam odiosa, non potest nisi bis opponi, nisi noua superuenerit probatio. cap.pia.de exceptio.in vj. hinc est quod ratione odij dicit Innocen. in cap.prudentiam.de offic. delega. refert Ang.in d.l.fin. ꝙ si habui terminum ad producendum acta causę, quę postmodum amisi, non debet dari noua dilatio. Septimo, ꝙ si statutum dicit, quod tale maleficium committens punitur tanta pęna, & si talem soluere non potest, amputetur sibi manus, intelligitur intra terminum arbitrio iudicis statuendum, ita eleganter dicit Bal.in l.seruus quoque. ff.de hæred.institu.quod Bar. ibi reliquit indecisum, licet Bal.aliter dicere videatur in l.quicunque.C.de seru.fug. In ciuili tamen intelligitur secundum eum ibidem non posse intra tempus, ꝙ datur iudicatis.l.si debitori. ff. de iud. Octauo, quia non tenet pactum, neque conuentio quod non discedatur a communione. tex.est notabilis in l.in hoc iudicium.§. si conuenerit. j.communi diuidundo. Nemo enim in communione stare cogitur.l.ij.& iij.C.communia vtriusque iud. Adde tamen casum in quo inuitus stat, vt qñ causa euitandi iudicij cępti alienat rem communem, tunc enim ille, in quē alienauit rem illam, communi iudicio contra socium agere pōt, vt si aliquo casu res alienatæ ad se reuertātur, possum dictum iudicium intentare, casus est singularis ſm oēs in l.fi. in prin. ff.de alie.iud.mu cau.fa. Idem in l.j.ff.eo.qui est singul. si cedo actionem, vt reus cum potentiore contendere habeat, cū tali casu cessionis actio ad me nulla reuertatur, ego cogor vel agere, vel rem quam in alium transtuli, transferre potero. tex. est notab.ſm vnam lecturam gl.ibi econuerso. Nono, quia licentia de extrahendo bladum, vel aliquod de ciuitate non durat vltra vij.dies.l.j.C.de tractatorijs.lib.12.ſm Bar.ibidem per illum tex. Decimo quia licet nemo duplici officio fungi potest vsque ad tertium conclusione, tex.est notab.in l.j. C.de exac.li. 12. Vndecimo quia emphyteusi simpliciter concessa, nō intelligitur vltra tertiam generationem. in Authen. de non alie.§. emphyteusis, & idem in prescripta ſm Bal.in c.j.§.quidā obligauit

gauit.de feudo dato in vicem legis commiss. Ita refert se consuluisse de facto. Illud tñ,quod dixi de emphyteusi informiter concessa, intelligitur nisi in emphyteusim data sit res sterilis, & emphyteuticę officio & artificio sit effecta melior. Tunc & vltra tertiam generationem retineri potest, sed ad extraneos transmitti non, vt dicit Bart.in l.quicunque. C. de omni agro deserto.li.10.non tamen affirmando. Et scias ꝙ finita tertia generatione,dans in emphyteusim potest ad se rem reuocare,si velit tñ habendo animum concedendi in emphyteum, & si non velit reconcedere, possit tunc talis,qui est de tertia generatione appellare ꝼm Bar.allegando in l.j.§.permittitur ff.de aqua quoti. & ęsti. & l.j.ff.de priuil.credi.debet iñ appellatio interponi intra annum,quia nõ potest ꝼm Bal.in c.i.§.si sciẽs. si de feu.fue.contro. Duodecimo in causa præscript. & vsuca. quæ sunt inuentæ,ne lites infinitæ durent Insti.de vsucap. §.j. ff.eo.ti.l.i.& ad hoc vide, quod concludit Bar.in d.l. & in l.nemo.ff.de leg.i. Quia † præscriptioni odiosæ renunciari nõ potest,sed fauorabili sic,vt est vsucapio,vt sequitur Bart.in l.centurio.ff.de vulg.& pupill. & in l fi.in fi.de tempo.appell.& in authen.quas actiones. C.de sacros.eccle. & in l.item illa.§.qđ dicitur.de consti.pecu. vbi respondet ad l.quod si nolit.§.si qd ita.& Bar.in d.l.de ædil.edic.vbi per eundem vide materiam. Et no.quod si tibi semper soluere promisi,nõ propterea amouetur præscriptionis obstaculum ꝼm Bal. in l.i. ff.sol.matrim. Item & si qñcũq; secundum eum in §. si quid ita. & Bar.in d. l.i.ff.de vsuc. Et idem si dicat abinde & antea secundum eundem in l.si stipulatus sim mihi, o Procule. de ver.obl & l.ij.j. de cond.& demõ. Sed cautela est,quod dicatur,quod quoties præscriptum fuerit,toties deberi volo,vt non possit præscribere ꝼm Bal.in l.ipsis.C.vt in poss.leg. Item secundum eum quæritur,si dictum est,quod etiam ad xxx.an debes mihi.x.nõ intelligatur tali tempore præscriptum,sed post xxx.annos currit præscriptio vel currere incipit. Non enim potest finiri eo tẽpore,quo non incipit. l. Titio cum morietur. ff.de vsufruc.& vide per Bal.de eadem materia in l.ij.C.de const.pec. Præscriptioni tamen finitæ bene possunt renunciare. l. postquam. ff. de fideius. Et si a statuto omnes præscriptiones remotæ sint,intelligitur remota præscriptio cẽtum annorum. Bar.nil de hoc dicit in l.cum scimus.C.de agri.& censi.lib 11 Item Bal.in c. j.de præscr.xl.Angel.contra ne rei domi.vel temp.& l.non solum.ff.de vsuca.quod est verius per l.hoc iure. §.ductus aquę. ff.de aqua quot.& æst. Et si ciuitas habet aliam ciuitatem sibi obligatã omni tempore præstare subsidium,tali iuri nõ præscribitur,& etiam centum annorum spatio ꝼm Bar. No. in l. in filiis.C.de decur.li.x.& l.cum scimus.C.de agric & censi.li 11.Et si præscriptum sit principali,intelligitur pręscriptum accessorio &c.& no.in l.eos.C.de vsur.in prin. Decimotertio ex eadem causa inductum est,† ꝙ appellatio intra decem dies interponi debeat. C.de appel.hodie,per hoc allegatur tex.notabilis in cle.si appellationem.de appella. Sed per statutum siue per consuetudinem potest prorogari secundum gl.notabilem & singularem, ꝼm Bal. in l.ij. C si contra ius vel vti.publ. Tempus autem prosequendæ appellationis bene potest prorogari ꝼm eum Bal in l.fin.C.de tẽp.appel.in fi. Et generaliter loquendo qñ est infinitas, vel econtra, vide in l.seruus dño. ff. de cond.inde.& plene Bal.in l.j.C.de senten.quæ pro eo ꝙ interest. Pone,† compromissum est in aliquem,quod possit cognoscere de iure & de facto,sed de iure tm̃ pronũciare,an hoc casu censeatur arbiter vel arbitrator? & dic ꝼm Bal.in §. arbitrorum, quod reputatur arbiter, cum iudex interdum de facto procedat. ff.de off.proconsul.& lega.l.nec quicquam.§.de plano.& cle.sæpe.ff.de ver.sig.cum simili. Sed † quid si cõpromissum est in aliquem,vt arbitrum, & arbitratorem,quis tali casu iudicabitur? dic hoc perpendi ex modo procedendi.de iudic.l.j.secundum omnes. † Sed quid si incepit vno modo cognoscere, an poterit postea variare? & videtur ꝙ non. Viam enim,quam tibi elegisti,patieris. l.si mulier.in fi. s.quod metus cau. Præterea contraria tolluntur electione.l.fi.C.de codicil.l.j.C.de fur.cum similibus. Ergo postquam vnum elegit, variare non potest.Ita tenet Dy. post Bar.in l.iij.ff.de milita.testa.l.si dominium.ff.de fur.Spec.idem in tit.de arbi.quem allegat Bart.in dictis locis.Bal.in d.l.j. C.de furt. & in d.l.iij. & l. nec codicillis.C.de testa.in fi.secutus est contrarium per d.Inno. in c.j.de præsc. Sed Ang. de iud l.ij. tenet quod si habens iurisdictionem ordinariam dicat se velle procedere via delegati,quam non habet, nihilominus processus tenet. Si enim non valet quod ago,vt ago &c. l.j. §.si quis ita. de verb.obli.& de consti.pecu.l.j.§.cum stipulatus.ff.cum similib.& per hanc opinionem videtur casus extra de præben.c.nisi esset.vbi si est compromissum in delegatum, partim potest procedere via arbitraria.quod Bal.dicit non esse alibi in d.§.inter pares. Sed tu stimulator adde hoc dictum expresse extra,de proba.c.literis,& hanc opinionem sequitur Ant.de But. in c. Quintauallis.allegat ibi Host.illud tenentem.† Respon.si in sententia dixerit pronuncio,vt arbiter & arbitrator,qũo iudicasse videbitur dic ꝼm Bal.in dictis locis.& l si ternus plurium.ff.de legat.i. ꝙ videtur iudicasse eo modo, quo est magis æquũ.arg.l.placuit. de iud.Tu autem dicas,ꝙ cum incerta sententia sit ad acta referenda. C. de sentent.quæ sine certa quantitate cum similib. & debet se conformare libello & actioni cum semper in dubio standum est.l.pacta.C.de pact.j.de acq poss si quis ante.cum similibus.j.loca.l.cum plures.§.locati.cum simılib. Quia hoc casu iustius est sententiam ad acta referri debere in vltimo,& secundum illum modum procedendi,quem ex actis illum assumpsisse apparebit,& secũdum eum iudicatum videtur. Ad hoc facit, ꝙ vltimo verbo sententiæ standum est, † vnde si iudex dicat cõdẽno,imo absoluo,absolutus intelliꝑ gl. est elegãs 16.q.j.in c.ꝑdicator.quã ad hoc põderat Bal.in proę.c facit de manum.testa.l.Stichus imo Pãphilus.& ibi no.& in l.q.iã eulogio.C.de iure deli. Quid aũt,si dicat ꝯdẽno,vel absoluo? gl. hẽs in simili mirabilẽ,imo singularẽ.11.q.4. c.si is qui quæ dicit, ꝙ si iudex dicit excõico,vel absoluo, ꝙ si est absolutus, hr pro excõicato, & si condemnatus pro absoluto habetur. An autem sit vera, cogita. Et de alijs formis compromissorũ,qđ sit,& quare simpliciter compromittitur. vide D. Anto.in cap. Quintauallis.de iureiur.& per Spec.in d tit.de arbi. Subseq iẽter † quæritur,an valeat renunciatio ad arbitrium boni viri Et prima facie vr̃ dicendum,quod sic per regulam iuris l.si quis in cõscribendo.C.de pactis.Item reductio habet instar appellatio.de arb.c.ij sed appellationi renunciari non potest.n l renunciando vlterius non appellatur.l.fi.in fi. j.quibus appellare, quia illud idem dicamus in reductione. In contrarium est sententia Dy.in c.scienter.de reg.iuris.lib.6.vbi dicitur,ꝙ non obstante renunciatione, de probabili causa sententiam reduci posse,hoc idem sequitur etiam Io.And.in ti.de arb. § fi.ver. igitur,si actum.Pro hoc adducitur gl in l.quidam cum filium. de ver obl.vbi Bar.tangit dicens,ꝙ quamuis promittat filium non exhæredare, intelligitur nisi iusta causa interueniat. Ad hoc,l.quæro.§.inter locatorem.ff.loca.promitto non expellere,intelligitur nisi iusta causa interueniat, vt dicit Bart in d.§. arbitrorum. Addit hanc distinctionem dicens,quod aut læsio ex iusta causa læsionis interuenerit ex proposito, & tunc siue ex magna quantitate interuenerit, & tunc poterit reduci hæc sententia,sine dolus futurus videaẽ remitti. ff.de pac.l.si vnus. §.illud. & j.de libera. lega.l.si patronus. & j de adm. l.quidã decedens.cum similibus,& hoc ad euitandum delicti occasionem,vt s.dictum est pluries. Aut læsio contingit re ipsa,& tũc si in parua quantitate reduci non potest.l.scio.j.de in integ.restit.l.si ex causa.ff.de mino.facit.l.quamuis. ff. de cond. & demon. Aut in magna quantita.& tunc sic. Et ita secundũ eum debet intelligi gl.in l.si de meis.§.recepisse.ff.eo. In hanc eandem partem inclinat Bal.in l.cum antea C.eo ti. Pro quo facit, ꝙ si in ista renunciatione non venit, nisi id de quo est cogitatum.j.de cond.inde.l.fi.§.idem quæsijt.C.de transac.l.sub prætextu.& l.si de certa.sed pars non præsumitur lædi, nisi in magna quantitate,nisi cum in eum tãquam in amicũ de quo debet præsumi bonum compromissum. videtur.l.vnum ex familia.§.fi.semper enim intelligitur clausula, si iuste fuerit pronunciatum.l.si libertus.de ope liber. & in c. Quintauallis.de iureiur. Sed in magna quantitate lædere iniustum est.lg ẽ &c. Quod idem tenuit in sua disputatione D.Ant.in d.c.Quintauallis. Item tenetur vno addito dñs hic procedere, nisi qñ per simplicem renunciationem, hoc est tantum causa facta per absentem valuis.l.certum.§.si quis absentem. ff.de confes. & allegatur.l.non solum. §. liberationis. de libe.leg.tutius est ꝙ iuri de futuro renunciari non potest. C.de pac.l.j.& quod no. in l.superstitis. de acquir.hæred.talis renunciatio nullum habet a iure fundamentum. Ista est sua conclusio. Aduerte tamen,ꝙ id quod supra dictum est,ꝙ quando ex proposito contingit læsio,tunc etiam ratione paruę quantitatis, est forte intelligentia duorum aureorum,si autem non ascenderet, qa tunc pro parua erit actio de dolo compet.j.de dolo.l.si oleũ §.fin.cum l.sequenti. Consequenter aduerte,quod si partes eo ipso,quod in arbitratorem promiserunt, ipse arbitrator notificauerit eis ꝙ fuerit talis intentionis in laudando, ꝙ tunc nullo casum mundi potest talis sententia reduci, hoc est dictum singulare. Bal.in l.si venditor. C.de rescin.vend.per illum tex. qui hoc probat. Imputent enim sibi ex quo tempore, scilicet sententiæ ferendę peritiam habuerunt, in talem promissorẽ, quia dolus aut iniuria scienti non fit l cum donationis. C. de transa. Et adde, ꝙ si lata sententia pars peteret terminum ad soluendum, an tali sententia possit pars petens terminum appellare, siue reductionem petere? Doctores iuris ciuilis concludunt, ꝙ non per tex.no.in l.ad solutionem.C.de re iud. Tu autem limita singulariter secundum Innocent.& teneas contrarium, quia vt ipse dicit in c. quod ad consultationem. extra, de re iudic. illa lex habet locum quando a sententia fuit appellatũ,& facta appellatione renunciatum, qđ tene menti,

quia non est alibi fm D.Ant.de But.in c.gratum. in fi.de offi. delega. Ex quibus infero ad determinationes præcedentes.

54 Subsequenter quæro, †an valeat statutum, ꝙ sententia arbitri nō possit reduci ad arbitrium boni viri? Bal.in d.l.cum antea. determinat quod sic, nisi esset dolus partiumque generalis cō sensus. Nam vr̄ ad hoc.j.de dona.l.cum filius. cum similibus.

55 Et primo pro huius articuli perfectione, †quæro, an valeat statutum prohibens appellationem? referas te ad hãc distinctionem. Quia aut ciuitas illa habet superiorem, ad quem debet appellari, & tunc inferior iura superioris tollere non possit.de ma. & obe.c.cum inferior. hoc casu tale statutum nō valebit. Ista conclusio no.de iureiur.c.venientes. Aut ciuitas per se iudices appellationis eligere habet, & tunc valet tale statutum, quia & pactū fieri potest. Ita concludit Bal.in l.fi.in fi.C.de tēpo.appellationum.licet ibi non recitet, Bar.dicit hoc casu, secundo tale statutum non valere, quod tn̄ dictum Bar.non reperio. Sed an aliqua cautela dari possit, vt si etiam ad superiorem debeat appellari, ipsa ciuitas statuere queat hoc per indirectum? facit pro hoc dictum Bar.in l.omnes populi.ff.de iust. & iure. vbi dedit conclusionem, ꝙ ciuitas ex se ordinet duos iudices appellationis, & tunc tertio loco non liceat appellare, vt C.ne liceat in vna eademque causa. Item cum de iure ciuili appellari nō possit omisso medio.l.imperatoris. ff.de appel. tali casu ad superiorem appellari non poterit fm Bar.in l.j.ff. de const.princ.qui dixit talē cautelam non procedere, nec valere, quia potest superior, cū in eius præiudicium fiat, hoc statutum tollere. Allegat.c.venientes.allegatum. etiam cum statuta facere sit iurisdictionis, vt dixit Bald.in l.omnes populi.ff. de iust.& iu.& l.j.ff.de iud.& per Bal.in l.nulli.C.de sentent.& per Innoc. in c.cum omnes.de const. Sequitur necessario talē ciuitatem, quæ alteri subiecta est, hoc statutum facere nō posse. Aduerte, quia si opinio Bar. procederet, non hr̄et locum in ciuitate, vbi est consuetudo, ꝙ possit appellari omisso medio. tex.est sing.fm D.Ant.in c.Romana.de appellat.in 6.licet fm eum in c.dilecti.eo.tit. Hostien. tenuerit ꝯ in c.super quæstionem.§.intentionis.extra, de offi.deleg. Sed pone, ꝙ ciuitas hēt primam causam appellationis, an tali casu posset statuere, vt ad suos iudices non appelletur? sententia Bar.est ꝙ non in l.penult.de aqua plu.arc. Quid autem si permissum est prioribus ciuitatum, statuere super factis ciuitatum, an tali casu possit statuta condere. Bar.in quodam consilio incipiente, viso puncto, tenuit distinguendo, quod aut quæritur de sententia diffinitiua, aut de appellatione ab interlocutoria. Primo casu statuere non possit per Bar. ꝙ licet Imperator det potestatem sibi condendi legem.l.senatus.& l.non ambigunm. ff.de legib. tamen senatus ipse non potest statuere, ne a sententia diffinitiua appelletur, cum hoc soli principi reseruatum sit.d.l.j.§.fi. qn̄ appel.sit. Secundo casu potest, bene probat & allegat.l.fin. gl.in l.fin.C.de sent. Aduerte, quod idem vr̄ dicendum in hac appellatione ab interlocutoria, quæ habet vim diffinitiuæ, vt in primo casu dictum fuit. & hoc allegaui per dictum Bart.in l.minoribus.C.de his quibus, vt indig.& Angel.in l.si sic.ff.de leg.j.

56 Et †an valeat statutum dictans, quod cōsanguineus eius, qui a sententia appellauit, puniatur tali pœna? dic ꝙ non fm Bar.in l.hæres meus. §.quod in fraudem.ff.de cond. & demō. & Bald.in l.ij.§.in ius voc.vt eant.& in l.1. C. de indic.vid.tol. Vr̄ enim hoc casu, quod indirecto iste appellans quasi timore, ne suus consanguineus propter sui factum, puniatur, nō appellaret.ad hoc.c.sciant cuncti.de elect.in 6 Vbi habes casum singularem, quod percutiens nedum clericum excōicatur.17. q.3.c si quis suadente, sed ēt vulnerans cōsanguineum ipsius clerici excōicatur, eo casu, quo clericus.

57 Et an† valeat statutum, ꝙ a sententia interlocutoria appellari possit sine scriptis. & vr̄ ꝙ sic, cum res ad primam nām de facili redeat.l.si vnus. vers. ꝙ in specie.ff.de pac.cuius natura & vigore olim appellare poterat, etiam sine scriptis, dicit gl.iur.cano.ca.fi.de appella.li.6. ꝯrium concludit Bal.in l.programma. C. comminat.vel epist.& recitat Io.An.in c.fi.de appel. Nam disputando videtur, ꝙ non tenuerit statutum episcopi, ne ab eius sentētia appelletur, & idem tenet Aug.in disputatione, quæ incipit, a ccensus milies. Scias quod qn̄q; per statutum appellatio prohibeatur, non tn̄ vr̄ prohiberi recursus pro iustitia fienda ad iudicē appellationis per modum querelæ, ita eleganter tenuit Bal. in l. edicto. C.de edic.diui Hadr.tol.& l.arbitrio.ff.qui satisd.cogā. Item vr̄ de statuto prohibente appellationem principaliter, vt nō vr̄ prohibita iusta appellatio. Et hoc per c.vt debitus. de appell. vbi dicit tex. quod clausula illa appellatione remota, intelligitur de friuola, non autem de iusta. quem tex. no. Bal. in l.fi.C.de sent. Et ad hoc facit tex.sing.fm eum in c.ex parte. de offic.deleg. vers.si rescribitur procedi, non obstante aliqua exceptione, intelligitur tm̄ de friuola, non de illa, quæ iuris rigore non est remota.

58 Sed redeundo † principaliter quid diceres, si videatur, renunciatur, & iuramentum interpositum, an hoc casu debeat aliquid operari, & sic in magna quantitate læsio sit? possit nihilominus reduci. Federicus de Senis in quodam suo consilio tenet hoc casu reduci non posse, cum possit sine interitu salutis eternæ saluari. de iureiu. c.veniens. & c.cū contingat. propter quod concludit, ꝙ vbi appareat euidēs iniquitas, talis sententia reducitur fm Host.in c.Quintauallis.de iureiu.nisi ipse arbitrator aliquid mandaret in diuinam religionem.alleg de app.c.fi.Io.Andr. in quodam suo cons.inci. Viso puncto, super quo cōsilium petitur.tenet idem, quòd Fedet.omni casu, quo posset peti reductionem esse necessariam, absolutos a iur̄o prædicto.& hoc extra, de iureiur.c.debitoris. quem Bar.sequitur in d.§.arbitrorum. & D.Ant.de Butr.in d. c.debitores, tenet hoc iur̄m ipsi renunciationi nil addere tr̄, vel tanquam accessorium sequitur ipsius ꝯctus necessarius. q satisd.cog.l.qui iurato.& l.cui qui.§.qui vnus.ff.si quis cau. C. de non num.pec.l.fi.idem Bal.j.de cond.inde.l.si procurator. Pro Fede. facit tn̄, quia iur̄m naturam & si sequatur ꝯctus, tn̄ aliquando superaddit, quamuis in obligatione facti succedat obligatio ad interesse, vt l.stipulationes non diuidūtur. §.Celsus.ff.de verb.obl.tn̄ iur̄m facit quem præcise cogi ad factum. gl.est sing.& parua.& l.si pecuniam.de cond.ob cau. fm Bal. in l.j.C.de sen. quę pro eo quod interest.habet etiam in se annexam naturam clausulæ, si non valet ꝙ ago, vt ago &c. l. cū pater.§.filius matrem.ff.de leg.ij. fm Bart.in l.j.ff.de verb.obl. Item habet virtutem clausulæ rato manente pacto.l.si qs maior.C.de transac. Item habet virtutem guarentigiæ.iur̄m.n.facit hr̄e executionem paratam. Istud est nouum fm Bar.in l.ij. de iureiu.ꝙ notabiliter limita fm Bal.in l.j.C.e.tit.

59 †Quid aūt si dictum sit in renunciatione, ꝙ possit lædere partem in parua qn̄titate & in magna, an reductio petatur? dic fm Io.An. in dicto tit.de arb.ibi, reductis. Cald.ait ꝙ eo casu quantuncūque in magna quantitate lædat re ipsa, tn̄ nunquam reductio peti poterit, quæ ex proposito idem dicas, ꝙ supra.idem limitando tenet Ant.de But.& Bar.& Bal.in d.l.cum antea. Sed an vigore dictorum verborum possit in totum vnam partem lędere? vr̄ ꝙ sic, quia idem iuris est de toto quo ad totum, quod est de parte quo ad partem. j.de exc.tut.l.propter litem. C. de reuoc.dona.l.si unquam. de rei vend. l.quæ de tota. In ꝯrium est Bal.in d.l.si procurator.de cōdic.indeb. cum omni verborum generali sermone donatio exclusa videtur.j.mand.l.creditor.§.Lucius.& l.contra iuris ciuilis.ff.de pac. Item arbitramentum & transactio æquiparantur. auth. si vero cōtingerit. C.de iud.& in auth. vnde sumitur. Sed transactio non potest fieri nisi aliquo dato vel retento.l.transactio. C.de transact. ergo arbitramentū. Prærerea arbitrator dicitur bonus vir.j.eo. l.non distinguemus.§.de officio. ergo debuit facere, ꝙ suo nomine conuenit. C.de off.præfec. vrb.l.j.& sic partes cōcordare, non autem in totum largiri.

60 Item an in dubio dolus † in arbitratore præsumatur? Feder.ꝙ non in d.cons.per l.dolum.C. de dolo.& per l.quoties.§.qui dolo.ff.de proba. Ant. de But.& Bar.dicunt hoc ex qualitate facti pręsumi, & ex mota si in magna quãtitate grauaret præsumatur dolus.l.omnes. §.Lucius. ff.de his quæ in fraud.cred. Idem forte si iuberet dare preciosiores res, & hoc per tex.no.in l.summa cum ratione.ff.de pecu.vbi dicitur, ꝙ alienatio rerum magis preciosarum præsumitur dolo facta. Non est alibi fm Ang. in l.ij. C.de repud.hęred.

61 Nūquid tn̄ reductionis petitio † habeat executionem sententiæ siue laudi retardare? & conclude eleganter fm Bald.in addit.Spe.in tit.de arb.& in l.nam & postea.in prin.ff.de iureiurā. quod aut talis reductio petitur per modum exceptionis oppositæ, & tunc dicta executio retardatur. Alleg.l.Papinianus.§.si filius.ff.de inoffic.testa. Aut per modum actionis petitur, & tunc aut requirit altiorem indaginem, & non retardat. Ad hoc dictum Bar.in l.iiij.§.condemnatum.ff.de re iud. Aut requirit paruam causæ cognitionem, & tūc retardat. Pro hoc. l.nam & postea, quam tene menti.

62 Quid aūt † si dictum sit, ꝙ possit ius vnius tollere & dare alteri? vide Host.tit.de arb.c.2. qui firmat, ꝙ per hoc non vr̄ læsio in magna quantitate facta.

63 Sed † an sicut sentētia arbitratoris reduci potest, ita ab ea pōt appellari? Bar.in l.fi.§.fi.de tempo.app. tenuit ꝙ sic tali ratione, ꝙ sicut a quolibet actu extraiudiciali appellari potest, vt dicit tex.in l.fi.§.idem rescripserunt ff.de app.& c.bonę memoriæ.& c.Romana.de app pręcedentis iudicij ritum seruare nō tenetur, vt no.Inno.in c. Quintauallis, ergo appellare poterit. effectus autem appellationis erit fm eum, quia appellari debebit intra decem dies.in authen.hodie.C.de temp.app. Item si sunt aliqua attentata appellatione præcedente, reuocari nō possunt, c.non solum.de app.li.6.ita erit isto casu, contrarium tn̄ firmat Bal.in l.ea quę ad ciuilia.C.de app.circa fi.per rationem, quia ex tali arbitramento non oritur actio in factum, ergo appellari non potest.l.j. C.eod.tit. Item per lapsum decem dierum sententia confirmatur. l.ab eo. C. qn̄o & qn̄ iud. Appellare enim debuisti a tali sentētia, si displicebat. C.si sæpius in integ.restit.postu. Ad iura Bar.quia prout Bart.dicit in d.§. idem rescripserunt.habes videre primum, appellatio est quę-

dam

dam ab illata iniuria, vel comminata extraiudicialis reclamatio, ideo iura Bar. non probant id ad quod alleg. Præterea non signant, quare leges introduxerunt arbitrium boni viri, vt d. §. arbitrorum. Non enim hæc essent necessaria, si appellari potuisset, & sic superflue lex nobis seruiret. Sed an iusta causa re-

64 ductionis † excuset a pœna in cōpromisso apposita? super quo articulo est aduertendum, quod Dy. consuluit in consil. quod incipit, Prolomeus de Spoleto, vt refert Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. obl. ꝙ siue iuste, siue iniuste quis reducat, nihilominus non excusatur. Pro quo Bart. dicit ibi esse quasi casum s͠m vnam lect. quod erit male iudicatum, quia dicit gl. ꝙ pœna committitur, ad quod potest responderi, ibi non apparere an appellatum sit ab illa sententia, an non. Et sic nihil ad factum nostrum, cum possit etiam decem dierum cursu confirmari sententia, etiam iniusta, vt s. dixi. Pro hac opi. facit gl. sing. in l. hoc. ff. de triti. dicens iustam causam quem excusare ab interitu rei, quā notabi. ponderat Bal. in c. j. qui succes. feu. da. teneant. in vsib. feud. Item facit gl. in l. quod te. & in l. vinum. ff. si cert. pet. vbi iusta causa litigandi excusat quem ab expens. Item facit alia gl. sing. s͠m Doct. in l. j. ff. si quis ius dicē. non obtem. circa fi. vbi nedum iusta causa, sed etiam iniusta excusat a pœna contumaciæ, licet Bal. dicat esse simile in l. ex consensu. §. fin. de app. Facit. l. plagij. C. de plag. vbi iusta causa excusat a dolo, & ꝙ notab. dicit gl. in l. j. in fi. ff. de abig. vbi nō tm̄ iusta causa excusat, sed etiam iniusta excusat a culpa. Ioan. And. in tit. de arbi. in addi. Spec. tenet ꝯtrium dicens iustā causam superuenientem hr̄e excusare. Pro quo facit, ꝙ idem dixit in c. j. de elect. in 6. in fi. vt refert Bal. C. de epis. & cle. l. generaliter. in cap. j. §. inter pares. de le. Cotra. ꝙ iusta causa habet, quem a pęna excusare. Pro quo d. Bal. in add ad Spec. de arb. alleg. gl. notab. quæ hoc expresse vult in l. fi. C. qui. app. non licet. pro opi. Dy. tamen facit gl. reputata singularis in l. si cum militantibus. C. de rest. mili. licet iusta absentia excusat a pœna legali, non tñ a conuentionali. Ad quod gl. elegans in l. non solum. ff. de rei vend. & l. iij §. si rem. ff. de leg. iii. dicētem iustam causam litigandi non habere quem excusare ab expensis conuentionalibus, sed a legalibus tm̄. Insti. de pœna teme. litig. §. 2. Bal. alibi in l. ex diuerso. §. 1. ff. de rei vend. & in l. Iulianus verum debitorem. ff. de cond. ind. & has opiniones nititur concordare dicens, ꝙ aut iudex reductionis dicit iuste laudatū esse; & tunc iusta causa non hr̄et excusare, aut primam sententiam simpliciter confirmando, & tunc iusta causa excusat reducentem, quia in dubio præsumitur tanquam arbitrium cōfirmata, vt dicit gl. in l. si quis ad exhibendum. ff. de except. rei iud. Bal. in l. generaliter. alleg. in d. §. inter pares. & l. fi. C. eod. tit. simpliciter sequitur opin. Io. And. ipse idem in l. eos. §. cautiones. ff. de app. ita eleganter dicit, ꝙ aut compromissum fuit necessarium, aut voluntarium, primo casu habet excusare reducentem, quia magis subuenitur necessitati, q̃ voluntati. l. si fideiussor. §. fi. ff. qui satisd. cog. Secundo casu imputent sibi cōpromittētes, quare compromiserunt. l. si dictum. §. j. j̃. de euic. Alibi in l. fin. ff. de contrah. emp. Sic concordat iura prædicta Dy. & Io. And. ꝙ aut reducens habuit iustam causam, aut nō, primo casu tene Io. And. Aut dubitatur de iusta causa, vel nō, & tunc litis acta probant. l. rem non nouam. in fi. C. de iud. sed in l. si filius. ff. de his quę sunt sui vel ali. simplr̄ sequitr̄ referendo Bar. & idem sequitur in l. tres fratres. ff. de pact. sed in l. qui cum tutoribus. simpliciter sequitur opi. Io. And. alibi in l. non solum. ff. de rei ven. sic distinguit, aut reducens erat actor, aut reus, primo casu nec iusta causa excusat, imputet sibi, quia temere litigauit. j̃. de iud. l. eum quem temere. cum enim instructus ad causam venire debeat. j̃. de reg. iur. l. qui in alterius. Secundo casu iusta causa eum excusat ratione fauoris rei debendę. l. Arrianus. cum si. ff. de act. & obl. Sed in l. quod te. s̃. alleg. hoc idem tenet primo de actore limitando, dicens ipsum excusari, si cōem opi. secutus reductionem petierit, debuit enim credere quod a cæteris credebatur. Sed in repetitione. l. tres fratres. tenuit in supradictis simpliciter contra Dy. potes enim inter tantas opi. sic dicere. ꝙ aut compromissum fuit necessarium, & tunc non tm̄ iusta causa, sed iniusta habet excusare per dictam gl. in l. j. si quis ius dicen. non obtem. Aut voluntarium, & tunc aut actor petijt reductionem, & sequaris Baldū in locis supradictis. Aut reus, & tunc sequaris distinctionē eius-

65 dem in d. l. fi. † sequitur videre pro huius articuli complemento, si sententia arbitratoris, qua quis iniuste fuerit condemnatus reducta est ad boni viri arbitrium, qui in centum condemnauit, pœna committatur per non parentem isti sententiæ in residuo quantitatis, in qua iudex reductionis condemnauit? In hoc articulo prima sententia Bar. in l. mulcta non committatur. ff. de cond. & demon. dicentis huic tali reductioni nō parentē ad pęnam primi compromissi nō obligari, per illū tex, quia pœna tanquam odiosa non intelligitur repetita. C. de viu. l. per retentionem. Contrarium tenet alleg. Innoc. in cap. Quintauallis. de iureiur. l. j. ff. de arb. Bald. in d. l. fi. de contrah. emp. Doct. sequuntur Bar. per tex. in l. cum apud. ind. sol. Item

66 † quid si tertij arbitri nouiter dicti sententiæ non pareatur, an incurratur pœna compromissa. Bal. in l. j. circa princ. C. de his quæ pę. no. tenuit ꝙ non, per l. per retentionem alleg. contrarium tamen firmauit in d. l. fi. Tu aduerte, aut iste tertius fuit electus ab arbitris, vt eos concordaret, de hoc non tractatur, quia iste tertius non arbitrator, sed arbiter s͠m eius consilium sententiam ferre debet. l. non distinguemus. §. pe. j̃. eo. Aut iste tertius electus fuit ex forma statuti, & tunc aut dicatur cōpromissum secundum. ff. de furt. l. si dominium rei. pœna contenta tunc non committitur, quia hoc non inducitur, nisi per stipulationem. l. seruis. ff. de ser. expor. & hoc multum notab. tenuit Bar. in l. vir vxori. j̃. sol. matr. & qđ si pro parte reducit sub conditione, pro parte non. Bart. tenuit non totaliter ad pœnā teneri in d. l. si C. de arb. Sed in §. cautiones. tenuit contrariū. vide ꝙ idem ipse no. in l. cogi. C. de peti. hær. & l. iubemus C.

67 de appell. † Et an hæc de pœna de iure canonico peti possit, vide Florian. in d. §. arbitrorum & forte dicendum est, ꝙ non ea eatenus petatur, quatenus intersit, vt eleganter no. Innoc. in c. suam. de pęn. & de arb. c. dilecti. hæc enim pœna loco cōtemptus est, non interesse addita, ergo &c. & ideo dicit glo 12. q. 2. c. fraternitatis. secundum Bald. de cætero pęnas dupli, vel quadrupli, quę fuerunt a iure ciuili inductę, iure canonico minime peti posse, quæ omnia tene menti perpetuo. Laus Deo. Explicita est rub. ff. de arb. per Ludouicum Pontanum de Roma, iuris vtriusque Doct. clarissimum.

SVMMARIVM.

1 *Compromissa morem sequuntur iudiciorum.*
2 *Libellus an sit coram arbitro porrigendus, & an citatio requiratur, aut litis contestatio.*
3 *Sententia arbitri magnum afferens præiudicium an sit insequenda.*
4 *Conclusio arbitrorum. an conclusioni iudiciali sit æquiparanda.*
5 *Conclusio causæ cuius sit naturæ.*
6 *Pars an in criminali excludatur ab vlteriori productione post conclusum in causa.*
7 *Arbitri sententia an requirat citationem, et si in sententiæ interlocutoriæ prolatione.*
8 *Vnica citatio in summarijs vim habet peremptorij.*
9 *Citatio an sit in expensarum taxatione requisita.*
10 *Citatio an sit necessaria vbi princeps iudicat.*
11 *Sententia lata in fauorem absentis an sit valida.*
12 *Citatio arbitri an personam rei alias illegitimam legitimet, quemadmodum & iudicis citatio.*
13 *Citatio, in qua nullum tempus habetur expressum, an sit valida.*
14 *Citatus ad totam causam an iterum citari debeat.*
15 *Arbiter an potest id ex officio suo quod iudex, & an sit reperire officium arbitri.*
16 *Iudicis officium multa præsupponit, vt procedat.*
17 *Procurator nullum habens mandatum venit officio tam iudicis, quàm arbitri repellendus.*
18 *Arbiter in hoc differt a iudice, quòd mulctare non potest contumaces, iudex autem sic.*
19 *Arbiter an inique arbitrando faciat litem suam.*
20 *Verba ista, admittimus si & inquantum debemus, a iudice vel arbitro prolata, quid importent.*

LEX PRIMA.

COmpromissum. Compromissa ad finiendas lites inuenta morē iudiciorum sequūtur. h. d. in summa. Nota † ꝙ compromissa morem iudiciorum sequuntur, simile hr̄. C. de iud l. rem non nouam. §. i. in glos. no. No. secundo compromissa ad finiendas lites inuenta esse, & ideo notanter dicit Bart. ꝙ stante statuto quemlibet casum compromitti debere, non cōmittitur hoc casu causa instrumenti guarentigiati, quod forte est limitandum per ea, quæ dicit Bal. in l. fi. si quis ius dicen. nō obtemp. Item & male, statutum in se non compræhendit casum restitutionis in integrum, vt eleganter dicit Bart. in l. prætor ait. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Pro quo vide in l. fin. vbi & apud quem. Et quia tex. dicit ordinem iudiciorum sequi, inquirendum est primo, in quibus arbiter sit similis iudici in procedēdo, scias Inno. dixisse in c. Quintauallis. arbitrum ordinem iudiciarium sequi debere, cum quo cōcordat ista gl. An autem

2 ita libellus † sit porrigendus coram arbitro, sicut coram iudice, & ideo est videndum, an in criminalibus libelli porrectio facta coram arbitro, operetur interruptionem præscriptionis, sicut coram iudice. & primo videtur, ꝙ hæc quæstio procedere non potest, cum criminalis causa compromitti non potest, vt j. eod. l. non distinguemus. §. Iulianus. & §. de liberali. sed in casu

casu quo procederet, videretur ꝙ sic, retenta opi. Bar. in l. miles. §. sexaginta. ff. de adult. vbi dicit libellum hic operari absq; aliqua citatione, cum ibi potius die feriata possit, qua die citatio fieri nō potest, ibi vide per ipsum. C. de fer. l. dies festos. ibi dum dicit, horrida vox preconis &c. Et quod plene no. de ope. noui nunc. l. j. §. nūciatio. ƀm Bal. in l. fi. §. de eo per quem fac. erit. vbi indistincte tenuit contra Bar. dicens, non solum libellum, sed etiam citationem requiri, probatur ƀm eum per gl. l. ij. §. fi. si quis in ius voc. non ierit. licet sit similis. 13. q. 3. c. placita sæcularia. quæ dicunt intelligendo illum. §. sexaginta. citationem interuenisse, ergo ille tex. est potius contra Bart. quàm pro eo. Sed idem Bal. in l. j. C. quando libel. princ. dat. dicebat verba legis, vel statuti cōsiderari debere. Aut enim non requiritur illic aliud, q̄ libellus, & procedit opinio Bart. sed si proceditur, tunc requiritur citatio, quæ est cuiuslibet processus initium. Insti. de pœ. teme. lit. §. fi. in cle. fin. vt lite non cont. & in rub. ff. de in ius voc. sed pro prima eius opinione facit, quod ipse dicit in l. j. C. qui admit. vbi dictum. §. sexaginta. intelligit, libellum die feriata porrectum tantum operari simpliciter porrectionem, & non effectum ex libello resultantem, ergo non interrumpitur præscriptio. Cogita, quia passus est dubius, sed gl. per Bal. allegata destruit necessario opi. Bart. Si opi. Bart. est vera, intellige de libello valido, quia inualidus interruptionē non habet operari. Iste est tex. singu. ƀm eum in l. accusatus. ff. de adul. iuncta. l. mariti. §. quinquennio. eo. tit. & gl. ibidē non meminit allegare illum tex. in authē. offeratur. C. de lit. conte. Secundo an requiritur citatio, dic ꝙ sic. l. diem proferre. §. si quis litigatorum. j. eo. & eūdem operabitur effectum, quia sicut coram iudice facta operatur effectum interruptum præscriptionis odio creditoris. l. sicut. & l. cum notissimi. C. de pręscript. xxx. ita a paritate rationis coram arbitro. quod intellige de citatione valida, quæ enim annullatur, quia citatus non cōparuit, non hunc effectum habet operari, vt notab. tenet Bart. in l. & post edictum. de iud. Item an requiratur litis contestatio? & dic ꝙ sic. quæ effectum interruptionis inducit, vt videtur tex. in l. j. C. eo. tit. quod intellige de valida, non aūt inualida, vt dicit gl. in l. si pater. C. ne de statu defunc. Et an facta per vnum ex reis debendi, vel ab altero ex reis credendi, interruptionem operetur quo ad alios? & dic ꝙ sic, quia idem & cōe est iudicium, vt dicit tex. in l. fin. C. de duob. re. Et an facta reo, noceat fideiussori? gl. sunt ɔ̄riæ. vna in l. si fideiussor. §. fi. j. mā. tenuit ꝙ sic. Alia in l. cum quis. §. si quis pro eo. ff. de fideius. ꝙ non. Sed salua ambas ƀm Bal. in l. tam mandatori. C. de nō nu. pec. quod gl. d. §. fi. habet locum in fideiussore contractus. Et an dum summarie causa intenditur coram arbitro, requirat libellum? aduerte, quia Bar. in extrauag. ad reprimendam. in gl. super verbo, summarie. tenuit ꝙ sic per gl. clemen. sępe. de ver. sig. Sed Bal. in authentica, offeratur. tenuit contrarium alleg. tex. in authen. nisi breuiores. C. de sent. ex pe. reci. Potest dici, ꝙ aut causa summaria est parui præiudicij, etiā tunc procedat tex. quem Bar. allegar. Sed dicta doct. & glos. procedunt & intelligi debent ƀm tex. quē allegat. l. non solū. §. liberationis. ff. de libera. lega. †Sed & si magni præiudicij, sequenda est

3 sententia Bar. Vide vnum scias, ꝙ est singulare, ꝙ vbi est necesse libellum, vel & aliquid in scriptis porrigere, necesse est scripturam adesse, & non sufficit si negocium coram iudice narretur. Et idem si tabellio fuit rogatus, vt in scriptis redigat ƀm Bar. in l. in sacris. C. de proxi. sacro. scri. li. 12. Et vbi dixi citationem requiri, intelligitur citati potest ƀm Bal. in l. cessante. C. quo. & quan. iudex. & authen. prima. de vsur. Item vbi dixi interrumpi posse. l. per lit. cont. Quid autem si in causa litis contestatio non est necessaria, quomodo interrumpitur ista præscriptio? forte per citationem arg. illius sing. gl. in d. auth. qui semel. vbi licet duret iure ciuili triēnio instantia, quæ incipit currere a litis cont. C. de iud. l. properandum, tamen vbi li. contre. non est necessaria, incipit a citatione. Ad qd̄ facit, ꝙ no. Bar. §. de procuratore, vt efficiatur dominus lit. & nō ante. l. is cuius. de procur. cum si. tamen vbi non est necessaria, efficitur dn̄s

4 eo ipso, ꝙ mouet causam per citationem. Vlterius† an ita cōcludatur in causa coram arbitratore, sicut coram iudice? dic, ꝙ sic, per istam glo. cuius conclusionis effectus est, ꝙ post eum non potest aliquid iuris, neque facti produci, vt notabiliter di-

5 Innoc. in c. pastoralis. de causa pos. & proprie. †Post enim conclusionem in causa non est cognoscere, sed cognitum terminare, & dicit Io. And. de rest. in integ. c. fi. lib. 6. & refert Bal. in authen. qui semel. C. de proba. Hoc tamē limita singulariter, nisi aliqua iusta causa moueret iudicem, tunc enim etiā post cōclusionem in causa allegationem acceptare potest. In Spe. in tit. de disput. & alleg. §. decimum. vers. sed pone iudex. & C. sent. rescin. non pos. l. j. Itē enim in notorio aliquo, quod pars producere vellet. In notorijs enim ordo iudiciarius non seruatur, etiam si iudex iurauit in omni casu seruare, vt est tex. nota. in c. ad nostram. de iureiu. verba sunt Bal. C. vt quę desunt aduoca. par. l. j. Et generaliter concluditur causa eo ipso, ꝙ est renūciatum allegationibus, & alijs iurium productionibus. gl. habes in Authen. de testi. §. quia vero. in glo. prout, iuncto tex. in Auth. vt cum de appel. cogno. §. præuidimus, ꝙ de iure ciui

6 li alibi non inuenires, sed casum allega in d. c. †Et an in causa criminali excludatur? vide Bal. in l. j. C. de cond. inde. a quo discrepat Ang. in l. pactum inter hæredem. C. de pact. Notabilior tamen videtur sententia Bal. dicentis ꝙ non, sed si in executione iudici appareat reum condemnatum souere iustitiā, iudex supersedeat & principi rescribat. ff. de quæst. l. j. §. si quis. Vltimo videtur tex. quod non. & no. Innoc. in c. si quando. de off. deleg. Regulariter tamen in ciuilibus vsque ad conclusionem in causa indubie instrumenta produci possunt. c. cum dilectus. de fide instr. & c. cum Ioannes eremita. eo. ti. Et an post conclusionem in causa possit iurari, vide Bal. in l. iureiu. C. de iureiu. An autem sicut iudex sententiam noctu ferre non potest, ita arbiter? l. more. de ferijs, quam notabiliter limita ƀm Bal. in proemio Digest. vt sit ita verum, nisi impeditus fuerit interdiu. Ista est gl. sing. ƀm Ang. in extraneo loco in l. senatusc. con. de offi. præsi. §. In gl. dum opponit de lege ij. §. sed & agāt. de iudicijs. Item quamuis tabellio requisitus cogatur facere instrumentum. C. de colla. fundo. patrimo. li. 10. Et si conficere non velit, an possit priuari tabellionatus officio? certe sic, vt patet ex eleganti doctrina Bal. in l. prouidendum. C. de postu. tamen fuit originale d. Io. And. licet ipsum nō alleget. ne cler. vel mona. c. sicut. Tamen debes intelligere, nisi tabellio multorum confectione impeditus totaliter fuerit ƀm Bar. in l. j. ff. fur. aduersus nau. cau. stab. Quicquid dicat alibi Bal. in l. qui te

7 stator. ff. de testa. Veniamus† ad materiam citationis, an sententia arbitri requirat citationem, sicut sententia iudicis? & dic, ꝙ sic ƀm Bal. in l. si quis. C. de epi. & cle. ꝙ intelligitur, nisi pars esset presens, quia alia citatio non requiritur, cum ea non fiat nisi ad finem comparitionis ƀm ꝙ concludit Io. And. de elec. c. fi. li. 6. Et refert Bal. in l. j. §. de in ius voc. in rub. C. eo. tit. & C. quō & qn̄ iud. l. j. Imo adde, ꝙ si statutum per subsistentiā alicuius actus requirit citationem, & alias disponat actum non valere, si præsens est pars, alia citatio non requiritur, ita differēdo tenet Bal. in auth. si omnes. C. si vt se ab hę. absti. Dubitatio tn̄ vertitur in interlocutoria, an in eius prolatione citatio req ratur, vel fieri possit etiam parte non citata? Super quo aduertendum, ꝙ Inno. de procu. c. auditis. tenuit citationem non requiri. Cuius contrarium tenuit Bart. in l. si opus nouum. §. de vnoquoque. ff. de re iudic. & l. nam ita diuus. ff. de adopt. Vide quod no. in l. recusare. ff. ad Treb. Innoc. tamen in locis prædictis cōcordare nititur, aut interlocutoria est parui præiudicij, & citatio non requiritur, arg. l. scio. ff. de in integ. rest. qd̄ non viderat Bal. aliter & elegantius loquens in l. j. C. de sen. ex peri. reci. vbi dicit, ꝙ aut fertur sententia quo ad condemnandū, & tunc sine citatione fieri non potest, vt j. eo. l. diem proferre. §. j. Aut ad eum infringenda, & tunc quia præiudiciale est, requiritur citatio. Crederem quod in illis, quæ fieri non possit sine causę cognitione, non procedit sine causę cognitione, & sit necessaria citatio. dicit gl. C. si ob publ. pen. l. si deserta. secus vbi nulla causæ cognitio requiritur, ad id quod no. Bar. & l. quod iussit. ff. de re iud. vbi quærit, an in ipsius sententiæ interlocutoriæ reuocatione requiratur citatio, idem consuluit ꝙ loco vltimo. Et hæc procedunt in mera interlocutoria, quia in illa, quæ habet vim diffinitiuæ, requiritur citatio, imo peremptorium, licet sit interlocutoria, vt dicitur in sententia diffinitiua ab obseruatione iudicij, in qua ipse Bal. tenet in l. tres denūciationes. C. quō & qn̄ iud. alleg. Inn. hoc dicentē in c. consuluit. de off. del. Allega pro eo casum singularem. C. de iud. l. properandum. §. sin autem. Et an talis sententia in aliquibus capiat vim diffinitiuæ, vel interlocutoriæ? vide in l. Titia. ff. de solut. licet gl. cōiter sing. in l. harum. si ser. vend. dixerit simpliciter esse illam interlocutoriam, tenet Bal. quo. & qn̄. in auth. quæ semel. Et hoc no. pro alle. videlicet an sententia pro instro guarentigiato lata, requirat citationem? Vide Ang. super l. stipulationum aliq. de ver. obl. vbi concludit illam non esse mere interlocutoriam, sed habere vim diffinitiuæ, seu interlocutorię. Et dic, aut lata fuit causa cognita, aut non, primo casu habet vim diffinitiuæ, secundo non. Et vide quod notab. dixit Ang. in l. imperium. §. de iurisd. om. iud. vbi dicitur sentētiam latam in summario iudicio nō esse vere diffinitiuam. Et ideo

8 est † ꝙ vbi in summario proceditur, vnica citatio habet vim peremptoriæ, ꝙ no. Et ita fuit decisio Rotæ, quam tenet Bal. in rub. C. eo. circa quod vide, quod no. Bar. in extrauaganti. ad reprimendam. super verbo, summarie. Quæ omnia no. ad statuta dicentia, ꝙ de sententijs diffinitiuis, & interlocutorijs dr̄, intelligi debeat in mera diffinitiua, non in mista. Mistū enim mentem principis non assumit. l. hoc legatum. in prin. ff. de le

9 gat. iij. † Et similis est quæstio in taxatione expensarum, an in eius prolatione requiratur citatio? Circa quod vide, quod no. Bal. in l. terminato. C. de fru. & li. expen. Aut enim in prima sententia citatus comparuit, aut contumax fuit, si contumax fuit

... itur noua citatio, ꝙ illa est concepta per compari- ... Si autem contumax fuit, & tunc aut citatus fuit ad ... sententiam, aut ad horam, si ad horam, citatio ... si ad diem, videtur citatus ad taxationem, & sic ... effectum. †Itē similis est quæstio, quid in sententia prin ... qua Bal. C. de app. l. nec causas, tenuit citationem non ... Ad qđ legi gl. sing. in l. is qui reipublicæ causa absen. ... cau. ma. dicentem, ꝙ quantuncunque factum princi ... multum valeat sine citatione, ad quod facit, ꝙ vbi pro- ... coram principe, ordo iudiciarius non est seruandus, vt ... C. de l. conte. & refert Bal. in l. omni. C. de test. Contra- ... Bal. loco vbi s. in cle. pastoralis. de re iud. vbi vr̄ ca ... dicēdo, ꝙ ibi fuit lata sententia per principem ... subiectum, sed quicquid sit tene ... requiri. quia istud ... in l. ii. C. qūo & qñ iu. & l. imperialis. C. de legi. vbi ... tantum vnica citatio, seu interpellatio, nec requiritur ... peremptorij, vt voluit Bar. per illum tex in l. Titia. §. ... de leg. ii. Quæ sententia fuit originaliter Inno. licet per ... allegetur, in c. cum nobis olim. de elect. Et aduerte ... partes sint præsentes, dum debet ferri sententia, requira- ... petant, an alias ferri non possit? in quo dic fm Bald. ... C. vt quæ desunt aduo. partium, ꝙ aut loquitur de peti- ... & tunc semel in libello petit, vt quia dixi, qua- ... condemnari, & non requiritur alia citatio. Sed quid in ... ꝙ tenet Ang. licet Bal. non alleg. j. de iud. licet post ... Si autem sentētia venit ferenda pro vna ex partib. ... absente possit ferri? vide Bar. in l. furioso. ff. de re iud. qui ... requiratur citatio, fm Bal. in l. cum qui. C. qñ prouo. nō ... tenuit limitando d. Bar. Quod si vnica præcessit cita ... sententiam non requiritur, & sic sit inualida. Ne in ... inducta, reuertantur in odium. alleg. l. quod ... in l. properandum. C. de iud. †Item an sicut per ... factam coram iudice, legitimetur persona inhabi- ... fm c. intelleximus. de iud. & no. Inno. de excep. ... Sed hæc coram iudice, an idem sit in arbitro? & ... huius legis, ꝙ tū intellige, nisi in citatione dicat̄ ... putaueris interesse, quia tunc per illam cita ... qua sit talis clausula, persona non legitimatur, ad ꝙ ... in l. libertus. s. de in ius vocan. †Item ad ... requiritur diei expressio. Aduerte, quia ... in l. dies festos. C. de fer. tenuit, ꝙ si dies nō po ... valet. & per hunc tex. in l. vetustissima. de iu. ... in rem act. & in Authē. de exhi. reis. §. si ve- ... qñ iud. l. consentaneum. Et istud tenet Bar. ꝙ vi, ... aut qui aliter. ff. de ver. obl. l. liber. §. j. Spec. isto tit. ... quod si vero. tenuit contrarium. & in idem in- ... de app. c. cum parati. licet non firmet. Aduerte ... quod dicit Bal. ff. de cond. & demonst. l. hæc conditio. ... vbi dicit, ꝙ per talem citationem debet compa- ... citatus q primum potest. Idem tenuit. C. qui accu. nō pos. ... l. sed & si. Et alleg. gl. iij. q. 6 c. qui maligni. Idem. j. de hære. in- ... Sed in d. l. ij. C. vbi in rem act. tenuit cōtrarium per ... Sed in c. illo. de in. vasal. qui contumax est. alleg. d. ... nobis olim. qui tenuit ꝙ citatus ad aliquem actū, ... pro illa die, quia id consueuit fieri. Ang. in l. vt per- ... de anna. exce. & in d. l. aut qui aliter, & in l. per inter- ... iud. Allegat tex. in c. eos. §. fi. de sent. excom. lib. 6. ... app. Dicit primo loco, bene dicere Bart. & Bal. in ... tio. ff. de cond. & demonstr. reducens se postea ad ... onem, ꝙ aut loquitur in citatione ad sententiam au- ... dam, & tunc procedit opi. dicentium non valere citatio- ... de illa citatione, quæ fit ad propulsandum cōtuma ... & tunc pars punitur, & tunc non requiritur alia citatio. Pro quo est tex. in c. i. de sen. excomm. vbi sententia excōi. quę ... ad esse contumaciæ, non requirit aliam citationem, qđ ... ibi per D. Ant. de But. sed idem ipse Ang. in suo tract. de ... citca fi. ii. col. tenet, ꝙ aut quis ad opponendum ... alias celebrato citatur, & non requiritur diei expres- ... Aut citatur ad contradicendum actui celebrādo, ꝙ est for ... limitando tamen dictum per d. Innoc. in cap. cum nobis olim. de elec. videlicet vt citatus ad actum celebrandū, non possit opponere de express. quoniam ille actus habebat horam consuetam, cogita. Item †quid si citatus ad totam causam, an iterum debeat citari? Inno. in c. consuluit. de offi. dele- ... dicit, ꝙ si citatus eo modo semel comparuit, quia illa citatio est extincta per primam comparitionem, requiritur alia citatio ad sententiam. Idem etiam tenuit D. Pe. de Anch. in cle. j. de foro compe. vide tamen, ꝙ tenuit Io. And. singulariter in tit. de citat. §. viso. ver. & post peremptoriam. ꝙ aut citatus ad totam causam erat de longinquo, aut de propinquo, si de longinquo, quia absonum esset tot citationes faciendas, & tunc procedat opinio Innoc. secus si citatio sit de propinquo, quia tunc ad sententiam requiritur citatio. ꝙ no. †Item an sit repe ... officium arbitri in arbitrio, sicut officium iudicis in iudicio, aduerte quia hoc inuestigare est magni effectus, & dicemus in l. non distinguemus. §. de offi. j. eo. Aduerte† qñ agitur officio iudicis, partis consensus non requiritur. gl. est sing. in l. j. C. quimadmit. ad bon. pos. fac. l. filiusfamilias. ff. si cer. pe. Item non requiritur in officio iudicis veniæ petitio. gl. est singularis in l. cogi. §. si pater. ff. ad Treb. Item non habet locum reconuentio. glo. est sing. in l. sed & si restituatur. ff. de iudic. in princ. Pro qua vide Bald. in authen. & consequenter. C. de sent. Item vbi agitur officio iudicis ad exhibitionem reuerentiæ, non requiritur libellus. tex. est notab. ff. de offic. proconsul. l. nec quicquam. ver. de plano. Item vbi debetur aliquid officio iudicis, non committitur mora, nisi per interpellationem iudicialē, tex. est no. in l. cum postulassem. in princ. de dam. infec. ꝙ tene menti. Et limita tamen notab. fm Bal. in l. j. s. de iurisd. omn. iud. in officio iudicis nobili, non autem in mercenario Et ita tenet declarando literam. l. j. ff. de alie. iud. mutan. cau. fa. Item an in officio iudicis requiratur citatio? gl. allegat sing. in l. iij. §. si causa cognita. ff. de bono. posses. ꝙ non, quod tu intellige fm Bal. in d. l. j. de iurisdictione voluntaria, aut contentiosa. Si voluntaria, aut tangit ius partis, aut non, primo casu requiritur, secundo casu habet locum illa gl. Et vide quod no. C. qui legitimam perso. Item an requiratur litis contestatio? vide quod no. extra, de offi. iud. c. ij. Item an libellus? vide glo. ord. in rub. ff. de interrog. actio. C. de naufra. l. de submersis. lib. 11. Item an vbi incumbit iudicis officium, faciat litem suam, si non impedit? vide Spec. in tit. de disput. & alleg. §. fi. & quod no. Bar. in l. quod iussit. ff. de re iud. l. non quicquid. quod est valde vtile ad expensas, an si in his non condēnat, faciat litē suam? Pro quo vide, quod no. Innoc. in c. grauis. de rest. spol. per Bart. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infec per Bal. in gl. in l. fi. C. qñ prouo. non est necess. l. properandum. §. sin autem. de iud. Item vbi libellus est ineptus, arbiter ex officio suo possit supplere ex actis probatoriis, dicitur vbi remissi, sed in iudice dic ꝙ non, vt no. Spec. in tit. de iurisd. om. iudicum. §. depositum. ver. quid si libellus est ineptus. Bal. vero in l. j. §. si mensor fal. mo. dixer. & vide Bart. in l. libellorū. §. libelli. ff. de accu. Quod tamen intellige, nisi confessio resultaret ex confessione secundum Bal. in d. l. j. si mensor fal. mo dixe. alleg. tex. in cle. j. de electio. & c. Pisanis. de rest. spol. Et vide Bart. in l. si confessus. ff. de custo. reorum. Item aduertendum, an sicut coram iudice petitur procurator suspectus remoueri, requiritur ibi ordo iudiciarius, aut libelli porrectio? Dic ꝙ non, fm gl. sing. & peregrinam fm Bal. in l. in causa. §. hæc autem cognitio. ff de procur. Item sicut procurator admittitur cum cautione coram iudice, quando dubitatur de eius mandato. l. j. C. de procu. cum si. ita dicit ibi Bal. esse coram arbitro, quod tu singulariter limita, nisi dñs in ciuitate esset, & sic dominus esset præsens, quia licet tunc de mandato dubitetur, non admittitur procurator sine cautione de rato. tex. est no. & non alibi fm Ange. in l. mutus. §. is qui procurator. ff. de procurat. Et no. ꝙ vbi ante litem contestatam fuit admissus procur. cum cautione de rato, non potest quis vlterius opponere exceptionem, ꝙ non sit procurator. tex. est no. in l. inter. §. alieno. fm Ang. ibi. †An aūt arbiter supplendo defectum contumaciæ possit procuratori opponere, si contra contumacē litigat, ꝙ non procurator verus, & hoc ex suo officio? Et Barto. in d. §. si alieno. per illum tex. tenuit ꝙ nō, sed requiritur, ꝙ pars prius per se opponat. Ang. ibi tenuit, qui allegat contra Bar. gl. in l. si filiusfamilias. §. veteranus. ff. de procur. & l. licet. & l. ita demum. C. de procu. dicentes, ꝙ iudex ex officio suo milites existentes procuratores repellere potest. Ad quæ iura Ang. potest responderi, ꝙ ratio dictarum legum est, quia interest reipublicæ circa arma vacare, & non circa lites. C. de iure delib. l. si. in prin. Vnde nimirum est, si supplet fauore reipublicæ arg. no. per Bar. in l. 4 §. hoc autem iudicium. ff de dam. infec. & Bal. in l. j. C. vt quę desunt aduoca. Sed tu ꝯ Bart. alle. gl. ordin. in c. j. de elect. li. 6. dicentem, ꝙ ēt post litem contest. potest iudex cogere procuratorem, vt ostendat sua instrumenta, ne iudicia sint illusoria. j. de iud. l. cum prætor. illā gl. no. sequitur Bal. contra Bart. in l. exceptiones. C. de probat. vnde cum ēt intersit, ne coram iudice iudicia sint elusoria, & hoc pari ratione debemus in arbitro. Differt †aūt arbiter a iudice, quia licet iudex contumacem mulctare possit j. de ver. si gni. l. aliud. §. mulctam. s. si quis iusdicē. non obtem. l. j. tñ ipse arbiter nō pōt mulctare. l. quid tñ. §. fi. in fi. j. eo. nisi hoc actū sit, vt l. non ex omnibus. j. eo. & l. ij. C. de indic. vid. tol. in fi. c. cū cessante causa suspicionis. de offi. dele. Ex quo sequitur, ꝙ licet per contumaciam partis posset iudex domum destruere. l. is cum quo. ff. cōi diuid. qñ ex delicto conueniretur, quæ singu. no. ad hoc per Bal in conclusionibus iuris, tamen hoc nō poterit fieri per arbitrum. Item licet iudex possit propter contumaciam in vna causa commissam negare audientiam. l. sed & si per prætorem. §. sed & si dum decreto. s. ex quib. cau. maio. tñ hoc non poterit fieri ab arbitro. Aduerte, quia licet iudex mulctare possit, tñ paupertatis rōne ex mulcta ratione statuti super-

superuenienti diminuere potest, vt dicit Spec. per l.illicitas §. fi. de offi. præsi. Et dicit Bal. in l.certa ratione. in fi. C. qñ prouo. non est nec. Item non potest index pro vno delicto cõtinuato alteri mulctã imponere, nisi ter, vt dicit tex. in l.eos. C. de mo. mul. ibi, dum dicit, qm̃ ad hoc non alleg. Iac. But. An si arbiter 19 inique arbitratus est, facit litẽ suam, sicut & iudex. l. fi. de var. & extraord. cogn. Insti. de obl. quæ ex quasi delicto nascuntur, per totum, cum si. Et dic ꝙ sic l. si quis in conscribendo. C. de pac. ꝙ tñ singulariter limita, nisi arbiter iurasset æquam ferre sententiam. Nam etiam si dolo fert iniquam sententiam, non facit litem suam. tex. est singu. ſm Bal. in auth. decernimus. C. de arbi. & hac ratione iuramenti, cum ipse periurus Deum habet vltorem. C. de reb. cred. l. iusiuran. Item an sicut iudex põt exceptiones, quæ requirunt altiorem indaginem, post li. contest. reseruare. l. nam & postea. ff. de iureiu. & l. exceptionẽ. C. de prob. & l. j. C. qui accus. non poss. ita & arbiter possit? dic ꝙ sic, per hanc glo. Quid enim habet operari hæc reseruatio, vide Bar. in l. ille a quo. §. si de testa. j. ad Treb. ꝙ virtute reseruationis quantuncunque ante factum, requiratur sententia declaratoria, videlicet illud ꝓ irrito haberi debet. Et ita debet intelligi d. Bar. ad idem ꝙ ipse no. in l. iiii. §. condemnatum. ff. de re iud. Aduerte tñ. ꝙ dr̃ in l. nam & postea. ꝙ si illa exceptio ante li. cont. opposita incontinenti potest probari, non venit reseruanda post. Nam illud incontinenti põt intelligi ſm Bart. in l. si is a quo ff. vt in poss. lega. videlicet ꝙ si potest probari intra tm̃ tp̃s, intra quantum durat illa cognitio ipsa exceptione non opposita, cuius contrarium firmare vr̃ Bal. in l. iiij. §. Iulianus. ff. ad exhi. Alleg. Archi. in q. j. in summa, incontinenti, debere intelligi, intra triduum. C. de iud. l. cum specu. Et forte po 20 tius † est istud. incontinenti, ad arbitrium relinqui, cum tẽpus istud non sit limitatum. ar. in l. j. ff. de iu. delib. ꝙ tñ verius sit, cogita. Quid tñ habeant operari illa verba ab arbitro, siue a iudice apposita? dicendum exceptiones proponuntur, vel aliquid aliud admittimus, si & inquãtum debemus de iure. Bar. in l. si qñ. ff. de lega. j. dixit illam nihil operari. Exceptio enim, quæ nihil releuat, non debet admitti. c. cum contingat. de off. deleg. l. iij. & l. matrem. C. de prob. Bal. in l. edita. C. de eden. in reper. sua, quã fecit Paduæ in j. col. dixit illa verba operari, quæ de iure admitti pñt, habeantur pro admis. aliter non. Ad ꝙ facit. ꝙ ipse dicit in l. j. C. qui admi. in vlt. col. dum decidit d. Bar. in decisum. j. de autho. tuto. l. & si conditionalis. videlicet ꝙ si ex forma statuti est, ꝙ mulier non possit contrahere absq; iudicis decreto. & iudex decretum interponit, si & inquãtum de iure debebit interponi, ꝙ ꝯtractus in sua forma censetur validus, alias non. Ad ꝙ facit ꝙ no. Bar. in l. cum propter. de leg. pręstã. dum dicit, ꝙ valet decretum interpositum sub aditione hæreditatis, si & inquantum de iure processit. Et facit, ꝙ ipse eleganter dicit in l. ambitiosa. de dec. ab ord. fac. in j. col. Si enim priores habentes generale arbitrium, faciunt statutum, in quo inseruerunt se hoc facere, si & inquantum hoc de iure pñt. Dicit enim, ꝙ illa verba operantur tres effectus, primo, ꝙ vbi alias esset iuuandum, veniet declaranda validitas per sententiam declaratoriam hoc casu. Nullum autem ipso iure, secundum ꝙ coram quocunq; iudice poterit de hac inualiditate cognosci, vbi alias non. C. de iudic. in l. quoties. j. eo. tit. solemus. §. latrunculator. Tertius effectus est, ꝙ poterit perpetuo de hac nullitate excipi. j. de do. excep. l. pure. §. fi. Et hæc oĩa extende ad arbitros. Alias aũt differentias inter arbitrum & arbitratorem, dicã plenissime. j. eo. l. Pedius. in gl. ibi, dum dr̃ appellari. magnum dubium est, an a sententia arbitri possit appellari? de quo plene dicam. j. eo. l. diem proferre. §. stari. Et scias, ꝙ vltimo fuit dubitatum, an iudex sæcularis possit cognoscere de causa spirituali siue ecclesiastica, quæ sæculari incidit, de quo late dicetur in d. l. Pedius. tñ in arbitro, vt dixit Bal. in l. j. C. de confess. non est dubium, quod cognoscere potest, de quo j. dicam, quia dictum est nouum, & forte falsum. Postremo adde, ꝙ sicut coram iudice opponitur exceptio, & postquam cognitum est super ea & pronunciatum, s. ad vlteriora procedendũ, alias si ad vlteriora procedat, vt dicit tex. in cap. ex parte M. de app. licet quidam alleg. cle. illa. c. præterea. & gl. quę reputatur sing. ſm Ang. in l. ij. §. legat. j. de iud. An videatur idem coram iudice & arbitro. & certe sic. arg. huius gl. siue legis &c.

Idem de arbitris.

SVMMARIVM.

1. *Compromissa an semper iudicijs æquiparentur.*
2. *Sententia arbitri differt a sententia iudicis.*
3. *Minor non potest compromittere.*
4. *Inobedientia arbitro commissa an pœnam inducat.*

LEX I. II. & III.

Compromissum. Compromissa redacta sunt ad instar iudiciorum. Et ex compromisso nõ oritur exceptio, sed pœnæ petitio, si non pareatur, & eo casu quo iudicis sententia ipso iure non teneret, eadem, si arbitri sententia non pareatur, pœna ipso iure committitur. 1 † No. compromissa æquiparari iudicijs. In quo tñ differant compromissum a iudicio, & potestas arbitri a potestate iudicis. Dic, vt per glo. magnã, extra co. c. cum dilectus, & plenius per Spec. in tit. de 2 arbi. per totum. † No. in l. ij. ex sententia arbitri seu ex compromisso non oriri exceptionem rei per arbitrũ iudicatę. sed pœnæ petitio contra non parentem, similiter nec oritur actio, vt 3 C. eod. l. j. quod declara vt j. plene. No. in l. Labeo. † ꝙ quemadmodum minor in iudicio esse non potest sine tutoris authoritate. l. contra pupillum. j. de re iudica. l. j. C. qui legi. perso. & l. cum minores. C. si aduer. rẽ iud. & quod plene no. in l. j. §. non eo minus. de procur. & in l. j. §. sufficit. j. de administ. tut. ita nec 4 compromittere. No. ij. † quod nolle obedire sententię arbitri nullo modo inducit petitionem. Quid autem iuris sit, si minor compromiserit cum tutoris authoritate, an tunc possit implorare in integrum restitutionem? Dic, vt in l. si minores. supra de mino.

SVMMARIVM.

1. *Iudex non cogitur compromissum suscipere.*
2. *Arbiter tenetur compromisso recepto concludere, & sententiare.*
3. *Filius an in causa patris arbitrari possit.*
4. *Infamus potest arbitrari, sed non iudicare.*

LEX iiij. v. & vj.

§. Tametsi. Arbitrium suscipere a principio est voluntatis, susceptum vero exequi necessitatis. Possunt enim arbitri a prætore ad iudicandum cogi, etiã si sint in officio, dumtñ non sunt in officio hñte administrationem iurisdictionis. Et filius in causa patris, & hi de familia ar1 bitri esse pñt. h. d. vsq; ad §. j. l. Pedius. No. † iudicẽ quẽ inuitum cogere non posse ad compromissum suscipiendum, quod limita primo, vn sing. scripsit Bal. in l. j. §. solent. j. de ali. pu. præ2 stan. per illum tex. † No. ij. ꝙ arbitrũ post susceptũ in se cõpromissum sententiare necessitatis est. No. iij. regulam, ꝙ ea quæ ab initio voluntatis sunt, ex post facto necessitatis esse in[illegible]guntur. Ad idem. C. de act. & obl. l. sicut ab initio. cum si. No. in §. tractemus, ꝙ etiam in magistratum compromitti potest. Quod declara, vt dicetur. j. eo. l. sed si seruum. §. si quis iudex. No. in l. nam & magistratus. ꝙ inferior in superiorem, aut par in parem potestatem non habet. Ad idem. ff. ad Trebel. l. ille a quo. §. tempestiuum. j. de ali. iud. l. ij. alias. iij. cum similibus. 3 † No. in l. quinetiam. filium in causa patris arbitrari posse, sicut & iudicare, vt plene no. s̃. de iurisdict. omnium iudicum. l. qui 4 iurisdictioni. j. de iud. l. & in priuat. † No. in l. Pedius. quod licet infamis iudex esse non possit, vt s̃. de senatorib. l. Cassius. & j. de iud. l. cum prætor. §. vlt. & quod hr̃ extra, de rescriptis. c. sciscitatus. Nihilominus arbitrari, quod limita verum, nisi in curia principis, aut de loco vbi princeps arbitrium velit assumere, qm̃ tunc non licet. Hoc dico per l. ij. §. miles. s̃. de insa. & l. milites. §. sed ignominię. j. de excu. tut. cum his, quę scripsit ibi elegãter Bal. dicens, quod licet de iure ciuili infamis possit esse procurator, vt Insti. de exce. §. vlt. tamen non poterit in curia per illos tex.

SVMMARIVM.

1. *Personæ multę sunt, quæ nec arbitri, nec arbitratores esse possunt.*
2. *Iudicio duobus commisso vno habili, altero inhabili, an inhabilis impediat habilem proferre.*

LEX VIII. & IX.

§. In seruum. In duos, quorũ vnus arbiter esse nõ potest, alius nõ cogitur sententiã dicere, & si dixerit nulla est, nisi compromisso adijciatur, ꝙ vnius tm̃ sententia valeat. Et ad considerandum, an quis arbiter esse possit vel non, tp̃s compromissi inspicitur. Item in pupillum, aut furiosum, mutum, vel surdum compromitti non põt. h. d. cũ 1 duab. leg. seq. vsq; ad § si iudex. † No. seruum non posse esse arbitrum, sicut nec arbitratorem. j. de ver. sig. l. illa verba. qd̃ Gul. hic trahit ad monachum, quod no. & dicas, vt hic plene ꝑ Bar. & alios. Tñ ꝙ licet monachus arbiter esse non possit, tñ si arbitrium recipit, & iudicauit, valeat eius snĩa. hoc dico per id qd̃ in simili singl̃r scribit Fede. de Se. in suis cons. 284. dicens, ꝙ licet religiosus & frater minor executores esse non possint, vt in c. religiosus. de testa. li. 6. & in cle. exiui. de verb. sig. Nihilominus, si acceptat executionẽ & exequitur, tenet executio. Ad idẽ qd̃ no. Innoc. in c. j. qui cler. vel vo. & per Bar in l. vniuersos. C. de decu. li. x. in quibus dicitur, ꝙ licet clericus non possit esse tabellio, si tñ instrã conficiat valent. Si tñ accipias omnimodã æquiparationem ex isto tex. in ꝯrium est dicendum, quia sicut serui arbitrium nullũ est, ita & ipsius monachi, vnde cogita.
2 No. ii. ꝙ † habilis ad iudicandum rõne inhabilis sibi adiũcti iurisdictione, seu cognitione vti non põt. Ita est hic notab. tex. & ita probatur de re iud. c. ad probandũ, No. in l. & si ita, ꝙ clausula compromisso adiecta, quæ dat cuilibet arbitro notionem insolidum facit, vt snĩa nõ obstante vnius inhabilitate valeat. Sed pulchrum est quærere, quid si tunc habilis, qui solus iudicare poterat, cum inhabili iudicauerit, an sententia valeat. Et

videtur

... ex regula iuris, vtile.in ꝯtrium tñ habes. No.tex. extra,
de ... delega. c cum super, ad idem, quod singulariter scribit
Io.An.in tit. de .ent §. iuxta.in addi. quę incipit, quid si ex duo-
... dicens, ꝙ cum sententia est venalis, sit nulla, vt l. venales.
... prouo. non est nec. si vnus ex tribus iudicantibus precio
corruptus fuerit, sententia totaliter nulla erit, posito ꝙ reliqui
duo recta iurisdictione vsi fuerunt arg. d. c. cum super. & in l.
hoc iudicio. ad fi. ṡ. fam. ercifcun. No. in l. sed & si seruum. ꝙ
an ... arbiter esse possit, tempus compromissi inspicitur, si-
mi... et an quis possit esse index, probatur. ṡ. de statu homin. l.
q... larem. j. de iud l. cum furiosus.

S V M M A R I V M.

1 *Compromitti non potest in iudicem ordinarium, tanquam in arbitrum, & quid ... legato.*

LEX X. & XI.

§. Si quis iudex. In iudicem ordinariū compromitti non potest, & quędam pos... causæ, ex quibus iudex non cogit arbitrum ad iudicā... Item non cogitur quis iudicare, nisi in eum præcesserit compromissum h. d. vsque ad §. quod ait prætor. l. litigatores.
1 No... ꝙ in iudicem ordinarium tanquam in arbitrum cōpro
mi... non potest, sed an tanquam in arbitratorem. dic, vt in gl.
&... in l. j. §. & post operis. j. de ope. no. nun. & in auth.
si ... cōrgerit. C. de iud. Item no. in c. in tempore. & in c. in-
... extra eo. Item an in legatum tanquam in arbitrum cō-
... possit, & arbitratorem? Dic, vt in c. nisi esset, extra, de
... No. in versic. sunt & alij. ꝙ dum apparet arbitrum per
... ere, an tum sententia lata nulla sit ipso iure, an vero
... ptioni ?videtur esse nulla, per d. l. venales. arguēdo de
iud... arb... m, contrarium tamen est verum, vt habes ca
sum ... em. C. eo. l. iij. & no. gl. cl̃. de vi. & ho. cle. cū ab oī.

S V M M A R I V M.

1 *R... possunt apud arbitrum deponi, vt victori restituat.*
2 *A... potestatem stipulandi, & alia faciendi in fauorem vnius ex compromittentibus.*

LEX XII. & XIII.

§. Quod ait prætor. Declarantur hic verba prętoris dicentis in suo edicto,
ꝙ compromissum nō valet, nisi fiat in compromissione adie-
cto pecuniæ eo casu, quo sententiæ non pareatur. h. d. vs-
1 que ad l. idem meis. Et no. in ver. quid ergo si res. † ꝙ apud arbi
trum possint res litigiosæ deponi cum hoc, vt ipse potestatē
habeat illas dare vincenti. No vlterius ex eo. versi. sing. casum,
... o arbitro cōpromissa est suæ sententiæ executio propria
authoritate, contra. l. a diuo Pio. j. de re iud. §. si res, super qua li
tigium pendet sibi detur, concessa sit eidem a partibus pote-
stas, vt possit sententiam exequi rem dando vincenti. Et sic no.
ter ... ad limitationem dictorum in l. iubere. ṡ de iurisd. om.
iud. l. et consultum fuerit, delegatum ab inferiore a principe
non posse sententiam executioni mandare etiam de consen-
su partium, nihilominus hoc est verum, nisi partes rem, super
qua pendet quæstio, delegato dederint cum potestate dandi
eam vincenti, quia tunc ipsemet sententiam exequetur, vt hic
est tex. singularissimus & perpetuo menti tenēdus, qm̃ hucus-
que a nullo notatum vidi. Vltimo no. gl. in d. §. quod ait præ-
2 tor quæ incipit, litigatoribus inter se. † ꝙ arbiter habet potesta
tem stipulandi, seu conuen. capiendi in fauorē vnius ex cōpro
mittentib. sicut & iudex. vt probat in l. cū ꝓ quo. ṡ. de in ius vo.

S V M M A R I V M.

1 *Compromissa claudicare non debent.*
2 *Arbiter, & arbitrator in quibus differant.*
3 *Arbitramentum in se recipere an quis cogatur, & an susceptum possit alteri committere.*
4 *Arbiter an feriato die pronunciare possit, & an eius stetur iuramento.*

LEX xiiij. xv. xvj. & xvij.

Idem meis. Compromissa quemadmodum & iudicia claudicare non debēt.
Item ille dr̃ arbiter, qui ordine obseruato iudicia-
rio de iure diffinire debet, ille vero arbitrator, qui
ordine iudiciario non obseruato amicabiliter lites cōpromit-
tentium componere & determinare debet. Itē arbiter his die-
bus non iudicat, quibus nec iudex nisi in casib. hic positis. Cer-
tæ sunt causæ, in quibus arbiter cogi non potest sententiā di-
1 cere. h. d. vsq; ad l. si arbiter. No † ꝙ pęnæ in cōpromisso debēt
esse mutuæ, adeo quod dixit Spe. sing. in tit. de arb. §. sequitur.
quod mutua esse debet quo ad paritatem ipsius pœnæ vtriq;
appositæ. Vnde si vnus ex compromittentibus compromisis-
set pœnam maiorem, alter minorem compromissum nullū
est ſm eum, qd multum no. No. ij. ꝙ licet qñ corā iudice liti-
gatur siue ordinario, siue delegato, causarum mutuo inter liti
gantes vertentium continentia diuidi nō debeat, vt l. nulli. C.
de iud. adeo quod actiones personales, quas mutuo vnus no-
strum ꝯ alium habet coram eodem iudice tractandæ sint, vt
in c. fi. extra, de rescr. & c. dispendia. eo. ti. li. 6. & in l j. & ij. j. de
quib. reb. ad eun iud ea. & in l. cognitio. §. si plures. j. de li. cau.
l. tam collitores. de re mil l. b. 12. Nihilominus in cōpromisso
est secus, quia valet compromissum in vnum de controuersia
vnius ex compromittentibus, licet controuersiæ alterius non
2 fuerint compromisse. † No. in §. recepisse. cum ver. seq. differē-
tiam inter arbitrum, & arbitratorem iuncta gl. super ver. rece-
pisse. la vlt. s. ꝙ arbiter ille est, qui de iure cognoscit & diffinit.
Arbitrator, qui ordine iudiciario non seruato nec diffiniendo
amicabiliter inter partes litem cōponit & determinat. Et ita
per hunc tex. dicunt Doct. in l. si societatē. §. arbitrorum. j. pro
so. & c. Quintaualllis. de iurei. No. in d. §. recepisse. duo, primū
3 an quis cogi possit recipere in se arbitramentum. secundo, ꝙ
is, qui vt arbitrator cognoscit, de iure vnius ex cōpromittenti-
bus (modice tñ) tollere pōt, & dare alteri. Quod intellige, dū
tñ auferat de reb. illis, super qbus pēdet cōpromissum, qa rē
aliā, de qua cōpromissum nō existeret, tollere nō posset vni, &
dare alteri, vt no elegāter Bal. j. de trāta. l. Aquiliana. qd tñ dic,
vt no. extra, de præben. c. nisi essent. Si tñ sit arbitrator alte &
basse, vnumquemq; ex partibus grauare potest in magna q̃ti
tate, siue in parua, dum tñ sine dolo, vt sing. determinat Bar. al
legans ad hoc lo. An. in l. & in maioribus. de app. & in c. i. §. in-
ter pares. de lege Corra. No. in §. ex compromisso. ꝙ arbiter
4 non pōt † die feriata pronunciare. nisi cum periculū est in mo
ra, ad idem extra, de fer. licet ita. Et in simili dr̃, ꝙ iudex de no
cte pronunciare non pōt, vt l. more Romano. ṡ. de fer. nisi cū
periculū est in mora. vt in c consuluit. extra, de off. del. Arbitra
tor ēt die feriato pōt pronunciare, per l dies festos. C. de fer.
vbi est casus æquiparando transactionem arbitramento. licet
in ꝯtrium soleā allegare casum extra, de fer. c & ideo. Hoc de-
clara, vt no Spe. in d. §. sequitur. No in eo. ꝙ standum est iuro
arbitri dicentis, sibi de causa nondum liquere, vnde sumpro
argō ab æquiparatione idem dicendum est de iudice, qd no.
No. in l. sed si compromissum. ꝙ vbi in compromisso tempus
non apponitur, illud censetur perpetuum. No. in l. licet. causas
ex quibus arbiter euitare potest sententiæ prolationem. No.
in ea gl. fin. super verbo, capitales. ad hoc. s. quæ dicantur capi-
tales inimicitiæ, quod no. ad mãm authen. si dicat. C. de testib.

S V M M A R I V M.

1 *Bonorum cessione superueniente soluitur compromissum, quemadmodum quęlibet actio possessio &c.*
2 *Sententia maioris partis arbitrorum præualet sententiæ minoris.*

LEX xvi.j. & xix.

Arbiter. Arbiter ratione publici, aut priuati negocij sibi incumbentis potest re-
cusare prolationem sententiæ, nisi ex potestate a
partibus data tempus cōpromissi prorogare pos-
sit, vel nisi partes nouum in eum velint facere cōpromissum.
Item bonorum cessione pendente cōpromisso facto illud an
nullat. Et qñ plures sunt arbitri, omnes, non vnus solus senten-
tiam dicere cogitur, neque valet compromissum, per qd im-
peditur arbiter hr̃e liberam facultatem in pronunciando, &
conuentio de tertio eligēdo incerto nulla est, de certo vero va-
lida. h. d. vsq; ad l. si No. in l. item si vnus. ꝙ superueniente bo-
1 norum † cessione soluitur compromissum, quod nō reperitur
alibi, & est argm̃, an superueniente bonorum publicatione in
persona vnius ex compromittentibus compromissum dissol-
uatur. & rr̃ hic tex. ꝙ sic, de quo tñ dic, vt per D Bal. in l. fi. 1 C.
de ꝯh. emp. No. ij. ex eo. ꝙ cedens vlr̃ bonis caret actore. actio-
ne, & possessione. Item no. in §. si multo post glo. no. quãto tpe
duret compromissum in arbitrū factum, si tps a partibus non
sit appositum. Item & no. eam, dum quærit, an si coram iudi-
ce duret lis absque termino, vt l. properandum. C. de iud. ita &
coram arbitro. De hoc dic, vt plene no. hic. & l. sed si compro-
missum in eum factum. de quo dic, vt no. Bar. in l multa. de cō
di. & dem. & l. t. & l. cum quidam. de leg ij. & l. si societatem. §.
arbitrorum. pro soc. & Bal. in l. fi. §. j. commu. de leg. & c. j. §. in-
ter pares de lege Corradi. & d. l. fi. de contrahen. emp. & in re-
peti. l. si quis arbitratu. de ver. obl. & D. Ant. in c. Quintauallis.
2 de iureiu. Item in §. si plures. † No gl. in ver. aut oēs. ad duo, pri
mum, ꝙ si oēs arbitri sunt præsentes & maior pars sentētiam
proferat altera minore tacente, ꝙ sententia valet. Gl. tñ est ꝯ-
ria & verior dicens, requiri, ꝙ aut minor pars mandet maiori,
ꝙ ita pronunciet, vel expresse approbet sententiam maioris
partis. in c. cum ab vno. de reg. iu. li. 6. Secundo dum quærit, an
si sit cōpromissum in plures arbitros, & vnus eorum sit mor-
tuus dissoluatur compromissum in totum, cui adde casum ro
tundum, ꝙ sic, in c. vno delegatorum. extra, de offi. dele. No. in
§. item Pomponius. ꝙ non valet compromissum, per quod da
tur potestas arbitro, vt pronunciet ita, vt tali placebit, qui dicit
si dictū fuerit, vt pronunciet cum, vel de consilio talis, vel vt ꝓ-
nunciet, dum tñ prius requirat consilium a tali, quid iuris tūc
sit? An tunc cōpromissum sit nullū, vel snīa arbitri nulla, si cō-
silium sibi datum non sequitur, vel cū, qui consulere habet,
non requirit: Dic, vt plene per Inno. extra, de offi. deleg. c. si pro

debi-

debilitate.per D.Ant.in c.cum olim.& c.per tuas.extra.eo.tit. & quod no.extra,de elec.c.cum in veteri.& de cõsue.c.ad nostram.& per Bar.in l.j.§.si plures.de exerc.& Bal.in rub.C.eod. ti.& in l.ij.C.de manum.& quod no.in l.Titium & Meuium. de admi.tut.& per gl.in l.ista institutio j.de hær.insti.& Angel.in sua disput.quæ incipit,duo adinuicem litigantes.No.in §.sed si ita.φ valet cõpromissum alternatiuum, & tali casu electio arbitrij pertinet ad promittentes.Vlterius no.in §.si in duos.iurisconsultum & gl. vsq; ad fi. plene ponentes materiam tertij, qui plerunque eligitur arbitrio discordan.de cuius etiam materia,& singulis quæstionibus ad eam pertinentibus,dic,vt plene per Spe.in tit.de arbi. §.sequit.ver.sed nunquid iste tertius. cũ quibusdam vet.præceden.& seq.& per Inno.extra, eo.c.innotuit.& cap.cum olim.& per Bar.j.de fur.l.si dominium. & & Bal. C.de app.l.præcipimus.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia duorum ex arbitris absente tertio nulla est de iure ciuili, secus de iure canonico.*
2 *Commissum pluribus an per singulos consensu cæterorum poterit expediri.*
3 *Arbiter an possit mutare sententiam diffinitiuam, vel interlocutoriam.*

LEX xx. xxj. xxij. xxiij. & xxiiij.

SI in tres. Valet sentẽtia duorum arbitrorum præsente ter. & sist iudicium, tertio aũt absente prolata nulla est,& tũc arbitri võt sententiam dixisse,cum per eandem lites oẽs inter cõpromittentes vertentes sopitæ sunt.Item arbiter sñam diffini tiuam iam prolatam corrigere,aut mutare nõ põt,interlocutoriam vero sic.h.d.vsque ad l.quid tñ.No.φ sñia†duorum ex 1 arbitris absente tertio nulla est de iure ciuili. Quid aũt sit de iure canonico,dic,vt plene in c.ij.in 6.de arb.& hoc est clarũ, qñ voluntas ipsius absentis est ignota ab alijs duobus. quid au tem si duo sunt certi de intentione tertij, an tunc possint sententiam ferre eodem absente? Dic,vt pulchre per Inno.extra, de test.Ray.per Bar.de re iud.l.duo ex tribus.per Bal.hic.& in 2 l.ii.j.de in li.iurando.No.gl.fin.in l.sicuti. quod†cum quid pluribus committitur, vnus ex illis potest alteri committere animi sui votum,quod tñ verum notabiliter limita,nisi ille iusto impedimento impeditus sit, vt est tex.notab.de electionib.c. si quis iusto.li.6.No.in l.qualem.quod nullum est compromissum,qñ ita cõpromittitur,vt arbiter tali specificato modo sententiam ferat,an aũt sit nulla sñia iudicis,si fm expressam voluntatem partium determinato modo sñiam ferat? Dic φ nõ. j.de re iud l.si conuenerit,quod tñ limita fm quod no. D.Bal. in l.i.C.de iurisdic.om.iud.Quid autem si sit compromissum non in arbitrum,sed in arbitratorem,an tunc valeat, si partes conuenerunt,vt ipse certo modo iudicet? Dic φ sic,fm D.Ange.in d.l.si conuenerit,ibi vide rationem diuersitatis. No. in l. dicere.quod cum dr,arbitr.sñiam tulisse,φ qñ totaliter pronũciauit,litigia partiũ totaliter sunt sopita. Vnde infero,φ si pronunciasset absoluendo partes ab instantia,seu iudicij obseruatione non sunt finitæ principales quæstiones,sed instantia tantum iudicialis. Vnde iterum cognoscere, & pronunciare potest,pro quo tamen vide, φ eleganter no. Spe. in tit.de offi.iu. §.seruit.vers.sed si proponens.& Io.And.& An.de Bu.de iud. c.examinata.& Bal.s.de iurisd.om.iud.l.si conuenerit,vbi quærũt,an iurisdictio delegati, vel iudicis protegat ab obseruatione iudicij adeo quod vlterius de principali quæstione partium cognoscere,& diffinire non possint.No.in §.vnde videndũ.†φ 3 sententiam diffinitiuam arbiter non potest mutare,sed interlocutoriam sic.Circa primum vide quod plene no. j.de re iu. l.quod iussit.extra,de app.c.cum cessante.Primum tamen dictum de diffinitiua intellige,nisi incõtinenti vellet corrigere, quia tunc potest.Ar.extra de testib.c.cum præterea.vnde si dicat condemno, imo absoluo, valeret sententia in vi absolutoriæ, quia illa dictio, imo,stat correctiue, vt est tex.ff.de manumit.testa.l.Stichus,& quod de eius natura plene no.Bar. in l.si ita.j.de hæred.instit. Hæc fuit sententia gl.17. q.1.in casu prædic.de qua facit sestum Bal.in j.consti.in §.quibus.in l.j. C. de fur.& in l.quidam eulogio. C.de iure delib. Quid aũt si diceret condemno, & absoluo, an tunc sententia sit nulla ratione repugnantiæ,vel valeat vi absolutoriæ. Dic,vt no.gl.sing.11.q. iij.si is qui. Vltimo no.gl.fi.in l.quia arbi. φ sicut iudex potest supplere sententiam diffinitiuam circa accessoria in eadem die,vt l.Paulus.j.de re iud.ita. & arbiter,quod tene menti.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia arbitri contra formam compromissi latam nulla est,non tamen amittit potestatem iterum dicendi.*
2 *Sentẽtia incerta siue iudicis, siue arbitri,semper est nulla,nisi possit certiorari.*

LEX xxv. & xxvj.

QVid tamen. Si de pluribus controuersijs in arbitrum cõpromissum est & coniunctum, si fertur sententia super vna tantum nulla est, & ideo potest postmodum aliter iudicare, secus si separatim. Et potest sententia ferri per verbum condemno, absoluo, vel æquipollens. Et nulla est arbitri sententia incerta, vel per quam prohibet pœnam compromissi,& si det sententiam,cogitur de nouo in se compromissum recipere,alias secus.hoc dicit vsque ad §.plenum. 1 l.si cum dies. No.primo,φ quando arbiter†iudicat contra formam compromissi appositam,sententia eius nulla est,non tñ eius potestas finita censetur, quominus super eodem iterum iudicare possit. Vnde no.limitationem sing. ad materiam.l.si vt proponis. C.quomodo & quando iud.j.de re iud.c.mulieris. extra,de offic.deleg.dicen. φ si iudex nullitatis iudicauerit functus est officio etiam delegatus, adeo φ super eodem iterũ iudicare non potest,quoniam hoc verum est, nisi iudicasset ꝯ formam compromissionis,& tunc posito φ nulliter,iterũ potest iudicare,vt est hic litera singularis. No.in vers.φ si separatim. φ si plura diuerso tempore fuerint facta in eodem cõpromisso,si super vno illorum separate iudicat,quo ad istud finita est iudicandi potestas,adeo vt iterum super eadem non possit iterum iudicare. Sed pulchrum est dubiũ, quid si adiecta fuerit clausula in compromisso, φ possit semel & pluries, toties, & quoties placuerit iudicare,nunquid ex hoc cẽseatur sibi data potestas ad iudicata iterum cognoscenda,& determinãda? Dic de hoc plene hic per Bar.& Bal.in l.si diuersa. C.de transf. & in l.ii.j.de iureiuran.per Spe.& ibi Io.And.in addi. in tit.de arb.§.sequitur.ver.sed pone.& per D.Ant. in vulgari.c. Quintauallis.& d.§ sequitur. ver.sed nunquid verbum obscurum, vel ambiguum. No.singulariter verbum Spec.φ post latã sententiam non durat potestas arbitri interpretãdo verbũ obscurũ per se in sententia dictũ,licet in iudice sit secus,per no. j.de app l.ab executore. No.in §.si arbiter.φ licet regulariter sentẽtia ferri debeat per hoc verbum damno, vel absoluo, vt in l. præses. C.de sent.& l.i.j.de re iud.nihilominus valet si feratur per verba infinitiua, puta pronuncio nihil videre Titio debere Seio,& habet vim absolutoriæ. Valet etiã,si sit lata per verba gerundiua, puta non video. cur Titius non sit absoluẽdus. j.de rescin.ven.l.fundum qui Lucij. j.de mino. l.Emilius. Valet etiam non solum si pronunciet per verba assertiua,sed dubitatiua,puta credo Titium condemnandum, & ideo condẽno,vt no.gl. ord.in l.diem proferre. §.si plures.j.eo.& vide c.in his.& c.præterea.& c.intelligentia. extra, de verb.sig. No.in §. 2 Pomponius.φ†quemadmodum non valet incerta iudicis sententia Insti.de act.§.curare.cum si ita non valet incerta arbitri sententia, quod verum intellige,nisi possit declarari vel certificari per relationem ad acta, vt plene no. in l. hæc sententia. C.de sent.quæ sine cer.quanti. & in l.ait prætor. §. quod si iudex. j. de re iud. No.in l.si cum dies gl.j.ordin.φ compromissum prorogatum intra tempus,intra quod durabat,non dicitur esse nouum,sed vnum & idem cum primo.Secus finito tẽpore, puta si nouum tempus ponatur ad vlteriorem durationem, quia tunc non dicitur idem cum primo, sed nouum & diuersum,quod multum no.ad ea,quæ ponit Bart.& dixi in l. iiij.in princ.j.de damno infec. an officium potestatis est idem officium,vel nouum & diuisum a primo,& an in compromisso prorogato censeatur repetita pœna adiecta, quando primo illud factum fuit.Dic,vt no.per Bal.in l.vlt. §.vxor.sol.ma. & dicetur.j.eo.l.Labeo. §.fin.

S V M M A R I V M.

1 *Verbum generale vel plenum,vel aliud generalitatem importans,quid in promissionibus operetur.*
2 *Præceptum iudicis, vel arbitri,nihil operatur extra tempus suæ potestatis.*
3 *Arbitri potestas,an possit per partes prorogari.*
4 *Citatio ad locum inhonestum non astringit citatum ad comparendum.*

§.Plenum. Compromissum intelligitur esse illud,quod est generale,& compromissum generale declaratur ex partium intentione,nec valet præceptum arbitri inhoneste pronunciantis, aut sententiantis litigantem coram eo adesse debere nulla temporis compromissione adiecta,& impedimentum partis excusat eundem a pœna cõpromissi,nec debet præceptum arbitri claudicare,neq; etiam potest cognoscere in loco alio, quàm compromisso adiectum. 1 h.d. vsque ad §.intra quantum. No.†primo de significatione huius dictionis, plenum, quia idem est quod generale, dic tamen de eadem,vt plene dicetur.j.eo.l.ita demum.No. in ver. sed si forte.φ licet commissum sit generale, tamen causæ cognitio & prosecutio fuerunt speciales, attenditur specialitas prosecutionis, non autem generalitas compromis. quod dic, vt j.declaratur eo.l.de reb.C.de transac.l.si ex certa.& l.age.& l.sub prætextu specierum.C.de iud.l.licet. No.in §.cõpromisso.φ licet pars iuret obedire omni præcepto arbitri, nihilominus excusatur, si non obedit inhonesto præcepto. ad idem extra de iureiuran. c. Quintauallis.& c.veniens. Hinc est quod dicimus,φ iurans seruare omnia statuta intelligitur iurasse de iustis,non autem de iniustis, vt est casus, de iureiuran.lib.6.& quod

quod [illegible] de reg.iu.l.non videtur.§. qui iuſſu.& quod no. In- [illegible] c maio. & obed.c.dilecti.Hinc eſt etiam quod dici- no. [illegible] neralis confirmatio ſtatutorum inferiorum a ſupe- [illegible] trahitur ad iuſta, non autem ad iniuſta, vt no. Bal. [illegible] e his qui ſunt ſui vel alie.iur.& l. vnica.C.de monopo. [illegible] in c.j.per quos fiat inueſt.in vſib.feudo. †No.iij.in
2 [illegible] ꝙ præceptum comparitionis factum ab arbitro, vel [illegible] ce vltra tempus ſuæ poteſtatis non valet, quod dic, vt [illegible] m qui.§.ſi.ſ.de iuriſd.om.iud.& l.fi.j.de pœ.& l.j. C.de poſt. Et eſt argu.ꝙ non valet prorogatio facta in officialem [illegible] eum, quę extenditur vltra tempus ſui officij, quod dic [illegible] per Bal.in l.qui ex conſenſu.C.de epiſc.audi. No.in §.ſi [illegible] litigatoribus.ꝙ iuſtum impedimentum excuſat quem [illegible] Ad idem.j.ad leg.Rho.de iac.l.ſi vehenda. §.idem lu- [illegible] ſi quis cau.l.ij.§.ſi quis in iudicio.& §.ſeq. † No.in §.ſi
3 [illegible] ꝙ non valet citatio arbitri facta extra locum compro- [illegible] an autem poteſtas arbitri poſſit per partes prorogari de [illegible] locum.dic, vt hic no.Bal. Sed quæro, qd in iuriſdictio- ne d[illegible] an ſi per delegantē deputatus eſt certus locus eius [illegible] poſſit per partes prorogari de vno loco ad aliū.dic, q [illegible] m habes ſing.in c.ſtatutum de reſc.lib.6.requiritur [illegible] preſſus conſenſus verbalis, adeo ꝙ non ſufficeret ta- c[illegible] ſing. no.Do.de Rota in deciſ.771. Et hoc adde ad no. in [illegible] de iuriſd.omn.iud.vbi hoc membrum non poſui. No. in ver.[illegible] d ergo.ꝙ in dubio is locus cenſetur arbitro deputa- [illegible] compromiſſum, quod eſt ſumme notandum. No. [illegible] tamen ſi co. ꝙ ratione excellentiæ dignitatis mul- [illegible] perm ſſa, quæ alias non permitterētur. Vnde dicimus [illegible] excellentiæ hominis licitum eſt leges, & ſtatuta trāſ- g[illegible] Te eſt ſing.in l.ſed & reprobari. vbi Bal.j.de excuſ. tut. V[illegible] ꝙ ſtatutum Bononiæ imponens pęnam offici- lib[illegible] conducerent Doctorem forenſem de manc, non ha- beat [illegible] eo caſu, quo conducerent excellentiſſimum virū,
4 per h[illegible] & alium allegatum. †No.in ver.ſed ſi in aliquē. ꝙ [illegible] ad locum inhoneſtum etiā reſpectu vnius par- tis, non [illegible] .Idem & ſi ſit locus non tutus, vt no. gloſ.j.ad Tre[illegible] .l.de ętate.& Bar.in l.ſciendum.§.ſi actu.j.de lega. Et eſt caſus in cle[illegible] paſtoralis.de re iud. & c.accedens.el ij. vt lite non conteſ.& c.ad [illegible] pplicationem.extra, de renunciatio. Hoc tamen [illegible] vt per Bal.in l.quibus diebus.in princip.infra, de co[illegible] ditionibus, & demonſtrationibus.

S V M M A R I V M.

1 *S[illegible] termino in compromiſſo omiſſo ſuccedit iuris diſpoſitio.*
2 *Sententia poteſt pro parte valere, & pro parte non.*
3 *Arbiter ex prorogandi poteſtate ſibi a partibus tradita poſſit prorogationem vltra tempus compromiſſi extendere, et quid ſi illi poteſtas tradita non ſit.*

L E X xxvij. xxviij. xxix. & xxx.

§.Intra quantum. Cum dies ab arbitro ſolutio ni rei iudicatæ nō adijcitur, ſuccedit iuris terminus, intra quem ſi non ſoluatur in pœnam incurritur, re tamen integra licitum eſt moram purgare, licet ſecus ſit, [illegible] terminus adijcitur ab arbitro, & vbi pœna non in- curritur per lapſum termini, ex iuſta cauſa poteſt incurri pro- pter ſequentem interpellationem. Et ſententia habens ſepa- rata capitula poteſt pro parte valere, & pro parte non. h.d.vſ- que ad §.hæc autem clauſula.l.ſi arbiter.alias l.Labeo. No.in
1 hoc.§.ꝙ vbi terminus†ſolutionis non eſt præfixus ab arbitro, ſuccedit iuris diſpoſitio illud præfigens iudicis arbitrio ſecun- dum vnum intellectum gl. No. ſecundum alium intellectum ſuper ver.quoddam modicum. ꝙ tempus, quod datur iudica- tis a iudice de iure communi, quod habetur in l.ſi debitori.j. de iud.& l.debitoribus.de re iud.& c.quærenti. extra, de offic. deleg[illegible]. datur etiam iudicatis ab arbitro, dic tamen quod il- lud idem tempus non datur condemnatis ab arbitratore, ſed ſuccedit iudicis arbitrium, qui quidem modicum tempus cō- demnatis indulget. Ita ſingulariter ſcripſit Bal. C.de exceptio. rei iudicatæ.l.eos. No. ex eo. quod lapſus termini præfixi non impedit poſt fieri purgationem moræ ad euadendam pœnæ ſolutionem, niſi ſit lis iam conteſtata, vel vtique actoris inter- fuerit intra terminum iuris ſolui.No.in l.Celſus.quod vbi eſt dies ab homine præfixus, & pœna, non admittitur purgatio moræ ad pœnam euadendam, quod dic, vt plene no. C.de cō trahen.& committen.ſtipul.l.magnam. ſ.ſi quis cautionibus. l.& ſi poſt tres.j.de verborum obligationibus.l.ſi inſulam.No. in ver.ſin autem.in eadem l.quod recipiens pecuniam princi- palem eo caſu, quo propter eam intra terminum non ſolutā incurſum eſt in pœnam, videtur pęnam remittere, ſi ſine pro- teſtatione de petendo pœnam recipit, ad idem. j. de eo quod certo loco.l.fi.in fi.j.de minoribus.l.Emilius. j.de lege cōmiſ- ſo.l.poſt diem. Et ad hæc vide, quod no.per gl.in l.ij. C.de iure emphyteu.& c.potuit.extra, de loca. No.in ver.idem ait.quod quando ſtat per debentem recipere, quominus recipiat, in pę- nam non incurritur. No.ſecūdo ꝙ pręceptum arbitri tempo- rale, licet videatur vnicum, nihilominus diſtinguitur in duo, ſcilicet quod ſoluatur, & intra tempus. Ad quod vide ſingula- rem limitationem Bal.poſt Cy.& Pe.in l.ſi ea. C.qui accuſare non poſ. No.ex eodem, ꝙ pœna non commiſſa ex lapſu termi ni poteſt committi propter ſequētem interpellationem. No. in l.ſed ſi poſtea. quod quando ſunt plures moræ & negligen- tiæ diuerſorum, vltimi negligentis mora attenditur.& hæc eſt quæ nocet. Ad idem j.de pericu. & commo.rei vēditę.l.illud. Dic tamen ad huius legis declarationem, quod ſi intra termi- num cōuentionis, vel ab arbitro adiectum, ego tibi ſoluere vo lo, & tu recipere non vis, certe termino lapſo non potes me cō pellere ad ſtatim ſoluendum, ſed habeo tantum terminum, quantus fuit primus, intra quem ſoluere debebam & volui, te recipere nolente. Ita ſcripſit ſingulariter Spec. in ti.de arbi- tris.§.ſequitur.verſ.pone igitur.quod tene menti. No.in l.ſi ar
2 biter.alias, Labeo. †ꝙ quando ſententia continet plura capita & diuerſa, poſſibile eſt eam valere in vno, & in reliquo nullā, quod declara, vt dixi in l.vltima.ſ.de iuriſdictio.om.iudicum.
3 No. † ſecundo, quod arbiter ex poteſtate ſibi a partibus data poteſt prorogationem intra tempus compromiſſi extendere. Quæro tamen ad declarationem, quid ſi partes dederunt po- teſtatem prorogandi, ſed non expreſſerunt ad quantum tem- pus poſſint arbitri prorogare? dic quod tunc non poteſt proro gare vltra tres menſes, vel vltra tempus iudicis arbitrio decla- randum. Ita ſcripſit Bal. eleganter referens ſe conſuluiſſe in l.j. C. vt in poſſeſſio. legat. Et ad maiorem declarationem vide, quod idem poſuit ſuper rubrica, apud quem vel quos debe. ſeu.quæſt.termin.in vſib.feud.

S V M M A R I V M.

1 *Fideiuſſores dati in compromiſſo primo, an cenſeantur repetiti in ſecundo.*
2 *Cauſæ cognitio non eſt in compromiſſi prorogatione neceſſaria.*
3 *Compromiſſum non tranſit in hæredem.*
4 *Appellari an poſſit a ſententia arbitri.*
5 *Appellari an poſſit a ſententia iudicis reducentis.*
6 *Arbitris pluribus diuerſe iudicantibus quorum ſententiæ ſtabitur.*
7 *Citatio an ſit neceſſaria in ſententia arbitri, vel arbitratoris.*
8 *Pactum, quod arbiter iudicabit parte abſente, an ſit validum.*

L E X xxxj. & xxxij.

§.Hæc autem clauſula. Arbiter ex poteſta- te ſibi conceſſa po- teſt tempus compromiſſi prorogare, dum tamen nihil immu tet vel diminuat de ſubſtantia primi compromiſſi, & in com promiſſo ſecundo debeant dati fideiuſſores ſimiles fideiuſſo- ribus compromiſſi primi. Item prorogatio temporis cōpro- miſ. poteſt fieri ſine cauſæ cognitione. Nec tranſit compro- miſſum in hæredem, niſi expreſſe ſit actum, nec a ſententia ar bitri appellari poteſt, & ſi plures arbitri ferant diuerſas ſenten tias, nulli illorum ſtandum eſt, niſi ſint electi ſuper quæſtione certæ quantitatis, quia tunc ſtandum eſt ſententiæ arbitri con demnantis in quantitate minori, nec poteſt arbiter abſentibus partibus ſententiam ferre, niſi hoc ſit eidem expreſſe conceſ- ſum. hoc dicit, vſque ad §.coram.l.diem proferre. No. primo ex §.hæc autem clauſula. ꝙ arbiter prorogare poteſt compro- miſſum, dum tamen nihil immutet de eiuſdem forma. Quid autem, ſi arbitro non eſt conceſſa ſpecialis poteſtas prorogan di compromiſſum concernentia, an tunc vigore generalis ar- bitri poterit prorogari? Dic ꝙ non, & ideo requiritur ſpecialis conceſſio poteſtatis circa prorogationem compromiſſi. Ca- ſum habes notabilem.j.loca.l.ſi a lege. §.j.bene facit.j.de ver borum obligatio.l.qui Romæ.§.Callimachus. No.in §.ſi per
1 fideiuſſores. † quod fideiuſſores dati in compromiſſo primo non cenſentur repetiti in ſecundo, niſi ſpecialiter cōſenſerint, & ita per iſtam in ſimili determinat Bar.j.de adminiſtr tutor. l.Titius. §.Paulus. Ad quod vide, quod notat Bal. in l. ſi cum Hermes.C.loca.& l.pacta nouiſſima.C.de pact.& quod habe-
2 tur de præto.ſtipulat. l.Valerianus. No.in l.diem†proferre. ꝙ in prorogatione compromiſſi non eſt neceſſaria cauſæ cogni tio. Quæro tamen, in quantū tempus poſſit ipſe arbiter ex po teſtate ſibi data compromiſſum prorogare, certe ſecundum Bald.ſingulariter vſque ad terminum trium menſium, & non plus. Ita dixit in l.j. C.vt in poſſeſſio. leg. Ad cuius declaratione vide, quod idem plenius no.in rub. apud quem vel quos deb.
3 quæſt. feu. ter. in vſibus feud. No.in §. ſi hæred.compromiſ- ſum in hæredem non tranſire. Concord.extra, eodem.cap.ex parte.& c.ſin. Attamen ſi compromiſit dignitatem habens di gnitatis nomine tranſeat compromiſſum ad ſucceſſorem in dignitate. Vide quod plene no.Specul.in tit.eodem §.finitur. ver.ſed pone prælatus, & quod idem no.in tit.de compenſ. §, j.ibi quid ſi duo, & quod plene dixi in l.more.ſ.de iuriſdictio. omnium iudic. & dicam.j.eod.l.ſed ſi interpellatur. No. in §.
4 ſtati. †quod a ſententia arbitri de iure ciuili non poteſt appel- lari. Concord.ſupra eodem l. j. Ad cuius declarationem vide, quod

quod plene no. Bart. in l. nemo potest. de legat. primo. & in l. si societatem. §. arbitrorum. infra pro soc. & Canon. in capitu. Quintavallis. de iureiurando. Fallit tamen hoc de iure civili in quibusdam casibus, primus est, nisi sit arbiter super certo articulo litis assumptus. quia tunc ab eius sententia appellatur. Casus est supra qui satisda. cogantur. l. arbitro. & in l. fin. infra a qui. appella. non licet. Fallit secūdo, nisi sit arbiter assumptus ex necessitate iuris, vel statuti. Casus est de offic. delegat. cap. a barbatis. lib. 6. & l. cum specialis. C. de iudicijs. Canon. in glos. ordin. ij. quæst. 6. cap. a iudicibus. alleg. cap. 2. de arbitr. quod a sententia arbitri regulariter potest reclamari, quam allegauit Bal. in l. si seruus plurium. §. fin. de legatis primo, & de legatis secūdo. l. cum quidam. Quando autem possit appellari a sententia arbitratorum. dic vt no. Bart. infra de appella. recip. l. fi. & Bal. C. de appella. l. hi qui ad ciuilia. Quid autem si sit dubium, an quis vt arbiter, aut vt arbitrator iudicauerit, an tunc possit ab eius sententia appellari. dic, vt no. Specu. in titu. de arbit. §. sequitur. vers. sed non est. Dom. Bal. in l. iii. infra de re mili. in l. non codicillum. C. de test. in dicta l. si seruus pluriū.

5 in fine. Item est in hac materia dubium, an† possit appellari a sententia iudicis reducentis? In hoc dico, vt plene notat Ioan. And. in additio. quæ incipit, de hoc scripsi. & Bart. in l. prima, de leg. ij. Bal. in l. fin. C. de contrahen. empt. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. de pact. Et in l. j. C. de his quæ pœnæ no. & l. vnica. C. ne liceat in vna eademque cau. tertio prouoc. & capitu. sancimus. quo tempo. miles. †No. in §. si plures. quod pluribus arbitris diuersum iudicantibus super numero debitæ quantitatis statur sententiæ illius, qui condemnat in summa minori, quod declara, vt plene notatur in cap. primo. eodem titu. lib. sexto. Hoc tamen recipit duplicem limitationem. Primam nisi condemnantes in maiori apposuerint clausulā, ita quòd non in minus, quia tunc non valet sententia cōdemnantis in minori, ita scripsit eleganter Ange. in l. i. §. stipulatu. de verb. oblig. allegando Alber. Galeoti. Secundo, quod condemnans in minori absoluit a residuo eius, in quo plures alij arbitri condemnauerunt, aliter nulla esset sententia. Glos. ordinar. C. si aduers. rem iudic. l. prima. quam allegat D. Bal. C. de re iudica. Tertio condemnatus in minori quantitate non condemnat in plurali tempore, vel non adijcit ad soluendum maiorem temporis dilationem, si enim maiorem terminum ad soluendum daret, quàm alii, eius sententia esset nulla. Ita scripsit D. Bal. in l. prima. C. de senten. quæ sine certa quantita. Vltimo non habet locum. §. iste, vbi arbitratores sunt electi super statuendo precio rei venditæ, vel pensione rei locatæ, tunc enim sententia minoris quantitatis nulla est. Ita dixit D. Bal. ff. loca. l. si decem. & hoc ne resultet inconueniens, scilicet inæqualitas precij, vel pensionis ad rem venditam, vel locatam.

7 †No. in §. si quis litigatorum. quod in sententia arbitri requiritur citatio, vnde parte absente illa ferri non potest. Sed dubium est, an illa requiratur in sententia arbitratoris. quòd dic plene per Bar. in l. si quis arbitratu. de verborum obligationibus. & Bal. in l. qui ex consensu. C. de episcopa. audien. & in d. l. fin. C. de contrahen. emp. & in cap. primo, de inuestit. in ma. fac. in vsibus feudorum. Eo tamen casu, quo arbiter vel arbitrator ferret sententiam vltima die temporis compromisso adiecti, clarum est citationem nō requiri, quia illa vltima dies interpellat pro homine. Ita videtur dixisse Bartol. in aliquibus repetitionibus in §. arbitrorum, ad cuius tamen dicti veritatem vide quod idem no. in l. qui ante calendas. de verborum obligationibus. & in l. item illa. infra de constituta pecunia. & in l. secunda. C. de tempo. appell. vbi etiam per dominum Bal. & per eundem Bal. in l. j. supra si quis caut. & in dicto capit. sancimus. quo tempore mil. & in l. si quando. C. de testib. & in authen. ei qui. C. de tempo. appell. & in l. si ita relictum.

8 §. Pegasus. de legatis primo. †No. vltimo, quod valet pactum, per quod conceditur arbitro ferri sententiam parte absente. Adde tamen vnum, quod est singulare, scilicet quandocunque ex forma pacti possit arbiter absente parte sententiam ferre, nihilominus requiritur eius citatio, alias sententia nulla, & ita dixit simpliciter Spec. in tit. de arbi. §. excipere. versic. penul. quod multum tene menti.

SVMMARIVM.

1 *Iudicio adesse non dicitur, qui iudicialia non intelligit.*
2 *Iudicialis accessus facultatem aufert compromissi.*

LEX xxxiii. xxxiiij. xxxv. & xxxvj.

§. Coram. Sententia lata coram eo, qui quod audit, non intelligit, non videtur dicta coram præsente, & compromissum sine pœna validum est etiam si stipulatione vallatur. Et per itionem ad iudicem censetur cōpromissum esse finitum, pars tamen primo accedens in pœnam incidit compromissi. Item compromissum pęnale habet tacitam clausulam, scilicet si dolus partis aduersæ non intercessit, vnde si intercesserit, potest conuentus ad pęnam exceptione tueri, & quandoque actione de dolo, vel ex stipulatu agere. hoc dicit vsque ad l. non distinguemus. † No. primo, quod non videtur quis esse præsens, nisi sit intelligens, vnde inducitur ad legem, an testis deponens de partis præsentia videtur deponere de eiusdem intelligentia. Est argumentum, quod non, quoniam possibile est fuisse præsentem, & non intelligentem. De hoc tamen dic, vt plene notat Bart. in l. j. de autho rita. tut. Bal. C. de testibus l. testium. & in l. prima. C. de errore aduo. No. in §. et si quis. quod compromissum stipulatione vallatum sine pœna est validum, vnde iura superiora requirentia ad validitatem compromissi appositionem pęnæ loquuntur compromisso celebrato per pactum nudum, non autem per stipulationem, vt hic notabitur. No. in l. aduersus, quod inhibitio facta in fauorem fideiussoris valet. Est argumentum ad quotidianum dubium, scilicet an saluus conductus, vel inhibitio, ne molestia fiat directa ad principalem debitorem, trahatur ad fideiussorem. dic, vt hic per Bald. & per eundem. & Cy. in l. quoties. C. de precibus imper. offe. en. & eundem Bal. in l. ij. supra de iurisdictio. omnium iudicum. & Bart. in l. filius. §. si stipulatus. de verborum obligationibus. Et habemus speciale consilium Feder. de Senis consilio 37. Item est argumentum ad hoc, quòd licentia concessa principali de extrahendo res prohibitas extra ciuitatem portari, videtur concessa etiam mulioni, vel alteri, per quem illas portet, quoniam si læderetur portator, per indirectum læderetur principalis. De hoc habes casum vnicum in l. si cum te. C. de

2 decur. & fil. eor. libro 12. No. in l. si quis rem. quòd † per accessum ad iudicem compromissi facultas expirat, & hoc si compromissum est in arbitrum. An autem habeat locum ista l. si compromissum sit in arbitratorem? Dic, vt notabiliter per Bart. supra de transactionibus. l. qui fidem. No. in l. ita demum. quòd tutus est exceptione doli is, a quo pęna petitur per dolosum victorem. Ad idem. infra eodem l. non distinguemus. §. cum quidam. C. eodem l. tertia. No. quod in corrumpentem vnum ex substantialibus iudicij, vel ex accessorijs ad idem datur actio ex stipulatu ad interesse, sed non stipulanti prouidetur actione de dolo. l. j. §. Pomponius.

SVMMARIVM.

1 *Pœna in compromisso apposita potest extendi etiam vltra valorem compromissi.*
2 *Causa criminalis non committitur in arbitrum, nec plures aliæ causæ.*

LEX xxxvij.

Non distinguemus. Dummodo cōpromissum pœnam contineat non est curandum de eius quantitate, & compromisso soluto, quod multis modis dissoluitur, vt hic, non cogit iudex arbitrum sententiam dicere. Item de crimine publi. iudicij, aut causa liberali non potest fieri compromissum. Et si quis ante legationem compromisit, legatione superueniente non cogitur arbiter sententiam

1 dicere. hoc dicit vsque ad §. illud. Nota notabile in tex. hic, quòd valet impositio pęnę etiam si maior sit, quam res de qua agitur. Et per hunc determinaui litem existentem Senis inter duos nobiles, scilicet quod valeat ipso iure impositio pignoris, posito quod illa esset maior, quam res, propter quam imponitur, & ad hoc non est melior textus isto. Nota quòd in compromissum soluitur satisdatio superueniente legatione. Item no. in §. item non est cogendus. glos. notabilem, super verbo, litigantium, scilicet quod arbiter potest cognoscere de fructibus accessorijs ad rem, posito quod de illis in eum non fuerit

2 expresse compromissum. No. in §. Iulianus, quod† de causa criminali non potest committi in arbitrum, sed bene compromitti in arbitratorem, si est tale crimen, super quo possit transactio fieri. Ita firmat Bart. hic & in l. fin. vbi & apud quem. non faciens mentionem de Ioan. An. cuius hoc dictum originarie fuit in additio. Specul. in titulo eodem. §. restat. circa princip. Allegat ad hoc. cap. Quintauallis. extra, de iureiuran. & glos. l. penultimę. infra eodem. No. in §. liberali. quod de causa liberali non potest in arbitrum compromitti principaliter, licet ipse de eadem bene possit cognoscere & pronunciare incidenter, vt legistæ habent glos. singularem in l. cum proponas. C. de reb. cred. & Canon. in cap. restitutionis causa. extra, de in integ. restit. vbi vide multa alia, de quibus compromitti non potest. Quibus adde, quòd etiam compromitti non potest de quæstione tutelæ. Textum habes singularem secundū intellectum Bar. in l. ius dandi. j. de tut. & cur. da. ab his. Item nec de quæstione speciali licet compromittere in arbitrum, vt in cap. per tuas. & in c. contingit. extra, de arbi. quod intellige vt in arbitrum, sed bene vt in arbitratorem, vt singulariter firmat Petr. Do. Anto. in suis consilijs, consil. quod incipit, hanc quæstionem dubiam reddit capitu. contingit. Et facit quod no.

[illegible] Bald.in l.vnica.C. de confess.Item nec compromittitur de [illegible] terum ecclesiæ sine authoritate ordinarij in præiudiciū [illegible] ecclesiæ, licet bene possit compromitti in præiudiciū [illegible] clerici tantum, vt no.glo extra eo.c.peruenit. Et do.An. [illegible] ponit eo.ti.c.cum tempore. Et no. Spe.in tit.de arbit.§. [illegible] ver.sed nunquid clericus.& in §.finitur.versi.nunquid. [illegible] nec compromittitur in re feudali in ipsius domini præ[illegible] absque eius consensu, vt no.Spe.in d.§.versi.sed nū [illegible] vasallus.Et ego do casum arguendo de transactione ad [illegible] promissum, in c.j.de controuers. inter vasal.& alium de [illegible].& in c.si vasallus.si de feu.fuer.controuer.in vsib.feud. [illegible] no. in §.item si quis. in fine glo.super verbo, defendat. [illegible] est in ver.si compromissum.ꝙ cognitio arbitri non po[illegible] rogari,quoniam ipse nullam habet iurisdictionem ꝓ[illegible] em,sed notionem tantum, vt l.ait prætor.ī.de re iudi. [illegible] eo etiam coram eo non haberet locum reconuentio,vt [illegible] in dicto c. cum dilectus. de arbit.ex quibus resultat [illegible] io,an coram eo possit opponi exceptio compensationis, de [illegible] pulchro dubio vide per Bal.in e. tit.l.j.& plenius.C.de compensa.l.neque.

SVMMARIVM.

1 *[illegible] sum valere, vel non valere, cuius iudicio terminetur.*
2 *[illegible] coram iudice, vel arbitro allegans debet esse paratus illud contra ad[illegible] non defendere.*
3 *A[illegible] exclusio doli exceptionem non excludit.*

§.Illud. Legato, qui ante legationem compromiserat, petente arbitrum cognoscere,& pronunciare, [illegible] est idem arbiter hoc agere, si legatus se defendere [illegible] pendēte iudicio vniuersali coram iudice, silere debet [illegible] particulare coram arbitro. Et mulctādus est arbiter q[illegible] de eo diligenti inquisitione per prętorem reperiri ne quit. Et si in plures compromissum sit, hoc acto, vt quilibet coram [illegible] solidum sententiam ferre possit, vnus ex arbitris fer re pote[illegible] aliis absentibus. Et si causa suspicionis fuerit con tr[illegible] m deducta, quæ quidem non obstante fuerit dedu cta, [illegible] cognoscat & sententiam ferat, pars aduersus illā & p[illegible] petitionem doli exceptione tuebitur vltra tempus da 1 tum sibi in compromisso. hoc dicit vsque ad §.quæsitū.†No. absurdum fore in potestate vnius ex ipsis partibus esse, an cō promi[illegible] valere, vel non valere debeat. Nota ibi, ordinariæ actioni. quod id quod dicitur in l.j. ſ. eo. compromissa æqui parar[illegible] cus, debet suppleri, sup. ordinariis, hoc est in quib⁹ 2 ordo [illegible] tenetur.†No.tertio ex eo. ꝙ neque coram iudi ce, neque coram arbitro debet quis audiri de iure suo, nisi sit pa[illegible] se defendere aduersus intentionem aduersarii, sicut nec auditur procurator agēs pro domino, nisi eundem defen d[illegible] a petitione aduersarij, vt in l.mutus.§.pe.ſ.de procu. No.in §.si is faciat.ꝙ iudex coram quo pendet iudicium vni uersale, potest inhibere iudici, coram quo pendet ipsius vni uer[illegible] pars, ne procedat. Ad quod vide l.fi.C.de petitio. hær. l.[illegible] si quis libertatem.ī. eo.ti.& l. si post litem.ī. de ex cep. No.in §.cum in plures.ꝙ cum vnicuique arbitrorum po te[illegible] in solidum data est, potest vnusquisq; ipsorum sententiā valido iure proferre. Et ita limitari debet l. Pedius. alias, si in tres.ſ.eo. Ad quod vide quod plene no.in c.cām matrimonij. & in c.prudentiam.de offic.deleg. No.In ver.at si ea.ꝙ ad hoc vt valeat sententia maioris partis arbitrorum, necesse est illā con[illegible] ctim vno eodemque tempore pronunciari, quia si se paratis temporibus quilibet de per se sententiam diceret, sin gulorum sentētia eēt nulla, vt est notabilis litera. Ad quod vi de c.j.de re iu.in 6.No.in §.cum quidam.casum iudicio meo vnicum pro opinione Inn.in c.cum speciali.extra, de ap.dicē tis ꝙ se legisse non inuenit, qđ processus & sententia facti a iu dice post propositam contra eum & allegatā suspicionis cām & recusationem sunt nulli, quoniam hic est casus singularis ꝙ processus arbitri & sententia promulgata post recusationē de ipso factam, & suspicionis cām allegatam nō sunt nulli ip so iure, sed ope exceptionis. Ita ergo dicam in iudice, cum ar bitria & iudicia æquiparentur, vt in hac l. 3. §. sed illud. Sed miror neq; Inn. ibi neq; in c.insinuante. extra, de off.del.neq; Canon.in c.iudex.ibi apostolica.de offi.dele.in 6. neque Bart. in l.quia poterat.ī.ad Treb.& Bart.in l. quoties. si qua prædi. pote.& Lap.in alleg.j.quia inter se contrarij hunc passum te 3 tigerunt, & nunquā de isto tex.fecerunt mentionem, vbi pun ctualiter est casus,& hucusque a nemine notatum vidi. †No. ex eo.ꝙ licet excludatur appellatio, non tamen excluditur ad uersus sententiam doli mali exceptio, quæ eiusdem effectus est, cum ita per eam dolo probato: rescindatur sententia, si cut per appellationem. Vnde do.Bal.in l.cum antea. C. eodē. dixit per hūc tex.eleganter, quod licet per statutum prohibea tur a sententia appellatio, nihilominus non intelligitur prohi bita contra eandem exceptionis oppo. posito, quod & ista e iusdem effectus sit quo ad rescissionem, cuius est appellatio, vt hoc est multum notab.

SVMMARIVM.

1 *Sententia arbitri conditionalis, vel dispositiua an sit valida, & quid de remissiua, approbatiua &c.*
2 *Arbiter potest a partibus auferre facultatem constituendi procuratorem.*

§.Quęsitum. Arbiter si pronunciet ad iudicem eū dem, vel in se, aut in alium eundem, vel in se aut in alium nouiter compromittendum, nulliter ꝓ nunciat,& ei impune paretur. Item potest arbiter cōpellere partes principales, quod litigent per seipsas quando litigare vellent, aut per procuratores,& procurator, de cuius mādato est certum, non cogitur cauere ratum habiturum sententiam arbitri. Item arbiter tempus compromissi partibus consentiē tibus prorogare potest, eis autem contradicentibus minime. 1 h.d.vsque ad l.si duo.†Item quod non valet sententia disposi tiue lata per quam arbiter mandat in se nouiter compromit ti, an autem valeat lata conditionaliter, videlicet condemno ego arbiter vnam ex partibus in centum, nisi in me nouiter compromittant: Dic, vt plene & eleganter per do.Bal.in l.si qs sub conditione.ī.de condi.institu. No.quod non valet senten tia arbitri, per quam pręcipit in alium compromitti, vel corā iudice litigari. No.tertio quod non valet sententia arbitri, per quam ipse se remittit ad sententiam per alium proferendā. Vnde est arg.ad elegantem quæstionem Spe.an valeat senten tia iudicis dicentis, pronuncio, vt pronunciauit talis. De quo vide vt pulchre per eum in c.de sententia.§.qualiter.ver.quid si iudex.& per Bal.C.de senten.l.nemo.& per do.An.extra, de excepti.c. cum venerabilis. No.quod licet arbiter ex sua mera potestate non possit diffinitionem litigii commissam alteri delegare, potest tamen ex potestate sibi a partibus cōcessa, qđ est multum notabile ad no.in l.more.& l.& quia.ſ.de iurisdi. omnium iud. No.quod non valet sententia arbitri, per quam pronunciat sibi adiunctum dari. No.in §.si domini.casum sin 2 gularem, † quod potest arbiter a partibus auferre beneficium constituendi procuratorem,& per semetipsos litigandi, quod est mirabile, maxime eo casu, quo ad hoc nihil dictum fuit in compromisso. Quid autem sit in iudice ordinario. Dic, vt in no.l.fi.C.de procura.& in l.si actor malit.ff.eodem. Quid aūt sit in iudice delegato. Dic, vt in tex.no.c.j.de iudicijs.lib.6. No. primam gl.no.in hoc §.si domini.ꝙ cōtumacia procuratoris in non comparendo coram arbitro facit ipsum dominum ꝑ semetipsum compromittentem incidere in pœnam compro missi. Vnde dum quæritur, an contumacia procuratoris corā arbitro noceat domino, semper recurrimus ad hanc notabilē glos.& ad illam adde dictam l.i.§. si procurator.ſ. si quis ius dicenti non obtemper. Et procurator, de cuius mandato con stat, non potest cogi ad satisdandum sententiam ratam domi num habiturum. No. in §.arbiter.regulam, ꝙ nihil extra com missum arbiter mandare potest.& ſ.habuistis plures concor dantias. Ad idem extra eodem.c.dilecti. Item no.cum l.sequē. regulam generalem, ꝙ arbiter potest prorogare tempus com promissi partibus consentientibus. non autem contradicenti bus. No.vltimo.in l.diem proferre.§.si plures.no. glo. de qua tene, quod valet sententia arbitri,& per consequens iudicis lata per verbum dubitatiuum, credo, sicut & valet lata per verbum, videtur, quod est mihi simile, vt est textus no. ſ.eo.ꝙ cum.§.si arbiter.

SVMMARIVM.

1 *Sententia arbitri non pręsupponit ambarum partium præsentiam.*
2 *Arbiter an possit partis contumaciam mulctare.*

LEX XXXIX. vsque ad XLV.

SI duo. Compromissum factum per vnum ex conreis debendi, vel credendi, non pro dest, vel nocet alteri, nisi sint consocij. Et pœna se mel commissa amplius non committitur, nisi sit actum, quod toties committatur, quoties fuerit ꝯuentū. Et pu pillus non obligatur ex cōtractu facto sine tutoris authoritate licet fideiussor eius sit. Item feriatis diebus potest arbiter cogi sententiam ferre, nisi aliqui dies sint a lege accepti. Item licet compromissum non transeat generaliter ad hæredes, transit tn̄ ad laudum. Et cum pœna ex compromisso petitur, non in spicitur an petentis intersit. Et cum arbiter aliquid pręcipit, ꝙ pertinet ad sententiam ferendam, non parens in pœnam in cidit, secus si aliquid præcipit, quod ad naturam causæ non pertineat. Item circumducitur arbitri citatio, si ante diem ci tationis ipse decesserit,& consequenter non parens in pœnā 1 non incidit.h.d.vsq; ad l.cum l.†No.ex l.si duo.quod snīa arbi tri lata pro vno, vel contra vnum ex conreis credendi vel de bendi, ita demum alteri prodest vel nocet, si ambo socij sint. Quid autem sit ī snīa iudicis. dic, vt plene no.Bar. in l.ex duo bus reis. No.Secundo ꝙ sententia lata pro vno, vel contra vnū de fideiussoribus nocet, vel prodest alteri, ſm vnum intellectū qui tamen verus est. Et ideo ſm verum intellectum no. quod sententia arbitri lata in fauorem debitoris principalis, vel cre ditoris vel contra nocet, vel prodest fideiussori, quod dic, vt in

l.post rem.allas,& post rem.s̄.de transac.No.ex §.semel.pœnā
ex compro.nisso peti non posse nisi semel.Et posito quod di
ctum sit toties peti possit,quoties contrauenitur,nihilominus
vigore talis clausulæ non potest peti vltra bis ratione vitandę
infinitatis.Ad hoc tex. optimus,de leg. i.l. fideicommissa.§.si
quis decem.Ita hic concluserunt Cy & Bal.per multa notata.
No.in l. si pupillus. fideiussorem pro pupillo esse obligatum,
non pupillum,qd dic,vt plene no.j̄.de fideiuf.l.Marcellus.No.
in l.quamuis. ꝙ licet compromissum non transeat ad hr̄des,
vt s̄.pluries vidistis,nihilominus laudū fit. No.in l.cum pęna.
gl.fi.singulariter ad limitationem l.cum dūm. §.si cōpromis-
so.j̄.de euic.Licet enim ibi dicat tex.ꝙ qn̄ emptori res euinci
tur per sententiam arbitri non habeat ipse contra venditorē
regressum de euictione, hoc est ꝑ restitutione precij & dupli,
nihilominus hoc est verum, nisi inter eos dictum fuerit ī quo
cunque euinceretur,regressus de euictione daretur,quia tunc
ipse emptor per sententiam arbitri succedens contra vendito
rem habet regressum,vt in hac gl.quam multum no.Item se-
cundo illum §.limita,nisi sit compromissum in arbitrum ex
necessitate statuti iubentis qōnes compromitti, quia etiam
tunc & emptori posito per sententiam arbitri succumbenti
regressus datur,vt notat Bal.C. de iudi.l.cum specialis.& Bar.
in l.j.C.de pericu.& commo.rei vend.Vltimo illum §.limita,
nisi is,in quem emptor cōpromisit,fuerit ipsemet,qui vendi-
dit,quia tunc si emptor ex sui venditoris sn̄ia succubuerit, re-
gressum habebit ꝯ eundem,licet ita simplr̄ dixit Spe.in ti. de
arbi.§.potest.ver.sed nunquid in venditore, quæ omnia mul-
2 tum no.† No.in l.non ex omnibus. quod arbiter contumaciā
partis ita demum mulctare potest,si sibi potestas concessa sit
ſm verum intellectum, de quo dic, vt plene dixi s̄.si quis ius
dicen.l.j.in princ.No.in eadem,versi.quo in numero.quod ad
mandatum arbitri iubentis nomina testiū parti dari, & pars
iussa non dat, ipsa incidit in pœnam. Et hoc non videtur ex
alio, nisi quia dare non tenetur.Vnde allegant illum text. pro
singulari,quod nomina testium ī iudicio productorum, pars
producens aduersario dare non cogitur, pro cuius declaratio
ne dic,vt per Guli.de Cun.C.de eden.l.edita. & per Bal.C.eo.
ti.l.fi.Spe.plene in tit.de teste.§.qualiter.versi.post hęc. Quid
autem sit de testibus instrumēti, an eorum nomina vna pars
alteri cogatur dare.Dic,vt no.glo.or.s̄.de eden.l.j.§.editiones.
in fine.glo.magnę. No.in l arbiter calend.ꝙ in pœnam com-
promissi non inciditur, si pars non veniat die deputato ad cō
parendum,qn̄ etiā arbiter ita præcipiens non venit.Et ad hoc
habent tex.multum notabilem.Ex quo alibi dixit gl.or.simile
in c. fin. de dolo & contu. quod pars quamquam contumax
mulctari non potest, posito quod non venerit die sibi ad com
parendum a iudice præfixa, quādo similiter & ipse iudex præ-
cipiens nō venit. Ad quod est tex.optimus.s̄.si quis in ius voc.
non ierit.l.ex quacunq;.circa fi.

S V M M A R I V M.

1 *Minor xx.annis non potest eligi arbiter.*
2 *Pœna in contractibus apposita est secundum conditionem insertam exigenda.*
3 *Sententiæ parere non dicitur,cuius obedientia non durat seu perstat.*
4 *Compromissum generale non extenditur ad futuras lites.*
5 *Arbiter nemo potest esse in causa propria,sed arbitrator sic.*

L E X xxxxvj.vsque lvj.

CVm lege Minor annis xx. arbiter esse non
potest,maior autem sic, si tamen
ipse hoc acceptet, aduersus acceptationē restitui
poterit Item non potest arbiter nomine pœnæ iu-
bere ad dari ei, qui non compromisit etiam si dari debeat
fisco vel ecclesiæ,& etiam si sibi hæc potestas in compromis-
so concessa fuerit. Itē vbi compromissum in arbitrum est ge-
nerale,prosecutio vero temporalis vel specialis, non potest a
prosequente in iudicio ea,quæ quis prosecutus non est ab ar-
bitro pœna peti, nisi malitiose non fuerit requisitus.Et in his,
q̄ habent causam successiuam,non sufficit parere, nisi paritio
duret.Item compromissum non extenditur ad futura quan-
tumcunque sit generale.Et sententia lata coram pupillo, vel
furioso non dicitur lata coram præsentibus, nisi interuenerit
tutoris, vel curatoris authoritas. Nec transit compromissum
ad hæredes nisi de vtraq; parte hr̄dum facta fuerit mentio.Et
in re sua quis arbiter esse non potest.h.d.vsque ad fi.rit.No.in
1 l.cum lege.† minorem annis 20.arbitrum esse non posse,vnde
allegamus notabiliter istum textum, quod licet volūtas prin-
cipis possit dispēsare super defectu ætatis eius,qui in iudicem
vel arbitrum eligitur, vt l. quidam consulebat.j̄. de re iudica.
& habetur in c.cum 20 de offi. delega. nihilominus partium
consensus hoc non potest.Hoc eleganter voluit Inn.licet hūc
tex.non alleget,extra de rescrip. c.sciscitatus.Pulchrum est ta-
men quærere.Quid si tempore compromissi minor erat, illo
vero pendente maior efficitur,nunquid compromissum recō
ualescat?Dic vt eleganter per Spe. in ti.eo.§.potest.versi.quid
si pendente. No.in secundo responso textum singulariter ad
duo. Primū,ꝙ aduersus officij acceptationem potest minor
in integrum restitui. Secundo ꝙ posito ꝙ in actu aliquo lex
cōmunis minorem xxv. annis reputet maiorem. nihilominꝰ
pro illius actus natura non denegabitur sibi in integ. resti. Nō
est hic casus de quæstione ista,posito ꝙ ipsam late disputaue
rit glo.or.in l.vnica.C.si de momen. poss.& in l.si exigendi.C.
de proc.& in l.ait prætor.j̄.de mino.& in c.ex parte de restitu.
spol.in c.si annum.de iudi.in 6. Ad cuius declarationem vide
plene Bal.C.de epi.& cle.auth.si captiui. & Io.An. ī addi.in ti.
2 de in integ.rest.†No.in l.arbiter.primo quod pœna in contra-
ctu apposita,& in fiscum per partes delata ab eadem exigi nō
potest,si aliquis fuerit præsens,qui fisci nomine pœnę solutio
nem recipit.Ita est hic tex.singularis, ad cuius declarationem
vide pulchre per Bar.in l.j.j̄.de iure fisci.& Bal.in l.si quis ma-
ior.C.de transactio.& Spe.in tit.eodem.§.sequitur. versi. quid
ergo si compromissum.No.secundo, ꝙ in pœnis non est locꝰ
accrescendi iuri.Hic pars,posito ꝙ pœnam tibi promissam pe
tere possit, non tamen petit illam, quæ fisco promissa est, &
quam fiscus petere non potest. Ad cuius declarationem vide
quod plene dixi.C. quando pet. par.l.vnica. No. in l.de rebus.
quam Bar.dicit non esse alibi,quam hic.& in l.in eandem.§.
actiones.j̄.de except.rei iudi.Nota hic duo,Primum quod cō-
promissum generale stante prosecutione generali non refra-
gatur nouit.graria iudice deducente no.prosecuta bona tamē
prosequi fideicommissā.Nota secundo,quod compromissum
generale refragatur nouiter prosequi coram iudice omissa ꝑ
sequi coram arbitro dolo,& fraude, cum ita prosequēs pœnā
3 incidit cōpromissi. No.in l.inter Castellianum.†secūdum ele
gantiorem intellectum, quod non dicitur parere sententiæ ar
bitri ille.cuius positio seu obedientia non durat, vnde induci
tur,quod in pœnam compromissi incidit,si fundum parti se-
cundum sentētiam arbitri dat, si postmodum illum auferat.
Ad cuius declarationem vide plene Spe. in ti.de arb.§.sequit.
ver.sed pone arbiter condemnauit.& Barto. in l. fideiussor.§.
meminisse.de legatis j. & in l.numerationibus.j̄.de solu.& in
l.sicut.§.superuacuum.j̄.quib.mo.pig.vel hypote sol. & Bald.
in l.ij.§.dominorum,s̄.de his qui sunt sui vel ali.iur.& in l.Ti-
tio centum.in prin.de cond. & demonst. No. in l. in compro-
missis. quod potestas arbitrandi non transit in hæredem, an
autem transeat in successorem arbitri in dignitate, dixi supe-
rius & plene iō l.& quia.s̄.de iuris. omn.iud.Ad quod adde,ꝙ
ad hoc no.Bal.in auth.si eum.C.de remp.ap.& in l.fi.C.de cō-
trah. emp. Sed quid si actum sit, ꝙ potestas arbitrandi in hæ-
redem arbitri transeat,an valeat conuentio.Dic, vt per Spec.
in ti.de arb.§.excipitur. versi.quid si actum.Nota in l.de his.ꝙ
4 †compromissum generale nō extenditur ad futuras lites.Sed
pulchrum dubium est,an in arbitris expresse de futuris litibus
possit fieri compromissum. No.in l.sed interpellatur.§.arbi-
ter.arbitrum posse eligere nuncium per quem citet. Sed an
habeat potestatem citandi per totum territorium subiectum
illi loco,vbi compromissum est,vel solum illum spālem locū
vbi compromissum factum est. dic, vt per Spe.in ti.de cita.§.
j.ver. sed nunquid arbiter. Item an habeat potestatem citādi
testes.Dic vt no. Spe.in ti.de arbi.§.restat.ver.item arbiter non
potest.No.in e.§.si ab altera.ꝙ vt compromissum transeat in
hęredem, debet fieri specialis mentio ab vtraque parte.si aūt
ab vna tantum, nihil est quod agitur. sed est pulchra dubita-
tio,an quemadmodum compromissum factum vt in arbitrū
expirat morte compromittentium,ita etiam expiret compro
missum factum vt ī arbitratorē. De quo dic, vt plene no.Bal.
in l.si quis arbitratu.j̄.de ver.ob.& Spe.in ti.de arb.§.sicut.versi.
sed nunquid.& per do.An.extra,eo.c.fi.No.in l.arbiter. ex cō
promisso arbitrum non habere potestatem prorogandi, nisi
sit sibi a partibus expresse data.Sed illud tene mētē,ꝙ qn̄ datur
ptātem arbitro prorogandi compromissum,sic potest ex illa
simplici ptāte semel ꝓrogare,nō plus, ita eleganter dicit Spe.
in ti.de arbi.§.excipitur.versi.sed quid si fuerit actum in com-
promisso.No.ī l.si de re.duo, Primum quod cōiter allegatur.
quod nemo sibi ipsi imperare potest. Ad idem.j̄. de fideicō.
libertat.l.Lucius Titius. & quod habetur extra, de institutio.
5 c.fin. †No.secundo in re sua arbitrum esse non posse,sed arbi
tratorem sic,vt in gl.Ad quod extra,de iureiu.c.Quintauallis.
Et pro hac declaratione vide plene Spe.in eo.ti.§.potest.ver.
item nullus in re sua.

Nautæ, caupo. stabul. &c. Rub.

S V M M A R I V M.

1 *Actio in factum competit aduersus nautas,caupones,vel stabularios pro rebus sibi vel a se commissis datis restituendis.*
2 *Hospitari aliquem quis,& quo casu teneatur,vel cogatur.*
3 *Rem suam custodię tradens illi,cui nō competit licet in hospitio,non agit ad restitutionem contra cauponem.*

L E X

LEX PRIMA.

1 AIt prætor. †Nautę,caupones, ſtabularij actione in factum conueniũtur, vt ea,quæ eis data ſunt ad ſaluandum,reſtituant,ſiue data ſint ipſiſmet, ſiue illis, qui per eos impoſiti ſunt.hoc dicit vſq; ad fi.No. in §. maxima.in tex.ibi,nam eſt in ipſorũ arbitrio.
2 quod nemo † cogitur aliquem hoſpitari. quod intellige, niſi hoſpitium tenere cœperit,quia tunc cogitur. Textus eſt in l.j. §.viatorum.& §.furti, & ibi vide Bar. hoc declarãtem. No.in §.de exercitoribus.ꝙ edictum prętoris propter identitatem ra
3 tionis extenditur.† No.in §. caupones.ꝙ peregrinans dans rẽ conſeruandam ei, cuius non eſt officium, non habet regreſſum contra dominum ex illius dolo, ſed contra eum, qui ad hoc prępoſitus eſt,& bene nũc habet ꝙ no.ad idem.j̃.de exerci.l.j.§.igitur præpoſito.

SVMMARIVM.

1 *Immiſſio rerum in nauim qualitercunque facta, an inducat actionem reſtitutionis aduerſus nautam.*
2 *Res cuſtodiæ datæ quando quibus & a quibus veniant iudicialiter repetendæ.*
3 *Caſus fortuitus excuſat depoſitarium a reſtitutione rei cuſtodiæ traditæ,ſi ſit inuincibilis.*

§.Parui. Parum intereſt ad huius titu.materiam,an alienę ſint res in naui miſſæ,an nõ. Item obligatur nauta ad rerum reſtitutionem ex ſimplici earum immiſſione in naui,licet aliter nautæ aſſignata non ſint. Item tenetur nauta non ſolum de facto nautarum,ſed etiam de facto viatorum.Item non ſolum tenetur de dolo, lata, & leui,ſed etiam leuiſſima culpa.h.d.vſq; ad §.eod. modo.l.& ita de facto.alias
1 idem ait.†No.in §.recipit. ꝙ ſpeciale eſt in probitatem horũ trium,de quibus in rubro, vt ipſi teneãtur ex ſola immiſſione rerum ad rerum reſtitutionem,aut earũ æſtimationem,caſu quo amiſſæ,& ſi expreſſe nõ ſint eis datę & cõſignatæ ad guardiam. Eſt igitur in contrarium in alijs quibuſcunq; ius commune.Vnde pulchre induco ad tres qõnes. Primam,qd ſi ali
2 quis in domo †ſui amici aliquam rem impoſuerit, nec aliter dixerit,q̃ vt ↄſeruare habeat, an obligatus ille ſit ad cuſtodiã. Et ideo re ablata ad eius reſtitutionem teneatur? Dic de hoc, vt per Cy.& Bal.C.de procu.l.nullus.& per Io.And.in addi.in rub.de depo.Et habes textum in l.ſi ego.ad fi.j̃ de iure do per quam iſta qõ determinatur,ꝙ non.Secundo quid ſi ſcholaris librum ponat in apotheca bidelli ſimpľr,nõ aliter eidem mãdando cuſtodiam, an tunc bidellus ſit obligatus? Dic de hoc, vt eleganter per Dyn. & Barto de furtis.l. ſi quis vxori.§. apud Labeonem.Tertio quid ſi Doctore in domo ipſa legente ibidem librum portauerit,qui ſit perditus, an Doctor ipſe teneatur?Dic ꝙ nõ,quia non cogitur Doctor ad officium cuſtodię, ſed lecturæ. Et eſt caſus ꝑ locũ a ſpãli. Ita determinat hic Bal. licet non alleget hunc textum.C.ne filius pro pa.auth.habita. ad fi. Ad hoc no.in l. & ita de facto. aľs idem.non referre,vbi res per notam receptę pereant,dummodo ſua culpa perierũt. Sic ergo actio ex hoc edicto non cauſatur ex perditione in loco,ſed ex ipſius nautæ defectu.Nó.in §.ex hoc edicto.non ſolere prætorem de remedio prouidere, vbi per prius ius ciuile ꝓuidit.No.in eo.intereſſe noſtra plura.Ad idem.j̃.de leg.ii. l.cũ filius. §.Varus.Inſtit.de actio. ſic itaq;. cum ibi notatis.No.ex
3 eodem,in quo differant ex hoc edicto locati & depoſiti. †No. ſecundo,ſ.hos tres,ſ.hoſpites non teneri de caſu fortuito, quẽ humanum ingenium præuidere non potuit,an etiam de maiori violentia, quorum trium debilitas reſiſtere non potuit. Et ad idem vide l.ſi ea res.j̃.de actio.empti.& l.item quæritur. §.exercitu.j̃.loca.

SVMMARIVM.

1 *Nauta,caupo,vel ſtabularius an & quando teneantur ex facto ſuorum familiarum,vel ſeruitorum.*
2 *Furtum an includat damnum inferentem.*

§.Eodem modo. Tres perſonæ de quib.in rub. ita demum ex hoc edicto tenentur, ſi iure earum artis res cuſtodiendas aſſumpſerint.Et exceptio filii vel ſerui accedente patris, vel dñi conſenſu idẽ obligantur inſolidum, ſi vero ſine conſenſu actione de peculio tantum,& qñ eidem competunt plures actiones, quarum vna eſt de iure cõmuni,alia eſt de iure ſpãli,electio vnius ſubmouet exercitium alterius. & hæ tres perſonæ actione locati pro rerum cuſtodia tenentur, licet pro cuſtodia mercedem non accipiant,tenentur etiam pariter ſiue furtum ſiue damnum in rebus eis in cuſtodiam datis illatum fuerit.h.d.vſque ad l.licet.No.in §.eodem modo.ꝙ non tenetur nauta de facto
1 ſuorum familiariũ †actione ex hoc edicto,niſi cuſtodiam recepit iuxta qualitatem induſtrię atq; exercitij, quã exercet & agitat.Hinc eleganter dixit Gulie.de Cuneo in l.nulli.C.quorum appella.non recip.quod dati ad iudicandum ſenatorem ſeu officialem alium, non poſſunt aduerſus eum cognoſcere de his, quæ ante introitum officij, ſeu in officio ipſo introitu officii exercitij ipſe officialis egit,ſed ſolum de his,quæ egit in ipſo officio,& quamuis officij reſpectu,quod eſt ſatis ſingulare.Hinc etiam dixit ſatis eleganter Bal.in l.fin. C.ad Macedo. quod ſtatutum,contractus filij in poteſtate valeat,niſi ſit artifex.tunc ita demum contractus ipſe non valebit, quando ipſe filius artifex cõtraxerit ſuper eo,quod non ad ſuum officium pertinens,quia tunc contractus eſt nullus.Hinc etiã dixit Bar. j.de public.l.j.§.familię.quod l.ſi expoſitam.volens,quod officialis teneatur de facto ſuorum officialium, debet intelligi, niſi aliquid ipſe ad officium non pertinens egerit, quia tunc officialis non tenetur.Hinc etiam pulchre dixit hic Bal.in l.ij. C.de conſtit.pecu.in aliquibus lecturis.quod l.fi.C. de iureiur. & ſimiles dicentes artificem accuſari debere per alium artificem coram conſule,aut prætore, prior eorum artis debet intelligi,vbi lis eſſet ſuper eo,quod habet artis exercitium, non autem vbi foret ſuper alio,vt hic.No. in l.ſed & ipſi.§ vltimo. quod is, qui hoſpitatur aut in naui aut in taberna, non tenetur penſionem ſoluere reſpectu eorum,quæ ibidem ponit ob neceſſitatem ſuæ perſonæ, ex eo quia penſio ſeu naulum, qđ pro ſua perſona ſoluitur ſunt acceſſoria ad id, quod ſoluitur ratione penſionis. Ad idem tex.not.j̃. loc.l. ſed addes.§ ſi quis
2 mulierem No.in l.nautę†& caupones.§.quęcunq;.quod iura de committente furtum loquentia non trahuntur tacite ad dantem damnum,niſi expreſſa l.intentione.Vnde eſt argumẽtum,quod ſi ſtatutum diceret,quod de rebus ſubtractis contra furem ſtetur iuramento furtum paſſi, non erit ita intelligendum, vt de damno contra damnum dantem ſtetur iuramento damnum paſſi. De quo vide, quod plene dixi in l.ij.j̃. de dam.inſe.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio quid operetur in materia depoſitionis vel locationis.*

LEX VI.&VII.

LIcet. Etiam gratis hoſpitatus actionẽ ex edicto deſcendentem habet,& ſi ſeruus eius cui opera in naui dominus nauis vtitur,damnum mihi inferat,aut furtum in dominum nauis actionẽ hanc habere.Item beneficio præſentis edicti non gaudet ille, qui receſſurus hoſpitium,tabernam,ſeu nauim ingreditur. & de eiuſdem hominis delicto ſæpe quęri non debet. Item tenetur exercitor de facto ſuorum nautarum, ſiue ſint liberi,ſiue ſerui,dummodo intra nauim damnum, aut furtum intulerit niſi fuerit proteſtatus parte alia cõſentiente velle ſe teneri de ſuorum nautarum facto. hoc dicit vſq; ad § hęc enim actio. Nota in l.licet.§.in factum.quod beneficio præſentis tituli nõ gaudet repentinus viator.No.in § poſſumus. id quod ſemper allegamus,quod de eiuſdem hominis delicto ſæpius nõ quæritur.Ad idem extra,de accuſationib.c.de his.j̃.de accuſation. l.ſenatus.No.quod ſententia abſolutoria lata pro vno prodeſt alteri tertio, vbi ambo habẽt eiuſdem defenſionis beneficiũ. No.in l.debet. quod in damno extra nauim obueniẽte nautæ non tenentur,quod tamen intellige,niſi prope nauim poſito, & extra eam illatum foret,vt ſupra eodem.l.& ita.§.idem ait. Vnde eſt argumentum, quod poſito,quod poteſtas teneatur de facto ſuorum familiarium, vt l.poſt depoſitam.C.de aſſeſ. non tamen tenetur de eo,quod extra territorium iudicis non ſubiectum commiſerit. Et ad hoc poteſt iſte textus ſimplici
1 ter allegari.Et propter hoc nota & tene menti. †No.in §.item ſi prædixerit.ꝙ proteſtatio præiudicialis nocet ei, in cuius eſt præiudicium,dum tamen eius interueniat conſenſus, an tamen neceſſe ſit propter conſenſum eius interuenire, in cuius præiudicium ſit proteſtatio.Dic, vt plene dixi poſt Barto.in l. non ſolum.§.morte.infra de operis noui nunciatio. Item no. ex eodem in verbo, prædiximus. quod proteſtatio debet actũ præcedere, vnde ſubſequens nihil releuat. Ad idem infra de reli.l.at ſi quis.§.plerique. & gl.j̃.de concub.l.in concubinatu. Item nota in hoc §. in verbo,prædixerit.glo.ſingular.ad quotidianam quęſtionem, ſcilicet an per traditionem clauium camerę factam per hoſpitatorem ipſi hoſpitato liberet ſe a periculo & cuſtodia rerum. Conſimilis eſt quęſtio quotidiana, ſcilicet an ſi hoſpitatus ad rerum ſuarum tutelam in hoſpitio miſſarum proprium & ſpecialem cuſtodem appoſuerit cẽſeatur hoſpitator exemptus a cuſtodia & periculo. De quo per Bartol.in l. ſi vt certo.§. ſi de me. j̃. commodati. Et ſimili glo.notab.in l. pe.j̃. vſufru. quemadmodum caue.quæ ponit quotidianam qõnem. Quid de eo, qui animalia locat ad vecturam,ſi vna cum ipſis ſpecialiter cuſtodem miſerit,an cẽſeatur conductor equi liberatus a cuſtodia, & eius periculo.

SVMMARIVM.

1 *Nautæ an inter ſe ipſos agant actione edicti,nau caup ſtabu.*
2 *Priuilegium conceſſum exercentibus vnum actum extenditur ad exercitium mixtum.*
3 *Iniquos ad ſui ſeruitium eligens ſuſpectus eſt de dolo,& culpa.*

§.Hæc enim actio. Actio ex hoc edicto descendens datur ad duplum, nec competit eo casu, quo nautæ inter se damnum darent, nisi qs nauta sit & etiam mercator. Item fortius tenetur exercitor de facto nautæ, si eius fuerit, q̃ si non fuerit. Et actio ex hoc edicto plonæ ɔpetit, licet non in hæredem. h.d. †No. primo domi
1 num non teneri ex damno illato per nautasmet inter seipsos. V. de est efficax argũ, licet. l. si post depositam. C. de assessori. velit officialem teneri pro damno illato pro suis familiaribus, hoc procedit, nisi qñ inter semetipsos delinquãt, qñ tunc nõ obligantur, quod notatur in ver. sed & si quis nauta. sic ꝙ quũ duo sunt, quorũ vnus denegat actionem, alius vero concedit, inspicimus qualitatẽ concessiuam, non aũt negatiuam. Vnde secundo nota. quod qñ duæ sunt qualitates, quarũ vna nocet, altera prodest, inspicimus proficientẽ, non aũt nocentem. De quo vt plene per Bar ff. de donat l. si vxor. & de ea gl. plene dixi. l. 3 §. vlt. j. ad Sillani. post eundem. Item no. exinde argumẽ
2 tum, †quod priuilegium concessum exercentibus vnum actũ intelligitur etiam concessum illis, qui mistim illam exercent cũ alia, licet ad illud ɔsequendũ duo tunc sint necessaria. Primum, ꝙ maiorem quantitatem sui patrimonii in negociatione illius artis conuertat, qñ si minorem, non gauderet priuilegio ipsis artificibus concesso. Ita simpl̃r dicit Bar. in l. semper. §. negociationes. alias negociatio. j. de in. mmu. Ad quod textus optimus de leg. 3. l. legatis §. si vnus. & quod habetur. s̃. de sta. hom. l. quæritur. & de leg. i. l. Titia textores fin, quod artem illam exerceat per se. non autem per substitutum, vt alias dixi. Pro quo vide Bar. in rubrica. C. de nauicul. lib. xi. Item secundo tex. induco per Cano. quod in odiosis (vt h. c est casus) appellatione simplicium veniunt etiam mista, quoniam appellatione mercatoris vel alterius qui vehit, venit etiã nauta vel mercator, quod perpetuo commenda memoriæ, quia habent idem indultum quod multum nota pro Canonistis contra opinionem Doctorum cõtra decidentium in l. 2. j. de ver. obli. Infero etiam tertio, quod mistum exercitium duobus artibus sub priuilegio, cuilibet ex ipsis cõcesso venit. Quid tñ si quis hunc mistum artificem voluerit cõuenire, coram quo ex artificibus, seu cosulibus harum artium conueniet: Dic in spiciendum artem, occasione cuius vult conuenire, quia si occasione alterius coram consule istius, secũdum Bal. C. de cõstitu. pecu. l. 2. pro quo tñ solitus sum allegare notabilem casum. j. de tribut. l. procuratoris. §. si plures. No. in §. hac autem. casum notabilem, quod vbi ex culpa mea obligor ob damnũ ab alio datum, ab oblõne non liberor, etiam si damnum dans
3 decesserit. No. ex eodem, † quod culpa ascribitur ei, qui nocentes atq; iniquos ad sui facultatem elegerit non aliter personarum qualitatem inquirens. Vnde semper allegamus, malam electionem culpæ ascribi. Ad idem j. de minoub. l. cum mandato. No. in fine eiusdem, pulchrum argumentum, venia dignum fore eum, qui sibi perpetuo familiares ad dignitatem curialis promouent, posito ꝙ immeritos.

De iudicijs. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis prorogatio voluntarijs inducitur, non coactis.*
2 *Iudex an possit co. ere partes ad coram se litigandum, & quid metus in iudicijs operetur, & quid error.*

LEX I. & II.

SI se subiiciant. Iudicis prorogatio ex communi consensu inducitur, volũtario quidem, nõ coacto ac erroneo. Et efficax inducitur prorogatio ex solo litigantiũ consensu. posito quod ius dicentis consensus interuenerit, & coram eodem iure valido litigatur, etiã si prorogationem in se factam ignorauerit, putans ex sua propria iurisdõne posse procedere. Item ips iurisdictioni iudicis delegati adiectum per partes efficaciter ꝓrogatur, nisi specialiter hoc princeps inhibuerit. h.d. vsq; ad § legatis. l 2. No. ex
1 l. i. ibi, inter consentientes. †quod super consentientes tm̃ consensus tribuit potestatem. Vnde sequitur, quod nõ super alios necessarios ad iudicium. s. super testes, vt compellantur testificari, & super tabelliones, vt instrumẽta edãt, & sic de singulis. Et ita recte intuenti vult gl. ord. de foro comp. in 6. No. in l. cõsensisse. nulliter omnia fieri coram iudice, qui per errorẽ aditus est. Ad idem. j. de appel l. j. §. si quis autem. j. de appel. recipiend. l. ei. §. si quis autem. s̃. de iurisdict. om. iu. l. si per errorẽ.
2 No. in ver. aut si cum restitisset. †quod metus, aut compulsio illata, vt quis coram certo iudice litiget per ipsummet iudicẽ, ipsum reddit ipso iure nullum. Quod intellige, quando compelleretur litigare per iudicẽ non suum coram eodem, secus si per eum, qui suus iudex verus est, & super eum iurisdictionẽ habet, quoniam tunc non est ipso iure nullum, sed metus exceptione rescindi oportet. Gl. est singularis & peregrina hanc literam ita declarans in l. interdum. ff. quod falso tuto. autho. & illam tene menti, licet eiusdem sententiæ fuerit Cy. in aliquibus lecturis. & Guli de Cu. ante eum in l. j. in auth. offerat. C. de lit. contest. illam tñ gl. non habentes in memoriam. No. in eadem l. conuenire. versi. deinde si priuati. tex. singularem decidentem punctualiter dubitationem Inno. & aliorum in ca. cum ex officij. extra, de præscrip. de qua ad plenum dixi in d. l. si per errorem. quod valet processus & sententia iudicis, qui procedit ex capite inualido, cum putet se ex lege illa posse procedere, & omittit caput illud executioni veritate iuris valido procedere poterat. No. in §. si & iudex. quod licet prorogari non possit tempus instantiæ præfixum coram quocunq; rl̃r litigetur, & notatur. C. de iudi. l. properandum. nihilomin' prorogari potest per delegantem præfixum delegati iudicis. Ad idem extra, de officio dele. c de causis. & vocatur hoc de tempore ad tempus. De quo dic, vt plene dixi. s̃. de iurisdictio. omnium iud. l. vltima.

SVMMARIVM.

1 *Legatus non conuenitur in loco legationis durante legationis officio.*
2 *Pietatis. vel religionis causa absens non conuenitur in loco peregrinationis.*
3 *Iudicio parens vna de causa non cogitur respondere de alia.*
4 *Constitutio generaliter cassans quecunque priuilegia qualiter sit intelligenda.*

§. Legatis Legatus pro eo, quod ante legationem contraxit, non cogitur officio legationis durante in loco legationis respondere Item existentes in iudicio pro vna causa non tenentur respondere pro alia. Et si dubitatur, an quis habeat ius declinandi iudicium mulctãdi habent potestatem, quibus publice iudicium est. h. d vsq; ad fin.
1 †No. in §. legatis. quod licet Roma sit communis patria, vt l. Roma. j. ad munici. quod tñ an hodie procedat, dic, vt per do. Anto. in c. vltimo. de foro. comp. nihilominus legati ibidem existente conueniri non possunt, & hoc ne contingat legationis exercitium impediri. No. in ver. ei quoque. textum hic notabiliter probantem, quod in cã apploñis non habet locum reconuentio, & ad istum allegat Inn. in c. j. de mut. petitio. de quo dic, vt j. plene in auth. & ɔnter. C. de sen. Item no. in ea gl. super verbo, venerit. quod pater accedens ad videndum filiũ alibi manentem studiorum causa, non potest ibidem aliquo modo pro tunc vexari, & sic nec consequenter pro represalijs capi. posito quod alias si ex hac causa venisset iusta esset vexatio seu captio, & ita etiam dicimus de legatis seu oratoribus. & pro represalijs sil̃r capi non possint, per l. sancitum. s̃. de re-
2 rum diui. & l. vltima. j. de lega. Idem etiam in † peregrinante religionis causa, vt in auth. omnes peregrini. C. cõmu. de suc. Idem etiam in eo, qui in ciuitate, per quam transit, soluit passagia. qñ & ibidem de iure pro represaliis capi non potest, vt simpl̃r voluit dominus Bal in c. j. qui sint legit. in vsibus feud.
3 licet de consuetudine non seruetur. †No. in ver. nam & diuus. & seq. regulam, ad quam semper allegamus, quod vocati ad iudicium pro vna cã, non coguntur ibidem respondere pro alia. de quo dic, vt plene dixi s̃. de in ius vocan. l. j. Nota in
4 ver. omnes autem isti. glos. super ver. compelluntur. † ordinariam & notabilem, ꝙ lex seu constitutio generaliter cassans priuilegia quæcunque, intelligitur ea solum cassare, quæ extra ius commune conclusa sunt, non autem ea, quæ in corpore iuris sunt inclusa, cum qua concordat alia in authẽ. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oport. licet quidam dicant istam non esse alibi. Nota in ver. sed si agant. ꝙ non potest quis per indirectum suo priuilegio defraudari. Ad idem extra, de priuileg. c. quanto. Item nota ex eodem, ꝙ ex delicto aduersarii non debet pars, quod sibi commodum est, amittere. Inde est argumentum, quod si ego contra te non habeo, nisi vnum testem, & tu illum verberas, ad hoc, vt occasione inimicitiæ inter te & illum exorte possis illum a testimonio repellere mihi non præiudicatur, quo minus eum testem producere possim, cum ex tuo delicto mihi non debeat iniqua afferri conditio. Et hoc est quod dixit Barto. per hunc text. j. de quæstionib. l. j. §. cum quis. & Bald. in l. sed & si quis. §. i. s̃. si quis cautio. Nota in §. plane. quod finita causa priuilegii finitum est etiam priuilegium. Ad idem de legatis ij. l. Titia. §. vsuras, cum similibus. Nota in ver. sed & si dubitetur. quod in potestate iudicis est de exceptione declinatoria, seu in competentiæ, & regulariter cognoscere, & a primordio dum opponitur, de quo dic, vt in l. ij. §. si quis in ius voca. non ierit. & quod ibi plene dicam, Nota in eadem glos. interlinearem super verbo, statuere. quod sufficit de exceptione ipsa incompetentiæ cognoscere absque eo, quod vlterius super ea pronuncietur, quoniam per processum ad vlteriora, videtur tacite pronunciatum super ea, prout. j. plene dicam in dicta l. ij. Nota ex eodem, quod habens ius reuocandi dum cauere

debet

debet de iudicio sisti in patria ꝑpria.No.in ead. gl. super ver. sola promissione.quod qñcunq; lex mandat cautionem , vel promissionẽ debere præstari,nihilominus nõ sufficit simpliciter cauere,sed debet caueri cũ pœna.s.pęna promitti eo casu, quo cautum nõ obseruaretur,qđ dic,vt plene dicã in l.ij.& iij. ꝟ.qui satisd.cog.No.in ver.in omnibus.regulam, ad quã communiter istum allegamus,ꝙ impedito agere non currit pscriptio,vel si currit,sine effectu currit,quod dic,vt plene notatur. ꝟ.de offi.præsi.l.si forte.& l.j.& ii.C.de anna.excep.

SVMMARIVM.

1 *Exceptionem habens legitimam non censetur,etiam coram iudice comparens, litigare.*
2 *Lis an inter patrem & filium sit admittenda.*
3 *Ratione contractus forum sortiri qualiter intelligatur.*
4 *Iudicij instantia annullari dicitur,quando ad eum casum deuenit,a quo incipere non possit.*
5 *Edictum de iudicijs prohibitorium est,nec cuilibet datur iudicandi facultas.*

LEX ij. vsque xii.

Non videtur. Contra eum , qui habet exceptionem declinatoriam, ſm decretum interponi non potest.Et inter patrem & filium lis esse nõ potest,nisi ex castrensi peculio.Itẽ quilibet tenetur comparere corã iudice,a quo vocatur, suum allegaturus priuilegium , aut ius sibi competens , secus si non potest esse iudex.Item citatio iurisdictionem perpetuat, & is a lite desistere dr̃,qui in totum renunciat,non autem illi, qui prosequi debet.Item illi delegatos habere possunt, quib. hoc a legis constitutione,vel Senatusconsulto concessum est.Multi tamen sunt,qui iudices esse non possunt . h. d. vsque ad l.in
1 tribus.†No.in l.non videtur.ꝙ non cẽsetur latitare is,qui potest exceptione lgitima se tueri,casu quo coram iudice com-
2 pareret.No.in l.lis nulla. regulam,† ꝙ inter patrem & filiũ lis esse non potest,& fallentiæ dantur in tex. & gl. quod intellige verum de iure ciuili,de iure vero canonico in omni casu mũdi filius de patre apud iudicem potest cõqueri.Et no. gl.2.q.2. in c.quæritur.& in c.si annum.in gl.pen.de iud.lib.vj.Sed pulchra est quæstio,an saltem ex iure cesso filius agere possit contra patrem,vel econtra in tali casu lis inter eos esse possit , in quo recurratur ad no.gl.ordi.s.ad vnam in l.actiones.ꝟ.de act. & obli.aliam in l.si pater.§.qui debitore.ꝟ.de iure dot. Aliam in l.j.C.de obs.pat.præ.No.rñ vbi ex castrensi peculio filius patrem conuenit,necessaria est venia.& idem vbi filius ꝯ patrẽ iudicis officium postularet, vt no.gl.ord.in l.cogi. §.si pater filiæ.ꝟ.ad Treb. No. in l.si quis ex aliena. ꝙ regulariter vocatus a iudice comparere debet . vt suũ alleget priuilegium,seu ius ad quod suam iurisdictionem determinet.Eo etenim ipso, ꝙ citatio iudicis apprehendit citatum vt iudicis territorio, fundata cẽsetur ipsius iudicis iurisdictio. Ita dicit simpliciter Inn. extra de app.c.Romana.lib.vj .Et adde ad l.ij. ꝟ. si quis in ius voca.Et etiam adde etiam gl.in illa materia.No.ibi, c.cum in multis.in ver.quorum.& in c.dispendia.in ver.nõ valere processum.de rescrip.lib.vj. No. ꝙ sola iudicis citatio inducit iurisdictionis pronunciationem. Ad idem extra de foro compe. c.proposuisti.No.ꝙ citatus,posito quod post illam alterius fori efficiatur , iurisdictionem propterea iudicis non euitet . De ambobus dic,vt plene dixi in l.cum quædam puella . ꝟ.de iu-
3 risd.om.iud.No.in l.si quis in legatione. quod † ratione contractus quis forum sortiatur, vt in l.hæres absens. cum simi.ꝟ. de iud.& l. ij.§.legatis.ꝟ.eo.& in l.eum qui.§.j. ꝟ.de consti. pec. & in c.licet.& in c.Romana.§.contrahentes . de foro compe. in antiquis,& in vj.nihilominus ratione confirmationis contractus non inducitur sortitio fori hic,& perpetuo tene menti hunc tex.quia nescio alibi.No.in l.destitisse.ver.plane.casum solẽnem,ꝙ si quis bona fide litem a principio instituerit,postmodum consilio de non suo iure,a lite desistat renunciando, condemnationem expensarum,& calumnię euitat. Ignoscendum est enim ei,cum in principio iusta forte causam habuerit litigandi,ignorans forte aduersarij iura . Nota in l.si a me.
4 †solui atque annullari instantiam iudicij,quando ad eum casum deuenit,a quo incipere non possit, quod tamen declara, vt no.ꝟ.eod.l.si quis postea . Intellige enim,ꝙ soluitur quo ad ipsas partes.Et hic est casus notabilis , non autem in præiudicium iudicis,vt in d.l.si quis postea.ꝟ.eo.No. in l.cum prætor.
5 edictum † de iudi.esse prohibitorium . Et consequenter vnusquisq; , qui non prohibetur iudex esse,intelligitur permissus. No.in §.non autem omnes.ꝙ quidam prohibentur esse iudices respectu naturæ,quidam vero respectu accidẽtis.Cum vero respectu naturæ quis iudex esse impeditur,etiam si pars exceptionem defectus non opponat,nullum est iudicium,secus autem in secundo casu,quia parte etiam opponẽte iudicium validum est.Inno.in c.sciscitatus.de rescrip,

SVMMARIVM.

1 *Actoris vice fungi dicitur,qui prius ad iudicium vocat,& hoc in duplici' us iudicijs.*
2 *Differentia est inter sn̄tam ferre ex imperitia,& ferre ex fraude,siue dolo .*
3 *Index male iudicando,an faciat litẽ suam,& quid de arbitro, & arbitratore, & de iniquo executore,& similibus iniquè acta iudicialia exercentibus.*
4 *Actio contra iudicem ratione sui iudicij orta,an transeat in hæredem.*
5 *Mora ex parte iudicis,an inducat facultatem mutandi iudicium.*

LEX xiij. vsque xviij.

IN tribus. Ille vtroque ad causam vocantẽ actor dicitur,qui per prius ad iudicium vocauit,sed cum ambo vocant eodem tpe sorte dirimendũ est quis actor, vel reus censeri debeat.Et filiusfamilias iudex,si litem suam fecerit,tenetur quatenus est in peculio,quod locum habet, qñ per imprudẽtiam iniuste iudicauit.Sinautem dolo ad veram litis æstimationẽ soluendam cogitur.Et cum iudex vni ex litigantibus succedit, ille vt suspectus recusatur,& alius ad cognitionem assumitur. Et vbi impedimẽtũ iudicis de causa cognoscere debentis longo tpe est duraturum , iuri dicendo iudex alius postulatur. Et filius absente patre tunc causam agitare potest, cũ pater aliũ suo nomine procuratorẽ ad agendum non immiserit , vel cũ patris longęua expectatio prçiudicium aliqđ generare posset.
1 h.d.ad l.hæres.† No.in l.in tribus . quod in duplicibus iudicijs ille actoris vice fungitur,qui prius ad iudicium vocat . Ad idẽ extra de proba.c.ex literis. No.in l.sed cũ ambo. ꝙ vbi ad vnũ & idem est concursus eorum,qui sunt qualitate & similitudine pares,ipse iudicio sortis deciditur , quod declara , vt plene no.in gl.ord.l.ii.C.vti possi.& l.si.C.cõia de leg.& Insti. de leg. §.optionis.& l.huius.in fi.de leg.j.& in cle.duobus. de rescrip. lib.vj.& hoc est quod dicimus,ꝙ cum discordia est in electione partium factarum,& diuisione rerum communium , ipsa eadem iudicio sortis est decidenda, vt est tex.in l.ij. C.quan. & qui.quar. pars deb.lib.x.licet quidam imperiti dixerũt minori,quod reprobat Bar. C.de his qui def. l.j. lib.x. Et vide ad idẽ Bal.C.de sacrosan.eccl.l.iubemus.Et Canoñ. de paro. c.i. Sed dubium est,quid si sortis iudicio enormis lęsio contingat,puta,quia ista mihi dedit partem,alteri inæqualitate magna, an ab ista sortis sententia possit appellari.Bar.in d.l.si.C.commu. de leg.dixit,ꝙ non ſm l.maioribus.C.commu. vtr. iud. p illũ tex.dixit simpliciter,ꝙ potest peti a iudice in melius reforma-
2 ri.†No.in l.filiusfamilias. in quo differant sententiam ferri ex imperitia iniustam,aut ex fraude,siue dolo, in hoc. s. quando
3 iudex tunc facit litẽ suam,† De quo dic,vt plene habetur Insti. de obli.quæ ex quasi delic.in prin.& in l.ex maleficijs.§.iudex. ꝟ.de act.& obli.& in l.si iudex.ꝟ.de var.& extraor.cog. An arbiter male iudicando faciat litẽ suam,dic,vt tex.l.si quis in conscribendo.C.de pac & vt no.glo.in d.Instit. de obliga. quæ ex quasi delic.in prin.& per do.Bal.C.de arbi.auth.decernimus. Item an arbitrator iniuste arbitrãdo faciat litem suam, & qñ. dic,vt per Bar.in d.l.si iudex.qui ad hoc allegat l.ii.ꝟ.proxen.& in l.j.si mens.fal.modu.Dicit tamẽ ꝙ hoc dubium ab alio nõ fuerit tactum , de quo multũ miror , quia hic fuit formaliter quæstio gl.ord.in l.j.C.de contrah.emp.Item executor sententiæ iniquæ,an exequendo faciat litem suam.dic, vt est tex. in l 3.§.si executor.ꝟ.de neg gest.& in l.si pignora.ꝟ.de euic. Item quid in tabellione iniquè hoc est defectuose acta iudicij, seu instrã scribente.dic,vt in l. vlti. C.de magistra. conue. qui tex. secundum Bar.ibi,non est alibi, tu adde cõlocum in l.fi.in fi.
4 ꝟ.si mens.fal.mod.†No.in l.Iulianus,in hæredem iudicis non transire quo aduersus iudicem competentem ex iniqua sñia opponitur.Vnde est notandum , ꝙ licet iudex ad sindicatum stare teneatur,non tamen eius hæres. Hoc declara per d. Ang, & ibi ego dixi in l.4.in fi.ꝟ.de dam.inse.No.in l.si aliter. quod successio nõdum in totum,sed in parte per iudicem facta vni ex litigantibus eundem reddit in totali causa suspectum , nec est mirum, cum etiam & consuetudo causæ in iudice suspicionem inducat,atque etiam in teste, vt primum patet extra
5 de iud.c.eam quæ.el ij.†No.in l.si longius . quod vbi expectatio iudicis absentis longam dilationem induceret, aut morã, ibi iuste alius petitur eius loco subrogari, secus vero si expectatio foret breuis.l.prætor.§.si post causam.ꝟ.de vac.& exc.mun. No.in §.si filius.casũm singularem secundum primam lectu. glo.in ver.competit.quod id quod dicitur, ꝙ coniuncta persona, sicut filius & alij intelliguntur habere mandatum tacitũ a lege ad agendum pro alia coniuncta , vt l. sed & hæres. de procurato.& in l.exigendi. C.eod. titu. & in c.nonnulli. extra de rescrip.lib. vj.limitatur,nisi persona coniuncta pro ea procuratorem constituerit ad agendum , quia tunc tacite intelligitur prohibuisse cuicunque suo coniuncto , ne actionem in iudicium deducat.Et licet de hoc in l maritus.C.de procurat. anno præterito allegauerim Spec.& tex.in argumẽ.in l.Pomponius.in fi.ꝟ.de procurato.& rationem communem,scilicet quòd prouisio hominis derogat prouisioni legis, in l. vltima, C.de pac.conuen.nihilominus hic colligo casum pulchrum & peregrinum.Nota in eodem.§.si filius.quod filius in patria

potestate constitutus absente patre sine eius consensu iudicium legitime constituit.ad idem j.si cert.pe.l.cum filiusfamilias viaticum.s.de procur. Nota ex eodem, in fine, & semper allegamus, quod vtilitas non diminui, sed augeri debet propter dignitatem acquisitam. & concordantiæ sunt in gl. Vltimo no.glo.ordinariam in hoc §. in versic. per dignitatem. ad duo. Primum,an pater possit dare licentiam filio in quibuscunque causis,an vero requiratur specialis in quolibet.Secundo an monachus,vel canonicus regulariter absente abbate si ne eiusdem consensu possit iudicium constituere. Ad dicta s. in l.filiusfamilias.adde quod in Doctore, vel aduocato inique consulente clientulo seu alteri,an teneatur &c.Dic,per Speculatorem in titulo,de re qui consi.§.i. versicu. consiliarij. & per glossam ordinariam in c.j.de confessis.libro vj. & Dy. in cap. nullus ex consilio.de regulis iur. eodem libro, & Barto.in l.ij. in fine.infra,mandati.Et textum habes notabilem, quod inique consulens ad interesse tenetur,si dolo cōsuluerit.l.idemq;. §.si quis ca.infra,mandati.

SVMMARIVM.

1 *Hæres sequitur forum defuncti,& an eodem gaudeat priuilegio.*
2 *Vagabundus quis dicatur,& vbi debeat conueniri,vel citari.*

LEX XIX.

Haeres absens. Hæres sequitur forū defūcti,nec ipse gaudet priuilegio. & ratione contractus vel quasi contractus tam per se, q̄ per procuratorem celebrati sortitur quis in loco eorundem forum,posito quod ibidem habeat domicilium,nisi quis vt viator,vel statim recessurus contraxerit. Item in loco determinato solennius forum quis sortitur ratione etiam delicti.hoc dicit vsque ad l.omnem. 1 † Nota in princip.legis, quod priuilegiatus succedens non priuilegiato non vtitur priuilegio proprio, sed habet vti priuato iure defuncti, quod declarāt plenissime Cy.& alij post eum. C. de sacrosan. eccl.auth.quas actiones.No.in eo.princip.gl.ordina. in ver.excusatur. quod lex generaliter cassans priuilegia proprio iure competentia intelligitur ea cassare, quæ competunt ipsi personæ,vt singulariter consideratæ, non autem illa, quæ eidem competunt consideratę vt vni de priuilegiata vniuersitate. ad hoc illam glo.tene menti. Nota in ver. si quis tutelam. ꝙ quis in loco contractus sortitur forum,& si ibi domicilium nō habeat,aut nihil.ad idem,extra, de fo.compe.lib.vj.& vt plene dixi in l. j.s.si quis in ius voc.non ierit.idem no.gl.ordi.in verbo, debebit.quæ disputat,an de re ciuili in delictis sit locus remissioni de delinquente ad locum delicti,vt ibidem puniatur. De quo dic,vt plene nota.hic,& in §.si quis.& in l.j.in auth.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi opor.& in l.si cui.§.fi.j. de accusa. ad istam remissionis materiam vide,quod pulcre no Bar. in l. si.§.j.j.de pub.& gl.or. in cle.pastoralis.in ver.de maiore. de re iud.Item no.ꝙ ratione contractus perdit quis priuilegium fori,& adde quod etiam priuilegium exemptionis, vt est casus in l.j.j.de priuil.lib.vj.& in c.dilecti.extra, de fo.compet. Item no.in § apud Labeonem. quod non solum sortitur quis forū in loco contractus si ibi per se contraxerit, sed etiam per procuratorem, quod est multum notabile. Et ad hoc quæstionē induco, an mandans Romæ committi delictum Florentiæ, forum sortitur ratione delicti Florentiæ. Et videtur ꝙ sic, per casum hic arguendo de mandato cōtrahendi ad mandatum delinquendi,quod est validum,per l.omnem.j.eo. Dic tamen de hoc,vt plene per Bar.j.de fideiuf.l.si vt proponitur.& in l.& si amicis. j.de adult.& do. Bal. in aliquibus lecturis in l. si pupilli.§.item quæritur.s.de neg.gest.& recte adduci potest gl.ordinaria in cle.j.vt lite pend.No.in §. illud sciendum. ꝙ si quis sortitur forum vbi solutionem destinauit, posito ꝙ alibi eandem ipsius contractus formam celebrauerit,ex eo,quia ibi cōtraxisse videtur,vbi solutio destinata est.j.de act. & obli.l.contraxisse.j.de solu.l.quæro.j.de bo.auth.iud.pos.l.iij.Intellige tamen,ꝙ ficte ibi contractus celebratus intelligitur, vbi solutio destinatur, vere autem in eo loco,vbi eius forma est obseruata.l. eum qui. §.Iuli.& ista deduco ad pulchram quæstio. Pone tu enim ex forma statuti solui debere gabellam de contractu,an tunc ibi soluitur,vbi contractus est celebratus, an vero vbi solutio est destinata,an vero vtrobique. hoc vide per Bal. in l.j.C.de contrah.emp.& in l.multum interest.C.si quis alteri vel sibi.& in l.j.C.vbi conue.qui certo loco da.promi.& Bar. 2 in l.vulgari.l.cunctos populos. † Vltimo no.glo. solennem in l.ista in ver.debebit.ad duo. Primum quis dicatur vagabundus. Secundum vbi debeat conueniri. Tertium addē,vbi debeat citari.De primo dic,vt plene dixi post Bar.in l.4.§.prætor ait j. de dam.infec.De secundo dic,vt dixi s. de in ius voc.l.sed si hoc.§.sed si per pœnam.De tertio,vt plene no. Inn. extra,de eo qui mitt.in poss.c.si aduersarius.

SVMMARIVM.

1 *Debitor debitum confitens non cogitur litigare.*
2 *Dilationem ad soluendum habens a lege,nihilominus cogitur satisdare.*
3 *Ius pendente iudicio agenti superueniens cuius effectus esse dicatur.*
4 *Contractus,ratione cuius quis forum sortitur, an eo reddat contrahentem subditum iudicis.cuius forum sortitur.*

LEX xx.xxj.xxij.xxiij.xxiiij.xxv.xxvj.& xxvij.

Omnem. Quo ad sortiri forum pari passu procedunt contractus,& delicta. Et debitori, qui conuentus confitetur se debere id,ad quod agitur, sine vlteriori processu eidem ad soluendum terminus ille statuitur, qui condemnato statuitur. & certo loco agens ibidē conueniri potest priuilegio suo non obstante.& ius superueniens actori post litis contestationem eidem non prodest, vt ex eodem processu condemnatoria sequatur sententia,sed nouo iudicio opus est.& in eos, quos legatos dicimus,vel princeps euocauerit, Romæ actio intentari non potest, nisi ex contractu, & delicto ibidem celebratis. & si quis legatus in eo loco,in quo legationis officio fungitur, hæreditatem adiuerit,eius prætextu ibidem cōueniri non potest,licet contra eundem bonorum possessio ex primo decreto decerni possit, si satisdationem de soluendis legatis siue fideicommissis non præstiterit. hoc dicit vsq; ad l. sed & si restituatur.No.in l.si debitori.secundum vnum intellectum.quod 1 † debitor,qui sibi oblato libello quod petitur confitetur vlterius ad litigandum non cogitur.ad idem j.tit.iud.solui. l.ex iudicatum.j.de procu.l.si reus paratus. Quinimo & si post litē aggredi creditor vellet,iudex ei actionem licito iure denegat. No.ex ea.ꝙ si,cum pars mihi copiam libelli obtulerit,ego nō accepto proces.iudex in me facit præceptum de soluendo,secus autem si oblato & oblatione acceptata confitear me, qđ petitur, debere, quia tunc solenni ordine iudiciario procedetur,& sententia diffinitiua ferenda. Nō autem præceptum de soluendo statim potest fieri, ita primo notabiliter limito legē istam allegans authoritatem communem gl. Et primo Cano. in c.dudum ecclesia Rothomagen.extra de elec.& in c ex parte in Christo.extra,de verb.sig.& ij.q.j.c.nos in quenq̄. Secundo iuris ciuilis gl.in l.proinde.la ij.j.ad leg. Aqui. & in l.j.C.de lit.contest.& in Authen.de exhib.re. §. suscepto. ad quorum intellectum vide,quod no.Io.An.in addi.in tit.de li. contest. §. nunc dicamus. versi.quid si reus.& do.Ant.maxime cum aliis Cano.in eo.tit.c.j.No.istam l.limito non habere locum in legato,quia ipse etiam confessus ante oblationē libelli effectualiter factā non habet præceptum de soluendo facere,cū oporteat suam iurisdictionem per prius lite contestata fundari. hic est tex.singu.in d.l.si reus paratus.in ver.præses.a sensu contrario,quem ponderat Bal.in l.consentaneum.C.quomo. & quādo iud.hinc sumpto argumēto ab eo,quod dicitur de legato. Bal.not.in l.eos.C.de excep.rei iudic.dixit istam legem etiam locum non habere in arbitro,quod multum tene menti.No. tertio in verbo, paratum. iuncto verbo ibi, modicum autem tempus &c.quod posito ꝙ quis dicat se paratum soluere,nihilominus non intelligitur renūciare dilationi sibi a lege ad soluendum concessæ,quod notandum est summe. No.in verbo, 2 competenti cautela &c. duo. † Primum ꝙ habēs dilationem a lege sibi ad soluendum concessam satisdare compellitur de soluendo adueniente die.de quo dic,vt plene C. de precib.im pe.offer.l.vniuersa.& quod plene dicitur in l.inter omnes.qui satisd.cog.& in l.3.& in l.in omnibus.s.eo.Secundo no.gl.fin. in verbo,competenti cautela.quod quis præstare intelligitur, quod promisit facere,si cum fideiussore, vel pignore satisdet. & glo.ista reputat cautelam singularem,& non esse alibi. & adde ad dictam l.j s.qui satisd.cog.No. vltimo,ꝙ tempus iudicatis datum cōceditur etiam & confessis.ad cuius declarationem vide l.certum.iu fi. j. de confess. An autem sit verum de confesso coram arbitratore,in quem tanquam confessum arbitrator præceptum de soluendo facit.Do.Bal.in d.l.eos.dixit, ꝙ non in arbitramentum magis sit contractus,q̄ sententia.vnde habet tunc terminum,qui datur ad soluendū promittentibus pet ꝯctum soluere,termino nō adiecto.quis autem sit ille terminus,& quantus.dic,vt l.promissor Stichi,§.j.j.de consti.pec. l.quod dicimus.j.de sol.& l.eum qui calēdis.§.quoties. de ver. obli.Vlterius an præceptum,ꝙ est concessum de soluendo,requirat scripturam tanquam diffinitiua sententia,vel non,& videtur propter omissam scripturam tanquam sententia interlocutoria,dic vt in c.quoniam contra.in gl. extra de prob.& c. fi.de re iud.in vj.Do.de Ro.in decis. 2210. tenuerunt scripturā non requirere rationem.ibi vide. & ad huius legis declarationem vide in deci.207.231.& 273.Item an hoc præceptum possit fieri die feriata.Iac.de Are.solus conclusit regulariter ꝙ sic. l.a procedente.C.de dilatio.quia non requirit causæ cognitionem,quod tene menti.Vltimo vide Bar.in l.j.& l.non fatetur. j.de confess.& plene no.in l.vnica.C.eo.tit.& do. Bal. in l.eos. C.de exceptio.rei iudi.& C.de iuris & fa.ignoran.l.error.Item an hoc præceptum de soluendo sit sententia interlocutoria, diffinitiua,vel tertia species.dic,vt per glossam ordin.in l.sancimus.C.de administratio.tuto.Item an ex ea oriatur actio.dic, ꝙ sic,

quod sic vt no.gl. ord.C. de bonis quæ lib. l. cum non solum. §.necessitatem. Et adde, quod licet ista l.quo ad statutionem termini non habet locum in præcepto arbitratoris vt iudex, nihilominus habet locũ in præcepto arbitri, posito ꝙ male diceret Bar. vt s. retuli concludens hanc l. in prima particula in arbitro locum non habere. Textus est notabilis in l.si cum dies.§.inter quartum.iuncta gl.s.de arb.†No.in l.non pōt videri.id quod cōiter allegatur, s.quod ea, quæ de nouo emergunt,nouo indigent auxilio. Facit ad idem extra,de iuramen. calum.c.certum.j.de interrogato.actio.l.de ætate.§.ex cā.No. secundo,quod ius superueniens actori pēdente iudicio,illud idem a principio inualidum,non conualidat,imo opus est nouo processu sñia ferri, cuius dicti longa est examinatio. Et iō de illo vide,vt plene notant Cano.in c.abbate sane.de re iudi. lib.6. Legistæ hic & in l.si rem.§. vltimo.j. de pig.act.& in l.si mandauero.la piccola.j.man.Et per Bar.in l.in eadem.§.actiones.j.de excep.rei iud.Vnum tñ scias,ꝙ licet multi sunt casus, in quibus ius superueniens actori pendente iudicio coram iudice ordinario recōualidat iudicium,adeo vt ex eodem sequi possit sñia valida,non autem illo casu reconualidat corā iudice delegato. Ita scripsit Bald. in l.præscriptione.C. si ꝯ ius vel vtil.publ.allegans ad hoc c.vlti.extra,de rescrip.Et si dicas,hoc est ꝯ casum d.c.abbate sane,loquentem in delegaro.Rñdeo, ꝙ Bal. intellexit de delegato ab inferiori a principe, prout loquitur d.c.quia tunc ita est in eo, prout in ordinario, cum sit potentior eodem in cā sibi commissa, vt in c.sane.extra de officio delega.Vnum etiam dico, quod ius superueniens corā arbitro reconualidat iudiciũ coram eo a principio inualidũ, vt ex eodē sñia ferri possit.Casum habes solennem.s. de arbi. l.de his.Quid autem econtra,s. si a principio litis ius validum consistebat in actore, lite autem pendente illud in eodem desecerit,an sñia condemnatoria sequi possit?Dic,vt plene notat Cy.& Bal.C.de aliena.iudi.l.vnica.& j.de rei vendi.l.si post acceptum. vbi est textus notabilis in l.non alius. quod ratione contractus, seu delicti quis forum sortitur eo in loco, in quo non alias sortiretur. de quo dic, vt in l. hæres absens, & in l. 4 omnem.s.eodem. Duo adde ad ibi dicta. † Primo quod,qui alias non est subditus, certo loco forum sortitur ratione contractus,vel delicti,nihilominus statutum mentionem faciens de subditis iudicis, huiusmodi forum sortitos ratione ꝯctus, vel delicti non compræhenderet. Glo.est, quæ alibi non est,q̃ in clementina j.in verbo, subditorum.de fo. cōp. quam tene menti.Secūdo no.gl.ibi in verbo,debebit.quæ quærit de scolari,an forum sortiatur in loco studii?Cui adde qōnem,an ibi ꝯhat domicilium,dic vt plene no.rex.in l. 2. C. de incol.lib.x. Ad cuius declarationem vide Bart. referentem do. Spec.in l. lex Cornelia. j. de iniuriis. No.in eodem ibi,cum ex præsenti pos. &c. quod rei vendicatio, quæ competit ad diem restitui, continuo renascitur vel contumacem habet natiuitatem,qa semper ex præsenti possessione competit. Vnde inducitur ad quæstionem,an cum video viatorem transeuntē cum mobili re mea,ibidem eum conuenire possim quasi rōne rei, cuius possessionem ibidem pro præsenti habet,forũ in loco sortiatur.Dic vt plene notat gl.& Doctores.C.vbi in rem actio.l.vltima.No. in l.de eo.iuncta l. sequenti. quod & licet quis non patiatur processum ordinarium, nihilominus etiam inuitus patitur processum,per quem immissio in possessionem ex primo decreto venit concedenda.

SVMMARIVM.

1 *Hæres & fideicommissarius in quibus æquiparentur.*
2 *Beneficium personale non transit in successorem.*
3 *Iudicium ibi finem accipit,vbi cœptum est,limitatur multis casibus.*

LEX xxviij.xxix.xxx.xxxj.xxxij.xxxiij.xxxiiij.

Sed & si restituatur. Per factam restitutionem hæreditatis nō perdit legatus fori priuilegium,quod quidem cum sit personale,in habētem ab eo causam non transfertur.Et si quis nō cogitur iudicium pati, nec etiam cogi ad iurandum poterit. Et ratione desideratæ celeritatis,vel imminentis necessitatis, aut periculi quis conuentus fori priuilegio vti non potest. Et eam natus ventre existente pleno non nisi pro quarta parte hr̃ditatem petere potest.Et q prior iudicem adiuit, prior etiā esse debet in act.causę succesiuę celebrandum.Ibi autem iudicium finem accipit, vbi initium assumpsit.Et instātia per defunctum inchoata in plures transit hæredes pro hæreditarijs portionibus,quamobre vnꝰ ex his alio inuito actionē integram, seu insolidū prosequi nō pōt.Et tempora præfixa iudici & procedenti intelliguntur repetita ī alio in eius locum subrogato,nec per petitionē copiæ libelli vr̃,quis in iudicem als non suum consensisse. Et hæres ibi prosequi debet instantiā per defunctū inchoatam, vbi defunctus ple incępit h.d.vsq; ad l.non quemadmodum.† No. 1 in l.sed & si restituatur.ibi, perinde aūt habendum &c.hr̄dē & fideicommissarium æquiparari,nec mirum,quia ipse hr̄dis 2 vicem tenet.j. quod cū eo.l.si filius.No.in ver.si legatus.† personale bñficium in successorem non transire, de quo dic,vt plene in l.quia personale.j.sol.mat.& in regu.iur.beneficium. alias priuilegium.lib.6.in verbo,adierit.gl.s̃m omnes singula rem,quod de implorante iudicis officium potest fieri reconuentio,est tñ falsum,quia contra casum l.§. vltimo.s. de var. & extraordi.cog.Ad cuius tñ declarationem vide gl.in clem. sæpe.in verbo,voluerit.de ver.sig.& qđ plene notatur in auth. & consequenter.C.de sent.& in c.j.de mu.petitio.No.in §. ex quibus.quod prohibitio vnius excludit prohibitionē alterius sibi similis.No.in §.ædium.quod priuilegiū concessum excludit,vbi celeritas suadet, vel necessitas vrget,vñ ex iusta cā aufertur priuilegium.extra,de deci. c.suggestum. rr̃ tñ firmum & perpetuum remanere debet,vt in regula iuris, decet. lib.6. No.ex eodem in ver.& si dies. duo.Primum ꝙ qui iudicium nō obstante suo priuilegio occasionem imminentis periculi agere cogitur,intantum subire tenetur, inquantum periculū illud euitatur,& non plus.Secūdo ꝙ iudiciū rōne imminētis periculi inceptum apud vnum,apud quem rr̃ incipi nō dēt, finem accipere potest apud iudicem alium. No in §.si pater. quod apud rerum naturam oīa certa sunt,licet apud hominē incerta. No.secūdo,iam natum non nisi pro quarta parte hr̄ditatem adire, ventre vetāte.Ad cuius tñ declarationē plene vide l.antiqui. cum ibi plene notatis. si pars hæreditatis peta. l.si pater.j. de solu.l.cum quidam.§.quod dr̃.vsq; ad finem.& l.ventre.j. de acqui. hære. No.in l. qui prior. quod in iudiciis prior inchoatione potior est in processu.quā regulam declarat c.cum dilectus.extra, de ordin.cog. Secundo no.glo. or.in ista l.ibi,dū dicit ꝙ vna charta.&c.quod in vna eadē q; charta plures diuersæq; sñiæ scribi possunt, sicut & in eadē plures diuersisq; ꝯctus,vt in l.eo quod a multis.C.si cer.pet. No.in l.vbi 3 cęptum. regulā,†quod vbi cęptum est iudicium,ibi finem accipit. Hanc tñ limita,nisi litigator apud eum iudicem, apud quem iudicium assumptum est, contumax existat, quia tunc coram alio iudice trahi poterit, & opponit præsentis l.exceptionē. Ita dicit solennis Bar.j. de sepul.viol.l. sepulchrum.qđ tñ discute,vt plene ponit Ang.& ibi dixi post eam in l.quis.j. de dam.infe.Et ad idem vide quod notat Cy. C. de iudicijs.l. nulli.Secundo limita, nisi apud primum inceptum fuerit iudicium ratione imminentis necessitatis seu periculi, quia tūc apud alium finem accipere potest, vt est casus s. eo.l.sed & si restituatur.§.ędium Tertio limita, nisi iudex,apud quē īchoatum est, se absentem fecerit, aut infirmus sit,quia tunc apud alium collegam vel subrogatum finem accipere potest.Casus est in l.si longius s.de offi.consu.l.j.de offi dele.c.cum plures. lib.6.Quarto nisi is,qui apud quem est inchoatum.testificari debeat in ipsa causa,in qua apud eum non est assumptum iudicium,quia tunc ipse ab officio iudicandi remouetur ab alio subrogato,vt est casus in c.dilecto.extra de testi. Quinto fallit in cā hæresis, in qua quidem iudicium est apud inquisitorem hæreticę prauitatis inchoatū,vel apud epm,vel apud ambos, quia tunc accipere dēt coniunctum, apud quem terminabit, non aūt solum apud illum,apud quem est inchoatum.Casus est pro hoc de hæretic.lib.6.& in cle.j.e. ti. Vltimo limita s̃m do.Bal.in c.j.§.ad hoc.de pa.iuramen.firma.in vsib.feud.No. in l.si iudex.quod ipa ad cognitionem atq; terminationem p̄fixa vni iudici intelliguntur tacite repetita in subrogato sibi, quod declara s̃m quod plene notat litera in l. properandum. §.sin aūt.in medio.C.de iudi.No.in l.non vr̃.quod non inducitur consensus iurisdōnis prorogatiuus in iudicem ex sola petitione oblati libelli, & l.ista in hoc est alibi de iure,sed similē habet in auth.offeratur.C. de li.contesta.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium conditionaliter institui non potest. sicut nec compromissum,nec super futuris.& quid de particularibus iudicij.*
2 *Quæstione possessionis & proprietatis orta prius de possessione,quam proprietate cognoscetur.*
3 *Res legata vbi,quando,& qualiter sit soluenda.*
4 *Iurisdictio potest absenti,& ignoranti acquiri.*

LEX xxxv.xxxvj.xxxvij.xxxviij.xxxix.

Non quemadmodum. Quamuis obligatio possit esse in pendenti & fideiussor obłoni futuræ accedere, tñ nō ita pōt esse iudicium.Et dilatio ex iusta cā petita concedi dēt, & ꝯñter suspendi iudicium. Et rōne quasi ꝯctus alibi celebrati perdit quis priuilegiū fori. Item ꝯcurrēte possessorio & petitorio prius terminanda est qō possessionis,q̃ proprietatis, & quod legatur, ibi peti dēt, vbi hæc lex mādat. Item iurisdictio ignoranti acquiritur,sed eius exercitium scienti,& rōne ꝯctus perdit quis priuilegium.h.d.vsq; ad l.non quicquid. No. primo in l.non quemadmodum.iudi 1 cium †non posse cōditionaliter institui, sicut nec compromissum,vt s. de recep.arbit.l.litigatores.§.fi. No.secundo iudiciū institui nō posse super his,quæ futura sunt.Et rō est,qa tractus futuri

futuri temporis non spectat ad iudicem. ꝫ. de vsur. l. i. An autem & quando iudicium assumi possit super futuro debito,& iudex super eodem sniam ferre, magna materia est. Et iõ dic, vt plene no. Io. Andr. in c. Romana. §. caueat. de senten. excom mu. in vj. Gl. & alij extra, de sepul. c. in nostra. Plene gl. ꝫ. pro so cio. l. arbiter. & plene per Bar. in l. vbi autem non apparet. §. q sortem. ꝫ. de verbo. oblig. & per eundem in l. j. C. de sen. quæ sine certa quant. & per do. Ang. in l. j. C. de iudi. in repetitio. sua. & tex. optimus in l. j. C. de fideiuss. Hæc aũt procedunt, qñ totũ iudicium in futuro fundatur, vel condõnaliter suspenditur. Quid autem in particularibus eiusdem, puta citatione &c. an illa possit condõnaliter fieri? Dic, vt no. gl. ordi. in C. si mancip. ita fuerit alien. l. ea quidem, & in l. de pupillo. §. meminisse. ꝫ. de noui operis nunciatio, Item quid in snia, an illa possit sub condõne ferri? dic, vt in l. j. §. biduum. ꝫ. quan. app. sit. et plene notatur per gl. & alios in l. cum iudex. C. de senten. & l. a diuo Pio. §. in venditione. ꝫ. de re iudic. An autẽ possit snia ferri sub modo, habes textum no. C. de senten. l. cum eorum. No. in l. in terdum, ꝙ iuste dilationem petenti illa est concedẽda, ꝙ dic, vt. s. plene de fer. l. oratione. s. eo. l. nonnunq̃. No. ex eo. casum singularem ad declarationem. l. j. cum seq. & ibi dictis s. de in ius vocan. ꝙ sicut mors coniũctorum superueniẽs impedit iudicium inchoari, ita & pendente iudicio accidens ad petitionem litigantis illud idem ad aliquam tẽporis dilationem suspendit, ꝙ nota & tene menti. No. in l. si de vi. †& ita semper al legamus, ꝙ prius est cognoscendum de q̃stione possessionis, q̃ dñij, seu proprietatis. Et de huius plena materia dic, vt per Bar. et ibi dixi post eum in l. naturaliter. §. nihil cõe, de acqui. possessio. et per Cy. & alios in l. incerti. C. de iurisdi. & l. ordinarij. C. de rei vendi. †No. in l. ꝙ legatur. tex. magistralem, vbi res legata solui debeat atq; peti. & sic ponentem an legatarius ad hæredem ire debeat, an vero hæres ad legatariũ, vnde illã adde ad plene dicta in l. de die. ad finem. ꝫ. qui satisda. cogan. Ad illam etiam vide glo. notabilem. C. de solutionib. l. vsuras, & ꝙ notat Bar. de legatis. j. l. nemo potest. Item no. in ea. glo. ordin. quod legatarius de iure isto. ff. non solum de iure. C. per l. j. C. commu. de lega. habebat tacite obligata bona omnia hæreditaria pro satisfaciẽdo sibi legato, licet ad istam sit alia ɔ̃ria in l. is cui. §. postquã. ꝫ. vt in possessio. lega. Sed pro ista do casum notabilem, vbi est textus, quo de iure ff. legatarius habet tacite obligatam hæreditatem, in l. creditoribus. ꝫ. de separ. No. in l. cũ furiosus, ꝙ habẽs dilucida interualla iudex esse põt. No. tamen hic gl. pñi oẽs singularem, quod esse non põr arbiter, falsum tamen, per l. j. s. de arbitr. cum similib. No. in §. ibi neque enim. in adiiciendo, ꝙ †iurisdictio absenti atque ignoranti acq ri põt, supple habitu & potentia. Exercitio enim ab ea tãtum dicit quis se esse iudicem. Casus est extra, de appellationib. ca. super eo, & plene dixi post Bar. in l. absenti. ꝫ. de dona.

S V M M A R I V M.

1. *Iudex non cogitur ad id, quod lex eius commisit arbitrio.*
2. *Iudex omittens solemnia iudicialia præsumitur dolosus, similiter & notarius.*
3. *Debitor conditionalis potest cogi ad satisdandum de soluendo conditione adueniente.*
4. *Obligatio ad interesse succedens, vel subrogata in locum facti uel alterius succedentis, non sortitur naturam eiusdem quo ad forum.*
5. *Exceptio null tatis iudicij iudicium nullum reddit, & quandocunque opponi potest.*

L E X xl. vsque ad xlvij.

Non quicquid. Non cogitur iudex ea facere, quæ lex eius cõmittit arbitrio. Et ratione debiti ɔ̃ditionalis, vel in diẽ descendentis ex ɔ̃ctu bonę fidei potest quis cogi ad interponendam cautionẽ. Et obligatio ad interesse, q̃ descẽdit ab obligatione facti, potest deduci ad iudicium vbicunq;, si iudicium ɔ̃ plures est inchoatum, potest respectu vnius terminari, & respectu alterius differri. Et in quacunq; parte iudicij detegitur, quẽ esse procuratorẽ eius, qui in iudicio esse non põt, & iudicium totaliter est nullũ, & snia lata per iudicem alterius. Item furor superueniẽs nõ inducit iurisdictionis sublationem, sed bene iudicis personalẽ adiunctionem. Et de honestate est, vt is iudex non detur in delegatũ, quẽ pars altera postulauit, nisi ad verecũdiam petiti iudicis respectus habeatur. Magistratus aũt durante officio nec agere, nec conueniri pñt. h. d. vsq; ad. l. venditor. †No. in l. non quicquid. non cogi iudicẽ ad partis petitionem agere, ꝙ lex eius tribuit potestati, & licet iudex post ɔ̃clusum in cã possit partes interrogare pro rei veri tate ex officio proprio, nõ tñ cogitur ad partis postulationem, vt notat glo. in c. cum Ioannes. extra, de fi. instru. & in cle. sæpe. in ver. interrogabit. de ver. signi. Item licet post testiũ publicationem possit illos repetere, vt dictũ suum declarent, aut rõnẽ scientiæ ad dicta edant, vt est casus extra, de testib. c. cum clamor. non tñ ad hoc cogeẽ parte petente, vt no. glo. in Auth. de testib. §. illud. & Inno. extra, e. c. per tuas. Item licet decurlã die termini peremptorij ad audiendam sniam possit partem iterato citare, vel de benignitate expectare, non tñ ad hoc cogit ad partis petitionẽ, vt patet. ꝫ. eo. l. & post edictum. extra, de of. delega. c. ɔ̃suluit. Scdm patet hic, & in l. j. C. q̃do & qñ iudex. Et igitur si hmõi actus suæ potestati tributos iudex omittit, de ne gligentia puniri põt, aut ab eo appellari, vt notat Specu. in tit. de officio iudic. s. de serui. quid si iudex. †No. in §. iudex. ꝙ in iu dice omittẽte in procedendo iudicij ordinẽ, aut solennitatem ꝑsumitur dolus. Et idem est in notario omittẽte in instrõ clausulas, & solẽnitates req̃sitas, puta indictionẽ, annũ, locum &c. Et igitur tũc vt falsarius puniri poterit. C. de testa. l. iubemus, ad finem, vbi est casus notabilis †No. in l. in omnibus. peti posse cautionem ex iusta cã respectu debiti ɔ̃dõnalis, vel in diem procedentis ex ɔ̃tractu bonæ fidei. Quid aũt sit ex ɔ̃tractu stricti iuris. dic, vt plene notaẽ in l. ij. ꝫ. solu. matri. & in l. si creditores. ꝫ. de priuileg. creditor. Item an hmõi cautio requirat fideiussores, vel pignora, vel si sufficit ꝙ sit nuda. dixi post Bar. in l. si finita. §. eleganter. ꝫ. de damno infec & in l. siue apud acta. C. de transactionibus. No. in l. si vxor. (qđ speciale est in dote) qđ ibi quis forum nõ sortitur, vbi conditio ɔ̃ctus adimpletur, sed vbi ɔ̃ctus ipse fuit celebratus. †No. in l. eum q insulam. ꝙ obligatio ad interesse succedens, seu subrogata in locum facti vel alterius succedentis, nõ sortitur nãm eiusdem quo ad forum. No. in l. non idcirco. ꝙ & si ɔ̃ plures vno eodemq; cõtextu fuerit iudicium institutum superueniente impedimento, pp qđ iudex impeditur procedere in personas aliquorũ, non pp hoc impeditur procedere aliorum respectu, & sic est hic casus, pro quo ad suspẽsionem, seu impedimentum processus consors iudicij alterius ɔ̃sortis priuilegio non gaudet. Ad idem tex. ꝫ. de re iudic. l. de vnoquoq;. †No. in §. cum postea. ꝙ exceptio nullitatis iudicij proueniens ex agente vel eius, cuius nomine agitur, qñcunq; opponi põt, & iudicium nullũ reddit. Ad idẽ. C. de procura. l. licet, & extra, eo. tit. c. in nostra. No. in. §. nomine. l. argẽtarium. ꝙ snia lata per iudicem vnius prouinciæ põt peti executioni mandari per iudicẽ alterius, qđ dic, vt plene notatur in c. Romana, & c. ɔ̃hentes. de foro compe. lib. vj. in l. cũ vnus. §. hi qui. ꝫ. de bonis authori. iudicis possiden. l. a diuo Pio. §. sniam, de re iudi. & l. cum q̃dam puella. & ibi plene dixi, de iurisdi. om. iudi. No. in l. iudex. in verbo, mutari debet, ꝙ auferri põt iurisdictio a iudice delegato ẽt ignorante. Et ꝙ põt etiã hic a furioso auferri, cuius nullus est sensus, aut scientia. Et an hoc sit uerũ de iure ciuili, & quid de iure canonico? Dic, vt notant Cy. & Bal. C. manda. l. mandatũ, & dixi in l. more. s. de iuri sdict. omn. iudi. Item an iurisdictio acq̃ri possit ignoranti. Dic, vt in l. cum furiosus, & ibi dixi. s. eod. No. in l. obseruandum, ꝙ verecundia est iudici postulato, si eidem vt delegato non cõferatur iurisdictio. Ad idem ꝫ. de manumis. testamen. l. testamen ta. No. scdo, non deberi dari delegatũ ab vna ex partibus nominatũ, ad cuius declarationem vide, qđ no. Inno. extra, de ap pellat. c. significante. & quod no. C. de lit. contesta. auth. offeratur. No. in l. pars literarum. ibi dum dicit, pars &c. ad decisionem emergentis dubitationis licitum est allegare certæ constitutionis particulam. item & illã producere. An aũt & qñ ad fundãdam intẽtionem debeat quis producere partem? Dic, vt plene no. Bar. & ibi post eũ dixi in rub. de noui oper. nunc. & ꝙ no. d. An. extra, de probatio. c. j. No. ex. eo. ꝙ magistratus tpales durante officio neq; agunt, neque ɔ̃ueniuntur. Quid aũt sit in magistratibus perpetuis. dic, vt plene no. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ꝫ. de no. oper. nunc. & ꝙ plene dixi. s. de iuri sdic. om. iudic. l. qui iurisdictioni. No. in. e. in ver. neque in causis. ꝙ iudex prohibetur cognoscere de negotiis, quæ, cũ tutor aut curator foret, administrauit, & hoc rõne præsumptæ suspicionis. No. in. e. ibi fugientes &c. ꝙ rei dicantur fugientes, q eorum propriũ est iudicium aufugere, vt in l. properandũ. §. sin aũt reus. C. eo. & iõ lex introducit, vt in eum inuitum iudicium reddatur, vt in l. inter stipulat tẽ. §. Stichum. ꝫ. de ver. obl.

S V M M A R I V M.

1. *Lis mouenda per creditorem nuncianda est debitori, & quid de emptore & venditore.*
2. *Mandatum iudicis exp'rat, cum desinentia iurisdictionis delegatæ acciderit.*
3. *Aes alienum totum patrimonium uniuersaliter respicit, non partem.*

L E X xlix. & l.

Venditor. Ex persona emptoris non fit immutatio fori in persona defendẽtis venditoris. & iurisdictio delegati re non integra non expirat pp desinentiam iurisdictionis, vt in persona iudicis ordinarij delegantis, & hæres non cogitur rñdere, vbi non est maior pars hæreditatis. Item æs alienum totũ patrimonium vbicunque consistens respicit, nisi sit alicui parti eiusdem specialiter annexum. & impediens soluere vĩ sori priuilegio renunciare. h. d. vsque ad l. quamuis. No. in l. venditor. †nunciationem litis motæ esse necessariã, vt venditor emptorem in lite mota defendat. ad idem ꝫ. de euict. l. si rem. §. quolibet. C. eo. l. controuersia. & l. emptore. cum si. quasi per totum. No. secundo, vẽditorẽ defendere eo in loco, in quo lis sibi mo ta fuerit

ta fuerit non obstante suo fori priuilegio.ad idem. C.vbi in rē act.l.j.Sed dubium est, an habeat locū lex ista in clerico.s.vt ipse tanq̃ venditor emptorē defendere teneatur coram iudice seculari, an aūt cām trahere debeat ad forum ecclesiasticum. de quo vide casum sing.x.q j.in c.clericorum nullus. No.in §. iudices. † mandatum iudicis non desinere pp desinentiam iurisdictionis delegatæ re non integra. quod dic, vt plene dixi in l.more.& l.& quia s̄.de iur.om.iud No.in l.si fideicōmissum. φ fideicōmissum petendū est, vbi maior pars hēditatis,vel patrimonii adest.pro quo recurre ad gl. magistram.s̄.eo.l.quod legatur. No.in §.tractatum.φ æs alienum non annectitur†patrimonii certo in loco existenti, sed vniuersaliter totū respicit.& huius duplex est ratio.Prima,quia personalis est,actio non sequitur principaliter fundum,sed personam obligatam, ad quam quidem accessorie vniuersum trahitur patrimoniū. j.ad Treb.l.j.§.ii.quia vniuersum patrimonium diuersis in locis distinctum ex diuersitate locorum nō redditur multiplex, sed manet vnicū,vt j.de excu.tu.l.iurisperitos. §.qui oriundus. No.ex eo.in ver. quoties. φ per solutionē partis debiti vr̄ quis renunciare exceptioni, adeo vt illam non possit opponere respectu residui adhuc non soluti,in quo dic,vt no. C.ad le.Fal. auth.sed cum testator.de non nu.pec l.cum quidam.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio fori declinatoria opponi debet in ipso litis initio, alias non opponens videtur illi renunciasse.*

2 *Res ex testamento soluenda quo in loco soluenda dicatur.*

LEX LI. & LII.

Qvamuis. Expressa conuentio de soluendo legatum, vel fideicōmissum aliquo loco derogare debet oppositioni aliarū exceptionum,& omissa oppositione exceptionis declinatoriæ vr̄ quis illi renunciasse, & ex qualitate rei,ex fideicōmisso vel legato soluendo,item & ex qualitate personæ, cui est fienda solutio, intentionem testatoris,vbi illa fienda sit,arguimus. Et res ex fideicōmisso vel legato debita eo loco peti pōt, vbi quis ɔ̄xit.Item licet extra locū maioris patrimonij non possit peti fideicōmissi solo,nihilominus recte petitur pro fideicommisso soluendo satisdatio.h.d.vsq; ad l.vix certis annis. No.in l.sed & si susceperit declinatoriam exceptionē fori opponi debere in principio litis.ad idem C.de excep. l.vlt. No.secūdo,φ obiectum aliarum exceptionum præcedens obiectū declinatoriæ eiusdem exceptionis efficaciam tollit, quod intellige verum, vbi ex interuallo post ipsam declinatoriam exceptio interponetur, secus vbi vno eodemq; contextu plures tam dilatoriæ.q̄ pereptoriæ & ēt declinatoriæ opponerentur exceptiones,quia tunc posito,φ obiectus declinatoriæ fuerit vltimus, nihilominus fingitur obiectū aliarū exceptionū præcessisse.vt eleganter dicit Bar.in l.quidā consulebat j. de re iudi. & plene per Cano.extra, de re iud.c.inter monasteriū. & ideo tunc declinatoria operabitur suū effectum per prædicta.†No.in §.si libertis.φ ratione rei,quæ solui debet ex testō, præsumimus intentionem testatoris fuisse in eo loco soluendam, vbi illa solet reperiri.No.secundo ex eo φ mandatum hæredi factum, vt alteri talem rē emat &c.intellr̄ factum,vt emat de pecuniis hæred.non aūt illius,cui res danda venit.& cum lego rem emendam,an videar rem ipsam legare,an vero precium, vt in l.Titia Seiæ.in prin.de le.ij.vbi est casus not. No.in ver.sed & si ponas. intentionē testatoris etiam cuiuslibet colligi atq; præsumi ex qualitate personę eius,cui sermonem dirigit.ad idem j de vsu & hab.l.plenum.§.equiti.j.de test.mil.l.ex militari.& de præb.c.is cui.lib.vj.No ex eo.& ita semper allegamus,φ ad considerandum,an quantitas vel patrimonium sint magna, vel parua,qualitatem dn̄i inspicimus.Similiter ad considerandum,an lis sit de pauca,vel magna quantitate ɔ̄sideratur qualitas litigantium,licet in auth.n si breuiores. C.de sent.ex breuecit.hoc cōmitiatur iudicantis arbitrio. Similiter ad considerandū,an quis sit pauper, vel diues,qualitatem personæ inspicimus,licet auth.præterea.C. vnde vir & vxor. hoc iudicis arbitrio cōmutat.No.ex eo.φ non est verisimile testatorem p̄ parua quātitate legata voluisse legatarium grauare excessiuis itineris laboribus,& in simili dicimus,si tutor, vel curator,vel procurator,nō instituat litem ɔ̄ creditorem paruæ quantitatis & rusticum, vbi ad illum conuincendum maior esset expensa, q̄ cōmodum. quod inde resultaret, nec pp hoc tenetur dn̄o ex culpa vel negligentia,qm̄ non præsumuntur dn̄s,aut lex p̄ pupillo illud voluisse.& ad hoc est tex.not. ibi ponderatus p Bar. licet istum nō alleget in l.mediterraneæ.C.de ann.& trib.li.x. No.in §.si ea res.φ ɔ̄uentus in loco vbi res, pro qua agitur, sita est,non potest opponere exceptionem declinatoriam,licet alibi sortiatur principale forum, vel habeat domiciliū.quod dic, vt plene no.C.vbi in rem act.l.vlt.extra de fo.compe c.fi. No. in ver. fideicommissum. vel melius in ver. quinimo. satisdationem de soluendo peti posse eo in loco,in quo ad quid solui agi non posset.ad idem.s̄.eo.l.de eo aūt.vnde elegās est argū̃, φ si forensis,cum quo alibi contraxi mortalem inimicitiam, in meam venit ciuitatem, a iudice mei loci petere possum cogi eum ad præstandum mihi cautionem de non offendendo, licet nullo alio respectu hic forū sortiatur, quod est valde not. & ita per hunc §.& d.l. de eo. pridie apud Neapolim de facto consului. quicquid hic Bart. dixerit, addendum est ad ea,quæ plene dicunt Doc.in l.qui bona.j.de dā.infe.ibi plene discussi, an & quando hæc cautio de non offendendo peti possit.

SVMMARIVM.

1 *Obligatus ad reddendam administrationis tutelæ rationem,potest iudicem adire,quatenus det coram quo reddat.*

2 *Causę maioris intentatio minorem suspendit.*

3 *Gesta per falsum procuratorem possunt lite pendente ratificari per dominum.*

4 *Instantia iudicij transit nedum in vniuersalem, sed etiam in singularem successorem.*

5 *Mutatio personæ inducit instantię. qualitatis,seu causæ mutationem.*

6 *Iudicium solui per prohibitionem deleg. quandocunque superuenientem qualiter sit intelligendum.*

LEX liii. vsque ad lx.

Vix certis. Licet seruus in iudicio regulariter esse non possit, fallit tamen hic in casibus notatis.Et institutio maioris causæ suspendit cām minorem. & citatio facta a prædecessore computatur in numero citationum,quæ fieri debent a successore.Et gesta per falsum procuratorem dn̄s rata hr̄e pōt.Et instantia ex persona prædecessoris transitum facit ad successorē. Item cognitio iudicis delegati prohibente delegante, aut superiore finitur. Et in dubio quis eo in loco iudicare tenetur, vbi iudicare consuetum est.Et morte unius iudicis non finitur instantia causæ in persona in eius locum succedentis.h.d. vsque ad l.solemus. No in l.vix certis.in ver.arbitrum,&c.φ † obligatus ad rationem reddendam administrationis,vt aliquid lucri consequatur,adire pōt iudicē.qui arbitrum eligat,corā quo rationes reddantur.Quid aūt sit rōnum redditio,& qualiter fieri debeat,dic,vt in l.si cui.& l.cum seruus. & l. qui sub conditione.de cond.& de.quid aūt si & is,cui reddenda est,interesse nolit.dic,vt in l.fi.C.de vsu.pup.No casus speciales.in quib.seruus in iudicio adire potest exceptos a regula l.seruus.& in quibus illud notabis,φ in his casibus,quib⁹ ɔ̄ dn̄m litem instituit ab eodem sumptus atq; alimenta cōsequi deber. Casus est in C.de ord.cog.l.vlt. & sic duplici onere grauatur dn̄s, & litem sustinendo & alimoniam præstando.Idē ēt dicimus in monacho,si ɔ̄ abbatē litem instituerit,ex monasterij redditibus eundē abbas alere tenetur & cogatur, vt extra,de accu.c.ex parte. licet Legistæ allegent gl.or.in l.instituta. §.vlt.j.de inoff testa. No.in l.per minorē. † φ per intentationē maioris causæ, minoris fiat suspensio, quod qn̄ verum sit, dic, vt plene no.in l. pe.C.de or.iud.& in l.qm̄ Alexandrum.C.de adul.& l.j.& l.ne ganda.C.qui accu.non pos.& l. interdum. & l.is, qui reus.j.de pub.iu. No.in l.edictum, prout loquitur pōt hic l.in iudice delegato a principe,qui & per edictum citare pōt,vt ī auth.qui semel.& auth.vnde sumitur.C.qūo & qn̄ iu.& in cle.j.de iud.φ iudex subrogatus ī locum delegati ex iisdem actis sn̄iam fert, ex quibus ferre debuisset is,in locum cuius subrogatus est. adde.j eo.l.mortuo.licet gl.de hoc dubitauerit, vt in l.si vi ponis.la i.C.qūo & qn̄ iu.Sed vt vides, colligo hic casum nota.in c.si plane.prout ille loquitur in iudice ordinario in alterius ordinarij locum subrogato.quod & licet citationū numerū perfecto,& sic tpe quo nil superesset nisi sn̄iæ prolatio,subrogatio facta iudicis fuerit, nihilominus subrogatus ad sn̄iæ prolationem vnica etiam citatione partes monebit.Spe.no.in ti.de cita.§.vlt.ver.sed quæritur. vbi determinat hoc locum non hr̄e in delegato, quē ordinarius subrogat ad solam sn̄iæ prolationē quibuscunq; necessariis citationibus per eū factis,qm̄ & ille sine noua citatione sn̄iam ferre pōt, quod est no. dignū ad huius legis declarationē. Pro ipsius tū intellectu vide C. qūo & qn̄ iu.l.ɔ̄sentaneum.¶No.in l.licet.gesta per falsum procuratorem lite pend.ratificari posse per dn̄m.intellige verū,si fuerimus in ipsius litis præparatorijs,vt habes casum s̄.qui satisd. cog.l.Iulianus,siue post eadem lite pendente. hic est casus,cui datur similis.s̄.de procura.l.in causæ.§.j. An aūt lite finita per sn̄iæ prolationē possit dn̄s ipse ratificare gesta falsi procuratoris in iudicio summa est dubitatio,de qua dic,vt per gl.Cyn.& alios in l.si tutor.C.ex qui.cau.in inte.rest.non est necess.p Bar. in l.mater.§.huius iuris.j.de excep.rei iud per Bal.C.de procu. l.licet.s̄.de neg.gest.l.finaūt.s̄.de procu.l.Plautius. & in d.l.Iulianus.& ī l.ij.quæ alias est iij.ad fi.C.si ex fal.instr.& in l.ij.j.solu.mat.& in auth.ei qui.C.de remp.app.& ego alias dixi in authen.quas actiones.§.alieno.j.de dam.infe. & Inn.no.extra,de rescrip.c.ex parte decani.Et licet cōis practica mundi teneat.φ sic,nihilominus semper dubitaui vna rōne, eo.s.quia qui corā iudice obrepit,seu subrepit,nil validum agere pōt.sed erit nullū penitus.casus est j.de fal.l.si quis obrepserit.in ver.nihil agit. ea ergo,quę nulla sunt ea rōne,quia procurator coram iudice

subrepsit

subrepsit dicendo se procuratorem, cum non esset, rata habe ri non pñt, vt in regula iuris, & in l. obligari. §. tutor. j. de auth. tut. & l. quid ergo. in prin. s. de insa. cum si. Reseruo me tñ ad

4 alibi plenius dicenda. No. in l. tam ex ɔ̃ctibus regulam. † Instã tiam transire non solũ in vlem, sed ẽt in singularem successo rem. quod dic, vt plene no. j. de fideius. l. si cum hoĩem, cui tñ duo adde. Primum ꝙ & in fiscum iure singularis, aut vniuersa lis successionis non transit instantia quo ad forum ex eo, quod licet alicui priuato successit lite pendente, non tñ cogi poterit ad ibi finiendã instantiã, sed ad propriũ fisci iudicẽ auocabit. casum habes sing. j. sol. mat. l. si ɔ̃stante. §. vlt. s. ꝙ executio sniæ latæ in prædecessorem non fiet aduersus singularem, aut vni uersalem successorẽ, nisi noua citatione de eo facta, posito, ꝙ in persona defuncti secunda fuisset facta citatio. dicit simplr Inn. extra, de iud. c. quia vero. pro cuius declaratione vide Bal.

5 C. man. l. per diuersas No. in eo. ver duntaxat. ꝙ † ex mutatione personæ mutatur instantiæ qualitas, seu causæ. Et idem est in quocunq;, l. ꝙ per mutationem personæ inducatur mutatio qualitatis rei. ad hoc de pac. lib. vj. l. cum patronus. & l. Paulus. alias, per procuratorẽ. j. de acq. hær. & l. fi. C. de inof. test. No. in

6 l. iudicium soluitur. † per prohibitionẽ delega. quicunq; super uenientem iudiciũ solui, quod intellige verum ordinario ꝓhi bente delegatum suum. Si aũt delegatus prohibeat subdele gatum suum amplius iurisdictione vti, ita demum subdelega tũ finitur iurisdictio, si res integra fuerit. Cũ aũt subdelegatus cognoscere cœperit, nil operatur prohibitio delegati. casum habes, qui non est alibi, in c. quãuis. de off. dele. lib. vj. & tex. ille emanauit ad declarationem dictorum Inn. in c. super quõnũ. in gl. super ver. totam. eo. tit. in antiquis. Secũdo istam l. limita locum habere cum ordinarius iusta ex causa vult delegato co gnitionem auferre, secus aũt vbi nullus color iustitiæ apparet, quia & tunc cognoscere posset. hoc est elegans verbũ Gul. de Cu. in l. j. C. de peda. iud. quod plene examinaui in l. more. s. de iur. om. iud. Tertio limita, locum habere cum tractatur de au ferenda iurisdictione. Vbi aũt tractatur de auferenda simplici facultate concessa, tunc illa prohibitio ɔ̃cedentis non euacua retur. exemplum ponere potes eo casu, quo capitulum aliqui bus facultatem concessisset eligendi epm̃. quia tunc facultas il la prohibitione superueniente capituli absq; iusta causa tolli non posset. ita simplr dixit Inn declarans hãc l. in c. de causis. in ij. col. de ele. quod est notabile. No. ex eo. iurisdictionem de legati finiri, cum ipse ex delegato efficitur ordinarius. Item & finitur eo casu, quo superior summus cognoscere incipit de causa, quam scit coram delegato pẽdere, tunc etenim finitur etiam ipsius iurisdictio. & no. Inn. extra, de appel. c. intimasti. No. in l. si locus. ꝙ delegato in cognoscendo atq; iudicando cẽ setur locus ille delegatus, aut deputatus, quo consuetum est per maiores iudicari. ad idem s. de iust. & iu. l. pen. ad fi. Quid aũt sit in arbitro. dic, vt s. de arbi. l. cum dies. §. si arbiter. Quid in legato sedis apostolicæ. dic, ꝙ locus ille, quem ipse eligit vbi cunq; suæ delegationis iure fungitur, & habet authoritatẽ co gnoscendi atq; iudicandi ẽt quo ad causas prouinciæ alterius, cuius legationem obtinet. extra, de off. dele. c. nouit. Item quid in epo. dic, ꝙ ille in quacũq; parte suæ diœcesis locum ad cau sarum cognitionem sibi deputare põt, vt inc cum eps. de offi. ord. lib. vj. Et casus vnicus est ẽt extra propriam diœcesim, puta ꝙ illa sibi tuta non foret de causis subditorũ cognoscere põt. casus est de fo. comp. cle. j. Item quid si delegato sedis aposto licę determinatus sit locus proprius ad causarum cognitionẽ, an illius possit per eum fieri immutatio. dic ꝙ sic iusta ex cau sa. casum habes de offic dele. c. statuimus. lib. vj. alias non, nisi de expresso partium, inter quas cognoscit, consensu. Casus est de rescrip. c. statutum. §. insuper. lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium ea includit, quæ in libello continentur.*
2 *Iudex maleficiorum non cognoscit de causa pecuniaria.*
3 *Satisdatio iudicatum solui præstita respectu litis coram vno iudice mouendę non obligat lite mota coram alio.*
4 *Vxorem debere domicilium, & forum viri sequi, qualiter sit intelligendum.*
5 *Verba litigantium sunt ad intentionem proferentis interpretanda.*

LEX LXI. vsque ad LXVII.

SOlemus. Id ad iudicium venit in dubio, de quo actum est, vt veniat. & in iudi cijs ex actoris persona colligimus, quod in iisdem venit, non aũt ex persona rei. & vt iudicium recte appellari possit, necessaria est actoris atq; conuenti persona, neq; videtur quis recte defensionẽ suscepisse, nisi quod iudica tum est, soluerit. & ratione doli fit examinatio vltra interesse causæ ẽt ad prædonis postulationem. & satisdatio iudicatũ sol ui præstita occasione vnius iudicij non trahit ad aliud. & quo ad dotis repetitionem vxor forũ sortitur in locũ domicilij ma riti. non aũt ibi, vbi instrm̃ dotale confectum est. & verba liti gantis dubia interpretantur, fm̃ quod ei est vtilius. & dicens se suis nũmis redemptum, agere põt, vt cogatur redimẽs manu mittere, non aũt vt pronuncietur lis, nisi eo casu, quo ipse redi

1 mens latitaret. h. d. vsq; ad l. peremptoriũ. No. in l. solemus. in iudicio ea venire, quæ in verbis libelli includi possunt. ad idẽ de cau. poss. cum ecclesia. Itẽ no. gl. hic. an petitio rei includat sub se tacite petitionem fructuum, adeo vt in illis iudex possit condemnare, & si non fuerit expresse petitum, de quo dic, vt plene no. Cy. & Bal. in l. si quis alteri vel sibi. & Inno. extra, de

2 resti. spol. c. grauis. † No. in e. in §. latrunculator. indicẽ malefi ciorum de causa pecuniaria non posse cognoscere, quod verũ est principaliter, licet incidenter sit arg. C. de iud. l. quoties. & l. j. C. de or. iud. Ad cuius declarationem vide. quod no. Bar. j. de furt. l. interdũ. §. qui furem. & l. 2. §. hoc edicto. j. vi bo. rap. No. in l. inter litigantes. iudicium principaliter substantiari ex tri bus personis, s. iudice, actore, & reo. Ad idem ex. de ver. sign. c. forus. §. in omnium. No. in l. recte defendi. ꝙ non vr̃ defendis se is, qui quod iudicatum est, non soluit, aut iudicatum solui non satisdedit. Ad idem Inst. de satisdatio. ver. quia nemo. & in l. eo. §. j. j. de reg. iur. cum si. No. in l. non a iudice. quod ratione doli per reum conuentum commissi condemnatio fieri põt non solum ad id, quod vestra interest, sed etiam in eo, quod in lite iuratur, & non solum ad petitionem dñi, sed etiam prędo nis. Secundo no. prædoni actionem otiri ex contractu per eũ celebrato super re deprędata, quod declara, vt j. commo. l. ita vt si fur. j. de cond. indeb. l. si vrbana. & text. est optimus. j. de positi. l. bona fides. An autem eidem actio competat ex delicto in eundem super re deprędata commisso, dic, vt j. de furtis. l. itaq; fullo. extra de resti. spol. c. in lite. No. in §. si quis alio. fm̃

3 vnum intellm̃, † ꝙ satisdatio iudicatũ solui pstita respectu litis corã vno iudice mouendæ non obligat lite mota corã alio. ad idem. j. iud. sol. l. iij. & l. cum apud Semproniũ. No. secũdo fm̃ alium, ꝙ eadem satisdatio præstita respectu vnius actionis, seu rei in iudiciũ deducẽdæ non obligat alijs diuersis deductis. ad idem j. iud. sol l. cum quærebatur. §. vlt. No. in l. exigere dotẽ. fm̃ j. lect. primæ gl. casum sing. ꝙ licet ratione ɔ̃ctus inter par tes celebrati sortiatur quis forũ in eo loco, vbi instrm̃ scriptũ reperitur, tñ ibi habes, ꝙ non scriptura, in quam reducitur par tium ɔ̃uentio, forũ inducit, sed ipsa sola ɔ̃uentio inter partes mutuo habita, posito ꝙ absq; scriptura. No. secundo fm̃ aliam lect. ꝙ licet ratione ɔ̃ctus quis forũ sortiatur, non tñ ratione di stractus, quod dic, vt in l. j. C. vbi & apud quẽ. & in l. qui certo

4 loco. j. de cond. ind. † No. tertio in fi. ꝙ vxor domiciliũ, atq; fo rum viri sequitur & sortitur, vnde arguunt hic Doct. ad quæst. ꝙ statutum in casu lucrandæ doris debeat attendi, an statutũ ciuitatis mariti dans marito tertiã partem dotis in lucrũ vxo re prædecedente, an statutũ loci vxoris dans magis vel minus. de quo dic, vt per Bar. C. de sum. Tri. l. cunctos populos. p Bal. & per Ang. hic, & per eundem Bal. in c. quamuis. de inuesti. in in ma. fac plenius tñ hoc discutit Archi. xij. distin. c. illud. & lo.

5 An. in c. j. de spons. in nouel. † No. in l. si quis intẽtione. ꝙ verba ambigua litigantium interpretari debent fm̃ voluntatem ꝓ ferentis, & prout ei est vtilius. ad idem. j. de ver. ob. l. inter stipu lantem. §. Stichum. Illud tñ no. ꝙ hoc ius interpretandi nõ trã sit ad hæredem ipsius litigantis, qui obscure locutus fuerat. Hæc gl. or j. de rei ven. l. Pomponius scribit. §. frumentũ. alias, si frumentum. §. fi. Item no. ꝙ hęc interpretatio non potest fie ri nisi semel. vna primo facta vno modo non põt secundo fie ri alio, nec admittitur variatio. Gl. est sing. j. de ver. obli. l. quic quid astringendæ. in prin. No. in l. qui se dicit. & ita quotidie al legamus, ꝙ licet de proximo absoluendus habeatur pro abso luto, & econtra de proximo condemnandus & c. vt l. qui pęnæ. §. diuus. j. de manu. nihilominus tñ aliud est pronunciare quẽ absolui debere, aliud quem absolutũ esse, sicut & hic aliud est pronunciare quem manumittendum, aliud quem manumis sum. super quo vide glo. C. vbi & apud quem. l. fi. & quod no. in l. j. C. si aduer. liber.

SVMMARIVM.

1 *Citatio vnica iudicis ore facta vim habet peremptorij.*
2 *Iudex potest numerum citationum, per quas ad peremptorium peruenitur, ab breuiare.*
3 *Contumaci vero denegatur appellatio.*

LEX LXVIII. vsque ad LXXIII.

AD peremptorium Ad peremptoriũ edictũ forma hic descripta peruenitur, quæ tñ per iudicẽ suadẽte ali qua causa mutari põt. Et post peremptoriæ citatio nis terminũ decursum iudex de benignitate absentẽ citare po test iterũ si vult. Et si is, ad cuius petitionẽ facta est citatio, non compatuerit citato cõparente, eadem citatio circunducitur, li cet aliqua acta firma maneant. & verus contumax in non cõ parendo non auditur appellans. h. d. vsq; ad l. de qua re. No. in hac l. ordinem, per quem ad citationem peremptoriam per uenitur. No. in eo. ver. mox. iũcta l. per interuallũ. ꝙ dictio ista, mox, non solũ significat actũ incontinenti factum, sed etiã de notat temporis interuallum. de quo dic, vt plene no. in l. j. j. si cer.

cer.pe.No.in l.in peremptorio.citationis peremptoriæ modū esse, vt cōminatio fiat in citatum si non compareat eodem absente iudicem de cā cogniturum & pronunciaturū. Quid aūt hæc cōminatio operetur.dic,vt in c.cūm.extra de rescr.& in l.si appatitor.per gl. & Bar. C.de cohar.lib.xii.& per eundē in l.si finita.§.Iulia.ī.de dam.infe.No. tūt quod vnica iudicis
1 ore facta citatio vim habet peremptorij,etiam si aliæ non præcesserunt.Tex.est singu.ſm vnam lecturam gl in l.2.C.qūo & qn iudex. & glo in c.consuluit.extra de offi. delega.Item & in causis,in quibus proceditur summarie & de plano,vnica citatio etiam vim peremptorii tenet,vt no.gl.singu.in cle sæpe.in verbo,citationem.de ver.sign.Item & vbi par citat parem,etiā vnica citatio loco peremptorij est,vt no.gl.or.de here.clem.i. Item & vnica sola citatio,quæ vim peremptorii habet,sufficit ad monendum prælatos,vt accedant ad concilium, & no.gl. singularis. 18 dist. in c.si eps, quę approbatur in c. ego enim. extra,de iureiu.licet contrarium videretur. Item & in extraiudicialibus vnica sola monitio peremptoria habetur, vt notat Bar.in l.Titia.in §. vsuras.de lega.2. & in l.si quis tempora. C. de fide instru.lib.x.Et probatur ex glo.in l.qui Romæ.§.cohæredes.de ver.ob.An autem vbi iudicialiter proceditur aduersus eum,qui iudicialiter semel citatus dixerit,nolo,vel iter statim arripuerit,requiratur peremptorium.Dic vt no.Innoc.in c.auditis.extra,de procurator.in c.ad petitionem. extra,de accusat.& glo.in l tres denunciationes.C.quomodo & quando
2 iud.†No.in l.nonnunquam in potestate iudicis fore numerū citationum,per quas peruenitur ad peremptorium,abbreuiare,& etiam facere,vt vna loco omnium habeatur,quod intellige verū,nisi vbi certę monitiones successiue, aut citationes a iure terminentur sub pœna ,quam statim non compatens Incurrat, quia tunc nō potest ipse minuere, sed necesse habet formam legis obseruare. Gl. habes in cle.j.de vita & honest. cleric.& aliam in c.j.in ver.tertiam vocationem.de mili.vasa. qui contu.est in vsib.feu.& no.d. An.in c.ex tuæ.extra de cleri. non resid.No.in l.post edictum.quod in arbitrio iudicis est,si peremptorie citatum ex sua benignitate iterū citare velit. & declaratur,vt in d.c.consuluit.No in c.φ si is ad cuius postulationem fit citatio, non comparet comparente citato,ipsa citatio circūducitur,hoc est nullius effectus redditur.No.in ver. circunducto.φ licet citatio ob absentiam citari faciētis circūducatur,nihilominus reliqua acta iudicij firma manēt.No.ex eo.in ver.instantia.φ etiam in vno iuris articulo est instantiā
3 reperire.No.in §.sciendum.φ †ɔtumax verus in nō cōparēdo nō audit appellans, secus si fictus. Ad idē ī.de app.l.ex ɔsensu. §.fi.Quis autem verus contumax dicatur,& quis fictus,dic,vt no.gl.magist.in cle.j.de dolo & contu.& c.per venerabilem.§. secus. de sen.excōi.in 6 & in gl.nostra in l.vlt.de in integ.rest.

SVMMARIVM.

1 *Iudex cogitur pronunciare super eo quod cognouit.*
2 *Prorogatio de quantitate minoris ad maiorem locum habet coram iudice delegato, item de re ad rem.*
3 *Defensor debet condemnationem pati,non autem is,qui defenditur.*
4 *Sententia in reali actione ferri potest per verba duntaxat declaratoria.*
5 *Adiudicatus pro sententiæ executione an cognoscere habeat de æquitate & iniquitate sententię.*

LEX lxxiiij.lxxv.& lxxvj.

De qua re.iudex pronunciare cogitur super eo,de quo iam cognouit, & prorogat. ideo in iudice locum habet de quantitate ad quantitatem. Et sententia lata contra defendentē mortuū est nulla,si tñ ex ea defensor soluerit, & verū debitū subsistebat ab eo nō repetit, cui solutio facta est, sed ab hærede mortui actione negotiorum gestorum. Et coram executore, qui sententiam executioni mandauit,non possunt contra sententiam exceptiones opponi, nisi opponatur, φ semel latę sunt per falsas allegationes scienter factas,vel contra infirmum,aut reipu.cā impeditum. Et vbi sententia manet eadē, licet qualitates diuersificentur, nihilominus res eadem dicitur.
1 h.d.vsq; ad l.in priuatis. † Et l.istam allegamus in id qđ iudex cogi possit pronunciare super eo, qđ cognouit.Concor.extra, de cā poss.cum super. An aūt si iudex per subterfugia pronunciare differat, possit ab hac dilatione iustitię appellari ? Dic φ nō,sed dēt princeps per modum querelę aduersus iudicis negligenti ā vel malitiosam dilationē adiri.C.de tēp.ap.l.fi.§.pe. in Auth.de mand.princ.§.& non permittere.el 2.in Authē.in medio litis.§.eam.& in Auth. vt differ.iud.& no. Guli.de Cu. in l.sed & si per pretorem.§.ait pretor.ī.ex qui.cau.ma. Aliud etiam no.quod iudex,qui processus plurimos,quos snia terminare poterat, inexpeditos successori relinquit, sindicatorū punitur arbitrio,vt est casus notab.ī.de magist.conueni.l.j.§.sciē dum.Secundo no.in c. in prin.gl.quid incidens dicatur,& qđ emergens,& an super his pronunciare debeat. Pro quo recurre ad plene no.p gl.& Doct.in l.j.C.de or.cog.& l.a pcedēte.C.
2 de donat.†No.in §.iudex.quod coram iudice delegato locum habet prorogatio de quantitate minoris ad maiorem. Et idē de prorogatione de re ad rem,vt in c.olim abbas.extra de offi. deleg.Item locum hēt de tpe ad tps, vt in l.ij.§.si iudex ī.e.& in c.de causis.extra eo.tit.Item de loco ad locum,vt in c.statutum.§.in nullo.de rescrip.lib.6.Hoc tñ no.φ si iam pronunciauerit se non esse iudicem competentem de communi patt ū consensu etiam non potest iurisdictionem reassumere, vt est casus de offic.deleg. c.significantibus. No.in §.absentem.ibi,
3 †condemnatus.sol.φ sententia cōdemnatoria ferri dēt in defensorem,non autem in eum, qui defenditur ab eo. Ad idem ī.de re iud.l.si se non obtulit.ī de proc.l.sancimus.quod intellige verum,qñ quis venit ad defendendum in tota cā,secus si solum compareat ad causas absentiæ allegādas,quia tunc nō in ipsum,sed in conuentum snia promulgatur, vt l.liberto.§. litem.vbi hic tex. notabiliter declaratur.ī.de neg. gest. No.ex e.ver.eo iam mortuo.φ snia lata aduersus defensorem eius, q iam tpe suscepti iudicij mortuus erat nulla est, vt in l.ij.ī.quæ sen.sine ap.rescin.& in l.summa.ī.de re iud.imo & quod plus est,si lata esset in fauorem mortui, siīr esset nulla,vt est casus æquiparando mortuum furioso & econtra,vt l.furiosum.eo. ti.No.in l. si prætor. ibi, ordine edictorum peracto. φ iudex sententiam ferre debet post ipsorum terminorum lapsum, non aūt in ipso fine terminorum.verbum etenim, peregisse, cōsummationem totalem denotare dr, vt in l.ij.§.fi.ver.peregisse.ī.ad leg.Iuliam de adul.de quo tamen dic,vt diximus in
4 l.j ī.si quis caut.†No.in eo.ibi, pronunciauerit absentem debere φ sicut sententia super reali actione prolata ad sui validitatem absq; verbo,condemno, vel absoluto,satis hēt de verbis declaratorijs,s.pnuncio talē esse vel nō esse dūm,vt in l.sicuti. §.sed si q̄ratur,ī.si ser.ven.& l.ex diuerso.ī.de rei vendi.Item & sicut sniam ī criminali prolatā sufficit declaratoriam fore.l. delictum vel non esse perpetratum absq; eo φ dicatur, & igīt condemno,vel absolno, vt in l.j.§.j.ver. finaūt pronunciauit.ī. ad Turpi.& l.Lucius.ī.de inia.Item & sententiam super personali actione prolatam sufficit fore declaratoriam,puta pronunciari debitorem fore vel non fore.absq; eo quod dicatur, & igitur cōdemno vel absoluo &c. Ad idē.ī.de arb l.quid tñ. §.si arbiter.l.Pomp.§.sed si is.in fi.ī. de procu.& l.si inter te & me.ī.de excep.rei iudi.No ib:,nō vtiq;,qui de iudicato cogno
5 scit.ea.l.φ iudex †datus pro executione sententiæ iam prolatę minime cognoscere dēt de eius iustitia, seu iniustitia, aut aliter cōdemnatum illam impugnantem audire. Is enim executoris,non autem cognitoris partibus fungitur.Ad idem extra de offi deleg.c.pastoralis § quia vero. Fallit in tribus casibus,q ex textu hic colliguntur. Primus nisi snia ipsa allegetur nulla ex defectu ordinis iudiciarii, puta,quia lata legitimis citationibus non præmissis, vt est casus hic in versic. ordine edictorum peracto.Secundo nisi dicatur illam latam per fallas probationes ɔ absentem scienter factas,vt est casus hic in §.Marcellus. Tertio,nisi dicatur illam prolatam ɔ morbo impeditum, vel reipublicę cā absentem . His enim tres exceptiones ex ordine literæ dēt executor admittere.Est & quarta, s.nisi dicatur lata in fauorem excommunicati , qm̄ exceptio illa coram executore deduci potest,vt in c.pia.ad fin.de except.in 6. An autem & qualiter executor cognoscere possit de iustitia,vel nullitate sententiæ,cuius executio petitur, dic, vt plene not.in l.a diuo Pio.§.sententiam.& l.4.§.condemnatum.ī.de re iud.;& in l.fi. C.si ex fal.instr.& in d.c.pastoralis.§.qa vero.& in c.decętero. & in c.qđ ad consultationem . extra de re iudi. & per Inn.in c. cū in iure.extra de offi.deleg. & in cle.j.de re iud.& per Bal.in l.j.C.ne lic.in una eademq; cā . Duodecim intellectus ad hūc §.Marcellus, datos in varijs locis per Doc.plene discutio in l.si is ad quem.ī.de acq.hær. No.ex glo.in verbo,approbatum, φ animus iudicis probari potest per testes,qñ ille in actis nō reperitur inscriptus.Ad idem ī.de prob. l. quoties.§.fi.No.ex eo. ibi, querelam rei admittere. iuncta gl. qui tex.intelligit de in inte.resti.postulata,quę executionē snię impedit,qđ dic,vt est in tex.optime.c.suscitata. de in integ. rest.& in l.defendente. & ibi per Bart.ī. de autho tur.no.in auth.quæ supplicatio.C. de precib.impe.offe. & in l.si cā cognita.C. de transact.No.ex ea in fi.ibi,vel actionem iudicati &c. φ ex snia pro eius executione petenda duplex remedium oritur.Primo officium iudicis,vt in tex.ibi,dum dicit, vel exequi prętorem. Secūdo actio iudicati,vt ibi, vel actionem iudicati &c. Quę autem sit differentia inter hæc,declara, vt per Barto.in l.inter.ī.de re iudi & per Bal.in l.si cām.C.de excep.rei iud.No. in l.proponebatur. φ cuius rei substantia est eadem mutata qualitate,res non desint esse eadem,de quo dic , vt in l. qui in eo . cum pręceden. ī.de excep.rei iud.No.in ver.& populum.φ mutatio hominū successiua non reddit diuersitatem vniuersitatis, sed potius manet identitas. Ad idem ī.quod cuiusq; vniuer.l.sicut.§. in decurio.de lega.j.l.si grege.No.ex ea.ibi, centum annis &c.φ communis cursus naturæ hoīum vita est annorum centū. Ad idem.C.de sacros.eccl. l.vlt.ī.de vsufr.l.in vsufructu.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Filius an in causa patris, vel pater in causa filij possit iudicare.*
2 *Citatio temeraria quæ dicatur, & cuius sit effectus.*
3 *Quæstio facti in quo differat a quæstione iuris.*

LEX LXXVII. vsq; ad LXXXII.

IN priuatis. Iudex in ciuilibus esse pōt filius in cā patris, & econuerso.& temerarius litigator in litis sumptib.atq; viaticis cōdemnatur, & error in noīe iudicis, dumm̄ partes de certo consentiāt,rescriptū,aut iudiciū non vitiat, & priuatorum ɔsensus neminē priuatū iudicem facit.& curiores, seu nuncij iudiciarij iurisdictione delegata vti non debent mādato ordinarij,nisi iusta causa suadente h.d.totus ti.† No.filium in causa patris,& ecōuerso in cuiuslibet causa iudicare, quod dic,vt plene dixi s.de iur.om.iu.l.qui iurisdictioni. No.in l.q ppe. munus iudicandi esse publicū, & igitur necessarium,vt in l.munerum.§ iudicandi.j.de mu.& ho. No. in l.eum quem temere.litigatorem temerarium condēnari nedum in litis sumptibus.sed ēt in viaticis,hoc est viæ expensis. Qualiter aūt illę expensæ viatici considerandæ sint.dic,vt in l.idemq;.§ idē Labeo.j.man.in gl.or. No.secundo ex gl.huius l.duo. Primū, an temerarius litigator debeat condēnari in expēsis victus ,pprij, cui adde,quod plene no.in c.statutū.§.insuper.de rescri.lib.vj. & quod hr̄ j.de pe.hær.l.sed etsi lege.§.quod aūt.et iij.No.sedo gl.sing.fm oēs,†quam quotidie allegamus,ꝙ dr̄ temeraria citatio,&penitus nullius effectus,q̄ fit de aliquo tanq̄ vocato,cū plures in loco,vbi iudicium agitatur,reperiantur eodem noīe vocati.Oportet igitur tunc exprimi aliquā qualitatē, cuius occasione is,qui in iudiciū vocari debet,ab aliis differre censeat, in noīe sibi cōformibus, alias citatio est nulla. Et ad idem etiā dicimus nullam esse snīam,vbi condemnatur quis ad restituēdum seruū tali noīe vocatū,cum plures illo eodem noīe vocētur,vt in l.idem Pomponius scribit.§.si frumentū j.de rei ven. Item etiam est nulla citatio,cum quis citatur ad tale castrum seu castrum ita vocatū,cum plura reperiantur eodem noīe vocata,vt est casus no extra de rescript.c.vlt. Similiter ēt nulla est accusatio, & inquisitio, quæ fit ɔ aliquē de delicto cōmisso in tali loco.cum plura sint loca eodem noīe vocata,vt no.Bar. in l.conditio.§.vlt.j.de cond.& dem. & ad horū declarationē videquod no.Bar.in co.ti.l.demonstratio falsa.& Bal.C.q testa. fa.pos l.hac consultissima.& l.non ignorat.in fi. C.de fru.& li. expen.& Ang.in l.j.j.de lib.& posth. & in l. inter stipulantem. §.si Stichū j.de ver.obli.No.in §.iudicibus. ꝙ non solum princeps,sed ēt præses super iuris dubitatione rn̄det,sed non super facti dubitatione Quæstio etenim facti,& iuris diuersa est.†& dr̄ illa q.iuris,quæ factum præsupponit certum,ex quo in iure dubitatio oritur,cum ex facto ius oriatur,vt in l.si ex plagis.§. in cliuo.j.ad le. Aqui.Quæstio vera facti dr̄,quę sequelā ipsius negotij non præsupponit certam. Et hæc est differentia iuris. s.de sta.ho.l.idem erit.ff.de fun.instr.l.Seiæ.in fi. No. in l. si in iudicis.ꝙ siue ī processu,siue ēt ī delegationis rescripto sit errātū in noīe iudicis ,ppiio,nihilominus illa non vitiatur in noīe eius appellatiuo, puta officij. Cum.n.esset senator,vocaui eū syndicum,vt j.de reb.dub,l.qui habebar.& vide ad declarationem huius,quod no.Bar j.de dote prælc.l.j.in fi.

De inofficioso testamento. Rubri.

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosi testamenti quibus competat.& nu.4.*
2 *Differentia inter verbum rite & verbum recte.*
3 *Testamentum inofficiosum dicens debet causam allegare,& probare.*

LEX I. vsquead V.

SCiendum. Querela inofficiosi testamenti lineæ descendenti,atq; ascendenti datur, transuersali aūt,aut aīs vltra primū gradum nō,nisi germanus sit primi gradus. Et testm̄ inofficiosum rescinditur quasi quadam demētia celebratū videatur.& qui testm̄ inofficiosū dicit,cām allegare dēt,& pbare.& n̄ solū aduersus testm̄ paternū agit,sed ēt maternū.h.d.vsq; ad l.posthumus. † No.primo liberis exhæredatis querelam inofficiosi cōpetere ad testī rescissionem,quod intellige verū in liberis legitimis & naturalibus.Naturales tū filij exhæredati,vel præteriti ius rūpēdi, aut nullā testm̄ dicendi non habent.Gl.sing.alle.j.de contra. l.j.in prin.cui adde ɔsociā. C.ad Orfi.l.si qua illustris. quod intellige verū ɔ testm̄ maternum, cum.n.testm̄ naturales exhæredati inofficiosum dicunt.j.eo l.si suscepta,§.de inofficioso. Item præsentis l.regula locum habet ēt in filiis non a principio legitimis,sed solum legitimatis,quia & illi testm̄ rumpunt, & nullū dicunt.j.eo.l.suscepta.§.de inofficioso, quemadmodū nati legitimi,de quo hic Ang.alle.gl.in Auth.quib.mo.na. effi.legi. §.illud.et j.ego vero casum in Auth.de ince.nup.§.dubitatum. ad fi.No.in ver.cognati.fratres tm̄ primi gradus, & non alios trāsuersales habere ɔ testm̄ fraternū inofficiosi querelam, qđ intellige verū turpi persona hærede instituta, & non aliter, vt C.eo.l.fratres.Sed dubium est,an filius ex fratre ɔ testm̄ auunculi querelam inofficiosi instituere possit si exhæredatus sit.in quo recurre ad l.fratres.C.eo.& ad plenum gl. Insti.eo. §. non tm̄.Illud tū est notan.quod dixit hic Ang.fratrem fratri ab intestato non succedere,si aduersus eum ingratus extitent, allegans pro hoc gl.expressam, quæ nō est alibi fm eum in Auth. de nup.§.ingratitudinem . per quam ita dicit se consuluisse in opulenta hæreditate. ad quod ēt bene facit gl. extra de postu. c.si.Sed aduertendū,ꝙ ipse male ɔsuluit.& gl.peius dixit,& ,p bo ex duobus.Primo per casum de broca dicentem,ꝙ ingratitudo non obstat vni cognato alteri cognato ab intestato succedere volenti.hic est casus rotundus,ɔ quē miror tātos Doc. dixisse j.vnde cog.l.cogn. secū lo,quia si speciale est in patrono,vt illi obstet ingratitudo,qñ succedere vult liberto ab intestato,vt est casus.j.de iurepa.l.cum patronū.§.pe. cum l.seq.ergo in aliis in ɔriūm est ius cōe. & hunc passum bene no. quia de eo alibi non fit mentio,q̄ hic,per Ang.& me.No.ex eo.ver. gl.ord.in ver.qui sunt.ꝙ appl̄one fratris in dubio intelligimus de fratre primi gradus,& non secundi,& consequenter nō de consobrino,nec de aliis. Et per istā refert do.Bal.se consuluisse in q.statuti cōiter dicentis per Italiam, ꝙ frater excludat sororē a successione &c.qm̄ intelligitur de fratre gradus primi, nō aūt secundi,hoc aūt ipse nō dixit hic,sed in c.j.de feu. March. in vsi.se.in l.iubemus.in fi.C.ad Treb.licet ego in ciuitate Florentiæ aliter obtinuerim & ɔsulens & allegans pluries. Dupliciter tū versit gl.hæc limitanda . Primo. ꝙ fallit eo casu, quo loquimur in depositionibus testiū,a quibus verbū frater,prolatum tam in primo,q̄ in secūdo gradu verificari pōt, vt not.dixit Bar.in l.Lucius.§.q̄sitū.de le.iij. Secundo vbi sumus in materia fauorabili.in qua eadē sit rō & in fratre primi,& in fratre secundi,& vlterioris gradus,qm̄ tunc ratione identitatis de stricta ad latā significationē vocabuli verba extendimus,vt no.gl. or.in auth.minoris.in verbo,curationū.C.qui cu.da. pos. & in auth.vnde sumitur.& in clem.i.in ver.eligatur.de elec.No.in l. hoc colore.ꝙ mediū ɔcludendi in libello.in quo deducitur q̄ rela inofficiosi,est dicere testm̄ quasi a furioso factum,ex eo qa ɔ debitæ pietatis officiū is,q instituendus erat, exhr̄datus fuit. †No.secundo in ver. recte.iuncta gl. differētiam inter verbum recte,& rite. Recte.n.significat iustitiā,rite vero solēnitatē. Idē probatur s.de iud.l.recte defendi.j.si cer.pet.l.prima causa. in ver.recte iūcta gl.ad idem.j.de ɔtab.l.nō putauit.§.nō quęcun. No.in l.non est.n.consentiendū non esse nouercalib. maliciis. atq; blandimētis, sicut & alias obuiatur ɔcubinalibus adulationibus.C.de do.inter vi.l.ij.No.ex eo.non iustā censeri, neq; rectam patris voluntatē nouercali instigatione, nec non blādimento aduersus filios factā.& hoc procedit,vbi ,pter illos cōtingit patrem exhæredari. Quid aūt si pp blandimenta cōtingeret illud magis,quod filio relinquere intendebat,patrē vxori suæ reliquisse,an ista vltima voluntas possit impugnari? dic ꝙ non.Licet.n.blandiri,vt a testatore cōmodum sentiam.ff.si quis ali.test.prohi.l.vlt.quod tū verū non intelligas in iis,q cōne administratiōis alicui necessario officio præponitur. Quid enim si tutor videt testatorē velle relinquere, verbis blādis inducit ad relinquendū, an tunc recte faciat vel pupillo teneat? recurre ad gl,or. hic quærenti. C. arbi.tu. l.quanq̄ & quod plene no.j.ad municip.l.Titio.cū si.Quid in prælato seu sacerdote,si dum videt testatorē ecclesiæ suæ relinquere, eundē instigat & inducit,vt relinquat sibi,an tūc ecclesiæ reddere teneat. recurre ad gl. sing.xij.q.iij.in c.quicūq;.Illud tū nota excōicationis vinculo astringi ipso iure illos,qui remouent testatorib. propositū ecclesiæ relinquendi.tex.est sing.de priui.cle.j.§.gb. Sinaūt qs dolo vsus fuerit aduersus quē testantē, qualiter tunc aduersus eum succurretur. Dic,vt in l.j.& ij.ff.si quis ali.test.,p. & illud ēt no.ꝙ dolo inducens testatorē ad quid sibi relinquē dum si petat doli exceptione repellitur.tex.est solēnis in l.j. in fi.j.de doli excep.No.in l.nam & his.ꝙ non solū ɔ masculinæ lineę ascen dētes,sed ēt aduersus matrē cōpetit querela inoffi. No.in ea.l.iij.§.huius aūt verbi. † agentem querela inofficiosi ostendere debere, se ex nulla iusta causa a testatore exhæredatum fuisse,quod hodie correctum est,quia hæres institutus ,pbare compellitur cām,ob quam testator motus est ad exhęredandū,fore iustā,vt est casus C.eo.l.oimodo.Quæ aūt sint causæ pp quas quis iuste possit priuari,recurre ad auth. non licet. C.de lib.præt.& in Auth.vt cum de app.cog. in §.aliud quoq; capitulum.Cano. extra,de iureiu.c.Quintauallis. No.ex ea.gl. or.in ver.præteritū.q̄ docet quis dicatur pteritus,& quis exhæredatus,& istam tene.probatur in l.si filius.j.de min. & p l.pe. C.de fideic.l.licet sit secunda ɔria,& non bona.C.de lib.pręte.l. maximum vitium.&ad istius declaration .m vide gl.aliam in Auth.

Authentico, de hęredibus & falcid. §. exhæredatos.

LEX VI. & VII.

Posthumus. Posthumus exhęredatus age re potest querela inofficiosi testi eo casu quo, ageret iam natus. Et testamenti rescissio tanquam inofficiosi per iudicem facta ad postulationem ius non habentis ius non habenti prodest. Et querela inofficiosi testamenti ita demum transmittitur ad hęredes, si sit p̄parata.h.d.vsq; ad l.Papinianus. No.i. ꝙ olim posthumis poterat exhęredari,licet hodie ꝯ sit, per l.si quis in suo.§.legis.C.eo.No.in vers.simili modo.ꝙ natus ex vētre matris secto. si se exhęredatum reperiat,aut pręteritum , querelā inofficiosi habet . Ipse enim filius est, vt cęteri. vt j.de liber.& posthu.l.quod dr̄. j.de ver.sig.l.anniculus. §.fin. Ea tñ declara ꝑ in l.si mater.C.eo.ti.No.ij.eam,quę pręgnans moritur,scindi posse,vt inde partus abstrahatur,quinimo nec prius potest sepeliri,ꝗ ita sit factum, vt j.de mor.infe.l.ij.vbi est casus notab. No.in §.si quis.ꝙ illis demum competit ius testm̄ rumpendi. Ad idem j.de contratab.l.si post mortem.§.exhęredati. No.ex e.ꝙ rescissio testamenti facta per viam querelę eo agente, qui ius habet, prodest ius hn̄ti, secus tñ si eius testi rescissio fieret per bonorum possessionem contratab. quia tunc hoc locum non hr̄et, vt eleganter voluit Bal. C.de fideicom.liberta.l.vlt. §.sed si.Vide ad intellectum huius §.l.ij.C.de iureiu. No.in §. si quis instituta.quod ita demum hn̄s ius querelandi,illud ad hęredes transmittit,si pręparata ipsa querela decesserit,hoc tamen declara per l.si quis filium.& l.scimus.in fi.e.tit.Item no. ij.gl.hic quęrentem, an rescindens testm̄ per querelam videatur hęreditatem adire. dic,vt no.j.de bo.possess.l.cum quidā. & C.de repu.hęre.l.sicut.No.vlt.hic cum l.seq.qualiter ipsa lis super querela inofficiosi testamenti dicatur pręparari.

SVMMARIVM.

1 *Exhæredatio iniuria dicitur, similiter & præteritio.*
2 *Iudex an possit terminum procedendi statuere in ciuilibus causis.*
3 *Institutio principis non excludit filium a legitima, seu iure querelandi.*
4 *Querela non instituitur contra militem ad testamenti rescissionem.*
5 *Testamento paterno in totum rupto,an etiam rumpatur qualibet substitutio.*

LEX VIII.

Papinianus. Querelam inofficiosi filio cō petentem pr̄ eo inuito nō potest intentare , eo aūt filio mortuo querela quantumcunq; agnita,seu pręparata non transit ad patrem.Et renunciatio expressa,seu per lapsum tp̄is inducta volētem querelare excludit inofficiosi. Et testm̄ in militia factū, ēt intra annum, nullo modo valet iure militari quo ad querelam rescindi,nisi rescisso totaliter testō paterno.Et donatio cā mortis excludit querelā inofficiosi, nec impubes filius de substitutione pupillari a patre facta conueniri pōt. h.d.vsq; ad §. qm̄ aūt. No. in l. Papinianus,patrem inuito filio querelā eidē competentem non posse instituere,& idem per identitatē rōnis vr̄ in quolibet alio remedio testī rescissiuo,puta bonorum possess.ꝯtab. & senten. Quid aūt sit in fratre,an ipse institutus inuito alio fratre pręterito,vel exhęredato possit ex illius exhęredatione, seu pręteritione testm̄ rescindere per ius ꝯtabulandi,querelandi,seu nullum dicēdi ? dic.vt in l.moriē.§.fi.j.de ꝯtab.& in l.filio pręterito. j.de iniust.testa. †No.in ea.ibi, ipsius enim iniuria.ꝙ exhęredatione, seu pręteritione dr̄ exhęredato aut pręterito iniuria fieri.Ad idem.s.eo.no.est in Auth. vt cū de appel.cog. in pluribus locis illius tex. No. in §. si filius. filij querelam ēt pręparatam ad patrē non trāsmitti bona sua apprehendentē,quia nō appręhendit vt hęres , sed vt peculii filij dn̄s,licet hodie secus sit,cum filius ipse habeat vt hęredē,vt in auth.defuncto.& auth.vnde sumitur.C.ad Tertul. No.in §. si quis post rē.ꝺm lec.gl.ꝙ lapsus termini a iudice pręfixi inducit exclusionē facultatis querelādi. Vnde no.ij.iudicē posse terminum statuere ad agendū pętendēti se hr̄e querelā. No.iij. ex gl.eiusdem duo. Primum,†ꝙ in ciuilib.causis iudex actionē hn̄ti non pōt terminū ad proponendū actionē statuere, quod dic,vt plene dixi in l.de die.s.qui satisd.cog.Secundū,ꝙ lapsus termini a iudice pręfixi ipso iure excludit amplius volentem agere, ꝙ declara,vt no.Inno. extra, qui matri.accu.pōt. c.cum in tua.†No.in §.si imperator.ꝙ quāuis princeps instituatur,nihilominus filius legitima, vel iure querelandi non priuat̄. Ad idē si īstituatur ecclesia,vel alius locus pius.Qui etenim ecclesiam vult instituere , & filium exhęredare,aliū quęrat pro ꝯsilio,non August. vt dicit hic.gl.& in l.si quis ad declinandā. C. de episc.& cle.tex.tñ est.18.q.vlt. c.quicunq;. No.in §.si quis ꝯ militem testantē, & sic de castrensi peculio non posse querelā institui ad illud rescindēdū, & hoc vendicat sibi locum in iure isto.Quid aūt hodie dubiū est,& dicetur.j.eo.l.si instituta.§.de inoff. No.ex eo.ꝙ testm̄ factū in milita gaudet priuilegio militari ēt milite desinēte opus bellicum exercere , solo tñ anno, Ad idem Insti.de testa.mili.§.post missionem.Quid aūt si desinens militare intra annum a die deserte milię testm̄ faceret,an possit illud iure militari facere?dic.vt in l.si certarū §.si j.de testa.mili.& Instit eo.tit. §.quinimo. No.in §.sed nec impuberis . ꝙ pupillaris substitutio expresse facta per patrē filio pupillo, excludit ab eiusdē successione ēt in legitima . Ad idē C.de impub.l.precib.de testa.c.si pater.li.6. No.in ea,ibi,quia filij testm̄ est.ꝙ in diuersis instantijs licitum est diuersis,seu cōtrarijs defensionib. vti,vt hic apparet,quia matre agente filius dicit pupillarem substitutionē fore testm̄ patris, agēte autem patre ipsius testatoris dr̄ illam fore testm̄ filii.Hoc aūt qn̄ verū sit.dic,vt in regula,nullus plurib.de reg iu.in 6. & in l.nemo.j. de except.& no.in auth.item posterior. C.qui potiores in pig. habean. Item qn̄ pupillaris substitutio dicatur testm̄ patris,& qn̄ filij dic,vt in l.patris & filij.j.de vulg.& pup. No.in e.rupto 5 †testō paterno in totum,rumpitur ēt substitutio pupillaris tāquam accessoria,ꝙ an hodie sit verum.dic,vt no. in authēt.ex causa.C.de lib.pręt.& per Bal.in l.i.ff.de vulg.& pup.No.in §. si quis mortis.olim filiū exclusum cęteri a iure rūpendi testm̄, siue legitimā cōtequeretur iure relicti in vltima voluntate, vt in auth.nouissima.C.de inoff.testa.siue inter viuos,vt hic.ꝙ tñ hodie est correctum,cum ad hoc requiratur,vt habeat iure institutionis,alias non,vt in Authen.vt cum de appellatio.cogn. in §.illud quoq; capitulum.No.in §.si quis impuberi.filiū non posse conqueri de pupillari substitutione sibi a patre facta. Illa enim non est inducta in sui odium,sed sauorem,siue cōtingat eum intestatum decedere casu, quo in pupillari ętate moreretur.Ad idem.C.eo.l.ex tribus. j.de acq.hær.

SVMMARIVM.

1 *Legitima quid dicatur,& cui & quando competat, vel petatur.*
2 *Accipiens relictum in testamento excluditur a iure rumpendi testamentum.*

§. Quoniam autem quarta. Qui sperat ut admitti ad partem,facit partē, & tanta est legitima nepotum, quāta erat filiorum,in quorū locū successerūt. Itē legitima filiæ debetur deductis prius ex hæreditate ære alieno, funeris impensa, & libertatibus seruorū , quem quidē filium si contingat institui , hæreditatem vero totaliter seruorū libertatibus euacuari, hæreditatē repudiabit,si habet substitutū,ꝯ quem intētabit querelam,alias repudiabit ex testō, & adibit ab intestato . Et si qd filius exhæredatus ex testō patris scienter acceperit ab instituto hærede,vel legatario,iure querelandi priuatus cēsetur. h.d, 1 vsq; ad §. vnde si quis. †No. in §.qm̄. legitimam esse quartam partē eius,ꝙ quis hab.turus foret ab intestato. ea. l. cū quærit̄, hodie hoc est correctū per auth.nouissima. C.eo.ti.per quam disponitur,ꝙ si sint quatuor filij , seu pauciores,legitima eorū sit triens,si vero quinq,vel plures,legitima sit semis. No.ex eo. ꝙ in legitima non habet locum ius accrescendi , quoadusque conferatur ius,per quod possit ad illam veniri. No. vlt.ex eo.ꝙ tanta est legitima nepotum ex filio ēt si sint plures,quanta est legitima patris eorum solius,& sic pro tanto excluduntur a q̄rela. No.in §.quarta. legitimam ex hæreditate deducendā deducto prius ex ea ære alieno,funeris impēsa,& libertatib. No. in vers. eueniet. ꝙ quemadmodū nullo modo institutus querelam habet, vt testm̄ rescindat, ita ēt habet eandē institutionem repudiata hęreditate,qua transeūte ad substitutū,aduersus eundem querelam moneat,per quā testm̄ rescindat. No. ex ea.ibi,vel ab intestato.ꝙ filius succedens ab intestato,nō tenetur ad relicta per patrem suum facta in testō. No.in §.si con 2 ditioni. ꝙ † accipiens ex testatoris iudicio id,ꝙ sibi relictū est ēt minus legitima,excluditur a iure rumpedi testm̄,cū illud vr̄ apprehendisse & approbasse,sed hoc non procedit in iure agēdi ad supplementū. Et si filius id,ꝙ sibi minus legitima relictū est,acceptet, non vr̄ renunciare iuri, per ꝙ potest agere, vt sibi suppleatur id.ꝙ deficit in legitima,vt in l.si qn̄ § & gn̄aliter.C. eo. No.in vers.si ergo.querelā nō nasci ante aditā hr̄ditatē per hr̄dē institutū,& no.gl.mag.in §.quarta,quę vult ꝙ datio substituti vulgaris,tollat existētiā suitatis,de quo dic,vt in l.si filius hæres.s.de libe.& posthu.& l.si filius qui patri.j.de vulg.& pu.

SVMMARIVM.

1 *Fructus iudicio testatoris percepti in legitimam ueniunt computandi.*
2 *Remedia habens diuersa potest eligere quod voluerit, nec eo iuuatur, quod negauit.*
3 *Res furtiua, an semper sit fisco applicanda, & quid de ablata.*

§. Vnde si quis. Fructus percepti testatoris iudicio imputantur in legitimam. Et habenti habilitatem veniendi cōtra testamentum ex plurib. viis datur vnius illarum electio , & querela potest deduci per modum exceptionis . & indignus est sibi relicto per testatorem,qui eius volūtatem visus extitit impugnare,adeo, vt illud ab eo sibi auferatur , & fisco applicet̄, parcitur tñ desistēti, vel ob suam absentiā succumbenti.h.d.vsq, ad §.si quis impubes. 1 No.in † hoc. §. vers.fructus enim . solere in testo fructus in legitimam coputari iure vero debuā,ꝙ hodie est correctum,cū id,ꝙ minus legitima filius habet , suppleri debet ex rebus alijs

defuncti, non aũt ex fructibus perceptis ex re per legitimam assignata, vt C.eo.l.scimus. §.replicatio. & C. ad Treb.l.iubemus. Et plene no.Bar.j ad leg. Falc.l.in iiii.Item no.ibi,rogatus esset, ꝙ iure isto poterat qs in legitima sua grauari.quia onus eandẽ restituendi eidẽ poterat iniungi, ꝙ est sibi correctum, cum oẽ grauamẽ in legitima liberorũ per ascendentẽ adiectũ ipso iure sit frustratoriũ, vt C.eo.l.oĩ modo. & l.qm in prioribus.adeo vt ẽt dicamus, ꝙ filius grauatus generaliter de restituendo paternam hæreditatẽ,non vr granatus de restituendo id,quod sibi habet pro legitima, quasi id sit patrimonij, & res ipsæ hæredis non veniant in restitutione,vt l.cohæredi.§.cum

2 filiæ.j.de vulg.& pup.No.in §.si quis irritum. ꝙ pluriũ remediorum illa habẽtis est electio Nemo enim pluribus remedijs vno semel agens vti nõ põt,& hñs eligere ex illis vnum, ex electione vnius, altero priuatur. C.de fur.l.j. C.de codic.l.fi. C.de tribu.l.ꝙ in hæredem. §.eligere. de leg ii.l.cũ filijs. §.varijs. & de electionib.c.vt quis duas.li.6. No. in §.si filius. ꝙ oẽ remedium rescissiuum,ꝙ introduci põt per viã actionis,est ẽt introducibile per viam excep. Ad idem.j.de iureiur. l.nã & postea. §.si minor.No.in §.meminisse.& ita semper allegat,non posse quem ex eo iuuari,quod nixus extitit impugnare. Ad idẽ j. de hære.l.quæsitum.ad fi.j.de reg.iu.non debet.li.6. No.in eo. §.ibi,ꝙ si ante sententiam desistat,ẽt parti pœnitenti,ꝙ intelligeactu nondum consummato, post consummationem n.pœnitentia frustratoria est.l.qui;ex ea mente.j de fur.de ædil.edi. l.quid sit fugitiuus.circa prin.No.iij.ex eo.ibi,& id fisco vendi-

3 cari &c regulam cõem, † ad quam semper istum tex.allegamus,s. id fisco applicari,ꝙ ab aliquo aufertur. Sed pulchrum est quærere,cui fisco applicetur. Quid.n.si res applicetur,quæ venit aufetenda,sit in territorio ciuitatis vnius, is aũt a quo auferenda est,sit originarius alterius.dic,ꝙ applicabitur fisco ciuitatis vbi situata est res,& licet multi Doct.in diuersis locis super hoc dixerunt, nihilominus soleo allegare casus duos hoc probantes,vnum in l.quicunq;.§. vniuersi. C.de hæret. Aliud in authen si captiui.& authen.vnde sumitur.C.de epis.& cler. An aũt applicetur fisco id, ꝙ aufertur a spurio, cui pater quid reliquit,vel sit venientium ab intestato. multi multa dixerũt, & Bar.plene ponit in l.si j.de his quibus vt indignis. Et glo.& alij.C eo.tit.l.hæreditas. Et casum habes in venientib.ab intestato C.de natu.liber.l.j. Itẽ cui applicetur id ꝙ aufert ab aliquo cui testator reliquerat, quia filiũ suum esse credebat, cũ tñ non esset.dic,vt no gl.or.C.de hær.instit.l.si pater tuus.la iij. Item cui applicetur id, ꝙ aufertur ab vxore nubẽte post mortem mariti post annum luctus.dic,vt in tex.l.i.C.de secũ.nup. Item cui applicetur id, ꝙ aufertur ab his, qui scienter inter se ɔ̃xerunt incestuosa aut nepharia matrimonia. dic,vt in l.ġ ɔ̃. C.de incest.nup.Item cui applicetur id,ꝙ aufertur ab illo,qui aliquem testari prohibuit. dic,vt in l.j. ff.si quis aliquẽ testari prohibue. No.in eo.in vers.proinde.ꝙ sententia lata ɔ̃ institutẽ tem.querelam inofficiosi eo absente nõ præiudicat ei in hoc, vt perdat id,ꝙ in testõ relictũ est sibi. Et ratio est illa,quia potius præsumitur succubuisse pp absentiam, ꝗ ex eo quod litẽ introduxerit,vt j de euictionib.l.si ideo.in princ.No.in vers.vñ non alias,nunc male.delictũ hæredis debentis restituere hæreditatẽ non nocere fideicõmissario.hoc est illi,cui fienda est restitutio. Et si pp hæredis delictum singula bona sint publicata,nihilominus illa in fiscum transeunt cum onere suo,ipse.n. ita restituere tenetur.sicut hæres delinquens, si penes se haberet, vt j.ad Trebel.l.ex facto §.ex facto. j.ad Sillania. l.cũ & fisco. & concordat ad tex.l.j versus finem.j.si quis aliquem.

S V M M A R I V M

1 *Querela inofficiosi testamenti an filio adoptato conuenire possit, si adoptatio non probetur.*
2 *Filius de restituendo grauatus, an ex hereditate restituenda detrahere possit quartas duas.*
3 *Testamento per querelam rupto,quid ruptum intelligatur.*
4 *Testamentum est in dubio validandum.*
5 *Percipiens aliquid ex testamento ratione officij, testamentum nec approbare, nec assimilare eo ipso potest.*
6 *Querelans testamentum tanquam inofficiosum non ideo amittere debet sibi donata testatore viuo, si succumbat.*
7 *Legati petitio etiam nulla non excludit ius querelandi testamentum nullum.*

L E X IX. vsq; ad XII.

§.Si quis impubes. Quarta debita ex constitutione diui Papiniani excludit querelam inofficiosi, quinimo nec illa aufertur, posito ꝙ arrogatus querela intentata succubuerit,& sentẽtia lata super querela inofficiosi testamenti ius facit quo ad omnes, & sententijs hincinde diuersimode latis stãdum est illis, quæ magis fauent testõ,nisi ex parte eius iniquitas appareat,& querelans testm̃ ex necessitate officij non perdit id, ꝙ ex testõ sibi relictũ est. Nec per institutionem querelę quis succumbens amittit sibi quæsita iure dotis, vel donationis, & siue quis per se, siue alio mediante, directo tamen, non per obliquum sibi quærat aliquid ex testõ, illud amplius querelare non põt. h.d. vsq; ad

1 l.Titia.No.in hoc.§.filiũ adoptatũ ẽt si a patre adoptiuo se institutũ non reperiat querelã non hr̃e, cũ quartã ex legali prouidẽtia recipiat,de qua.s. de adopt.l.si arrogator. No ij. ꝙ qui contradicit testatoris voluntati, licet perdat lucrũ. ꝙ sibi prouenisset ex testõ, vt s.hac.l.§.meminisse. non tñ id, ꝙ sibi pro-

2 uenit ex legis dispositione. No.in hoc.§.gl. †ord.magnã disputantẽ.an filius de restituendo grauatus detrahere possit ex testituenda hæred.tate quartas duas, hoc est, Trebellianicã iure institutionis,& legitimam iure naturæ de quo dic,vt in Auth. de hær.& falc.§ si quis aũt non implens. C.ad leg Falc.l.ꝗꝗ.& l. in rõne.la j j eo.& plene per Bar.in l.j.§.interdũ.j.si cui plus quã per leg. Falc.& Bal.C.ad Treb.l.iubemus.& C.fami.ercisc. l.filiũ quẽ hñtem. & licet de hoc apud legistas in prædictis locis sit disputatio. Canon.tñ hũr decisum in c.Raynutius. & c.

3 Raynaldus.extra de testa. †No.in §.si ex causa.ꝙ iure antiquo rupto seu rescisso testõ per querelã non solũ illud censebit ruptum quo ad institutionẽ hæredis,sed ẽt quo ad cætera legata singularia præter libertates,ꝙ tñ hodie est correctum per au-

4 then. ex cau.C.de liberis præter.No.in l.si pars.ꝙ†plurib.hincinde sententijs ɔ̃dicentibus,& ɔ̃ñr iurisperitorũ opinionib. in dubio illis est adhærendũ.qui fauent validitati testi. Ad idem extra de re iud. c.fi. Pro illis.n.benigna & plenissima fit interpretatio.extra,de donat c.cũ dilecti.ad fi. Quinimo ad idẽ dicimus in depositionib. plurĩ testiũ aduersantiũ,vt cæteris paribus illorum sit potior depositio,per quos inducitur subsistẽ testi,vt no.gl.extra. de probationib.c. ex literis. & no.extra, de testib.c.in nostra. Facit j.de man.test.l.Iulia.No.ex ea.l. §.illud notissimũ. his qui ex necessitate officij inofficiosum testm̃ induxerunt ad hoc, vt ꝙ per testatorẽ relictum est,non amittãt.

5 No.ex eo.ꝙ percipiens quid ex testõ ex necessitate officij, puta quia tutor,vel curator,non vr̃ adeo testm̃ approbasse,vt postea ex persona sua inofficiosum dicere non possit, cũ & accipiẽdo se approbasse vr̃ vt offiñ gerens,nõ vt priuatus ipse. Ad hoc.j. de his quib.vt indig.l.tutorẽ.C.de admin. tut. l.cum quodam. Quilibet.n.in officio existẽs vicẽ duplicis personæ gerit,videlicet vt ipse, & officialis.s.de adop.l.si consul.cum si. No.in l.ẽt

6 si †in querela. ꝙ querelans testm̃ vt inofficiosum, licet perdat sibi in testõ relicta,nõ tñ perdit viuo testatore donata,ea etenim sunt extra causam bo.testa.j.de leg.ij.l.sequens qõ. Sic nec in testõ sibi relicta perdit is, qui non testm̃,sed hæredẽ factũ impugnat,vt l.Lucius.§.Sempronio.No.in l.nihil interest.ꝙ siue per se,siue alio mediante qtis ex testatoris voluntate lucrum sentiat a facultate querelandi illud excluditur,si tñ directo,nõ

7 per obliqũ,vt in hac.l.in fi. No.in ea. in §.cũ filius. ꝙ petitio legati non hñs effectũ non inducit renunciationẽ iuris querelandi, ꝙ no.quia ad multa induci põt. Et ex hoc maxime dixi Bar.notasse,ꝙ regula dicens,ꝙ per comparitionem de appellante factam iudici a quo inducitur renũciatio interpositę appellationis,vt extra de offi.dele.c.gratum.dẽt intelligi,vt cõparitio illa habuit effectũ,secus aũt si nõ habuit effectũ, puta ob iudicis repulsam, renunciatio nõ inducitur. Ita dr̃ extra,de eo qui mitti.in possessio. c.cum venissent. in gl.ꝙ tene mẽti,quia non est alibi, & ad illam optime induces istum tex.

S V M M A R I V M.

1 *Testator potest grauare venientes ab intestato de soluendo relicto in testamento.*
2 *Hæreditas parentum potius debetur filijs,quam econtra, & quare.*
3 *Relictum ad pias causas an possit filijs præiudicare, & quid dicatur ad pias causas relictum esse.*

L E X XIII. vsq; ad XVI.

Titia filiam. Repetitio legatorum ab intestato nihil operaẽ, vbi per querelam expugnatur testm̃. Et in successione ɔ̃ testm̃ causa filiorum est prior causa patris,ipsis tñ exclusis pater admittit. cui non minus hæreditas liberorũ debet, ꝗ hęreditas parentũ filijs. Et querela ɔ̃parata mutata ante mortẽ ɔ̃parantis voluntate,nõ transmittiẽ ad hr̃dẽ, & ex post facto põt quis pro parte testatus,& pro parte intestatus decedere. Et testm̃ tum pẽs pro parte,sibi soli prodest,& nõ alteri. h. d. vsq;

1 ad §.ɔ̃tabulas.l.filio. †No.in l.Titia.testatorẽ grauare posse venientes ab intestato de soluẽdo relicto in testõ, casu,quo deficiat illud. Idem j.de testa.l.ex ea scriptura.§.j. C.de fideicõ.l.cã quã.nec mirum,cũ ẽt grauare possit veniẽtes ab intestato nullo testõ condito, puta per codicillos tm̃. j.de iure codicillo. l.si quis cũ nullũ. Ceterũ & ipsos ab intestato venientes grauare vr̃,cũ legata facit testõ deficiẽte.de leg.ii.l.Lucius. §.Sepronio. No.ii.ex eo.quia cẽa repetitionis legatorum ab intestato nihil operaẽ testõ impugnato per querelã, licet operet testõ rupto agnatione posthumi iure isto,vt j.de fideicõ.liberta.l.gñalr.§. ex testõ.Quid aũt hodie sit, vtroq; casu.dic,vt plene no. C.de libe.pręt. authẽ.ex causa. & de iniu.testa.l.filio ɔ̃terito.& in l.j.

2 j.de iu.codicil.No.in §.pr̃ filium.ꝙ sicut in successione ab intestato prima causa est filiorũ, vt in vulg.auth.in success.cũ similib.

mil.b. & in auth. defunctus. ita & in successione ꝯ testm̄. No. ex eo. ꝙ pendente iudicio filiorum querelantium, pater decedentis filij se hæredem reperiens querelam nō pōt instituere. No. in l. nam & si parentibus. iure vero hæreditatē parentū magis esse debitam filiis, q̃ eꝯ. Ad idem. ĵ. vnde liber. l. scripto. ad fi. ĵ. de bonis damna. l. cum ratio. No. ij. ex eo. iure pietatis hæreditatem liberorum deberi parentibus, quemadmodū & eꝯ, nō tñ intelligas de ea pietate, quæ censeri facit quid ad pias causas relictū. Illud; † .n. censetur relictum ad pias causas, ꝙ est relictū pauperi pro aīa, vt no. gl. ord. de leg. ij. l. si quis Titio. siue extraneo, siue ꝯsanguineo, vt no. gl. extra, de sepult. c. ij. Cęterum & si diuiti diceret testator quid se relinquere pro aīa, nō diceretur tunc relictum ad pias causas, vt no. gl. fin. C. de sacro sanc. eccl. l. j. Item pro imagine aliqua in ecclesia faciēda relictū dr̄ ad pias causas relictum, vt no. Bar. ĵ. ad leg. Falc. l. linea margaritarum. Sed an pro alimentis relictū, ad pias causas relictū dicatur. dic, vt idē no. ĵ. ad leg. Falc. l. diuus. Item an relictū pro dote. dic, vt est tex. notab. ĵ. de cond. & demonst. l. cū his. §. mulier. ibi pietatis causa. ad horum tñ declarationē, vide D. Bald. C. de sacrosā. eccle l. j. C. ad leg. Falc. authen. si mulier. & auth. si cū testator. No. in ea. l. §. hæredi. ibi, cū dr̄, præparata, ꝙ præparatio inducit querelæ transmissionē, vt in l. possumus. §. fi. cū l. seq. eo. & debet intelligi, vbi in ipsius querelæ præparatæ prosecutione perseueratur, secus vero vbi p̄parantis voluntas mutata est, vt hic, est casus solennis similis punctalr̄ ad illū quem in hoc reputat sing qui est in l. cū mota. C. de trāsac. Et ex hoc infertur ad vnū, ꝙ est notabile. s. id ꝙ dr̄, quod per litis inchoationem, actio alias non transiens ad hæredem efficitur transitoria, vt l. cū constitutionib. ĵ. de act. & obl. & in l. j. C. vt ex del. defunc. & l. j. ĵ. de priua. delict. debet intelligi, vbi in instantiæ prosecutione est perseueratum, secus vero vbi ab eadē destitit is, qui primo incipit, vt hic do casum solennem, licet Ang. & male in l. ij. de priua. delic. dixerit, ꝙ casus in d. l. cū mota. de hoc non erat alibi. Item infero secundo ad id, ꝙ dr̄, qd perempta instantia non perit vitium litigiosi, vt no. gl. in l. properandū. §. j. C. de iudic. licet ꝯtrium no. & male. C. de fruct. & li. exp. l. ij. debet intelligi, vbi instantia perit lapsu tp̄is, quia triennio, secus vero destitutiue, quia tunc perit effectus litigiosi, quemadmodum hic, & in simili perit effectus transmissionis querelæ, licet Ang. idem & non bene in l. apud. ĵ. iudic. solui. dixerit casum. d. l. cū mota. ad hoc non esse alibi. Item infero tertio, ꝙ id ꝙ dr̄, per li. cont. interrumpi præscriptionē, atq; perpetuari tp̄alem actionem, vt in l. j. ad fi. C. de præscr. lon. tēp. & in l. cū notissimi. C. de præsc. xxx. ann. debet intelligi, vbi post litis ꝯte. est in eadem perseueratū, vt si ab eadē desistit pp fortuitos casus, vt ibidem, secus vero si non perseuerauerit, sed destitit nulla ductus necessitate, quia tunc interruptio atq; actionis perpetuatio censeatur sublatę, per tex. istum in hoc solennē, quē ad hoc allegaui ꝓ snīa glossatoris decre. in l. fi. s̄. de eo per quē fact. erit. vbi plene hanc mām tractaui. Ad quod facit ꝙ plene no. Gul. in l. sicut. C. de præscr. xxx. anno. & refert D. Bal. in l. & post edictum. §. j. s̄. de iudi. volens quod id quod per citationē præscr. xxx. anno. interrumpitur, vt d. l. cū notissimi. & in princ. & in l. sicut. debet intelligi, vbi citatio in suo robore permanet secus vero vbi illa est circunducta, ex eo quia agens citariq; faciens postea non comparuit, quo casu citatio per iudicē circūducit, vt ī d. l. & post edictū. §. i. Et ad hoc vltimū adde ad dicta in d. l. fi. No. in ea. l. §. filius. id ad quod quotidie allegatur, ꝙ ex postfacto quis decedere potest pro parte testatus. & ꝓ parte intestatus, licet non a principio, vt Inst. de hær insti. §. nō autem, cum si. No. ex ea. in l. seq. vnum idemq; testamentū posse pro parte rumpi, & pro parte validum remanere. & sic vna eademque res diuerso iure censeri potest, licet regulariter cōtra. ĵ. de vsucap. l. eum qui ædes, cum similib.

S V M M A R I V M.

1 *Testamenti ruptura iuris prætorij beneficio non impedit, quin fieri possit beneficio iuris ciuilis.*

2 *Succedere rupto testamento per querelam dicitur ei, cuius testamentum rumpitur, succedere ab intestato.*

L E X XVII. & XVIII.

§. Contra tabulas. Sētētia pro patre lata super bonorum possessione ꝯtab. ad irritum deducitur filia postea in querela obtinente. Et hæreditatem repudians non facit partem, siue repudiet ante litē motam, siue post. Et sentētia lata in causa inofficiosi ꝯ p̄ntem facit ius inter oēs, ꝯ absentem vero secus, & ideo libertates, & 1 legata peti p̄nt. h. d. vsq; ad l. mater decedens. No ꝙ † licet fuerit facta ruptura testī per beneficiū iuris prætorii, nihilominus non tollitur, quominus & illa fieri possit per beneficiū iuris ciuilis a diuersa persona instituenda. No. ij. ꝙ annullatio testī facti a patre ꝯtabulanti non prodest filiæ, quæ tanq̃ exhæredata potest pariter venire ad testī rupturam. Silr̄ nec querela p vnū ex fratrib. intētata snīa secuta ꝓdest alteri, qn̄ determinate pro parte instituta est, vt s̄. l. j. in prin. No. ex eo. ꝙ cum duo sint ius subordinatū hn̄tes, & vnum sit prius & potentius altero, sicut hic auus & neptis, dum tanq̃ exhæredati intendunt rumpere testm̄ filij & patris, vt s̄. eo. l. pater filium, & victoria hn̄tis ius posterius, qui per prius egerit, ad irritum reducitur vincente postea hn̄te ius prius potentius. Et ad hoc tene mēri no. hūc §. No. vlt. ex eo. ꝙ titulus sentētiæ nō prodest patri vincenti, quominus filię, quæ postmodum vicit, hæreditatem cū vniuersis fructibus restituat, ꝙ no. ad no in l. fundum. C. de rei vend. vbi habetis gl. mag. in quibus casib. institutus citatus excuset possessorem a fructuum restitutione, & quibus non. No. in l. qui repudiantis. ibi, alter ex liberis exhæredatis &c. ꝙ cum vnus ex filijs exhęredatis indefinite, seu simpliciter de inofficioso testō querelat cōsequitur totā hæreditatē alio filio repudiante. No. 2 ij. † ex eo. ibi, ab intestato. ꝙ succedēs rupto testō per querelā, dr̄ ei, cuius testm̄ rumpitur, succedere ab intestato. No. ex eo. ꝙ cum duo sunt filii, quorum vnus repudiat, alter non, appręhendens fungitur vice amborum. No. in §. cum ꝯ. ꝙ sententia in causa rupturæ testī lata ꝯ hæredem institutū præiudicium gn̄at omnibus, qui ex facto ius hr̄e prætendunt, & procedit si sit lata ꝯ hr̄dem p̄ntem & se defendentem, secus vero si ꝯ contumacem absentem, vt hic est casus notab. tex quē semper ad hāc rl̄am allegamus, ꝙ vbicunq; reperitur, sententiam latam ꝯ vnum præiudicium generare alteri, debet intelligi, ꝙ sit lata ꝯ illum p̄ntem. Ad idem. ĵ. de euictionib. l. si ideo in prin. C. de pig. l. si præses, & iste tres cōiunctim semper ad hoc allegant.

S V M M A R I V M.

1 *Ius accrescendi quo casu locum habeat in successione ab intestato.*

2 *Testamentum maternum an præteritione vnius ex filijs in totum rumpatur.*

3 *Iuri, quod quis sibi ignorat competere, non renunciatur.*

4 *Viæ inutilis electio non inducit renunciationem vtilis.*

L E X XIX.

Mater decedens. Per electionem iuris incōpetēts ignoranter factam non vr̄ quis renunciare iuri, ꝙ ignorat sibi cōpetere, idem ēt est si sibi competere cognouisset. Et querelam non pōt quis intentare de iure, nisi pro ea parte, pro qua successurus erat ab intestato. h. d. s̄m vnū intellectum. No. ibi, quemadmodū si altera &c. ꝙ in successione ab intestato locus est iuri accrescendi, vno ex hæredib. repudiante, & ita ēt est in successione ex testō. C. qn̄ non petē. par-2 tes. l. vnica. cum si. No. in vers. s̄m quod testm̄ † maternum ex præteritione vnius ex filijs non in totū rūpi, sed pro parte hoc est, quantum concernit ipsum præteritum, & hoc s̄m vnā opinionem. Contraria no. ponitur in vers. cæterum, ꝙ testm̄ infirmetur in totum. vnde punctus iste non deciditur, nisi vlterius diceretur, ꝙ vltima opinio sit tenenda, quia cū plures opiniones sunt, vltimę adhærēdū est in dubio, vt l. filium. §. Sabinus. in gl. ĵ. ad Trebellia. Quid tñ hodie sit. s. in quo annullet testm̄ per pręteritionē filii, & in quo non. dic, vt in auth. ex causa. C. de lib. præte. & l. filio præterito. ĵ. de iniust. testa. & in l. posthu-3 mo. C. de ꝯtab. No. in vers. neq;. ad quod semper allegatur. ꝙ non vr̄ quis renunciare iuri, ꝙ ignorat sibi cōpetere. Ad idē s̄. de transac. l. Aqui. & l. cum Aquiliana. & l. qui cū tutorib. ĵ. de pact. l. tres fratres. de cond. indeb. l. fi. §. idemq;. No. in vers. 4 cum & hi. ad hoc ꝙ semper allegamus. s. ꝙ per electionē † viæ inutilis non vr̄ quis renunciare vię vtili, seu iuri competenti, ꝙ dic, vt plene no. ĵ. de acq. hęr. l. Clodius. ĵ. de pe. hęr. l. legitimā. C. de codic. l. fin. No. in e. in vers. ex quibus apparet. ꝙ testō reddito nullo præteritione filię, eadem pręterita non pōt vniuersam petere hereditatem, sed pro ea sola parte, pro qua successisset, puta nullo facto testō. No. ex eo. filiam institutam appręhendentem hæreditatem ex testamento nullo posse illam eādem appræhendere ex successione ab intestato, quasi primus appræhensionis titulus fuerit nullus.

S V M M A R I V M.

1 *Carboniana bonorum possessio quando, & quibus competat, et ad quid valeat.*

2 *Actio instituti per appræhensionem hæreditatis confusa, testamento inualidato, reuiuiscit.*

L E X XX. XXI. & XXII.

Qui de inofficioso. Carboniana bonorū possessio nō datur filio rite exhęredato, qui filius esse negatur. Et querelans, causa querelę pendente, actionem mouere aliquam non debet, licet vna cum querela possit petitionem hæreditatis exercere. Et renunciatio facta iuri querelandi, cui causam dolus dedit, renunciantem non submouet. & imputatur hęredi, si soluerit ex testamento, ꝙ sciebat fore inualidum. ea aūt per querelam annullatio actio. per prius cōfusa in fauorē hęredis scripti deducitur. & pactū patris in querela non pręiudicat filio, nec eꝯ, & qui querelā mouet non vt sibi cōmodum paret, sed alteri, vel non vt ipse, sed alius succūbat, in testō tñ relicta nō perdit. h. d. vsq; ad l. si proponas. Nō. j. 1 tunc Carbonianam † bonorum possessionem competere, cū filio ad paternam hęreditatem capescendā aliud non obest,

quàm abnegatio filiationis. No.ij.ex e. eundẽ a petitione Car
bonianæ poſſeſſionis excludi,vbi eidẽ aliud præter filiationis
negationẽ nocei.ſ.exhæredatio facta ex cauſa tali, quæ exiſtẽs
vera eundẽ ẽt filium paterna priuaret hæreditate. No.ꝙ Car-
boniana bonorũ poſſeſſio valet ad duo. Primo, vt qui primo
illã obtinuit,ex hæreditate alimenta percipiat.Secundo,vt hę
reditarias actiones,ne in eis præiudiciũ patiatur,quia forte pe
riculum erat in mora, poſſit inſtituere, vel res,ad quã dirigeba
tur actio, foret peritura.No.in l.qui de inofficioſo.gl.ord.ꝙ hę
reditatis petitio conditionaliter in vno eodẽq; tit.vna cũ que-
rela deduci pôt, puta dico teſtm̃ patris eſſe inualidũ, cũ me ꝯ
ſolitã pietatem hæreditate priuauerit, & ita pronũciari peto,
vt ſi in hoc obtinuerim,ex nunc propono hæreditatis petitio-
nẽ aducrſus hæredem ſcriptum,vt mihi hæreditatẽ paternam
reſtituat.No.in l.cũ qui.renunciationẽ dolo factã renuncianti
præiudiciũ non afferre. No.in §.item quæſitũ.ꝙ ſoluens ſcien
ter ex teſtõ.ꝙ ſit nullũ & inualidũ,ſolutum non pôt repetere.
2 No.in §.idem rñdit. ꝙ actio inſtituti per appræhenſionẽ hære
ditatis confuſa,illa ab eadẽ ſublata,teſtõ pronũciato nullo vel
inualido,reuiuiſcit. No.in l.filius non impedit.ibi, qm̃ alij cõ-
modum eſſet.tex.per quẽ probatur,ꝙ de iure Digeſt. filius in
poteſtate patris exiſtens non ſolũ erat dñs caſtrenſis,vel quaſi
caſtrenſis peculij,ſed ẽt peculij aduentitii, hoceſt, ex eis ꝙ ſibi
aduenit ex bonis matris,vel maternæ lineę, ꝙ dic,vt plene di-
xi in l.j. C.qui admitti. No.in ea.in verſ.multomagis &c. ꝙ vt
querelans teſtm̃ eò,ꝙ eidem ſibi relictum eſt, priuetur,neceſ-
ſe eſt,vt ad id faciat iure aliquo immediate ſibi cõpetenti,non
ex perſona alterius,puta tanquam tutor. hæres vel pater exhę-
redati,vt hic,& ſ̃. eo.l.ſi pars eadem.in fi.

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficioſi teſtamenti non competit pręterito. ſed exhæredato.*
2 *Donatio inter viuos, an quando in legitimam computetur.*
3 *Querela inofficioſi teſtamenti quibus competat.*

LEX XXIII. XXIIII. & XXV.

SI proponas. Filius emãcipatus præteritus
per ꝯtabulas intm̃ annullat,
q̃tum ad ſucceſſionem teſtm̃ quo ad ſucceſſionẽ,
vt cum nepote in poteſtate retento ꝯiungatur, ex-
hæredatus vero admittitur ad querelam.& qui ius euincendi
hæreditatem habet,ſi cum eo,a quo pôt euincere, vt cũ hęre-
de ꝯliat, iuri euincendi renunciare vr̃, & querela ẽt aguita lo-
cus eſt iuri accreſcendi, & diuerſæ ſnĩæ in cauſa inofficioſi ꝓ-
latæ faciunt,vt quis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus
decedat, & donatio inter viuos ex pacto in legitima cõputatr̃,
vel ſi illa in legitimam non ſufficit ad ſupplementum agat. &
admiſſus ad querelã inofficioſi, qui admitti non debuit,teſtm̃
rumpit,& pp iuris ſuperuenientiam ad ſucceſſionem quis ad-
1 mittitur.h. d. vſq; ad l.ſi ſub hac.No.in l.ſi proponas.pręterito
querelam inofficioſi non cõpetere,ſed exhæredato tm̃,& rite
ſupple,vt l.non putauerit. §. non quæuis.j.de ꝯtab.ꝙ intellige
in teſtõ paterno,in teſtõ vero materno ſecus eſt,qm̃ filio pręte-
rito querela ſibi competit,quia p̃teritio matris hr̃ pro exhę-
redatione,vt Inſtl.de exhær.liber.§. mater. ad cuius intellm̃ vi
de gl.in Auth.de hæred.& falcid.§.exhæredatos. No.in ver.ꝙ
ſi exhæredatus. ꝙ emancipatus rupto per eum teſtõ per que-
relam filio ſuo in ſucceſſione paterna vtitur adeo, vt pariter
hæreditatem obtineant. Ad idem.j.de coniungen.cũ emãcip.
liber.per totũ. No.in §. ſi hæreditatem. ꝙ ꝯliens cum aliquo
ſcienter, vt cum tali adeo videatur fateri illum eſſe talẽ, vt oĩ
iuri,ꝙ ſibi competebat ad illũ tale non eſſe dicendũ,renũciaſ-
ſe vr̃,& ad hoc continuo allegamus iſtum tex. Ad idem. C.de
ꝯli.& cõmit.ſtip.l.optimam. No in §.ſi ſunt duo.ꝙ paria ſunt
quẽ excludi tpe,vel renunciatione ad ius accreſcendi actionã-
dum. No.ex e.ij.ꝙ licet poſt hæreditatem aditã per oẽs hære-
des non ſit locus inter eos iuri accreſcendi, vt l.j.§ interdum.
j.de vſufru.accr. nihilominus ſecus eſt in querela, quia & poſt
illam pariter exhæredatus aditã, alias agnitam ius vnius renũ-
ciantis accreſcit alteri.vt hic eſt caſus. No.in l.circa.ſuper ver-
bo,diuerſi iuris. ꝙ portio turpis perſonæ hæredis inſtitutę vna
cum fratre in fraterno teſtõ, illo eodem rupto quo ad turpẽ
perſonam per querelã inofficioſi, non tranſit ad fratrẽ inſtitu-
tum ius accreſcendi, ſed ad ipſum querelantẽ facit trãſitum.
2 No.in l.ſi non mortis. ꝙ donatio inter viuos ita demum vr̃ in
legitimã imputari,qñ eſt expreſſe actum,& non alias. Ad idẽ.
C.eo.l.ſi qñ.§.& gñalr̃,ad ꝙ vide plene Bar.in l.in quarta. j.ad
leg.Falc.No.ex e.ij.ꝙ iure iſto ad excludendum filium a que-
rela inofficioſi paria erant eundem hr̃e legitimã iure inſtitu-
tionis, vel hr̃e iure donationis inter viuos, hodie tñ ſecus eſt,
quia ſi iure inſtitutionis non habet,poſito ꝙ quocunq; alio, ni
hilominus teſtm̃ rumpit, vt in Authẽ.vt cum de appel.cog. §.
3 aliud quoq; capitulum No ex e.ij. ꝙ quis nõ integre legitimã
hñs,ſed minus, aliud teſtm̃ non querelat, ſed, vt ſibi legitima
compleatur,agit. Ad idem.ſ̃.eo.l.omni modo.l.qui priorib. &
l.ſcimus.§.repletionem.No.in eo.ver.aut certe.locum eſſe col
lationi cum quis ad ſucceſſionem venit, rupto per querelam
teſtõ,quid autem hodie ſit.dic,vt. C. de collat.auth.ex teſtõ.

SVMMARIVM.

1 *Negatio filiationis per patrem facta, an ſit plena probatio non filiationis, & quid de negatione matris.*
2 *Filio querelanti teſtamentum paruum inofficioſum, an ex bonis paternis ali debeat, & quid de monacho contra abbatem agente.*

LEX XXVI. XXVII. & XXVIII.

SI ſub hac. Is, cui euincitur hæreditas, agit adpre-
cium ſeruorũ, quos manumiſerat cau-
ſa ꝯditionis implendæ,& inde nõ ſeruata tranſactione ſu
per querela inofficioſi non obeſt tranſigenti, & negatio filia-
tionis illã non tollit,nec miles militis teſtm̃ querelare pôt, &
pendente appellatione in cauſa querelę,filius exhæredatus de
bonis paternis ali debet.& p̃teritio matris de filio facta ex cau-
ſa vitiat inſtitutionem,non aũt legata ẜm Imperatorẽ,ſed ẜm
Paulum ſic.h.d.vſq; ad l.ſi ſuſpecta. No.in l.ſi ſub hac.ꝙ q di-
mittit vnum,vt ꝯſequatur alterum,de relicto non impeditur,
quin preciũ recuperet,& ita ſemper allegamus.No.in l.ſi inſti
tuta. ꝙ fidem non ſeruanti fides non ſeruatur,& ita ſemp alle
gamus. Ad idem.j̃ locati.l.quęro.§.inter locatorẽ.& C.de pac.
& de tranſac.l.cum proponas.ꝙ intellige ẽt ſi in conuentione
interuenerit iurm̃.extra,de iureiu.c.peruenit. Principiũ huius
1 legis declara,vt plene dixi.ſ̃.de tranſ.l.cum mota.†No.in eo.§.
ei qui.ꝙ negatio filiationis facta per patrem non inducit ple-
nam probationem,quem non eſſe filium. Quid aũt in nega-
tione matris.dic,vt in tex.l.vlt.C.de ꝓb. Sed an affirmatio pa-
rentum probet filiationẽ,& affirmatio fratris fraternitatẽ.dic,
de primo.vt de teſta.l.neq; profeſſio extra, de prob.c.ꝑ tuas.&
de filiis presb.c.Michael. de ſecundo dic, vt in l.non nudus. &
l.non epiſtolis.C.de prob.Qualiter aũt probari poſſit filiatio,
cuius difficillima eſt probatio, vt dicit tex. in l.Lucius. C.de cõ
di.& dem.dic,vt plene dixi in l.neq;. No. in §. de inofficio.ad-
uerſus teſtm̃ militis querelam non poſſe inſtitui. ꝙ dic,vt dixi
ſ̃.e.l.Papinianus. §.ꝯ veterani. No.ij.ꝙ in his in quibus tracta-
tur de reſciſſione teſti priuilegiatus ꝯ priuilegiatum non vtit̃
priuilegio,qñ aũt & in quibus caſibus vnus priuilegiatus ꝯtra
alium priuilegio vtatur.dic, vt no.declarat litera. ſ̃.de minori.
l.verum.§.fi.cum l. ſeq.& vt plene no.Cy.& alij.C.de ſacroſ.ec
2 cle. auth.quas actiones. No.in §.de inofficioſo. filio paternum
teſtm̃ querelanti egeſtatis rõne in cauſa appellationis ex hæ-
reditate paterna alimenta deberi. No.in ea.glo.ord.dicentem
monachum alimentandum de bonis monaſterij, dũ ꝯ abba-
tẽ ſuum agit,de quo tñ caſus eſt apud Canoniſtas, extra,de ac-
cuſ.c. ex parte & ad idem.l.fi.C.de ord.cog. No.in l.cum ma-
ter militem. præteritionẽ a matre de filio factam falſo rumo-
re prolato ipſum teſtm̃ reddere inualidum, nõ ſolum quo ad
inſtitutionem,ſed & legata, quod declara,vt plene in l. vlt.j̃.de
hr̃d.inſti.& l.ſicut certi.& l.ſi cum vel in vtero. C.de teſta.mil.

SVMMARIVM.

1 *Legatarij poſſunt adeſſe cauſæ inofficioſi, vbi dubitant de colluſione.*
2 *Filius ſpurius poteſt matris teſtamentum querelare, non patris.*
3 *Filius exhæredatus, an poſſit patris teſtamentum ratificare, vt inde efficiatur validum.*

LEX XXIX. vſq; ad XXXII.

SI ſuſpecta. Legatarij pñt adeſſe cauſæ inofficioſi,
ſi dubitant de colluſione. & ẽt a ſnĩa
ꝯ hæredem lata pñt appellare. Et filius ſpurius teſtm̃ mr̃is
inofficioſum dicere pôt.& tranſactio facta in cauſa querelę ſit
mat teſtm̃ adeo,vt exinde legata debeantur,& filius ẽt putati-
uus de inofficioſo teſtõ non agit. Et ibi teſtm̃ inofficioſum di-
ci pôt, vbi hæres inſtitutus domiciliũ habet. & in querela eſt
locus ſucceſſorio edicto,& vlĩs agnitio non inducit teſtĩ appro
bationẽ,ſed particularis, & per præſtationẽ patrocinij in fauo
1 rẽ teſtĩ inducitur eiuſdẽ probatio.h.d. vſq; ad fi. †No.ꝙ legata-
rij & quilibet, cuius intereſt, dũ dubitar̃ de fraude per princi-
palẽ litigantẽ in iudicio cõmittenda,liti pñt aſſiſtere adeo, vt
& teſtes ſi ipſi a principio litẽ aſſumpſiſſent producere pñt, vt
hic in gl.Ad idem.C.de litigio.auth.nunc ſi hr̃s. ſ̃.de procur.l.
Paulus.& c.ſi quẽ.li.6.& declara,vt no.Inno.extra, de te iud.c.
q̃uis.& c.cũ ſuper. No.in eo.ibi,ijdemq;.legatarij & ꝯñr qui-
libet alius,cuius intereſt,poſſit a ſnĩa ꝯ teſtm̃, vel ꝯ alium prin-
cipaliter lata,cum intereſſe prætendant,appellare. Ad idem.
2 j̃.de appellationib.l.a ſnĩa.in prin.& §.ſi hæres. & per l. † No.
in §.de inofficioſo.ꝙ filius ſpurius teſtm̃ matris querelat, licet
non patris,vt dixi. ſ̃.eo.l.j.nõ aũt qñ filius ſpurius ab inteſtato
matri ſuæ ſuccedit.dic,vt in tex.l.ſi qua illuſtris. C. ad Orficia.
& Inſti.eod.tit. §.nouiſſime.No.in e.§.in ea.ꝙ non curatur ad
ſciẽdum quo in loco teſtm̃ effectum eſt, vt querela procedat,
ſed locus,vbi hr̃s inſtitutus domicilium hẽt. No.ij.ex eo.ꝙ vbi
agit̃ de reſciſſione alicuius actus agens ſequitur forũ conuẽti.
Ad idem C.vbi & apud quẽ.l.ij.No.in l.ſi is qui.in querela lo-
cus eſt edicto ſucceſſorio, quod dic,vt plene no. ſupra eo.l.pa-
3 ter filium. & ff.de liber. & poſthum. l.in ſuis. † No. in eod.in
uerſ.

vers.quid ergo. ꝙ approbatio filij exhæredati indueit validitatem testi, ꝗ ex ipsa exhæredatione erat inualidum. Ad idem. ꝟ. de iniust.testa.l.filio præterito. No.ex e.ibi, puta in testõ ascriptum &c ꝙ rite facta censetur exhæredatio illa,quæ per volũtatem filij procedit,posito ꝙ alias nulla subsit iusta exhẽdatio causa. Ad idem. ꝟ.de ꝯtab.l.non putauit. §.si qs sua manu. Vnde vr̃ hic casus pro eo,ꝙ disputat solenniter gl.in l.si qñ. ad l.C.eo.t.an valeat ista exhæredatio ex eo,vt testm̃ remaneat validum,exhætedo te filium, quia vis exhæredari.De quo dic, vt in No.in l.si exhæredatus.ꝙ aduocationis, seu procurationis officium præstitum in causa vna in vnius fauorem,præiudicat aduocato vel procuratori,si ꝯ eundem noĩe proprio,vel aliorum vtilitatẽ volunt querelam instituere,quod intellige hic tunc,cum patrocinium præstiterunt in eadẽ causa, in qua debebant se interesse proprium prætendere, secus vero si hoc ignorabant, quia tunc præstatio patrocinij non præiudicat, vt ꝟ.de rei vendic.l.inter officium.& C.eo.tit.

De petitione hæreditatis. Rubr.

S V M M A R I V M.

1 *Testamento a principio existente nullo per illius validitatẽ debetur hẽredit.ex...*
2 *Hæres institutus, an si in aliena sit potestate, poterit nihilominus sua propria authoritate hereditatem apprehendere.*
3 *Iudicium petitionis hẽreditatis, an possit institui aduersus possidentem rem vnam minimam ipsius hæreditatis.*
4 *Iudicium vniuersale quos habeat effectus.*

LEX I. vsque ad VI.

HAereditas. Hæreditas ad nos pertinet aut veteri iure, aut nouo, aut ex testõ, aut ab intestato. Itẽ aut immediate, aut per mediam personã, aut iure transmissionis. Et iudiciũ vl̃e eadẽ pendente põt iur̃m accipere. & iudicibus vl̃ib. fiunt res litigiosæ per solã citationẽ, & igit̃ prohibetur eorundẽ alienatio, nisi præstetur satisdatio, vel ex alia iusta causa prætor eam permittat. & pendẽtia qõnis falsi testi suspendit petitionẽ hæreditatis, & quodlibet aliud particulare.h.d.vsq; ad l.si quis libertatẽ. No.in l.j.in vers.ꝙ iure factũ gl.ord.ꝙ ex testõ a principio nullo superueniẽte eiusdẽ validitate debet hẽditas nõ de iure ciuili, sed de iure ꝑtorio tm̃, ꝙ dic vt plene no.ꝟ.de iniusto testa.l.filio ꝑterito. C.de bo.pos. ꝯtab.l.posthumo.†No.in l.veluti.ꝙ ad hoc, vt quis hæres institutus in aliena potestate consistens,possit adire hæreditatẽ, necessarius est iussus illius,sub cuius est potestate de iure Digest. ꝙ dic,vt in l.qui in aliena.in princ.& l.si quis mihi bona.§.iussus.ꝟ.de acq.her.No.in e.vers.sed & si Titio,& ita semper allegatur,ꝙ heres hẽredis testatoris est hr̃s. Ad idem. C.de hẽred. instit.l.vt quo tñ iure hoc fit. dic, vt hic dicit no.gl. in vers. intendere possumus.†No.in l.si hẽreditatẽ.iudiciũ petitionis hẽreditatis,ꝙ est vl̃e,posse institui ẽt aduersus possidentẽ vnam rẽ hẽreditariã ẽt minimam, vt in l.licet minimã.cum l.præcedẽ.j.eo.†No.ij.ꝙ eodem vl̃i iudicio sequi dẽt condẽnatio ad fiendã restitutionẽ non solũ in eo,quod a princ'pio iuste conuentus possidebat, sed ẽt in eo, ꝙ pendente iudicio possidere cœpit, licet conclusio libelli ad vnam solã rem restituendam dirigatur,ꝙ est notandũ. No.in l.diuus.ꝙ in iudiciis vl̃ibus res efficitur litigiosa per solã citationẽ,prout hic est,in verbo.controuersia,quæ quidẽ per citationẽ fieri incipit, vt dicetur.ꝟ.de transact.l.qui fidẽ. No.ij. ꝙ per solam citationẽ iudicio vl̃i interdicta cẽsetur ipsius rei,super qua lis agitat̃,alienatio. Quid aũt in alijs iudicijs particularibus, per quem actum in eis fiat res litigiosa,& ꝯnr eiusdem interdicatur alienatio.dic,vt in l.j. ff.eo.tit.& plene dixi in l.q̃q̃.§.Iulia.ꝟ.de aqua plu.arc. post gl. & Bar.No.iij.ꝙ licet moto particulari iudicio res litigiosa nõ possit alienari aliquo modo rl̃r, vt l.fin.C.de litigio.nihilominus moto iudicio vl̃i,vt si prẽstetur satisdatio de restituẽdo rei alienatæ precium. No.in vers.causa aũt cognita.ꝙ prohibitio alienationis in genere non includit,quin alienationes necessariæ seu vtiles fieri possint. Ad idem.ꝟ.fam.ercis.l.alienationes. No.in l.si testm̃. & gl.in ea.ꝙ iura dicentia qõnem falsi testamenti suspendere iudicia actio.quæ ex eodem testamẽto producuntur, procedere,si dicens falsum velit suspendi, secus aũt si nolit, quia tunc inuito suspensio inducitur,ꝙ nota.

S V M M A R I V M.

1 *Quæstio super testamento mota suspendit omne iudicium ex eo dependens, etiam si sit libertatis.*
2 *Querela inofficiosi per actionem mota terminatur quinquennio.*
3 *Testis in iudicio productus an sit examinandus extra articulum ad quem probandum productus est.*

LEX VII.

SI quis libertatem. Quæstio super testõ mota,vel moueri sperata facit,ꝙ oẽ iudicium ex eo depẽdens suspendatur,ẽt si sit iudicium libertatis.& ne nimiũ illud in suspenso duret ei,q agere põt ꝯ testm̃,terminus ad agendũ statuitur,quo transacto in iudicio de libertate proceditur. Secus vero est vbi libertatis 1 qõ ex testõ non dependet.h.d. No.ꝙ libertate† ex testõ petita suspenditur per impugnationẽ testi iudicium deductũ, vel deduci speratũ. Ad idẽ.ꝟ.l.proxi.& l.diuus.in fi. An aũt per qõnẽ motam super petitione hæreditatis suspendantur iudicia particularia ex testõ, vel extra testm̃ hñtia fundm̃ mota ꝯ possidẽtem hæreditatem.dic,vt plene no.C.eo.l.vlt.No.ij.ex eo ꝙ tertius comparens in iudicio inter duos moto, põt opponere dilatoriam exceptionẽ pro suo interesse, hoc est,ne cum suo interesse vlterius procedatur. Adde ꝙ ẽt tertius cũ sua interest, lite inter duos mota cõparẽs opponere põt exceptionẽ peremptoriã.& probatur.ꝟ.tit.proxi.l.si suspecta. No.in ea.in verbo, iudicij. ꝙ & si quis cõpareat propter suum interesse ibidem cogitur litigare,vbi & illi inter quos est ipse in ius litigant,vt ꝟ. de iud.l.vẽditor.& C.vbi in rem actio.l.j.No.in e.in vers. nam cum quidam.ibi, non suscepti per quinquẽnium &c. fm vnũ 2 intellm̃, ꝙ querela†inofficiosi dũ mouetur per viam actionis intra quinquenniũ moueri dẽt,vt l.si quis filium.in fi. & l.sancimus.C.de inoff test. Ad idem.ꝟ.tit.proxi.l.Papinianus. & est hoc speciale,cũ alias rl̃r tpa ad agendum perpetua sint in excipiendo,vt l. pure.in fi.ꝟ.de annali exc. De intellectu aũt illius rl̃e.dic, vt in l.nã & postea.§.si minor.ꝟ.de iureiu.& in l. si supuacuã.C.de temp in integ. rest.per Cy.No.in ea.vers.plane.ibi, summatim &c.ꝙ cum alicui tp̃s statuitur nõ leuato velo, sed præcedente saltẽ summaria cognitione causæ,& qñ determinatũ tp̃s ad agendũ alicui determinari possit. dic, vt in l.diffamari.C.de ingenuis manumit. & in l.Titia. ꝟ.de accus. No. ex e. ꝙ cũ quis si conueniatur opponere põt exceptionẽ, pp quã ĩ actione,super qua ꝯuenitur,necessario supersederẽ.statui põt eidẽ terminus iudicij, intra quẽ iudiciũ deducat, vt illud finem accipiat, & ꝯnr ex eo amplius suspensio non causetur. Ad idẽ de rest.spol.c.frequens §.solet.li.6.& dixi.ꝟ.qui satisd. cog.l.de die.in prin.No.in e.in ver.quoties.ꝙ cum sint duo iudicia paris potentiæ,quorũ vnum nil habet cõe cũ altero, super vno motio, seu spes de mouendo nõ inducit suspensionẽ in alio. Qñ aũt per motionem actionis vnius iudicij in alio suspensio causetur.dic,vt plenẽ no.gl.ꝟ.de iud.l.per minorẽ.C.q 3 accusa. non põt.l.j.& C.de ord.l.ij.& aliis seq. No.vlt.†gl.ord. super verbo, admittat,ꝙ testes inducti super articulo vno non debent super alio ab eodẽ remoto examinari, vnde semp allegamus,ꝙ non dẽt testis examinari extra articulũ, ad quẽ probandũ productus est. Et cũ hac ꝯcordat alia in l.si duo.§.idẽ.ꝟ. de iureiur.& l.momentaneæ. C. qui leg.perso. Sed dubiũ est, an si extra articulũ illũ fuerit examinat⁹, & deposuerit, valeat depositio eius. Dic br̃,ꝙ interrogatus deponit super eo, qđ nihil penitus facit ad causam,& tunc id quod deponit nõ valet, vt in c.cum ꝯtingat,& ꝙ ibi no.extra,de off.dele Aut interrogatus deponit in eo ꝙ facit ad causam,& tũc aut iurauit dicere veritatẽ tm̃ super articulo,ad quẽ probandũ productus est, & tunc si extra illũ deponat nihil valet depositio, vt est casus extra, de testib.c.de testi. Aut iurauit dicere veritatẽ super illo & tota causa,& tunc valet dictũ suũ,ẽt in eo qđ extra deponit. de hoc extra,depositi.c.cũ dilectus.Et istã distinctionẽ sup hoc no.ponit Bar.hæc iura non allegans,sed alia male probãtia in l.diuus.ꝟ. de qõ.& idẽ vide,ꝙ no. Spe.in tit. de testib.§.j. Item no.in gl.mag.in hac l.ad tria. Et j.ibi, si non plenũ &c.ꝙ id qđ dr̃,ꝙ ex re inter alios acta tertio iudiciũ non auferẽ,vt in rubr. qui. res iud. non nocẽt intelligi iudicio pleno,nõ qualiquali vñ ipsi tertio auferẽ.Ita dicit hic no.gl.pro qua vide,ꝙ no. Bar. in l.admonendi.ꝟ.de iureiu.& in l.a sñia.ꝟ.de appel. No.ii.ex e. ibi dum dicit, aliqua interueniente.ꝙ sicut comparente illo,q citari facit,citatio circũducit̃ & pro nulla hr̃, vt in l.& post edictũ.ꝟ.de iud.ita ẽt & circunducitur nullo ipsorũ litigantiũ cõparente,hoc est,nec citato, nec citari faciente. Et ista gl.de iure ciuili ad hoc nõ est alibi,vide tñ ꝙ no.Inno.extra,de off.del. c.ꝯsuluisti. No.iij.in e.ibi, noĩe exhẽredati.gl.sing. ꝙ vnus ex litigãtib.ẽt de mãdato,& noĩe tertij cuius interest, ne in iudicio procedat̃,sed illud idẽ suspendatur, opponere põt exceptionẽ ipsius iudicij suspẽsiuã, q̃ ipse tertius potuisset opponere, ꝙ est bñ no. No. vlt. tex. ibi, dũ dicit aut inducat̃ aut finẽ accipiat &c. ꝙ diuersa sunt iudiciũ finẽ accipere ꝑ diffinitiuã sñiam, vel ꝑ circũductionẽ ꝓcessus. Quid aũt ꝓprie inducere seu circumducere sit.dic vt ĩ gl.& ĩ d.l.& post edictũ.§.circũduci. & in l.si nõ interdictũ.alias.l inductũ.C.de solu.illud tñ no.& tene mẽti,ꝙ eo ipso ꝙ iudex causæ appellationis cancellat processum causæ coram se gestũ, eo ipso intelligitur confirmare j.sñiam, a qua est appellatum etiã si nihil aliud loquatur. Hic est tex. iuncta glo. singul. C.quomodo. & quando iudex. l. si præses.

SVMMARIVM.

1 *Ignorans non videtur suo iuri renunciare.*
2 *Possessionis species triplex est.*
3 *Hæreditatis petitionem ad rem.vel minimam competere.*
4 *Hæreditatis petitio, an ex titulo putatiuo competere possit.*

LEX VIII. vsque ad XV.

Legitimam. Non vr̃ quis renunciare ei,qđ ignorat sibi cōpetere,& is hæreditatis petitione tenetur,qui pro hærede,vel possessore,hr̃ditatem, vel ẽt minimam rem hr̃ditariã possidet. Quid autem dicatur pro hr̃de possidere,& quid pro 1 possessore,declaratur.h.d.vsq; ad §.quod si quis.l.ẽt.†No.ẽt ꝙ ignorans suo iuri renunciare non vr̃. Ad idem.s̃.tit.prox.l.mr̃ decedens,vbi concordat,& huius rõ est,quia renunciatio reqrit spontaneũ consensum eius qui renunciat. l.sed & si quis.§. quæsitum.s̃.si quis cautionib.sed ignorantia consensum excludit,vt l.si per errorẽ.s̃.de iust.& iure.ergo &c. No.in l.rr̃ petitionem hr̃ditatis vero hr̃di competere ꝯ hr̃dem putatiuũ. vel pro possessore possidentem,hoc est hñtem possessionem hr̃ditatis ex nullo iusto tit.No.ii.in e.super verbo,pro hr̃de.gl.sing. 2 quod†triplex est possessionis species.s.quędam propria,quędã impropria,& quædã impropriissima. Exempla pone in ea. Et de pluribus speciebus eiusdem dic,vt plene no. in l.j.in princ. 3 ff.de acq.hęr. †No.in l.licet minimam.ꝙ petitio hr̃ditatis,quę est actio vlis,pōt ẽt competere ad rem particularẽ minimam ipsius hr̃ditatis, vnde dirigi pōt ẽt ꝯ absq; tit.possidentem rẽ particularem,ad idem.s̃.eo.l.si hr̃ditatem.No.in e.ibi,sed hoc solum ex officio. quod agenti petitione hæreditatis fit eiusdẽ, vel rei hæreditarię particulr̃ restitutio officio iudicis, & sic nõ in totum iure actionis. No.in l. pro hr̃de. illum possessorẽ pro hærede dici, qui se putat hr̃dem cum in vero non sit, vel scit se hæredẽ esse,falso tñ hoc asserit,vnde ad hoc, vt quis pro hærede dicatur possidere paria sunt bona fides & veritas. No.in l.qui interrogatus.interrogari quem posse,& rñdere debere in terrogatũ quo iure, seu titulo hr̃ditatem possideat, quod dic, vt plene no.C.eo.l.cogi. Et igitur siquis vt hr̃s conueniatur,cogitur rñdere, an hr̃s sit ex testõ, an vero ab intestato, si de hoc interrogatus fuerit.j̃.de interrogatorijs actioni.l.si defensor.§. illud.vbi est casus notab. Et gñaliter an ĩ causis ciuilib.secularibus teneatur qs interrogatus rñdere de titulo suæ possessionis.dic,vt no.hic in d.l.cogi.in beneficialibus aũt an conuẽtus interrogatus quo titulo,seu iure beneficiũ possideat rñdere cogatur.dic,vt in c.ordinarij.de off.ord.li.6. Et est plenissima gl. de reg.iu.c.j.eo.li. In feudalibus vero & gñr in emphyteuticis non cogitur quis docere interrogatus de iure sui feudi,seu emphyteusis.aut quo titulo possideat.Hr̃ gl.ord.C.qñ & quib.iiij. pars.l.ij.lib.x.& in c.j.§.illud.de prohibita feudi alienatio. per Fed.in vsib.feud.Et no.Bar.in l.j.C.quib.ad conduc.præd.li.xi. & Bal. in l.instra.C.de fideicõ.& in l.cessante. C.qũo & qñ iudex. Licet aũt quis non teneatur cōiter rñdere de titulo suæ possessionis interrogatus, an saltem teneatur rñdere, an possideat, vt pñs ꝯ eum tanq̃ ꝯ possessorem iudicium dirigi possit, dic ꝙ sic,vt in l.petitorio.in princ.de rei vend.ex qua apparet, ꝙ cogitur interrogatus rñdere semper.an sit possessor in gñe, licet vr̃ non teneatur descendere ad specialem possessionis ti4 tulum. †No.in §.omnib.cum seq.ꝙ paria sunt ad hoc, vt quis teneatur, possessionem hæreditatis possidere abśq; titulo, vel possidere cũ titulo putatiuo. vnde putatiuus titulus hr̃ditatis petitionem non excludit,vt hic est tex.pariter ẽt nec petitio hęreditatis excludit possessio.violentã,seu furtiuã,vt in principio huius legis.An aũt ipse putatiuus titulus sufficiat ad inducendam vsucapionem. dic,vt j̃.de vsucapionib.l.Celsus. Itẽ an ipsa possessio violenta sufficiat ad commodum inducendum, ad quod sufficit possessio habita bona fide.Dic,vt plene no.C. de probatio.l.vis eius. & de acq.poss. l.improba.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatis petitio an includat precium hæreditatis venditæ.*
2 *Hæreditatis petitio vtilis quibus casibus contra titulo possident' proponatur.*
3 *Possidens gratia conditionis implendæ non dicitur,vt hæres possidere.*

§.Quod si quis. Licet vr̃ hæreditatis petitio non competat ꝯ iusto titulo possidentem, nihilominus eidem competit vtilis tñ aliquibus casibus hic notatis. h. d.vsq; ad §.si quis absentis.de petitione hæredi1 tatis. No j.ibi venditore teneri &c. quẽadmodũ hr̃ditatis petitio datur, vt fiat ipsius hæreditatis restitutio,ita ẽt competit, vt fiat restitutio precij ex hr̃ditatis venditione redacti.Et huius rõ est,quia precium surrogatur loco hr̃ditatis, vt j̃ eo.l.si rem & precium.& l.venditor.la grande.j̃ de hæred.vel actione vẽdi.,No.ij. ibi, an porrigi manus &c. quod verba hic posse manum porrigi &c. idem significant ꝙ ista.s.posse conuenire. vñ no.quid significent verba statuti cōiter dicentia. dic,ꝙ pro delicto,vel pro debito vnius consanguinei possit manus poni ad alium, & ijsdẽ verbis vtitur gl. nostra alia in l.iii. C. qñ decre. opus non est necess. Et hæc adde ad ea, quæ dixi de significa2 tione verbi manus,in l.sed si eximendi.s̃.ne quis eum. No.iij. casus multos, in quibus etiam contra titulo possidentẽ hæreditatis petitio vtilis proponitur. Primus ponitur in §.quod si quis,scilicet cum hæreditatis venditor non repet. tunc enim ꝯ emptorem eiusdem quantumcunq; titulo emptionis possidentem competit vtilis hæreditatis petitio. Secundus est qui ponitur.j̃.eo.in vers.idem erit. cum hæreditas vendita est exiguo precio,testatoris tñ voluntate, quia tunc ꝯ emptorẽ competit actio. Tertius ponitur in §.si quis sciens.s.quod sciẽter qs emit hæreditatem alienam sciens pertinere ad alium illã venditionem, tunc enim ratione malęfidei quantumcunq; iusto precio emerit, nihilominus cogitur rñdere, si ab hr̃de conueniatur,& restituere si succumbat. Quartus ponitur in § Item si quis. cum qs hæreditatem emit bona fide etiã iusto precio a fisco, quia tunc damnosum est vero hæredi agere ꝯ fiscum rõne suæ potentiæ, igitur regressum habet,vt hæreditatem petat ab emente, nõ a prætore. Quintus casus est in §.apud Marcellum.s.vt competat ꝯ hñtem titulũ, illum tñ pp quem nullum precium exoluit, puta si hr̃ditatem nõ suam vxor marito in dotem dederit,quis.n.maritus habeat pro dote titulũ,nihilominus hac actione tenetur,cum pro illo hñdo nil precij sol3 uerit.†No.iiij.in vers.sed si retenta.quod non dr̃ quis pro hęrede possidere,q implendæ conditionis gratia accepit, nisi illud ex hæreditate percipiat.Ad idem.j̃.de cond.& dem.l.Męuius. No. in §.si quis sciẽs.ibi,nemo enim prędo. & ita semper allegatur,ꝙ prædo ille non est, qui vt rem consequatur, preciũ soluit. Censetur tñ fur,si rem alienã esse sciens,a non dño emat, vt C.de fur.l.ancillę.& ad hunc §. oppono de l.ex stipulatione. j̃.de acq. poss.No.in §.hæredem,ꝙ ẽt posito quod prædecessor alienam hæreditatem possederit cum titulo,nihilominus hęreditatis petitione eius successor poterit conueniri, si non habeat alium titulum, q̃ pro hærede. No.in vers.quamuis. ꝙ in petitione hæreditatis tenetur hæres illius, qui pro hærede,vel pro possessore possidebat sicut veniens.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditas a possidẽte peti potest, si se liti obtulerit, & dolo desierit possidere.*

LEX XVI. & XVII.

§. Si quis absentis nomine. Ille possidet cuius nomine possidetur, si ratũ habeat, & igitur in eius persona iudiciũ 1 initiari debet.Et†hæreditas peti potest a possidente si se liti obtulerit,vel dolo desierit possidere. Et hæreditaris petitio datur contra possessorem æris hæreditarij.vel contra possessorem iuris eiusdem.hoc dicit vsque ad l.quod si in diem.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatis petitio non cōpræhendit debitũ conditionale,nisi euenerit cõditio.*
2 *Interdictum vnde vi potest hæreditatem petenti competere.*
3 *Actio legis Aquiliæ,an possit cedi,aut condictio furti,aut actio iniuriarum.*

LEX XVIII.

Quod si in diem. Conuentus petitione hr̃ditatis, si fuerit debitor conditionalis vel in diem ante euentum cõditionis,vel diei non condẽnatur.sed cauere cogitur.Et in vl̃ibus precium succed t loco rei. Itẽ debitor defuncti,seu hæreditatis conueniri pōt prout possessor corporis hęreditarij, & possessor iuris hac actione conuenitur, licet actio1 nem cedendo liberetur.h. d. vsq; ad l.quod si possessor. †No.i. ꝙ si debitum ꝯdõnale ante diem, vel ante diei vel ꝯdõnis euẽtum ẽt in iudicio vẽ deduci nõ pōt. Et hæc est rõ.quia tractus futuri tpis non spectat ad iudicẽ,vt j̃.de vsur.l.j.extra,de sepult, c.in nr̃a.ẽt quia iudicium in pendenti esse nõ pōt, vt s̃.de iud. l non quemadmodum. No.ex eodem in vers.finaũt. ꝙ cautio pro debito conditionali, vel in diem condictione vel die aduenientibus solutio. petiẽ officio iudicis, ꝙ nota ad d.l.inter oẽs. s̃.qui satisd.cog. No.in §. sed & is.quod in vl̃ibus preciũ succedit loco rei.ꝙ dic,vt dicẽt.j̃.eo.l.si rem & precium.Et pulchre distinguetur in tex.j̃.creditor,la grande.j̃.de hr̃ditate,vel actione vendita.No.in eo non solum petitione hæreditatis agi non posse respectu debiti veri hæredis,licet respectu hr̃ditatis debi2 ti vel defancti sic.No.in §.Iulianus. †ibi, vnde vi &c.interdictũ y.. de vi, quod conuenit spoliato ꝯ spoliãtem ad recuperandã possessionem,qua spoliatus est, posse cõcedi. Et ad hoc istum 3 tex.quotidie allegamus. An†aũt cedi possit actio legis Aqliæ. dic ꝙ sic.Casus est.j̃.commodati. l.vnde quæritur. item an possit cedi condictio furtiua.dic sir̃ ꝙ sic.Casus est j̃.de ꝯhẽdã emptione.l.qđ sæpe. §.si res. Item an cedi possit actio iniuriarũ. dic,vt no.gl.ord.C.de hereditaria vel actione vendita.l.certi.& alibi iurisconsultus dat notabilem regulã dicens, ꝙ omne id, qđ in hæredem est transmissibile,est sir̃ cessibile. j̃.de admin. tuto. l.si minoris.alias.l.ex plurib. No. ex e. ꝙ licet ꝯ eum,qui non desiit dolo possidere vel nuncio,vel pẽdente iudicio possessionis,imo quantum ad hoc debeat absolui, vt in l. sinaũt. §.possidere.j̃.de rei vend. nihilominus condẽnari pōt ad hoc, .s.vt cedat.i.in agentem ad rem transferat actionem illã, pet

quam

quam possessionem rei, qua priuatus est, recuperare posset. Et istum casum tene menti. No. in §. item Iulianus. patrono Calu[illegible]ianam actionem competere ad reuocandum in fraudem, [illegible] in præiudicium alienata, de actione hac habetur specialis titulus. j. si in fraudem patroni. No. ij. patrono petitionē hæreditatis non competere, vt consequatur liberti hæreditatem, quam ipse in sui fraudem alienauerat.

S V M M A R I V M.

1 *Hæreditate a bonæ fidei possessore euicta id, quod idem de suo soluit, consequitur per rerum hæreditariarum retentionem.*

LEX XIX. & XX.

Quod si possessor. Non imputatur bonæ fidei possessori, si ab his, quibus ex testō soluit, cautionem nō petierit. Item quod soluit de suo, recuperat per retentionem rerum hæreditariarū, actiones aūt quas hēt, transfert in verum hæredē eiusdē periculo. Et bonæ fidei possessor de perditione precij rei hęreditariæ nō tenet, nisi ad cedendas actiones. Et j̄ eum, cuius causa perditū est, malæ fidei de perditione tenetur. Et vt condemnet quis hæreditatis petitione, patiatur ab initio processisse, vel ab eo pendente possidere cœpisse. h. d. vsq; ad §. nunc videamus. l. item videndū. †No. in prin.
1 ꝙ hæreditate a bonæ fidei possessore euicta, id, ꝙ idem de suo tanquam hæres soluit, consequitur per rerum hæreditariarū retentionem. Ad idem. j̄. de cond. ind. l. si in area. No. ij. ex eodem, ꝙ ipsa retentione facta cogitur putatiuus hæres ad actiones cedendas hæredi suo vero periculo, vel damno intentandas. No. in l. item videndum. quod is, cui cōmissa est venditio rei, de eiusdem rei perditione, vel precij ex ea percepti obligatus est. No. ij. ibi, suo periculo &c. ꝙ illius periculo, seu damno perdat quis rem apud eum depositam, qui eum in depositariū elegit. Ad idem. j. de solu. l. si soluturus. Si naūt creditore nolēte oblatum debitum recipere iudex eliget apud quē pecuniā debitam deponat creditori ad voluntatem suam soluendam, tunc periculo dānoq; creditoris apud eundē depositarium pecunia manet. C. de vsur. l. acceptā. vbi est casus. No. iij. ibi, mihi aūt. sem diuersas sententias posse ad concordiā reducendas. Ad idem. C. de inoffi. do. l. vnica. de elect. cū expediat. li. 6. No. in §. si quis cū peteretur. ꝙ possessio cōuento superueniens pēdente iudicio validat ipsam petitionē hæreditatis, quę a principio erat nulla tanquam contra nihil possidentem instituta. Et idem etiam est in iudicio rei vendic. s. reale iudiciū, vt j̄. de rei vē. l. sinaūt. §. possidere. j̄. ad exhi. l. tigni. §. si qs nō possideat.

S V M M A R I V M.

1 *Hæreditatis petitione, quæ veniant.*
2 *Commodatarij, depositarij & similes tenentur ad rerum depositarum vel commodatarum restitutionem. & ad hoc iudicis officio nobili coguntur.*

LEX XXI. & XXII.

§. Nunc videamus. In petitione hæreditatis veniunt iura, & corpora hæreditaria, & corpus hæreditarium large dr̄, ꝙ erat penes defunctum depositum, vel cōmendatum, vel id pro quo ei publiciana competebat. & res per hæredem vsucapta, quæ in hæreditate remanserat non venit in hoc iudicio, licet ea veniāt, in quibus defunctus habebat ius retinendi, licet non ius agendi. Et pro seruitute constituta non est hoc iudicio agendū, sed cōfessona, & res empta pro hr̄ditate, & ex hr̄ditaria pecunia, & ēt non hæreditaria, dum tn̄ hæreditati maxime sit expediens petitione hr̄ditatis peti pōt. h. d. vsq; ad §. sed non oīa. l. itē ve-
1 niunt. †No. in §. nunc videamus. gl. ord. super verbo, siue iura. an res feudales veniant in petitione hæreditatis. Ad cuius declarationē vide plene per Doc. hic, & plenius per Bar. in l. si pa
2 tronus. in prin. j̄. ad Treb. †No. in l. & non tm̄ gl. ord. super vers. non facile. ꝙ commodatario, & depositario, & similibus detētoribus, si rem depositam vel cōmodatam penes eos perdant, ad illam recuperandā agere pn̄t nobili iudicis officio. Et cum hoc concordat alia in l. a quibus. j̄. de donatio. in l. manifestissimi. §. Neratius. j̄. de cond. fur. Casus tn̄ pro eis est in l. de viu. j̄. de varijs & extraord. cog. No. in vers. quod si pro emptore. in vers. nec vlla except. iuncta glo. ꝙ ius vel constitutio exceptionis generaliter exclusiua non intelligitur excludere exceptiones iustas, seu legitimas, sed friuolas tantum. Ad hoc continuando cum glo. allegamus casum extra, de officio delegati. cap. ex parte. el secondo.

S V M M A R I V M.

1 *Res empta ex pecunia hæreditaria petitione hæreditatis venit, item & precium distractum ex venditione rei hæreditariæ.*
2 *Facultas soluendi aliud quàm sit in obligatione, quibus de causis extinguatur.*

§. Sed non omnia. Ita demum res empta ex hęreditaria pecunia in hæreditatis petitione, seu precium distractū ex vēditione rei hęreditariæ veniūt, si hęredis interest qd̄ veniat, alias non. Et hæreditas post mortem defuncti augmentum recipit, & diminutionem. Et actio surrogata non sortitur accidentalem naturam, in cuius locum surrogatur. Et facultas soluendi aliud pro eo, quod est in obligatione legis, finitur lite cont. in actione iudi-
1 cati. h. d. vsq; ad §. præter hęc. No. in §. cū prædiximus. tex. quē allegamus, quod surrogatum. naturalem tm̄, non aūt accidentalem sortitur naturam eius, in cuius locū surrogatr̄, & ad hoc ipsum alleg. gl. j̄. si cer. pet. l. certi condictio. in prin. De hac mā tn̄ vide plene & no. extra, vt lite pendente. in c. ecclesia. Et dr̄. j̄. si quis caut. l. si eū. §. qui iniuriarum. No. in §. idem ait. & sem-
2 per allegamus, †ꝙ facultas soluendi aliud q̄ est in obligatione proueniens ex dispositione legali extinguitur executione sententiæ postulata. Secus vero si eadem soluendi facultas proueniat ex dispositione hominis, quia tunc extinguitur litis cont. facta instātia prin. vt j̄. de sol. l. si stipulatus fuero x. ī melle &c.

S V M M A R I V M.

1 *Præsentia eorum, qui nullam vocem authorizabilem habent in constructione legis vel constitutionis, non impedit validitatem constructionis.*

1 **§. Præter hæc.** Ex sententia senatusconsulti †bonæ fidei possessor nō tenetur ad vsuras pecuniæ, quam ex venditione rei hæreditarię percepit, sed ad ipsam pecuniam sic, & ad id in quo est effectus locupletior. Item dolo desinens hæreditatem possidere perinde petitione hæreditatis cōdēnatur, ac si possideret. Et hr̄ditas petita dr̄ per eum, ad quē vere pertinet quo ad effectum inducēdi malam fidem eo ipso, quo qūocunq; sit possidens hæreditatē a se peti. h. d. vsq; ad §. aptanda. No. in §. pridie. ibi, Quintus Iulius. olim proconsules fieri in consilio eius, qd̄ deliberandū erat. quam positionē, sicut hodie est obstante consilio per priores, quos antianos appellamus, & vt cōius loquar per maiores populi. Et est casus. C. de decur. l. ij. li. x. No. ex e. ꝙ constitutio, seu lex cōdita remanet valida, ēt si in eius ꝯstructione illius intersit, qui non habet vocem authorizabilem, vt hic est casus, vbi propositio fuit facta per consules quatuor, quorū duo erant electi ad futurū consulatum. vt gl. dicit, & tunc vocē non habebāt. Ad idē facit. C. de precib. imperato. offeren. l. vniuersis. In electionibus vero ad dignitates, vel officia secus dicimus, quoniam si in eligendo cum iis, qui vocem habent, illi interueniant qui vocem habere non possunt, electio nulla redditur. extra, de elect. cap. maxima, & quod plene no. in cap. illa. No. iij. ex. e. ꝙ propositio consulationis per Imperatorē facta fieri vr̄ tpe deliberato &c. Vnde no. ꝙ si deliberatio sponsiua ꝯsilij non fiat eodem contextu cum propositione, nihilominus valida est, neq; vitiatur. Secus vero in stipulatione, vt si ex interuallo ad interrogationem rn̄deatur, nulla est stipulatio. vt l. j. §. qui pn̄s. & l. continuus. in prin. j̄. de ver. obl. No. in §. cū ante. bonæ fidei possessorem hæreditatis ad vsuras non esse obligatum. Item no. in §. item eos. ꝙ & possidens, qui dolo desijt possidere, hæreditatis petitione pariter conueniri possit. Ad idē. s̄. e. l. etiam. §. item si quis. No. in §. eos. bonę fidei possessorem hęreditatis ad id obligari restituendum, in quo ex hęreditate locupletior factus est.

S V M M A R I V M.

1 *Interpretatio debet esse rei interpretandæ cognitiua.*
2 *Identitas rationis quid operetur.*

§. Aptanda. Constitutio senatus loquens in parte hęreditatis in caduca locum sibi vēdicat. Et si tota hr̄ditas caduca sit, vel sit eadem vacans aut ex quacunq; alia causa ad fiscum deferatur. Et quod eadē cōstitutio dicit de vsuris in bonæ & malæ fidei possessore in fisco, locū habet in ciuitate qualibet & in priuato, & in peculio, & qualibet alia vniuersitate. Et qūocunque quis sciat hęreditatem ad se non pertinere dr̄ quo ad effectū huius legis esse malę fidei possessorē, nec scienti est denunciandū, nec ēt denunciatio facta ꝓcuratori inducit malam fidē in dn̄o. & qd̄ senatus dicit in hærede, locū hēt in quolibet bonorum possessore. h. d. vsq;
1 ad fi. No. in §. aptanda. & ita semper allegamus, †ꝙ quælibet interpretatio debet esse cognitiua rei interpretandę. Item adde, ꝙ quælibet interpretatio tendere dēt ad ęquitatē. C. de bonis quę libe. l. non sane. ff. de cond. & dem. l. in his. No. in §. ait senatus. ꝙ idem iuris est in toto quo ad totum, quod est in parte quo ad partē. Ad idem. s̄. si quis cau. in l. sed & si quis. §. vlt.
2 & ibi concor. †No. in vers. idem & si vacantia. ꝙ dicta in fisco extenduntur ad ciuitatem & priuatā personā, vbi in oībus est identitas rōnis, secus vero vbi quid in speciale priuilegiū concederetur eidē, quia tunc ad priuatos, seu ciuitates alias nō est extendendū, vt j̄. de ver. sig. l. eum qui vectig. j̄. ad munici. l. fisc. j̄. de publ. l. licitatio. §. fiscus. No. in vers. non solū. dicta in hr̄ditate per identitatem rōnis extendi ad quēlibet aliā vniuersitatem bonorū. No. in §. petitam. bonæ fidei possessorem effici malæ fidei per denunciationē sibi factā, nec curatur a quo, dū tn̄ facta sit, ꝙ dic, vt no. C. de rei uend. l. si fundum. C. de rescin. uend. l. si maior. No. in uer. qd ergo. ꝙ certus amplius certiorari non debet, & ita allegatur super rl̄a, eum qui. in 6. l. j. in fi. de dote prelega. & in l. j. in fi. de act. emp. & l. denunciasse. j̄. de adult. cū si. No. in ver. ponamus. tex. ꝙ denunciatio facta procuratori

curatori non habet constituere in mala fide dñm, et si procurator negligens fuerit in denunciando dño. No.in §.cæterum. ꝙ a bonę fidei possessore hæreditatis re per eundem vẽdita re petitur rei venditæ preciũ a malæ fidei possessore. Et nõ est in electione dñi, an ad preciũ, an ad rẽ agere velit. No. vlt. in §.licet. ꝙ dicta in putatiuo hærede de iure ciuili, per identitatem rationis extenduntur ad putatiuum hæredem de iure ꝑtorio.

SVMMARIVM.

1 *Pecuniam esse exactam, vel eam posse exigi, æquiparantur.*

LEX XXIII. & XXIIII.

SI possessor. Malæ fidei possessor hęreditatis ad vsuras pecuniæ in hr̃ditate inuentæ, quam ipse non attingit, nõ tenetur. Tunc aũt pecunia ex venditione rei hæreditariæ redacta intelr̃, cum vel exacta est, vel exigi põt. Et si res, q̃ post petitam hæreditatẽ distracta est, sit hæreditati vtilis, ad ipsam, vt cũ fructibus reddatur, agi põt. Si vero hæreditati inutilis & si ante petitã hæreditatẽ distrahatur, agi põt ad preciũ eius cũ vsuris reddendis. Si vero post petitã, in electione veri hr̃dis est ad quid agat. Et bonæ fidei possessor hr̃ditatis ad precia ex vẽditione rei hęreditariæ redacta tenetur, si illa exegerit, sinautẽ vero ad cessionem obligationis actionis malæ fidei. No. ꝙ possessor tenetur ad res ipsas, si apud emptorẽ sunt nõ deperditę, neq; diminutæ, & ab eodẽ hr̃i pñt, alias tenetur quanti hæres in litem iurauit. Sinaũt ab emptore hr̃i non pñt, quia perditæ vel diminutæ sunt, tenetur ad verũ precium, ꝙ aut perditum dicatur vel diminutũ. h.d. vsq; ad l.si & rẽ & precium. No. in §.redactę. †ꝙ paria sunt pecuniam exactam esse, vel exigi posse, sicut & paria sunt actionẽ ad rem hr̃e, vel rẽipsam, ꝙ dic, vt plene no. ꝟ. de acq.re.do.l.rem in bonis. No.in §.bonæ fidei. ꝙ possessor hæreditatis precio nondũ percepto ex re vẽdita solũ ad cessionẽ actionis, quam habet, ad cedendũ est oblatus. No.in vers.nam & Iulianus. ꝙ indebitum exactũ per possessorem hr̃ditatis vero hæredi non est restituendũ. No. in §.restituere. ꝙ in actione petitionis hr̃ditatis ꝯ malæ fidei possessorẽ iuratur in litem, quod dic, vt in l.actionib. ꝟ. de in litem iuran.

SVMMARIVM.

1 *Bonæfidei possessor, si rem per se venditam viliori precio redemit, tenetur ad rem reddendam.*

LEX XXV. XXVI. & XXVII.

1 SI & rem. †Bonæ fidei possessor, si rẽ per se vẽditam viliori precio redemit, tenetur ad rẽ reddendam, item & ad id pecuniæ, vel ad id ꝙ primo precio superest, & in vniuersalibus preciũ succedit loco rei. Itẽ ad id demum tenetur ex precio, quo factus est locupletior, & ad pecuniam, q̃ percepit rõne precij tarde soluti restituẽdã est obligatus, licet non ad illã reddendã, q̃ percepit rõne iniurię sibi illatæ, vel rõne ꝯtemptus. h.d. cum l.seq. Primo no.in hac l.si & rẽ. ibi, desideret, ꝙ inuerecundũ sit. ſm intellm gl. ibidẽ, quod non dẽt quis id petere, cuius ꝯrium non est petiturus. Ad idẽ. C.de solu.l.pe. No. ex e.ibi, quia põt existimari &c ꝙ in vlibus prout est hæreditas preciũ succedit loco rei. Ad idẽ. ꝟ. de hęr. vel actio.vend. l.venditor. la grande. quid aũt in particularib. dic, vt ꝟ.si cer.pet.l.si cum seruũ. Itẽ quid ꝯ. an.s.res succedat loco precij. dic, vt in l.si ex ea.alias si ex pecunia. C.de rei ven. in l.si patruus. C.cõia vtriusq; iud.in l.j.C.si quis alteri vel sibi. & l.Proculus. ꝟ. de iure dotium. No.in l.vtrum.ibi, vel donasse. ꝙ licet is, qui donat, habeat donatariũ ad antidora obligatũ, vt ꝟ.eo.l.sed etsi lege.in §.consuluit. ꝟ. de cond.ind.l.non sortẽ. §.libertus. nihilominus æquiparatur cõsumenti, & ideo alibi dicit litera, ꝙ donare est perdere, vt ꝟ.de donat. l.si filiusfamil. No.in ver.proinde. ꝙ possessor hæreditatis tenetur ad reddendam pœnam, quam percepit, quia secum contrahens in mora fuit non adimplendo contractũ penitus extraindicialẽ, non autem tenetur ad reddendam illam, quam percepit ratione sibi illatæ iniuriæ, vel quia contẽptus est ꝯctus ad præparandũ iudicia celebratus, & ad hæc duo vltima, lex ista notabilis est.

SVMMARIVM.

1 *Empta nomine vnius, an alteri repetenti sint restituenda.*

2 *Malæfidei possessor ad quæ respectu veri hæredis teneatur.*

3 *Mala fides ab initio, & ex superuenientia æquiparantur quo ad fructuum restitutionem.*

LEX XXVIII.

SEd & si lege. Quid possessor hęreditatis ex pacto legis commissoriæ in vẽditione apposito lucratur vero hęredi debet restituere. & res per possessorem empta ex precio hęreditatis noĩe proprio nõ venit hęredi restituẽda, licet eius precium sit, & malę fidei possessor hęreditatis de dolo & culpa obligatus est. Item eiusdẽ prædo tenetur de fructibus ex hęreditate perceptis, & de his, quos pcipere debuit. nec refert, an a principio fuerit malę fidei, an vero illa ex postfacto superuenerit quo ad fructuũ restitutionẽ. Error aũt iuris quo ad fructus inducit bonã fidẽ, & 1 excusat a dolo. h.d. vsq; ad §.si ante. No.in ver. item si rem. †ꝙ res empta ex pecunia alterius noĩe tñ proprio nõ venit illi, cuius est pecunia, reddenda, ꝙ dic, vt heri dixi in l.si & rẽ & precium. Scias tñ ꝙ in dubio noĩe proprio empta præsumitur, vt no.Bar.de leg.ij.l.Imperator.§.si centũ. Ad ꝙ ꝟ.de sol.l.& magis. Sed an de pecunia propria, vel aliena præsumatur emisse. dic, vt idem no.C.pro soc.l.ij. Et vide extra no. C.de pign.l.vlt.

2 No.in §. ꝙ ait. ibi, sed & culpa. ꝙ ẽt malę fidei possessor hęreditatis tenetur a semetipso exigere, ꝙ hęreditati debet. An aũt ipse possit sibimetipsi soluere ex hæreditate, quod sibi defunctus debebat, vr̃ ꝙ sic, per l.quod si possessor.ad fi. ꝟ.eo. & melius. ꝟ.de ꝯh.emp.l.fistulas.§.fundum. No. ꝟ.eod. ꝙ in culpa est ipse malę fidei possessor, si debitores hęreditarios non exegit, quos exigere potuit, & igitur eius actione uero hęredi tenet. No.in eo.super verbo, potuit.gl.ord.in eo ꝙ pridie disputaui. .s.vtrum ꝯiuncta persona absq; expresso mandato exigere possit debitores sibi ꝯiunctos. & determinaui ꝙ sic, ꝯria vero glo. est. ꝟ.de solu.si vero procuratori, & illa verior est & illius tũc adhęsi. No.in §.quod aũt. malę fidei possessorẽ teneri ad fructus perceptos, & quos percipere potuisset, an aũt teneat ad illos, quos percipere potuisset ipse verus hęres, si hęreditas penes eum mansisset. dic, vt per Bar. C.de fruc & li.expen.l.ij.eo. tit. & no.C.de rei ven.l.domũ. & l.fructus.de leg.j.extra, de res.

3 spo.c.Caius. No.in §.de eo aũt. † ꝙ paria sunt quo ad fructuũ restitutionem mala fides ab initio, & eiusdem superueniẽtia, licet nõ sint paria de iure ciuili quoad vsuc. impedimentũ, vt l. vnica.de vsuc. Itẽ nec quo ad qualitatẽ poss. vt in l.clam possidere.in prin. ꝟ. de acqui.pos. No.in §.scire. ꝙ iuris error excusat possessorem a fructuum restitutione, licet eidem nõ proficiat pro inducenda vsucap. vt est tex.C.de vsucap.l. nunquam.

1 *Mala fides inducitur per litis contestationem.*

2 *Petitione hęreditatis proceditur contra dolo desinentem possidere.*

§.Si ante. Post motam cõtrouersiam oẽs possessores hęreditatis quo ad fructuum restitutionẽ censentur esse pares. Et ꝯ eum, qui possidet hęreditatẽ, si dolo desiit possidere, & ꝯ possessorem & volentem restituere iuratur in

1 litẽ. h.d. vsq; ad §.consuluit. No.in §.si ante. †ꝙ per li.cont. indubitanter inducitur in quolibet mala fides. Ad idẽ. C.de fru. & li.expen.l.ij. Sed dubium est, an hoc ita demũ intelligatur, si litis ꝯtestatio sit valida. qm̃ expressum est, ꝙ inualida seu nulla nullum operatur effectũ, vt C.ne de sta.l.si pr̃. C.de li.cont. auth.offera.ad fi.iũcta gl. & probatur.ff.de adul.l.accusaturus. Dic, vt ibi no.in §.proinde. in ver. vnde si sit petitionẽ hęreditatis ipsam hęreditatẽ sequi, & ꝯ quẽlibet successorẽ cõpetere,

2 non solũ ꝯ primum possessorem. †No.in e.ibi, & per multos ambulauerit. ꝙ cum plures dñr fuisse possessores hæreditatis, & plures dolo desiisse possidere oẽs petitione hęreditatis ꝯueniuntur, vnde non solũ ꝯ tertiũ & quartũ cõpetet, sed ẽt ꝯ primum & ſm. Et rõ est, quia petitio hęc competit ꝯ desinentem possidere pp dolũ, quẽ cõmisit in possidere desinẽdo, dolus autem iste nõ purgatur ex ambulatione hereditatis in plurimas personas facta. No.in vers.vtrum. ꝙ dolo desinens possidere non solum tenetur ad ęstimationem hęreditatis, sed ẽt fructuum eiusdem non solum contra dolo desinentem possidere, sed etiam aduersus possidentem & non restituentem, quod declara, vt in l.qui restituere. ꝟ.de rei uendic.

1 *Hæres pro parte putatiuus, & pro parte verus, an de rebus hæreditarijs consumptis tenetur in parte sua compensare, an de communi.*

§.Consuluit. Bonę fidei possessor non tenetur, nisi quatenus sit effectus locupletior, nec dr̃ locupletior effectus is, qui donauit. posito ꝙ obligationem ad antidora acquisiuerit, nisi postq̃ illa est adimpleta. Et latius re sua vtẽs, si nihil ex hr̃ditate contingat, nil ex eadẽ detrahat. nec dr̃ attingere is, qui rẽ hr̃ditariã obligat. Et hr̃s ex parte putans se hęredẽ in totũ, si quid ex hereditate ꝯsumpserit, ex cõi consumpsisse vr̃. h.d.usq; ad §.quod aũt. No.in §.consuluit. ꝙ non censetur locupletior effectus, qui antidora in aliquẽ ꝓen dit. Silr̃ nec locupletior est, qui super seruũ manumissum ius patronatus acquisiuit. ꝟ.de reg.iu.l.nemo prędo. in §.j. No.in eo.iuncta gl.in verbo, antidora. ꝙ antidora ex bonis utriusque moribus resultant, & nõ est aliud, quam ꝯria seu reciproca remuneratio, per eum, cui beneficiũ & benefacienti seu donãti ęqua nãlitate debetur. Ad hoc. ꝟ.de cond.ind.l.si non sortem. §.libertus. Et de huius allegatione uide plene per gl. & Bar. ꝟ. de iust. & iu.l.ex hoc iure. & inter alia no.hic eius effectum. s.ꝙ obligatio ad antidora impedit repetitionẽ soluti indebite. Casus est sing. ꝟ.de fideiussorib.l.si restõ.§.j. No.in §.si quis re sua. ꝙ consumens proprium, quia putat se diuitem effectũ ex aliẽno sibi delato, ꝙ tñ in uero delatum est alteri, nõ põt in eodẽ vti retentione eius proprij, quod expendit. No.ex eo.in uers.si tñ pignori, ꝙ non ur̃ quicq̃ de usi patrimonio tetigisse is, q rẽ pignori posuit, quod est multum notandũ. No.in §.adeo.uer. nam si is. ꝙ putatiuus hęres, qui in uero in nihilo hęres est, totam

tam hæreditatem consumens nihil restituere vero hæredi tenetur. No. in vers. sed in ꝓposita. † ꝙ hæres putatiuus respectu totius hæreditatis, verus tn̄ respectu partis, si quid hæreditarii consumat, non censetur totaliter de sua parte, nec totaliter de parte hæreditatis cōsumpsisse, sed de cōi. ꝙ est notādum. No. vlt. ꝙ idem putatiuus superexistentem dimidiam non ꝯsumptam totam non retinet, sed partem, ꝙ est notandum.

SVMMARIVM.

1 *Citatum ad deponendum extra lares proprios debere expensas habere ab eo, ad cuius petitionem citatur, qualiter sit intelligendum.*

§. Quod autem. Quatenus bonæ fidei possessor ex hæreditate in vsus suos necessario quęrit, catenus locupletior effectus dr̄, & catenus vero hęredi tenetur. Item si emptor hæreditatis aduersus vēditorem pro precio in sui vtilitatē non conuerso nō habet regressum, a vero hærede ad rem restituendam pōt ꝯuenir., secus si hēt. Et si venditor paratus est subire iudicium, quemadmodum si possederit emptor non inquietatur. h.d. vsq; ad §. si minori. No. tn̄ §. ꝙ aūt. ꝙ catenus bonæ fidei possessor in victum rē hæreditarā ꝯsumens de proprio patrimonio hæredi reddere renetur, quatenus qđ ipse expendisset s̄m solitum modum anteq̄ hæreditatē possedisset, non aūt tenetur ad reddendum id, vltra quod expendit postea veniens ex eo, quia putabat se ditiorem effectū. Vnde secundo allegatur litera ista per Speculatorem & alios, ꝙ qn̄ litigator obtinens, vel reus ꝯuentus vincēs petit per succumbentē sibi solui expensas, & sumptus, quos ipsis occasione extra domum propriā, debet hr̄i ꝯsideratio eius, ꝙ in propria domo erat expensurus .s. ꝙ ad illa reddendū succumbens teneatur, quia si nunq̄ citatus fuisset, tn̄ domi expo suisset. Ad idem. ꝭ. ad exhi. l. sed si hæreditas. §. i. hoc aūt intellige vbi expensæ suppetuntur ratione interesse, secus vero si ratione morę, seu contumacię, quia tunc est victus. Et expensæ redduntur, quatenus ēt domi fecisset, vt no. Cy. C. de iud. l. pro-
1 perandū. §. & si quidem. & dic, vt plenius no. † Item facit ad te stem, qui licet citatus ad deponendū extra lares proprios debeat hr̄e, ad cuius petitionē citatur, expensas, vt est casus. C. de testi. l. qm̄, nihilominus non est intelligēdum, ꝙ illas facturus est, ac si nunquam citatus fuisset. In his ergo non est grauatus pp citationem, de quo tn̄ dic, vt per gl. in c. statutū. §. iij. super verbo moderatus. de rescr. li. 6. No. in §. itē si rem. ver. quid tn̄. ꝙ venditor offerens se ad susceptionē iudicij pro emptore, ꝯ quem illud est inchoatum, tribuit emptori ius excipiendi cōtra agētem, per quod euitat litis prosecutionem. Et allegatur ista litera, ꝙ inuito agente potest vēditor suscipere pro empto re iudicium defensiuum, atq; eundem aliter prosecutione liberare. ꝙ dic, vt plene no. gl. & Doct. C. vbi in rem act.

SVMMARIVM.

1 *Honestum virum licite posse sua prædia ad inhonestum vsum locare, qualiter intelligatur.*

LEX XXIX. vsque ad XXXIII.

§. Si minori. Si precium ex venditione rei hæreditariæ redactū, vel pecunia ab hæreditario debitore exacta ad verum hæredem peruenerit, emptor non inquietatur, debitor aūt ipso iure liberatur. Et quæ quo ad fructus dicta sunt per senatusconsultum in hæreditatis petitione sibi locum vendicent, & famil. ercis. actione & hæreditatis petitione, q̄uis in rem sit, nihilominus personales præstationes respicit. Item augetur hęreditas ex perceptu fruc. pensio. merced. & obuentionibus aliis. & bonæ fidei possessor, si debitorū nomina acquisierit, vel ad pecuniam, si exacta est cum vsuris, tenetur, vel si non est exacta, ad cedendas actiones veri hr̄dis
1 peculio intentandas. h.d. vsq; ad l. si quid possessor. † No. in l. ancillarum. ibi, nam & in multorum &c. tex. quem semper allegamus, ꝙ non est prohibitum ēt honestos viros ad exercenda lupanaria eorūdem vrbana prædia locare. ꝙ intellige verum, vbi prædia ipsa iuxta loca alia inhonesta essent constituta, secus si iuxta inhabitationes honestorum virorum, quia tūc nō est eis ita locare permissum. argu. tex. no. in l. cum s̄. virentes. C. de re mil. li. 12. quem ad hoc alleg. D. Bal. in l. ædem. C. loca. sicut nec alias permissum est manifesto fœneratori ad fœnus exercendum domum locare, cum eidem tunc excommunicationis pœna iniungatur, vt c. j. de vsur. lib. 6. vbi est casus. Item ad interesse contra venditorem agere possum, si domum uendere me ignorante, nisi certificauerit illam prope meretricales ædes esse constitutam, vt est casus no. iuncta glo. ꝭ. de ꝯhen. empt. l. quod sæpe. §. vlt. & an socius consocio inuito possit in mo inhonestā mulierē ducere. dic, vt no. gl. ord. de vsu & hab. l. non aliter. No. in l. Iulianus. ibi, quid enim si pecuniam, quæ seruari non potest &c. quod quidam imperiti allegant istum tex. ꝙ pecunia est de rebus, quæ seruando seruari nō possunt, & male, quoniam hæc non fuit intentio literę, sed voluit dicere, ꝙ seruari non potest, si a debitore propter eius inopiam nō potest per creditorem recuperari, vt ex seipso apparet. Sed ad illud principale soleo allegare duo iura. vnum in l. Aristo. §. vlt. cum l. seq. ꝭ. de iure deliberan. Alium Instit. de vsufr. §. constituitur. licet legistæ consueuerunt allegare glo vnam in l. i. §. fuit quæsitum. ꝭ. ad Trebel. aliam in l. interdum. ꝭ. de ꝓd. inde.

SVMMARIVM.

1 *Solutio pecunię proprię per bonę fidei, vel malę fidei possessorem nomine proprio facta hæreditarijs creditoribus inducit in vero hærede liberationem exceptionis ope.*

LEX XXXIIII.

SI quid possessor. Quod bonę fidei, vel malę fidei possessor soluit hæreditarijs creditorib. nomine suo & de pecunia hęreditaria, vel propria liberat verum hæredē non ipso iure, sed exceptionis ope, cū tn̄ de proprio soluit actionem cedit, & malæ fidei cauere debet se hęredem defensurū aduersus creditores, nec debet malæ fidei possessor ex hæreditate deducere, ꝙ sibi debetur, nisi hoc tendat in fauorē hęredis, licet bonę fidei sit quocunq; casu. Et licet malæ fidei possessori imputetur, si sumptū in hæreditate non fecit necessarium bonæ fidei, tamen possessor malæ fidei efficitur, si hæreditarios debitores non exegit. & quod solutū est bonæ fidei, vel malæ fidei possessori per debitores hæreditarios id restitui debet vero hæredi. h.d. vsq; ad si.
1 No. in pri. ꝙ solutio pecunię proprię per bonę fidei, vel malæ fidei possessorem nomine proprio facta hæreditarijs creditoribus inducit in vero hærede liberationem exceptionis ope. No. ij. ꝙ eadem soluta pecunia liberationem inducens a vero hęrede repetitur tam per mala, q̄ bona fide possidentē. No. iij. ꝙ cum malę fidei possessor agit ad iam solutam pecuniam propriam sibi per hęredem reddēdam, cauere debet se defensurum hęredem casu, quo hęreditarij creditores iterum contra eum, vt solueret, actionem dirigerent, atq; repeterent em ad hanc cautionem nō astringi. sed solum ad cessionem actionis cōdictio indebiti, quam haberet, si pecuniam de proprio suo nomine solutā ab his hęreditarijs creditoribus repetere vellet. No. in ver. sed & ipsi, malę fidei possessorem nil deducere ex pr̄imonio creditoris sui, ꝙ possidet, nisi id creditoris intersit. Et hanc regulam no. primo licet in bonę fidei possessorem deducere posse sumptum, quem in re hæreditaria fecerat, & in hoc fallit regula pręcedentis §. No ex eo. malę fidei possessorem teneri ratione negligentię commissum non faciendo sumptum in hęreditate necessarium, licet secus sit in bonę fidei possessore. No. in vers. illud. quod non imputat ei, qui non agit, cum agere non potest. frustra enim quis non agit, si in actione excipitur, vt s̄. de nego. ges. l. si pupilli. §. videamus. ꝭ. de administr. tut. l. quoties. §. si is qui tēporali. & quod plene no. in l. si Titius. ꝭ. de verb. oblig.

SVMMARIVM.

1 *Hęreditatis possessor res hęreditati inutiles non distrahens, an de dolo argui poterit.*

LEX XXXV. vsq; ad XXXVIII.

PEr seruum. Quod per seruum hęreditarium acquiritur vero hæredi est restituēdum, nisi ex re possessoris, qui scriptus erat hęres, acquiratur & possessor distrahens seruum (siquidem hęreditati non necessarium tenetur ad precium, si autem necessarium distraxerit tenetur ad illum restituendum si viuit, alias ad precium. & hęreditas debita ex testamento filijfamilias militis hac actione peti potest, & si seruus, vel filiusfamilias res hęreditarias teneant, vel precium ex eis redactum, pater, vel dominus conueniri possunt, si habent facultatem restituendi, vel sint iure possessores. h.d. vsque ad l. si a domino. No. in l. per seruum. ꝙ licet per seruum hęreditarium quęsitum ex re hęreditatis, vel industria propria restituē
1 dum, nihilominus vbi ex re possessoris acquirit secus est. † No. in §. Iulianus. l. nisi ex re. ꝙ tenetur ex culpa, siue negligētia possessor hęreditatis res hęreditati inutiles, seu nō necessarias nō distrahens. ꝙ intellige verum in malę fidei possessore, in bonæ fidei vero secus, qui propter rem suam, quam neglexerit, nulli querelæ sub ectus est, vt s̄. l. si quid possessor. §. sicut autē. No. in l. idem Iulianus. ꝙ per filiū in potestate, vel seruum & eorundem contractuum actio patri, vel domino etiam ignoranti acquiritur.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatis petitio quæ datur contra patrem, vel dominum, an, & quando naturam actionis de peculio sortiatur.*

2 *Hæreditatis petitio non competit pro damno hæreditati illato ipsa adita.*

3 *Sumptus facti gratia culturæ fundi tam a malęfidei, quàm bonę, veniunt in hęreditatis petitione deducendi, aliter tamen a bonæ fidei, quàm a malę.*

LEX XXXIX. & XL.

SI a domino. Petitio hęreditatis, quę datur contra patrem, vel dominū non habet naturā actionis de peculio, nisi quatenus ad personales pstationes competit. Et hoc sic tunc datur cōtra filiumfamilias etiam adoptatum, & a seruo occiso a malę fidei possessore & petitio hęreditatis & actio legis Aquiliæ competūt, debet tamen

tamen actor eorum altero esse cõtentus. Si vero post aditam hæreditatem occidatur, legis Aquil. actio cõpetit. Et re a prædone vendita perempta est in electione actoris vtrum iustum precium, an vero conuentum exigat. Et fructus intelliguntur deductis expẽsis. h. d. vsq; ad l. plane. No. j in l. si a dño. quod † petitio hæreditatis cõpetens contra patrem, vel dñm occasione preciorũ ex venditione rei hæreditariæ perceptorum per seruum, vel filium nec consumptorum non tpalis est ad instar actionis de peculio, sed perpetua. No. in vers. quod si ppea. quod eadem hæreditatis petitio competẽs contra patrem, seu dñm occasione debiti contracti per seruum, vel filium cũ defuncto, cuius est hæreditas, vel occasione preciorum consumptorum ex venditione rei hæreditariæ perceptorum sortitur naturam actionis de peculio. No. in §. si possessor. quod ex occisione seu ante hæreditatem aditã oritur non hæredi actio duplex. s. hæreditatis petitio, & l. Aql. No. ij. ex eo. quod qñ duplex est remedium, quod alicui competit, electio sibi datur, quam velit instituere, adeo vt altero contentus esse debeat. Ad idem. j. de trib. l. quod in hæredem. §. eligere. de leg. ij. l. cum filijs. §. varijs. C. de codi. l. vlt. de elec. c. vt qui duas.

2 & de postula. prxla. c. i. in vj. cum si. † No. in eo. iij. quod ex damno illato hæreditati hæreditate adita non competit hæredi hereditatis petitio, sed sola leg. Aquiliæ actio. No. in §. si dolo. quod dictio hæc, perinde, posita in orationibus licet rl'r denotat omnimodam similitudinem, non tñ denotat illam, ex qua inferret absurditas magna, vt est hic tex. quem nota. No. in eo. non debere esse melioris cõditionis malæ fidei possessorem, quam bonæ. Ad idem de præben. c. cum qui. lib. 6. j. quod vi aut clam. l. seruus. cum si. No. in §. quo tpe. quod quo ad considerandum qñ qs dicatur locupletior, tempus sententię est inspiciendum, quod dic, vt plenius no. j. de sol. l. in principali. No i §. fructus. & ita semper allegamus quod fructus intelliguntur deductis expensis, quod declara vt plene notatur. j. sol. mat. l. fructus. per Dy. & Bar. & plenius per Bar. C. de fruct. & li. expen. l. j. hñt Canon. bo. tex. extra, de decimis. c. cum homines. & c. non est in potestate. & c. tua

3 nobis. el ij. & c. pastoralis. No. ij. ex eo. non solum bonæ fidei, sed ẽt malæ fidei possessorem deducere posse sumptus factos gratia culturæ fundi, item ẽt eorundem seruandorum. Ad idẽ j. fam. erci. l. fundus. No. vlt. casum rotundum contra d. Bart. quod ipse reputat ab alio Doct. quæsitum in l. non quæritur. §. prædijs. de leg. iij. vbi per illum tex. dicentem, quod appellatione expensarum factarum gratia culturæ non cõpræhenduntur expensæ factæ gratia custodiæ fructuum, dicit quod aliter malæ fidei possessor possit deducere expensas factas gratia culturę, nõ tñ eas quas fecit gratia custodię fructuum, de quo miraudum est, cũ tantus Doctor dixerit contra expressum casum huius literę in verbo, conseruandorum. Si enim queritur deducere in expensas gratia conseruationis fructuum, vt hic aperte dr, ergo & facta gratia custodię, cum ad aliud non tendit, nisi ad conseruationem. No. in l. quod si sumptus. quod casus fortuitus auferens fructuum perceptionem non aufert bona fide possidenti expensarum factarum sibi concessam detractionem.

S V M M A R I V M.

1 *Iudicis officij imploratio competit ei, cui denegatur exceptionis oppositio competens.*

L E X XLI. XLII. & XLIII.

PLane. Bonæ fidei possessor impensas necessarias & vtiles circa hæreditatẽ factas deducit omnimodo, malæ fidei vero deducit per iudicis officium, & non aliter, quam si res expensis factis reddita esset melior, voluntarias autẽ expensas bonę fidei possessor deducit ope exceptionis, malę fidei vero cõsequitur per abrasionem, quæ tñ sine detrimento rerum fieri non possit. & effectus malę fidei possessor per litis contest. de interitu rei casu fortuito contingente non tenetur, licet malę fidei ab initio sic h. d. vsque ad § prædo. l. illud. No. in l. plane. bonæ fidei possessorem necessarias expensas consequi ope doli exceptionis oppositæ, etiam si res, in qua factæ sunt, perierint. Secundo no. malæ fidei cõsequi easdem iudicis officio, dum tñ res, in qua

1 factæ sint, extet melior facta &c. † No. iij. ex eodem. ibi, & id ipsum &c. quod cui denegatur exceptionis oppositio, ex æquitate consequitur iudicis officij imploratio, ad quod j. eo. l. vlt. No. in l. vtiles asit necessariæq;. plenius diffinitiua per iurisconsultum. j. de verb. sig. impensas iuris alieni factas esse repetibiles, & qñ non, vide gl. meliorem, quę sit in iure. j. de rei vend. l. in fundo. No. ij. ex eo. bonę fidei poss. eadem cõsequi ope abrasionis, aut ablationis, dum tñ ex his res deterior effici non põt. No. in l. illum casum ad limitationem omnium iurium dicentiũ, malę fidei possessorẽ teneri ad æstimationem rei peremptę ẽt casu fortuito, vt in l. j. §. rectissime. cũ si. j. de vi & vi arma. quoniam illa procedunt in malæ fidei possessore ab initio, secus vero si quis sit malę fidei possessor effectus ex post facto pp motam litem, quia tunc ille non tenetur, vt hic est casus notab. multũ. Vltimo no. quod propter motum quis tenetur si ius suum indefensum relinquat. & ita semper allegamus hunc tit.

S V M M A R I V M.

1 *Hæreditatis restitutio includit corpora & actiones.*

2 *Verbum dubito, negationem importare potest.*

L E X XLIIII. & XLV.

§. Prędo. Fructus hrditatis a malę fidei possessore percepti illã augẽt, quatenus ille ex ipsis effectus est locupletior, & restituta hæreditate debent ẽr in heredem transferri actiones, quas hęreditatis possessor occasione hęreditatis quęsiuit. & si ipse eiusdem occasione alicui cautionem pręstiterit, per verum hęredem cauen. & possessionem hęreditatis dans seruum pro noxa in hęreditate commissa liberatur. & res, quas hac actione conuentus post litem cont. cœpit possidere, in hoc iudiciũ veniunt. & debitor hęreditatis actione tenetur, nisi se heredem esse contendat. h. d. vsq; ad l. postq.

1 No. in §. actiones. quod in hæreditatis restitutione non solũ fienda est translatio corporum, sed ẽt actionum occasione hęreditatis quęsitarum. No. in ver contra quoq; quod cum possessor hereditatis restituens dubitat molestationem, seu damnum occasione cautionis, pp quam hered. prestita est, potest a vero hęrede petere, vt & sibi caueat de emendando damnum si quod incurreret vel defendẽdo eũ casu, quo molestaretur. No in l. si quo tpe. quod iudicia vlia trahuntur ad res quęsitas illis pendentibus, adeo vt & super eisdem ex eadem instãtia sententia ferri possit. Ad idem. s. eo. l. si hereditatem. No. in eo. quod casus fortuitus superueniens absq; culpa conuenti vim immineat, vt atque

2 effectum actionis institutę, & onr sentire condemnationis. † No. in l. si debitor. ibi. negerat dubitet. quod verba hęc, nego & dubito, vñr ęquiparari. Vnde est argũ quod sicut per verbum nego, fit litis contestatio, ita & per verbum dubito. Et ratio est, quia dubitans vr negare, vt no. Innoc. extra, de maioritate & obedientia. c. contra quatuor. ad si. Et refert D. Bal. in c. vasallus feudũ. si de feudo fuerit cõtrouersia. & est casus in l. si quis testm. j. ad leg. Aqnil. de hoc tñ dic per legistas. C. de litis cont. l. vnica. & per Canon. eo. tit. c. j. An aũt per verbum, credo, inducatur lit. cõt. dic, vt no. gl. or. dicẽs quod sic, in c cum ad sedẽ. extra, de rest. spo.

S V M M A R I V M.

1 *Testamentum nullum allegans, errore iusto ductus, non ideo priuari debet legatis in eo sibi factis.*

L E X XLVI. vsq; ad XLIX.

POstquam. Qui legatum accepit, nõ prohibetur hęreditatem ab intestato petere, nisi de manifesta calumnia appareat, eo tñ casu, quo hęreditatem petit, debet legatũ acceptũ restituere, prestita tamen cautione. & si non restituat, in hereditate restituenda compntabitur. Et qui vt possessor hęreditatis se liti offert, vt possidens cõdemnatur, quamuis possessor verus non sit. De accommodatis tacitam fidem de restituendo inca

1 paci hñs dr illa, vt prędo possidere. h. d. vsq; ad l. Lucius. † No. in l. postq. quod dicens testm falsum nõ calumniose, se l per errorem iustum, ad id credẽdũ ductus, legato in eo lẽ sibi facto nõ priuatur. No. in eo in si. calũniose agentem a limine iudicii repellendum, quinimo iudex hoc ex proprio facit officio, ẽt parte non postulãte. Ad hoc C. vt nemo priuatus. l. si. ad si. Et no. gl. ff de bo. liber. l. cũ tam maior. §. si patris. alias. §. si libertus. No. in l. qui se liti. quod offerens se liti vt possessor, vt possidens venit condemnandus. quod dic, vt plene no. j. de rei vẽ. No. ij. ex eo. predictam regulam procedere. nisi agens sciat se offerentem non possidere, quia tunc ad nihilum possessor condemnatur No. iij. ibi, isto modo non est deceptus, scienti dolum non inferri. Ad idem. C. de transact. l. cum donationis. de regulis iuris. c. scienti. in 6. cum similibus.

S V M M A R I V M.

1 *Succumbens in accusatione falsi testamenti non prohibetur illud idem alia causa impugnare.*

2 *Hæreditas potest etiam solis iuribus incorporalibus constitui.*

L E X L. vsque ad LIII.

LVcius. Qui succubuit in accusatione falsi testamenti, non prohibetur illud idẽ ex alia causa annullare. Et ficta mala fides, quę per contestationem litis inducitur, facit teneri possessorem ad iustum precium rerum uenditarum ex necessitate ad solum precium perceptum, & iudicium particulare intentatur, vbi periculum est in mora. Et expensę legitimę factę in monumento testatoris deducuntur a quolibet etiam malę fidei, & non deductę repetuntur ab hęrede negociorum gesto-

2 rum actione. h. d. vsq; ad l. heres furiosi. † No. in l. Lucius. quod succumbens in causa, quam quis instituit ut annullet testm ex capite vno, non repellit agentem, quominus agere possit ad rupturam eiusdem ex capite alio. Ad idem. C. eo. l. hereditas. in si. respon. ff. de verbo. oblig. l. si ita quis. §. vlt. No. in l. si bonę fidei. vl'e iudicium causare dilationem particularis, vt l. si quis libertatem. s. eo. Fallit, vbi periculum est in mora, vt hic est casus. & de huius l. materia an & qñ vl'e iudicium particularis motionem suspendat dic, vt C. eo. l. si. & d. l. si quis libertatem ff. de.

2 ff de excep. l. si post litem. † No. in l. hæreditas. nomen hoc, hęreditas, verificari etiam si nulla corpora in hęreditate reperiantur, sed solum incorporalia iura. No. in e in §. si defuncto. ibi, nulla teneantur actione &c. ꝙ mandatum testatoris respiciés propriam eius authoritatem vel honorem principalem, non autem vtilitatem alterius, non excusat hæredem ab obligatione vel actione, sed ad illa exequenda cogitur principis, vel pótificis officio. Ad idem. j. de an. leg. l. Quintus. Illud aũt est certum, ꝙ iudicis officium non præsupponit obligationem, sed existentiam æquitatis tantum, ut probatur hic & in d. l. Quintus. & clarius in l. qui per collusionem. §. precij sortem. j. de actio emp.

S V M M A R I V M.

1 *Hæres fu[riosi] qualiter hæreditatem restituit.*

2 *Rei hæredi[tariæ] alienatio tribus de causis permittitur.*

LEX LIIII. vsq; ad LVIII.

HAeres furiosi. Hęres furiosi debet restituere hereditatẽ cũ fructibus deductis impensis factis in rebus. Et persona furiosi ex ficta mala fide inducta per litis contestationem non facit quem teneri ad usuras fructuum, licet vera mala fides sic. Et inhonesti quęstus ex re hęreditaria habiti ueniunt in hanc actionem, & ratione ęris alieni soluenda, & impensę necessarię in rem hęreditariam fiendę. & ubi res tẽpore peritura est permissum rem hęreditariã distrahi. Et emẽti hęreditatem a fisco hęc actio competit, qitę etiam datur ad pignus rei hęreditarię retrahendum. Et malę fidei possessor tenetur inquãtum prędia hęreditaria sui negligentia sint facta deteriora. & bonę fidei possessor pęnam restituit, quam occasione rei hęreditarię extitit consecutus. h. d. usq; ad l. cũ heredias. No. in l. hrs furiosi. † ꝙ heres furiosi restituere debet plene, hoc est, cum fructibus, licet secus sit in hęreditate, quę restituenda venit substituto prudentis, quoniam illam restituere habens regulariter fructus lucratur, vt in l. in fideicommissa. & ibi no. plene, & est gl. mag. j. ad Trebell. No. in ver. sed si quid. ꝙ vbi furiosus habet aliunde, vnde se alat, non est alendus ex fructibus hæreditatis, quæ præstanda est suo substituto, ꝙ est notandum ad materiam. l. humanitatis. C. de impub. & l. ex facto. j. de vulg & pup. † No. in l. non solum, tres causas, ob quas possessori permittitur rei hæreditariæ alienatio. s. ob ęris alieni solutionem fiendam ob impensam in hæreditate necessario fiendam, & ob hoc ꝙ res hæreditaria seruando seruari non posset, quæ triennio corrumpitur, vt no. gl. sing. C. si aduersus vsucapio. l. j. quæ apud aliquos est secunda. No. in l. ei q partes. ꝙ & fideicõmissario & hæreditatis emptori hæc petitio hæreditatis datur, & sic ẽt ei, qui hæres est improprie, is. n. cui restituitur hæreditas, hæres proprie non est. quod cum eo. l. si filius. No. in l. euicta. ꝙ pœna, quã possessor est consecutus occasione rei hæreditariæ, restituere debet vero hæredi, ꝙ dic, vt no. in l. vtrum. in fi. cum l. seq. s. eo. No. ex eo. ibi, propter hęreditatem. ꝙ dictio, propter, denotat causam remotam, ꝙ patet, quia proxima causa causæ constitutionis pęnæ fuit negatio damni dati, remota vero res hæreditaria, in qua datum est damnum. Quando autem dictio propter, significat causam remotam, & quando proximam, no. Bart. C. de legi. l. non dubium. Et quid de dictione, ex, dic vt ibidem. & quod idem notaui. l. j. §. ex incendio. j. de incen. rui. & nau. & Bal. C. de actio. emp. l. ex arrali. C. si seruus extero. l. j. Et illud no. ꝙ actio in dubio denotat causam remotam, verbum vero causam proximam denotat, vt plene dicit tex. extra, de maiorit. & obedien. cap. solitę.

S V M M A R I V M.

1 *Possessor hæreditatis petitione hæreditatis conuictus tenetur ad fructus qualitercunque ex ea perceptos.*

2 *Pater expendens aliqua in honorem, vel commodum filij, an de suis ipsius, vel filij bonis, si quæ possideat, censeatur expendere.*

LEX LIX. LX. & LXI.

CVm hæreditas. Possessor tenetur ad fructus ex hęreditate perceptos restituendos, etiam eos, quos petitor non fuisset percepturus, si hæreditas penes eum mansisset. & petitio vnius non impedit executionẽ alterius, qui prior ad sententiam deuenit. & quæ pater expendit in honorem filij, videtur in dubio expendisse de bonis filij, quæ apud eum permanserunt. h. d. vsq; ad fi. tit. † No. in l. cum hęreditas. ꝙ possessor tenetur ad restitutionem fructuum, quos etiã petitor percepturus non fuisset, quod est notandum. No. in l. cum idem. ꝙ non est prohibitum vno eodemque tempore ad eandem rem ciuiliter agi per duos, quorum vnusquisque separate insolidum ad se ius spectare prætendit, in criminali autem prohibitum est, accusatus enim ab vno de crimine nõ potest de eodem accusari ab alio. C. de accus. l. qui de crimine, cum ibi plene no. No. ex eo. ij. ꝙ illi ex duobus insolidum ad restitutionẽ rei agentibus prius est danda, vel restituenda, casu quo ad restitutionem agatur, qui prior sententiam obtinuit. Ad idem j. de rei ven. l. is a quo. & l. seruus. j. de noxa. l. si quis a multis. præstita tamen per priorem vincenti possess[ori] cautione, de qua hic in litera. No. ex eo. iii. ꝙ tertius, cuius adhuc nõ est dubium, per litis pendentiam non potest impedire sentẽtiæ executionem petitam per primo vincentem super re, in qua ipse litem agitat. ꝙ tñ declara, vt plene no. Inno extra. de testi. c. veniens. Bar. in l. a diuo Pio. §. si super reb. j. de re iud. & l. ita tñ. §. quoties. j. ad Treb. in quibus plene ponitur an & qñ tertius possit impedire executionem sententiæ pro alio latæ. No. vlt. gl. hic super ver. cum & res, dicentem. ꝙ cum lex, vel constitutio vtitur his verbis alternatiue. s. cautione vel satisdatione, debet intelligi cautione, siue defensione præstãda casu quo persona suspecta sit, ꝙ dic, vt plene declaratur. s. qui satisd. cog. l. t. † No. in l. filius a patre. ꝙ pater cum possidet res ad filium spectantes, si quid expendat in filij honorẽ vel gloriã, censetur expendere de reb. filij, non autem proprijs. Ad idem. s. de neg. ge. l. Nesennius. vbi est litera notabilis, ꝙ cum administrator bonorũ alterius aliquid expẽdit in rem vel personã eius. cuius est administrator, præsumitur in dubio expendere de substantia illius, non autem propria. Vnde pro hoc dari potest solennis limitatio ad l. quæ pater. j famil. ercisc. & in l. iii. §. vlt. j. de mun. & ho. dicen. ꝙ pater axpendens pro filio in studio præsumitur ex causa donationis expẽdere, & de bonis proprijs, quoniam hoc est verum, vbi pater non possideret seu administraret proprium ipsius filij patrimonium, quoniam tunc præsumitur ex bonis filij expendisse, vel eo animo. vt ex filij patrimonio deduceret, ꝙ est expositum per hanc no. literam de quo tamen dic, vt plene no. Bar. in l. l. §. nec castre[n]se. j. de colla. bo. & Bar. C. fam. ercisc. l. filiæ. & plene Dy. C. de col. l. si donatione. No. ibi, & si non exciperetur. ꝙ officium iudicis ex æquitate supplet pro non excipiente. ex æquitate. quæ est, ne quis cum aliena iactura locupletetur. Ad idem. s. eo. l. plane.

Si pars hæreditatis petatur. Rubr.

S V M M A R I V M.

1 *Libelli conclusio considerato respectu iuris agentis.*

2 *Actio familiæ ercifcundæ cohæredibus competens quæ, antequam intentetur, præsupponat.*

LEX PRIMA.

POst actionem. Conclusio libelli debet fundari ex iure personæ agentis, non autem per respectum ad possessionẽ conuenti. Et si duo dicant se hæredes, duo autem sint hæreditatis possessores, ambo contra ambos agere debent, non autem vnus eligere vnum. Et si hæreditatis possessores pro parte se hæredes dicant, vnus cõtra alium hanc actionem instituet, aut actionem famil. ercis. si se non diffiteantur hæredes. Et si cohæredes cum extraneo hæreditatem possideant, alter hæres cõtra extraneum, non autem contra hæredem hanc actionem instituet. h d. vsq; ad §. item si cum. No. ex. §. is. & ita semper allegamus, quod conclusionẽ libelli debemus ponere considerato iure agentis, non autem possessione conuenti, licet conclusionem condemnatorię sententiæ debeamus facere per respectum ad ipsum cõuentum, non autem ad agentem, vt in l si autem. § possidere. j. de rei ven. No. ex eo. ꝙ procedit conclusio libelli ad totam hæreditatem restituendam, etiam si quis egerit contra possidentẽ vnicam hæreditatis rem, ad idem. s. ti. proxi. l. si hæreditatem. & ratio est, quia hæreditatis petitio iudicium est vniuersale, quamobrem non est absurdum, vt semper ad vniuersæ hæreditatis restitutionem tendat, vt s. titu. proxi. l regulariter. licet sententiæ satisfaciat qui id quod possidet, tantum restituit. No. in §. quinimo. ꝙ vbi hęreditas a pluribus possidetur pro indiuiso, non potest vnus cohæredum eligere agere contra vnum, & alter contra alium ex eo, quia neutri possessor condẽnatus dimidiam posset restituere, cum nemo dimidiam pro diuiso, sed pro indiuiso possideat. † No. in ver. proinde & si possessor. ꝙ ad hoc, vt inter cohæredes detur actio famil. ercis. non debet vnus alterum cohęredem esse negare, quoniam tunc illa non competit, sed hæreditatis petitio, vnum ergo ex fundamentis dictę actionis familię ercis. per istam literam est, quod vnus alium hęredem fateatur. No. in § si ego. ꝙ hęres contra extraneum possidentem vna cum hęrede pro dimidia restituẽda actionem intentat, contra hęredem autem in nihilum agit. No. ibi, ex hoc officio iudicis & c. ꝙ restitutio rei alienę fit per iudicis officium. j. de rei vendi. l. qui restituere. similiter & declaratio, agentem esse dominum, vel agentem fore hęredẽ

per

per officium imploratum fit, vt ſ. de rei ven.l.ex diuerſo. §.i.ſ. ſi ſeruit. vend.l. ſicuti.ſi cer.pet. Non enim vt hæres, vel vt dominus agens debet per ſententiam conſtitui, ſed ante ſententiam conſtitutum fuiſſe declarari, vt in dictis iuribus.

SVMMARIVM.

1 *Libellus incertus an quandoque ſit admittendus.*

LEX II. III. & IIII.

§.Item ſi cum. Hæres inſtitutus pro dimidia poteſt eius partem a cohærede, vel ex traneo poſſidentibus de rigore petere, licet de æquitate iuris fiat compenſatio, & propter ſpem naſcendorum admittitur petitio partis incertæ, & qui ſperatur admitti ad partem, facit partem. Et ſpes naſcendorum differt aditionem ſequentiũ in gradu, aditionem autem eorum, qui ſunt in pari gradu nõ differt, ſed de hæreditate habetur ratio perinde, ac ſi ex vtero naſcituri eſſent tres, & igitur quarta pars iam nato aſſignatur. An autem illa minui debeat, vel augmentari, futuræ natiuitatis declarat euentus.h.d.vſq; ad l.illud. †No.in §.interdum.ꝙ vbi incertitudo non peruenit ex facto actoris, ſed ex alia iuſta cauſa, libellus incertus admittitur. Ad idem.ſ. de rei vend. l. quæ de tota.§.incertæ. An autem admittatur generalis. dic ꝙ ſic, licet parte poſtulante cogi poſſit agens ad ſpecificandum. C.de anna. excep.l.fi. vbi eſt caſus. No.in l.ſi ex pluribus. ꝙ hæres, in quo hæreditatis portio eſt valida per aditionem, vltra illam portionem nihil petit, iure in alijs cohæredibus ad hoc non ſolidato, ſed pendente. No. ex eo. in hæreditatibus inter hæredes locum eſſe iuri accreſcendi. Ad idem. C.quando nõ pet.par.l.vnica.cum ſi. No.in l.antiqui.ꝙ ius ſequẽs in gradu manet ſuſpenſum propter ſpem exiſtentis in vtero naſcendi. No.ij.ꝙ ius illius, qui non eſt in æquali gradu cum naſcituro, non manet interim ſuſpenſum, ſed pro quarta parte dubletate pendente percipit. & ratio eſt, quia partem non confundit. ſ. de fideiuſſori.l.generaliter. Et de materia huius l.dic, vt ſ.de iud.l.ſed ſi reſtituatur.§.vlt.ſ.de ſolu.l.ſi pater. ſ. de acq. hær.l. cum quidam.§.quod dicimus.& l.ventre. No.ibi, medietatẽ quandam &c. ꝙ in dubijs iuſta eſt ſequela mediç viæ. Ad idẽ ſ.de neg.geſt.l.Neſennius.

SVMMARIVM.

1 *Credulitas prægnantiæ non impedit aditionem totius hæreditatis.*
2 *Hæres ex teſtamento poteſt hæreditatem adire non obſtante incertitudine partis.*
3 *Differentia inter petitionem hæreditatis, & iudicium familiæ erciſcundæ.*

LEX V. VI. VII. & VIII.

Illud. Poſthumus exiſtens in vtero non impedit cohæredem adire, qui interim erit hæres pro parte, quç ei competit ſecũdum veritatẽ, licet illa quæſtio ad nos ſit incerta: & ſoror, quç ex poſtfacto apparet hæres ex parte, a quolibet cohærede aduocat pro rata, & ſumptus per hæredes factos vtiliter pro rata refundit. Et per hanc actionem conſequimur pro indiuiſo hæreditatem, quæ poſtea per famil.ercil.iudicium diuiditur. Et poteſt quis pro parte liti cedere, & pro parte contendere. 1 h.d.vſq; ad l.cum multi. No.in l.illud.†ꝙ credulitas prægnantiæ non tollit, quin vnus e uſdem gradus adire poſſit hæreditatem in toto, licet prægnantia vera ſolum permittat aditionem pro quarta, vt l.antiqui ſ.eo. 2 No.ex eo.†ꝙ hæres ex teſtamento non prohibetur hæreditatem adire pro portione ſua, licet ignoret quota ſit ſua portio, dum tamen alia fiant, quæ requirunt aditionem hæreditatis. Quæ autem ſint illa, quæ vt hæres hæreditatem adire poſſit, requiruntur, gl.magiſt. ponit hic, & plenius in l.is poteſt.ſ.de acq.hær. 3 †No.in l.non poſſumus. differentiam inter petitionem hæreditatis inter cohæredes intẽtatam, & fam. erciſ. exactionem, quoniam ex prima conſequitur partem indiuiſam, ex ſecunda vero diuiſam. Primam differentiam habuiſti. ſ.eo.l.j. No.in l.permittendum. ꝙ licet regulariter iudicia indiuidua ſint, vt in hoc iudicio. ſ. famil.erciſc.nihilominus ex parte rei conuenti videntur diuidua, cum pro parte cedere poſſit, & pro parte contendere, vt hic probatur, & ſ.ſi cer.pet.l.quidam æſtimauerunt.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatis petitione non conuenitur qui neque pro hærede, neque pro poſſeſſore poſſidet.*

LEX IX. & X.

Cum multi. Qui vt procurator alterius adminiſtrat partem hæreditatis conueniri non poteſt, niſi hęres extiterit in totũ, vel pro parte, & ſe contendat hæredem. Et qui negotia hęreditaria abſentis nomine, ad quem pertinere putat hęreditatem, adminiſtrat, ab illis, ad quos in veritate pertinet, negotium geſtorum actione poterit conueniri, etiam petitione hęreditatis, ſi ſe contendat hęredem. hoc dicit vſque ad finem tit. 1 †No. in l.cum hęredis, petitione hęreditatis non conueniri illum, qui neque pro hęrede, neque pro poſſeſſore poſſidet. No. ſecundo negotiorum geſtorum actionem illi competere, ad quem in veritate geſta ſunt, & ad quem in veritate non pertinebant, licet pertinere putarentur. Nota ꝙ negotiorum geſtorum non hęreditatis petitione hic poteſt conueniri, niſi poſtmodum ſe contendat hęredem ad inſtar debitoris hęreditarii, qui ad debitum reddendum non ante hęreditatis petitionem conuenitur, quàm ſe defuncti creditoris contendat hęredem, vt hic, & ſ.tit.proxi.l.ſi debitor.

Ludouici Romani in primam ff. Veteris partem Commentariorum Finis.

LVDOVICI PONTANI, VVLGO ROMANI.

In Secundam Digesti Veteris partem acutissima Commentaria, Hieron. Chuchalon Adnotationibus illustrata.

Si certum petatur. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Quotuplex sit certi condictio.*
2 *Verbum simplex aliquando ponitur pro composito, & econuerso.*

IN glo. Rub. in prin. Iac. de Are. vt Ray. refert, aliter continuat, q̃ gl. & tñ pinguius, q̃ non vr̃ differre ab illa gl. iō non refero. Veruntamen sciendū est, ꝙ continuatio debet fieri a proximis, vt l. ij. C. de sta. ho. sed ista fit a remotis, igitur. Sed dic, ꝙ illud verum, nisi fiat ꝯtinuatio in principio alicuius libri, vt dicit glo. in rub. j̄. de condictio. fur. Postmodū ponit 1 glo. †quotuplex sit certi ꝯdictio. & dicit, ꝙ duplex, quia vna est generalis, vt j̄. eo. l. certi. & alia specialis, vt detur pro mutuo solum. Et hāc opi. probat gl. per tex. Inst. l. quibus mod. re ꝯhi. obl. in prin. Alia fuit opi. aliquorū. i. ꝙ vna tm̄ fuit certi cōdictio, & ista dr̃ generalis, & datur pro mutuo, vt j̄. eo. l. certi. In hoc fuerunt variç opi. Doct. vna fuit opi. Vltramon. & alia Bar. & dicit in l. certi condictio. j̄ e. iō ibi dicam. Sed subsequēter subdit gl. qualiter ista verba, si certum petat̃, intelligantur. & dicit, si certum. i. si mutuum[a]. Et p̄ hæc sit expedita prima particula glo. 2 In ea. gl. an aūt, si certum petatur, sit nomen actionis? gl. dicit, ꝙ nomen actionis sit. l. j. j̄. de triti. Alij fuerunt in ꝯria opinio. & ista sit verior, quia ista verba, si certum petatur, sunt ꝯditionalia. & iō disponere non pñt. Et circa istā primam opi. posset q̃ri, quare non dixit, de rebus debitis, sicut dixit, de rebus creditis. sed dic, ꝙ tacite dixit, non exp̄sse. Et ista patent in l. fi. j̄. de acceptil. Vel dic & verius s̃m gl. in rub. C. eo. ꝙ ideo hoc fecit, q̄a dignius est credere, quam debere, vt in simili dr̃ in rub. j̄. & Cano. in c. cum Marthç. extra, de celeb. missa. Quare aūt Iurisconsultus poti⁹ posuit in principio huius libri, de rebus credi. quā alium ti. Sed dic, ꝙ pars ista est tertia pars Digest. vt l. j. §. in tertia parte. C. de vete. iu. enuc. In glo. ij. & in tex. dic, ꝙ Iuriscōsultus debuit dicere, si certum repetatur, & non petatur, quia repetitur, qđ datū est. vñ dic, ꝙ aut loquimur respectu generis, & tunc debet dicere rubrica, si certū petatur, & sic non debet dicere repetatur, q̄a peto illud, ꝙ nūquā dedi. Si vero respectu speciei. & tūc deberet exponi, pro repetat̃, sicut in simili no. in 3 rub. sol. matri. Idē in l. perēti. j̄. de pigno. act. †Et sic potes notare, ꝙ uerbum simplex, ponitur pro composito, & econuerso compositum pro simplici, vt l. j. j̄. de dote præleg. & per hęc sit expedita prima gl. & ij. huius rubricæ, venio ad nigrum.

ADDITIO.

a ¶Si mutuum. In nomine Domini, ac beatis. Virginis &c. hæc expositio gl. communiter tenetur pe. Bar. & Doc. quicquid dixerit hic Fulgo. dicendo quod hæc uerba accipiantur generaliter, cum nulla ratio subesse videatur, vt a proprietate verborum recedatur. l. non aliter. infra de lega. 3. Hiero. Chucha.

SVMMARIVM.

1 *Ad cognitionem specialium, debet præcedere cognitio generalis. & nu. 5. & 6.*
2 *Rubrica, an debeat esse generalior nigro, & ex quo oritur. q.*
3 *Ex verbis rubricæ, an possit argui.*
4 *Verbum, titulus, accipitur multipliciter.*
7 *Testi deponenti super mutuo, an possit fieri interrogatorium, quid sit mutuum.*
8 *Testis interrogatus de causa scientiæ, quando examinatur super fama, mutuo, vel possessione, & dicit quod uidit ipsum possidere, & interrogatur quid sit mutuum, vel possessio, & respondeat, ꝙ nescit. an ualeat eius dictum.*
9 *Instrumento si insint duo contractus, & testis examinatus interrogatur, an ex tali contractu sit orta obligatio, & respondet, quod nescit: sed dixit, quod contractus fuit initus inter partes. & interrogatus an talis contractus sit validus, dixit quod sic, an tale dictum sit ualidum.*
10 *Genus dicitur illud, quod repræsentat speciem in qualibet parte.*
11 *Argumentando licitum est dimittere propositionem maiorem, quando est notoria.*
12 *Testis dictum, an & quando valeat, cum dicit se scire, quia vicinus est, usque ad num. 14.*
14 *Testis dictum, vt inde condemnatio sequi possit, an sufficiat, præsumptiue, nō autem necessario concludere.*
15 *Argui ab authoritate diuinæ scripturæ, an possit.*
16 *Testis dictum, qui rationem dicti sui reddit per locum ab authoritate scripturæ positæ in antiquis parietibus, an valeat.*
17 *Creditor num dicatur, cui ex delicto, vel quasi debetur. nu. 20.*
18 *Statutum loquens in re credita, an compræhendat rem debitam ex delicto.*
19 *Legatarius an dicatur creditor, & sic an res legata dicatur creditum.*
21 *Cessionarius, an dicatur creditor.*
22 *Soluens indebitum, cum credebat se soluere debitum, an dicatur creditor.*
23 *Creditor num dicatur, qui actionem ad rem habendam habet.*
24 *Creditor num dicatur, conueniendi petitio. hæredita. facultatem habens.*
25 *Statutum loquens de creditore, vel debitore si sit odiosum, non habet locum in debitore, vel creditore paruæ quantitatis.*
26 *Verbum rei, est generale.*
27 *Testis antequam audiat articulos, declarans dictum, nō dicitur se extendere extra materiam.*
28 *Arbiter, an possit interpretari dictum suum.*
29 *Legatus a papa, an possit interpretari ambiguum verbum positum in rescripto.*
30 *Dictio, sub, aliquando ponitur pro coram.*
31 *Fides de precio, ex eo quod tecum contraho, num sequi præsumatur.*
32 *Dictio, mox, quid significet.*
33 *Creditor in diem. vel sub conditione, an dicatur verus creditor.*
34 *Creditor conditionalis, an sit creditor, quo ad exactionem.*
35 *Fides quid sit.*
36 *Fideiussor, an sit creditor.*
37 *Fideiussor, an dicatur reus, & an compræhendatur sub statuto loquente de reo. nu. 38. Et an fideiussio sit contractus.*

LEX PRIMA.

1 BEne est. †Ad cognitionem specialiū debet prçcedere cognitio generalis, sed uerbum credēdi, & verbū rei, sunt generalia, igitur a rebus creditis prçtor p̄misit. h. d. Et diuido, vt hic p̄ Doc. Scđa ibi, Qm̄. Tertia ibi, Oēs. Quarta ibi, Rei. No. hic, Iurisconsultum iuuenem q̄rentem cōmēdare, sicut alibi dr̃ ꝯriū, in l. noluimus. C. de testa. & l. mercalē. C. de cōd. ob tur. ca. Sed alibi vr̃ modeste redarguere inepte q̄rētes, vt l. p̄cib. C. de imp. & ali. sub. Itē no. prius declarāda fore verba rubr. quā uerba tex. vt dixit alibi tex. in l. fi. in fi. j̄. de iureiur. in a fi. Tertio no. ꝙ rubrica debet gn̄alis esse ad nigrū[a], hoc tñ non est verū per r̃am, quia rubrica est qn̄q; generalior, q̄ tex. qn̄q; ꝯ, tex. est generalior. q̄ rubrica, vt dicit gl. in Authen. de incœst. 2 nup. & Insti. de obl. q̄ ex malefi. ī rub. †Circa hoc oritur dubiū, pone, ꝙ statutū, cuius rubrica sit gn̄alior, q̄ statutū, an poterit argui ex generalitate rubricç, non obstāte restrictione statutorū? hoc hr̃ per gl. vbi. s̄. Verūtñ dic, ꝙ aliqñ loquimur inter casus cōprçhēsos in gn̄alitate ipsius rubricæ, & casus strictos cōpræhensos per statutū, & tūc dic, ꝙ si nō sit discrepātia, sed cōcordātia, tunc ex rubr. licet arguere, vt est gl. in l. j. de cap. ciuiū cēsi. exim. C. li. xi. Aliqñ vero inter comp̄hensos sub gn̄alitate & scriptos p̄ tex. vel statutū pōt dari diuersitas, & tūc aut rubrica hēt perfectā & determinatā orationē, & tunc pōt argui ex gn̄alitate non ob tex. vel statuto, vt in rub. ne filius pro pr̄e. Et iō, q̄a rubrica est tex. qui loq̄tur decisiue, de hoc per Canon. p̄ gl. in

ADDITIO.

a ¶Nigrum. Vide hic late. d. Philip. Decium post Moder. qui late examinat hunc articulum in 3. notabili. Hiero. Chucha.

gl.in procemio.vj.in verbo,titulis.alia vero de ſe vidiſtis,& eſt gl.in l.j.C.ne fi.do.& ne li.ter.pro.in l.j. Aliqñ vero uerba ipſi' rubricæ loquūt gñalius,q̄ tex.& nō habēt pfectā orationē, ſed ſunt enūciatiua,vt patet Inſti.de obli.q̄ ex male.naſ.ex quibus non colligit aliqua deciſiua diſpoſitio,& tūc attendit tex. non aūt gñalitas rubricæ.Hoc verū,niſi ipſa rubrica per aliquā legem determinet.Qm̄ tunc pōt argui,vt eſt gl.ſingu.vt ſ.qa inſunt verba enūciatiua,& ſic ex illa rubrica nō poſſet inferri ad aliqđ dubiū.Itē,qa illa verba,de proxenetis, determinantur p l.Digeſt.iō pōt argui deciſiue, qa verba illa recipiunt deciſionem per l.Digeſto.vt patet in ti.de proxenetis.Et ex hoc oritur
3 dubiū,†an ex uerbis rubricæ poſſit argui? dic, ut hic per Doct. Et rñdet,ꝙ aliqñ rubrica loquitur diſpoſitiue,vt eſt in rub.ne filius pro pa.& illa,ne fide.do.den.Et tūc pōt argui per gl.ſ.allegatas.Aliqñ vero verba rubricæ ſunt enunciatiua vt hic,& tūc quia rubrica nihil decidit ex ſe, tunc non pōt deduci in argumentum . Fallit in duobus,primo ad intellectum ipſius tex.& ad ſumendam mentē dubiam, qa tunc pōt argui ex rubrica enunciatiua per l.imperator.ff.de in di.addic.& per Cano.in c. tibi,q gratiam.de reſcri.vbi Io.arguit. Scđo pōt argui ex ordine rubricæ enūciatiuæ,vt patet.ſ.de eo per quem fac.& l.Marcellus.§.Labeo.j.rerum amo.Reſtat videre vnū , in quantum dixi poſſe argui ex rubricis deciſiuis. Fallit in rubricis decreti, quia ex rubricis decreti etiam deciſiuis,nō poteſt argui , vt eſt
4 gl.in q.8.c.cape.Vlterius no.ꝙ† verbum titulus , ponit pro tractatu,ſed multipliciter accipitur,vt Guiel.hic ponit, ſed gl ponit quot modis ſumitur verbum,titulus,in l. nō eſt ambiguū. C.famil.erciſ.& in tit.de exerci.in prin.ideo vide ibi . Item no.
5 †ꝙ ante tractatus ſpeciales,eſt præmittendus tractatus generalis,qui ſub ſe comprehēdat omnes ſpeciales,vt patet hic,ſicut
6 alibi hr̄ ꝯrium in l.inquit lex.ſ.ad legem Aquil.Item† no.ꝙ ad cognitionē ſpecierū debet ꝓcedere cognitio generis, vt patet in l.j.ſ.de iuſti.& iure.Et patet quia ad hoc, vt cognoſcam,an tu ſis homo,eſt neceſſe , ꝙ ſciā.qd ſit homo. Et ex hoc infert
7 Bar.†an teſti deponenti ſup mutuo,poſſit interrogatoriū fieri,quid ſit mutuū?Bar.dicit,ꝙ ſic,qa quis nō pōt deponere ſuper mutuo in ſpecie,niſi habeat notitiā, qd ſit mutuū in genere,& oēs ſequūtur eū Sed Bar.de Saly.tenet ꝯrium , & probat per rationem,in his ſolis poteſt teſtis deponere, in quibus poteſt hr̄e notitiā per ſenſum corporeū,in l. qui teſtō. in §. fi. de teſta.& l.ſolus.C.de teſti.Sed iſtud,qd ſit mutuū , non cadit in ſenſum corporeū,ergo interrogatorium iſtud non debet fieri, Iſta fuit rō Bar.de Sal.Sed dic pro ꝯcordia, ꝙ iſta.q.habet duo capita.Primo an iudex interrogatoriū,quid ſit mutuū , teneat admittere?Scđo per quæ verba teſtis debeat rñdere. Circa primum,ꝙ aliqñ ſuper mutuo interrogatur,qui eſt peritus literarum,& tūc non tenet admittere iudex interrogatoriū , per c. cum cōtingat.de offic.delega.vbi iudex ſuperuacua admittere nō debet,ſed iſtud interrogatorium eſt ſuperuacuum, ergo non tenetur admittere,per tex.ti.de ſimo.Sed patet,ꝙ quid ſit mutuum nō eſt incognitum apud peritū literarū , ergo ſi fieret interrogatoriū ſuperfluū eſſet,igitur iudex tale interrogatorium admittere nō debet.Aut deponit ſuper mutuo p aliquē imperitū literarum , & tunc qa idiota vtitur vno pro alio,vt l. ſi prætor.C.de ſuis & leg.& tūc iudex iſtud interrogatoriū debet admittere Et rō,quia iudex debet admittere interrogatoria,per q̄ declaretur dictū teſtiū,vt in c.per tuas , extra de teſti. Sed per iſtud interrogatoriū quid ſit mutuū, declaratur dictū, igitur &c Scđo per q̄ verba debeat rñdere teſtis? dicit per uerba facti.gl.in l.ſtipulatio iſta.§.hæc.de ver.obli.Et non requirit ꝙ rñdeat per diffinitionem mutui,vñ ſufficit , ꝙ teſtis dicat,ꝙ mutuauit ſibi pecuniā,imo plus,ꝙ ſi teſtis deponeret per diffinitionē iuris,dicūt iuriſcōſulti,ꝙ talis depoſitio eſſet nulla , vt dicit Barto.in l.j.C.de vſur.per no.in l.i.j.ad Turpil.vbi dr̄,ꝙ ſi quis ſit inquiſitus,& rñdeat ꝙ nō eſt culpabilis,ꝙ talis reſpōſio non ualet.ita dicit Bar.in d.l.j.§.pe.ff.ad Turp.Circa hoc q̄
8 rit Bar.†qd ſi teſtis interrogetur de cā ſcientiæ, qñ examinatur ſuper fama,vel ſup mutuo,vel ſuper poſſeſſione. & dicit,ꝙ uidit ipſum poſſidere,& interrogatur poſtmodū,quid ſit mutuū & quid ſit fama &c.Rñdet ꝙ neſcit. Bar.hic dicit , ꝙ non valet dictū per nota.ſ.qa non pōt ſcire ſpeciem,niſi ſciat genus.Sed Bal.tenet ꝯrium per l.quoties.j.de leg.in alleg.gl.in d.l.j. §. hæc quoq;.ad Turpillia.Et ſaluatur hoc modo quando teſtis dicit, ꝙ neſcit,quid ſit mutuum.ſ. in iure. Vnde teſtis per diffinitionem iuris rñdere non tenet, imo ſi rñdet non valet dictū ſuū,
9 vt ſ.dictū eſt . Ex hoc infertur ad aliud , pone†ꝙ ſunt in inſtrō duo ꝯctus,teſtis examinatus interrogatur,an ex tali ꝯctu ſit orta obligatio?Rñdet ꝙ neſcit.Sed dixit , ꝙ ꝯctus fuit initus īter partes.Interrogatus,an talis ꝯtractus ſit ualidus,dixit, ꝙ ſic, an tale dictū ſit ualidum.& certe talis depoſitio non ualet, qa eſt ſibi ꝯrius,ꝙ eſſe non debet.Sed dic,ꝙ ꝯrium eſt uerum , quod q̄uis reſpondit,ꝙ neſcit an orta ſit obligatio,quia vr̄ reſpondere,an ſit orta obligatio de iure ualida.Ita no.Bal. in l.data.C.q
10 accu.non poſ.in repeti.Item no.† ꝙ illud dr̄ genus, ꝙ repræſentat ſpeciem in qualibet ſui parte . Ita probatur in l. interroga-
11 tus.de ſuis & legit.Item no.†ꝙ in argumentādo eſt licitum dimittere ꝓpoſitionē maiorem,qñ eſt notoria, & probatur hic
12 ſm Bar.Ex quo infert ad aliud,†an ualeat dictum teſtis, qui dicit,ꝙ ſcit,qa eſt uicinus,& ſic omiſit maiorem , quia vicini pſumuntur facta vicinorum ſcire,vt l.vicini . C. de nupt.& l.de tutela,de in integ.reſti.mi.cum ſimil.vnde interrogatus qualiter ſcit,dixit,ꝙ eſt ſuus uicinus.Bar.decidit quod ualet. Sed in d.l.de tutela, dubitauit. Et rñdit ad duo obiecta.hic omnes ſequuntur Bar.præter Bal.qui reprobando Bar.ſic dicit, certum eſt,ꝙ ad hoc,vt dictum teſtis valeat , oportet ꝙ reddat cauſam ſcientiæ per aliquem ſenſum corporeū,vt l.ſolum. C. de teſti. & l.teſtamentum.& l.in teſtamento.§.fi.j. de teſta.ſed per iſtā reſponſionem,quia ſum vicinus , non percipitur aliqua cauſa per aliquem ſenſum corporeum,igitur &c.Scđo probatur ſm Bal.quia ſi interrogatur de cauſa ſciētiæ , & non reſpondeat,ꝙ dictum eſt nullum,ut no.Barto. in l. ꝙ Labeo. j. de ſupel.leg. quamuis pſumatur ſcire,vt uicinus.Sed ita eſt in propoſito.igitur &c.Ita concludit Bal.contra Bar. In hoc aduerten. ꝙ in d.l. data.dicit aliter,ꝙ aut loquimur, an teſtis probet neceſſario ſine redditione ſuæ cauſæ,& tūc dicen.eſt ꝙ non probet, vt l.nō hoc.vnde cognati.C.& l.matrem.C.de proba.Aut loquimur, an probet præſumptiue,& tūc probat , quia ius præſumit , ꝙ vicinus debet ſcire facta uicinorum ſuorū , vt iuribus. ſ.alleg. Bal.alibi vr̄ aliter dixiſſe in l.j.C.de collu.detegen.ſ.quando aliquis teſtis deponit in cauſa ſcientiæ,quia uicinus , & tunc aut deponit ſuper eo,ꝙ vicinorum oculos latet , & tunc aliqñ deponit ſuper eo,ꝙ vicinorum oculos latere non pōt, vt quia dicat,ꝙ talis habitat in tali ꝯta,& tunc tale dictum ualet, ſi reddat cauſam ſcientiæ,quia uicinus eſt.Et rō,quia ex tali reſponſione deuenitur ad ſenſum corporeū , ut cōcludit Bar. in d.l. ꝙ Labeo. de ſuplec. leg. & d.l.teſtiū.C.de teſtibus.Et hanc diſtinctionē hic Ang.attribuit ſibi de hoc per Bal.in repet. l. ij.C. de reſcin.ven.in ij.repeti.Sed in l.conuenticulam.C.de epiſ. & cleri.melius dixit.Vñ cōcludit,ꝙ aut quæritur,an teſtis probet neceſſario,& dic,ꝙ nunq̄ probat,ſi dicat,qa ſum uicinus. Et ratio,qa ad hoc vt dictū teſtis ualeat,neceſſe eſt, vt deponat per ſenſum corporeum,qui cōueniat rei,ſuper q̄ deponitur,vt d.l. ſolam.cum ſimi.Sed iſta depoſitio,qa vicinus , eſt dubia,ergo non probat,vt in c.in pſentia.extra,de teſti.& l.matrem.C.eo. vñ ſi interrogatur,an talis ſit pauper,rñdet,qa uicinus , ex hoc non cōcludit neceſſario , qa debet reddere congruā rationem ſui dicti,nō aūt incongruā,ꝙ patet in l.ſi arbiter, C.de proba. Aliqñ q̄ritur,an teſtis ꝓbet pſumptiue,vñ dic , ꝙ teſtis aut deponit ſup aliquo in gñe,& tunc ſufficit ꝙ reddat rōnē,qa vicinus,vt ꝓbat gl.in l.neq; natales,C.de ꝓba. Aliqñ inducitur ad deponendū aliqd in ſpecie,vt qa p Titium fuit ꝯmiſſum adulteriū,& tunc aut deponit ſuper eo,ꝙ latet vicinorū oculos, & non probat,vt ſ.dictū eſt. Aliqñ deponit ſuper eo,ꝙ vicinorū oculos latere non pōt,vtputa,an talis coluerit fundū . Rñdeo ꝙ ſic,& interrogatus qualiter ſcit,reſpondet, quia vicinus , & tunc talis teſtis probat præſumptiue . Aliquando deponit ſup eo,ꝙ aliquando latet,aliquando non , & tamen vt plurimum latet,vt eſt furtum,& non probat,neq; neceſſario, neq; pſum-
13 ptiue.Et ex hoc infertur ad aliud.Pone , †ꝙ teſtis interrogetur, ꝙ talis ſit bonus , & dicit,qa vicinus,& certe non probat , quia bonitas vel malitia latet oculos vicinorum.Pone fit articulus, an ſit diues in rebus mobilibus ? teſtis interrogatus , qualiter ſcit,dicit,quia vicinus.& certe non probat,quia latet vicinorū oculos,vt Inſtitu.qui.manu.non li.in princi. Sed quid ſi probetur ætas alicuius,an ſi teſtis dicat,quia vicinus? vnde dic, ꝙ aut par deponit ſuper ætate paris , aut minor ſuper ætate maioris,& non probat,qa non inferri pōt ad aliquē actū corporeū, & ſic non valet per iura.ſ.alleg. Aliquando deponit maior de ætate minoris,& tunc ꝓbat pſumptiue. qa probat a cōiter ac
14 cidētibus,vt d.l.neq; natales.Circa hoc Bar.tāgit,an†ſufficit,vt poſſit ſequi ꝯdemnatio,dictū teſtis pſumptiue, non aūt neceſſario ꝯcludere?Doct.tangunt . Et ꝯclude, ꝙ aliqñ probatio teſtis ꝓducit pſumptionē iuris & de iure,vt in l.ſi tutor . de peri. tu.& l.ſi in partē.queād. ſer.amit.Aliquando ꝓducit præſumptionē de facto,& tunc ꝯcludit,vt extra de pſum. c.literis. & c. tertio loco.cum ſimilibus,& per Legiſtas.C.de adult. l.ſi quis adulterij,& no.Bar.in l.ij.eo.ti.Aliquando concludit ipſa ꝓbatio a cōmuniter accidentibus,vt quia volo probare talem eſſe vſurarium ꝓctum , & tunc ſufficit . Vel aliter reperitur penes Titiū res mea,& producti teſtes dicunt , ꝙ viderūt rē penes illū furē,vt eſt gl.in d.l.neq; natales.& l.cū allegas.C. de vſu.& C.de nup.l.illud , Aliquando concludit iſta probatio,& tunc aliquando ineſt,aliqñ non,& tunc non concludit , vt l.matrē. C.de proba.Puta dicor ſeruus,volo probare me liberū , teſtes producti ponūt,ꝙ mater mea fuit libera.Prædicta omnia hæc patent per hoc inquantum dixi,quando concludit ſm vnam præſumptionem . Sed quid , ſi concludit ſcđm duas præſumptiones?& dic,ꝙ neceſſario concludit,vt l.3.§.ætas. ff.de excuſa.tut.

sa tut. dicit Inn. ꝙ ex pluribus ꝑsumptionibus quis potest condemnari, vt de elec. c. nostra. Et ꝑdicta sunt vera in ꝑsumptione plurium actuum. Sed quid in præsumptio. violenta? de hoc dic, vt extra, de præsum. c. insinuante. & hoc in ciuili. Sed in criminali concluditur, ꝙ potest concludere ꝑsumptiue, vt extra. de ꝑsump. c. afferte. & ibi est gl. Io. And. tenuit ꝯtrium, vt ibi no. & intellige dictum Io. And. qñ vna præsumptio est tantũ, sed si sunt plures, tunc sufficit, vt l. absentem, cũ gl. ĩ. de pœ. & probat in l. fi. C. de proba. Quæ autem sit præsumptio iuris & de iure, dic, vt l. siue possidetis. C. de probar. & l. non est verisimile. ff. ꝙ me. cau. & Cano. in c. fi. extra, de sponsa. Ex his est declaratum id, qđ dicit hic Bar. & Spe. & alij Doct. & hæc sufficiāt ad istud. Vlterius, an argumentum ab authoritate sit validum in iure? & Bar. hic posuit, & sua distinctio est plena, & ideo dic, vt ibi.

15 Adde, an† posset argui ab authoritate diuinæ scripturæ? & certe sic, vt in Auth. vt iudi. sine quo. suffra. & in auth. quo. opor. epis. post princi. Sed quid si scriptura sit diuersa, cui stabimus, de hoc. ix. distin. c. vt veterum. vbi gl. singu. quia aut loquimur in glossatoribus, & statur dicto Io. si vero in disputationibus, tunc Augu. si in historiis & trãslationibus Hieronymo. sinaũt in moralibus, tũc Gregorio. Sinaũt sit diuersa & ꝯtria opi. aliorum Doc. dic, vt per Inno. extra, de consti. c. ne initaris. Bar. quærit,

16 † an valeat dictum testis, qui rationem sui dicti reddit per locũ ab authoritate scripturæ positæ in antiquis patientibus? & hæc pendet in l. cum in testamento. la. j. ĩ. de condi. & demon. & ꝑ Bar. ĩ. de relig. in l. ꝙ si locus. vñ dic, ꝙ si illa scriptura dicit veritatem, & statur, aut non, & non statur. No. ex versi quid ex hoc ꝯctu, credere dicimur qñ fidem alterius secuti sumus. Ex

17 hoc Bar. & omnes alij inferunt ad quæstiones. Et prima, † an is, cui debetur ex delicto, vel quasi, dicatur creditor, & consequẽter, an debitor talis maleficij sit debitor? Ia. But. dicit, ꝙ aut loquimur considerando allusionem ipsius vocabuli, quæ considerada est, vt l. ij. §. appellata. ĩ. eo. & tunc non compræhenditur, vtputa, dicit statutũ, si quis dederit damnũ, teneatur damnũ passo in centũ, & sic ille dicatur creditor. Aut ꝯsideramus communem vsum, & tunc compræhenditur, vt l. librorum. §. ꝙ tñ Cassius. de leg. 3. Bar. dixit aliter, aut quærimus quo ad rẽ subtractam, & talis res non dicitur credita, si creditum dicam illud, qđ debetur. Aut quærimus, an is cui debetur, dicatur creditor, tũc non dicitur proprie creditor ex allusione vocabuli, quia creditor dicitur qui sequitur fidem. Sed ille, qui debet habere ab aliquo ex maleficio, non dicitur sequi fidem alterius. Aut consideramus communem vsum, & tũc compræhendit̃, vt l. creditores. de verbo. signifi. Ex hoc infert Bar. † ꝙ statutum

18 loquens in re credita, non compræhendat rem debitam ex delicto. Aut loquimur quo ad creditũ, & tũc compræhenditur. Vnde dic, ꝙ aut accipimus istud verbũ, creditor, improprie, & sic verum id qđ dicunt Iac. Butri. & Bar. probant per l. si is cui. ĩ. de verbo. signi. & probatur per l. sed si damnũ. §. creditor. ĩ. de pecu. vbi iura loquentia de creditore, habent etiam locum

a in eo, cui debetur ex delicto[a], & sic ex extensione, & sic improprie. Sinaũt loquimur, an id, qđ debetur ex delicto, sit creditũ. Ray. hic dicit, ꝙ non, vt hic sc̃dm eũ, & probatur in l. omnem. ibi, licet non. ĩ. de actio. & obli. & l. Labeo. §. ꝯtrium. ĩ. de verbo. signi. Sinaũt loquimur de communi cõsuetudine loquẽdi, & tũc de cõsuetudine est, ꝙ compræhẽdatur creditor, vt hr̃ in d. §. ꝙ tamẽ Cassius. Ita no. Bar. in l. j. ff. de suis & legit. & Io. And.

19 in nouella, in c. fundamenta, de elect. Item † nũquid legatarius dicatur creditor, & sic nũquid res legata dicatur creditũ? Bar. dicit, ꝙ ista nõ dr̃ res credita, sed legatarius, tñ dicitur creditor per dicta iura ꝑm Bar. Aduerten. quia Bar. de Saly. allegat casũ ꝯ Bar. in l. si is cui. § Flauius. ĩ. de solu. ita refert Bar. de Saly. Sed dñs Rapha. attribuit sibi, & qđ istud dicatur creditũ, quia quo ad effectũ legatarij dicũtur quasi ꝯhere, vt l. apud Iulia. ex quibus cau. in pos. eatur. & Insti. de oblig. quæ ex quasi ꝯc. Ita dicũ

20 tur quasi creditores. Vnde omnes istos casus conclude, † aut q̃rimus, an ille cui debetur ex delicto, dicatur creditor, & tunc dic, ꝙ non, per tex. hunc in l. fi. §. licentia. C. de iure delib. Quia dictio. &, ponitur inter diuersa, &c. & hoc de propria significatione. Et istud probatur ꝑ l. qui in fraudẽ. §. j. ĩ. qui & a qui. ibi, ex extẽsione rerũ, & improprie, vt ibi patet. Aut loquimur, an idem qđ debetur ex delicto, sit creditũ? In hoc aduerteñ. & tũc Saly. allegat d. l. si is cui. §. Flauius ꝯ Bar. Sed certe videtur pro Bar. vbi ponderatur verbũ, vr̃, quia est nota veritatis, & ille tex. cõcludit pro Bar. ꝙ aut loquimur, ꝙ id qđ debetur ex legato, & tũc de propria significatione non dr̃ creditũ, aut de larga si-

21 gnificatione, & tũc põt dici creditor. Tertio inducit Bald. † an

b cessionarius dicatur creditor[b]. In hoc dic, vt dicit Bald. in l. per diuersas. C. man. Non tñ facit mentionem de Io. And. qui ponit plene & refert in addi. Spec. in rub. de ces. dispu. mar. & cõcluditur, ꝙ de larga significatione dicatur creditor, & probatur per tex. in l. ij. C. de dona. & ita concluserunt disputantes. Et ex hoc infertur ad statutũ, quo cauetur, ꝙ ad petitionẽ creditoris debitor possit capi, an statutũ compħẽdat cessionarium? & certe sic, de larga significatione. Sed dic aliter, ꝙ hoc verũ, qa

22 successit in locũ creditoris. Stat † aliud dubiũ, an soluens indebitum cũ credat se soluere debitũ dicatur creditor ad reperẽ. indebitũ solutũ? & vr̃ ꝙ non, quia ille qui soluit alteri, soluit animo distrahẽdi obligationẽ, non aũt ꝯhendi, vt l. ex maleficiis. §. is quoq;. ff. de act. & obli. & Insti. de oblig. quæ ex quasi ꝯ ctu. §. itẽ. Si ergo non aĩo ꝯfitendi, ergo non est creditor, & hoc de stricta significatione vocabuli, vt hic, & per Bar. per totum in d. §. is quoq;. vbi loqtur de extensione. & sic de impropria si-

23 gnificatione. Sed † qđ si quis habet actionẽ ad rem habendã, dicatur creditor, vt in rei ven. in hoc dicen. ꝙ non. Et probat̃, qa ille qui habet actionẽ ad rem, nõ est secutus fidẽ, ergo non dr̃ creditor, vt hic. probatur & alio mõ, quia ille, qui põt ꝯueniri reali, non dr̃ debitor, vt est gl. Insti. de ac. in prin. & l. Titia. §. Meuia. ĩ. de libe. lega. & sic non põt dici creditor, ex quo infer-

24 tur, † an ille, q̃ habet facultatẽ cõueniendi peti. hæredi. sit creditor. vñ dic, ꝙ si est actio realis, vt l. sed si lege. §. petitio. ĩ. de peti. hær. tũc nõ dr̃ creditor. Et ꝑdicta sunt ad statuta, & maxime

25 ad statutũ huius ciuitatis. Vnum tene mẽti, † ꝙ statutũ loquẽs de creditore, vel debitore, si sit odiosum, non hẽt locũ in debitore paruæ quantitatis. Ista est gl. sing. in auth. sed iã. C. de don. ante nup. & in auth. minoris debit. C. qui tu. da. pos. & probat̃ in l. legitimus, ff. de legi. tu. Et allega casum in l. si res aliena. ĩ. ad Treb. & l. q cũ hærede. in fi. ĩ. de actio. & oblig. Ad illud, an

26 legatarius & fideicommissarius. Itẽ no. † ꝙ verbũ rei, est generale, vt Insti. de re. diui. in prin. & l. rei. ĩ. de ver. sign. In gl. j. Bar. intrat aliter, vñ dic pro introitu, nam vbi exẽplaris scriptura est diuersa ab originali, nõ est standũ tali literæ, vt l. Sempronius, de lega. 3 cũ simili. vñ timore huius est facta ista gl. In eadem gl. qualiter interꝑtetur istud verbũ, ex re. Iac. de Are. dixit. i. ex veritate. Bar. aliter dixit, ꝙ ex re. i. ex materia est. Et isto modo

27 facit ad vnum notabile, † ꝙ qñ testis anteq̃ audiat articulos, declarat dictũ, non dr̃ se extendere extra mãm, sicut dr̃ hic, & facit ad l. si duo patroni. §. j. ĩ. de iureiur. vbi gl. dicit, ꝙ si testis deponit extra articulũ, non dr̃ aliquid probare extra articulum. Ray. aũt de Forli. dixit, ꝙ ista expositio nõ est uera, qa nõ reperitur in Prisciano. Sed aliqui moderni dicũt, ꝙ Ray. non bene dicit, qa verbũ rei, nõ est nomen generale, & hic in fi. ergo ꝑt exponi pro mã. Item põt exponi, ex re. i. ex ratione. Item potest exponi, ex re. i. ex æquitate, vt l. j. C. de in ius uocã. & per hoc sit expedita prima particula huius gl. Ex quo infert Iaco. Butri. vt

28 refert Ang. ꝙ † arbiter põt interpretari dictum suum. Sed certe Spec. & Io. And. tenent ꝯtrium, vt in tit. de arbi. & probant sic, quia ille, qui habet merum & mistum imperium, põt interꝑ-

29 tari, & non alius, vt l. ab executore. ĩ. de appel. Ex quo † infert ad aliud, nunquid legatus a papa possit interpretari ambiguum verbum positum in rescripto? & Ange. tenet ꝙ sic, ſm Innocẽ. in c. j. extra, de postu. Sed certe istud non est verum. Vnde dic, ꝙ ibi Inno. dixit vt Doctor, non autem vt Papa, vt ibi patet, & sic male intellexit Ang. Sed contra hoc est glo. in l. ab executore. infra de app. quæ tenetur ab omnibus, ꝙ minor vel par nõ potest interpretari rescriptum maioris. Item, nam Papa reseruat sibi istud interpretari, vt c. quo ad transactionem, de offic. delega. & l. ex facto. infra de vulga. & pupilla. & sic sit expedita prima particula huius glo. Secunda autem particula ponit casum, ideo omitto. Sed capio tertiã particulam, & pro introitu dic, quæ sunt ista verba, q̃ debet declarare? & dic ꝙ in hoc fuerunt opiniones, vt hic in glo. In glo. super uerbo, varios. & pro introitu dic, quod iste tex. male stat, quia dico, ꝙ continet uarios cõtractus, imo ꝯ, quia solum tractatur in isto ti. de mutuo, ergo non ponuntur varij ꝯctus. Huius timore est facta ista gl.

30 † De hoc autem dic, ꝙ dictio, sub, aliquando ponitur pro corã, vt l.

ADDITIONES.

a ¶Delicto. Reperio ꝙ d. Ale. allegat hic Romanum inferentem ex superioribus, ꝙ si concedatur alicui, vt per quinquennium non possit conueniri a creditoribus, quod etiam a creditoribus ex delicto non poterit conueniri, quia verba beneficij late sunt interpretanda. l. fi. ĩ. de const. prin. l. si qsi. la. j. de bon. vac. li. x. Ipse tñ d. Ale. tenet contra, & ad hoc alleg. Cy. qui hoc firmat in addi. in l. sed si ex parte. §. q̃q̃. ff. ꝙ cum eo. per illũ tex. & per tex. in l. si rerũ. ĩ. de reiudi. pro quo ipse allegat tex. cũ gl. in ver. nocẽtes. in §. ꝙ si delinquẽtes, in Auth. de mãda. prin. pro quo ẽt facit tex. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi op. in quibus cauetur, ꝙ priuilegium delinquentibus nõ prodest. Scđo, quia cũ istud priuilegiũ sit ꝯ ius cõe, & ideo stricte debet interpretari. 3. dis. c. priuilegia. quia agitur de ꝑiudicio tertij hoc de ꝑiudicio creditorũ, vñ stricta interꝑta. &c. c. ex tuarũ. extra, de autho. & vsu pal. l. 2. §. merito. & §. si quid. ĩ. ne quid in loco pub. Notatur per Doc. in c. olim tibi. de ver. sign. extra &c. sed circa hoc aduertatis, quia istã illationẽ, q̃ hic refert d. Ale. fuisse Ro. ego nõ reperi, nõ solũ in uno codice, sed in pluribus. Tñ, quia notabilis est, & quotidiana, & cã credo uerã, licet dñs Ale. ꝯ teneat, uideatis notabiliter subtilẽ d. Phil. Deciũ, qui eam more suo subtilizat, & copiose fundauit in medio. 6. col. cũ prin alterius, vbi motiuis Ale. respondit. cuius verba referre non curo, cum non intersit longum processum facere. Hiero. Chuch.

b ¶Creditor. Adde quod Ia. But. tenet hic, ꝙ sic, & ipsum communiter sequuntur Doc. secundum Ale. hic cum concor de quibus hic per eũ. H. C.

vt l.mathematicos. C.de epis.& cle. Aliqñ signat intrinsecitatem, vt l.j.de aqua plu.arc. Aliqñ ponitur gradualr, vt hic. Aliqñ ponitur iurisdictionalr, vt cum dr. quod seruus est sub dño.i. iurisdictione dñi, vt in multis locis hr. In gl.in verbo, sicuti. Ex
31 hac†no.quod præsumitur sequi de precio fidem, ex eo, quod tecũ ꝯho, vt no.in §.venditę. Insti.de re.diui.cum si.nisi ꝯrium probetur, vt l.quod venditi.j. de ꝯh.empt. Sed limita ẽm Bal.in l. siue donationis.C.de ꝯh.emp.& in l.si cũ dotem. §.fi.sol.mar. In gl.super verbo, generalis.& intra hoc modo. Nam crediti appellatio est specialis, vt j eo.l.ij.§.mutui.gl.rñdet & bene. In gl.de pignore.sed ꝯ, quia iste tractatus est tertia pars Digest.sed tractatus de pignoribus, est quarta pars, igitur. Sed rñdet gl.& bene. Extra gl.op. Quia dr hic est generalis ad omnes tractat. Sed ꝯ, quia sub hoc non est comprehensus ꝯctus mandati, vt j.man.Item nec ꝯctus stipulationis, nec ꝯctus fideiussoris, vñ rñdeo, quod iste ꝯctus est generalis ad omnes ꝯctus, qui ꝯhuntur verbis, vt Insti. de ver.ob.in prin.& ff.de ver.obl.l.j. Idem in fideiussoribus, vt l.blanditus. C. de fideius. quia ꝯhitur verbis.i. stipulatione interueniente. Fallit in l.cum ostendimus. §.fi. ff. de fideiusso.In gl.super verbo, mox. Cõtra, ista dictio, mox, denotat id quod verbum incontinenti, vt j. dicetur. Sed ꝯ, quia adhuc qñ ex interuallo venit aliquid restituen. dicor sequi fidem, vt l.creditores.j.de ver.sig. vnde gl.respondet, quia verba debent intelligi ẽm mãm, de qua agitur, vt j.de dam.infec. l. damni.§.cum parietem.cum simi.Et ex ista gl.no quod verba im
32 propriantur ẽm materiam subiectæ materiæ, vt l. insulam. de præscr.ver.Secundo†no quod dictio mox, significat interuallum, Sed de natura sui est significare id quod incontinenti, vt l. si pater captus. de vulga. & pup. Aliqñ impropriatur, vt hic vt l. tutores & curatores. C.de admi.tu.& sic interuallum signat. Aliqñ ponitur pro interuallo dierum decem, vt l. peremptorium. s.de iud. Aliqñ ponitur pro interuallo medii temporis, vt l.a diuo.§.per venditorem.j.de re iu. Aliqñ ponitur pro interuallo vnius anni, vt in l.interest.§.ij. s.de vsus.de hoc vide per Bal.in l.Gallus.§.ille casus.de li. & posthu. Et vide per Can.in c.quia propter.in verbo, mox.de elec. Et ista ad multa faciũt, & maxime ad testes, qñ vnus dicit, quod fuit per interuallũ, alius quod fuit mox, quod potest reduci ad concordiam, de quo in l.ij.
33 §.appel.i.eo.In ea.ibi.l.is cui. Allegatur, †quod creditor in diem, vel sub cõditione, vel ad diem, dr verus creditor in hoc, quod tũc dr ad aliqua, & tunc, quod est credita in diem certam, an & qñ. Aliqñ est dies certa an, tñ creditor est dubius in qñ, & dr creditor in diem certam, an & qñ, quo ad obligationem & ad actionem non aũr quo ad exactionem, vt l.certi.j.eo.& Instit. de ver.obl.§.in diem. Item dr creditor in diem certam, alio respectu, quia solutum sibi, pendente euentu, non põt repeti, vt j.de cond.indeb.l.solutum.& l.in diem.eo.ti. Secundo, an creditor in diem certã, quo ad an, & incertam, quo ad qñ, & tunc dr creditor quo ad obligationem, non aũr quo ad exactionẽ, vt d.§.in diem. Instit.de ver.obl. An vero dicatur creditor quo ad actionem, in hoc fuerunt variæ opi.de quo in d. l. certi. Itẽ dr creditor alio respectu, quia solutum in aduentu diei nõ põt repeti in l.si sub cond.j.de cond.ind. Et hoc in debito ex quasi ꝯctu, vel a ꝯctu.Sed quid in debito ex vltima voluntate? dic, vt per gl.in l.post mortem.j.de fideius. Sed nũquid creditor sub conditione dicatur creditor? dic quod sic respectu spei, non autẽ quo ad rem, vt l.conditionales.ff.de verb.obl. Item dr creditor respectu rei & spei, vt l.si seruus.j.de cõd.ind. Item dr creditor, quia pendente conditione põt peti cautio, vt l.in omnibus. s. de iud. Item dr creditor quo ad aliud.s.quo ad peten. mitti in possessionem bonorum, si non caueatur, vt l.in patre.§.j.ex qbus cau.in posses.ea. Item dr creditor quo ad reuocandam libertatem datam seruo in fraudem creditorum, vt l.q in fraudem.j.qui & a quibus.Item dr creditor quo ad separationem
34 bonorũ petendam, vt l.creditoribus.j.de separa. †Aliqñ quęritur, an creditor conditionalis sit creditor quo ad exactionem, & certe non, vt l.cedere diem. j.de ver.sig. & l.conditionales. Aliqñ quæritur an sit creditor quo ad transmissionem, & tũc aut est creditor ex ꝯctu, & transmittit, vt d.§.ex conditionali. Aut est creditor ex vltima voluntate, & tunc non transmittit, vt l.vnica.§.sin autem. C.de cad.tol. Aliqñ quæritur, an creditor sub conditione sit creditor quo ad hoc, vt solutum conditione pendente, non possit repeti, & de hoc dic, vt l.sub conditione.cum duab.seq.j.de cõd.ind. Aliqñ quæritur, an creditor conditionalis sit creditor quo ad veram essentiã? & dic quod non, vt l.is cui.j.de act.& obl.& l.creditores.j.de ver.si. Aut quærit, an creditor conditionalis sit creditor quo ad ethimologiã vocabuli? & in hoc dic, quod gl.in d.l.creditores, ponit duas opi. & prima quod sic, & ista fuit Azo. quia sequor fidem tuam. Sed Dy.tenet contrariam, quam tenet Richar.de Sal. & Ray.quia ad hoc, vt dicatur creditor, oportet quod credat fidei alterius. Vn
35 de Dy.quærit†quid est fides? & est gl.in rub.de sum.tri.& fide cath. quod est firma credulitas. sed ille, qui habet creditorem sub conditione, non habet firmam fidem, imo habet dubiam ẽm Richar.de Sali.quia ille, qui est creditor sub conditione, titubat, & sic non dicitur creditor, quo ad etimologiam vocabuli. Sed concorda, quod aliquando quis est creditor sub conditione, quæ est de certo extitura, quandoque est creditor sub cõditione, cuius euẽtus est dubius. Et primus creditor dicitur verus creditor, siue purus, vt l.si pupillus. §. qui sub conditione.j. de noua. Secunda ratio, quia qñ quis sum creditor sub conditione, aut euentus est certus, tunc habeo spem firmam & fidem, non autem dubiam. Sed ille qui habet firmam fidem, est verus creditor, & in hoc resonat dictum Barro. Aliquando loquimur in creditore sub conditione, cuius euentus est dubius, & tunc sit verum dictum Dy. & Richar. de Sali. per sua iura. In glo.fi.dic pro introitu, quod imo nomen rei, non est generale, vt l.si rem.s.de rei vendi. vbi verbum, res, ponitur pro specie, nõ autem pro genere.glo.dat duas sol. Et scias, quod illa.l.si in rem. ponit formam libelli in rei ven. Prima solu.non est bona, ideo gl.transit ad secundam, quæ vera est, & communiter tenetur. Tamen dic, quod aliquando res accipitur multis modis, vt s.di-
36 ctum est in gl.o.Vltimo facit ad vnum, † an fideiussor sit creditor? Bar. hic quod sic, secundum Gui. de Cu.per l. blanditus.C.
37 de fideius.& l.& magis j. de solu. de hoc dic per eum. Et†facit ad vnam qstionem secundum Bar.an fideiussor dicatur reus? dic, quod aut fideiussor dicitur reus quo ad largam significationem, & tunc dicitur, vt l.Stichum.§.quod vulgo.in verbo, duntaxat.j.de sol. Sed quo ad strictam nõ dicitur reus, qui est principalis. Pro hoc facit l. potest agi.§.i.j.de fideius.in verbo, loco rei. Pro hoc facit adhuc l.illud.de fideiusso.in uerbo, fidus. Ex
38 hoc infertur, † quod verba statuti non habent locum in fideiussore, quæ loquuntur de reo in odiosis, forte secus in fauorabilibus. Sed nunquid fideiussio sit contractus? Bar. dicit quod non, per l. Labeo.§.contractuum.j.de verbo. signi.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum ad sui substantiam quid requirat.*
2 *Contractus diuersæ species ex eodem facto non possunt resultare.*
3 *Contractus precarius quid sit.*
4 *Mutuum in quo differat a commodato.*
5 *Emptionem atque uenditionem non posse circa precium pecuniamque numeratam contrahi.*
6 *Mutuum, an irritetur si illa eadem pecunia restituatur, & an illa decem, quæ data sunt, possint reddi creditori uolenti.*
7 *Contractus nominati, & qui innominati sint.*
8 *Conuentio, qua quid datur, vt illud idem reddatur in quam speciem contractus cadat. & 9 vsque ad. 14 vbi facit quatuor membra.*
10 *Locaui rem pro tribus saccis frumenti, non autem in pecunia numerata, an superueniente sterilitate, debeat fieri remissio.*
13 *Depositum dupliciter dici, & idem negotium posse in uarios contractus incidere.*
15 *Dare, quam naturam habet. Et qui speciem debet, si dicat, promitto tibi pro decem centum, num tunc emptio censeri debeat.*
16 *Dictionem, aliquando, uarie significare.*

LEX II.

MVtuum. Mutuum contrahitur sub spe recipiendi, non id quod datum est, sed idem in genere. hoc dicit. Vel sic. ex mutuo nõ oritur obligatio ad idem in specie, neque ad diuer-
1 sum in genere, sed ad idem in genere. h.d. No.quod†ad essentiam mutui vnum requiritur negatiuũ. s.vt non agatur, idem reddi in specie. Item requiruntur duo affirmatiua. Primũ, vt agatur idem reddi in genere eo, quod datum est. Itẽ quod reddatur eiusdẽ qualitatis, vt l.cum quid.j.eo.& Insti.eo.§.j.& l.j.de act.& obli. j.No.quod idem sumitur primo in specie, secundo accipitur in ge
2 nere, in ista materia. Tertio no.in verbo, alioquin. † quod ex eodẽ facto non possunt resultare diuersæ species cõtractus, & istud est intelligendum secundum Rayn. quando istæ diuersæ species essent natura repugnantes adinuicem, vt hic, & probatur ex generalitate.l.si ancillam.infra pro suo. Secundo probatur in l.si quis ante.§.Pomponius.infra de acquiren. posses. Secus si essent duo contractus non natura adinuicem repugnantes, & moderni allegant Doc. in l. in bonæ fidei. C. de pac. vbi ex eodem facto possunt oriri duo contractus, secundo allegant, quod no. Cyn. in l. hac consultissima. C. de testamen. Sed de hoc est tex. in l. Aristo.in princip.infra de dona. vbi est partim contractus nominatus, & partim contractus innominatus. Secundo allego tex.in d.l.si quis ante. §. idem Pomponius. Tertio allego tex.in l.non solum.§.fi.infra de vsur. Facit l.tenetur. §.secundaria, infra de act.emp.& l.si vir vxori. infra de præscri.
3 ver.†Quid†sit contractus precarius? & dic quod quandoque quis concedit rem alicui ad vsum vtendum ad tempus terminatum. Item quando vnus confitetur se precario possidere, vt j.de precario.per totum. Contractus locationis est, quando
4 interuenit merces. †No.drĩam inter cõmodatum, & mutuũ, quia commodatum est, quando oritur actio ad repetendum

id,

Id,quod est datum in specie. Ex mutuo aūt oritur actio ad idē in genere. Et sciendum ꝙ interdū ponitur commodatum pro mutuo, vt l.ij.cum gl.C.de his quæ ex pub.ratio.li. x. & ibi Bar. in gl.i.ibi,quidam vt Azo. Pro opi. Azo. potest induci tex Insti. quib.mod.re ↄ̃.obliga.in §.i.ergo si non aliæ. Sed ille idem nō est mutuum,sed Accur.tenet ↄ̃rium In eadem glo. ibi. l. pre- 5 cij causa. Ista l.multum facit ad hoc. Quia † certum est, ꝙ emptio & venditio non pōt ↄ̃hi sine precio & pecunia numerata,vt l.ij.§.precio j.de contrahen.& Insti.de emptio. §. preciū. Sed si ex postfacto sum contentus,ꝙ soluas, ꝙ talis est contractus emptionis,& hanc partem glo.sequitur gl.Insti.e.in prin. Sed aliqui moderni hic vacillāt. Sed ad declarationem huius 6 glo.quærenda sunt tria. † Primo an stante validitate mutui,ille contractus mutui irritetur, si illa pecunia eadem restituitur? Et primo,quod non,vt l.pactum. j. de regu.iur. licet superueniat aliquis actus contrarius,& facit.d.l.precij cā. Secundo an stante validitate mutui possint reddi illa decem , quæ data sūt creditori uolenti?& certe ꝙ sic,per l cum a quo , & l. manifestissimi.C.de solutio. Tertio,an stante ualiditate cōtractus mu- a tui,possint [a] reddi mutuo creditori illa decem?& primo quod sic.probatur per istum tex.ibi,& idem in genere . Sed certum est ꝙ si reddantur illa decem, redditur idem in genere. Secundo probatur,& fortius,quia inuito creditore,quando eius creditoris nihil interest sua,potest solui pecunia in alia forma , q̄ data sit,vt l. Paulus respondet.j.de solu.in glo. ergo multo fortius eadem. Tertio probatur ratione , quia licet de rigore iuris , qñ quis est obligatus in genere rei , potest soluere illa.x.in genere,& illam rem,quæ tempore obligationis erat , tñ.secus de æquitate,vt in l.Stichum.j.de solu. Quarto , quia licet non possit solui inuito de rigore,sed de æquitate pōt. Et dico plus, quod si non essent rationes,ꝙ posset teneri opi. Azo. & posset responderi ad tex.allegatum per gl. Et primo ad tex. Insti.quibus mo.re ↄ̃hitur obliga.in prin. Quod quandoq;, ibi denotat tempus.non autem casum,& sic ibi , quandoque, ponitur ad verbum,reddantur,tanq̄ tempus. Et scdm istum intellectum est casus singula.pro gl.in l.si pœnam.j. de verbo.obliga.quam Dyn.sequitur. Item dicendum ꝙ opi.Azo.potest saluari alio modo,videlicet,ꝙ esset pactum,ꝙ incontinēti illud idem reddatur,& quod ita sit,est gl.in d.l.si pœnam. j. de verbo. obliga. insti.quib.mod.re contrahi.obliga.in princi. Et ad istud, & ad declarandam istam gl. & ad concordantiam , dic , ꝙ aut illa pecunia,quæ restituitur incontinenti, restituitur per pactum, & tunc non fit mutuum,vt Insti.quib.mo. re contra.obliga.in prin. Si vero restituatur,non per pactum,tunc fit uera opi.Ac- 7 cur.In glo. † super uerbo.alioquin no.pro intelligentia,ꝙ contractus nominati sunt illi , qui habent nomen elegans a iure, vt mutuum,& commodatum. Aliqui sunt ↄ̃ctus innominati, & isti sunt quatuor,& dicitur in l.naturalis.j.de præscrip.verb. & isti sunt,do vt des.facio vt facias, & facio vt des , & do vt facias,& isti non habent nomen elegans,sed in suis terminis & finibus,in quibus partes voluerunt,permanēt. Et sic sunt quædam conuentiones sine nomine. Ex hoc Barto.sumit quatuor 8 distinctiones,quæ multum indigent suppletione . † Et primo cum quid datur , vt illud idem reddatur , dñium tamen non transfertur. Quærit Bar.in qua specie contractus cadit ista cōuentio? Et expedit per tria membra,ꝙ aut quid datur causa custodiæ,& istud est depositum,vt j.deposi.per totum , & l.i §.is quoq;.j.de actio.& oblig.& Insti.qui.mo.re contra.obliga.§.is quoq;. Quod limita,nisi interueniat merces , quia est ↄ̃tractus locationis,vt l.j.§.si vestimenta.j.deposi. Secundo limito , nisi depositio fiat per uerba mandatum importantia, vt l.j.§.si rē. j.de præscrip.verb.in l.si te rogauero.j .deposi. quia tunc est ↄ̃ctus mandati.aut illud,quod datur , datur gratia certi vsus , & istud est commodatum.j.commo.per totū , nisi limitata traditio rerum mutuo adinuicem facta fuerit,vt l.j.§. si rem.j.de præscript.verb. Item limito,nisi quando præstatur vsus rei, interueniat merces in pecunia numerata,& tunc non commodatum,sed est,aut locatio,aut contractus innominatus, vt l.si tibi areæ. j.de præscrip.ver. Item limita,quando non esset certum,an res commodata debeat restitui , quia tunc est contra- 9 ctus innominatus,vt l.fi.j.de præscrip.verb. † Aut res datur ad incertum & indeterminatum vsum , & tunc non resultat cōmodatum,sed p̄carium,ꝑ no.in l.in commodato. §. possunt.j. commo & no.in l.ij.C.commo.& l.Lucius.j.depo. vñ si commodaui tibi ad vsum incertum , tunc nō resultat commodatum.Sed quid si est dubiū,an cōmodaui ad certū, vel incertū? Bar.dicit,ꝙ resultabit ↄ̃ctus innominatus, q̄a vbi dubitatur de ↄ̃ctu,tunc est ↄ̃ctus innominatus,vt l.si gratuitam. in prin.j.de præscrip.verb.& l.j.j.de æstima. act. Vñ sciendum,ꝙ qñ datur res,vt illam reddam,tunc pōt esse ↄ̃ctus locati, quoties interuenit p̄cium in pecunia numerata , vt d.l.j.§.si vestimenta, sed si interuenit merces,nō,vt pecunia,sed vt species,tunc est cōtractus innominatus,vt l.ꝙ si tibi aliena.coniuncta.l. naturalis.§. j.j.de præscrip.verb.& d.l.j.§.si uestimenta.Item si interueniat alia res,tunc est ↄ̃ctus innominatus . Vel ex postfacto , vt si deposui penes te aliquid,vt aliud mihi restituas . Ex quo resultat aliud ad illud, qñ ratione sterilitatis debet fieri remissio mer- 10 cedis,vt propter sterilitatem loci. Sed quid, † si locaui rem pro tribus saccis frumenti.non aūt in pecunia numerata , an si superueniat sterilitas debet fieri remissio?& certe non,quia proprie non est locatio,vt dicit Spe de loca.in § postq̄.ver. porro. b Sed istud reprobatur per Bald [b] in l.j j. loca. Sed certe dictum Spe.est uerius. Item potest esse cum quid datur,vt idem reddatur,cadere in contractum mutui. hoc uerum , quando pro re restituenda ueniat opera gratuita.& tunc est mandatum,vt d. l.si tibi areæ.j de præscrip.ver.& l.i.j.man. Item potest esse contractus innominatus,vt si de si tibi rem inspiciendam,vt l.si rē inspiciendam,& l.apud Labeonem. & l. si gratuitam. §.i j.de præscr.ver. Item potest esse pignus,vt l.j.§ creditor. j. de act.& obli.& Insti.qui.mo.re contra.obli.§.creditor. Secundo mem- 11 bro.quando † dominium trāsfertur,cum quid datur, in quem contractum resultat?& dicit Bar.ꝙ in contractum innominatum,vt l.naturalis.§.i.j.de præscri.ver.& l.si tibi areæ. & ita trāsit Bar.Sed dic,ꝙ potest esse contractus dotis, vt l.doce ancillā. C.de rei ven.& de rei vxo.actio.l. vnica.§.exactio. cum similib. Item potest esse ↄ̃ctus conductionis & locationis , & hoc hēt locum quando locatio fit non ad modicum tēpus, sed ad longum,quia transit dñium temporaliter,vt l.fi.C.si ager vecti.& l.fi.s.de pac.pigno.C.& l.non solet.j. loca. Vñ si loco tibi rem pro uiginti annis,tunc transferatur dñium temporaliter,& tñ illud idem debet reddi finito tpe,& sic est ↄ̃ctus locationis. Itē potest esse ↄ̃ctus emptionis & venditio. vtputa si vendidi rem, vt illam venditam mihi post biennium reuendas , vt l ij.C.de pact.inter emp.& vendi.l.tenetur.§. si area.j. de actio. emp.& 12 ex hoc sit expeditum secundum membrum . Tertio cum † qd datur,cum non reddatur illud idem,sed illud in eodem genere,& dicit Bar.ꝙ est contractus mutui , vt hic . Adde ,ꝙ potest cadere in plures species contractuum . Et primo in contractū permutationis,vtputa, quando datur una species , vt non reddatur idem,sed aliud in genere,& intelligo extra illas.q̄ non recipiunt functionem,vt l.i.C.de re.permu.& l.naturalis.§.i.j.de præscrip.verbis.vtputa,qñ datur homo &c.& sic est ↄ̃ctus permutationis,vt l.j.§.quandoq;.de re.permu. Et ista fuit conside- c ratio Rapha.[c] Item potest esse species contractus innominati. Pone,ꝙ do vnam rem,quæ consistit in pondere , numero, vel mensura, & pactum sit, ꝙ restituas mihi in alio genere,& tūc non est mutuum,vt hic,& Insti e in prin. & sic no erit mutuū, sed ↄ̃ctus innominatus,vtputa cū mutuo tibi vinū vetus, vt restituas nouū,tunc non est mutuū,vt l.cum quid. j. eo. Sed pone, ꝙ mutuo tibi rem , quæ consistit in pondere. numero,vel mensura,& debet reddi aliud eiusdem generis,& qualitatis & tunc potest esse cōtractus dotis,vt l.res in dotem j. de iure do- 13 ti. Item † potest esse depositum,& ad hoc scias,ꝙ duplex est depositum. Primo,quando datur,vt idem restituatur. & tunc est vere depositum . Si vero vt reddatur tantundem , tunc est depositum improprie,vt l.dies,& l. Lucius.j.deposi. Et ratio,quia excedit fines depositi,vt l.certi.§.fi.j.eo.cum l.seq. Item potest esse contractus locati,vt l.in naue.Infra loc. Item in casu illius legis potuit esse contractus mandati,quia ille Saupheius posset conueniri act.mandati,vt restituatur granum. Item potest esse contractus innominatus,vt l.ꝙ si aliena .j.de præscrip. ver. Vlterius aduertendum , ꝙ potest esse contractus commodati. Pone,ꝙ ad pompam faciam mihi mutuari plures pecunias a multis, & pono omnes simul , quia tunc istud est permissum, vt l.3.§.fi.infra commo. Nam certum est , ꝙ debeo restituere tantundem,quia impossibile esset cognoscere pecuniam omnium,vt d.§.fi Sed istud videtur falsum per l.ij. C. commo.& l.in commodato §.possunt.j. commo. quia licet partes baptizauerint hoc nomine commodo,nihilominus est contractus innominatus,vt l.si insulam.j.de præscrip. ver. Quia ibi inspicitur species ↄ̃ctus,non autem verbum ↄ̃hētium. Vnde si ego dedi pecuniam ad pompam,videor dedisse, vt restituas mihi. Aut commodatam,q̄uis sint vlæ partes hoc nomine, cōmodo. Et ratio,quia excedit naturam commodati. Quia cōmodatum debet esse gratuitum per l.si rē.§.i.j. de præscri. ver. & ita videtur contra dictum Rapha & respondeo ad ius allegatum, ꝑ quod facit aliud ad singularia pecuniæ , & ad l.in naue Saupheli,respon.ꝙ non est verū , ꝙ posset extendi id, qđ dicitur in locato,ad commodatum . Vlterius, secundum potest incidere in contractum pignoris , vtputa quādo mutuo tibi librum, cū hoc,vt pignus mihi des, sed istud est falsum , q̄a non habui librum , dedi pecuniam , vt tu emeres , & pignus mihi dares. Vnde

ADDITIONES.

a ¶ Possint. Dic quod communis opi. Docto.est,ꝙ sic,vt hic per eos . Hieron. Chuch.

b ¶ Bal. Adde tu,ꝙ cum Baldo transeunt hic moder.

c ¶ Raphaelis. Idem Ange. & Aret.

Vnde ſi tu non emiſti librum,ſed in alios tuos vſus cõuertiſti, an aũt iſte ſit ↄ̃ctus nominatus, vel innominatus . In hoc fuerunt variȩ opi.Sed dic,ꝙ erit ↄ̃ctus innominatus,quia ſi in conuentione adiicitur aliquid qđ facit incidere in alium ↄ̃ctum, ꝙ tunc inſpicitur ſpecies ↄ̃ctus, non autem verba contrahentium,vt l.ſi donatum ĵ.de donar. cau.mor. Vnde ſi dixerim,do tibi pro pignore iſtos denarios , vt tantundem reſtituas , quia tunc eſt ↄ̃ctus innominatus,vt probatur in d. l. ſi donatum. Vl-
14 terius eſt quartum membrum † .ſ. quando redditur aliud in genere diuerſo.Bar.plene locutus ſuit,quia aut agitur,vt detur vna ſpecies pro alia ſpecie,& iſte eſt ↄ̃ctus nominatus permutationis,vt l.naturalis.§.j.ĵ.de præſcript.ver. & l. quoniam.§.i. de re.permu. Limita tu,niſi illud ꝙ datur in ſpecie fuerit datũ loco partis,pro alia ſpecie,quia tunc participat de natura emptionis,vt l.j.C.de re.permu.quæ ſing.eſt. Aut agitur,ꝙ detr̃ genus pro genere,aut genus pro ſpecie,& tunc eſt contractus innominatus,vt l.naturalis.§.j.ff.de præſcrip.ver.& idem qđ no. gl.in l.j.C.de re.permu. Ex iis no. differentiam inter contractũ permutationis,& cõtractum innominatum.Aut agitur,ꝙ detur quantitas pro ſpecie,& tunc aut agitur,ꝙ ex vtraque parte detur,& tunc eſt ↄ̃ctus innominatus,vt l.fi.ĵ.de condi. ob cau. Aut agitur, ꝙ ex parte eius,qui debet quantitatem , detur , & tunc trãsfertur dominium.Aut tradit ille, qui debet ſpeciem, & tũc eſt ↄ̃ctus emptionis,vt l.ex empto.§.emptor.& l.j §.emptor.de actio.empti. Aliqñ agitur ex parte eius, qui debet genus,ꝙ det,& tunc eſt ↄ̃ctus emptionis,vt l.qui concubinam.§. hȩres.de legatis.3.& l.ſi domus.§.de emptione.ĵ. de lega.ij.Limita,ꝙ aliqñ agitur ex parte eius,qui vendit, ꝙ emptor det ſi-
15 bi pecuniam,& tunc emptionis ↄ̃ctus,quia † de natura dare,eſt dominium transferre,vt l.vbi autem non apparet.ĵ. de verbo. ſigni.& l.non vr̃ data. ĵ. de regu. iur.Ita no. Bar.in l. ſi de condic.ob turp.cau.Sed quid ſi ille,qui debet ſpeciem , dicit promitto tibi,pro decem centum,an erit ↄ̃ctus emptionis? & certe ſic,ſm Barto.Sed non eſt verum,per l.ſi ita diſtrahatur.§.i.ĵ. de ↄ̃h.emp.& l.ſi filius.§.fi.ĵ.de verbo.oblig.Et limita illud qđ dr̃,ꝙ qñ datur quantitas in genere , ſecus autem ſi ſpecies,per l.naturalis.§. in coeundo.ĵ.de prȩſcri.ver.& l.j.§.ſi permutatio. ĵ.de rer.permu.Sed pone,ꝙ dem aliquam ſpeciem pro quantitate,an ſit cõtractus locat.vel emptionis. In hoc dic præſumi ex precio , quoniam ſi pecunia data eſt condigna &c. vt dicit gl.in l.j.circa prin.ĵ.de ſuperfi.Item adde, ꝙ quãdo datur quãtitas pro ſpecie,ꝙ tunc poteſt eſſe contractus locationis , vt ĵ. loca.per totum.Item qñ datur ſpecies pro quantitate,qa tunc eſt contractus locationis,vt l.in operas.ĵ. loca. Item poteſt eſſe contractus emphyteuticus,vt patet in ti.C.de iure emph. Vlti-
16 mo † no.de dictione,alioquin.ꝙ dictio alioquin, eſt dictio ſeparatiua.Aliquando enim ponitur pro aliter, vt l. alioquin.ĵ.de contrah.emp.Aliquando denotat cõtradictionem, vt no.Bar. in l.j.in 4.col.ĵ de condi.& demonſt.

S V M M A R I V M.

1 *Mutuum in quibus conſiſtat,& quid requiratur ad hoc , ut conſiſtat in numero.nume.8.*
2 *Pondere,numero vel menſura,conſiſtentia ad inuicem functionem recipiunt.*
3 *Solui aliud pro alio inuito creditore non poteſt.*
4 *Genus qualiter diffiniatur.Et ſpecies quam varie ſumatur .*
5 *Mutuanti frumentum ad menſuram. an poſſim reddere pecuniam in numero, & an pro illo,qui debet mihi reſtituere frumentum , poſſit recipi fideiuſſor aſtimationis.*
Et an in obligatione dandi poſſit fideiuſſor interuenire.
6 *Argentum ad pondus ſi accepero,an potero reddere pecuniam .*
7 *Argenti appellatione non venit pecunia.*
9 *Mutuum an conſiſtat in homine,qui ponderetur.*
10 *Mutuum,an conſiſtat in operis,quæ numerantur .*
11 *Mutuum an conſiſtat in pane .*
12 *Solui aliud pro alio inuito creditore,an & quando poſſit,& nu.13.*
14 *Debitor,an poſſit ſoluere poſt tempus,ꝙ promiſit inuito creditore.*
15 *Creditor an cogatur recipere in alio loco quam promiſſum eſt.*
16 *Nummus vnus an poſſit reddi pro alio nummo in diuerſa materia.*
17 *Conditiones contra naturam principalis contractus,an vitient,vel uitientur.*

1 §.Mutui datio. † Mutuum conſiſtit in his,quæ põdere,numero, vel menſura conſiſtunt,in aliis vero non . Quia in eis aut repugnat natura rei, aut regula iuris.quia inuito creditore aliud pro alio ſolui non
2 poteſt. † No.quæ conſiſtunt in pondere,vel mẽſura, vel nume-
3 ro,recipiunt ad inuicem functionem. † Secũdo no.ꝙ aliud pro alio inuito creditore non poteſt ſolui,vt l.eum a quo. & l.manifeſti.C.de ſol.Et venio ad primam gl.quȩ ſic recitatur.Certũ eſt ꝙ regula,quæ datur a iure debet eſſe generalis . Sed iſta non eſt generalis,ergo &c.Sed dic. vt in gl. Et ex hac glo.no.ꝙ vbicunq; comparatiuum ponitur inter incompaſſibilia , ſtat
improprie.Item no.ꝙ dictio magis , aliqñ ſtat electiue , vt hic,
4 & l.& magis.ĵ.de ſolu.Iſta diffinitio † de genere, etiam ponitur per gl.Inſti.de iure natu.gen.& ciui.§.i. vnde dic ꝙ Iuriſcõ.hec nomine generis vtitur proprie, vt l.Iuriſconſul.§.j.ĵ de gradi.& Inſti.de oblig.§.j.Aliqñ ſumitur improprie, vt hic, & l.generali.ĵ.eo.Species autem aliqñ accipitur pro tempore, vt hic. Aliqñ accipitur pro pulchro, vt l.proponebatur.de iudi.Aliqñ ponitur pro qualitate, vt l.edita.C.de eden.Aliqñ pro caſu, vt Inſti.de his qui lib.cau.bo.ad.§.fi.Aliqñ accipitur pro forma apparente rei, vt Inſti.de rer.diui.§.inſulam . Aliqñ ſumitur pro velamine, vt C.de poſtul.l.ſub ſpecie.In ea. glo.ibi , ſed quid ſi accepero pecuniã,& huius eſt ratio,quia qñ ↄ̃hitur debet reddi illud,ꝙ eſt eiuſdem generis,igitur . Iſtud verum ſm Barr.ex neceſſitate,quando nõ habet pecuniam, & vult reſtituere frumentum,de quo in glo.fi.ĵ.eo. Ex quo ſumit Iacob.de Are an
5 † mutuanti frumentum ad menſuram poſſim reddere pecuniam in numero.& tenet ꝙ ſic,per l.vinum ĵ.eo.& l. ratio.§.p
a venditorem.ĵ.de ↄ̃h. emp.ſed Bar.[a] tenet ↄ̃trium , quia inuitum pro alio inuito &c vt l.eum a quo.& l.manifeſti. C.de ſol. Et reſpondet ad Iac.de Are.quia loquitur qñ pp moram. In hoc aduertendum,nunquid pro illo,qui debet mihi reſtituere frumentum,poſſit recipi fideiuſſor æſtimationis . & dicit ꝙ ſic,p l.ſi ita fideiuſſorem.ĵ.de fideiuſ. Sed quid operabitur iſta fideiuſſio? dico , ꝙ operabitur , quia poſt moram ipſius debitoris poterit condemnari in æſtimatione,ſi non reperitur frumentum eiuſdem æſtimationis,per l.ſeruum.ĵ.de verbo. obli. Sed illud eſt falſum,quia in obligatione dandi durat enim obligatio dandi,licet ſi non reperiatur illa res,quæ debetur,tamẽ officio iudicis æſtimatio debetur,per l.vbi aũt non apparet.& §. fi.ĵ.de verbo.obli.& ſic fideiuſſor obligatur alia obligatione,ĝ principalis,& ſic fideiuſſio eſt nulla per d.l. ſi ita fide & l.Grȩce §.ſi portio ĵ.de fideiuſ.Sed poteſt ſaluari hæc opinio in vno videlicet in obligatione facti, vt l.ſtipulatus.§ eſt opus.ĵ.de fideiuſ.Vnde conclude,ꝙ in obligatione dandi,nõ põt eſſe fideiuſſor.Sed in obligatione facti,poteſt eſſe fideiuſſor, per l.ſtipulationes non diuiduntur.§.i.ĵ.de verbo.oblig.& d.l. ſtipulatus.§.
6 eſt opus. † In ea.ibi,item quid ſi accepero.hanc opi. Hug. Iaco. de Are.Iac. But.& Cy.in addi.ſequuntur. Et rõ eſt,quia nõ eſt licitum facere conditionem creditoris deteriorem , vt l. Paulus reſpondit.la.j.ĵ.de ſol. & l.fi.ſ. de vſu & habi. vbi ſi aliquid fit ↄ̃ uoluntatem creditoris,etiam ſi fit in eius vtilitatem,tñ dicitur deteriorem facere conditionem ipſius, ex quo fit contra
b voluntatem ipſius creditoris. Alia fuit opin. glo. Batt.[b] enim vult conſiderare.ſ.quod aut creditori,qui mutuauit, puta argẽtum ad pondus, redderet pecuniam non ære contaminatam, & tantam vtilitatem affert,quantam ſi remaneret eiuſdem ligȩ,& tunc ſit vera opi. gl. Aut debitor vult reddere pecuniam ære cõtaminatam non eiuſdem ligæ , & tantã vtilitatem non afferentem,& tunc ſit vera opi.Hug.Bal. ſequitur hic iſtã opi. & hac rõne,quia ſi in ultimis volũtatibus,in quibus quis magis obligatur,quã in ↄ̃ctibus, vt l.fideicommiſſa.in §. fi.de leg. 3. poteſt ſoluere debenti recipere pecuniam ad pondus pecuniam numeratam,vt l.j.de auro & arg. leg Igitur iſtud eſt verum qñ tractatur de obligatione facti, ſed vbi tractatur de obligatione quid dari,in vtroq; eſt prima obligatio, vt l.vbi aũt nõ apparet.§.fi.ĵ. de ver.obli.ſed hic eſt obligatio in dãdo,igĩ &c. Item & alia ratione probatur ratio Bal.quia materia, vt eſt argentum,de quo eſt pecunia,poteſt reduci ad maſſam materiatam , & materia eſt idem, vt l.quæſitum. §. ſi illud.de leg. 1. ſed pecunia poteſt reduci,igitur &c. Sed cum cenſeatur idem non tamen diuerſum, ergo. Sed iſtud non vr̃ poſſe procedere,
7 quia † appellatione argenti,non venit pecunia, vt l. cum aurũ. §.proinde.& l.quæſitum.ĵ.de auro & arg. leg. ergo & pecunia eſt diuerſa ab argento,ergo non poteſt ſolui &c.Alia fuit opi. Richar.& Bar.de Sali. Quod aut debitor vult ſoluere pecuniã numeratam ȩre nõ contaminatã,& tũc non põt,qa non vr̃ reſtitui prout tacite cõuentũ fuit, vt l. cũ quid.ĵ.e.igitur.Secũdo probatur ſic,qa ſi debitor vult ſoluere pecuniã non ad numerũ,creditori mutuãti ad põdus,non ſoluit in eodẽ genere,non igitur põt.Itẽ qa ſi redderet ad numerũ,nõ reſtitueret in ȩqualitate,igitur &c.vt Inſti.quib.mod.re ↄ̃h. oblig. & l. cum quid. ĵ.eod. Aut creditor numerauit in vna forma, & tunc non poteſt,vt l.cum quid,cum ſimi. Et iſta fuit opinio Richar. in prima opi.Richar.ſequar Richar.ↄ̃ Bar. Et ratio,quia ita demum ille,qui promiſit donare ad pondus , promittit donare argentum in pecunia numerata, qñ promittẽs non ſpecificauit,ſed generaliter,puta.x.lib.argen.Item fundo per l.j.§. fi. ĵ. de auro & arg.leg.& l.prouidetur. vbi qñ teſtator grauauit hæredẽ de argento ad pondus non demonſtrato , tunc poteſt ſoluere pecuniam numeratam,ſecus aũt ſi ſpecificaſſet de quo argento, quia tunc nõ poteſt hæres ſoluere in pecunia numerata , vt d. l.j.§.fi.Sic & in caſu iſto,qñ mutuo,quia tacite &c. vt l. cũ qd. ĵ.eo.& l.ſi quis argentũ.de dona.& l.cũ aurum.§.proinde.ĵ.de auro & argẽ.leg.& d.l.j.§.fi.In ſecũdo,vbi Richar. dicit,quãdo debitor

A D D I T I O N E S.

a ¶Bar.Cuius opi.tã p antiquos,ĝ p moder.cõiter eſt approbata ſm doc.hic.
b ¶Bar.Et eius opi.eſt magis cõis ſm doc. hic cũ concor.de quibus p Alex.

debitor vult soluere in alia forma &c.Istud est falsum per d.l. Paulus rñ.Sed limita si vis per l.fi.§.de vsu & habi.In.c.glo.ibi, 8 item quid si librum.Bar.refert ꝙ ad †hoc ꝙ constat mutuum in numero,nõ est necesse,ꝙ res sit ad hoc inuenta, sed sufficit, ꝙ recipiat functionem ꝑ solutionem. Et ponit exemplum in pipere,ꝙ non est inuentũ ad hoc,vt numeretur, sed pro salute corporis. Vnde sufficit ꝙ in genere suo recipiat functionem,& hoc mediãte natura,quæ fundauit vnum granum,sicut aliud, & dicit Bar.ꝙ non est verum,ꝙ pecunia sit inuenta ad hoc,vt numeretur,sed ad vsum hominum.l.j.ĵ.de contrah. emp. Sed potest saluari,quia ad vtendum est inuenta, & id qđ dicit glo. de consuetudine, dic ꝙ requiritur, ꝙ consuetudo in genere suo recipiat functionem. Pone, ꝙ sit quidam, qui facit libros eiusdem qualitatis,an cõsistat mutuum?& certe non, qa ꝯsuetudo non est,ꝙ liber mutuetur.Põt intelligi gl. videlicet ꝙ oĩs consuetudo sit,ꝙ talis res mutuetur.Sed hoc limitatur. Pone ꝙ consuetudo sit,ꝙ mutuum non cõsistat in tegulis, sed cadat mutuum,& certe sic,quia non requiritur,vt dicit Barto.ꝙ consuetudo &c.sed sufficit, ꝙ recipiat functionem in genere suo. 9 In ead.gl.ibi,aptitudo.sed † an mutuum consistat in homine, qui possideretur?& certe non,quia aptitudo nõ est. Sed an mu 10 tuum †consistat in operis,quæ numerantur?& certe non,per l. qui operas.ĵ.de præscript.verb.Et rõ, quia potest esse, ꝙ duæ operæ vnius hominis valebunt plus,ꝗ centum alterius. In ca. gl.ibi,actus,& pone exemplum,ꝙ ego mutuo tibi centũ, vt illa mihi centum eadem restituas,an sit mutuũ? & certe nõ,qa voluntas contrahentium non adaptatur naturæ mutui. Vlte- 11 rius in fi.gl.videlicet,an †mutuum cõsistat in pane?Bar.dicit,ꝙ aut de cõsuetudine ciuitatis est,ꝙ panes sint eiusdem qualitatis,& tunc per solutionem põt recipere functionem, & tũc põt consistere mutuum. Aut est de ꝯsuetudine, ꝙ non fiant panes eiusdem qualitatis,& tũc non consistit mutuũ in numero,sed in pondere. Ita concludit hic Bar.& bene. In glo.super verbo, põt.ibi,speciale.ratione sanguinis.l.posses.C.cõmu. vtriusq; iu a di.Bar.hic in isto brocardo[a] distinguit. Et †primo dicit, ꝙ aut 12 debetur genus,aut species, aut quantitas. Primo casu, & hoc tripliciter,vel quia debetur genus,hoc est vna species de genere,vt homo,vel qđlibet, vt species specialissima, & in pondere &c. Aut debitor vult soluere genus pro genere, & non põt, inuito creditore,aut speciem pro specie, & tunc nõ potest,aut vult soluere quantitatem pro genere,& tunc, aut non põt reperire genus,& tunc põt.l.vinum.ĵ.eo.& l.qui pecuniã,de leg. 3.Aut illud genus põt reperiri, & tunc dico, ꝙ non põt solui inuito,vt hic.Tu allega l.si domus.§. cum alicui.ĵ. de leg. j. Et limita esse verum,nisi illud genus, ꝙ põt reperiri, non esset in cõmercio illius debitoris,quia tunc põt soluere aliud pro alio inuito,vt l.sed si res.de leg.j. & probatur in l. multum interest. de ver.obli.Pone,ꝙ testator instituit quendam seruum Iudęũ in hæredẽ,& legauit quendã seruum Christianũ, qui non põt esse in cõmercio Iudęi. Et certe dic,ꝙ tũc debetur æstimatio, vt in ꝑalleg. legibus. Hoc fallit etiã,dũ tractatur de collatione inter fratres,quia tũc inuito eo,q dẽt,potest solui æstimatio,vt l.j.§.Iulianus.& in ver.itẽ & si.ĵ.de colla.bo.Nã certum est,ꝙ si habẽs uxorem,vult venire ad collationem cũ fratre, dẽt cõferre dotẽ,quam habuit,vt auth.ex testõ C.de colla.Frater modo dicit conferas medietatem dotis, an possit solui aliud pro ista medietate?& certe sic. Vlterius dicit Bar. ꝙ illud genus potest solui ꝓ quota bonorũ,& quatenus tertia, vel quarta pars bonorum debetur,põt solui æstimatio,vt l.nõ amplius, de leg.j. 13 Aliqñ †debetur species,& in hoc dicit Barto.ꝙ aut ista species non põt reperiri,& tunc põt solui æstimatio, vt §. non solum. Insti.de leg. Aut põt reperiri,& tũc non põt solui æstimatio,vt hic,& d.l.si domus.§.cum alicui. Et limita hoc,primo fallit in seruitute promissa seu data,vt l.ij. §. locum, qui alias est l.ij.§. de rel.& sumptu fune. Pone,ꝙ erant duo fundi vicini,& sic nõ poterã ire ad fundũ,nisi trãsirem ꝑ fundum tuum, promisi tibi ꝑ vnum,ꝙ potero dare per aliũ.Itẽ fallit secdo,nisi illa species,quæ debẽt,possit reperiri,sit f[illegible]dũ,qa possum dare aliã,& istã promissam legare ecclæ,in c.j.§.si vero.ꝯiuncta gl.de pace iur.firman. in vlib.feud.Fallit tertio in pignore, qa promisi tibi rem vnã in pignus,possum dare aliã,vt dicit gl.ĵ.de pign.l.si Titio.& ita dicit Ang.Sed gl.nõ probat,& si probat nõ est vera,qa est casus in ꝯtrium in l.qui aũt.§.j.ĵ.de ꝯsti.pec.Sed illud, ꝙ dicit,posset esse verũ,si illud pignus nõ põt hrĩ. Fallit quarto rõne cõionis vitandæ,ex qua consequi nõ põt illud, qa tũc põt solui æstimatio,vt l.sancimus.§.nunc aũt.C. de dona. & l. fi.C.de dona.inter vir.& l.j. C. cõi diui. Aliqñ debetur quanti- 14 tas,& dic,vt ꝑ Bar.in 3.memb.Item † an debitor possit soluere post tp̃s,ꝙ promisit,inuito creditore?de hoc per Bar. in l.cũ q ĵ.de ann.leg.& l.qui Romę.in priu.ĵ.de ver.obli.l.statuliber.ĵ. de statulib.& per Spe.in ti.de loc.§.nunc aliqua. ver.xxx.Item 15 †an creditor possit cogi accipere in alio loco, ꝗ promissum sit,de quo per glo.in l.vsuras.C.de sol.Bald.hic tangit, an unus 16 †nũmus diuersæ formæ possit solui pro alio,de quo dic, vt ĵ.§. 17 cũ quid.Itẽ †an conuentiones adiectæ ꝯctui principali, q̃ sunt ꝯ naturam principalis ꝯctus,vitient vel vitientur?de quo in auth. ingressi.de epis.& cler.& in l.per seruũ. §. de vsu & habi. & per cano.extra.de condi.appo.c.fi.Item quid si promitto fideiussori liberare eum ab illa obligatione,quandocunque voluerit,fideiussor agit, ille debitor vult dare alium fideiussorẽ, sed creditor non vult,de quo dic,vt in l.ij. de colla. post Bal.

ADDITIO.

a ¶Brocardo.De isto brocardo. Vide tu hic.d.Ias.ponentem regulam cum duabus ampliationibus,& xx.limitationibus.Soci.in trac.fallen.reg.377. & subtilem Dec.hic fi.col.& per istam regulam volunt quidam, ꝙ qui tenetur dare fideiussorem,non liberetur dando pignora,cõtra Bar.in l.prætorię.la.3.infra de præto.stip.& in l.j.§. qui satisd.cog. vbi late per mod. & idem Bar.per tex.ibi,& in reg.plus cautio.ĵ.de reg.iur.sed tu tene cum Bar.in iudicando & consulendo, quia magis communiter approbatur. Et ad reg.nostri tex.responde secundum subtilem Dec.in d l. plus cautionis,ꝙ regula ista procedit,vbi agitur de solutione, secus tamẽ vbi agitur de cautione.quo casu,qui promisit dare unum pignus, potest dare aliud æque bonum, secundum gl.in l.si Titio.§. de pig. & pro fideiussore dato alius æque idoneus præstari potest,vt l.Labeo ait.§.fi.§.de arb.Sed cogitabitis,an vobis placeat ista responsio,quia uidetur ꝙ regula ista procedat, siue agatur de solutione,siue de cautione, quia semper agitur de liberat. ab obligat.quæ comprehenditur sub regula, cum uerbo, solutio.in tex. nostro posito,omnis liberatio veniat,vt in l.solutionis.ĵ. de sol. secũdum Dy.Alb.& Ang.ibi & Doc.in l.4.§.soluisse.ĵ.de re iudi.& Pau. in l.solutã, in prin.infra de sol.ergo &c.præterea cum iste sit obligatus dare vnã speciem cautionis,hoc est fideiuss.non potest alteram.s pign. inuito creditore dare,nisi quando non posset dare fideiuss. vt declarant hic Bar. & Doc. & Rom.in 3.fallen.qui reprobat.d.gl.in l.si Titio,per bonum tex. in l.qui altem.§.si quis,infra de consti.pec.Pro quo facit tex.secundum Ias.hic in l.si mandato meo.in prin.ff.mand.dato pro ualido, prout est ar.de personis ad res,vt in l.vel singulis.de vulg.& pup.vnde cogitabitis,si dici potest ꝙ illud quod dicitur,ꝙ solu.verbo ueniat omnis liberatio, procedit large,ut declarant supradicti Doc.ita intelligendo d.l.solutionis,secus proprie & stricte sumpto. Et ita procedat regula nostra. Vel secundo dic,ꝙ verum est illud,quod do.Philip.dicit.s.ꝙ datio fideiuss. seu pignorum nõ est solutio,vt probatur in l.4.§.ait prætor.infra de re iudi. cum pluribus dictis Doct.ibi accumulatis per mod. quę referre non curo. Hiero.Chu.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum dicitur,quia de meo fit tuum.*
2 *Argu ab allusione vocabuli,an & quando sit validum.*
3 *Tit.de non nume.pecu.an & quando locum habeat.*
4 *Stipulatio ubicunque interuenit in mutuo,tunc mutuum vi stipulationis reconualescit,& quæ inde actio obijciatur.*
Et quam varie efficaciam mutuum inefficax resumere queat.
5 *Pecunia cui est numerata,an possit opponere numeranti exceptio.dominij.*

1 §. Appellata. †Mutuum dr̃,quia de meo tuum fit, & ideo si tuum non fiat, obligatio nõ 2 nascitur.h.d.No.ꝙ † argu.[a] ab allusione vocabuli validum est a in iure.concor.ĵ.de ver.sig.l.tribuni. Bar.dicit verum,nisi allusioni repugnat,aut diffinitio,aut ius.Ita dic hic,vt in l.j.ĵ.de tute. & in l.j.de acqu.pos.& l.j.de fur. cum si. & patet in tutore, quia tutela dr̃, quia tuetur &c. vnde quilibet tuens est tutor. sed est falsum, quia est ꝯtrium &c.idem in testõ. Itẽ circa hoc Bar.de Sali.& Raph.dũt aliter,ꝙ cum quæritur an ar. sit validum ab allusione?dic, aut loquimur affirmatiue, & tunc non valet,vt in testõ patet,quia testm̃ est testatio mentis, vnde non sequitur,omne quod est testatio mentis,est testm̃.Aut quæritur,an argm̃ sit validum ab allusione negatiue? & dic ꝙ semper valet, vt in mutuo. Fallit in hoc. ꝙ non semper procedat negatiue argm̃ &c.vt in l.j. de furt.quia furtum dr̃ a furuo.i.nigro.vnde furtum factum de die,furtum est.Item probatur,qa possessio dr̃ pedum positio,tñ non sequitur,in hoc non posuisti pedes,ergo non possides,quia non est verum,quia visu põt possideri,vt l.si meo.§.si venditorem.ĵ.de acq.poss. & sic est ꝯ Bar.de Salv.vnde tene Bart.& reconciliatio dr̃ ꝭm Doct. qñ in proprios vsus & vtilitates conuersa,& consumptio est,i.deperditio,de quo in l.indebiti.§.si numerum.ĵ.de cõd.inde. & per Doct. in l. nam & si fur.ĵ.eo. Tertio dr̃ consumptio,i.commistio,vt l.si alieni.ĵ.de solut. Et dr̃ ciuile, quia authoritate iuris 3 ciuilis inductum est. Circa †hoc quod dixi,ponit Bart.hic vnũ simile,quod refert Raph. se habuisse a Christoph.de Cast.dicens,ꝙ totus tit.de non nu.pec.licet per debitorem possit obijci exceptio non numerati precij, quod habet locum, qñ obijcitur exceptio sub spe futuræ numerationis, secus si opponatur de preterito.Nam non habet locum ille tit.de non nume. pecu.adeo,ꝙ si conueniatur intra biennium,non possit opponere illam exceptionem. & fundat se per l.generaliter. C. de non nume.pecu.ita dicit Iac.Butr.& sequitur d.Christoph.de Castel.& ita sequitur Raph. suus discipulus. Sed istud non est

ADDITIO.

a ¶Ar.Tu vide hic d.Phil.qui reiectis doctrinis per Doc.ibi relatis, cum unaquęque possit remorderi,ponit vnam no.& solidiorẽ, quam posuit Hug. in c.priuilegia.2.dist.videlicet ꝙ valet arg. quando non habet se in plus, neq; in minus ethimologia,quam vocabulum,ita ꝙ deriuatio non excedit significatum vocabuli,nec contra, ponit exemplum in donatione,ꝗ dicitur doni datio.§.aliud.Insti.de dona.&c.Hiero.Chu.

est verum, per l. si ex cautione. s'm vnam lect. C. de non nume. pec. vbi debitor restringit se ad casum de præterito, & tñ pōt opponi illa exceptio. Et probatur alio modo, quia si in contractu dotis est speciale, ꝙ maritus ꝯfitens refert se ad casum de præterito, & non potest opponere exceptionē, vt l. in ꝯtibus. §. illis autem, de non nume. pecu. ergo ius cōe est in ꝯrium, & ita cōiter tenetur, vt l. ius singulare. s. de leg. Non obst. l. generaliter, quia loquitur in aliis cōtractibus, non autem in mutuo. ita sensit Nico. de Mata. quem sequitur hic Bal. Bar. & omnes

4 In ea. glo. ibi, quandoq; &c. no. †ꝙ vbicunque interuenit stipulatio in mutuo, mutuum illa stipulatione reconualescit, & oritur actio mutui ad repeteñ. Quot autem modis reconualidetur mutuum? & dic, vt hic in gl. Per id ꝙ dicit, ꝙ reconualidatur vsucapione, & ad gl. adde s'm Bar. ꝙ etiam reconualidatur ꝓp superuenientiam dominij ex causa de præterito, vt l. proinde. j. eo. Reconualidatur alio modo propter ratihabitionem, vt l.

5 absentis. C. eo. & l. si procura. j. de condi. indebi. Bal. hic †posuit vnum. s. an ille, cui pecunia est mutuata, possit opponere mutuanti exceptio. dominij? dicam. j. eo. l. nam & si fur, & Bal. hic ponit per duas columnas.

SVMMARIVM.

1 *Populi appellatio comprehendit nobiles & ignobiles.*
2 *Pecuniæ appellatio. quid ueniat, & quid in statutis, nu. 3. & 4.*
5 *Maritus confitens se recepisse ab uxore constante matrimonio, an ista confessio probet maritum habuisse.*
6 *Stipulationem falsa causa vitiari. Et in falsa demonstratione.*
7 *Maritus si promisit non post nuptias contractas, sed solu. an valeat ista promissio.*
8 *Dictio, post, quid significat.*
9 *Testes aliqui si dicant, aliquid factum post guerram, & aliqui ante, an possint reduci ad concordiam.*
10 *Testes vbi sunt varij, an & quando possint reduci ad concordiam, & vide vsq. in finem.*
11 *Testium dicta quam varie ad concordiam reduci queant.*

§. Creditum. Creditum a mutuo differt, quemadmodū genus a specie, ꝙ quatuor probatur exemplis h. d. In glo. i. ibi, sic differt &c. Ex ista glo. no. ꝙ

1 †nomen populus, complectit nobiles, & ignobiles. Imo plus, ꝙ statutū loquens de populo cōprehendit forenses, vt in Auth. de quæsto. circa prin. Item intellige, quia appellatione populi non venit clerus, vt in c. j. extra, de præben. & in c. si sententia. de sen. excōi. hoc relinquitur Canonistis. In glo. super verbo, pecuniam. Argue, ꝙ imo mutuum cōsistit in aliis rebus, q̄ in

2 pecunia, qa in pondere & mēsura. Vñ gl. dicit & † bene. Aliqñ pecunia sumitur largo mō, & tunc veniunt oēs res, vt l. pecuniæ. j. de verbo. signi. Aliqñ sumitur minus large, & tunc dic, vt hic in gl. qualiter aūt pecunia accipiatur dic, vt per Bar. in d. l.

3 talis. de leg. j. Sed †quid si statutum dicat, ꝙ pęna adiecta pecuniario facto, possit peti, an cōprehendat mutuum? & certe sic.

4 Sed pone iuxta hoc, ꝙ †statutum dicat, ꝙ pęna adiecta facto, possit peti, sed pœna dationi adiecta nō possit peti, pone ꝙ est compromissum in vnum per duos, & si non stetur sñiæ, ꝙ sit aliqua pęna adiecta, an arbitro laudāte dari, possit peti pęna? & vr ꝙ non, quia est adiecta dationi, igitur. Sed Bal. tenet ꝯriū, quia est adiecta facto. De qua q. per Bal. in l. cum allegas. C. de vsur. & l. j. de his quæ pœnę nomi. & post Bart. per eum in l. cū proponas. de dolo. & in addi. ad Bar. & in l. v. §. fi. j. de ver. obli. quas fecit, vt patet in l. promissis. C. de transac. In gl. super ver-

5 bo. nuptias. in prin. Cadunt duo. Primo, †quid si maritus confiteatur se recepisse ab vxore constante matrimonio, an ista cōfessio probet maritum habuisse? In hoc dic, ꝙ aut cōfessus habet plures creditores, & tunc ꝓsumitur fecisse in fraudē creditorum? vt dicit Cy. in l. sed in. §. necem. de don. & ꝑ Bald. in l. si constante. in repe. sua solu. matri. Aut nō habet creditores, & tūc ista confessio non probat, quia præsumitur facta in fraudē legis, vt patet per Io. And. in addi. Specu. in rub. de dona. inter vir. & vxo. & per Bal. in l. j. C. de dona. ante nup. & per Cy. in l. ꝙ de suo. C. de dona. cau. mot. & plenius in l. si credito. §. secundo, de leg. ij. & Cy. in l. j. C. de sacrosan. eccle. Sed nunquid ista donatio ita simulata, confirmetur morte? & Bal. tāgit hic post gl. ꝙ sic in d. l. qđ de suo. In ea. gl. ibi, arg. de l. is cui. j. de actio. & oblig. & qñ vxor promittit dotem, vr premittere sub cōditione si matrimonium sequatur, vt l. stipulationē. j. de iure do. & sic est condō subintellecta, & dr creditum, vt patet in l. is cui. Ex quo nota singulariter, ꝙ glo. in l. item quia. ꝟ. de pac. q̄ singu. reputatur per oēs, habet hic consociā. In ea. glo. ibi, non. n.

6 falsa. Certum est, ꝙ †falsa cā vitiat stipulationem, vt l. j. §. ij. de doli excep. vnde gl. dicit & bene. Ex qua no. ꝙ falsa demonstratio nō vitiat stipulationem, sicut dr in legato. Circa hoc cadit,

7 quid †si maritus promisit non post nuptias ꝯtas, sed post nuptias solutas, an valeat ista promissio? & vr ꝙ sic, quia qñ fit constante matrimonio, videtur fieri donatio, qđ esse nō potest, vt l. i. j. de dona. ante nup. Fallit, nisi maritus sit ignobilis, & vxor nobilis, vt in l. si voluntatis. C. de dot. promis. Item donatio facta gratia compensationis valet, vt l. ꝙ autem. §. si vir. de don. inter vir. & vxo. & in hoc casu qñ ignobilis &c. Ex hac gl. no. si-

8 gnificationem †huius verbi, post, quia significat actum post inceptionem, & significat actum post perfectionem, qualiter ponatur in dubio, dic, vt hic per Bar. Cui adde vnum. Pone ꝙ testes deponunt, ꝙ fuit factum post guerram, an probent? vr ꝙ non, quia dubia depositio non probat, vt c. in præsentia. extra, de testi. & l. neminem, & l. neq; natales. C. de probat. Contrarium est uerius, quia illud ꝙ dicitur de ambigua depositione, intellige, nisi ipsa ambiguitas declaretur per cōem vsum hominum, vt dicit Ion. in c. cum clamor. & in c. cum cām. extra, de probatio. & Bar. in l. stipulatio. §. ea quoq;. de verbo. obli. vt cum communis vsus loquendi sit, ꝙ intelligatur post perfectionem, ergo probabitur factum post perfectam guerram, & Bal. in c. i. de pace Cōstan. In gl. super verbo, marchionum Ma

9 laspi. Ex quo infert. nam pone, ꝙ aliqui † testes dixerunt, ꝙ factum post guerram, aliqui ante, an possint reduci ad ꝯcordiā? & certe sic, quia illi qui post. s. inchoatam, & illi qui ante. s. perfectam, de quo per Bal. in l. insulam. §. i. ff. solu. matri. vbi laco. de Are. dicit idem. s. ꝙ pōt reduci ad concordiam, dicit tamē ꝙ qñ reducuntur, solum reducuntur ad hoc, vt euitēt falsum, & periurium. Ita tenent Docto. Bar. tenet hic, & in d. l. insulā. §. j. & in l. inter stipulantem. §. j. de ver. obl. & in l. j. C. de vsufru, & in l. Gallus. §. ille casus. de lib. & posth. & laco. Butr. in l. optimam. C. de contrah. & cōmit. stip. & in l. sed si §. si mandatū. j. de iureiur. & in l. de ætate. j. de prob. Bal. in l. j. C. eo. & in j. constit. C. in §. quibus, & Ang. in l. qui calendis. j. de verb. obli. Sed contra istam doctrinam arguunt Can. Doc. de illo. c. cum tu. extra, de testi. vbi papa concordauit dicta testium, qui videbantur varij. Vbi vide, ꝙ nihilominus papa vult, ꝙ illi testes probarent, & sic ꝯ Doc. qui dicunt, ꝙ non probant, sed solū reducuntur ad concordiam, vt euitent falsitatem, & periuriū. Ant. de But. saluat dicens, ꝙ aliqñ testes, qui vīr varij, producūtur ab vna parte, & aliqui ab alia parte, & tunc sit vera opi. Cano. & ita est casus in d. c. cum tu. Ista ꝯcordia non vr bona per tex. d. c. cum tu. vbi non est dria, an producantur ab eadem parte, siue a diuersis, semper debent reduci ad concordiam. Vel dic scdo, ꝙ aliqñ sunt duo testes, qui producuntur ab vtraq; parte, & tūc sit verum illud, qđ dicunt Legistę. Aut isti testes sunt plures, & tunc non solum reducuntur ad cōcordiam, vt euitēt periurium & falsum, sed ēt probent. Vel dic tertio, ꝙ aut testes varij pñt reduci ad concordiam s'm vnū intellectū, & tunc sit vera opi. Legistarū. Sin aūt possunt reduci ꝑ vnum mediū, sed per diuersa, & tunc sit vera opi. Cano. vt in d. c. cum tu. An isti modi sint veri. j. patebit. Sed certe illud ca. non vr cōtrarium. Et primo, quia ibi papa tulit sñiam, quia probationes erant dubię pro reo, vt l. qui accusare. C. de eden. vel responde alio modo, ꝙ ibi papa non tulerit respectu probationis validæ, seu tulit sñiam respectu appellationis interpositæ. Sed primus intellectus est verior, & sic non ob. leg. istis, vt responsum est. Ista

10 †tamen materia habet multa membra, an, qñ testes sunt varii, possint reduci ad ꝯcordiā, vt probent, vel euitēt falsum? & cōis conclusio Legistarū est, ꝙ vt euitent periurium. In hoc itā dicendum est, ꝙ aliqñ producitur vnus testis sibiipsi cōtrarius, aliquando producuntur duo inter se varij. Aliquando producuntur plures duobus, inter quos est unus contrarius. Aliquādo producuntur plures duobus ab utraque parte, & maior est numerus in una, quàm in alia. Aliquando vnus testis contradicit parti. Primo casu dic, ꝙ aut testis cōtradicit sibi adeo, ꝙ ad concordiam non pōt reduci, & istud non habet dubium, vt l. qui falsum. j. de testi. j. q. 3. c. qui falsum. extra, de prob. c. licet, & ff. de fal. l. eos. Istud est uerum, nisi faciat animo corrigendi se, & incontinenti, qñ probat, vt extra, de testi. c. i. Vñ si dicit vnū, & dicit incontinenti contrarium, & tunc probat, & hoc est uerum, quando est contrarius in eadem instantia. Quid autem in diuersis, tunc dictum suum non probat, vt l. eos qui. in 3. respon. C. de fal. hoc tenet gl. in c. cum in tua, & c. veniens. extra, de testib. hoc tenet Spe. in ti. de teste. §. j. ver. quid si vnus, & ēt Bar. in d. l. eos qui. hoc limitat dupliciter. Primo per c. literas. extra de præsumpt. & ratio est ibi ratione sanguinis, vbi unus frater accusatur de hæresi, & productus alius frater, qui dixit primo, ꝙ sic. Secundo iudicio, ꝙ non, vnde papa dicit standū esse primo dicto. Item secundo limitatur, nisi testis contrarium dicens in vno eius, qđ dixerit in primo, deposuerit in actu firmo & permanente, non autem momentaneo, vt est gl. extra, de testib. c. causa, quæ. vbi testis dixit primo, ꝙ nesciebat, secundo dixit, ꝑ sciebat tantum. Et ratio, quia nescio nunc ad præsens precium tuæ domus, tamen possum scire ad mensem. Aliquando testis est contrarius sibi in duobus iudiciis, quorum primū est nullum, secundum est validum, & tunc valet secundum, vt est glo. in c. causa, quæ inter archiepiscopū, de testib. & in Spe. de test. §. j. ver. quid si ꝯtum. Aliqñ testis est sibiipsi cōtrarius, quia vnum dicit in iudicio, aliud extra, & tunc illud quod dictum est primo in iudicio, valet, vt est casus in c. si qs, extra de testi.

testi.& per Bar.in l.generaliter.C.de non nume.pecu. Al quādo testis dicit primo vnum extra iudicium, & aliud in iudicio, & in hoc fuerunt variç opin.Bal.in l.nullum penitus. C.de testib.tenet contrarium,per glo in d.c.causa quæ. & c.j.§.j.quid sit inuesti.melius facit c.j.§ nondum . de no. feu. Ex his patet, an valeat dictum testis. Aduertendum tamen, ꝙ illud quod dictum est.quando contradicit in eadem instantia , aliquādo in alia in eodem negocio . Si vero in circunstantiis facti , quæ non sunt de substantia iudicij,tunc probat, vt probat Spec. in tit.de teste.§.j.versi.quid si vnus.& Bal.in l.his verbis.§.fina.de hære.insti.& Bar. videtur sentire in d.l.eos qui. Item limitatur secundo,nisi primo deposuisset.Istud sentit Bar. in l.qui bona post.§.si quis stipulatus.j.de dam.infe.vbi dixi post eum , & ꝑ Doct.in l.ij.§.obseruare.de iura.calum . Aut ipse testis non est clare varius,& tunc debet reduci ad cōcordiam, vt euitet periurium,non vt probet,vt tenet Iac.But.in l.de ætate.de proba. & d.Ant.in c.cum tu.extra de testib.Et ratio est, quia dictū est ambiguum,& sic non probat vt c.in præsentia.extra de testib. Aliquādo sunt duo testes tantum,quorum vnus dicit contrarium,& alius contrarium,in hoc fuerunt variæ opin.Bar. in l. Gallus.§.ille casus.tenet,ꝙ sunt reducendi a l concordiam, vt probent,& etiam vt euitent periurium. Io.And. tenet contrarium.d.Ant.in d.c cum tu.non facta mentione de Bar. sequitur Io.And.& illa est verior per regulas c.in præsentia. Aliquādo testes sunt plures duobus , & tunc aliquando non possunt reduci,& de hoc non est tractandum , quia statur pluribus testibus,vt l.ob carmen.§.testes.j̄.de testi.Fallit hoc, nisi pauciores sint nobiliores , vel nisi deponant verisimilia , vt est tex. in d.l.ob carmē.extra de testi. c.cum ecclesia Vulterana.Aliquādo sunt testes pares,& in hoc est ferenda sententia pro reo, vt in d.c.literis.& in d.l.qui accusare . Fallit in tribus casibus no. in c.si.extra de re iud.Primo in libertate,secundo in matrimonio,& in testamento,vbi potius statur pro istis , vt in d.c.fina. Aliquando isti testes plures non adeo sunt contrarij, quin possint reduci ad concordiam.Et in hoc ex parte vnius sunt plures,q̄ ex parte alterius.Inn.in c.cum contingat.& Barto.hic, & Bal.in d.§.quibus.tenet ꝙ statur sententiæ maioris partis. Sed d.Ant.tenet contrarium in d.c.cum tu.Sed verior est Inn. opi. & aliorum.& hoc per tex.in c.in nostra , & l.ob carmen.§.fin. Aliquando testes varii,sunt pares,& tunc aut quæritur,an possint ad concordiam reduci,vt euitēt periurium , & tunc communiter Legistæ,ꝙ possunt.Sed Cano.distinguunt, vt s̄.dictū est,secundum d.Ant.in d.c.cum tu.contra primum Bar.tenet contrarium in d.§.ille casus. Item aduertendum , quia secundum vnum intellectum siue plures, nunq̄ reducuntur ad concordiam,vt probēt,sed vt euitēt periurium.Et ratio , quia deponunt ambigue,& sic non probant,vt d.l.in præsentia. Non ob.d.c cum tu.quia responde,vt s̄.dictum est. Tertio casu, qñ sunt plures testes,inter quos vnus est contrarius, aut non pōt reduci ad concordiam,& tunc dictum illius non probat , vt l. iusiurandum.C.de testib.& c.licet.extra de testib.& per tex.in l.cum tabulę.§.secundum tabulas.quem gl.no.in l.j quemad. testa.aper.Aut iste testis potest reduci ad concordiam,& tunc

11 est,vt euitet periurium, vt in d.c.cum tu.Ex quibus no.ꝙ † dicta testium pluribus modis possunt reduci ad cōcordiam. Primo deponentes super actu multiplicabili , nam tunc possunt reduci ad cōcordiam,vt d.c.cum tu.& probatur in l.ij.§.vnde exactis.de orig.iur.Item possunt reduci , si vnus loquatur proprie,& alius improprie,vt puta si vnus dicat possidere,& alius tenere.quia verba videntur impropriari,vt l.si stipulatio. §.hoc quoq;.j.de verb.oblig.& per Bar.in l.j.j̄.de vsufru. Aliquando possunt reduci ad concordiam per tacitam repetitionem , vt habetur per Bar.in l.Labeo.de iupel.lega. Aliquando concordantur,si vnus deponat secundum opi. alius secundum veritatem,secundum Ant.in d.c.cum tu. pro qua glo. sing.4.q.1. manda.Ex his inferri potest ad multa . Et primo ad id , quod dicit Bar.in l.1.in prin.j̄.de oper.no.nun. Pone ꝙ volo probare vnum actum,qui fuit celebratus in palatio episcopi,postea interrogatur,& dicit,ꝙ in hoc palatio . ꝙ tunc potest reduci ad concordiam,sed reducatur ad hoc,vt euitet,nō autem, vt probet per supradicta.Item infertur ad aliud,quod dicit Bart.in l. si finita.§.si ante.j̄.de dam. infec. vbi quis volens probare vnū fuisse institutum in vna parte,alius dicit, ꝙ æqualiter fuerunt instituti,quia æqualiter intelligitur multis modis,vt est glo.in d.§.Iulianus.& declaratur an concordentur,vt euitent falsum an vt probent,ex quo infert ad Specu.in tit.de no.cri.§.fama. versi.si. vbi testis productus super aliquibus particulis, dicit,ꝙ nihil scit,nisi de vno,& postea interrogatur , an de his articulis sit publica vox & fama,an rēducantur ad concordiā? & Spec. tenet,ꝙ sic,quia possum scire per auditum, non autem ꝑ sensum corporeum,& per hæc sit iste articulus expeditus.

§.In mutui. Volentem mutuare oportet esse dñm , vel quasi dominum,aut quod de voluntate domini mutuet.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum regulariter non contrahitur,nisi re interueniente.*
2 *Mutuum quotuplex sit.*
3 *Mutui appellatio de quo intelligatur.*
4 *Procura constituto ad accipiendum mutuo,& iste confiteatur se habuisse nomine mutui centum,an virtute huius confessio.possit agi contra dominum .*
5 *Mutuum quid sit.*
6 *Depositum esse posse,etiam si detur aliquid in specie eiusdem recipiendi in genere .*
7 *Fructus,qui percipiuntur ex monte Florentiæ,an sint liciti.*

1 §.Verbis quoque. †Licet mutuum, nisi re interueniente regulariter nō contrahatur,attamen creditū fit,in quo sufficiunt sola verba. h d. In gl.j.& opp.de tex.Insti.de lit.obli.in prin. & l.in cōtractibus. C.de non nume. pecu. vnde si confessus fuissem recepisse a te decem mutuo,ꝙ si elapsum est biennium, ꝑ tunc est mutuū.

2 Huius timore facta est gl.quæ respondet,& bene . ꝙ † mutuū naturale est,quādo dominium rei meæ transfertur in te, mutuum ciuile est,ꝙ consistit in chirographo , in quo confiteor me debere tibi,quæ mutuo recepi a te.Barto.hic dicit ꝙ illud quod dicitur de chirographo , procedit, qñ quis est confessus debere decem spe futuræ numerationis. Vbi autem ego non confiteor alia causa,tunc non expectatur biēnium, sed statim oritur obligatio . Est & aliud tertium mutuum naturale , cui cooperatur ius ciuile, s. quando interuenit pecunia eius , qui mutuauit,& tamē ius fingit alterius esse.Pone , ꝙ ego mutuo decem,quæ sunt mea , & mutuo nomine alterius , & stipulor alteri,tunc quæritur illi,cui stipulor,& hoc quia ius fingit illā pecuniam fuisse illius.Est quartum ciuile mutuū cui cooperatur naturale,vt est qū stipulatio interuenit ante numerationem.Pone stipulor a te decem,quæ tibi mutuaui. in l.quāuis.

3 C.si cer.pet.Bar.hic dicit,ꝙ † appellatio mutui intelligitur de naturali tantum,non autem de ciuili.Fallit in l.fin.C.de his q veniam æta.facit.l.Iulianus.§.mutui.j̄.ad Maced.vbi appellatione mutui intelligitur de naturali . Ex hoc infertur ad duas

4 quæstiones,pone ꝙ constituo † procuratorem ad accipiendū mutuo,& iste procurator confitetur se habuisse nomine mutui centum,iste qui mutuauit agit cōtra dominum, dominus negat.Ille quidem producit instrumentum confessionis,quæ-

a ritur,an dominus possit conueniri?& Bar.dicit hic ꝙ nō,quia illa verba sunt intelligenda de ciuili mutuo , ex quo non obligatur,nisi post biennium,sed constitutio debet intelligi de mutuo naturali.Igitur &c.Sed q.si in instrumento sunt alia verba,s.ad confitendū te mutuo recepisse,an dominus teneatur?

b & dic secundum Bar.quod non,[b] quia debet intelligi de mutuo naturali , & de his quæstionibus vide, quod dixi in l. prædia.j̄.de acqui.pos. ibi posui opi.Doct.Bar. quærit hic,quid sit

5 mutuum ? & dicit † ꝙ est contractus , qui celebratur datione vera,vel ficta rei consistentis in pondere,numero , vel mensura,sub spe recipiendi tantumdem in genere suo, vt l.cum qd.

c j̄.eo.Sed ista diffinitio non videtur bona,[c] nisi addatur,s.eiusdē qualitatis & bonitatis,vt probatur.j̄.eo.l.cum quid. & Institu. quib.mod.re contrah.obli.§.j. & in l.j. §. is quoque . de act.& oblig.j̄.Ang.dicit in d.l.ij.in prin.s̄.eo.ꝙ mutuū est cōtractus, qui re contrahitur,cum spe recipiendi idem in genere . Sed ista diffinitio non est vera,quia est nimis generalis, quia contineret depositum,quia in deposito interuenit res, & interdū non eadem,sed alia res restituitur, vt l. die spōsaliorum . & l.

6 Lucius.j̄.depo.Et sic patet,ꝙ contractus † depositi potest esse, cum datur aliquid sub spe recipiendi idem in genere, vt d.l. Lucius . & l.die sponsaliorum.Item deficit in ista diffinitione id,quod deficit in diffinitione Bar.vnde tene diffinitionē Bar.

7 cum eo quod dixi.Bal.hic quærit,an † fructus, qui percipiun-

d tur ex monte Florentiæ, & ex monte Venetiarum sint liciti,[d] necne?de quo per eum in l.hac edictali.§.j.de secun.nup.& in l.cunctos populos.C.de sum.Tri.& Pe.de Anc. disputauit istā quæstionem,& tenuit, ꝙ sint liciti,hic non sunt alia.

ADDITIONES.

a ¶Bar.dicit hic, ꝙ non.Et ista sua opi. communiter tenetur per Doct.limitatur tamen in tribus casibus,vt hic per Ias.fi.col.Hier.Chuch.

b ¶Quod non.Ista sua opi.Bar.communiter reprobatur per Doct.hic cum concor.de quibus per Alex.& Ias.Hier.Chuch.

c ¶Bona.Tu tene diffinitionem Bar.quam approbant hic Alex. Soc. & Ias. do.Philip.Dec.omissa suppletione. Raph.& Roma. hic , cui ipsi respondent.Hier.Chuch.

d ¶Liciti.Quæstio ista multum disputata est per Doc.tam Theologos,quàm Canonistas.videre tamen satis ad plenum per Rodulphū in trac. de vsur. vbi per 8.char.finales eam examinauit, & Tho. de Vio in trac. quem fecit de monte pietatis,quem reperies in 5.vol.trac.diuersorum Doc.communis tamen opinio est, ꝙ tales fructus sunt liciti . & ita concludit hic Bal.& in l.j.de summa Trin.vbi Ias.dicit hanc communem,ad quem vos remitto pro concordia.Hier.Chuch.

SVMMARIVM.

1 *Vinum vetus,an sit melius nouo,& an vnum pro alio reddi possit.nu.5.*
2 *Taciti,& expressi eadem est dispositio.*

3 Contractus hoc habet, vt inter contrahentes id deductum eſſe ſemper intelligatur, quod eſt de ipſius contractus natura, licet inter ipſos dictum non fuerit.

4 Mutui ſubſtantia eſt, vt idem in genere reddatur eiuſdem bonitatis, & qualitatis.

6 Teſtes ſeniores, an præferantur iunioribus.

7 Aetas quæ ſit præferenda.

8 Statuto ſtante, ꝙ nullus poſſit eligi ad lecturam, niſi fuerit xxx. ann. & niſi fuerit Doctor, poterit eligi valentiſſimus vir, licet contra ſtatutum.

9 Hæredes ſi ſint plures ſi vnuſquiſque petit claues, debẽt ſtare penes ſeniorem.

10 Tacitum quando habeatur pro expreſſo, & quando non & nu. 11. vbi ponit quæſtionem de abbate, qui dedit prædium cuidam Doctori &c.

12 Præſumptio qualiter ſit, ꝙ ab vtraque parte fuerit actum, non ꝙ habeatur pro expreſſo.

13 Locato tibi fundo pro vna corbe frumenti præſumitur, ꝙ tu debeas mihi dare de illo. quod colligitur in prædio.

14 Iudex quando locat ſe cum aliquo poteſtate pro xxx flore. an præſumatur, ꝙ faciat adhuc ſibi expenſas.

15 Locata tibi domo, non facta mentione de penſione, videtur, ꝙ debeas ſoluere ſecundum conſuetudinem.

16 Traditio in dubio in quam cauſam præſumatur facta.

17 Teſtes ſi dicant pecuniam numeratam, quid præſumatur.

18 Præſumptiue concludi, an ſufficiat in libello, & quando præſumptio eſt probanda, vel ſaltem allegant da

19 Pecuniæ vel alterius rei æſtima. ſi mutata ſit poſt factum mutuum, an ſit reddenda reſpectu valoris temporis quo mutuatur, an vero quo reſtituitur. vide vſque in finem, vbi de aliquibus quæſtionibus.

LEX. III.

CVm quid. Quod tacite agitur, pro expreſſo debet haberi, & tacite actũ intelligitur, vt in eodẽ genere reddatur. hoc dicit. 1 †No. vinum vetus eſſe melius nouo, & ideo pro veteri mutuato non eſſe nouum reddendum, quod limitat hic Bar. niſi ex tẽpore, ꝙ adiicitur ſolutioni, aliud inducatur, vt l. Firmio. §. ſi quãdo dies leg. ced. & l. nec ſemel. §. ſi habitationem. eo. tit. Secundo 2 † no. ꝙ taciti & expreſſi eadem eſt di- 3 ſpoſitio. Tertio † no. ꝙ inter contrahentes ſemper intelligitur id, quod eſt de natura ꝯtus, licet dictum non ſit inter partes. 4 † Quarto no. ꝙ de ſubſtantia mutui eſt, vt idem in genere reddatur eiuſdem bonitatis, & qualitatis. concor. Inſti. eo. §. j. & j. de act. & oblig. l. j. §. i. Et ratio eſt, quia ſi redderet deteriorem, videtur ꝙ vellẽ iactare meum, vt l. cum de indebito j. de prob. quod non præſumitur. Quare autem nõ poteſt reddi melius? dic, ꝙ præſumeretur vſura, quæ non præſumitur commiſſa, vt l. merito. j. pro ſocio. facit l. rogaſti. j. eod. In glo. nouum. Cy. & 5 † Pet. & alii dicunt, ꝙ aut debitor vult reddere vinum vetus, vt eſt mutuatum in qualitate, & tunc nõ poteſt: aut vult reſtituere vetus eiuſdem bonitatis, ſed diuerſum in qualitate, & tunc poteſt. arg. d. l. Paulus reſpondet. de ſol. Bar. hic dicit, ꝙ aut vult reddere vetus melius nouo, & tunc poteſt, vt l. vbi autem non apparet j. de verb. obl. Aut vult reddere deterius nouo, & tũc non poteſt. Et ratio, quia non debet fieri conditio creditoris deterior, vt d. l. Paulus reſpondet. & hic in fi. Vnde dic, ꝙ aut creditoris poteſt aliquo modo intereſſe, & tunc ſit vera opin. Bar. non obſt. d. l. Paulus reſpondet. & l. fi. ſ. de vſu & hab. Ad hoc reſpondet & bene, ꝙ illud verbum, damnum, accipitur ꝓ diminutione patrimonii, vt l. 3. ſ. de dam. infe. Bar. hic ſubdit, quid ſi vinum vetus in materia mutui? & tunc aut ſunt vina potentia durare, & tunc ſit vetus vltra annum, vt l. vinum. j. de vino lega. Aut non durat multum, & tunc dicitur vetus, qñ eſt factũ clarũ. arg. l. legatis. in fi. de leg. 3. Aut loquimur in alia materia, & tunc illud dr̃ nouum, qđ a patreſam. appellatur. Aut non appellatur a patreſam. & tunc attenditur ꝯſuetudo regionis. Sed ſi ꝯſuetudo non apparet, tũc dic, ꝙ illud qđ eſt melius dicitur nouum, vt l. vetus. j. de vino & oleo lega. de quo vide in l. iubemus. C. de eroga. mili. an. lib. xij. Et videtur hoc ꝯ Bart. q hic loquitur quoad materiam mutui. In ead. glo. ibi, & poteſt 6 hic ſumi arg. &c. Et ex hac no. ꝙ † ſi ſunt teſtes ſeniores ex vna parte, & quatuor iuuenes ex alia, & contrarii, ꝙ ſenioribus ſta- 7 tur. In ea. gl. in fi. Richar. † hic diſtinguit, quia dum quæritur, quæ ætas ſit præferenda? dic aliquãdo ſenex conturbat ſenſus corporeos, & tunc reſpuitur, vt l. cum ꝑtor. ſ. de iud. & l. cũ quidam. de re iud. Pone exemplum, iudex quidem iudicare debens, debet eſſe grauis, vñ ſi eligitur iudex, eligetur ſenior tantummodo. Aliquando non cõturbat ſenſus corporeos, & tũc conſtat de ſcientia iuuenis & ſenioris, & tunc eligitur prouectior, vt in Auth. de mona. §. fi. & in l. prouidendũ. C. de poſtu. Vnde alibi dicit glo. in l. j. de ann. ciui. lib. xi. ꝙ Doctor iuuenis magnæ ſcientiæ debet præferri ſeniori paruæ, vt patet per priuilegia conceſſa volenti ſtudere per impera. &c. vt qui æta. vel profeſſio. lib. x. Et ratio, quia quãto iuniores, tanto perſpicaciores, vt l. Gallus. de libe. & poſthu. Et hoc facit ad quæſtionem, 8 quæ fuit Paduæ, quia ibi † ſtatutum eſt, ꝙ nullus poſſit eligi ad lecturam, niſi fuerit xxx. ann. & niſi fuerit Doctor, & certe fuit determinatum pro quodam Florentino, qui fuit valẽtiſſimus, ꝙ non obſtaret tale ſtatutũ. Ali quando non conſtat, quæ ſit maioris precii, & tunc dic, vt l. præcipiunt. de ædil. edic. & l. vnus. in prin. de quæſt. Aut vtraque ætas eſt habilis ad perficiẽdum actum, & tunc ſenex præfertur, vt l. fi. de fide inſtru. & per Inn. in c. j. de maio. & obed. & in l. i. j. de aqua quoti. & æſtiua. Vnde ſtantibus paribus magis ſtatur ſeni. Ex quo infertur ad 9 deciſionem multorum. Pone primo, ꝙ † ſunt plures hæredes, vnuſquiſque petit claues, penes quem ſtabunt? & dic ꝙ penes ſeniorem, vt l. ſi quæ ſunt cautiones. ſ. fami. erci. & l. ſi j. de fide inſtru. & ſing. eſt glo. in d. l. ſi quæ ſunt cautiones. in l. cum pater. §. pater clauibus. de leg. ij. & per Bal. in l. procura. de eden. Ex quo infertur in d. c. i. quod vbi conuocatio non eſt cõmiſſa alicui canonico expreſſe, quod præſumitur facta ſeniori per ſupra dicta. In glo. ſuper ver. pro cauto. ibi, imo contra debet. Iſta ſolutio eſt falſa, ideo tranſit ad regulam, quæ adhuc eſt falſa, per l. Titius. j. de verb. ob. & l. triticum. eo. tit. Bar. hic diſtin- 10 guit, † aut loquimur in contractu, qui contrahitur verbis, aut re. Primo caſu aut omittit illud, quod eſt de forma cõtractus, & tunc habetur pro omiſſo, vt d. l. quicquid. & d. l. i eo. tit. Aut non omittitur illud, quod non eſt de ſubſtantia cõtractus, ſed eſt de ſubſtantia facti, & tunc agitur tacite ab vtraque, quod omiſſum habeatur pro expreſſo, & tũc habetur pro expreſſo, vt l. ita ſtipulatus. & d. l. triticum. Aut nõ poteſt probari, quod omiſſum habeatur pro expreſſo, & tunc habetur pro omiſſo, vt l. 3. §. qui inſulam de eo quod cer. lo. & l. inſulam. j. de verb. obli. Aut non omittitur aliquid quod ſit de forma, neque de ſubſtantia contractus, & tunc aut illud omiſſum, quod tacite attentatur, agebatur ab vna parte. & tunc non habetur pro expreſſo, vt l. ſi repetendi. de cond. ob cau. & l. ſi maior. de tranſa. l. 3. §. quanquam. de condi. ob cau. Pone exemplum, dono decem, vt habeas me alere, & non expreſſi, tunc iſta conditio habetur pro omiſſa. Aut ꝙ tacite habeatur pro expreſſo, vt hic. 11 Ex his infertur ad quæſtionem, pone, † ꝙ quidam abbas vidẽs Doc. nouellum dat ſibi prædium non expreſſo aliquo, & tacite, vt defenderet monaſterium, poſtmodum monaſterium indiguit aduocato, iſte aduocatus recuſauit, an poſſit repetere iſtud prædiũ? Guliel. de Cu. & Bar. poſt eum, ꝙ ſic, per l. qui tutelã. de teſta. tute. in l. ſi patris. de leg. 3. l. Neſennius. C. de neg. geſt. vbi pater legauit tutori centum tacite, vt eſſet tutor, iſte non vult eſſe tutor, an debeat habere illa centum. Sed in veritate contrarium eſt verum, & probatur ſic, vbi ſumus in contractibus, qui celebrantur voluntate duorum, & tunc illud qđ tacite agitur, habetur pro omiſſo, vt d. l. ſi repetendi. ſed hic ſumus in tali caſu, quia abbas dedit prædium ſub illa conditione non expreſſa, ſibi imputetur, vt d. l. ſi repetendi. ſed non ob. l. qui tutela. quia loquimur in vltimis voluntatibus, quæ depẽdet ex volũtate vnius, & ſic illud quod tacemus, habetur pro expreſſo, vt l. inter veſtes. de auro & argẽ. lega. & l. in conditionibus. de cond. & demon. vnde imputet ſibi ille abbas, ex quo ita eligitur. l. j. §. hęc verba. ſi menſ. fal. mod. dixe. Io. And. tenet hoc in rub. de præben. in Spec. & in c. fi. de ætate & quali. Bart. 12 quærit hic qualiter † præſumitur, ꝙ ab vtraq; parte fuerit actũ ꝙ habeatur pro expreſſo? vnde dic, ꝙ præſumitur qñ omittitur id, quod eſt de ſubſtantia contractus, vt hic. Item ratione conſuetudinis, vt l. quod ſi nolit. §. ſi conſuetos. j. de ædil. edic. & l. ſi finita. in prin. ſ. de dam. infe. & l. j. §. in commiſſoria. j. de lege commiſ. Item ex præſationibus, vt l. item reſpondet. §. Titia. j. de verb. oblig. Item ſi probaretur aliis legitimis coniecturis, vt l. ſemper in ſtipulatio. de reg. iur. Item præſumitur ex vi relationis ſiendæ ad contractum contrahendum, vt l. triticũ. j. de verb. obli. Et probatur ex gl. in l. quædam mulier. ſ. de rei vend. Item ex iuris diſpoſitione, vt l. continuus. § cum ita. j. de verb. obli. & l. domini prædiorum. C. de agri. & cenſi. lib. xij. vi- 13 delicet quando † loco tibi fundum pro corbe vna frumenti, quod præſumitur actum, ꝙ tu debeas mihi dare de illo frumẽto, quod colligitur in prædio, nõ autem de alio. Et ſic facit ad 14 aliud, videlicet, quando † iudex locat ſe cum aliquo poteſtate pro xxx. flore. an præſumatur, ꝙ faciat adhuc ſibi expenſas? & certe ſic, ſecundum Bar. in l. ſuper creandis. C. de iure fiſ. lib. x. 15 Et iſto modo facit ad aliud, videlicet, quãdo loco † tibi domũ, non facta mẽtione de penſione. & certe videtur, ꝙ debeas ſoluere ſecundum conſuetudinem, vt tenet Io. An. in addi. in tit. de loca. in §. & ſic dubitatur, de quo p Bar. in l. antepe. j. de cõdi. indebi. In ea. gl ibi, ſed quid. hoc eſt verum, ſi ſit perſona coniuncta, per l. mutuum. j. de dona. inter vir. & vxo. & l. Procula. j. de proba. & quod no. in l. j. & l. alimenta. C. de neg. geſt. & l. Neſennius. Item intellige, quando ille, q donat eſt diues & nobilis, & ille cui donatur eſt ignobilis & pauper, vt l. ſed ſi ſuperat. §. his de iud. & facit gl. in l. vxori. §. fi. de leg. ij. Item limitatur per l. ſi vero non remunerandi. §. Papinianus. j. manda. In ea. gl. ibi, l. cum de indebito. omnes videntur tranſire cum gl. ſed non eſt magna vis, an ſit mutuum vel depoſitum, quia ſi eſt depoſitum eſt magis priuilegiatum, ꝗ mutuũ, vt l. ſi hominem.

minem.§.quoties.licet hic in dubio dicat, ꝙ non præsumitur vsq; translatũ dominium, per no.in l.credeñ.qui petan.tuto. 16 vbi per Cy.Vnde † dic, ꝙ aut præcedit aliquis contractus, de cuius natura sit translatio dñii.& dominium censetur translatum.Et hoc probatur per l.triticum. de verb.oblig.coniuncta gl.& probatur per gl.in l.quædam mulier.de rei vend.& l.minus instructus.C.de acqui.pos.Aut nullus cõtractus præcedit, & tunc aut quantitas est parua,& tunc præsumitur donũ, aut quantitas est magna,& tunc, aut illa pecunia fuit soluta, sine data in sacculo sigillato,& tunc præsumitur depositũ propter qualitates, quas habet in se conuentio, per l. naturalis, §. at cum do.de præscrip.verb.& est glo. in l.hæc venditio. §.huius numeri.j.de act.emp.probatur in l.non codicillum.de testa.& l.illud.§.tractatur.j.de iure codicil.vbi quis præsumitur fecisse testamentum,non autem codicillum,propter qualitatem cõtractus,& ita si fuit data in sacculo sigillato,est depositum, nõ autem mutuum propter qualitatem facti. Aut ista pecunia est in numero,& tunc Doct.videntur dicere, ꝙ iste fuit cõtra- a ctus mutui,[a] sed contrarium est per l.nunquam nuda.j.de acqui.rer.do.Quia traditio nuda non est sufficiens ad translationem dominii,vt ibi.Et dico ꝙ erit contractus innominatus, per regulam in l.si gratuitam.j.de præscrip. & l.j.de æstima. vbi si dubitatur de contractu,semper præsumitur contractus inno- 17 minatus.Vnde dicit Barto.ꝙ si testes dicant,ꝙ numerata fuit pecunia,quod tale est mutuum,non autem donum.Vnde fa- 18 cit ad † aliud.Pone,quidam libellans dicit, dico ꝙ numeraui ei tantam pecuniam,quam negat mihi dare,quia peto ipsum mihi condemnari.Certum est,ꝙ probat iste libellus præsumptiue,vt l.omnes.§.Lucius.de his quę in fraud.cred.contrariũ tamen est,per l.si adulterium cum incestu. §.idem Pollioni.j.deadul.Ex his no.ꝙ præsumptio,quæ est pro me,debet allegari per me.hoc etiam tenet Bal. in l.quicunque. C.de ser. fugi. secus autem si ex facto alterius.Item illud, quod dicit de libello,intellige quando præsumptio resultat ex facto alterius,quia probat tunc præsumptiue,etiam si nõ allegetur talis præsumptio,secus si expedit facto,quia tunc non præsumitur, nisi allegetur & probetur. Et limita,quod quoties ad hoc,vt procedat libellus,est necesse aliquid allegare,sufficit ex conclusione præsumi,vt tenet Cy.in l.edita.C.de eden.& Bar.in l.Aurelius. §.Stichum.de libe.lega.& ita sufficit in casu nostro, quod resultet præsumptio ex conclusione, quia ex eo quod peto condemnari,præsumitur quod mutuaui.Præterea, licet ista præsumptio nõ resultet ex narratione,attamen sufficit, ꝙ resultet ex ipsa conclusione adeo,ꝙ si narratio non sit ideonea,& conclusio est idonea,valet libellus, vt Innoc. tenet in c.super literis.de rescrip.& Bal.in l.ij.de peti.hære.quia inspicitur conclu- b sio,non autẽ narratio.Et ex his concludo contra [b] Bar.& non obstat ille §.Pollioni. quia ibi nõ erat necesse allegare errorẽ, vt dicit tex.quia nõ præsumitur error,nisi pars alleget. Et pro intelligentia vide casum.Pone,quod quidam pupillus contraxit matrimonium cum collaterali sua, postea allegat errorẽ. Nam tunc allegando istum errorem,excusatur,vt ibi.Et ratio, quia est necesse allegare errorem iuris,quia ex facto non præsumitur præsumptio iuris.Similiter,si dico me excusari, quia sum consanguinea,quia tunc præsumitur debere scire,vt l.de tutela.de in integ.resti.Sed præsumptio iuris non præsumitur ex ista narratione,sed debet allegari error,alias non præsumeretur. Et sic sufficit libellum præsumptiue concludere. Item sufficit præsumptiue casum allegare.In gl.super ver. & bonitate.ibi,l.vinum.j.eo.vbi mutuaui tibi vinum, quod valebat tempore dationis decem,& nunc tempore restitutionis valebat sex, quod possum, nec teneor resarcire illud plus, quod valebat tempore mutui,vnde respondet gl.ꝙ quædam est bo- 19 nitas intrinseca,quædam extrinseca.†Ex ista glo. Doctores arguunt. Pone, ꝙ tempore,quo mutuaui tibi, florenus valebat quatuor libras,tempore, quo reddidi valet tres, quæritur, an reddatur respectu valoris temporis, quo mutuatur, an respectu temporis,quo restituitur?Doctores hic, & in l.Paulus.j.de solu.dicunt, aut debitor soluit florenum aureum eiusdẽ bonitatis & eiusdẽ ligæ,& tũc liberatur sine illo pluri, quo valebat,nisi debitor fuerit in mora.Bal.hic tenet istam.sed in l.acceptam.C.de vsur.dicit, ꝙ aut ista mutatio fuit repentina, & tunc non cedit ad damnum debitoris. Sin autem non fuit repentina,sed fuit facta ex magno interuallo, tunc etiam si non fuit in mora tenetur in illo, in quo valebat tempore mutui. Et facit, quia quis non debet locupletari cum aliena iactura. Ita concludit in d.l. acceptam. licet hic sequatur opinionem Bar.& aliorum.Ista mihi videtur contra casum in l.vinum. j. eo.vbi tex.facit mentionem,an ante moram fuerit facta mutatio,an post moram.non fit ibi mentio,an repentine,vel nõ, igitur &c. vnde sequor opinionem communem. & reprobo opi.Bal. Ex quo inferunt Doc.pone,ꝙ non est mutata bonitas extrinseca,sed intrinseca, vt quia pecunia non est de ita bono auro,vel argento,vel quia ponderet minus,q̃ prius, quæritur, an debeat reddi pecunia mutuata secundum bonitatem,quæ erat illo tempore,quo mutuata fuit? Bar.dicit ꝙ si potest haberi antiqua pecunia,qualis erat illa debet solui.Si autem nõ sit,tunc potest solui æstimatio, non autem illa noua pecunia deteriorata.vt hic per tex.istum, vt l fideicommissa. §.si quis seruo.cum simi.de leg.iij.Sed aliter concluditur in d.l.Paulus. de solu.in l.quod te.j.eo.quod aut illa pecunia antiqua est in totum reprobata,quia non posset expendi, & tunc non debet solui illa,etiam si reperiatur,sed æstimatio, vt l.eleganter. §.q reprobos.j.de pig.act.Allegat c.olim.de cẽsi.Aut licet sit facta pecunia noua,& non est reprobata antiqua,& potest expendi, & tunc debes reddere in eadem qualitate & bonitate,per istũ tex.in d.l.quod te.j.eo.dicit aliter, quod si debitor non fuit in mora tempore mutationis,tunc liberatur debitor,si soluat pecuniam antiquam,licet sic mutatio fiat. quia non debet fieri in detrimentum ipsius debitoris,si non fuit in mora,vt d.l.qđ te.Vel dic secundum Bal.quod aut vsus pecuniæ antiquę non est reprobatus, & tunc nõ est dubium per istum tex. Aut vsus antiquæ pecuniæ est reprobatus, & tunc aut non solum ipse vsus non est reprobatus,sed non reperitur aliqua pecunia antiqua,tunc soluitur æstimatio, vt l.fideicommissa. §.si quis.de lega.3. Aut ista pecunia antiqua licet reprobata,inuenitur, & tunc aut est reprobata ante moram debitoris,& in hoc fuerũt tres opiniones,& prima fuit Odofr.vt dicit Cy.hic,qui dicit,ꝙ solui debet æstimatio,siue reperiatur,siue non, vt l.eleganter. §.qui reprobos.j.de pig.act.Alia fuit Petri,ꝙ eo ipso, quod est reprobata antiqua moneta, & vsus eius,non tenetur debitor, neque de noua,neq; de antiqua,quia quando mutuo tibi, tu teneris ad genus subalternum,l.in ratione. §.incerte. ad legẽ Falc.Sed iste debitor,qui est obligatus ad istud genus subalternum,æquiparatur ei,qui est obligatus ad certam speciem, vnde sicut ille,qui est obligatus ad certam speciem,& species pereat,non tenetur,vt l.si certos.j.de verb. obli. ita & iste obligatus ad genus subalternum. Quod autem pecunia, cuius vsus sit reprobatus,sit perempta,probat,quia illud dicitur perijsse, cuius vsus mihi prodesse non potest,vt l.si constãte. §.si vxor. j.sol.mat.Tertia fuit opinio Bar.qui dicit, ꝙ si reprobatus est vsus antiquæ pecuniæ, & tunc tenetur ad æstimationem, vt c.olim.& c.cum cano.extra de censi. Aut de moneta antiqua reperiatur, & eius cursus non est reprobatus,& poterit, & debebit de illa moneta antiqua solui. Tu dic,ꝙ aut quando vsus pecuniæ est reprobatus,& tempore reprobationis non fui in mora,& tunc liberor soluendo antiquam,vt est tex.j.eod.l.vinum. Aut tẽpore,quo reprobatur vsus pecuniæ, eram in mora,tunc debet solui pecuniæ reprobatæ æstimatio, & sic procedat opinio Bar.per tex.in d.c.cum olim.& c.cum cano.Nec obstat opinio Petri,quia licet pereat vsus in forma,attamẽ nõ pereat in materia, ergo sequitur, quod debeo reddere ipsam pecuniam in forma.arg.l.quæsitum.§.fortasse.de lega.3.Non obstat opinio Pet. q̃a intelligo illum §.qui reprobos quia debet intelligi secũdum istum tex.scilicet ante moram,vel post. Vel intelligi aliter,quia loquitur de pecunia,quæ peccabat in materia,quia erat ærea vel plumbea,hic secus. Non obstat c. cum olim.& c.cum canonicis.extra de censib.vbi si vsus pecuniæ antiquæ est improbatus,teneris soluere æstimationẽ,non facta mentione de distinctione,vnde dic, ꝙ ibi debet fieri distinctio.Vel dic,ꝙ non reperitur antiqua. Item quia prædictã opinionẽ tenet Io.And.in c.quanto.de iureiur. & ad hoc probandum allegat no.per Cy.l.in minorum.C.in quib. causis in integ.resti. Secundo,quia sicut creditor non cogitur recipere in alia forma,q̃ dederit, vt l. Paulus respondet, ita econuerso nec debitor cogitur soluere ĩ alia forma, si verteretur damnũ 20 suum.Ex his resultat aliud.† Pone,ꝙ non debeo tibi decem ex causa mutui,sed ex alia causa: pone, quod tempore, quo fui grauatus,vtputa,quia arbiter condemnauit vnam ex partibus ad centum,post certum tempus petitur executio,contingit,ꝙ tempore quo fuit grauatus,fuit vna moneta.tempore autem executionis est alia,respectu cuius tẽporis debeat solui? Bart. hoc non tangit. Oldra.consuluit in quodam consilio nu. 31. alias 56.vel 57.& dicit, ꝙ debet dari in pecunia,quæ currebat tempore sententiæ latæ,per l.vxorem.§.testamento. de leg.3. & per l.Aurelius.§.testamẽto.de libe.leg.Item resultat aliud, Pone,ꝙ tempore,quo testator legauit,erat vna moneta, tempore quo petitur legatum est alia,& tempore mortis restantis est alia moneta, Oldra.in suo consi.31. tenet quod debet dari in pecunia, quæ currebat tempore, quo testator legauit, per prædicta iura.Item pone, ꝙ statutum dicit, ꝙ quicunq; commiserit

ADDITIONES.

a ¶Mutui.Et ista est veritas secundum oẽs hic,licet Raph.Fulg.& Roma.hic velint contrarium,quibus respondet hic do.Alex.Hier.Chuch.

b ¶Contra.Vide hic Alex.qui defendit Bar.cuius opi. communiter est approbata ab impugnatione Romani, colũ.3.in fi.circa quod non omittas videre do.Philip.Dec.col pen.Hier.Chuch.

miserit tale delictum, soluat centum. Pone quod tempore quo fuit factum statutum, esset vna moneta, tempore autem quo incidit in statutum, erat alia moneta alterius valoris minoris, vult soluere de ea moneta, quæ currit tempore, quo incidit in statutum, an erit audiendus? & cuius temporis soluetur pecunia? Spec. in titu. de oblig. & solu. §. ij. ver. fi. non tamen allegat aliquid, sed dicit, quod debet solui ea, quæ currebat tempore, quo fuit factum statutum, vel eius æstimatio, & tenet Bal. & Spec. in l. illud. C. de sacrosf. eccle & in l. fi. C. de leg. Sed contrarium postea determinat, quod de eo tempore, quo committitur delictum, & istud videtur ipse sequi, cum sit vltima determinatio, tamen falsum videtur hoc. Et primo, quia licet dubium sit, an statutum æquiparetur vltimæ voluntati, vel contractui, & Bart. posuit [a] in l. j. C. de his quibus vt indign. & in l. suus. §. sed & alio. ꝟ. de hær. inst. vnde dic, quod si æquipareretur statutum vltimę voluntati, & tunc aut inspicitur tempus testamenti, vt d. l. vxori. §. testamento. &c. & tūc sit vera opinio Spec. aut æquipareretur contractui, & tunc debet soluere de tempore commissi delicti. Vnde quæro de vna quæstione, de qua remisi huc. ꝟ. eo. in l. ii. an scilicet vna pecunia possit solui pro alia? Et primo ponit gl. in l. si quis argentum. C. de donatio. & voluit sentire in d. l. Paulus. †Vnde cōclude, quod aut volo reddere pecuniam eiusdem ligę, & eiusdem qualitatis, & tunc cogitur recipere, quia nullum damnum sentit, vt l. Paulus respōdet. Aut volo reddere in diuersa materia & liga, & tunc nō potest. Fallit hoc in duobus casibus, nisi consuetudo fuerit contraria. Secundo fallit, nisi ista pecunia debeatur propter tributa, vel collectam, vel præstantias, vt est casus in l. j. C. de argen. precio. lib. x. qui est singularis. Vltimo restat, quid quando mutuo tibi decem florenos, & sunt plures species florenorum, de qua pecunia debet solui? de hoc dic, vt in gl. in l. semper in stipulationib. ꝟ. de reg iur. & in l. nūmis. ꝟ. de leg. 3. & per Bart. in l. Paulus respondet. & Anton. in cap. ex parte. & in cap. quanto. extra, de cēsi. & in c. olim. extra, de iniurijs, & in cle. fi. extra, de censi. in alijs autem vide Bar. in d. l. Paulus.

ADDITIO.

a ¶Posuit. Dic ꝙ communis sententia Doct. est ꝙ æquipareretur magis vltimæ voluntati, quàm contractui. ita Bar. vbi supra, & in l non solū, §. morte. circa fi. pen. col. ꝟ. de no. ope. nun. quē sequuntur ibi Io. de Imo. & Mod. & Roma. & Mod in l. 4 §. Cato. de verb. oblig. ꝟ. quod intellige tamen, niā quo ad extensionē, quia in statutis, cum sint stricti iuris, vt in l. quicquid, ꝟ. de verb. obli. vbi Bar. & Doc. fit stricta interpretatio, in vltimis vero voluntatibus fit largis. vt in c. cum dilecti. & ibi Doctor. extra de donatio. Hier. Chucha.

SVMMARIVM.

1 Principale propositum est attendendum, non autem quod sequitur.
2 Contractu facto gratia vtriusque licet dicatur, ꝙ teneatur quis solum de dolo, & lata culpa, hoc tamen est verum quando celebratur gratia vtriusq; principaliter, secus si principaliter gratia vnius. & secundario gratia alterius. & nu. 3 sed quid quando, depono gratia tui, & casu fortuito amitto depositum. nume. 4.
5 Statuto si caueatur. ꝙ de bannitis non fit facta mentio in concilio sub pena. intelligitur quando principaliter de eo fit mentio, secus si principaliter respectu reipublicæ, & secundario respectu banniti.

LEX. IIII.

SI quis nec causam. Si depositum fiat gratia recipientis ad eum spectat periculum. h. d. †No. primo iuncta gl. principale propositum attendendum, nō quod sequitur. Concor. ꝟ. eod. l. rogasti. in princ. ꝟ. ad legem Rhod. de iactu. l. nauis aduerso. C. de exercitor. l. j. §. non autem ex omni. l. si possessionem. in prin. ꝟ. man. & ꝟ. depositi. l. i. §. Pomponius. & l. j. ꝟ. de autho. tut. & inducetur ad quæstionem. †Secūdo no. singulariter, ꝙ licet dicatur, ꝙ in cōtractu facto gratia vtriusq;, teneatur quis solum de dolo & lata culpa, ut ꝟ. commoda. l. si vt certo. §. nunc videndum. cum similibus, tamen hoc est verum, quando contractus celebratur gratia vtriusque principaliter, secus si principaliter gratia vnius, sed secundario gratia alterius, vt hic est casus. In glo. super verbo, periculo. †No. singularem limitationem ad dictam l. si vt certo. §. nunc videndū, quia regula, quod vbi contractus celebratur gratia vtriusque, quod tunc venit solum dolus & lata culpa. Sed illud verū est, quando fit principaliter gratia vtriusque, secus autem si principaliter gratia vnius, & secūdario gratia alterius. Sed †stat dubium, quando depono gratia tui, & casu fortuito amitto depositum. In hoc glossa ponit duas opiniones, communiter tamē tenetur opinio Azon. sed Pet. & Vltramont. tenēt opinionem Ioan. & ratio, quia depositum fit gratia mutui ab eo, qui deposuit, vt efficeretur mutuo. Si autem fit gratia mutui, debet capere naturam mutui, vt l. si eum. §. qui iniuriarū. ꝟ. si quis cautionib. Vnde clarum, quod de mutuo tenetur, quia genus perire non potest, vt l. incendium. C. si certum peta. Sed Bart. tenet contrarium multis rationibus. Sed aliter probo. Vnde certum est quod commodatum fit tantum gratia commodatarij. Sed certum est, quod cum commodatarius non tenetur [a] de casu fortuito, vt l. si vt certo. §. nunc videndum, ergo idem in deposito. Non obstat arg. vltimum, quia illud verum, vbi depositū esset factum ad speciem, secus autem, si dedisset ad pecuniam numeratam, quia tunc periculum spectaret ad depositarium, vt l. die sponsaliorum. & l. Lucius §. j. ꝟ. depositi. Vnde aduertendum, quod istæ opiniones possunt concordari, aut istud depositum est factum in numero, & sic in genere, & tunc quia participat de natura mutui, & tunc tenetur, argumento. l. inter dum. C. si certum petatur, & isto modo sit salua opinio Io. Si autem fuit pecunia in specie, vt in sacculo, & tunc spectat ad deponentem de casu fortuito, vt l. si vt certo §. nunc videndū. ꝟ. commodati. Sic in proposito, quia depositum fit gratia ipsius depositarij. Iste textus fuit inductus per Iac. But. ad talem quæstionem, † statuto cauetur, ꝙ de bannitis non fiat arengatio vel mentio in concilio, sed quidam arengauit de quodā bannito, cum volebant mittere aliquem ambasciatorē, nunquid teneatur? & certe non, quia principaliter fit ista arengatio ratione & vtilitate reipublicæ, & non principaliter ratione banniti, & ideo non [b] tenetur per istum textum, & per l. j. §. idem Pomponius. ꝟ. depositi. & idem si ratione necessitatis aliquid fieri non potest, secundum quod vult Bal. in l. diuus. ꝟ. de petitio. hæredita.

ADDITIONES.

a ¶Tenetur. Commodatarius, & depositarius ad quid teneantur. vltra Doc. hic vide late subtilem Dec. in regula, contractus, ꝟ. de reg. iur. Hier. Chuc.
b ¶Non tenetur. Adde ꝙ cum ista decisione transeunt hic cōmuniter Doc. & de pluribus similibus facientibus ad regulam istam, vide hic Ias. qui per duas colum. multas quæstiones congessit. Hier. Chuch.

SVMMARIVM.

1 Contractus finito tempore, effectus ipsius finitur.
2 Fructus seminati per colonum in fundo finito tempore conductionis, non possunt per eum recolligi.
3 Asportatum impetu fluminis, conduci potest, nam transportatio fluminis non est causa tollendæ proprietatis.
4 Res vbi condic. tur, quæ sunt consideranda.

§. Res pignori. A fure, aut a malæ fidei possessore, res condici potest. h. d. Vel sic, si res mea ad aliquem peruenit cum causa, ea finita, agere possum ad eam repetēdam, & fructus sine causa perceptos condictione furtiua, & condictione generali petere possum. h. d. No. primo, † ꝙ finito tempore contractus ipsius, effectus contractus finitur. Secundo no. † ꝙ fructus seminati per colonum in fundo, finito tempore conductionis, non possunt recolligi. cōcordat ꝟ. de fur. l. si seruus. in §. locati. & eo. tit. l. inficiando. §. fina. Tertio no. † asportatum impetu fluminis condici posse, ꝙ tū intellige per §. præterea. Insti. de rer. diuisio. No. ꝙ transportatio fluminis non est causa tollendæ proprietatis. concord. d. §. ij. ꝟ. de dam. infec. licet sit causa tollendæ possessionis, vt l. 3. §. Labeo. ꝟ. de acq. pos. In gl. j. & pro introitu oppo. de §. sic itaq;. Insti. de act. quia condictione agitur ad sibi dandum, sed hæc res erat sua, ergo sibi dari non potest. quia qđ meum est &c. vt Insti. de leg. §. si res. Huius timore est facta gl. Et pro declaratione dic, ꝙ iste §. non videtur bene situatus, qa leges debēt esse situatæ sub congruis titulis, vt l. ij. ꝟ. de statu homi. Sed iste §. tractat de condictione furtiua, de qua materia nō tractatur hic, ergo debuit poni. ꝟ. de condi. fur. Sed Doctores dicunt, ꝙ datur condictio generalis. In ead. glo. in fi. Bar. hic dicit, ꝙ quotiescunque res condicitur, consideranda sunt duo, s. vnum ex parte agentis, & hoc modo iste condicit ratione dominij, & ideo dicitur condicere rem, & tunc vera sit opinio Doct. quia non videtur condictio. Si vero loquantur ex parte rei, tunc sit vera gl. videlicet, quia videtur intentare respectu possessionis, & ita loquitur. l. ij. de condi. tritic. ita concord. Barto. de mente Iac. But. sed ista concordia non est bona, quia Bar. de Sal. dicit ꝙ † modus concludendi, est concludere ad tem furtiuam dandam, quia illa condictio, quæ datur contra furem, est contra regulam aliarum actionum. & sic competit ad restituēdum, vt l. fi. ꝟ. vsufru. quemad. caue. & §. sic itaque. Et quomodo sit contra regulam aliarum actionum? dic, quia quando condicitur, agitur ad dandum, sed in casu isto ad restituendum, ita videtur sentire Richar. de Sal. Sed fuit opinio gl. in d. §. sic itaque. Sed Rapha. dicit, ꝙ vbi dominus agit contra furem pōt dicere, quare peto rē ipsam mihi subtractam debere restitui, vel dari, & dicit, ꝙ probat per §. sic itaque. Insti. de actio. Probatur & alio modo, quia in condictione, quæ datur contra furē est aliquid speciale, vt d. l. fi. vsufr. quemad. caue. Sed vbi quis ageret, vt restitueret, non est aliqua specialitas, quia etiam cuilibet daretur contra bonæ fidei possessorem, vt l. certi condictio. ꝟ. eo. Præterea non debet esse absurdum, si contra furem concludatur in libello dando, quia morosus & fur æquiparantur, vt l. inter stipulantem. §. sacram. ꝟ. de verb. obli. Sed certum est, ꝙ quædam specialitas est in moroso, quia impossibilis petitio admittitur, vt l. inter stipulantē. §. fi. & l. si seruum. in prin. ꝟ. de verb. obli. ergo & sic in hoc casu. Et ratio specialitatis est,

quia

quia in odio furis sunt plures actiones competentes contra furem, vt restitutionis actio. & actio dationis. Vnde ita conclu dit, ꝙ possit concludi ad rem dandam cõtra furem, credo. Sed quod ista opinio, non sit vera, imo sit opinio glo. in d. §. sic itaque. & l. cum putarem. §. fi. ĵ. de cond. indeb. Et ratio, quia duo specialia non possunt &c. sed hęc sunt duo specialia, igitur &c. Et ꝙ sint duo specialia patet, quia primo est ad rem restituendam. Secundo, quia impropriè quis agit ad rem dandam, contra furē. Præterea aliquid speciale non debet induci sine causa, vt l. ij. s̄. de consti. Princ. Sed clarum est, ꝙ hic est inductum sine causa, quia domino competebat certi condictio. Item & actio ad restituendum, & sic non specialitatis causa. Non obst. §. sic itaque. quia responde vt in gl. exponitur, dare, id est restituere. Vnde conclude, ꝙ aut est medium concludendi in libello contra bonæ fidei possessorem, & tũc est agere contra rem dandam, vt d. l. ij. ĵ. de condi. tritic. Aut agitur contra furem, & tunc datur siue agitur ad rem restituendam. In glo. super ver. voluntate. in fi. dic aut colonus scit sibi non licere, & tunc verum fit, quod dicit iste tex. in l. inficiando. §. fi. ĵ. de fur. aut non scit certo, sed putat sibi licere fructuum collectionem, & tunc ex quo ipse credit sibi licere, ista credibilitas ipsum excusat a furto, vt l. j. ĵ. de arbi. licet non excuset a rapina, vt Insti. vi bon. rapto. §. si tamen. facit l. colonus. ĵ. de iureiur. Aut colono licet colligere, sed putat non licere, & tunc non cõmittit furtum, vt l. fi. ĵ. de cri. expil. hære. & l. saltus. §. qui alienum. ĵ. de fur.

SVMMARIVM.

1 *Debitor speciei post moram, sustinet periculum interitus.*
2 *Morosus vt quis efficiatur, quæ requirantur.*
3 *Paria sunt posse, vel dolo desinere posse.*
4 *Paria sunt scire, & scire debere.*
5 *Debitor quantitatis, an & quando liberetur interitu ipsius quantitatis. & nume. 6.*
7 *Oblatio sola, num sufficiat? &c.*
8 *Genere perempto, an pereat obligatio.*
9 *Specie perempta, an soluatur obligatio. & nu. 10. & 11.*
12 *Obligatio, re certa facto perempta, quando perempta dicatur.*
13 *Debens aliquam rem in specie in diem, vel sub conditione, & illam occidam ante diem, vel conditionem, an liberetur ipse debitor, vel an possit veniente die, vel conditione conueniri.*
14 *Debitor speciei, an quando species perijt ante moram, liberetur ipso iure, vel ope exceptionis.*
15 *Mora sumitur multipliciter.*
16 *Mora qualiter diffiniatur, & quæ sit iusta causa, quæ excusat creditorē nolle recipere debitum sibi oblatum, & quæ sit iusta causa respectu debitoris. nume. 17.*
17 *Interpellatio verbalis, quem effectũ producat, & quid de interpellatione per incursum diei. nu. 18.*
19 *Interitus, an & quando cedat damno creditoris, vel debitoris.*
20 *Depositarius, an & quando teneatur post moram, vel non.*
21 *Causa iusta, an excuset a pœna in compromisso apposita, vel non.*
22 *Difficultas, an & quando impediat moram committi.*
23 *Difficultas, an impediat periurium committi.*
24 *Lata culpa quæ sit.*
25 *Euentus conditionis, an constituat quem in mora absque interpellatione.*
26 *Interpellatio sola, an sufficiat ad constituendum quem in mora.*
27 *Promisit si quis dare omni anno vnum par caponum, in festo sancti Martini, an liberetur, si soluerit eos mortuos.*

LEX. V.

1 QVod te. † Ad debitorem speciei post morā pertinet periculum interitus. h. d. secundum Bar. No. quot † requirantur, ad quē con-
2 stituendum in mora. Secundo no. † ꝙ paria sunt
3 posse, vel dolo desinere posse dare, concord. ĵ. de reg. iu. l. parē.
4 & l. quod si dolo. s̄. de rei vendi. cum simi. † Tertio no. ꝙ paria
5 sunt scire debere, de quo dic, vt in gl. † In gl. j. in prin. concludit gl. ꝙ aut quis tenetur ad quãtitatem, & tunc semper tenetur, aut ad genus, & idem. aut tenetur ad speciem, & tunc aut fuit in mora, aut non &c. Vnde Bar. hic circa istud dicit, scilicet, an & quando debetur quantitas, perempta quantitate liberetur? quod aut quantitas debetur respectu speciei certæ, & tunc perimitur obligatio quantitatis pro certa specie, vt l. in naue. j. locati. & l. Titiæ textores. §. fi. ĵ. de leg. j. & facit melius. l. quidam testamento. §. si tibi seruus. de leg. j. vbi legatus erat mihi seruus, & respectu huius legati eram grauatus ad cētum, iste seruus moritur, an tenear ad centum? & certum est ꝙ non. Aut quantitas debeť simpliciter, non respectu speciei certæ, & tũc aut fuit factum pactum de periculo, & tunc clarum est, vt l. j. de nau. fęno. aut de hoc non est conuentum, & tunc aut ista quantitas fuit oblata, & creditor noluit recipere, & perit sine dolo ipsius debitoris, & tũc liberatur debitor, vt l. qui decem. ĵ. de solu. aut non fuit oblata, & tunc semper tenetur, vt l. incendium. C. eo. & Insti. eo. §. eius. Ista distinctio est multum defe-
6 ctiua, licet omnes sequantur eam. Vnde dic † sic in hoc casu, quod quantitas, quæ debetur in genere, non potest perire, vt d. l. incendium. Fallit in quantitate debita ratione speciei certæ, vt dicit Bar. Pro quo facit l. quidam testamento. §. si tibi seruus. de leg. j. Secundo limita, nisi quantitas debeatur respectu speciei, cuius solutione quis sit liberatus, vt l. si hoīem. ĵ. mād. Tertio limita, nisi respectu ipsius speciei peremptæ preciam tu habueris vere vel ficte, quoniam tunc tu manes obligatus, vt l. si pater. §. fi. s̄. de peti. hæred. Item fallit illa regula, nisi illa talis quãtitas fuerit oblata ipsi creditori nolēti acceptare &c. vt l. si decem. de solu. & probatur fortius in l. si & per emptorem. §. fi. de act. emp. Hoc verum nisi illa quantitas adhuc maneat, quia tunc tenetur, vt l. sed si post s̄. de arb. hoc limita, nisi quãtitas debeatur a republica officiali suo, puta si respublica obtulit, & noluit acceptare, quia liberatur etiam si res extat, vt l. nulli. C. de eroga. mili. anno. lib. xij. Itē limita, nisi ipse creditor cessaret esse in mora, quia tunc adhuc teneretur, vt l. semel mora. ĵ. sol. mat. Probatur in l. illud. de commo. & pericu.
7 rei vend. & l. si seruum. §. fi. de verb. obli. Circa istud † quærendum est de vno, videlicet, an sit necesse, ꝙ deponam, vel sufficit, ꝙ offerā simpliciter? Et primo videtur, ꝙ deponere debeā, per l. acceptam. C. de vsur. Sed contrarium est verius, quia ad
a hoc, vt liberer a quantitate sufficit, ꝙ offeram,[a] vt est casus in l. si debitor. de solutio. secundum vnum casum. Item fallit, nisi quantitas debeatur in specie, non autē in genere, vt ĵ. de verb.
b obli. l. si certos. Sed quid[b] si quãtitas in genere subalterno debita pereat facto publico, vt quia contingit, ꝙ per statutum ciuitatis reprobata est ista moneta, an liberetur debitor, vtputa ex pecunia, quæ non expenditur. Bar. ponit & variat ab illis, q̃ dixit s̄. eo. l. cum quid. & in l. Paulus respondit ĵ. de sol. de quo ibi vide, & adde ibi, quæ no. Bar. de auro & argen. leg. l. aurum.
8 In ea. gl. † nunquid perempto genere pereat obligatio? Bar. aliter dicit, ꝙ aut est obligatio generis generalissimi, vt hominis in genere, aut generis subalterni. Primo casu non est dare peremptionem obligationis, per d. l. in rem. allega. in gl. Fallit, nisi illa species generalissima sit obligata, quia tunc liberatur, vt d. l. qui decem. Secũdo casu aut perit solum vnũ genus subalternum, vt quia vnus seruus, & tunc non liberatur, vt l. si Stichum. aut Pamphilum. ĵ. de solu. & l. in emptore. §. pen. ĵ. de contrahē. emp. Aut totum genus subalternum, & tunc fit illa distinctio, quę in debitore speciei, quia aut est in mora. & tunc non liberatur, aut ante moram pereunt, & tunc liberatur, vt d. l. ratione. & hic arguendo de debitore speciei ad debitorem generis subalterni, vt l. si ex legati causa. ĵ. de verb. oblig. Bar. de Sal. hic in repeti. aliter distinxit. Aut est in mora ante peremptionem creditor, aut debitor, aut neuter: primo casu perempta specie generis oblata, debitor liberatur, vt d. l. qui decem. ĵ. de solu. Aut est in mora debitor, & tunc perempto genere, non perit obligatio, vt d. §. incertæ, sed ille §. non bene facit. Sed ista l. hoc facit. & d. l. si ex legati causa. Aut neuter, & tunc, aut est in obligatione genus subalternum, & tunc si neuter est in mora, & pereat, debitor liberatur, vt d. §. incertæ. aut debetur genus generalissimum, & tunc aut perit totum genus generalissimum, neque superest facultas, neque species reduci potest per generationem, vt in cane, & tunc liberatur ipse debitor, vt d. §. incertę. Aut superest spes reducendi illud genus, pone ꝙ debeam tibi seruum, omnes serui sunt mortui, & remanserunt liberi. certum est, quod istud potest reduci, vtputa per capturam, & licet totum generalissimum pereat. non tamen perit obligatio, per d. § incertæ. Facit in argu. l. Stichum, aut Pamphilum. ĵ. de solu. Nec obst. quia quando promitto tibi seruum in genere, videor promittere de seruo viuente in præsenti, non autem in futuro, quia possum dare alium, q nō sit tempore obligationis, vt l. qui decem. §. si Stichum. ĵ. de sol. Nec obst. illud, quia illa obligatio, in qua consideratur tristis euentus hominis. non est valida, vt l. inter stipulātem, §. sacrā. ĵ. de verb. obl. Hic est tristis euentus hominis, quia intellige illud verum, quando consideratur in specie, secus autem in genere, quia tũc valet, vt probatur in l. fi. C. de pac. & in c. ne captandæ. de concess. præb. Item illud, quod multa licent in genere, quæ non licent in specie, vt in c. accedens. de præb. & in c. si
9 sacerdos. de offi. iud. † Sed quid si debetur aliquid in specie, an ea perempta, soluatur obligatio? Ista gl. se expedit duobus verbis. Bar. hic aliter dicit, quem sequuntur omnes. Aut non solũ debetur

ADDITIONES.

a ¶ Offeram. Adde ꝙ ad hoc, vt oblatio liberet debitorem &c. requiritur, ꝙ fiat creditori cógruo loco & tempore debito, at in l. si soluturus, in fi. de sol. ĵ de solu. & in l. qui Romæ. vbi etiam gl. Alex. & Mod. ĵ. de verb. oblig. secundum Sal. hic in repe. quem sequuntur Moder. Hier. Chuch.

b ¶ Sed quid. Adde ꝙ communis sententia est, ꝙ non liberatur, imo ꝙ soluere teneatur de pecunia noua. Ita Bar. in l. Paulus. & infra de solu. quem sequuntur hic Doc. cum concord. de quibus per Ias. col. 6. ver. supra scripta &c. Hier. Chucha.

debetur vna species, sed plures alternatiuæ, siue coniunctiuæ, & tunc si pereat vna, non liberatur in alia, vt l. Stichum, aut Pamphilum. j. de solu. & l. si in emptione, §. pen. j. de contrah. emp. Et facit, quia subalternata sunt ĩ obligatione, vt l. si duo. j. de verb. obli. Si vero pereunt duo subalternata, & tunc dic, vt in d. l. Stichum, aut Pamphilum. & d. l. si in emptione. §. pe. Aut vna species est in obligatione, & tunc aut iste Stichus perit post moram debitoris, & tunc semper est obligatus, vt hic. Aut ista species ante moram debitoris, perit, & tunc aut perit casu fortuito, & sine culpa debitoris, & tunc liberatur, vt hic. Aut perit facto hominis, & tunc aut perit facto debitoris, aut facto creditoris. Primo casu aut occidit ipsum iuste, vt quia iuste pereunt, & tunc liberatur, vt l. qui seruum. j. de verb. obl. & l. quid ergo. la prima. j. de leg 3. Aut occidit iniuste, & tunc tenetur, vt hic. & l. qui seruum. Secundo casu, tunc dixit, ꝙ remittit se ad notata in l. arbitro, §. fi. j. de dolo. sed male allegauit, quia debuit allegare l. legis Aquiliæ. s. ad legem Aquil. in
10 char. fi. † Bar. de Sal. aliter dicit, & melius. Aut res ista perimitur post moram, & tunc clarum est per iura s. allegata. Aut perimitur ante moram ipsius debitoris, & tunc aut perit sine culpa debitoris, vel casu fortuito, & tunc liberatur, vt l. si hæredi. §. fi. & l. filiusfamilias. §. fi. de leg. j. Aut perit facto hominis, non autem casu fortuito, & tunc, aut perit facto debitoris, aut creditoris, aut tertij, aut facto fideiussoris. Primo casu est vera distinctio Bar. per sua iura, Secundo casu, quando perit facto creditoris, tunc perimitur obligatio, quia stat per creditorem, quo minus ipse tradat. & hoc est verum, siue creditor occidat ante moram, siue post moram vt l. legis Aquiliæ, s. ad legem Aquil. & l. qui operas. de dolo. Fallit, si creditor iuste peremisset, sicut dicimus in debitore, vt l. qui seruum. ff. de verb. obli. Tertio casu, quando facto tertij perit, & tunc aut perit facto tertij præcedente culpa debitoris, & tunc non liberatur, vt l. arbitro. §. fi. de dolo. & l. filiusfamilias. §. fi. & l. si hæredi. in fi. de leg. j. Quarto casu, quãdo perimitur facto fideiussoris, & tunc liberatẽ principalis debitor, vt s. de dolo. l. si fideiussor. & l. mora rei. j. de verb. obli. In hoc tamen dic. Aut iste seruus perimitẽ post moram debitoris, & tunc non liberatur fideiussor. aut añ
11 moram, & tunc liberatur, vt s. dictum est. Sed quid † si debeã seruum in specie, pone ꝙ res perit antequam essem in mora, & sciebam, nunquid tenear ad interesse, quamuis sit perempta obligatio? dic, ꝙ si sciebas istam pempturã certissime, & tunc ipse teneris ad interesse, ex quo poteras prouidere & aduisare creditorẽ, vt l. si vina, quæ in doliis, §. fina. j. de pericu. &
12 commo. rei vend. Circa hoc restant duo dubia, primum, † an quando res est perempta facto tertij, perempta sit obligatio, nunquid teneatur iste debitor cedere creditori illam actionẽ, quam habet debitor? de quo in l. Stichus, per Bar. j. de ver. obl.
13 & per eundem in l. scriptura. ad leg. Aquil. † Secundo quid si debeo aliquam speciem in diem, vel sub conditione, & illam occidam ante diem, vel conditionem, an liberetur ipse debitor, vel nunquid possit conueniri eueniente conditione, vel euentu diei? In hoc do. Bar. de Sal. multum se inuoluit, sed dic sic. Aliquando ista species perit ante diem vel conditionem sine culpa ipsius debitoris, & tunc perimitur obligatio, vt d. l. Stichus certa die. Aut ista species perit ante diem facto ipsius debitoris, & tunc aut illa res perimitur iuste, & tunc liberatur, vt d. l. quid ergo. §. hæres. aut perimitur iniuste. In hoc sunt tres gl. cõtrariæ, vna in l. qui decem. s. qui satisd. cog. quæ vult, ꝙ non liberetur, si nõ potest agere ante diem vel conditionẽ. Alia in l. cum qui ita. §. fi. de verb. obl. sentit, quod iste talis nõ liberetur, si occidit iniuste, & quod possit cõueniri ante diem vel conditionem. Alia l. fi. si ex noxa. cau. aga. dicit, ꝙ liberatur adeo, ꝙ non potest conueniri, etiam eueniente conditione. Vnde dic, ꝙ in ipsa conuentione est adiecta pœna, puta si non sit soluta ad talem diem &c. & tũc liberatur a re. Ita loquitur d. l. si decesserit. Sed nunquid liberetur a pœna, & tunc si perit sine culpa debitoris, & liberatur, vt l. si homo mortuus. de ver. obl. Aut perit culpa ipsius debitoris, & tunc non liberatur, & illa pœna non potest peti ante conditionem, vt l. eum qui calendis. j. de ver. obl. & l. cum qui §. homo fisci. s. si quis cautio. & declara, vt per Bar. in d. l. homo mortuus. Quare autem liberatur a re? dico, quia videtur voluisse subrogare in speciem pœnam adiectam, vt l. obligationum fere. §. fi. de act. & oblig. Aliquando non est adiecta pœna, sed simpliciter, & tunc aut propter interitum ipsius speciei purificatur conditio adiecta, siue subintellecta ipsi conditioni, & tunc non liberatur, vt d. l. cum qui ita. §. fi. j. de verb. obli. Pone, ꝙ debeo vnum hominẽ pure, & alius promittit illum sub conditione, & tunc obligatio in ea intelligitur conditionalis, aut non verificatur statim per occisionem serui, tunc aut propter peremptionẽ speciei, & tunc liberatur debitor, per d. l. cum. §. fi. Et ratio, quia adueniente conditione non reperitur res, in qua eram obligatus, sed habet creditor actionem de dolo ad interesse, vt l. si fideiussor. s. de dolo. in argu. & d. l. cum qui ita. §. fi. & gl. est in d. l. si ex legati causa. Aut est debitor ad diem certam, & tunc nõ liberatur etiam si est peremptus ante diem, quia ante diem est statim orta obligatio, vt de verb. obl. l. cedere diem. Sed est casus in d. l. Stichus certa die promissus. coniuncta gl. a contrario sensu. Et ista fuerunt verba Bar. de Sal. & dicit, ꝙ non fuit dictum ab aliquo. Sed certe Bart. dixit istud in l. mora rei. j. de verb. obl. in fi. Sed cadit aliud dubium, pone, ꝙ debeo bouem ad diem, qui perit ante diem, an autem possum conueniri ad corium & cornua? vide ꝑ Bar. in d. l. Stichus certa die promis-
14 sus. Sed † quid [a] quando perit ante moram, an liberetur debi-
a tor ipso iure, vel ope exceptionis? In hoc dic, ꝙ aut est perempta quantitas, quæ debebatur in genere, aut res quæ debebatẽ in specie. Primo casu liberatur ope exceptionis, vt j. de consti. pecu. l. si adeo. coniuncta gl. j. de dolo. l. si opera creditoris. & l. interdum. j. de verb. obli. & d. l. qui decem. Secundo casu, idest quando in specie certa, & tũc liberatur ipso iure, vt d. l. qui decem. versi. sane. j. de solu. In gl. super ver. detrimentum. Et præ-
15 mitte. † Primo quid sit mora? dic secundum ꝙ sumi potest dupliciter, quia aliquando pro habitatione, vt l. ij. C. de incolis. lib. xii. Aliquando pro quolibet temporis tractu, vt in authen. sed lis. C. de temp. app. & aliquando ponitur pro delicto culpabili in delicto commisso, & in hoc dic, ꝙ non potest dari certa & propria diffinitio, vt l. mora. j. de vsur. In hoc Vltramon. dicunt, ꝙ mora est, cum quis legitime interpellatur sciens, vel scire debẽs, tardat solutionem eius, ꝙ debet. Ita dicunt Pet. de Bellaper. Iac. de Raue. & Cy. Et ista non est bona, quia non est generalis, quia tantum comprehendit ex parte debitoris, sed mora potest committi ex parte creditoris, vt l. qui decem. de solu. Item alia ratione, quia mora potest committi absque eo, quod interpelletur, vt l. curabit. de actio. emp. & l. Iulianus. §. offerre. j. de act. em. Sed Vltramon. dicunt, ꝙ non potest committi sine interpellatione, igitur &c. Præterea mora põt committi sine interpellatione, nõ solum in actionibus bonæ fidei, sed etiam in illis, quæ habent instar bonæ fidei, vt in debitis ex vltima voluntate, vt l. in minorum. C. in quib. causis in integr. resti. & l. Titia. §. vsuras. ff. de leg. ij. Præterea mora potest committi ẽt in fure sine interpellatione, vt l. j. §. rectissime. de vi & vi ar. & l. in re furtiua. de condi. fur. ideo nõ est bona. Vnde dic
b & melius secundum Bar. [b] de Sal. † mora est negligentia, siue
16 culpabilis negligentia commissa in credito soluendo, aut in debito recipiendo, & ista est optima, & patet, quia mora non est aliud, q̃ tardatio & culpabilis negligentia. Sed adde vnum verbum, scilicet, absque iusta causa, quia interdum iusta causa est nolle recipere, & quæ sit iusta causa. j. dicetur. Et ex isto verbo pendet totus effectus moræ, quia aliqñ debitor offert, & creditor negligit, & tunc non erit in mora, quia iusta causa. Et quæ sit iusta causa, est multiplex. Aliquando propter incongruitatem temporis, & tũc multipliciter. Primo dic, vt in l. more Romano. de fer. E conuerso, quando tu offers ante diẽ, in qua debes, vt l. qui Romæ. in prin. de verb. ob. & l. cum qui. alias Labeonis. j. de annuis lega. Item si offeratur in loco incõgruo, vt quia promisisti dare Romæ, & tu offers Florẽtiæ, vt l. si soluturus. de solu. facit l. creditor. secũdum vnam lect. eo. ti. Itẽ si offers modo incongruo, & iste est duplex. Primo si offers pecuniam in sacculo, quam tu debes mihi numerare, excusatur. Et hoc tenet Bar. in l. cum seruus. de condi. & demon. & in l. acceptam. C. de vsur. vbi declarat glo. in auth. ex hac. quæ dicit, an sufficit offerre pecuniam in sacculo, quia dicit, ꝙ illud verum, quando numerasset coram testibus. Si vero nõ numerasset coram testibus, tunc dicitur oblatio incongruo modo, vt dicit Bar. in d. l. si seruus. de verb obli. Item si non offers totam, sed partem, vt l. tutor. §. Lucius. j. de vsur. & l. quidam æstimauerunt. j. eo. Item si offers deterioratam, vt l. quæsitum, §. fi. j. de solu. & istis modis liberatur creditor a mora. Quibus autem modis liberatẽ debitor, dicetur in sequẽti lectione? Adde, ꝙ etiam excusatur creditor, s. quãdo debitum est alternatiuũ, & non offertur alternatiue, sed simpliciter, vt l. qui Romæ. §. cohæredes. de verb. obl. Hoc intellige, quando est electio creditoris, sed vbi esset debitoris, tũc sufficit simplex oblatio. l. sti-
17 pulatus sum Damam. j. de verb. oblig. Potest † dici iusta causa respectu ipsius debitoris, vt quando nõ est facta interpellatio iusta, quia tunc iusta causa ipsum excusat. Quæ sint iustæ causæ, dic, vt l. si quis solutioni. j. de vsucap. Prima quando est debitor in diem, & fuit interpellatus ante diem, vt l. cũ filius. §. fi. j. de verb. oblig. Sed quid si fit interpellatio in tempore incongruo, pro tempore congruo? de quo per Cy. in l. in minorum. in quib. causis in integ. resti. non est necess. & per Bart. in d. l. cũ filius. §. fi. Item est iusta causa excusandi ignorantiam, vt quia quis successit alicui, vt quia peto ab hærede decem, & ipse dicit, ꝙ

ADDITIONES.

a ¶ Sed quid. Idem concludit hic Sal. col. 5. in fi. ver. secundum dubium.

b ¶ Bar. de Sal. Qui quasi de verbo ad verbum omnia hic dicta posuit in crudentialibus huius legis, quem vide. Hier. Chuch.

cit, ꝙ ignorat ipsum debere. Ita tenet hic Bar. in fi. & idem in d. l. si ex legati causa. per tex. l. si quis inficiatus. ȷ. depositi. & per clem. in causa. de elec. de quo vide in l. non solum. §. morte. ȷ. de ope. no. nunc. Et prædicta † habent locum, quando quis cō- 18 stituitur per interpellationem verbalē. sed vbi per incursum diei, tunc dic, quod dies expressa in contractu interpellat pro homine, vt l. magnam. C. de contrahen. & commit. stipul. & l. traiectitię. §. de illo. ȷ. de actio. & obli. Bal. limitat videlicet, quā do est longum tempus, secus si breuissimum, in l. si mihi & ti bi. §. seruos. de leg. 3. Si autē est subintellecta tacite, tūc adhuc vltimus dies termini interpellat pro homine. vt est gl. in l. mor te. ȷ. sol. matr. Sed ego do casum in l. j. § exactio. C. de rei vxor. actio. In gl. super verbo, detrimentum. Ibi. nec distinguitur. hic sunt duæ opiniones, prima Io. alia Mart. quam sequitur Azo. & pro Io. facit tex. iste, & facit, quia vbi lex non distinguit &c. vt l. de precio. s. de publ. glo. reprobat istam opin. Mart. hic, & in l. mora. ȷ. solu. mat. Et ad intellectum istius diuidēda est ista 19 quæstio in tria membra. † Aut loquimur in realibus, aut in p- sonalibus, quæ descēdunt ex delicto. Aut in personalibus, quæ oriuntur ex cōtractu, vel quasi. Primo casu, dic, aut ille qui est obligatus actione reali, semper fuit bonæ fidei possessor, & tūc licet creditor interpellet eum, tunc interitus illius rei pertinet ad creditorem, vt l. item si verberatum. §. fi. eod. tit. Fallit, nisi pereat apud bonæfidei possessorem sua culpa, quia tunc tene- tur, vt l. non vtique. §. fin. de rei vendicatio. & l. item si verbera tum. §. fi. a contrario sensu. Aut ille, qui tenetur actione reali, semper est malæfidei possessor, & tunc periculum interitus p- tinet ad ipsum, siue ante moram, siue post, vt l. ita videndum. ȷ. de pet. hæred. Aliquando ille, qui conuenitur a principio est bonæfidei, sed ex postfacto est malæfidei, tunc aut licet super- ueniat mala fides, habet iustam causam litigādi. & tunc de in- teritu non tenetur, vt notatur in l. j. in principio. s. de rei vendi. vnde si illa res perit, pendente iudicio, debet absolui a iudicio, non autem condemnari in æstimatione. Si autem non habet iustam causam litigandi. & tunc si est bonæfidei a principio, li cet superueniat malafides, tunc aut ista res si restituisset, perijs set penes te, sicut penes me, & tunc non tenetur, vt d. l. item si verberatum. §. fi. Si vero non erat peritura penes creditorem, tunc tenetur, vt d. l. item si verberatum. §. fin. a contrario sen- su. In secundo casu, videlicet in actionibus personalibus, tunc dic, quod vbi possum conuenire te actione personali, generali ter semper tenetur de interitu rei, siue pereat ante morā. siue post, siue est peritura penes te creditorem, siue non, vt l. sub tracto. C. de furtis. & l. fi. C. de condi. fur. l. j. quod met. causa. & & l. j. §. rectissime. & l. penul. de vi & vi arma & l. fi. de condict. ob causam. Fallit in tribus casib. Primus in l. si cum exceptio- ne. §. quod si homo. quod met. causa. & ibi vide, nisi ille fur re- purgauerit moram per oblationem, vt l. per vim. ȷ. de condic. fur. Secundo fallit, quando illud ex causa rapinæ, teneatur ex causa commodati, vt d. l. parui. In tertia quæstione, videlicet an ille, qui potest conueniri actione personali oriente ex contra- ctu vel quasi: in hoc dic, vna fuit opinio Mart. & hanc secutus est Azo, & tenet, quod post morā, tenetur, si vero perijsset eo a dem modo apud creditorem, tunc non tenetur. Ioan. tenet [a] contrarium, & hanc sequitur glo. & Hug. qui dicebat indistin- cte semper teneri per iura allegata in glo. & hanc opinionem est secutus Bar. Et pro hoc allegat vnam rationem, fur & mo- rosus æquiparantur, vt l in re furtiua. C. de condi. fur. & l. inter stipulantem. §. pen. ȷ. de verb. ob. Sed clarum est, quod semper tenetur fur, vt d. §. rectissime, ergo & morosus, & hāc sequitur Bal. & Ang. Guliel. de Cuneo concordat opin. Ioan. & opinio. Mart. isto modo. Aut loquimur in contractibus, qui contrahū tur gratia debitoris tantum, vel gratia vtriusque, vel gratia cre ditoris tantum. Primo casu sit vera opinio Ioan. & in secundo casu, quia liberatur indistincte. Et probatur in d. l. cum res. §. fi. de leg. j. Tertio casu, quando fit gratia creditoris tantum, vt in deposito, & isto casu opinio Mar. sit vera, videlicet, an perijs set penes creditorem &c. & probatur per d. l. si plures. § fi. ȷ. de posi. Et ista fuit opinio Guil. de Cun. Bar. refert simpliciter in d. l. mora. Et dicit ꝙ non est vera simpliciter. Sed do. Bar. de Sa li. aliter dicit in repetitio. & dicit, ꝙ est falsa opinio Guil. quia semper tenetur, siue sit peritura &c. vt l. si in Asia. §. fi ȷ. depo. per rationem gl. scilicet ꝙ tertius impediens restitutionem de positi, tenetur indistincte de casu, vt in Auth depo. §. j. vnde si tertius tenetur indistincte, quāto magis tenetur ille, apud quē est deposita res, qui fallit fidem. Præterea probatur hoc alio medio, quia fortior, & magis improbata est ipsius mora de- positarij, quam mora alterius. Patet, quia conuenitur in iudi- cio actione depositi, & si conuincatur ipse fit infamis, ut l. j. de infa. & l. furti. §. j. eo. tit. quod non est in alijs contractibus. Præ terea patet, quia in actione depositi iuratur in litem, vt l. j. §. in deposi. ȷ. depositi. quod non est in alijs actionibus. vt l. in actio nibus. ȷ. de in lit. iuran. unde si ille, qui nō est morosus, tenetur, multo fortius tenetur morosus. Itē per rationem. l. si in Asia. §. fina. infra depositi. vbi etiam æquiparat illos casus. Sed vbi quis tenetur de re legata, siue sit peritura, siue non, dum tamē sit in mora, quia semper tenetur, ergo tenetur de re debita ex contractu vel quasi, quia textus in d. l. si in Asia. §. fina. facit æquiparationem de tribus casibus, quos vide ibi. Pet. de Bel- laperti. aliter dicit. concord. Aut res perit contracta mora ex interpellatione iudicij, & tunc semper sit vera opinio Ioan. per l. exigitur. infra de dolo. Aut ista res perit post moram contractam, & per interpellationem partis, tunc sit vera opi nio Marti. Sed ista opinio est falsa, & maxime per l. eum res. §. fina. de legatis primo. Ang in dicta l. nemo. §. primo, ȷ. de verborum obligationib. quærit, concord. Ioan. & Mart. quia aut ista res perit casu fortuito, non autem naturaliter, & tunc sit vera opinio Ioan. per iura sua, scilicet quód indistincte teneatur, vt dicta l. si res. §. fina. vbi hæres tenetur siue perijs- set apud creditorem, siue non. Sed vbi perijsset morte natu- rali, tunc sit vera opinio Marti. in dicta l. si plures, §. fina. ȷ. de pœnis. Et dicit, quód ista fuit vera opinio sua. Idem te- net in dicta l. item si verberatum. §. fina. Sed ista opinio est falsa, & probatur, quia fur & morosus æquiparantur, vt in dictis iuribus. Sed certum est, quód fur semper tenetur siue pereat naturaliter, siue fortuito casu, vt l. penulti. de vi & vi arma. Ita tenetur & morosus. Præterea est casus contra eum, quia quoad interitum rei æquiparantur, scilicet an quid de- beatur ex vltima voluntate, an illud, quod debetur ex con- tractu, vel quasi contractu, pereat, vt l. apud Iulianum. §. is quoque. ȷ. de legatis primo. Sed clarum, quód vbi quis tene- tur ex vltima voluntate, semper tenetur siue pereat penes le- gatarium siue non, quando est mora, vt dicta l. cum res. §. fi. & l. 3. de vsufruc. lega. ergo eodem modo dicere debemus in debito ex contractu vel quasi. Bal. hic tenet opinionem Bar. sed in dicta l. nemo. in additio. tenet opinionem Ioan. quam dicit fallere in duobus casibus, & primo in constituto, vt l. si duo § primo, ȷ. de constitu. pecu. Secundo in deposito, per l. si plures. infra depositi. vnde dicit, quód debet teneri opinio Guil. de Cun. & ratio est, quia sic fuisset peritura &c. & dicit quód ratio specialitatis est, quia depositum fit tantum gratia ipsius deponentis, non autem depositarii, ergo debemus fa- uere ipsi depositario. Et ratio, quia semper dominium est penes eum, vt l. licet. infra depositi. Sed clarum est, quód res quæ perit, semper perit periculo ipsius domini, vt l. quæ fortuitis. C. de pigno. actio. Et istud tenet in l. cum res. §. fina. de legatis primo. Sed ista opinio non est bona propter ratio- nes allegatas contra Guil. de Cun. & responde ad l. si plures. §. fina. infra depositi. Quia ille depositarius habebat iustam causam litigandi, vt quia hæres deponentis agit contra depo- sitarium, quia tunc habet iustam causam litigandi, & non fit ista distinctio ibi, videlicet an perijsset, &c. vnde potest sal- uari opinio Guil. & Bal. videlicet, quód habet locum, quando non habuit iustam causam litigandi. Sed quamuis Bal. tran- seat cum opinione ista, tamen non est vera, quia nunquam tenetur depositarius de mora, quia semper habet iustam cau- sam litigandi. Sed iusta causa, excusat a mora, vt l. sciendū. infra de vsuris. Sed glo illius tex. a contrario vult contrarium, videlicet, quód ille non tenetur, si eodem modo fuisset peri- tura penes creditorem, quare glo. ibi, & hic soluit alio modo, videlicet quód subintelligatur dictio, maxime, vt dicta l. si plu- res. §. fina. infra de pœnis, & ita debet intelligi, maxime. Vnde 20 cum quæritur, † an depositarius teneatur post morā, vel non? Aut depositarius vel hæres habet iustam causam litigandi, & tunc non tenetur de interitu, vt dicta l. si plures. §. primo. fa- cit dicta l. item si verberatum. §. tamen. coniuncta l. vtique. Aut neque depositarius, neque eius hæres habuit iustam cau- sam litigandi, & tunc semper tenetur de interitu, vt dicta l. si in Asia. §. fina. infra depositi. Sed qualiter scit, an habet iu- stam causam litigandi, vel ne? dic, quód non potest cadere nisi in hæredem ista iusta causa litigandi, & tunc habet locū illa distinctio, an res sit peritura, & tunc tenetur, vt dicta l. si plures. §. fina. ȷ. de pœnis. Nunc restat videre an opinio Ioan. sit vera, vel non? Primo pro opinione Ioan. faciunt iura al- legata per eum, & opinio Mart. fundatur per iura allegata in glo. per eum. Et quód ista opinio sit vera probatur. Certum est, quód si illa res fuisset data creditori perijsset, sicut perijt penes debitorem, ergo sua non interest, vt infra manda. l. si procurator, §. mandati. & l. si seruus. infra de condict. fur. facit quod no. in l. quoniam. §. illud. supra si quis cautio. Præterea, si in actionibus realibus, in quibus habet plus iuris, fit ista di- stinctio, ergo multo fortius in actionibus, in quibus habet minus iuris, vt in authen. multo magis. C. de sacrosan. eccle. Patet,

ADDITIO.

a ¶Ioan. tenet. Hæc opi. Io. in debitore ex contractu, tenetur magis communiter secundum Doct. hic per Are. col. 3. in fi. Hier. Chucha.

Patet, quia si ago reali, ago ad rem meã. Sed si ago psonali, ago ad rem, q̃ nunquam fuit mea, sed est futura mea per dationẽ. In contrarium pro parte Io. faciunt iura, quæ ipse allegat in gl. Vlterius facit ista l. & l. si ex legati. j. de verb. obl. vbi iura loquũtur indistincte, ergo debent indistincte intelligi, vt d. l. de precio. §. de publi. Probatur & aliis rationibus. Primo quia contractus non debet claudicare, vt l. diuersis. in prin. de arbi. & l. fin. C. de fruc. & lit. expen. Sed clarum est, ꝙ si creditor sit in mora, non fit ista distinctio, vt l. qui decẽ. j. de sol. ergo non debet fieri, quãdo mora est in debitore. Facit l. si pecuniam, §. fi. j. de condi. indeb. Et iste tex facit vlterius pro do. Bar. de Sal. & ita est casus secundum do. Bar. qui facit pro eo, omnes Docto. tenent opinionem Io. & Bar. in sua repetitione solenni facta de ista l. Restat respondere ad ll. Marti. & maxime ad l. si plures, § fi. j. depo. vnde dic. vt s. ad l. quod si cum ex cognitione, §. qd si hæres. respondet. & ad d. l. item si verberatũ. §. fi. dic vt in gl. Sed restat respondere ad d. l. si vehenda. §. fi. j. ad l. Rho. de iac. vbi vnus habens duas naues, habuit aliquas res, vt transportaret, & res periit, an iste teneatur? vnde dicit Iurisconsultus, ꝙ si debitor est in culpa, tenetur de hoc, si dominus portasset ĩ alia naui, non fuisset peritura &c. vnde dic, ꝙ ibi non præcedit mora, sed præcedit culpa, quia magna est differẽtia inter culpam & moram, vt l. & in totum. j. de impen. in reb. dota. Restat respondere ad illud, quod desinebat interesse creditoris &c. quidam moderni in hoc distinguunt. Aut illa res si fuisset data ipsi creditori, anteq̃ periisset, nõ fuisset peritura, si voluisset, & tũc teneretur debitor, vt intelligunt omnia iura allegata per Ioã. & maxime in d. l. cum res. §. fi. de leg. i. Aut licet res fuisset data creditori de necessitate præcisa, fuisset peritura penes creditorem, & tunc sit vera opinio Mar. & dicit ꝙ alio modo nõ põt saluari opinio Mart. Pone ꝙ seruus est legatus cum hoc, quod non possim ipsum alienare, legatarius interpellat hæredẽ, hæres nõ dat, perit iste seruus, an teneatur? & certe non, quia iste legatarius non potuisset alienare istum seruũ. Ego istam opinionem probo duobus modis. Et primo p rationẽ allegatã. s. pro Marti. videlicet aut interest creditoris rei, per tex. in d. l. si procurator. §. mandaui. & per Cy. in l. ad ꝯparandas. C. mand. vbi examinat istud brocardum, videlicet, an sine interesse quis possit agere? Præterea si cessat interesse, & dicit quis, ꝙ tibi nõ prodesset, & sibi nocet, tunc cessat actio, vt l. ij. j. solu. mat. ergo multo fortius debet cessare actio, quando facio id, quod nullo modo mihi prodest. Sed ista opinio non est vera, quia semper tenetur post moram, siue eodem modo res fuisset peritura penes creditorem, siue non. Et primo per rationem, quia morosus & fur æquiparantur, vt l. inter stipulantem, §. pe. j. de verb. obli. Clarum est, ꝙ fur semper tenetur siue sit peritura penes creditorem, siue non. vt d. l. i. §. rectissime. de vi & vi arm. Nec obstat istud, ꝙ dicitur interesse, quia sufficit, ꝙ aliquo modo mea intersit rem datam esse, licet plenarie data non fuerit. & probant Doc. quia interest, ꝙ nõ impleuisti voluntatem meã, vt l. fi. de vsu & hab. Et patet, quia mea interest aliquo iure, licet non plenarie, & sic patet, ꝙ opi. Io. non est vera, tamen saluari potest opi. Io. si reprobaretur ab aliquo, quod esse non potest. s. in actione de dote, quæ est actio personalis, vt l. si filio, §. si post in ver. omnimodo. iuncta gl. j. solu. mat. † Bal. hic quæsi-

21 uit, an iusta causa excuset a pœna in compromisso apposita[a] & hoc quia tractatur de iusta causa excusãdi. ideo potuit Bal. hic. In hoc sunt duæ quæstiones, Prima an ista pœna comprehendat iustam causam? Secunda an possit dicere &c. vnde dic vt per Doct. in locis, qui. j. allegantur. Et dic ꝙ Dy. & Bar. tetigerunt istud in l. qui Romæ. §. duo fratres. j. de verb. oblig. vbi vnum dixit, & aliud dixit in l. ex diuerso. §. is. de rei ven. & aliud in l. Iulianus vetum. j. de condi. indeb. Bal. autem dicit in multis locis, & primo in l. si iudex. s. de his sunt sui vel alie. iur. & l. tres fratres. s. de trans. & l. cum tutore. s. de pac. & in l. fi. s. de pact. & in auth. generaliter. de epis. & cler. & in vsib. feu. in c. i. de lege Cor. tractatur in c. Quintauallis. extra de iureiur. In gl. super vet. tua Iac. Bu. tenebat istam gl. & allegabat l. si vehẽda, §. idem iuris. et l. ii. cum seq. j. ad leg. Rhod. de iac. Bar. hic. & in l. continuus. §. illud. j. de verb. obl. fecit vnam distinctionem, &

22 probatur per omnes, nisi in vno. & dicit sic. Aut † in obligatione est factum, & tunc difficultas impedit moram committi, vt l. ij. §. is. si quis cau. & d. l. si vehenda. §. idem iuris. aut in obligatione est rem dari, & tunc aut in obligatione est species, & tunc difficultas impedit moram committi, vt hic, & l. cũ res. in prin. & l. cum seruus. de lega. j. Pone exemplum, ꝙ contenti tibi dare seruum nominatim, & non habeo facultatem dãdi, quod non teneor de mora. Hoc tamen limita, quãdo vertitur aliqua difficultas, quæ æquiparetur casui fortuito, vt interitus vel absentia, vt l. quoties, §. potest. s. de noxa. Secus si non sit talis difficultas, & primo per tex. in l. si seruus. § si alienum. j. de verb. obli. & l. cum res. §. si alienum. j. de leg. j. & l. non dubiũ, §. si j. de leg. 3. aut in obligatione non est datio speciei, sed quãtitatis, vel generis, & tunc semper constituitur in mora, & hoc per l. continuus. §. illud. j. de verb. oblig. Item si incendium vel interitus nõ excusat debitorẽ a mora, vt d. l. incendium. Multo fortius difficultas præstationis. Omnes sequuntur istam opinionem. Sed do. Bar. de Sal. tenet contrarium. & tamen si vis tenere opinionem Bar. esse veram, ego limito primo, nisi difficultas adsit facto creditoris, tunc talis difficultas excusat a mora, vt l. fi. j. de lege commis. Secundo limito alio modo, scilicet nisi difficultas aderat eo tempore, quo dolosus creditor vult cõstituere debitorem in mora, vt l. si per emptorem, §. fi. iuncta glo. fi. j. de act. emp. quia tunc difficultas non constituit debitorem in mora, per d. l. si per emptorem. §. fin. iuncta glo. Tertio limito, nisi iste talis debitor, nõ debeat simpliciter, sed aliquo modo determinato, puta cum dicit, cum potero dare, vt l. nepos Proculo. j. de verb. signi. Quoniam tunc difficultas non cõstituit in mora, & ista limitatio fuit d. Ang. in d. §. illud. Quarto limito, nisi a parte factum fuerit, ꝙ facere posset, vt c. significante. extra de pig. vbi pignoraui vnam rem, & iuraui, ꝙ si illam rem nõ redimerem ad certum tempus, sit tua. Ego enim cum essem in vna ciuitate mitto vnum nuncium, qui nuncius fuit deprędatus, ita ꝙ dicto termino non potuerit solui, an sit in mora? & ibi dicitur ꝙ non. In hoc tamen scias, ꝙ

a ista opinio Bar.[a] non est vera siue in obligatione sit datio quãtitatis, siue generis. Et probatur hoc, quia in casu commissæ moræ non potest assignari diuersa ratio inter debitorem speciei, & debitorem generis, ergo &c. vt l. a Titio. j. de ver. obl. & l. illud. ad legem Aquil. Probatur & alio modo, quia vbi diffinitio non cadit, non potest cadere diffinitum, vt l. i. §. dolo. s. de dolo. Sed huic debitori non competit quantitatis diffinitio ergo nec diffinitum. Item probatur, Ille, qui non potest soluere, non dr in mora, vt l. fi. de anna. except. Probatur per l. diuortio. §. i. s. de nego. gestis. An autem opinio Bar. de Sali. sit vera? probatur & aliter. Et primo per tex. in l. ratio. §. si per venditorem. in ver. mora. j. de actio. empti Secundo probatur, ꝙ Bart. male dixerit per tex. in c. cupientes. in §. si viginti. & §. sequen. extra, de elect. lib. vj. vbi electio duorum prælatorum fuit facta in discordia, statuit ibi tex. ꝙ ista electio debet mitti ad Papã, & si neglexerint mittere, tunc vterq; amittat ius suum. Et tñ dr, ꝙ si difficultas est præstationum expensarum, ꝙ non constituuntur in mora. Tertio per l. sciẽdum, in vltima particula, in generalitate istius. j. de vsuris. vbi omnis iusta exceptio excusat a mora, sed difficultas est iusta exceptio, ergo, & sic est ꝯ Bar. Vlterius pro hoc allegat tex. in Thais ancilla. §. j. j. de fideicom. lib. quem Bar. allegauit. ꝯ tamen respondet ad ꝯrium suũ. Vñ præsciẽdum est, ꝙ eo ipso, ꝙ quis adit hæreditatem est in mora, si non dat libertatem, & hic est in mora re ipsa, vt l. cum vero. §. apparet. de fideicom. lib. in tertio responso. & dicit Bar. ꝙ non impedit difficultas, quia erat factum, non autem datio. q̃ responsio est falsa. Et primo, quia vbi factum debet explicari p dationem, illud factum debet iudicari sm quod de datione, vt l. v. §. si sortem. vers. fi. j. de ver. obl. Sed hic factum explicatur p dationem, igitur. Quare dic, ꝙ hic est casus contra Bart. tamen põt rñderi ad illũ tex. s. quod tex. in d. l. Thais. loquitur in mora, quæ contrahitur re ipsa, difficultas impedit moram, vt ibi dicitur casus singularis. Et est ratio, quia ista mora, quæ cõtrahitur re ipsa, est irregularis & specialis, quia specialitas facilius tollitur, q̃ generale, vt l. eius militis. §. militia. j. de testa. mil. Et per hoc sit expeditus iste articulus, an difficultas impedit moram contrahi. In secũdo, quod dicit an difficultas impedit ꝯhi

b obligationem.[b] Ista non est materia mea, sed aliorum, qui legunt, ideo omitto. Sed dic, vt in l. ij. §. ex his. in fi. de verb. obli.

23 De vno dubitauit hic Bal. † an difficultas impediat periurium committi. do. Bal. arguit pro, & contra. & allegat Inno. ꝙ non. in c. pen. de offi. deleg. & allegat c. siue. de iureiur. Sed dic, vt in c. querela. eo. tit. Bar. non tangit hoc, sed vide dictum Bal. in l. acceptam. C. de vsur. & in l. fi. de non nume. pecu. Et gl. Decreti, hoc concludit, ꝙ difficultas impedit committi, sed secundũ leges est secus. Ita dicit. 22. q. 2. beatus Paulus. de hoc habetis p Legistas in c. si a morte. de feudo sine culpa non amit. in vsib. feud. & in c. licet. si de feu. fuer. controuer. inter do. & agna. & illud c. non fuit ad aliud factum. Bal. tangit in c. i. §. porro. quæ fuit prima cau. feu. amit. extra per canon. in cap. Odoardus. de solu.

ADDITIONES.

a ¶Bart. In hoc fi. membro Bar. in quo tenet, ꝙ difficultas dandi quantitatẽ non impedit moram. Adde ꝙ sunt duæ communes opi. prima Bar. quam sequuntur plures, de quibus hic per Mod. & eam dicunt hic communem Soc. & Ias. Altera enim est Sal. hic contra Bart. tenentis, ꝙ imo difficultas dandi quantitatem impediat moram contrahi. & hanc sequuntur hic Ful. Pau. Ludo. & Ale. idem Lud. vbi etiam Raph. in l. continuus, §. illud, j. de verb. obli. Flor. in l. mora. de vsur. tene quam velis opi. tamen opin. Barto. videtur magis communis, vt ex concord. Doct. percipere poteris. Hier. Chucha.

b ¶Obligationem. Dic ꝙ gl. in ver. potestate. in iij. solu. vult, ꝙ difficultas nõ impediat obligationem contrahi. & ista communiter approbatur per Doctores hic. Hier. Chuch.

24 de ſolu.In glo ſuper ver.dolo.vnde dic † ꝙ lata culpa eſt, quia omnes ſcire debent,ꝙ contractus valent ſine ſcriptura,vt l.pactum.cum ſimilib.C.de pactis.Fallit,ꝙ imo in aliquibus caſibus ſcriptura requiritur,no.per gl. in c.j.extra de cenſi. In glo. fi.hæc eſt longa materia , quæ non conuenit hic, ideo dicetur ſuis locis congruis.Et pro opinione Bar.de Sal.vide gl. in l.vi-
25 num.j̄.eo.Bal.† hic quærit,an euentus cõditionis conſtituat quem in mora abſque interpellatione ? & tangit In repetitione.l.poſt tres.s̄.ſi quis caut.& in l.ſi ex legati cauſa.j̄.de verbo. oblig.Quærit hic Bal.an ſufficiat interpellare extra iudicium.
26 An † requiratur interpellatio iudicialis, vt quis conſtituatur in mora?Et Bart.tangit in l.quoties in diem.& vide de hoc in l.qui Romæ.§.cohæredes j̄.de verb.oblig.vbi glo.ꝙ ſufficit,ꝙ extra iudicium fiat interpellario,vide in l.j.§.nũciatio.de ope. no. nun.& gl.in l.vinum.j̄.eo.in prima ſolu.gl.magnæ.& Bal. hic quærit , an requirantur plures interpellationes ad conſtituendum quem in mora?& hic profunde examinauit & ampliſſime Bar.in l.qui Romæ.§.Seia.j̄.de verb.oblig. Et probat ꝙ ſufficiat vna interpellatio,de hoc vide in l.fi.C.de iure fiſci. lib.x.per Cano.in c.cupientes . §.ij.de electio.lib.vi. Sed quid,
27 †ſi quis promiſit dare omni anno in feſto ſancti Martini vnũ par caponum,an ſi ſoluat mortuos liberetur?&. certe Guiliel.
a dicit ꝙ non.[a] per iſtum tex.ſed melius facit ſecundum Barto. l.qui decem.§.fi.j̄.de ſolu.& facit l.j.§.& cum in quadrupedibus.s̄.ſi quadrup.pauper.feciſſe dica.

ADDITIO.

a ¶Quod non.Et idem tenet etiam hic do.Albe.de Roſa.fina.colum. Hiero. Chuchalon.

SVMMARIVM.

1 *Certum quid eſſe ſufficere,qualitercunque ſit certum.& nu.6.*
2 *Expreſſum,vt quid dicatur,quæ ſint neceſſaria.*
3 *Nominatim,& nominatim expreſſum, qualiter quid dicatur.& nu.4.*
5 *Demonſtratio vna poteſt poni pro alia.*
7 *Condictio certi duplex eſt.*
8 *Condictione certi , num aduerſus promittentem ſeruum vnum in genere , vel boni vini corbes decem ,agi poſſit.*
9 *Statuto ſtante,ꝙ ſi quis fecerit duo furta ſuſpendatur,& vnus fecit duo furta, quorum vnum fuit ſibi remiſſum,& aliud non,an illud ſtatutum intelligatur de furtis commiſſis eodem tempore.*
10 *Res certa per ſpecificationem alicuius qualitatis qualiter dicatur . & numero 11.*

LEX VI.

CErtum eſt. Illud dicitur eſſe certum,quod apparet quid,quale,& quantũ ſit.hoc dicit.Vel ſic.Per demonſtrationem qualitercunq; factam, res certa redditur.hoc dicit.
1 †No. ꝙ ſufficit quid eſſe certum , qualitercunque ſit certum . vnde ſufficit,ꝙ quid ſit certum per ſe,vel per aliud , vt hic in glo. Et probatur in l.continuus.§.illud.j̄.de verb. oblig. & l.venditio. §.huiuſmodi.j̄.de contrahen.emp.& l.2.& 3.C.de ſent.quæ ſine cer.quan. Item no. ꝙ ſufficit eſſe certum etiam ex poſt facto,vt l.certi. j̄.eo. Certum autem dici non poteſt illud , quod eſt variabile,vt l.continuus.§.cum quis. j̄.de verbo. obligatio.
2 †Quæ autem ſint neceſſaria ad hoc,vt dicatur expreſſum? dic, vt per Bar.in l.j.de vulg & pup.& per Docto. in auth. ſed cum teſtator.C.ad leg.Falc.& p Doct.in l.j.§.hoc edicto.de ope.no.
3 nun.†Qualiter autem quid dicatur nominatim? dicitur in l.j. & ij.j̄.de lib.& poſthu.& l.nominatim . j̄.de condi.& demon.
4 †Qualiter autem dicatur expreſſum & nominatim coniuncti
5 ue?dic,vt per gl.in c.ſi epiſcopus.de præben.lib.vj.†No. ꝙ vna
6 demonſtratio poteſt poni pro alia. † Vltimo nota, non referre qualiter quid ſit certum , dummodo certum reddatur , quod j.ad quæſtionem inducetur . In gl.j.pro introitu huius glo.dic arguendo,quia lex debet eſſe ſituata ſub congruo titulo, vt §. quibus.in j.conſti.C.& l.ij.s̄.de ſtatu homi.igitur, huius timo-
7 re eſt facta iſta glo.†Et ex iſta gl.no.ꝙ duplex eſt certi cõdictio, & prima in mutuo , quæ ſpecialis , alia generalis pro omni re certitudinaliter in obligatione deducta . An autem ſit verum, ꝙ ſit duplex certi condictio? glo.variauerunt & Doct. vna fuit s̄.in rubr.quæ tenuit,ꝙ ſit ſolum vna,& idem in rubr. C.eod. hic autem tenet ꝙ duplex.examinabitur.j̄.in l.certi condictio, quia Vltramon. voluerunt aliud,& Bar.vnum,vt d.l.dicetur. In glo.ſuper ver.qualis . Et pro introitu dic, quia ſufficit, ꝙ ſit certa quo ad ſubſtantiam, & quo ad qualitatem , non autem ad quantitatem,vt ſi mutuo tibi vnum ſaccum frumenti . Et ſic nõ eſt noſtrum ſcire,quot ſint grana,vt patet in tit.de verb. oblig. Ad iſtud reſpondet glo. Et pro declaratione dic, ꝙ duplex eſt actio,vna eſt certi condictio , quando certum in obligatione vertitur.Alia ex ſtipulatu,quando quid incertum ver-
8 titur in obligatione. † Sed quid ſi promiſi tibi ſeruũ vnum in genere , vel decem corbes vini boni , & agam contra te certi condictione,an autem bene ago? & certe non , vt l.ſtipulationes non diuiduntur.§.Celſus.j̄.de verb.oblig.Ratio, quia quid incertũ eſt in obligatione,ſcilicet factum , quod eſt incertum, vt d.§.Celſus.omnes Docto.ſequuntur. Sed contra iſtam glo. arguunt ſic,quia bonum eſt argumentum de contractu , qui celebratur re,ad contractum,qui celebratur verbis,vt j̄.eod. l. omnia.in prin.Vnde ſicut in obligatione,quæ contrahitur re, dicitur verſari certum.qñ debetur aliquid bonum,ſic in ſtipulationeque verbis contrahitur,qñ promittitur quid bonum, debet dici , ꝙ verſatur quid certum . Sed huius timore eſt facta gloſ.quæ reſpondet ad iſtud. Et iſta duo membra gloſ.probantur in d.l.vbi autem non apparet, & ita ſequuntur Docto. excepto D.Barto.de Salic. & dicit ſic,ꝙ quando debetur optimum,quia iſtud eſt variabile,& ſic dicitur incertum, vt l.continuus.§.cum quis. Sed certe eſt caſus contra ipſum in d.l. vbi autem non apparet, & reſpondet ad illud, ꝙ licet poſſint eſſe plures qualitates illius optimi,vt quia dico promittis mihi decem corbes vini optimi,quia dico, quod declaratur ſecũdum cõſuetudinem regionis, vt j̄.de reg.iu. l.ſemper. & l.nummis. de legat.iij.Si autem non declaratur per conſuetudinem, tũc ſemper intelligitur de minimo,vt in l.ſemper in obſcuris. de regulis iur.Et ſic non obſtat illud dictum,quod dicebat Dom. Bar.de Salic. In gl.ſuper verbo,vocabulis . Pro introitu arguitur de l.quoties. j̄.ad Trebel. & de ſtipula. ſer. l.ſi ſeruus communis.Ad hoc reſpondet.Extra gl.Bal.facit vnum quæſitum.
9 Quid autem ſi ſtatutum dicat,ſi quis fecerit duo furta,ſuſpẽdatur,& vnus fecit duo furta,quorum vnum ſibi remiſſum,& aliud nõ, an illud ſtatutum debeat intelligi de furtis commiſ-
a ſis in eodem tempore?Bal.[a] ponit hic,& in l.j. C.de ædil.act.& ibi plene.& Bar.in l.ſi cui.§.cum ſacrilegium.de accuſ.& Ioã.
10 And.in addit.Spec.in rub.de furtis.Vltimo iſte tex.facit ad no. in l.ſi in rem agat.ſupra de rei vendic.vbi res peti debet certa. Qualiter autem dicatur certa? dic per confines , ita dicit tex. Quid autem ſi res certa reddatur per aliam qualitatẽ , quàm per confines, vt puta,quis debet duos fundos, vnum cum olíueto,& alium ſine, ego ago & peto vnum fundum, qui eſt cũ oliueto,ꝙ talis petitio procedit.gl.in l.ſi quis in fundi vocabulo.de leg. j. dicit ꝙ ſufficit ipſam rem reddi certam per vnum medium,ut l.j.in fi.de dote prælег. Item facit ad no.in l.libellorum. j̄.de accuſat. quia dicit ſtatutum , ꝙ locus debet reddi certus per confines. Pone, ꝙ ego dixi,ꝙ maleficium factũ fuit in palatio Poteſtatis . uidebatur ꝙ non , quia non certum per confines . Sed eſt contrarium , quia ſufficit reddi certum per adiectionem qualitatis,vt s̄.dictum. Sed quid ſi ſunt duo palatia Poteſtatis?& certe non,quia non eſt certum,ut l.Pompo.ſi frumentum.§.fi.s̄.de rei ven.& Bar.in l.quæ conditio.§.fi.j̄.de cond.& dem.hinc Innoc.dicit,ꝙ ſi quis fecerit petitionem ad vnum caſtrum,ꝙ ſufficit apponere adiectionem qualitatis,vtputa, caſtrum nouum, ſine confinibus,quia ſufficit ꝙ petitio reddatur certa per adiectionem qualitatis . & ita habetur per Bar.in d.l.libellorum,hic non ſunt alia .

ADDITIO.

a ¶Bal.Et idem Bal.in auth.ſed nouo iure.C.de ſer.fug. vbi videatis Aret.& do.Phil.Dec. in regula,bona fides.j̄.de reg.iur.vbi vide latas concord.per me.in addit.ad eum poſitas Hier.Chuch.

SVMMARIVM.

1 *Argumentum de contractu,qui verbis celebratur ad contractum , qui re contrahitur,efficax eſſe.*
2 *Contractus mutui validitas poteſt eſſe in pendenti.*
3 *Legatario repudiante , fingitur legatum eſſe hæredis a die hæreditatis aditæ .*
4 *Repudiato onere legato adiecto , tacite intelligitur & legatum repudiatum .*
5 *Rei legatæ dominium an & quando tranſeat in legatarium.*

LEX VII.&VIII.

OMnia quæ. Mutui obligatio ſub conditione tacita,ſiue expreſſa, cõtrahi poteſt.h.d.cum l.ſeq.
1 †No.bonum eſſe arg. de contractu,qui verbis celebratur,ad contractum,qui re
2 contrahitur.Secundo no.†ꝙ validitas cõtractus mutui poteſt
3 eſſe in pendenti,de hoc.j̄.in glo. Tertio no.ꝙ † legatario repudiante fingitur legatum eſſe hæredis a die hæreditatis aditæ. Concor.de leg.j.l.legatarius.§.fi.& l.ſeruum filij. §.j. eod.titu. Vltimo ex verbo,aut appoſitum . ſecundum intellectum do.
4 Bar.de Sal †ꝙ repudiato onere legato adiecto, tacite intelligitur & legatum repudiatum. Et ſecundum iſtum intellectum dicit caſum iſtum non eſſe alibi. Admiror,quia multi ſunt caſus de hoc,& primo in l.ſi ea conditio.C.de condi. inſer. & in l.quod ſi minor.§.ſi ſeruus.s̄.de mino.& de leg.j.l.etiam ſi partis.& de his quib.vt indig.l.poſt legatum. §.ij.& l. Neſennius. in fi.de excuſ.tut & l.pen.C.de leg In gl.ſuper ver. numeratio ni.& pro introitu argu. ſcilicet quia ex numeratione ſequitur liberatio,vt Inſti.quib.mod. tolli. obliga. Ratione huius contrarij expoſuit iſtud verbum,numerationi, id eſt mutuationi.

Sed dic.quòd Imperator in tit.de verbo.obliga.dixit, quia voluit denotare diuersa facta, quia reduxit se ad ea,quæ in stipulatione deducuntur. Et certum est,ꝙ interdum venit certum, & interdum incertum. Et sic ex diuersitate factorum dantur duæ actiones,sed non est sic in contractu mutui, quia non potest considerari,nisi vnum factum tantum,scilicet certum. Secundo dicit ipse, quia lex abhorret superfluitatem actionum, vt l. qui bis.infra de verbo.obligatio. & l. non est nouum.in fi. de actio.emp. Sed certum est, quòd si orirentur duæ actiones ex contractu mutui,esset superfluitas. Sed istud nō est uerum, & istud fuit argumentum Bal.in rubri.C.eod.quam do.Raph. appropriat sibi,vnde responde, vt supra dixi. Ex quibus concludi potest pro opi.glo.Barto.& Bal.& aliorum. Pro qua opi. adduco duo vrgentia, quia genus non est exclusiuum suæ speciei,vt l.sanctio legum.de pęn.& l.his.de adopt. vnde generalis non derogat speciali. Secundo confirmo alia ratione per l.2. §.creditum.supra eod.quia contractus mutui generaliter dicitur contractus crediti. Item habet contractum specialem, scilicet mutui,ideo nō est absurdum, quod dentur duę actiones, vna generalis pro credito, alia specialis pro mutuo. Quia duplex est materia,vnde non obst.illud,quod posset dici,ergo omnis contractus habet duplicem materiam, ut contractus emptionis, & sic esset absurdum.Sed dic,quia omnes alij contractus habent certam & determinatam actionem, ideo non datur certi condictio specialis. Et ex hoc multæ vtilitates surgūt, primo quia si ago contra te vna actione generali, & tu renunciasti, tu potes intentare specialem. Quæ autem differentia sit inter istam actionem, quæ competit ex isto mutuo, & ex isto titulo, & illam quæ uocatur triticaria? vide glo. In eadem glo.ibi,item quid differt ab actione in factum? vide meliorem glo.quæ sit in corpore iuris.Institu.de interd. §. j. & in hac glo.

5 patet responsio ad argumentum do.Raph.† Iuxta hanc quæsiuit Barto. an ista condictio sit natiua, vel datiua? Et pro ista declaranda sciendum est, quòd primum est factum in contractibus,quia omnes contractus sunt facti, vt l. consilio. in fi.ff. de cur.fur. Ex quo contractu sequitur obligatio, ex qua obligatione nascitur actio,vt l. licet.§.ead. supra de procura.arg.l.j.infra de act.& obliga. & Bal.in rubri.eodem titu. Vnde dicit, ꝙ actio natiua,est illa,quæ habet sufficienter præexistentem materiam, ex qua oriatur, actio autem datiua est, quæ non subest alicui obligationi, quæ sit sufficiens ad causandam actionem, & ista est actio in factum. & Bar.dicit,quòd primo quidam dicunt, quòd sit datiua,vt l. nam & si fur.& l.si & me & Titium.j.eodem. Sed Barto. concludit contrarium, quia ista est natiua. Et ratio, quia oritur ex contractu, & sic habet sufficienter præexistentem materiam, ex qua oritur.Bal. dicit hic, quòd aliquando est dare actionem datiuam, vt dicta l.nam & si fur. Aliquando est dare actionem natiuam, vt hic. Sed ista opi. non est uera, quia ibi est tex.contra eum in uerbo, nasci. ergo est natiua.non autem dixit, datur, quia tunc esset datiua. Nec obst.quòd non est obligatio, quia est uerum ab ipso prin. non est obligatio, tamen bene est ex post facto obligatio propter consumptionem, vt ibi patet. Quia vbi condictio generalis subrogatur loco alterius,sapit naturam illius, vt hic in gl.

a 2. Vnde saluo primam opinio.Bar.[a] In glo.super uerbo,ex omni.& dic ꝙ videtur, ꝙ hic est simplicitas quod esse non debet, vt §.quibus.Ideo est facta ista glo.quæ in princi.sui non tenetur per Doct. Item secunda non tenetur per Doc. ideo glo. transit ad tertiam, & pro ipsius declaratione dic, quòd tria sunt.primo est factum,id est contractus, quia omnes contractus sunt facti,vt in d.l. consilio. in fi.Secundo est obligatio, tertio est

6 actio,vt l.licet.§.eadem.s̄.de procura.In eadem ibi,causa. † an autem appellatione causæ, ueniat causa mediata, vel immediata? vide tex.& Bart.in l.uxori.infra de au.& ar.le.In glo.ead. ibi,item cur hęc. Ista prima exemplificatio non est bona.Ideo glo.transiuit ad secundum exemplum. Ista autem secunda reprobatur per Doctor.quia stipulor a te domum, vel stipulor interesse. Quare Barto.dicit, quòd in mundo non est necessaria ista condictio generalis,sed Ange.dicit contrarium, vt patet in chirographo mutui. Sed tu dic, quòd post biennium oritur specialis condictio,vt s̄.eodem l.ij.§.fi.& infra e.l. §.quoniam. & ideo Ang. male dixit,& Barto.bene dixit, quia non est necessaria ista generalis. In ead. glo. ibi,item nunquid hæc crescit? & glo.in hoc est singul. Ex quo infert Barto. ad unum,in quo ipsum repræhendo, uidelicet certum est, quòd cum intento actionem bonæ fidei, & tu fueris in mora, ꝙ mora committitur per lit.contest.non solum consequor rem,quam uolo consequi,sed etiam fructus. Sed quid † si intentetur condictio ge-

7 neralis pro ista actione bonæ fidei, an veniant fructus ex mora,sicut in actione bonæ fidei? & certe non, ita tenet Barto. & communiter omnes, per l.item veniunt. §. cum prædiximus. s̄.de pet.hær.quia fructus proueniunt accidentaliter,idest post q̄ ille commiserit moram naturaliter. Sed ista non est uera

b opi.per l.j.§.bellissime[b].j.vt leg.no.caue.ubi est casus sing.Et pro hac declaratione sciēdum est, quòd actio ex stipulatu est stricti iuris,vt l.quicquid astringendæ. infra de verbot.obliga. & Institu. de actio. §. actionum. Sed actio ex testamento est bonæ fidei,vt l.in minorum.ex quib.ca.in integ. resti. non est necess.& in §.bellissime.quærit Iurisconsultus,an ex illa actione de testamento,in cuius locum est subrogata actio ex stipula.veniāt fructus post moram? & Iurisconsultus decidit quod sic,vbi est casus singu.contra Barto. Vnde potest limitari ista glo.nisi propter moram,quia tunc actio generalis subrogata sapit naturam subrogantis,etiam in accidentali, ex quo limitatur glo.in dicto §.actionum. quam Barto. non allegat. Ex

8 quo infertur ad aliud,an † quādo quis petit damnum, quæritur,an per istam inficiationem crescet? In hoc dic, quòd aut apparet,ꝙ voluerit intentare actionē legis Aquiliæ,& tunc est certum,ꝙ crescit.Aut non apparet,& tunc certum, quòd nō

9 crescit.† Sed quid in dubio? In hoc Innocē. dicit, quòd vbi quis habet plures actiones,& in dubio agit,quòd semper pręsumitur intentata illa,per quam reus minus lęditur, in c.dilectus.extra de ordi. cogni. Fortificatur argumento eius, quod dicitur de sententia, quòd quando quis potest condemnari duplici actione,& condemnatur simpliciter, certe præsumitur ꝙ sit cōdemnatus in illa,q̄ minus reo nocet,vt l.cum causæ.infra de suspec.tuto.& c.si confirmantem. de electio.lib.6. vnde in hoc casu cum non appareat,qua actione agam, tunc præsumitur agere condictione generali. Hoc tamen dictum patitur limitationem, primo vbi electio ipsius actoris est, & tunc habet locum dictum Innocen.sed vbi est electio rei, tūc non est vera sententia Innocen.per tex.in l.de ætate, §.qui tacuit.de interrogato.actio. & l.quandiu.de acquiren.hæredita. In eadem glo.ibi,item & si detur.pro cuius expeditione quæ-

10 ritur,an † certi condictio subrogata in locum infamatoriæ infamet? Ad hoc respondet per l.cessat.infra.de actio.& oblig.

11 Iuxta hoc cadit vnum, † quid si ille,qui est conuentus ista condictione, confiteatur se commisisse dolum, an committetur infamia? & primo videtur quòd sic, per l.quoniam. s̄. de his qui notan.infa.Sed hoc est falsum per glo. singu. in l.quid ergo.§.ex compromisso.de his qui notan.infa.quamuis alias cōfessio infamet,tamen in ista condictione non infamat.In ead. glo.ibi,item nunquid petit &c.Istud limitatur,& primo vtputa,quando condictio certi subrogatur in locum actionis durātis,vt l.si a domino,vel a iure. in princip. s̄. de petitio. hæredi. Secus autem si transcurrit, vt est tex.singu. in l.quod debitori. infra de donatio.cau.mort.probatur in l.illa.§.j.de consti.pec.

12 Ex quo † infert Ang.ad vnum quotidianum, videlicet quando datur actio ad supplemētum,quæ est subrogata in locum inofficiosi testamenti,an sapiat naturam eius,in cuius locum

c subrogatur, id est, an finiatur quinquennio. Ang.[c] hic tenet contra Barto.videlicet,quod non finiatur quinquennio,& ratio est secundum eum, quia actio ad supplementum est ciuilis,ergo debet durare.xxx.annis, sicut & ille, vt l.si quis filio. s̄. de inoffi.testamen.vbi Barto.tenet, quòd imo non duret vltra quinquennium per rationem, quia ista subrogatur in locum actionis de querela, quæ non durat vltra quinquennium,per regulam l.si eum.§ qui iniuriarum.s̄.si quis cautio. Sed Ang. tenet contrarium, tamen variat in l.Papinianus. §.primo, s̄. de inoffi.testamen.Bal.autem tenet contra in l.pater filium.s̄. de inoffic.testamen.& in authen. presbyteros. C.de episco.& cleri.In ead.ibi, nunquid in libello exprimenda est? Guil. autem dicebat,quòd sufficiebat exprimere causam proximam, sed contrarium est verius,quando petitur,quòd ab actore exprimatur causa,non solum cogitur exprimere proximam,sed etiam remotam.Quia ad hoc,vt reus sciat,an velit cedere,vel contendere,vt l.j.C.de eden.& l.si in rem agat. s̄ de rei vendi. Sed vbi quis ageret & exprimeret proximam, non redderetur certus, igitur &c. In hoc tamen potest cōcordari opinio gl.& Guil.quia aut reus non petit sibi edi causam remotam, & nō tenetur. Aut petit,& tenetur,vt l.si ex multis. C.de arna. except.Sed quia ista est maxima materia,ideo omitto,quia fit distinctio,an quis agat personali,vel reali. In hoc sufficiat remissio.Et primo de hoc dic,vt dicta l.j.de edendo. & per Bart. in l.an eandem.§.petitiones.j.de actio.& obliga. & per Cano. in c.fina.de libe.obla. In glo.super ver. petitur. circa princip. Item

ADDITIONES.

a ¶Bar.Cuius opi. magis communiter sequuntur Doct.secundum Soc.hic. Hier.Chucha.

b ¶Bellissime.Adde,ꝙ ille §.non facit secundū Are.hic, quem vide in j.col. ver.secundo adde & Ale.3.col.qui respon ꝙ tex.ille loquitur in accessione,quæ accessorie cumulatur alteri. Nam illa per omnia sortitur naturā principalis.Sed q.gl.& Bar.hic loquitur in actione,quæ æque principaliter accumulatur alteri &c.hæc respon. non placet Ias.nec Soc. Ideo vide per eos.teneas tamen eum Alex.& Aret.Hier.Chuch.

c ¶Ang.Cuius opi.est communis contra Bart.vt hic per Ias.qui alleg.concor.col.9.in princ.Hier.Chuch.

Item fallit in malæ fidei possessore, vt s. eod. l. si quis nec causam. §. res pignori. vbi glo. norabilis, & hoc verum maxime si malæ fidei possessor fuerit eiector, vt l. j. in fi. cum seq. de tritic. Item fallit in legatario, in §. in nostra. Inst. de leg. & in l. prima, C. commu. de leg. Item fallit, & quarto singulariter, secundum Barto. in eo, qui est dominus vtilis, quia habet actionem ad dominium sibi dandum, in l. j. C. de donatio. quæ sub modo. Sed certe ille tex. non probat, quod non competit hæc condictio generalis, sed alia condictio, scilicet ob causam non secutam, vt probatur in l. si vt proponis. C. de condi. ob cau. quæ declarat d. l. j. de dona. quia nihil facit pro Bart. Sed iuxta hoc cadit dubium, nam clarum est, quod in donatione causa mortis, transfertur sine traditione donantis, vt l. ij. s. de pub. Nunquid autē

13 † ad istud donatum causa mortis competat certi condictio. certe sic, quia condictio competit ad dandum, vt §. sic itaque. Sed cōtrarium tenet gl. in l. cum pater. §. vicino. de leg. ij. & l. ij. C. de dot. promis. Et responde ad illud quod dicitur, quod quādo sum dominus, non competit condictio, illud verum, quando sum dominus vere & irreuocabiliter, secus autem si reuocabiliter, vt in l. in bello. §. i. j. de cap. & postli. Et ita accidit in donatione cau. mortis. hoc est verum, quando ille, qui donat causa mortis, est dominus vere & irreuocabiliter, sicut dicimus in legatario, quia licitum est argumentum de legato ad donationem causa mortis, vt l. si. de dona. cau. mor. Sed clarum, quod legatarius non est verus dominus irreuocabiliter ante apprehensionem, sed est dominus reuocabiliter, ergo & ille cui est donatum. Sed dic, quod competit condictio ex lege illa ad petendum possessionem rei, non autem ad ipsam rem, vt d. l. si quis ex argento. Vel tertio dic, quod illa gl. non fuit vera, vt dixi in l. i. j. de dona. cau. mor. In ea. gl. Respondeo sic. Ista glo. reprobatur per Doct. per l. ex empto j. de actio. emp. & l. i. de rer. permuta. Et probatur sic, actio ex empto est actio ad actum, vt l. vbi autem. in gl. allega. igitur ad petendum non datur condictio, sed actio ex stipulatu. In ea. gl. ibi, sed cum in actione. Bart. dicit, quod potest saluari gl. & opinio Vltramon. & Pet. Quia opinio Vltramon. habet locum, quando venditor est dominus rei, quia nunquàm contra eum datur cōdictio certi, quia si habet rem, tenetur ad rē tradi, sed si non habet, tunc tenetur ad interesse. Sed in hoc fuerunt duæ opiniones, quia aut habet rem, & tūc cogitur dare rem, vt in §. precium. Insti. de contrahen. emp. & si non habet, tūc tenetur ad interesse, vt ibi. Præterea est casus in c. cum Ioannes eremita. extra de fide instr. Vnde dum Bart. dicit, quod vbi non est dominus, nō datur contra eum condictio certi, sed contrarium est, vt hic in gl. quia interesse venit certificandum. Sed in quātum Bar. dicit, quod vbi habet rem, tenetur rem tradere, bene dicit, sed vbi dicit, quod vbi non est dominus, non potest agi contra eum certi condictione, male dicit, vt s. dixi. Bar. autem hic, quem omnes sequuntur, dicit male, & cōtra ipsum teneo, quia vbi est in obligatione rem dari, in contractibus bonæ fidei semper succedit obligatio ad interesse, vt est gl. singularis in §. actionum. Insti. de actio. & Bal. facit magnum festum de illa glo. licet Bart. non facit mentionem in l. stipulationes non diuiduntur. j. de verb. obli. Vnde si succedit, clarum est quod actio ad interesse est incerta, ergo est variabilis, ergo non datur condictio, sed obligatio est ad interesse, & hoc facto ipsius debitoris. Sed quis posset dicere, quod illa glo. quæ est in §. actionum. non est vera, quia non allegat aliquam l. Sed dic, quod tex. est in l. si actionem. in fi. de actio. emp. quamuis glo. non alleget. Tertio fundo istam opinionem alia ratione, quia ad hoc, vt sciatur, an obligatio sit certa, vel incerta, inspicimus primordialia, vt s. eo. l. si quis nec causam. non autem incidentia. Vnde licet versetur in actione mista obligatio rem dari, tamen propter istud incidens, non potest certificari adeo, quod detur certi condictio. Sed communis opin. est Doct. & glo. vt est tex. in l. cum manu lata. §. nemo. j. de contrahen. empt. In quo patet rñsio ad omnia contraria, & limita nouiter dicta Doc. per d. l. si iactum. Et quod hoc sit verum, patet, quia vbi quis tenetur ad ipsam rem præcise, ergo multo magis ad rem tradendam, vt d. c. cum Ioannes eremita In ead. gl. ibi, nunqd in hac. Istud est expeditum per supradicta. In ea. gl. ibi, sed nunquid in locum. in fi. In hoc aduerte, quia hic aliqui moderni volunt reprehendere Bar. & non bene dicunt, quia nihil sciunt. & hoc maxime per l. si. C. de litigio. In gl. super ver. ex certo. con. prin. Istam opi. tenuit Iac. de Bel. & Vltramon. Sed declara, quia illud verum, vbi est necesse dari illud, quod fuit meum, tunc nō datur certi conditio. Secundo declara, quia vbi quis promittit dare fructum ex tali ancilla, istud est incertum, tamen potest resultare aliquod, quod erit certum, & sic competit certi condictio. ita dicit Iac. de Are. & istud exemplum seruat Bart. Sed

a certe ista opi.[a] non potest procedere, quia est casus rotundus contra in l. si stipulatus. j. de vsur. vnde ad hoc, vt ex contractu incerto, detur certi condictio, quando resultat certum, necesse est, quod sit certum spe infallibili, quia de necessitate erit, sed vbi erit in dubio, tunc non datur certi cōdictio, ita loquitur d. l. stipulatus. sed vbi est certum spe fallibili, vt interesse, tunc nō competit certi condictio, vt in glo. hoc intellige verum, quando tale interesse est certificatum non ante. In ea. gl. circa medium probatur in l. liber homo. §. i. j. de verborum oblig. licet glo. non alleget. Sed fuit allegata per Cy. in additionibus. In ea. glo. ibi, item & c. Idem determinauerunt in d. l. fin. s. si quis in ius voc. Idem Insti. eod. in princip. Sed ex ista glo. resultat vna quæstio, videlicet, an ad factum quis posset præcise cogi. dic, vt per Bar. in d. l. stipulationes non diuiduntur. per Bal. in l. j. C. de senten. quæ pro eo quod interest. In ead. gl. In fi. Istam

b glo. sequitur[b] † hic Bart. & in l. stipulationes non diuiduntur.

14 j. de verborum obliga. & per tex. in l. j. in fi. de inuti. stipulatio. Bal. dat aliam distinctionem, aut interesse petitur principaliter, aut secundario. Primo casu est necesse, quod exprimatur quātitas ipsius interesse, si ad illud agat aliquis. Aut istud interesse petitur secūdario, & tunc procedit libellus incertus in interesse, vt sic habeat locum opin. glo. Sed certe non est vera ista distinctio, quia est casus in l. 3. C. de inuti. stipu. Quia vbi libellus est incertus, interesse est probandū per actorē, & probatur p simile in c. Raynaldus. cū gl. de testa. l. non ab re. C. vnde vi. & C. loca. l. locatores. vbi libellus ad pœnā admittitur, ēt incertus. Item probatur & alio modo, quia vbi libellus venit incertus ex parte actoris, tamen est declarādus per reum, semper admittitur, vt l. vbi autem non apparet. §. qui illud, aut illud. de verb. obli. Et sic patet, quod libellus incertus admittitur. Sed per iudicem debet certificari, vt in §. curare. Insti. de actio. Probatur per glo. in l. i. §. si quis argentum. j. deposi. ex qua probatione certa facienda sententia ferri debet. Fallit in aliquibus casibus, in quibus sicut libellus est incertus, ita & sententia, vt in petitione hereditatis. Bar. autem quærit, an autem pro isto interesse debeat aliquid exprimi certum, vt quando promitto tibi pecuniam, quam habeo in arca, vel illud quod Titius debet, & sic an sit necessarium, quòd illud quod petitur appareat certum ex ipsa pronunciatione, an sufficit quod sit certum in rerum natura? & respondit, quod non est necesse, quòd ex ipsa pronunciatione appareat certum illud, quod petitur, sed contrarium est verius. nec obst. illud quod dicit Bar. quia est casus contra eum in l. si pœ-

c nam.[c] j. de verborum obligatio. Nec obstat, quòd sit certificandum per iudicem, quia patet quòd quis obligatus est in genere, vtputa in homine, videtur quòd sit certificandum ex post facto, & tamen est obligatio incerti, sic in proposito. Vnde quando quis petit interesse, non videtur petere certum, per tex. in l. vbi autem non apparet. §. pro indubita. Et ratio, quia pendet ex futuro euentu. Et pro hoc facit l. si domus. de legatis. j. Vnde dic ad intelligentiam, quòd ista glo. debet intelligi quādo interesse deducitur in libello, secus autem si non deducitur, vt d. l. si pœnam. In glo. super verbo, ex legati. no. ex ista gl. quòd illud quod dicitur, quòd dominium rei legatę transsit in legatarium a die aditæ hæreditatis, est verum quando legatur species, secus in legato quantitatis. Et ex hac glo. no. quod

15 † siue dominium transeat, siue non, semper competit certi condictio. Et respondeo ad illud, quod pro re sua non competit certi cōdictio, quod hoc est fauore vltimę volūtatis, sicut alias dicimus in fure, & hoc probatur Institu. de leg. §. in nostra. & l. j. C. co. de leg. vbi habetur per Bart. Ista quæstio est multum dubitabilis, & eam disputauit Pet. de Bel. vt refert Cy. in l. j. C. vt act. ab hære. & contra hære & ibi plene per Bal. & Bar. in l. si stipulatus ita. j. de verb. obligatio. & omnes sequuntur Bart. & dicit, quod est verum, quòd actio est orta ante diem. Fallit in certi condictione, & hoc probatur per d. l. si stipulatus ita. Et probatur per rationem, quia certi condictio non competit, nisi ad certum, sed vbi esset orta ante, daretur ad incertū, igitur & c. Quod sit incertum, patet propter interusurium medium medij temporis. Bal. hic & in rubrica. C. eod. tenet contra Barto. scilicet quòd certi condictio etiam oriatur ante aduentū diei, probat ipse, quia actio specialis & generalis proficiscuntur ex eadē radice obligationis. Vnde si diceremus, quod esset vera opinio Bar. influeret plus in specialem, minus in generalem. & Barto. de Sal. tenet cum Bal. & Raph. Et probatur, quia ex mutuo nō oritur, nisi condictio generalis, vel specialis, quæ oritur in mutuo ante diem. & ita est casus in l. qui mandatū. j. mandati. per l. si procurator absentem. §. liber homo. j. mandati. vbi dicitur, quod ante diem quis potest demandare actionem, ergo est orta. Nam si non esset orta, non posset demandari. Et responde ad illud, quod dicit de interusurio, quia negamus hoc,

ADDITIONES.

a [a]Opi. Tu dic, quod ista est magis communis opi. secundum Docto. licet hic Roma. & Cuma. in d. l. vbi autem non apparet. in §. quid illud. fine in contraria opi. per tex. in l. si stipul. hic alle. ad quem respon. vt respondit hic gl. ad l. si. si quis in ius voc. secundum Doc. Hier. Chuch.

b [b]Sequitur. Dic, quod communis & vera sententia est, quod quando quis agit in hoc casu ad interesse, non debet exprimi quantitas, per l. 3. in fi. C. de inuti. stipu. secundum Doct. hic. Hier. Chuch.

c [c]Si pœnam. Ad istam l. responde vt hic per Are.

hoc,quia eſt certum,id eſt, certificãdum per rerum naturam, quod interuſurium & lucrum,vt l.3.§.fina.j̄.de eo quod certo loco.& ſic æſtimabitur iſtud per mercatores. Nec ob.iſte tex. qui intellige,quod poteſt agere,ſed repellitur exceptione, vt l.ſi.quando dies lega.ced. Adde aliquid ad illud, quod dicit Bar.in d.l.ſi ſtipulatus.j̄.de verb.oblig.quia ibi dicit,ꝙ ſi ex natura contractus ſubintelligitur dies, quod nunquam ante talem diem ſubintellectam eſt orta actio, ſed tamen eſt orta obligatio.Quia imo eſt orta actio,vt l.ij.§.ſi quis ita ſtipuletur. ſi de eo,quod certo loco. In hoc dic, ꝙ illa dictio, perperam, tunc nõ ſignificat male,ſed ponitur pro nullitate.Ita in ſimili ponitur in l.item quia.s̄.de pact.& iſto modo ſaluatur opinio Bar.In glo.penul.Adde quartum caſum ſecundum Bar. ſcilicet quãdo hæreditas debet reſtitui ad pias cauſas,quia reſtituitur per legem,non autem per hominem, de quo per Bart.in l.ſi.C.de ſacroſan.ecc.quamuis ibi teneat contrarium.& Bar. ibi hoc diſputauit,& diſputando firmauit.

SVMMARIVM.

1 *Stipulari alteri nemo poteſt.*
2 *Stipulatio celebrata cum pupillo ſine tutoris authoritate inutilis eſt.*
3 *Pupillus,an poſſit nouare ſine tutoris authoritate.*
4 *Conditio impoſſibilis,an vitiet ſtipulationem,pactum,vltimas voluntates, ſtatuta,donationes cauſa mortis.*
5 *Prodigalitas ſuperueniens non impedit prius contrahentes cum prodigo,quin poſſint eum conuenire.*
6 *Prodigus quibus perſonis æquiparetur.*
7 *Vtile per inutile,an & quando vitietur.*
8 *Sententia in parte vtilis,& in parte inutilis,an vitietur propter inutilitatem.*
9 *Iudex qui habet iuriſdictionem vſque ad certam ſummam, ſi proferat ſententiam vltra,an valeat pro illa parte,in qua habet iuriſdictionem.*
10 *Libellans ſi apte narrauit,ſed inepte intentauit,an valeat talis libellus.*
11 *Emphyteuſis ſolita dari vſque ad certum tempus,ſi detur vltra, an vitietur contractus in eo,ꝙ vltra data eſt.*
12 *Statuto ſi cauetur, ꝙ damnum vltra tantam quantitatem non poſſit probari, niſi per inſtrumentum,an poterit probari per teſtes &c.*
13 *Debitum ſi non poſſit probari,niſi per inſtrumentum,ſi probetur per teſtes,an valeat probatio.*
14 *Stipulari in re mea traditione,num alteri poſſim.*

1 §.Quoniam. Inutilis ſtipulatio non impedit ex vtili numeratione actionẽ oriri.h.d.†Nota ꝙ alter alteri ſtipulari nemo poteſt.j̄.de verb.obli.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.& Inſti.cod.§.ſi quis alij. & l.obligationum.§. ac ſi.de act.& obli.Bal.hic examinat iſtam materiam, & Bar.
2 in d.§.alteri.No ꝙ † ſicut eſt inutilis ſtipulatio celebrata cum pupillo ſine tutoris authoritate,quando per illam eius conditio redditur deterior,vt l.j.C.de inut.ſtip.Ita eſt inutilis,quãuis non ſit deterior,tamen non eſt locupletior,& ita eſt hic caſus
3 ſingularis.Ex hoc infertur ad vnam concluſionem,†ꝙ cũ nouatio ſtipulationem requirit,vt l.j.de nouatio. ꝙ ipſe pupillus non poteſt nouare,etiam ſi nõ redditur deterior, ſi tamen nõ eſt factus locupletior.In hoc fuerunt gl.variæ, vna eſt in l.nouare.§.fi.j̄.de noua.quæ tenet, ꝙ non poteſt. Altera in l.is cui bonis.de verb.obli.quæ tenet,ꝙ ſic.& ſequitur Bart.tamen eſt verior illa,quæ eſt in l.nouare.§.fin.per ſupradicta.Tertio no.
4 ꝙ† impoſſibilis conditio vitiat ſtipulationẽ,& etiam quẽlibet contractum,vt l.impoſſibilis.j̄.de ver.obl.concor.Inſti.de inut.ſtip. §.ſed impoſſibilis.Sed quid in pacto,in quo eſt adiecta impoſſibilis conditio,an vitiet?& dic ꝙ ſic,per l.non ſolum. j̄.de act. & obli.& hoc dic verum ſiue loquamur in pacto obligatorio, ſiue liberatorio,ita eſt gl.in l.condemnationis.C.de tranſa.vbi dicit vnum ſingulare, ꝙ quamuis impoſſibilis conditio vitiet contractum,attamen modus impoſſibilis non vitiat contractum. Quia dicit glo.pone, ꝙ remitto id,quod tu mihi debes,ſi me feceris hæredem,quia talis remiſſio non valet, ſecus ſi dixero, vt me hæredem feceris,& ſic per modum.Sed certe iſtud dictum eſt multum reſtringendum. Sed quid in vltimis voluntatibus,an autem impoſſibilis vitiet inſtitu.dic,vt in l.j.de condi. inſtit.& ibi plene.Sed quid in dona.cau. mort. an autem impoſſibilis conditio adiecta contractui donationis cauſa mortis, vitiet? dic ꝙ non,vt eſt tex.ſing.in l.quæ ſub cõditione. §.hoc edictũ.
5 j̄.de condi.inſti.†Quarto no.ꝙ ſuperueniens prodigalitas non impedit prius contrahentes cum prodigo, quin poſſint eum
6 conuenire.†Vltimo no.prodigum pupillo æquiparari in contractibus,aliquando etiam æquiparatur adulto,aliquando furioſo,de quo in l.is cui bonis.j̄.de verb.oblig.& in l.Marcellus. j̄.de fideiuſ.& l.furioſo.j̄.de reg.iu.& hæc iura loquũtur in cõtractibus extra iudicium,ſed quid in iudicijs? dic,vt in l.Fulcinius.in 3.col.ex quib.cau. in poſ.eat. Sed quid in teſtamento? dic,ꝙ pupillo æquiparatur,vt l.is cui.j̄.de teſtamẽ.Sed quid in aditione hæreditatis?dic,vt in l.mutuum. j̄.de acquirẽ.hæred. Sed quid in priuilegijs?dic, vt dicit glo. in l.ij.de curato.furio. Pro qua eſt caſus in l.dubium.de priuil.cred. Sed quid in præſcriptione?Iſta fuit diſputata per Ioan. And. in addi. in rub.de præſcrip.& ipſe Io.And.ibi dicit,ꝙ fuit diſputata p Mar.de Sil. Sed vide l.j.j̄.de cura.fur.pro plena materia. In glo.ſuper ver.
7 poſſe.De hac materia, ſcilicet.† an vtile per inutile vitietur? vide hic per Bal.& per Bar.in l.Græcè.§.illud.j̄.de fideiuſſo. & per glo.in l.j.§.generaliter.j̄.de dona. & per Cy. in l.ſancimus. C.de dona.& per Cano.in regula,vtile. Bald. tangit hic multa
8 dubia,& † primo,an ſententia in parte vtilis, & in parte inutilis,vitietur per inutilitatem?de quo vide caſum in c.cum ſup. de offi ordi.per Ioan.And. in Spec.de ſent.in §.j.circa princip. in addi.quę incip.Quid ſi duobus.§.quid in ſententia lata per
9 arbitrum.De hoc vide in l.Pedius.s̄.de arbi.† Sed quid in iudice,qui habet iuriſdictionem vſque ad aliquam ſummam, an ſit valida pro illa parte, in qua habet iuriſdictionem, an tota
10 vitietur?de quo in c.qui certus.de reg.iur. lib.vj.† Item quid ſi pars libellans narrat apte, ſed intentauit inepte? Pone exemptum,ſi dico me tibi vendidiſſe, & poſtmodum dico intento actionem ex locato.Bal.hic examinauit, de quo hic per eum, & per eundem latius in l.& ſine ſcriptura. C.ad Treb. Et vide per eundem in l.j.ſi menſ.fal.mo.dixe.& p Bar.in l.j. s̄.de edẽ. & Spec.de actio.& petit.§.ſequitur. in fi. & per Cano. in c.decernimus.de re iud.per eundem Bal. in l.j.de ferijs. Item mo-
11 uet,† quid in emphyteuſi, quæ debet dari vſque ad 24.annos, & data fuit vſque ad 40. an ſit validus contractus, an autem vitietur vtile per inutile?de quo per Bar.in l.qui rem. C.de ſacroſan.eccle.ꝙ non valet.& Bal. hic tenet contra Bart. & vide ple.in l.ſi pupillorum.de reb.eor.& per Bar.allega.ſuis, & per Bal.in c.j.qui feu.da.poſ.& in auth.quas ruinas.C.de ſacroſan. eccle.In glo.ſuper ver.coniunctim.Iſta glo.inducitur per Iaco.
12 But.ad vnam quæſtionem,ſtatuto cauetur,† ꝙ damnum vltra quid id eſt vltra tantam quantitatem, non poſſit probari, niſi per inſtrumẽtum.Modo quis vult petere maius damnum vigore cuiuſdam inſtrumẽti,in quo compręhenditur,ꝙ poſſum petere emendam damni,& omne intereſſe, modo volo iſtud intereſſe,vel damnum probare,& non poſſum probare, niſi p teſtes,an autem poſſim producere teſtes ad probãdum iſtud damnum? Bart.hic ponit,& poſt eum iſtam quæſtionem Bal. ponit plenius quàm Bar.hic,in l.j.in repetitione ſua, de leg.ij. & Io.And.in addi.in ti.de fruc.& intereſ.in addi.quæ incip.q. do.Iaco.But.publice diſputauit.Circa iſtud Bal.quærit vnum,
13 ſtatutũ dicit,†ꝙ debitũ non poſſit probari niſi per inſtrumentum,ſi probetur per teſtes,& aduerſarius nõ opponat, an pro-
a bet?Bal.hic examinando tenet, ꝙ ſic [a] per allegata per tex. in c.j.extra de teſti.ſpol.& per no.per Innoc.in c.fraternitatis. de frig.& maleſi.Item per no.per Spec.in tit.de teſte. §.j.ver.quid ſi aduerſarius.vbi quærit an vxor,quę non poteſt induci in teſtem pro marito,& producitur,nõ oppoſito per aduerſariam partem,ꝙ non poſſit produci pro marito,an probet? & certe determinat,ꝙ ſic.In glo.ſuper ver.ſtipulatus. in hac glo.quæritur de ratione diuerſitatis.& Bar.dicit,ꝙ ratio eſt, quia quando ſtipulor a pupillo,præſumor ego creditor liberare debitorem.& habere pupillum obligatum. Sed vbi ſtipulor ab ipſo pupillo,tunc nõ præſumor eum liberare.Sed præſumor eum obligare.Ex hoc ego dico, ꝙ id poteſt argui contra rationem Bar.quid ſi ſtipulor id quod non debet,an præſumor velle nouare,quia ratio Bar.habet locum, quando fuit facta ex interuallo,vt l.ſtipulatus.j̄.de noua.Quid incontinenti? & certe eſt valida.Nec obſt.iſte tex.ꝙ debet intelligi in infante,qui nõ poteſt ſe obligare,vt l.j.de act.& obli.Ita dicunt Doct.aliqui. Sed certe Bar.bene dixit & gl.quia in materia nouationum eſt regula,videlicet,quando tantum deducitur in obligatione, quãtum eſt in prima,tunc fit nouatio,vt l.qui bis. j̄.de verborum obligationib.& l.ij j̄.de nouatio.ſed hic ille,qui ſtipulatus fuit a pupillo,quod deduxit in obligationem, eſt plus quam ſit in prima,ergo ſiue ſit ſtipulatus ex interuallo, ſiue incontinenti nunquam eſt nouatio. Sed vlterius quærit gl. de alia quæſtione, & reſpondet. Iac.But. autem impugnauit hic iſtam ſolutionem,per l.obligamur. de autho. tuto. & per tex. Inſtitu.de autho.tuto. in principio. Sed Barto. vult ſaluare glo.iſtam. & fuit de mente Dy.in l.ſecunda,infra de acceptila. Sed hic per contractum celebratum per pupillum liberatur, ergo potuit ſine tutoris authoritate, ex iſto etiam caſu pupillus locupletatur,vt l.neque.de contrahen.& commit.ſtipula. Item, quia paria ſunt dare,vel ſoluere,ſiue promittere,vt l.fi.ad leg.Falc. Sed

ADDITIO.

a ¶Sic.Tu dic,ꝙ Bal.diſtinguit,aut eſt admiſſum a iudice & aduerſario,& ꝙ tunc valeat probatio tacito conſenſu partium, aut a iudice tantum ſimpliciter,vel ſub proteſtatione,& tunc ſecus per no. in c.j. extra de reſtitu.ſpol. &c. De qua materia vide hic ſingulariter dominum Socy.qui plures concluſ. poſuit ad intelligentiam dicti ſtatuti. & late per Cępol. cautela.250.cum ſeq. qui allegat nota. hic per Bal. & Roma. & miror ꝙ nullus fideliter refert diſ. Bal. hic ideo videatis vos eam originaliter. Hier.Chucha.

Sed valet datio sine tutoris authoritate, vt l.naturalis.j.de condi.indeb. Ergo & promissio, cum datio & promissio æquiparantur. Contra tex. format hic Bart. vnam obiectionem per l. 14 Publia.j.deposi.& † dicit, ꝙ aliquando in traditione rei meæ stipulor alteri, & tunc si res durat mea, valet talis stipulatio, vt d.l.Publia. Ratio, quia traditio non aufert a me dominiũ. Aut aliquando stipulor in traditione rei meæ, & illa res non durat mea, & tunc non quæritur alteri actio. Fallit in contractu donationis, vt l.quoties.de dona.cau.mor.alias de dona.quę sub modo. Et vide pro huius declaratione l.donationes.§.ciuilino di.j.de dona.quæ vult secundum intellectum gl.ꝙ vtilis actio ex pacto quæratur alteri. Fallit in casu l.Caius.j.solu.mat. Sed adhuc Bar.in l.stipulatio ista.§.si stipuler.dicit, ꝙ illa regula, ꝙ non queritur &c. Fallit in duobus casibus, primo in d.l.Caius. Item in mutuo, & allegat istum §.& hic tenet contrarium, tamen dic, ꝙ hoc, quod hic dicit, est verius, vt ibi videas. Item quæritur secundum Bal.in l.cum patre. C.de iure dot. videlicet, quia Bar.vult ꝙ vbi dominium remaneat penes dantem, ꝙ tunc possit alteri stipulari, vnde secundum eum dicit Bal.ꝙ solum illa l.Publia.habet locum, quando deponitur alia res, ꝗ pecunia numerata, quia quando deponitur pecunia numerata transfertur dominium in recipientem.l.die spõsaliorum.& l.Lucius.j.depo. Et certe istud non est verum, quia casus l.Publia.non est restringendus. Quare loquitur de pecunia deposita in specie, & sic debet extendi, & non restringi. & sic non sit verum illud, quod dicit Bal.

SVMMARIVM.

1 *Actio per liberam personam ex numeratione quæritur.*
2 *Argumentum a solitis, validum esse.*
3 *Consuetudine communi aliquid permitti contra regulas iuris.*
4 *Consuetudine induci potest, vt alter alte i stipulari possit.*
5 *Stipulatio & numeratio si interuenerint, an oriatur actio ex stipulatione, vel ex numeratione, vel ex vtraque? vide quatuor membra. & nu.8. vsque ad nume.13.*
6 *Libellus ago ad centum, quæ dico me sibi numerasse, & antequã numerassem sibi promisit mihi per stipulationem restituere &c. num efficax sit.*
Libellus hic num sit validus. peto decem, quæ tibi numeraui. ver. sed quid.
7 *Obligatione inualida vitiata, an vitietur confessio valida ei adiecta.*

§. Si nummos. Numeratione pecuniæ nostræ absentis & ignorantis nomine factæ 1 absenti, actio quæritur. h.d.† No. per liberam personam ex numeratione actionem tertio quæri. concor. C. per quas perso. 2 nobis acqui.l.cum per liberam.† Secundo ibi, quotidie. Nota a esse bonum argumentum a solitis.[a] concor. de iudi. l.certi iu- 3 ris.C.de probatio.l.neque natales.in fi.† Tertio no.ꝙ per communem consuetudinem aliquid permittitur contra iuris re- 4 gulas. Nota vltimo, ꝙ † potest induci ex consuetudine, vt alter alteri actionem quærat.ʒ.de vsur l.si quis donaturum. Ad hoc allegat Bal.in l.de quibus.s̄.de legib.in repetitione sua. Et op. contra istum tex. scilicet, ꝙ istud non sit speciale. scilicet quod in mutuo alter alteri possit acquirere actionẽ, vt dicitur hic, quia idem in aliis contractibus, per l.quoties.de don. quæ sub modo.& l.Publia.j.depo. Guil.de Cun. confitetur istud argu. Bart.autẽ dicit, ꝙ ideo speciale est in hoc casu, ꝙ aut paciscor super re, quæ in traditione non desinit esse mea, & tunc sit vera opinio Guil.de Cu. Si vero transiret dominium ꝑ traditionem, & tunc est speciale vt hic, quia in mutuo domin ũ semper debet transferri in recipientem, vt §.appellata. Nam vbi quis per traditionem amittit dominium, semper talis stipulatio, quæ est facta alteri, est inutilis, vt l.stipulatio ista §.alteri.& §.si stipuletur.de verb.obli.& Insti.de inut. stipu. §.alteri. & §. si quis ali.j. Sed hoc fallit in mutuo, vt hic est casus, & est speciale. Adde primo, ꝙ hic est speciale quo ad hoc, quia quãdo dominus stipulatur alteri super traditione alterius cõtractus, ꝗ sup traditione contractus mutui, quæritur alteri vtilis actio, vt l.Publia.j.deposi.secus in contractu mutui, quia acquiritur directa illi.l.si absentis.C.eo. Item est alia specialitas. ꝙ licet quando dominus stipulatur super traditione aliud, ꝗ illud, qđ debeRetur. non valet stipulatio, vt l.cum res.C.de dona.tamen secus est in hoc contractu mutui, quia quamuis stipulor alteri aliam pecuniam, quam numeraui, tamen quæritur vt hic. Item est quarta specialitas, videlicet, quia in aliis contractibus quæritur ex stipulatione, secus autem in hoc contractu, quia ex numeratione quæritur actio tertio, non autem per stipulationem. In gl.j.dicit Barto. prima combinatio est ista, quando 5 †nomine meo &c.& tunc si quæritur, an ex numeratione, vel ex stipulatione oriatur mihi actio, ipse distinguit sic, ꝙ aut certum est, ꝙ numeratio fuit facta causa implendæ conditionis, & tũc agitur ex stipulatione, vt l.si stipulatus fuero. in fi.& l.se. 6 j.de noua.† Ex quo infert Bar.[b] ꝙ fuit annullatus libellus iste, b ego ago ad centum, quæ dico me sibi mutuasse, & antequàm numerassem sibi, ipse promiserat mihi per stipulationem restituere, & in libello meo intento certi condict. tanquàm oriã ex numeratione, cum primo promiserat sibi restituere per stipulationem, tamen dicit, ꝙ ille libellus potest seruari, quia quũ stipulor mihi centum, quæ tibi numeraui. tunc quia istud est mutuum ciuile, cui natura cooperatur, & sic potest agi ex numeratione. Et probatur, quia verba libelli debent intelligi secundum mentem proferentis, vt l.inter stipulantem.§.si stipuler.de verb.obli. Ita tenet hic Bar. Sed contrarium tenet in l.si ita stipulatus §.Chrysogonus.j.de verb.obl. Sed quæ sit verior? Spec.tenet opi.Bar.quæ est in §.Chrysogonus.in titu.de teste. §.i.ver.quid si mutuaui.quia cum libello in mutuo, videor libellare de mutuo ciuili, cui cooperatur natura, & non de naturali, cui cooperatur ius ciuile, quia forma libellandi inducta est de ciuili, vt l.i.C.de edẽ. Sed certe ista, quam ipse hic tenet, est verior quicquid dixerit Spec. vt volo probare, & primo sic, verba libellantis sunt intelligenda secundum mentem proferentis, vt l.inter stipulantem.§ si Stichus j.de verb.obl. Item verba libelli sunt largissime intelligẽda, vt l sed & si possessori. §.item si iurauero.j.de iureiur. Vnde hic constat, ꝙ iste libellans voluit intentare solum de ciuili. Patet per instrumẽtum, quod produxit, vt patet l.si ex cau.C.de non nume.pecu. & ibi plene per Doct.de ista materia, vbi vide, & maxime per Bal.& & ante eum per Cy.& alios scribentes ibi. Sed quid si dico decem peto, quæ tibi numeraui, an iste libellus sit validus? dic ꝙ sic, quia ista verba impropriantur, quia intelligũtur de numeratione ficta. Bal.hoc posuit in l.vnica.in prin.C.de rei vxo.ac. in prin. Aut est dubium, quòd numeratio non fuit facta causa multiplicandæ stipulationis, & tunc dic secũdum ꝙ distinguitur per gl.& Doct.in l.si ita stipulatus fuero.§.fi.cum l.sequen. j.de noua. Aut numeratio fuit facta ex interuallo post, aut ex interuallo ante. Si vero ex interuallo post, tunc semper agitur ex stipula.non ex numeratione. Ratio, quia præsumitur facta causa multiplicandę stipulationis. Si vero ante, tunc aut loquimur de iure Digestor. & tunc semper agitur ex stipulatione. Fateor, ꝙ animus contrahẽtium debet esse, ꝙ nolunt nouare, vt probatur in l.ij. j. de noua. Si autem loquimur de iure nouissimo, tunc habet locũ certi condictio, quia non præsumitur nouatio, nisi expresse agatur, vt l.fina.C.de noua. ita dixit Bar. Tamen teneo contra Innoc.quando dicit, aut loquimur de iure Digesto. & tunc agitur ex stipulatione. Quia de iure antiquo est regula, quòd quãdo in secunda stipulatione illud tantundem interuenit, quod in prima, nunquam præsumitur nouatio, vt l.si pupillus. §.fi.de noua. l.qui bis. & l.scire debemus j.de verb.obl. Sed hic tantundem fuit indeductũ, ergo non præsumitur nouatio, ergo non agitur ex stipulatu, sed ex numeratio.arg.l.qui bis.& eorum quæ ibi no. j.de verb.oblig. Et dicit Bar. ꝙ hæc habent locum, quando stipulatio fuit vtilis, sed quid si fuerit inutilis? dic, ꝙ agitur ex numeratione, nõ au- 7 tem ex stipulatione, vt s̄.§.proxi.† Sed quid de cõfessione adiecta obligationi inualidę, an vitiata obligatione vitietur confessio? & videtur ꝙ sic, quia vbi vitiatur principale, vitiatur & accessorium, vt l.non dubium.de leg.cum simi. Sed contrariũ est verius. Ita dicit Bart.hic, idem tenet in d.§.Chrysogonus.& Ang.in l.j.C.de præscrip.xxx.ann.& allegauit meliora iura, ꝗ Bar.& probantur per Bal.in d.l.si absentis.& Canon.in c.Pitanis.de resti.spol De hoc est casus in l.ait prætor. §. ꝑmittitur. s̄.de mino. Aut stipło est vtilis pro parte, & ꝑ parte inutilis, & tũc aut stipulor ab eodẽ, cui numeraui, & agit ex numeratione, non autem ex stipulatione, vt s̄.§.proxi. ex eo, quod hic dicit Bar.in §.qm̃.videlicet ꝙ si pupillus numeratã pecuniã stipulatur sine tutoris authoritate, obligat naturaliter, quia pupillus si potest facere suam conditionem meliorem, nunꝗ variat obligationem passiuam. Ex quo limita iura, ꝙ pupillus potest nouare, intellige de oblõne actiua, nõ aũt passiua. Aut stipulor ab alio, & tunc si ex illa stipulatione oriatur naturalis obligatio, tunc iura antiqua noluerunt, ꝙ induceretur nouatio, sed hodie non est verum, nisi expresse agatur, vt Insti.quib. modis toll.obliga.§.sed cum.versi.ideo nostra. & C.de noua. 8 l.fina. & ibi de hac materia per Docto. † Est secunda combinatio, Quando numero nomine meo, & stipulor nomine alieno, & tunc, aut stipulor personæ, cui non possum, & tunc non valet stipulatio. Aut stipulor personæ, cui possum, & tunc valet, vt l.dominus tertio.j.de verb.obliga. & Institu. de inut.sti- 9 pula. §.ei qui. Est & tertium membrum,† scilicet quando stipulor nomine alieno, & numero alieno nomine. In hoc dic, ꝙ aut stipulor illi eidem, cuius nomine numeraui, & tunc, aut loquimur secũdũ iura antiqua, & tũc agitur ex numeratione, non autem ex stipulatione, vt s̄.eod.§.quoniã. Aut loquimur secundum

ADDITIONES.

a ¶Solitis. Vide late Soc.consi.205.incip.Difficultas.in secunda parte. Hier. Chuchalon.

b ¶Bar. Tu vide hic do. Are.qui singulariter distinguit articulum istum, de materia late per Alex post alios in §.Chrysogonus.hic allega.Canon.in c. si cautio.extra de fide instrumen.vbi late per Fely.colum.21.in fi. Hiero. Chuchalon.

secundum iura hodierna, & agitur tunc ex stipulatione, vt l.ij. C.per quas perso.nobis acqui. Nec ob. §.s.proxi.quia est correctus, & etiam §.Chrysogonus. In hoc tamen aduerte. Hoc idē tenet in l.stipulatio ista.§.si stipuler.ad fi.j.de verb.obliga. Sed a Bal.reprehendit [a] in additionibus, quas fecit ad ff.nouum in d.§.si stipuler. Idem Ang. & do.Rapha. & omnes post Bal. & hoc per casum in §.quoniam. & respondent ad l. ij. per quas perso.nobis acqui. Quia loquitur in casu diuerso, quia loquitur in stipulatione, scilicet accessoria, ergo debet extendi. Et facit, quia illa hypotheca est accessoria ad principale debitum, & sic sequitur suum principale. Probatur in l.emptori nomine.s.de hære.vel actio.vend. sed hic est stipulatio principalis, non autem accessoria, vnde &c. Tamen licet omnes reprehēdant, potest saluari. Et primo, quia si numero Sempronio nomine Titij, videor dominium pecuniæ meæ in Titium transtulisse, vt j.eo.l.singularia. Modo sic, ergo sequens stipulatio interponitur super re, quæ descendit ex re mea, quæ non est mea, quia transtuli in alium. Et sic stipulatio, quæ super hac re fit, potius videtur facta nomine illius, cuius nomine numeraui, quàm meo nomine, igitur. vnde si quis stipulatur nomine meo super re mea, mihi quæritur, vt l.penult. C.ad exhib. Præterea posset dici, quod l.pen.loquitur quando eadem res debet restitui, sed loquitur in diuerso. Vnde dic, quod istud non ob. quia considerandum est, quia licet principaliter non stipuletur super re mea, vt l.quod procur. s.de procu. & l.Iulianus.§.si procura.j.de actio.emp. Ita in proposito ille, qui stipulatur aliam pecuniam, tamen stipulatur propter rem meam, & sic quæritur mihi actio. Præterea licet reddatur mihi alia pecunia, tamen fingitur eadem, vt l.ij.§.j. s.eo. Præterea facit regula.l.si gñale.j.de pign.act.quia si vendo rē debitoris, & stipulor super illa re, querit ipsi debitori vtilis, per d.l.si conuenerit. Sic in proposito, si stipulor super pecunia numerata nomine alieno &c. quod tunc quæritur alteri stipulatio vtilis, & sic patet per 10 supradicta, quod Bart. pōt defendi.† Sed quid si ex interuallo post numerationem factam nomine tertij sequetur stipulatio nomine alterius, an sit nouata prima condictio ex ista stipulatione? & dic secundam stipulationem non valere, & sic acquiritur actio ex secunda stipulatione. Sed tamen oritur actio ex numeratione ei, cuius nomine talis pecunia fuit numerata, vt l.nouare.j.de noua.& l.j.C.de noua. Quia nouatio nō potest fieri sine speciali mandato, ergo non potuit nouare illam pri11 mam obligationem. Sed † quid si numero nomine alieno, & stipulor nomine alieno? In hoc dic, quod præualet obligatio ex 12 numeratione, vt j.de stipu.seruo. l.j. §.iij.† Sed quid si stipulatus primo fui nomine vnius, postmodum numero nomine alterius? In hoc dic, quod Bat.dimittit indiscussum. Sed dic, quod ex prima obligatione oriatur actio, & sic ex stipulatione, nō autem ex numeratione, vt l.Stichum.§.penult.j.de noua. Est & aliud 13 membrum, videlicet, † quando numero nomine alieno & stipulor mihi, tunc aut numero nomine filij mei, & tunc quæritur ex vtraque. Si vero nomine personæ liberæ, & mihi stipulor, tunc oritur actio ex stipulatione, vt l.j.§.ij.j.de stipu.seruo. Hoc concludit hic Bart. Sed contrarium concludit hic Bal. & Ia.de Bel. videlicet quod quæritur mihi actio vtilis, vt l.si absenti, C.eo.gl.pen. Et no.illud, quod non possit tolli actio quæsita, quia est verum, quod tollitur sua, tamen quæritur mihi mea. Iaco.de Bu. videtur sentire opi.Bar.quia quando numero alicui nomine alterius, præsumor numerare nomine procuratoris, tunc pecunia erit eius, cuius nomine numeraui, & acquiritur ei actio, vt l.item quæritur.§.is cui.j.manda. In hoc dic, quod aut numero paruam quantitatem pecunię, & tunc præsumitur quęri, vt donaturo, & tunc nulla actio resultat ex stipulatione, & tunc saluatur Bar. Sin autem est magna quantitas pecuniæ, & tunc præsumitur numerasse nomine procuratoris, & tunc mihi quæritur actio vtilis ex stipulatione, & directa acquiritur alteri. Sed quæ pfertur: dico, quod directa præfertur, vt l. procura. C.de procu.& ibi Bar.& l.qua ratione. s.de acqui.rer.do. & ex his patet declarata opi.& etiam arg.sublatum.

ADDITIO.

a ¶Reprehendit. Adde quod contra Bar.tenet magis communis opi.Doct.licet Fulg.& Roma.conentur hic eum defendere, & etiam Pau.in l.si.§.fina.de dona.de quo vide late concor.per Alex.& Ias. & per eosdem in §.Chrysogonus hic allegato.

SVMMARIVM.

1 *Verba, promitto tibi vti pecunia mea, denotant contractum mutui.*

2 *Certi condictio vt nascatur in mutuo puro, an sit necessaria pecuniæ consumptio.*

3 *Periculum mutuatæ pecuniæ ad mutuo accipientem pertinet.*

4 *Acquirendæ possessionis, an sufficiat solus animus.*

5 *Depositum an & quando per permissionem transeat in mutuum. & nume. 1. cum l.seq.*

LEX X.

§.Deposui. Debitum ex vna causa potest conuerti in causam mutui, sola contrahentium voluntate, & sine vsu pecuniæ, nisi de vtendo fuerit actum.

1 hoc dicit cum l.seq. No.† primo hæc verba, permitto tibi vti pecunia mea, contractum mutui denotare, ad hoc j.eo.l.roga2 sti.† Nota secundo, quod ad natiuitatem certi condictionis in mu3 tuo puro, non est necessaria pecuniæ consumptio.† Tertio no. periculum mutuatæ pecuniæ ad mutuo accipientem pertinere.concor.C.eo.l.incendium.Insti.eo.§.item is. quod est verū etiam si contractus mutui subrogetur in contractum depositi. Ita est tex.hic. In gl.j.ibi, sed contra &c.quia ad acquirēdam possessionem sunt duo necessaria, s. animus & apprehensio corporalis, vt l.licet.de acqui.posses. Sed Iurisconsultus hic videtur dicere, quod solus animus sufficiat. Huius timore est facta ista glo.quæ soluit primo, sed quia ista prima solutio non videtur bona, ideo glo.format vnam obiectionem, hæc autem secunda solutio non est visa bona gl. ideo transit ad aliam solutionem, omnes istæ solutiones hic reprobantur a Doc. Quare Barto. ex mente Dy. in c.sine possessione. extra de regulis 4 iuris. libro sexto.† sic distinguit, aut volo acquirere possessionem illius rei, quæ penes me est, & tunc aut voluntas domini concurrit vna mecum, & tunc aut scit ille dominus rem illam esse penes me, qui teneo, & tunc sufficit solus animus, vt dicta l.qua ratione. §. interdum. & Insti. de rerum diuisio. §.interdum. Aut dominus ignorat, quòd illa detentio sit penes me, & tunc non est necessaria apprehensio nouiter, vt glo. singu. quæ est pe. in l. quidam mulier. ff de rei vendica. Aliquando volo possessionem vnius rei, cuius detentio non est penes me, & tunc, aut non est in bonis alicuius, & tūc non sufficit aspectus ocularis, sed requiritur corporalis apprehensio, vt l.3.§.Neratius.j.de acqui. posses. Aut illa res licet nō sit penes aliquem, est tamen in bonis alicuius, & tunc aut habeo voluntatem domini ad illam aquirendam, & tunc sufficit visus corporalis absque corporali apprehensione, vt l. si quis meo.§.si venditore.j.de acqui posses. & l.j. §.quod si iusserim. eod.tit. aut dominus est ignorans, & tunc non sufficit ocularis apprehēsio, sed requiritur corporalis possessio. vt pede intres, vt l.j.in prin.j.de acqui.posses. In glo.ij. Ista gl.est notanda, quia tenet, quod duplex est certi condictio. In glo. l. quod si ab initio. Ista prima solutio reprehenditur per Doct. ideo glo.transit ad secundam solutionem. Guil.de Cun. secūdum quod hic Bar. refert, aliter dixit. sed male vt hic dicit Bar. alia fuit opin. Iaco. But. qui dixit, quod in §.deposui, fuit ratio, quia iste vsus pecuniæ fuit permissus ex interuallo, & sic resultat nouus contractus mutui ex ista permissione, & sic derogat primo contractui depositi, vt patet in l.pacta nouissima j.de contrahen.emptio.& l.si quis ante. Sed in l.quod ab initio. dicit, quòd fuit secus, quia fuit permissus ab ipso initio, & sic non derogat primo contractui, sed corroborat & declarat primum contractum, non autem annullat & ista ratio conformat se cum glo. Sed Barto.dat aliam rationem, videlicet quòd istud verbum, velles, recipit determinationem ab ipso actu, & tunc contractus depositi transit in contractum mutui. Si vero illud verbum, volo, recipit adiunctam actui, qui requirat factum, tunc requiritur ad hoc, vt sit mutuum, quòd interueniat vsus pecuniæ. Sed certe ista ratio non conformat se nostro textui, quia videtur velle, quod istud verbum, velles, fuerit appositum in d.§. deposui. quod diuinare est, & istud idem esset in l. quod si ab 5 initio. Vnde Bal.sequitur glo. Vnde dic.† quando quæritur, an depositum transeat in mutuum ante vsum, vel post vsum per permissionem, quod aut permittit vsum pure, aut conditionaliter. Primo casu, aut permittit rogatu debitoris, & tunc transit in contractum mutui, & sine vsu pecuniæ, vt in §.deposui. aut vero rogauit debitor, & tunc siue ante vsum, siue post, nunquàm pecunia transfertur in mutuum. l. Lucius.& l.quæsitum.& l.die sponsaliorum.§.primo, j.depositi. Vnde intellige istum §. quando est concessus vsus rogatu debitoris, & præsumitur vsus concessus ex qualitate deponentis, vt est glo. singu. in l.die sponsaliorum. in dicto §. primo. Vnde quando quis deponit pecuniam in specie. & deponens vtitur, tunc committit furtum, vt l.3.§.primo, j.depositi. Et ista procedunt quando permittit vsum pure. Quid si sub conditione, puta si nauis ex Asia venerit permitto te vti hac pecunia penes te deposita, & tunc non transeat in mutuum ante vsum, vel post vsum. Hic est tex. in l.quod si ab initio. concord. tex. in l.prima, §.qui pecunia.j.depositi Et contra istum tex.arguitur, quòd imo contractus depositi nunquam transit in contractum mutui, quia vbi contractus pendet ex mera voluntate debitoris, tunc contractus est nullus, vt l.a Titio, §.fina.& l.stipulatio ista, non valet. j. de verborum obligatio. Sed certum est, quòd si dico, si velles, iste contractus pendet ex voluntate debitoris, ergo iste contractus est nullus. Dic quòd ista regula est vera, quando dependet ex mera voluntate expressa, secus autem si ex voluntate velata & ad factum redacta, vt hic, & in l.nunquam.j.de condi.& demonstr. Secundo opp. quia hic dicit, quod ex nuda voluntate vnus con-

tractus, scilicet depositi, transeat in contractum mutui de l. si precio, C. eo. quia imo requiritur stipulatio. dic, ꝙ contrarium procedit quando pecunia non extabat vt in contrario, secus si extat, vt hic. & j. eodem. l. singularia.

SVMMARIVM.

1 *Verba, pecunia vtaris, causant contractum mutui ante pecuniæ vsum.*
3 *Damnum, quod ego sentio ratione seruitij p me tibi impensi, vel impendendi, debet per te mihi resarciri.*
4 *Principale propositum est spectandum, vt intelligamus, cuius gratia sit celebratus contractus.*
5 *Priculum casus fortuiti, ad quem pertineat.*
6 *Bidellus, qui debet custodire libros, an teneatur si perdat libros de casu fortuito.*
7 *Statutum si dicit. ꝙ in fauorem bannitorum, nō possit aliquid statui, & aliud statutum postea dicat ꝙ quicunque ceperit bannitum lucretur centum, si iste bannitus ceperit alium bannitum an debeat habere centum.*
8 *Ambasiatores si fuerint derobati, an respublica teneatur eis resarcire damnum.*
9 *Armiger volens adiuuare dominum, si perdidit arma, an dominus teneatur resarcire damna.*
10 *Mutuo si quis amico rem aliquam roganti, dederit, vt ea vendita nummis vtetur, an iste debitor teneatur restituere quantitatem pecuniæ, an vero, si velit restituere eandem rem, possit inuito creditore.*

LEX XI.

1 Rogasti me. †Pecunia redacta ex venditione rei meæ, nuda contrahentium voluntate in mutui causam conuertitur, & periculum rei traditæ ad vendendum, vt quis eius precio vtatur, pertinet ad tradentem, si tradens eam venalem habebat, alias ad recipientem. hoc dicit. Nota primo, ꝙ † ista verba, pecunia vtaris, causant contractum mutui ante pecuniæ vsum, facit s. cod. l. certi condictio. in princip. † Secundo no. ꝙ damnum illud, quod ego sentio ratione seruitij per me tibi impensi, vel impendendi, debet p te mihi resarciri, quod j. ad quæstiones deducetur specialiter. Vltimo no. † ꝙ attendēdum est principale propositum, vt intelligamus, cuius gratia sit contractus celebratus, non autem secundum. concor. s. eo. l. si quis nec causam. In glo. super ver. vendideris, in prin. dic, ꝙ aut pecunia redacta ex re alterius est accepta, & tunc aut voluit quòd sit mutuum, & tunc est mutuum, vt hic. Aut noluit ꝙ esset mutuum, & tunc nō est mutuum. Aut pecunia adhuc non est redacta, & exacta, & tunc habet locum. l. rogasti. j. de præscrip. verb. In glo. super ver. culpa &c. arguitur de l. incendium. C. eo. & l. quæ fortuitis. C. de pigno. actio. vbi dicitur, ꝙ periculum casus fortuiti non pertineret ad recipientem, sed ad dantem, sed hic dicitur contrarium. In hac glo. ponuntur plures solutiones, vna fuit Ioā. alia fuit Azo. & dic, ꝙ opi. Azo. est verior, & probatur, quia iste contractus est factus gratia recipientis, † vnde dic, ꝙ aut loquimur in contractibus, qui fiūt gratia vtriusque, & tunc tenetur de lata culpa & leui. Aut fit gratia dantis, & tunc tenetur de dolo, lata, & leui. Aut gratia recipientis, & tunc tenetur de leuissima, vt l. si vt certo. §. nunc videndum. j. commo. & sic est contra solutionem Ioan. vt dixi s. eo. l. si quis nec causam. In glo. super ver. perierit. Ista glo. facit, † nunquid bidellus, qui debet custodire libros, teneatur, si perdat libros? quia iste cōtractus est celebratus gratia vtriusque, & ideo tenetur de dolo, & lata, & leui culpa, an autem teneatur de casu fortuito? Istud dependet ex notatis hic & in l. si gratuitam. §. j. j. de præscrip. verb. Vlterius facit ad quæstionē, secundum Bal. Primo, † statuto cauetur, ꝙ in fauorem bannitorum non possit aliquid statui: aliud statutum dicit, ꝙ quicūque ceperit bannitum lucretur centum, nunquid si iste banni tus ceperit alium bannitum debeat habere centum? & primo videtur ꝙ non, quia nihil valet, cum in ipsius fauorem nihil poterat prouideri, quia statutum est factum in odium bannitorum, vnde debet conuerti in eorum fauorem, quia odiosis & exbannitis non videtur propositum esse præmium, vt in l. Lucius. §. Lucius Titius Damam. j. de leg. ij. Sed in cōtrarium ipse determinat, quia istud statutum non dicitur factum principaliter in fauorem bannitorum, licet secundario ex accidenti afferat commodum, sicut dicimus de exceptione fauorabili & odiosa, vt j. de condi. indeb. l. qui excep. Secundo, quia istud statutum debet referri ad quoscunque propter publicam vtilitatem, cum tale statutum factum sit fauore rei publicæ, vt in l. si quis in graui. §. vtrum. ad Syll. & §. Lucius Titius. non ob. secundum eum, quia loquitur in causa lucratiua, hic vero in onerosa, vt C. de fideiuss. l. si Barsatoram. Idem decidit Bal. in l. j. C. de preci. impe. offe. & in l. i. §. Othilius. s. ne quis eū, qui in ius voca. & in l. libertas. de statu homi. & in l. cum mulier. in 8. col. in repe. j. solu. mat. Et idem determinat Alb. de Rosa. in tractatu statutorū in vltima parte. Secundo inducitur ad quæstionem, † ambasiatores fuerunt derobati, an respublica teneatur eis resarcire. Ista quæstio fuit in persona Io. And. & obtentum. contrarium vide per Bar. in l. si seruus. §. i. j. de fur. & per Bal. in l. inter causas. §. non omnia. j. manda. Item facit ad aliam quæstionē, videlicet, quidam † armiger volens adiuuare dominum, perdidit arma sua, nunquid dominus teneatur resarcire damna? Innocen. hanc quæstionem tangit in c. sicut, extra de iureiur. per Cy. & gl. in l. si quis ad se fundum. & l. quoniam multa facinora. C. ad leg. Iul. de vi. Stante † casu huius l. debitor, cui tradita est res vendenda, vt precio vteretur, illam rem vendidit, vt pecuniam mutuo haberet, postea vult dare illam rem, creditor vult pecuniam, quid iuris? Ego consului,ᵃ quod possit debitor dare rem, per no. per Bar. in l. ij. §. mutui. s. eo. & per no. in l. si fundum per fideicommissum. de leg. ij. & ita obtinui contra do. Nellum de sancto Gemi. imo plus, ꝙ & si lata esset sententia, debitor posset soluere ipsam rem. Et ratio, quia istud priuilegium etiam durat post sententiam, vt l. fideiussor euictionis. de doli excep. vbi quis in executione sententiæ obtinet. Item limita hic. l. si rogasti. quia aut res data est æstimata, aut non, primo casu immediate incipit esse mutuū. vt l. si prouincia. C. eo. aut datur res inæstimata, & tūnc habet locum istud, quod in ista lege dicitur.

ADDITIO.

a ¶Consului. Vide omnino hic Iaſ. qui aliqua posuit circa declarationem huius doctrinæ, qui tamen tenet contra Ludo. Hier. Chuch.

SVMMARIVM.

1 *Obligationem rei in plus q̄ sit, trahi non posse. Et quid in obligatione mutui naturalis. nu. seq.*
3 *Pactum super vsuras nudum, an pariat actionem.*
4 *Donatio amplioris valoris in contractu venditionis fœneratitio, nunquid valeat.*
5 *Pactum id non valere, in quo factum obligationis augmentatiuum adijcitur. Et quid in pacto, quo mutuum reddi debet, vbicunque dans eguerit. numero 6*
7 *Promittens Romam ire sub pœna, num si non eatur promitti efficax sit, vt peti queat? Et quid si pœna contractui adiecta iurata sit. numero 8. & 9.*

§. Si tibi dedero. Obligatio, quæ re contrahitur, potest contrahi ad minus, non autem ad plus. hoc dicit. † Nota, impossibile fore obligationē rei, in plus trahi, quam sit. Concor. C. de non nume. pecunia. l. multa. facit l. si tibi decem. s. de pact. † Nota ꝙ obligatio ad mutuum naturale non in plus contrahitur, quàm datum, secus in obligatione ad ciuile tantum, vt s. eo. l. ij. §. fi. In glo. super ver. posse. ista glo. vult ꝙ † pactum nudum super vsuras nō pariat actionē. Sed contra de l. frumenti. C. de vsur. vide Doct. in d. l. frumenti, quia ibi est casus specialis. In ead. ibi, nec vt donatio. Ista gl. non dicit verum, quia vbi possumus præsumere alium contractum, nunquam præsumimus donationem, vt l. cum de indebito. j. de proba. quia potius fuit necessitas, quàm libertas, sed in necessitatibus nemo liberalis est. Et † istud facit ad contractus vsurariorum, quando apponunt in instrumento, ꝙ donat &c. Nunquid valeat? & certe non, vt in c. consuluit extra eo. & C. de vsur. l. eos. In ea. gl. circa fi. ibi, quicquid sorti accedit vsura est. Adde 14. q. 2. in c. i. & c. plerique. Et ratio est, quia est vsura. contrariam glo. allegat Bart. in l. sed si quis, §. fi. s. si quis cau. † In hoc Bar. distinguit, ꝙ aut dationi quantitatis adijcitur factum obligationis augmentatiuum, & tunc tale pactum non valet, vt hic, & l. hactenus. in fi. cum l. seq. j. de consti. pecu. Et pone exemplum, mutuo tibi x. & facio pactū, ꝙ debeas reddere alia x. & est ratio glo. hic, quia quicquid sorti &c. Aut ipsi dationi quantitatis non adijcitur factum obligationis augmentatiuum, sed facilioris exactionis, & tunc sit validum, vt d. §. fin. s. si quis cau. & l. qui autem. §. i. j. de consti. pecu. Et istud fuit de intentione Iaco. But. Ex quibus decidite vnum, videlicet, † mutuo tibi x. cum pacto, ꝙ quādo indigebo tu debeas restituere, an tale pactum valeat? videtur ꝙ sic, quia illud venit in obligatione, quatenus de iure est licitum. sed contrarium est veritas, quia illud pactum augmentat obligationem, & ideo nullum est. Sed de hoc est glo. multum singu. 14. q. 3. c. si fœneraberis. vbi singu. glo. Et ratio huius glo. est quia pactum est augmentatum. Et ad l. sed si quis. §. fi. distingue aliter, quia aliquando in obligatione versatur factum, & loco obligationis facti succedit obligatio dandi, & tunc est valida, vt d. §. fi. Aliquando principalis obligatio versatur in obligatione quantitatis, & tunc ideo secundaria obligatio ꝓcedit principaliter cum ista, & tunc non valet, vt hic. Ratio quia sapit vsurariam prauitatem, quia augmentat obligationem. ita Rapha. concord. Sed stat dubium secundum Bart. Sed † quid si promittis ire Romam, & si non iueris promittis pœnam, nunquid ista promissio possit peti? hoc est magnum dubium. Et dic quòd aut pœna adijcitur dationi quantitatis, & tunc non potest exigi, nisi quatenus interest, vt l. cum allegas. C. de vsuris. Et ratio, quia præsumitur adiecta in fraudem vsurarum, vt l. seruus ea lege. j. de seruis exportand. Aut

pœna

pœna non adiicitur dationi quantitatis, sed adiicitur facto obligationis augmentatiuo, & tunc non potest exigi, nisi quatenus interest, quia ultra nulla est adiectio, vt l. non dubium. C. de leg. & l. cum lege. ǰ. de fideiussorib. Si enim ipsum factū est nullum, ergo & ipsa pęna est nulla, vt l. Seius & Augerius. ǰ. ad legem Falci. Aut adiicitur pęna facto non augmentatiuo, sed facto facilioris exactionis, & in hoc fuerūt variæ opiniones Doctor. antiquorum & moder. Iaco. Butri. in l. cum allegas, & hic dicit, ꝙ sic. Et ratio, quia si principale est validū, ergo & accessorium. Sed istud pactum inductum gratia facilioris exactionis est validum, ergo & ista pęna. Præterea probatur hoc, quia vbi pęna adiicitur secundario pacto, vr̄ adiecta principali, vt l. Lucius. ǰ. de actio. empti. & l. sed si quis. §. fi. ſ. si quis cautio. & l. si pœnam. ǰ. de verbo. oblig. Cy. in l. cum allegas. C. de vsur. sequens opi. Dy. in l. cum seruus. de conditio. & demonstr. tenet contrarium, & dicit, ꝙ ista pœna non potest peti. Et probant hoc tali ratione, quia in dubio semp inspicitur principalis obligatio quantitatis, non autem secūdaria, vt l. si quis nec cām. ſ. eo. Sed clarum est, ꝙ principalis obligatio est obligatio quātitatis, & sic ꝓmissio est nulla. Præterea ista obligatio facti est accessoria, ergo debet sortiri naturā obligationis principalis. Sed certum est, ꝙ si quid adiicitur obligationi quantitatis, est nullum, vt d. l. cum allegas. ergo &c. Præterea, quia istud quod adiicitur, præsumitur adiectum in fraudem legis, ergo istud factum, & istud pactum est nullum. Et istis rationibus mouetur ad tenendum contrarium. Bar. hic de mente Iaco. But. Sed aliter distinguit, quia aut per istud factum facilius &c. fuit adiectum incontinenti, & tunc pœna adiecta ipsi facto nulla, vt l. si venditor. de priuileg. credi. Aut ipsum factum non est appositum incontinenti, & tunc remissio pœnę est ualida, vt probatur in l. quamuis. ǰ. de solutio. & l. Titius. ǰ. de pignor. act. Bal. in d. l. cum allegas. dicit quod ista cōsideratio magistri sui est vna truffa, per l. si mulier. C. ad Velle. quare ipse dicit, ꝙ aut ille qui adiicit factum causa facilioris exactionis, est solitus fęnerari. & tunc sit uera opinio Iac. Butr. Sed contrarium tenet Io. And. in rubrica de solutio. in §. ante omnia. ver. sequitur. & tenet indistincte, ꝙ tale factum sit nullum. Et ratio, quia istud accessoriū debet sequi naturam sui principalis, sed clarum est, ꝙ si pęna adiiceretur facto principaliter, id est, dationi quātitatis, est nulla, vt ſ. dictum &c. Et sic habes omnes opi. Doct. excepto tamē Ang. in l. stipulatio habere licere. §. alteri. qui tenet opi. Dy. in d. l. cum seruus. In hoc concludo breuiter, aut in datione quantitatis versatur mutuum, & tunc si in adiectione ista adiiciatur pactum cum pęna, tunc istud pactum est nullum, & etiam pęna, quia in fraudem vsurarum, & hoc per rationem huius glo. hic, siue sit solitus fęnerari, siue non. Aut pęna est adiecta facto, ꝙ factum est accessorium obligationi quantitatis habenti alium ꝯtum, q̄ ꝯtum mutui, & tunc habet locum opi. Iaco. Butr. in d. l. cum allegas. s. an sit solitus fęnerari, an non, tamen in secreto conscientiæ tenerem ꝯrium, quia semper præsumetur in fraudem legis pęna adiecta, vt d. l. Lucius. §. idem Papinia. ǰ. de actio. emp. Quare credo, ꝙ opi. Dy. sit vera in d. l. cum

8 seruus. † Sed uunquid ista pęna adiecta ꝯtui iurato, possit peti in eo, ꝙ plus interest? & vr̄ ꝙ non. tamen de hoc sunt variæ opi. tam apud antiquos, q̄ apud nouos. Et primo glo. est in l. vnica. in fi. C. de sen. quæ pro eo. & vna est in §. omnes. Insti. de actio. Bar. & Ang. in l. ii. §. idem si in facto. ǰ de ver. oblig. & l. stipulatio ista. §. alteri. ǰ. de verbo. oblig. & per Cano. in c. dilecti. extra, de arbi. & in c. suam. & xij q. ij. c. fraternitatis. Communis conclusio est, ꝙ possit pęna peti quatenus interest, maxime si illa pęna sit promissa per pactum nudum, per l. si seruus ea lege. ǰ.

9 de seruis exportā. † Sed quid si iuratur, ꝙ dabit pœnam istam, poterit petere totum, vel solum illud ꝙ interest? & primo ꝙ non, nisi quatenus interest, sed do. Pet. de Ancha. tenuit contra

a rium in quodam consilio, ꝙ incipit[a], apud antiquos & moder nos. & allegat rationem, quia omnis pœna adiecta propter cōtemptum iudicis, etiam plus, q̄ intersit peti potest, per ca. dilecto. extra, de arbi. & per l. j. ſ. si quis ius dicen. non obtempera. ergo multo magis, si sit adiecta in contemptum diuinæ maiestatis, per c. vergentis. extra, de hæreti. De his est casus in l. si qs maior. C. de transactionib. Tamen credo, ꝙ nō possit peti vsura quadrupli, vt Insti. de actionib. §. actiones.

ADDITIO.

a ¶Incipit. Quod tamen consilium nunquam potui reperire. H.C.

SVMMARIVM.

1 *Seruum fugitiuum effectum statim liberam peculij administrationem perdere, & quicquid in fuga facit, præsumi aduersus domini uoluntatem facere. nume. 2.*

3 *Seruus fugitiuus, & si possessionem ac rerum dominia acquirat, certi tamen condictionem ex mutuo non acquirit.*

4 *Mutuum alienæ pecuniæ consumptione reconualescere iura dicentia, qualiter, & quando procedant.*

5 *Mandato suscepto si procurator malignus ac ribaldus efficiatur, num mandatū reuocatum censeatur, & quid si statum mutarit. nu seq.*

7 *Bannitos fugitiuis assimilari, & quis inde effectus.*

§. Si fugitiuus. Seruo mutuante pecuniam domini voluntate, nascitur certi condictio, si vero contra domini voluntatem, non statim nascitur, sed post

1 consumptionem. h. d. No. † ꝙ seruus effectus fugitiuus inconti nenti perdit liberam peculij administrationem. cōcor. ǰ. de pe

2 cul. l. libera. † No. secundo, ꝙ quicquid seruus post fugā facit ꝑ-

3 sumitur ꝯ dūi uoluntatem facere. No. ꝙ † licet per seruum fugitiuum rerum possessio, ac dominia acquirantur, vt l. j. §. per seruum qui in fuga. de acqui. pos. non tā acquiritur certi condictio ex mutuo. Vltimo no. ex fine huius literæ singulariter, ꝙ

4 † omnia iura mundi dicentia mutuum pecuniæ alienæ recon ualidari consumptione, procedunt quando consumptio facta est bona fide, secus si mala. Quoniam tunc non reconualescit mutuum, nec eius oritur condictio, vt hic est casus singu. Iste

5 tex. facit ad quæstionem, † procurator post mandatum susceptum est effectus vnus ribaldus, an præsumatur reuocatū mādatum? & certe sic per istum tex. Ita no. tu istum tex. facit de so

6 lu. l. si Cornelius. & Cy. in l. filius. C. de furt. Quid † autem si est mutatus status, vt quia bannitus, an desinat mandatum? & certe sic. Ita dicit Bal. hic per tex. in l. cum quis. in princi. ǰ. de solu. Hoc tamen est uerum, qn̄ mandatum est uoluntarium, secus si necessarium, vt quia quis suscepit mandatum de mandato iudicis, vt l. ꝙ si forte. ver. quid ergo. ǰ. de solu. Item hoc verum, nisi ille, qui potest soluere vtriq; s. procuratori & dn̄o, ita dicit Ange. per l. Stichum. §. vsufruc. ǰ. de solu. & facit quia propter factum & debitum procuratoris, non debet mihi obesse facili

7 tas soluendi, cui uoluero. Vlterius dicit Bal. ꝙ † banniti semper assimilantur fugitiuis, ex quo resultant magni effectus, & primo, quia isti damnati semper poterunt capi pro deblto. Idem voluit in l. Stichus seruum. ǰ. de seruis exportan. & Spec. in tit. de compet. iudi. in §. j. versi. quid si aliquis Senensis. per d. l. Stichus seruum.

SVMMARIVM.

1 *Furiosus cui æquiparetur. Et quamuis superueniens furor ea, quæ furioso euentu superueniunt, contrahi impediat, non impedit tamen ea committi, quę de præterito consensum habent.*

2 *Furem ex suo contractu agere posse.*

3 *Condictionem certi ad eandem pecuniam mutuatitiam temporibus diuersis oriri posse, sed & aduersus eam quoque præscriptiones diuersas diuersis itidē temporibus dari posse. & nu. 5.*

4 *Ius idem de parte quo ad partem, quod de toto, quo ad totum.*

5 *Protestatio domini aut admonitio, quando rei suæ apud alium existentis, impediat vsum.*

6 *Condictionem certi unam atque eandem sue præscriptionis diuersis temporibus cursum habere posse. Et in mutuatam pecuniam condictio certi quando detur.*

7 *Condictione certi agenti, num dominij quæstio opponi possit. Et agens rei uendicatione quid probare habeat.*

LEX XIII. & XIIII.

SI a furioso. Licet ab initio nulla sit obligatio mutui ratione deficientis consensus, uel mutuatæ pecuniæ alienæ, nihilominus postmodum reconualescit consumptione sequuta. h. d. cum princ. seq.

1 † No. ꝙ furiosus æquiparatur ignoranti, concord. ǰ. de actio. & obli. l. j. §. furiosum. & ꝙ hr̄ in l. qui ad certum. ǰ. loca. & queadmodum legatum acquiritur ignoranti, etiam quo ad transmissionem, vt l. cum pater. §. surdo. de leg. 2. ita & furioso, vt C. de cura. fur. l. fi. §. j. Secundo no. ꝙ licet furor superueniens impediat ꝯhi ea, quæ superueniunt in furioso euentu, vt ſ. de his q sunt sui vel alie. iur. l. patre furioso. & C. de neg. gest. l. furioso, tn̄ non impedit ea committi, quæ habent consensum de præterito, de quo vide in l. si seruum, & l. si alicui. ǰ. de acquir. pos. & vi

2 de ꝙ ibi dixi. In l. nam & si fur. in prin. † No. furem ex ꝯtu suo agere posse, concord. ǰ. de condic. indeb. l. si vrbana prædia. An autem alias agere possit? dic, vt in l. itaque fullo. §. j. ǰ. de furt.

3 & extra, de restitu. spol. cap. in literis. † No. secundo, quòd certi condictio ad eandem pecuniam mutuatam, diuersis temporibus oriri potest. Ex hoc infertur, ꝙ diuersæ præscriptiones & diuersis temporibus ad vnam tamen certi cōdictio

4 nem competentes dari possunt. No. ꝙ † idem iuris est de parte quo ad partem, ꝙ est de toto, quo ad totum. concord. ſ. de rei

5 vendi. l. quæ de tota. † No. ꝙ admonitio aut protestatio dn̄i impedit vsum rei apud alium existentis, ꝙ maxime verum est, si ante autem iudicis protestatio fiat, vt l. fi. ǰ. de lege commis. Et ad illud, quod dixi, ꝙ diuersæ præscriptiones &c. declara, quia

6 dicit, quid si non sit cōsumpta, nisi pro parte. Ex quo † resultat, ꝙ vna certi condictio, quæ resultat ex una eadem causa, potest habere cursum suæ præscriptionis diuersis temporibus. In gl. super verbo, condictionem. Prima opinio est falsa, quia est ꝯ tex. & pro hoc facit. l. si quis pro eo. §. si mortuos. ǰ. de fideius. Præterea facit l. non omnis. ǰ. eod. Sed hic furiosus non habet consensum, igitur ista opinio falsa, glo. transit ad aliam, quæ adhuc reprobatur per glo. vnde transit ad tertiam, vel dic ꝙ

oritur

oritur ex æquitate legis, vt l. si & me & Titium. ꝗ. eo. Alii volūt dicere, ꝙ oritur ex numeratione, quia fictus consensus videt affuisse. Sed ista opinio est falsa, quia vbi requiritur verus consensus, non sufficit fictus, vt l. qui ad certum ꝗ. loca. Sed iste cōtractus mutui requirit verum, ergo non sufficit fictus. Quare tenet glo.ᵃ videlicet ꝙ oritur ex generalitate, item ꝙ oritur ex æquitate. ꝗ. eodem. l. si & me & Titium. In gl. super verbo, consumpseris. in ptin. dic., ꝙ aliquando aliena pecunia mutuatur nudo pacto, & tunc non datur certi condictio ante, ꝗ consumpta sit. Si aũt interuenit stipulatio, & tunc datur certi condictio ante consumptionem, vt d. l. ꝗuis. In ea. gl. sed quid si alienam. Bar. addit duas rationes, quarum nulla est bona, primo quia reddendo eandem pecuniam liberatur quis, vt est gl. s. e. l. ii. in prin. Sed certum est, ꝙ ubicunq; pecunia perit facto creditoris, ꝙ tunc liberatur debitor, vt l. si opera. de doli excep. Et patet, ꝙ perierit, qa ipse debebat mihi mutuare suam, igit &c. Sed ista non est bona, & patet, quia l. si opera. loquitur quādo pecunia, quam soluit, perit facto creditoris, secus autem si perit illa, quæ potest solui, vt l. incendium. C. eod. Secundo arguit Barto. quia vbi genus debetur respectu speciei, quia perempta specie, tunc liberatur a genere, vt l. in naue. ꝗ. loca. Sed clarum est, ꝙ ista species perit, igitur &c. Sed istud non est verum per d. l. incendium. & Insti. eo. §. item is. quare per gl. potest dici, illa ratio videlicet, quia vbi qˢ est obligatus ex stipulatione ad reddendam pecuniam, sit obligatus ex causa, vt l. ii. §. perinde. ꝗ. de doli excep. Sed clarum est, ꝙ non est adimpleta causa, si non adimpleta, ergo habeo exceptionem doli. In ea. gl. ibi, itē quid si dedi. Bar. post Guil. de Cun. quærit de quæstione vulgari, de qua in l. ii. §. mutui. s. eod. ¶an agenti certi condictione possit opponi quæstio dominij per conuentum? & in hoc variæ fuerunt opi. Cy. in l. ii. C. eo. secutus opi. Pet. de Bellaperti. Bar. hic sequitur opi. Cy. in d. l. ii. Sed Guil. de Cu. in l. non nuda. C. eod. qui tenet, ꝙ non potest per d. l. proinde. s. eo. fm vnam lec. Et pro ista opi. facit illud, quod dicitur in l. si ita, vt sur. & l. si alienam. ꝗ. so. mat. & ibi Bar. Sed clarum est ꝙ ille, cui mutuo, habet causam a me, ig tur. Sed si tenet ꝯrium. s. ꝙ vbi conuentus dicit se velle probare, ꝙ illa pecunia non sit mutuantis, debet probare. Sed istud est dubium, an debeat probare, quia q. libet debet probare illud, quod est causa suæ intentionis, vt l. ii. ꝗ. de proba. Sed causa est, ꝙ non est dominus, igitur &c. Præterea agens rei vendicatione, dominium debet probare, vt in l. si. C. de rei ven. vnde agens certi condictione, debet probare dominium. Sed do. Bar. hic & s. eo. in l. ij. §. mutui. & in l. ii. C. eod. tenet, ꝙ possit opponi, quando conuentus offert se probaturum, & probat, quia si conuentus probat nō fuisse illius mutuantis, item non fuisse alicuius, ergo in bonis nullius, si in bonis nullius, & tunc conceditur occupanti. Vnde Bar. dans cautelam ad probandum dñium, dicit ꝙ primo debet articulare, ꝙ non fuit in bonis alicuius, de hac materia vide in l. rem, quę nobis. ꝗ. de acqui. pos. In hoc Bar. de Sali. dedit mihi causam faciendi magnam distinctionem, & primo quando est consumpta, dic, aut illa pecunia, cuius respectu ago, est consumpta, & tunc aut est consumpta bona fide, & tunc non potest obiicere, vt hic. Aut est consumpta mala fide, & tunc pōt, vt s. eo. l. rogatli. §. fi. vbi tex. est singularis, & hoc procedit quando cōstat alium dñm. Aut ista pecunia est vsucapta, & tunc non potest obiici, vt l. ii. §. fi. s. eo. & l. si alienam. C. de dona. Aut ista pecunia non est ꝯsumpta, neq; vsucapta, & tunc si constat cuius sit, & pōt obiici, vt s. eo. l. proinde. Pro quo facit illud. s. ꝙ vbi exceptio pōt eneruare intentionem & exceptionem agentis, ꝙ tūc pōt obiici talis exceptio, vt l. si quis ad se fundum. C. ad le. Iul. de vi. hoc verum nisi sit notum, vt no. per Inn. in c. in literis, de resti. spol. & c. ad decimas. de resti. spol. lib. vj. & uide ꝙ ibi no. per Doct. Cano. Aut de dñio dubitatur, & tunc fuit opi. Guil. de Cu. qui dixit, ꝙ non pōt, vt l. non nuda. C. e. Cy. in d. l. ii. C. e. dixit, ꝙ aut iste debitor offert se probaturum non fuisse illius mutuantis, & tunc admittitur exceptio, aut non offert se probaturum, & non pōt admitti talis exceptio. Hāc sequitur Bar. Bal. & Ange. Sed huic obst. illud, quod dixi, quia quis debet probare illud, quod est causa suæ intentionis. Sed clarum est, ꝙ dominium est causa suæ intentionis, vt §. appellata. Sed dic quod illud, quod dicitur de rei vendicatione, non obstat, quia quando quis agit rei vendicatione, inducit principaliter dominium, vt l. j. C. de alie. iudi. mut. cau. fac. & l. si quis in rem. de rei ven. Sed hic adducit incidenter, vnde non debet probare, quia iste mutuans habet duas præsumptiones, igitur &c. vt l. siue possideris. de prob. quæ pręsumptiones transferunt onus probandi in alium, & donec contrarium probetur, semper præsumitur pro illo, pro quo sunt istę ambę præsumptiones. Et prima præsumptio est, quia ille qui possidet, in dubio ꝑsumitur dñs illius rei, quam possidet, vnde sufficit, ꝙ qñ mutuaui, fuerim dñs &c. Alia præsumptio est, quia qñ mutuaui, tu præsumis semper me habuisse bonam fidem, quia ꝑsumis me habere dñium, ergo nunc cum allegas me non dominū, debes probare, vt extra, de exceptio. c. cum venerabilis. Aut ille, qui obiicit de dominio, obiicit simpliciter, & tunc talis exceptio non potest opponi. Ad hoc illud, quod dicitur de pignore, quia creditor, cui est pignorata res, nō potest opponere debitori de dominio rei pignoratę, vt l. si pignore. in §. j. ꝗ. de pigno. act. Ita hic in mutuo. Aliqñ obiicitur de dominio, vt quia dicit, ꝙ fuit alterius, & tunc obiicit, ꝙ fuit alterius, qui sibi numerauit, & tunc potest, vt hic in l. nam si fur. ver. nam & si. Aliquando obiicio de dominio, alicuius, qui mihi non numerauit, & tunc ꝙ non possit, facit ista gl. a contrario sensu. In contrarium facit, quia semper potest obiici de iure tertii, quoties eneruatur potestas agendi, vt l. cum seruum quispiam. de seruis fug. & l. ij. de exceptio. rei iud. Sed clarum, ꝙ eneruatur dominium mutuantis, igitur &c. Sed contrarium est verum per tex. in l. bona fides. § Labeo. ꝗ. depo. per quē tex. deciditur ista quæstio. non obst. l. cum seruum, quia ille poterat obiicere de iure tertii, quia non habuerat causam ab agente, sed hic habuit causam ab agente. Aut talis obiicit de dominio suo, & tunc bene potest, vt ꝗ. e. l. §. fin. De hac exceptione dominij, vide plene per Bar. in d. l. si alienam.

ADDITIO.

a ¶Glo. Cuius opin. communiter approbatur per Doctores hic. Hier. Chuc.

SVMMARIVM.

1 *Monachus apostata effectus cui acquirat. Et an ex mutuo certi condictionem acquirere possit.*

2 *Emens ficuum partem, num per corporum dissectionem diuidat, an per numerum.*

§. Si seruus communis.

Ex mutuo facto per seruum cōmunem, quæritur actio dominis, pro dominicis portionibus. h. d. Istud 1 facit ad q. de † monacho, qui est effectus apostata, & mutuat pecuniam. nunquid monasterio acquirat certi condict. & videtur ꝙ sic, per l. Deo nobis. de episc. & cleri. cōtrarium est verum, quia sicut dicimus de seruo, nisi post consumptionem, quia quicquid statuitur de seruo, habet locum in monacho, sed tamen scias, ꝙ quicquid acquirit apostata, acquirit monasterio, vt d. l. Deo nobis. §. hoc quoque. C. de epis. & cleric. Sed fallit in hac certi condic. vt hic est tex. de hoc vide, vt dixi post Bar. in l. j. §. per seruum, qui in fuga. ꝗ. de acq. poss. Ex hoc infer- 2 tur ad q. Iac. But. de † scholari, qui emit ficus a vetula, & volebat diuidere per medietatem per corpora, sed certe non poterat, quia diuidere debebat per numerum, & hoc facit ad declarationem huius glos.

SVMMARIVM.

1 *Soluens iuris errore aduersus Macedoniani beneficium num solutū repetat.*

2 *Fictio quatenus operetur. Et num super impossibile cadat.*

3 *Filius an sine patris consensu res, quæ seruando seruari nequeunt, alienare queat.*

4 *Monachus & clericus feudum num habere possint. Et num si edictum sit, ꝙ primus locum aggressus feudum habeat, num si clericus aut monachus primus sit aggressus habere debeat.*

LEX XIIII.

SI filiusfamilias. Ex quibus causis ab initio trāslato dñio oritur certi condictio, ex eisdem ab initio dñio non translato, sed consumptione secuta, datur certi condictio. h. d. No. priorem actionem per consumptionem morti- 1 ficari. Secundo no. ꝙ soluens † errore iuris contra beneficium 2 Macedoniani nō repetit. Vltimo no. ex ver. quoniam. ꝙ † illud præcise, & non plus potest operari fictio, quàm veritas operatur. Ex quo infertur, ꝙ fictio non potest cadere super impossibile, siue sit impossibile de iure, vt l. talis scriptura. in gl. de lega. ii. siue impossibile de natura, vt s. de adop. l. adoptio. In gl. j. Ista gl. est sing. notanda, quia † vult, ꝙ filius non potest alienare res, quæ seruando seruari non possunt, vt est pecunia sine consensu patris. an autem hoc sit verum, videbitur in l. frater a fratre. ꝗ. de condi. indeb. & ibi per Bar. In gl. super verbo. condictio. in prin. Idem determinat in l. plane ꝗ. de fideiuss. Sed cōtrarium determinatur in l. creditorē. ꝗ. ad Maced. sed vere istæ sunt meliores, per l. in senatus. ꝗ. ad Maced. In ead. ibi, fm Iner. Prima sol. est vna truffa, ideo gl. transit ad secundam, quæ vera est & fuit Io. In glo. super verbo, per errorem. Prima est 3 plana, iste tex. inducitur per Guliel. ad vnam q. videlicet, quia 4 † monachus & clericus non potest habere feudum, vt in c. si clericus si de feu. fuer controu. Modo dñs quidam dixit, ꝙ primus intrans habeat tale feudum, nunquid monachus debeat habere? & videtur ꝙ non, per d. c. si clericus. Et patet quia illa verba generalia debent restringi ad idoneum, tamen contra- a rium ᵃ est verum fm eum, quia imo ille monachus acquirit mona-

ADDITIO.

a ¶Contrarium. Hanc decisionem Guliel. sequuntur omnes hic nemine discrepante. In cuius confirmationem multa hic adducit Ias. & do. Philip 3. no. & idem in reg. fi. ꝗ. de regu. iur. Hiero. Chu.

monasterio, si de feu. fue. contro. c pe. Sed nunquid iste monachus debet iurare &c. & dic ꝙ non, vt in c. j. §. est & alia. quæ fuer. prima cau. benefi. amitten. vbi dicit, ꝙ si paruum est feudum, ꝙ feudatarij non tenentur iurare, & ita dicit singul. ibi Bal. quod tene menti.

SVMMARIVM.

1 *Socium bonorum omnium vel post contractam societatem propriam pecuniã habere posse.*

2 *Pecuniæ communis mutuum quatenus contrahi possit.*

LEX XVI.

SI socius. Numeratione pecuniæ tuæ mutuum cõtrahitur. Numeratione autem pecuniæ cõmunis non contrahitur, nisi pro parte mutuantis. h.d. No. sociũ † omnium bonorum propriam pecuniam habere posse, cum post contractam societatem quæsita non efficiantur communia, nisi post communionem. j. pro socio. l. si quis in societatem. cum si. No. secundo numeratione pecuniæ † communis, non resultare mutuum, nisi pro parte. Et pro introitu primæ gl. dic arguendo, ꝙ tex. non debet esse nisi de casu dubio, vt l. quod Labeo. ad Carbo. Sed ista lex videtur sine dubio, igitur huius timore est facta ista gos.

SVMMARIVM.

1 *Scholasticos perpetuos viatores appellari, & an statutum iubens quemlibet habitatorem Florentiæ in matriculam referri, num scholasticum comprehendet.*

3 *Iure extraordinario vbi a lege mandatur subueniri, de quo iuris remedio intelligendum sit. Et an § necessita. l. non solum de bon. quæ lib filio officium iudicis intentante, locum habeat nu 3.*

4 *Monachus socio mutuans num repetere possit. Et quid si ipsi monacho soluatur, an liberetur debitor. Et quid in vltimis voluntatibus, vbi relictum est seruo, aut monacho.*

LEX XVII.

CVm filiusfamil. Scholari pecuniã mutuanti extraordinario iure succurritur. h.d. No † sm Richar. scholares viatores continuos appellari, vnde sumit argumentũ, ꝙ stante statuto, ꝙ quilibet habitans in ciuitate Florentiæ debeat matriculari, vel quid tale facere, non compræhẽdit scholarem [a]. Et hoc, ex eo, quia scholaris non dicitur habitare, ex quo ibi perpetuo non stat. sed dr̃ viator. Ad hoc j. de pign. l debitor. alias si debitor, & de hære insti. l. ex facto. la grande. & l. cum de lanionis. §. Sabinus. de fundo instruc. & de lega. i. l. huius. §. legatum. Hinc sumit argumentum, an scholaris studens, dicatur habere domicilium in loco, in quo studet. Et dicit ꝙ iste tex. facit, ꝙ non, ex quo dr̃ ↄtinuus viator. vide in l. 2. C. de inc. li. x. vbi per glo. & Bar. & j. de iniur. l. lex Cornelia. § domũ, & s. de iudic. l. hæres absens. §. i. Sed certe iste non facit, quia solum iste tex. loquitur de viatore, non aũt dicit, an scholaris sit viaticus. In glo. ij. allegatur † quotidie, ꝙ vbi reperitur in iure, ꝙ subueniatur extraordinario iure, ꝙ intelligitur de officio iudicis. Concor. ad hoc gl. quæ allegatur in l. i. C. qui admit. ad bono. posses. Ex his patet † limitatio ad l. non solum. §. necessitatis de bon. quæ liber. videlicet ꝙ ille. §. non habet locum, quando filius intentat officium iudicis, pro quo allegatur illa gl. singu. in l. j. C. qui admit. quia est huic cõsocia. Item inducitur ad q. de † monacho, qui mutuat socio. an possit repetere. vr̃ ꝙ non sine licentia abbatis, sed certe est ↄrium verum, vt hic, & s. de in di. l. non vr̃. & xij. q. j. c. non dicatis. & in Specu. de actio. §. j. ver. quid de monacho. Iuxta hoc † quærit Bald. quid si solutio facta est ipsi monacho. an liberetur debitor? vr̃ quod nõ, quia requiritur consensus abbatis, quia sine eius consensu non potest solui. Tamen ↄrium est verum, & de hoc est tex. in l. ꝙ seruus. j. deposi. & idem tenet Bar. C. de pact. l. filius, & ibi Bal & j. de cõdi. indeb. l. si non sortem. §. qui filio. vbi glo & j. de solu. l. fugitiuus, & hoc habet locum in ↄtibus. Quid autem in vltimis voluntatibus, puta si relictum est aliquid seruo, vel monacho? dic, vt per Ang. in l. si. iu prin j. de verbo. obliga.

ADDITIO.

a ❡Scholarem. Et hæc decisio communiter approbatur per omnes hic, intelligit tamen Alex. nisi per. x. ann. stetisset ibi, quia tunc in dubio videtur habere animum ibi habitandi, per l. 2. C. de incol. lib. x. & per no. per Bar. in l. lex Corne. §. si tamen. de iniuriis. Hiero. Chu.

SVMMARIVM.

1 *Dissensus contrahentium in contractus specie nativitatem contractus impedit, & quid in dissensu in translationis dominij causa. num. 2. 5. 6. 7 8. & 9.*

3 *Propositum in mente retentum nihil operari, & qualiter intelligi debeat.*

4 *Error in dominij translatione, dominium transferri impedit.*

LEX XVIII.

SI ego pecuniam. Dissensus in specie contractus, impedit ↄtus natiuitatem, itẽ dñij translationem, quæ tñ recõciliatur consumptione secuta, & quo ad dandam actionem inspicitur consensus recipientis. quo ad dandam exceptionem consensus dantis h.d. † No. ꝙ dissensus ↄhentium in specie ↄtus impedit cõtractus natiuitatem, & huius ratio est sm Ang. quia ↄtus vniformen consensum requirit, vt s. de pact. l. j. & l. in omnibus. j. de actio. & oblig. qui in casu proposito non adest. l. j. & l in omnibus j. de actio. & obliga. Secundo no. ꝙ † dissensus in cã translationis dñij, impedit translationem, de quo dic, vt in gl. late dr̃. Vltimo no. ex tex. ibi, quia sm voluntatem dantis. vnam notabilem limitationem sm Doct. ad l. si repetendi. C. de condic. ob cau. vbi dr̃, ꝙ † propositum in mente retentum, nihil operatur, quia illud quo ad fauorem retinentis, quo vero ad odium bene operatur. In gl. super verbo, non fieri. Ista solu. est diuinare, quamuis sit vera in se. Ex qua tamen solutio. no. ꝙ † error in causa translationis dñij impedit dñij translationem, qñ conuenit a principio dñium, nisi vna causa transferri nõ posse, vidẽs tñ glo. ꝙ ista solutio non est bona, iõ transit ad secũdam, quæ fuit lo. & communiter tenetur per omnes Doc. excepto vno, & hanc declara, quia in ↄrio aderat causa, pp quam dabatur, puta ex causa legati, vnde si hæres soluit ex ista causa, & legatarius recipiat ex alia causa, tunc fauore liberationis transfertur dñium. Et rõ, quia aliqua causa præcedebat dationem. Sed hic est secus, quia nulla cã præcedebat istam dationem, & iõ talis dissensus impedit causam translationis dominij, ita soluit lo. quem omnes sequuntur. Et ex hac solutione infertur, ꝙ † dissensus in cã translationis dominij, non impedit translationem dominij, qñ aliqua iusta causa traditionem ipsius rei præcessit. Secundo infertur, ꝙ dissensus in causa translationis impedit dominij translationem, qñ nulla iusta causa dationem præcessit, licet ex ipsa datione oriatur causa, vt hic. Oldra. in d. l. cum in corpus, vt Bar. hic refert. dat aliam solu. s. ꝙ qñ vtraq; causa, in qua dissentitur, concurrit, tunc nunq̃ dissensus impedit translationem dominij, sed vbi vtraq; non concurrit ad eundem effectum, tunc impedit translationem dominij. Ita sit casus hic. Bar. hic repræhendit istam solu. Oldr. quia imo facit pro, quia vtraq; causa, vt patet hic, tendebat ad diuersum, igitur &c. Do. Raph. impugnat sol. lo. tribus rationibus, & adde quartam, & sit prima, quia in l. cum in corpus. [illegible] secundo casu est idem, q est hic, quia ille qui dabat, dabat vt donum, recipiens vt mutuum recipiebat, & istud patet per verbum creditum, & tamẽ tenet, ꝙ non impedit trãslationem dominij. Tu dic, ꝙ ille tex. debet intelligi vt omne creditum, non autem, vt mihi creditum. Et sic debet intelligi ille tex. Secunda ratio. do. Raph. est. Nã dicit, quia si non haberem istas etiam leges. s. cum in corpus, & istam legem, quid iudicaremus in isto casu? dicerem, ꝙ dominium transfertur. Et facit, quia in me transfertur dñium per traditionem, nec attendimus aliquam causam traditionis pcedentem ipsam traditionem, vt in §. per traditionem. Instit. de rer. diui. & l. traditionibus. C. de pac. Causa autem traditionis est remota, ergo non debet impedire. Sic patet, quia per tit. j. de condic. indeb. quia falsa cã non vitiat translationem dñij. Huic respon. ꝙ istæ duæ causæ debent simul ↄcurrere, quia traditio non transfert dñium sine causa, vt l. nunq̃ nuda. j. de acq. re. domi. & sic est necessaria cã in traditione, & sic errat in hoc. Tertia ratio d. Raph. est, quia licet causa liberatoria sit fauorabilior, q̃ obligatoria, vt l. Arrianus. de actio. & oblig. & in casu. l. cum in corpus, quia intellige, ꝙ illa regula habet locum cum dist. tamen, quia aut ille, qui agit cãm liberatoriam, tractat de lucro captando, aut de damno vitando. Primo casu, non habet locum illa regula, secundo sic, vt l. non debet. §. in re obscura. j. de reg. iu. & l si. C. de iure delib. Ergo sequitur, ꝙ in casu illius l. cum in corpus. non est translatum dominium. Quod autem non sit translatum. patet per tex. istum hic, quia dicit, ꝙ vbi dissensus est in causa, tunc impeditur causa dñij. Sed in d l cũ in corpus fuit dissensus, vt patet, ergo frustra fuit factus ille casus, & iste. Ad hoc facilis est responsio, quia illud est verum, qa imputari debet sibi, quia consensit ad dñium transferendum, vt c. damnum extra de reg. iur. li. vj. Vltra hoc ad istud addo quartam. s. certum est, ꝙ casus illius. l. cum in corpus. ponit regulã, si ista est regula, ergo non debet restringi per exempla subsequentia, vt l. pen. j. de iur. & facti igno. Si ergo nõ potest restringi, quare posuit hic Iuriscon istum casum. Pro quo dicit do. Raph. ꝙ ipse dat nouum intellectum huic legi, quem cogitauit a teneris annis, videlicet ꝙ ista litera habeat tres casus. Primus in prin Secundus in ver. nam & si ego. Tertius in ver idẽ est. qui est diuersus ab omnibus istis, & sic non debet referri ad præcedentes, sed ad sequentes. Ex quo infertur, ꝙ ubi est dissensus in causa translationis dominij, tali casu impediatur translatio dñij. Et patet in causa mutui, quia est habilis ad translationem dominij, vt §. appellata. & ita loquitur. l. cũ in corpus. Sed hic fuit diuersus in causa, quæ non est potens ad translationẽ dñij, vt in deposito, vt l. licet. §. rei depositæ. j. deposi. Et sic ista lex limitat illam. l. cum in corpus. Et certe iste intellectus non est bonus, quia ↄ cum est casus in primo casu huius legis, in quo non fuit translatum dñium a prin. sed expectatur consumptio, ideo non bene dixit. † Quamobrem dic sm do. Rich. de Sali. vt refert hic do. Barto. de Sali. & dic sic, aut constat de

intentione

intentione dantis,& tunc dissensus in causa trãslationis impediat translationem dñi),vt hic est casus. Aut constat,& tunc illæ causæ,in quarum vtraq; est dissensus, erant productæ ante traditionem, & tunc dissensus impedit dominij trãslationem, vt in l.cum in corpus.adeo,ꝙ intelligitur,ꝙ in grauiorem causam,non aũt in leuiorẽ causam,vt l.i.ff.& C. de sol. Aut vtraq; istarum causarũ,in quibus est dissensus,non erat vera, sed vna erat vere producta,alia putatiue, & tunc non impediatur translatio dñi,vt d.l.cum in corpus. Aliqñ nulla illarum causarũ erat producta ante traditionem, sed vtraq; oritur & habet effectum in ipsa traditione, & tunc aut vtraq; in effectum eũdem cõcurrit,& tũc non impeditur translatio dominii, vt l. cum in corpus. Aut vtraque non intendit in eundem effectum, sed in diuersum,& tunc impediatur translatio dominij, vt hic. Sed
7 nunquid † error in re impediat dñij translationem, vt puta volebam tibi dare fundum Cornelianum, & dedi fundum Sempronianum?dic,vt l.si me in uacuam. de acqui.poss.& l.in ven-
8 ditionibus.j.de ꝯh. empt. Sed†nunquid error personæ impediat translationem dominii,de quo dic,vt l. si quis vxori . §.Titio.j.de fur.Sed quid si erratur in qualitate personæ, an iste dissensus impediat translationem dominij?dic, vt in l.ꝙ meo.§.si furioso.infra de acqui.possessio. Sed quid si error est in dominio?dic,vt in l.3.§.subtilius.infra de condictione ob cau. & in l. eius qui.§.quas vero.infra eod.& dic,vt per gl.in l.j.§.j s.de officio procur.Cæsa.Sed quid si error est in cã dñii, non in dñio? An impediatur translatio dñii?dic,vt l.seruus Titij.infra manda. Sed quid si est diuersus in causa dñij? de hoc dic,vt supra proxime dixi.In gl.super verbo,consumpserit. Adde quod ille
a tex.nihil facit, quia est diuersus.Barto.ᵃ autem tenet hic glos.
9 †licet Odofr. teneat contrarium , & ipsum sequuntur omnes, & allegat tex.in l.si tibi dederim.j.de dona. Certe ille tex. nihil facit,quia ibi est dissensus in actore donationis inscio, non aũt in cã translationis,quare Odofr. vt refert Bal. tenet cõtrarium, videlicet ꝙ tu non potes me repellere certi condict. non consumpta,vt hic probatur a ꝯrio sensu.Et hanc opinio. sequunt̃ quidam moder.Et facit,quia ego qui donaui, habeo dominũ, pure,tu autem qui recepisti habes possessionem.Vnde ego tractaio de damno vitando , tu aũt de lucro captando , ergo ille est præferendus,vnde dic,ꝙ ego possum te repellere doli exceptione,si agis ꝯ me certi condictione,si a principio consumpseris, secus aũt si ex post facto consumpseris,ita dicit Rich. de Sal.vt refert Bar.de Sali. ad hoc alleg. s. eod. l. si quis nec causam.§. res pigno.cum ibi no.& de acqui.hære.infra l.seruum . Jõ dic, vt l si pupilli.§.item quæritur.s.de nego.gest.cum glo.& extra de procura.c.ex his.lib.vj. Vnde licet ego nolebam recipere,vt mutuet id,quod das , tamen possum pœnitere ex post facto, & ita sit vera opi.Odofred.a contrario sensu,per istum tex.

ADDITIO.

a ¶Bar.Dic ꝙ quęlibet opinio est communis,tamen in sententiando uos teneatis cum Bar.& eius sequacibus,omissa distinc.Lud.hic.Hie. Chu.

SVMMARIVM.

1 *Numerationem solam actionem non producere.*
2 *Donatio mortis causa qua ratione reuocetur.*
3 *Datum vt certum quid fiat,quando ob factum non secutum , repeti queat.& quid in legatis.nu.4.& 5.*
6 *Pœna in iure multiplex est.*

LEX XIX.

Non omnis. Sola numeratio non est causa natiuitatis actionis,si nõ ob hãc causam per numerãtem data fuit.h.d. Vel sic.Actus agentium non operantur vltra eorum voluntatem. Ad hoc communiter allegatur.concor.infra de actio.& oblig.
1 l.obligationum fere substãtia.†No.ex sola numeratione actio-
2 nem non nasci,nisi consensus ꝯhentium adsit. No. † secundo, donationem causa mortis reuocari superueniente reconualescentia,& per mortem donatarij.Concor. de dona. cau.mor.l.
3 senatus, & infra de condi.ob cau.l.cum quis. † Vlterius no. ꝙ datum,vt certum quid fiat , non potest ob factum non secutũ ante repeti,quam certum sit illud fieri non posse. In glo super
4 verbo,decessit. Quid † autem in legatis , an autem reuocentur per conualescentiam?vr̃ ꝙ sic,quia donatio & legatum æquiparantur,vt l.legatum.de lega.ii.& Insti.de donat.§.j. Vnde sicut donatio reuocatur,ita & legatum.Sed ꝯrium est veritas,qa non reuocatur,nisi expresse reuocetur , vt est casus sing.in l.fi. C.de posthu.hære.insti.vel exhęre.Quod limita,j vt l.alumnę. §.fi.de adimen.leg & per Bar.in l.post.§.j.de hære.insti.In glo. super verbo,obligatio.ibi,item quid si decem dedi. Bar.hic se-
5 quitur, ꝙ † istud non potest repeti,etiam si certum sit, ꝙ non possit fieri intra illud tempus,nisi prætereat tempus.tamẽ dic, cum quæritur,an tu debeas mihi facere aliquid intra aliquod tempus,an possum illud repetere,si non feceris intra illud tempus,illud ꝙ debeas facere.Dic,ꝙ aut tu propter illud tale,ꝙ debeas facere,debes mihi dare certam pecuniam , & tunc debet expectari totum tempus,vt l.in illa stipulatio. si Calendis.j.de verbo.obliga.& l.si ita stipulatus sum mihi a Proculo. Aut nihil mihi debetur,& tunc si certum est , ꝙ non possit fieri intra illud tempus,& tunc potero repetere illud , quod dedi,vt j. de verbo.obli.l.hoc iure.Aut quæritur,an possum repetere interesse,si certum est te non posse facere, & tunc aut volo agere ad interesse non totale,sed solum ad illud,ꝙ sentio ex aliqua causa & dic,vt l stipulationes non diuiduntur.§.plane.j. de verbo. obliga.& l.continuus.eo.ti.Aut volo agere ad totale interesse, & tunc non potest agi,& si certum sit,quod non posset fieri intra illud tempus,vt l.si stipulatus fuero absque te.j.de ver.obli. Aliquando volo agere ad pœnam,& ista non est nostra mate-
6 ria.Vnde dic,ꝙ† aliqñ est pęna legalis , aliqñ pęna conuentionalis,aliqñ est pœna,quæ dr̃ interesse, sed quia ista non est nostra materia,tamen remissiue dic,vt hr̃ per Legistas in l.si stipulatus sum mihi a Proculo.j.de verbo. oblig.& per Cano.in c.commissa.de elec.li.vj.Et istud facit ad no. multa , & primo ad statutum,quo cauetur,ꝙ bannitus possit sine pęna interfici,si intra decem dies non soluerit centum, nunquid autem si certum sit , non posse soluere ad dictum terminum, possit interfici?& vr̃ ꝙ sic,quia frustra expectatur euentus conditionis, cuius effectus nihil operatur . Sed ꝯrium est ueritas,vt hic & p Bar.in l.ij.C.si pend.app.mors interue.Item inducitur ad q.Pone, ꝙ electio capitanei non potest fieri sine præsentia aliquorum intra vnum mensem, & isti ciues sunt absentes adeo , ꝙ nõ possunt adesse,& certum sit,an electio fieri possit ante mẽsem?& videbatur ꝙ sic,quia frustra expectabatur, & contrariũ est verum, vt in c.vbi periculum. in ver. decem diebus.de elec. lib.vj.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus suę pecuniæ dominium sine tutore non transfert , & quid in adulto. nume.2.*
3 *Consumptio num semper sit obligationis reconualidandæ causa.Et quatenus pecuniæ consumptio allegetur.nu. 4.*
5 *Periculum rei pereuntis ad quem pertineat.*

§.Si pupillus. Consumptio facta reconciliat præcedentem obligationem,aut præcedentem liberationem.h.d.Et pro euidentia præmitte , ꝙ pupillus debitor non potest soluere creditori sine authoritate tutoris, & si soluit poterit repetere, qñ.s. voluerit. Item quod ipse sine tutoris authoritate non potest mutuare adeo, ꝙ si mutuat sta-
1 tim poterit petere,qñ voluerit . No. † ꝙ pupillus dñium pecuniæ transferre non potest sine tutoris authoritate in alterum. Et huius est rõ , quia ipse non habet sui patrimonij administrationem,vt j.de iureiuran.l.iusiurandum , ꝙ ex conuentio-
2 ne.j de sol.l.ꝙ si forte.§.fi. † Quid autem de adulto.an dñium in alium transferre possit?est glo.singu.in l.j.§.quæsitum.infra ad Trebel.ꝙ sic,quã intelligerem,nisi adultus ipse habeat curatorem,qñ tunc pupillo æquiparatur, vt l. curatorem habens.
3 de in integ.resti.†No.consumptione non esse semper causam reconualescendę obligationis,sed aliquando reconualidandæ
4 liberationis & solutionis. No. ꝙ non dr̃ † consumpta pecunia ad hoc,vt obligatio.vel liberatio reconcilietur, licet alteri per recipientem soluta fuerit.concord.j.solu.matri l. si æstimatis. Et ex hoc vr̃ mihi posse singulariter inferri,quod nunq̃ ad prædictos effectus dr̃ pecuniam fore consumptam,nisi quãdo certissimum est eam amplius recognosci non posse, ita singulariter no.ex isto tex.vñ si transiret per mille manus, & posset recognosci,nunq̃ diceretur consumpta.In gl.super verbo,liberatur.in prin.Sołue aut pecunia est consumpta, & tunc non põt repeti,aut nondum est consumpta, & tunc potest repeti.In gl. super verbo,& eius.ibi,perdiderit.& fortifica istam gl.firmius.
5 Quia † qñ res perit,semper perit periculo illius,penes quem est dñium,vt l.quæ fortuitis.C. de pigno. actio. sed istius pecuniæ dñium est penes ipsum pupillum,igitur &c. Sed ꝯrium est verum per rationem,quia illud ꝙ est inductum in fauorẽ vnius, non debet retorqueri in eius lęsionem. Vnde clarum est,ꝙ inductum est in fauorem ipsius pupilli , vt dominium sit penes ipsum pupillum,ergo non debet retorqueri in eius læsionem. Vnde limita ex ista gl.omnia iura, quæ dicunt ꝙ periculum rei peremptæ spectat ad illum , qui est dñs, quia intelligo qñ est dñs de iure communi,secus aũt si ex speciali priuilegio,vt patet hic in pupillo,ꝙ singulariter nota,& ista est nouissima limitatio,neque per alium tacta.Et ex hac potest inferri ad multa. Et primo ad statutum,quo cauetur,ꝙ nullus possit ꝯhere sine authoritate consanguineorum , & talis ꝯtus sit nullus. Pone quod ipse pupillus vendidit seruum alicui sine authoritate cõsanguineorum, iste seruus periit penes creditorem, cui perit, an pupillo, vel creditori? & vr̃ quod pupillo, quia si ꝯtus est nullus , ergo dominium remansit penes ipsum , vt l. quæ fortuitis . C. de pigno. actio. Sed contrarium est verum , per istam glo.videlicet,quod illud intelligitur,quando dominium est penes aliquem,scilicet de iure communi , secus si speciali.

Et

2 Et ita obtinui * hic Florentiæ contra omnes Docto. iam sunt sex menses, vel circa, propter quod illi Doct. fuerunt valde admirati.

ADDITIO.

2 ¶Obtinui. Sequitur hic Ias. Hier. Chuc.

SVMMARIVM.

1 *Contractus verba nonnunquam improprie sumenda, vt contrahentium mens seruetur. Et quid in vltimis voluntatibus, sententia, libello, & testium dictis usque ad numerum 5.*

6 *Donationem modalem proprie donationem non esse, & quæ natura sit proprie donationis. nu. 7.*

8 *Mutuum proprie non dici, quod ex necessitate fit alicuius contractus præcedentis.*

9 *Aequitatem scriptam, rigori quoque scripto præferri.*

10 *Meum quid dici queat.*

11 *Verba vt diuerse proferuntur, ita & varie in significatione impropriam capiuntur.*

12 *Solutio hæc, hic de æquitate, illic de rigore, quid innuat.*

13 *Lex, nam ad ea, quoad correctionis materiam, num in contractibus locum habeat. Et quid in sententia. nu. 14.*

15 *Verba legis odiosa, extendi non debere.*

LEX XX.

SI tibi pecuniam. Donatio, quæ sit sub modo, proprie donatio non est. Item pecunia, quæ ex necessitate præcedentis contractus mutuatur, non est proprie mutua, sed improprie, & ex huius legis æquitate. h. d. No. verba cõ-1 tractus, † vt saluetur ꝯhentium intentio, improprie accipi, qñ proprie accipi non possunt. Facit. j. de vsuris. l. si stipulatus. j. de præscrip. verb. l. si insulam. de damno infec. l. damni. §. cũ pa-2 rietem. C. de ser. rustic. prædio. l. si tam angusti. Et † istud etiam locum habet in ultimis voluntatibus, quarum verba interpretanda sunt ad hoc, vt aliquid operentur, vt hr̃ in l. Titia. la. j. §. j. j. de lega. ij. & j. de condit & demonstr. l. hæredibus. §. fi. & l. qui-3 bus diebus. §. dñs seruo. † Istud etiam habet locum in sñia, vt l. 4 & puto. in glo. s̃. fami. ercis. Istud etiam † habet locum in libello, vt l. sed si possessori. §. item si iurauero. j. de iureiuran. s̃. de iu-5 dic. l. si quis intentione. † Istud etiam habet locum in dictis testium, vt l. stipulatio ista. §. hæc quoq;. in glo. j. de verbo. oblig. 6 & Bar. no. in l. j. C. de vsufruc. No. donationem † modalem proprie donationem non esse. Concor. de donationib. l. j. ꝙ est no-7 tand. pro statutis de donatione loquentibus. Item no. de † natura proprie donationis esse dñium irreuocabiliter in recipientem transire. Concor. j. de dona. l. id ꝙ. §. j. vbi casus cum isto. Vl-8 terius no. ꝙ † non dr̃ proprie mutuum, quod fit ex necessitate alicuius præcedentis ꝯctus, ꝙ est notan. sic ad statuta loquen-9 tia de mutuis. † No. æquitatem hic scriptam in fine præferri rigori supraposito, de quo dic, vt in l. placuit. C. de iudi. & in l. j. C. de vsucapio. & per Cano. extra, de transactio. c. fi. In gl. super 10 verbo, meum. in princi. No. ꝙ † illud potest dici meum, ꝙ mihi debitum est. concor. j. eo. l. si & me & Titium. Ex quo infertur ad vulgarem locutionem, qñ dicunt, da mihi pecuniam meã, & dabo rem tuam, quæ in veritate non est adhuc sua respectu debiti. In ea. gl. l. qui id. Bar. hic. & in l. seruus dotalis. j. sol. matr. soluit aliter, ꝙ aut ex illa datione aliqua tibi confertur vtilitas, & tunc transfertur dominium licet reddere teneatur, vt l. seruus. j. sol. matri. Si vero nulla est remansura vtilitas, & tunc nõ dr̃ translatum dñium, vt dicta l. qui sic. infra de sol. Ad hoc facit d. l. seruus dotalis. sed si translatio in dantem fieret sponte, & non coacte, valeret indistincte, vt infra de sol. l. qui duobus. Ex qua. l. no. mille fraudes. & primo quod debitor de mille, p̃t liberari soluendo sæpius decem. Et infertur ad aliud, pone. ꝙ vnus vult mihi vendere aliquas actiones pro quingentis, ego non habeo, nisi decem, certe, quia fraus est, vt competens sit emptio, vt l. per diuersas. C. manda. tunc est cautela, ꝙ creditor restituat sibi multoties ista decem, quæ iste soluit. In gl. sup 11 † ver. verborum. dic ꝙ aliqñ verba proferuntur a lege, & tunc, vt euitetur ꝯrietas, impropriãtur verba, vt hic. Aliqñ verba proferuntur ab aliquo grosso, & tunc debent impropriari, vt l. quoties. C. famil. erciscun. & l. quid si nepos. de testa. tutel. vbi dicir̃, qñ pater vult instituere filium, & dicit relinquo filio &c. & sic impropriantur verba propter grossitatem, vt est glo. singu. in l. quoties, allegata. Aliqñ ipsa verba sunt prolata pp fatuitatem, & tũc non impropriantur verba, sed vitiãtur, vt l. si quis in fundi vocabulo. de lega. i. Impropriantur verba contractuum. Impropriantur verba sñiæ. Impropriantur verba testatoris, vt supra dictum. Sed quid si testator legat debita, & non habet nisi naturalia debita? dic, vt dicta l. quibus diebus. In glo. super ver-12 bo, benignius. No. ꝙ quotiescunque glo. dat † istam solu. hic de æquitate, & ibi de rigore. idem importat, quantum, si diceret, ista corrigit illam, quia æquitas corrigit rigorem. Ex quo infertur, quod sicut est præsumptio, ꝙ testator se non corrigat incõtinenti, vt l. nam ad ea. de condi. & demon. Ita nec lex præsumitur se incontinenti corrigere, ut no. per Cy. & Bald. in l. fi. per quas perso. no. acqui. Quod limitandum, nisi æquitas sit posi-13 ta in fine legis, vt hic. † Sed an illa. l. nam ad ea. locum habeat in ꝯctibus. s. vt ꝯhentes velint se corrigere, quia s̃m illam l. nã 14 ad ea. præsumptio est, ꝙ non habeat locum. † Sed quid in sñia, an habeat locum? & dic, ꝙ non, quia si ponuntur uerba ꝯria, sñia est nulla. xj. q. j. c. quis. ergo, qđ est verum, nisi apponat uerbum, per ꝙ declaratur intentio iudicis, vt verbum imo, quia tunc ualet sñia, & cum dicit condemno, imo absoluo, quia tũc talis sñia valet, vt xv. q. j. c. prædicatum, de qua Bal. facit festum in l. quidam elogio. de iure deliberan. & in prima constitu. C. & probatur per l. Stichum, imo Pamphilum. de manumis. testamen. Vltimo facit ad quæstionem disputatam per Iacob. Butrig. Statuto cauetur, ꝙ nullus audeat vendere rem immobilem Senensi sub pœna decem. Quidam testator mandauit hæredi, vt uenderet, nunquid iste hæres vendendo incidat in pœnam statuti? & videtur quod sic, quia qui totum dicit &c. Contrarium determinauit Iac. But. in publica disputatione, p̃ istum tex. Quia non dr̃ proprius ꝯctus venditionis, qui fit ex necessitate imposita per testatorem. Præterea hoc confirmat̃, 15 verba † legis odiosa non sunt extendenda, vt l. vim passam. §. p̃scriptione. de adul. Sed ista verba sunt odiosa, vt patet, quia aufertur libera potestas posse disponere de rebus suis, igitur non debet extendi ad talem, qui ex necessitate facit. Quia solum tale statutum habet locum in ꝯctu uoluntario, & vide per Bald. in l. si hæres testamento. de actio. empri. & per Ange. in l. qui fundum. ad legem Falcid. per Dy. in l. vxorem. §. agri. de lega. 3. hic non sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis boni munus.*

2 *Debitum, aut eius partem num quis accipere cogendus sit. Et quid si post recusationem, res aut eius pars pereat, periculum ad quem pertinebit. nu. 3.*

4 *Solutio particularis ad pœnam solutionis particularis euitandam, num aliquã do admittatur. Et quid quoad pignus luendum, & conditionem implendam.*

5 *Conuentus ad centum, si partem confiteatur, partem uero alteram neget, nec probari queat, num saltem in ea parte, quam confessus est, condemnari possit.*

LEX XXI.

QVidam. Non compellitur creditor ad recipiendum particularem solutionem debiti, ꝙ est liquidum, secus si sit pro parte liquidum, & pro parte dubium. h. d. No. ꝙ dictum est 1 in summario. No. secundo, † boni iudicis esse finem liti imponere. & rixas dirimere. concor. de appel. c. cordi. li. 6. de dolo & contu. c. finem litibus. & de iudic. l. properandum In tex. arguitur contra istum tex. de l. j. §. j. de nouo C. Iusti confir. vbi de legibus correctis &c. dic, ꝙ ad hoc, vt fiat aliqua decisio, non dẽt allegari lex correcta, vt ibi, sed vt habeatur intellectus, potest, vt hic. & de hac materia nõ debet fieri aliqua mentio, sed hic fit aliqua mentio, igitur. Plene ponitur per Bar. in l. fi. j. de fal. In glo. i. istum modum loquendi omnes Doct. hic sequuntur. Sed tu dic, ꝙ non cogitur præcise. sed cogitur causatiue, puta pp denegationem actionis, quam iudex sibi facit, per l. si debitor offerret. j. de solu. In gl. ad accipiendum. ibi, fauore. & dic, ꝙ idem est in causa pia, quia libertas & cã pia æquiparantur, s̃m no. per Bar. in l. proxime. j. de his quæ in testa. delen. In ead. gl. ibi, Item non obst. dic, ꝙ vere est diuidua quantum ad sub-2 stantiam sui, non autem quo ad solutionem. Vnde † dic, quod aut debita sunt plura, & tunc cogitur vnum debitum integrũ ex illis recipere, vt l. fi. j. quib. modis pignus vel hypothe. solu. Aut debitum est unum, & tũc aut pars est liquida, & pars nõ. Primo casu cogitur creditor recipere particula. solu. dummodo pars illa tota offeratur, vt hic. Aut totum debitum est liquidum, & tunc non cogitur, vt l. tutotum. §. Lucius. j. de vsur. Fallit in tribus casibus. Primus fauore libertatis, secundo fauore causæ piæ, tertio fauore tributariorum. Dicit enim hic gl. ꝙ si pars debiti est clara, ꝙ tunc iste creditor compellitur recipere partem liquidam, secus si confitetur totum, quia tunc non cogitur, vt hic in gl Contra istud est casus in l. cum lex. s̃. de transac. vbi dr̃, lex nõ debet dare malitiam &c. vt patet, quia si ego debeo tibi dare mille, ego negabo nisi decem, & sic peribunt periculo creditoris. Præterea esset melior conditio negantis, quam totum debitum confitentis, vt l. non solum. de noxalib. & l. seruus, ꝙ vi aut clam. & sic esset absurdum. Et hoc patet, quia si dico non possum facere centum, sed partem, & tunc si illa pars, quæ non confitetur, periret, non periret periculo ipsius creditoris, vt l. qui solet. §. fi. de solutioni. Sed mendax est in meliori conditione, quia negans non tenetur de peremptione, vt d. l. quidecem. vnde dic, ne detur ista absurditas, quod nõ agat præcise, sed causatiue, per d. l. si debitor offerret. Vel salua gl. s. ꝙ non est semper verum hoc, ꝙ propter negationem res efficiatur dubia, quia aliquando non fit dubia. Et licet ista materia non pertineat ad nos, de qua habetur in l. 3. qui. ad liber. 3 procla. non licet. & in l. j. & l. si rem. s̃. de transact. Tamen † quo

ad

ad propositum dicatis,quod aut negatio est probabilis,& tūc reddit rem dubiam,vt d.l.3.qui.ad lib.procla.non licet. Et tūc nisi pars debiti recipiatur,perit ipsius debitoris periculo. Aut negatio est improbabilis,& tunc talis negatio non reddit rem dubiam,vt d.l.qui sibi.§.fi.de solu.& sic res quæ periret, nō periret periculo ipsius creditoris, vel dic ſm Bald. Aut qn̄ negas, offero me incontinenti probaturum, & tunc non prodest tibi negatio, per l.3.§.ibidem.ad exhiben.& l.is a quo decem.ex q. bus causis in possessatur. Aut non offert se probaturum, & tunc sit vera conclusio gl.In alio membro gl. An si pars debiti confiteatur,& pars negetur. vltra distinctionem, quam gl.ponit hic,dic,ꝙ aut totum debitum est clarum, & tunc non cogitur,vt l.tutor.§.Lucius.de vsuris. Sed fallit in tribus casibus, vt supra dictum est. Adde vltra glo. & primo ratione superuenientis casus,vt.s̄.solu. matrimo.l.si constante.§.fi. Fallit ratione necessitatis,vt s̄. eod. l.nam & si fur.Fallit nisi loquamur in eo,qui est obligatus nomine alieno, & tunc cogitur creditor recipere partem,ꝙ no.vt l.in his. §.j. de solutio. vbi glo. singu. Sed illa gl.non probatur tex.sed potest fortificari ratione,quia magis subueniendum est illi,qui aliena obligatione obligatus

4 est, q̄ illi,qui propria,vt l.legem.C.de natur.liber.&c.†Sed nūquid admittatur pars solutionis ad euitandam particularem solutionem pęnę?dic,vt l.1.§.fi.j̄.de verbo.obli. Ad istud etiam potest adduci.d.l.tutor.§.Lucius.qa vsura pęna est,vt l. lecta.j̄. eo.& l.qui sine.de nego.gestis. An autem admittatur particularis solutio ad luitionem fiendam pignoris pro parte? & certe non, per tex. l. quandiu. C.de distractio.pigno. j̄. de pigno.Et istud est verum,etiam si ipsa pignoris obligatio fuerit diuisa p hæredes,vt l.cui fundus.j̄.de conditio.& demonstra.& l.ij.§.ex his.j̄.de verbo.obliga.& l.necessarius.§.sumus.j̄. de pign.actio. & l.is consequenter.§.fi.s̄.fami.ercisc un. Aliquando quæritur, an particularis solutio admittatur ad implendam conditionē pro parte?& dic ꝙ non,vt d.l.qui fundus. de condi. & demon. & l.penul.eod.ti. An autem admittatur ad implendam ipsam solutionem particularis solutio? dic, vt hic habetur, quia aut debitum est liquidum &c.Sed Docto.quærunt hic, quid si totum debitum est liquidū,& creditor vult agere pro parte,nunquid creditor possit cogi ad agēdum ad totum?Bart.hic refert opi.Gulicl.de Cun.ꝙ sic potest,per l.nulli. C. de iudic. Bar.hic dicit,ꝙ forte dicet in l. cum quædam puella. s̄. de iurisdi. omnium iudi.Sed ibi nihil dicit, sed dicit in l. in commodato. §. duabus.j̄.commo. & dicit,ꝙ aut facit ex necessitate,& nihil allegat,& tunc non cogitur. Allegat.s̄.eo.l. nam & si fur. Aut ex voluntate,& tunc cogitur, vt dicto.§. duobus. & dicta. l. nulli. Bal.autem fuit varius,quod aut reus obiicit, & tunc potest cogi ad totum petendum,vt dicto. §. duobus. Aut ipse reus non obiicit,& tunc libellus procedit,vt Insti.de actio §.si minus.Ita dicit hic,sed in l.j.s̄.de acquir.hęre.dicit ꝙ indistincte possit peti,per d.§.si minus.& in l.si mihi & tibi. de leg.ij. tenet oppositum Ang.hic tenet opi. Guli.de Cun. & communiter omnes. Sed dic ꝑm omnes,aut petitur pars debiti ex necessitate,& tūc admittitur,vt d.l.nam & si fur. Aut particularis petitio deducitur voluntarie, & tunc aut apparet ipsum creditorem facere calumniose,& tunc iudex poterit obiicere etiam si pars nō peticrit,& probatur per gl.in l.qui non maior.§. si puteis j̄.de le.

a liber. Idem Inno.[a] in c.j.de officio ordin per tex.in l. fi. si fi.vel su.Aliquando non petit calumniose,& tunc si pars petit,quod totum petat,& tunc cogitur,vt hic,& l.fina in fi.de emancipa. liber.& d.§.duobus.Aut non obiicitur, & tunc procedat,vt d. §.si minus.de ar. Et probatur per locum a speciali. l. si quis ciī totum.j̄.de excep.rei iudi. & hoc habet locum, quando unus solus conuenitur. Si autem agitur contra plures, & tunc si est actio,quæ possit diuidi, & tūc potest agi pro parte ꝯ unum ex istis,vt j̄.de duob.reis.l.penul.& vide ex illo.§. si minus.quią su mo argumentum contra gl. singula.in l. verbum oportere.de

5 vet.sign vbi est gl.sing.Et pro†declaratione huius legis quæritur,quid si conuenio te ad cētum,confiteris partem, & aliam tu non potes probare,nunquid iudex debet condemnare istū

b in istis,quæ ipse confitetur,vel quid debet facere? Innoc.[b] dicit, singulariter quod iudex nō debet proferre sn̄iam, nisi actor renunciet petitioni, de illo pluri,vt extra de electionib. cum inter R.In gl.super verbo,mirum vr̄.Sed quid, si creditor agit ꝯ Sempronium ad mille,& confessus fuit quingenta,vel probauit solum de quingentis. An autem pro illis quingentis sit in mora?videbatur ꝙ sic,quia per litis contestationem quis con-

c stituitur in mora.Sed in hoc Bar.variauit[c], vnum dixit in l.j.§. si stipulanti.j̄. de uerborum obliga. & aliud dixit in l. non potest.de uerbo.signi.Vnde tu dic,aut ipse confitetur quingenta, & tunc si peto incontinenti,tūc est in mora, ut d.l. qui solidū. Aut non peto incontinenti,& tunc non dicitur in mora, ut l. in fideicommis.j̄.de usur.in princ.

ADDITIONES.

a ¶Innoc.Aduerte,quia imo Inn.in c.j.de offi.ordi.nec in c j.de offi. iudi.dicit hoc,nec etiam allegatur per Doc.tractantes hanc materiam.

b ¶Inno.Dicit.Adde tu contra istud dictum Inn.potest allegari.l.diem proferre.§.si plures s̄.de arbi.Et uide Bal.in l.j.in pen.col.C.de lit.contest.qui allegauit tex.in l.si constante.§.fi.s̄.solu.matri.Et uide tex. contra Inn in c. suborta.de re iudica.& ibi per Abb.& per Bar. in l.qui vas.in princip.j̄.de furt.& Ang.in l.j.§.si stipulanti.j̄.de verbo.obliga do. tamen Abb.in c.cū inter,de re iudi.in antepen.col.refert hoc dictum Inno.alio modo.Et dicit quod iudex potest super confessatis pronunciare, & super aliis procedere

c ¶Bar.Variauit. Adde tu,& vide do.Abba.in c.j. circa fi. extra de plus petit. qui reducit ad concordiam.Bar.

SUMMARIUM.

1 *Dies expressus & solutioni adiectus absque alia interpellatione moram inducit.*
2 *Aestimatio rei mutuo datę qua ratione expendi considerarique debeat.*
3 *Argumentum de tempore ad locum efficax esse.*
4 *Mora quæ in iudicio contrahitur, per lit. contest. contrahitur.*
5 *Difficultas rei præstandæ num reum a mora excuset. Et quid in præstationis difficultate.nu.6.*
7 *Aestimatio rei,quæ non præstatur,quando crescere incipiat. Et quando crescere pergat,remißiue.num. 12.*
8 *Libellus in iudicio vbi non requiritur,si detur,& ineptus, non tamen iudicium ob id uitiari. Et num tum ex eo libello sententia sit ipso iure nulla. nume. sequen.*
10 *Libellus aduersus morosum qualiter accipiatur.*
11 *Libello incerto dato,num sententia ad id uniuersum, quod agentis intereſt, ferri queat.*
12 *Obligationem perdurare post moram, & si res perempta sit.*

LEX XXII.

VInum quod. Aestimatio rei mutuo datę consideratur ſm tempus, & locum, in quibus dei eddendo conuentum est. Sin autem ea adiecta non fuerint,consideratur ſm tempus petitionis habentis

1 debitorem in mora constituere.h.d.† No. ꝙ dies expressus, & solutioni adiectus, quem in mora constituit absque alia interpellatione,vt C.de contrah.& commit.stipu.l. magnam, &

2 dixi.s̄.eo.l.quod te.†No.æstimationem rei mutuo datæ,considerari ſm tempus petitionis.Tertio nota,æstimationē rei mutuo datę considerari ꝑm locum,vbi fieri debet solutio, no aūt ꝑm locum,vbi est factum mutuum. Quod est argumentū ad quæstionem,quæ pendet, videlicet quia promisi tibi dare centum Florentiæ florentinos Romę,modo ualent plus, q̄ hic, qa

3 pendent de facto,ideo non dico aliter. Vltimo†no.bonum esse argumentum de tempore ad locum. Concor. j̄. de tritica.l.in hac,& C.de testamen.mili.l.miles ita. Tex. est circa prin.Opp. ꝙ qn̄ mutuum datur,non debet peti illud idem,sed in genere. Sed hic vr̄ ꝯrium propter dictionem ꝙ.Ad hoc rn̄det, ꝙ hæc dictio,quod,exponitur pro quale. Vel dic ꝑm Iacob. de Butr.ꝙ fingitur aliud peti,quamuis petatur idem in genere. Item tex. ibi,per iudicem.oppo.quia cum certum est,ergo nō debet dari officium iudicis,sed certa condictio, quæ ex mutuo cōpetit, vt s̄.eo.l.certi condictio. Vnde quidam intelligunt mediāte iudice. Item oppo.quia Iurisconsultus non fecit istam legem, qa responsio debet esse conformis interrogationi,vt l.j.§.si quis.j̄. de verbo.obli.& Insti.§.prętere a.de inutili.stipulatio.Sed si verba Iurisconsulti intelligantur ſm tempus petitionis extraiudicialis,igitur &c.Quare duæ solutiones fuerunt positæ, prima, ꝙ istud verbum,petitum,intelligatur ꝑm tempus litis contestatæ.& habebitur consideratio a tempore litis contesta. Et primo probatur,quia responsio non est conformis interrogationi patet,quia primo dicitur qn̄ petitur per iudicem, vt l.amplius non peti.rem ratam habe.Secundo probatur, ꝙ ista æstimatio est accessio ciuilis,mō sic.Cōtractus mutui est ꝯctus ciuilis,sed clarum est,ꝙ in ꝯctu stricti iuris accessio debetur a tempore litis contestatæ,vt l.cum fundus.j.e.& j̄.de vsuris. l. videamus.§. actionem.facit.l.fi.s̄.de peti.hære.His non obstan.fuit posita secunda solutio hic.Ex his resultat effectus, quia si interpellaui te,& sic fuisti in mora, & dum esses in mora vinum creuit, & tempore litis contest.decreuit,tunc iudex primo debet condēnare ad restitutionem vini, secūdo ad interesse a tempore quo fuit commissa mora.Tn̄ si consideratur hoc,pone ꝙ tempore, quo mutuatum fuit,valebat.v.tempore commissę morę p interpellationem iudicialem valebat decem, tempore quo petit in iudicio valebat quatuor,iudex cōdemnauit,ꝑm ꝙ valuit tēpore commissę moræ per interpellationem extraiudicialem vsq; ad sn̄iam.Vera lectura est ꝙ a tempore moræ post iterpellationem extra iudicium commissæ,non autem tempore moræ commissæ post litis contestationem.Pro hoc facit.l.magnā, C.de ꝯhen.& commit. stip. Quia tacite per interpellationem extraiudicialem,quis constituitur in mora.s. per interpellationem diei,multo fortius per interpellationem expressam.s̄.co. l.cum quid.j̄.loca.l.quæ ad certum. Secūdo probatur,quia ita quis constituitur in mora per interpellationem extraiudicialem,sicut per iudicialem,ergo debet haberi cōsideratio a tempore moræ commissæ per interpellationem, & est iste verior intellectus.Nec obst.illud qđ dr̄,ꝙ rn̄sio debet esse conformis interrogationi.

interrogationi. Quia dic.ꝙ hic respõdetur conformiter,quia non solum respondet ad id, quod interrogatur, sed etiam ad aliud.In secunda gl.quæ est super verbo,quanti.Ex ista prima solu. no. ꝙ mora rei in materia huius legis non debet nocere ipsi fideiussori.Sed de hoc est dubium. Sed dic, vt habetur in l.mora rei.ȷ̄.de verb.obl.& l.si seruum.§.videamus. eo.tit. vnde gl.videns ꝙ ista solutio est dubia, ideo transit ad secundã. In ea.glos.ibi,de ver.oblig.l.quoties. Vel solue,vt habetur in l. quatenus.cum l.seq.ȷ̄.de ver.oblig.In ea.gl.ibi,vel dic ibi inspici,ista est communis. In glos.super verbo,cum esset petitum. 4 Ex prima solu.no.ꝙ† mora, quæ committitur in iudicio,committitur per lit.contesta. non autem per libelli oblationem,& istud declarat illud,quod tenet Bar.in l.denunciasse.§.j.& ij.de 5 adul.In ead.glo.ibi,vel si non.Ex hac no. † contra decisionem Bar.in l.quod te.s̄.eod.videlicet ꝙ difficultas rei præstandæ nõ excusat reum.Sed hic est glo.quæ tenet, quod excusat. Secun6 do no.quod licet † difficultas præstationis excuset reum a mora,quæ veniret per interpellationem extraiudicialem, attamẽ non excusat a mora, quæ committitur per litis contestat. quæ est singul.in hoc,quam ego solus ad hoc noto.Sed ratio diuersitatis videtur,quod dari non potest, quia ita difficultas est in mora commissa per interpellationem extraiudicialem, sicut in mora commissa per lit.contestat. Vnde dic soluendo,quod quotiescunque difficultas coniungitur cum negatione debiti,tunc ea non excusat,quia contra eum negantem sunt multa priuilegia,vt l.contra negantem.ad leg.Aquil. Vnde si debitor negat se non debere, & ego probo, tunc non excusat difficultas præstationis,vt l.attamen.§.fi.ȷ̄.pro socio. & l. si dubitetur.§.fi.ȷ̄.de fideiuss.Quia negatio est causa amissionis priuilegij.Et sic no.singulariter ex ista glo.quod vbi difficultas præstationis est cum negatione,id est quod debitor negat se debere, & agens probet. ꝙ postea talis reus negans non potest allegare præstationis difficultatem. Et si oppositum probetur, non excusat illum negantem.In ea glo.ibi,sed certe dati.ex hac gl.no. quod quamuis vinum,quod mutuasti mihi, valeret plus tempore,quo mutuasti,quam nũc,quod nihilominus sufficit modo tibi restituere eiusdem qualitatis & bonitatis, qualis erat tẽpore,quo mutuasti,non autem consideratur illud plus, quod valet tempore restitutionis.In ead.gl.ibi.Sed certe tempus.ibi, vt ȷ̄.de actio.emp.l.ratio.§.si per venditorem. Ista solutio Mar. non est bona,& primo impugnatur per Bart.quia sequeretur, quod periculum vini venditi statim pertineret ad venditorem absque mora,quod est contra tex.l.j.& l.necessario.ȷ̄.de pericu. & commo.rei vend.d.Bar.de Sali.aliter impugnat per alias rationes vltra Barto.quia haberetur consideratio a tempore litis contest.in contractu,vbi uersatur liberalitas, vt hic in cõtractu mutui,multofortius in contractu, in quo fuit necessitas, vt dictis iuribus. Sed aliter soluit Pet.& Ia.& alij soluunt diuinando,& exponunt ibi tempus,quo uenit.s.tradendum,vt sic non dicatur de tempore contractæ vẽditionis, sed de tempore quo debuit fieri solutio,vnde concor.cum ista. Vnde Guli. de Cun. dat aliam solutionem,videlicet,quia aliquando ille, qui tenetur ad rem,non vult dare,& tunc succedit obligatio ad totale interesse, & tunc habetur ratio ad totale interesse a tempore, quo fuit celebratus contractus quanti plurimi ualuit,vt in §.si per venditorem. Vnde si valuisset tempore contractus viginti, & tempore petitionis valet decẽ,fiet æstimatio ad viginti non ad decem.Aliquando negauit a principio dare, sed postea voluit,& tunc habetur consideratio a tempore petitionis, vt hic. Sed hæc solutio reprobatur per Bar.Et primo per verbum,fuerit,quia est pluſq̃ perfecti temporis, & sic erat commissa mora.Sed Guliel.dicit,quod de nouo committebatur, igitur. Sed ista ratio est friuola,quia aliquando significat quid esse in fieri.Ratio Bar.fuit, quia si res non tradatur, ad interesse agitur. l.j.§.j. de actio. emp. Sed ubi conueniebatur quis ad interesse, quia non solum debet considerari vtilitas creditoris, vt l.ii. de eo quod certo loc.sed etiam vtilitas ipsius debitoris,igitur contra Guliel.de Cu.Vnde dicit,ꝙ in §.si p venditorem.mora erat inchoata ab ipso initio contractus,vt patet in l.Iulianus.§.ex vẽdito.ȷ̄.de action. emp. & l.curabit.C.co.quia ibi tenetur ad fructus interesse,vnde non teneretur, nisi commissa fuisset mora re ipsa. Sed ista opinio est falsa.Primo, quia ista opinio sua diuinat.sed posito,ꝙ precium esset receptum, quia tunc dicit cõtra casum l.curabit. C. de actio.emp. Secundo patet in verbo ibi,nulla mora intercesserit,quia per receptionem precij, venditor non constituitur in mora.Item reprobatur secundum Sali.& Fulg.quia si esset verum,quod per receptionem precij,vẽditor constitueretur in mora,sequeretur vnum absurdum, qa propter moram teneretur de omni casu fortuito sequuto post moram,quod est contra casum in l.j.ȷ̄.de act.emp.& sic est cõtra dictum Bar.casus rotundus, quare dicendum est,ꝙ ista opinio nullo iure potest procedere.Vnde ad §.si per venditorem. dic,quod si uenditor teneretur de mora,sequeretur, quod venditor teneretur portare ad domum creditoris rem sibi venditam,quod falsum est,vt l.item illa.ȷ̄.de consti.pecu. Vnde concludit cum Bar. de Sali. & Richar.eius patruo. s. qui concludunt cum Guliel. qui concludit vt supra dictum, quia aut factum est pactum,ꝙ ipse teneatur portare ad domum,vel dare & tunc tenetur a tempore contractus, si non vult dare aliquo modo,aliquando non vult dare a princi. sed postmodum vult, sed creditor non vult,& tunc habet locum ista lex.In ea.gl.ibi, sed secundum hoc erit fortiter cõtra Bar.hic dicit, ꝙ ista ratio Azo.non est bona,per l.non soler.ȷ̄.de reg.iur. Secundo probatur,quia intellectus Azo.diuinat, præterea per generalitatem. l.in hac.ȷ̄.de triti. quia ipsa æstimatio rei crescit a tempore litis contest. vsque ad sententiam,& sic loquitur generaliter, iõ non debet restringi. Item probatur,quia ubi ago cõtra aliquẽ officio iudicis,in quo non est obligatus, vt l.vbi exigitur. §.j. s̄. de edendo.multo fortius in illis iudiciis, vbi quis conuenitur per actionem,vt d.l.in hac,& his rationibus vita est gl. ista opinio Azo. falsa, ideo transit ad aliam, quæ reprobat adhuc per tex.in d.l.in hac.Quare quędam gl. in d.l.in hac. vult quod .dẽ sit in actionibus bonæ fidei, supplendo ad illum tex. Sed ista suppletio non videtur vera,quia ille casus fuisset frustratorius, quare Bar.ſm Gul.el.de Cu.dicit,ꝙ ille tex. in d.l.in hac.habet plures ver.& primus loquitur de æstimatione, quæ est de affectu,per tit.de in litem iuran quando fit per iuramentum affectionis, & patet dum dicit ibi, iuratur &c.Secundus ver. illius legis in hac.loquitur in actione furti,& sic loquitur opi. Io. sed certe istud non est verum, quia imo loquitur de eadem, patet per dictionem,quamuis.quæ est ibi posita,quæ aduersatiua refertur ad præcedentem casum,vnde Bar. in d.l.in hac. dicit ꝙ ille tex.loquitur in iuramento affectionis. Secundus autem loquitur de iuramento, secundum ꝙ vera & propria rei æstimatio debetur,& hoc est propter difficultatem probationis,& dicit Bar.quod ibi est casus specialis ſm eum. Vnde ſm eum dicit,ꝙ ille debet iurare ſm æstimationem,quæ est tempore litis contest.non autem ad aliud tempus. Sed certe iste intellectus non est verus,quia ex quo est mortuus,qualiter potest fieri æstimatio, vt l.in hac.ȷ̄.de triti.cum gl.hic, vnde dic, quod ille ver. debet intelligi.videlicet quia debet fieri iuramentum, ſm iuramentum æstimationis rei, quia tunc debet fieri secundum tempus lit.contesta.si extat. Si vero perierat, tunc refertur ad tempus,quo perierat,vt l.nummus.§.fi.ȷ̄ de in lit.iuran.In hoc 7 conclude ultra solu.glo.cum † quæritur, quo tempore incipiat crescere rei æstimatio, & tunc aut loquimur in obligatione fideiussoria,aut in principali.Si in fideiussoria & tunc dic,vt colligitur ex solu.gl.hic,& in l.quoties.ȷ̄.de verborum obli. in vna solu.quam dat ibi gl.ad l.cum quis.ȷ̄.de actio.& obliga.Aut loquimur in obligatione principali,& tunc dic, aut mora oritur ab ipso contractu,vel committitur in ipso contractu, & tunc consideratur a tempore contractus,vt §. per venditorem. Aliquando mora contrahitur post contractum, & tunc habet locum,ꝙ hic dicitur,quia a die petitionis,vt l.si.ȷ̄.de triti. Aliquãdo æstimatio debetur iure actionis,& durat illa eadem æstimatio,quę fuit tempore promissionis, aut per officium iudicis venit,& tunc aut res ipsa periit ante lit.contesta. & tunc habetur æstima.vsq; ad li.contest.Aut non perijt, & tunc semper habetur vsq; ad sententiam,ita loquitur.l.in hac. de triti. In ead.gl. a ibi,sed quæro Et pro declaratione argue, ꝙ sententia [a] debet esse conformis libello, vt s̄. communi diuid.l. vt fundus,& in cle.sæpe.de verbo.signi.c.licet Heli.de simo. Sed hic videtur dicere cõtrarium,igitur huius timore est facta hic ista gl. in hoc ver.item quęro ista sol.gl.est falsa, quia illud, ꝙ dicitur, ꝙ potest solui pro alio,intellige de eodem genere, vt s̄.eod.l.ii.§.fi. Quare gl.in l.si.C.de fideicom lib.dicit, ꝙ est speciale, quia iudex non potest condemnare in alia re.q̃ petitum sit. Sed illud est falsum,quia est generale,quia imo sententia debet esse conformis libello.Quare gl. transit ad tertiam, quæ non est bona, quia illud procedit in actionibus arbitrariis, id est in illis,in quibus ita prouisum est per ius,in hoc contractu mutui non repe8 ritur hoc statutum,igitur. Vnde transit gl. ad quartam sol.quæ est sing. Ex qua solu.no.duo. Primo,ꝙ vbi in iudicio† non requiritur libellus,& si libellus detur ineptus, nihilominus non vitiatur iudicium, neque sententia lata super hoc.item Bar.voluit in extrauag. ad reprimen.in verbo, sine figura iudicij, vbi dicit,ꝙ si datus fuerit libellus ineptus, vbi non requirebatur libellus,ꝙ tale iudicium valet.Alleg.ad hoc illud,quod no.gl.in l.qui testamento.§.per contrarium.ȷ̄.de testa.vbi est no.glo.facit.l.vnica.C.de rei vxo.actio.in §.j.Secundo no. singulariter ex hac solutio.ad limitationem gl.Insti. de oblig.in prin. Pro qua Cano.habent casum in c.cum dilecti. de empt. & vendi.Facit l.nisi.§.in his.ȷ̄.de tutel.& ratio.distrah.& gl. quæ est Institu.de 9 obliga.vult,ꝙ † sententia lata super inepto libello,est ipso iure nulla,

ADDITIO.

a ¶Sententia.Circa istam regulam.vide hic Ias. qui ponit 13.limitationes & Doc.in c.licet Heli.de simo..

nulla, vnde limita secũdum istam hic.s. ꝙ est verum, nisi libellus ineptus fuerit datus, vbi non requirebatur, quia tunc tenet sententia etiam si feratur super inepto libello. Vnde gl. transit ad quintam solutionem, quam declara, mutuaui tibi vinum, vt restitueres mihi post primum diem Maii, vnde eum non restituis, certe dies constituit te in mora, vt d.l. magnam, quid petam, certe possum petere, vt des æque bonũ vinum, quale fuit meum. Item possum agere ad illam æstimationem, quæ plu-
10 ris valet, ꝗ tempore sententiæ. Et † formabo libellum ẽm glo. dico, ꝙ mutuaui tibi, item quia fuisti in mora, item dico, quod vinum plus valebat tempore moræ, quam nunc, quare peto, vt condemneris ad restituendum æque bonum, item imploro officium iudicis, vt compellat te ad dandum illud plus, qđ valebat tempore moræ, ꝗ nunc. Et notandum ꝙ semper illud interesse ꝙ petitur, ꝙ fuit tempore moræ, debet certum in libello deduci, quia ibi libellus potest certificari, vt l. si quis in rẽ s̃. de rei vendi. & sic ista est forma libelli. Item scias, ꝙ vbi libellus non venit certificandus per agentem, ꝙ tunc admittitur in certus, vt s̃. de rei vend. l. quæ de tota. §. incerte. & j̃. de ver. obli.
11 l. vbi autem non apparet. §. qui illud, aut illud. Sed nunquid † libello ita formato iudex possit cõdemnare ad totale interesse? Et primo videtur quod non, quia sententia debet esse conformis libello, igitur. Sed Pet. de Bellaper. vt refert Bar. tenet contrarium, s. ꝙ potest condemnare ad totale interesse. Ita tenet hic & etiam Cy. Sed illa non est vera, primo ratione glo. quia sñia &c. Secundo, quia aliud pro alio inuito creditore &c. vt s̃. eo. l. ij. §. j. Tertio certum est, ꝙ debitor liberatur soluendo vinum æque bonum, & interesse creditoris, ita tenet Bar. hic, & allegat. l. Celsus. in fi. cum l. sequen. s̃. de arbitr. quæ non facit, Sed debet allegare. l. vtique. s̃. de arbi. Sed magis probatur in l. continuus, §. item qui insulam, j̃ de verbo. obli. in ea. gl ibi l. in re furtiua. j̃. de condi. furti. Ista solutio est falsa, quia fur & morosus æquiparantur, vt l. inter stipulantem. §. pe. j̃ de verb. obli. ergo idem erit in moroso, quod in fure. Et alii dicũt, ꝙ ista nõ est vera, per l. si seruus. § leue. j̃. de condict. furti. & l. in re furtiua. Sed tunc ꝯ, quia sñia non est cõformis libello. Respondent isti, ꝙ hoc est ratione necessitatis, ꝙ tunc fieri potest per iudicem, si est necessitas, vt l. fideiuſ. §. si seruum, & l. non dubium, §. fi. de leg. 3. & est glo. in l. fi. quæ senten. sine appel. rescin. Ad hoc lucidan. sic dic, aliquando quæritur de obligatione rẽ tradi, & ista non est materia nostra, ideo omitto, aliquando de obligatione dari, in qua venit damnum, vt Insti. de actionib. §. sic itaque. & tunc dic, ꝙ etiam post mortem, per moram debet condemnari ad rem, non aũt ad æstimationem, vt l. si seruũ. §. effectus. j̃. de verbo. obliga. & l. eum qui. §. fi. eo. titu. Ex hoc se-
12 quitur † vtile, ꝙ durat obligatio perempta re post morã, vt habetur in l. Iulianus. de verbo. obli. in §. i. Aliqñ de obligatione rem restitui, & tunc si ipsa res durat, & viuit, tunc agi debet ad rem, imo si noluerit restituere, & tunc auferatur ab eo militari manu, vt l. qui restituere s̃. de rei vendi. imo plus agens poterit iurare in litem, vt d.l. qui restituere, & l. in actionibus. de in litẽ iuran. & l. 3 §. in hac. j̃. commo. hoc intellige, si agens non vellet, ꝙ sibi auferretur per viam militarem. Aliqñ res est perempta, & tunc est in arbitrio agentis, an vellet agere ad ipsam rẽ, an ad ipsius æstimationem. Et probatur per tex. in l. si cum dicatur, & l. si seruus, §. leue. j̃. de condic. furti. & l. inter stipulantem. §. pe. infra de verbo. obliga. Et ista iura allegantur cõmuniter per omnes, sed ego allego alia iura, quæ melius faciunt l. si cum plura. §. non solum. infra rerum amo. & l. promissor Stichi. & l. promissor hominis. j̃. de constitu. pecu. probatur in l. is cui, & l cum filius. j̃. de donat probatur melius in l. illud. §. j. j̃. de dona. cau. mort. quæ melius probat. Aliquando sumus in obligatione rem reddi, & sic in casu nostro, & tunc aliquando ista obligatio ꝯhitur ad tantũdem in suo genere, & tunc semp peti debet ipsa res, quia quod debetur in genere non potest perire, sicut est hic in casu isto, quia genus perire non potest, vt l. incendium. C. eo l. item. §. incerte. ad leg. Falcid. Sed quid est, habetur æstimatio per officium mercenarium, vt hic, cũ aliis similibus. Aliquando agitur præcise ad id, ꝙ datum est, & tunc semper agitur ad ipsam rem, quæ data est, non ad æstimationẽ, & dic, vt in l. in summa. §. frumento, & §. fi. j̃. de condic. indebi. & l. ꝙ indebitum. Aliquando ꝯhitur ad idem reddi præcise, & tunc idem ꝙ supra in rem restitui, propter identitatem rationis. Vltra gl. Bar. hic quærit, vsque ad quantum tempus crescit æstimatio? de quo remittit se, & ita me remitto ad l. fi. j̃. de triti. & plenius in l. 3. §. in hac. j̃. commo. Non sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Reddere quis cogitur id, quod ex re mea percepit.*
2 *Locupletari cum aliena iactura quis non debet.*
3 *Actio negociorum gestorum duplex est.*
4 *Domina, cuius res est vendita si non vult habere ratam venditionem, an detur actio Et quando agat ad rem, & quando ad precium.*
5 *Publicianam habens si eius res est vendita, nec vult habere ratum, quãdo agat ad precium, & quando ad rem.*
Et habens titulum publiciana recte non conuenitur.
6 *Precium au, & quando, & quibus casibus succedat loco rei.*

LEX XXIII.

1 SI eum Precium, ꝙ ex re mea prouenit, ipsa re perempta, peti potest. h.d. † No. quem cogi posse ad reddendum id, ꝙ ex re mea percepit.
2 No, neminem † cum aliena iactura locupletiorem debere fieri. Concor. extra, de reg. iur. c. locupletari. li. vi. j. eo. l. si & me & Titium, & de condi. indebi. l. nam natura. In glo. 2.
3 Ad declarationem huius glo. Doct. dicunt, ꝙ † duplex est actio negociorum gestorum, prima ordinaria, quæ habet locum, qñ habeo ratum id ꝙ gestum est nomine meo. Item est alia extra ordinaria, quæ habet locum, qñ quis vendit rem meam nõ nomine meo, quia alias si non ratificarem, esset in damnum, ita probatur in l. fi. de negociis gest. & l. mater. de rei vendic. & l. j.
4 de reb. eccle. non alienan. Bar. † hic quærit, quid si talis, q erat dominus huius rei venditæ non vult habere ratum? Item quid si res est perempta, an oriatur aliqua actio? gl. dicit, ꝙ certi condictio generalis, sed ipse tenet ꝯrium. s. ꝙ competit alia actio. s. cõdictio sine causa, quia competit, vbi res sine causa apud aliũ est, sed in casu isto precium est penes alium sine cã, igitur. Sed successiue quærit glo. de vna quæstione, videlicet quid si res extet? In hac gl. refert duas opi. vnam, ꝙ possit, & probatur ex isto tex. ẽm eos. nec obstat iste tex. hic, mortuo, quia subintelligitur maxime. gl. tenet ꝯrium, nec obstat ratio istorum, vt hic in glo. Bar. autem sequitur istam solu. nisi in uno casu s. si haberet dominus ratam venditionem, quia perdit dominium per ratihabitionem, vt probatur in l. mater. C. de rei vendi. Quia tunc ad precium repetendum actionem habet. Ita dicit hic Bar. & recte iudicio meo, quem omnes hic sequuntur. In ead. gl. ibi, sed nos contra, nisi causam. Bar. dicit ꝙ ista conclusio gl. quæ versatur in hoc, non est simpliciter intelligenda, sed distinguendo debet intelligi sic, aut ille, qui habet causam a me, non tenetur ad id, ꝙ datum est, & tunc agitur ad precium, non autem ad ipsam rem, & probatur in l. in summa. §. fi. de condic. indebi. iuncta. l. ꝙ indebitum. eo. ti. & d. l. si non sortem. §. libertus. Aut ille, qui habet causam, tenetur ad id, ꝙ per me datum est, & tunc non tenetur ad precium, sed ad ipsam rem, vt j̃. commo. l. 3. §. re commodata. & probatur in l. 1. § si rem. j̃ depositi. Sed istud est contra casum legis, quia si depositarius vendat rem depositam, dñs habet actionem ad precium, etiam si res extat, nec requiritur, ꝙ agat ad ipsam rem, vt l. j. §. fi. cum l. seq. j̃. depo. Non obstãt illa iura, quæ ipse allegat, quia loquuntur quãdo res deposita, vel commodata redditur deteriorata, igitur cõcludo, ꝙ licet quis vendens habeat causam a me, & vendat, ꝙ tenetur ad id. ꝙ percepit, siue res extat, siue non. In ea. gl. ibi, vel habet lucratiuam. Ibi, item no. argumentum ꝙ precium suc-
5 cedit loco rei. Anteꝗ tangam istud no. conuenit primo † videre de vna quæstione, quæ ponitur per Docto. s. per Bal. & alios. qa ista loquitur de dominio, quia si res est perempta, tunc agit ad precium, quid in non domino, id est in eo, qui habet publicianam, an ista lex habeat locum? Ang. dicit ꝙ Bar. tangit, sed nõ decidit. Sed certe istud non habeo in meo Bar. Sed Bal. hic ponit & decidit, sicut Ang. & ponunt vnam decisionem, quæ est vera; sed non est iuribus fundata. Vnde ipsam sic legibus corroborat, quia aut ille, qui habebat publicianam, non poterat compelli per alium ad restitutionem ipsius rei, & tunc idem est in quasi dño. ꝙ in vero dño, & hoc ex æquitate huius legis. sed tu dic, ꝙ ea quæ dñs per rei vendic. consequitur, ita eadem quis ꝑ publicianam consequi potest. vt l. sed si res. §. in public. s̃. de publi. Sed clarum, ꝙ dñs cõsequitur precium, re perempta, vt hic, ergo & quasi dominus, vt dicta. l. sed si res. §. in publiciana. Aut ab illo, qui vendidit rem non poterat quasi dñium per publicianam auocari, quia ille habet titulum. Vbi aũt quis habet titulum, non datur ꝯ eum publiciana, vt l. siue autẽ. s̃. duobus. s̃. de publi. & tunc quemadmodum non potest reuocare rem, ita nec potest precium. argu. l. sed si quid. §. eum qui iniuriaũ.
6 s̃. si quis can. Vlterius in vltimo notabili. † Bal. & Bar. de Sal. faciunt vnam distinctionem in hoc passu, quę ad veritatem est multum ambitiosa, ideo eam omitto. sed ego distinguo, quia aut loquimur in iudiciis vniuersalibus, & tunc semper preciũ succedit loco rei, vt l. venditor ex hæredi. j̃. de hæred. vel actio. vendi. & s̃. de peti. hęredi l. si rem & precium, & de leg. j. l. imperator. in fi. Aut loquimur in iudiciis singularibus, & tũc dic, aliquando illa actio singularis ad id, ꝙ datum est, non competit, sed ad id, in quo quis est effectus locupletior propter rẽ datam, vt l. si non sortem. §. libertus j̃. de condi. indeb. & eo. ti. l. in summa. §. pe. & l. fi. Aliqñ illa actio singularis competit semp ad illam speciem, quæ data est, & tunc aut illa singularis actio non habet ortum ex aliquo ꝯtu ꝓcedenti, vt est in rei vend. qa non habet ortũ ex aliquo ꝯtu, & tũc nõ succedit ꝓcium loco rei, per l. qui vas. §. fi. j̃. de furtis. & l. si quis vxor. §. si Titio. Item probatur

probatur in dicta. l. venditor ex hæreditate. Fallit, nisi ipsa res perempta sit, ita probatur hic, & l. fina. s. de negotiis gestis. aut illa actio, quæ competit habet ortum ab aliquo præcedenti contractu, & tunc Barto. vult, quod precium succedat loco rei per sua iura. Sed contrarium est verum per iura supradicta ꝓ cum, & hæc omnia procedunt, quando ipsa res durat, vel iura, vbi esset perempta. dic quod habet locum ista lex, & l. fi. s. de negotiis gestis. item hæc habet locum, vbi non apparet de consensu partium, quia tunc precium non succedit loco rei, si ipsa res extat, vbi autem expresse vel tacite uoluit, tunc precium semper succedit loco rei, vt l. plerunque, & l. quoties. de iure dotium, & l. ita constante, & l. fi. & l. si ex lapidicinis. sed in casu contrario, an res succedat loco precii? dic quod non, nisi in subsidiũ. Probatur hic, & j. de iure dotium. l. Proculus. §. fi. & probatur infra de donationibus inter virum & vxorem. l. vxor marito, & l. si vt proponis. C. de rei vendicatione, & C. de iure dotium l. ex pecunia. Item fallit, quando in subsidium ipsa res loco pecuniæ succedit, vt est in pupillo. Item in milite, item in ecclesia, vt probatur in l. si ex pecunia. C. de rei vendi. vnde si tutor rem pupillarem emat, pupillus potest vendicare, vt probatur in l. curator. arbitri. tute. Sed quid si non est empta ex pecunia pupilli? dic quod non succedit, nisi in subsidium, vt l. filiæ. j. de solu. & ibi per Bar. & per Bal. in l. si tutor. C. si seruus pigno. da. fuerit. Item limita id quod dicitur de pupillo, secundum Bar. in l. Titium & Meuium. §. altero. de admi. tut. Sed quid in dote? dic, quod non succedit nisi ex morte, vel nisi sit pupillus, vt probatur in d. l. si ex pecunia. Sed quid in vsuris? an succedat res loco vsurarum? de hoc dic, vt habetur extra. de vsur. in c. cum tu. & Bal. declarat in d. l. si tutor. Sed quæ est ratio. ꝙ magis succedit precium loco rei, quàm res loco pecuniæ? & dic, vt infra de fideiusso. l. si ita fideiussorem accepero. §. si fideiussor.

S V M M A R I V M.

1 *Ciuitas ex contractu administratoris, non tenetur, nisi in quantum ad eam peruenerit.*
2 *Exceptio non numeratæ pecuniæ per ciuitatem, & ecclesiam, semper opponi potest.*
3 *Priuilegia concessa ciuitati, an extendantur ad ecclesiam.*
3 *Dispositio huius l. an habeat locum in villa, vel castro.*
4 *Administrator ciuitatis, qui accepit pecuniam mutuo nomine ciuitatis, an teneatur, & qua actione. nu. 11.*
5 *Protestatio dolosa, non debet prodesse doloso.*
6 *Protestatio intelligi debet, rebus sic stantibus.*
7 *Ciuitas & respublica æquiparantur.*
8 *Pecuniam mutuo acceptam conuersam in vtilitatem ciuitatis, qualiter probetur, & cui incumbat. nu. 10.*
9 *Pecuniam fuisse feneratitiam, cui incumbit onus probandi.*
12 *Ciuitas, quæ habet potestatem legis condendæ, an possit constituere sindicum ad obligandam res & bona ciuium singulorum.*
13 *Potestas patris in filium & ciuitatis in ciuitatem parificantur.*
14 *Dispositio huius legis, an habeat locum in alio contractu.*

L E X XXVII.

Ciuitas. Ex mutuo per administratorem contracto, ipsa ciuitas obligatur, si in eius vtilitatem conuersum fuerit. Si vero non est, solus administrator tenetur. h. d. No. ciuitatem † ex solo contractu administrationis non teneri, nisi in quantum ad eã peruenerit. Nota. ꝙ vbi ex contractu administrationis obligatio non descendit in ciuitatem, dicitur penes administratorẽ residere. No. beneficium ciuitati ab hac l. concessum. s. quod si ipsa conueniatur ex mutuo, semper opponere potest pecuniam in eius vtilitatem conuersam non esse, ex quo resultat † vnum, quod est notabile. s. ꝙ sicut ecclesia exceptionem non numeratæ pecuniæ, semper potest opponere, vt no. in Authẽ. hoc ius porrectum, vbi per do. Bal. C. de sacrosan. eccle. ita & ciuitas, per istum tex. quod j. declarabo latius. In glo. j. Ex hac no. ꝙ † priuilegia concessa ciuitatibus extenduntur ad collegia, Ia. de Are. hic tenet contrarium. s. quia speciale in ciuitate. ergo in contrarium est ius commune, vt l. ius singulare, & qđ no. s. de leg. Guil. de Cu. & Iaco. de But. saluant vtranq; opi. ꝙ sunt quædam collegia magna, quæ ob multitudinem gentiũ, difficile congregari possunt, vt l. j. § ad municipes. ff. de acquir. possess. & ff. de liber. vniuer. l. j. ff. de ori. iur. l. ii. §. deinde. Et ista l. habeat locum, id est ꝙ beneficium huius habeat locum in collegiis magnis. Et ratio, quia eadem ratio in his. quæ in ciuitatibus, quæ possunt expedire facta sua sine administratore, & tunc non habet locum ista lex, per id qđ dictum est. s. de pac. Bar. autem tenet simpliciter glo. quia sicut necesse est, vt ciuitas per alium gubernetur propter multitudinem personarũ, item quia ciuitas multoties deciperetur, ideo inductum est, vt creditor probet ipsam conuersam in vtilitatem ipsius ciuitatis, sed hoc adhuc est in quolibet collegio, igitur &c. Et sic respondet ad dictum. Iaco. de Are. Quia specialitas istius extenditur per identitatem rationis, vt l. vnica. vbi glo. C. de his quæ ante apert. tab. Quod limita secundum gl. in c. in fidei fauorẽ, de hær. & nisi illa specialitas sit cautoria, quia tunc non extenditur. Bal. autem dicit aliter, ꝙ aut est collegium, quod potest petere se in integrum restitui, & tunc non habet locum. Sed certe istud quod dicit Bal. est vnum idem cum Iaco. But. vnde dic, ꝙ opi. Bar. est verior in vtroque casu. Iuxta prædicta † quæro, nunquid ista lex habeat locum in castro, & villa? Istud dependet ex l. fi. de sacrosanct. eccle. & l. si finita. §. si de vectigali. j. de dam. infec. & l. restituendæ. C. de aduo. diuer. iudi. vnde in hoc fuerunt variæ opi. vnde dic, ꝙ aut est tale castrum, vel villa, quæ vel quod potest gubernari sine procuratore vel administratore, & tunc non habet locum ista. l. Aut est tale castrũ, vel villa quod de necessitate conuenit gubernari per procuratorem, & tunc habet locum ista lex. Ad quod facit. l. restituenda. C. de aduo. diuer. iudi. Ad hoc facit, quod no. in l. respublica. C. ex quib. cau. maio. vbi Iaco But. & Barto. tenent id, quod Specu. no. in ti. de in integ. resti. §. i. vbi fit mentio, an possit peti per castrum vel villam, & distinguitur sic. Aut est tale castrũ quod propter hominum multitudinem non potest de per se gubernari, & tunc habet beneficium restitutionis. Aut est paruum, & tunc non habet locum beneficium restitutionis in integrum. Vlterius dicit hic Bar. ꝙ si est conuersa in ciuitatis vtilitatem, & ciuitas tenetur. Gl. quærit nunquid † administrator teneatur? & dic ꝙ sic, quia debitor præsumitur vtriusque contemplatione mutuare, ita tenent omnes & adiiciunt vnam limitationem, nisi ipse administrator fecerit pactum, siue protestationem, ꝙ nolebat se obligari, & tunc non tenetur per rationem. l. non omnis. s. c. & j. de act. & obliga. l. obligationũ substantia. vltra quod Bar. allegat & limitat per no. per Inno. in c. per tuas. de arbit. Sed de hoc est gl in l. si pupilli. §. i. de nego gest. & hoc uerum vbi talis administrator conuertisset totam pecuniam in vtilitatem ciuitatis, quia tunc non tenetur: si vero conuertisset in suam, tenetur, etiam si fuisset pactum, vel fuisset protestatus, ꝙ nolebat obligari. Et ratio, quia tale pactum præsumitur factum dolo arg j. ad Maced. l. sed Iulianus. §. proinde Ita limitat hic Bal. dictum Bar. Secundo facit, quia fraudulosa † protestatio, siue dolosa, non debet prodesse doloso, vt l. quæro. j. de actio. empti. j. de ædil. edic. l. quæritur. §. si vẽdita. Sed de his est casus vltra alios in l. fi. §. Proculus. j. de insti. & sic est, quia nemo cum aliena iactura locupletari debet, vt j. e. l. si & me & Titium. Præterea illa † protestatio debet intelligi rebus sic stantibus, prout sunt, vt j. de condi. ob cau. l. vt seruus. In glo de renunciat. cap. cum inter P. Gaufredi. Ex quibus habes duas conclusiones prima ꝙ si ipse administrator pecunias mutuo accepit, non solum ciuitas tenetur, sed ipse administrator. vt l. si pupilli. §. i. de nego. gest. Secundo, ꝙ illud est verum. quia ista protestatio valet, nisi pecunia fuerit conuersa in vtilitatem ipsius administratoris, quia talis protestatio non excusat. In glo. super verbo, † non ciuitas. ibi, sed quis, hoc probat. Ista glo allegat duo iura, quæ non probant, sed tertium probat, vt in auth hoc ius porrectum. Quia respublica & ecclesia æquiparantur, vt habetur in l. respublica. C. ex quib. cau. maio. est & gl. in l. si pupilli. §. j. s. de neg. gest. Et probatur hoc quod dicit hic ista gl. quia creditor dicit, sed ciuitas negat, vnde onus probandi incumbit agenti, nõ autem neganti, igitur. Quærit hic † Guil. de Cu. & alij. qualiter probetur hoc per ipsum creditorem & dicunt, ꝙ patet ex no. in gl. in auth. hoc ius porrectum vbi dicitur quod resultabit hæc probatio ex præsumptionibus. quia tunc ciuitas indigebat. Facit j. de exerci. l. fi. Est & alius modus probandi. scilicet si mutuatur pecunia ipsi administratori præsente consilio, tunc ex sola præsentia consilii, præsumitur conuersa in vtilitatem ipsius ciuitatis, sed est glo. contraria, quæ tenet, ꝙ non sufficit præsentia, vt in Auth. de alie. & emphyt. §. si non episcopis. Et decidit, ꝙ licet administrator accipiat pecuniam mutuo, quando indigebat, ꝙ nihilominus non præsumitur, ꝙ talis pecunia sit conuersa in vtilitatem ipsius ciuitatis. Bar. in d. auth hoc ius porrectũ. sequitur ibi gl. Nec ob. l. fi. j. de exer. quia loquitur in persona priuata. sed nos loquimur in persona priuilegiata. i. ciuitate. Putarem tamen si talis administrator acceperit pecuniam ob aliquam causam, & illa causa fuerit secuta, tunc præsumitur cõuersa in vtilitatem ipsius, vt d. l. item si filius. §. proinde. j. ad Mace. & hoc si talis causa fuerit secuta incontinenti, secus si ex interuallo. Ad quod facit, quod no. Bar. in l. fi. de ali. pu. præstan. & in l. cum seruus. de condit. & demonstra. Vnde conclude, ꝙ aut actus fuit secutus incontinenti, & tunc præsumitur in vtilitatem conuersa: aut fuit secutus actus ex interuallo, & tunc dic, vt dicit Bar. in d. auth. hoc ius porrectum. vnde dic sm Bar. distinguendo, ꝙ aut consilium accipit mutuam pecuniam, tunc præsumitur conuersa in vtilitatem ipsius ciuitatis, & indistincte tenetur ipsa ciuitas, nec est necesse, ꝙ creditor probet. An autem hoc sit verum. s. ꝙ conuersa fuerit in vtilita

tem ipsius ciuitatis, iuxta quod quæro, an si ciuitas vult probare hanc pecuniam non fore conuersam in suam vtilitatem, an possit petere se restitui? & breuiter dic quod sic, quia ciuitas & pupillus æquiparantur, vt l. rem publicam. de iure reipu. li. x. Sed pupillus potest, ita ciuitas, ita firmat hic Ange. Probatur & hoc, quia sicut pupillus sine tutore non obligatur, vt l. j. de inuti. stipu. ita nec ciuitas, igitur. Ad quod facit. l. i. C. si aduer. credito. Sed cui † incumbit hanc pecuniam fuisse fœneratitiã onus probandi? Et dic primo, quod si pupillus dicit se in integrum restituendũ, quia talis pecunia fœneratitia non fuit conuersa in vtilitatem. propter quod transfert onus probandi in creditorem, vt l. j. Sed contrarium est verum, & responde ad illud, quod dicitur in l. j. si aduer. credit. Quia vbi pupillus sit industriosus, tunc præsumitur conuersa in vtilitatem suam, vt l. j. qui & aduer. quos. Sed ciuitas semper præsumitur habere homines industriosos, vt in c. si statutum. de rescrip. lib. vj. ergo & c. Aliquando † dicit Bar. ipsa ciuitas non suscepit mutuo, sed administratorem facit, vt accipiat pecuniã mutuo, & tunc non habet necesse creditorem probare conuersam in vtilitatem ciuitatis, vt j. de insti. l. habebat. Quidam moderni, vt Rapha. & do. Flo. dicunt. ꝙ istud dictum Bar. nõ est verum. & primo, quia omnes Doc. & omnes glo. super hoc loquentes indistincte loquuntur, vt vult Inno. in c. grauis. extra, depo si. & glo. in l. is qui. §. de pigno. & d. l. si pupilli. §. j. Sed si esset verum dictum Bar. tunc ista. l. non seruiret de specialitate, igitur & specialitas est in hoc, quia vbi priuatus [a] constitueret procuratorem specialem, tenetur, etiam si creditor non probet, non habebit locum in ciuitate, quia est specialitas in ista. l. sm Barto. Dic ergo, aliquando ipsa ciuitas constituit procur. ad accipiẽ. mutuo pecuniam specialiter, sed non habuit mandatum de conuertendo in vtilitatem ipsius ciuitatis in tali casu, & tunc sufficit, ꝙ ipse administrator suscipiat pecuniam mutuatam exprimendo se recipere nomine ciuitatis, vt l. j. §. nos autem. j. de cur. Sed istud non est verum per rationem supradictam, quia loquitur in priuato. hanc opi Bar. sequitur Inno. extra, de proc. c. quod quibusdam. aliquando constituitur procur. generalis, & tunc habet locum ista. l. Sed istud non inducit ista. l. quia idem esset in priuato, vt l. j. §. si autem. j. de exer. & l. fi. Idẽ si non induceret aliquam specialitatem. Sed qua actione † tenetur iste administrator? Ad hoc respõdet Bar. ꝙ sicut ille qui vendit pignus, habet probare duo. s. iure creditoris, item ꝙ potior est in iure, vt l. i. C. cred. euic. pig. nõ deb. Ita iste debet probare duo, vnde dicit, ꝙ aliquando quidam accepit ab aliquo, vt administrat. etiam si ista pecunia sit conuersa in vtilitatem ciuitatis, si nõ erãt administratores, tenetur de dolo. Sed istud non est verum secundum aliquos modernos. Et primo, quia sufficit eis, ꝙ consequatur rem sine actione de dolo. Sed hic dico aliter, quia actio de dolo non datur nisi intersit, saltem vsq; ad duos annos, vt l. j. vsque 5. de dolo Quod non intersit patet quid ad me si ipse non allegauerit se adminis. vel non. Sed dictum Bar. potest esse verum. quando alleget se coram iudice, tunc habet locum dictum Bar. in l. si autem. §. item si fundum. s. de nego. gest. Aliquando ille qui dixit se admi. ist. probat, sed non probat se conuertisse in causam ciuitatis, & tunc tenetur condict. ob cau. l. si procuratori falso. Aliquando ille, qui accepit mutuam pecuniam, non probat se administrasse, nec conuertisse in vtilitatem ipsius ciuitatis, & tunc similiter tenetur condictio. ob cau vt d. l. si procuratori falso. nõ autem de dolo, quia non concurrit cum alia, vt l. j. §. fi. cum l. seq. s. de dolo. & l. de dolo s. eo. In ea. glo. † circa fi. Batt quærit, nunquid ipsa ciuitas, quæ potest condere legem, possit dare potestatem sindico, ꝙ non solum obliget res ciuitatis, sed etiam singulorum ciuium? Ponit istam q. in l. 4 §. actor. infra de re iudi. & decidit quòd sic, & maxime per l. cessat. de publi. & C. de dona. inter vi. & vxo. l. penul. quia ciuitas potest facere legem super cõtractu, ita in casu isto Bal. & Ange. transeunt. Idem Bal. impugnat Bar. in l. j. ne fi. pro pa. Dicit, ꝙ non est verum, quia illud quod dicitur in l. pe. de dona. inter vi. & vxo. habet locum quã do fit eo animo, vt ex eo contractu lex oriatur, secus autem si non eo animo, igitur. Probatur & alio modo, quia procurator, qui vult facere statutum, non debet particulare per sententiam facere, sed debet facere generaliter per viam statuti, vt l. j. §. j. de feri. Et ratio, quia non tulit sententiam, vt faceret statutum, sed vt ferret sententiam. Ita in casu isto, nisi specialiter factum sit statutum, ante istum contractum mutui, ꝙ posset obligare res ciuium singulorum. Præterea dicit dominus Bar. de † Sali. quia ea est potestas patris in filio, quę est ciuitatis in ciue, vt per Bal. in l. cunctos populos. Sed pater non potest obligare filium, nisi ex necessitate, vt l. ij. de pat. qui fili. di. Ita nec ciuitas res ciuium singul. Vnde conclude, ꝙ aliquando ciuitas dat speciale mandatum ad obligandum specialiter rem aliquam ciuium specialium, & tunc non potest, per l. rem alienam. infra de pigno. etiam si volunt, ꝙ iste contractus sit lex, Item quia dicitur lex, quàm facit communitas de omnibus, non autem debet fieri de particularibus rebus. c. hæc autem lex. Præterea posito quod sit lex, obstabit exceptio doli. Item potest appellari, vt l. j. in fi. de leg. & ita declarat. l. fi. de app. & per Bar. in l. quisquis, a quibus app. & in l. ij. de origi. iur. Aliquando ciuitas dat generaliter mandatum, ꝙ possit obligare. Et ꝙ tunc possit, probatur, quia qui potest maius, potest & minus, videlicet, quia si potest auferre bona, potest & obligare, ita tenet Bar. in l. Antiochensium. cum si. de priuil. credi. Nec ob. illud, quod dicitur, quia illud factum est sine consensu, quia imo factum censetur cum consensu, vt patet, quia consilium repræsentat totam ciuitatem, vt C. quæ sit lon. consue. l. j. igitur, ita defendo Barto. Vltimo † nunquid ista. l habet locum in alio contractu? In hoc fuerunt opi. glo. in l. j. C. de ven. re. ciui. lib. xj. tenet ꝙ sic. Inno. in d. c. grauis. tenet contrarium, ita sequitur eum. Bal. in auth. hoc ius porrectum. Bar. ita tenet in d. l. j. de ven. re. ciui. & allegat illam glo.

ADDITIO.

[a] ¶ Vbi priuatus. Adde tu, an & quãdo dominus ex mutuo recepto per procuratorem teneatur, & uide Bal. in auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccle. col. fi.

LEX XXVIII.

Creditor. Ad pecuniam pro qua non sufficit pignus datum, superest integra personalis actio. h. d. In glo. ij. Adde ultra concor. l. j. C. de pigno.

SVMMARIVM.

1. *Institor, & procurator differunt.*
2. *Arguere de mandato speciali, ad generale. quod licet.*
3. *Dictio quasi, est expressiua veritatis, & aliquando denotat similitudinem.*

LEX XXIX.

SI institorem Ex mutuo contractu per institorem in causam, in qua præpositus est, dominus certi condictione conuenitur. h. d. Et præ- 1 mitte † pro euidentia, ꝙ differentia est inter institorem & procuratorem. Quia ille est institor, qui materialiter præponitur vni mercantiæ. Procurator autem, qui præponitur specialiter 2 alicui negotio. No. secũdum vnum intellectum, † bonum esse ar. de mandato speciali. s. procuratoris, ad mandatum procura- 3 toris generalis. No. secundo † hic de dictione, quasi, quæ est veritatis expressiua. Concor. s. eo. l. si eum seruum. j. de condi. ob cau. l. 3. in prin. & j. solu. matri. l. si ante nuptias. Aliquãdo hęc dictio, quasi, denotat similitudinem, & ita ponitur in l. si diuortio. §. si fundum, & l. posthumorum, & ita ponitur in l. obligationum fere. j. de actio. & obliga.

SVMMARIVM.

1. *Confessio facta coram testibus, an pariat actionem & obligationem.*
2. *Pecuniam, si quis accepit mutuo in annum sub usuris, an intra annum restituere possit.*
3. *Mutuare qui promisit, quando cogatur ad mutuandum.*
4. *Dispositio huius. l. ꝙ non semper habeat locum.*

LEX XXX.

QVi pecuniam. Qui spe futuræ numerationis se recepisse confitetur, potest non obligari, non accipiendo hoc dicit. In gl. super verbo, non obstringat circa prin. in hoc Richar. Doc. & maxime Guil. de Cu. dicunt, videlicet, 1 quòd hic non erat elapsum biennium Ex quo eo. † quòd confessio facta coram testibus post biennium non parit actionẽ, siue obligationem. concor. l. si non singuli. C. eo. & l. in contractibus. C. de actio. & oblig Bal. sequitur hoc hic, sed Barto. sequitur contrarium in l. si ex cautione. C. de non nume. pecu. & allegat in authen. rogati. C. de testibus. Sed certe illa gl. non facit. vnde dico, ꝙ opi. Guil. est verior primo per tex. Inst. de obli. in §. si in verbo. literis. & probatur Insti. de lite. oblig. Probatur præterea. Insti. de obli. ex consensu. in prin. & l. ex consensu. j. de acti. & oblig. Vbi opus est omnino literis, ergo literæ sunt de substantia, igitur. Nec ob. illa gl. quam Bar. allegat, quia loquitur de confessione alia, quã de illa, de qua hic intelligitur. l. loquitur de confessione de recepto, quod obligat. Et ratio diuersitatis est per l. Arrianus. de actio. & obliga. & c. fauorabilio res. extra, de reg. iu. Vnde tu tene cum glo. & Guil. de Cu. quic- 2 quid dixerit Bar. in d. l. si ex cautione. In ea. glo. ibi, † sed quid si in annum. Quidam tenuerunt contrarium, quos hic Barto. refert in duobus casibus. Primo si vellet soluere interesse per l. si pecuniam. infra de condi. ob cau. item si creditor inuenit alium æque debitum, cui mutuet. Sed Iaco. Butrig. reprobat opi. istam ex d. l. si pecuniam. quia loquitur in contractibus innominatis, in quibus est locus pœnitentiæ reintegra. Bar. autem concor. hic istas opi. Quia aut istę vsuræ per stipulationem sunt promissæ, & tunc locus sit dictæ glo. per l. quamuis. C. de vsur. Aliquando sunt promissæ per pactum, & tunc habet locum dictum illorum, per d. l. si pecuniã. Sed certe dici

te dici potest aliter, quia nemo cogitur alium acceptare debitorem, etiam si fiat melioris cõditionis, vt l. si mandato meo. §. j. ff. man. Quare vltra alios hic potes dicere, quod aut ille annus est adiectus fauore debitoris, & tunc potest soluere, vt l. labolenus. alias incipit. l. eũ qui. ff. de ann. leg. & l. qui Romæ. in prin. Aliquando fuit adiectus fauore creditoris, & tunc nõ cogitur creditor recipere, vt hic. Sed quid† si promisi tibi mutuare pecuniam, an possis me cogere ad mutuandum? & dic quod nõ, quia nullus contractus debet claudicare, vt l. si de meis. ff. de arbit. Sed cõtrarium est verius, ut est casus in l. si voluntate. C. de do. promis. quod tamen limitandum est, nisi ille talis, qui vellet agere incontinenti teneretur restituere, tunc dolo facit, vt l. dolo. de do li except. Sed vbi non tenetur incontinenti, tunc habet locum d. l. si voluntate, & quæ sit ratio diuersitatis cogita. An autem †semper habeat locum ista. l. & dic quod non, quia nisi creditoris interest, quia tunc cogitur, ita dicit Bar. in l. si fideiussor. in iij. q. ff. de fideiuss. & per Bal. in l. si voluntate. de do. promis.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, omni casu, quid importet remissiue.*

LEX XXXI.

Cum fundus. In actionibus stricti iuris veniunt fructus, & accessiones a tempore litis contestatę hoc dicit. No. hic† declarationem illorum verborum, quæ communiter apponuntur in libellis. s. quam peto mihi restitui, cum fructibus, & omni casu, quid verbum, omni casu, importet? simile verbum habetis de rei ven. l. Iulianus scribit, si haberem, & l. præterea.

SVMMARIVM.

1 *Res empta ex pecunia veri domini, & bonæ fidei possessori tradita, sibi acquiritur, non autem domino suo, neque seruo secus si seruo tradita esset.*
2 *Actio orta ex contractu serui bona fide possessi celebrato cum re peculiari, ipsi domino acquiritur, non autem bonæ fidei possessori.*
3 *Condictio indebiti, de qua hic, quando competat.*
4 *Venditor non tradens alij, cui debet, quod non teneatur, si cedit actionem, & nume. 11.*
5 *Limitatio ad legem possessio §. si possessio. infra de acquiren possessione.*
6 *Agere contra me, quando possis si ex pecunia tua locupletior factus sum.*
7 *Condictio indebiti quando competat etiam inter non contrahentes & domino contra bonæ fidei possessorem.*
Et nemo rem suam conducit nisi a fure.
8 *Res vendita, quod non efficiatur emptoris, nisi & pecunia fiat venditoris.*
9 *Compensatio de pecunia ad pecuniam, quando admittatur. Et quid in depositario.*
10 *Compensatio vim solutionis habet, & his regulis regulatur quibus solutio.*
11 *Seruus fugitiuus licet amittat administrationem peculij, tamen dominum obligat de peculio.*
13 *Venditor serui fugitiui, quando teneatur domino.*
14 *Monachus unius monasterij possessus per aliud monasterium, si acquirit, cui acquirat.*

§. Seruum tuum. Si dominus prohibet contractum serui sui ab alio bona fide possessi, rem ex illo contractu quæsitam mediante re peculiari, ipsi bonæ fidei possessori condicere potest, vel contra venditorem directe agere, vt res illa reddatur. Si autem contractũ reprobet, nummos peculiares uendicabit, si extant, licet teneatur de peculio, eis autem consumptis actio euanescit. h. d.
1 Nota, †quod res empta ex pecunia veri domini, & bonæ fidei possessori tradita, sibi acquiritur, non autem domino, neque seruo, secus tamen esset, si res ipsi seruo tradita fuisset, quoniã tunc vero domino acquireretur. ff. de acquiren. rerum do. l. seruus, & l. si seruus, & l. habet liber. in fi. No. secundo, quod† actio 2 orta ex contractu serui bona fide possessi celebrato cum re peculiari, ipsi domino acquiritur, non autem bonæ fidei posses-
3 sori. Tertio nota, †quòd condictio indebiti hic competens sine cessione, de æquitate. vt hic in princi. de rigore non competit, ita demum si sibi venditor cedat, vt hic in fi. §. No. quarto,
4 †quòd licet de iuris rigore non liberetur venditor non tradẽs alij, quam cui debeat, tamen de æquitate liberatur actionem
5 cedendo. Quinto no. †limitationem omnium iurium dicentium, quod si mihi actiones cedi debent, agere non possum, nisi prius mihi cedantur, vt l. si possessio. §. si possessio. de acquir. possess. cum simil. Quoniam illud, videlicet, nisi is contra quẽ veniunt cedendæ, compellatur cum mea iactura, quoniam de æquitate mihi actio competit, non facta cessione. Vltimo
6 no. † aliam limitationem ad iura dicentia, quod licet agere possis contra me, quoniam ex pecunia tua locupletior sum, ita demum si non possis habere regressum contra alium, & alias secus, Quoniam hoc verum, quando mihi contra alium potest esse plene consultum, secus si non plene, quia per cessionem actionis tantum, quia tunc & actionem contra te ha-
7 beo principaliter, vt hic est notabilis casus. † Et pro declaratione istorum vltimorum notabilium præmitte, quod condictio Indebiti non competat, nisi inter contrahentes. i. inter illum qui soluit indebitum, & illum, qui recepit, vt l. si in area. ff. de cond. ind. Sed hic est casus, quod si ego dñs vellem intentare condictionem indebiti contra istum venditorem, non possum. Fallit, nisi ille venditor locupletetur cum mea iactura, vt hic est casus sing. Est alia singularis, & præmitte illud, quod habetur in l. si eum seruum. ff. eo. vbi si vendidi seruum tuum, quem credebam esse mihi legatum, quod tu dñs non potes agere contra me ad precium, si tibi consultum est contra alium, hoc verum de rigore, secus de æquitate, nisi locupleteris cum aliena iactura mea. ita limitatur, quæ hñr in l. si eum seruum. & l. etsi me & Titium. ff. eo. In glo. super verbo, traditus est. & pro introitu dic, quod nemo potest rem suam condicere præterquam a fure, vt ff. de cond. fur. per totum. Sed hic videtur Iurisconsul. dicere contrarium, igitur huius timore est facta ista gl. In ea. gl. ex hac gl. no. quatuor solutiones, quæ sunt hic in gl. quas tene menti. In gl. super verbo, condicere. Petr. de Bellap. dicit, quod condictio indebiti non datur domino contra bonæ fidei possessorẽ, nisi prius fuerit cessa per illum venditorem domino, sed ista sol. Pe. non placet Bar. qui diuinat, quia hic iste tex. non declarat, sed simpliciter debet intelligi, vt ff. de publ. l. de precio. vnde tanquam diuinans non valet. Præterea non valet ista solutio alia ratione. s. quia intelligeremus in principio literæ, quod competeret sibi mediante cessione, sic finalis vers. esset superfluus, quod est absurdum, per §. quibus. in prima constit. C. nisi diceremus, quod ille ver. fi. declarat illam partem. l. & sic soluat opin. Pet. & sic non ob §. quibus. Sed Odof. vt refert Bart. hic ad istũ tex. dedit alium intellectum. s. quod si ipse seruus est emptus ex pecunia domini, competebat dicta condictio indebiti, intelligitur, quod fuerit traditus hic seruus emptus ex voluntate ipsius serui ementis ipsi bonę fidei possessori. Et sic talis bonæ fidei possessor videtur recipere istum seruum emptum ex nummis peculiaribus mandato ipsius domini. Hoc probatur in l. si tibi mandauero. §. fugitiuus meus. ff. man. Item intelligit de condictione generali, non autem de condictione indebiti, quæ concurrit cum actione mandati, vt ff. e. l. certi cõdictio. quæ potest concurrere cum omni actione. Vltimum antem responsum huius §. intelligatur, quod hic seruus fuit traditus absque mandato ipsius domini, & sic venditor non est liberatus, vt Insti. mã. §. porro. Istam sol. refert Sal. hic simpliciter, sed ista non est bona, quia diuinat ad istum tex. in princ. quia non apparet aliqd de mandato, vel voluntate ipsius serui ementis. Præterea licet ille venditor tradat illi bonę fidei possessori, de mandato illius serui ementis, non liberat, quia si seruus emptus ex pecunia mea fuerit traditus alteri, non liberatur venditor, si tradat alteri, nisi dominus ratum habeat, vt l. fugitiuus. ff. de sol. Quare conclude in opi. gl. & Bar. quod ex æquitate detur condictio indebiti domino ad repetendum seruum, vt hic. in prin. de rigore autem esset necessaria cessio. In gl. super verbo, ex negotio. & intra sic, quia videtur, quod nihil possit abesse bonę fidei possessori, quia talis seruus est emptus ex pecunia peculiari, non autem de pecunia ipsius bonę fidei possessoris, huius timore est facta gl. In ea. gl. in fi. quidam ad saluandum gl. dicunt, quod adeo iste seruus erat ita paruus, quod nullas operas poterat præstare, vt l. si. de ope. ser. merito ergo repetet alimenta. vel etiam dic, quod præsupponendo, quod fuerit magnus, quod illud quod dicitur, quod non sunt recipienda alimenta, intellige si parua, secus autem si magna. quia tunc posset repetere, vt l. omnino. & l. pen. ff. de impen. in re. dota. fac. His non obstantibus saluationibus, quidam dicunt, quod ista suppletio gl. non est vera, quia intelligi debet de negotio gesto per ipsum bonæ fidei possessorem. Sed isti non bene dicunt, quia tex. dicit, quod emit ex peculio, quod ad ipsum verum dominum spectabat. Bar. autem aliter intelligit illum tex. scilicet quod sit intelligendus de negotio contracto per seruum ementem, nõ autem de seruo, & sic optime saluat gl. vel dic aliter, quod ex negotio gesto per seruum ementem abfit, intellige quia ego bonę fidei possessor solum habebam serui empti operas, vel vecturas, & sic abest inde ex negotio gesto per istum seruum ementem. In glo. super verbo, acturum. ibi, si vero tradat. Quędam glo. enim volunt, quòd sit condictio indebiti, aliqui volunt, quòd sit certi condictio, vt supra eadem l. certi condictio, ista videtur verior. Et istud probatur per l. qui exceptionem. §. si pars. infra, de cõd inde. & l. quod si nulla. infra de legat. primo. Sed istud declaratur in dicto §. si pars. In glos. super verbo, verum est. Ista solu. est bona, & tenetur, per omnes. In glo. super verbo, emptori. & intra sic, quod imo nulla actione, quia condictio detur domino, nisi contra dominum, vt l. si. supra vsufruct. quemad. caue. & Insti. de act.
8 §. sic itaque. Et ex hac glo. † no. vnum, quòd licet res vendita sit tradita emptori, nihilominus si pecunia non est effecta ipsius venditoris, non efficitur emptoris per traditionem. l. ex empto. §. venditor. infra de action. emp. Et no. limitationem ad §. venditæ. Institu. de rerum diui. scilicet quòd res vendita

ta non efficitur emptoris, nisi pecunia efficiatur venditoris q̄. uis res tradita sit, etiam si habita sit fides de precio, quod tene menti. In gl. super verbo, vendita re. & ista gl. est in 3. R. Et no.
9 limitationem† ad l. fi. de compens. videlicet quia illud, quod dicitur, ꝙ compensatio pecuniæ ad pecuniam admittatur, est verum, nisi vna pecunia petatur, vt species, & alia vt qualitas, quia tunc non admittitur compensatio, ita tenet hic glo. ſm lo. Sed But. tenuit contrarium. Sed quæ sit verior' hic fuerunt variæ opiniones, & illi qui tenent opi. lo. allegant. l. si creditor. §. i. in princ. ꝫ. de pecu. Alij tenent opi. Lot. & probant hoc isto modo, quia compensatio de quantitate ad quantitatē admittitur, vt d. l. fi. Sed clarum est, ꝙ q̄uis quærat pecuniam, vt speciem, tamen necesse habet in iudicium deducere quanta pecunia fuerit, ad hoc, vt condemnatio fieri possit. Sed si deducitur quanta pecunia fuerit in specie, ergo erit quātitas, igit &c. Bar. autem sequitur opi. Lot. & dicit, ꝙ casus est in l. fi. ꝫ. commo. & l. fi. in fi. C. de transac. & dicit, quia quando depositum est in specie, ꝙ fieri potest, vt in l. j. §. si pecunia. ꝫ. deposi. Sed clarum est, ꝙ depositarius non potest opponere compensationem de pecunia in quantitate, ad pecuniam etiam ad quantitatem, vt d. l. fi. de compensat. vnde si est speciale in deposito, ꝙ compensatio non admittatur, in cōtrarium est ius commune, & maxime per gl. in l. fi. ꝫ. commo. Iac. But. & Sal. tenēt opi. lo. per l. si conuenerit. la. ij. ꝫ. de pigno. act. Ita est regula ibi, ꝙ compensatio speciei ad quantitatem nō admittatur, ergo ab hac regula non debemus recedere sine iusta causa. Præterea quando quantitas, vt species debetur, tunc talis quantitas habetur, vt certum corpus, vt l. si creditor ꝫ. de leg. ij. & l. plane. §. j. ꝫ. de leg. j. Sed clarum est, ꝙ vnum corpus nō potest solui pro
10 alio, igitur &c. Vel aliter† potest dici, quia compensatio habet vim solutionis, & iis modis regulatur, quibus solutio, vt l. si deducta. §. si non vis. ꝫ. ad leg. Falcid. & l. si debitor. ꝫ. qui potio. in pig. ha. Sed clarum est, ꝙ sicut non admittitur solutio alterius pecuniæ, ita nec compensatio. Et responde ad leges allegatas per Bar. hic. primo ad l. fi. C. de compensa. ꝙ ibi deposita erat ad numerum, ꝙ fieri potest, vt l. Lucius, & l. die sponsaliorū. ꝫ. depo. Vel aliter dic ſm do. Bar. ꝙ ibi perierat culpa ipsius depositarij, aut culpa est peritura, & non potest admitti compēsatio, & hoc vt culpa sua puniatur, sed iste intellectus diuinat. Sed tamen ad concordiam dic, ꝙ aliquando ipsa pecunia debita in specie, petitur vt vnum corpus, & tunc non admittitur compensatio, vt l. sed si certo. de lega. i. & probatur, quia si nō alia pecunia admittitur in solutione vera, igitur nec in ficta, quæ est compensatio, per d. l. si debitor. ꝫ. qui potio. In pig. ha. & d. l. si conuenerit. ꝫ. de pigno. act. Aliquando ipsa pecunia petitur vt numerata, & tunc aut loquimur in actione depositi, & non admittitur compensatio, vt l. fi. de compensa. iuncta. l. quod vero. ꝫ. de leg. Secus aūt in aliis contractibus, quia tunc admittitur compensatio. Sed restat respondere ad istum tex. dic ſm Pet. & post eum Bar. ꝙ compensatio debiti liquidi ad debitum liquidum admittitur, compensatio liquidi ad non liquidum non admittitur, vt hic, in isto tex. & facit l. fi. C. de cō-
11 pensa. In ea. gl. ibi, item no. No. ex hac† gl. ꝙ quando venditor tradit alicui rem venditam in specie, cui credit se tradere debere, liberatur tradendo aut cedendo actionem, vt hic. Sed qd in genere' dico ꝙ non liberatur, vt est gl. sing. in l. si quis vxori. §. apud Labeonem. ꝫ. de fur. In glo. super verbo, actio de peculio euanescit. dic, vt ibi. In ea. gl. ibi, Sed H ig. contra Ista est verior & communiter tenetur In eadem glo. ibi. l. libera. No ex
12 fine† istius gl. quod licet seruus amittat liberam peculij administrationem per fugam, vt d. l. libera. tamē potest dominum
13 obligare de peculio, quod no. In glo. super verbo, teneri. † dic, ꝙ fallit quando ignorabat, vt l. manifestissimi. §. i. C. de furt. quia tunc habet adhuc actionem aduersus venditorem, ita declara istam glo. per dictam. l. manifestissimi. §. j. & §. fin autem. C. de
14 furtis. Vltimo Bar. ponit† hic vnam quæstionem, quam ipse non decidit. Sed ego breuiter dicam, ꝙ mihi de iure videtur, quamuis hic Docto. & alibi in hac quęstione fuerunt varij. Et quęstio talis est, pone, quod quidam monachus possessus per aliud monasterium acquisiuerit multum ex pecunia spectante ad primum monasterium, cui acquiritur' certe acquiritur primo monasterio, per textum, quia omnia iura loquentia de seruo habent locum in monacho. Sed quid si non apparet ex qua pecunia acquisiuerit, de cuius bonis præsumitur acquisiuisse? Bart. hic dixit cogita. Quidam moderni dicunt, ꝙ quæritur primo monasterio, & facit, quia primum monasterium dicitur fundatum in totum, quia quicquid seruus acqrit ex re ipsius bonæ fidei possessoris acquiritur primo dño, vt l. liber homo. §. j. ꝫ. de acquir. re. do. Sic & monachus possessus per ſm monasterium, extra illas res illius secundi monasterij, acqrit primo monasterio, vt xij. q. j. sint manifestę. & c. j. xij. q. v. Ita decidunt quidam moderni. Sed certe istud non est verū, quicquid dixerint, quia qñ seruus est bona fide possessus illud ꝙ acquirit, semper præsumitur, acquirere ex re ipsius bonę fidei possessoris. igitur in casu proposito de monacho, quia præsumitur acquisiuisse de rebus secundi monasterij, & sic primū monasteriū necesse habebit probare talem pecuniam processisse ex re sua. Sed hoc fallit in duobus casibus, primo qñ monachus recessit, & emit rem aliquam, quia tunc præsumitur emisse ex rebus primi monasterij. itē fallit, si ſm monasteriū erat indigens, vt l. veremur. §. fi. ꝫ. de priuile. cre. Quia est præsumptio, ꝙ aut emit ex re primi, aut ex re sua, quia tūc acquirit primo monasterio, per d. l. liber homo. §. j. ꝫ. de acquiren. re. do.

SVMMARIVM.

1 *Res meas existentes penes aliquem sine iusta, vel nulla causa possum repetere.*
2 *Consensus etiam est necessarius in obligatione mutui, licet re contrahatur.*
3 *Nouatio hodie non inducitur interuentu noua personæ.*
4 *Bonæ fidei possessor, quod fructus industriales consumptos, licet faciat suos, tamen si reperitur locupletatus, tenetur restituere.*

LEX XXXII.

SI & me & Titium. Quando res meæ est apud alium, & non excusat causa, quare etiam remanere debeat, agitur certi con
1 dictione, vel condōne sine cā. h. d. No. illud generale, † ꝙ illud qđ meum est', si apud alium ex nulla vel ex iusta cā maneat,
2 repetere possum. Scdo no. † ꝙ licet mutui obligatio re ꝯhatur, nihilominus consensus est necessarius. ꝫ. eo. l. non oīs. in prin. In gl. j. Argue, quia mala Grammatica, igitur huius timore est facta ista glo. j. In glo. super verbo, prouenit. Istam sequitur hic Bar. Sed Iac. But. aliter intelligit. s. ꝙ debeo condicere obligationem, qua tibi sum obligatus, vt l. j. ꝫ. de condi. ob cau. Alij dicunt, ꝙ ista gl. habet intellectum videlicet, quia interuentu nouæ personæ, noua oritur obligatio, vt Insti. qui. mo. tol. obli. §. præterea. & l. ii. ꝫ. de nouat. Sed quid est? ista nouatio, siue delegatio est nulla, quia stipulatus est erroneè. Et si opponitur, ꝙ delegauit, tunc creditor pōt replicare, ille stipulator errauit, &
3 sic potes intelligere ſm Iac. Bu. Ex qua no. † ꝙ licet olim fieret nouatio per interuentum nouæ personæ, hodie nō inducitur, vt l. fi. C. de noua. quam noto ꝯ opi. Bar. in l. singularia. ꝫ. eo. Vl-
4 timo Inno. facit festum† de isto tex. ſm eum singu. in c. in literis. extra. de restitu. spo. s. ꝙ licet bonæ fidei possessor fructus industriales consumptos faciat suos, tñ si quis reperitur locupletior ipsis consumptis, tenetur ex æquitate huius l. Sed nunqd istud sit verum, ꝙ dicit Inno. non examino. sed glo. iuris ciuilis tenent contrarium, vna est in l. ex diuerso. ꝫ. de rei ven. Alia est in §. fi. Insti. de offi. iudi. Sed Ang. hic sequitur opi. Inn. de hoc plene per Bal. C. de vsu. & fruc. lega. l. j.

SVMMARIVM.

1 *Officialibus perpetuis multa conceduntur, quæ non conceduntur temporalibus, & pecuniam habere possunt.*
2 *Officialis quando contrahere possit in loco, vbi gerit officium.*
3 *Officialium unus quando possit contrahere cum authoritate alterius. Et quid quando res est fisci. nu. 4.*
5 *Potestas potest facere præconium, ꝙ qui acceperit bannitum inferentem damnum ciuitati, habeat præmium, & pro tali casu potest accipere pecuniam mutuo.*
6 *Potestas potest recipere pecuniam mutuo pro refectione palatij.*
7 *Potestas ad exigendum debitum ciuitatis dicitur constitutus procura. si ciuitas alium non constituerit.*
8 *Officialis non potest contrahere mutuum cum ipsa ciuitate.*
9 *Potestas qui exegit pecunias ciuitatis, si eas non consignet thesaurario, & in suos vsus conuertat, punitur.*
10 *Statutum puniens extrahentem granum, non comprehendit extrahentem ex necessitate.*
11 *Donatio facta officiali existenti in sindicatu non valet.*
12 *Officialis positus ad beneplacitum, censetur perpetuus, & sic contrahere poterit.*

LEX XXXIII. & XXXIIII.

PRincipalibus. Officiales cōtrahere nō possunt mutuando, nisi perpetui, vel propter necessitatem. hoc dicit cum seq. secūdum communem intellectum. No. quod
1 † multa conceduntur officiali perpetuo, quæ non temporali. Nota in l. præsidis, quod perpetuus officialis pecuniam habere potest, & ex ea lucrari. quod Guil. hic ponderat specialiter ad q. de qua infra. In glo. ii. † ibi, a non subditis, & ratio diuersitatis est, quia præsumitur, quod posset inferre impressionem in subdito, sed non subditis non est sic. Ex istis glo. Guil. & sequentes faciunt vnam distinctionem, scilicet an officialis, qui habet aliquod officium in aliqua ciuitate, possit contrahere, scilicet aut ipse, qui est officialis, quia oriundus de illa ciuitate, vbi habet officium, tunc potest cōtrahere. Hoc

Hoc probatur in l.præsidis j.eo.ƒm vnum intellectum. Quare infert, ꝙ priores possunt semper contrahere, quia sunt oriũdi de illa ciuitate, in qua exercent officium prioratus, sed videtur, ꝙ hoc non potest procedere, quia nemo oriundus possit habere officium in sua ciuitate, vt l. si in eadem. ꝟ. de assesso. & l.is qui.& l. si cui.ex quibus cau.maio. Sed dic, ꝙ potest habere ex beneficio principis, vel etiam potest, si statutum est in ciuitate, vt est hic in prioribus & similibus. Barto. concludit, ꝙ potest. Bal. tenet contrarium in l.quisquis.C.eo. non facta mẽtione de Bar. allegat. l.qui officij.de contrahen. emptio. & loqtur generaliter, ergo est intelligenda generaliter, vt l. de precio.de publi. Pro Bal. faciunt duæ rationes, vna est, quæ potest colligi ex l.si per impressionem.C. ꝙ me. cau. vbi dicitur, venditio facta per metum, vel impressionem metus non valet,& punitur secũdm illum, & loquitur in quolibet officiali generaliter. Et hæc ratio pariter vendicat sibi locum ita in oriundo, sicut in alio. Vnde si est eadem ratio, ergo idem ius, vt l.illud.ad leg. Aquil.& l.a Titio.j.de verbo.obliga. Item ne ex negligentia sua inferret præiudicium reipublicæ, vt l. milites agrum.j. de mili.testa. Sed istud ita habet locũ in oriundo, sicut in alio. Igitur sicut prohibetur forensis, ita & oriundus. Vnde dic, ꝙ si ille oriundus habet officium sine venditione, & tunc cessat illud, quod hic dicitur, quia cessant rationes, ergo cessat ius, vt l. quod dictum. §.tibi. ꝟ.de pac. Aliquando sunt officiales oriundi, qui habẽt officium cum iurisdictione, & tunc sit vera opi. Bal. per illas duas rationes, & sic contra Bar. Sed hoc nõ est verum de consuetudine. Aut ipse officialis non est oriundus de illa ciuitate, in qua habet officium, & tũc si est perpetuus, potest contrahere, vt hic, in l.præsidis. Aut non est perpetuus, sed temporalis, vt hic, si contrahit cum non subditis, & tunc si cõtrahit in mutuo, & non potest, vt l.eos.C.e. etiam si daret mutuum ipse, vt l.quisquis. C. eod. Aliquando capit ex necessitate, & tunc potest, vt l.j. de offic.iudicis, per rationem l. alienationes. ꝟ.familiæ ercifcun. etiam si capiat a subditis, & per rationem l.diuus. de petitio.hæredita. Aut loquimur in aliis cõtractibus q̃ mutui, & tunc regula est, quod non potest, vt d.l. qui officij.& l.non licet.eodem titu.ita dicit Barto.hic. Sed in quantum dicit Bartolus, quod non potest contrahere per di-
3 ctam legem, qui officij.j.de contrahen.emptione. Sed† quid si sint duo officiales, qui regunt rempublicam, vnus vult emere rem cum authoritate alterius officialis, quæ debet vendi. In hoc fuerunt variæ opiniones, tu dic, quod non possunt, nisi in vno casu, vt d.l.qui officij.vbi dicitur, ꝙ potest si res patris cõfiscatæ vendantur, quia tunc potest contrahere etiam durante
4 officio. Sed quæstio est, †nunquid si est fisci, quæ debet vendi, possit emi ab vno ex istis officialibus cum alterius authoritate. de hoc sunt duæ glo. contrariæ, vna est in l.si in emptione. §.fi.j.de contrahen.empti. arguendo de tutore ad officialem. alia est contraria in l. j. C. de contra. iudi. & illam sequitur Bal.in l.quisqs. C. eo. & illam, quæ est, videlicet in l.si in emptione.in §.fi.infra de contrahen.emptio. sequitur hic Ange. Sed verior est illa, quæ est in l.j. Et ratio, quia certum est, quod res ecclesiæ vendi non potest, nisi cum authoritate episcopi, vel prælati, & etiam requiritur authoritas capituli, vnde si ipse prælatus vellet emere cum authoritate capituli, nõ potest, quia prælatus non potest emere rem ecclesiæ cum authoritate capituli, vt in clemen.j.de re.eccle.non alie. Ita in proposito vnus officialis, qui vult emere, non potest cum authoritate alterius. Præterea & alia ratione, quia si sunt œconomi, & unus vult emere ab alio, non potest, vt in Auth.quibuscunque modis.C.de sacrosanc.eccle.in Auth.de alie.& emphi. §. œconomi. Nec ob.illud, quod dicitur de tutoribus, quia tutores habent authoritatem dimiduam, sed œconomi habent indiuiduam, & ita concluditur cum glo. quæ est in d. l.j. de contra. iudi. In glo.super verbo, exerceant. Guil. repræhendit hic istã glo.dic ergo, quia sunt aliqui officiales, qui non sunt deputati ad iustitiam administrandam, & tunc non possunt administrare iustitiam, & alia facere. Alij sunt officiales generales, q possunt administrare iustitiam, & alia facere, & tunc tali casu possunt, facit quod no.glo.in l.item magistri. supra de pac. ita
5 concludit hic Guil. & Barto. Sed limitatur hoc, † nisi reciperent pecuniam mutuo in vtilitatem ipsius ciuitatis in casu, in quo versatur officium suum, vt dicit Guil.in l.j.supra.de iusti. & iu. vbi dicit, quòd potestas potest facere præconium, quod quicunque ceperit vnum bannitum, qui dabat maximum damnum ciuitati, habeat centum, ꝙ tunc tale præconium est validum, & capiens habebit præmium, & sic si acceperit pecu-
6 niam pro mutuo in tali casu, quod potest, Item illud †verum, nisi acceperit pecuniam mutuo ad refectionem ipsorum palatiorum per id, quod no. Barto. in l. diuus. de bo.dam.etiam sine mandato superioris, & idem.l. illud, de cano. larg.lib.x.
7 Sed † quid si res publica debet exigere vnum magnum debitum, & non fuerit constitutus procura. an potestas intelligatur constitutus? & certe sic, vt l.nulli.supra ꝙ cuiusque vniuer-
8 no.vbi glo. Sed † nunquid ipse officialis posset contrahere mutuum cum ciu tate.& certe non, vt l.j. & ii.C. de pu.ra.& in l.
9 minime,& l.j.C.de his qui ex pu.colla. Sed quid† si ipse officialis exegerat multas pecunias,& debet restituere Thesaurario? IsteThesaurarius est mortuus anteꝗ potestas soluerit, an si cõuertat in suos vsus, incidat in pœnam. l.j.& ij.C. de pub. ra.li.x. & in l.j.C.de suscep.& arca.& certe sic.C.de cano. lar.lib.x.Itẽ
10 no.Bar.istum tex. Vltimo Guil.inducit hunc† ad q.quid si statutum sit, ꝙ nullus possit extrahere granum, nunquid si vnus extrahat ex necessitate, incidat in pœnam? Guil. dicit ꝙ non,& ratio, quia lex non intelligitur prohibere necessario faciẽtem,
11 per d.l.alienationes,& l.diuus. Vlterius †quid si officialis est in sindicatu, an donatio sibi facta valeat? Nam durante officio certum est ꝙ non valet, l.j. C. de contra. iudi. & videbatur ꝙ sic, quia lex loquitur dum est in officio. Sed contrarium est secundum Bal.in l.non solet.§.si vero. ꝟ.de offi. procõ. & allegat tex.in l.j.§.bestias.versi. illo. de postulan. vbi est bonus tex. ad
12 hoc. Sed quid † in officiali dubio, id est in eo, qui est ad beneplacitum officialis, an sit perpetuus, vel sit tẽporalis, & sic an possit contrahere. Cy.ponit in l.quisquis.C.eo. vnde dic, ꝙ in dubio præsumitur perpetuus, vt l.iurisperitos. de excusa. tuto & Cano.habent in c.& si principalis, de rescriptis.& uide Bar.in l.de pupillo,§.si ipsi prætori.j.de noui oper. nunci. & ibi plene dixi post eum.

SVMMARIVM.

1 *Allegans negligentiam administrationis, illam probare debet.*
2 *Administrator ciuitatis, vel alius officialis, qui habet pecuniam penes se, an præsumatur sua, remißiue.*

LEX XXXV.

PEriculum. Periculum moræ ad eum pertinet, qui in exigendo negligens
1 est. hoc dicit. Nota †ex uerbo probari. Quod qui negligentiam administrationis allegat, probare tenetur. Et ad-
2 de, † ad l. præsidis, vnam q.quam omisi. Quid autem si iste administrator ciuitatis, vel officialis habeat pecuniam penes se, an præsumatur per ipsum quæsita? Guil. hic dicit, ꝙ præsumitur suam esse per istum tex. Sed contraria glo est in l.facultas, de iure fisci.lib.x. vide autem, an ista gl. sit uera. Bal. tangit hic,& Bar.in d.l.facultas,& vide in auth. larg. de episcopis & clericis,& per Bal. in l. cum oportet, de bo. quæ li.& in l.j. C. de hære.vel actio.ven.& ibi ponit,& in l.si defunctus, & in c.j. §.j.de conten.inter dominum & fidelem de inuesti. feu.

SVMMARIVM.

1 *Argumentum a contrario sensu in conditione apposita in contractibus sumitur.*
2 *Obligatio pura, quæ speratur nouari in euentum conditionis, dicitur conditionalis, & quæ dicatur pura.*
3 *Agens ante tempus, dicitur male agere.*
4 *Conditio tacita, quæ sumitur a contrario sensu ex expressa, non impedit natiuitatem actionis, licet expressa sic.*
5 *Debitor conditione pendente an poßit exigi.*
6 *Pendentia conditionis stipulationis, ꝙ sit maioris fortitudinis, quam legati.*
7 *Agens ante diem, vel conditionem qua pæna puniatur.*
8 *Debitori in diem ex legis dispositione conuento ante diem, an induciæ duplicentur.*
9 *Induciæ duplicantur a tempore petitionis.*
10 *Nouatio an inducatur hodie ex stipulatione conditionali in euentum conditionis.*

LEX XXXVI.

PEcuniam. Stipulatio cõditionalis puram obligationem præcedentem suspendit, & eandem nouat eueniente conditione.
1 hoc dicit. No. primo, †quod ex conditione apposita in contractibus, sumitur argumentum a contrario sensu. concor.infra de pac.dota.l inter socerum.§.cum inter. Secun
2 do no.†ꝙ obligatio pura, quæ speratur nouari in conditionis euentum, dicitur conditionalis improprie, quia propriedicitur pura, quæ resoluitur in euentum conditionis, vt plene no. in l.ii.infra de in diem addic. Ad hoc.j. de contrahen. emp.l.
3 hæc venditio.in princi. Vltimo no.†ꝙ quis ante tempus male agere dicitur, concor.ꝟ.qñ di. vsusfru.leg.ce.l.j.in prin. ꝟ.eo.In
4 gl.super verbo, contraria conditione. No.ꝙ licet† expressa cõditio impediat natiuitatem actionis tantum, tacita quæ sumitur a contrario sensu ab exp̃ssa, non impedit ipsius actionis na
5 tiuitatem. In gl.ibi, quæ est ꝯ. ista† gl.vult ꝙ pendentia conditionis legato adiectæ, non impediat legatarium conuenire hęredem, secus in pendentia conditionis adiectæ stipulationi,& ratio diuersitatis est hic in glo. Istud reprobat Guil. de Cu. & ratio, quia fauorabiliora sunt testamenta, quàm contractus vel stipulationes, vt l.in testamentis.j.de reg.iur. & l. si pars.de peti.hæredit.& c.cum dilectus.de verbo.signi.ergo si magis fauorabiliora, multo ergo fortius debet impedire agentem, vt authen.multo magis. C.de sacrosanc.eccle. Idem contra istã

 glo.

gl.& pro eo facit alia ratio, quia ita potest cautione petere fieri purus debitor, qui alteri mandato creditoris, cui pure promisit, conuenitur pendente conditione, sicut etiam potest petere legatarius, per tex. in l. in omnibus. §. de iud. vbi dicitur, quod ea quæ loquuntur in iudiciis bonæ fidei, habent locum in iudiciis stricti iur. vt no. per Bar. & ibi plene dixi in l. si finita. §. eleganter. j. de dam. infec. Pet. autem dat aliam solutionem ad istud contrarium, videlicet, quia siue conditio eueniat, siue nõ debitor est obligatus, & sic ibi loquitur in duabus personis, hic autem loquitur in tribus personis, & sic non potest agere primus creditor. Quia est incertum, an debitor soluat secundo creditori. Bar. autem hic reprehendit sol. Pet. Primo, quia tex. in d. l. pure. allegatus in gl. non patitur istam distinctionem, quia ibi est incertum, an debeatur hæredi, vt hic. igitur. Sed certe lo. Pet. potest saluari. s. quia illud quod dicitur, quod hæredi debetur, siue conditio extiterit, siue non, sed si conditio non extat debetur, sed repellitur ope exceptionis, vt l. j. §. si debitor. j. vt in poss. leg. & l. 4. §. nũc de effectu. de libe. lega. Imo plus, quod etiam pro Pet. facit. l. Iul. vt. §. fi. in fi. j. de condi. indebi. secundum unam lect. Iaco. But. quem Ray. sequitur & tenet opi. gl. alia tamen ratio-

6 ne, quia † non est nouum si pendẽtia stipulationis sit validior, quam pendentia legati. Et nil mirum si statuitur vnum in vna, & aliud in alia. Ratio, quia maioris fortitudinis est pendentia stipulationis, quam pendentia legati, quia stipulatio pendente conditione transmittitur ad hæredes, quod secus est in legato conditionali, vt l. vnica. §. si autem. de cadu. tol. Secunda ratio est, quando ego facio, quod tu promittis alteri sub conditione, patet quod verum, quod ista obligatio nouetur eueniente cõditione, ergo non potest agi pendente conditione. Patet, quia si posset agere, nouatio esset frustratoria, & non haberet effectum, sed sic non est in legato, sed ista ratio non est vera, quia idem est in casu. l. pure, quia quando creditor legat debitori debitum, videtur legare, vt ipsum liberet, vt l. j. C. de sal. cau. adiec. & j. de lib. leg. per totum. vnde si dominus posset petere istud debitũ pendente conditione, sequeretur quod euentus nihil operaretur, quod esse non debet, vnde conclude, quod opi gl. est verior. In ea. gl. super verbo, videor. ibi. l. non solum. §. fi. melius facit. l. non

7 solum. §. dare. eo. ti. In gl. † ibi, de excep. sed Guil. hic tenet opi. aliam. s. Mar. & aprat illam opi. Azo. quia contra ipsum est casus in l. bouem. §. si sub conditio. j. de ædil. edic. Et pro hoc facit. l. Græce. §. si sub conditione. j. de fideiuss. vnde Azo male dixit. Guil. facit duas rationes, quas hic Bar. ponit, & indiget suppletione, ideo non refero. Sed tenendo opi. Guil. respondere potest ad iura Azo. quia illa iura Azo. loquuntur de debitore in diem, non autem de debitore sub conditio. tamen pro opi. Azo. videtur casus in §. si quis agens. Institu. de actio. iuncto. §. plus autem. eod. ti. Sed certe per illum. §. sustentatur opi. Azo. maxime de iure nouissimo. Vnde concludo sic, aut loquimur de iure antiquissimo, & tunc habet locum opi. Azo. vt d. §. si quis agens. Si autem de iure antiquo secundum tempus Digest. & tunc non habet locum opi. Azo. per dicta iura. l. vinum §. si sub conditione. de ædili. edic. & d. l. Græce. §. si sub condit. Aut de iure nouissimo, & tunc nõ habet locum, imo punitur. Sed quæ sit ista pœna? Guil. de Cu. dicit, quod punitur tanquam temere agens. s. in sumptibus factis in iudicio, vt s. de iudi. l. eum quẽ temere Sed Bart. dicit, quod istud verum non est, quia duplicantur induciæ secundum opi. Martini, sed hodie est casus in c. fi. de plus peti. quia duplicantur induciæ, sed pro ista opi. est casus in d. §. si quis agens. in versi. plus autem. iuncto §. hoc quidem. eod. titu. iuncto. §. hodie Insti. de excep. vbi est casus, pro Mar. Vbi concluditur, quod creditor sub condit. agens ante conditionem, punitur in duplicatione induciarum, & in expensis condemnatur, tanquam temerarie litigans. Et sic ex coniunctione istarum opi. & Guliel. & Bar. & istorum iurium resultat clarus ca-

8 sus de iure ciuili & clara decisio. Sed † quid in debit. in diẽ concessum per legem, vtputa in tempore dato iudicatis a lege, nũ quid duplicantur induciæ? & in hac fuerunt opiniones. Bar. in l. ita stipulatus. la grande, in sua repetitione, in penul. char. de verbo. obli. ponit istam quæstionem, & dicit quod non duplicantur induciæ in tali casu per rationem, quia lex non prohibet istum agere, sed permittit eum agere sine effectu, quia ipse repellitur ope exceptionis, vt habetur in l. si cũ ita. §. si ita. de cõpensa. Sed ista ratio non concludit, quia quando quis est debitor in diem per dispositionem hominis orta est actio, sicut in casu isto. s. quando quis est debitor ex dispositione legali, vt l. j. quando dies vsusfru. leg. ce. & §. in diem. Insti. de verbo. oblig. & l. cedere diem. j. de verbo. signi. & tamen in primo casu incurrit penam, vt d. §. si quis agens. versi. tempore. quod esset, si ista ratio esset bona. Quare Inno. in c. pe. de plus peti. concludit, quod omnino induciæ duplicantur in omni casu. s. quando petitur ante euentum conditionis, siue sit conditio inducta per dispositionem hominis, siue per legis dispositionem, vt in casu proposito. Nullam. l. allegat. tu allega. l. intra dies. j. de re iudi. in prin. Sed opi. Bar. qui vult, quod tempus non duplicetur, quando est debitor in diem per legis dispositionem, est verior, quam opin. Inno. per casum Insti. de excep. §. hodie. Et probatur tribus rationibus. Et primo patet quod arg. a contrario sensu est validum in Iure, vt l j. §. huius rei. s. de offi. eius cui man. est iuris. Secundo, quia pœna non est amplianda, sed restringenda. Quia odia sunt restringenda, fauores, &c. vt l. quidam. de libe. & posthu. cum simili. Cum ergo talis induciarum duplicatio sit pœna, vt d. §. hodie. qa succedit in locũ priuationis actionis, ergo &c. Et sic d. §. solum habebit locum in casu suo, & non in isto. Itẽ per l. cum prætor. s. de iudi. & l. cum maritus. de procura. quando vnum cõceditur aliud prohibitum esse videtur. Sed patet, quod ille. §. hodie tantum ponit duos casus. s. si quis peteret ante tempus inductum per pactum, vel stipular. qui sunt pœnales, ergo non deberet extendi. Item ille tex. concedit in duobus casibus, ergo a contrario sensu prohibet alios, vt d. §. huius. Tertio illos casus dicit, ergo alios prohibet, vt d. l. cum prætor. s.

a de iudi. & d. l. cum maritus. Sed quo [a] tempore † debet duplica-

9 ri istud tempus? dic secundum Bar. hic. s. a tempore petitionis, ita dicit Bar. per tex. in l. aut damna. §. quisquis. j. de pœnis. Vltimo

10 aduerte † ad vnum, quod Bar. hic dicit. s. quod illud, quod hic dicitur de nouatione, non habet hodie locum. Sed istud nõ est verum per tex. in l. sufficit. de condi. inde. j. Et subdit, quia ibi nouatio olim inducebatur ipso iure, hodie ope exceptionis, vt vult in l. ij. j. de noua. & alia est in l. Valerianus. de præt. sti. alia est in l. fi. C. de noua. & Bar. hic sequitur istam glo. & Ang. Sed Bal. fuit in hoc varius. Bar. autem tenuit cõtrarium eius, quod tenet hic in l. certi condictio. §. si nummos. eo. ti.

ADDITIO.

a ¶ Sed quo tempore. Adde & uide Bal in l. j. de condi. ex l. & Bar. in l. iustas. C. de iure fis. lib. x. licet Io. And. in c. j. de plus peti. teneat contrarium.

SVMMARIVM.

1 *Conditio proprie illa dicitur, quæ confertur in futurum.*
2 *Conditio collata in præsens, uel præteritum proprie non dicitur conditio.*
3 *Stipulatio sine causa, an ualeat, remissiue.*
4 *Stipulatio sine causa, cui adiecta est conditio ualet.*
Conditio habetur pro causa.

LEX xxxvij. xxxviij. xxxix.

Cum ad præsens. Conditio de præsenti, vel de præterito, nõ suspendit actum, sed illa, quæ est de futuro tantũ.

1 h. d. cum duabus sequen. No. † quod illa dicitur proprie conditio, quæ confertur in futurum. Secundo nota, quod

2 † conditio collata in tempus præteritum, vel præsens, proprie conditio non dicitur, concor. j. de verborum oblig. l. conditio in præteritum. & ad hoc allegat glo. in l. sic legatum. §. j. de lega. j. & istud facit ad materiam statutorum loquentium de cõditione. In gl. j. respiciendum. in princi. similem glo. habemus

3 in §. conditiones. de verborum obligatio. Institu. Iuxta † quod cadit dubium, an stipulatio sine causa valeat? In hoc fuerunt variæ opi. Mar. ponit in l. hoc iure. de dona. & Cy. & Bald. in

4 l. generaliter. de non nu. pecu. Vnde no. istum † tex. quod etiã stipulatio sine causa, cui est adiecta conditio ualida, vt l. a Titio. de verborum obliga. & huius est ratio, quia conditio habetur pro causa, vt l. pecuniam. s. eo. & j. de iureiuran. l. si quis cum debitore. Non sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum, quod fit interrogatione non præcedente, stipulatio vero, quæ fit interrogatione præcedente.*
2 *Pactum nudum licet non pariat actionem parit tamen exceptionem, & quando actionem, & quæ dicuntur pacta quæ informant, & quæ pariunt nouã actionem.*
3 *Pacta incontinenti apposita iuxta contractum stricti iuris, dicuntur etiam inesse.*
4 *Vsuræ propter moram in soluendo commissam, interpretandũ est, quod debeantur, nisi contrarium sit conuentum.*
5 *Solutio particulariter fienda per tempora, debet fieri in fine cuiuslibet termini.*
6 *Accessorium vsurarum, quod non potest peti antequam sors principalis.*
7 *Pactum super principali, quod licet non extendatur ad aliam rem, extenditur tamen ad accessoriam.*
8 *Morosus in soluendo non dicitur, qui potest se tueri exceptione legitima.*
9 *Locus semper debet poni in instrumento.*
10 *Legere in aliqua ciuitate, an potest, qui est ibi in officio.*
11 *Officia plura an quis emere possit, remissiue.*
12 *Latinitas mala emendatur.*
Instrumentum propter malam latinitatem non uitiatur, quando positum in tertia persona, debebat poni in prima, vel secunda.
13 *Appellatione illorum de domo, qui continentur, & an comprahendantur castaldi & factores.*
14 *Clausula, & promisit restituere, in mutuo, quod non sit necessaria secus in aliis.*

15 Soluen-

15 *Soluens reprobos nummos, non liberatur.*
16 *Dictio, rite, solennitatem significat, recte iustitiam.*
17 *Dictio tunc, & dictio nunc, denotant extremitatem temporis.*
Dictio nunc, posita in sententia ꝙ non vitiet sententiam.
18 *Verbum, conuenit, quando importet stipulationem, & quando pactum, & ibi quid de uerbo promisit.*
19 *Verbum placuit, quod importat pactum nudum.*
Verbum spopondit, remissiue.
20 *Vsura quando dicatur pœna.*
21 *Stipulatio incontinenti apposita, in qua continetur pœna non uestit pactum nudum principale.*
Pactum nudum etiam tertio loco adiectum, quando vestiatur stipulatione adiecta contractui.
22 *Pactum quando dicatur incontinenti appositum.*
Dictio incontinenti, qualiter accipiatur.
23 *Pactum appositum post contractum bonæ fidei, siue stricti iuris, semper nouã parit actionem, & ueterem informat, secus si quid diuersum, & tunc an informet saltem ipsam stipulationem.*
24 *Pactum quando vestiatur rei interuentu.*
25 *Pactum qualiter dicatur inesse stipulationi ad utilitatem ipsius debitoris.*
Index quando possit supplere in exceptione, etiam parte non opponente.
26 *Principali sublato tollitur vsura, tanquam accessorium.*

LEX XL.

Lecta est. Pacta incontinenti apposita iuxta stipulationem dicũtur inesse, adeo ꝙ veterem actionem informẽt, & nouam pariũt, & exceptio impedit, moram committi, & stipulationem vsurarum. h. d. Et diuide vt hic per Bart. Et præmitte, 1 †ꝙ pactum est id, qđ interrogatione non præcedente promittit aliquis, & dicitur pactum nudum. Item stipulatio est, quãdo interrogatio præcedit, & sequitur responsio. Item præmitte, 2 †ꝙ pactum nudum non parit actionem, sed exceptionem sic, vt l. in bonæ fidei. C. de pac. & l. iurisgentium. §. quinimo. & §. sed cum nulla. s̄. de pac. Item intellige, ꝙ pactum nudum, non parit actionem, intellige, quando stat de per se, secus autem si adhæret alicui contractui, quia tunc vestitur cohærentia contractus, & parit actionem. Item præmitte, ꝙ quædam sunt pacta, quæ dicuntur inesse contractui, ꝙ informẽt actionem veterem, & nouam pariant, vt promitto tibi decem, & ire pro te Romam. Et dicitur ĩformare, quia vltra decem, quæ promisi, adhuc sum obligatus ad eundum pro te Romam, & sic est in obligatione plus. Item parit, quia oritur actio præscriptis verbis, vt compellaris ire pro me Romam. Aliquando pactum nudum informat tantum, & non parit nouam actionẽ, & sic intellige istam. l. secundum verum intellectum. Aliquãdo pactum nudum tantum nouam parit, vtputa stipulor a te decem, ex hac stipulatione est orta certi condictio specialis secundum communem intellectum. s̄. in l. certi condictio. & Insti. de verborum obliga. in princ. Et postea apponitur pactum, ꝙ tu ibis pro me Romam, tunc solum parit, non autem informat veterem. Aliquando neque informat, neque parit nouã, & ista non est materia nostra, sed tangitur plenius in l. iurisgẽtium. §. quinimo, & §. sed cum nulla. s̄. de pact. vbi per Doct. 3 No. ꝙ pacta †incontinenti apposita iuxta cõtractum stricti iuris, dicuntur ei inesse, sicut & in contractibus bonæ fidei. s̄. de 4 pac. l. iurisgen. §. quinimo. No. secundo, semper †in dubio interpretandum esse, vbi ꝯrium non est conuentum, vsuras deberi ꝑ moram commissam in pecuniam non soluendo. No. ter5 tio† in versi. igitur finito &c. ꝙ qñ uenit solutio fienda particulariter per tempora, debet fieri in fine cuiuslibet determinati temporis, & hoc qñ terminus adiicitur causa solutionis differendæ, vt hic, secus si causa obligationis multiplicãdæ, aut augendæ Quoniam tunc de hoc dic, vt plene no. in l. j. C. quãdo dies leg. ce. & l. qui hoc anno. de verbo. oblig. vbi late per Bar. 6 Quarto no. †ex versi. ante. ꝙ accessorium vsurarum non po7 test peti, anteq̃ principalis sors. No. ergo ibi †ex ver. sed causa sortis, declaratum id ꝙ dicitur in l. si vnus. §. in summa. & §. ante omnia. s̄. de pac. l. ꝙ pactum super vna re non extenditur ad aliam, quia illud verum ad æque principalẽ, secus si sit accessoria, vt hic, sicut etiam dicimus, ꝙ pactum cum vna persona ad aliam accessoriam extenditur. s̄. de pac. l. ex hæredi. §. si. licet non ad æque principalem, vt l. si ita stipulatus. §. Chryso8 gonus. de verbo. oblig. Vltimo †no. non esse in mora soluendi eum, qui exceptione legitima põt se tueri. Concor. j. de verb. obli. l. si pupillus. j. de regu. iur. l. nulla mora. cum simili. Guil. 9 †aũt no. ex prin. huius l. No. ꝙ locus est semꝑ adiiciendus in instrõ, alias instrẽm non esset validũ. Hoc est verum, sed certe iste tex. non probat hoc in instrõ. Sed male dicit, quia hoc nõ probat, sed de hoc dic, vt per gl. in l. gñalt. de tabu. li. x. & in Auth. vt præponatur no. impera. in prin. & in l. optimam. C. de ꝯhẽ. & committẽ. stipu. & Spe. in ti. de instru. edit. in prin. & ibi Io. An. in additionibus. & ẽt per eum in data. vj. & per Bart. in l. de pupillo. §. qui nunciat. j. de oper. no. nunc. & per Bal. in l. cõtractus, de fi. instrumen. vbi plene. & hanc. q. tangit hic Barto.

10 In gl. i. †no. ꝙ ille, qui est in officio in aliqua ciuitate, potest ibidem legere, ita colligit hic Guil. Sed Bar. in hoc dubitat, & primo, quia quis non potest fungi vice duorum. vt l. quisquis. de postum. & l. nemo. de assessoribus ergo ista expositio non est bona. Sed certe verior est glos. & dictum Guiliel. & maxime, quia Salic. approbat. Et ad dictum Bart. respondet, quia illud verum quando officia discordant, secus autem si officia sint concor. sed habere officium, & legere non sunt contraria, imo consonantia, igitur. Præterea huic glo. videtur obstare. l. præsidis supra eodem, vbi non potest contrahere, sed legere est contrahere. ergo. dic, vt ibi no. quia quando contractus vertitur in publicam vtilitatem, tunc potest contrahere, sic & in casu isto Nam legere vertitur in publicam vtilitatem, igitur legere poterit, qia vertitur in vtilitatem publicam. vt in proœmio D. gesto. & Instit. in proœmio, in fine. & hoc quando legere tendit ad doctrinam, non ad mercedem recipiendam, vt l. j. §. j. de vari. & extraord. vbi scientia vllo precio emi non potest. An au11 tem quis †possit emere plura officia, non est nostra materia, sed pro declaratione vide per glo. & per Bart. in l. hac parte. & l. comperimus. C. de prox. sacro. scri. lib. 12. & per Bal in prima constitut. C. in §. idemque. & per Guili. de Cu. supra de adop. 12 l. si consul. In glo. †super verbo, Titius. no. malam latinitatem emendari, vt l. imperator. supra de sta. hom. Ex hac glos. no. ꝙ non vitiantur instrumenta, quamuis ponantur verba in prima, vel secunda persona, cum debeãt poni in tertia. Pro hoc habetur casus in cap. cum tu. de conuer. coniug. In glos. super 13 verbo, de domo. †No. ꝙ appellatione illorum de domo, continentur etiam factores, vel castaldi. Qui contineantur appellatio. illorum de domo, de hoc in authent. qua in prouincia. vbi de cri. agi oportet, vbi est bona glo. Alia est in l. vnica. C. si qua prædi. pote. & plura per no. in l. j. ad Sillania. Et facit ad statutum, quo cauetur, ꝙ damnum datum per illos de domo, dominus teneatur ad emẽdam, quod si fuerit datum per castaldum vel factorem, dominus obligatur. In gl. super verbo. pre14 ba. in princ. Ex hac glo. no. †superflua illa verba tabel. quę apponit in instrumentis, quando contrahitur mutuum. quod talis promisit restituere &c. quia non sunt necessaria, vt hic, secus in alijs contractibus, vt in commodato, & deposito. Sed tamen necessaria sunt, quando fit contractus donat. quia si non essent apposita, liberantur, si soluent mediocres, vt l. si quis ex argento. C. de dona. Item in aliis contractibus, etiam si solueret nummos, vt l nummis. de leg iij. l. fideiussores. j. man. Nõ 15 †autem liberatur, si solueret reprobos, vt l. eleganter. §. qui reprobos. s̄. de dolo. Quia non dicitur soluisse, sicut dicitur de procuratore, qui est falsus, quia non est procurator. In ea. glos. 16 †tibi, recte dari. Iuriscõ. autem interdum ponit vnum verbum pro alio, sed certe de natura istorum verborũ. s. rite & recte, quia significat solemnitatem, sed recte iustitiam. Et de dictione rite. dic, vt l. non putauit. §. non quæuis. de contra tabu. Et probatur de dictione, recte, in l. ij. §. recte. ex qui. cau. in pos. ea. de his dictionibus, vide in l. ij. s̄. de inoffic. testam. & tex. cum gl. in l. sed si lege. §. scire. s̄. de petit. hæred. Canon. in c. cum dilectus. extra, de succes. ab intes. vbi Io. An. ponit istam quęstionem, quæ fuit recitata coram senatoribus, &c. Bal. autem cã refert in c. j. per quos fiat inuestit. in vsib. feud. & istud facit ad vnam quæstionem, de qua hic per Bart. quæ non indiget suppletione. In glo. super verbo, tunc Bart. autem aliter dicit, quã 17 glos. Sed nihil adderem, ideo ibi vide per eum. tamen no. †ꝙ dictio, tunc. denotat temporis extremitatem, vt hic, & l. iiij. de manu. testa. Sed quid de dictione nunc, an denotet extremitatem temporis? & certe sic, vt l. j. §. nunc tractemus. de tut. & ra. dist. & per Canon. in clem. j. de iure patro. & clem. si quem. de concel. præben. Sed quid si coniungantur simul, cuius naturæ sint? dic, ꝙ denotant extremitatem temporis, vt l. j. C. de codicil. & probatur in l. huiusmodi stipulatio. & l. si ita stipulatus fuero, si Titius, de verb. oblig. Sed quid si coniungantur in sententijs? certe ista sententia videtur nulla, quia nemo potest cõdemnari pro futuro, vt si iudex diceret excõmunicamus nunc te, si sic feceris, vt c. Romana. & §. caueant. de sent. excomm. lib. 6. Sed certe dic, quod valet, quia dictio tunc, impropriatur, vt dicit Innoc. in cap præterea. extra, de app. & per Bal. in l. quibus diebus. §. Titius. de cond. & demonst. & in authent. contra cum. rogatus. C. ad Trebel. & in vsib. feu. vbi plenius in cap. j. 18 de milite vasal. qui contu. est. In tex. ibi, conuenitque †ꝙ inter nos. Arguitur contra istum, vbi conuenit, ꝙ ista sit stipulatio, non autem pactum nudum, quia si verbum conuenit, reperitur in aliqua scriptura, vel in aliquo instrumento simpliciter prolatum, intelligitur de stipulatione, vt l. j. de contrahen. & committen. stipulatio. & l. Titia. §. idem respondit. j. de verb. oblig. & hoc vt potius valeat, q̃ pereat, vt l. quoties. de reb. dub. Sed hic dicit, ꝙ fuit pactum nudum, igitur. Bar. hic dicit, ꝙ aut in scriptura fuit appositum verbum promisit, & tunc stipulatio. significat, vt d. l. j. & l. Titia. & l. sciendum. j. de verbo. oblig. & Insti. de inuti. stipul. §. si scriptum. Aliquando apponitur.

verbum conuenit, & tunc non denotat ſtipulat. vt hic. Sed an iſtud verum ſit? Bar. probat tôꝙ ſic, quia iſtud verbum, conuenit, eſt verbum gñaliſſimum. ꝙ tamen conſenſum duorum requirit, vt l j.§.conuentio.ſ. de pac. & l.conuentionum.eo.tit. Sed non eſt ſic in verbo, promiſit vt l.item ſciendum.§.edictũ j.de ędil.edic. Sed iſtud vr̃ ꝯ Bar. quia verbum, promiſit, eſt aptum ad repræſentandum pollicitationem, quæ vnius conſenſu perficitur, per d.§.edictum cõiuncto.§. conuentio. ſ. de pactis, vnde Bar. male dicit, vnde Bal. in l.j.C.de vſur. aliter dicit, ꝙ aliquando iſtud verbum, conuenit, ſiue promiſit, adiicitur ſuper re pęnali & odioſa, & intelligitur de pacto nudo, & dicit ꝙ eſt caſus in l.pacta. Aliquando adiicitur ſuper fauore, & tunc ſignificat ſtipulat. vt l.j.de contrahen. & commit. ſtipul. Sed certe iſte tex. non probat, ꝙ hic fuerunt cõuentiones duæ primæ per ſtipulationem ſuper ſorte de vſuris, alia tertia ſup prorogatione termini. Vnde iſtud verbum, conuenit, non fuit adiectum pęnali rei, quia fuit adiectum termino de mutando & ſic prorogationi termini, quæ prorogatio non eſt fauorabilis, nec odioſa, & tamen intelligitur per nudum pactum, non per ſtipulationem. vnde dici poteſt, ꝙ aliquando illud verbũ, conuenit, vel promiſit, de ſe ſimpliciter adiicitur in ſcriptura, & tunc denotat ſtipulationem, vt d.l.j.C.de contrahen. & cõmit.ſtip. & l.Titia.§.idem reſpondit.el.ij. de verborum oblig. & Inſti.de fideiuſſ.§.fi. Aliquando fuit redactum in ſcriptura, quæ habet plura capitula, & tunc ſi in aliquibus fit mentio expreſſa de ſtipulatione, & in vno capitulo ſimpliciter, tunc non ſignificat ſtipulatio. vt hic, quia nulla mentio facta fuit de ſtipulat. igitur ſignificat pactum nudum ſolum. Quia hic fuerũt facta duo prima pacta, in quibus fuit facta mentio de ſtipulat. & ſic eſt caſus ſing. hic, ꝙ vbicunq; inueniuntur plura capitula, in qbus fuerit appoſita ſtipulatio, & poſtea in vltimo adiiciatur verbum, conuenit, intelligitur de nudo pacto. Aliquando iſta verba, promiſit, & conuenit, non referuntur per ſcripturam, ſed per teſtes, & tunc ſemper denotat pactum nudum, vt eſt gl. in l.j.C.de vſur. & ibi plene per Bal. Et ratio, quia talis p̄ſumitur omnia geſſiſſe ſolenniter, vt l.ſciendum, de verborũ obligatio. Et tunc præſumitur, ꝙ ſtipulatio interuenerit, ſi ſit appoſitum verbum, promiſit, in inſtrumento, ſecus autem in teſtibus. Quia ſemper interpretantur contra producentem, & ſic denotant pactum nudum, vt in c. in præſentia.de teſti. Sed

19 quid † de verbo, placuit? an denotet ſtipulationem, vel pactum nudum? de quo in l.quæ fortuitis. in fi.C.de pig.act. vbi vult, ꝙ ſit pactum nudum, & probatur in l.diuiſionis. ſ. de pact. Sed quid de uerbo, ſpopondit? de quo in l.j.C. de ſuffrag. & in l. cũ ſtipulatus ſim. j̄.de verborum obliga. In tex. ibi, ex ſumma ſupraſcripta. Arguitur, quia dicit de pœna, & j̄ de vſur. cõtra iſtũ tex. quia iſta ſtipulatio videtur nulla, quia Iuriſcon. videtur ſibi

20 contrarius, igitur. vnde gl. † dicit ꝙ vſura eſt pœna, de hoc an ſit uſura, vel non, habetur per Bar. in l. cum ſtipulati ſumus. j̄. de verborum obligatio. vbi plene per Doc. Et dic, aliquando vſura debetur propter moram, tunc eſt pœna, vt l. quod te ſ. eo. quia mora eſt delictum, & in l.is quoque.la ii. infra de act. & obligat. & in l.i.§.apud Seruium. & ibi glo. j̄.depoſi. Aliquando ipſa uſura non debetur propter moram, & tunc non eſt pęna. ſ.eod. l.qui pecuniam, & l.qui Romæ. infra de verbo.obligatio. In glo. ſuper uerbo. tunc eo amplius. Iſta ſolu. non videtur bona. licet Bar. eam ſequatur, quia iſta dictio, eo amplius, non videtur adiecta ad ſortem, ſed ad prolixitatem temporis. Vnde Bar. hic ponit & eam ſoluit, ſcilicet quod iſtud pactum continens rem ſtipulat. veſtitur a prima. Sed iſtud nó videtur verum, quia pactum veſtitur, ſi incontinenti apponitur, ſed ſecundum Bar. non eſt appoſitum incontinenti, igitur &c. Bart. autem reſpondit, quia aliquid adiicitur inter contractum & pactum, quod non continet extraneum ab ipſo contractu, tũc non impedit pactum nudum veſtiri ab illo contractu, quia p̄ſumitur ſtatim adiectum poſt contractum, vt l. continuus. j̄. de verborum obliga. & l. id nos reos.§. duo rei. j̄.de duo.re. Et ratio, quia illę duæ ſtipulationes ſunt adeo connexę, & cẽſentur vna, ita ꝙ iſta ſolu. eſt bona, & eſt melior quam illa gl. Ex

21 qua elice duas concluſiones. Prima, quia † ſtipulatio incontinenti appoſita, in qua continetur pęna, non veſtit pactum nudum principale, quia filius non debet veſtire patrem. Secundo, ꝙ in caſu huius ver. conuenit. pactum tertio loco adiectũ veſtitur ſtipulatione, ita vult litera iſta. Cõtra iſtud arguit Bal. quia quãdo ſtipulatio celebratur fauore vnius, & pactum nudum adiicitur fauore alterius, nunquam pactum nudum veſtitur ab illa ſtipulatione, vt l.ſi tibi. C. loca. ſecundum vnum intellectum. Sed hic ſtipulatio fuit adiecta ipſius ſtipulantis fauore, ſecundum pactum nudum fuit adiectum fauore ipſius debitoris, ergo non debet veſtire pactum. Ad hoc reſpondet Barto. quia iſtud pactum continet fauorem ipſius ſtipulatoris, tunc duo, quorum vnum eſt in fauorem creditoris, tamen quatenus continet fauorem ipſius ſtipulatoris, tunc veſtitur, ſecus in alio. Ita tenet hic Bar. Tamen tu dic, quod aliquando pactum adiicitur fauore debitoris ad cauſandam actionem, & tunc non veſtitur, vt l.iure.§.j.ſ.de pactis, & d.l. ſi tibi. C. loca. Aliquando adiicitur fauore debitoris ad diminuendum obligationem, vel modificandum, tunc veſtitur ſtipulat. vt hic eſt caſus. Et contra iſtum tex. & ſuam ſolutionem op. Barto. quia vbi illud, quod eſt in ſtipulatione, deducitur in pactum nudũ, tunc pactũ nihil operatur, nec veſtitur ſtipulat. & determinat gl. in l.petens.C.de pac. Sed hic deuenit illud, quod in ſtipulatione, igitur pactum nudum non ueſtitur. Ad hoc reſpondet Barto. ꝙ illud verum, quando deuenit eo modo, quo inerat in ſtipulatione, & tunc pactum nihil operatur. Secus ſi alio modo promitteretur per pactum. Et ſic limita illam gl. quæ eſt in

22 d.l.petens. In † gl. ſuper verbo, ſtipulationi. Iſtud idem determinat in l.pacta conuenta. j̄.de contrahen.emptio. & in l.iuriſgẽ. §.quinimo. ſ.de pactis. & in l. in bonæ fidei. C.de pac. & Doct. allegant. l.3.C.de ędi.ac. Sed Vltramontani dicunt, ꝙ imo pactum dicitur adiectum incontinenti, quando adiicitur contractui, eo ꝙ erunt perfecti, per l.cõtractus.C. de fi.inſtr. Sed iſtud non eſt verum, quia ſemper adiicitur incontinenti, quãdo per partes non diuerterunt ad actus cõtrarios, & ſic habemus hic qualiter accipiatur hæc dictio, incontinenti. Quomodo aũt in hac materia accipiatur? dic, vt per gl. & Doc. in l.3.§. cum igitur. j̄.de iureiur. & per tex. in l.fi.de erro.aduo. & per Bar. in l.2. §.confeſtim. ad Turpil. & in l.fi.C.de iudi. vbi plene de iſtis dictionibus, ſcilicet de dictione, illico, & confeſtim. In ead.gl.no.

23 † ꝙ ſiue pactum apponatur poſt contractum bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris, ſemper illud pactum nouam parit actionem, & veterem informat. intellige, quando inuenit informandam. Et no. ꝙ quando in pacto deuenit diuerſum a ſtipulatione, tunc pactum non informat veterem actionem, ſed ſolum parit nouam. Sed nunquid ſaltem informet ipſam ſtipulationem? & Doc. dicunt, ꝙ ſic per iſtam gl. hic iunctis dictis Doc. hic. Item dicunt ſic, ꝙ pactum, in quo non continetur diuerſum, tũc parit actionem nouam, & veterem informat. Aliquando pactũ informat ſolum veterem, non autem nouam. & tũc eſt caſus hic ſm communem intellectum. Et pone exemplum, quãdo illud idem deuenit in pacto, ꝙ in ipſa ſtipulatione. Et intellige, ꝙ deuenit alio modo, q̃ in ſtipulatione, quia alias ſecus, vt eſt gl. in d.l.petens.C.de pac. Aliquãdo pactum nudum parit nouam, neq; veterem informat, vt eſt caſus in l.ſi tibi.C.loca. Secundo pone exemplum, quando illud idem deuenit in pacto, ꝙ in ſtipulatione eodem modo & præciſe, tũc pactum nihil operatur, nec veſtitur. Et adde alium caſum ad d.l.ſi non. videlicet quando ſtipulatio adiicitur in fauorem vnius, & pactum in fauorem alterius, & tunc ad cauſandam actionem, nunq̃ veſtitur tale pactum ſtipulatione, nec veterẽ informat.

24 In ea.gl. ibi.l.auia. † quia habentur duo caſus. Et ratio diuerſitatis inter patrem & extraneos. Doc. multum laborant in d.l. auia. vnde ſufficit recitare opi. Ang. quia aliquãdo pactum veſtitur rei interuentu, eſt verum quando traditio, eſt volũtaria, ſecus autem ſi neceſſaria, ſed pater habet neceſſe dotare filiã, vt l.fi.de dotis promiſ. Secus in extraneo. Sed tu dic, ꝙ illa vult ꝙ pactum non veſtitur tradit. rei. tamen veſtitur cohærentia contractus. Ita loquitur iſta.l.auia. Et pro hac opi. Ang eſt caſus in l.tale pactum.§.pater filiam.§. fi. ſupra de pac. facit l.in-

25 ter ſocerum.§.cum inter. ſ.de iure do. Bar. hic † quærit qualiter pacta inſunt ipſi ſtipulationi ad vtilitatem ipſius debitoris? vnde dicit ipſe, ꝙ licet glo. fecerint differentiam, quia ſemper oritur exceptio, tamen eſt differentia maxima, quia vbi pactum nudum eſt ad fauorem ipſius debitoris, & tũc hoc operatur, quia non eſt neceſſe, ꝙ pars, ſed iudex repellat ex officio ſuo, imo plus, quod ſi non excepi de exceptione dilatoria, an iudex poterit ſupplere? & certe ſic, vt per Innocen. in ca.paſtoralis.de excep. & in c.j.de plus peti. Ita reſidet ipſe Bar. Et quærit Bar. quæ forma erit huius condemnationis? dic, ꝙ iudex debet condemnare ad decem, ſed ſi iudex poteſt ſupplere, quare non repellit in totum, quia agit ante diem? quod poteſt, vt l. ſi dominus. quando di. vſusfru.leg ce. tamen Barto. dicit, ꝙ ex pacto habentur duæ exceptiones, vna eſt ſolutio præſtande, & iſtam ſupplet iudex, alia eſt conditionalis, quæ eſt dilatiua iudicii, & tunc pars debet opponere, & non iudex ſupplet. Ita tenet Barto. hic, & in l. eum qui ita.§.qui ita. infra de verborũ obligationi. & Ange. hic. & Bal. in l.in bonæ fidei. C.de pact. vnde tu dic, ꝙ eſt aliqua exceptio, quę de ſui natura eſt dilatoria, vt l.exceptionem.C.de plus peti. & tunc pars tenetur eam opponere. Sed nunquid debet ſupplere, vel repellere illum, qui agit contra illum, qui erat obligatus ad diem certum, vel incertum? & tunc ſi cõſtat ipſum agere ante diem, etiam ſi pars non opponat, iudex tunc debet ipſum repellere. Et ratio, quia quando agit ante diem male agit, & ſic inepte libellat, & ſic iudex poteſt lacerare libellum ineptum, ut l.j. ſupra de offi aſſeſ. Aliquando iſta exceptio eſt incerta poſt lit. conteſta. iudici, & tunc aut eſt cognita immediate, & tunc ſimiliter poteſt repellere, ut dicit Innocen. in d.c.paſtoralis, & d.l. exceptionem.de

probatio.

probatio. Aliquando est cognita ex interuallo, & tunc est vera sententia Innoc. & Bart. quia tunc iudex deberet supplere. Et ratio, quia ista exceptio aruisit vim dilatoriæ. Et probatur, qa vbi iudex supplet viam partis, tunc non posset supplere. nisi secundum, ꝙ vna pars periuisset per l. filiusfami. §. veterani. ſ. de procura. & ibi gl. sing. Et sic in casu isto pars non potuisset opponere post litem contesta. ergo nec iudex. Et hoc intelligo, quando est sibi iudici no. post litem contesta. vt dicit Innoc. in d. c. pastoralis. extra de excep. & ita legtur Bar. in l. eū qui ita. §. qui ita. j. de verb. ob. & Bal. in l. in bonę fidei. C. de pac. Sed do. Rapha. dicit, ꝙ aut ista exceptio est nota ipsi iudici ante litem contesta. vel post, & tunc iudex debet officio suo repellere istū agentem, & non supplere. per tex. Insti. de excep. §. temporalis. & §. hodie. Et inducit illos tex. nam tex. in d. §. temporalis. ver. ergo hi. vult ꝙ si quis agit ante tempus, & sibi obijciatur, dicit tex. differre debet actionem, & post tempus agere. Alius tex. in §. hodie. in fi. & post eas firmatas, non aliter litem suscipiant, nisi omnes expen. &c. Et sic infert do. Raph. ex his tex. & d. lo. dicit, ꝙ miratur de tanto Doc. cur voluerit tantum subtilizare, quia de hoc est casus in l. quod si in diem. ſ. de petitio. hær. vbi nō condemnatur ad dandum in determinatam diem, sed absoluetur, vt ibi patet. Vlterius dicit do. Raph. inducēdo contra dicta Bar. aut ista exceptio est nota iudici post litem contesta. Et dicit do Raph. ꝙ licet Inn. teneat in d. c. pastoralis. & in d. c. j. de plus peti. quem Barto. sequitur, ꝙ possit condēnare ad diem determinatam, tamen dico, ꝙ debet condēnare ad dandum nunc, & non debet differre. Et probatur, quia exceptio dilatoria non potest amplius operari, quia non opposuit debito tempore, videtur remisisse. Patet in l. eo tempore. de remis. pigno. l. si ea. de accu. Præterea li. conte. quasi contractui æquiparatur, vt l. 3. §. idem scribit. ſ. de pactis. Sed clarum est, ꝙ reus potuisset in contrarium deducere istud, scilicet ꝙ esset obligatus ad soluendum. Nunc ergo videtur deductum per litis cōtesta. Sed intentio Bar. potest saluari in vno casu, quando reus ignorabat illam exceptionem, vt in c. pastoralis. de except. & l. eleganter. §. si post. de condi. indeb. & l. ii. de consor. eiusdem litis. Et vlterius venio ad gl. super ver. tractum. ibi, sed quid. & dico, ꝙ istud pactum facit, ꝙ nedum operetur exceptionē ipsi reo, sed etiam impedit actionem oriri. Quia illud, quod deuenit in pactum, perinde est, ac si in contractum non deuenisset, vt ſ. dicebam. Sed clarū est, ꝙ si deuenisset in contractum, impediret actionem oriri, vt l. cedere diem. j. de verb. signifi. ergo idem dicendum de eo, quod deuenit in pactum. In ea. glo. ibi, item pone econtra. & declara, vt hic per Bar. In ead. glo. super ver. ipso iure. ibi, ſ. si quis cautio. l. ij. dic, quòd ibi ideo sit sublata ipso iure. 26 Respon.† quia principalis stipulatio erat sublata, ideo vsura est sublata ipso iure. Ratio, quia sublato principali, intelligitur sublatum accessorium, vt C. de legi. l. non dubium. cum similib.

Aduerte lector, quia hæc lex proxime sequens cum sequentibus tribus, sunt in titulo. C. eo. tit. si cert. peta. Qualiter autē Ludo. hoc in loco posuerit cogita tu. Relictę tamen sunt, quia sic repertæ fuerunt in pluribus exemplaribus insertæ.

LEX PRIMA.

NEque ęquam. Hęredes tenenť ꝓ portionibus hęreditarijs, non habito respectu ad prælegata. hoc dicit Barto. Et pono casum, quod erant duo fratres æqualiter instituti, sed fuerunt assignata certa bona valentia decem, alteri alia bona valentia viginti, volebat ergo primus soluere debita pro tertia parte, & quod eius frater solueret pro alijs duabus tertijs actionum prælegatis, hoc nō debet fieri, imo æqualiter sunt hæredes.

SVMMARIVM.

1 *Pecunia, quæ mutuatur non inspicitur, cuius sit, sed cuius nomine stipulatur.*
2 *Mutuans pecuniam tuam nomine tuo, tibi actionem non acquirit, nisi secuta ratihabitione.*
3 *Numeratione, quàm stipulatione facilius alteri per alterum quæritur.*
4 *Mutuans pecuniam alienā, quæ vendicata fuit a domino antequam esset consumpta, an illam repetere possit a recipiente.*

LEX II.

QVamuis. Ex mutuo rei alienæ nascitur nobis actio, si fuerimus stipulati, quæ poterit cedi domino. h. d. Bart. Et no. hanc l. Concor. j. e. l. si absentis. 1 No. quia† non inspicitur cuius sit pecunia, quę mutuatur, sed cuius nomine fuit stipulata, ibi tamen non fuit stipulatio. Si autem pecuniam tuam mutuo tuo nomine, loquitur l. si absentis. j. eo. Item si meam pecuniā mutuo tuo nomine, loquitur l. certi condictio. §. si nummos. ff. eo. Et sic sunt casus diuersi, si autem tuo nomine, tibi actio. In gl. ij ibi, quæsita, subaudi non solum si tuam pecuniam, sed etiam si suam mutuauit tuo nomine, vt in §. si nummos. In 2 hoc tamen differunt, † quia quando suam, statim tibi absenti & ignoranti acquiritur, quia statim transfertur dominium, & sic statim est mutuum. Si autem tuam, non statim transibit dominium sine tua voluntate, vnde cum non sit adhuc mutuum, non quæritur tibi, nisi ratihabitione secuta. vel consumpta pecunia. Ita intelligo. l. si absentis. j. eod. & hanc glo. In ea. 3 glo. ibi, nisi enim stipulatus esset, non quęreret. Et est ratio. † quia facilius acquiritur alteri per alterū ex numeratu, qui est actus ciuilis, & inuentus, vt per eum nobis acquiramus. & non alteri, & hæc est ratio. §. quoniam. hoc tamen corrigitur hodie secundum Bar. ibidem per l. ij. j. per quas personas nobis acqui. Nam si numerando tuo nomine acquiro tibi actionem principalem ex numeratu, ergo si stipulor debeo acquirere accessoria ex stipulatu, vt in d. l. ij. quæ probat in ratione sui. Glo. fi. 4 ibi, sed contra† videtur, quod sic. Doc. tenēt primam opi. ꝙ debitor sit liberatus, & assignat Bart. hanc rationem in l. nam & si fur ff. eo. ꝙ ipse liberetur soluendo illam eādem pecuniam, ergo videtur obligatus respectu certę speciei, licet in genere respectu certę speciei, ergo per interitum illius, liberatur, vt in l. viduæ. ff. loca. Hæc ratio est falsa, quia non sequitur liberatur tradendo talem speciem, ergo censetur obligatus respectu illius. Nam sic essent falsę omnes leges dicentes, ꝙ debitor generis per interitum vnius speciei, non liberať. Dic ergo meliorē rationem, quia censetur perdi culpa & defectu numerantis, q asseruit suam, cum esset aliena. Hæc ratio probatur in l. alie. discutio. §. j. ff. locati. iuncta. l. si opera. de doli exceptio. In ea. l. gl. ibi, magis verum videtur. Tu dic in hac. q. ꝙ si recipiens non probat pecuniam esse alienam, indistincte tenetur, licet nō sit consumpta, quia præsumitur mutuantis fuisse arg. j. eod. non iur. Si autem probat, quod sit aliena, tunc serua distinc. gl.

SVMMARIVM.

1 *Officiales perpetui cur in loco officij contrahere possunt non temporales.*
2 *Officialis in loco, vt contrahere non possit, quæ requirantur.*

LEX III.

DOs officium. Officiales publici non possunt in loco, in quo administrant, contrahere ad eorum lucrum. hoc dicit. Sed pro eorum necessitate sic, vt ff. eod. l. præsidis. in fi. In gl. i. ibi, vt ff. eo. l. pręsidis. secundum vnum intellectū. 1 Et ratio† diuersitatis est, quia quādo sunt temporales, possunt abstinere ad tempus, sed quando perpetui essent, perpetuo essent exclusi. quod non esset iustum. pone exemplum in episcopis. Sed secundum alium intellectum loquitur ibi etiā de temporalibus, qui tamen sunt oriundi in loco, in quo exercent officium, vt priores, & isti etiam possunt contrahere, hic uero lo 2 quitur in forensibus, & ista est etiam vera. Gl. sequen. in fi. † & sic collige, quod plura sunt necessaria, vt habeat locum, quod dic, vt dicitur. primo ꝙ non sit oriundus de illo loco, secundo ꝙ sit temporalis, vt in i. glo. dixi, scilicet ꝙ cum subditis & sis concurrentibus non possunt contrahere, quocunque autem deficiente potest.

SVMMARIVM.

1 *Notarius, vel alius stipulans. vel recipiens obligationem pro absente, licet ille non ratificet, non propterea suo nomine agere potest, nisi sua intersit.*

LEX IIII.

SI absentis. Si mutuo pecuniam tuo nomine, tibi etiam ignorāti & inuito acquiritur actio, quam si non ratificas, mihi cedere debes, & etiam sine cessione dicto casu mihi competit vtilis. h. d. ista no. l. & subtilis. In tex. ibi, si cessare mandatum &c. i. si cessio non est facta, per quam transfertur vtilis de iure communi, & etiam exercitium directę, cōpetit vtilis ex æquitate, vt sequitur. Et hęc æquitas resultat ex eo, quia tua interest recuperare pecuniā, cum domino ratum non habenti tenearis ad eius restitu. alias non ageres. quia negocium ad te non pertineret, vt colligitur, & no. per gl. in l. Pompo. §. j. ff. de procu. & ibi per Bal. & in l. si 1 pupilli. §. si Titius. ff. de neg. ge. Ex hoc no. ꝙ† si notarius recipit obligationem, tanquam publica persona pro absente, & ille non ratificat, non propterea agit, si negocium ad se nullo modo pertinere potest, nec sua interest, & idem in quocūq; nomine alterius contrahente. Si autem interest, habet locum ista l. no. vt licet non habuerit propositum acquirendi sibi, tamen acquirat illo non ratificante, quia licet non habuerit principaliter, & tunc satis est habuisse secundario secundum Bal. Et ad hoc semper alleg. ista l. Sed obstat fortiter, ꝙ ille. qui nō ratificat, non posset actionem cedere, quia eam nō habet, cum non ratificando excludat ab eo originem acquisitionis. ff. de neg. gest. l. si ego. de sol. l. dispensatorem. cum simi. Nam istud negocium dicitur suū ratihabitione tantum, qua non secuta, non

non erit suum, vnde si non erit requisita solutio, contrarium procederet in aliis contractibus, vel negociis. Fallit in mutuo facto nomine alterius propter eius frequētiam, ex quo acquirit ignoranti, sed in aliis secuta demū ratihabitione, vt in contrarijs. Sed adhuc opp. licet in mutuo acquiratur ignoranti, si tamen non ratificat, finguntur non acquisita, sicut in legato, ff.eo.l.proinde.iuncta l.certi condictio.§.si nummos. dum dicit, voluntate tua &c.

SVMMARIVM.

1 *Actio familiæ ercisc undæ datur inter plures cohæredes pro hæreditate diuidenda.*
Institor dicitur præpositus alicui mercantiæ.
2 *Calendarium dicitur liber, in quo rationes scribuntur.*
3 *Hæreditas, vt adiri posset olim, requirebatur apertura testamenti.*
4 *Testamentum, quando aperitur, non est necessaria omnium hæredum præsentia.*
5 *Facta in iudicio coram testibus non dicuntur notoria.*
6 *Mandatum institoris, ꝙ mutatione status eius, coniuncta morte domini, reuocatur. & nu.22.*
7 *Debitor soluens institori reuocato ignoranter, excusatur, & liberatur. & vide nume 25.*
8 *Iudicio fami.ercisc. ꝙ non venit, quod quis non facit. vt hæres.*
9 *Actus liberatorius celebratus per institorem reuocato mandato, quando valeat. & vide nu.21.*
10 *Obligatio pignoris accessoria, ꝙ regulatur secundum naturam principalis obligationis.*
11 *Stipulatio nominatim concepta in personam mortui est nulla ipso iure. Idem est sententia.*
12 *Liber homo bona fide possessus ex re hæreditaria acquirens, acquirit hæreditati iacenti.*
13 *Hæreditas iacens ficte & non vere possidet, sed quasi.*
Et æquiparatur bonæ fidei possessori.
14 *Res inanimata quando possidetur semper dicitur bona fide possideri.*
15 *Qualitas non datur, vbi subiectum non reperitur.*
16 *Suus & necessarius hæres non præsumitur scire contenta in testamento, licet extraneus sic, sed in codicillis neuter.*
17 *Casus in quo possidens, & possessus idem sunt.*
18 *Instrumentum in quo dicitur, Titius filius Petri, non vitiatur, licet Petrus defunctus sit, & non dicatur.*
Dictiones, iste, olim, quondam, iamdudum, & similes denotant tria tempora, scilicet præsens præteritum, & futurum.
19 *Notarius qui in instrumento dixit, Rolandus quondam Titij filius an incurrat pœnam falsi, si Titius adhuc viuat.*
20 *Testis, qui deponit pecuniam esse Titij, quod non incidat in falsum, si Titio debebatur, licet nondum esset sua.*
23 *Mandatum in personam filij, ꝙ non reuocetur ex mutatione status, secus in personam serui.*
24 *Mandatum executoris, an videatur reuocatum ex status mutatione.*
Arguere de tutore ad executorem, bonum est, idem de procuratore ad executorem.
26 *Negocium gestum nomine defuncti potest haberi ratum per hæredem.*
27 *Mandatum, ꝙ non finiatur morte, quando recipiens mandatum, illud ex necessitate facere debebat.*
28 *Seruus stipulando, quando videatur domino, vel sibi stipulari.*
29 *Datio cohæredis. ꝙ non impediat necessitatem hæredis.*
30 *Vsurarius, ꝙ testari possit de iure ciuili, licet sit secus de iure canonico.*
31 *Socij, si sunt plures, & stent in diuersis locis, ꝙ vnus videatur constitutus procurator ab alijs.*
32 *Domini quando sunt plures in vna ciuitate, vnus dicitur subditus alij.*
33 *Limitatio ad ea, quæ habentur in c nonne. de præsump.*

LEX XLI.

EIus qui. Ignorantia circa id, quod mādatum extinguit, excusat debitores soluentes. Et id quod quis non facit vt hæres, non venit in iudicio fami. ercisc. Item mutui obligatio non contrahitur, si dominium pecuniæ mutuatæ in accipientem non est translatum, & consequenter nec obligatio accessoria, & stipulatio collata sit in personam domini iam mortui nominatim, nulla est, si autem nō noīatim, acquiritur hæreditati iacenti, vel hæredibus ignorantibus, non autem scientibus.
1 h.d. Et præmitte ꝙ † actio fami.ercisc. est illa, quæ datur inter plures cohæredes ad hoc, vt res hæreditaria diuidatur. Item ꝙ
2 institor est ille, qui præponitur alicui mercantiæ. Item † præmitte, ꝙ illud dicitur Calendarium, in quo scribūtur rationes.
3 Nota, † in principio legis, de iure antiquo fore necessariam aperturam testamenti, vt hæreditas posset adiri. Quid autem
4 hodie: dic, vt in glo. Secundo no.† ꝙ ad faciendam testamenti aperturam, non est necessaria omnium hæredum præsentia.
5 Tertio no.† ꝙ si proponatur hic testamentum esse recitatum coram iudice, ꝙ hic est casus, ꝙ ea, quę in iudicio fiunt coram testibus, non dicuntur esse notoria, quia ignorantia debitorū soluentium dicitur esse probabilis, & causare excusationem. quod non esset, si ex testamenti apertura notorium resultaret, vt j. de iur. & fac.igno.l.nec supina.& l.pen. in princ. No.in
6 secunda † parte ibi, placebat. ꝙ mandatum institoris mutatione status coniuncta cum morte domini reuocatur. Secundo
7 no. † debitores reuocationem inst.toris ignorantes excusari, si sibi soluant, & liberationem consequi. Concord. sunt in glo.
8 No. ibi † ex ver. harum. In iudicio fami. ercisc. non venire, quæ quis, vt hæres non facit. Concor. sunt in glo. No. ibi, quas vero,
9 † ꝙ licet actus inducens liberationem per institorem celebratus validus sit, etiam reuocato mandato, nihilominus nullus est actus reuocato mandato celebratus causa status mutata, &
10 dicetur in gl. No. obligationem † pignoris accessoriam regulari secundum obligationem principalem, vt si pro parte, & non amplius teneat principalis obligatio, pro eadem tantum accessoria subsistat. Concor. de verb.obl.g.l.si homo mortuus.
11 ff.de inuti.stipu.l.ij.cum simi. No. ibi, ver.† si stipulatus. ꝙ si stipulatio nominatim in personam mortui concepta est, ipso iure est nulla. Concor. j.de stipula.seruo. l.si seruus communis Meuij.§.seruus capto. Idem est in sententia, vt j.de re iudi.l.in summa quæ sent.sine app.rescin.l.ij.cū si. No. fm Doc.† ꝙ per
12 liberum hoīem bona fide possessum, ex re hæreditaria hære-
13 ditati iacenti quæritur No. hic dari † casum, in quo hæreditas iacens ficte possidet, quo ad hoc, vt liber homo ex re sua sibi quærat, licet in veritate apud iacentē vera possessio non reperiatur, vt in l.i.§ Scęuola. j.si quis testa. liber. Dicit tamen alibi litera, quod licet apud eam non repetiatur vera, tamē reperitur qualisqualis possessio. j. de acq. hære. l. gerit. q ad hoc non est al.bi. No hæreditatem iacentem ficte possidentē, æquipa-
14 rari bona fide possidenti. Ex quo resultat † effectus notandus, ꝙ omni casu, quo dicimus rem inanimatam possideri, semper dicimus eandem bona fide possideri, quod declarat hic Bald.
15 No. ibi, † quoniam tunc. ꝙ non est dare qualitatem, vbi non reperitur subiectum. Concor. C. de condi. ob tur.cau. in l.j.de eac.
16 qui.pos.l. Pomponius. ad fi. cum simil.b. No. ibi, † ꝙ si proponatur, ꝙ licet hæres extraneus præsumatur scire contenta in testamento. j.de libe.leg.l.cum hęres.in glo. attamen non præsumitur scire suus, vel necessarius, quod notandum est secundum Bar. & declara vt per eum in l.qui Romæ. §. duo fratres. de.verborum obliga.contenta tamen in codicill. neque suus, neque extraneus præsumuntur scire. s̄.de trāsac.l. nec est quæ-
17 rendus. No. hic dari † casum, ꝙ vnus & idem, est possidens & possessus contra.l.liber homo. ad fi. de acqui.re.do. & specialiter ad multa infra hoc ponderabitur. In gl. super ver. recitatū. in princ hoc etiam probatur in l.plane.la ii.de leg.ii. & in l.j. §.apertur ę. s̄ de hæred.insti. & in l.Iulianus noster. j.de condi.
18 & demon. In gl. super † ver. defuncti. Ista gl. facit ad multa. Et primo, si talis facit instrumentum, dicit Titius filius, & non dicit ꝙ quondam, cum ipse non haberet patrem &c. an saluetur suum instrumentum? Bar. hic dicit, ꝙ sic per istam gl. quia subauditur quondā. Idem tenet in l.i.§. hoc editum. de nou. no.nun. & facit in l.nec emptio. j.de contrah.emp. vbi est glo. de istis dictionibus, Olim, iam, dudum, quondam, tria tempora signat, Præsens, præteritum, signat simul atque futurum, sa cit l.insulam.de præscrip.verb.cum simil. Sed quid si tabellio
19 † dicit. talis filius quondam talis, & habebat adhuc patrem, an incurrat pœnam falsi? & certe non, quia ista dictio, quondā impropriatur, quia signat tria tempora, ita dicit hic Bal. & Io. And. in c.cum contra.de pigno.in nouella, tenet contrarium per c. Raynutius. extra de testa. Secunda impropriet as induci-
20 tur ad testes, † quando dicunt, ꝙ pecunia est Titi, cum nō erat adhuc sua, sed sibi debebatur, & sic debebat dicere, ꝙ sibi debita erat, non autem, ꝙ sua erat, cum deberet dicere sibi deberi, ꝙ tunc non inducunt in pœnā falsi. quia verba impropriantur, vt euitetur infamia. p gl. in l.si & me & Titium. s̄.eo. est & alia gl. in l.si ego. s̄.eo. & hoc est. vt euitent infamiam, de quo per Bar. in l.ij. de vsur. & plene dixi in l.ij.s̄.eo. In glo. super vet.
21 ignorasset.† ibi, aliud in institore. Ista solu. est falsa, quia dicitur institor, qui est præpositus certę negociationi. Sed in casu isto erat præpositus certę negociationi, igitur. Doc. dicunt aliter, aut ex morte domini mutatur causa status, & tūc expirat mandatum. aut quæritur. an ex morte reuocetur mādatum,
22 & dic vt hic. Ex qua solu. no.† ꝙ sola mors domini non est causa reuocationis mandati, secundo, ꝙ mutatio status, cum domini morte, reuocat mādatum. Sed quid de sola mutatione,
23 an finiatur mandatum † p solā mutationem status sine morte mandantis? In hoc Doc. variauerunt, sed tu dicas, ꝙ est casus in §.recte. Insti. man. & j. de solu. vbi gl. in l.si quis seruo. & hęc habent locum in persona serui. Sed quid in persona filij, de quo est casus in contrarium, ꝙ non reuocatur mādatum per mutationem status, in l.eum qui ita.§. qui sibi. j. de verb.obli. Et rationem diuersitatis taceo, sed dicam in scriptis. & ista fa-
24 ciunt ad l. rogasti.§. si fugitiuus. s̄.eo.† Sed quid in executore, q erat bona persona, quando fuit datus, & postea efficitur vnus ribaldus, an censeatur reuocatum eius mandatum? dic ꝙ aliquando

quando mutatur eius status ratione diuitiarum, quia de diuite efficitur pauper, & tunc propter paupertatem non videtur reuocatum mandatum, vt l. liberto. §. largius. de annu. lega. Aliquando mutatur propter malos mores, & tunc reuocatur, arguendo de tutore ad executorem, quod licet, vt l. pen. & allegatur. l. fi. de tuto. sed tutor intelligitur reuocatus, vt l. vtilitatē. & l. confirmando. de confir. vti. vel inuti. ita igitur & executor. Item & alia ratione, quia licet argui de procur. ad eum executorem, vt d. l. sed clarum, ꝙ procurator pręsumitur reuocatus, si eius conditio sit mutata, vt s. eo. l. rogasti. §. si fugitiuus, igitur
25 de executore idem dicendum. In glo. super ver. ignorasset. † in prin. Ista solu. non est vera, quia imo erat institor, quia poterat exigere pecunias & alia facere, vt l. 3. j. de insti. Ideo glo. transiuit ad aliam solu. In hoc tamen dic. ꝙ aut debitores sciunt dominum esse mortuum & mutationem institoris, & tunc non liberantur, vt est casus hic a contrario sensu. Aut isti ignorabant morte domini mutationem status, sed sciebāt mortem domini, & tunc liberantur, vt l. quod seruus. & l. si quis seruo. j. de solu. In glo. super ver. competere. ibi, & l. & puro. §. sed si dolo. & huius rō est, quia ista pecunia reper. tur in bonis istius defuncti. In ca. gl. ibi, solutio ibi acquisitis. Ratio, quia non reperitur in bonis ipsius defuncti, quia fuit exacta post mortem domini. Sed ista solu. est falsa, quo ad istum tex. quia quamuis sit exacta, tamen acquiritur hæreditati iacenti. j. eod. ver. quod sibi dari. & sic reperitur in bonis defuncti, igitur &c. vnde hic Bar optime soluit, & omnes eum sequuntur, quia si vult absens agere personali ad ista bona, & tunc non pōt, vt l. in eius. §. si seruus. s. fami. ercis cū. Sed si vellet agere, vt diuidatur, tunc potest, vt d. l. in eius. §. si seruus. In glo. super ver. alienatas esse.
26 Ex hac gl. no. singu. † ꝙ negocium gestum nomine defuncti, potest per hęredem haberi ratum. & Bar. dicit, ꝙ Dy. idem no. in regula, ratum. de reg. iur. vbi dicit Dy. ꝙ non solum in subsidium potest haberi ratum, sed etiam de iure communi, etiam si gestum post mortem domini. Et ꝓbatur in l. si fine. §. si procuratori. j. rem ra. hab. Dy. autem in regula, ratum. de reg. iur. lib. vj. dicit, ꝙ nō potest ratum habere de iure, sed in subsidiū. Sed Bar. in l. bonorum. dicit, ꝙ etiam de iure potest hæres habere ratum. Dic, ꝙ aut illud, quod est gestum nomine defuncti, est transitorium ad hæredem, & tunc si gestum est tempore, quo ille cuius nomine est gestum, viuebat, & tūc potest haberi ratum per hæredem, vt l. si fine. §. si procuratori. j. rem ra. hab. & per Dy. in regula, ratum. de reg. iur. lib. vj. Aut eo tēpore, quo fuit gestum nomine illius, tūc erat mortuus ille, cuius nomine fuerat gestum, & tunc non potest haberi ratum per hæredem, vt hic in gl. Sed Bar. tenet contrarium in l. bonorū. j. rem rat. hab. Sed certe opin. Bar. non est bona, ideo tene glo. tacita, quia talis actus celebratus nomine defuncti, est nullus ipso iure, vt hic, & tunc illud quod nullum est, ratum haberi non potest, vt in c. ratum. de regu. iur. lib. vj. facit. l. si pupilli. §. item quæritur. s. de neg. gest. non potest haberi ratum, vt l. obligari. §. tutor. j. de autho. tuto. & l. quid ergo. §. pœna grauior. de his qui no. in fa. Nec ob. §. si pactum. quia talis actus erat validus, quia illi debitores soluerant ignorāter, ideo liberantur, vt l. quod seruus & l. si quis seruo. j de solutio, & hic in ista l. Sed si talis actus esset nullus, tunc nō posset haberi ratum per hæredem. vt l obligari §. tutor. de auth. tuto. Quia quod nullū est, ratum haberi non potest, vt in regula iuris. Vnde concludo, ꝙ aut ille contractus est validus, & tūc potest haberi ratus, vt d. §. procuratori. Aut non est validus, & tunc non potest haberi ratus, vt d. §. tutor. & de iuris rigore. Sed potest haberi ratum in subsidium, vt hic est gl. singularis. In gl. super ver. nam & si tibi. ex hac gl. no. limitationem ad ea, quæ dixi in l. si quis.
27 s. eo. quæ est sing. In gl. super ver. facies. in fi. † No. limitationē ad omnia iura dicentia, ꝙ mandatum reuocatur morte, vt l. inter causas. man. & Insti. man. §. recte. cum simi. non habent locum, quando ex necessitate ille recipiens mandatum, debebat illud facere, & non finitur morte, vt hic, & l. fundi venditor. §. idem si amicus. j. de acqui. pos. de quo vide quod dixi in l ij. §. si quis. de dona. vt plene dixi. Sed fallit in casu l. si per epistolam. de acqui. hære. illic erat necessitas, & tamen morte finiebatur mandatū. Idem in ele. fi. de procu. Ex iis fienda esset magna distinctio, an mādatum finiatur re integra morte, vel non integra, de quo in d. l. ij. §. sed si quis. de dona. Et hoc dicā in scriptis. In glo. super ver. alienatas esse. ibi, tu autē distingue, quia ista materia est magna, ideo dicam, an & quando error impediat dominij translationem. In gl. super ver. quód si sibi.
28 † Insti. de stipu. seruo. §. siue. & l. fine. Sed illa iura dicunt cōtrarium, quia dicunt, ꝙ siue seruus stipuletur sibi, siue domino, siue simpliciter, tunc acquiritur domino. vnde elici vr̄ contrarium, licet, ꝙ quando stipulatur simpliciter, videtur stipulari nomine domini, non autem nomine ipsius stipulantis, vt pro te. §. sed in iussu. j. de stipu. seruo. Et probatur in l. pen. s. si quis cau facit illud quod no. in l. ij. C. quando ex fac. tut. Sed potest saluari, ꝙ omnia ista iura procedunt, quando dominus viuebat. quia tunc præsumitur stipulati nomine ipsius, vbi autem esset dominus mortuus, tunc præsumitur per stipulationē nomine suo, vt hic, in versi. nominatim. Et ratio, quia iura volūt, ꝙ stipulatio potius valeat, quàm pereat, vt l. quoties. j. de verb. oblig. Sed si fingeremus istum stipulatum domino, non valeret stipulatio. Ex quo no. limitationem ad iura. quæ dicunt, quando seruus stipulatur, semper præsumitur stipulatus ipsi domino, quia habent locum quando dominus viuit, secus au tem si esset mortuus, quia tūc præsumitur sibi stipulari, vt hic est tex. in verbo, nominatim. quod no. quia alius non notat. & sic iura, quæ gl. allegat non faciunt ad propositum, sed iste tex.
29 probat melius. In gl. super ver. hæreditati. † in fi. Ex ista gl. no. ꝙ datio cohæredis non impedit necessitatem hæredis. Ita allegatur ista gl. casus est in l. ex facto. de here. insti. vbi casus est de
30 hoc. Vltimo iste tex. † inducitur per Doct. ad multas quæstiones, & maxime Bal. no. istum tex. ad vnum, videlicet ꝙ vsurarius potest testari de iure ciuili, quanquàm secus de iure cano. vt in c. quanquam. de vsur. Sed certe non probat, quia iste seruus non erat præpositus ad fœnerandum, vt l. si procurator.
31 Vlterius facit ad quæstionem. plures † sunt soci in vna mercantia, & vnus sit in vna ciuitate, & alius ī alia, ꝙ vnus videtur constitutus procurator, ab aliis. Ita adducūt Doc. ad istum tex. de quo in l. eandem. in 6. q. j. de duo. re. & Bal. in l. cum te in
32 Gallia. C. eo. Item facit ad aliud, ꝙ quādo sunt † plures domini in vna ciuitate in solidum, vnus dicitur subditus alterius, de quo in l. fi. s. de re. diuisio. Bal. in l. tres tutores. s. de admi. tuto. & Bal. in c. j. §. præterea. de prohi. feu. alie. per Fede. Et adducit contra dictum Bart. Latius dicam in scriptis hic. In glo. super ver. ignorasser in fi. Ista non est nostra materia, de quo per Legistas in l. & quia. s. de iurisd. om. iudi. & per Bal. post Pet. in l. mandatum. C. man. & per Cano. in c. cum venisset. de testi. & c. licet vndique. de offi. ord. & Spe. in tit. de iudi. deleg. §. restat, ver. quid de iudiee delegato. In gl. super ver. non æque. ibi, non
33 respondet. Ista glo. † limitat omnia, quę habentur in c. nonne. extra de ꝑsump. & l. si fine §. Pompo. s. de mino. Nam ibi dicitur, ꝙ si est dubium de duobus, & respondeatur super vno, videtur responsum contrarium super alio, vide gl. sing in l. pen. C. ad exhiben. quæ videtur contraria huic, sed non est, quia ibi erant diuersa, de hoc etiam per Cano. in cap. postulasti. & hæc sunt vtilia, quando respondetur ad positiones.

S V M M A R I V M.

1 *Stipulatio ad cautelam interposita, ita interpretari debet, vt aliquid vti'itatis afferat.*
2 *Obligatus secundo, an possit conueniri primo non excusso, etiam si notorium sit primum non esse soluendo.*
3 *Fideiussor tyranni potest conueniri, non excusso tyranno.*
4 *Item in fideiussore rixosi.*
5 *Fideiussor debitoris, cuius bona confiscata sunt, an conueniri possit, non facta excussione.*
6 *Respublica & vniuersitas potest compelli, vt constituat procuratorem, cum quo agatur.*

LEX XLII.

SI ego. Qui in defectum alterius promittit non sola conuentione primi, sed per exactionem liberatur, & idem in casu econuerso. hoc dicit, secundum
1 communē lect. No. & † ita communiter allegatur, ꝙ ita semper interpretari debet stipulatio ad cautelam apposita, vt aliquid vtilitatis afferat, non autem vt nihil. Facit de leg i. l. si qū. j. ad municip. l. j. in fi. de priuile. si Papa. lib. vj. cum simi. In gl.
2 super ver. egero. in princi. Allegatur ad vnum, † ꝙ illud, quod dicitur, secundo loco obligatus non potest conueniri, excussis bonis primi obligati, est verum, nisi notoriū sit, ꝙ iste primo obligatus non esset soluendo, quia tunc secundo loco obligatus potest conueniri, non facta aliqua excussione de bonis ipsius primo loco obligati. Ita dicit glo. & omnes pertranseunt. Solus autem Iac. But. in auth. præsente. C. de fideius. tenet contrarium, quia etiam si sit notorium, primo debet fieri excussio primi obligati, quàm conueniatur obligatus secundo. per tex. in Auth. de fideiusso. §. sed neque. vbi tex. dicit execu. debere fieri. Præterea licet sit notorium extra iudicium, attamen non obst. in iudicio, quia necessarium est, ꝙ sit in iudicio notorium, vt l. emptor. C. de euictio. & l. nomen. quæ res pig. obli. pos. Sed tu dic, ꝙ potest saluari ista glo. quia. §. sed neque limitetur per istum tex. quia non est nouum, nec absurdum, quód lex noua declaretur per veterem, vt l. non est nouum. & l. nam & posteriores. de leg. Nec obst. d. l. emptor. & d. l. nomen, quia est casus diuersus ab isto. Si est diuersus, ergo non obstat huic casui, vt l. naturaliter. §. nihil commune. de acqui. pos. & l. fi. de calum. Sed dico ꝙ opin. Bu. potest saluari in vno casu, scilicet quando per excussionem possum consequi, vt quia esset notorium principalem non esse soluendo propter bona alienata in fraudem creditorum, nam hoc casu debet agi prius reuocatoria,

catoria, quàm perueniatur cōtra fideiussorem, & sic operatur excussio, vt l.bona.§.j.ĵ.de iure fisci. vbi est declaratio istius gl.
3 Et Bar.deducit istam † glo.ad q.& primo quando habeo vnū tyrannum in debitorem, qui dedit mihi fideiussorem, nunqd possum conuenire istum fideiussorem, non facta discussione bonorum istius tyranni, qui non potest habiliter conueniri?& dicit ꝙ sic, per gl.in l.ij.qui satisda.cogan.& est alia. ff.de verb.
4 oblig.in l.si ita stipulatus.§.possum.†Sed quid si est valde rixosus & cauillosus adeo, ꝙ eius conuentio est difficilis, an potest veniri ad fideiussorem. Iac.de Are.tenet ꝙ sic, per l.ij.s̄.de ali.
5 iud.mutan.cau.fac.Bal.allegat † ad aliud, videlicet, quid si bona istius debitoris sunt omnia publicata, an possit conueniri fideiussor non facta debitoris excussione?& Bal.tenet ꝙ sic indistincte. Sed do.Raph. tenet contrarium per l.si debitori deportato.ĵ.de fideiul.scilicet, quia prius debet conueniri fiscus, quia semper præsumitur idoneus ad soluendum, vt l.j. §.si ad fiscum.vt lega.no.caue.& l.3.§.idem sciendum, ĵ.si cui plus q̄ per legem Falc.& l.j.de fun.do.& sic licet non debeat conueniri prius debitor, tamen debet prius cōueniri fiscus, in quem
a translatæ sunt omnes actiones. Ita consului ᵃ cōtra Bal.& maxime allegaui vnam sing. gl.in l.sententiam. C.de fideiuss. Sed contra prædicta facit, quia fiscus non præsumitur habilis ad
6 ad conueniendum, quia nimis potens, igitur. Sed dic,† ꝙ licet ipsa respublica videatur inhabilis ad conueniendum, tamen ciuitas poterit compelli ad faciendum procuratorem vel sindicum, cum quo creditor litigare possit, vt no.in l.de iure. ĵ.ad municip.& patet in l.4.de fideicom.libe. vbi vniuersitas compellitur facere procuratorem, quando quis vult litigare cum ea.& Bar.in l.solent.de annu.lega.& Bal.in l.fi.de fideicō.libe. & Innoc.in c.Romana.ad fi.de sen.excommu. Et ista practica fuit originaliter Iac.de Are.in d.l.4.de fideicom. libe. vnde clarum est, ꝙ si est dubium, ergo debet initiari contra fiscum, vt l.dubium.ĵ.de iure fisci. In ea.gl. primus intellectus non est verus, vt hic refert Bar.cui nihil adderem. Fuit alius intellectus Ioan.qui est verus. Fuit alius intellectus Richar.Malum.videlicet, ꝙ licet primus obligatus fuerit effectus non soluendo,& postea pendente iudicio talis secundo obligatus non potest obiicere, ꝙ ipse primo excutiat bona ipsius principalis. Barto. dicit, ꝙ iste tex.distinguit ita, quia aut non possum consequi aliud, & tunc potest obiicere, vt conueniatur primus obligatus. Sed licet iste intellectus sit notabilis, attamen non conuenit huic tex.sed Bal. hic sequitur istum tex. Richar. Malumb. dando intellectum ad auth.præsente.C.de fideius.

ADDITIO.

a ¶ Et ita consului Adde quod consilium habes, nu.91. Et incipit, visis quæ superius consulta sunt.

SVMMARIVM.

1 *Impersonalitas quando vitiet contractum & quando vltimam voluntatem.*
2 *Conuictus in iudicio, si offert illud, quod debet, non cogatur litigare.*
3 *Promittens dare decem quando liberetur dando expromissorem.*
4 *Iuramentum, quod habeat vim clausulæ, si non valet, quod ago, vt ago, valet vt valere potest.*

§. Labeo ait, cum. Impersonalitas circa verbum executionis ad ecta promissionem, vel obligationem non annullat. hoc dicit. Et
1 præmitte † ꝙ aliquando impersonalitas est respectu ipsius stipulantis,& nō vitiat, vt l.stipulatio ista.§.si quis ita. & l.si quis ita stipulatus.§.Chrysogonus.ĵ.de verb.oblig. Et est ratio. quia semper præsumitur sibi dari velle. Quia qui fecit actum, videtur magis pro se facere, quàm pro alio, vt l.& magis. de solu. Item præsumitur, ꝙ ipse stipulās velit, quod potius res valeat, quàm pereat, vt l.ij.de testa. mili. Aliquando impersonalitas versatur ex parte promittentis, & tunc aut versatur in verbo obligatiuo stipulationis, & tunc inducit stipulationem, vt in si quando.C.de constitu.pecu. Aliquando est in verbo executiuo obligationis,& tunc non reddit stipulationem nullam, vt hic,& ratio, quia vna pars stipulationis deleret aliam, vt l.nūmis.de leg.3. Ista sunt vera in cōtractibus. Sed quid in vltimis voluntatibus, an annullet vltimā volūtatem?& certe nō, quia semper præsumitur persona hæredis adiecta ad obligationē, vel grauamen, vt l.qui seruum.§.qui margaritam.de leg.i.No.
2 ꝙ dixi in summario. Secundo no.† ꝙ si conuictus in iudicio offerat, quod debet, non compellitur litigare, imo absoluitur. concor.l.si debitor offerret.de solu.s̄ de procura.l.si reus paratus.& Insti.de perpe.& tempo.act.in princip. In glo.super ver. dari. Bar.hic opponit ex gl.quia hic est impersonalitas, quę vitiat ipsam stipulationem, igitur &c. vnde dic, vt dixi s̄.in eui-
3 dentialibus. In glo.cogendum.† ibi, sed si simpliciter. In hoc dic, ꝙ aliquando promitto tibi decē dare, & tunc liberor dando expromissorem, vt hic. Aliquando promitto tibi decem simpliciter,& tunc compellor dare decem, vt l.si ita distrahatur.§.j.ĵ.de contrahen. emp. nec liberor dando expromissorē. Aliquando promitto tibi dare decem, & tunc compellor dare decem, vt l.promissor Stichi.§.fi.ĵ.de consti.pecu. Aliquādo promitto facere, ꝙ decem habebis, & tunc vide hic glo. quia aut adiicitur contractui, & tunc aut promisit se daturum, & tunc non liberatur dando expromissorem, vt l.promissor. §. penul.ĵ.de constitu.pecu.siue promisit se curaturum, & tunc liberatur, vt hic. Si autem loquitur in vltimis voluntatibus, & compellitur soluere, nec attenditur dicta differentia, vt d.l.si hæres.alleg.in glo. Bar. tenet contrarium, quia siue adiiciatur contractibus, siue vltimis voluntatibus, non liberatur, nisi det decem. Et ita sequitur, quia si non reperitur contrarium inter contractum & vltimam voluntatem, idem statuitur in contractibus, ꝙ in vltima voluntate, vt l.pactum inter hæredem. s̄.de pact. Vnde illud, quod dicitur in contractibus habet locū in vltimis voluntatibus,& hæc locum habent, quādo promitto nomine meo. Quid autem si nomine alieno?& tunc si promitto alium dare, non valet, vt l.inter stipulantem. ĵ.de verb. oblig.& Insti.de inuti.stipu.§.si quis alium. Fallit primo, quia si promitto alium dare id, ad hoc sum obligatus, vt l.quod autem.§.sed si quid.de consti.pecu. vbi casus sing. Fallit secūdo, quando promitto in prætorijs stipulationibus, vt l.quoties qs. de verb.obliga. Item fallit, nisi promitto, ꝙ Titius dabit cum
4 iuramento. Et ratio,† quia iuramentum habet clausulam, ꝙ si non valet, vt ago, valeat vt valere potest, quia suppleret se curaturum ꝙ daret, vt l.cum pater.§.filijs matrem.de lega.3. hīc fallit, nisi apponantur illa verba, me curaturum &c. vt Institu. de inuti.stipu.§.si quis alium.& l.inter stipulantem. vnde etiā valet ista stipulatio, quando promitto me soluturum nomine alterius, tunc promitto factum, igitur, vt l.ita stipulatus. §.possum.ĵ.de verb.obli. Aliquando promitto me daturum,& tūc liberor dando decem, non autem dando expromissorem, vt d.§.possum. Et diuersitatis ratio colligitur ex l.inter stipulantem. Aliquando promitto me facturum & curaturum & daturum, tunc liberor, si do promissorem, vt l.illa stipulatio. §.j. de verborum obligatio.

SVMMARIVM.

1 *Res mutuabilis ex quocunque contractu debita, potest in contractum mutui transferri.*
2 *Numerans per alium, fingitur per seipsum numerare.*
3 *Mutuum quod potest contrahi, etiam de eo, quod alteri debetur.*
4 *Mutuum contrahitur etiam ficta numeratione.*
5 *Fictiones duæ, ꝙ possunt concurrere ad causandum vnum effectum nō autem diuersos circa idem.*
6 *Res quæcunque mutuabilis, etiam non præsens duntamen sit parata solutioni, an possit in contractu mutui, & alijs contractibus deduci.*
7 *Lex hæc in principio loquens generaliter in pecunia quomodocunque credita, cur restringatur ad contractum mutui.*
8 *Lectura Guar. ad hanc legem, an sit vera.*
9 *Pecuniæ appellatione venit omnis res mutuabilis.*
10 *Nummi propter commistionem quando fiant commiscentis, non tamen alia res mutuabiles.*
11 *Pecunia, quod respiciat partem quālibet facultatum vbilibet existentium, ita vt non determinetur specie, neque loco.*
12 *Tutor, ꝙ possit contrahere mutuum cum pupillo, & quādo emere etiam clam & tacite.*
13 *Tutor an possit solus sibi soluere ex contractu mutui cum pupillo celebrato, & quid in alijs contractibus.*
14 *Iudicis authoritas quando sibi soluit tutor, an requiratur.*
15 *Pater tutor pupilli, an possit alienare res, quæ seruando seruari possunt ex necessitate.*
16 *Alteri per alterum, an speciale sit in contractu mutui, quod acquiratur, & procedat in alijs contractibus.*
17 *§. Si nummos in l certi cōditio. s̄.eo. loquens in pecunia numerata, an habeat locum etiam in alijs rebus mutuabilibus.*
18 *Decisio casus specialis a iure exorbitantis, an extendatur etiam ex identitate rationis.*
19 *Ius correctorium mediæ iuris prudētiæ reducens ius primum, ꝙ alias erat correctum ad obseruantiam extenditur per identitatem rationis.*
20 *Speciale, an sit in nummis, vt eorum communium pars petatur, habito respectu ad totam quantitatem.*
21 *Speciale, an sit in nummis, vt vsuræ non debeantur etiam pacto incontinenti apposito, nisi stipulatæ sint, & quid in contractibus stricti iuris. numero 22.*
23 *Singularia circa pecuniam respectu aliarum rerum.*
24 *Locatio si est facta pro re alia quam pro pecunia, tunc inuecta & illata non sunt tacite hypothecata, sicut quando fit pro pecunia.*
25 *Specialia in contractu mutui respectu aliorum contractuum.*
26 *Commodans pecuniam ad pompam, si aliquid recipit, quando licite recipiat.*
27 *Mutuum dans, si aliquid recipit a sponte dante remunerationis causa, licite recipit.*
28 *Stipulatio adiecta in contractu mutui, vel alia, quādo impediat actionem oriri ex contractu, & an sit specialis in contractu mutui.*
29 *Confessio facta in alijs contractibus, præterquàm in mutuo, non obligationem, sed probationem inducit.*

Pecunia

30 *Pecunia debita ex vna causa, quando conuerti possit in aliam. & nu. 33.*
31 *Dictio, apud, quid importat.*
32 *Genus perire non potest? Et quot ad debiti conuersionem requirantur? & an huiusmodi conuersio possit sine fictione fieri, & qua ad hanc conuersionem requirantur.*
34 *Debitum mihi ab vno, an conuerti possit in aliud debitum mihi celebrandum ab alio.*
35 *Liberatio debitoris an inducatur totaliter, si mercator promittit creditori debitoris id, quod debitor debet. & nouatione dicatur sublata prima actio.*
36 *Ius corrigens in nouatione non videtur corrigere in delegatione.*
37 *Excußio non requiritur, quando agitur contra mercatorum, vel campsorum fideiussores.*
38 *Verbum, spondeo. non inducit nouationem.*
39 *Testes quorum vnus dixit, quod vidit pecuniam numerari a Titio, alius vero, quod vidit numerari a Sempronio Titio volente & præsente, an sint contrarij.*
40 *Conuersione primi debiti in secundum, quod inducatur liberatio a primo ope exceptionis.*

LEX XLIII.

SIngularia. Hoc dicit secundum lect. Ioā. & Azo. recte intellectam. In cōtractu mutui hoc spāle est, vt res mutuabilis ex quacunque causa debita etiam non præsens, dūtamē solutioni parata, possit in causam mutui conuerti. hoc dicit. Vel sic, secundum lect. Guil. In pecunia numerata hoc est speciale, vt illa ex quacunque causa debita, etiam non præsens, dūtamen solutioni parata, possit in mutuum transferri. h.d. Vel dic & tertio secundum lect. aliorum antiquorum. In quacunque re per pecuniam æstimabili, ex vna causa debita, & in aliam trāslata hoc est speciale. vt illius dominium, si præsens fuerit res in contrahentem intelligatur translatū, etiam absq; traditione. hoc dicit. Vel sic, secundum quartam, quam posuit hic Ceruotus contra naturam & regulam contractus mutui, quæ est, vt mutuans desinat esse dominus. Mutuum aliquādo contrahitur in duobus casibus hic positis. Hoc probatur secūdum illam, quæ est communis, & ab omnibus approbata, excepto Richar. de Salic. cuius intellectum infra referam. Nota 1 secūdum veram lect. † quod res mutuabilis ex quocunque contra2ctu debita, potest transferri in contractum mutui. No. † quod ille, qui per alium numerat, per seipsum fingitur numerare. Ad 3 idem j. de solu. l. qui mandat. cum alijs vulgaribus. † No. quod nō solum de meo, sed etiam mihi debito, possum mutuum contrahere, & hoc est speciale, & cōtra regulam mutui positam 4 s. eod. l. ij. §. appellata. No. † quod non solum vera numeratione, 5 sed etiam ficta, mutuum contrahitur. No. vlti. † quod ad vnum & eundem effectum causandum possunt concurrere duæ fictiones numero. Ad idem j. de iure dot. l. licet. §. quoties. non autē ad diuersos circa idem causandos. C. de dot. promi. l. j. & in l. si seruus communis. §. seruus capto. j. de stip. seruo. in gl. De hoc tamen articulo dicite, vt late per Bar. de Salic. in l. si is qui pro emptore, & ibi dixi post eum. Et pro clariori glo. intelligentia, quia gl. & Doc. confuse in lecturis in eis positis ad l. istam procedunt, declaremus primo lectu. Ioan. & Azo. quæ fuit, quod in hoc sit speciale in contractu mutui, scilicet quòd res quæcunque mutuabilis etiam non præsens, duntamen solutioni parata, possit in cōtractum mutui transferri. Videamus primo 6 quæ † potuit esse ratio mouens prædictos ad hāc lect. Et certe duplex. Prima quia ista l. vult aliqua specialia fore in causa mutui, ergo quod hoc erit speciale, quod dictum est, & in cōtrarium erit ius commune. s. de leg. l. ius singulare. cum simi. Secundo quia nudo titulo ex contractu proueniente regulariter dominium sine traditione non transfertur. j. de acqui re. do. l. nunquam nuda. C. de pac l. traditionibus. Sed hic solo contractu præcedente fingitur dominium in creditorem translatum absque traditione, igitur hæc non vera, & communiter reprobata. Primum enim, quod dicunt esse speciale, scilicet vt quælibet res mutuabilis, & non præsens, solutioni tamen parata, in contractum mutui transferri possit, verum non est. Primo quia & in contractu mandati, hoc idem reperitur, vt j. mand. l. si mandato meo. § fi. Secundo, quia idem in contractu dotis. j. de iure do. l. si sponsalibus. §. j. & l. licet. §. quoties. & l. si mulier debitori. Tertio ad idem l. 3. §. fi. j. de dona. inter vi. & vxo. Quarto, quia & in quolibet contractu hoc esse videtur, scilicet vt dominium rei apud debitorem existens de volūtate domini, in eundem transfertur absque noua apprehensione, seu traditione, etiam si res non sit in præsentia, vt probatur, j. de acqui. ret. dom. l. qua ratione. §. interdum. Institu. de rer. diui. §. interdum. s. de rei vend. l. eius qui. & l. hoc si res. & hoc vltimum fuit Odofre. & Iac. Bal. contra gl. quod tamen non obst. Primo, quia Io. & Azo loquuntur de dominio ficte transferendo in creditorem nolentem sibi debitum ex vna causa in aliā transferri, vt hic patet. Iura autem per prædictos allegata loquuntur in dominio vero transferendo in debitorem, ex creditoris voluntate. Præterea iura prædicta loquuntur in re, quę creditoris est, per alium tamen retenta, prout est exemplum s. eo. l. certi. §. si. Ioan. autem & Azo loquuntur in re, quæ creditoris non est, sed eidem debita, vt hic patet. Vnde capiamus secundam lect. quę fuit Odofr. & Iac. hic addita per Ceruotum in fi. primæ gl. quæ vult, quod hæc lex, quæ ponit quædam specialia in mutuo respectu ipsius mutui, & contra eiusdem regulā & naturam, non autem respectu aliorū contractuum. Videa7mus ergo, quæ potuit † esse ratio, quod principium huius legis generaliter loquens in pecunia quomodocunq; credita, restringatur ad contractum mutui tantum. Et certe duplex. Prima, quia ex primo exemplo declaratur generale dictum legis. j. de vi & vi arma. l. j. §. quod vulgo. de dam. infec. l. damni infecti stipu. pertinet. sed exempla duo hic posita loquuntur tantum in mutuo, vt ex se patet, ergo & dictum legis generale. Sed ad hanc posset responderi, scilicet quòd licet exempla declarent, non tamen restringuntur. j. de iuris & facti ignoran. l. regula. §. penult. & d. §. quod vulgo. cum similib. Sed duo termini hic expressi loquuntur tantum in mutuo, ergo non debet extendi dictum legis ad aliud creditum in genere, quod a mutuo differt, prout genus a specie. s. eo l. 3. §. item creditum. Secundo, quia ratio dubitandi, item & decidendi est alia, quæ declarat legem, & dictum alias generale restringit. s. de calum. l. hæc actio. de leg. ij. l. cum pater. §. dulcissimis. de iure patro. l. adigere. §. quamuis. cum similib. Sed ratio dubitandi in hac l. fuit, quia nummi non erant accipientis vere, & ratio decidendi, quia erant saltem ficte, vt patet hic, in verbo, licet nummos meos nō acceperis. Et hæc ratio concludit tantum in mutuo, non autem in alio credito, de cuius natura est, quod de meo tuum fiat, vt l. ij. §. appellata. s. eod. igitur & in mutuo tantum concludit generaliter dictum huius legis per suam rationem 8 restrictum. Veniamus ad tertiam lecturam Guar. † quæ fuit, quod lex ista velit hoc dicere, scilicet quod in pecunia numerata respectu aliorum mutuabilium, sit hic speciale, scilicet vt illa ex quacunque causa debita possit transferri in contractum mutui, licet non sit præsens, duntamen solutioni parata. Hæc autem communiter per omnes reprobatur, firmiter tamen a Richar. & Bar. de Salic. repetentibus hanc legem. Primoquia quemadmodum voluit Doct. secundum lect. positam per Ceruotum, quod non debeat extendi ad terminos differentes ab expressis, vt a contractu mutui per præallegata, ita dicunt ipsi, quod deberet etiam velle, quod hæc lex loquens in nummis, non extendatur ad alia mutuabilia, a nummis differētia. arg. d. l. Papinianus exuli. cum alijs alleg. Ad quod potes respondere, quod licet exemplum legis loquatur in nummis, nihilomi9nus generale dictum loquitur in pecunia. † cuius nomen large consideratum omnem rem mutuabilem comprehendit, vt s. eo. l. ij. §. item creditum. in glo. & plene no. C. de constitu. pecu. l. ij. de leg. j. l. talis scriptura. per Bar. & l. pecuniæ verbum. de verb. signifi. Secundo mouetur. quia si diuersa & maior est ratio ad constituēdum hoc speciale in pecunia numerata magis, quàm in alijs mutuabilibus, vt infra ostēditur, ergo diuersa inter pecuniam, & alia mutuabilia debet esse iuris dispositio. de pactis. l. quod dictum. cum similib. Maior autem ratio, quod in pecunia numerata, ostenditur. Primo, quia frequentius cum ea mutuum contrahitur, quàm cum alijs mutuabilibus, ergo propter sui maiorem frequentiam, maius meretur priuilegium. j. de vsur. l. [illegible]on iusto. in princip. Secundo, quia pecunia ipsa maiorem potentiam habet in se, & dignitatem, quam aliæ res æstimatæ, quod non est in alijs. j. de fideiusso. l. si ita fideiussorem accepero. Item, quia ipsa pecunia est mutuabilis respectu bonitatis intrinsecæ, quam vbique retinet. vt j. de eo quod certo loco. l. ideo. quod non est in alijs mutuabilibus, maiorem ergo prærogatiuam ex prædictis pecunia consequi debet. Tertio mouetur, & hæc est efficacior, quia ideo pecunia numerata ex alia causa debita potest conuerti in mutuū, etiam si non sit præsens, quia qualitas eius intrinseca semper est certa & mutuabilis tam in specie, quàm in bonitate, vt d. l. ideo. quod requirit natura mutui in quo debet esse certum, ad quid, quale, & quantum obligatio contrahatur. s. eo. l. certum. In alijs autem mutuabilibus hoc non est, quoniam eorum qualitas, bonitas, vel substantia variabilis est, vt ex se demonstratur, vnde tempore conuersionis in mutuum fiendæ præsens sit res alia mutuabilis, vtputa granum, non potest eius qualitas sciri, neque bonitas per ipsum creditorem, vnde deficeret tunc vnum, quod est de natura, quia ignoraretur ad quid, & ad quale, contraheretur obligatio, vt d. l. certum. & l. cum qd. eod. tit. Vnde clarissime sequitur secundum eos, quod licet in pecunia numerata sit hoc speciale, quod illa ex quacunque causa debita, potest etiam sine sui præsentia in mutuum conuerti, tamen in alijs mutuabilibus per præalleg. efficacem rationem, sit contrarium, scilicet vt alia ex alio contractu debita non possint conuerti in mutuum, nisi tempore conuersionis sint præsentia, & tunc secundum eos vera est opinio & lectu. Pi. quæ hucusq; ab omnibus reprobata fuit. Aduertendum,

quia

quia licet hæc opinio videatur colorata maxime per hanc vltimam rationem, nihilominus de mente iuris non ſubſiſtit. Primo,quia ſi in dote hoc eſt,vt non ſolum pecunia numerata,ſed etiam non mutuabilis,vt certum corpus,ex quacunque cauſa,debita,poſſit in contractum dotis conuerti,vt probatur ex generalitate literæ, vt l.ſi res æſtimata.in fine, & magis in ſpecie,vt l.ſi ſponſalibus.§.j.j̃.de iure do.etiam ſi res non ſit in præſentia tempore conuerſionis,vt ibidem, ergo & idem debet eſſe in contractu mutui,qui propter ſui maiorem frequenciam,magis debet priuilegiari,vt d.l.iuſto.& hoc maxime verum eſt.Qua ratione contra prædicta Doct. mouentur ad dicendum id quod dicitur in pecunia numerata, nõ dici in alijs mutuabilibus & contractibus mutui,vendicant ſibi locum in contractu dotis,in quo etiam debemus eſſe certi,in qua qualitate,bonitate,& ſubſtantia res dotalis ſit tradita,quia & in eadem qualitate præciſe ſoluto matrimonio eſt reddẽda.Caſus eſt.j̃.de iure dot.l.res in dotem.Secundo,quia qualitas ipſa rei mutuabilis,præter pecuniam,& in mutuum deducendæ, poteſt ſciri ſine ipſius præſentia,vt ex dicto debitoris conſentiẽte creditore, ergo id quod dicitur in pecunia, debet dici in alijs mutuabilibus,cum hoc priuilegium detur contractui mutui, propter eius frequentiam,non autem rei mutuabili in cõtractum deducendæ,vt hic eſt caſus,in verbo,pecuniæ creditæ,ꝙ debet exponi, id eſt mutuatæ ſecũdum ſubiectam materiam rubricæ, quæ de mutuo ſpecialiter tractat, argu. j̃.de in diem addic.l.Imperator.Teneo ergo communem lecturam, & habeo concluſionem hanc pro indubitata,ſcilicet ꝙ non ſolum pecunia numerata, ſed etiam quælibet mutuabilis res poſſit etiam ſine ſui præſentia in contractum mutui cõuerti.Hic eſt caſus ſecundum Ioan.& Azo.Quartam autem lecturam antiquorum non examino,nec ſimiliter intellectum,quem Ceruotus dedit ad lecturã Azo.quoniam hæc ambo ad plenum hic examinat Bar.nec eſt opus addere.In glo.j ibi,id eſt ſpecialia quædam,quæ in alijs contractibus &c. hæc fuit lectura Io. & Azo.quam ſuperius declaraui,quoniam in hoc non eſt ſpecialitas in contractu mutui reſpectu aliorum, vt in prima re-

10 probatione vidiſti.In ea.ibi, eſt & tertium,† ꝙ facilius conſumuntur nummi immiſtione &c.Supple & conſequenter dominium nummorum alienorum propter commiſtionem, efficitur commiſcentis,vt in d.l.ſi alicui,cum ſimilib. de ſolu. Et hoc eſt ſpeciale in pecunia reſpectu aliarum rerum, quoniam illę propter commiſtionem non efficiuntur commiſcẽtis,vt l.Pomponius ſcribit,ſi frumentum.de rei vend. & Inſtit. de rerum diuiſio.§ ſed ſi frumentum.Sic dicunt omnes communiter.tu adde, quia in quantum primo volunt, ꝙ nummi propter commiſtionem efficiantur commiſcentis, debet intelligi, vbi ob ipſam commiſtionem inducta eſſet impoſſibilis nummorum ſeparatio aut diſcretio,quoniam ſi miſti facile cognoſci poſſunt ab alijs nummis, qui prius erant commiſcentis, ex tali commiſtione nõ inducitur dominii tranſlatio, hoc primo probo per tex. in d.l.ſi alicui. a contrario ſenſu. in verbo,ita ꝙ diſcerni non poſſit. ſecundo per d.l. Pomponius. §.ſed ſi fundum.qui ad hoc optime facit.Secundo hoc intelligo,quando commiſcens bona fide commiſcuit, & præcedẽte cauſa habili ad tr ãſlationẽ dominii,ſecus ſi mala, vt quia eos ſciebat eſſe alterius, quàm commiſcentis. Item nulla cauſa habili præcedente ad tranſlationem, quoniam tunc commiſtio tranſlationem dominij nõ inducit. Iſtud probatur in l.de eo.§.ſi quis.s̃.ad exhiben.& bene facit s̃.eo.l.rogaſti.§.fi. Item dixi,ꝙ oporteret præcedere cauſam habilem ad tranſlationẽ. Probatur, quia ſi nuda traditio non præcedente cauſa habili ad dominij tranſlationem,non cauſat dominium. j̃.de acqui. rerum domi. l.nunquàm nuda, ergo multo minus nec commiſtio,& ita declaro.l.illam,ſi alicui. Secundo in quãtum volunt hoc eſſe ſpeciale in nummis, adeo, quòd in alijs rebus commiſtio nõn inducit tranſlatio.Adde,quòd hoc non videtur verum,quia ratio quare commiſtio in nummis cauſat dominium in commiſcente,eſt,quia per ipſam commiſtionem eſt inducta impoſſibilis nummorum recognitio, vt atteſtatur Iuriſconſul.in d.l.ſi alicui.Sed & iſta pariter locum habent in frumento, vino, & alijs ſimil. vt ex ſe patet, igitur & eiuſdem legis diſpoſitio.l.illud.s̃.ad leg.Aquil.& l.a Titio. j̃.de verbor. obligatio. Non obſt. l.Pomponius. & d.§.ſed ſi frumentum. quoniam illa per prædicta debent intelligi, vbi commiſtionẽ non præcedebat bona fides,neque habilis cauſa ad tranſlationem dominij.Ita hoc vltimum argumẽtatur hic Bal.& recte. In ead.glo. item pecunia ex bonis debita &c.eſt ergo conclu-

11 ſio communis poſt iſtã gl.† quia pecunia partem quamlibet reſpiciat facultatum vbilibet exiſtentium adeo, ꝙ non determinatur ſpecie,neque loco, vt l.fideicommiſ. §. tractatum.s̃. de iudi. quod ſecus eſt in rebus alijs,vt hic in glo. Tu dic hoc in nummis ſpeciale,quia idem eſt in debito generis,quia non eſt ibi determinatum corpus,neque determinatus locus. s̃.de iudic.l.quod legatur.§.j.vnde relinquitur,nec hoc eſſe in pecunia ſpeciale in contractu mutui reſpectu aliorum contractuũ

12 dupliciter.Primo ꝙ † tutor contractum mutui ſola authoritate poteſt cum pupillo celebrare,vt l.quoties.§.ſicut.j̃.de admi. tuto.Adeo,ꝙ non alium contractum,vt l.ſi in emptione.in fi. j̃.de contrahen.emp.Hoc eſt falſum, quoniam & imo poteſt ſola ſua authoritate contractum emptionis cum pupillo celebrare,duntamen palam & bona fide emanat,non autem clã & tacite,vt probatur C.de contrahen.emptio.l.cum ipſe. j.de autho.tuto.ſic dicunt communiter. Quibus adde, ꝙ & celebrari poterit contractus emptionis per tutorem de re pupilli, & clam,& tacite,eo caſu,ꝙ ipſe non noulter emit,ſed rem pupillarem ab alio emptam,ſibi retinere vult, eo, quia primus emptor precium ſoluere nõ poteſt. Allego ſinglarem caſum j̃.de admi.tuto.& l.tutor rerum.ſecundum vnam lectu.quam

13 ibi ſequitur Bar.Secundo principaliter vult glo.ꝙ † ex contractu mutui,per quam pupillus tutori obligatus eſt, poteſt ipſe ſolus tutor ſibi ſoluere,vt d.l.quoties. §.non tantum. §.ſicut. quod ſecus eſt in alijs contractibus. Bart.hic & in l.ij.ad fi.de ſtipu.ſeruo.vbi plenius improbat, & communiter ſequimur, dicens, quod etiam ex alio contractu ex quo tutor pupillum habet obligatum ſibi ſua authoritate ſoluere poteſt. Alleg.caſum notab. j̃.de contrahen.empt.l.fiſtulas.§.fundum. Tu aduerte,quòd ad illum tenendo glo.poteſt reſponderi,quòd ille loquitur vbi contractus emptionis,ex quo tutor ſibi ſoluit,fuit celebratus per eum cum patre pupilli. Quid autẽ ſi cum pupillo celebret? tex.iſte non decidit,vnde remanet hoc dubitabile.Dico tamen,ꝙ aut contractus mutui emptionis,vel alius per tutorem ſua authoritate cum pupillo celebratus,fuit nullus,vt patet in caſibus no.in d.l.5.in princip.de autho tuto. & tunc de ſolutione fruſtra tractatur,quia illa fieri non debet & ſi fiat,eſt nulla.j̃.de condi.indeb.l.quod pupillus. Aut loquimur eo caſu, quo contractus validus cum pupillo celebratur, & tunc puto,ꝙ hoc caſu ſibi ſoluere poterit, quemadmodũ quando celebratus eſſet cum patre pupilli. Primo per identitatem rationis,quæ eſt in vtroque caſu, ſecundo per ea, quæ plenius ſuper hoc no.Barto.in d.l.ij.ad fi.de ſtipu ſer. Iuxta ta-

14 men hoc † cadit dubitatio,nunquid eo caſu,quo tutor ſibi ſoluit,requiratur iudicis authoritas?& certe ſi ſibi ſoluit pecuniã quæ dicitur res,quæ ſeruando ſeruari non poteſt,non requiritur iudicis authoritas,ſecus ſi aliã rem immobilem, quæ ſeruando ſeruari poteſt,vt probatur hæc diſtinctio. C.de admin. tuto.l.lex quæ tutores.ſecundum Bal.hic,& recte,in aliquibus

15 lect.vlterius † dicentem hoc fallere in patre,quia alienare poteſt in cauſam neceſſariam res ipſius pupilli,quæ ſeruando ſeruari poſſunt, quando tutor ſibi deputatus, & etiam ſine iudicis decreto. Allegat ſingulare dictũ Azo.in ſumma.C.de bon. quæ libe.quod dicit eſſe aureum. Dico vtrunque maledicere & contra caſum l.in l.pupillorum. §.ſi pater. j̃.de bus eorum. Et aduerteſ.ꝙ Bal.non bene intellexit Azo. quia loquitur eo caſu,quo pater non tutor eſt filij,ſed legitimus adminiſtrator eiuſdem iure vſusfructus,quem habet,vt in l.j.C.de bon.mat. ſecus ſi eſſet tutor non iure patrio,neque vſusfruc. ſed accidẽtaliter,puta,quia a iudice deputatus.Ita loquitur ille §.ſi pater, & ita forte poſſet ſaluari Azo. circa cuius dicti intellectũ etiã Bal.tetigit in l.j.j̃.de reb.eor.In ead.ibi,per pactum alteri quæ-

16 ritur actio &c.vult † ergo gl.hoc eſſe ſpeciale in mutuo reſpectu aliorum contractuum,quia in illo alteri per alterum quæritur,vt in l.certi condictio.§.ſi nummos. & in l.fi.C.per quas perſo.nobis acqui.quod ſecus eſt in alijs,vt in l.j.C.eod.titu.& ita loquuntur communiter, & male iudicio meo, quia imo idem reperimus in contractu depoſi.vt l.penul. j̃.ad exhiben. Idem in contractu donationis,vt l.quoties.C.de dona quę ſub modo.Idem in dato ob rem.s̃.de calum. l.ſi quis ab alio. Idẽ in indebito,vt j̃.de condi.indeb.l.ſi procura.in glo.vnde relin-

17 quitur hoc in contractu mutui ſpeciale non eſſe.Cadit † tamẽ circa hoc dubitatio vna,ſcilicet an d §.ſi nummos.locum habeat ſiue ſit mutuum in pecunia numerata, ſiue in aliis reb. Bar.hic quod ſic, & verbum pecuniæ poſitum in d.l.cum per liberam.tanquam in materia fauorabili,debet extẽdi ad omnem rem mutuabilem,argumen.de reg.iuris.odia.lib.vj.iuncta l.j.C.de conſtitu.pecu.Item quia eadem ratio eſt in omnibus mutuabilibus,vt ex ſe patet, igitur &c. Bart. de Salic. dicit ſe publice in ſua repetitione tenuiſſe contrarium.Primo, quia ea quæ a iure communi exorbitant,non debent ad conſequẽtias trahi.de reg.iuris.quę a iure.& in c.in argumentum.lib 6. Sed tex.d.§.ſi nummos ponit caſum ſpecialem & exorbitantem a communi regula.d.l.j,igitur. Secundo, quia diuerſa eſt ratio inter pecuniam & alia mutuabilia, quia mutuum in pecunia numerata frequentius contrahitur,quàm in aliis, ergo magis priuilegiatum deberet a iure eſſe, vt dicta l.iuſto precio.

18 Tertio adduco,quia deciſio † caſus ſpecialis a iure communi exorbitantis, non extenditur etiam per identitatem rationis, vt ſolet allegari notab.gl.de hære.in fidei fauorem. in vj.& in c.conſtitutionem.de regularib. eod. lib. Breuiter ſequor Bart.

ratione,

ratione, quia nedum in specialibus casibus, sed etiam in correctoriis verbum legis per identitatem rationis extenditur de stricta significatione ad latam. Gl. sing. allegant Canonistæ de electio. in clemen. i. in verbo, eligant. Cui do consonam de iure ciuili, in authen. minoris. C. quando mulier tut. in verbo, ad curationem. & in authen. vnde sumitur, ergo sequitur quod verbum pecuniæ, positum in dicta l. cum per liberam. propter veram concurrentiam identitatis rationis, extendatur de stricta significatione ad latam adeo, quòd comprehendat quamcunque rem mutuabilem. Secundo hoc ego probo, quia † vltimum ius etiam correctorium mediæ iuris prudentiæ reducens ius primum, quod alias erat correctum ad obseruantiam extenditur, per identitatem rationis. Ista est glo. singularis de præbend. c. statutum. lib. vj. Sed tex. d. l. cum per liberam. reducit in illo casu ius primum correctum, quo cauebatur alteri per alterum stipulari posse, igitur &c. In eadem ibi, item aliud † ex nummis mutuatis, vult ergo glo. quã communiter sequimur, quod in nummis sit hoc speciale respectu aliarum rerum, scilicet vt illorum communium petatur pars, ad totam quantitatem habito respectu, non autem ad singula corpora, vt l. nã & si fur. in fi. in hoc titu. quod non est in alijs rebus. Ego dico cum Bal. contrarium, quia idem est propter identitatem rationis in omnibus alijs, in quibus singulorum corporum difficilis est separatio. Et ad hoc probabiliter præstat argumen. l. antepenul. §. fami. ercisc. & l. 3. C. communi diui. In quantum autem glo. vult † vltimo, quod & speciale sit in pecunia respectu aliarum rerum. scilicet vt nullæ vsuræ non possint deberi sine stipulatione, etiam per pactum incontinenti appositum, vt l. 3. C. de vsuris. quod non est in rebus alijs, vt l. oleo. & l. frumenti. C. eod. tit. Adde, quod hoc fallit in ciuitate, vt in l. etiã. ff. de vsuris. Quinimo hoc est verum in cõtractibus stricti iuris, quoniam in contractibus bonæ fidei vsuræ pecuniæ debentur ex pacto incontinenti apposito. ff. deposi. l. publia. §. i. ff. de vsur. l. cum quidam. §. ex locato. Et vltimo dico, quod † vbi requiritur aliquis contractus stricti iuris, qui habet similitudinem cum contractu bonæ fidei, certè vsuræ pecuniæ debentur ex illo contractu stricti iuris, per pactum incontinenti appositum, quemadmodum si esset contractus bonæ fidei. Ad hoc noto glo. singula. ff. de præscrip. verb. l. Titius. Ex prædictis ergo patet glo. nullam veram specialitatem posuisse, licet communiter quasi per omnia approbetur per Doc. Extra istam autem primã in glo. aliqua vera specialia notari possunt circa ipsam pecuniam numeratam respectu aliarum rerum. Et † primum, quod in generali legato pecunia numerata fœnori deputata, aut faciendæ negociationi, non venit, licet veniat res aliena. de legatis. 3. l. si mihi Meuia §. fina. & l. si chorus. §. j. Secundum, quod sine ea venditio contrahi non potest, vt ff. de contrahen. empt. l. ii. §. fine precio. l. naturalis. §. & cum id. ff. de præscriptis verb. Et idem est in locatione. l. i. §. si quis seruum. ff. depo. Tertium, quod vbicunque mentio fit de pecunia numerata, semper in dubio iudicamus contractum venditionis, vt l. apud Celsum. §. si cum legitima. In glo. parua. super ver. precio accepto. ff. de doli excep. & in l. fi. C. de præd. cu. lib. x. Quartum, quod pœna pecuniæ numeratæ adiecta, præsumitur in dubio adiecta in fraudẽ vsurarum. quod non est ita regulariter, si adijciatur alijs. C. de vsur. l. cum allegas. §. eo. l. rogasti. § si tibi. & ibi dixi post Barto. Quintum, quod si fiat interrogatio in pecunia certo nomine demonstrato, & sequatur responsio non secundum idẽ nomen, sed in nomine sibi conformi & eiusdem significatiuo non vitiatur stipulatio. ff. de verb. obliga. l. quæ extrinsecus. quod nõ cadit in rebus alijs. Sextum & hoc est lac. de Are. hic. quod quælibet res æstimata potest mutuo dari pro pecunia numerata. C. eod. l. si pro mutua. quod non est in rebus alijs. Et vna species posset dari pro alia, nec tunc resultat mutuum. §. eo. l. ij. in glo. Septimum, quod licet pecunia fiat vera & iusta, si tamen fabricata a non habente authoritatẽ faciendi, reputatur falsa, & pœna falsatoris, faciens punitur. C. de fal. mo. l. ij. vbi est notabilis casus, qd est secus in rebus alijs, quia non refert, quomodo fiant, dummodo fiant. de verb. obliga. l. cum seruus. cum similibus. Octauum, quod vna pecunia eiusdẽ materiæ, licet formæ diuersæ, potest pro alia solui. infra de solutio. l. Paulus respondit, C. de donatio. l. si quis argentum. cum ibi no. in glo. & dixi in l. ij. §. j. §. eo. quod non est in rebus alijs. §. eodem. l. cum quid. Nonum, quia per eam quælibet res æstimatur, quod non contingit in re alia, scilicet vt vna æstimetur per aliam. ff. de fideiuss. l. si ita fideiussorem accepero. Item, quia quælibet condemnatio ad interesse succedens loco obligationis facti iuxta materiam. l. stipulationes non diuiduntur. fit in pecunia, non autẽ in re alia. C. de inuti. stipu. l. 3. ad fi. Hæc sunt ea specialia, quæ potui comperire in pecunia respectu rerum aliarum. Quibus etiam potes addere aliud, quod † si fiat locatio in pecunia numerata, tunc censentur obligata pro pensione inuecta & illata, iuxta materiam. l. item quia. §. de pact. secus si fiat in re alia, quia tunc cum illa impropriè locatio fit, non censentur locatori obligata. Singulare est verbum Spec. in tit. de loca. § post. quod tenet Bal. contra. ff. loc. l. prima. quod pro nunc non examino. Est autem videndum, quæ sint † specialia in contractu mutui respectu aliorum contractuum. Et primum est, quod mutuum dans non potest pro co nummũ sperare. aut recipere, vt in scriptura, Mutuum dantes &c. & extra. de vsur. c. consuluit. † quod secus est in contractu alio, vt puta commodato, quia si pro pecunia mercatori ad pompam commodata iuxta formam. l. tertia. §. fina. cum l. sequen. l. commo. paciscatur commodans de certa pecunia danda, licita est pactio etiam iure cano. neque incidit commodans in pactum vsuræ. Ita scribit Bal. & plenius. §. de rei vendi. l. si nauis. referens ibi Theologos hoc tenere. Per hoc ego do singula. glo. extra de vsuris. c. cum questus. in glo. magna. Pro veritate tamen huius aduerte, quia aut volumus dicere, quòd commodans expresse fuerit pactus de aliquo certo dando respectu pecuniæ commodatæ, & non debemus dicere, quod licet hoc sit prohibitum in mutuo, sit tamen permissum in commodato, quia eo ipso, quòd pactum ita sit contractus resultans ex illa pecunia ad pompam præstita non est commodatum, quia de eius natura est, quòd sit gratuitum ff. de præscrip. verb. l. si rem inspiciendam. §. j. vnde omnes male loquuntur in isto facto. Aut non est factum expresse pactum, sed eo animo & intentione, quis commodat, vt eius respectu quid certum consequatur, & tunc similiter hoc non est commodatum. Ad hoc tex. optimus. l. si tibi polienda. in fi. rubr. Aut neutrum istorum interuenit, quia neq; commodans pactus est, neque eo animo commodauit, sed commodatarius liberaliter remunerãdi animo, quid sibi tradidit: & tali casu, licet tunc non desinat esse commodatum, vt probatur ff. mand. l. si remunera di. in princip. nihilominus non erit hoc † solum in commodato, sed idem in mutuo. Potest enim mutuans licite & in conscientia recipere id, quod sibi vltra pecuniam mutuatã remunerationis causa datur, vt terminat elegans disputatio Ioan. And. de regu. iuris. c. peccatum. lib. vj. in mercur. Vnde non tunc erit differentia inter commodatum & mutuum, quemadmodum volunt gl. & Bal. Ita dico ego in hoc passu notabili & subtili. Secundum speciale, quòd licet alias restituatur minor, & si cum iussu patris contraxerit, nihilominus nõ restituitur, si cum iussu patris celebrat contractũ mutui. §. de mino. l. 3. §. sed vtrum. ad fi. Tertium speciale est, quòd licet in aliis contractib. si minor velit restitui, oporteat probare læsum, nihilominus, si petit tanquàm læsus restitutionem aduersus contractum mutui, cum eo fœneratitiè celebrati. oporret mutuantem probare minorem non læsum, neque ei incumbit læsionis probatio. Casus est singu. ſm vnã lectu. C. si aduer. cred. l. j. quã tamen limitabis, vt habetur singulariter. C. qui & aduer. quos. l. j. Quartum speciale, & hoc † est Iac. de Bu. quòd in contractu mutui stipulatio incontinenti secũ adiecta impedit ex mutuo actionem oriri, quia ex sola stipulatione oritur, vt §. eodẽ. l. certi condictio. §. quoniam. ff. de nona. l. si ita. § vno. cum l. sequen. quod secus est in alijs contractibus, vt emptionis, societatis, & alijs simi. Quia in illis sequens stipulatio incontinenti adiecta, non impedit ex ijsdem actionem oriri, quia imo actio erit, & ex contractu, & ex stipulatione. ff. de viuris. l. si stipulatus §. verum. ff. pro socio. l. duo societatem contraxerunt, vt Grammaticam docerent. quæ verba licet simpliciter sequatur hic Bal. tamen Bar. improbat dicens hoc non esse speciale in mutuo, scilicet vt stipulatio adiecta impediat ex eo actionem oriri, quia idem secundum eum est in omni contractu, qui re contrahitur propter identitatem rationis, vt in deposito, commodato, & similibus. Tu aduerte, quia hoc videtur falsum. quia si illa stipulatio adijcitur cõtractui commodati, aut mutui ad fortificandum ius ipsius creditoris. & maiorem cautelam. non debet operari diminutio, qđ esset si ex contractu actio non oriretur, ad hoc in specie licet multa sint similia. ff. vt lega. nomi. cauea. l. i. §. hæc stipulatio. Non obstat §. quoniam. & d. l. si ita. in §. i. Quoniam ideo ibi ex contractu mutui, si stipulatio intercedat, prohibetur actio oriri, quia nihil interest mutuantis, quod oriatur, quoniam & illa est stricti iuris, quæ ex mutuo oritur, vt in §. actionũ. Instit. de actio. sicut illa, quæ ex stipulatione descendit, vnde cum nõ intersit mutuantis duas actiones eiusdem generis habere, & multiplicationem actionum lex abhorret, vt in l. non est nouum. ff. de actio. emp. merito lex considerans mutuanti sufficere actionẽ ex stipulatione ortam, nolit aliam oriri ex mutuo. secus autem est in contractu depositi, & commodati, quia interest creditoris ex istis actionem oriri. Quoniam illa quæ ex his oritur, est actio bonæ fidei, quæ magis priuilegiata est, quàm actio ex stipulatione descendens, quæ stricti iuris est. Vnde in isto passu sum in pura & vera consideratione dicens, quod aut interest creditoris actionem ex contractu oriri, quia illa erit bonæ fidei, & tũc alia ex stipulatione descendens est stricti iuris, non impedit oriri ex contractu. Ita allego notabilem casum in dicta l. duo societatem, quam ad hoc subtiliter considero. Aut

Aut intereſt creditoris in contractu non oriri actionem, &
tunc illa non oritur,ſed tantum ex ſtipulatione deſcendit.Iſte
eſt caſus.C.de iure dot. l. auia.& l. j. §.accedit.C.de rei vxoriç
act.Aut neque intereſt,neque non intereſt, quia vtraque eſſet
ſtricti iuris,& tunc non oritur actio ex contractu, ſed ex ſtipu-
latione tantum.Et ita loquitur.d.l.ſi ita.§.j.cum l.ſequen.Hãc
conſiderationem collegi ex dictis Bar.in ſimili materia,in l. q
bis idem.in diſtinctione ſua magna de verborum obligatio.
ex tex.in l.licet.§.obligatio.ſ̄.de procurat.& in l. ſi tibi manda
uero.§.interdum.j̄.manda.& ex gloſ.ſingul. quæ declarat illa
duo iura, quam omnino vide. Quoniam illa eſt fundamentũ
illius opinionis in l.ſi mandato meo.§.fin.j̄.manda.& iſta no-
uiſſime loquor in hoc paſſu.Habet tamen hæc opinio dubita
tionem,quia nunquã videtur poſſe dari caſus, in quo in ſtipu
latione adiecta, bonæfidei oriatur actio ſtricti iuris, quoniam
licet actio ex ſola ſtipulatione per ſe manente,deſcendens ſtri
cti iuris ſit,vt l.alias. j̄. de in litem iuran. nihilominus deſcen-
dens ex eodem adiuncto contractui bonæfidei, aſſumit natu-
ram bonæ fidei reſpectu contractus,cui adiicitur.vt notat glo.
ordina.j̄.de verborum oblig atio.l.ii cum aliter. & facit. d.l.j.
§.hæc ſtipulatio. j̄. vt ligar. nomine cauea. in hoc eſt cogitan-
dum.Item eſt ſpeciale in contractu mutui reſpectu aliorum,
quia in eo locus eſt tantum ſenatuſconſulto Macedoniano,
non autem in alijs,vt j̄.ad Macedon.l.ſi filius. §.j. & l. ſequen.
Item,quia hic contractus mutui poteſt tripliciter contrahi,ſci
licet re,literis,& conſenſu,quod non eſt in aliis,vt ſ̄.eod. l.ij.in
29 §.verbis.Item ex confeſſione† reſpectu mutui facta. & in lite-
ris deducta oritur obligatio ſtatim, ſi fiat, non ſpe futuræ nu-
merationis: ſi autem ſpe futuræ numerationis, oritur obliga-
tio poſt biennium,vt l.aduerſus.& l.in contractibus. C. de nõ
numerata pecunia.Reſpectu autem aliorum contractuum fa
cta confeſſio non obligationem, ſed ſolam probationem in-
ducit.j̄.depo.l.j.§.fi.C.de non nume pecun.l.generaliter.Item
vbi agitur de ciuitate obliganda reſpectu mutui, oportet cre-
ditorem probare,ꝙ mutuatum eſt in vtilitatem ciuitatis con
uerſum.j̄.eo.l.ciuitas.In alijs autem contractibus,ex quibus ci
uitas obligatur, hanc crediti verſionem non eſt neceſſe credi-
torem probare,vt no.Innocen.extra depo.c grauis.& Bar.in l.
j.C.de ven.re.ciui.lib.xi.licet ibi contra,& male. Et not.in d.l.
ciuitas.& in auth hoc ius porrectum.Quædam alia ſpecialia
Iac.de Are.refert hic Bar.quę omitto,quia additio non eſt ne
ceſſaria & hæc ſufficiant circa hanc primam gloſ. In gloſ.fi.in
princ.ibi,breui manu &c.Alibi dicit tex. fingi creditorem vi-
uentem,quod ſibi debitum,alteri dari longa manu, prius per
30 ſeipſum recipere.j̄.de ſolu.l.pecuniam.† In ea.ibi, ſed contra.
j̄ mãd.l.qui negocia. difficillimum eſt contrarium,quia de di
recto deciditur contrarium eius,quod hic, ſcilicet ꝙ pecunia
debita ex cauſa mandati non poteſt conuerti in cauſam mu-
tui.Bar.Ang.Sali.& communiter omnes ſequuntur ſol.gl.hic
dicentes,ꝙ ideo non cadit conuerſia,quia pecunia conuertẽ-
da non erat parata ſolutioni,ſed cõſumpta.hic autem ſic. Bal.
autem hic,& alij poſt eum repræhendunt hoc dicentes, quod
imo ſolutioni eius erat parata, & patet ex verbis ipſius mitten
tis epiſtolam,dicentis pecuniam apud ſe eſſe &c.Cuius epiſto
læ verba probationem inducunt.j̄.depo.l.Publia.ad fi.cum ſi-
31 mi.Sed ad hoc poteſt reſponderi † quod verbum hoc, apud,
non denotat pecuniam ibi realiter eſſe apud ſcribentem de
neceſſitate,quia verificatur illa dictio,etiam ſi quid neque poſ
ſideatur,neq; detineatur, dummodo ad id habeatur actio.Ca-
ſus eſt.j̄.de verborum ſignificat.l.id apud.& l.pęnas. Pro Bal.
tamen, ꝙ vbi pecunia eſſet ſolutioni parata, neque conſum-
pta,vrget ratio, quia ibidem debebatur pecunia in genere,
32 nec erat reſtricta ad aliquam certam ſpeciem. Certum † eſt au
tem genus conſumi non poſſe.no.j̄.ad leg.Falcid.l.in ratione.
§.incerte.C.eod.l.incendium. Vnde ſoluunt alij ſecundo, mo-
do,ꝙ ille tex.corrigitur per hunc.Hoc eſt refugium miſerorũ.
Quare Bal.ſoluit tertio & rectiſſime, dicens, ꝙ ad hoc,vt hæc
conuerſio fiat,requiruntur tria,ſcilicet cõſenſus,& ꝙ res extet,
aut ſit ſolutioni parata.Item & facilitas ſoluendi,vt probatur
in d.l.qui negocia. licet enim non requiratur vera ſolutio in
actu, tamen requiritur potentia deducendi ſolutionem ad
actum verum.Sed hęc non cadit inter abſentes,igitur conuer
ſio non poterat fieri. Quod autem ad hanc conuerſionem fa-
ciendam requiratur potentia & facilitas deducendi ſolutio-
nem ad actum verum,duo probant,& ita fortifico Bal.Primo
tex.optimus.j̄ de fur.l.falſus.§.ſed ſi is. Secundo, quia conuer-
ſio non fit niſi mediante fictione,de qua hic,ſcilicet quòd pe-
cunia,quam quis propter fiendam conuerſionem iubet dari,
videatur prius profecta a iubente. Ad hoc autem,vt fictio in
actu cadere poſſit, requiruntur duo extrema habilia, ſcilicet
extremum a quo,& extremum ad quod, vt no.Bar.in materia
fictionum in l.ſi is qui pro emptore.Sed hic in extremo a quo
non cadit habilitas, quòd non poteſt videri vere ſoluere pecu
niam recipere debenti,cum ſit abſens, ita nec cadit habilitas
in extremo ad quod,quia non poteſt creditor vere immedia-
te ſolutionem recipere,igitur &c. Et per hanc rationem potiſ-
ſimam fundo ſolutionem Bal. In eadem in fi. ibi. C.eo.l.ſi
33 pro mutua. quia † ibi res erat præſens &c. hanc ſolu. firmat
hic Bart. ſcilicet quòd ideo ibi conuerſio de vna cauſa in aliã
poterat fieri nudo pacto,quia pecunia erat præſens & ſolutio
ni parata. Sed certe hoc ibi videtur falſum, cum ideo tex.ibi
dicat,ꝙ res venalis & æſtimata fuit data in cauſa mutui.quia
pecuniam mutuandam non habebat creditor, neque habe-
bat etiam mutuum petens, quia ſi habuiſſet, mutuo non pe-
tiiſſet,vnde non poteſt dicere.quòd licet ibi non interuenerit
pecunia vere in præſenti,nihilominus interuenit ſaltem ficte,
quia cum creditor pro pecunia mutuanda,quam non habet,
tradit rem vendẽdam æſtimatam,fingitur dare precium, quo
æſtimata res eſt.Quemadmodum cum vxor dat in dotem rẽ
dotalem æſtimatã, fingitur dare precium, quo æſtimata res
eſt,adeo,quòd illud eſt in reſtitutione, vt j̄.de iure doti.l.ple-
runque.ad finem.& l.quoties.Cætera circa hanc glo.declarat
hic Barto.quem vlterius non refero.Vlterius extra glo.in quã
34 tum † idem in articulo illo,an debitum mihi ab vno poſſum
conuertere in aliud debitum mihi debendum ab alio? dicit,
quòd & ſi is, qui alteri ex mutuo obligando numerare iuſſus,
non realiter numerat,ſed per ſtipulationem ſe numerare pro
mittit, quòd non obligat eum, cui numeratio eſt fienda ipſi
creditori,donec numeratio ſequatur. Adde, quod hoc vide-
tur falſum. Primo,quia eſt expreſſe contra glo.ordina.j̄.eod.
in l.ſi & me & Titium.in verbo,peruenit. Secundo,quia pro-
miſſio & ſolutio hoc caſu debent æquiparari, cum non repe-
riatur inter ea conſtituta differentia. C.ad legem Falc. l.fina.
Tertio,quia videtur ſibi imputari debere, ex quo nomen de-
bitoris in ſolutum accepit.j̄.manda.l.inter cautas.§.abeſſe. Et
hoc videtur verius.& ita firmat hic Bart. de Salic. motus ſola
authoritate glo.in dicta l.ſi & me.Item ſecundo, in quantum
35 † idem ponit illam dubitatam & quotidianam quæſtionem,
an ſi mercator promittit creditori meo,quod ego debeo, in-
ducatur totaliter mei liberatio, adeo quòd ſit ipſo iure pro-
pter nouationem ſublata prima actio contra primum com-
petens,tenendo quòd ſic, per tex.in dicta l.inter cautas. §.ab-
eſſe.Adde quòd in hoc ſunt variæ opin.licet Bal.hic, & in l.ſi.
C.de nouatio.ſequatur opin.Barto. Prima enim fuit opinio
eiuſdem Barto.quæ directo videtur contraria,in quodam ſuo
conſilio quod incipit,an ſi tertius mihi committat.manifeſte
conſiliẽtis,quòd & ſi quis mihi promittat, quod tertius debet
dare,nõ inducitur eiuſdem tertij liberatio. Primo ille tertius
reputatur debitor principalis, promittens autem ſecundario
pro eodem reputatur fideiuſſor adeo,quòd cõueniri non po-
teſt,niſi principali nõ exiſtente ſoluendo,ad hoc primo alleg.
glo.ſingula in Authen.de fideiuſſo.circa princip. quæ incipit,
no.differentiam. Secundo,quia licet olim mutatione perſo-
næ ſecundo promittentis,induceretur nouatio primæ obliga-
tionis,& cenſeretur ſublata actio contra primum competens,
vt Inſtitu.quibus modis tolli.obliga.§.præterea. nihilominus
iure nouiſſimo ſecus, quia imo vterque cenſetur obligatus.
C de nouationib.l.fina.& in dicto §.præterea. Tertia fuit opi-
nio eiuſdem.j̄.de nouationib.l.delegare.dicẽtis, quod aut ter-
tius promittit pro me id, quod debeo creditori a me delega-
tus, & tali caſu inducitur mei liberatio, & cenſetur ipſo iure
prima actio nouata,per dictam l.delegare. iuncto §.abeſſe.ſu-
36 pra allega.Neque dicta l.fina.corrigens † iura antiqua loquẽ-
tia in nouatione, videtur corrigere iura loquentia in delega-
tione,cum hæc ſint duo diuerſa, vt patet in rubr. de nouatio.
& delegatio. & diſpoſitio correctoria non debet extendi. aut
tertius promittit pro me ſine iuſſu meo, & ſic abſq; eo, quod
eũ delegem,& tunc nouatio nõ inducitur,neque prima actio
contra principalem debitorem competens fuit ſublata, niſi
hoc expreſſe agatur, per caſum in dicta l.fina. C. de nouatio.
Quarta fuit opinio Ang.in l.qui vſumfructum. de verborum
obligationib.dicentis,quòd neque de iure antiquo,neque no
uo,nouatio propter ſecundo loco promittentem eſt inducta.
Quod de iure nouo.probatur in dicta l.fina. quod de iure an-
tiquo, patet, quia vbi in ſecunda promiſſione nihil aliud eſt
plus,quàm in prima,nunquàm ſecunda iure nouationis tollit
primam, vt l.qui bis. j̄.de verborum obligationib. & j̄ de no-
uationib.l.ſi pupillus.§.qui actum. & hoc idem ipſe firmauit
in repetitione l.primç.C.de iudiciis.per tria iura, ſcilicet per l.
Stichum. §.fina. l a te. & l.ſi is cui. j̄.de nouationib. Penulti.
fuit opinio,quam idem ſenſit in l ſecunda j̄.de nouationibus.
dicens, quòd aut quæritur, an ſit introducta nouatio de iure
antiquo,& tunc clarum eſt, quòd ſic, quia perſonæ debentis
mutatione iure illo nouatio introducebatur tacite & ipſo iu-
re,vt in §.præterea.quibus modis tolli. obliga. Aut quæritur,
an ſit introducta nouatio iure nouo,& bene eſt verum, quod
introducitur,non tamen ipſo iure,ſed ope exceptionis, & no-
uatione liberabitur primus debitor.Et ad hoc alleg. gl. in l.ij.

& in l. Valerianus. de præto. stip. & in d. l. fi. C. de noua. volentem, q vbicunque olim de iure antiquo, tacite ipso iure intro ducebatur, vt est in casu nostro, per d. §. præterea. hodie introducatur ope exceptionis. Vltima fuit opinio eiusdem in d. l. delegare. dicentis, quòd aut quæritur, an tollatur obligatio primitiua per secundo loco promittentem in vim nouationis, & tūc remittit se ad d. l. ij. Aut an tollatur per secundo loco promittentem in vim delegationis, & tunc dicendum, q aut delegatio fit per stipulationem, & tunc tollitur primitiua obligatio ipso iure, per dictā l. delegare. Aut fit delegatio per pactū nudum seu in vim constituti, & tali casu non tollitur primitiua obligatio, & consequenter non liberatur primus debitor, neque ipso iure, neque ope exceptionis. per tex. in l. item illa. in fi. infra de constitu. pecu. Relinquitur ergo passus multum dubitabilis ob maximam opinionum varietatem. Vos vero iudicio meo potestis sic concludere, quòd aut interuenit secūdus promissor in vim delegationis, & tunc licet communis sit opin. quòd tollatur primitiua debitoris obligatio ipso iure, per dictā l. delegare. quæ hodie secundum Bar. ibi non est correcta. per dictā l. fin. & etiam Angel. ibi hoc tenentem tribus rationibus. Prima, quam supra retuli, referendo Bart. in dicta l. ij. quia nūquam iure antiquo reperitur cautum, ita demum per delegantem primam tollit, nisi hoc expresse agatur, vt dicta l. Stichum. §. legata. & in dicta l. ij. eodem titu. Vnde patet, quòd facilius tollitur primitiua per delegationem, quam tollatur per nouationem. Tertio, quia tex. in dicta l. delegare. dicit, quòd delegatus succedit vicem delegantis. Sed certum est, quòd si prima delegantis obligatio non tolleretur, delegatus non possit intrare vicem & locum suum, sed essent duo debitores diuersis temporibus constituti. Ergo & quarta ratio assignari potest, quia certum est, quod delegans videtur soluere, vt infra ad Velleia. l. interdum. Sed per solutionem ipso iure extinguitur prima obligatio, vt Institu. quibus modis tol. oblig. in princip. ergo & per delegationem, tamen mihi videtur contrarium. Primo, quia in contrarium allego casum expressum, qui non potest cauillari in dicto §. præterea. iuncto prin. cum versic. fin. Ibi enim dicitur, quòd licet olim de iure antiquo quando id, quod debebam Titio, stipulabar eidem deberi a Seio, & sic quando interueniebat delegatio, introduceretur nouatio, seu sublatio primæ obligationis ipso iure, tamen hodie non inducitur, nisi expresse hoc agatur. Vnde habeo expresse ibi casum rotundum contra communem opinionem. Secundo, hoc probo efficaci ratione, quia tex. in dicta l. fi. de noua. dicit se velle corrigere iura antiqua dicentia, quòd per mutationem personæ inducitur tacita nouatio obligationis primæ, vt tacite ipso iure, ergo sequitur de viua necessitate, quòd velit corrigere, quando interuenit mutatio personæ in vicem delegationis. Quoniam si mutatio alio modo interueniat, vt puta, quia creditor ex se stipuletur ab alio id, quod alter sibi debet tali casu, etiam de iure antiquo non inducebatur nouatio, nisi hoc actum esset, hic est casus expressus in dicta l. Stichum. §. fin. in dicta l. a te. & dicta l. si is cui. vnde nis nouum in hoc non corrigeret antiquū, imo concordaret. Teneo igitur per hæc, quòd hodie de iure nouo per delegationem non tollatur prima obligatio, nisi hoc expresse agatur, vel nisi ex aliquibus verbis in delegatione adiectis comprahendatur coniecturata voluntas contrahentium, hoc volentium, tunc enim inducitur nouatio, etiam si expresse non sit dictum, quòd prima nouaret, & per tex. in dicta l. fin. in fine dicentem, voluntate nouationem induci, etiam si verbum nouatio non exprimatur. Exemplum, pone si dicat primus debitor creditori acceptanti, promittit tibi talis vice, vel loco mei. argum. dictæ l. delegare. vel dicat, suscipit talis in se nomen, vel debitum meum. argum. C. de noua. l. si pater. & hoc de primo. Aliquando vero quæritur, an tollatur prima obligatio ipso iure, quoniam sciens promissor interuenit, quia creditor stipuletur ab eo, quod alter sibi debet, & sine voluntate primi debitoris, & tunc non tollitur ipsius primi obligatio aliquo modo, neque ipso iure, neque ope exceptionis. Casus est in d. l. Stichum. §. fi. cum alijs duabus insimul allega. & in dicta l. fin. C. de nouat. Aliquando interuenit aliquis alius ex se promittens, quòd alius debet, tunc aut interuenit per ista verba, promitto tibi pro Titio, vel id quod tibi debet Titius, & tunc videtur, quòd inducatur ipso iure sublatio obligationis primi debitoris, & hoc probatur, quia si speciale est in campsoribus, scilicet quòd quando vnus campsor promittit nomine alterius, non inducitur liberatio primi, sed habet creditor facultatem conueniendi, quem velit, vt est casus coniuncta glos. in §. agnoscant. in verbo, argentariorum. in Authē. de fideiuss. ergo in contrarium in alijs est ius commune. Hoc tamen est falsum, quia idem est in omnibus, quoniam in tali casu dubio censentur isti secundo loco promittentes accedere, vt fideiussores ad primam obligationem, & hęc est doctrina glos. nota. in l. sed & Iulianus, §. item si duo. infra ad Maced. & l. vir vxori. §. fin. infra ad Velleia. volentis, quod quando duo, ad quorum vnum tantummodo peruenit pecunia mutuata, obligāt se ad eandem reddendam, & dubitatur an promittens ad quē nihil de pecunia peruenit, promiserit, vt principalis, an vero, vt fideiussor, debet in dubio fideiussor intelligi. Non obst. dict. 37 §. agnoscant. in verbo, argentariorum, quoniam ille non † introducit, quòd licet, non posset peruenire ad fideiussorem, nisi excusso principali debitore, tamen hoc fallit, nisi mercator, vel campsor sint fideiussores, vt ibi est casus singu. secundum vnū intellectum glo. quem tenet Bal. C. de non numera. pecunia. l. cum fidem. Et idem est, quod nouatio non inducitur, si quis 38 secundo loco promittat pro alio, per hoc verbum † spondeo. Quoniam & ille censetur vt fideiussor secundum glos. dictæ authen. in §. fin. infra de constitu. pecun. Et hæc sufficiant pro examinatione præsentis quæstionis & quotidianæ. Vltimo inquantum Bar. deducit materiam huius legis ad q. quæ quotidiæ contingunt in instrumentis confectis, dic de his, vt plene dixi post eundem in l. prædia. infra de acquiren. possess. Et adde, quod hæc dicta per eum faciunt ad quæstionem testium, 39 an † sint contrarij, si vnus dixit, quòd vidit pecuniam numerari Titio. Alius vero, quòd vidit numerari Sēpronio Titio volente & pręsente. Et breuiter dicendum, quod non, licet tu dixeris contrarium, quoniam Sempronio est facta numeratio actualis, Titio vero est facta ex intellectu iuris volentis, quòd si volo seu iubeo te numerare alteri pecuniam illam, numeras in mea præsentia, quod diceris in præsenti prius numerasse. Quoniam rei præsentia, id est aspectus inducit dominij acquisitionem, & etiam fictam numerationem, licet res corporaliter non tangatur, & hoc per dictū §. si iusserim. & d. l. quod meo. §. si vendiorem. & dictā l. pecuniam. infra de solu. Erūt ergo tales testes concordes, & ita notan. consuluit Bar. in suo consilio, quod incipit, in præse nti causa, solum ad hoc allega-40 re, & consulere intendo. Et posset esse † dubium circa materiā præsentis legis, an facta conuersione de primo debito in secundum, inducatur liberatio a primo ipso iure, vel ope exceptionis, & videtur quod ipso iure. per tex. infra de iure dotium. & l. si ei nupiura. Contrarium tamen est verius, q ope exceptionis, & ita declarat notabilis litera. l. si res æstim te. in fi. eodem tit. Et inquantum Ang. vult hæc esse in mutuo respectu aliorum contractuum specialia ea, quæ dicuntur in l. absentis. C. eodem. Adde, quod hoc est falsum, & idem est in debito, vt in hoc mane vidisti extraordinariam gl. infra de condict. indeb. l. si procurat. Cætera de materia huius legis dicite, vt hic per Bario. & alios, quoniam aliqua omisi tanquam suppletione non indigentia.

De iureiurando &c. Rubr.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in litem est duplex.*
2 *Iuramentorum species inuenire laboriosum esse magis, quam subtile.*
3 *Testi deponenti de peritia, satis est, si deponat de credulitate.*

¶ Rub. continuatur hoc modo, quia Iurisconsul. tractauit de contractibus, sed quia pro veritate ipsorum cōtractuum deuenitur ad iuramentum, ideo ponit istam rub. Vel aliter, quia Iurifcon. vult tractare de contractibus ex quibus oritur actio, ideo posuit istam rub. ita communiter continuatur secūdum Doc. in rub. C. eo. Vel aliter, quia Iuriscon. in hoc libro tractat de his contractibus, in quibus quis sequitur alienam fidem, sed in iuramento sequuntur fidem alienam, ideo posuit istam rub. In gl. rub. ibi, item iuramentum in litem. Et dicit, q istud 1 iuramentum † est duplex, scilicet affectionis, item in odiū morum committentis. In ea. gl. ibi, item est calumniæ. & istud iuramentum defertur tam actori, quam reo. In eadem glo. po-2 sunt † addi aliæ species iuramenti, quas inuenire magis est laboriosum quam subtile & dic, vt Spec. in tit. eo. §. j. versi. non est omittendum. Item est aliud iuramentum, scilicet fidelitatis, vt in cap. primo, de noua for. fideli. & c. & 22. quæst. vltima, de forma. Sed contra istam glo. potest opponi in eo, quod di-3 cit, quòd testis debet deponere de veritate, quia † aliquādo sufficit, aliquem iurare de credulitate, vt patet, quando quis iurat de peritia sua, vt l. prima, in fi. de vent. inspi. & in l. iurisiurandi. C. de testib. & per Bar. in proœmio Digest. & per Ioan. extra, de testib. cap. cum proposuisti.

SVMMARIVM.

1 *Iusiurandum, quod pariat exceptionem litis finitæ.*
2 *Iuramentum maximum remedium dirimendarum litium.*
3 *Pactum, per quod promittitur resarcire omne damnum, quod quis iurauerit se passum fuisse, an valeat.*
4 *Iuramentum litis decisiuum non potest deferri a procuratore sine speciali mandato, & ibi quid in tutore, & curatore prodigi.*
5 *Iuramentum istud, an deferri possit post conclusum, in causa, remissiue.*

LEX PRIMA.

MAximum. Iurisiurandi religio inducta est ad lites decidēdas.h.d. No. ꝙ iusiurādum † parit exceptionem litis decisæ,seu finitæ. vnde ista ita impedit litis ingressum, sicut exceptio rei iudicatę & trāsac. vt est casus hodie in c.i. de li. contes.lib.6.& dicitur.j.l.nam & postea.Se-
2 cundo no. hoc iusiurandum † esse litium expediendarum maximum remedium.In gl.i.& pro introitu arguitur sic,quia omne superlatiuum præsupponit suum comparatiuum,vel positiuum,vt l.vbi autem non apparet.j.de verb.obl. Sed hic dicitur maximum, ergo apparet,ꝙ sunt alia remedia magna. Sed quæro vbi sunt:huius timore est facta ista gl. Et adde aliud remedium,s.renuncia. vt l. postq̄ liti. C.de pact. Et ista lex facit solum ad vnam quæstionem,quid si † de omnibus damnis &
3 & omni interesse,quod passus sum,sit controuersia?Et dicis ꝙ omne damnum,quod tu iuraueris te passum esse,promitto te sarcire tibi,an valeat istud pactum? Doct. in hoc dubitauerūt, & tractatur per Cy in l si quis in conscribendo. C.de episco.& cler.& dicit ꝙ non valet,quia daret occasionem delinquendi, & sic non valet,vt l.iurisgentium. §. generaliter. ff. de pact. & Spec.tenet istam opi.in tit.de probat.§.videndum.ver.quid si. Sed certe ista ratio non est bona, vt per Bar.in l.vlt.j.de præto. stipu.& in l.Theopompus.j.de dote prælig.& tenet ꝙ valet,& hoc per l.pe.de act.'oā. And. autem dicit, quod si iurauerunt minus, ꝙ potest peti.vt reducatur ad arbitrium boni viri,'per l.videamus.j.de in litem iuran. Sed ista opinio fallit in aliqui-
4 bus casibus, sed istud † iuramentum absque speciali mandato fieri non posset a procuratore,quia non potest,per l. iurisiurādi j.e.la.i.iuncta gl.tua. Ratio,quia non potest procurator donare sine speciali mandato,vt l.creditor. §. Lucius.j. mandati. Idem concludit in tutore per illam legem . Fallit in curatore furiosi, vel prodigi, vt est casus in l.tutor. §.prodigus. j.eod.de
5 quo in l.certi condictio.§.quoniam.s.tit j.Bal.hic † quæsiuit,an iuramentum possit deferri post conclusum in causa, de quo per Bar.in l.admonendi.j eo. & j. eo.vbi dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum est species transactionis,& vide num 3*
Transactio est nomen generis.non autem speciale contractus.
2 *Iuramentum est maioris authoritatis, quam res indicata.*
4 *Transactio est contractus nominatus.*
5 *Transactio num actionem producat.*
6 *Appellari,quod possit a iuramento in litem.*
7 *Maior iurans non restituitur contra iuramentum litis decisiuum.*
8 *Iuramentum voluntarium & iudiciale non retractatur.*
9 *Actio an oriatur ex iuramento, & ex quo. & num. 10. vbi,an ex iuramento in litem.*
11 *Pactum,quod non vestiatur iuramento.*
12 *Actio qua oritur ex iuramento.qua actio sit.*
13 *Iuramentum,an habeat exeutionem paratam, & vim sententiæ.*

LEX II.

IVsiurandum. Iusiurandum est species transactionis, & maioris est authoritatis,quàm res indicata. hoc dicit. No.
1 iuramentum † speciem transactionis esse. Ex quo probatur,quod transactio est nomen generis,non autem speciale vni tantum contractui conueniens, quod inferius ponderabitur.† Secundo no. iuramentum maioris authoritatis es-
2 se,quàm rem iudicatam.In glo.super verbo, maiorē. Et illud quod dicit glo.non habet locum in iuramento voluntario, & sic hic potest colligi ratio ,quare valet potius pactū de renunciando iuri futuro , quam iuri renunciatio vnica tantum . In
3 glo.super verbo,cōmet.& dic quòd † aliquando sumitur pro genere, & tunc accipitur iuramentum , vt species transactionis . Aliquando accipitur pro specie , & tunc non capitur sic, sed supra de transact.per totum. vel dic,quòd speciem transactionis obtinet, id est dirimitur ita quod per iuramentum , sicut per transactionem.Et prima solutio fuit Bar.an transactio
4 † contractus nominatus sit,vel innominatus? & dicit,quod est nominatus,qui habet nomen, quod non conuenit alteri contractui, vt l.prima.de rer.permu. Transactio est nomen generis,igitur &c. de quo in l.fine apud acta. C. de transact. Et est maioris authoritatis respectu modi inducendi, quia trāsactio non fit, nisi aliquo dato vel retento,sed iuramentum sic. Et il-
5 lud,quod † dicit gl.ꝙ ex transactione non oritur actio,est verū quando nudo pacto celebratur, secus si stipulatione, vt l. si ex fundo.& l.cum proponas.& l.si non apud acta. C.de transac. In ea.gl.ibi. §.naturalis. Dic,quòd nunc est in l.fin.infra eodē. Gabriel.de Cun.hic dicit quem sequuntur Docto.quòd illa solutio procedit in voluntario & iudiciali. Ratio,quia nihil est tam naturale &c. In quibus versatur consensus vtriusque partis,quia defertur a iudice,& ita probatur per Barto. quia sicut sententia non tollit naturalem,vbi non interuenit consensus, vt l.Iulianus.infra,de condict.indeb. ita & iuramentum. Sed contra istud facit tex.qui præsupponit obligationem inesse, vt Institu. de excep.§.æque si debitor,de quo dicam in l.vlt.infra
6 eodem.tamen cogita . In eadem glo.ibi. item † a iurando intellige nisi a iuramento in litem,quia tunc potest appellari, vt tenet Innoc.in cap. fin quod met. cau.Sed an istud sit verum,
7 dicam in l.videamus.infra de in litem iurando. † Et intellige, quod dicit,quod contra iuramentum minor non restituitur, intellige quando ipse iurat,quia si defert posset restitui, vt l.nā & postea.§.si minor.infra eodem. In eadem gl ibi.l.admonen
8 di.intellige in iuramento † necessario, quia retractatur, sed in voluntario & iudiciali est secus , vt infra eodem l. non erit. §.
9 data. Et ad illud, an † actio oriatur ex iuramento, fuerunt duæ opiniones,vna fuit Placen.qui voluit, quod ex necessario non oritur,ex voluntario sic & iudiciali. Ratio quia actio oriri debet ex causato,& non ex causante,vt l.si Stichum. §.si quis ita. & §.fin.cum l.seqn. infra de noua. Et etiam quia post tale iuramentum,non speratur sententia, sed vbi speratur sententia sufficit nasci ab ea.arg.l.cum quærebatur.in fi.infra iud.sol.Et hanc sequitur Innoc.in cap.cum venisset. extra,de institu. alii Docto. tenent opinio.contraria , quia ex necessario etiā actio oriatur , vt probatur in l. nam & postea. §. numerando. infra eadem, vbi indistincte loquitur.Secundo probatur in § fin. In eodem glos. ibi, in verbo, petitor.quia verificatur in litis contest.vt l.amplius.rem rat.hab. Probatur in l.sed si possessori §. pen. infra eodem. Item probatur, ꝙ iuramentum habet vim conuentionis, vt l.qui iurasse.§ fin. infra eodem . Item habet vim contractus, vt l.depositi. §.primo, infra de pact. & sic tenent Doct. In necessario autem habet locum opinio. Placen. quia actus agentis non debet operari vltra eorum intentionē. Sed iudex detulit ad probandum,non autem ad causandum actionem, igitur. Et sic habetur, quod ex duobus iuramentis oritur actio,scilicet ex iuramento iudic ali, & voluntario,non
10 autem ex necessario.Sed quid † in iuramento in litem ? de hoc Innoc.tangit in d.§.extra. quod metum cau. quòd non oritur actio,de quo est glo. singu.in § præterea quaedam. Institu. de
11 act.Sed an pactum vestiatur † iuramento.Innocē. tenet quòd non,in cap. nonit.extra,de iudic.& Bar in l.si quis pro eo.infra de fideiusso.& per Bal.in authen.sacramenta puberum. si aduer.rem iud. & in l.j.de oper.liber. & Docto. in l.j.in fi.de verborum obligatio. & Cano. in cap.cum contingat.de iureiurā.
12 Sed quæro,quæ est ista,quæ † oritur ? & dic, quòd aliquando præstatum formiter,aliquando informiter.Primo casu, & tunc non oritur ex ipso iuramento, sed oritur ex ipso contractu,propter iuramentum . Secundo modo oritur actio in factum, vt l.actori C.eodem.& l.nam & postea. §.fi.infra codem.& l.sed si possessori.§.penult.infra eodem. de quo per Doct. De isto iuramento formi,vel non,in l.si duo patroni. §.si quis iurauerit. infra eodem,de quo est glo.in §.si quis postulante. Institut.de
13 actio vbi glo.singu.Bart.autem dicit, quod † iuramentum ha-
a bet executionem paratam , & dicit ꝙ est vnus ^a singularis effectus iuramenti, & probatur per l sed si possessori. §.pen.infra eo.& l.quod post rem.de re iudi. Et dicit, quod dat cautelam, vt omnia instrumenta habeant executionem,videlicet ,quod dicat,qa de prædictis dubitari posset, an esset debitor & actor detulit iuramentum ipsi reo , quod tūc habebit executionem paratam,ita tenent Doct.& maxime Bal.in l.j.C.eodem. Sed an sit verum ? dic,quia iuramentum æquiparatur sententiæ, quia sicut ex sententia oritur actio in factum, vt d.l.actori. C. de iureiur. Sed actio, quæ datur ex sententia requirit processum ordinarium,vt l. item veniunt. §.recte. ff. de peti. hæred. Ita & actio,quæ prouenit ex iuramento, & ita concluditur cōtra Bart. Vlterius est tex in l.iusiurandum & ad pecunias. §.fi. j.eo.Et ipse allegat,sed non respōdet,& sic non potest respondere,& hæc procedunt quando iuramentum est præstitum difformiter, & facit alind , quia nulla actio ex contractu habet executionem paratam,vt l.pacto,quo penam. C.de pact.Item & tertio, iuramentum habet vim cōtractus,& conuentionis, sed actio,quæ descendit ex contractu, habet executionem paratam. Et responde ad iura Bar.quia iuramentum non habet vim sententię,quo ad omnia,sed quo ad quedam,vt dicitur in confessione,vt l.j j.de confes. Nec obs.l.post rem. quia non sequitur,ꝙ non debeat fieri sententia condemnatoria, sicut dicimus in confessione,quia imo in confesso solet fieri condemnatio,si est confessus post litem contest. vt l.j. C. de confes.

ADDITIO.

a ¶ Vnus singularis. Adde tu, & vide alium mirabilem effectum huius iuramenti appositi super contractu,quem posuit Bar. & Doct.sequuntur,in l. nam & postea.§ si is qui temporale.infra eodem.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum,vt valeat, necesse est,vt deferatur ,*
2 *Delinquendi occasio auferenda est .*
3 *Quæstio status,& libertatis.per iuramentum terminatur, si pro ea iuretur.*

Iura-

4 *Iuramentum deferri debet scienti veritatem, & quando non scienti.*
5 *Iuramentum excusat a præsumpta calumnia.*
6 *Iuramentum inter alios præstitum, alijs non prodest.*
7 *Iuramentum, an deferri possit in causa criminali. & quid de necessario & voluntario. & num. 9.*
8 *Iuramentum in supplementum probationis, quod non defertur, vbi quis probauit præsumptiue.*
10 *Iuramentum, quod non facit semiplenam probationem, sed plenam.*
11 *Iuramentum non reuocatur.*
12 *Iuramentum in causa criminali, num reo ab actore deferri possit.*
13 *Iuramentum in causa criminali, an deferri possit post litem contestatam.*
14 *Iuramentum de quo hic, an deferatur in causa matrimoniali.*
15 *Testis dictum non iuratum, an valeat.*
16 *Iuramentum calumniæ, an excuset ab expensis. remissiue.*

LEX III.

AIt prætor. Iuramento delato & præstito super quacunque actione, si delatũ fuerit, standum est quo ad ipsos litigantes, non autem quo ad extraneos. hoc dicit. No. q † ad validitatem iuramenti necessaria est delatio, vnde non sufficit probare iuramentum, nisi probetur delationem præcessisse. Secundo no. auferendam † esse occasionem delinquendi. Concor. de pact. dot. l. conueniri. cum simi. † No. etiam status quæstionem per iuramentum terminari posse, vnde similiter terminabitur quæstio libertatis, quod verum est, si pro libertate iuretur, vt j. eod. l. eum qui. §. pen. secus si contra, vt l. si iurauero. j. de iure patro. C. de liber. cau. l. nec si volens. Ibi, denique. quæ † loquitur, q licet iusiurandum a iudice deferente nõ possit deferri, nisi scienti veritatem, vt no. glo. j. de quæstio. l. maritus. C. de reb. cred. l. in bonæ fi. lei. nihilominus iuramentum a parte deferendum deferri potest, etiam ei, qui veritatẽ ignorat, si tamen dicat se non velle iurare, non cogitur. j. eadem l. rerum amo. l. Marcellus. § j j. de in litem iuran. l. videamus. Nota q † iuramentum excuset a præsumpta calumnia, quod inferius ponderabitur. Vltimo † no. iuramentum inter alios præstitum alijs non prodesse, neque nocere. In glo. super † verbo, agatur. ibi, quid in criminali causa? Respondeo idem. Alia in l. maritus. j. de quæstio. tenet indistinctè, q in causa criminali non potest deferri iuramentum. Et ratio, quia in iudicijs criminalibus non potest deferri iuramentum in defectũ probationis. Est & alia, quæ est contra communem opi. Docto. in c. tam literis. de testib. quæ loquitur in necessario iuramento. Spe in tit. de iureiu. §. j. vers. vt autem cautius. tenet quod non possit iuramentum necessarium deferri in defectum in causa criminali. Idem Host. in summa huius tit. §. & quib. & d. Ant. tenet hic, & Bal. in l. in bonæ fidei. C. eo. idem tenet. Concludendo autem dic, q aut quæritur, an iuramentum deferatur ad absolutionem, & tunc potest, per l. Marcellus. §. fi. rer. amo. & l. furti. §. sed & si iureiurando. s. de infamib. Sed quo ad purgationem innocẽtiæ est casus in l. præsenti. §. sicubi. de his qui ad eccle. confug. & authen. sed nouo iure. C. de pœna iudic. q male iudi. Sed ista doctrina, non videtur bona, quia actore nõ probante reus debet absolui, vt l. qui accusare. C. de edendo, cum simi, etiam sine iuramento, ergo multo fortius cum iuramento. Aut quis debet probare, & supplere semiplenam probationem per iuramentum, & tunc non potest. Et tu dic, q aut ista causa criminalis intentatur criminaliter, & tunc sit vera doctrina Doct. Aut intentatur ciuiliter, & tunc potest deferri iuramentum actori per istum tex. & hoc si probauerit semiplene. Si autem probauit præsumptiue, & tunc iuramentum non defertur etiam in semiplena probatione, vt est gl. in d. c. tam literis. & probatur, quia non defertur in ciuili, vt vult gl. in l. verisimile. s. quod met. cau. & l. iii. §. penul. de min. ergo multo minus in criminali. Sed quid in iuramento volũtario, vel necessario, an possit deferri iuramentum volũtarium, vel necessarium in causa criminali? & dic, q aut non intentatur criminaliter, sed ciuiliter, & tunc potest vt hic, aut ciuiliter, & tunc loquitur ista gl. in qua fuerit opinio. & Spec. tenet istam gl. Sed Gul. dicit, quod aut queritur an istud iuramentum possit deferri ipsi actori, per ipsum reum, & tunc non potest, quia in criminalibus probationes requiruntur &c. vt l. fi. C. de proba. non deberet assumi de domo ipsius actoris, vt l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. Sed hic assumeret, igitur. Iacob. But. tenet cõtrarium & Bar sequitur eum, quia eo ipso, q reus defert iuramentum actori, videtur velle confiteri omnia, quæ per actorem iurantur, vt l. qui iurasse. §. fin. j. eo. Sed ex confessione sua condemnatur reus, vt l confessus. de custod. reo. & l. proinde. §. notan. s. ad legem Aqui. & sic patet, quod probationes sunt clariores, vt l. generaliter. de non num. pecu. Et ita sequuntur Doct. & Bal. vult sustinere opi. Guliel. quia nulla lex reperitur, quæ approbet, q iuramentum debeat deferri parti, igitur. vt l. illam. C. de colla. vnde ista lex dicit, q põt in pęnali, ergo in accusatione videtur prohibitum, vt l. cũ prætor. s. de iud. & l. maritus. Præterea probatio esset suspecta, vt s. est dictum. Præterea sequeretur aliud, quia eo ipso, q si actor iuraret, etiam falsè, ille esset puniendus etiam corporaliter, quia iuramentũ non debet retrahi, etiam si reperiatur veritas in contrarium, vt l. non erit. §. data. j. e. Sed contra hoc cantant omnia iura, vt l. absentem. de pęn. Nec obst. illud quod dicit Iaco. But. quia videtur confiteri esse verum conditionaliter, quia videtur confiteri, si ille probauerit, igitur. Et sic tenet opi. Guliel. de Cun. sed certe tenenda est opi. Iac. But. & Bar. Et probo per l. eum qui. §. in popularibus. j. eo. Nec obstat q dicit, quod puniretur reus &c. quia istud fallit in causa criminali, vt dicitur in l. si iurauerit. j. eod. Et dic, quod concor. quod aut quæritur, an valeat in vim confessionis. & tunc valet, & ita habet hæc opin. Iacob. Butr. & Bar. Ex quo † resultat aliud dubium, q si iuramentum resultaret in vim iuramenti, sequeretur q iuramẽtum faceret plenam probationem, quod esset absurdum. Si vero resultat in vim confessionis, tunc facit semiplenam probationem, quia confessio facta extra iudicium, tunc facit semiplenam probationem, vt gl. in c. 5. de adult. extra. Item resultat † aliud, quia si valet in vim iuramenti, nunquam potest reuocari, vt j. eod. l. admonendi. secus si in vim confessionis. quia potest reuocari post, etiam si esset condemnatus, vt est in l. j. § si quis vltra. j. vbi est tex. sing. Sed an actor † possit deferre reo? In hoc fuerunt opiniones. Guliel. tenet q sic, per istam gl. igitur post Iaco. But. tenuit contrarium, quia iste accusatus agit causam fisci. Sed ille, qui agit causam alienam, non potest deferre sine speciali mandato domini, vt l. iusiurãdum, quod ex conuentione. §. fi. j. eo. Vlterius quæritur, an † ista iuramenta post litem contesta. deferri possint? Et dic, aut iste reus negauit, & tunc non potest deferre. quia deferret in detrimentum iuris publici. Præterea præsumeretur, q accusator deferret animo calumniandi, quia scit, quod reus semper negaret. Præterea si ipse reus est confessus, igitur non indiget probatio. Item sequeretur aliud quia incideret in Turpil. ita tenet hic Bar. & in l. maritus. de quæstionib. Sed Bart. de Salic. sentit, quod aut quærimus, an possit deferri iuramentum voluntarie, & tunc non potest, vt l. ius publicum. de pac. Aut quæritur, an possit de iudiciali, & tunc dic, quod sic per gl. ibi, in l. iii. in l. transactio. C. de transact. & respondet ad rationes, quia illud verum, quando quis agit pro priuata persona, secus in eo, qui agit authoritate legis, vt in tutore & similibus, vt l. tutor. infra eodem. Sic poterit deferre, vt l. iurisiurandi. §. ex conuentione. Nec illud, quod dicit Bar. de calumnia obstat, quia defertur coram iudice, & sic cessat calumnia, vt l. j. C. de prædijs curia. lib. x. Non obstan. quod dicitur quod incip. in Tur. quia nõ est verum, quia pęna tendit contra desistentem. sed hic non desistit, sed perseuerat, & sic non cessat. Sed pro Bart. de Sali. est casus in l. eum qui. §. in popularibus. j. eo. Et sic dic, quod aut constat ipsum actorẽ habere sufficientes probationes, & non potest deferri, quia cẽsetur in mala fide. Probatur etiam alia ratione, quia in cõfessum potest, quãdo defuerint probationes, vt l. tutor. j. eo. item non fit præiudicium reipublicæ, quia etiam si deferretur sibi iuramentum, reus absolueretur, si non probaret actor, vt l. qui accusare. C. de eden. In ea. gl. ibi, item quid † in casu accusationis matrimonii? Et dic q illud, quod dicit, q potest transigi, non est verum, vt in c. fi. extra, de transac. Sed Iaco. Butr. distinguit in causa matrimonii, quia aut defertur iuramẽtum pro matrimonio, & tunc potest. Aut contra matrimonium, & tũc non potest. Bal. allegat ad hoc. ii. q. 5. si quis clericus. vbi Arch. & est gl. in c. super eo. extra, de eo qui cog. consang. vxo. suę. Iste tex. facit ad duo. & † an testis, quando addit ad testificandum & iudex non defertet iuramentum, an valeat dictum suum, de quo per Bar. in l. post legatum. j. de his quib. vt indign. & per Bal. in l. presbyteri. de epis. & cler. Item † facit ad aliud, an iuramentum calumniæ excuset ab expen. & euitet ipsas? Guliel. hic posuit late. & hic Bal. per Bart. in l. j. ad Turpil. & in l. cum quo. s. de iudi. & in l. properandum §. fin autem. de iud. Iaco. But. & Bal. in auth. generaliter. de episc. & cler. & Bal. in l. non ignorat. de fruc. & litium expen. & Canoni. in c. finem litibus. de dolo & cont. vbi Cano. ponunt, & est gl. sing. in Auth de iudi. in §. in primis, & istę gl. loquuntur, quod excuset. Bal. autem sequitur in consilio Andre.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum non prodest, nisi iuretur eo modo, quo delatum est.*
2 *Iuramentum habetur pro veritate.*
3 *Iuramentum habetur pro probatione. & num. 24.*
4 *Iuramento per religionem reprobato non statur.*
5 *Iuramentum præstitum, an reuocetur, & quod.*
6 *Dictio negatiua, quod excludat.*
7 *Mandatum factum vni ad accipiendum decem tantum, an extendatur, vt possit accipere sub vsuris.*
8 *Statutum remouens omnes exceptiones non remouet exceptionem nullitatis.*

9 *Statutum remouens omnes exceptiones, an tollat exceptionem incompetentiæ.*
10 *Iuramento Saraceni an sit standum.*
11 *Iurare per creaturas, quando liceat.*
12 *Iurari, q debeat secundum consuetudinem loci, vbi iuratur. Et vbi non est consuetuno iuratur per sancta Dei Euangelia.*
13 *Tangi scripturam quando debeat, quando iuratur.*
14 *Tangi scripturam cum pede, an sufficiat.*
15 *Iurare in qualibet charta, quando sufficiat.*
16 *Iuramentum an intelligi debeat secundum mentem deferentis, vel iurantis, remissiue.*
17 *Nutus an sufficiat ad iuramentum.*
18 *Statutum, q stetur simplici iuramento damnum passi, qualiter intelligatur, remissiue. Et an hæres damnum passi poterit iudicare.*
19 *Iuramento præstito per aliam religionem, quando stetur.*
20 *Iuramento Iudæi præstito per suam religionem, q stetur etiam si defertur per Christianum.*
21 *Iudæus an possit esse tutor.*
22 *Iuramentum præstitum per verbum, crede mihi, q valeat.*
23 *Promissio facta sub fide sine iuramento, q valeat.*

§.Iurari autem. Iurari debet eo modo, quo iuramentum delatum est, dumtamē modus deferendi sit licitus, & iuriiurando præstito standū est. 1 hoc dicit cum duobus seq. vsque ad §.si. †No. q iuramentum 2 non proficit, nisi eo modo iuretur, quo delatum est. †Secundo no. iuramentum pro veritate haberi. concor. j. eo. l. sed si possessori, §.pen. 3 †Tertio no. iuramentum haberi pro probatione, 4 quod inferius ponderabitur. †Quarto no. iuramento reprobato per religionem, præstito non esse standum, de quo inferius 5 dicetur. In gl. super verbo, aliud. in l. admonendi. Et ratio differentiæ est, quia iuramentum conuentionale habet vim contractus, vt l. qui iurasse. in fi. j. eo. & l. depositi. §.j. j. de pecu. secus autem in necessario, quia non dicitur quæstio contrahi in eo, quia defertur a iudice. Sed contra istud, q iuramentū reuocetur, videtur tex. j. de in litem iur. in l. fi. & l. videamus. §. sed videndum. Sed dic, q ibi loquitur in iuramento in litem, hic autem loquitur in iuramento conuentionali, & sic non obst. In glo. su 6 per verbo, idoneum. Ex hac gl. no. †aliud, quod dicitur de dictione negatiua, quia dicitur excludere, vt l. iij. §. cum Titius. j. de ali. leg. quia illud est verum quo ad extraneos ab illo contractu, non quo ad substantialia ipsius contractus, vt per cle. exiui de paradiso. §. cum natura. extra, de verborum significa. 7 †Et sic facit ad aliud, data fuit potestas vni, q acciperet decem tantum, vel duntaxat, & ipse accepit ad vsuras, an videatur excessisse mandatum? & videbatur quod sic. Sed obtinui q non, quia videtur fecisse id, quod est de natura contractus, quia est quodammodo consuetudo, q mercatores ad inuicem isto 8 modo mutuent. Item †facit ad aliud, quod statutum, vel lex remouens omnes exceptiones, non tn̄ prohibet actus annullationem, vt per c. ex parte. de officio dele. & ita probatur hic. 9 †Item facit ad id, q uod in c. j. extra, de sequestratio. possessio. & fruct. Et pro hoc est nunc text. in l. scire oportet. §. fina. j. de excusatio. tutorum. & in l. j. §. fina. j. ad Turpilianum. & Canonistæ habent glo. contrariam in c. j. de re iudicata. videlicet, quia si excluditur omnis exceptio, quod non poterit opponi exceptio incompetentiæ iudicis, cuius contrarium tenet glo. supra allega. Sed concord. in l. de pupillo. §. qui opus. de noui oper. 10 nunciatio. In glo. super verbo, propria. †sed quid in saraceno, si iurat, an sit standum? & videtur quod non. In tex. ibi, iurari &c. in cap. & si Christus. extra, de iureiuran & 22. quæst. j. 11 c. monet te. vbi dicitur, †quod iurare per creaturas est prohibitum. dic quod aliquando tractamus de iuramento voluntario & iudiciali, & tunc iurandum est prout sentiunt hic. Aut loquimur de iuramento necessario, & tunc prohibitum est iurare per creaturas, vt in dicto cap. & clarius in 22. quæst. j. c. si per caput. & ita dicit Innocen. in d. cap. & si Christus. Sed quamuis istud iuramentum per creaturas non sit validum, est verum, nisi partes consentirent in tale iuramentum, quia tunc valet. j. quæstio. l. c. quoties cordis oculus. Sed quid si partes de nihilo consentiant, quia defertur simpliciter? & tunc dicit Bar. 12 quod †iurandum est secundum consuetudinem illius ciuitatis, vt l. iij. §. primo. C. de testi. & l. fin. §. pen. C. de iuramen. calum. Sed quid, si non est aliqua consuetudo? & tunc iuratur per sancta Dei Euangelia, vt l. & iurandum. C. eodem. & in ca 13 pit. fina. extra, de iuramen. calum. Sed †an debeāt tangi scripturæ? In hoc dic, quod aliquando dicit ius simpliciter iurari, & tunc sufficit sine tactura. Aliquando ius disponit vlterius, & tunc debet tangi scriptura, vt in cap. circa. de electio. lib. vj. 14 & in clemen. prima. de hære. †Sed an sufficiat tangi cum pede? & certe glo. in dicto cap. circa. tenet quod non. Et ratio, quia consuetudo est in contrarium. Item quia quodlibet 15 membrum habet suum officium &c. Sed †an sufficiat iurari in qualibet charta libri? dic, quod aliquando ius disponit, quod iuretur simpliciter, & tūc pōt iurari in qualibet charta. Aut disponit, vt tactis sacris scripturis; & tunc debent tangi 16 scripturæ, per l. generaliter, in fi. C. eod. Item potest inferri, †q iuramentum debet intelligi secundum mentem deferentis, non autem eo modo, quo iurat ille, cui defertur. Sed istud est magnum dubium, de quo in gl. in Auth. iuramentum, quod præstatur ab his. in principio. extra. & in cap. ex literis. extra, de sponsalib. vbi plenius. & xxij. quæstio. v. §. quæritur, vsque ad §. 17 ex his. vbi latissime tractatur de ista materia. Item facit †ad aliud iste tex. quod ad iuramentum sufficit nutus. Bal. posuit s̄. eod. l. ij. & tenuit quod sufficiat, per l. seruo inuito, §. si pupillo. ad Trebel. Sed ille tex. non facit. Barto. in l. qui iurasse, j. eod. dicit, q requiruntur verba, per §. sed neque, in Auth. de mand. princip. Sed dic saluando, quia aliquando quæritur, an in iuramento requirantur verba. & in hoc dic, quod aut est nutus, & tunc sufficit nutus, vt in c. cum apud. de sponsa. Aut iurat, qui potest loqui, & tunc requiruntur verba, vt dicto §. sed neque. & extra de sponsa. c. tua. & in l. cum notissimi. de præscrip. xxx. 18 vel xl. ann. In tex. ibi, dato. Sed an istud, quod hic dicitur habeat locum in statutis, vt quia statuto cauetur, si quis damnum dederit, stetur simplici iuramento. & istud est dubium, de quo vide, quod dixi post do. Ang. in l. qui bona, §. qui. de damno infe. & Bal. posuit in l. ait prætor, s̄. eo. & dom. Iaco. posuit in summa, in ti. de prob. Sed quid si damnum passus est mortuus, an stetur iuramento hæredis? Bald. posuit in l. ait prætor, s̄. eod. in princ. & dicit, q ista probatio non transit ad hæredem. Et alle. casum singu. in l. generaliter, in prin. C. eo. Et istud probat in l. ij. j. de condictio. indebi. Sed istud non est verum, glo. in l. si per alium, §. fina. s̄. ne quis eum qui in ius voca. est vi exi. vbi ipse no. sed non fuit recordatus. Sed est in d. l. generaliter. Sed dic, q aut loquimur in iuramento necessario, vel voluntario, vel iudiciali, & tunc loquitur d. l. generaliter. Et ratio, quia in ipso iuramento videtur requirere fidem ipsius iurantis, & ideo non transit, vt no. in l. cui. locus, j. de iure fisci. Idem in delegato, quia non potest alium substituere, vt in cap. is cui. de offic. delegati. Ita in proposito. Aut non est voluntarium generaliter, neque necessarium, sed a lege, & tunc transfertur ad hæredem, vt dicit glossa singula. in dicto §. fina. Et sic in proposito, quia iuramentum defertur a statuto, quia non cadit ratio differentiæ inter defunctum, & hæredem, quo ad men19 tem statuti, igitur. In textu ibi. †sed si quis. Contra istud videtur text. in dicto cap. & si Christus. de iureiuran. & in cap. monet te. vnde dic, aut loquimur in iuramento iudiciali, vel necessario, vel voluntario, & tunc non statur tali iuramento, si iurat per aliam religionem, vt probatur in l. generaliter. §. pen. C. eodem. Et sic habet locum iste textus. Aut loquimur de iuramento promissorio, & tunc habet locum d. cap. & si Chri20 stus. & dicto cap. monet te. In glo. super †verbo, propria. circa finem. Ex hoc nota, quod quando Christianus defert iuramētum Iudæo, quod valet si iurat secundum religionem suam. Sed quid si statutum defert iuramentum simpliciter, an sufficit, q Iudæus iuret secundum religionem suam? & certe sic, vt in c. monet. Et ita tenet Specu. in titu. de iuramento calum. in §. restat videre. §. sed pone Iudæus. & in cap. fin. extra, de iura21 mento calum. vbi do. Anto. de Bu. Bar. autem dicit, †q Iudæus potest esse tutor secundum iura Digestorum, vt l. spadonem. §. iam aūt & Iudæi. Sed hodie est correctum, quia tutor debet iurare, vt l. generaliter. §. fi. C. eo. Sed Iudæus non potest iurare secundum Deum, igitur. ita tenet Bar. in rub. de iusti. & iu. Sed istud non teneo, quia sequeretur quod Iudæus nunq̄ posset iurare, neq; voluntarie, neq; necessario contra istū tex. Itē sequeretur, quod Iudęus nō posset esse testis pro Christiano, vt l. qm̄. C. de hære. Item sequeretur istud, quod Iudęus non posset iurare de calūnia, & ideo non teneo dictum Bart. Sed quid qn̄ iu22 ratur per crede †mihi? & certe valet, per d. c. & si Christus. Sed quid si non iurauit, sed solo verbo promisit, an valeat? & certe sic, vt in gl. in Auth. quibus modis natu. effi. legi. §. quoniam. & in c. si peccatum. xxij. q. j. & probatur in d. c. & si Christus. & huius ratio est, quia inter loquelam & iuramētum Deus non facit differentiam, ita tenet Io. And. in c. j. de sepult. lib. vj. in nouel. Et est casus in c. iure. xxij. q. j. & faciunt ista ad istos armigeros ñn do. Ang. qui reddunt se sub fide, quia perinde est, ac si 23 iurarent. Item facit †tex. quod iuramentum sit probatio vera, vt l. sed si possessori, §. fi. j. eo. Idem in l. fi. §. licentia. C. de iure delib. & in l. generaliter. in prin. C. de iureiu. & ita tenent Doc. Sed contra hoc vr̄ tex. in l. eum qui. j. e. vbi dr̄ q releuat, nō autem probat. Et istud facit ad statutum, qn̄ quis debeat probare intra terminum, an si sit elapsus terminus, possit admitti iuramentum? Bal. s̄. eo. in rub. tenet quod sit releuamen, non autē probatio, per d. tex. eum qui. & respondet ad istum tex. quia est dictio, quasi, quæ est impropria nota veritatis, igitur. Pro quo facit l. ob carmen, j. de proba. sed necessaria tamen est probatio, vt j. eo. l. admonendi. Item probatur, quia iuramentum habet vim confessionis, sed confessio non est probatio, igitur, vt tenet Io. And. in c. bonę. extra, de elec. & Bal. in rub.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum, quod non prosit, nisi fuerit præstitum statim post delationem.*
2 *Iuramenti remissio idem operatur, quod ipsum iuramentum.*
3 *Priuatio præsupponit habitum.*
4 *Iuramentum, vt habeat effectum, tria necessaria esse.*
5 *Iuramentum, an præsumatur in continenti præstitum post delationem.*

§. Si neque iuratum. Iuramento delato inest conditio tacita, vt in continenti iuretur, aut remittatur, & si neque iuratum, neque remissum fuerit, habetur perinde, ac si iuramentum delatum non esset. hoc dicit cum l. seq. Nota† iuramentum nihil proficere, nisi præstitum fuerit incontinenti post delationem, vel post saltem acceptatum, & petitus sit terminus ad deliberandum, vt l. iusiurandum & ad pecu. §. i. j. cod.† Secundo no. ex l. remittit. quod iuramẽti remissio idem operatur, quod ipsum iuramentum. Vltimo† no. ex fine eiusdem, & ita communiter allegatur, quod priuatio præsupponit habitum. Concord. de verborum obliga. l. decem. de iusti. & iure. l. manumissiones. cum simi. Sed contra istam opi. secundum Bar. de l. iusiurand. & ad pecu. §. i. j. eod. & respondet, quod iuramentum nihil operatur. Intellige nisi habuerit terminum, vt ibi, secus si non est datus terminus, vt hic. Ex hoc† tex. inferius, & s. l. ait prætor. quod tria sunt necessaria ad hoc, vt iuramentum habeat effectum, scilicet quod iuramentum sit delatum. Secundo, quod sit præstitum eo modo, quo delatum, vt l. ait prętor. in fi. s. eod. Item quod prestetur incontinenti, vt hic. Sed quid si† reperitur in actis, quod iurauit, nec apparet, ꝙ fuerit sibi delatum, videlicet incontinenti? Bald. in l. ait prætor. s. eod. tenet quod non, per Innocen. in c. innotuit, extra, de eo qui fur. or. suscep. Sed quid in voluntario? quia Bald. loquitur in iudi. & dic, quod non præsumitur, quia ista est solennitas intrinseca, quæ non præsumitur, vt l. quęcunque. §. fin. de publi. & per Barto. in l. sciendum, & Docto. j. de verborum oblig. Bart. hic facit opp. ad l. remittit. de l. si quis iusiuran. de quo in l. si non fuerit. j. eod.

SVMMARIVM.

1 *Ius excipiendi ꝙ transeat in singularem successorem.*
2 *Dispositio legalis loquens super toto, habet locum in parte totius. Et quid in dispositione contrahentium ibi.*
3 *Iuramentum parit exceptionem impeditiuam litis ingressus.*
4 *Exceptionum tres sunt species, remissiue.*
5 *Probatio agendi orta ex prætore non tollit actionem ipso iure, sed ope exceptionis.*
6 *Statutum, ꝙ nulla actio detur bannito, intelligitur ope exceptionis, non ipso iure. Et quid in criminalibus. ibi.*
7 *Exceptiones litis ingressum impedientes, quæ sint. & nu. 12.*
8 *Iudex an possit reseruare admissiones exceptionum dilatoriarum, etiam parte consentiente.*
9 *Exceptio impeditiua litis ingressus, si dubitatur, an sit opposita in vim peremptoriæ, vel impeditiuæ, quid iudicandum.*
10 *Exceptio impeditiua litis ingressus opposita & repulsa, an poterit opponi post litem contestatam.*
11 *Reus, qui renunciauit exceptioni litis impeditiuæ, an possit postea illam post litem contestatam opponere.*
12 *Verba exceptionis, qualiter formentur.*

LEX VII. VIII. & IX.

Ait prętor. Ex iuramento oritur exceptio iuranti, quam eius successori, proficit etiam si iurauit, & impeditur litis contestatio, nisi altiorem requirat indaginem. hoc dicit. No. j. 1 †& ita communiter allegatur, ꝙ ius excipiendi transit in singularem successorem, de quo dicendum, vt plene per Dy. in c. si quis ius. de reg. iur. lib. 6. & per Bart. in l. si tertius. §. si prius. de aqua plu. arc. & ibi dixi post eum, & per ea & maxime An. 2 in c. quia V. extra, de iudic. & per Bal. hic. No. ꝙ† dispositio legalis super toto, habet locum in parte totius. Concor. ad illam l. 3. §. si quis tabulas. Quid autem in dispositione contrahentium? dic, vt plene dicitur in l. si dictũ. §. in stipula. j. de euictio. 3 & plenius in l. j. eo. ti. vbi gl. plenior.† No. tertio ex iuramento exceptionem oriri impeditiuam processus, nisi altiorem re4 quirat indaginem, quod infra declarabitur. Et præmitte,† ꝙ exceptionum tres sunt species, vt l. si quidem. & l. pen. C. de exceptio. & l. exceptionem. de prob. & c. exceptio. eo. ti. quia vna est declinatoria, alia peremptoria. In gl. super verbo, actionem 5 dabo. No.† ꝙ probatio agendi orta ex prætore, non tollit actio6 nem ipso iure, sed ope exceptionis.† Et sic facit ad statutum, quo cauetur, ꝙ nulla actio detur bãnito, intelligitur ope exceptionis, nõ autem ipso iure, vt l. 3. §. fi. j. ad Macedo. & l. j. §. 1. j. ad Trebel. Ita dicit hic Bar. & hoc in actionibus ciuilibus. Sed quid in criminalibus, puta in accusationibus? Bart. hic allegat Iaco. de Are. in disputatione sua, qui dixit, ꝙ ipso iure tollatur per l. j. § quod autem. de aleat. & idem tenuit in l. j. §. j. ad Trebellia. idem in l. vbi lex. j. de fideiusso. vbi reddit rationem differentiæ. Et an istud sit verum, habetur plene per eum in dictis locis, & per Bald. in l. non dubium. C. de legib. & in l. cũ mulier. j. solu. matrimo. & in disputatione sua, quę incipit, Statuto cauetur, si fœnerator. & Io. And. in c. super literis. de testi. & in additionibus in titu. de senten. §. iusta. in princi. vbi recitat, ꝙ Ia. de Are. tradit. Et ibi dicam in l. elegãter. §. si post. j. de 7 condict. indeb. In glo. super verbo, exceptioni. No.† ꝙ omnes exceptiones, quæ possunt opponi, impediunt litis ingressum, si possunt incontinenti probari, secus autem, si requirunt altiorem indaginem. Et quæ sit ratio, ꝙ exceptiones peremptorię non impediunt litis ingressum, sed dilatorię sic? Et fallit in tribus exceptionibus, scilicet iusiurandi, sententiæ, & transactionis, quia impediunt litis cõtestationem. Et dic, quod istę exceptiones dicunt̃ litis finitę, vt patet in l. j. s. eo. Sed contra hoc videtur facere c. si papa. de exceptio. Et ratio est, quia notoria est, vt dicit Specul. in tit. de exceptio. §. dicto. versic. de consuetud. Et ratio, quia in notorijs non seruatur ordo iuris, vt in c. ad nostram. de iureiurando. Sed qualiter potest notoria? dic in excommunicatione, quia erat excommunicatus apud populum. Item fallit, nisi exceptio posset incontinenti probari, vt dicit Ioan. And. in additio. in d. titu. de exceptio. §. dicto. versi. sed an reus. Anto. But. in c. fin. de libel. obl. & in c. j. de reg. iuris. & in c. ex parte B. extra, de foro compe. & in c. pastoralis. & c. exceptionem. extra de exceptio. & in c. super literis. de rescriptis. Item fallit, nisi probaretur per instrumentum, quod non posset reprobari. Ita ponit Ioan. And. in d. ver. sed an reus. Sed dictum Ioan. And. in d. versicu. de quo Ange. facit festum, fuit dictum Innocen. in c. publicata extra de electioni. & alij Docto. non dixerunt aliquid. Sed certe dicerem, ꝙ papa non bene dixit in c. si papa nisi dicamus, quod istæ tres exceptiones, ita demum impediunt litis ingressum, si possunt probari incontinẽti, vel post paucum tempus. Sed alię exceptiones impediunt, si incontinẽti probentur, adeo, ꝙ si post paucum tempus possunt probari, non impediunt, & sic tunc erit specialitas in d. c. si papa. ꝙ non posset procedere, vt probatur in l. is a quo. ad Trebellia. & l. is a quo. vt leg. nomi. cauea. Et quibus probatur 8 secunda conclusio supra posita.† Sed quid si opponuntur exceptiones dilatorię iuris, & iudex dicit, quod vult admittere istam exceptionem, sed vult differre examinandam post litem contestatam? Iaco. Butr. posuit in l. fideussor. qui satisda. cog. & argu. Et Bald. posuit in l. exceptionem. C. de probatio. vbi refert istas opiniones, vbi dicit, ꝙ potest. Sed de hoc non potest casus allegari secundum Legistas, ideo oportet, vt per rationes concludamus quid iuris sit. Sed de hoc est casus in c. exhibita. extra, de iudi. & probatur in l. j. C. de ferijs. in princip. Sed an parte consentiente possit fieri? Bal. posuit in l. j. C. qui accu. non poss. & l. de causis, eod. titu. & l. peremptoriam. C. senten. rescin. non posse. Sed hoc non est verum, ꝙ immo iste ordo non potest omitti, vt l. vt debitum. s. de hæred. act. Præterea ꝓ hoc facit glo. in c. de causis. extra de offi. deleg. & vide in clem. sępe. de verborum signi. vbi ille ordo, qui est inuentus propter publicam vtilitatem, non potest tolli per partes, vt l. 2. §. sed quia veremur. de iuramen. calum. Sed istę exceptiones sunt inuentæ propter publicam vtilitatem, igitur. Sed contra hoc videtur c. cum olim. extra, de causa possess. & proprieta. vbi glos. Et istud credo, ꝙ sit verius, quod possint reseruari post litem contestatam de consensu partium & iudicis. Et sic differentia est in hoc casu, quia litis contestatio perimitur per illam exceptionem, ꝙ sit reseruata, vt l. ait prætor. §. si cõtrouersiam. s. de damno infecto. vnde quando reseruatur, ꝙ non potest incontinenti probari. Si vero reseruatur de consensu partium, tamen poterit incontinenti probari, tunc litis contestatio est 9 valida, & sequitur absolutoria. Sed quid si ista exceptio sit† opposita litis contestatę impeditiua? Et dubitatur, an pars opponat, vt quamlibet peremptoriam, vel vt impeditiuam? Bal. posuit, & fuit contrarius, & posuit in l. j. C. qui accus. non pos. ꝙ vt impeditiuam videatur opposuisse, sed in l. peremptorias & in l. elegantet. §. si post. dicit contrarium, ꝙ videtur opposuisse, vt aliam peremptoriam. & hoc allegando Nicol. Mat. in l. 3. C. ad Macedo. sed ille tex. facit multum a remo. Ad hoc facit melior tex. ꝙ vbicunque vnus actus potest fieri via iuris communis, & via iuris specialis, & tunc præsumitur fieri via iuris communis, vt l. quanquam. & l. in testamento. C. de testa. mil. Sed hic distinguit ponendo veritatem, quia aut ista exceptio opponitur ante litis cõtestationẽ, & tunc pręsumitur opponi, vt litis impeditiua, si vero post, & tunc vt quęlibet peremptoria. Et ratio, quia qñ quis facit, potius videtur facere, vt res potius valeat, quam pereat, vt l. quoties. de reb. dub. Pro qua distinctione facit d. l. elegãter. §. si post j. de condictio. indeb. 10 †Sed quid si post libellum immediate apposui istam exceptionem litis impeditiuam, & iudex repulit, an postea possit opponi post litis contestationẽ, vt alia peremptoria? Bal. posuit in multis locis, & Bar. in extrauagã. ad reprimendũ. Et hic ꝓ tex.

in c.veniens. extra, de testib. Bal. autem in d.l. eleganter. in §. si post. dicit ꝙ aut iudex plene cognouit, & tunc ista exceptio nō potest postea opponi. & probatur, quia si cognitum fuit plene, & tunc frustra de ipsa contenditur, cum semel iudici notū fuerit, vt l. si iudex. de his, qui sunt sui vel alie. iur. & l. nō libet. §. siue parens. de libe. agnosc. Si vero iudex non plene cognouerit, sed summarie, & tunc potest opponi, vt probatur in d.l. si iudex. & l. si liberis. §. patēs. & in l. a diuo Pio. §. super rebus. de re iud. in c. veniens. de testa. secundum Bar. in l. qui Romę.

11 §. duo fratres. de ver. obl. † Sed quid si pars renunciat huic exceptioni, ante litem contestatam, an postea possit opponere, vt peremptoriam? Bal. aliter, q̄ hic distinguit in l. eleganter. §. si post. & in d.l. peremptorias. Et dic, ꝙ aut renunciatur, vt exceptioni peremptoriæ, vel simpliciter, & tunc non potest, vt l. j. §. nunc videndum. de acq. pos. Aut renunciatur, vt impeditiuę, & tunc potest postea opponi, vt probatur in d.l. j. §. sed videndum. de succes. edic. & etiam probatur in d.l. si damnum. de ser. vrba. præd. & in l. serui. de iure delib. C. & per Bar. in l. si

12 quis. §. hæres. de acquir. hæred. Sed † qualiter debent probari ista verba, ad exceptionem opponendam, & dic sic. Ego non teneor tibi ad hæc decem, quia habeo exceptionem pacti, de non petendo, adeo, ꝙ si diceret, nolo respondere libello, tunc potest reiici per l. j. §. Labeo. de flumi. Ita tenet Spec. in titu. de

13 excep. §. dicto. in pe. col. & ratio est ibi notabilis. † Bart. hic posuit vltimo de exceptionibus litis ingressus, scilicet impeditiuis, de quibus etiam tangit in l. si seruus. C de his qui ad eccle. confug. & Bal. in l. peremptorias. & l. eleganter. §. si post. Item dicit, ꝙ potest dari alia exceptio litis ingressus impeditiua, vt exceptio solutionis, per l. cum quærebatur. §. proinde. j. iudic. sol. de quo dicam in d. §. si post. vbi ponam omnes exceptiones litis ingressus impeditiuas.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio quæ competit reo, competit & fideiussori.*
2 *Actio quæ ita oriatur ex iuramento remisso, sicut ex delato.*
3 *Actum in veritate esse gestum, vel haberi pro gesto, parificantur in actione danda.*

1 §. Iureiurando Ex iuramento oritur actio, item & exceptio. hoc dicit. † No. exce-
2 ptionem iuris competentem reo, proficere fideiussori. † Secūdo no. ex iuramento remisso, ita oriri actionem, sicut ex iura-
3 mento præstito. Tertio no. ꝙ † actio, quæ oritur in actu, in veritate gesto, oritur etiam quando ipse actus, etiam in veritate gestus non est, sed pro gesto habetur. In gl. super verbo, actionem. ibi, si quis iurauerit. de hoc dic, vt dixi in l. j. s̄. eodem tit. allegam hanc glo. sing.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra probationem validam, valet.*
2 *Sententia lata super famoso crimine prætextu iuramenti, reddit quem infamem.*
3 *Sententia lata contra sententiam, an & quando sit nulla.*

1 §. Si damnetur. Sententia contra iuramentum valida est. hoc dicit. † No. ꝙ sententia
2 lata contra euidentem probationem valida est. † No. secundo, secundum alium modum, ꝙ sententia lata super famoso crimine prætextu iuramenti reddit quem infamem. Vnde extraordinaria probatio non tollit incursum infamiæ. j̄ de publ.
3 l. ordo. In gl. super ver. damnetur. † Ista gl. concludit, ꝙ sententia lata contra sententiam, est nulla, vt l. j. Si vero sit lata contra iuramentum est aliqua, vt hic. Bart. quærit, an hoc sit semper verum, ꝙ sententia contra sententiam sit nulla? & dicit, ꝙ aliquando sententia, quæ fertur contra sententiam, fuit lata ex nouo processu & noua instantia, & valet, vt l. duobus. j̄. de excep. rei iudi. iuncta gl. Si vero fuit lata ex veteri processu, & noua instantia, & valet, vt d. l. duobus. j̄. de excep. rei iu. iuncta gl. Si vero fuit lata ex veteri processu, & tunc nulla, vt d. l. j. Et ratio, quia sententia nulla sine instantia, est ipso iure nulla, vt l. Plautius. de procu. Vel dic aliter, ꝙ certum est, ꝙ prima sentētia fuit lata, & certum est de validitate, & tunc non valet, vt d. l. j. Aliquando est dubium an valeat prima, & tunc secunda valet, vt c. intra monasterium. extra, de re iud. facit quod habetur in simili in l. post rem. de transac. l. eleganter. j̄. de cond. indeb. Et ratio, quia secunda fit, nulla. Bar. dicit quia sententia est lata sine instantia, sed non est sic in iuramento, quia quamuis sit iuratum, tamen requiritur nouus processus.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum quòd habeat vim litis contest. & vide num 4.*
2 *Actio in factum subrogata loco actionis de dolo, an perpetuetur per iuramentum.*
3 *Statutum, ꝙ si creditor non petierit intra annum in iure, cadat a suo debito, ꝙ non habeat locum, si in instrumento sit appositum iuramentum.*

§. Si is, qui temporali. Iuramētum actionem temporalē perpetuat, & vim habet litis contestatæ. h. d. quod inferius pōderabitur.
1 Nota † iuramentum habere vim litis cōtestatæ, quod inferius ponderabitur. In glo. super verbo, litis. & per hoc intelligatur de iuramento iudiciali, videtur casus in l. si duo patroni. §. i. j.
2 eo. In gl. ij. † sed actio in factum. & dic, ꝙ non, quia subrogatū sapit naturam subrogantis, sed actio in factum subrogatur in locum actionis de dolo, sed actio de dolo non perpetuatur, ergo nec ista. Sed Doct. ad hoc respondent, quia hic loquitur de alijs actionibus in factum, quæ multæ sunt, vt enumerantur
3 Instit. de interd. §. j. † Ex isto tex. sumitur cautela, quia statutum dicit, ꝙ si quis habuerit aliquem personaliter obligatū, si non petat intra annum in iure, cadat a debito suo, ꝙ ad hoc nō cadat, dat cautelam, ꝙ in instrumento apponatur, ꝙ iurauit debitor, de quo in l. naturaliter. de acq. pos. alias de vsucap. Item
4 facit ad aliud. † Pone, ꝙ est aliqua instantia sine litis contestatione, qualiter perpetuabitur? & dic, ꝙ iuramento, ita dicitur per tex. istum. Item alius effectus, quia per litis contestationē, an interrumpatur? & certe sic, quia iurabitur per istum tex. sed necessario hoc habet fieri, quia quando non cōtestatur lis, sed primus actus censetur, inducitur litis contestatio, vt l. nulla. C. de procur. & per Bar. in l. ab executore. §. j. de appel. & per Cano. in cap. j. de elect. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum habetur pro veritate, nec vltra id quæritur, non tamen quo ad extraneos.*
2 *Alternatiuæ vltima pars, an vera esse debeat.*

§. Sed & si quis. Contra iuramentum a debitore præstitum in fraudem suorū creditorum, competit ipsis creditoribus doli exceptio, aut re-
1 plicatio. hoc dicit. No. † iuramentum pro veritate haberi, adeo quòd nil vlterius quæri potest, quo ad ipsum iurantem & deferentem tantum, vt supra eodem l. non erit, §. dato. Non autē quo ad extraneos, vt hic est casus, & in l. sequen. §. fin. supra eodem. & l. ait prætor. §. denique. In gl. super verbo, dari. & ratio huius glo. est, quia nemo admittitur allegando turpitudinem suam, vt l. creditoribus. si ser. pign. da. sit. In gl. fin. in verbo, op-
2 ponitur. † No. quòd in alternatiua, vltima pars debet esse vera, an hoc sit verum, dic, vt in glo. in l. ea lege. & ibi per Bart. C. de codi.

SVMMARIVM.

1 *Procurator quando quærat domino sine cessione. Et ibi quid si appareat iuramentum.*

§ Iusiurandum. Ex iuramento delato per procuratorem, vel defensorem oritur actio, vel exceptio domino. hoc dicit. Et ille dicitur defensor, qui agit ad vtilitatem alterius sine mandato, procurator cum mandato. In gl. super verbo, parit. Bar. aliter dicit ad solutionē
1 contrarii, † ꝙ aut procurator habebat speciale mandatum, & tunc quæritur dominium sine cessione. Aut non habebat speciale, & tunc non quęritur, vt l. iusiurandum quod ex conuentione. §. procurator. j̄. eodem. Sed istud non est verum, quia imo procurator sine mandato speciali potest ad vtilitatem domini, vt est tex. in dicto §. procurator. & debet intelligi quo ad præiudicium domini, non potest sine speciali mandato domini. Et ex hac no. quòd quotiescunque dominus vult sibi quæri actionem vtilem ex facto procuratoris, tūc dominus faciat interponere iuramentum. & Bart. in l. possessio. §. & si possessio. de acquir. possess. dat cautelam, quia dicit, quòd vtilis quæritur sine cessione, & quòd si est instrumentum guarentigiæ, tunc sine cessione quęritur vtilis domino. Dico quòd est alia cautela, scilicet quòd apponatur iuramentum in instrumento, nam tunc quæritur vtilis.

SVMMARIVM.

1 *Actio ex iuramento descendens contra deferentem, & eius successores datur.*
2 *Actio publiciana an competat iuranti rem suam.*
3 *Actio in factum, ꝙ oriatur ex iuramento, tam iudiciali, quàm voluntario.*
4 *Actio, an oriatur ex iuramento necessario.*
5 *Actio in factum, quòd dicatur data a prætore, vbi per eum actio datur, & non apparet de qua.*
6 *Actio in factum, quòd oriatur ex sententia arbitri.*
7 *Actio ex sententia arbitratoris an oriatur.*
8 *Actio ex iuramento proueniens, quòd sit semper natiua.*

§. Si petitor. Ex iuramento delato reo, quęritur exceptio, delato vero actori, quęritur actio. Et si iurauerint rem suam, ambobus quæritur actio vtilis & in factum. Item iuramentum prodest & nocet hæredibus ipsius deferentis & iurantis, non autem alijs. hoc dicit cum sequen.
1 & sequen. vsque ad finem. No. ex §. si petitor. † actionem ex iuramento descendentem non contra alium cōpetere, quàm
2 deferentem, & eius successores. In gl. super verbo, actio. tibi, si petenti. & ille. §. si petenti. dicit totū ꝓrium eius, ad quod gl. alleg. quis Doct. transeant cum gl. Et primo ea, quæ proficiscunt

ex

ex rei vendicatione, omnia insurgunt ex publiciana, vt l. eum qui. §. in publiciana, ff. de public. & quòd ille tex. probet, patet in illo tantum. & saluari potest gl. ꝙ publiciana potest contra alios, non autem tanquam orta ex iuro, sed orta ex traditione, & tunc non solum competit contra iurantem, sed etiam contra omnes alios, quod patet, quia publiciana competit quando traditur res bona fide & iusto titulo, vt l. j. ff. de publ. competit contra omnes, nisi contra dominum. d. l. j. & est gl. quæ hoc dicit in d. §. si petenti. Et contra hoc oppo. ꝙ isti non competit publiciana, quia aut iurat rem suam esse, & tunc datur rei vendicatio, vt l. eorum. §. de rei vend. Aut iurat, & iurat falsè, vel mala fide, & tunc non competit publiciana, vt l. in traditione. ff. de public. Et dico ꝙ aliquando intentatur publiciana contra dominum, qui possidet, & non opponit, & iuro me dominum esse, & tunc secuta sententia competit mihi rei vẽdicatio, vt l. iij. §. item quæri. de reb. eorum. & l. Pomponius. §. si fideiussor. de acq. pos. Aliquando ago publiciana contra eũ, qui non est dominus, & iuro, & tunc ago publiciana, quia ille tradens non fuit dominus, & ideo non potuit facere me dominum, igitur, vt dicit gl. in d. §. si fideiussor. & intellige legis traditionem, quando traditio non fuit facta ex iuramento, quia secus esset, per l. nõ etit. §. dato. ff. eo. Si autem quæritur an deieranti mala fide competat publiciana? & dic ꝙ non competit, nisi contra deferentem, vel eius successorem, quando agitur publiciana ex iuramento descendente ex traditione, tunc datur contra quemlibet, nisi contra dominum, vt d. l. traditio-

3 ne. In ea. gl. ibi, datur † actio in factũ. & ita tam ex iudiciali, quã voluntario, & ita communiter sequuntur Doct. quod probatur expresse in l. actori. C. eo. probatur in l. sed si patri. j. eo. & l.

4 si duo patroni. §. j. j. eo. † Sed quid in iuramento necessario, nũquid oriatur actio? & communiter Docto. tenent ꝙ non in l. actori. C. eodem. & bene. Et Doctores tenent, ꝙ ex voluntario, & iudiciario oriatur actio in factum, de quo in l. j. ff. eo. vbi tractaui plene de ista materia. Vltramon. tenent contrarium, & refert Cy. in l. actori. C. eo. & tenent ꝙ non oriatur actio in factum, sed actio iudicati, & ita dicunt arguendo de sententia ad iuramentum. Sed Bar. idem tenet in l. miles. §. iudicati. de re iudic. Bal. tenet contrarium, ꝙ imo actio in factum, vt d. l. actori. & Cano. tenent in clem. fin. de elect. & isti, qui tenent contra Vltramon. respondent ad tex. tenentes, ꝙ quando tex. dicit, actio iudicati, & actio in factum, quæ descendit ex re iudicata, sicut dicitur in simili in rub. ff. eod. Sed quæ est verior? credo ꝙ ista, quicquid dixerit Bar. & probo sic, ex iuramento nõ oritur actio, sed ex edicto prætoris, vt ff. eo. l. ait prætor Sed vbi

5 prætor † statuit aliquam actionem, & non apparet de qua, semper præsumitur, ꝙ sit actio in factum, vt habetur gl. in l. idem ait. §. hoc edicto. ff. nau. cau. sta. Sed actio iudicati est prætoria, vt l. iiij. § prætor ait. j. de re iud. ergo est actio in factum. Item

6 probatur † alia ratione, quia ex sententia arbitri oritur actio in factum, vt l. ne in arbitris. C. de arb. ergo idem in iudiciis, quia arbitria & iudicia æquiparantur. Item pro hoc facit. d. l. actori. quam illi allegant pro se, isto modo, actio ex iureiurando datur in factum ad similitudinem actionis in factum, quę prouenit ex re iudicata. Præterea si hoc non esset, Imperator non fecisset talem comparationem de iuramento ad sententiam, quia argumenta de similibus ad similia. Si ergo est simile, ergo dabitur actio in factum, non autem actio iudicati, per d. l. actori. Sed pro istis vltimis potest allegari vnum argumẽtum, scilicet quia vbi possumus habere specialem actionem, nunq̃ recurrimus ad actionem generalem, sed ex sententia potest oriri actio specialis, scilicet actio iudicati, ergo non datur actio generalis. Vnde conclude, ꝙ aut loquimur de iure prætorio, & tunc datur actio in factum, vt d. l. iiij. §. ait prætor. & l. idem ait. §. hoc edicto. ff. nau. caupo stabu. Aut loquimur de iure ciuili, & tunc datur actio iudicati. In glo ea. in fi. sed contra hanc gl. est tex. in l. & in fine magnæ glos. ff. de iureiuran. Bart. tenet istam glo. in l. iiij. §. ait prætor. ff. eodem. Et an ex sententia ar-

7 bitratoria † oriatur actio? & certe sic secundum Bar. in l. a diuo Pio. §. j. de re iudica. pro quo est casus in l. si postulauerit. §. libe-

8 ra. j. de adult. † Bar. hic quærit, an actio ex iuramento sit natiua, vel datiua. & dic quod si iuratur super re, & tunc est datiua. Aut oritur super actione personali, & tun est natiua, vt hic, & l. si duo. §. si iurauerit. Sed contrarium, quod imo semper sit natiua, quia quamuis vni rei non pręsupponit obligationem, vt §. j. Institu. de actionibus. tamen iuramentum præsupponit obligationem. Quod patet quia iuramẽtum habet vim quasi contractus, vt l. depositi. §. primo. infra de peculio. & l. qui iurasse. in fine. infra eodem. sed ex quasi contractu oritur obligatio, igitur. non sunt hic alia.

SVMMARIVM.

1 *Minor, quòd restituatur aduersus delationem iuramenti a se factam.*

2 *Restitutio minori, vt concedatur, requiritur minoritas, & læsio, & quod dolo aduersarij.*

3 *Probatio vnius non sufficit, vbi ad alicuius executionem necesse est plura probari.*

4 *Restitutio in integrum conceditur causa cognita.*

5 *Restitutio in integrum per viam exceptionis. vel replicationis postulata, temporalis est, sicut quando officio iudici nobili petitur.*

6 *Replicatio temporalis est, sicut est actio.*

7 *Restitutio in integrum quando per minorem petitur, quæ sint in libello explicanda.*

8 *Minor non debet allegare in libello restitutionis in integrum id, quod est causa intentionis rei volentis libellum reijcere.*

Libellus restitutionis in integrum satis est, quod præsumptiue concludat.

9 *Restitutio in integrum, de qua hic, an requirat libellum & litis contestationem?*

10 *Restitutio in integrum, an possit incidenter peti coram iudice incompetenti?*

11 *Minor, qui non appellauit intra tempus, si vult petere restitutionem in integrum aduersus appellationem, quid probare debeat. Et quæ probatio requiratur, an plena, an vero semiplena. ibi num. 12. vbi distinguit quatuor casus.*

13 *Probatio facta in iudicio summario, an faciat fidem in plenario.*

14 *Minor qui appellauit, si produxit vnum instrumentum, per quod de iure suo manifeste constat, an cogatur illud producere in causa appellationis.*

15 *Minor, quando petit se restitui aduersus vsurarium, vsurarius debet probare eum non læsum.*

16 *Minor, quando petit se restitui, quis probare habeat, an minor, an aduersarius.*

17 *Exceptio quando perpetua, & quando temporalis.*

Si minor. Vbi ad actum rescindendum subuenitur alicui officio iud cis, potest ipse illo vti excipiendo & replicando, dumtamen eo modo, & intra eadem tempora vtatur. h. d. secundum Bart. Vel sic & aptius ad literã. Aduersus delationem iuramenti præstiti a minore factam, restituitur minor in vim exceptionis, aut replicationis debito tempore oppositæ, dum tamen probet se minorem & læsum.

1 hoc dicit. † No. ꝙ licet contra iuramentum a se præstitum minor non restituatur, vt in authent. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. & l. si alterius. C. si minor se ma. dix. Attamen aduersus delationem iuramẽti a se factam, restituitur. Casus est hic & ita debet intelligi. ff. eodem l. j. No. ꝙ ad consequẽdum

2 † restitutionem non solum debet probari minor ætas, sed læsio. Item & tertio, ꝙ hæc læsio aut minoris facilitate, aut aduersarij dolo cõtingit. ff. de mino. l. ex facto. §. sciendum. & l non

3 omnia. & l. quod si minor. §. non semper. † No. ꝙ vbi ad executionem alicuius necesse est plura probari, non sufficit proba-

4 tio vnius. † No. ꝙ restitutio in integrum concedi debet causa cognita, ad idem ff. de mino. l. in causæ. §. causa. de in integ. rest.

5 l. omnes. extra, eodem tit. cap ex literis. † No. vltimo, ꝙ restitutio in integrum per modum exceptionis postulata, aut replicationis, temporalis est, quemadmodum & postulata principaliter per iudicis officium nobile. Vnde inferuntur duo, primo, ꝙ fallit regula. l. pure. §. fin. j. de doli excep. Secundo quod

6 replicatio est ita temporalis, † sicut actio. Ad idem l. quærimũ. §. pe. j. de pe. hær. Ad idem facit. l. si factum. secundum vnam lectu. C. de excep. in tertio notabili. ff. posito. Sed stat dubium,

7 an † necesse sit ista tria in libello exprimere, ad hoc vt procedat, sicut debet exprimere ista tria ad hoc, vt restituatur. Et primo necesse est. ꝙ duo exprimantur, vt in l. minoribus. C. de in integ. rest. Sed quid de tertio, ꝙ fuit læsus, aut facilitate sui, aut dolo aduersarij? In hoc fuerunt variæ opi. Doct. Bart. posuit in l. fi. C. de in integ. resti. & dicit ꝙ necesse est, ꝙ adijciatur, & dicit ꝙ si hoc non exprimatur, potest reijci, vt d. l. fin. de in integ. resti. hanc sequitur Bal. in d. l. fin. Idem sequitur Spec. de in integ. rest. § qualitas. in princ. vt refert Vber. de Bobio. & tribus rebus. & l. fi. C. de edic. diui Adri. & l. ii. si sęp. in integ. rest. pe. Secundo probatur, quia iste libellus restitutionis æquiparatur actionis personalis libello, in c. fin. de off. iud. Sed clarum, ꝙ libellus actionis personalis desiderat causam proximam & non remotam, vt dicitur in l. i. in prin. ff. de ede. Tertio probatur, quia ista restitutio non debet concedi, nisi causa cognita, vt l. in causæ. §. causa. supra de mino. ergo debent omnia exprimi. Hanc sequitur Ant. de But. in c. constitutus. el j. de in integ restit. Sed mihi videtur, ꝙ sufficiant ista duo prima exprimi absque tertio. Quod probatur sic, & primo in d. c. constitutus. vbi admittitur libellus, in quo solum duo erant expressã, igitur. Probatur ex tex. in d. l. minoribus. C. de in integ. restit. vbi tex. non facit mentionem de tertio, ergo non debet exprimi. Item probatur in d. l. verum. §. sciendum. Sed quid est, quamuis admittatur iste libellus, attamen necesse est probare illud tertiũ per iura supra allegata. Hoc tamẽ limita, quia dicitur, ꝙ libellus admittitur &c. Fallit nisi petatur restitutio aduersus sententiam, quia tunc necesse est, ꝙ exprimatur qualibet particula, vt l minor magistratus ff. de mino. vbi Bar. hoc ponit. Sed nunquid sit necesse in libello hoc adijcere se minorem læsum, & dolo aduersarij, vel ipsius facilitate? Sed requiritur quòd dicat, ꝙ ipse est intra tempora petendę restitutionis. domi. Anto. Roman. in ij. ff. veter. par.

in c.fi.de in integ.reſt.tenet ꝙ debet exprimi, alias non admit
titur,ſed ipſe dixit ꝯ calum.l.in l.ſi minorem te.C.de in integ.
8 reſt. Pro hoc†facit ẽt,quia minor non debet allegare id, ꝙ eſt
cauſa intentionis rei volentis libellum reijcere, vt l. ciuitas. ſ.
ti.j.& in auth.hoc ius porrectum.de ſacroſ.eccl. Probatur in l.
j.C.de eden.in c.fi.de lib.obla.per Innoc. Item vr̃ illud,ꝙ dicit
D.Ant.quia libellus reſtitutionis debet neceſſario cõcludere,
ſed eſt falſum,quia nulla lege cauetur,igitur ſufficit,ꝙ preſum
9 ptiue,vt l.omnes.§.Lucius.de his quæ in fraudem cred.†Vlte-
rius dubitatur.an iſta in integ. reſt. requirat litis cont. & libel-
lum?Bar.dicit ꝙ vbi petitur incidenter.tunc nõ requiritur. Ita
dicit Bar.hic per c.fi.extra,de offi.iud.Bal.hic concludit latius,
& D.Bar.de Sal.aut iſta reſtitutio petitur principaliter,& tunc
requiritur,vt l.in cauſæ.§.de mino. & c.ij.de off.iud. & l.intra
vtile.de in integ.reſ. Aut eſt petita incidenter,& tunc nõ req-
ritur,vt tangit in l.iiii.§.hoc iudicium.de dam.inſec. C.rub.de
interrog.act.& Spe.de offi.iud.§.incidenter.& l.Lucius.de reſ.
in integ.in §.fi. & Bart.latius in l.ab hoſtibus. §.ſed quod ſim-
pliciter.ſ.ex quib.cau.ma.quia ipſe ibi tria membra ponit, &
ibi vide plene per eum,& tangit,& dicit cõſideranda quatuor,
quia aliqñ petitur incidenter,& tunc requiritur, vt ſ.dictũ eſt,
aut petitur principaliter,& tunc ſi petitur,requiritur, vt d.c.ij.
Aliqñ petitur aduerſus ſententiam,& tunc Innoc.dicit,ꝙ non
requiritur conteſtatio.Bar.tenet ꝯ Inno.reſt.in integ.& ſñia ę-
quiparantur,vt l.preſes.ſ.de in integ.reſt. & l.peremptorias.ſ.
ſen.reſc. non poſ. Sed in ſententia, ſi petitur reſtitutio aduer-
ſus ſñiam, requiritur litis conteſt.vt l.fi. C.de temp.appell.igĩt
& in integ.reſt.aduerſus ſñiam.Fallit,niſi ſi vna pars eſſet prę-
ſens,& alia abſens,quia poteſt procedi lite non cont. vt eſt ca-
10 ſus in l.in cauſæ.§.cauſa.ſ.de min. Sed nunquid†reſtitutio poſ
ſit peti coram iudice incompetenti incidenter?quia debet pe-
ti tñ coram illis perſonis,de quibus in l.fi.de in integ.reſtit. &
dicit Bar.ꝙ non,niſi in caſu huius §. Et probat,quia ſententia
& iur̃m æquiparantur. Sed clarum,ꝙ iudex non poteſt retra-
ctare ſententiam, ita & iur̃m præſtitum nõ poteſt retractari,
ergo nec idem in integ.reſt.videlicet ꝙ iudex non poterit co-
gnoſcere ſuper in integrum reſtitutione,ita dicit Bar. Bal. aũt
tenet ꝯrium in l.j. C. de ord.cog. vbi ſi vnus iudex non eſt cõ-
petens, fit competens ſi incidenter proponatur, ita tenet hic
D.Sali.per l.cum proponas.C.de reb.cred.Sed dic aliter,& ſic,
aliqñ ipſe minor vult petere reſtitutionem in integrum corã
iudice incompetenti in vim replicationis, & tunc bene loqui
tur Bar. quia in replicationib. quis dr̃ agere,vt Inſtit.de replic.
in prin.& l.j.de excep.Sed ſi principaliter,non poſſet.igĩr. Prę-
terea imputari debet ſibi,ſi ſciebat petere in integ.reſt.& non
petijt,ſed ſibi reſeruauit,ſicut dr̃ in ſimili in l. ſi qñ.C.de dilat.
Aut petit incidenter in vim replicationis. & tunc bene põt co
gnoſcere,q̃uis ſit incompetens,vt l.fi.in fi. C.vbi & apud quẽ.
& in c.cauſa reſtitutionis.extra,de in inte.reſt.vbi eſt caſus ſin.
de eo,ad qđ Bar.alleg.gl.in d.l.cum proponas.in fi.ſuper verſ.
11 captus ſit.Ex quo†infertur ad vnum, minor non appellauit in-
tra tempus appellationis, vult petere reſtitutionem aduerſus
appellationem,an ſit neceſſe probare,ꝙ ipſe habet aliqua in-
ſtrumenta,vel teſtes, propter quæ obtinebit in cauſa appella-
tionis:& tenet ꝙ ſic.In hoc Bar.fuit ſibi varius in l.fi. C.vbi &
apud quem. vbi vult, ꝙ ad conſequendum reſtitutionẽ aduer
ſus appellationem ſufficit,ꝙ tp̃s appellationis eſt elapſum. &
Bal.tenet ibi ꝯ Bart & alleg.iſtum tex.qui hoc probat per iſtã
gl. ꝙ debet probare, ꝙ ipſe habet aliqua inſtr̃a, vel aliquos te-
ſtes,propter quę obtinebit in cauſa appellationis.Item quęrit
12 †hic Bar.an requiratur plena probatio,an ſufficit, ꝙ probet ſe
miplene? dicit ꝙ ſufficit ſemiplena probatio. Ad hoc põt ad-
duci illud,ꝙ dr̃.ꝙ vbi ſunt duo iudicia, quorum vnum eſt præ
paratorium,ſufficit, ꝙ proponatur vnum, ꝙ ſit cum ſemiple-
na probatione,vt hr̃ in l.iij.§. ibidem.ſ.ad exhib.Sed in propo
ſito,quia ad hoc,vt conſequar in integ.reſt.ſufficit ꝙ probem
ſemiplene,& ꝙ habeam inſtr̃a vel teſtes, quia in ſecundo iudi
cio appellationis plene examinabuntur dictæ probationes. In
hoc tñ dic,ꝙ aut petitur in integ.reſtit.aduerſus probationem
omiſſam teſtium vel inſtr̃orum, aut petitur aduerſus ꝯtum,
vel præſcr. Aut petitur aduerſus tẽpus appellationis elapſum.
Primo caſu qñ petitur reſtitutio aduerſus probationem omiſ
ſam,in hoc fuerunt plures opi.& fuit Bar.hic,qui dicit,ꝙ ſuffi-
cit ꝙ ſemiplene probet, habere inſtr̃a,vel teſtes, ad quæ produ
cenda petit reſtitutionem.Idem ſequuntur oẽs.Spe.in ti.de in
integ.reſt.§.ii.ver.idem tenet ꝯrium,quia dicit,ꝙ ſufficit ꝙ mi
nor alleget ſimpliciter, non aũt requiritur,ꝙ ſemiplene pro-
bet,vt vult Bart.Inno.in c.coram procu.extra, de in integ.reſt.
tenet cum Bar.in c.auditis.extra,de reſt.in integ. & D.Ant. te-
net Inno.& dicit,ꝙ aliqñ minor petit reſtitutionem aduerſus
probationem omiſſam inſtrumentorum,vel teſtium, & tunc
dic, ꝙ debet producere illa inſtrumẽta in iudicio, vt probatur
in c.cum veniſſet.eo.ti.vbi papa vult videre illa inſtrumenta,
ad hoc, vt reſtituantur, & tunc dicit, ꝙ ſufficit ſemiplena pro-
batio,vt probatur in d.c.auditis.ad fi. Ita diſtinguit D.Ant.ſed
ipſe in c.communi ex ipſis.extra eo.dicit aliter, quia ad hoc,
vt minor habeat reſtitutionem in integrum aduerſus proba-
tionem teſtium,debet facere vnum articulum, ſuper quo iu-
dex debeat videre ſemiplene. Sed dic,ꝙ opi.Bar.eſt vera,vt pa
tet hic.Nec obſt.d.c.auditis. quia ibi non permittitur,ꝙ petat
aduerſus probationem teſtium, vel aduerſus petitionem in-
ſtrumentorum.vnde debet declarari per c.cum veniſſet. eo.ti.
Sed plus non eſt facienda differentia inter teſtes & inſtrumen
ta, vt l.in exercendis.de fi.inſtru. Igitur debet eſſe idem, & ea-
dem reſtitutio.Secundo caſu quando aduerſus ſententiam.&
in hoc fuerunt opi. Et Bar.de Sal.qui vult,ꝙ neceſſe eſt, ꝙ be-
ne probet. Et probatur tali ſimili,quia quando petitur reſtitu
tio aduerſus contractum, debet probari plene, vt l.j. C. qui &
aduer.quos.Idem in ſententia,vt l.omnes iudices. ſ.de iud.&
Ant.in c.ex literis.tenet oppo.quia dicit,ꝙ nihil eſt neceſſe ꝓ-
bare ſe læſum,vt d.c.ex literis. Et probatur hoc. quia iura dñt,
ꝙ ad hoc,ꝙ minor reſtituatur, ſufficit ꝙ ꝓbet ſe læſum & mi-
norem.Sed probat ſe læſum,& probat ſententiam,& etiam in
hoc dico,ꝙ ſufficit ſemiplene probari,ſicut dicimus in reſtitu
tione aduerſus iuramentum, debet probare ſe habere inſtru-
menta vel teſtes. Sed iuramentum & ſententia æquiparãtur,
igitur.Item probatur, ꝙ qñ ſunt duo iudicia,quorum vnũ eſt
præparatorium ſufficit &c. Sed in caſu iſto vnum eſt prępara
torium alterius,quia reſtitutio eſt præparatorium ſecundi iu-
dicij,ergo ſufficit,ꝙ ſemiplene probet,ſicut in ſimili dr̃, d.l.iij.
§.idem.ad exhib.licet Spec. tenet opi.Bar.de Sal. in ti.de in in-
teg.reſt.in §.ij.ver.in hoc.Nec obſt.d.l.j. C.qui & aduer. quos.
Tertio caſu, quando petitur aduerſus contractum vel præſcri
ptionem,& in hoc dic.ꝙ vnum eſt iudicium reſidens,& tunc
idem eſt iudicium reſciſſorium, & illud eſt. quod ſubrogatur
in locum primi,vt l.fi.de in integ.reſt.& d.l. ab hoſtibus.§.ſed
quod ſemiplene.de capti.In hoc dic ſm D.Sali.& Bal. ꝙ ſuffi-
cit ſemiplena probatio.per l.j.C.qui & aduerſ.quos.D.Ant.te
net ꝯrium in d.c.ex literis.diſtinguendo,ꝙ aliquando eſt lęſus
in iure,& neceſſe eſt plene probare. Aliquando eſt læſus in iu
re,& in poſſeſſione,& tunc ſufficit ꝙ probet ſemiplene de iu-
re ſuo, ſed in ſecundo iudicio plene probabit. Tu dic, ꝙ p iſtã
reſtitutionem quis conſequitur hoc, quod ſolũ aduerſus ſub-
iectum lædens reſtituit, & tunc ſufficit ſemiplene probare de
iuramento,per rationem.ſ.allegatam,quando ſunt duo iudi-
cia,& vnum eſt præparatorium &c.Aut per iudicium reſtit.in
integ. non ſolum reſcindo ſubiectum lædens, ſed conſequor
rem,& tũc debeo plene probare,vt d.l.j. C.qui & aduer.quos.
Et pone exemplum per l.in cauſæ.§.cauſa cognita.& l.ꝙ ſi mi
norem. §. i. Quarto caſu. qñ petit reſtitutionem ad appellan-
dum.& vna fuit Bar.in l.fi.in quib.cau.in integ.reſt. nõ eſt ne-
ceſ. & dicit, ꝙ neceſſe eſt probare tempus appellationis eſſe
elapſum. Sed hic dicit, ꝙ debet probare etiam aliqua inſtru-
menta hr̃e,& tũc ſufficit ſemiplene probare, & iſta eſt verior,
13 vt hic per iſtum tex. Et†aduerte ad vnum dictum Bar. qui di-
cit hic,an probatio facta in iudicio ſummario, faciat fidem in
iudicio ordinario? & tenet hic ꝙ non ſ.ꝙ ſemiplena nõ faciũt
ſemiplenam fidem in ordinario. Et ratio,quia probationes fa
ctæ in iudicio ſummario,faciunt ſemiplenam probationem,
quia in ſummario ſemiplene cognoſcitur,igitur. Facit.cap.ve
niens.extra,de teſtib.Sed quid ſi eſt plene cognitum in iudicio
ſummario, an faciant plenam fidem? & in hoc fuerunt duę
opi.Prima fuit Pe.in l.quod tempore. & ibi Cy. de in integ.re
ſti.mil. & tenet ꝙ ſolum ſemiplenam.Et ratio,quia probatio-
nes factæ in vno iudicio impertinente,non faciunt fidem,igi-
tur.Ia.But.tenet contrarium in d §.ſed quod ſimpliciter. & di
cit,ꝙ factæ ſunt pinguius non impertinentes,igitur.& Bal.in l.
ij.C.de eden.ſequitur opi.Pe.& Cy.& Bar.in l.ij.§.hoc edictũ.
vi bo.rap. tenet indiſtincte Cy.opi.d.An.de Bu.in d.c.veniens.
tenet d Ia.Bu.& iſta eſt verior, per l.ſi nauta.§.non quocunq;.
ſ.de neg.ge. & per no. per Bar.in l.qui Romę.§.duo fratres. ff.
de ver.obl.& per reg.Inno.in c.eum qui.extra.de teſti. & per l.
ſed ſi patri.§.ſi j.eo. Facit quod no.Inno. in d.c. cum dilectus.
extra,de ord.cog.vbi fides facta in iudicio ſummario, facit fi-
dem in ordinario.Item fallit,ſi partes eſſent contentę,& con-
fiterentur,vt eſt gl.ſing.in d.c cum dilectus.Sed quid ſi minor,
14 †qui reſtituitur,produxit inſtrumentum, per quod plene pate
bat de iure ſuo,deinde appellauit, an cogatur in cauſa appel-
lationis producere illud inſtrumentum? videbatur ꝙ non po-
teſt, qñ ſemel conſtitit de dicto inſtrumento, ſed contrarium
tenuit Fed. de Se. in conſ.ſuo, conſ.55. Et ratio, quia aduerſa-
rius forte multas exceptiones habet aduerſus inſtrumentum,
quas forte non potuit obijcere in cauſa reſtitutionis. In gl. ſu-
per verſi.docuit.ibi,quæ eſt.j.Sol. quia hoc eſt in odium fœne-
15 ratoris,vt d.l.j.ſi aduer.credi. ;†Ex quo no.ꝙ qñ minor petit ſe
reſtitui aduerſus vſurariũ, vſurarius debet probare ipſum nõ
16 læſum. In ea.gl.ibi.l.ſi prædium. †dic,vt dicit gl.in l.prædiorũ.
C.eo.& dicit ſic. Aut minor petit reſtitui aduerſus contractũ,
qui

qui valebat, & tunc debet probare ſe eſſe læſum, vt hic. Fallit in odio ſœneratorũ. Aliqñ petit reſtitui aduerſus actũ, qui eſt nullus, & tunc tali caſu ſufficit ſe probare minorẽ, & aduerſarius debet probare illum non eſſe læſum, vt d. l. prædium. & d. l. prædiorum. Sed tu dic, ꝙ aliqñ minor apparet læſus re ipſa, & tunc debet probare aduerſarius non eſſe læſum, vt l. j. ſi aduer. cre. & l. ſi prædiorum. C. de præd. mino. Aliqñ non apparet læſum re ipſa, tunc minori eſt neceſſe probare ſe eſſe læſum, vt hic. In gl. ſuper ver. tempus. ibi. pure. §. fi. Bar. hic declarat latius. Sed quia non eſt neceſſe addere, ideo non refero. In 17 ea. gl. ibi. † Sol. hic exceptio ponitur. Doct. ſoluunt aliter dicendo, ꝙ aliqñ ipſa exceptio non eſt nata, ſed expectatur eius natiuitas, & tunc quemadmodum illud, quod cauſat natiuitatẽ eſt tẽpale, ita & ipſa natiuitas. Aliqñ ipſa exceptio eſt nata, & quemadmodum ipſa exceptio eſt perpetua, ita & natiuitas ipſius perpetua, vt habetur in l. j. §. exceptio. de doli exce. & facit ad no. per Cy. in l. ſuperuacuam. C. de temp. in integ. reſ. vbi dicit, ꝙ illa quæ ſunt temporalia ad agendum, ſunt temporalia ad replicandum. Item fallit in petitione hæreditatis, de quo plenius per Cy. in d. l. ſuperuacuam.

S V M M A R I V M.

1 *Iurare rem meam eſſe, & rem tuam non eſſe, ſunt diuerſa.*
2 *Actio, quæ a principio non eſt orta, oritur ex poſt facto.*
3 *Iuramentum, an cauſet retranslationem dominij? Et an publicianam?*
4 *Condemnato ad rem, quam reſtituit, ſi res ipſa reuerſa ſit, an contra ipſum poterit agi actione in factum ex prima ſententia.*
5 *Iuramentum ſuper principali præſtitum, quãdo trahitur ad acceſſorium etiam in teſtibus.*
6 *Iuramentum æquiparatur ſententiæ.*
Reus conuentus ad fundum, ſi probaui fundum meum, quod teneatur ad fructus.
7 *Reus, ſi probat ſe dominum, an fieri debeat ſuper hoc declaratoria.*
8 *Inductum per præſumptionem tantum durat, quantum inductum per veritatem.*
9 *Verba impropriantur, vt intentio agentis ſaluetur, & ne in periurium incidat, & etiam ad inducendam plenam probationem.*
10 *Emphyteuſis, ſi reperitur conceſſa, ſed dubitatur, an duret, qualiter præſumetur conceſſa, & iuramentum deferatur. Et quid in emphyteuta priuati. numero 11.*
12 *Emphyteuſis, quæ dicitur præſcripta, tantum durat, quantum ſi fuiſſet contracta per contractum.*
13 *Libellus, vt ſaluetur, impropriantur verba.*
14 *Error iuris, quòd excuſet a pœna periurij.*
15 *Iuramentum habet vim veritatis, & vim ſententię latæ præcedentibus plenis probationibus.*
16 *Sententia declaratoria non facit ius quo ad omnes, ſed tantum quo ad litigantes.*
17 *Sententia lata in iudicio vniuerſali, vel iuramentum ſuper eo præſtitum, mandatur executioni in rebus poſtea poſſeſſis.*
18 *Acta iudicij facta inter plures, quod non proſint, nec noceant extraneis, ſicut nec ſententia.*
19 *Actio ex confeſſione & iuramento quando oriatur. Et quid in confeſſione extraiudiciali.*
20 *Iuramentum, an habeat executionem paratam.*

LEX XI.

1 SEd & ſi poſſeſſori. Collige notabilia. & † primo nota. diuerſa ſunt iurare rem meam eſſe, ſeu negatiue, rem tuam non eſſe. Secundo no. ꝙ aliqñ id, ꝙ inducitur, non prodeſt agenti ad cauſandum exceptionem. 2 † Tertio no. ꝙ actio, quæ non eſt orta a principio, aliqñ oritur ex poſt facto. In gl. ſuper ver. actio. in prin. Iſta ſolu. non placet Bart. ratio, quia actio in factum, non datur vbi competit alia ſpecialis, vt l. quoties. j. de præſcri. ver. & l. iij. §. ex hoc edicto. ſ. nau. caup. ſtabu. Sed primo iſta gl. præſupponit, ꝙ habebat pu 3 blicianam, quæ eſt ſpecialis, igitur. † In ea. gl. ibi, ſed an poſſeſſori. & ideo quia ad cauſandum publicianam ſufficit eſſe fictam traditionem, vt l. ſiue autem. §. ideo. ſ de publi. Sed iſtud non placet Bar. quia nullo modo competit publiciana. requiritur ergo traditio. Nec obſtat, ꝙ dicit gl. quia negatur iuramẽtum tranſactioni æquiparari, ſed retẽtio, quæ fit in tranſactione, non habetur pro traditione, vt l. ſi pro fundo. C. de tranſa. igitur. Item æquiparatur ſententiæ, ſed per ſententiam inducitur tranſlatio dominij per fictam traditionem, igitur. Nec p iuramentum, vt in gl. d. l. ſi pro fundo. C. de tranſact. Et ad intellectum. l. ſi quis pro fundo. aduerte, quia non probat, ꝙ retentio non cauſat trãſlationẽ dominij, & hoc per l. ij. de euic. vbi ſimile habetur. Præterea ideo ibi non tenetur de euictione, quia tranſactio fuit hoc modo concepta. ſ. des mihi illum fundum, & ego dabo quicquid iuris habeo, nunquid tenetur de euictione? vt l. quod ſi in venditione. j. de hære. vel act. ven. & non ſequitur illud, quod Bar. hic dicit, non habet regreſſum de euictione, ergo retentio habet vim tranſlationis dominij. Et ad illud ꝙ dicitur de ſententia, quia fuit pronunciatũ rem eſſe petitoris, & ſic concluditur cum gl. per regulam. l. clauib. j. de contrahen. emp. Quia eo caſu quo quis facit aliquid, propter quod eſſet transferendum dominium & non transfertur quia forte non erat dominus, tunc transfertur poſſeſſio. Sic in caſu iſto, quia ſi fuiſſet dominus tranſtuliſſet dominium, ergo 4 ſaltem debet transferre titulum publicianæ. † Et per iſtud principium terminatur vna quæſtio ſecundum Doct. Pone, ꝙ egi contra te rei vendicatione, vlterius ꝙ fuit facta executio, pone ꝙ iſta recedit a me, & peruenit ad te, an autem poſſum agere contra te actione in factum ex ſententia? In hoc fuerũt opiniones, & dicit Bart. ꝙ ſic, arg. iſtius tex. quia iuramentum, & ſententia æquiparantur. Præterea ex ſententia oritur actio in factum, alia eſt, quę dicitur officium iudicis. Sed contrariũ tenet in l. permiſceri. §. ſpecies. de acq. poſſ. vbi dicit condemnatus reſtituendo rem, eſt omnino liberatus. Adeo ꝙ quamuis poſtea peruenit ad ipſum, non poteſt agi contra ipſum. & probatur per gl. in l. Pomponius. §. fi. & habes. j. de pig. & in l. Claudius. in fi. gl. mag. qui pot. in pig. ha. & l. fundus §. creditor. j. de pig. & quæ ſit verior opi. Et dic, ꝙ videtur verior opin. quæ eſt in d. §. ſpecies. arg. l. inter Caſtellianum. ſ. de arbi. ſumpto argumento a ſententia arbitri ad ſentẽtiam iudicis. Sed ad hoc poſſet reſponderi. quia ibi arbitrator mandauit illos fines ſeruari, & in tractum futuri temporis, igitur. Pro Bar. facit idem, ꝙ ipſe Bar. no. in l. adulterium. de adult. Sed tenendo opi. Bar. in §. ſpecies. quę eſt verior, & rñdet, ꝙ non eſt ex titulo ſententiæ, ꝙ muri non reficiantur, quia hoc eſſet ex diſpoſitione iuris communis, vt l. ſacra. §. muros. ſ. de rer. diui. & pro opin. Bar. in hac l. facit iſte tex. ꝙ adhuc poteſt agi contra ipſum, ſi ſemel reſtituit, & poſtea ad eum peruenit. Non ob. iſte tex. qa oritur actio in factum, quia per prius non fuerat orta, per l. j. §. interdictum. j. vnde vi, & conclude per glo. in c. querelam. & c. tranſmiſſam. extra, de elect. dicendo ſic, ꝙ aut iſta res reſtituta eſt ſtatim reuerſa ad ipſum reſtituentem, & tunc oritur iſta actio in factum, vt l. non videtur omiſſa. de acq. poſſ. aut fuit reuerſa ex interuallo, & tunc ſit vera opi. Bart. poſita in d. §. ſpecies. Sed quid eſt, ſi eſt dominus, qui tradidit rem, & tunc tibi competit rei vend. vt l. Pomponius. §. ſi iuſſu. de acq. poſſ. Aut ille, qui tradidit non erat dominus, & tunc competit mihi publiciana. & hoc per gl. in c. querelam. de offic. del. & in c. tranſmiſſam. de elect. Et prædicta habent locũ in actione reali. Sed quid de actione perſonali? & de hoc in d. l. Põp. ex his. de procu. de quo etiam per Doct. in d. l. permiſceri. §. ſpecies. de acq. 5 poſ. † No. ꝙ iuramentum ſuper principali præſtitum, extenditur ad acceſſorium, & iſtud verũ in iuramento partis. Sed quid in teſte, an iuramentum ſuper principali re, extendatur ad acceſſoriam? & dic per Inno. in c. ij. de confeſ. & in ca. paſtoralis. extra, de excep. & in c. inquiſitionis. extra, de accuſat. Vlterius 6 † iuramentum æquiparatur ſententiæ, vt l. ij. ſ. eod. & ſic facit iſte tex. nunquid ſi reus cõuentus ad fundum, & probaui rem meam, an conſequar fructus? & certe ſic, vt per Inno. extra, de 7 reſt. ſpol. c. ex conqueſtione. Item facit, † nunquid qñ reus probat dominum ſe eſſe, an debeat fieri ſuper hoc declaratoria? iſte tex. facit ꝙ ſic per Inno. in d. c. ex conqueſtione tenet ꝙ ſic Hoſtien. tenet contrarium. & Bal. hic examinat iſtum articulum. & tractaui in l. Pomponius. §. ſi iuſſu de acq. poſſeſ. Ideo 8 hic non curo. † No. ꝙ tantum durat illud, ꝙ inducitur per præſumptionem, quantum id quod per veritatem. Secundo no. 9 iuramentum haberi pro veritate. Tertio † no. ꝙ ad ſaluãdum intentionem agentis, & ne incidat in periurium impropriantur verba. No. ꝙ verba partis iurantis non ſolum impropriantur ad euitandam pœnam periurij, ſed etiam ad inducẽdam plenam probationem, licet ſecus in verbis teſtis. extra, de teſti. 10 & plene dixi. ſ. tit. proximo. l. ij. §. appellata. † Arguitur ad vnã quæſtionem, pone ꝙ dubitetur an emphyteuſis duret, vel qualiter emphyteuta teneat, & ſic de qualitate. Iſte tex. facit, ꝙ pręſumatur, ꝙ vſque ad vitam, quia ſicut in vſucap. quia acquiritur per iuramentum vſque ad vitam, vt hic, ita & in emphyteuta. Sed in contrarium facit, quia attenditur id, ꝙ conſueuit fieri, ſed conſuetum eſt, ꝙ præſtetur vſque ad quartam vel quintam progeniem, igitur. Præterea facit, quia ſicut pactum pręſumitur reale, vt l. ait prætor. §. de vendendo. ſ de pact. Sic in iuramento, vt l. qui iuraſſe. §. fi. j. eo. igitur. Sed D. Bal. aliter diſtinguit, qu a debet attendi iuramentum, ꝙ tu iurares, ꝙ emphyteuſis erat tibi conceſſa vſque ad tertiam vel quartam progeniem, & tunc ſi ſimpliciter iuratur, videtur iurare ſm ꝙ delatũ eſt. Præterea ipſum iuramentum debet interpretari ſm votũ deferentis, vt l. ait prætor. §. fi. cum l. ſequ. ſ. Sed ſi defero, ꝙ tu iures, an conceſſa fuerit in tertiam vel quartam, & tunc ſi iuras, præſumitur ꝙ iures ſecundum quod detuli. Aut iuramentum defertur ſimpliciter, & tunc præſumitur, ꝙ vſq; ad tertiã generationem, attenta conſuetudine, vt in Authent. de non alien. §. emphyteuſium, & hæc habeant locum in emphyteuſi eccleſiæ.

11 ecclesiæ. Sed quid in emphyteusi priuati?& † dic, ꝙ licitum est argumentum de locatione ad emphyteusim, vt §.adeo.Instit. loc.& l.j C.de iu.emphy. Sed locatio præsumitur facta ſm qđ consuetum est fieri, vt l.excepto.& ibi gl.& Bart.C.loca. Ita & emphyteusis, præterea feudum concessum, in dubio præsumitur concessum ſm qualitatem ipsius feudi, ita in emphyteu. Sed clarum, ꝙ in emphyteusi priuati consuetudo est, ꝙ conceditur in perpetuum, igitur. Ita decidit Guil. in l.male. de præscrip.xxx.vel xl.anno & in l.j.si ager vecti.vel emphy.pe.& hoc nisi consuetudo esset in ɔ̃rium. Item facit idem quod dicitur

12 de vsufructu, vt §.finitur.Insti.de vsufruc. Sed † quid si dico, me præscripsisse emphyteusim?& dic, ꝙ duraret tantum quātum duraret, si contracta fuisset per contractum, vt dicit Bal. se consuluisse in l.j.de iure emph.& in c.i.de feu.dato. Aliud notabi-

13 le ꝙ improprientur verba &c. † Et facit ad aliud, primo ꝙ ad saluandum mentem libellantis improprientur verba. facit. l. si quis intentione ambigua. ſ.de re.dub. Præterea dicit Bart.si dico de dominio, intelligitur de directo. Pone ꝙ quis libellauit de dño.& tunc verba improprientur, vt saluetur intentio libellantis, de quo vide per Bar.in l.si mater. §.actiones. vel §. eadem.de excep.rei iud.& per d.Bal.in l.si testamento.de condi.insti.& in l.cum res.de prob.& tenet Bar.hic. Et ad euitandam periurij pœnam & concordiam inducendam, verba debēt improprieri? vt hic, & in l.eius qui ſ.ti.j. Et ad aliud quādo quis iurat sibi deberi vsumfructum in re, in qua proprie non cadit vsusfructus, & sic in pœnam periurij incidit. sed non est verum, quia ille, qui iurat, nescit distinctiones iuramenti. Et sic

14 no. ꝙ † error iuris excusat a pœna periurij, de quo per canon. in c.homines falsum iurant.44.q.5. In tex.ibi, sed si de hæredita-

15 te. † No. iurm̄ habet vim veritatis. Ad idem in l.non erit.§.dato.ſ.eo. Item no. ꝙ iurm̄ habet vim sententiæ latæ præceden-

16 tibus plenis probationibus. † No. sententiam declaratoriā non facere ius quo ad omnes, sed tantum quo ad litigantes. No. ꝙ

17 sententia † lata in iudicio vniuersali, siue iurm̄ super eo præstitum mandetur executioni in rebus postea possessis. Vlt. nota

18 † tex si.cum l.seq. ꝙ eo casu, quo sententia lata inter plures non præiudicat, nec prodest extraneis, eodem casu nec illis iudicij acta seu probationes præiudicant, aut prosunt. Ita tradit Inno. ex hac l.extra, de testi.c.causam quæ.& Bar.refert in l.cum lite mortua.j.iud.sol. In gl.super ver.ideoq;.de quo dixi in l.ij. ſ.e. Sed qñ iurm̄ est præstitum formiter, aut informiter. In gl.sup

19 ver. † probatum.& allegatur pro singulari, videlicet, ꝙ solū ex confessione & iuro oritur actio, intellige de confessione iudiciali, non autem extraiudiciali. Patet ꝙ non oritur obligatio, vt l.Publia j.depo.igitur Sed hoc limitatur, nisi ista sit geminata, tunc habet vim confessionis iudicialis ſm Bar. in l.cum scimus.de agric.& censi.li.x. Item limitatur, nisi ista confessio extraiudicialis haberet clausulam guarentigiæ, quia tunc oritur actio, quia confessio, quæ habet in se clausulam guarentigiæ, habet vim confessionis iudicialis, vt dicit Bal.in l.sicut maior. de rep.hær.igitur. Item limitatur, nisi super ista confessione extraiudiciali apponatur iurm̄, quia tunc oritur actio, vt no.gl.j. q. 7. quoties cordis oculus. Et pro hoc obtinui vnam quæstionem. Quidam agebat ex confessione extraiudiciali, aliqui tenebant, ꝙ non poterat agi ex tali confessione, quia non oritur aliqua actio, igitur. Sed contra ego dixi, ꝙ non est verum, quia oritur ex geminata confessione. In gl. in ver.si cum de hæreditate.de hoc in l.ictus fustium. ſ.de his qui no.infa.& per Bart.

20 in l.infamem.de publ. Et ad vltimum no.quæro, † an iurm̄ habeat executionem paratam: Bar.in l.ij.dixit ꝙ sic, & Bal.in l.j. de hær.act. Sed quid in iudiciali?& Bar.respondet ꝙ sic. & Bal. tenet idem in l.j.de execu.rei iud. In hoc aduerte, quia habet executionem paratam.s. ꝙ nullæ probationes admittūtur, sed an habeat executionem paratam, quo ad hoc, vt non expectet sententiam declaratiuā?& certe non, quia confessio facta post litem contestatam, non habet executionem paratam, imo requirit sententiam declaratoriam, vt habetur in l. proinde. §. notandum.ad leg.Aquil.& l.qui Stichum.de confes. Idem in iuramento. Præterea probatur per tex.in l. iusiur.& ad pecu. §. penultimo.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum, an sit probatio plena.*

2 *Publicianam, quod ille habet, qui obtinuit in vniuersali iudicio.*

LEX XII.

IDem est. No. ex † isto tex. ꝙ iuramentum habet vim probationis. de hoc an sit probatio plena, vel non, dixi in l.nō erit.§.dato. ſ.eodem. Et sunt opin. de quo in l.non verisimile. ſ.quod met. cau. tenent, ꝙ si sit probatio facta in vno iudicio inter duos, non prosit, neq; noceat alij. ita no. hic. in gl.in ver.

2 idem est. No. ꝙ † ex vniuersali iudicio, in quo obtinui, habeo publicianam ad consequendum illas res, quæ non sunt mihi traditæ. Pro hac facit. l.cum sponsus.§.is cui.de public.

1 *Iuspatronatus in se est indiuisibile.*

2 *Acta inter alios, an prosint extraneis, quo ad aliqualem præsumptionem.*

3 *Iuramentum ab alio delatum, non prodest extraneo, nisi quo ad aliqualem præsumptionem.*

4 *Iuris sui conseruandi causa potest quis petere, vt alius deliberet ius suum.*

5 *Rei vendicatione contra vnum si duo agant, & alter deferat iuramentum, oritur præsumptio pro altero, & ibi quid prodest dicta præsumptio.*

6 *Iuramentum in defectum probationis, quod deferatur habenti duas præsumptiones.*

7 *Probantium se dominos, si vnus ex eis vltra id habeat etiam præsumptionem pro se, qui habet præsumptionem, obtinebit.*

8 *Portio deficiens, quando accrescat socio.*

9 *Ius accrescendi, an habeat locum in legitima filiorum.*

10 *Iuramentum delatum alicui super ætate, quod quo ad alium faciat qualem qualem præsumptionem.*

11 *Confessio facta interrogationi, an quis sit hæres, quod faciat aliqualem præsumptionem.*

LEX XIII.

SI duo patroni. Exclusio vnius ex patronis à iuramento proueniens, non prodest alteri patrono, quo ad successionem, licet faciat qualē qualē p̄sumptionē pro

1 eo, qui se insolidum patronum dicit.h.d. † No. ꝙ licet iuspatronatus in se indiuisibile sit, vt l.quædam mulier. dicitur res di-

2 uisibilis. Secūdo no. † ꝙ acta inter alios prosunt alijs extraneis,

3 quo ad qualem qualem præsumptionem. Tertio † no. ꝙ iurm̄ ab alio delatum, non prosit extraneo, quo ad plenam probationem, prodest tamen quo ad qualem qualem præsumptionem, quod j. pōderabitur. In gl.super verbo, alteri. ibi, sed qua-

4 liter. † No. quo ad conseruationem iuris sui, potest quis petere, vt alius deliberet ius suum, de quo per Innoc. in c.cum querela.extra.de elect.& hęc habent locum in petitorio. sed quid in possessorio?dic, vt habetur in l.j. C.de Carb.edi. vbi de hoc videtur casus, & plene ibi dixi. In gl.super ver.iurasset quæ inci-

5 pit, ar.ſ.quemad.ser.amit. Ex hac gl. † potest inferri ad practicam, duo agunt rei vendic.contra vnum, & vnusquisque dicitur dominus insolidum, vnus ex istis detulit iuramētum reo, & iurauit, ꝙ tunc præsumptio est pro altero. Et si quæratur, quid operatur ista pręsumptio?dic, ꝙ hoc operatur, quia ista præsumptio facit transire onus probandi in eum, vt l.siue possidetis.de rei vend. vbi si præsumptio non esset, oporteret pro-

6 bare dominum me esse, vt l.pen.& fi.C.de rei vend. † Sed quid si habeo vnam præsumptionem, quo casu non defertur iuramentum in defectum probationis, vt l iij.§.j.ſ.de mino. & l.j. C.qui & aduer.quos. Scilicet si habeo duas p̄sumptiones, quæ faciunt semiplenam probationē, vt l.ij. §.ætas. de excus.tuto.

7 Igitur iuramentum defertur. † Item resultat alius effectus, ꝙ si sumus duo, quorum quilibet dicit se esse dominum insolidū, & quilibet probat per duos testes, ꝙ præsumptio operatur, ꝙ ille qui habebit præsumptionem obtinebit in causa. Quia sola pręsumptio est sufficiens ad causandum victoriam. Et probat ex gl.fi.circa fi. Probat istud in c.licet causam. exta, de proba.& Bar.allegat in l.si duo j.vti possid In ea.gl.ibi, ipso iure.

8 Ex qua no.ad illud, † ꝙ portio deficiens accrescit socio. Limita, ꝙ est verum, quando deficit ipso iure, secus si ope exceptionis, ita singulariter limitat istam gl. Sed nunc muto consiliū, quare non probat, quia imo deficiebat ipso iure, & probatur sic, quia iuspatronatus tollitur nuda conuentione, vt l.fi.de iure patro.sed iuramentum habet vim conuentionis, vt l.qui iurasse.in fi.ſ.eo.igitur. Ideo videtur mihi, ꝙ vera sit opinio Ia. & Bal. ꝙ imo accrescat alteri patrono, per d.l.j. & intellige aliter istum tex.q̄ gl.& supplet ibi, nec.s.hæredi patroni, & ita teneo

9 contra omnes per dictam rationem. Tamen retenta † communi opinione Doct. potest inferri ad aliam, & primo, an in legitima filiorum habeat locum ius accrescendi? de quo dixi in l.j. C.quando non peren.par. & sic limitatur illud, quod ibi dicitur arguendo de legitima filij ad legitimam patroni, quod est verum, quando deficit ipso iure, vel ope exceptionis. quod

10 no.singulariter. In gl.super † verbo, habiturum. Iste tex.facit ad quæstionem, quidam dum deferretur sibi iuramētum de ętate, iurauit se maiorem, modo alius vult agere contra eum vigore istius iuramenti, quod tale iuramentū non prodest quo ad plenam probationem, sed quo ad qualem qualem pręsum-

11 ptionem. † Item facit ad ea.quæ habentur in l.fin.de interrog. actio. vbi dicitur, ꝙ confessio facta, quem esse hęredē &c. non probat.s.plene, sed facit qualem qualem pręsumptionem, ita limitatur singulariter.

§. Iulianus ait. Iuramentum effectum pręscriptionis consummatę tollit, inceptam autem pręscriptionem interrumpit. h. d. secundum lect. positā hic in gl. Vel sic, licet actionem ex præscriptione quæsiuerim, nihilominus ex iuramento alia quęri potest.h.d. Vel sic. actio quęsita ex iuramēto potest per pręscriptionem duplicari. h.d. Vel sic. Iuramentum quo ad effectum temporalem actionem per-

perpetuat.h.d. Et secundum vnum intellectum facit ad illud, quod habetur in l.nam & postea.§.si is qui temporali.ſ. quòd perpetuat temporalem actionem, non ipso iure, sed ope exceptionis. Et sic facit, ꝙ præscriptio iuramento non tollitur ipso iure, sed ope exceptionis In glo. super ver. præscriptionem. & dic secundum istum intellectum. Facit ad quod habetur in d. §. si is qui temporali.ſ. ꝙ ille. §. habeat locum in iuramento iudiciali, licet contrarium ibi tenuerim, ita iste tex. declarat illum singulariter.

SVMMARIVM.

1 *Probatio, quod non admittatur contra id, quod decisum est iuramento.*
2 *Probatio super eo, quod iam est probatum, non admittitur.*
3 *Interrogatio, quod non admittitur super eo, quod iam est responsum.*
4 *Testis dictum deponentis extra articulum, an probet.*
5 *Testis interrogatus, si deponit, ꝙ est infamis, quòd valeat eius dictum. Quid si sponte dixerit se infamem.*
6 *Testis, qui dicit se infamem, an puniri possit.*
7 *Articulus, si dubitatur, an sit pertinens ad causam, ꝙ iudex debeat admittere cum protestatione, si fecerit ad causam.*
8 *Testis productus per vnam partem, poterit dicere veritatem pro alia parte.*
9 *Iuramentum præstitum super furto, quando tollat condictionem furtiuam.*
10 *Sententia lata super iudicio ciuiliter moto, an præiudicet iudicio criminaliter mouendo.*
11 *Minor iurans non venire contra contractum, an possit beneficio restitutionis in integrum venire.*

§.Idem Iulianus scribit. Iuramentum super facto præstitũ negatiue tollit omnem actionem ex eo descendentem, item non debet iudex admittere probationem contra id, ꝙ semel 1 iuratum est.h.d. † No.ꝙ non admittitur probatio aliqua con-2 tra id, ꝙ iam iuramento decisum est. †Secundo no. secundum alium intellectum, ꝙ non admittitur probatio super eo, quod 3 iam est probatum. Tertio no. †non admittitur interrogatio super eo, ꝙ iam est responsum. Ad hoc. C. de iur. calum. l.ij.§. qđ 4 obseruari. in gl. In gl. quæ incipit, †& no. ꝙ testis. Ad hoc facit alia in l. si quis momentanea. C. qui legi. perso. de hoc habent casum Cano. in c. de testib. extra, de testib. Bar. autem hic, sic dicit, ꝙ aut iste testis iurauit deponere super contentis in articulo, & tunc si deposuit extra, non valet dictum suum. Ratio, qa non iuratus non potest deponere, vt l. iurisiurandi. C. de testib. igitur dictum talis testis non iurati, non valet. Quia aut iurauit dicere veritatem super tota causa, & tunc si deponit extra articulos. ſ. qui sint de causa, valet, quia veritas. Et ꝓbatur per Spec. in tit. de teste. §. sequitur. ver. illud. vbi plene dicit. Et hæc theorica probatur per casum in c. cum dilecti. extra, de accus. Tu dic latius, & sic, aut iurat dicere veritatem super contentis in articulo, & tunc si dicit aliquod extraneum. ſ. extra illũ, nõ valet, vt d. l. iurisiurandi. aut deposuit super aliquo separato, & sic super accessorio, & tunc valet, quia iuratus super principali iurat super accessorio. ita no. Inno. in c. ij. extra, de testi. & c. pastoralis. de excep. & in c. inquisitionis. de accus. & idem Spe. in d. ti. de teste. §. j. ver. sed quod deposui. & d. vers. illud. & probatur per d. l. sed & si possessori. in fi. s̃. eo. Aut iurat dicere super tota causa, & tunc si deposuit aliquid extraneum, non valet, vt d. l. iurisiurandi. Aut deposuit super aliquo pertinenti ad causam, & tunc valet, ita colligo ex dictis Spe. in d. ver. sed qđ deposui. & d. ver. illud. Sed quid si aliquis articulet, ꝙ quis debet. x. & produxit testes, & vnus testis dicit, ꝙ est verum, ꝙ sibi mutuauit. x. sed postea testis dicit, ꝙ fecit pactum de non petẽdo, an valeat istud dictum talis testis? videtur ꝙ non valet per dicta iura s̃. allegata. & Bal. posuit in l. peremptorias. C. sen. rescin. non pos. & tenet contrarium per no. per Innoc. in d. c. pastoralis. & d. c. inquisitionis. Sed dic aliter, ꝙ aut istud pactum videtur inesse obligationi, quia iuramentum præstitum super principali trahitur ad accessorium, ꝭm no. per Inno in d. c. pastoralis. & Spec. in d. ver. illud. Et ratio, quia officium testis est deponere plene super facto, igitur. vt l. Lucius. s̃. de insti. Aut istud pactum de non petendo est factum ex interuallo, & tũc si iurat deponere super contentis in articulo, & tunc nõ probat, quia deponit non iuratus, per d. l. iurisiurandi. Si autem iurauit dicere veritatem super tota causa, & tunc valet, quia iuratus deposuit. Ita no. Spec. in tit. de teste. §. i. vers. quid. Ex quib. habes qualiter debeat intelligi iuramentũ testis, vt ponit Spec. in d. ver. illud. Sed quid si deponit aliquid extraneum ad causam? non probat. Sed quid si deponit super aliquo, quod est adminiculum ad causam, puta quis agit super possessorio recuperandæ, & testis deponit, ꝙ ille qui deiecit erat dñs, an valeat dictum? videtur ꝙ non, quia istud est extraneum a causa, ergo tanquam non iurati, non valet dictum suum, vt d. l. iurisiurandi. Sed Bar. tenet contrarium, & allegat Inno. in c. j. de 5 ord. cog. Sed debuit allegare in c. j. de rest. spo. † Sed quid, si testis deponit & interrogatus, si est infamis, dicit ꝙ sic, an valeat dictum suum? & certe sic, per cap. i. extra, de exce. de quo vide in cap. cum causam. extra, de testi. Spec. latius in tit. de teste. §. iam de interrogatoriis. ver. Legiste. In Authen. de testi. §. si nõ dicatur. Sed quid si testis non interrogatur, sed ipse sponte dicat, ꝙ est infamis, vel inimicus, an euitet depositionem? Inno. dicit ꝙ debet deponere per c. inquisitionis. extra, de accus. & idem tenet Bart. in l. decem. de ver. obl. & Bal. idem in auth si dicatur. de calu. Et ratio, quia præsumitur dixisse in fraudem depositionis. Spec. tenet contrarium in tit. de teste. §. j. vers. qd 6 si testis. Sed † quid si iste testis, ita dicens se infamem, an possit puniri per iudicem, coram quo deponit? Et quid si probatur per aduersariam partem, ꝙ sit infamis? de quo vide, per Cano. in c. ii. extra, de ord. cog. & in c. ij. extra, de confess. Specu. ponit hoc in d. tit. in §. j. ver. hoc autem sciendum. vsque ad vers. sed quid est. Bar. in l. ij. §. hoc edicto. de adul. & Bal. in l. mercalem. 7 C. de cond. ob tur. cau. † Sed quid si dubitetur, an iste articulus sit pertinens ad causam, vel non, an iudex teneatur admittere cum hac protestatione, si fecerit ad causam? & certe tenetur admittere. Ita dicit hic Bar. de quo per Cano. extra, de offi. delega. cap. cum contingat. & c. per tuas. extra, de simo. & in l. ad 8 probationem. de probat. Bar. dicit vltra prædicta, † ꝙ quamuis testis producatur per vnam partem, nihilominus, dicit veritatem pro alia parte. xi. q. i. c. episcopus. iii. q. i. c. hortamur. In 6 gl. super verbo, cõdictitia. sol. † hic per exceptionem, ibi ipso iure. Lectura ista esset falsa, quia esset ponere legem verbis, non autem rebus, contra l. ij. C. commu. de leg. Præterea nõ est differentia, an actio tollatur ipso iure, vel ope exceptionis, vt l. nihil interest. j. de reg. iu. Ideo gl. transiuit ad secundam lect. Ista secunda lectu. potest esse bona & tertia lectura. Ratio differentiæ est, quia quando transigo pro furto, tunc reus videtur confiteri se furtum fecisse, quare ex transactione non tollitur condictio furtiua. Et ꝙ videatur confiteri, patet in l. quoniam. j. de his qui no. infa. Sed ille, qui iurat, omnino negat, igitur. In ista tertia potest esse locus. Bar. autem dicit, ꝙ aut fuit iuratũ specialiter super furto, & tunc remanet condictio furtiua, aut iuratur siue pronũciatur super furto generaliter, & tunc tollitur condictio furtiua, & actio furtiua, vt hic. Vel dic, licet Bar. non dicat, ꝙ secũda solutio potest esse bona, qa in d. l. si ꝓ fure. fuit transactum ibi super vna re tantum, scilicet, super actione furti, non autem pronunciatum, igitur, vt l. si de certa. C. de transact. Sed hic fuit pronunciatum generaliter, igitur. Et in hoc verbo deciditur, vt probatur in l. inter omnes. §. hæc actio. j. de furt. Sed ibi tex. vult, ꝙ fuerit transactum, igitur. & ꝙ in d. l. si pro fure. solum agebatur actione furti, non autem de condictione furtiua. Probatur in d. l. si pro fure. in damnum, igitur. Quia illud dicitur damnum, quod est diminutio patrimonii, quia fur non patitur damnum, quando res subtracta condi-10 citur ab ipso, igitur. Iste tex. inducitur ad quæstionem. † an sententia lata super iudicio ciuiliter moto, præindicet iudicio criminaliter mouendo? Iste tex. facit in argumentũ, aut fuit pronunciatum super facto negatiue, & tunc ista sententia videtur obstare. Aut fuit pronunciatum super iure tantum. i. super illa actione, quæ intentatur, & tunc non præiudicat, vt l. quæritur. de except. rei jud. Ista quæstio est multum dubia, de quo vide per Dy. in c. nullus pluribus. de reg. iur. lib. 6. Cy. in l. i. C. quando ciui. ac. & Barto. in l. j. §. hoc edicto. infra vi bon. & per glos. 11 & Doct. in l. ex morte s̃. ad legem Aqui. Item facit † iste tex. ad aliam quæstionem. Minor iurauit se nolle venire contra contractum ratione minoris ætatis, pone ꝙ non potest renunciare suo beneficio restitutionis, vt l. si intra C. de in integ res. hẽ pone, ꝙ non minor iurat contra contractum, non posse venire, vt in authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. Qui tex. dicit ꝙ contractus, super quo iuratum est, non potest rescindi. Dyn. consuluit super ista q. ꝙ ad hoc, vt minor non rescindat talem contractum, debet certiorari ꝙ beneficium restitutionis ipsi competit, quia si ignorasset posset rescindere talem contractum, super quo iuratum est per minorem. Nũquid autem habeat locum illa auth. etiam si non sit certificatus? Dy. super hoc consuluit, vt refert Barto. in l. sciendum. de verb. oblig. qui tenet, ꝙ debet certiorari. sed Bar. hic tenet contrarium. Et primo per istum tex. quia ille, qui iurat super facto iurat super omni, igitur ita si iuratum est super cõtractu. Præterea contra Dy. tex. in d. authen. non facit mentionem de certioratione, igitur non debemus addere. vt l. de precio. s̃. de publi. Sed Cy. in l. ij. tenet Dy. præceptorem suum. Bal. in l. j. C. eo. dicit se consuluisse, & tenet opi. Bart. & hac ratione, quia eo ipso, ꝙ minor iurat videtur esse maior, vt in c. in aliis. de iudi. lib. 6. & hoc tenet glos. in l. ij. C. de rescind. vend. igitur non potest competere, tanquam maiori, & sic non excluditur ex renunciatione, sed quia fuit factus maior. Sed in l. ii. C. de rescin. vendi. dicit aliter, quia aut iste minor contraxit cum authoritate curatoris, & iurauit, & tunc non est necesse, ꝙ certioretur, qa scientia curatoris dicitur esse scientia minoris, vt l. si pupillus. j. de acquir. hæred. Sed clarum, ꝙ ille qui semel scit, amplius certiorari non debet, vt l. i. de act. emp. Aliquando iurat sine authoritate curatoris, & tunc sit vera opi. Dy. Sed ista opin. est vera

vera de æquitate, quia pupillus, & mulier, & rusticus præsumitur ignorare ea, quæ iuris sunt, vt l. regula. de iur. & fac. igno. Sed quis non præsumitur renunciare iuri, quod non scit sibi cõpetere, vt l. nec nos. de capt. & postlimi. Præterea iuramentũ nunquam trahitur ad illud ius, quod minor ignorabat sibi competere, vt cap. pe. & cap. ad nostram. de iureiu. facit l. fi. j. ad municip. Igitur istud iuramentum non trahitur ad illud, quod ipse ignorabat sibi competere. Nec obstat d. auth. sacramenta. quia ibi non fit mentio de certioratione, quia debet subaudiri, sicut dicimus in Velleiano. Sed gl. supplet, quia mulier non potest renunciare Velleiano, sed gl. supplet, si certioretur, vt l. fi. §. i. ad Vell. Ita in proposito. sed de rigore iuris est verior opi. Bart. & maxime propter illam rationem Bal. quicquid dixerint alij.

SUMMARIUM.

1 *Iuramentum habet vim contractus vltro citroque obligatorij.*
2 *Posito vno ex correlatiuis, necessario ponitur aliud.*
3 *Contractum approbatum per me, non possum reprobare.*
4 *Verba, non negauerim, prolata per Iurisconsultum, quando affirmationem faciant? Et quid in parte.*
5 *Pactum an vestiatur ex iuramento? remissiue. Et vbi iuratur super contractu, quod duplex actio oriatur, num. 6.*
7 *Iuramentum habetur pro veritate ficte, & non vere.*
8 *Actio quæ oriatur ex contractu, qui pro veritate habetur, & vere non sit celebratus.*
9 *Actiones diuersæ quod oriri possunt ex diuersis causis.*
10 *Iuramentum, quod habeat vim rei iudicatæ.*
11 *Confessio. factam pro vno, quando quis teneatur acceptare contra se.*
Instrumentum productũ per partem quando quis teneatur acceptare contra se.
12 *Iuramentum, an habeat executionem paratam.*
Exceptio precij non soluti, quando opponi possit in executione.
13 *Statutum quod contra instrumentum guarentigiæ, non possit opponi exceptio. an poterit opponi exceptio precij non soluti.*
14 *Dictio &c. quod significat ea, quæ insunt de natura contractus.*

§. Si quis iurauerit. Iuramentum formiter præstitum parit actionem vtilem ex eo contractu, quem continet iurm. eo tñ tpe illa intentabit, quæ intentari potest, si ex contractu vere descendat. h. d. vsque ad §. si quis iurauerit. † No. quod iuramentum habet vim cõtractus vltro citroq; obligatorij. Secundo no. quod † posito vno ex correlatiuis, necessario ponitur aliud. Concord. C. de indic. vidui. l. fi. j. de accepti. l. fi. C. de cupres. ex luco Daphn. l. j. li. 11. † Vlterius no. quod contractum, quem pro me approbaui, non possum contra me reprobare, imo cogor contra me acceptare. Vltimo no. ex fine, quod hæc verba, non negauerim responsiue prolata per Iuriscons. affirmationem significant. Sed quid in parte? dubium est, & pendet ex c. is qui tacet. de reg. iu. li. 6. † In gl. super verbo, eum teneri. in prin. Et ex ista gl. Guil. vult, quod ex iuramento pactum vestiatur, sed illud non examino hic, quia non est materia nostra, sed dic, vt in l. si quis pro eo. j. de fideius. per Bar. & per Bal. in l. cum antea. C. de arb. & in authen. sacramenta puberum. si aduer. vendit. & in l. j. de oper. libe. & in l. iurisgentium. §. quinimo. s. de pact. & per aliquos Moder. post Ang. in l. j. de ver. oblig. per Inno. in c. nouit. extra, de iud. & c. cum venissent. extra, de instit. & per D. Anto. in hospitali Canonistarum. s. in c. cum contingat. extra, de iureiur. & etiam Bal. s. eo. in rub. † In eadem glo. in fi. Bart. larius concludit, quod gl. quia quando iuratur super cõtractu formiter, & tunc oritur duplex actio. vna ex ipso cõtractu, vt hic, alia est in factum. s. eo. l. nam postea. §. iureiurando. Item oritur actio directa contra primum. & in quãtum Bar. dicit, quod oritur actio vtilis, arguitur, quia ex contractu, qui vere celebratur, orĩt directa, vt in toto ti. de actio. emp. Sed clarum, quod iuramentũ habet vim veritatis, igitur. † Ad hoc dic, quod habetur pro veritate ficte, non autem vere, nisi aliter probetur, vt hic. † Ex quo no. quod quando ex cõtractu, qui pro veritate habetur celebratus, cũ in veritate non sit, oritur vtilis, non autem directa, vt hic. & s. eo. l. idem Iulianus. Et contra id, quod Bart. dicit, quod oritur actio in factũ, arguitur sic, quia † ex vna eademq; causa non potest duplex actio oriri, s. vtilis & directa in vna persona in eodem tẽpore, quia impossibile est hoc esse, vt l. si hæres institutus. ad Trebel. Respondeo, quod non est verum ex eadem causa, sed ex diuersa potest oriri directa & vtilis, vt d. l. si heres institutus. Vlterius op. contra gl. & Bart. ad id, quod dicitur, quod oritur in factum actio &c. quia aut volumus, quod sit actio generalis, & tunc non potest procedere, quia datur, vbi deficit alia. Sed hic non deficit, quia datur vtilis. igitur &c. Aut quod oriatur actio specialis, & tunc nõ potest procedere. quia vbi ius ciuile subuenit de actione, nunquam prætor subuenit de alia, vt l. j. §. j. s. de publ. Probatur in l. idẽ ait. §. i. s. nau. caup. stabu. Sed hic ius ciuile prouidet de vt. li. igitur. Nec obst. §. iureiurando. & tex. in l. sed & si possessori. quia ibi iuramentum fuit præstitum informiter, igitur oritur actio ex tali iuramento, sed hic fuit iuratum formiter, igitur. Et teneo quicquid tenuit hic glo. Ita concludo. Bart. hic. & gl. in §. si quis postulante. Instit. de actio. vbi glo. sing. de iuramento formiter præstito. In gl. super verbo, † teneri. ibi. l. euidenter. melius facit in l. j. in fi. qua. rer. act. non da. l. quod iuramentum habet vim rei iudicatæ. Et facit, † an confessio. factã pro vno, cogatur acceptare contra se? Et nunquid productio. instrumenti pro vno, teneatur contra se acceptare? de quo vide per Bar. in l. Aurelius. §. idem, quæsiuit. de libe. lega. & Bald. in l. j. C. de confes. & in l. ti. C. de donat. ante nup. & in l. j. §. editiones. s. de edendo. & Inno. in c. cum olim. de censib. Et facit † iste tex. ad vnam quæstionem, an iuramentum habeat executionem paratam, de quo in l. ij. C eodem. & dicit Bar. quod non. & allegat Specu. in titu. de execu. senten. in §. fin. ver. idem ponit. Sed Spec. loquitur in executione sententiæ, non autem in executione iuramenti, & tenet d. Spec. quod non solum, quia ista est dilatoria exceptio, ideo debebat opponi ante, vt l. exceptio. ff. de proba. & l. peremptorias. Sed dico, quod Bart. non bene vidit Specu. quia Specu. fuit sibi contrarius in titu. de except. in §. dicto. vers. pone. Ad hoc allegat istum textum. §. Marcellus. & ad istum §. Bar. respondet, ideo non respondeo. Contra omnes tenent opin. Bart. hic. & Bart. probat sic, quia ista exceptio precij non soluti potest opponi in appellatione, vt l. per hanc C. de tempo. appel. Secundo videtur, quod esse possit in executore. Ang. tenet hic istam opi. Bal. in l. peremptorias. C. de rescin. non pos. tenet contrarium, & hac ratione, quia quando debitor opposuit exceptionem soluti precij in exceptione talis traditionis, vt l. hæreditarias, C. de hær. vel. act. ven. in l. Iulianus, §. offerri. de act. emp. Sed si de ista hypothecaria non fuit cognitum in principali, potest opponi in executione, vt l. si ex tante, §. Latinus. de exceptio. rei iudica. Sed in casu isto non fuit cognitum de precio, ergo opponi potest in executione prima, eo ipso, quod ipse emptor petit executionem contra venditorem, & non soluit precium, est in dolo, ergo in executione potest opponi exceptio doli, vt l. satis. §. ex quadrante. de except. doli. Postmodum in fine tenet cum Bar. & dicit quod ista excep. precij non soluti, non potest opponi in execu. quia est dilatoria, igitur. Bar. de Sal. hic tenet contra Bart. quia ista est vna de illis, quæ potest opponi in execut. quia sunt multæ, quæ opponuntur in execut. quæ no. in l. j. C. de iur. & fa. igno. vnde tenet, quod quando petitur, vt res tradatur, & exceptio oritur ex contractu, super quo iuratur, & tunc potest opponi, vt l. sed si patri. §. item si iurauero. s. eo. Ergo multo fortius debet posse opponere exceptionem etiam in executione sententiæ. Aut ista exceptio fuit opposita, & tunc potest. quia non perimit sententiã, sed modificat. Ita dicit. d. Ant. in c. cum Io. eremita. extra defi. instru. Pro quo facit. l. de in rem verso. §. i. s. de vsur. & l. quia. vbi exceptio non perimit sententiam, semper opponi potest in executione, si declarat ipsam sententiam, vt probatur in d. l. j. de iur. & fa. ign. Sed ista est huiusmodi, igitur. Præterea illa peremptoria, quæ concernit executionem, potest opponi in executione, vt l. si cum illud. j. de compen. & l. ij. C. eo. Sed ista est huiusmodi, igitur. Præterea de hoc est casus in l. fundus qui Lucij Titij. de rescin. vend. Præterea facit illud dictum Specu. quia illa ratione æquitatis, qua potest opponi, eadem ratione videtur concedere, vt peremptoria, quæ modificat sentẽtiam possit opponi in execu. vt in tit. de excep. §. j. ver. sed an dilatoria. Sed † quid in instrumento guarentigiæ, cui non potest opponi exceptio secundum formam statuti, nunquid possit opponi ista exceptio precij non soluti contra tale instrumẽtum guarentigiæ? & hanc q. Bal. ponit in l. ex prædijs. C. de euict. & in aut. præterea. de fideius. In gl. super ver. soluerit. in prin. Simpliciter dic, quod aliquando debitor iurat rem dedisse pignori, & tũc potest debitor agere pig. act. & est necesse, quod probetur. Sol. vt d. l. i. de non numer. pecu. & l. j. & ij. C. Aliquando iurat rem dedisse in pignus pro x. quæ accepit, & tunc si allegatur solutio, non debet probare, vt l. fi. C. de solu. & l. j. C. de proba. Aliquando iurat dedisse in pignus pro decem, & tunc necesse est probare ea. decem fore soluta ipsi debitori. Et pro hoc facit, quia istud verbum continet affectum, ideo affectus magis debet attendi. Iste † tex. inducitur ad q. de dictione. &c. quia significat ea, quæ de natura ipsius contractus insunt, de hac dictione ponit Bar. in l. Gallus. §. nunc videndum. de libe. & posth. & in l. peculij. j. de nauti. fœno. & l. magis puto. §. si pupillus vlus. j. de reb. eor. Et nunquid oriatur actio ex statuto, & quæ actio oriatur, dicam in l. j. j. de condic. ob cau.

SUMMARIUM.

1 *Fustigans debet dicere causam fustigationis.*
2 *Periurus qualiter puniatur, & quando quis non teneatur seruare iuramentũ.*
3 *Pactum nudum vestitur iuramento, saltem ad causandum iudicis officium.*
4 *Libellus accusatorius contra periurium, qualiter formetur.*
5 *Libellus etiam in criminalibus sufficit, quod præsumptiue concludat.*
6 *Iuramentum iudiciale non retractatur, licet quis velit probare contrarium.*

Si quis iurauerit. Iurans per principem, si in periurium incidit, fustigandus est. h. d. † No. quod cum quis fustigatur, dicenda est per fustigantem causa

causa fustigationis. Et hoc ad inferendum metum alijs, & mo
2 nitionem. In gl. super verbo, importune† iurare. in fi. Bar. hic, & in l. ij. C. eo. pertransit sicco pede. Sed Cy. plene dixit in l. ij. Sed dic plenius, aliquando iurat quis per sacra illicita, aliquando per sacra licita. Primo casu, & tali casu, puniri debet vltimo supplicio, vt in Auth. vt non luxur. contra naturam. §. qm̃. de iura. calum. aut dic, vt xxj. q. j. si quis per capillos. Secundo casu quando per sacra licita, & tunc aliquando iurat verum, & tũc aut loquimur de persona accessoria, & tunc punitur pœna falsi, vt l. j. & l. Lucius. de his qui no. infa. & in toto tit. de fal. Aliquãdo loquimur de persona principali, & tunc si iurat per Deum calore iracundiæ, & tunc non punitur de iure ciuili, vt l. ij. C. eo. & l. ij. de fals. Et ratio per l. quod calore. j. de reg. iuris. Aliquando iuratur de libertate, & tunc aut iuratur de præterito, vel præsenti, & tunc aut iuratur nullo deferente, & tunc punitur pœna extraordinaria tanquam incidẽs in stellionatum, vt l. de periurio. j. de crim. stellion. Aut iurat parte deferente, & tunc cum quæritur, an puniatur, vt iuramentum retractetur, & tunc non potest, vt l. non erit. §. dato. s. eo. Fallit in tribus casibus, quorum duo no. in l. admonendi. & l. Titius. C. eodem l. fi. Potest addi quartus, vt l. si iuramento. j. de iurepatro. Aliquando quæritur; an puniatur quo ad pœnam ciuilem, & aut quæritur, an puniatur pœna ordinaria, & tunc non, vt l. ij. C. eo. Aut quæritur, an pœna extraord. & tunc dic, ꝙ sic, vt hic, quod probatur per locum a maiori, argu. tex. §. quoniam. in Auth. vt non luxur. contra naturam. Aliquando iuratur de futuro, & tunc aut iurat facere illud, quod nullius interest, & tũc talis nulla pęna ciuili punitur, vt d. l. ij. C. eo. vt si iuro non comedere carnes. Aliquando iurat in præiudicium alterius, vt promisi tibi aliquando per iuramentum, & tunc aut iuratur super obligatione efficaci & perpetua, & tunc punitur iuxta formam. l. si quis maior. C. de transac. Aliquando iuratur super inefficaci, & tunc licitum est non seruare, vt in auth. sacra. C. si aduer. vend. & l. iurisgen. §. pacta, quę turpem. s. de pact. & in l. non est obligatorium, & hæc omnia habent locum, nisi quis periurat ex causa a lege concessa, quia tunc est licitum venire contra iuramentum. De hoc non habetur in iure ciuili. Sed Bal. recollegit in l. si ad excludendum. C. eo. & plene in l. fi. s. qui satisd. cog. & per eũdem in rub. s. eodem & Cano. melius in gl. c. quemadmodum. de iureiur. & 22. q. 4. quasi per totam illam q. xxij. q. 2. per totum. Et adde ad istos casus duos casus, quos Docto. addunt, & primo quando quis iurat redire ad carcerem, de quo est glos. sing. In clem. pastoralis. de re iud. in clem. quando non est captiuus iuste, vt dicit Bald. in l. manet seruus. de neg. ge. Pro quo facit l. postliminij ius. la prima. §. captiuus. infra de capt. Secundo quis non tenetur seruare iuramentum, scilicet quando filius emancipatur, & iurat præstare operas artificij sui, vt l. penult. j. de obseq. & hæc habent locum de iure ciuili, s. de periurio. Sed quæ pęna sit periurij de iure canonico, & maxime in clericis? & dic, vt habetur in cap. querelam. & in c. tua nos. de iureiur. Quę sit pœna principalis periurij? dic, vt in 22. q. 5. cap. 5. & 22. q. j. c. qui sacramentum. Et
3 inquantum allegaui l. si quis maior. † dico ꝙ pactum nudum vestitur iuramẽto, saltem quo ad causandum iudicis officiũ.
4 Vlterius qualiter † debeat formari libellus, quando quis accusatur de periurio? de quo per Bar. in l. cunctos populos. de summa tri. in C. Et an procedat iste libellus, peto talem puniri, quia periurauit, nunquid procedat libellus? & dicit ꝙ non. Et ratio, quia videtur eundem debere puniri contemnendo diuinã maiestatem, quo casu non cadit aliqua pœna ciuilis, vt l. ij. C. eo. Et dicit, ꝙ debet dici sic, peto talem puniri, quia periurauit dolum in me committens. Sed iudicio meo non bene dicit, iste enim petit puniri pœna extraor. vt d. l. j. de periur. Præterea sufficit, ꝙ libellus concludat præsumptiue, vt l. omnes. §. Lucius.
5 s. de his qui no. infa. Et sic Cy. † extendit adhuc ad casum criminalẽ, vt l. nec extra. C. de fal. & Bar. in l. Aurelius. §. Stichũ. de libe. leg. & sic Bar. non plene considerauit. Item & præteri-
6 tum dixi, de præsenti, † vel de præterito, ꝙ non teneatur, nisi in tribus casibus. Adde, ꝙ semper iuramẽtum iudiciale non retractatur, quando vult probare contrarium. Et probatur, quia iuramentum & sententia æquiparantur, sed sententia potest retractari: quæ autem transiuit in rem iudicatam, non potest retractari: Ita in iuramento, argumento a simili, vt in c. fraternitatis. extra, de frig. & D. An. in c. fi. extra, de spons. Ita in iuramento, de quo est casus in l. duobus. §. fi. j. eo. licet iudex possit repellere, vt l. si duos. §. si quis iurauerit, supra eodem.

LEX XIIII.

Voties. Iuramentum veritatis non tenetur libertus patrono remittere. h. d. In gl. super verbo, propter rem. Et ratio est, quia ille qui iurat de calumnia, iurat, vt excludat a se dolũ, sed filius, neque libertus, debet præsumere dolum in patre, nec patrono, quia pater & patronus debent videri personæ sanctæ ipsis filijs, & libertis, vt l. liberto & filio. j. de obsequijs.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium concessum principali an videatur concessum familiæ.*
2 *Mulier neque causa testificationis, neque causa iuramenti potest cogi venire ad iudicium.*
3 *Mulier quando iurat, & ad eam mittitur, quando iurare debeat parte præsente.*
4 *Priuilegio huius legis quod possit renunciari.*

LEX XV.

Ad personas Personis egregijs, aut valetudine impeditis, iuramentum ad domum mitti debet. h. d. Et intelligo ꝙ iste tex. non potest loqui de iuramento voluntario. Et op. C. de epis. & cle. l. iubemus. vbi iudex non tenetur ire ad domum alterius, sed dic, ꝙ mittit notarium. In gl. super ver. egre
1 gias. † No. ꝙ priuilegium concessum principali, videtur cõcessum familiæ suæ, de quo per Cy. Bald. in l. j. & ij. C. de episcop.
2 & cleri. & l. j. de vxo. mil. de quo dixi in l. j. j. ad Silla. In glo. † ea. ibi, item de dominabus. Et facit specialiter. l. ij. §. si non valitudine. s. si quis cau. & in c. ij. de iud. li. 6. vbi mulier neque causa testificationis, neque causa iuramenti, non potest cogi venire. Et quæ personæ debeant mitti ad domum. dic. vt l. ciues. j. de testi. & c. quoniam contra. de prob. Spec ponit formam in tit. de teste. §. qualiter. vers. potest quæri. Sed nunquid pars debet esse præsens, quando mittitur ad domum? & certe sic, vt l. & generaliter. C. eo. Fallit in muliere, quia sufficit, ꝙ sit persona fide digna, vt in Auth. vt litig. iur. §. mulier. & omnes sequuntur ipsum. Sed contra hoc facit l. ij. §. sin autem dignitas. C. de iura calumn. Sed quis diceret, ꝙ speciale in iuramento de calum. Sed nulla differẽtia est, ideo idem statuitur, quod in alio.
3 vnde dic † ꝙ aut est mulier, quæ non potest exire ratione religionis, vt in moniali, & tunc potest iurare sine parte præsente. Aut est mulier, quæ potest exire de domo seruata pudicitia, vt in muliere maritata, & tunc debet deferri iuramẽtum parte præsente, vt d. l. Sed quæritur, quibus expensis debeat mitti? Doct. dicunt secundum quod no. Bar. in l. ij. ad fi. ex qui. cau. in pos ea. Sed de hoc est casus in l. generaliter. ver. expensis. C. eo.
4 facit. c. ij. de iud. lib. 6. Sed nunquid † priuilegio possit renunciari? & dicit Cy. in l. nec honore. C. de epis. & cle. quod non. Ratio, quia istud priuilegium non conceditur personæ, sed dignitati, sed dignitati non potest renunciari, vt in c. si diligenti. de fo. compe. Sed contra istud est tex. in c. primo, de iud. lib. 6. per locum a maiori, siue a speciali.

SVMMARIVM.

1 *Liberta effecta vxor patroni, non desinit esse liberta.*
2 *Actus litis decisiuus, quod fieri non possit, super libello inepto ratione actionis proposite.*
3 *Sententia lata super libello inualido, an sit nulla ipso iure.*
4 *Probationes factæ super libello inepto, an faciant fidem in alio iudicio. remissiue.*
5 *Exceptio ineptitudinis, an opponi possit in executione.*
6 *Sententia in criminalibus, an ferri possit super libello inepto. remissiue.*

LEX XVI.

Si patronus. Super libello inepto respectu actionis intentatæ, non est pręstandum iuramentum veritatis. hoc dicit. † No. ꝙ
1 per matrimonium contractum inter patronum & libertam, vxor liberta esse non desinit, similiter nec serua desinit esse libera effecta per concubinatum inter eam & dominum domino viuente, sed mortuo bene desinit habere li-
2 bertatem, vt l. fi. C. communia de suc. Secundo no. ꝙ † super libello inepto ratione actionis propositæ non potest constitui aliquis actus validus litis decisiuus, quod inferius ponderabi-
3 tur. Iste tex. † facit secundum Guil. de Cu. vt refert Bal. ad q. an sentẽtia lata super libello inualido sit nulla ipso iure. Iste tex. facit ꝙ sic, argumento de iuramento ad sententiam, de quo est gl. sing. Instit. de oblig. in princip. de quo per Bal. in l. actori. C. eod. & in l. hoc iure. & l. fi. s. de iustit. & iure. & Cano. in c. cum dilecti. extra, de empt. & vendi. & Ioan. And. in c. ad sedẽ. de re iudica. in nouel. Sed contra hoc potest argui, quia aliquã do libellus ineptus rõne personæ libellantis, vt in agente querela inofficiosi testamenti, & tunc est valida sententia, vt l. posthumus. §. si quis. s. de inoffi. testam. Vnde istud, quod de inepto libello dicitur, limita, nisi libellus possit saluari aliqua ratione, vt no. Spe. in ti. de offic. iudi. §. sequitur. vers. quid si libellus, & allegat. l. sed & si possessori. §. idem si iurauero. s. codẽ. Item limita quando libellus ad ipsum iudicium non requirebatur, quia tunc sententia lata super inepto libello, valet, vt no. fuit in l. vnus. s. eod. Item limitatur, nisi simus, quando fertur sententia ratione confessionis, quia tunc valet, quamuis sit lata super inepto libello, de quo per Cano. in c. Pisanis. extra, de restit. spol. Et casus in l. ait prætor. §. ponitur. s. de mino. de quo per eum in l. ij. C. de re iud. & in l. j. de iurisd. om. iud. s. eo. & in l. j. si mensor fal. mo. dix. & Spec. in tit. de act. & pe. §. sciẽdum. & sic. Item fallit, si libellus esset ineptus ratione erroris taciti,

taciti, vt d. l. posthumus. §. si quis. ff. de inof. test. Aduerte, quod ille. §. non habet locum in contra tabulas, quia si ille, cui non competit bonorum pos. contra tab. tamen non prodest; neque sibi, neque alij. Bal. in l. fi. in fi. de fideic. lib. vbi dicit similiter, & allegat tex. qui facit ad hoc, vt l. si post mortem. §. exhæredari. de bo. pos. contra tabu. 4 †Item facit ad q. nunquid stante libello inepto, probationes concludentes in eo, sint validæ in alio iudicio? Hæc est materia magna, ideo remitto, de quo in Spe. in tit. de actio. & pet. in §. sequitur. vers. hoc quoque non prætermittendum. & ver. quid si proponit. & ibi Io. And. in addi. & idem in ti. de testi. §. j. & §. pone enim. & in tit. de sentent. §. qualiter. ver. quid sit lex. & Cano. in cap. examinata. extra, de iu dic. Bart. tetigit in l. naturaliter. §. nihil commune. de acq. pos. in tepe. sua. in l. j. j. de act. & obl. & Bal. in l. j. ff. de iurisdict. om. iud. distinguendo in quatuor membra, & posuit in l. j. si mens. fal. mo. dixe. & dixi in l. non solum. §. sed reprobari. de ope. no. nunc. 5 †Sed stat dubium, nunquid exceptio ineptitudinis, possit opponi in executione? & probat, quod omnis exceptio, quæ potest reddere iudiciũ nullũ, potest opponi in executione iudicij, vt l. licet. C. de procu. & ibi Bal. & D. Pet. in clemen. pastoralis. de elect. Sed quid in causa criminali, quoniã libellus est ineptus, an possit sequi sententia? & allegat Inno. & Spec. Bal. in l. magistratibus. ff. de iurisdict. omn. iud. & in l. clarum. C. de auth. præst. & Innoc. in c. per inquisitionem. extra, de iud. vbi domi. Anto. ibi, & in cap. qualiter & quando. extra, de accusat. hic non sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum conuentionale referri non potest, licet iudiciale sic.*
2 *Iuramentum est obligationis introductiuum.*
3 *Pactum nudum, quod sit maioris authoritatis de iure ciuili, quam iuramẽtum.*
4 *Officium iudicis, & non actio, quod oriatur ex verbis legis, quando verba diriguntur ad iudicem.*
5 *Pactum. quod stetur iuramento partis de damno, & interesse, an valeat. Et an tale iuramentum transit ad hæredem.*

LEX XVII.

IVsiurandum. Iuramentum conuentionale, seu voluntarium nõ potest referri. h. d. No. quod 1 †iuramentum conuentionale non põt referri, licet iudiciale sic. j. eo. l. manifestę. Extra gl. Bar. hic 2 †examinat aliqua verba, & dicit, quod Bulg. quæsiuit, an iuramentum sit obligationis introductiuum? & respondet quòd triplex est eius species. Est enim quoddam litis decisiuum, de quo in hoc tit. Et an sit litis decisiuum, habetur. ff. in l. nam & postea. §. si iurauero. §. fi. & l. si duo patroni. §. idem Iul. Et sic ex isto oritur obligatio & actio, quia habet vim quasi contractus, vt l. depositi. §. j. j. de pecul. igitur. Est alia species iuramenti contractus confirmatiua, & istud iuramentum non causat obligationem, sed confirmat, de quo in auth. sacramenta. C. si aduer. ven. & in c. quamuis. extra eo. vbi dicit, quod contractus mulieris est nullus, sed confirmatur iuramento, & de hoc non est dubium. Est tertia species iuramenti, vt puta, iuramentum extra iudicium pure, vtputa, si dico me soluere. x. in hoc mense, & sic dicitur iuramentum de per se præstitum. Bar. in hoc transit sicco pede, & in hoc fuerunt duę opin. vna gl. & Vltramon. & est vera. Vna in l. j. de ope. lib. tenet, quod nullam obligationem inducit de iure ciuili. & Doct. tenent aliqui, quod sic, sed speciale in iuramento liberti de præstando operas, vt l. iusiurandum. de oper. lib. & l. si quis pro eo. de fideiuss. cum si. quod oriatur actio, ergo in contrarium est ius cõmune, & hãc sequitur Bar. hic, & in l. si quis pro eo. & Bal. in auth. sacramenta. & in l. j. de ope. l. hac. & in l. cum antea. C. de arbit. & ff. eo. in rub. D. Bar. tenet istam in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. eo. & Ange. in l. j. de ver. obl. & ita omnes communiter tenent. Pro qua sic dic. quia omnes obligationes, quæ oriũtur ex contractu vel quasi, aut oriuntur ex consensu, aut verbis, aut literis, vt Insti. de oblig. in prin. & ff. de act. & obli. l. obligationũ fere. in prin. sed non reperitur, quod ex iuramento oriatur, vt l. de precio. de publi. igitur &c. Præterea iuramenta fuerunt inducta ad cõfirmationẽ veritatis, vt c. & si Christus. extra, de iureiurã. ergo non debet causare obligationem. Præterea de hoc est casus secundum Bal. in l. cum antea. §. exceptis. C. de arbit. vbi casus singul. Vltramon. in d. l. j. de oper. lib. quos sequitur Guil. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. tenent, quod oriatur. Et probatur sic, quia potentius dẽt operari illud, quod inducitur per directum ad causandum aliquid, quàm illud quod inducitur ad causandum per obliquum, sed iuramentum præstatur litis decisiuum directe, & tñ tunc oritur actio per obliquum, vt l. nã & postea. §. iureiurando. ff. e. ergo multo fortius debemus dicere, quod si directe inducitur ad causandũ obligationẽ, quod causet ipsam. Præterea potentius debet confirmari id, quod inducitur ad confirmãdum inualidum, quàm quod de nouo inducitur secundum iura. Et probatur, quod confirmet, patet in c. cum contingat. extra eo. & probatur in l. fi. C. de pac. & l. j. eo. tit. & l. pactum. C. de colla. Quod inducat obligationem est casus in authen. sacramenta. & in c. cum contingat. Vlterius fortificant per c. quamuis. de pac. li. 6. facit l. fi. C. de pac. & l. pactum. C. de colla. multo magis debet causare obligationem, quàm principalis ad hoc inducit. Præterea allegant casum in l. actori. C. eod. quia actor non potest esse sine obligatione. Cano. ponunt in c. cum contingat. extra eodem. Sed opin. Citramon. est verior, & probatur per l. iusiurandum. de ope. lib. vbi habet ad hoc, vt oriatur obligatio, duo requiruntur. s. quod sit libertus, qui iuret, item quod super præstatione operarum. Probatur per l. si quis pro eo, igitur speciale in liberto, ergo in contrarium est ius commune. Vlterius probatur per l. pen. de obseq. vbi dicitur, quod iura loquentia de præstatione operarum in liberto, non habent locũ in filio emancipato, igitur. Et sic patet, quod de iure ciuili non oritur actio ex iuramento, de per se præstito. Et nunquid ille tex. l. cum antea. probet illud ad quod Bal. allegat, dicetur. j. Et huius duplex ratio assignatur, vna quæ allegatur per Bal. in auth. sacramenta, quia hoc est propter priuilegium libertatis, quod consequitur a domino, & ideo nõ debet esse ingratus, vt l. sed si lege. §. consuluit. ff. de pę. hær. Ant. de But. assignat aliam rationem, quia propter libertatem consecutam obligatur libertus ad antidora domino ex naturali obligatione, vt d. §. consuluit. Sed ista ratio est falsa, quia si esset verum, sequeretur, quod filius emancipatus esset obligatus ad præstationem operarũ, quod esse non potest, vt l. pen. de obseq. quare tene opin. Bal. Nunc restat respondere ad rationes Vltramon. Primo ad primum dico, quod hæc sunt separata, ideo non debet fieri argumẽtum de vno ad aliud, vt l. fi. de calum. & l. naturale. §. nihil cõmune, igitur. Et quod sint diuersa, patet, quia iuramentum iudiciale est litis decisiuum. c. & si Christus. extra de iureiuran. Sed istud iuramentum nihil decidit, igitur. Præterea istud iuramẽtum iudiciale habet tacitam confessionem in se, vt l. qui iurasse. sed ex confessione oritur actio, igitur. Item iuramentum litis decisiuum habet vim conuentionis, vt l. depositi. §. i. j. de pecu. sed ex quasi contractu oritur actio, igitur. Sed hæc capitula non habent locum in iuramento, modo de per se præstito. Itẽ non potest dici, quod habet vim sententiæ, quia non decidit litẽ. Item non habet vim cõuentionis, quia conuentio requirit duorum consensum, sed hic non interuenit nisi consensus vnius, igitur. Iac. But. autem aliter respondet ad rationem Vltramõ. quia sicut pactum calore contractus, ita iuramentum vestitur calore iudicij. Sed hoc est falsum, quia sequeretur, quod ex iuramẽto, non oriretur aliqua actio, quod tñ est falsum, vt ff. in multis locis est probatum, igitur. Et sic melior ratio Bal. in d. auth. sacramenta. Et ad auth. sacramenta nihil dico, sed dic, vt Bal. in rub. ff. eo. & in d. auth. sacramenta. & sic habetur quod de iure ciuili non oritur actio ex iuramento de per se præstito. 3 †Ex quo habes, quod pactum est maioris authoritatis, quàm iuramẽtum, quia pactum vestitur cohærentia contractus, vt l. iurisgẽtium. §. quinimo. ff. de pactis. Sed iuramentum non vestitur cohærentia contractus, patet, quia ex pacto oritur actio, si cohæreat contractui, sed tamen non oritur actio ex iuramento de per se pręstito, quamuis cohæreat contractui. Sed quid de iure Canon. dic, quod est glo. in c. quoties cordis oculus. tenens, quod oritur actio ex iuramento promissorio. Et probatur sic, quia ex pacto nudo oritur actio, ergo & ex iuramento, & hoc probat Bar. in l. si quis pro eo. j. de fideiuss. Quia ex omni eo, quod ius Cano. mãdat seruari, oritur actio & obligatio, vt l. statuas. de acq. re. do. & hoc sequitur D. Ant. in d. c. cum contingat. Inno. in c. nouit. extra, de iud. tenet contrarium, & probat sic, quia ius cano. nõ differens a iure ciuili semper illud, quod statuitur in vnius iure, statuitur & in alio, sed hic non apparet diuersitas, quare idem non debeat statui, igitur idem statuendum. Sed D. Bart. tetigit & dimisit indiscussum, in l. si duo. §. si quis iurauerit. ff. eodem. 4 Quia †vbi lex mandat aliquid obseruari, & verba diriguntur ad iudicem, nunquam oritur obligatio, sed officium iudicis. Est glos. in l. si soror. de collat. no. in l. si minor. & probatur, quod mandatur ad iudicem, vt cap. ad audientiam. de rescript. Sed officium iudicis nullam obligationem præsupponit, vt l. si quis per collusionem. Sed verba diriguntur ad iudicem, igitur. Et respon. ad argumentum Bart. quod lex mandat seruari &c. quia illud verum quando non diriguntur verba ad iudicem, quia tunc secus. & respon. ad cap. iuramenta. 22. quæstio. prima. quia non oritur actio, sed iudicis officium, & huic decisioni. l. si quis maior. de transac. quia compellitur obseruare, scilicet per officium iudicis. Et sic respond. ad omnia iura de mundo. & hanc opinio. tenet Innocent. in c. Quintauallis. extra, de iureiuran. Sed nuquid pactum vestitur iuramento? non est nostra materia, ideo omitto. 5 †Item facit iste tex. an valeat pactum de stando iuramento, de damno, & interesse, de quo in l. j. ff. eodem. In quo no. sing. casum, quem allegaui. ff. eod. in l. j. & l. generaliter. C. eodem, scilicet quod istud iuramentum de damno, & interesse non transit ad hæredem, & ratio est, vt dixi in l. non erit. §. dato. ff. eodem.

Alienare

SVMMARIVM.

1 *Alienare, qui nequit, non potest iuramentum deferre.*
2 *Adultus sine curatoris authoritate, quod iuramentum deferre possit.*
3 *Iuramentum quod praestatur ab adulto cum curatoris authoritate, an vt valeat, requiratur etiam decretum iudicis.*
4 *Emphyteuta, an possit iuramentum deferre sine consensu domini super re emphyteutica.*

§. Pupillus. Pupillus sine tutoris authoritate iuramentum efficaciter non defert, sed cum 1 tutore aut curatore sic. h. d. †No. 1. regulam negatiuam, ꝙ cui non competit ius alienandi, non competit ius iuramentum deferendi. Secundo no. regulam affirmatiuam, ꝙ cui competit ius alienandi, competit ius iuramentum deferendi. In gl. i. ibi, in alio secus. Ista gl. non est vera, vt Doct. tenent hic, & be- 2 ne. In gl. super ver. †debet. ibi, & haec iudicis. In hac fuit gl. ii. contra istam, sed quae sit veriori dico, ꝙ Guil. de Cu. & post eũ Bar. sic dicebant. s. & omnes post eum, quia actus, qui fiunt de voluntate iuris, si fiunt per adultos sine curatoris authoritate, est nullus, vt §. quod obseruari. de iura. calum. & Bart. bene dicit & probatur, quia pupillus non potest deferre iuramẽtum, quia non habet administrationem bonorum. Sed adultus nõ habẽs curatorem, habet administrationem, igitur poterit deferre iuramentum. Item probat alio modo, quia iuramẽtum habet vim litis contestatae, vt l. nam & postea. §. si quis temporale. s. eod. & l. sed si quis restituatur. §. ex quibus. s. de iud. igitur, sed adultus non potest cõtestari litem sine authoritate cu- 3 ratoris, igitur non debet deferre. Sed circa istud † quaeritur, an solum requiratur authoritas curatoris, an etiam decretum iudicis? & dic, ꝙ aut praestatur debitori, qui est debitor rei immobilis, & tunc nõ põt sine decreto iudicis. Aut mobilis, & tunc potest. Quia res immobilis non potest tradi sine iudicis decreto, vt l. lex quae tutores. de auth. tut. Praeterea ad hoc facit glo. sing. in l. 1. C. si aduer. transa. Vlterius facit iste tex. ad vnã quae- 4 stionem, †an emphyteuta litigans super re emphyteutica, cũ ipse non possit rem emphyteuticam alienare irrequisito domino, an possit deferre iuramentum? iste tex. facit ꝙ non, quia emphyteuta non potest alienare, igitur. Ita tenet Guil. hic, sed male, quia iuramentum & transactio aequiparantur, vt l. ii. s. eo. Sed emphyteuta potest transigere sine consensu domini, vt in c. si vasallus. si de feudo fue. controuer. inter vasal. & aliũ. Praeterea facit aliud quod Spec. tenet in titu. de arbit. quia tenet, ꝙ potest compromittere sine cõsensu domini, in §. restat. Ita potest iuramentum deferre, hic non sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Actus factus in iudicio nullo, non habet vim etiam actus extraiudicialis.*
Confessio facta coram incompetenti, an valeat, vt confessio extraiudicialis.
2 *Procurator, qui habet potestatem recipiendi solutionem, an poterit deferre iuramentum debitori.*

LEX XX. vsq; ad XXV.

SEruus quod. Seruus, & filius liberam peculij administrationem habẽtes, possunt iurando seu iuramentum deferendo, patri, seu dño, prodesse, vel nocere. Si autem liberam administrationem nõ habent, prodesse tantum possunt, non autem nocere. h. d. vsq; ad l. qui iurasse. In gl. super ver. peculio. circa medium. Et no. ꝙ illud, quod dicitur, ꝙ acquiratur creditori actio, est quando delatio est extra iudicium, secus si in iudicio, quia tunc nullũ est. 1 Ex qua glos. no. ꝙ actus factus in iudicio nullo, non habet vim actus extraiudicialis. & facit contra no. per Inno. in c. per inquisitionem. extra, de elect. vbi dicitur, ꝙ si quis clericus fuerit cõfessus in foro laicorum, quamuis sit iudicium nullum, tamen talis confessio habet vim confessionis extraiudicialis. Et Ang. 2 mouet hic † dubium, nunquid procurator, qui habet potestatem recipiendi solutionem, potest deferre iuramentum debitori domini sui? & dicit ꝙ sic, per istum tex. Quia seruus potest deferre iuramentum, quia sibi potest solui, sed procuratori potest solui, igitur. Sed istud non est verum, quia iuramentũ habet vim solutionis fictae, vt l. duobus. §. 1. j. eo. Sed mandatũ loquitur in vera solutione sm̃ no. per Bar. in l. ii. §. ii ac. Item iuramentum habet vim solutionis, sed certum est, ꝙ procurator constitutus ad recipiendum solutionem, non potest liberare per confessionem, vt l. non abitul. r. C. de nouat. igitur nec iuramentum deferre, quod habet vim confessionis. Item non obstat iste tex. quia illa ratio non debet sic intelligi, seruus potest deferre iuramentum, quia potest sibi solui, sed debet intelligi, seruus potest deferre iuramentum in praeiudicium domini, quia habet liberam peculij administrationem, & ideo sibi solui. & sic contra Ang. & sic debet intelligi iste tex. quia non probat illud, quod Ang. dicebat.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus quo ad sui fauorem habetur pro legitimo.*
2 *Iuramentum a pupillo praestitum in sui fauorem valet.*
3 *Inhabilem potest quis habilitare in sui praeiudicium.*
4 *Electio mala imputatur eligenti.*
5 *Pupillus de iure ciuili, non dicitur posse cadere in periuriũ, et iure canon. sic.*
6 *Dispositio auth. sacramenta puberum. an habeat locum in impubere.*
7 *Iuri canonico in iuramentis statur magis, quam ciuili.*
8 *Pupillus non potest cogi ad iurandum.*
9 *Pupillus non potest esse testis, quia non potest cogi ad iurandum, & si deponit, facit indicium, & ibi de quo pupillo.*
10 *Pupillus, vt possit iurare, an requiratur, quod sit doli capax.*
11 *Pupillus quando dicatur doli capax. remissiue.*

LEX XXVI.

Qui iurasse. Aetas vel sexus nõ annullat iuramentum in praeiudicium de- 1 ferentis. h. d. No. †ꝙ pupillus quo ad sui fauorẽ pro legitimo habetur, & habili. Ad hoc. C. de procur. l. non eo minus. C. de contrahen. & commit. stipula. l. neque. 2 †Secundo no. ꝙ iuramentum a pupillo praestitum in sui fa- 3 uorem ser[illegible] est. Tertio no. †ꝙ potest quis inhabilem per- 4 sonam in sui praeiudicium habilitare. No. †ꝙ mala electio eligenti imputatur. Ad hoc s. si mensor fal. mod. d. x. l. 1. haec actio. 5 cum sim. Vltimo no. ꝙ de iure ciuili pupillus non dicitur posse cadere in periurium, de quo dic, vt j. dicetur. In gl. super verbo, non videtur. Illa glo. vult, ꝙ pupillus de iure ciuili non cadit in periurium, sed de iure canonico est secus. Quia ille qui est proximus pubertati, est plenus periurijs, vt in c. i. de delict. puero & est magis standum iuri canonico, quia istud est spirituale, igitur, vt no. gl. in c. ii. extra. de reg. iu. & c. i. de oper. noui nunc. & in authẽ. cessante. de sacrosanc. eccles. quia non dedignatur ius ciuile &c. vt in Auth. quomodo opor. epis. in prin. 6 In ea. gl. in fi. Ex hac gl. †no. ꝙ auth. sacramenta puberum. hẽt locum in pubere, non autem in impubere, inquantum vult, ꝙ contractus inualidus confirmetur per iuramentum. Et pro hoc facit, quia hoc fuit, vt praecludatur via periurandi, sed pupillus etiam contrauenien do nõ potest periurare, igitur. Istud tenet gl. hic, & in auth. praealleg. & in cor. vnde sumitur. Et hãc opi. secuti sunt multi Doct. vt Bal. & D. Bar. de Sal. Sed Barto. semper tenuit contrarium, vt in c. cum contingat. extra, de iureiur. Et ratio est, vt habetur in c. 1. de delic. puer. de quo tamẽ vide per Doct. in d. auth. sacramenta. & in d. c. cum contingat. Ex iis no. infrascriptas conclusiones. Prima, ꝙ pupillus de iure ciuili non cadit in periurium. & quod tamen secus est de iure canonico, vt d. c. j. de delict. puer. Secunda, ꝙ quo ad iuramẽ- 7 tum † magis statur dispositioni iuris canonici, q̃ ciuilis. Tertia ꝙ auth. sacramenta puberum. non habet locum in impube- 8 re. Nunquid autem † pupillus possit cogi ad iurandum? & certe non, vt in c. paruuli. & c. pueri. 22. q. 5. per legistas habetur in c. si moueri. & in c. si decesse. it. si de feu. sue. controu. inter val. & agna. vnde videtur, ꝙ possit cogi sumpto argumento a contrario sensu. Sed tamen stamus decisioni iuris canonici, quia non reperitur expresse determinatum. & ideo non est ho- 9 nium arg. † Ex isto tex. potest colligi, quare pupillus non potest esse testis, vt l. iii. §. lege Iulia. j. de testib. & c. testes. ii q. iiii. Et ratio, quia pupillus non potest cogi iurare, sed testimonium requirit iuramentum, vt l. iurisiurandi, igitur. Sed quid si vult sponte iurare? dico, ꝙ nõ valet quo ad plenam probationem, sed quo ad indicium bene valet, vt l. fi. C. de his quib. vt indig. Sed stat dubium de quo pupillo intelligamus, vel de infante, vel de maiore infante? Guil. respondet & post eum Bart. ꝙ loquitur de maiore infante, quia iuramentum requirit verba, vt § sed neq;. de man. p. in Sed infans nõ potest loqui, vt l. mulier. de ver. obl. Sed contrarium videtur, quia videtur, ꝙ potest loqui balbutienter, igitur. Sed dic, quia actus, qui requirit solẽnitatem verborum, non sufficit balbutienter exprimi, vt est singu. gl. in d. l. mulier. Sed an iuramentum requirat verba? dixi 10 in l. j. ff. de ver. obl. vbi per Guil. & Bar. † Sed nunquid ad hoc, vt pupillus possit iurare requiritur, ꝙ sit doli capax? & Guil. & Bar. tenent ꝙ sic. sed certe non videtur bene dicere per gl. in l. iusiurandum. quod ex conuentione. in §. j. & l. 1. §. sufficit. de admi. tutor. Praeterea pupillus in sui fauorem iudicium potest assumere, vt l. non eo minus. C. de procur. Praeterea potest cõtrahere, vt l. neque de contrah. & commit. stip. ergo potest deferre iuramentum. ar. l. depositi. §. i. j. de pecu. Item quaeritur, 11 † qñ dicatur doli capax? dic, vt per Bar. in l. i. j. de noua. Bal. in l. non tantum. de excu. tu & l. excipiuntur. ad Silla. Sed glos. sunt contrariae, vna est Institu. de inutil. stipu. §. sed quod diximus. Alia est in l. pupillus. j. de reg. iuris, sed concordantur per Docto. in locis praeallegatis.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum praestitum de praesenti, quando trahatur ad futurum & nu. 8.*
2 *Pater iurans pro filio, quando ei acquirat exceptionem.*
3 *L. patri pro filio ff. de minori. quod non habeat locum in iuramento.*
4 *Pater agens pro filio quod possit agere requirentia speciale mandatum, quando agit vt pro filio, secus si vt extraneo.*
5 *Positioni criminosae quando quis teneatur respondere. remissiue.*
6 *Positioni alternatiuae, vel disiunctiuae quando quis teneatur respondere.*
7 *L. merito. infra pro socio quod non habet locum, vbi sequitur condemnatio.*

§. Si

committitur stipulatio amplius non peti? dic, vt l.si post.j.de
12 pecu. Secundo† quando quis potest allegare turpitudinē suā. Bart.hic ponit,& omnes eum sequuntur. Sed dic,ꝙ aliquādo quis allegat propriam turpitudinem cōtra se,& in suum præiudicium,& tunc auditur,vt l.Neratius.§.fin.ad l.Aquil. & l.j. §.si quis vltro.de quæstio.ita dicit Bar.Sed adde,ꝙ hoc est verum,quando in præiudicium sui ipsius, non autem alterius, vt c.sicut.extra de præsump.& l.& generale. C.de non nume. pecu.& l.si quis in graui.§.si qui.ma.j.ad Sylla. vbi per Barto. Quid autem si illa turpitudo allegatur in vita,non in morte? in hoc fuerūt opi.Bar.in l.decem.de verb.obl.per Bal.in auth. sidicas.C.de testa.Quod tunc annulletur tale dictum,de iure cano.sunt opi.vna Inn.& Spe. quia Inn. tenet illud idem in c. inquisitionis.de accu.per c.i.de excep.& Spec.distinguit in tit. de teste.§.j.in ver.quid si exceptis. Quòd aut deponit iuratus, & tunc præiudicat,vt l.iurisiurandi. Aut non iuratus, & tunc nō valet. Aliquando quis allegat turpitudinem suam pro se ad actionem,quam intendit fundandam, & tunc nō auditur, vt l.transactio finita.C.de transa.& l.filios. de his quæ in frau. cred.& l.si creditoribus.C.de ser.pig.da. Adde l.mercedem.C. de condi.ob turp.cau.hoc est verum,nisi alleget propriam turpitudinem,ex qua sequitur fraus facta legi, propter quā fraudem actus annullatur, vt l.si libertus nuno. j.de iure pat. Aliquando non allegat ad suam actionem fundandā,sed ad iam fundatam in vim replicationis coadiuuandam, & tunc aut allegat ꝯ eum, qui fuit particeps huius turpitudinis morum, vt l.de tutela.C.de in integ.resti.min.& tunc auditur allegans. Aut vult allegare nō contra eum,qui fuit particeps huius turpitudinis,sed contra alium,& tunc,aut ista turpitudo est detecta per sententiam,& tunc auditur,vt hic in l.alias. Aut turpitudo non est detecta,& tunc non potest, vt l.transactio finita. C.de transa.ita dicit Bar.quem sequitur Bal.per alia verba, de quo per Bal.in l.si creditoribus. C.de ser.pig. da. & qđ addidi ad Barto.in l.emptor.j.de aqua plu.arcen. & j.de dona. l.post contractum.& per Cano.in c.ex tenore.extra de concess.preb. & in c.vt dilectus.extra de app & in c.tertio loco.extra de pro-
13 batio.& in c.sicut. extra de testib. Subsequenter† quærit, an confessio turpitudinis facta in iudicio nullo, sit valida in alio iudicio? videtur ꝙ sic,per l.de tutela.sed cōtrarium vř,quia est facta in iudicio nullo,vt l.si patronus,s̄.eo.de quo vř plene per eundē in l.mercalem.C.de cond.ob turp.cau.de quo est casus in c.j.& ij.extra de accu.lib.vi.per locum a simili. Doct.aliqui repetentes addunt omnia,quæ Bar.tangit in l.qui bona.§.qui aliena.s̄.de dam.infe.vbi tractatur,an iuramentum possit præstari per procurat.& nihil addunt.Cui adde ad dictum Barto. duo,quæ ibi tetigi,sed non decidi, quia non sui recordatus.f.
14 nunquid† iuramentum fidelitatis possit per procuratorē præstari:& Spe.tāgit in summa feudorum, & Bal. in l.in summa rerum.s̄.de rer.di.& faciunt distinctionem,aut est persona priuata & tunc non potest præstari iuramentum per procuratorem.Aut est ciuitas,& tunc potest propter difficultatem præstationis.Sed ꝯ istos est casus in l.j.de iureiur. Alias est in statu to.ex̄.de sta.reg.probatur etiā per l.j. in fi.& seq. de acq. pos.j. & vř.63.dist.c.tibi dño.vbi dicit,ꝙ non solū ciuitas, sed etiam priuata persona pōt præstare per procur.sed de iure ciuili est casus in c.j.de iur.fid.vel fide.& in c.si minori.& in c.si decesserit.si de feu.fue.contro. hoc tenet Bal.in c. j. quo temp. mi.in-
15 ue.feu.pe.po.Sed nunquid† iurm̄ testis possit p̄stari per procu. & Bal.tenet ꝙ nō in tub.seq.quia iudex dēt videre faciē ipsius testis c.licet.ext.de testi.vbi Abb.hoc tenet Ex isto tex. Bar.di-
16 cit,ꝙ† pro hoc dat vna doctrina gñalis. f. qñ potest tractari de periurio,semper legitime potest recusari iurm̄, sed certe iudicio meo ista Doct.non est bona. Primo pone, ꝙ intento contra te iudicium reale,& non habeo aliquas probationes,nunquid poteris in isto casu recusare? vř ƀm istā doctrinam, ꝙ sic. Sed istud est absurdum, igitur. Præterea tex. est in l.3.§.Iulianus.s̄.eo.videlicet quia sequeretur ƀm Bar. ꝙ ipsa mulier possit recusare iuramentum, igitur. Vnde dic,ꝙ omni casu,quo post præstitum iuramētum potest inter easdem personas,vel easdem repræsentantes,quæri de periurio,& tunc potest recusari iuramentum,vt hic,in illa.l.alias.sed ibi inter diuersas,tūc non potest recusari iuramentum.

LEX XXVIII.

Duobus reis. Iuramentum ab vno ex reis credendi delatum alteri nocet,& iuramentū debitoris prodest fideiussori.h.d. In glo.super verbo,nocebit.ibi,so.maioris. Bar.assignat rationem, quia iuramentum habet vim litis contestatæ, vt l.nam & postea.§.si is qui temporali, & l.sed si restituantur. §.ex quibus.s̄.de iudic.sed vnus potest licite præstare,vt l.fidecommissaria.§.interdum.de lega.iij. igitur.vel dic, quia iuramentum habet vim nouationis,vt s̄.l.proxi.in fine. sed nouatio facta per vnum creditorem rei,non solum præiudicat alteri,vt l.si rem.§.si duo.j.de noua.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor agendo contra reum, & producens instrumentum, in quo creditor confitetur sibi solutum,an obtinere possit.*

§.A fideiussore. Iuramentum fideiussoris debitori prodest,quando præstitum est
1 super re,secus quando super persona.hoc dicit. In † glo.super verbo,solutionis. Ex qua Bar.infert, quid si fideiussor producit instrumentum,in quo continetur,ꝙ creditor confitetur, ꝙ sibi soluit,an possit obtinere contra reum? & dicit ꝙ nō. Ratio, quia istud debet intelligi de vera solutione.nō autem de ficta, igitur.Sed istud non est verum.Idem consuluit contrarium in quodam consilio,quod incipit. Titius.& probatur, ꝙ non potest repetere,quia aut iste fideiussor agit contra reum.xxx.diebus non elapsis,& tunc obstat exceptio, vt l.si cui. C. de non nume.pecu.& l.in contractibus. §.i.eo.tit. Sed ipsius debitoris interest, ergo ipse poterit intra triginta dies opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. Si autem elapsi sunt xxx. dies, tunc si fideiussor producit chartam, in qua est confessio creditoris,& tunc potest consequi.Ratio,quia ista charta probat post triginta dies, vt l.in contractibus. §. primo. C. de non numeratu pecu.igitur.Præterea quando ipse creditor confitetur pecuniam sibi solutum,& capitu. aut confitetur, quia sibi vere soluta fuit, & tunc fideiussor potest repetere a reo. Aut confitetur spe futuræ numerationis, & tunc post xxx. dies potest repetere, vt d.l.si cui. Vel aliter,aut ipse confitetur non animo donandi,sed animo remunerandi, & tunc potest repetere,vt l.item quæritur.§.fi.j.manda. & tunc si debitor vult hoc dicere,tunc debet probare.Et ratio, quia istud est fundamentum suæ intentionis,ergo debet probare,vt l.in hac. de consti. Præterea donatio simplex intelligit, non aūt cā remunerationis, qđ probatur,qa donatio causa mortis & legatum præsumitur semper factum animo remunerandi, vt l.si vero remunerandi,j.de condi.indeb. & est speciale, ergo in contrarium est ius commune.igitur ista donatio intelligitur simplex.Præterea ad hoc,vt fideiussor possit a reo repetere sufficit, ꝙ vere vel ficte sibi solutum est,vt l.inter causas.§.i.j.man da.& §.si is qui.& l.si fideiussor. sed post xxx. dies a tempore confessionis ius præsumit factam solutionem,igitur.Quarto probatur,qa confessio per creditorem facta reo fideiussori prodest, ita & confessio facta fideiussori. Sed ad ista potest responderi saluādo opin.Bar.quia procedunt inter ipsum creditorem & fideiussorem,sed quo ad ipsum reum, non videntur habere locū, per ea,quæ hic dicuntur,igitur Item probatur,quia iuramentum habet vim confessionis,sed iuramentū non prodest,neq; nocet,vt l nam & postea.§.fi.cum l.sequē.s̄ igitur.Sed ad hoc dic respondendo,quia ꝙ imo confessio non solum prodest respectu ipsius confitentis,& eius cui confitetur,sed etiam respectu tertij,vt l.Lucius.§.tutor.j.de admi.tut. coniuncta gl. Præterea probatur ex dictis Bar.in l.assiduis.C.qui pot.in pig.hab. vbi non solum confessio mariti habet locum respectu ipsius mariti & vxoris,sed etiam respectu creditorum. Nec obst.ista glo.quia non est vera, quod sic probatur, quia ille, qui defert iuramentum, videtur confiteri illud, quod iurans iurauerit, non aliter,vt l.qui iurasse.§.fi.s̄.eo. vbi eo ipso, ꝙ creditor defert iuramentum, videtur confiteri fideiussori, & si iurauerit videtur ꝙ prætextu tacitæ cōfessionis poterit repetere ab ipso debitore. Si autem vis saluare gl tunc dic, ꝙ gl.debet intelligi, quando fideiussor iurauit se dare non debere, vel iurauit non contraxisse,quia tunc non posset repetere a reo.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum super vno præstitum non trahitur ad aliud.*
2 *Fideiussor de iudicio sisti, q. liberetur ex sola præsentatione rei principalis.*
3 *Iuramentum delatum,si sit dubium,ad quem spectet declaratio, vel ad deferentem vel ad iurantem.*
4 *Fideiussor,si iurauit se dare non oportere,an prosit reo.*
5 *Sententia absolutoria lata pro fideiussore.*

§.Si ei qui debitorem. Iuramentum fideiussoris de iudicio sisti prodest principali debitori eo casu,quo si conueniretur, veniretur
1 tur cōtra iuramentum fideiussoris, alias secus. hoc dicit.† No. ꝙ iuramentum super vno præstitum ad diuersum non trahitur, quemadmodum nec præstitum super præsenti, trahitur ad futurum,vt C.eo.l.qui iurasse.§.si pater. & l.ii. & in c.pen. extra eodem.& per Barto.in l.cum stipulatus.& l.si a colono. de verborum obligationib. In glo.super verbo, exhibuerit.&
2 † hanc glo.quidam Doct.do.Benedic.de Plumbi. notabat singulariter,quòd si fideiussor semel fecerit rei præsentationem, liberatur. Sed istud debet intelligi,quod si quis promiserit de iudicio sisti,intelligitur de principali causa, non autem in causa appellationis. in Authen. de his qui ingred. ad appel. in princip.Item liberatur lata sententia, item liberatur finita instantia,vt l.si seruus.j.de diuer. & tempo. præscrip. Ex quibus infertur, quòd doctrina illius Docto. non est vera, quia imo debet præsentare vsque ad sententiam, vel donec sit liberatus.

habet vim stipulationis, per l.cum ostendimus.§.fi.de fideiuss. Sed † quid si iudex tulit sententiam sm iuramentum, ꝙ nullas vires habebat? & dic, ꝙ sententia valet per casum l.nam & postea.§.si daretur.s̄.eo.secundum vnā lectu. Sed quod sequitur, rescinditur ope appellationis. Sed modo † quæritur, quæ est ratio differentiæ inter hoc, ꝙ sententia contra sentētiam est ipso iure nnlla, vt l.j.C.quando prouoc.non est neces. & ꝙ iuramētum contra iuramentum valeat, vt l.nam & postea.§.si damnetur. Et ratio diuersitatis est, quia sententia lata contra sentētiam est nulla ipso iure, quia prima sententia nititur authoritate rerum, s.partium, & ipsius iudicis iudicantis. Vnde partes non possunt tollere, quia illud quod compilatum est cum aliqua solennitate personarum, ad ipsius destructionem requiritur eadem solennitas, in l.si ad resoluēdam. C.de præd.mino. & l.si vt proponis.C.de nup. Sed in sentētia interueniunt tres personæ, igitur. Et de hoc no.in l.si diuersa.C.de transa.vbi casus, & ita tenent Doct.in d.l.acta.C.de re iud. In iuramento est secus, quia authoritate duorū solum nititur, igitur contratio cōsensu ipsorum duorum potest dissolui. Sed nunquid actus celebratus † secūdo loco cum iuramento ꝯ primum actum, in quo interuenerat iuramentum, sit validus? vtputa, mulier iurauit non contrauenire? In hoc fuerunt variæ opi. & fuit prima Host.in c.cum contingat.extra eo. Istud idem Spec.in titu. de emp. & vendi.in §.tertio loco. & ver. notandum generale. istud idem tenet Io.And.in c.licet mulier. eo.tit. lib.vj.in vlt. gl. & idem Bart.in l.si quis pro eo.j̄.de fideiusso. & l.is cui.j̄.de verb.obliga.qui omnes tenent, ꝙ contractus non est validus. Inno.tenet contrarium in c.dilecto. extra de præb.quem Bal. sequitur in auth.inter liberos.C.de testa. & idem tenet Spe.in tit.de leg § nūc tractemus. & quæ sit verior, videtur ꝙ prima, quia per c.intelleximus. & c.veniens.vbi habetur, ꝙ primum iuramētum validum semper debet seruari. Cum ergo primū iuramentum sit licitum, igitur &c. Pro secunda opin. Innoc. & aliorū sequacium facit c.sicut ex literis.extra de spon. vbi quidam iurauerat accipere talem in vxorē, & postea accepit aliā, ꝙ valet sm matrimonium. Facit c.j.de voto.lib.vj. Facit c.tua nos.extra eo.el j.pro hoc facit sing.gl.Io.And.in c.fi.de procu. quam approbat Bar.in l.cum precario.j̄.de preca. qui videtur sibi fuisse contrarius. In hoc tamen dicendum est, ꝙ sic. Et aliquando actus siue cum iuramento, siue sine, est spiritualis mere. Aliquando non est mere spiritualis, sed habet quid spiritualitatis. Aliquando est mere temporalis. Primo casu dic, ꝙ secundus actus non valet, vt c.dilecto. extra de præben. & ista fuit opi.Innoc. & Bal. Alia opi.est in contrarium.s. Io.And.in d.c.dilecto. & Specu.in d.ver.nunc tractemus. & probatur sic, quia matrimonium est actus spiritualis, sed matrimonium celebratum est validum, per d.c.sicut ex literis. & respondet ad d.c.dilecto. quia ibi non est decisio Papæ, sed allegatio, & sic non facit ius. tamen credo ꝙ prima opi.Inno. & Bal.sit verior, vt d.c.dilecto. quia quamuis sit allegatio, tamen ratio super quam se fundat est illa, quia annullat exceptionem de iure canonico, quia quælibet sententia Papæ facit ius. Non obst. c.sicut ex literis. quia matrimonium non est actus mere spiritualis, vt j̄.dicetur, & in secundo membro. Secundo casu principali pone exemplum in matrimonio, qđ non est mere actus spiritualis, sed habet quid spiritualitatis, quia non posset interuenire pecunia, sed dos interuenit, vt in titu.de iure dot. & dic, ꝙ aliquando secundus actus non est maioris potentiæ, sed minoris vel paris, ꝗ primus, & tunc non valet secundus cum iuramento factus. & probatur in d.c.sicut ex literis. extra de spon. facit c.requisiuit. Aliquando iste actus celebratus est maioris potentiæ, & seruandus est secundus, vt in d.c.ex literis. Tertio casu principali, quando est actus tpalis, secundus non est maioris potentiæ, ꝗ primus, sed paris vel maioris, & tunc primus seruatur, vt c.sicut ex literis.extra de spon. Aliquādo secundus actus habet concursum iuris cōis secum, & tunc secundus talis non est seruandus, vt est glo.sing.in c.licet mulieres.extra de iureiur. & ista est opi.Bar.Spec. & aliorum. Pro hoc facit gl.in l.ij. & Doct.de vsuca.pro emp. & l ea lege.de cond.ob cau, vbi prohibitio alienationis hominis valet, quando est secum concursus iuris communis. Aliquando ipse secundus actus est celebratus contra primum actum, qui non habet secum concursum iuris communis, & tunc valet secundus, vt est glo.sing.in c.fi.de proc. & ita intelligatur Bar.in d.l. cū precario. de preca. & hæc valent quando iuramentū est præstitum negatiue, vbi autem iuramentum secundum pręstatur affirmatiue, & tunc secundus est maioris potentiæ, ꝗ primus, & tunc seruatur secūdus, vt d.c.sicut ex literis. de spon. Aliquando secundus actus non est minoris, sed est maioris, vel paris, & tunc seruatur primus, vt d.c.sicut ex literis. & hæc omnia procedunt quando vtrunq; iuramentum est iustum, & sic super re licita. Vbi autē vnum esset præstitum super re licita, & aliud super re illicita, tunc seruatur licitum, & ita fit casus in d.c.tua nos.extra eō. Et pone exemplum, si iuraui non interficere hominē &c. ex hoc potest argui, ꝙ illud quod dicit Io.And.in d.c.licet mulieres. ꝙ si mulier iurauit se nō alienare sine decreto iudicis, & si postea alienat, & iurat non contrauenire non valet secundum, & hoc dicit per c.dilecto.extra eo. dico, ꝙ d.c.dilecto.non probat hoc, quia primum iuramentum fuit validum, secundum autem fuit inualidum, sed in casu d.c.licet mulieres. vtrūq; fuit licitum, ideo primum valet.

SVMMARIVM.

1. *Grauatus in vno, in alio debet releuari.*
2. *Delatio iuramenti habet vim tacitę confessionis.*
3. *Iuramentum licite recusatur, quando diminutio condemnationis sequeretur.*
4. *Ratio statuti minuentis pęnam confitenti maleficium, & augentis neganti est, quia qui in vno releuatur, in alio grauari debet.*
5. *Reus, qui primo negauit, si postea confitetur, an habeat beneficium statuti minuentis pœnam confesso.*
6. *Iudex si post negationem rei admittit eius confessionem, sed non vult diminuere pœnam, an debeat illam minuere.*
7. *Statutum minuens pœnam, an habeat locum in confitente vi, vel metu, vel ex necessitate, quod non.*
8. *Statutum prædictum, an habeat locum in confitente delictū, sed negante qualitatem.*
9. *Lex ista an habeat locum in iuramento necessario delato, in defectum probationis.*
10. *Iudex condemnans, quem ex præsumptionibus, potest mutare pœnam corporalem in pecuniariam.*
11. *Iudex, cui constat reum commisisse delictum, an possit eum torquere, vt confiteatur.*

LEX XXX.

EVm qui. Si in actione, quæ per inficiationē crescit, fiat probatio per iuramentum, tenetur ad simplum tantum, non autem ad duplum. hoc dicit. † No. & ita semper allegatur, ꝙ qui in vno grauatur, in alio debet releuari, & econtra. Et concor. sunt in glo. † No. secundo, ꝙ delatio iuramenti habet vim tacitæ confessionis, igitur soleo allegare istam lect. licet Doct. allegēt aliam, non ita bene probantem, in l.qui iurasse. in fi. s̄.eo. In gl. super verbo, ait, ibi, sed arg.contra, solu. secundum ꝙ habetur in l.certi condictio.s̄.titu.j.vbi per glo. In glo. super † verbo, omissa. circa fi. Ex hac resultat vnum ad materiam l. manifestę.j̄.eod. quia illud verum, nisi ex iuramento sequeretur diminutio condemnationis, quia tūc potest recusari iuste iuramentum. Ita singulariter facit glo. Secundo colligitur ex ista gl. ad materiam † statutorum, s.ꝙ cōfesso maleficio remittitur pęna tripli, & neganti augetur duplum. Et ratio horum est, quia eo ipso, ꝙ confiteor maleficium, releuo fiscum publicum, & accusantem ab onere probandi, & qui releuatur in vno, debet in alio grauari, vt hic. Et sic colligitur ex hac l.ista ratio. si vero negatur, tunc committitur duplex delictum, scilicet delictum & mendacium, & ideo addatur pœna penæ, vt l.nunquam plura.j̄ de pri.delic. Ex his † sic propositis Bar. inducit istam glo.ad quæstionē. Pone, ꝙ reus negat maleficium, sed quod postea vult confiteri, quæritur an ipse negans, postea confitens habeat beneficium statuti? & dicit se dixisse in publica disputatione, quę incipit, statuta communiter per Italiam: & dicit, ꝙ non debet audiri, imo plus dicit, ꝙ iudex potest dicere, ꝙ non vult confessionem, sed vult probationem per testes. Ita dicit Bar.per istum tex.cum gl. nunquid autem sit verum, & ipse Bar.tenuit in illa disputatione. Idem tenet Bal. in l.quidam æstimauerunt.s̄ si cert. peta. vbi notabiliter dicit distinguendo, quia aut per negationem factā per ipsum reum, inducitur litis contesta. & tunc non potest pęnitere, de hoc est casus in l.electio.§.neq;.s̄.de noxalib. Aut ex hac negatione, non est inducta litis contesta. vt in c.ij.de li.contest. & tunc tali casu admittitur cōfessio postea superueniens, per d.§.neque. do. Bar.de Sal. & do.Rapha.tenent indistincte contra Bar. In gl.3. §.item mixta.in rub.de ac. videtur absurdum, ꝙ iuste pęnitēti denegetur venia, vt C.de app.l.si quis libellos. & l.qui sanctā. C.de aposta. vnde si iste iuste pęnitet, non debet negari venia. Sed isti Doct.non bene dicunt, vnde dic tu, ꝙ aliquando vult confiteri illud, quod negauit ad consequendum beneficium statuti. Aliquando vult confiteri ad euitandum pœnā. Primo casu dico, ꝙ Bar.bene dicit. Et probatur sic, quia per istam negationem primo simpliciter factam, in dubio est inducta litis contestatio, per quam contestationem inducitur quasi contractus, vt l.depositi.§.j.j̄.de pecu. Adde ergo si iste negans obligatur fisco, non potest tolli per confessionem ius quæsitum fisco, vt l.si in initio. C.de actio. & obliga. Secundo probatur, quia statutum loquens, quòd multat, debet intelligi in primo casu, qui fit, siue neget, siue cōfiteatur, vt arg.l.boues.§.hoc sermone.j̄.de verb.signific. & l.fideicommissa. §.si quis decem.j̄. de lega. 3. Igitur si primo negauit, non potest per secundum

Si vero est iuramentum formiter, tunc debetur post iuramentum æstimatio, quia probatur ex iuramento obligationem præcessisse, vt l. si duo. §. si quis iurauerit.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum habetur pro veritate, nec post id præstitum vltra quæritur.*
2 *Exceptio ne quis conueniatur vltra quam facere possit, ꝙ opponatur contra iuramentum.*

§. Si mulier. Si iuratur super obligatiõe, tollitur omnis exceptio obligationem perimens: si vero iuretur super pacto, tollitur omnis exceptio perimens 1 pactum. hoc dicit. No. iuramentum † pro veritate haberi, nec post id præstitum, aliquid quærendum esse. In gl. super verbo, 2 † præstandum est, idem sequitur Bar. Sed contra hoc videtur, quia iuramentum & sententia æquiparantur, vt l. j. s. eod. Sed certum est, quod licet iudex cõdemnauerit maritum in toto, tamen habet beneficium, ne conueniatur nisi in quantum facere potest, ergo idem in iuramento. argu. l. ex diuerso. §. fin. j. sol. ma. & l. Nesennius. §. j. j. de neg. gest. Nec obstat illud, quod dicitur, ꝙ illa est exceptio peremptoria, quia non est verum, ꝙ sit peremptoria, sed est iuramenti limitatiua, igitur poterit opponi, & contra hoc facit iste tex. igitur non potest opponi post sententiam. Ibi, tota. quia dictio tota, reficit omnem diminutionem, vt probatur in l. si prior. §. j. soluto mat. & l. Meuio. §. fin. j. de lega. 2. Et sic videtur resultare, quod omnis exceptio excluditur. Pro hoc facit. l. fi. C. ad legem Falci. & sic istud facit in dubium, & secundum communem opi. Sed pro contraria opi. facit l. si totam. j. ad Treb. Sed potest dici, ꝙ illud procedit de iure antiquo, non poterit inhiberi Falci. vel Trebellianica, quod autem hodie, secus, vt in authen. si pactum. C. ad legem Falcidiam. Et ad illud, quod dicitur de sententia, est difficile respondere, nisi dicatur, quod sit minoris authoritatis, nescio qualiter possit responderi. Et admiror quod Barto. non perpenderit.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum primum, vt præiudicet in popularibus actionib. alijs, requiritur, quod bona fide, & non dolo sit delatum.*
2 *Exceptio rei iudicatæ orta ex sententia super actione populari contra vnum, obstat omnibus.*
3 *Argum. de sententia ad iuramentum valet.*
4 *Iuramentum bona fide delatum, dicitur id quod est delatum in supplementum probationis, & ibi quando mala fide dicatur delatum.*
5 *Bene fit, quod bona fide fit.*
Bene quando pro legaliter, quando pro legitime. Et quando vtiliter.
6 *Iuramentum in actione populari delatum per vnum, quando noceat alteri.*
7 *Arguere de pacto ad iuramentum an liceat.*
8 *Iuramentum delatum vno tempore, non præiudicat alij.*
9 *Transactio facta super actione populari, an præiudicet alijs.*
10 *Pactum, vel transactio, factum super actione populari quę non prędiudicat alijs, an præiudicet sibi paciscenti volenti postea agere.*
11 *Tex. hic an habeat locum in iuramento necessario.*
12 *Potestas, si non possit cognoscere de delicto post sex menses a die commissi delicti, quid si tale delictum habeat causam continuam.*
13 *Delicta continuata, an dicantur vnum, vel plura, remissiue.*

§. In popularibus. In popularibus actionibus iuramẽtum ab vno delatũ, seu sententia vno agente prolata, alijs præiudicat, dummõ de collusione non reperiatur actum, & dic, vt l. j. j. de popu. act.
1 No. primo, ꝙ ad † hoc, vt iuramentum primum delatum in populari actione alijs præiudicet, oportet bona fide, non autẽ 2 per collusionem illud delatum esse. Secundo no. † ꝙ exceptio rei iudicatæ orta ex sententia super actione populari contra vnũ, obstat omnibus alijs illam nouiter intentantibus. Ad idem. j. de popul. act. l. 3. & j. de lib. homi. exhib. l. 3. §. si tamen postea.
3 Vlt mo no. ꝙ arg. de sentẽtia ad † iuramentũ valet, vt hic iuriscon. demonstrat. In gl. super verbo, bona fide. ibi, id bene fie-4 ri. ꝙ bona fide. dic. quod † illud iuramentum dicitur bona fide delatum, quod defertur in defectum probationis deficientis. Et probatur, quia iuramentum tutoris dicitur delatum bona fide, quando est delatum in defectum probationis. s. eod. l. iusiuran. §. si tutori. & j. eo. l. tutor. Et dicitur mala fide delatum, quando defertur, quamuis habeat alias probationes. de quo 5 dicitur in l. tutor. j. cod. Item † allegatur ista glo. ꝙ illud dicitur fieri bene, quod bona fide fit. facit xxij. qõ. v. c. homines falsũ. Ex quo no. quod quoties istud aduerbium, bene, vt hic, refertur ad personam, debet exponi, id est legaliter. Item si refertur ad rem, tunc exponitur, i. legitime, vt l. si bene. s. de vsur. Si autem refertur ad ipsum actum, tunc intelligitur bene, id est 6 vtiliter, vt l. quæ vtiliter. j. de nego. gest. In glo. super † verbo, per collusionem. ibi, sed populari actione iuraui. Bar. quærit, & habet istam quæstionem pro difficili, & facit tria membra principalia. Et primo dicitur, ꝙ ista glo. non dicit verum, quòd obstet exceptio iuris, quia illa actio popularis oritur ex vno, quod habet causam successiuam & continuam, tunc iuramentum præstitum per vnum de popularibus, nocebit alteri nouiter agere volenti, vt probatur in l. iurisgentium. §. si paciscar. & l. si vnus §. pacta quæ. s. de pactis. arguendo de pacto ad 7 † iuramentum, ꝙ fieri potest, per l. 3. §. fina. & l. nam & postea. §. fi. s. eo. igitur & ei obstat l. ei qui. allegata in gl. Et respondet ad quod probandum dicit, ꝙ vbi committitur aliquod maleficium, ꝙ habet causam successiuam & permanentem ex voluntate delinquentis, tunc committitur toties, quoties stetit in ista persuatione, vt l. j. ad fi. s. de vsufru. accresc. Sed ex contrectatione continuata oritur actio vnica, licet ex continuatione oriatur alia, vt l. si vxori. §. si quis iurauerit. j. de fur. Ita in proposito, si ego qui intento ac. po. non orientem ex prima appẽsione, sed ex alia noua, nõ potest inde obijci exceptio iuramẽti, & sic vult Bar. ꝙ appensio quæ stat & perseuerat omni die, dicantur plures appensiones, igitur. Vnde licet sit orta exceptio super vna, non tamen nocebit super altera. Sed dico, ꝙ istud membrum est dubitabile, quia illud quod dicit primo est verum in l. qui cetu. §. fina. j. ad leg. Iul. de vi. Sed dum arguit de pacto ad iuramentum declino istud, & probatur sic, quia actio orta ex interdicto, de libero homine exhibẽdo, oritur ex pacto habẽte causam successiuam & continuatam, vnde arguo sic. Iuramentum & sententia æquiparantur, sed sententia lata in interdicto, de libero homine exhibendo, per vnum præiudicat alteri, si non probetur collusio, vt l. 3. §. si tamen. de lib. homi. exhiben. igitur. Præterea iste tex. loquitur generaliter in qualibet populari, cum loquitur generaliter, ergo. Et respondeo ad rationem suam, quia sunt diuersa, pactum, & iuramentum, ergo vnum statuitur in vno, & aliud in alio, vt l fin. de calum. Quia sententia præiudicat, quia habet authoritatem iudicis, sed pactum non habet authoritatem iudicis, igitur. Pro qua facit glo. in l. transigere. C. de transac. quæ proprie loquitur in his terminis, quæ determinat contra Bario. Sed tamen potest saluari opi. Bar. Et primo dico sic, quia ista glo. non dicit verũ, quia sic præiudicat alteri, si sit bona fide delatum, ita & sentẽtia, vt d. l. 3. Sed clarum, ꝙ impossibile est, ꝙ sententia huius gl. fuerit bona fide delatum, igitur. & ꝙ fuerit impossibile patet, quia ad probandum, quòd fuerit res appensa, nõ deficiunt probationes, quia homines viderunt. Sed clarũ est, ꝙ vbi probationes adsunt, iuramentum dicitur delatum mala fide, vt l. tutor. j. eod. igitur. Item probatur alia ratione, quia ex continuatione ipsius scuitiæ veniunt plura delicta, ergo sequitur, ꝙ iuramentum delatum super vna, non præiudicat alteri, vt l. 8 duobus. §. colonus s. eo. igitur. Item probatur, quia iuramentum † delatum vno tempore, non præiudicat alteri, vt l. qui his. de noxa. ergo iuramentum delatum per agentem populari, non præiudicat mihi agenti nũc. Item probatur per l. 3. §. si tamen. de lib. homi exhibẽ. Sed huic obstat tex. in d. §. si in. hi. Sed responde, ꝙ ibi sit speciale in sententia, ne de delicto hominis, super quo semel iudicatum est, amplius cognoscatur, vt l. licet. s. nau. cau. stabu. & c. fi. de calum. & c. ex his. de accu. Secus autem in iuramento, quia iuramẽtum habet vim conuentionis, vnde quemadmodum conuentio non præiudica-9 ret alteri, ita nec iuramentum. Nunquid autem † transactio facta super populari actione præiudicet volentibus eam intẽtare? glo. arguit pro & contra, & concludit, ꝙ non. Bart. dicit ꝙ aliquando actio popularis datur pro aliquo delicto, ꝙ est consummatum, & tunc, aut est actio popularis, quæ per litis contesta. dicitur intentari ad proprium commodum ipsius intentantis, & tunc aut istud pactum fit ante litis contesta. & tunc non præiudicat, vt l. iurisgentium. §. si paciscar. & l. si vnus. § pacta quæ turpem. s. de pact. Aliquando istud pactum fit post litem contesta. & tunc quia actio popularis efficitur ipsius agẽtis per lit. contest. & tunc potest, vt l. licut. j. de verb. signi. vt ibi dixi. Et intellige dictum Bar. ꝙ quo ad commodum suum potest sibi facere præiudicium, sed quo ad præiudicium reipublicæ, non potest. Quod probatur ex generalitate tex. in §. pacta quæ. & §. ante omnia. melius facit l. si vnus. §. itẽ ne experiar. Aliquando ista actio intentata spectat ad commodum ipsius agentis, & tunc potest pacisci, vt probatur in d. l. 3. §. si correus. j de libe. homi. exhibẽ. & l. qui cetu § fi j. ad leg. Iul. de vi. Aliquando intentatur aliqua actio popularis, quæ habet ortum ex continuata causa delicti, aut in appensio, & tunc in præiudicium alterius aliquis non poterit pacisci, vt d. §. ante omnia. & d. §. pacta quæ. Et hæc sunt tamen limitanda secundũ Bal. quia habent locum in omittendo, vbi autem in delicto commisso non potest transigi, vel pacisci, vt j. ad Sylla. l. diuus. Sed istud est falsum. Primo, quia idem tenuit contrarium, in l. acculata. C. qui accu. non pos. Et probatur, quia nec in d. l. diuus. ptinet casum specialẽ, qa ad ipsum pu... punitio nõ solutio, igitur. Patet, quia ad dñm spectat punire seruum ex quali-10 tate delicti, vt j. de verbo. obliga. l. qui seruum. Restat † videre nunquid pactum, siue transactio facta super populari actione, quæ non præiudicat alijs, præiudicet ipsi paciscenti volenti postea agere? In quo procedo remissiue, de quo vide per Barto. in l. si maritus. §. si negauerit. j. de adulte. & per eundem

in l.transigere.C.de transactio.& per Cy.& Bal. in l.accusationem.C.qui accusa.non pos.& in l.3. §.is cui.ſ.de sepul.vio.vbi plenius per gl.quàm alibi.& ibi plenius per Bart.quàm alibi. Vlterius quæritur, nunquid † iste tex.habeat locum in iuramento necessario?& glo.est in l.transigere. quæ vult, quod in iuramento volūtario,siue iudiciali habeat locum ista litera. Vlterius Bar. ponit † hic vnam quæstionē. Pone, quod statuto cauetur, quod potestas non possit cognoscere de maleficio post sex menses a die commissi delicti, nunquid autem si tale delictum habeat causam continuam possit puniri? Bar. hic diuidit distinguendo, quod quædam sunt maleficia, quæ habent causam cōtinuatam ex continuatione animi, & tunc poterit puniri. per ar. in l.j.in fi. de vsusr.accre. Aliquando sunt aliqua maleficia, in quibus lex magis punit factum, quàm animum faciendi, & tunc dies istorum sex mensium incipiunt currere a die operis perfecti, vt l.semper.§.hoc edicto.ſ.quod vi aut clam. Et in quantum dicit Bar. quod si fuerat facta societas illicita &c. non bene dicit per l.id quod. §.si filius.ſ.pro soc.vbi non dicitur, nisi vna societas, quamuis perseueretur in societate sm Rapha. Sed dicit, quod hoc dictum non potest procedere, quia cum societas contrahatur omni die, deberet solui gabella omni die de ipsa societate, quod est absurdum. Sed potest responderi, quod quamuis videatur factus contractus, tamen vnus & idem contractus est, ideo nō debet solui, nisi semel, vt est casus in l.fi.ſ.de publ.vnde oratio do. Raph. non est vera. Vlterius quærendum † est, nunquid autem ista delicta continuata dicantur vnum delictum, vel sint plura? de quo per Bar. in l.inficiando.ſ.de fur.& per Bal.in l.quicunq;. C.de ser.fugi. & l.si tutor.ad Tertul.& gl.in l.vulgaris.ſ.de fur.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum liberti quare in totum habeatur pro veritate, non sic in iuramento patroni.*
2 *Cautela ad excludendum fiscum a successione alicuius.*
3 *Grauatus restituere si defert iuramentum, quod non præiudicat illi, cui fienda est restitutio.*
4 *Iuramentum, quo libertus iurat se liberum non esse, quod auferat ius succedendi in bonis ipsius iurantis ipsi deferenti, & remouet ius patronatus.*
5 *Iuramentum, quo quis iurat patronum esse, quod non auferat ius in iure succedendi.*

§.Si libertus.

Iuramentum, quo libertus iurat se nō esse libertū habetur pro veritate, quo ad omnia h.d. In glo.super ver petitio.†ibi, sed contra non est. Bar.hic assumit aliam rationem diuersitatis, quia certum est, quod non. Per conuentionem non potest sibi præiudicare in vltima volūtate, vt l.stipulatio hoc modo. ſ de ver.obl.& l.fi. C.de pact. Sed per istud iuramentum præiudicaret vltimę factioni testamenti, ideo fuit statutum ibi. Sed hic est secus, quia quis potest renunciare iuri successionis, vt l.pactū. C.de colla. Sed iuramentum habet vim conuentionis, ergo & per iuramentum videtur renunciasse iuri successionis, igitur. In glo. ibi, item si frater cui.† Et ex hac potest colligi cautela ad excludendum fiscum, qui est vltimus successor, vt l.vnica. de cadu. tollen.& de hære.quæ ab intest.in fi. Quia cautela est, quod deferat vni iuramentum, vt iuret se esse patronum suum, quia iste habebit bona istius. Sed quid prodest facere testamentum, & sic fiscum excludere. Bene dicit, quod si non posset condere testamentum, quia esset in articulo mortis. In ead.glo.ibi, obsignare. Bar.bene hic respondet, & ideo videatur hic pro eum. In ead. glo. Bar. hic ex ista glo.arguit ad q. Pone, quod vnus † est grauatus de restituendo, & clarum est, quod non potest alienare res restituendas, vt l.res quæ.C.de leg. Quid autem si defert iuramentum coniuncto, qui iurauit &c. nunquid istud iuramentū præiudicet illi, cui debet restitui? & dico quod non per istam gl. Præterea facit l.iusiurandum.§.& is.ſ.eo.quia ille, qui non potest alienare, non potest iuramentum deferre, vt ibi, sed iste non poterat alienare, igitur Ex quibus † collige duas conclusiones. Prima, quod iuramentum, quo libertus iurauerit se liberum non esse, aufert ius succedendi in bonis ipsius iurantis ipsi deferenti, & ius patronatus remouet, vt hic in tex. Fallit in remissione iuris reuerentialis, vt l.fi.de bo.mat. Ita hic per istud iuramentum non videtur remissum ius reuerentiale. Secunda conclusio est, quod iuramentum, † quo quis iurauerit se patronum esse, non aufert aliquod ius in iure succedendi, vt l.si iurauero.ſ.de iure patro. Fallit in duobus casibus. Primo, quia intelligitur quæsitum ius succedendi ab intestato, si nullus extat, vt hic in glo. Item fallit in iure reuerentiali, vt l.adoptiuum. §. patronus. supra de in ius vocan. quia acquisiuit ius reuerentiale per iuramentum.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum, quod non intelligitur remouere exceptionem cum ipso actu, super quo iuratur.*
2 *Exceptio causata ex natura actus, super quo iuramentum præstatur, non remouetur per iuramentum.*
3 *Exceptio nulla si contra instrumentum guarentigiatum opponi possit, an exceptio precij non soluti poterit opponi.*
4 *Proprietarius si promisit non mouere quæstionem vsufructuario potest tamē petere cautionem de vtendo.*
5 *Iuramentum non excludit exceptionem, quæ venit ex natura contractus.*

§.Si iurauero.

Iuramentum non excludit exceptiones, quæ veniunt ex natura actus, super quo est iuratum. hoc dicit. Nota quod † nunquam ex iuramento intelligitur remota exceptio tota vna cū ipso actu, super quo iuratum est. No. quod nunquam † per iuramentum remouetur exceptio causata ex natura actus, super quo illud præstatur, & sic facit ad ea, quæ no. Bal. in l.j.C.de vsufru. Ex his † infertur ad quæstionem. Pone, quod contra instrumentum guarentigiatū nulla exceptio potest opponi, nunquid autem exceptio precij non soluti possit opponi? videbatur quod non. Primo ex generalitate, vt l.in fraudem.in fi.de testa. mili. & l.j. §.in generaliter. de leg.præstan. Sed contrarium est per istum tex.de quo plene dixi in l.si duo patroni.§.si quis iurauerit. & istud determinat Bal. in l.ex prædiis.C.de euict.& in auth.præsente.C.de fideius. non alleg.istum tex.sed melius facit, quam alius. Item facit ad † aliud, quod si proprietarius dixit, quod non faceret aliquam cōtrouersiam super vsufructu, deinde vsufruc. petit vsumfructū, proprietarius dicit, quod vult præstari sibi caut.an possit? videbatur quod non, sed tamen est contrarium. Quia non videtur remissa illa controuersia, quæ venit ex naturali equitate contractus. Ita est casus hic, de quo per Bal.in l.j.C.de vsufruc. Et † sic no.hic singulariter, quod vbi iuramentum excludit omnem exceptionem, non tamen intelligitur excludere illam, quę venit ex natura contractus, ita sing.no.hic.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata virtute iuramenti necessarij per instrumenta de nouo reperta, constitutionibus principum retractari potest, & omni tempore, & an ipso iure, vel ope exceptionis. vide nu.135.*
2 *Causæ dubiæ iuramento decidi solent.*
3 *Sententia, quod ferenda est in fauorem illius, qui iurauit, & si fertur contra, beneficio appellationis rescinditur.*
4 *Iuramentū voluntarium, aut iudiciale, prætextu instrumentorum nouiter repertorum retractari non potest.*
5 *Iuramentum est species transactionis.*
6 *Dispositio legis referentis se ad aliam legem, cuius tenor non reperitur, valet, si tenor legis, ad quam fit relatio in deferente describatur.*
7 *Statutum referens aliud statutum quando valeat.*
8 *Libellus referens se ad statuta, quæ non reperiuntur, an vitietur? remissiue.*
9 *Respondens positionibus si refert se ad ea, quæ non reperiuntur, an vitietur responsio? remissiue.*
10 *Per instrumenta & si sint post sententiam celebrata partium consensu non possit ab ipsa recedi.*
11 *Sententia, quę non potest retractari per instrumenta de nouo reperta an remedio restitutionis in integrum saltem ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, subueniretur ei, qui de nouo reperit instrumenta? remissiue.*
12 *Sententia lata prætextu iuramenti suppletorij, cur retractetur prætextu instrumentorum de nouo repertorum? & assignat triplicem rationem.*
13 *Sententia lata ex probationibus priuilegiatis semper potest retractari, & nunquam transit in rem iudicatam. & vide nu.41.*
14 *Sententia lata ex præsumptionibus nunquam transit in iudicatum, & semper retractari potest. & nu 41.*
15 *Sententia quæ si seruaretur, verteretur in præiudicium animæ, non transit in iudicatum, & semper retractatur. & nu.41.*
16 *Instrumenta nedum probatiua sed nec etiam declaratiua primorum productorum quod non possunt produci post conclusum in causa.*
Instrumenta de nouo reperta, quod possunt produci post cōclusum in causa etiam ad probandum.
17 *Instrumenta post conclusum in causa, quod possunt produci in causa criminali.*
18 *Idem in causa pupilli, reipublicæ, vel ecclesiæ. & vide nu.20.*
19 *Idem si ex aliqua iustissima causa hoc suaderetur iudici.*
21 *Instrumenta de nouo confecta possunt produci post conclusionem in causa.*
22 *In causis summarijs, & quæ sine figura iudicij agitantur, possunt instrumenta produci post conclusum in causa.*
Item iudex etiam ad instantiam partis interrogat partem, an habeat instrumenta, vt producat.
23 *Instrumenta quod sint de nouo reperta, an stetur iuramento partis, & quando? & supra nu.16.*
24 *Probatio iuramentalis inducens plenam probationem in eodem facto, & eadem parte, non admittitur, nisi bis.*
25 *Periurus beneficium probandi per iuramentum amittit.*
26 *Apparens post conclusum in causa, an perinde sit, ac si appareret post sententiam.*
27 *Lex, per hanc C.de temp.app. quod non habet locum in his, in quibus pars fuit negligens producere in prima causa.*
28 *Sententia lata sub conditione, quando teneat.*
29 *Sententia lata sub conditione, si actor probauerit, quando teneat? remissiue.*

30 *Beneficium*

30 Beneficium probandi post sententiam quæsitum per iudicem reo, extenditur ad actorem, & econuerso.

31 Lex. post rem. infra de re iudi. quod habeat locum in iuramento voluntario. Et quartam lect. ad hanc l. admonendi. falsam esse. nu. seq.

33 Pet. de Bellaperti. nepos Odofre. Et illudem quod quinta lectura falsa est.

34 Casus in quibus sententia rescinditur citra remedium appellationis, & ponuntur xv. casus & vide nu. 140.

35 Sententia lata super ætate, lata alijs probationibus, quàm per aspectum, transit in rem iudicatam.

36 Sententia lata in beneficialibus, quòd non transeat in iudicatum, & semper retractetur.

37 Sententia lata per deponentes de credulitate, vel peritia, nunquam transit in iudicatum, & semper retractatur.

38 Sententia illa semper retractatur, quam pars confitetur se illam iniuste obtinuisse.

39 Sententia retractatur, non obstante transitu in iudicatum, si pars obtinens admittat aduersarium ad probandum de eius iustitia.

40 Sententia, ex cuius tenore detegitur illius iniquitas, non transit in iudicatum, & semper retractatur.

42 Sententia non transit in iudicatum, quando causa propter quam est lata, redit ad non causam.

43 Sententia etiam non retractatur, si propter impotentiam non sunt appositæ aliquæ exceptiones.

44 Testis deponens extra articulum, an probet? remissiue.

Et principium huius legis, an habeat locum in iuramento necessario, in iuramento delato a iudice parte petente & consentiente nu. seq.

46 Appellari, quòd possit a sententia lata ex iuramento relato, iuxta l. manifeste. §. eod.

47 Appellari, quòd possit a sententia ar' itri ex forma statuti electi.

48 Sententia lata prætextu iuramenti necessarij, non retractatur si etiam ex alijs legitimis probationibus rata reperitur, vel pro reo, quia actor nihil probauit.

49 Absoluendus de proximo, quando habeatur pro absoluto, & econuerso.

Condemnandus de proximo, quando habeatur pro condemnato? remissiue.

50 Actor quando dicatur nihil probasse, vt reus absoluatur, & qualiter.

51 Sententia lata ex iuramento delato contra dolosum in probanda æstimatione rerum ablatarum, an retractetur prætextu instrumentorum, vel testium nouiter productorum: & tenet contra Bar.

52 Iuramentum legale inducens plenam probationem, quibus casibus annulletur per contrariam probationem.

53 Iuramentum quibus casibus probationem inducat. & vide nu. 141.

54 Limitationes duæ ad l. si quando. C. vnde vi.

55 Priuata scriptura quando semiplenam probationem inducat, & quando plenam nu 62.

56 Tertium conuentione fieri nō potest, q. priuatæ scripturæ alterius fides detur, ex consuetudine tamen fic.

57 Testis scribendo id, quod deponere intendit, an probet? & tenet quod non.

58 Partium conuentione fieri potest, vt dictum vnius testis plenam fidem faciat.

59 Consuetudo potest inducere quod probatio inualida plene probet.

60 Testes si in iudicio deponant scripturam productam scriptam fuisse manu negantis illam, an plene probent.

61 Comparatio literarum, quando inducat probationem.

63 Causæ insertio, an requiratur, vt priuata scriptura probet? remissiue.

64 Priuatæ scriptura an continere debeat diem & consulem.

65 Priuata scriptura creditoris, an plene probet liberationem in fauorem debitoris.

66 Epistolæ priuati, quam fidem faciat.

67 Liber rationum, quàm probationem faciat? remissiue. & nu. 142.

68 Libri existentes in archiuo, aut censuales, plene probant.

69 Scripturæ repertæ in lapidibus antiquis scriptæ, quam probationem faciant? remissiue.

70 Fuga quam fidem faciat.

71 Fuga officialis quam fidem faciat.

72 Iuramentum in supplementum probationis, quibus casibus deferatur.

73 Ingratitudo debet probari plene, & ad illam probandam non defertur iuramentum.

74 Iuramentum in supplementum non defertur in probando restitutionem, seu rescissionem sententiæ & vide infra nu 92. & nu. 139.

75 Iuramentum in supplementum in probando quem procuratorem in rem suam non defertur.

76 Iuramentum in supplementum non defertur in probando aliquid, quod est contra præsumptionem a consuetudine resultantem.

77 Iuramentum in supplementum non defertur in probando aliquid, quod est extraneum a natura contractus.

78 Iuramentum in supplementum non defertur, quando quis probat per vnum testem non reddentem causam sui dicti, quam reddere tenetur non interrogatus. in nu. 82.

79 Iuramentum in supplementum non defertur, vbi agitur de probando solennitatem formalem actus requirentis plures testes.

Testes debent esse rogati, vbi agitur de probanda solennitate formali actus requirentis plures testes.

80 Iuramentum tale non defertur, vbi lex requirit probationem legitimam, Sed nec defertur vbi lex vel constitutio requirit fieri plenam fidem. nume. 81.

Item non defertur, quando dictum vnius testis attenuatur per præsumptiones contrarias. 83.

84 Iuramentum vt deferatur in supplementum ex dicto vnius testis, debet esse testis omni exceptione maior, & sic non erit fenerator, nec spurius.

Spurius infamis est infamia facti. Et his casibus, in quibus quis a testimonio repellitur, in illis reperitur a præstatione talis iuramenti. numero 85.

Iuramentum de quo hic, non defertur Iudæo, vel alij infideli. Sed nec defertur illi, qui est facillimus in iurando. 86.

87 Iuramentum de quo hic, an deferatur vbi nō probaretur vno teste, sed ex præscripsione. Sed nec etiam defertur semel periuranti. nu. 88.

89 Iuramentum non defertur in defectum probationis, quando probatio adijcitur actui in modum conditionis.

90 Iuramentum in supplementum probationis non defertur in probanda præscriptione.

91 Iuramentum, de quo hic an deferatur habenti pro se famam.

93 Confessio facta parte absente, quam pr bationem faciat.

94 Indicium est minus, quàm semiplena probatio.

95 Probationes duæ semiplenæ diuersi generis licet coniungantur ad vnam faciendam, non tamen coniunguntur quando sunt diuersi generis, & diuersorum actuum. & vide nu. 102.

96 Testis grossus & idiota deponens per sensum visus non in totum conguemem actui, de quo quæritur probando, probat in his, in quibus recta redditio causæ deducitur per sensum auditus.

97 Confessio facta sine causa, quam probationem faciat. vbi quod semiplenam.

98 Testis vnicus, quando faciat semiplenam probationem.

99 Testes sine iuramento, quam probationem faciant.

100 Testes duo deponentes de voluntate testatoris, & non de solennitate, quam probationem faciant.

101 Testamenti factio, an fuit inuenta de iure ciuili, vel iure gentium.

102 Probationes duæ diuersi generis, an coniungantur ad faciendam vnam plenam? remissiue.

103 Iuramentum in supplementum probationis, quod non deferatur in causa ardua pecuniaria.

104 Iuramentum de quo hic, an deferatur in causa criminali.

105 Iuramentum de quo hic, an deferatur in causa famosa.

106 Iuramentum in supplementum, an deferatur in causa monachationis, vel matrimoniali.

107 Iuramentum de quo hic, an deferatur in causa pœnali, scilicet quando pœna petitur ex contractu.

108 Iudex an cogi possit ad deferendum hoc iuramentum suppletiuum.

109 Verbum solere, est verbum voluntatis, non necessitatis. & nu. 128.

110 Iuramentum de quo hic vsq; ad quod tempus deferri possit. & nu. seq. & seq. vsque ad nu. 114.

111 Iuramentum istud suppletorium, quid possit deferri post publicatas attestationes.

112 Testes, q. possunt produci publicatis attestationibus ad confirmationem primo deponentium & nu. 127.

113 Iuramentum de quo hic, quod deferatur post terminum datum ad probandum.

115 Iudex ex officio, quòd possit supplere ad declarationem iam actitatorum, & de veritate nu. 116. vbi quod etiam ad instantiam partis, etiam quo ad nouiter fundandam eius intentionem.

117 Forma petitionis huius iuramenti quæ esse debeat? remissiue.

118 Iuramentum de quo hic, cui deferatur, an actori, vel reo. & nume. 126. & nume. 138.

119 Mulieri agenti ad rem feudalem non defertur iuramentum in supplementum probationis.

Mulieri in causa feudali non testificatur.

Item nec in causa criminali de iure canonico.

120 Iuramentum hoc deferri debet ei, qui scit factum, vel qui verisimiliter scit melius.

121 Iurare verius ille præsumitur, qui natus est ex bono genere, quam ille qui natus est ex vili. Quod & credendum est in eo, qui est in dignitate constitutus. 122. Et quid in diuite, qui diuitias acquisiuit non ex malis operibus. nume. 123.

124 Masculus præsumitur verius iurare, quam fœmina. Et fama non præstat veram notitiam.

125 Iuramentum hoc non defertur scienti per famam, nisi essemus in his, in quibus fama plene probaret.

126 Appellari an possit in his, quæ succedunt arbitrio iudicis.

130 Actore & reo pariter plene probante stante omni qualitate ex parte vtrinsque, pro quo iudicandum sit.

131 Actore plene probante, & reo semiplene, an actori deferatur iuramentum, vt obtineat, quod non.

132 Sententia prætextu iuramenti necessarij lata, an poterit per testes nouiter repertos retractari.

133 Instrumenta publicatis attestationibus produci possunt.

134 Probationes factæ in iudicio summario, q. nō prosint, nec noceant in ordinario.

136 Lex si concedit beneficium absque expressione, de iudicis aditione, nunquam pro illo consequendo necessarium est adiri iudicem.

137 *Dilatione secunda data, alij testes produci non possunt, nisi hi, qui produci non potuerunt in prima dilatione.*

143 *Reus si est in causa absolutionis, quia actor non probauit, an iudice volente teneatur iurare? remissiue.*

144 *Consuetudo seu iudicis mandatum, per quod mandatur, quod vltra plenam probationem actoris addatur etiam iuramentum, quod non valeat.*

145 *Statutum, quòd probatio per acta non sufficiat nisi etiam producens acta fidē faciat proprio iuramento, an valeat? Acta quando faciant probationem notoriam.*

146 *Ludo. Roma perfecit hanc l. admonendi, repetitionem de mane, dum adhuc esset in lecto.*

LEX XXXI.

ADmonendi. Sententia lata prætextu iuramenti necessarii retractatur per instrumenta de nouo reperta, secus in iuramento necessario voluntario, & iudiciali. hoc dicit, secundum communem & veram lectu. omnium. Nota 1 constitutionibus † principium permitti retractationem sententiæ vi iuramenti necessarij prolatæ per instrumenta de nouo reperta. Secundo no. quòd sententia lata prætextu iuramēti retractabilis, omni tempore per instrumenta de nouo re- 2 perta retractari potest. Tertio † no. dubias causas per iuramen 3 tum decidi solere. Quarto no. sententiam † proferendam in fauorem illius, qui iurauit. concord ǰ. eodem. l. iusiuran. & ad pecunias. §. fina. Si tamen contra feratur valida est, beneficio tamen appellationis rescindēda, vt s̄. eodem. l. nam & postea. 4 §. si damnetur. Vlterius no. iuramentum † voluntarium, aut iudiciale, prætextu instrumentorum nouiter repertorum retractari non posse. Ad idem s̄. eodem. l. non erit §. dato, quod 5 inferius examino. Vltimo no. iuramentum † speciem transactionis esse. Ad idem s̄. eodem l. ij. quoniam & per ipsum ita a lite receditur, sicut & per transact. extra eodem. c. & si Christus. ǰ. quarum rerum act. non datur. l. prima, in princip. In gl. ǰ. 6 in princip. arguunt † ex hac glo. legentes post Barto. quod legis dispositio se ad aliam, cuius tenor non reperitur, referentis, nō vitiatur si tenor legis, ad quam fit relatio in referente describitur, & cum hac concord. alia in Autken. de testibus. §. quoniam vero legent. & in l. vt liberis. C. de colla. & has allegant Doct. Ego addo clariorem omnibus. 19. dist. si Romanorum. 7 & sequen. Et hinc sumitur † ar. quòd valeant, non autem vitientur statuta similiter se referentia ad alia, quę non reperiūtur. In quo vltra Barto. sic dicas, quòd aut in statuto referente est positus tenor statuti, ad quod fit relatio, & tunc licet non apparet constitu. non vitiatur, vt probatur hic, & in aliis præalleg. & etiam probetur arguendo de dispositione testantis ad statutum, in l. si donatio. C. de don. & l. Lucius. §. quisquis. el ij. de leg. ii. Aut in statuto referente non apparet clare de mente statuti, & tunc dispositio tanquam incerta non valet, vt probatur in l. in testamento. la grande. ǰ. de condi. & demonstra. hæc fuit de mente do. Bal. paucis additis in l. prima, ad finē. C. de 8 episco. & cleri. Quid autem † de libellante, qui refert se ad statuta, quæ non reperiuntur, an tunc libellus vitietur? dic, vt per 9 eundem. C. de nup. l. 3. Item quid † in respondente positionibus, si similiter se referat ad ea, quæ non reperiuntur, an annulletur responsio? dic, vt per eundem in l. ij. C. de erro. aduoc. Nec ista vltra examino, quia non est nostra materia. In glo. ij. in princip. ibi, nouiter reperta. voluit singulariter ista glo. ex 10 mente Bar. quòd per instrumenta † de partium consensu, post sententiam celebrata, non possit ab ipsa sententia recedi. Ad quod alleg. ipse glo. in l. si diuersa. C. de transactio. & l. prima, C. quando prouoc. cui in hoc repugnant hic Bal. & Barto. de Salic. contradicentes, per l. eleganter. §. si post. ǰ. de condictio. indebi. & l. si conuenerit. ǰ. de re iudic. quę iura parum probant hanc contradictionem, vt ex te videbis. Vnde tu aduerte, quia ego sic dico, quod aut per instrumenta post sententiam a partibus confecta, illud idem confirmatur, quod iudicatum fuerat, & hoc per modum nouationis, & tunc licite potuerunt partes hoc modo a sententia recedere, & hic est casus in l. iiij. § si ex conuentione. ǰ. de re iudic. & l. minor. xxv. annis, cui fideicommissum. s̄. de mino. & in l. si causam iudicati non nouasti. C. de executio. rei iudic. Aliquando per instrumēta nouiter confecta recedunt partes a sententia per modum transactionis, & tunc non possunt, nec valet tali casu transactio. quoniam deficit vnum, scilicet dubietas, quod est substantiale transactionis. vt in l. prima, s̄. de transactio. & in l. tertia, C. eod. titu. Hoc autem membrum probatur in l. post rem. s̄. de transactio. & l. eleganter. in princip. ǰ. de condictio. indeb. Et idem dicendum est, si vellent a sententia recedere per modum compromissi, vt est casus in c. exposita. extra de arbitris. Et no. Legistæ in præalleg. iuribus. Aliquando per instrumenta nouiter confecta recedunt a sententia, quo ad hoc, non vere & naturaliter, sed ficte satisfaciunt, & tunc similiter possunt. Casus est in l. si causa cognita. C. de transactionib. Aliquando vero recedunt a sñia eidem renunciando, & tunc non video quō Bar. possit benedicere, vt non sit ratio repugnans. Quare nō possum renunciare iuri mihi per sñiant quæsito? Et est gl. ord. in l. duobus. ǰ. de excep. rei iud. Non ob. gl. in d. l. si diuersa. Quoniam intelligo secundum legem, quam alle. l. i. quādo prouo. non est neces. videlicet, vt tunc nō valeat secunda sñia lata contra primam ex partium consensu, quando profertur sine instantia, per l. prolatam. C. de senten. Et quando per eū qui primo iudicando functus est officio suo, iuxta l. iudex post quam. ǰ. de re iud. & l. si vt proponis. C. quomodo & quando iud. & in c. in literis. & in c. venerabili. extra, de offi. dele. Quod iste sit sensus in d. l. si diuersa. allego Bar. ita dicentem. in l. nā & postea. §. si damnetur. s̄. eo. & in d. l. duobus. & d l. i. & quod habetur in c. intra monasterium. extra, de re iud. Prædictum autem verbum sine dubitatione esset eo casu, quo partes recederent a sententia, de cuius validitate dubitatur. Quoniam & cum tunc possit ab ea per transactionem recedi, vt d. l. eleganter. cum alijs alleg. Idem videtur dici posse in qualibet cōuentione in instrumento inserta, cum non sit dare rationem diuersitatis. Item & procederent ista sine dubio, quando ī ipsa conuentio. per quant a sententia a pœna receditur, esset appositum iuramentum. Quoniam iam tunc validaret transactio, quæ alias esset nulla. per quam a sententia receditur, vt firmat ipse Bar. in l. si quis maior. C. de transactio. idem uidetur etiā debere confirmare quamlibet aliam conuentionem, posito, quod esset inualida secundū ipsum Bar. Hoc tamen vltimum nō decido, qa opin. sunt diuersę, & aīs in cōgruenti loco tractabitur. In ea. ibi, nisi in causa publica. Supple & in aliis casibus, q no. in d. c. intra monasterium. in gl. vlti. & in d. l. imperatores. 11 & in d. l. sub spe. & ī l. diui fratres. ǰ. de pę. An † autem licet ipsa sententia prætextu nouorum instrumentorum retractari non possit, nihilominus competat in integrum restitutio ex generali clausula. l. i. s̄. ex quib. cau. ei, qui nouiter reperit instrumēta, neque in prima causa produxit, ex quo ignorabat se habere, & sic quasi tunc non habebat, quia non poterat, hoc autē examinat Spe. in ti. de execu. senten. §. fi. ver. illud autem quæritur. & Io And. in addi. in tit. de instru. edi. §. postquam. in addi. quæ incipit, Quid si solui decē. & Cano. in d. c. inter monasterium. extra de re iudi. & Cy. & Bal. in l. j. C. de condi. inde. & de hac materia per Bar. ǰ. rem ram habe. l. si fine. in princip. In 12 ea. ibi, modum periurātis. glo. vult quod sententia † lata prętextu iuramenti necessarij, ideo retractetur per instrumenta de nouo reperta, quia vertitur odium periurantis, quæ ratio non cōcludit. Quoniā idē deberet esse in sententia lata prætextu iuris iudicialis, quod tamen est falsum, vt hic in vltimo ver. vnde Docto. communiter reddunt aliam, scilicet quia lata est ex probatione minus plena suppleta per iuramentum, & sumpta ex conscientia ipsius aduersarij iurantis. contra. l. de minore. §. tormenta. ǰ. de quęst. vnde habet in se fundamentum magis debile, quam illa, quæ lata est ex probationibus magis plenis & indubitatis, quæ tunc non retractatur prætextu nouiter repertorum instrumentorum. Ego autem assigno triplicem rationem, prima quia lata est sentēria ex probatione priuilegiata in pluribus. Primo, quia vbi regulariter probationes ex domo aduersarii assumi non possunt, vt d. §. tormenta. nūc valet illa probatio, quæ assumitur ex eius domo per iuramentum. Secundo, quia vbi alias nemo testis in causa propria, nūc ex iuramento aduersario per iudicem delato idem testis & idoneus in causa propria esse dicitur, vt in l. fi. C. de fideiul. Certū 13 † autem est, quod sententia lata ex priuilegiatis probationibus sēper potest retractari, & nunquam transit in rem iudicatam, vt singulariter no. Inn. in c. tua nos. in ver. sed quod est mirabile. extra. de cohab. cle. Pro cuius dicto, quod nouum & mirandū reputauit Ang. in l. i. C. sen. resc. non pos. Ego do vobis peregrinum & singularem casum in ista l. ita per hanc rationem declaratam, & caripenderem in hoc habere consocium. Secūda esse potest, quia fertur hic sententia ex probatione iuramēti, quæ non est plena & necessaria probatio, sed præsumptiua ex eo, quia præsumitur, quod postquā quis ita iurat, verum sit, vt l. qui iurasse. in prin. in glo. s̄. eo. Non autem sequitur, quod ibi ne 14 cessario verum sit. Certum † autem est, quod sñia ex pręsumptionibus prolata, nunq̄ transit in rem iudi. imo continuo potest retractari, vt soleo allegare casum notabilem, & qui non est alibi, nisi iste consimilis sit, in l. qui adulterij. C. de adulter. Et in hoc secūdo loco reddo vobis hanc l. sing. Tertia ratio esse potuit, quia hic si seruaretur sentētia in fauorē periurantis, quæ lata verteretur in pręiudicium ac periculum animæ. Cer 15 tum † autem est, quod illa sententia, qua seruata periculum animæ vertitur, nunquam transit in rem iudicatam, vt no. glo. fi. & approbata in d. c. inter monasterium. per c. laior. & c. tenēor. & c consanguinei. in eod. tit. Et ad hoc tertio loco pōt lex ista reddi notabilis, qa possumus dicere, quod sit casus hic per illa gl. Et hoc tene menti, qa quotidiana, & nō reperies ab alio tractari. In ea. ibi. Sol. refert an illa sola sententia detur & c. hęc est

est vera & communiter tenetur, vt hic per Bar. cui nihil vlterius in hoc addo. In eadem ibi, vel dic. quod non erat iuratum ſm Pil.&c. est ergo lec. Pil. in hac l. ꝙ hic producerētur instrumenta de nouo reperta, adhuc iuramento non exacto, sed exigendo, quæ tamen lectura nullo modo potest procedere. Primo per tex. hic dum dicit post exactum, & sic notat iuramentum in præteritum exactum, non autem exigendum. Secūdo per tex. in verbo, absolutus, ꝙ similiter denotat iuramentum prius exactum esse. Nec ad hoc verbum valet impropriatio Pil. vt ĵ. videbitis. Tertio clarius probatur ex verbo, etiam post exactum, posito in litera, quæ dictio, etiam, cum implicatiua sit casuum, vt l. etiam ſi. ſ. eo. cum ſi. denotat aperte, ꝙ instrumenta de nouo reperta produci possunt & post, & ante exactum iuramentum, tamen licet hæc lectura vera nō sit, sumit
16 Bar. †ex ea hic vnum, ꝙ est singulare secundum eum. ſ. ꝙ licet post conclusum in causa non possunt instrumenta produci, vt in c. cum dilectus. extra, de fide instru. tamen hoc est verū, nisi ipsa instrumenta sint nouiter reperta. Quoniam & tunc post conclusum in causa produci poterunt, vt hic in lectu. Pile. notanter probatur. Et ꝙ sint nouiter reperta stabitur secundum eundem iuramento producentis, per c. pastoralis. extra, de excep. cuius tex ſm eum ad hoc est notandus. Tu aduerte, quia plura in hoc sunt addenda. Primo enim in quantum dicit, ꝙ post conclusum in causa non possunt instrumenta produci. Adde hoc esse verum, etiam si illa ad probandum non producantur, sed etiam ad declarandum alia instrumenta ante conclusionem causæ producta. Quoniam nedum, ꝙ nō admittantur instrumenta probatiua, sed nec etiam admittūtur primorum instrumentorum declaratiua, vt est casus valde no
17 tabilis extra, de in integ. rest. c. auditis. Secundo adde, †ꝙ hęc sua doctrina per d. c. cum dilectus. fallit primo in causa criminali, in qua etiam post conclusum instrumenta produci possunt, vt est casus notabilis ſcdm eundem ibi, in l. diui fratres. ĵ.
18 de pę. Secundo fallit, †vt in causa pupilli, publica, vel ecclesiæ, quia si fauore istorum produci possunt instra de nouo reperta post sententiam ad eius retractationem, vt in d. l. imperatores, & in d. c. inter monasterium. in gl. fi. multo minus dicendum est, ꝙ produci possunt post conclusum in causa, & ante latam
19 sententiam. Tertio fallit, †nisi iudex ex aliqua iustissima causa moueretur ad petendum aperte, ꝙ instrumenta produceret, vt no. Spe. in ti. de allegat. & cōclu. §. j. ver. & scias. ar. l. vbicūq;. ĵ. de interro. ac. & refert ad Bal. in l. j. in fi. C. sen. rescin. nō pos.
20 Quarto fallit in pupillo, †republica, & ecclesia, qui producere possunt, prius tamen in integrum restitutione implorata, vt est casus in d. c. auditis. Nec est illa quarta fallētia superflua propter ea, quę superius dixi in fallentia secunda. Quoniā ibi dicta loquuntur in instrumentis de nouo repertis, nos autem loquimur hic in iis, quæ de nouo reperta non sunt, quo casu
21 vendicant sibi locum, quæ ibi dico. Vltimo fallit†hoc, nisi producantur instrumenta de nouo celebrata, propter quæ nō expectata sñia, intendunt partes a lite recedere. Quoniam illa etiam post conclusum in causa iudex tenetur admittere, vt ex presse probatur in l. j. §. vnde quæritur. ĵ. de no oper. nun. Item
22 etiam postremo†fallit istud in causis summariis, siue quæ agitantur sine figura iudicii. Quoniam in illis ad instantiam partis etiam post conclusum in causa, potest iudex interrogare partem aduersam, an instrumēta habeat, & cogere eam, ꝙ instrumenta producat, vt est glo. singularis in cle. sæpe. extra, de verbo. signi. licet in causis ordinariis, & quæ habent in se ordinariam telam iudicii, non posset iudex ad partis instantiam hoc facere, per no. in c. cum Ioannes eremita. extra, de fide instru. & in c. per tuas. extra, de testi. Dubium tamen est, an tunc possit ex proprio officio. & de hoc inferius dicetur. Secūdo ad
23 dendum, † quia in quantum dicit iuramento partis stari debere, ꝙ instrumenta sunt de nouo reperta, & allegat c. pastoralis. Adde ꝙ hoc idem probatur expresse in c. nulli litem, & in c. vt circa. de elec. lib. vj. Venit tamen hoc dupliciter limitandum. Primo nisi ipsa pars in productione duorum instrumentorum post conclusum in causa productorum, bis suo iuramento probauerit illa de nouo reperta, quoniam tunc si tertium instrumentū producere velit, & intendat per iuramentū probare id nouiter repertū, non admittitur ad iurandū. Quo
24 niam iuramentalis probatio † plenam probationem inducēs in eodem facto & in eadem parte non admittitur nisi bis. Et hic †singulariter allego l. fi. in fi. ĵ. de bon. autho. iudi. poss. q tex.
25 in hoc non est alibi iudicio meo. Secundo fallit, † nisi reperiatur tunc semel iurantem falso quid iurasse. Quoniam tunc semel periurus beneficium probandi per iuramentū amittit, ꝙ probo per tex. in c. paruuli. 22. q. v. & ille canon ad hoc est notandus. Tertio est addēdū, ꝙ hoc principale dictum Bar. sumptum ex lec. Pile. non vr̄ procedere, & hoc probo ex doctrina eiusdem Bar. in l. si mater. §. hoc iure, in finalibus verbis suis. ĵ.
26 de excep. rei iudi. dicentis per gl. in l. si res. §. fi. ĵ. de euic. † ꝙ id qd apparet post conclusum in causa, perinde est, ac si appareret post sñiam. Sed si post sñiam instra nouiter reperta apparerent, non possent illa produci ad retractationem ipsius, vt d. l. sub specie, & l. imperatores, ergo nec poterunt produci post conclusum in causa. Secundo, si loquamur in ipsis instrumentis, quæ produci non possent in causa appellationis a sentētia, istud idem clare probatur, quia sequeretur, ꝙ si uerum dictū Bar. esset, frustratoria esset decisio. l. per hanc. C. de tempo. appel. & c. fraternitatis. extra, de testi. dicens, ꝙ non productum in causa principali, potest produci ī causa appellationis. Quoniam non ex alio credendum est decisionem illam emanasse, nisi vt ea, quæ reperta sunt nouiter post conclusum in causa, in instantia principali, cum tunc produci non possint, pro
27 ducantur in causa appellationis. Nec vos† moueat, ꝙ possetis dicere, ꝙ doctrinam d. l. per hanc. quę dicit, ꝙ poterunt produci in causa appellationis, quæ non fuerint nouiter reperta, sed ea etiam de quibus pars habebat notitiam ante conclusum in cā producere potuisset si uoluisset, quoniā hoc est falsum, vt eleganter declarat do. Anto. in c. ad audientiam. el se condo. de rescrip. dicens ꝙ d. l. decisio locum non habet in iis, in quibus negligens quis fuit in causa principali producere, sed solum in iis, quæ producere non potuit, aut respectu ignorantiæ, aut impedimenti. Vltimo hic idem probatur ex tex. in d. c. cum dilectus. qui nulla facta distinctione inter nouiter, & non nouiter reperta prohibet productionem post conclusum in causa. In ead. ibi, sed subauditione, si iurauerit. Ista lec. licet communiter non teneatur, quia diuinat ad literam, vt hic per Barto. cui in hoc non est credendum. Tamen dat nobis plura
28 notan. Primum, †quod regula. l. j. §. biduum. infra quando ap. sit. & ij. q. v. §. biduum. annullans sententiam sub conditione latam. Fallit, nisi lata sit sub conditione intrinseca, & importanti ea, quæ sunt de substantia & natura iudicij, vt est probatio. Quoniam tunc ualet, vt hic notanter tradit glo. de hoc tamen quando valeat lata sub conditione, & quando non, dic, vt plenius no. per Bar. & alios in l. cum eorum, & l. cum iudex. C. de sen. & l. & si cōditionalis. ĵ. de autho. tu. & l. a diuo Pio. §.
29 in venditione. ĵ. de re iudi. Secūdum est, † ꝙ probet nobis arg. ꝙ valeat sententia lata sub cōdi. si actor probauerit, hoc tamen est dubium, & procedo remissiue, & dicite, vt hic plene per d. Bal. & eundem in l. cū iudex, & l. prolatam. C. de sen. & Bar. in l. a ir ptor. §. si iudex. ĵ. de re iudi. plenius tamen ponunt Spec. & Io. And. in addi. licet prędicti nō allegēt in ti. de sen. §. species. ver. quid si iudex. & ibidem per Ioan. And. in addi. quę incipit, habeo quæstionem solemniter disputatam, & in eo. ti tu. §. inserta. in vers. ecce iudex. & tetigit D. Ant. in c. cum venerabilis. extra, de excep. Ex cuius tamen dictis non percipietis,
30 nisi quæ per alios dicta sunt. Tertium, †ꝙ beneficium probādi per iudicem post sententiam reo quęsitum, extenditur ad actorem, & econuerso, vnde si ex sententia iudicis reus quęsiuit beneficium post sententiam probandi ad ipsius confirmationem, extenditur illud ad actorem, vt probare possit infirmationem eius. Et hoc procedit ex eo, quia in iudiciis par debet esse persona actoris & rei. de reg. iur. c. in iudicem. & c. non licet actori. li. 6. extra, de excep. c. cum inter. & in l. fi. C. de fruc. & li. expē. Probatur tamen dictum istius gl. in specie per duo iura. Primo per l. petendæ. C. de temp. in integ. rest. & illā allegat Bar. Secundum ego addo. ſ. c fi. extra, de mu. peti. & dictum huius gl. declarate, vt hic latius per Bart. cui nihil est ad
31 den. In ea. ibi. ĵ. de re iud. l. post rem. solue aliter, q̄ gl. ꝙ†lex illa limitetur per hanc ĵl. vt loquatur in iuramento voluntario & iudiciali, vt hic in fi. In necessario autem locū habeat principium huius. Et per prædicta patere potest, quòd principium huius legis ex mente glossatoris tres habet lect. de quibus dictum est successiue. Addita fuit quarta & fuit lect. Odo
32 fre. hic relata per Doct. dicentis, ꝙ lex ista in prin. sui ponit expressum casum. l. fi. C. eo. ti. ſ. ꝙ velit dicere, ꝙ licet per iuramē tum regulariter mihi quæri debeat, nec possit illud retractari per instrumenta de nouo reperta, attamen hoc fallit, nisi iuratum fuerit super his, quæ dependent ex testamento, qm̄ postmodum testamento nouiter reperto, id quod falsum est, retractabitur. & sic vult ꝙ constitutio principis, de qua mētionem facit principium istud, sit illa quæ ponitur in d. l. fi. sed hęc lec. est falsa. Primo ratione, de qua hic per Bar. Secundo alia, quā ego considero. ſ. quia tex. loquitur specialiter de testō nouiter reperto, sed vtitur verbo generali. ſ. instrumentis, quorum appellatio late sumpta omnes probationis species includit, vt l. notionem. §. instrumentorum. ĵ. de ver. sig. & l. iii. ĵ. de fi. instru. vnde patet, ꝙ latius loquitur ista, q̄ d. l. fi. quę ponit solum specialem casum testamenti. Tertio, quia cum l. illa fi. fuerit Iustiniani principis, qui fuit per longissima tpa post Caium legis huius latorem, non est verisimile, ꝙ lęc de illa faciat mentio
33 nem. Vltima fuit lec. Pet. de Bellaper. nepotis † sui, dicentis, quòd princi. huius l. loquitur in causa publica, in qua sicut de nouo reperta sententia retractatur, vt d. l. imperatores. & d. l. j. C. de sen. aduer. fi. la. lib. x. ita etiam retractetur iuramentū.

Cum

Cum argumentum procedat de vno ad reliquum, vt no. in l.
eum qui.§.in popularibus.s.co. quæ lec.est falsa. Primo, quia
diminutiua,& restringit hanc legem generaliter loquentem.
secundo,quia ratio eius quare retractetur sententia prætextu
iuramenti necessarii,scilicet quia lata est ex præsumptionibus
præsumptiuis priuilegiatis,& non plenis, ita vendicat sibi lo
cum in causa cuiuslibet priuati,sicut in causa reipublicæ,ergo
cum eadem in vtroque sit ratio,sit eadem iuris dispositio,vt l.
illud,& l.altero.cum simi. vnde teneatis primam lec. tanq̃ ve-
34 rissimam. In ea.ibi,hic propter ętatem. Duo igitur ex † his su-
muntur casus,in quibus etiam sententia citra remedium ap-
pellationis rescinditur,vnus si lata sit prætextu iuramenti ne-
cessarii,alius propter ętatem,vt in l.minor. hic allega.in gl.Ve
rum multi addendi sunt. Et pro primo si sit lata super ætate
& probatione per aspectum, quoniam tunc nunq̃ transit in
rem iudicatam,& continuo retractari potest, fm d. Bal. in l.si
intra.alias in l. si minorem.C.de in integr. resti. titu. generali,
35 per tex.in l.minor.xxv.annis aspectu.s.de mino. Adde † tamē,
ꝙ si ex aliis probationibus super ætate ferretur,in rem iudica-
tam transiret,nec post decendium retractaretur, vt est casus
in c.cum dilecti.ad fi.extra,de elec.Secundo, nisi lata sit cōtra
minorem ex falsis allegationibus,vt in l.j. & ii. C. si ex fal.alle.
& no.Bar.in l.si is ad quem.j.de acqui.poss.Tertio,nisi lata sit
ex falsis allegationibus præsentis cōtra absentem, vt in l.si pre
tor.§.Marcellus.s.de iudi.vbi est casus fm vnam lect.Quarto,
si lata est per corruptelam iudicis cum interuentione pecu-
niæ,vt l.venales.C.quando prouoc.nō est necess. Quinto,quā-
36 do † lata est in causis beneficialibus,quoniam tunc voluit Inn.
extra,de re iudic.c. cum Bertoldus. quod talis sententia super
beneficialibus lata,nunq̃ transeat in rem iudica.Imo cōtinuo
retractari possit,quemadmodum lata super causa matrimo-
niali,vt d.c.consanguinei.In quo tamen non videtur bene di-
cere,quia contra eum est casus in d.c cum dilecti. Sexto,si la-
ta est per probationes a iure improbatas, quoniam tunc lata
nunq̃ transit in rem iudicatam,quia nulla est, vt est casus ex-
tra de pur.vulg.c.ij.& apud nos ponit d.Bal. C. de testi.l.liber-
37 to.Septimo, † si lata est per probationes deponentium de cre-
dulitate secundum peritiam artis suæ,quoniam illa etiam po
test continuo retractari, nec vnq̃ in rem transit iudicatam,vt
singulariter no.Specu.& Io.And.in addi. in titu. de homici.§.
4.versi.sed pone A.vulnerauit B.& do. Anto.extra, de proba.c.
38 proposuisti.reputat hoc mirum.Octauo,si postq̃ † lata est,& in
rem iudicatam transiuit,pars in cuius fauorem profertur,con
fitetur eam se iniuste obtinuisse, quoniam tunc continuo re-
tractatur, & nunq̃ meretur executionem, vt singulariter no.
Inno.in c.quia plerique.extra,de immu.eccl. Et refert do.An.
extra, de spon.c.fi. Quod ego singulariter declaro.s.ꝙ verum
dicat talem sententiam continuo retractari posse,& executio-
nem non mereri,inquantum lata esset in fauorem eius ita cō
fessi.In quantum autem lata esset in sui præiudicium, tūc per
suam confessionem,per quam detegitur iniustitia, non retra
ctaretur,sed excusationem haberet. & pro hoc est casus nota
39 bilis in l.si seruus plurium.§.j.de leg.j. Nono † fallit si is in cu-
ius fauorem sententia lata, & postq̃ in rem transiuit iudicatā
admittit probationes de ipsius sententiæ iniustitia,seu patitur
per iudicem admitti. Quoniam tunc non obstante trāsitu in
rem iudicatam, sententia eius iniustitia per probationes de-
tecta,retractatur.Imputet enim sibi pars, quæ tales probatio-
nes admisit.Hoc eleganter firmat Inn.extra,de rescrip.c. cum
dilecta,& in c.fraternitatis.extra de frig. & sequitur do. Ant.in
40 d.c.fi.Decimo, † si ex ipsius sententiæ tenore eiusdem iniqui-
tas detegitur,quoniam tunc in rem iudicatam non transit,&
potest semper retractari,vt firmat Inno.in d.c.cum Bertoldus.
41 & c cum inter cęteras,& c.cum inter.eo.tit. † Vndecimo,duo-
decimo,tertiodecimo, si lata est ex probationibus priuilegia-
tis,seu præsumptiuis,seu si ea seruata,vertitur periculum ani-
mæ,vt isti tres casus ex his,quæ superius dixi. Decimoquarto,
42 † vbi causa propter quam lata est sententia redit ad non cau-
sam. Quoniam tunc citra appellationis remedium potest cō-
tinuo retractari,vt est casus.j.de condi.sine causa.l. si fullo.De
43 cimoquinto † & vltimo, si propter impotentiam opponendi
exceptiones aliquas,quia forte prohibente statuto, contra me
sententia feratur.Quoniam tunc ipsa citra appellationis reme
dium continuo retractari potest,vt firmat Bar. in l.ij.j.ꝙ vi aut
clam.per tex.in c.debitores.extra,de iureiur.& per ea,quæ no.
gl.in l.Iul.& l.Neratius.j.de condi.inde. & sequitur do. Bal.in
d.l.j.C.de condi.inde.Isti sunt omnes casus, quos reperire po-
tui,& in quibus sententia aliquando licet in rem iudicatā trā-
sierit,tamen retractatur citra appellationis remediū, & in qui
bus nunq̃ transit snīa in rem iudicatam, imo continuo retra-
ctari potest,hoc aūt vltimo casu quando nunq̃ in rem iudica-
tam transit dūmodo retractetur. Et quæ sint ipsius retractatio
nis remedia,aliorum dicta recolligendo posuit d.An. extra,de
sponsa.c.ex parte.cuius dicto nihil addo,quia non est oppo
44 tunum. In ea.ibi † l.si quis libertatem.supple. s. an valeat dictu
testis deponentis extra articulū,super quo producitur,de quo
plene dixi post Bar.in l.si duo patroni.§.Iul.s.eod. & ibi dictus
adde,quæ Bar.super hoc no.plenius,q̃ ibi in l j. §. diuus.cl.a.j.
45 de qōni. Aduertendum circa hanc secundam gl.ad finem, † ꝙ
super ea posuit Guliel.de Cu.& successiue Bal.& Ange.dicen
tes hanc.l.in sui princi.locum non habere, quando iuramen-
tum necessarium a iudice deferretur parte tacente & consen-
tiente.quoniam tunc sibi imputet, cum cōsentire non debue-
rit. Hoc enim videtur falsum,quoniam & licet aduersarius cō
sentiat, nihilominus consentit necessario.quoniam iudicem
& eo inuito hoc iuramentum in defectum probationis defer
re oportet,vt in l.in bonæ fidei.C.eo. Vnde subueniendū quā-
tum ad remedium retractationis etiam ipsi aduersario ex ne-
cessaria causa consentienti.Ad hoc.s.qui satisd.cog.l.si fideius
sor.§.si necessaria.de offi.delega.c. ab arbi.li.vj. Et pro hoc fa-
46 cit id. † ꝙ dicemus, ꝙ licet voluntarie deferens iuramentum a
snīa fin cum lata appellare non possit,vt l.generaliter.§.i.ver.
nec ferendus.C.eo. Attamen hoc est verum,quādo defert vo-
luntate spontanea,non autem voluntate coacta & necessaria,
vtputa,quia deferatur referendo fm formam l.manifeste.j.e.
Quoniam tunc de remedio appellationis, lex volūtate neces-
saria deferenti subueniendum consuluit,vt no.gl. in d.l.gene-
47 raliter.§.siue autem.Item ad hoc facit tex. † in d.c.ab arbitris,
& in l.cum specialis.ad fi.C.de iudi. vbi probat, ꝙ licet a snīa
arbitri non appelletur,vt l.diem proferre.§.stati. s. de arbi. &
in l.j.C.eo.ti.attamen compromittenti in arbitrum ex volun-
tate necessaria,vtputa,quia compellatur statuto ad retractatio
nem sententiæ,de appellationis remedio subuenitur. Vltimo
ad hoc facit, quod habetur in l. si dictum. §. si cōpromisero.j.
de euictio. Ex quibus patet conclusio contra prædictos Doct.
paria esse quo ad retractationem sententiæ prætextu iuramen
ti latę,delationi iuramenti non consentire, vel consentire, ex
quo voluntaria necessitate consentit. Vnde prædicta limitatio
non videtur mihi in casu proposito vera. Secundo tamen mo
48 do † limitandum venit & hoc princi.s.vt eo casu nō possit sen
tentia retractari,quando patet de necessitate iuramenti neces
sarii,cum tulit sententiam pro iurante,non ex solo iuramento
necessario, sed ex aliis legitimis probationibus, vel quia reus
erat,quo etiā nihil probante absoluendus est, si actor non pro
bet,vt videbitis in 3.glo. Tali etiam casu non est ob falsitatem
iuramenti sententia retractanda Hoc probatur,primo per ca-
sum l.falsam.C.si ex fal.cau.vbi tunc demum sententia retra-
ctatur per falsa instrumenta prolata, quādo iudex eandem tu-
lit solum illorum instrumētorum p̃textu, secus esset si p alias
probationes legitimas.Secundo ad hoc accedat, ꝙ no. Inno.in
c.in præsentia.circa fi.extra,de renun. & hæc est vera & nota-
49 bilis limitatio,quo ad hoc prin. Circa ꝙ † plura veniunt exami
nanda,quæ infra tangentur sequendo ordinem Bar. In glo.ij.
in prin.no.ex hac lect. Pi. ꝙ qui de proximo est absoluendus,
pro absoluto habetur,sic econuerso de proximo condemnan
dus,habetur pro condemnato.j.de manu. l.qui pene. §.diuus,
& hæc est via brocardica,de qua plene dixi in l.j.§. idem quæ-
rit.j.ad Silla.igitur.hic non repeto.In gl.4.ibi,aut actor nil pro
bauit de intentione sua &c.Et ad idem extra.de proba.c.ex li-
teris.extra,de cau.pos.c.cum ecclesia. 7.q.fi. c. actor.extra, de
app.c.per tuas.& est melior gl quæ sit in iure in c.vt nostrum.
extra, vt eccle.benefi. quæ ponit omnes casus exceptos a regu-
la,in quibus etiam actore non probante. reus non debet absol
50 ui,nisi & ipse probauerit.Et quando † actor dicatur nil probas
se,posuit hic Bar.dicēs,ꝙ aut sibi est statutus terminus ad pro
bandum,& tunc si infra illum nō probet,nil probasse dicitur,
& sequitur snīa absolutoria.j. de fer.l. fi. Aut non est statutus
terminus, & tunc aut instantia habet terminum præfixum a
lege,& tunc dicitur nil probasse ad hoc, vt sequatur diffinitiua
sententia, sed non sequitur absolutoria ab obserua. iudicij,vt
l.properandum.§.& si quidem. C.de iud. Aut habet terminū
pręfixum ab homine,vt quia partes compromiserunt in arbi
trum,cum hoc,ꝙ iudicare debeat intra mensem, petitore ni-
hil probante,posito ꝙ non sit datus specialis terminus ad pro
bandum, sequetur sententia diffinitiua, non ab obseruatione
iudicij.Ad hoc alle.gl.fm eum no.in l.si de meis. §.fi.s.de arb.
super verbo,non liquere.Tu aduerte, quia idem ex vtraq; sen
tentia effectus sequi videtur. Si enim lata est absolutoria ab
obseruatione iudicii, potest ipse petitor iterum nouo iudicio
experiri,vt in d.§.& si quidem.cum sim. Aut est lata sententia
diffinitiua, & tunc quia lata est ex hac causa, quia probatum
non est,& tunc siue illa sit expressa in snīa, siue colligatur ex
actis,ad quæ sententia referenda est,vt d.l.ait pretor.§.si iude
cum si.Siue sumus in casu dubio,cum tunc pręsumatur lata
quia non probatū,vt in l.si quis, ad exhiben. In gl.j. de excep
rei iud.poterit omni casu petitor iterum experiri,vt plene n
in l.Iulianus. In glo.magna. j. de condi. inde. vnde non vid
magnum effectū resurgere ex hac doctrina Bar. licet pulch
In

51 In ca. ibi. l. si quando, & ibi est casus, † q contra dolosum in probanda æstimatione rerum, quæ probantur ablatæ per iuramentum, facit plenam probationem in casu huius. l. & abarū sequentium in gl. alleg. dixit do. Bar. retractari non posse sententiam prætextu iuramenti, licet falsi, prolatam, propter superuenientiam instrumētorum, aut testium nouiter repertorum. Et pro certo puto, q tantus Doc. in hoc passu errauerit, q probo. Nam non potest negari, q hoc iuramentum in casu di ctarum legum nō recetur iuramentum legale plenam inducens probationem, sed plures casus habeo, in quibus probatio per iuramentum mediante. l. delatum annullatur per pro

52 bationem contrariam, igitur &c. Et primo tolle† casum in ca. cōtinebatur, & in ca. attestationes. extra, de desponsa. impu. In quibus dicitur, q statur iuramento viri, q ipse vxorem carnaliter cognouerit, & nihilominus tex. in c. proposuisti. extra, de proba. dicit hoc iuramentum per cōtrarias probationes reprobari posse. Secundo habetis duos casus in l. videamus. §. pe. & l. fi. j. tit. proxi. vbi de periurio eius iurantis, cuius iuramentum in materia illa inducit plenam probationem, quæri potest ex magna causa superuenientibus nouis probationibus. Tertio habemus glo. sing in c. ij. in verbo, affectata. de tempo. ordi. li. vi. dicens, q licet iuramentum inducat plenam probationem ignorantiæ, vt j. videbitis: attamen illud reprobari potest per probationes contrarias. Quarto, ad hoc quod no. Innoc. in c. quia propter. in penul. col. extra, de elec. vbi licet in casu illius c. voluerit Papa impedimentum probari per iuramentum allegatis, nihilominus dicit ibidem illud per contrarias probationes retractari. Vltimo, q idem no. in c. super eo. ad fi. extra, q me. cau. dicens, quod licet de expensis pendente ipsius iudicis taxatione, stetur iuramento partis in odium contumaciæ, vt in d. l. properandū §. sin autem. de iudi. §. oportet. & in auth. nouo iure. C. de iudi. Nihilominus iuramentum illud ſm taxationem iudicis præstitum poterit retractari per probationes contrarias. Ex his igitur manifeste vobis ostēdi, q iuramentū quodcunque legale plenam probationem inducens retractabile est per probationes contrarias. Sed regula prima. l. nos' do cet, q sententia lata prætextu iuramenti retractabilis efficitur,

53 igitur Bar. non bene dicit. In ea. † ibi. l. properandum. § finaūt. Colligit ergo glo. casus duos, in quibus iuramentum plenam probationem inducit. Tu adde alios & remissiue. s. q per iuramentum animus plene probatur & ignorantia, vt habent Legistæ glo. Insti. de act. §. alie. & in l. si cui. §. idem. j. de accusa. casum no. Cano. habent in c. si vero aliquis. extra, de sen. excō. & gl. est allegans concor. omnes in c. significasti. extra, de homi. Item per iuramentum plene probatur aliquid ad sui notitiam nouiter peruenisse, vt dixi in secunda glo. addendo ad Bar. Item probatur quantitas fructuum perceptorum glo. habetis singu. in Auth. de nup. §. si vero nunc, de qua testium fecit d. Bal. s. de rei vend. l. si nauis, ad fi. Item probatur per iuramentum impedimentum, vt videtur casus in c. quia propter. s. alleg. Quia tamen hoc est dubiū, ideo videte plene per Spe. in titu. de appella. §. ij. ver. breuiter. in ij. col. & in ti. de dila. § fi. versic. in summa. & in ca. vltra tertiam. extra, de testi. tractat tamen Legistę maxime Bar. & Bal. in l. ij. C. de dila. Item idem Bal. in l. iii. §. sed quia diximus. s. si quis caut. & in l. scire oportet. §. sufficit. de excusa. tuto. & Ang in l. fi. s. de fer. plenius tamen quam aliis ponit Fede de Senis in consiliis suis, cōsi. ccix. ſm ordinem meorum. Item probatur interesse, de quo tamē vide, quia dubium, in l. semper. §. hoc interdicto. j. quod vi aut clam. & per se solet notari l. i. C. de sen. quæ pro eo. & in c. dilecti. extra, de foro compet. & per Specu. in titu. de fruct. & interesse. §. i. in fi ad finem. Secundo habetis alium casum, vbi plenam probationem inducit, in l. fi. §. licentia. C. de iure deliberan. in l. fina circa finem. tit. de iure do. impe. & in l. si quis pro

54 redemptione. C. de dona. Casum tamen† in d. l. si quando. in gl. allegata dicentē, q de æstimatione rerum ablatarum, seu de damno statur iuramento damnum passi in odium delinquentis. Dupliciter limita, primo quando damnum procedit ex delicto commisso in committendo, secus si procedat ex delicto commisso in omittendo, quia tunc requirit aliam probationem, q̃ per iuramentum. Casus est no. in l. argentarius. §. cū autem. s. de eden. Secundo quando damnum datum veniret emendandum per damnum dantem, secus si per tertium, vt probatur in l. i. j. quando ex fac. tu. & ibi per Bar. in l. ne quid. j. de incen. rui. nau. & plene disputauit do. Bal. in c. i. §. conuenticulā. de pace iura. fir. in vsi. feu. Et adde etiam casum alium, in quo iuramentum plene probat, vt l. prętor. §. sed si inscio. s. de eden. & alium in cle. j. de sur. In ea. ibi, puta per scripturam

55 domesticam. Tenet† igitur ista gl. cum aliis hic alleg. per Bar. q priuata scriptura semiplenam probationem inducit, quod late declarat hic Bar. Cuius dictis addēdum, primo in quantū ponit, an & quādo est facta a tertia persona partibus. sibi hoc mandantibus, illa inter mandantes probationem faciat, repe rio enim in hoc tres principales opi. licet Bar. sicco pede transierit. Prima fuit glo. in c. ij. extra, de fide instru. dicentis scripturam priuatam a tertio factam inter extraneas personas, siue cum sola testium, siue cum sola subscriptione partium, inter quas illa sit plenam probationem īducere. Allegat casum l. scripturas. C. qui po. in pign ha. & opi. illam sequitur Io. An. licet de ea non faciat mentionem in additio. Spec in tit. de instru. edit. §. nunc dicendum Ponit tamen exemplum in mercatore scribente, eandem sequitur hic Bal. & latius in rub. de fide instru. referens ita tenere Nico. de Mat. per tex. in d. l. scripturas. Secunda fuit opi. glo. in §. si tamen quisquam. in Auth. de instru. cau. & fide. & illam allegat hic Barto. & gl. in l. inter chartulas. C. de conuen. fi. debi. lib. x. & illam allegat hic Bar. de Sali. dicens illam scripturam semiplenam probationem inducere, cum qua cōcor. ista vt vides. Et ad hoc allegant tex. ſm vnam lectu. gl. in l. instrumēta. C. de proba. & istam sequitur Bar. vbique, & d. Bar. hic, & idem Bar. & Aug. in l. quædam §. nummularios. s. de eden. Tertia fuit opi. eiusdem Bal. in l. in bonæ fidei. præal. & plenius in d. l. instrumēta. dicentis, q quædam est scriptura priuata, quæ conficitur a tertia persona domestica, tamē inter alias domesticas, & ista facit qualem qualem præsumptionem ad inuestigationem veritatis. ar. l. etiam matris professio. cum ibi no. j. de proba. Quædam est scriptura cōfecta a tertia persona non domestica, & ista facit aliqualem præsumptionem maiorem prima. per tex. d. l. si instrumēta. Quædam est scriptura priuata confecta a mercatore inter extraneas personas, & ista facit aliqualem probationē, & hoc per no in d. l. quædam. § nummularios. Aduertēdum, quia vt vides propter opinio. ista q. redditur dubia, in qua ego aliter considerans sic dico, q aut scriptura priuata a tertio confecta est cum subscriptione testium partibus mandantibus, & tunc ista plenam fidem facit. Et casus est expressus in d. l. scripturas, licet contrarium dixerint Bal. Sali. & gl. in d. l. inter chartulas. & Bar ind. stincte loquens in d. l. nuda, de quibus est mirandū. Aut hæc priuata scriptura a tertio confecta subscripta est tantum a testibus, non autem a partibus, & membrum istud nō reperiō ad casum legis decisum, sed tantum authoritate gl. in d. c. ij. extra, de fide instru. Teneatis tali casu scripturam & plenam probationem inducere, q videtur contra tex. in d. l. scripturas. requirentem de forma subscriptionem partium. Et iō videtur, q illa non seruata, nulla resultet probatio. ar. in l. cū hi. §. si prætor. cum simil. s. de transac. Putarem tamen, q si testes deponerent ex partium voluntate & mandante, scriptura hæc a tertio confecta posset hoc sufficere, vt probatio inducatur. Cum paria debeant censeri de partium voluntate constare per eorum subscriptionem, vel per testium depositionem. C. de fide instru. l. in exercendis. Aut scriptura hæc tantum a partibus subscripta est, non aūt a testibus, & videtur illa plenā probationem inducere, per tex. d. l. scripturas. in verbo, adhibitis, vel non adhibitis, ſm verum intellectum. Aut ipsa scriptura nullam habuit, neque partium neque testium subscriptionem, & tunc teneo quicquid dicant alii, q siue a mercatore, siue ab alio cōfecta sit, nullam probationem inducat. Et q hoc sit verum, probo, primo ex eo, quod dicit Io. And in d. §. nunc videndum. in additio. concludens, q etiam eo casu, quo olim scripturæ nummulariorum fidem faciebant, arg. l. idem ait. §. eodem modo. s. nau. caup. stab. ergo eodem modo dicendum est, q si mercator aliquid scribat, non faciat, q sit extra eius exercitium, talis scriptura fidem non faciat, cum suum exercitium negociari sit, non autem scribere. Maxime autem procedit ar. hic, quia mercatores hodierni, vt Doc. dicunt, nummulariorum loco successerunt. Secundo idem probo† ex eo, q di

56 cit Inno. in c. cum P. tabellio. extra, de fi. instru. concludens partium conuentione fieri non posse, q priuatæ alterius scripturæ fides detur, licet ex consuetud. ne sic. Tertio, q hoc sit verū, probatur, quia non plus dēt operari vox istius scribentis mortua, q̃ eiusdem viua, sed certum est, q scribēs in iudicio, si deponeret sine iuro fidem nullam faceret. C. de testi. l. iurisiurandi. cum simil. ergo nec nūc sua scriptura similiter non iurata fidem debet facere. Et si dicas hoc argu. non concludit in mercatore, qui in princi. talis exercitij intrat ad instar nūmularij, vt no. in d. §. nummularios. Respon deo, q hoc iuramentum generaliter nō est sufficiens ad depositionem particularem. Ad

57 hoc allego extra eo c penul. Item hanc† scripturā producunt, licet non iuratam, attamen videntur tacite per probationem scribentis voluisse remittere iuramentum, q possunt. extra, de testi. c. tuis, & no. in l. i. s. de te. & l. filiusfa. j. de do. a. per Bar. rō, quia aut vis q hæc priuata scriptura valeat in vim scripturæ priuatæ, & hoc non potest fieri per id q prædixi allegā. do Inn. in d. c. cum P. Aut in vim testimonii, vt a teste reddendi, & similiter est falsum, quoniam vt dictum testis valeat oportet cū voce loqui, non autem id quod deponere intendit in scriptis iudicis præsentare, quia tunc testimonium nullum, vt no. Ioā. And extra, de testi. in nouel. & Bal. in d. l. in bonæ fidei, & d. l. iurisiurandi. licet Bar. senserit contrarium, & male in l. Theopompus.

pompus.j.de do.præleg.Quia pro prima opi. allego vobis casum.j.de testi.l.3.§. diuus.ad hoc propositum notabile, bene tamen confiteor,ꝙ si dictæ partes ducerent dictum scribentē ad iudicem,vt voce ea,quæ scripsit.proferret,tali casu hic faceret plenam fidem.Quoniam vnius† testis depositio, quæ a iure dicitur semiplena,vt j.videbitis,ex partium conuentione p̄t effici plena s̄m Spe.in titu.de teste.§. restat.ver. hoc tamen in quibusdam.in 24.casu.Et probatur in l.fi.C.de fideius.Et tenementi hoc,quia est notabile dictum,s. ꝙ partes communi cōuentione possint contra præceptum iurisgen. dispēsare.ꝙ ad plenam probationem saltem duos requirit.j.de testi.l.vbi numerus,& in c.cum esset,& c.relatum.extra de testamen. Et ex prædictis patet veritas in hac quotidiana† q. in qua respicienda est communis patriæ consuetudo,quæ hunc modum probandi,licet inualidum,potest reddere validum,vt est casus extra,de fi.instru.c.cum dilectus.Secundo principaliter in quantum† ipse Bar.vult hic,& in d.l.nuda ratio.in auth. & si contractus.C.de fide instrumen.ꝙ si soli testes non coniuncta literarum comparatione, deponant scripturam in iudicio productam scriptam,fore manu eius,qui negat, ipsis videntibus, ꝙ non faciunt nisi semiplenam probationem , & hoc per tex.in d.auth.& si contractus,& in auth.vnde sumitur. Adde, ꝙ licet istam opinionem sequatur glo.quam ipse nō allegat in Auth. de instru.cau.& fide.§.sed & is.in gl.fi. & do.Anto.in d.c.ij. & tamen pro certo dicti Doct.in hoc errauerunt, & ꝙ hoc sit verum,probo,quia deponunt hi testes,ad probandum scripturā esse manu alterius scriptam per sensum visus. Qui quidē sensus specialiter est a legis Doct.accommodatus , vt est casus in d.Auth.de instru.cau.§.sed si quis.ergo cum probatio in nullo sit defectiua,non video rationem, quare plenam probationem non inducat.Secundo ad idem do casum legis fortiorē. s.quia si testes deponentes certam scripturam manu alterius confectam fore,habent contra se præsumptionem ex comparatione literarum resultantem , dūtamen illa arbitrio iudicis non sit multum violenta præsumptio, dicunt̄ testes plene probare.Hic est casus expressus in d.Auth.de instru.cau. §. si vero tale.Ergo quis dubitat,ꝙ hoc negari nō potest.s.ꝙ multo fortius per eos plene probari debeat,vbi nulla contra dispositionem eorum laborat præsumptio. Vltimo ad idem allego authoritatem d.Cy.hoc tenentis in discursu lec.suæ, in d.l.comparationes.qui videtur hoc habuisse pro indubitato, cum nihil ad eum fundādum allegat. Nec ob.d.auth.& si cōtractus. allegata per Bar.quoniam illa loquitur in literarum comparatione,decidens per eam regulariter non facere probationē, sed oportere eandem dictis testium confirmari, & idem dicit d.§.sed si quis.in Auth.de instru. cau.non tamen negat tex.ille quin sibi testes ex se deponentes plenam nō faciant probationem.quare teneatis hoc non esse verum.† Tertio principali casu , in quantum ipse dicit solam comparationem literarū non inducere plenam probationem,sed semiplenam,per tex. in d.§.sed & si quis & in d.auth.& si contractus . Adde,ꝙ hoc vr̄ verum regulariter,in casu tn̄, quo testes se subscribentes essent mortui , idem & subscribentis comparatio sola plenam probationem induceret,& hoc probatur per tex.in d.Auth.de instru.cau.§.si vero nihil.& §.si vero omnes moriantur. qui tamen tex. in fi. sui videntur dicere , ꝙ in arbitrio iudicantis sit hoc.s. plenam probationem ipsa comparatio , tunc debeat inducere.Item & vbi talis esset comparatio literarum,q̄ ostenderet scripturam,de qua,& scripturam ad quam fit comparatio,esse per omnia similes in literis & quibuscunque.tali casu dico etiam indubitanter talem comparationem talem probationem inducere. Et hoc primo probo per tex. in §. si quis igitur.in Auth.de instru.cau.vbi iudicatum fuit comparationem fidem non facere ex eo,quia literæ scripturarū non erāt per omnia eiusdem formæ & similitudinis , ergo a contrario sensu,si comparatio omnimodam formæ similitudinem habuisset,induxisset probationem . Secundo probo apertius per casum expressum in d.§.si vero talem.vbi tex.dicit,ꝙ si arbitratur iudex ex comparatione scripturarum omnimodā formæ similitudinem resultare , ꝙ comparatio probationem īducet, etiam si testes habeat contrarios,ergo quanto magis dicendū est idem induci debere,vbi testes non repugnant , nemo est q dubitat,& in his duobus casibus poterit dici correptam esse.d. l.comparationes.C.de fi instru. Summa tn̄ conclusio omniū hæc est, ꝙ iudicantis sit arbitrio terminare quantam & qualem fidem ipsa comparatio facit,vt probatur in d. §. si vero tale,& apertius in d.§.si omnes moriantur.Reliqua quo ad cōparationem dicetis,vt hic per Bar.de Sali. & Bal. in auth. nouo iure.C.si cer.pe.& in d.l.in bonæ fidei . Cum enim in cęteris bene dicant,non intendo alterius doctrinę merus esse relator.Quarto in quantum† idem dicit, ꝙ vbi scriptura ipsa priuata a parte scribente confessatur,plenam probationem inducit.Adde,ꝙ non allegat bona iura , & iō tu allega melius,d.§. si quis igitur.in verbo,ex eo,quia professus non est,& gl.in eo. & in §.si tamen quisq̄.in verbo,negationem & in verbo, sufficiens.Hoc adde, ꝙ licet ipse Bar. videatur velle in discursu dictorum suorum,vt plenam probationē inducat scriptura ipsa priuata,licet a parte negetur,oportet eā habere subscriptionem partium & testium . Adde,ꝙ hoc non est verum, si pars vna ex eis principaliter scripsit,& hoc in scribēdo asseruit, qm̄ tunc ad hoc,vt resultet probatio,non est subscriptio partis necessaria. Et hoc euidenter probo arguendo de vltima voluntate ad ꝯtractum,quod est validum per casum expressum in l.cū antiquitas.§.vlti.C. de testa. vbi in testamento est expressum, & ibi istud sentit Ang.Item adde secūdo,ad idem, ꝙ licet Bar. videatur requirere subscriptionem vtriusque partis,nihilominus puto,ꝙ sufficiat ipsius partis,quæ se obligat,aut quæ principaliter scripturam facere intendit,subscriptio, & hoc per id ꝙ no.in simili in §.nos autem.in Authen. de tab. & per Bal.in rub.C.de fi.instru.vbi probatur,ꝙ sufficiat ad vtilitatem instrumenti tabellionem rogatum esse solum ab ea parte , qua mediante instrumentum principaliter conficitur . Et hoc intelligendum,vbi pars ꝯhens scribit priuatam scripturam. Vbi autem tertia persona scriberet inter duas, vr̄ requiri vtriusq; partis subscriptio,& hoc per tex.in d.l.scripturas, quæ loquitur in verbo,partium.& sic in plurali,coniuncta.l. vbi numerus.j.de testi. Vltimo† esset videndum circa hoc, an ad validitatem ipsius priuatæ scripturę,& consequenter, vt ex ea resultet probatio,requiratur in ea insertio causæ? & de hoc dic, vt dixi in d.l. nuda ratio.† Item, an requiratur appositio diei & consulis? & de hoc dic,vt plene dixi in l. apud. §. idem Labeo. j. de aqua pluuia arcen.[a] Et ibi dictis adde casus duos.s.ꝙ non requiritur appositio diei,consulis,indictionis,vel similium, & in scripturis quasi priuatis.quæ sumunt̄ extra ab archiuo publico. Quoniam illę probant etiam sine taliū appositione, vt no. scripsit Bar.in auth.ad hoc,quam legit cum auth. & si contractus. C. de fide instru.Secundo adde,ꝙ scriptura priuata testamenti a patre facta inter filios,nihil valet,neq; probatio. īducit, nisi & dies & consul insertus sit. Iste est casus singularis in auth. ꝙ sine.& in authen.vnde sumitur.in verbo,tempus. C.de testam, †In quantum tamen circa hanc materiam priuatæ scripturæ dixit hic d.Bar.de Sal.ꝙ priuata scriptura creditoris plene probat in debitoris fauorem liberationem , etiā si illa apud debitorem reperiatur, & allegat gl. s̄m eum ad hoc sing. in l.inter chartulas.C.de conne.fi.debi.lib.x.Adde,ꝙ illa gl. hoc non vr̄ dicere in quantum eam allegat, ꝙ probat etiam si reperiatur apud debitorem. Et posito,ꝙ diceret,nō est ita insipide prout loquitur intelligenda,sed ita demum dicendum, ꝙ liberationem probat,quādo apud debitorem reperitur , si ipse debitor probat sibi eam a creditore datam,non autem alias, per ea,q̄ no.in l.ij.§.sed ne fraudandi.C.de lati. lib. tol. & l.si chirographum.j.de proba.& in l Labeo.cum seq.C. de pac.Cętera de hac materia priuatæ scripturæ necessaria Bar. posuit plene in d.l.nuda ratio.quæ hic non repeto . Vlterius † principaliter in quantum idem Bar.hic ponit , quæ & qualis probatio ex epistola resultet? vide quæ plene dixi post eum in d.l.nuda. Ibi dictis,hoc solum addo,ꝙ in quantum Bar.ibi dicit,quod epistola priuati plenam probationem inducit,etiam si negetur,quādo est sigillata sigillo publico,& auth.Allegat ea,quę ipsemet dixit in l.si publicanus.§.j.j.de publica & gl. cum ibi no.in l.si qua per calūniam.C.de epi.& cler. Adde, ꝙ hoc est verum.si epistola illa sigilletur per publicum sigillum ad hoc specialiter deputatum,secus aūt esset si per aliud, qm̄ actus confirmādi probationem,seu alium actū sigillo specialiter attributum, in nihilum corroboratur ex appositione alterius. extra, de ap. c.significante.vbi casus.Item adde scđo,ꝙ non solū ex appositione sigilli publici plena fides epistolæ attribuitur, sed etiā ex appositione sigilli priuati ipsius mittentis, vt terminat Spec.in ti.de probat.§.fi.ver. x. per casum l.distribuente. C. de re.ecc. non alie.Item in quantum idem† descēdit ad librum rationū & probat.resultātem ex eo. Adde, ꝙ in ijs nihil est sibi necesse addere , qm̄ necessaria perfecte adiunxi in d.l. nuda . Reliqua autem circa materiam priuatę scripturæ & libri rationum videte per Bar.in d.l.& in auth.& si contractus.C. de fi.instru.& in d.§.nummularios,& per Bal.in l.instrumenta,& l.rationes. C.de proba.& in d.l.in bonę fidei, & plene in l.j. C. de confes. & in rubri.ff.de fi.instru.& per Io. An.in addi.in d.§. nunc sciēdum,& per do.Ant.in d.c.ij.simpliciter referentem dicta Bar. & Ioan.And.nullo addito vel detracto, & per Bal. in auth.nouo iure.C.si cer.pet.vbi posuit de materia cōparationis,& probat.resultantis ex ea,& per eundem in rub. C. de consti. pecu. Nec eorum dicta refero , quia nihil adderem , Sunt † autem quidam

Marginal numbers: 58, 59, 60, 61, 62 (left column); 63, 64, a, 65, 66, 67, 68 (right column).

ADDITIO

a ¶De aqua plu.arcen.Addę Ang.quem uide in l.j.§. editiones,in princip.a. col.s̄.de eden.Et bonum tex.& ibi Bar.in l.cum tabernam.§.idem quęsit. j.dę pigno.& ibi.an requiratur signatio.Item uide eundem Ang.in Auth. qui.mo.natura.effi.legi.§.aliud quoque. col. fi. circa fi,

quidam libri in archiuio existentes, vt censuales, de quibus dubitatur quam probationem inducant, & hoc vide decisum in l. census. j. de proba. & in d. auth. ad hæc. & in c. ad audiẽtiam. 69 extra, de præscri. Item sunt † quædam scripturæ, quæ reperiuntur in antiquis lapidibus, & de his dubitatur, quam probationem inducant, & hoc decisum per Bar. C. de reli. l. monumentorum. vbi refert Specu. & glo. in l. testamento. la grande. j. de condi. & demon. & extra, de proba. ca. cum causam. Item prin 70 cipaliter † in quantum idem Bart. hic tractauit, quæ probatio resultet ex fuga, & successiue post eum hic Bal. & plenius Sal. dic de hoc, vt plene dixi addendo ad Bar. in l. lex Cornelia. j. ad Silla. Ibi tamen dictis adde, ꝙ in quantum communiter concludunt, ꝙ fuga licet semiplenam probationem nõ faciat, attamen causat præsumptionem magnam. adde, ꝙ hoc recipit duplicem limitationem, primo nisi quis timore familiæ aufugerit, & post modũ ad iudicium prouocatus accesserit. Quoniam prior fuga nullam præsumptionem inducit tanquam purgata persequentem spontaneum aduentum. hoc est, quod dixit ipse Bar. in l. quid sit fugitiuus. §. ij. j. de ædili. edic. Et probatur hoc expresse in illo tex. cum sequentib. §. Secundo istud verum, nisi ipsum fugientem aliqua probabilis causa excuset, vtputa timor partialitatis & inimicitiæ, quoniam tunc fuga nullam causat præsumptionem, quoniã potius putamus eã ex iusta causa factam, q̃ ex iniusta, vt probatur optime in d. l. si fugitiuus. §. j. Item tertio adde in quantum ibi dixi; ꝙ fuga de carcere plenam inducit probationem contra carceratum, per l. in eos. j. de custo. reo. Hoc est verum, si is aufugiat carcere extante fracto, secus si carcere existente aperto, vt singulariter dixit Guliel. de Cu. in l. succurritur. s̃. ex qui. cau. ma. & ibidẽ hic sequitur Bal. qui etiam hoc dicit tex. in d. l. in eos. locum non habere, si quis de carcere proprio aufugerit, sed de ipsius rectoris palatio, allegans pur ad hoc dictum Guliel. in d. l. succur- 71 ritur. vbi etiam hoc dicit, vt ego vidi. † Quarto addendum est ad Bar. membrum de fuga officialis, vbi dicendum est, quod vnus est casus, in quo specialiter contra eum facit plenã probationem. l. in l. consiliarios. C. de offic. asses. & illa ad hoc allegatur communiter. Pro regula autem conclude sic, ꝙ aut aufugit ante finitum officium, & tunc illa fuga hoc inducit, ꝙ punitur tanquam committens crimen lęsę maiestatis. Ita est casus in Auth. de administra. §. ij. Aut aufugit post finitum officium, & intra l. dies, per quos debet stare ad sindicatum ex forma iuris communis, vt s̃. l. ij. C. vt omnes iudices tam ciuil. q̃ criminales, & in Auth. vt iudi. si. quo. suffra. §. j. Et tunc aut est reductus, licet inuitus ad locum quo aufugerat, & tunc fuga contra eum nullam facit probationem, sed vt condemnetur debet legitime probari. Casus est in d. §. necessitatem. Aut nõ est reductus ad locum a quo aufugit, & tunc fuga cõtra eum tantum facit probationem, quia iuramentum illi additum sufficit ad eum condemnandum. Casum habes sing. in Auth. de colla. §. super hoc. Nec aliquid facit ad hãc materiam tex. quẽ quidam allegant in l. 3. C. de exac. tribu. lib. x. Quoniam illa nõ loquitur de fuga, an contra fugientem probationem inducat, sed de eo, qui eximit carceratum ex carcere, an ipsius carcerati creditoribus teneatur, dicens, ꝙ sic etiam eo casu, quo de carcere exemptus ad carcerem est reductus, vt ibi est mirabilis & singularis casus ßm vnam lec. & hęc est vltima conclusio de fuga officialis. Posita sunt verba Salice. quem ideo retuli, quia 72 communiter sua repetitio non habetur. In eadẽ ibi, † per vnũ testem. gl. hic igitur firmat, ꝙ semiplene probanti per vnum testem defertur sacramentum in defectum semiplenę probationis. Et hæc est communis Doc. gl. & doc. hic & in d. l. in bonę fidei, & in c. fi. extra, eo. quæ tamen recipit quasdam limitatio. quæ colligũtur ex dictis Bar. hic, & Bal. in d. l. in bonæ fidei. a Neq; eas refero, quia nihil eis adderem[a]. Subiungo † tamen vl- 73 tra omnes alias limitationes, quas hincinde sparsas diuersis locis collegi, prima quãdo vellet qs probare ingratitudinem illam, & si per vnum testem probauerit, sibi iuramentum non defertur, hic est casus singu. in l. ij. C. de secund. nup. Ex qua hic colligit ibidem Bal. dum dicit tex. ad ingratitudinem probandam, plenam & indubitatam probationem requiri. Certum autem est probationem per iuramentum non esse plenã, sed 74 præsumptiuam, vt s̃. dixi, igitur &c. Secunda, vbi † quis vellet probare ad sententiæ retractationem, seu rescissionem, quoniam tale iuramentum in defectum probationis est deferendum, est casus valde notabilis in l. fi. C. si mi. se ma. di. vbi etiã hoc colligit Bal. dum tex. dicit ad hoc plenam probationẽ requi- 75 ri. Tertia, vbi † quis vellet probare se procuratorem in rem suã quoniam tunc ei per vnum testem probanti iuramentũ non est deferendum. Ita est singu. gl. ex qua deduxit Bal. in l. j. §. nõ 76 solum. in prin. s̃. de procura. Quarta, † nisi quis vellet probare aliquid, ꝙ est contra præsumptionem ex consuetudine resultantem. Quoniam tunc etiam tale iuramentum nõ defertur, hoc est quod eleganter voluit do. Bal. in § præterea. in tit. quid sit inuesti. In finalibus verbis per tex. illum. Quinta, nisi vellet

77 † probare quis aliquid, ꝙ est extraneũ a natura actus celebrati, quoniam tunc etiam per vnum testem probanti iuramentum in defectum plenę probationis nõ defertur, & iste est singu. casus in d. §. præterea. Ad hoc põderauit idem Bal. in c. ij. ver. j. §. sacramentum. de cõsue. rec. feu. & Bal. in d. §. præterea. ponit exemplum, vt ibi in tex. puta, si dominus dicat, ꝙ dedit feudum vasallo cum hoc, quod diebus festiuis associet vxorẽ b suam ad ecclesiam. Sexta,[b] vt † quis probaret per vnum testem 78 non tamen reddentem causam dicti sui, vt idem posuit in d. 79 §. sacramentum. Septima, † vbi de solennitate formali plures testes ad idem probandum requirũtur, quoniam ex hoc duo resultant tunc effectus, primus, ꝙ actus ille nullus est, nisi illi qui substantialiter requiruntur fuerint rogati. Quoniam vbicunque lex vel statutum plures testes ad aliquid requirit pro formali solennitate, semper necesse est illos fore rogatos. glo. est sing. in l. nullum. j. de diuor. Secundus effectus, quod in defectum probationis nõn defertur iuramentum, vt idem Bal. voluit in l. ij. in fi. C. de bono. posses. secundum tab. & in c. j. §. idem si vasallus. de controuer. feu. & in l. fi. de fide instr. in antiqua lec. facit glo. in l. cum quærebatur. j. de legatis. ij. allegata 80 per Bal. in d. c. idem si vasallus. Octaua, vbicunq; † lex requirit c probationem legitimam[c], quoniam tunc tale iuramentũ etiã non defertur, vt habent Legistæ notabilem glo. j. de proba. l. cum de indebito. iuxta prin. quam tamen non reputo veram, licet communiter teneatur, primo per gl. lo. And quæ contra tenet expresse in c. statutum, in verbo, proprium. de rescrip. li. vj. Secũdo per casum expressum in c. ij. extra, de proba. Nona, 81 † vbicunque lex aut cõstitutio requireret fieri plenam fidem[d]. d Ita singulariter dixit gl. in c. cupientes. in verbo, plenam fidẽ. de elec. lib. vj. si cum ea iungatur gl. in d. l. cum de indebito. & teneatur prout cõmuniter tenetur per Legistas, posito ꝙ hic dicatur, non dicit verum, quia casus est contra eam in d. c. statutum. vbi expressum est, ꝙ etiam posito, ꝙ mandet ex cõsuetudine fieri, sufficit tamen per iuramẽtum probari. Decima, 82 vbi † testis ille deponens non redderet causam sui dicti, quia reddere debet etiam non interrogatus de eo ad hoc, vt deferatur tale iuramentum ßm eundem in d. §. sacramẽtum. Vndeci- 83 ma, vbi † illius testis depositio esset attenuata in fide per præsumptiones contrarias. Ita est glo. in l. j. C. qui & aduer. quos. 84 Duodecima, vbi † testis deponens esset fenerator, aut spurius, quoniam communis doctrina Doc. hęc est, ꝙ ad hoc, vt ratione vnius testis probantis possit iuramentum deferri, oportet illum esse integrę opinionis, & omni exceptione maiorẽ. Sed supradicti non sunt tales, vt in feneratore patet. no. in l. improbum. C. de iis, qui no. & no. Cy. in l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cler. & similiter in spurio, quem infamia facti infamat ßm Azo. in summa sua in tit. de infa. igitur &c. Tertiade- 85 cima † fit, & ista est notabilis regula, ꝙ vbicunque quis repellitur a testimonio ex casibus notatis. j. de testibus. l. 3. §. lege Iulia. eodem etiam modo repellentur a beneficio præstationis huius iuramenti, quia & ipse iurando in causa sua testis est, vt l. fi. C. de fideiusso. vnde ille. §. in eo locũ habere debet, & hęc fuit vniuersalis & vera regula. d. Bal. in l. q accusare. C. de edẽ. vbi etiam posuit decimamquintam fallentiam. s. in Iudeo, siue in alio infideli, quibus etiam hoc iuramentum non defertur, quoniam infames sunt infamia facti, vt d. l. cunctos popu- 86 los. Decimasexta. † vbicunque quis facillimus esset in iurando secundum eundem, in d. l. quæ sub conditione. j. de condi. in- 87 sti. per illum tex. Decimaseptima, † vbi non probaretur vno teste, sed ex præsumptione, vt fuit doctrina glo. in l. 3. §. j. s̃. de mino. & in l. non est verisimile. s̃. ꝙ me causa. In hac tamen fallẽtia,

ADDITIONES.

a ¶ Adde rem. Adde tamen, ꝙ generale est, ꝙ nisi contra id quod intenditur probari per unum testem, adest præsumptio, non defertur iuramentum in supplementum. Casus est no. & ibi Ang. in l. fi. supra quod metus cau. & Bal. in l. j. alias ij. C. qui & aduersus quos.

b ¶ Sexta. Adde, ꝙ hanc eandem fallentiam posuit idem Ro. in rub. s̃. de arb. col. 7. & alleg. Bal. in c. j. §. cum autem. de controuer. inue. in vsi. feud.

c ¶ Legitimam. Adde tu idem si requireret apertissimam probationem. Ita Ang. in l. fi. in prin. supra quod me. causa. Et etiam adde, ꝙ ubicunque agitur ad pęnam, tunc non defertur tale iuramentum. Ita Bal. in l. j. C. de his quæ pę. no. Item vbicunque habetur recursus coram iudice ecclesiastico propter iustitiam denegatam a sęculari, nunquam defertur iuramentum in defectum probationis. Ita Bal. in tit. si de feu. fue. contro. inter dominũ & agna. in c. si quis per. xxx. ad fi.

d ¶ Plenam fidem. Adde quod etiam non defertur vbi lex vteretur istis verbis, facta fide, quia tunc fides debet fieri per testes vel instrumenta. gl. est no. in c. cupientes. §. quod si per. xx. in verbo, facta fide. de elect. lib. 6. Ita idem Ludo. in rub. de arbi. colum. 4. Item adde, ꝙ si iudex condemnaret hoc modo, si probaueris talem tibi decem debere, eundem tibi decem dare iubeo. ꝙ etiam isto casu non admittitur probatio per iuramentum in defectum semiplenæ probationis. Ita Ludo. vbi s̃. & allegat casum in l. Lucius ff. de condi. & demonst. allegatum per Bal. in l. hæc sñia. C. de sen. quæ si cer. quanti. & vide eundem Ludo. j. in ver. decimanona. Item adde, ꝙ non defertur tale iuramentum vbi dolus obiicitur, ita Bal. in l. j. C. vbi quis & aduers. quos. in fi. a. col. per gl. in l. 3. §. j. supra de mino.

tia, licet Doc. leuiter pertranſeant. potes dicere, quod aut loquimur in caſu ciuili, & tunc aut pro agente laborat leuis pſumptio ſeu ſuſpicio, & dicendum ꝙ ſit vera gl. in d. §. j. & d. l. non eſt veriſimile. Aut laborat præſumptio bona & vehemens iudicis arbitrio conſideranda, & tunc iuramentum eſt agẽti deferendum, vt expreſſe terminat c. tam literis. extra, de teſti. Aut loquimur in cauſa criminali, & tunc, aut illa eſt ciuiliter intẽtata, & iuramentum propter præſumptionem non eſt deferẽdum, vt d. c. tam literis, ꝙ tamen videtur falſum per prædicta in cauſa ciuili, cum eadem in vtroq; ſit ratio. Aut loquimur in cauſa ciuili criminaliter intentata, & tunc iuramentum nõ defertur, vt patebit ex iis, quę infra dicentur. Aut loquimur in cauſa famoſa, & tunc bona pręſumptio etiam pro actore exiſtens, niſi aliis adminiculis adiuuetur, non eſt ſufficiens ad iuramentum deferendum. Caſus eſt extra, eo. c. fi. veritas tamẽ 88 iſtius pendet ex dicendis infra. Decimaoctaua, vbi quis† reperiretur ſemel periuraſſe, quoniam ex hoc beneficium delationis amittit, in tex. in d. c. paruuli, ſupra allegato. Decimanona, 89 vbi† probatio eſſet adiecta actui in modum conditionis, vt puta condemno te, ſeu lego tibi ſi probaueris &c. quoniam tunc in defectum probationis iuramentum non defertur, quia conditio ipſa eſt uera, & plene implenda, vt l. qui hæredi. § Menius. ĵ. de cõdi. & demon. Ita dixit idẽ Bal. in d. l. bonę fidei. hic autem vult expreſſe contrarium, ponens exemplũ in teſtatore, qui mandauit male ablata reſtitui, ſi petẽs probauerit &c. Quoniam dicit tunc vnum teſtem cum iuramento ſufficere, nil tamen allegat, tu vero dicas, ꝙ aut in tali caſu intenditur fieri probatio per ſolum iuramentum, & hoc fieri non poteſt. Iſte eſt caſus in l. Lucius. ĵ. de cond. & demonſt. vbi patet, quod ſi hæredem inſtituo, ſi probauerit ſe eſſe filium, & iuriſcõſultus ibi dicit, ꝙ non valet teſtamentum, quia impletio conditionis non eſt in poteſtate inſtitut, ergo ibi eſt caſus, quod nõ poteſt per ſolum iuramentum probari. Quia ſi poſſet in ſua poteſtate eſſe condit. quamcunque implere. quod eſt contra illum tex. Aut intenditur fieri probatio per iuramentum & alias bonas pręſumptiones, ſeu per vnum teſtem cum iuro, & hoc fieri poteſt. Quia ipſa probatio in conditione appoſita, intelligitur de legitima, ſed hæc eſt legitima, vt in d. c. ij. extra, de proba. ergo &c. Et iſtud ipſe Bald. in terminis ſequitur in l. j. C. de ſacroſ. eccl. allegans Io. And. in nouella in c. quacunque. de 90 vſuris. li. 6. Vigeſima, vbi † quis intenderet præſcript. probare, qm̃ illa tanquam odioſa per vnum teſtem probata, nõ admittit probationem per delationem iuramẽti, hoc ſcripſit hic ſingulariter d. Bal. ſola ſua ad hoc authoritate contentus, quod tamen videtur mihi falſum. Quoniam ſi in cauſa famoſa, quæ eſt odioſa & pœnalis, admittitur probatio per delationem iuramenti, ſtantibus aliis adminiculis & pręſumptionibus vt eſt caſus in d. c. fi. quanto magis dicendum eſt eandem admittendam in cauſa præſcriptionis, quæ licet ſit inducta in odiũ negligentis, non tamen eſt inducta in pœnam negligentiæ ſm gl. 91 ſing in Auth. de tempo. non ſolu. pe. §. j. Vigeſimaprima eſt, † ſi quis ſolum habeat pro ſe famam, quoniam tali caſu iuramẽtum etiam non defertur. Quoniam ipſa fama de per ſe nõ eſt probatio, ſed probationis tactæ confirmatio, vt in l. iij. § idem diuus ĵ. de teſtib. ſicut ſcripſit hic Bal. & male iudicio meo Dicite ergo ſic, ꝙ aut nos ſumus in cauſa ciuili, & tunc ſi attẽdimus opi. gl. dicentium illam ſemiplenam probationem inducere, vt dixit in c. veniens. extra, de teſti. & in c. j. extra, de app. & tunc non erit dubium, ꝙ defertur iuramentum ex iis, quæ no. gl. hic. & in d. l. in bonæ fidei. Si autem teneamus aliã opinionem, quam illam, ꝙ inducant violentam præſumptionem, vt videtur tex. extra, de teſtib. c. præterea, & tunc ſimiliter iuramentum defertur. Quoniam ſtante vna bona præſumptione in cauſa ciuili, defertur iuramentum, vt ſupra dixi. Si autem teneamus opi. Bar. in l. de minore. §. tormenta. ĵ. de quæſtionibus, dicentis arbitrio iudicis eſſe conſiderandum, an ex ea ſemiplena probatio inducitur, vel non, & tunc ſimiliter dicemus in arbitrio iudicis, an iuramentũ deferri debeat, vel non. Vnde pro examinatione huius eſſet videndum, ꝗ & qualem præſumptionẽ ipſa fama inducat, & in hoc ſufficiat remiſſio. Dicite ergo vt in prædictis locis no. & per Specu. in ti. de noto. crimi. §. fama. & 4 q. 3. iſtę ſæpe & in aliis remiſſionibus, quas heri poſui in l. 3. §. eiuſdem. ĵ. de teſti. Aut loquimur in cauſa generali, & tunc an deferatur pendet ex infra dicendis. Sũt autem & aliæ fallentiæ, quæ aptius infra cadent circa examina- 92 tionem gl. Aduerte tamen, quia † inquantum ſupra dixi, ꝙ vbi agitur de retractatione, aut retractatione ſententiæ, non deferendum iuramentum in defectum ſemiplenæ probationis, allegando tex. ſm Bal. in l. j. C. ſi mi. ſe maio. dixe. Adde, ꝙ contra ipſum do caſum rotundum in c. ex inſinuatione. de procurat. extra, qui licet per Doct. hic allegetur, nunquam tamẽ ad hoc propoſitum per eos fuit allegatum. Nec ob. tex. in d. l. fin. quẽ Bal. allegat, quonia n licet ibi litera dicat requiri plenam probationem, intelligo ego plenam eſſe iuramentum. Eſt caſus in d. c. ex inſinuatione, Deſtruitur tamen fallẽtia illa. Vlterius 93 adde† ptincipaliter ad illa genera ſemiplenę probationis, ultra ſemiplenam ex vno teſte inductam, quæ poſuit hic Bart. ꝑ [illegible] quantum ipſe dixit, quod confeſſio facta abſente parte [illegible] plenam probationem inducit, per l. capite quinto. & gl. ibi. ĵ. de adulte. & l. quæro. §. ſi ĵ. de ædil. edic. & c. fi. extra, de ſucceſ. ab inteſt. quod contra eum tenuit do. Bal. in d. l. in bonæ fidei. reſpondens ad iura Bar. excepto d. c. fi. non tamen concludenter, vt ex te poteris videre. Item etiam contra eundem tenuit hic Bar. de Salic. Primo, quia tex. in d. l. certum. §. ſi quis abſente. ĵ. de confeſ. dicit confeſſionem abſente parte factam non probare, ergo indiſtincte intelligẽdus eſt, ꝙ neque ipſe plene, neque ſemiplene. arg. l. de precio. Secundo, quia indefinita æquipollet vniuerſali, vt ĵ. de leg. iij. l. pluribus. cum ſimil. Et lex indefinite dicit hanc confeſſionem non probare, ergo perinde habetur, ac ſi dixiſſet nullam probationem inducere. Nõ ob. gl. in d. l. capite quinto. quia ibi non dicit, ꝙ inducat ſemiple- 94 nam, ſed bene, ꝙ faciat † indicium. quod tamen eſt minus, ꝗ ſemiplena probatio, vt in l. cum probatio. in fi. ĵ. de proba. & ſimiliter reſpondet ad legem, quæro, in fi. Ad c. vero, ſi tu dicas, quod Bar. in allega. eius vehementer errauit, quoniam ibi dicitur, ꝙ teſtes ibi deponebant confeſſionem coram abbate, qui erat pars forte. & ſic in eius præſentia, vt l. coram. ĵ. de ver. ſigni. & l. diem proferre §. coram. ſ. de arbi. Vnde nũquam ibi dicitur, ꝙ facta fuerit cõfeſſio abſente parte. Et ſi tu dicas, quare ergo confeſſio in caſu illius capituli, non inducit plenã probationem, ex quo probatum eſt eam eſſe factam in præſentia partis? Reſpondeo, vt ibi dicit glo. ꝙ ibi facta fuit enunciatiue & incidenter, nõ autem principaliter. Vnde tex. ille nullo modo probat intentionem Bar. quare verior videtur opi. Bal. & 95 Bal. ex d. c. fi. Vltra prædicta † potes duo ſingularia deducere. Primum, ꝙ licet duæ probationes ſemiplenæ diuerſi generis coniunguntur ad vnam plenam faciendam, vt hic dixit Bar. Attamen duæ probationes diuerſi generis, & diuerſorũ actuũ non coniunguntur ad plenam probationem faciendam. Ita eſt caſus hic ſingularis, & ita ex eodem deduxit do. Bal. in l. teſtium. in fi. C. de teſti. & in l. obſeruare. C. quo. app. non reci. Et hoc etiam hic inferri poteſt ex dictis Cy. licet tex. illam non allegat in l. ij. C. quæ ſit longa conſue. & do. Anto. extra, de teſti. 96 c. veniens. el primo. Secundum ſingulare ex illo c. † eſt, ꝙ teſtis groſſus & idiota deponens per ſenſum viſus, non in toto congruentem actui probãdo, de quo quæritur, probat ex iis, in quibus recta redditio cauſæ deducitur per ſenſum auditus. Et ita ex capitulo illo deduxit idem Bal. in l. j. C. de cõfeſ. Item aliud 97 genus† ſemiplenæ probationis, eſt confeſſio deducta, ſine cauſa tamen: quoniam licet tex. in l. cum de indebito. §. fi. ĵ. de proba. & in c. ſi cautio. extra, de fide inſtru. dicat confeſſionem ſine cauſa non probare, attamen hoc eſt verum plene, ſed ſemiplene ſic, vt no. Specu. in titu. de confeſ. §. nunc videndum. verſicu. ſed nunquid ſemiplenam, & ego do caſum iũcta gl. in l. inſtrumenta. C. de probatio. In ea. glo. ibi, per vnum teſte, 98 † eſt ergo opinio gl. hic, & in d. l. in bonæ fidei. ꝙ vnus teſtis ſemiplenam probationem inducit, de quo hic per Bar. qui dat pro gl. caſum, & poſtmodum ſubdit ad regulam fallẽtias. Cui primo adde, ꝙ licet duo teſtes non interrogati de cauſa faciãt plenam probationem, vt l. ſolam. C. cum ibi no. poſt gl. C. de teſti. attamen vnus deponens ſine cauſa ſcientiæ, ex eo, quia nõ interrogatus, non facit ſemiplenam ſm Bal. & recte in d. §. ſacramentum, & de huius ratione, vt ibi per eum. Item adde, ꝙ dubitatur, an in criminalibus vnus teſtis ſemiplenam probationem faciat, in quo dixit hic Bal. ꝙ nõ, ſed bene facit indiciũ ad torturam. Allegat. l. ſi quis. C. ad leg. Iul. maie. in glo. cui adde, ꝙ male dixit. Primo quia illa expreſſe eſt cõtra eum dicẽs, ꝙ imo ſemiplenam facit in criminali. Secundo, quia bonum eſt argu. de ciuilibus ad criminalia, vt l. abſentẽ. ĵ. de pęnis. Sed in ciuilibus facit ſemiplenam, vt hic, ergo & in criminalibus, niſi reperiatur in iure contrarium expreſſum. Tertio, quia pro hoc eſt caſus ſm Bar. hic, & in l. j. §. idem Cornelio. ĵ. de qõni. 99 Tertio adde in quantum† ipſe Bar. dicit in aliquo caſu teſtes, quos non probatur fuiſſe iuratos, aliquam probationem inducant, ꝙ eſt dare caſum in quo etiam ſine iuramento inducũt probationem plenam. Primus, quando deponunt ſuper eo, ꝙ eſt notorium, qm̃ tunc iuramentum non requirit. Caſum habetis multum notabilem, iuncta quadam glo. ibi, extra, de cohabi. cleri. c. tua nos. Sed ſi non deponant ad plenam iudicis inſtructionem, ſed ad eiuſdem informationem, quia valet eorum dictum, etiam ſine iuramento, vt no. Inn. extra, de poſtu. prælat. c. j. & videtur probari in d. c. tua. Nos autem habemus glo. ſingu. in c. j. de pace tenenda. & eius viola in vſi. feu. & credo ꝙ illa ſit in §. ſi vero, eiuſdem cap. Huius autem poteſt eſſe ratio, quia non requiritur, quod teſtes ad informationem iudicis deponentes, deponant in forma iudicii, vt no. Inn. extra, de ſponſa. c. cum in tua. Tertius caſus eſt, ſi ei a partibus iuramẽtum remittatur. extra, de teſta. c. tuis. Quartus ſi iudex, cui

datum

datum est arbitrium ex forma rescripti, vt procedere possit, non obstante iuris solennitate. remittat ex se iuramentum testi, vt no. Bar. ӡ. de dona. l. filiusfa. quia tamen hoc est valde dubium, dic, vt ibi plene dixi. Item † in quantum idem Bar. dicit, ꝙ duo testes deponentes de voluntate testatoris & solennitate testamenti, probant semiplenè huius testatoris voluntatē, ex eo, quia solennitas testium in testamento ex coniunctione duorum iurium est adinuenta. s. iuris gen. quo sufficiebāt duo, vt in c. cum esses, & in c. relatum, extra, de testa. Item iuris ciuilis, quo additi sunt quinque. C. de testa. l. hac consultissima, & merito si deficit ius ciuile quo ad v. ex quo remanet ius gentium, quo ad duos, debet saltem semiplenè probari. Adde, ꝙ contrarium hic tenet Sali. & recte iudicio meo dicens, ꝙ ad semiplenam probationem requiruntur saltem quatuor, eo, quia probatio testamenti, quæ concludit iudici per septem testes, non dicitur concludere ex his duobus iuribus coniunctis, sed solum ex ipsorum testium numero, vt probatur. C. de testamen. l. si vnus. C. de fideiusso. l. fi. C. qui testa. face. pos. l. hac consultissima. in fine. Vnde quemadmodum quando numerus testium sufficit duplicatus, ex quo duo faciunt plenā, vnus facit semiplenam, vt hic, ita & quando requiruntur septem testes ad hoc, vt faciant plenam, debent requiri quatuor, vt faciant semiplenam. Ego autem idem tali ratione, quia primo possumus dicere, ꝙ de iuregentium nunquam dispositum fuerit de solennitate numeri testium circa testamentum. Quo-

101 niam illud de † iuregentium non fuit inuentum, sed ciuili, vt probatur. C. de pœnis l. quædam. Ex quo ergo de iuregentium non erat cognita principalis causa. s. testamenti, qui numerus testium adiici debebat, merito non potest dici, ꝙ eodem iure ipsi testamento tunc nō cognito, qualitas numeri fuisset adiecta. Quoniam esset reperire qualitatē sine subiecto, quod est impossibile, vt l. eius qui. circa fi. cum ibi allega. ӡ. titu. j. Secundo si dicere volumus testamenti factionem iuregentium esse adinuentam, & consequenter qualitatem numeri duorum testium, dico fundamentum Barto. esse falsum, quia etiam tunc ipsa solennitas numeri tota attribueretur iuri ciuili, & in nulla parte sui poterit dici esse iuris gen. ex eo, quia cum ius ciuile addat, vel detrahat eidem iuri, desinet ius commune appellari, & vocabitur ius ciuile in totū. ӡ. de iusti. & iure. Ex his infertur prædicta conclusio contra Bar. ꝙ ad semiplenè probandam testatoris voluntatem quatuor requirantur, non autem duo. Proderit autem hæc semiplena probatio ad probandum relictum naturaliter debitum, iuxta materiam l. cū quis. C. de iuris & facti ignoran. non autem ad deferendum iuramentum in defectum plenæ probationis, vt dixi in vna ex fal-

102 lentiis supra positis ad regulam glo. Item in quantum † idem Bar. ipse discutit, an duæ semiplenę probationes diuersi generis debeant coniungi ad faciendam vnam plenam? & dic, vt pleneno. per do. Anto. in d. c. veniens, & c. præterea. extra, eod. & per Bal. in l. spadonem. §. qui multa iura. ӡ. de excusa. tuto. & quod plene no. in l. proprietaris, & instrumenta. C. de proba. & quod supra dixi allegando. c. si. de succes. ab intesta. Nec istorū

103 dicta refero, quia nihil adderem. In eadem † ibi, vel summa non est modica. vult igitur glo. ꝙ in ardua causa etiam pecuniaria, vtputa, quia omnium vel maioris partis bonorum, quę æquiparatur causæ criminali, vt l. propter litem. ӡ. de excus. tutorum. & in § item propter. Institu. eodem. non sit deferendū in defectum plenæ probationis, quod idem voluit glo. de reg. iur. cum sint partium. lib. vi. huius autem veritas patebit ex di-

104 cendis. ӡ. In eadem ibi, † & in delictis. Determinat igitur glo. ꝙ in causa criminali non deferatur iuramentum necessarium in defectum plenæ probationis, ex eo, quia in talibus requiratur probationes luce meridiana clariores, vt l. sciant cuncti. C. de proba. & idem tenet Bar. & sequuntur omnes hic. & in d. l. in bonæ fidei. & in l. 2. ӡ. eo. & in d. c. fi. extra eod. tit. & in l. maritus. ӡ. de quæstioni. & Spec. in titu. de iure delibe. §. j. versi. vt autem plenius instruaris. Sed contra hoc videtur esse tex. in d. c. fi. extra, eo. vbi deciditur in vltimo respon. ꝙ in causa famosa, quæ propter periculum famæ æquiparatur criminali, ex personarum qualitatibus & causę circunstantiis, iudex agenti iuramentum deferre potest, vnde videtur destrui hæc communis theorica. Vnde dico, ꝙ an deferatur in causa criminali vel non, hoc est in arbitrio iudicis, & est tex. in d. c. fi. si cum videt iudex vrgentes præsumptiones, aut quid aliud vltra semiplenam probationem, & personam accusatoris honestam, dico ꝙ indubitanter iuramentum deferre poterit. Casus est in d. c.

105 fi. quicquid dicant hic gl. & Doc. Vltra † prædicta insurgit dubitatio, quid in causa famosa, an iuramentum deferri possit? & in hoc est duplex opinio. Vna fuit Bar. hic, ꝙ sic, per tex. in l. nam & postea. §. si damnetur. ӡ. eo. & in l. furti. ӡ. de ijs qui no. infa. Alia fuit Spe. in d. versi. vt autem plenius. quam sequuntur omnes Cano. in d. c. fi. dicentis contrarium, ex eo, quia hæc causa famosa ardua dicitur, cū de hominis fama tractetur, ergo sequitur, ꝙ iuramentum non est deferendum secundum glo. In d. c. cum sint partium. Et hæc opinio confirmari potest, quia in causa bonorum maioris partis, vel totius patrimonii, non defertur iuramentum, vt hic in gl. ergo multo magis nō est deferen. in causa famæ, qua magis prævalet, quam omnia bona mundi, vt l. Iulianus. si quis omit. causa testamen. & in l. alias. ӡ. eo. vbi posui concordantias. Est enim hæc causa famosa, causa status, vt in l. cognitionum. §. j. ӡ. de variis & extraordi. cogni. Et hæc ideo maior debet iudicari, quam quælibet alia pecuniaria, vt l. seruorum. in fi. ӡ. de pœnis. Non obstant iura allegata per Bar. quia loquuntur in iuramento iudiciali, nō autem in necessario. Tu potes dicere, ꝙ an deferatur vel non, est in iudicis arbitrio, vt est casus in d. c. fi. Et multum miror, ꝙ Docto. faciunt quæstionem de hoc, cum ibi sit casus. Item ex

106 prædictis † decidi potest, an in causa monachationis, seu matrimoniali, possit deferri iuramentum necessariū, & in hoc sunt opiniones. Glo. eam in l. iij. ӡ. eo. videtur tenuisse, ꝙ sic generaliter probans, & illam etiam plures Cano. sequuntur in d. c. fi. pro quibus est gl. ordi. extra, de regu. c. vidua. Bar. vero in d. l. iij. videtur discussisse, ꝙ aut quæritur, an possit deferri pro monachatione, vel matrimonio, hoc est ad eius confirmationem & tunc possit, & ita habeat locum dicta glo. Aut quæritur, an possit deferri contra monachationem seu matrimonium, & si ad eius confirmationem, & tunc non possit, argu. eorum, quæ no. in c. super eo. extra, de eo, qui cogno. consan. Tu aduerte, quia ista distinctio Bar. videtur falsa. Si enim volumus confiteri, quod deferatur actori, & sic ad confirmationem matrimonij seu monachationis, certe etiam debemus dicere, ꝙ debet deferri reo, quia in iudiciis circa actum probationis par debet esse conditio, vt in c. in iudiciis, & c. licet. de regu. iur. lib. vj. cum aliis. ӡ. alleg. Præterea contra eum est expressa glo. in d. c. vidua. vbi relata ad tex. manifeste tenet, ꝙ ad infirmationē monachationis ipsi moniali conuentæ defertur iuramētum. Nec potes dicere, ꝙ illa loquatur in iuramento iudiciali, imo loquitur in necessario, vt patet ex legibus, quas allegat. s. ex lege, in bonæ fidei, quæ in necessario loquitur. Quod tamē nullo modo deferatur iuramentum, videtur manifeste probari ex eo, quia causa monachationis in consequentiam habet in se causam omnium bonorum, quoniam monachus nil proprium habere potest, & omnia quæruntur monasterio, vt in auth. ingressi. & in c. cū ad monasterium. extra, de statu monachorum. Sed in causa omnium bonorum iuramentū non defertur, vt hic in glo. igitur &c. In hoc tamen concludere potes, quod supra conclusi in causa criminali & famosa arguendo a maioritate rationis. Et quia nō reperitur prohibitum in tali causa iuramentum deferri, ergo intelligatur permissum, vt l. necnon. ӡ. ex quibus cau. maio. cum similibus. Præterea habeo regulam in l. ait pretor. §. j. ӡ. eo. quod in qualibet causa iuramentum deferri potest, ergo & intelligam regulam in hoc, cum non reperiam exceptatum. ӡ. de testibus. l. iij ӡ. de pro-

107 curato. l. mutus. cum simili. Ex prędictis † etiam vltimo deciditur, quid in causa pęnali. s. quando pęna petitur ex contractu, an ex eo casu deferatur iuramentum in defectum probationis plenę: & in hoc fuit opinio Bal. in l. j. C. de ijs quæ pęnę no. quod no. per ea, quæ supradicta sunt. Tu autem potes tenere contrarium, quia si defertur in causa famosa, in qua uersatur multo maior pęna, q̃ infamiæ pœna, vt est tex. in d. c. fi. ergo multo magis potest deferri in pęna minori. s. in pęna pecuniaria, aut quacunque ex contractu debita, vnde male loquitur. Et per hęc expedita est hæc regula, cum his, quę circa ea

108 cadere possunt. Extra † eam tamen in quantum circa materiam eiusdem Bar. quęsiuit, an iudex possit cogi ad deferendum hoc iuramentum. s. cautatiuè, vtputa, quia si non deferatur possit appellari, concludens, ꝙ sic. Adde, ꝙ hoc videtur dubium, quoniam ista delatio, vel non delatio committitur

109 iudicis arbitrio, vt hic in verbo, † solere. quod est verbum voluntatis, non autem necessitatis, vt in l. j. C. quomodo & quando iud. & in l. non quicquid. ӡ. de iudi. quod habetur ӡ. de offi. pręsi. l. sępe. Certum autem est, ꝙ non potest a iudice appellari[a] super eo, ꝙ ipse gerit in his, quæ committuntur suo arbitrio, vt no. Specu. in titu. de offi. iudi. §. deseruit. ver. quid si iudex. Ipsum dictum Bar. est verius per tex. in d. l. in bonæ fidei. in verbo, oportet. ꝙ est verbum necessitatis, vt l. scire oportet.

110 ӡ. de excusa. tuto. Item dubitatur vlterius † vsque ad quod tempus iuramentum deferri possit ab hoc iudice? & in hoc una fuit opi. Bar. hic, ꝙ usque ad conclusionem in causa dicentis, quod ita seruat consuetudo, istam sequitur Bal. in l. ij. ӡ. eo. l. & in

ADDITIO.

a ¶ Appellari. Adde, ꝙ hoc videtur contra gl. & Inno. in c. super his. extra de accusa. & est tex. in c. j. extra de dila. vbi in his quæ eius arbitrio committitur, si inique arbitratur potest appellari. Barto. in l. si qua pœna. infra de ver. signi. in his tamen præsumitur pro iudice, sm inn. sing. in c. innotuit, extra, de eo, qui furti. ordi. suscep. & ita ipse firmat ӡ. ea. l. versic. quid si iudex, circa hanc.

& in d.l.in bonæ fidei,& in c.j.§.item ſi vaſallus.de controuer. inueſti.in verſi.quæro vtrum poſt q.& alleg.Inno.ita tenere in c.paſtoralis.de cau.poſſ.Idem etiam Ang.& communiter om nes dicentes, ꝙ ad petitionem partis iudex deferre nõ poteſt, niſi vſque ad concluſum in cauſa,ex eo, quia ille eſt terminus, per quem clauditur os parti in vnaquaq; probatione tam ratione inſtrumentorum,vt in c.dilectus.extra, de fide inſtrum. quàm ratione teſtiũ,vt in Auth.de teſtib.§. quia vero.& Inno. no.in c.paſtoralis.extra,de cau.poſſeſſio.Sali.hic tenet contrarium dicens, quod peti poteſt deferri etiam poſt concluſum in cauſa,& hoc probat.Primo,quia hoc iuramentum neceſſarium poſt concluſum in cauſa a iudice deferendum, & vſque ad diffinitiuam ſententiam præſtandum,vt eſt caſus in l. generaliter.§.3.C.eod.titu.Ergo tunc non eſt deferendum nec poteſt peti,imo ſi peteretur ante, diceretur quodãmodo petitio incongrua,tanq̃ emanans ante tempus, quo quis appellet ad id quod petitur facien.vt l.pecuniam,& l.certi condic.in prin. ſ.titu.j.Præterea ſecundo, poſito ꝙ petatur ante concluſum in cauſa,nihilominus effectus petitionis dirigitur poſt concluſum,in d.l generaliter.§.i.ergo non refert an ante petatur, vel poſt.arg.ſ.de hæred.inſti.l.in tempus.C.de dona. ante nupt.l. quod ſponſę.Item tertio certum eſt,ꝙ pars ſin eum poteſt ſcire,an expediat ſibi iuramentum deferri, niſi poſt concluſum in cauſa,& an videat teſtes per ſe productos,an plene probent vel ſemiplenè.ergo tunc demum tu potes cognoſcere, an petere debeat,& petere potes.Nec dicitur eſſe in mora, ſi nõ petiit ante propter iuſtam cauſam ignorantiæ.Et per hęc ſecundnm eum non obſt.tex. in d.c. cum dilectus, quia loquitur in probationibus,quas pars poſuit, & igitur debuit ante concluſum in cauſa facere. Nos autem loquimur in probatione iuramenti,quam pars nõ poſſet facere, niſi poſt concluſum per prædicta.Ita dicit ſe per hoc obtinuiſſe in publica repetitione, quam de iſta l.compoſuit. Tu aduerte,quia pro examinatione huius,ſunt videnda tria. Primum,an poſt publicatas atteſtationes poſſit hoc iuramentum neceſſarium deferri. Secundum,an poſt terminum datum ad probandum. Tertium,an

111 poſt concluſum in cauſa.Circa†primum videtur prima fronte dicendum ꝙ non, quia poſt publicatas atteſtationes teſtes produci non poſſunt, vt in auth. qui ſemel .& in corpore vnde ſumitur.C.de teſtib.Sed pars iurãs videtur eſſe teſtis in proprio negotio,vt in l.fi. C.de fideiuſ.&c. Contrarium tamen eſt verum.Primo quia ratio, quare poſt publicatas atteſtationes noui teſtes produci non poſſunt,eſt ſubornationis timor,vt in Auth.de teſti.§. quia vero. Sed iſta ratio ceſſat in parte iuran-

112 te,vt ex ſe patet,igitur.Secundo quia†poſt publicatas atteſtationes produci poſſunt noui teſtes ad confirmationem primo deponentium.Et in hoc fallit regula d. auth. qui ſemel.vt no. Inn.extra,de teſtib.c cum clamor.Sed pars iurans iurat ad cõfirmationem ſemiplenę probationis pro ſe factæ,igitur. Quo

113 ad ſm†duæ fuerunt opi.vna Bal.in rub. C. de proba.dicentis, ꝙ cum probatio per iuramentum non ſit proprie probatio, ſed ipſius probationis ſuppletio arg.ſ.eo.l. eum qui.igitur nõ compræhenditur ſub termino ad proban dato. Et ad hoc facit quod no Io.And.& do.Anto.in rubri.extra, de prob.dicentes,ꝙ etiam poſt terminum ad probandum datũ poterit probari per confeſſionem partis,quoniam illa non eſt ſub termino incluſa.quia non propria probatio, ſed probationis releuatio.Alia fuit opi.Ange. hic tenentis contra per tex.in l. in contractibus.§.illo.C.de non nume.pec.Sed prima opi.videtur verior per rationes ſuas.nec obſt.tex.in d.§. illo, quoniã ibi poſt terminum non admittitur probatio per iuramentum poſt lapſum terminum, quia per lapſum termini excluſus erat aduerſarius omni modo a iure ſuo,puta opponendi exceptionem non nume. pecu. Quoniam lapſum erat biennium merito ibi non admittitur probatio ſuper eo iure, quod iam certum eſt mihi non poſſe competere, nos autem loquimur in eo termino,per quem non excluditur quis a iure ſuo, ſcilicet

114 a iure probandi. †Quo ad tertium dicendum eſt, ꝙ hæc lex duas habet partes, prima,an iudex ex officio proprio parte nõ petente poſſit poſt concluſum in cauſa iuramentum deferre. Et in hoc Bal.videtur varius. hic enim videtur indiſtincte tenuiſſe,ꝙ ſic per ea,quę no.Spec.in tit. de tenun. & conclu.§.j. ver.& ſcias,& idem in l.vnica.C. vt quæ deſunt aduo. & in l.j. C.ſenten.reſcin.non poſſe.dicens, ꝙ vbi iudicem æquitas mouet, poteſt poſt concluſum in cauſa ex proprio officio ſupplere.arg l.vbicunque.ſ.de interrog. act. Ipſe idem in d. l. ii. ſ.eo. & in d l.in bonæ fidei.videtur dicere,ꝙ ex officio ſupplere poteſt deferendo iuramentum ſolum ad declarationem articulorum ante concluſum in cauſa,non autem ad aliquid noui-

115 ter probandum. Et ad hoc,quod†no.Inno. in quadam addi. quam fecit poſt compila.operis in d.c.cum Ioannes. dicens,ꝙ regula d. l. vbicũque. videtur initi ex generalitate verbi,quod etiam poſt concluſum in cauſa poteſt iudex ex proprio officio ſupplere,debet intelligi ad declarationem iam actitatorũ, non autem ad aliquid nouiter inducendum.Sed ipſe idem in d.c. j.§.item ſi vaſallus.de contro inueſti. generaliter tenuit,ꝙ poſt concluſum in cauſa non poſſit hoc iuramentum deferri per ea,quæ no.Inno.in d.c.paſtoralis.extra, de cau. poſſ.& ſic ex quo generaliter loquitur, videtur etiam iudicem includere.Et pro hoc facit,quia intra illa tempora tantum, & non poſtea poteſt iudex ex proprio officio ſupplere,intra quæ potuiſſet pars,ſi voluiſſet ex ſe facere,ſecundum glo. no.in l.ſiliusfamilias.§. veterani.ſ.de procu Sed poſt concluſum in cauſa nõ poteſt pars a iudice petere ſibi iuramentum deferri, ſecundũ opi.Bar.& communem.Nec iudex ergo ex ſuo officio ſupplẽdo deferre poteſt.Videtur tamen,ꝙ verior ſit opi. illa, ꝙ poſt concluſum deferri poſſit,& hoc per generalitatem tex.in d.c. cum Ioannes. dicentis, quod quantumcunque ſit a partibus in cauſa concluſum,poteſt ipſe iudex, vt cuncta cum veritate procedant,poſt concluſum in cauſa ſupplendo interrogare,&

116 ſic a parte petere,an velit iurare.Nec obſt.dictum†Inn.in d c. cum Ioannes. de fide inſtru.dicentis, ꝙ illud debet intelligi, quo ad declarationem actitatorum, quoniam illud reprobat do.An.ibidem,& in c.cum in cauſa.extra,de iura. calum.& in c.olim.extra,de iudi.dicens,ꝙ nedum ad declarationem actitatorum,ſed etiam ad ius partis nouiter fundãdum poteſt iudex ex proprio officio poſt concluſum in cauſa interrogare. Alleg.tex.in l.generaliter.§.j.C. eo. Ex quo licet non multum videatur probari ſua opi.vt ſ.patebit: attamen illa videtur verior ex generalitate regulæ c.iudicantem. 30. q. v. & generali regula d.l. vbicunque,& his quæ no.Spe.in d.ver. & ſcias. Nõ obſt.quod no.Inno.in d. c. paſtoralis, quia illud intelligo quo ad partes litigantes, quibus poſt concluſum in cauſa videtur clauſum os quomodocunque probandi, & in d.ca.cum dilectus,& in §.quia vero,non autem quo ad iudicem per d.l.vbicunque.Non obſt.glo.in d.§.veterani.quia poteſt dici, ꝙ illa ſit falſa per tex. expreſſum in d. cum Ioannes. & per id quod no. extra,de teſti.c.cum clamor.& c.per tuas, & hoc de prima parte.Quo autem ad ſecundam,quę eſt,an parte petente poſſit poſt concluſum in cauſa iuramẽtum deferri, vidiſtis ſupra communem opi.ꝙ ſic,excepto d. Sali. qui tenet contrarium. Sed communis opi. videtur verior, qua ratione poſt concluſum in cauſa prohibetur productio inſtrumẽtorum, vt eſt tex. in d.c.cum dilectus.eadem videtur dici poſſe,ꝙ hęc petitio delationis iuramenti,cum nulla poſſit penitus diuerſitatis ratio aſſignari.Item & ſi poſt concluſum in cauſa videntur prohibitę productiones aliorum teſtium,vt in d.§.quia vero. cum ſimi.ergo & ſimiliter petitio, ꝙ ſibi parti iuramentum deferatur,quia iurando de parte, efficitur teſtis in propria cauſa, vt eſt caſus in d l.fi.C.de fideiuſ.Non obſt.rationes d. Bar.de Sali.quia in quantum dicit,quod hæc petitio iuramenti non videtur,niſi poſt cõcluſum in cauſa poſſe fieri, quia neſcit pars, an expediat ſibi iurare.In hoc male dicit,quia ſi publicatio teſtium fiat ante concluſum in cauſa,poſſit pars compræhendere,an expediat ſibi iurare,videndo an ſui teſtes plene, ſeu ſemiplenè probauerint, merito & ante concluſum in cauſa hæc petitio fieri poteſt. Præterea contra caſum legis, quem allegat ad fundamentum opi. ſuæ, ſcilicet d.l.generaliter.§.j.vbi expreſſe dicitur omne iuramentum ſiue a partibus, ſiue a iudice delatum poſſe in princi.medio, & fine cauſæ præſtari.Et ſic poſt atteſtationes publicatas ante concluſum in cauſa.Nõ obſt.tex.in d.l.generaliter.§.j. Quoniam ille, vt patet ex ordine literæ præſupponit, ꝙ licet poſſit poſt concluſum in cauſa iurari,nihilominus ante petitum fuerat deferri, vt patet dum dicit formaliter,omne igitur iuramentum, ſiue a partibus, ſiue a iudice delatum fuerit,aut in ipſo initio, aut in medio litis,aut vſque ad finitionem dari debet. Et ſic patet ex verbis illis,ꝙ delatum fuerit,quę habent tractum in præteritum, ꝙ ipſum iuramentum petitum fuerat deferri ante concluſum,licet poſtmodum ex præcedenti delatione iurari poſſit poſt cõcluſum in cauſa,tanq̃ ex interuallo poſt delationem iuramenti,vt l.non erit.§.vlti.ſ.eod.Quoniam dici poteſt, ꝙ §.ille locũ habet in iuramento voluntario & iudiciali,ſecus autem in neceſſario, & recte intelligendo videtur probari in d. §. j.Non obſt.tertium fundamentum ſuum, dum dicit ſi poſt concluſum poteſt iurari, ergo & eodem modo poteſt peti iuramentum deferri, quoniam hoc eſt falſum, vt patet in exceptione dilatoria,quæ licet poſſit poſt litem conteſt.probari, tamen nõ poteſt poſt litem conteſta.opponi, cum prius opponi debeat, vt l.exceptionem.C.de probatio.& in l.petita. C. de exceptio. & in c.exceptionem.extra,eo.tit. Vno tamen caſu poſſet ſaluari opi.Sali.ſcilicet eo caſu,quo proceſſus eſt ſummarius, quia tunc etiam poſt concluſum in cauſa etiam ad petitionem partis iudex poteſt ſupplere,vt eſt gl.ſingu.in d.c ſępe.in verbo,in

117 terrogabit,& per hoc patet expeditus articulus iſte. Quæ autem†debet eſſe forma petitionis huius iuramenti, poſuit do. Bal.in d.l.j.ſ.eod.& Salic.hic qui melius loquitur. quem non refero, quia nihil eſt opportunum addere. Vltimo loco ad examinandum

118 examinandum restat, cui iuramentum † hoc sit deferendum, an ipsi actori, an vero reo. & hunc articulum posuit gl. hic tertio in ordine, & in d. l. in bonæ fidei, & Legistæ in prædictis locis. glo. in d. c. cum sint partium. de regu. iur. lib. vj. & Cano. in d. c. fi. extra, eo. & Spec. in d. ver. vt autem plenius. quia tamen omnes vario modo loquũtur, nos aliter procedemus. Primo præsupponendo casus indubitatos, secundo examinando dubios. Aduertendum igitur, & capienda est primo regula d. l. in bonæ fidei. dicens, ꝙ cum causæ cognitione per iudicem iuramẽtum deferendum est, in qua quidem cognitione quatuor principaliter sunt consideranda. Primo qualitas personarum, in qua qualitate, primo per iudicem cõsiderandum est, ꝙ nulli hoc iuramentum in defectum probationis est deferẽdum, qui in testem non admitteretur in causa, vt supra dixi al

119 legando Bal. in d. l. j. C. qui accu. Et ex hoc infero † ad duo, primo, ꝙ mulieri agenti in causa feudali non est deferendum in defectum probationis, cum ipsa in hac causa a testimonio repellatur, vt est casus sing. in c. j. in fi. qui test. sint neces. in vsib. feud. Ergo ipsa petere non potest iuramẽtum sibi deferri per dictam regulam. Secundo, ꝙ eidem criminaliter, accusanti deferri non potest, quia si non potest esse testis in causa criminali de iure canonico, licet de iure ciuili sic, vt primum probatur ex glo. in c. forus. extra, de verbo. signi. & in c. quoniam. extra, de testib. & x vj. q. iiij. c. ex eo. secundum. ȷ̃. de testib. l. ex eo. ergo nec sibi potest iuramentum deferri. Item considerare debet qualitatem personarum in hoc, quia ei, qui scit factum,

120 † non autem qui ignorat, debet iuramentum deferri, ar. ȷ̃. rer. amo. l. Marcellus. §. rerum. & dicit glo. in d. l. Marcellus. & in l. in bonæ fidei. vbi autem vtraq; pars factum sciret, debet ei deferri, qui verisimiliter scit. melius autem verisimiliter præsumitur scire ille, cuius factum est proprium, ꝗ ille, qui agit pro facto alieno, arg. ȷ̃. ad Velleia. l. quanꝗ. iuncta. l. fi. ȷ̃. pro suo. vbi autem vterq; pariter veritatem scit, debet ei deferri, qui verisimilius præsumitur verũ velle iurare, ne alia persona in periurium incurrat, quod lex abhorret, vt l. ij. C. de indict. vidui. & l. videamus. ȷ̃. de in litem iuran. Verum autem potius iurare

121 † præsumitur ille, qui natus est ex bono genere, ꝗ ille qui natus est ex vili, secundum Cy. in d. l. in bonæ fidei, arg l. ꝙ si no-

122 lit. §. si mancipia. ȷ̃. de ædi. edic. † Item verius iurare præsumitur in dignitate constitutus, cum cẽseatur eius persona, vt honesta approbata, ꝗ non constitutus, arg. ȷ̃. de testi. l. ob carmen.

123 §. fi. & l. j. in fi. ȷ̃. de offi. præfec. præto. Item præsumitur † verius iurare diues, ꝗ pauper. ar. ȷ̃. de testi. l. iij. quod est verum, secundum Cy. in d. l. in bonæ fidei. nisi diuitiæ sint prauis operibus constitutæ, quia perdit quis animam male acquirendo. Ita ẽt præsumeretur velle perdere pro iuramento, arg. ȷ̃. de accu. l. si cui. §. iisdem. & in regu. iuris, semel malus. Item præsumitur

124 † verius dicere masculus, ꝗ mulier. arg. infra de fide instr. l. fi. & ideo secundum Iaco. But. hic, & in d. l. in bonæ fidei. potius deferendum erit iuramentum masculo, ꝗ mulieri. Hoc autẽ est falsum, quia contra glo. ordi. in d. cap. vidua. extra, de reg. Item secundo principaliter debet considerare naturam causarum, quoniam si causa est ardua, criminalis vel famosa, non debet iuramentum hoc in defectum probationis deferri, ta-

125 men dic, vt plene supra dixi in tertio contrario. † Item tertio principaliter considerari debet, an sciens veritatem sciat per proprium corporeum sensum, an vero per famam. Quoniã scienti per famam aliquid, non est deferendum iuramentum in defectum plenę probationis. Notitia enim per famam nõ est uera notitia, vt no. gl. in d. l. in bonæ fidei. quod tamen verum intellige, nisi in his negotiis plenam probationem inducat, vt no. Inno. extra. de ver. signi. c. veniens, & refert Bal. in l. cum semper. C. de rei vendic. & l. conuenticulas. C. de epis. & cler. & in auth. quas actiones. C. de sacrosanc. eccle. & ideo tali casu posset pars de veritate iurare, quando scientiam habet per famam, in cuius contrarium memoria nõ existit, vt idem no. in c. cum in causa. extra, de iura. calum. Item quarto principaliter considerare debes qualitatem ipsius semiplenę probantis, an sit vilis, an vero honesta persona, vt supra dixi, & similiter qualitatem testis semiplenę probantis, an sit omni exceptione maior. Item & qualitatem præsumptionum, quibus stantibus petitur iuramentum deferri, vt in ambobus supradictũ est. Hæc aũt omnia supradicta indubitate procedũt,

126 & in paucis veritatem inducit. Sed vbi † persona actoris & rei sunt super omnia æqualis conditionis, an tunc debeat referri iurm̃ actori semiplene probãti, an vero reo? Principaliter fuerunt tres opi. & prima Azo. cui vr̃ adhærere glo. in d. l. in bonæ fidei. dicentis, deferendum esse reo. Et pro hoc allegat primo tex. in ista l. in qua patet iurm̃ reo delatum. Secundo allegat rationẽ, quia si deferretur ipsi actori iurm̃, sequeretur, ꝙ redderet testimonium in propria causa, ꝯ l. omnibus. C. de testib. l. nullus idoneus. infra de testi. Tertio, quia in dubiis fauorabiliores esse debemus ipsi reo, vt in regula, iuris, & l. Arrianus. de actio. & oblig. cum simi. Quarto, si post publicatas attestationes non est permissum nouos testes examinari, vt in auth. qui semel. præalleg. ergo vr̃ multominus, ꝙ ipsemet agens possit in testem produci. Quinto, quia reus grauatur in hoc. f. in delatione iuri, cum actore non probante absolui debeat, vt l. qui accusare, & l. negantes. C. de act. & oblig. Merito releuetur in alio. f. ꝙ sibi iuramentum hoc deferatur, vt l. eum qui. ȷ̃. e. Vltimo pro hac opi. Ioan. And. & d. Ant. & alij Canonistæ, istam partem communiter tenentes, dicunt esse casum in d. c. fi. extra. eo. ti. Et hanc opi. sequitur gl. in d. c., cum sint partium, & Iac. But. hic, & Richar. de Sali. Fuit autem secunda opi. principalis Hug. tenentis hoc deferẽdum esse actori semiplene probanti, & istã sequitur hic Bar. & idem Pet. de Bellaper. tali ratione, quia verisimilius p̃sumitur ipse actor veritatem iurare, ꝗ reus, cum difficilius sit a se abdicare, ꝗ acquirere, vt l. ꝙ autẽ. infra de his quæ in fraud. credi. Sed iurm̃ est deferendũ illi, in quo verisimilior est præsumptio dicendæ veritatis, vt supra dixi. igitur &c. Eandẽ opi. seqtur hic Sali. tali ratione, quia iurm̃ hoc defertur pp probationem supplendam, vt in d. l. in bonæ fidei, ergo deferẽdum est actori, cui onus suæ probationis supplendæ incumbit, non aũt reo, in quo nulla cadit suppletio, q̃a nulla p̃cedebat probatio. Item quia probatio ista per iurm̃ sumitur de domo ipsius aduersarii, ꝙ reprobatum est regulariter, vt in d. §. tormenta, & in l. minus. C. de testib. & nõ assumit ex alio, nisi pp fauorem ipsius actoris in probatione deficientis, ergo inuito eo assumi non debet ab ipso reo, arg. l. ꝙ fauore, & l. nulla. cum simi. Præterea iudex ex semiplena probatione per actorem facta, incipit pro eodem bonam opi. hr̃e, & ꝯ suspectum p̃sumere, ex eo, quia negauit, & in negatione perseuerauit, vt primum probatur in l. iij. §. eiusdem quoq;. ȷ̃. de testi. Ergo sequitur, ꝙ actori magis creditur, non aũt reo suspecto, hoc iurm̃ est deferendum. Vltimo pro ista opi. allegatur casus exp̃ssus in c. sacramentum. de ꝯsue. rec. feu. in vsib. feud. Dicit enim exp̃sse, ꝙ illi deferendum est iurm̃ in defectũ probationis, qui aliquid pro se producit, ꝙ iudicem moueat ad p̃sumendum pro eo, ergo actori deferẽdum est, per cuius semiplenam probationem iudex pro ipso opinari incepit, nisi velit dicere, ꝙ illud est speciale in causa feudali, prout multa in feudis specialia sunt, a quibus non est ad alia arguendum, vt no. Bar. in l. iurisiurandi. §. si liberi ȷ̃. de oper. liber. Et si tenere vis hanc opi. potes r̃ndere ad allegata pro Azone. In quantum. n. dixit, ꝙ hic erat casus pro opi. sua, potes dicere, ꝙ iõ hic reo delatum fuerat iurm̃, quia actor erat persona vilis, aut non plene informatus de veritate, sed quia cã erat ardua, vel quia testis per eum productus non erat omni exceptione maior, quibus casibus, vt supra vidisti, defertur iurm̃ ipsi reo. Et ꝙ ita sit verum. f. ꝙ tex. iste ad reum se nõ restringat, manifeste probatur in ver. solent. vbi generaliter dicit dandam esse iniam̃ fm̃ veritatem, non magis exprimendo ipsum reum, ꝗ actorem. Secundo in quantum dicunt, ꝙ sequeretur absurdum. f. ꝙ testis esset in propria cã, dicendum est, ꝙ istud idem sequeretur in reo, si sibi deferretur iurm̃, vnde par absurditas in vtroq; resultat. Præterea cum ipse actor iurat in defectum plene probationis, non producitur per omnia vt in forma testis, quod patet hic, & in d. l. in bonæ fidei. In quantum autem dicit tertio, quòd fauorabiliores debemus esse reo, dico ꝙ istud procedit in casu omnino dubio, vbi autem iustitia non esset omnino pro actore dubia respectu semiplenę ꝓbationis, per quã iudex incœpit pro eo opinari, tunc secus, vt patet in d. l. in bonæ fidei. & hic, ubi tali casu committitur cognitioni iudicis, cui iuramentum debeat deferri. Quoniam si semper reo deferri deberet, frustratoria esset dispositio d. l. quæ arbitrium in hoc iudici committeret, cum sibi detur arbitrium in his, quæ a iure non sunt certo modo determinata, vt l. j. ad fi. ȷ̃. de iure delib. Sed secundum opi. Azo. lex certo modo determi-

127 nasset. In quantum † autem quarto dicunt, de testium publicatione, dicendum est, ꝙ regula illa procedit, nisi producantur testes ad confirmationem depositionum prius factarum. Quoniam tunc etiam ad post publicatas attestationes admittuntur, vt no. Innocen. in d. c. cum clamor. sed ita est in casu isto, vt ex se patet, igitur. Quo ad quintum, quo arguunt ex l. eum qui. dicendum, ꝙ est falsum, ꝙ actore semiplene probãte, reus absolui debeat, per regulam l. qui accusare. C. de edẽ. quia illa procedit actore nihil probante, sed eo probante semiplene, succedit regula huius l. & d. l. in bonæ fidei. vnde nulla in hoc potest dici grauatio ipsius rei, & consequenter non potest inferri ad releuationem. In quantum autem vltimo allegant tex. in dicto c. fi. pro hac opi. dico, quòd ille tex. facit pro contraria. Dicit enim primo, quòd vbi leuis præsumptio pro actore est, non est sibi iuramentum deferendum, sed reo. Et hoc est clarum, vt extra, de testib. c. tam literis, vt supra dixi. Postmodum subdit, ꝙ iudex inspectis personarum & cãe circunstantiis, poterit illud actori deferre, ergo sequitur, ꝙ nõ semper reo, prout volebat Azo & sequentes. Tertia autem principalis opi. quæ fuit Spec. in titu. de iure delib. §. j. versi. vt

autem plenius,quam firmat Bar.hic Spe.nō allegato. & in d. l.in bonę fidei.fuit, quod hoc cui deferri debeat. ſ. actori,vel reo,ſit arbitrarium. Quoniam ipſe debet arbitrari qualitatē huius ſemiplenæ probationis, qualitatem agentis, & qualitatem cauſæ,& iſta opi.videtur de iure verior. & probatur pri-
128 mo hic in ver. ſolent.vbi † non adſtringit iudicem ad deferendum magis vni,q̃ alteri in dubiis cauſis. Et conſequenter cum neutrum determinetur,ſuccedit iudicis arbitrium, vt d. l.1.C.de iure delibe. Item probatur ſecundo in d.l. in bonæ fidei. vbi remittit iudici cauſę cognitionem,& tertio eſt caſus in
129 d.c.fi.Vnde de iure hæc vltima videtur vera, in†qua ſuccedit dubitatio,quid ſi iudex circa hanc delationem fuerit arbitratus iniuſte,an poſſit appellari.& Bal.hic tenet.ꝙ ſic,allegando Ian.extra ꝙ met.cau.c.fi.q̃ opi.videtur falſa.Primo ꝑ no.Spe. in titu.de offi.iudi.ſupra alleg. Secundo per id quod no.Inno. in c.præſenti.extra,de reſcrip. & in ca. fi. extra de fer. & refert Bar.in l.j.de lega. ij. dicens, ꝙ vbi quid iudici, vt bono viro & conſequenter eius arbitrio committitur, ab eius ſententia appellari non poteſt. His tamen non obſtantibus teneo ſententiam Bal.Primo ex ſententia expreſſa gl.& Bar. in l.ſi qua pœna.infra de verbo.ſignifi.dicentis, ꝙ vbi quid committitur iudicis arbitrio ab eius iniuſta ſententia poteſt appellari, & eſt ſingulare. Secundo hoc determinat glo. ſingu. de iure cano. in c. ſuper his.in verbo,arbitrium. & in verbo,adſtringendus. extra,de accu.dicens expreſſe,ꝙ iudicis ſententia poteſt ad arbitrium boni viri reduci,ſi ſit iniuſta,aut appellationis remedio corrigi,etiam ſi iudex ſuper eo,quod eſt eius commiſſum arbitrio,& harum gl.ſententiam firmo, licet Innocen.& Bar. contra. Quod probo ad ſenſum, quia dilationes ſunt arbitrarię,ut ex ſe patet, & tamen verum eſt, ꝙ ab iniqua dilatione iudicis arbitrio data,poteſt appellari, vt in cap.j.extra,de dila. Præterea non reperitur iure cautum,quod a talibus ſententiis pronunciatis ſuo arbitrio,prohibeatur appellatio, ergo in dubio cenſetur permiſſa.ii.q.vj.omnis oppreſſus, & in l.qui reſtituere.in glo.ſupra de rei vendi.Non obſt.no. Specu.quoniam ille loquitur in iudice negligente id facere, quod ſuo arbitrio eſt commiſſum, vt ex ſe patet,non autem vnq̃ faciente, prout nos loquimur. Et procedunt prædicta, vbi actor ſemiplenè probauit, reo nihil probante. Quid autem ſi reus ipſe ſicut & actor ſemiplenè probat? de hoc dicite, vt hic per Bar.& per Bal. in d.l. in bonæ fidei. Et quia non adderem non refe-
130 ro.Item † quid ſi vterq; probaret plenè ſtante omni qualitate ex parte vtriuſque? Dic, ꝙ aut loquimur in cauſis in quibus vnus actor,alter vero reus, & tunc quia ex probationibus redditur res dubia, pro reo iudicandum eſt.extra, de proba.c.ex literis.extra,de fide inſtru.cap.inter dilectos.l. Arrianus. cum ſimi.Et hoc determinat glo.extra de teſtib.in cap.in noſtra,ꝙ tamen intellige, niſi cauſæ per agentem motæ ſint fauorabiliores,vt libertatis,dotis,& teſtamenti,& matrimonij, quoniā tunc in re dubia pro agente ferretur ſententia, vt firmat gl.in d.c.in literis,& Doct.in c.in noſtra,& probatur infra de re iud. l.inter pares.ſ̄.de inoffic.teſta.l. ſi pars.de regu.iur.l.in ambi-
131 guis.extra,de re iudi.c.duobus.Item quid† ſi actor plene probauerit,reus vero ſemiplene,an autem erit opus delatione iuramenti,vt actor obtineat, tanq̃ fides probationis agentis diminuatur propter ſemiplenam probationem rei? concluſio eſt ꝙ non,vt no.Cy.C.de procur.l.j. & in d.l.in bonæ fidei, & plenius Spe.in d §.j.ver.quid ſi actor,vbi vide, nec refero.quia
132 non eſt addendum. Vlterius†in quantum Bar. hic dicit in fi. ꝙ ſententia prætextu iuramenti neceſſarii lata, non poterit per teſtes nouiter repertos retractari, vt ipſa prius lata fuit ex ſemiplena probatione vnius, cuius depoſitio fuit publicata,ex eo, quia publicatio teſtium in vna cauſa impedit productionem aliorum in alia ſuper iiſdem, vel directo contrariis articulis,vt in cle. teſti.de teſti. in c. fraternitatis. eod. titu.& in d. auth.qui ſemel.Adde,ꝙ licet hoc dictum communiter ſequātur Legiſtæ,nihilominus do. Anto. in d.c.fi.tenet contrarium duplici ratione. prima ſi probationi ad retractationem ſententiæ fiendę non obſtat ſententia, vt hic, ergo non debet obſtare publicatio. Ad hoc no.extra,de prob. c. iurauit.extra, de teſti.c.ſeries.Sed ad hoc reſpondete,ꝙ bene verum eſt,ꝙ non obſtat ſententia probationi fiendæ per inſtrumenta,& ita loquitur,ſed bene obſtabit reſpectu publicationis ſententia ipſa probationi fiendæ per teſtes, & hoc per regulam dictę cle. teſti.& d.authen.qui ſemel.dicentis, ꝙ timore ſubornationis publicatio in vna cauſa,impedit teſtes produci in alia,qui quidem ſubornationis timor ceſſat ſi producantur inſtrumenta.
133 Et hinc eſt,ꝙ † illa poſt publicatas atteſtationes produci poſſunt,vt in d.c.cum dilectus,& in l.officium.ſ̄. de rei ven. Scđa rō eſt, quia ſicut ſemiplene probatum in vna cā poteſt plene probari in alia. extra, de teſti. c. veniens. el ij. Ita & ſemiplene probatum pōt non obſtante publicatione, plene per teſtes in alia reprobari.Sed ad hoc reſponde,ꝙ tex.in d.c.veniens,loquitur eo caſu,quo primum iudicium, in quo facta fuit ſemi-
134 plena probatio,erat ſummarium. Cum†.n.regulariter probationes factę in ſummario non proſint,neq; noceant in ordinario,vt in l.ſi iudex.ſ̄.de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & in l.a diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ſ̄.de re iudi.cum ſimi.merito ibi ſemiplena probatio in ſummario abſtulit ius plene probādi in ordinario. Nos aūt loquimur eo caſu, quo ſemiplena probatio in ordinario fuit facta, vnde diuerſitas caſuum tollit obie-
135 ctionem d.An.& iō ſequaris Bar.Item adde†inquantum tex. hic dicit ſnīam iſtā retractari per inſtrā de nouo reperta. Adde,ꝙ eſt dubitatio,an retractetur ipſo iure, an vero ope reſtitutionis in integrum. In quo reiecta opi.Guliel.dixit Barto.ꝙ aut cauſa iuramenti eſt expreſſa in ſnīa ipſa, & tunc illa venit retractāda ipſo iure,quia ſnīa ex falſa cā lata eſt ipſo iure nulla,vt plene no.j̄.de acqui.hęre.l.ſi is ad quem. Aut cā iuramēti non eſt expreſſa in ſnīa, & tunc vt retractetur opus eſt reſtitutione in integrum,arg.l.diuus. j̄. de re iudi.& l.qui agnitus.j̄. de excep.Sali.hic aliter dicit,ꝙ aut iurans, pro quo lata eſt ſententia,falſum iurauit,exiſtens in dolo,quia ſciebat ſe iurare,ꝙ non erat verum,& tali caſu retractatur ſnīa abſq; ope reſtitutionis. Si.n. ſuccūbens primo, poſtmodum agit,& excipiatur de ſnīa ſm iurm lata,replicabitur abſq; eo, ꝙ reſtitutio prius petatur,ꝙ doloſe falſum iuratum eſt,hoc probatur.ſ̄.de dolo l.cum a te.& in l.ſi p̄tor. §. Marcellus.de iudi. & ſimiliter ſi ex falſo,de doloſo iurō actoris condemnatus eſt reus,actore poſtmodum agente, excipiet reus de falſitate iurī doloſè pręſtiti abſque ope reſtitutionis,ar.no.in d.l.diuus. & d.l. qui agnitis. & in d.§.Marcellus,in c.licet cauſam.in glo.extra de proba.& in c cum venerabilis.extra,de excep. Aut iurm,cuius prætextu fertur ſnīa,eſt falſum,nō tñ doloſum,quia putabat quis ſe verum iurare,& tunc ſnīa valida, & ad eius retractationem neceſſaria eſt reſtitutio.Tu aūt aduerte, quia per prædicta patet, quia Doc.vñr velle decidere iſtum caſum arguēdo de ſnīa lata prætextu falſorum inſtrumentorum,vel teſtium, ad ſnīam latam pręrextu falſi iurī.hoc igitur ſtāte deciſionem huius dubitationis colligere poteſtis ex diſtinctione Bar. in d.l.diuus,& in d.l.qui agnitus. vñ ſm quod ipſe ibi diſtinguit de remedio retractationis ſnīæ prætextu falſorum inſtrumentorum,vel teſtium prolatę,ita punctualiter veniet diſtinguendum in remedio retractationis ſnīæ latæ prætextu iuramēti falſi. diſtinctionem ergo tu collige ex dictis Bar.ibi ex quibus patere poterit, diſtinctionem Salic.in aliquibus falſam, & in multis defectiuam. Sed mihi vr̄, ꝙ omni caſu ipſo iure abſque reſtitutione poſſit retractatio ipſius ſnīæ fieri in caſu huius.l.j. quia verba huius legis de retractatione loquentia diriguntur ad partem, vt patet ex tex.dum dicit,ex integro Caium agere &c.vnde vr̄, ꝙ ex immediato huius legis beneficio abſque p̄toris beneficio ipſa ſnīa poſſit retractari, vnde fruſtra ipſe a p̄tore implorat,ꝙ a iure ipſi conceditur.j̄.de condi.& demon.l. quę ſub cō-
136 ditione.§.fi.& C.de theſau.l.j.cum ſimi. Secundo iſtud†probo ex doctrina gl.ordinariæ in l.de pupillo. §.is cui. j̄. de noui oper.nunc. dicentis,ꝙ vbi lex concedit beneficium abſque eo ꝙ fiat expreſſio de iudicis aditione, nunq̃ pro illo conſequendo neceſſarius eſt aditus p̄toris,ſed in caſu legis huius, vt ex ſe patet,conceditur beneficium retractationis abſque eo, ꝙ fiat ſpecialis expreſſio de p̄toris aditione, igitur. Nec obſt.l.ij. C.ſi ex fal.inſtru.vbi vr̄,ꝙ ſi ipſa lex concedat beneficium retractationis ſnīæ prætextu falſorum inſtrumentorum prolatę, nihilominus neceſſarium eſt remedium reſtitutionis,& ſic aditionis p̄toris,licet de illo ibi non fiat mentio ſpecialis.Quoniam rñdetur,ꝙ hoc eſt ideo,quia lex illa ſuppletur per l.diuus,quę de remedio reſtitutionis loquitur in tali caſu,ar.ſ̄. de leg.l.nō eſt nouum.Item non obſt.ſi dicas,ꝙ qua rōne ſnīa lata p̄textu falſorum inſtrorum retractari dēt remedio reſtitutionis, eadē ratione & eodem modo retractari debeat ſnīa lata prætextu falſi iuramenti. Quia reſpondeo,ꝙ caſus ſunt diuerſi, iō tantum,vt in odium vincentis retractetur ſnīa ex falſo iuramento prolata,per legem inductum eſt, qa maiori odio legis digitū habuit eum,qui iurando delinquit in iudicem & maieſtatem diuinam,vt patet,qa falſum iurat,q̃ eum qui ſolum falſos teſtes producendo delinquit in ſolam maieſtatē iudicis. Ex p̄dicta ratione apparet diuerſitas caſuū,& iō de vno ad alium nō eſt recta illatio,in l.fi.ſ̄.de calum.cum ſi. Et ita teneo quicqd
137 dicant alij.Vltimo†in quantum Bar.argu.huius literę,in verbo,ſolis.determinat poſt Iaco.But.quod in dilatione ſecunda data ob impedimentum producendorum teſtium in prima, nō poſſunt alij teſtes produci,quàm illi, in quibus primo fuit impeditus. Adde quòd hoc videtur dubium, ex quo enim aduerſario permittitur quoſcunque producere, quia dilatio alteri data,ſibi prodeſt,vt d.l.petendę.Ita etiā videtur,ꝙ poſſit quoſcunq; producere ab eo, cui principaliter data eſt,vt ſeruetur æqualitas actori,& rei,vt d.c.fi.& d.c.in iudiciis. cum ſi. ad idem facit glo.ſing.extra,de teſti.c.ex tenore.dicens,ꝙ propter ſeruandam æqualitatem omni caſu, quo vni ex partibus conceſſum eſt,teſtes produci poſt publicatas atteſtationes,ita

& per-

& permissam censetur alteri. Puto tamẽ, ꝙ dictum Bar. seruatur in practica, quia nullum habet contradicentem. † Item adde inquantum superius dixi, ꝙ cui debeat deferri iuramentum, scilicet actori, vel reo, iudicis arbitrio sit. Adde, ꝙ de hoc est tex. melior, qui fit in iure, de testi. c. Romana. lib. vj. † Et ibi est etiam casus expressus, ꝙ agenti ad retractationem sententię, seu rescissionem potest deferri iuramentum in defectum plenæ probationis. Et similiter est ibi tex. contra opi. Bal. quam s. retuli, dum allegaui casum contra eum in c. ex insinuatione. extra, de procur. Et mirum est quomodo tãtus Canonista opinionem suam posuit contra duos casus expressos. Itẽ † inquantum supra posui casus, in quibus sententia retractatur citra remedium appellationis, quod non transit in rem iudicatam. Adde alium in l. quæsitum. ĩ. de rei ven. & in l. si prætor. §. Marcellus. in ij. respon. s. de iud. Item inquantum supra posui casus, in quibus iuramentum est plena probatio. Adde alium, scilicet, an suspicio per iuramẽtum probetur. & dicite, vt per gl. C. de iud. l. apertissimi. de cuius veritate vltra alios dixi in rep. l. nemo carcerem. C. de exac. trib. lib. x. † Item inquantum s. dixi de libro rationũ, an plene vel semiplene probet, & quomodo. Adde quod plene no. Bal. in l. edita. ad fi. C. de edẽ. Vltimo † posset quæri, an eo casu, quo actor nihil probat, & sic reus est in casu absolutionis, teneatur nihilominus volente iudice iurare: & de hoc plene tractauit d. Bal. in l. j. de eden. c. j. de conten. feu. inter do. & vasalias de conten. inter do. & vasal. de inuest. † Item an valeat consuetudo, seu mandatum iudicis, per quæ plenæ probationi actoris optimum esse addi probationem p iuramentum? & dicas ꝙ non, quia casus est extra, de prob. c. ij. Ex quo his diebus inferebam ad q. in qua consului in ciuitate Vincẽtiæ, † dicebat enim statutum, ꝙ probatio per acta causę non sufficiat, nisi etiam producens fidem faciat proprio iuramento, dicebam enim tale statutum non valere. Cum enim acta faciant probationem notoriam, vt in c. cum olim. extra, de vet. sign. & c. fi. extra, de coha. cle. & no. Inn. extra de testi. c. per tuas. extra de app. c. ex insinuatione. dumtamen sint publicata, vt in l. gesta. C. de re iud. Item & si conclusum est in causa, quoniam est conclusum in causa, non autem ex actis notariorum resultat, vt no. glo. sing. extra, de test. c. significauerunt. merito consequẽs erit, vt nõ valeret tale statutum, per quod plenæ probationi ex actis resultanti adderetur probatio per iuramẽtum. Cætera de ista materia dicaris, vt hic per Bar. cuius aliqua dicta omisi tanquam suppletione non indigẽtia, vt per Bal. in d. l. in bonæ fidei. & in rub. de controuer. inue. in vsi. feu. & per Spe. in §. j. in tit. de iura. delat. & in ti. de iureiu. & in tit. de proba §. fi. & in vlti. col. & per Cano. in d. c. si. extra eo. & do. Ant. in d. c. ii. extra de fi. instru. & quod habetur extra de præsump. c. nullus. vbi tractatur de fuga, quam probationẽ inducat, quem articulum tractauit etiam Io. And. in addi. Spec. in tit. de præsump. §. ij. & quia dixi plene de hoc in d. l. lege. ad Sil. igitur hic nihil repetij. † Et hæc habeantur loco scholasticæ repetitionis perfectæ per illum profundissimum legum monarcham, do. Lud. Pontanum de Vrbe, die xxj. Februarij, de mane dum esset in lecto, quia non surrexerat.

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum litis decisiuum potest etiam in ecclesia præstari.*
2 *Actus pietatem continens, etiam si sit contractus, potest in ecclesia fieri.*
3 *Iudex format punctum, quando partes sunt discordes in eius formatione, pro mittendo consultori.*
4 *Executio testamenti, an deuoluatur ad episcopum stante discordia inter executores.*
5 *Iudex, ꝙ præstat consensum contractui celebrando per minorem, si in præstando talem consensum, qui ex forma statuti requiritur, consanguinei sunt discordes*

LEX XXXIIII.

§. Si de qualitate. Si de modo deferendi iuramẽtum inter partes est discrepatio, iudicis succedit arbitrium. hoc dicit. In glo. i. ex hac gl. no. 1 † ꝙ iuramentum, quod præstatur ad litis decisionem, potest præstari in ecclesia. Ibi, vel in ecclesia. No ꝙ iuramentum litis decisiuum potest in ecclesia præstari. ad idem l. generaliter. §. pe. in ea alleg. Et huius est ratio, quia hic actus iurandi pius est, & quædam religio, vt s. eo. l. ii. Certum autem est, ꝙ actus quicunque pietatem continens, etiam si sit contractus, potest in ecclesia fieri. C. de his qui in eccle. ma. l. j. & ij. Item secunda ratio esse potest, qa ipsius iuramẽti delatio nullam aut paruam 2 desiderat causę cognitionem, & † est actus iurisdictionis volũtariæ, qui etiam in ecclesia fieri potest, vt patet in citatione. C. de his qui ad eccle. confug. l. præsenti. in Auth. de mand. prin. §. sed neque, in fi. Et no. Guliel. de in ius voc. l. pleriq;. Notanda sunt hæc ad declarationem c. licet, de imnu. eccle. lib. vj. & eorum, quę no. Legistę. C. de sacrosanc. ecc. l. ij. Et extra glo. in 3 quãtum † Bar. hic arg. huius literæ cum aliis per eum allegat. vult ꝙ ubi inter partes est discordia de formatione pũcti mittendi ad consilium sapientis, ꝙ succedit arbitrium iudicis. Ad dendo, ꝙ idem vult do. Bal. in l. de die. §. qui satisda. cog. per legem illam hoc optime probantem. Item in quantum Bal. 4 † etiã hunc tex. inducit, ꝙ vbi est discordia inter executores testamenti, deuoluitur executio ipsius ad episcopũ libere. Adde, ꝙ ꝓrium idem tenuit. C. de nup. l. viduę, pro decisione tamen huius vide c. fi. de testa. lib. vj. vbi in tex. iuncta gl. hoc de- 5 ciditur. Item † in quantum hic dicit per istum tex. ꝙ ubi inter consanguineos, quorum consensus ex forma statuti requiritur in ꝯctu minoris, est discordia, ꝙ iudicis succedit arbitrium vide ꝙ plenius no. Bar. ĩ. de app. recip. l. fi. & in l. si cum dotem. §. eo autem tempore infra solu. mat. Bal. C. de nupt. l. j. & l. in conuentione, & d. l. viduę. & in l. j. C qui admit.

S V M M A R I V M.

1 *Electionem rei in legis alternatiua esse.*
2 *Prætor ex iusta causa denegare potest audientiam, & uide nu 9 remissiue.*
3 *Iuramentum referens, ꝙ non teneatur de calumnia iurare. licet deferens sic.*
4 *Actore coram iudice delegato reconuento, non potest reconuenire secundo reũ primo loco illum reconuenientem.*
5 *Ius uariatur varietate rerum, uel personarum.*
6 *Iuramenti relatio arbitrio iudicis modificatur licet delatio non.*
7 *Statuto stante, ꝙ positioni uel inquisitioni simpliciter respondeatur, ꝙ ex causa poterit admitti responsio qualificata.*
Verbum simpliciter, qualiter accipiatur, remissiue.
8 *Iuramentum, an possit referri in actionibus famosis.*

§. Ait prætor. Si is, cui iuramentum defertur, non refert, neq; iurat, neq; soluit, neq; etiã ex iusta causa recusat iuramentum, condemnandus est. h. d. 1 vsque ad §. cum res. No. ꝙ † in alternatiua legis electio est rei. de quo dic, vt plene dicetur. ĩ. de eo ꝙ cer. loco. l. non vtique. 2 Ibi, prætor † iudicium non dabit. No. ex iusta causa prætorem 3 posse audientiam denegare, & dic, vt dicetur in gl. Tertio † no. in ver. proxi. sed nec iusiurandum, ꝙ licet deferens iuramentũ teneatur de calumnia iurare, vt s. ea. l. §. qui iusiurandum, nõ 4 tamen tenetur iurare referens. Et hunc † ver. sing. induxit Gul. in l. fi. s. ꝙ quisque iur. ꝙ si fuerit actor reconuentus coram iudice delegato, quem imperrauit, non poterit ipse secundo loco coram eodem reconuenire, quod est not. ad limitationem auth. & consequenter. C. de sen. Licet enim ibi dicat, ꝙ corã delegato sit locus recõuentioni, hoc est verum primę per reũ fiendę, non autem secundæ fiendę per principaliter agẽtem. 5 In ver. non † semper. No. ius variari varietate rerum, vel perso- 6 narum. Secundo ex eodem no. ꝙ † licet iura dicant simpliciter iuramentum deferendum eo modo, quo delatum est, nihilominus ex iusta causa iudicis arbitrio potest ipsa relatio modi- 7 ficari. Vnde est arg. ẜm Bal. hic, ꝙ † licet statutum dicat positioni vel inquisitioni esse simpliciter respondendum, & non aliter, nihilominus iusta de causa potest admitti qualificata responsio, per istum tex. Cui adde, ꝙ idem tenuit idem allegando in l. j. C. de ædi. actio. vbi plene posuit de dictione, simpliciter, de qua plene vide, quod idẽ no. in l. Gallus. ĩ. de li. & posth. l. precibus. C. de impube. & in l. vt responsum. C. de transac. & in l. cum duobus. in princi. ĩ. pro soc. & per Bar. in l. j. §. si quis simpliciter. infra de verbo. oblig. & in extrauag. ad reprimen. in verbo, summarie, & habetur in cle. sępe. de verbo. signi. In glo. super verbo, si malit. ibi, & speciale est in illa actione, & in 8 aliis turpibus &c. Bar. † vna cum Pet. de Bellaperti. dicit, ꝙ in actionibus famosis, tunc non potest iusiurandum referri, qñ ille cui defertur, factũ ignoraret, & ita loquitur d. l. Marcellus. Quãdo autem & is, cui refertur, factum sciret, sicut is cui principaliter est delatum, tunc & sibi referri potest, & hoc per generalitatem huius. §. & l. lex Cornelia. §. pe. ĩ. de iniur. Et hoc cõmuniter omnes sequuntur, & in veritate est falsum, primo, quia secundum hoc nulla esset diuersitas in relatione inter actiones famosas, aut turpes, aut nõ turpes. Quoniam etiam in non famosis, & in non turpibus, est vera ista regula, ꝙ iuramentum deferri non potest ei, qui factum ignorat, quemadmodum nec principaliter deferri, vt ĩ. titu. j. l. videamus. in d. l. Marcellus. §. j. Secundo quia cõtra hanc distinctionem est casus expressus in d. c. fi. in ij. respon. extra eod. vbi etiam speciale dicit papa esse in actionibus turpibus & famosis. l. ꝙ non sit locus relationi iuramenti. Bar. ergo nec Pet. in hoc recte considerauerunt. In glo. super verbo, nec dabit. ibi. §. sed si nunc, & 9 † adde notabilem & magistram gl. ponentem casus omnes, in quibus per iudicem potest audientia denegari. xxiij. dist. c. in nomine Domini.

S V M M A R I V M.

1 *Solutio facta pendente iudicio, reddit quæcunque iudicia absolutoria.*
2 *Cautela pro accusato, vel inquisito ad euitandam infamiam.*
3 *Sententia ab obseruatione iudicij, qualiter ferenda sit remissiue.*

§. Cum res. Is cui iuramentum defertur, si iurat, aut si soluit, debet absolui: is autem cui refertur, si iurat facit referentem condemnari. Si vero non iurat, facit eundem absolui. hoc dicit. No. ex verbo, si soluat. ꝙ solutio 1 † facta pendente iudicio quæcunque iudicia reddit absoluto-

 ria,

ria, vt Insti. de perpe. & temp. act. in fi. ff. de sol. l. si debitor offer re. ff. de procu. l. si reus paratus. & in l. infamem. ff. de pub. iud.
2 Et ex hac no. Bar. hic & in d. l. si reus paratus, & in l. infamē. ff. de publi. iud. quem sequitur in l. ea quæ. in fi. C. de condi. in deb. dedit cautelam conuento actione famosa ad euitandum infamiam ex sententia inferendam. s. vt ipse soluat quantitatem pene, ad quam veniret condemnandus. Quoniam tunc solutione facta veniet absoluendus, & sic infamiam euitabit
3 per hunc tex. cum aliis alleg. In glo. super † verbo, absoluat. ibi, ab obseruatione iudicij. & qualiter hæc absolutoria ferenda sit declarat Bar. cui non est addendum, & ad idem vide infra de accu. l. Titia.

SVMMARIVM.

1 *Probationum inopia operatur, vt concedatur, quod alias concedi non posset.*
2 *Iuramentum, quod non possit deferri ab eo, cui interdicta est administratio bonorum.*
3 *Iuramentum licet habeat executionem paratam, & contra ipsum non possit opponi exceptio, tamen opponi potest exceptio inhabilitatis personæ.*
4 *Statuto stante, quod contra instrumentum nulla possit exceptio etiam nullitatis opponi, poterit tamen opponi exceptio nullitatis, resultans ex inhabilitate personæ.*
5 *Iurare nec respondere tenetur, qui habet exceptionem declinatoriam iudicis.*
6 *Iudicium, quod rem dubiam facit, sententia certam.*
Iuramentum in quo æquiparetur iudicio.

LEX XXXV.

Tutor. Deficientibus probationibus tutor in causa pupilli iuramentum deferre potest. Item qui non est habilis ad actum principalē, censetur inhabilis ad actum loco principalis succedentem, & qui non potest cogi litigare, non potest compel-
1 li iurare. h. d. No. quod propter † inopiam probationum conceditur, quod alias non concederetur, simile. C. de transact. l. præses. ff. de pac. l. contra iuris. §. fi. No. in §. prodigus. quod cui interdi
2 cta † est bonorum administratio, vt puta, quia prodigo, aut furioso, interdicta censetur iuramenti delatio. Secundo no. ex
3 eodem, quod † quantumcunque actus iuramenti habeat executionem paratam adeo, quod omnis exceptio prohibeatur opponi, vt ff. eo. l. non erit. §. dato. nihilominus opponi potest exceptio in
4 habilitatis personæ. Vnde † soleo allegare istum tex. pro singu. quod hic sit casus pro disputatione Nic. de Mata. quam refert Io. And. in addi. in titu. de sen. §. vt autem. circa prin. dicentis, quod licet ex forma statuti contra præceptum iudicis, aut instrumentum guarentigiatum nulla possit exceptio, etiam nullitatis opponi, nihilominus poterit opponi exceptio nullitatis resultans ex inhabilitate personę contrahentis, vel quasi. Pro eo habes casum hic, & miror, quod non allegant. No. vltimo. in §. qui
5 † non compelluntur, quod habens exceptionem declinatoriam iudicij, non potest compelli iurare, & consequenter nec iudicis interrogationibus, aut partis positionibus respōdere, vt hic est casus, & facit optime. ff. de iud. l. sed si restituantur. §. ex quibus. In glo. super verbo, quandoque. ibi, id est semper, meliorē expositionem sequens, quia illa dictio stat in natura propria, de qua in l. rogo. ff. quando dies leg. ced. In gl. super verbo, pro
6 iudicio. ibi, sicut † iudicium rem certam facit. Inepte loquitur, quia imo iudicium facit rem dubiā. l. quod debetur. ff. de pec. vnde debuit dicere in hoc æquiparari sententiæ, vt ff. eod. l. sed si priori. §. pe. quemadmodum omnis sententia rem certam facit, vt l. ingenuum. ff. de statu homi. ff. de regu iur. l. res iudicata, & iuramentum etiam, ex se patet. In eo. ibi, vel sicut iudiciū actionem in factum. Non est iudicium, quod actionem in factum pariat, sed ipsa sententia, vt l. si prætor. in fi. ff. de iudi. quod plene dixi. ff. eo. l. nam & postea. §. fi. vnde æquiparetur iudicio in hoc, quia sicut illud perpetuat actionem temporalem, vt l. fi. C. de præscrip. xxx. ann. ita & iuramentum, vt l. nam & postea. §. si is qui. ff. e. Et no. istam gl. tanq̃ magistram in materia, quorum loco succedat iuramentum, cui adde pleniorem in l. generaliter. C. eo.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio iuramenti orta ex eius præstatione super vna causa, non prodest conuento ex alia diuersa causa in origine.*
Idem in exceptione rei iudicatæ.
2 *Iuramentum generaliter præstitum, generalem exceptionem parit, licet non particulariter præstitum.*

LEX XXXVI.

SI actor. Destructio primæ causæ, infert destructionem secundæ causæ, non autem cōtra. h. d.
1 No. quod † exceptio iuramenti orta ex eius præstatione super vna causa, non prodest conuento ex alia diuersa in origine. Et idem puto in exceptione rei iudicatæ. l. cum quæritur. cum l.
2 seq. ff. eo. & l. duobus. § colonus. Secundo no. quod † iuramentum generaliter præstitum, generalem exceptionem parit, sed pręstitum particulariter non parit exceptionem generalem, vt in prima parte.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti ficta remissio resultans propter nolle iurare de calumnia, idem operatur, quod remissio vera.*
2 *Actor, qui non vult iurare de calumnia reo petente, ficte intelligitur confiteri, se non iuste agere.*

LEX XXXVII.

SI non fuerit. Deferens, qui non vult de calumnia iurare, similis est remittenti. h. d. No. quod ficta † remissio iuramenti resul
1 tans propter nolle iurare de calumnia, operatur idem, quod remissio vera. Vnde no. quod sicut vera remissio iuramēti parit reo eam exceptionem, quam parit iuramentum, vt ff.
2 eod. l. remittere, ita & ficta, vt hic. Secundo no. quod † actor nolens iurare de calumnia reo petente, ficte intelligitur confiteri se non iuste agere, vt patet hic, quia postmodum sibi actio denegatur, vt in litera.

De in litem iurando. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum affectionis, vt deferatur, requirit dolum aduersarij & naturam actionis. Et qui potest a principio quid in actu producere, potest iam illo producto illud modificare. nu. 2.*
3 *Concesso, quod est maius, quod uideatur concessum id, quod est minus. Fallit in decreto iudicis.*
4 *Iuramentum in litem, quod non deferatur ex leui culpa.*
5 *Aestimatio rerum uera, probatur per iuramentum si difficultas est aliter probandi. & nu. 23.*
6 *Actio ex testamento est stricti iuris, habet tamen instar bonæ fidei in duobus casibus.*
7 *Rei vendicatio non est proprie actio.*
8 *Iuramentum in litem, an deferatur in actione bonæ fidei contraria.*
9 *Iuramentum in litem, an deferatur in actione ex empto, & vide nu. 36.*
10 *Iuramentum in litem, an deferatur ob latam culpam.*
11 *Lata culpa etiam in pœnis pecuniarijs nunquam æquiparatur dolo, sed vide numero 13.*
12 *Lata culpa & dolus quando æquiparantur, & quid in statutis, nu. 14. & vide nu. 18. vbi ponit alios casus.*
15 *Causa quælibet iniusta excusat a pœna legis.*
16 *Condemnatus ex lata culpa, an efficiatur infamis, & tenet opi. communem, quod non.*
17 *Pœna infamiæ æquiparetur pęnę capitali.*
18 *Restitutio in integrum quod detur aduersus latam culpam.*
19 *Lata culpa non inducit malam fidem.*
20 *Lata culpa non impedit fructuum acquisitionem, licet dolus sic.*
21 *Iuramentum in litem, an deferatur contra eximentem vocatum in ius.*
22 *Actio Fauiana, quæ datur patrono ad reuocandum alienata per libertum in eius fraudem an dicatur in rem scripta.*
23 *Aestimatio rei peremptæ, vt probetur solo iuramento, quæ requirantur, ubi, quod dolus & difficultas probationis.*
24 *Probatio rerum existētium in fardello deposito sigillato, an probetur per iuramentum contra deponentem restituentem fardellum dissigillatum.*
25 *Amissio rerum non probatur per iuramentum, contra eum, qui tenetur ex facto alterius.*
26 *Interesse an probari possit per solum iuramentum, remissiue.*
27 *Actio arbitraria quæ dicatur ad hoc, vt iuramentum in litem deferatur.*
28 *Iuramentum in litem, an deferatur in actione rem dari.*
29 *Iuramentum in litem in actionibus arbitrarijs, an præstetur ante sententiam, vel post sententiam.*
30 *Iuretur ne ex defuncti dolo in litem contra hęredem, & tenet quod non, contra Bar sequendo Sali.*
31 *Appellari an possit a sententia lata prætextu iurantis in litem, & prætextu alterius iuramenti, & an a delatione.*
32 *Iudex quod tenetur sequi iuramentum præstitum super taxatione ab eo facta.*
33 *Appellari quod possit a taxatione facta per iudicem contra Imo.*
34 *Appellari an possit si iudex recusat deferre iuramentum in litem.*
35 *Citatio partis, an requiratur in taxatione fienda per iudicem, item & in iuramenti delatione. remissiue.*
37 *Index, an taxationem per se factam, & per partem citatam, antequam feratur sententia, possit reuocare.*

LEX V & VI.

IN actionibus. In actionibus in rem, & ad exhibēdum, & in arbitrariis, & bonæ fidei facta iudicis taxatione, iuratur in litem ob dolum aduersarii tantum, in aliis autem stricti iuris actionibus iuratur de vera æstimatione, stante difficultate probationis, & mora ad-
1 uersarii. h. d. cum l. seq. No. quod † iuramentum affectionis in delatione sui, duo requirit, scilicet actionis naturam, & aduersarii dolum. Requiruntur & alia, q̃ dicentur in processu mate
2 riæ. No. ex ver. sed † iudex quod qui potest a principio quid in actu producere, potest illud iam productum modificare, ad idem

ff. l.

§.l.proxi.in §.item videndum. No.ex eodem, secundo regulã, 3 ꝙ † cui conceditur, ꝙ est magis, videtur concessum,ꝙ est minus.Ad idem.j.de adul.l.sed in ea. Fallit tamen hoc in decreto iudicis,qui non videtur in dubio concedere, ꝙ est minus,si concedat,ꝙ est plus.j.de reb.eorum. l. si pupillorum . circa fi. 4 No.in ver.sed†& in his,ꝙ ex leui culpa non defertur iuramentum in litem. Ad idem.§.l.proxi in fi.§.e.l.ij.No.ex ver.plane. 5 veram†æstimationem probari per iuramentum,si est difficultas aliter probandi. Ad idem.C.vnde vi.l. si quando . extra ꝙ 6 met.cau.c.fi.No.ex l.alias.ꝙ†actio ex testamento est actio stricti iuris.Ad idem.j.de condic. ob cau.l. fi.j. de eo ꝙ cer. lo. l.si hæres,& no.§.si cer.pet.l.vinum. duo tamen sunt casus,in quibus habet instar bonæ fidei,quorum vnus habetur. C. in quibus cau. in integr.resti.l.in minorum , alius in l.huiusmodi.§. 7 si ædes.de leg.j.In glo.ij. ibi,& dic† ꝙ etiam impropriie dicitur actio in rem. Rei ergo vendicatio impropriie dicitur,vt est tex. in l.illa,actio in personam.in glo.allegata . Et est ratio huius, quia actio est ius prosequendi in iudicio,ꝙ sibi debetur,vt Insti.de act.in prin.sed is qui tenetur rei vendicatione, non dicitur proprie debitor, vt dicitur in d.prin.Insti.& in l.creditores, la.j.j.de verbo.signi.& probat.j.de libe.lega.l.Aurelius. § Mevia.& l.creditor §.Titia.j.&c.In glo. super verbo , bonæ fidei. 8 ibi,&†hoc in directis,non contrariis. Tenet ergo simpliciter ista gl. ꝙ in contraria actione bonæ fidei, non possit iurari in litem.Sed alia in l.si pignoris.§.si post distractum. j. de pigno. act.dicit hoc verum,si contraria actione agatur respectu erroris calculi,& ita loquitur l.ei apud.j.depo.in glo. alleg. secus si agatur propter perfidiam vel dolum aduersarij. Quoniã tunc iuratur in litem ita in contraria,sicut in directa propter rationis identitatem Et ad idem.§.de infa.l. furti.§.mãdati , & hęc est communis sententia,cui tamen videtur refragari alia glo. cum ratione sua in d.l.furti.in §.fi.dicens,ꝙ condemnatus cõtraria actione bonæ fidei non est infamis,etiam si condemnatus fuerit propter perfidiam,siue dolum,licet in condemnato directa,secus.Vnde vult illa glo.ꝙ in pœnalibus non fiat extẽsio propter identitatem rationis,ꝙ tamen supradictum est.verius est.Primo per d.§.mandati.Secundo, quia cum agitur cõtraria propter perfidiam,cessat ratio legis volentis , ꝙ in contraria non possit iurari in litem, quæ fuit , quia illa non datur propter perfidiam,sed propter calculi errorem,vt d. l. ei apud quem,igitur cessat eiusdem dispositio.l.generaliter.C.de epis. & cle. cum simi.In ea.ibi,sed speciale est in actione ex empto. 9 Est†igitur in gl.duplex opi.aduersans,an in actione ex empto iurari possit in litem,eas tamen Bar. & post eum omnes concor.ꝙ aut venditor habet facultatem rei tradendæ, & nõ vult tradere,& tunc iurari possit in litem ex eo , quia concurrit natura actionis,quæ est bonæ fidei, & contumacia conuenti,vt in hac l. Aut non habet facultatem rei tradendæ, & tunc non iuretur in litem,sed liberetur præstando commune interesse. j.de act. emp.l.j.Non est enim tunc in dolo, si non tradit , ꝙ tradere non potest.Vnde non potest iurari in litẽ,quia ad eius præstationem dolus requiritur,vt hic in versi. sed in his.Quidam elegantes moder. dicunt hanc communem sententiam non placere,& ꝙ neque in actione ex empto iuretur in litem mouentur. Primo,quia ita demum in actione personali iuratur in litem, si illa competat ad rem restitui, vt de dolo , & ꝙ met.cau.§ de rei ven.l.qui restituere. ad fi. Sed actio personalis ex empto competit ad rem tradi,ergo &c. Sed ad illam potest responderi,ꝙ licet tex. ibi dicat iurari posse in actione personali, quæ competit ad rem restitui,non tamen excludit in ista iurari posse, quæ competit ad rem,ergo sequitur , ꝙ & in hac iuratur.Probo per regulam huius legis, a qua nõ reperio hunc casum exceptatum,volentem , ꝙ in bonæ fidei actionibus iuretur in litem . Secundo mouetur, quia si hoc esset verum , sequeretur absurdum.s.ꝙ in actione præscriptis verbis, quę competit ad rem dari,si ex permutatione descendat, iuretur in litem,cum & permutatio bonæ fidei sit, vt in l.ii. C. de rer.permu. licet autem falsum sit, & contra mentẽ Iurisconsul.j.de præscrip.ver.l.naturalis.§.i.& l.j. in fi.j.de rer. permu. Sed ad hoc respondetur,ꝙ imo hoc non erit absurdum , imo ęquum & verum,quoniam si permutatio est bonæ fidei,ergo sequitur,ꝙ in ea iuretur in litem,quemadmodum in aliis bonæ fidei contractibus,vt hic est tex.Et licet tex.in l.naturalis. §. j.cum concor.dicat conuentum ex permutatione condemnari ad id,ꝙ agentis interest,intelligam,interest,s'm iurantis affectionem,per istam literam,a qua non reperio casum exceptatum hunc.Et ita potest responderi ad tex.quem tertio loco allegat in contrarium in l.ex empto. §. idem ait.j. de act.emp. Quarto tamen contra hanc rationem ego allego casum magis vrgentem.C.de act.emp.l.si traditio. vbi tex. dicit interesse, ad quod condemnetur venditor , propter contumaciam non tradendi emptori,debere æstimari per arbitrium iudicis,ergo sequitur,ꝙ non per arbitrium partis ex iuramento in litem. Sed ad illam responde,ꝙ & ibi licet dicat interesse iudicis arbitrio ęstimari,non tamen sequitur , ꝙ æstimari prohibeat per iuramentum in litem partis.Satis enim optime stat,ꝙ ęstimatum fuerit iuramento partis.& ꝙ nihilominus iterum æstimetur arbitrio iudicis , qui potestatem habet , aut iuramentum non sequi , aut suo arbitrio minoris condemnare , q̃ iuratum sit,vt hic est casus,& §.l.proxi.§.item videndum. In glo.in ver- 10 bo,ob culpam.ibi, sed tamen dico†ꝙ non . Est ergo conclusio gl. ob latam culpam iuramentum in litem non deferri , & hanc communiter omnes sequuntur. Præfati tamen improbant vna ratione,scilicet quia in pęnis pecuniariis dolus & lata culpa æquiparantur,hic est tex. j. si quis testa.liber esse iussus fue.l.j.§.non autem.§.si men fal.mod.dixe.l.j.§. hæc actio. sed pęna,quę infertur contumaci aut doloso ex iuramento in litem est pecuniaria,vt ex se patet,& j eo.l.si tutor, ergo sequitur,ꝙ sicut ob dolum iuratur,ita ob latam. Non obst.tex.hic, imo ob culpam,quia intelligunt leuem aut leuissimam, vt in simili exponitur.j.de regu.iur.l.cõtractus. Ego teneo commu- 11 nem†sententiam ex eo,quia nunq̃ etiam in pęnis pecuniariis lata culpa æquiparatur dolo, vbi l. dolum exigit de eo faciendo expresse mentionem.Hęc est doc. glo.ordi j de ver.signifi. l. magna negligentia.Sed lex in hac materia iuramenti, exigit dolum expresse,& excludit culpam indiffinite, vt hic,& in fi.l. superioris,ergo sequitur, ꝙ vult omnem culpam excludi.arg. C.manda.l.a procuratore,cum simi.non obst.d.§ non autem, cum concor. quia ibi in pecuniariis lata culpa æquiparatur dolo ex expressione Iurisconsulti, secus autem ubi lex in imponendo pecuniariam pęnam , faciens mentionem de dolo ad latam culpam non extenderetur, quoniam tũc dolus & lata culpa ęquiparantur, vt in glo.d.l.magna . Cuius intentionẽ probo recte intuẽti per tex.in l.ii.§.hac actione. j. vi bon.rapt. in l.j.§. si quis ideo.infra ne vis fiat ei . iuncta.l.latę culpę.j.de verbo.significa.In ead.ibi, non quantum ad corporalem pœ- 12 nam.Ista†materia in quibus lata culpa & dolus ęquiparãtur, satis dubia,& late tradita est per Bar.allegantem gl. omnes de materia loquentes in l.j.§. non autem , si quis testa.lib.& in l. quod Nerua.infra depo si. Omissa tamen ea distinctione sua multum imperfecta,& in aliquibus falsa, vt videbis in processu , videtur mihi pro eius totali declaratione sic posse distingui,ꝙ aut loquimur in actionibus rei persecutoriis,aut pęnalibus,aut mistis.Primo casu aut actio persecutoria oritur ex cõtractu vel quasi,& tunc dolus & lata culpa æquiparantur, hic est tex.in d.l.ꝙ Nerua.C.eo.tit.l.j.j.man.l.si fideiussor.j.de precar.l.quęsitum.§.illud. Aut non oritur ex con tractu, neque ex quasi contractu,sed ex iure meri dominij, vt in rei vendicatione,& tunc similiter dolus & lata culpa ęquiparantur, ita conueniri potest lata culpa desinens possidere , sicut & dolo. §.de rei vend.l ꝙ si dolo,& l.is qui dolo.iuncta.l. si culpa. Aut oritur non ex prædictis,sed ex vltima voluntate. & tunc similiter lata culpa æquiparatur dolo Ita probatur.j.ad Treb.l.mulier. & quod habetur de leg.j.l.cum res. Aut illa oritur ex delicto vel quasi.& lata culpa non ęquiparetur dolo , vt hic est casus. j.ne vis fiat ei.l.j.§.si quis ideo Est enim actio ex illo edicto descendẽs velut interesse persecutoria,vt in ea.l.§. hęc verba.Fallit hoc membrum in casu l.j §.hęc actio.§.si men.fal.mod.dixe.Et ratio est ibi propter susceptum officium , ob cuius acceptationem videtur quis asserere se peritum. Et ideo ex lata culpa tenetur,sic & ex dolo.ad hoc.§ ꝙ quisque iur. l.ij. cum tex. & gl.& hoc de primo membro . Secundo principaliter,quando loquimur in pęnalibus,aut loquimur in pęna corporali,& lata culpa non æquiparetur dolo.vt j.de sicar.l.in lege.Neque dixit Bar in contrarium reperiri casum . Tu vero adde fallentias aliquas,& primo.l.milites. j. de custo. reo. vbi tenetur custos carceris de lata culpa,sicut & de dolo. & capitaliter punitur.Et illius ratio esse potest,susceptio officii,ob quam, vt dixi, videtur asserere se peritum,vt d. l. ij. Secunda fallentia est in comburente domos . quoniam ita punitur quis capitaliter ex lata culpa, sicut ex dolo.Casus est j.de incen.rui. nau.l.j.iuncta l.qui ędes.eo.tit. Et ratio huius potest esse deturpatio ciuitatis, quæ sequitur,iuncta cum criminis immanitate. Tertia fallentia est in l.si quis aliquid.§.qui abortionis. infra de pę.s.in dante poculum amatorium, quoniam ita capitaliter punitur ex lata,sicut ex dolo. Et illius ratio esse potest,quia in illis lata culpa per plurimum & freque ter est ordinata ad casum homicidii,vnde sicut alias in contractibus,quando culpa est ordinata ad casum fortuitum, tenetur de casu , vbi alias non teneretur,vt l.si vt certo.§.interdum.infra commod. cum si.ita & in criminalibus quando culpa est ordinata ad homicidium,punitur quis,vt de homicidio capitaliter.Quarta fallentia est in l.quoniam multa facinora.C.ad l.Iul.de vi. Et illius ratio esse potest ea,quam.§.in casu proximo assignaui . Quinta fallentia est in casu l.omne.§.exploratores.in ver.sed & caligatus,& in §.qui in actione.j.de re mili. Et ratio illius est susceptio officij militaris,ob quam, vt dixi , asserit se in ea arte peritum, per d.l.ij.Extra autem hos casus lata culpa in criminibus capitali

ter non punitur, sed in iudicis arbitrio eius pœna cōsistit. Ad
hoc.j.vi bo.rap.l.ij.§.hac actione, & est tex.hoc no.decidens.s.
de offi.præ.l.diuus.circa fi.& qđ no.Bar.j. de adul.l. pe. & Bal.
C.de epi.& cler.l.si quis non dicam rapere. De leui autem &
leuissima culpa, certum est, ꝙ illa nūq̃ capitaliter punitur. C.
ad l.Aquil.l.ex morte, & quod habetur j.de ac. & obli.l.seruus
13 non in omnibus. Aut loquimur in pœnis† pecuniariis, & tunc
fuit sententia gl.ordi.in d.l.magna negligentia. quam vbique
sequitur Bar. ꝙ aut lex in puniendo delictum facit expressam
mentionem doli, & tunc lata culpa non æquiparatur sibi. Ad
hoc d.§.hac actione.& Insti. vi bo.rap. §. qui tamen.j. de fur.l.
inter omnes.§.recte. Fallit in casu d.l.j.§.hæc actio.si men.fal.
mo.dixe.secundum vnum intellectum. Aut lex loquitur sim-
pliciter nulla doli mentione facta, & tunc lata culpa & dolus
æquiparantur, & hoc per tex.in d.§.non autē.& d.§.hęc actio.
Secunda vero fuit opi.Sal.in d.l. quod Nerua. in hoc secundo
tenentis contrarium. s. ꝙ & si lex simpliciter loquatur, tamen
lata & dolus non æquiparātur, & hoc ex ea ratione, quia si ista
duo non æquiparantur in mistis actionibus.s. partim tenden-
tibus ad prosecutionem rei, partim ad prosecutionem pęnę
pecuniariæ, vt hic est casus, ergo multo minus debent æquipa
rari, vbi actio in totum tendit ad pęnam. Non obst.sm cum
tex.in d.§.non autem. quia ibi est speciale.s.vt magis stricte ser
uus sit obligatus, ratione beneficij libertatis susceptæ. Non
ob.tex.in d.l.j.§.hæc actio. licet ipse non respondeat, quia ibi
ad prosecutionem veri interesse.tex.est in eodem tit.l.iij.§.cō-
petit.dico tamen veriorem opi.glo.& Bar. Et pro primo eorū
dicto allego.l.si quis id quod.§.doli.s.de iurisdictio.omn.iudi-
cum. Pro secundo vero membro distinctionis allego rationē,
primo, quia hæc duo a iure vt plurimum æquiparantur, vt d.
l.quod Nerua.ergo vbi non reperiatur cōtrarium, stabo regu-
læ.l.mutus.de procu.l.i.j. de test. Secūdo ad idem me mouet
tex.in d.l.magna negligentia. Tertio, quia exceptio in vno fir-
mat regulam in aliis omnibus.l.in his. cum concor.gl.ibi, sed
attributa. quæ vult in d. l. magna negligentia. ꝙ dolus & lata
culpa idem sint, reperitur exceptum solum mēbrum hoc, qñ
agitur de puniēdo capitaliter, vt in d.l.in lege. de sica. Ergo in
alio casu remanet firma regula.s.qñ agitur de puniendo pecu
niariter. Non obst.tex.iste, qm̄ hic ideo lata culpa non æquipa
ratur dolo, quoniam lex de dolo expressam facit mentionem,
vt s.eod.l.ij. Quare lata culpa non debet sibi æquiparari tunc,
vt in d.l.si quis id quod.§.doli. & hæc omnia procedunt quan
do agitur de lata culpa, quæ prouenit ex aliquo neglecto, vel
commisso. Quid autem si tractetur de illa, quæ prouenit ex iu
ris ignorantia, de qua in l.lata.in prin.j.de verbo. signi. an illa
æquiparetur dolo in criminalibus? dic, vt plene habetur. C.de
his q sibi ascrib.l.senatus, & hęc de secūdo principali. Tertio ca-
su principali, qñ loquimur in mistis, & tunc doctrina sumit̄ ex
hoc tex. ꝙ lata culpa dolo non æquiparatur, & hoc idem pro-
batur in d l.ij.§.hæc actio.j.vi bono.rap.& in d. §.quia tamen.
Insti.eo.ti. Et hæc dicta sufficiant, dum quæritur, an lata culpa
æquiparetur dolo in his, quæ sunt de iure cōi. An autem æqui
14 paretur dolo† in his, quæ procedunt ex lege municipali. Bar.
perfecte posuit in d.l.j.§.non autem. cuius dicta præcise sequi-
tur Bal.C.de noxa.l.ij. Quibus in vno solo est addendum, ꝙ in
quantum ipse Bar. vult, ꝙ vbi statutum simpliciter punit deli-
ctum, ꝙ infertur in personā, vtputa si quis pcusserit Titiū &c.
ꝙ tali casu lata culpa non æquiparatur dolo, per tex in l.3.j.de
iniur. Adde, ꝙ Bal.in sua solenni repeti.c.ij. de consti.lib.vj. &
hic firmat contrarium dicens, ꝙ ex quo simpl̄r, debet ex eo tā
dolus q̃ lata culpa puniri.arg.l.de precio.cum simi. Et ego idē
sequor, primo, quia regula iuris cōis īterpretatiue trahitur ad
statutum.C.de noxa.l.ij.extra, de consue. c. cum dilectus, cum
15 simi. Sed regula stat, ꝙ† quælibet non solum iusta, imo iniusta
cā excusat a pęna legis, vt l.j.in fi.de abig.l. plagij. C.de plag.l.
igitur.§.potest.de liber.cau.& in l.si seruum quis.§. amouisse,
ff.de acqui.hęre.ergo excusat a pęna statuti. Bal.ergo potest di
cere verum per prædicta iura, ad quæ si quis vellet respōdere,
dicere posset, ꝙ prædicta loquuntur vbi imponitur pęna capi-
talis, vbi autem imponeretur pęna pecuniaria, opi.Bar. simili-
ter, licet posset defensari, tamen rei veritate, nō procedit. Quo
niam regula est supra firmata, quod vbi lex in delicto, pro quo
imponit pęnam pecuniariam, loquitur simpliciter, dolus &
lata culpa æquiparantur, per tex.in d.l.magna negligentia, &
d.§. non autem. ergo & ita debet operari statuto simpliciter
loquente.ar.d.c.cum dilectus, & quod habetur in l.fi. §. in cō-
16 putatione.de iure deliber. in gl. sunt etiam quædam.† In ead.
ibi, non quantum ad infamiam irrogandam. Vult igitur gl. ꝙ
condemnatus ex lata culpa nō efficiatur infamis, quod tamē
glo. in §.suspectus. hic allegato, dicit verum esse in infamia, q̄
venit inferenda per sententiam, secus in ea, quæ infertur ipso
iure, per l.liberorum.§. notatur.s.de infamib.& hoc sequitur
Bar.in dicta l.quod Nerua.adiiciens rationem, de qua ibi per
eum. Sunt quidam, qui dicunt damnatum ex lata culpa etiā
per sententiam infamem effici, & hoc per tex. in d. §.notatur.
simpliciter loquentem. Nec obst. §. suspectus. hic allegatus,
quoniam verbum, culpa, ibi positum exponitur pro leui, vt &
alias exponitur in dicta l. contractus. communis tamen opi-
17 nio est verior. Quia pęna infamiæ† æquiparatur pęnæ capita-
li, vt no. s. de iureiuran. l. alias. Sed in capitalibus lata culpa
non æquiparatur dolo, vt l in lege. j. de sicar. ergo nec in infa-
mia. Vnde §.ille, suspectus.debet intelligi in lata culpa. Item
.§.notatur. loquitur in infamia, quæ infertur ipso iure ex ali-
quo commisso, non requisita sententia, vt patet ex nota.eod.
titu.l.j.iunctis his, quæ no.glo. & Doct. C. de iurisdi. omnium
iudi.l.in criminali, & in l.iubemus.§.sane.C. de sacrosanct.ec-
18 cle. Sunt † tamen casus alij vltra glo. in quibus lata culpa non
ęquiparatur. Et primus in restitutione in integrum, quæ licet
implorari non possit aduersus dolum, imploratur aduersus la
tam culpam, vt l.si ex causa.§. vidēdum.s.de mino. C. si aduer.
delic.l.j.in glo.& quod habetur in l.vbi exigitur.s. de eden. Se-
19 cundus, quia† licet dolus inducat malam fidem, nō tamen la-
ta culpa, vt l.sed & si lege.§.scire.s.de peti.hæredi. Vnde resul-
20 tat casus tertius, † ꝙ licet dolus ex eo, quia inducit malam fi-
dem impediat fructuum acquisitionem.C.de rei vendi. l. cer-
tum.cum similib. tamen non impediet lata culpa, vt nota-
tur per glo. in l.si fur.§.j.j.de vsucap. vbi etiam per Bar. & per
Dy.in regula possessor.de regu.iur.lib.vj. Et hæc diligenter no.
circa materiam doli & latę culpę: reliqua, quæ suppletione
non egent, vide per Bar.in d.l.quod Nerua.& in d. §.non autē.
& per Bal.in d.c.vt animarum.de consti. In eadem ibi, sed cō
tra heredem suum. De hoc an contra hæredem iurari possit
in litem ex dolo, vel lata culpa defuncti, dic, vt infra dicetur.
In glo.in verbo, plane.ibi, sed tu dic, hæc vera, vt hic plene per
Bar. In eadem ibi, contra eum, qui in ius vocatum vi exemit.
21 vult igitur† glo. quod contra eximentem in ius vocatum pos-
set per agentem in litem iurari, & hoc per l.j. in §.j supra ne
quis eum qui. Tu aduerte quia tex. iste hoc non probat, quo-
niam simpliciter dicit contra eximentem competere actionē
in factum in tantum, in quantum fuit ęstimata res in contro
uersiam deducta per agentem, non autem dicit de ęstimatio-
ne fienda per iuramentum in litem. Pręterea tex.ille in fi. sui
dicit hanc actionem competere, etiam calumniose agenti, er-
go non videtur loqui de iuramento. Quoniam si illud calum
niose agenti deferretur, cum ipse pręsumatur periurare, indu-
ceret lex quem ad periurium, quod est absurdum.C.de indic.
vidui.l.ij.s.eo.l.videamus.circa principium. Pręterea sequere-
tur ex hoc, quod dispositio illius. §.non esset generalis, cuius
contrarium ipse vult. Ponatur enim, quod ab exempto vi pe-
teretur pecunia, certe tunc contra eximentem, qui tenetur ad
id, quod exemptus tenebatur, in litem iurari non posset. Ca-
sus est.s.in l.nummis.vnde forte ille tex. voluit dicere, quod in
tantum contra eximentem agi posset, in quantum lis fuit ęsti
mata per agentem non iuramento in litem, sed simplici peti-
tione, vt puta si contra exemptum direxerim petitionem mil
le, ad ea mihi eximēs teneatur, quæ in petitione deducta sunt,
vnde ęstimatio fit per petitionem, non autem per iuramentū
in litem. Et hoc intelligo, vbi petita foret pecuniaria, vel res,
in qua non cadit affectio: vbi autem peteretur res, in qua ca-
dit affectio, tunc forte procederet intellectus communis, scili-
cet vt contra eximentem iurari possit in litem, & hoc ea ra-
tione, de qua hic in glo. scilicet propter contemptam præto-
ris authoritatem. In eadem ibi, est tamen in rem scripta. Vult
22 †glo.quod actio Fauiana, quę competit patrono ad reuocan-
dum alienata in eius fraudem per libertum, sit actio in rem
scripta, quod videtur falsum, quoniam illa dicitur actio in
rem, quę competit contra quemcunque extraneum possesso
rem, vt l.3. §. pręterea.iuncto.§.fi.supra ad exhibendum. Sed
hoc non competit contra alium possessorem, quam contra
eum, in quem dolo alienatum est, igitur &c. Et quod ita sit,
probatur.j de his quę in frau.credi.l.qui a debitore. Pro glo.
allego casum.j.de his quæ ī frau.pat.l.si patronus. §.hęc actio.
Nec obstat. l. qui a debitore. Quoniam illa loquitur in alia
actione diuersa, scilicet Pauliana, quæ competit creditori-
bus ad reuocandum alienata in eorum fraudem per debito-
res. In eadem ibi, in promissione Stichi, qui &c. Hæc falsa &
23 lec.Azo.† sequens est vera sm omnes, vt plene hic per Bar.sci-
licet vt siue pereat post moram homo, siue alia res debita, pos
sit eius vera ęstimatio probari per iuramentum, quādo adest
difficultas aliter probandi, & hoc per istum versi. plane. In ea.
24 †ibi propter inopiam probationum & maleficium contuenti.
no.ergo gl.duo copulatiue requirit ad hoc, vt ęstimatio rei per
emptæ solo possit iuramento probari. Primo dolus aduersa-
rij, secundo difficultas probationis, & idem quod hic voluit
glo.C.vnde vi.l.si quando. Alia tamen in l.semper.§.hoc in-
terdicto.j.ꝙ vi aut clam.& in l.nummis.ad fi.s.eo. & Insti. de
verbo.obliga.§.nisi solum.dixit sufficere solum dolum. Ista ta-
men glo.communiter tenetur, & eam sequitur Ia.Bu.s.eo.in
rub.

rub.& bene,quia pro ea est casus intuenti in d.l.si quando. C. vnde vi.In eadem ibi.C.vnde vi.l.si quando.& per illam l.vna cum proxime dictis,Innocen.extra ꝙ me.cau.c.fi.& Bar.hic se quendo refert, quod contra depositarium fardelli sigillati restituenti eundem dissigillatum possum probare per iuramentum res eas ablatas fuisse,quas ablatas allego. Idem tamē Bar. in l.j.§.si cista.ꝭ.deposi.aliter in hoc dicit, scilicet quod aut apparet fardellum dissigillatum dolo ipsius depositarij, & tunc amissio rerum inde ablatarum potest probari per iuramentum.Ad hoc d.l.si quando,& d.c.fi. Aut est dissigillatum sine culpa vel casu, & tunc debet amissio per testes plene probari.Et ad hoc tex.iste in versi.sed in his,& versi. vltimus.l.proxime. Ipse idem tangēs istum passum in l.i.ꝭ.fur. aduersus nau. caupo.dicit distinguendo, quod aut ipsa valisia seu fardellus, restituitur sigillata, & tunc restituens securus est & liberatur, quia nullus dolus, neque fraus in eo præsumitur. argu. C. de edic.diui.l fi. Aut restituitur dissigillata, & tunc dicit amissionem rerum non posse probari per iuramētum. Neque obstat d.c.fi.& d.l. si quando,quia ibi loquitur quando constat per probationem de dolo,vel violentia eius, contra quem debebat iurari.In casu autem nostro de hoc non constat, quia dubitari potest,an ipse dissigillauerit, an vero alius.Et posito, ꝙ

25 alius dissigillasset,ex cuius facto teneretur, nihilominus† contra eum,qui tenetur ex facto alterius,non potest probari damnum,seu res amissa per iuramentum,vt no. idem Bar.in d.l.si quando,& in l.ne quid.ꝭ.de incen.rui. nau. per l.i. quando ex facto tuto.ꝭ.Vltima vero in hoc fuit opi.Bal.in rub.C. deposi. dicentis,quod aut ipsa valisia potuisset faciliter dissigillari,vtputa quia sigillata cum cera,& depositarius ipse est bonæ conditionis,& tali casu amissio rerum non posset solo iuramento probari.ar.in l.si duobus.§.j.ꝭ.quemadmo.testa. aper. & in l.si ego plane.ꝭ.de iure do.Aut non potuisset ita faciliter dissigillari, & tunc ad probandum amissionem rerum sufficit iuramentum,per d.l.si quando,& d.c.fi.& in l.j. §.in depositi.ꝭ.deposi. Nisi ipse deponens assumpsisset in se custodiam,puta assumendo claues cameræ,vbi valisia erat, vel ponendo ibidem proprium custodem. Quoniam tunc non tenetur depositarius.arg.in l.fi.§.j.in glo.s̄.nau.cau.stab. & l. si vt certo.§.si vero rogaueris,& in §.si a me petiisses.ꝭ.commo.Tu concor.has opi.& facies tres casus, scilicet quod aut constat de dolo ipsius restituentis dissigillatam, aut de culpa, aut dubitatur. Primo casu clarum est per iuramentum probari amissionem rerum per ea,quæ allegantur in cle.subtractę.& hoc per tex.in d.l.j.§. in deposi.& d.l.si quando,& d.c. fi. Secundo casu iuramētum non inducit probationem.sed requiritur probatio testium,& ad hoc tex.in §.ex culpa.s̄. l. proxi. & hic in versicu. Sed in his omnibus.Tertio casu dico, quicquid dixerit Bar. ꝙ probatur amissio rerum contra depositarium per iuramentum,& hoc quia res deposita debet precise, prout est deposita, restitui, vt l.i.§.si res.ꝭ.deposi. Ergo si aliter restituatur, vtputa dissig llata, arguitur dolus.Quoniam dolus est,si id non fiat, ad quod qs tenetur.ꝭ manda.l.dolus.Secundo,quia quādo restituitur dissigillata sit id,quod est de genere prohibitorum, ergo contra ita restituendo dolus arguitur.C.de sicar l.i. C. de iniur.l.si nō conuitij,& in c.i.extra,de præsump.contra hunc igitur,vt contra præsumptiue dolosum, amissio probabitur per iuramentum,& hæc duo tollunt rationē Bar.in d.l.j.fur. aduersus nau. Fallit hoc vltimum in eo casu,qui. s̄. narratur per Bal.l.quando concurrit possibilitas facilis dessigillationis & probata conditione depositarij,argumento iurium s̄ allegatorum. Et ita tene in hoc passu quotidiano.Ad quod vide Bal.in l.i. C.loca referentem ibidem Nico. de Mat. Post hoc autem †

26 successiue quæsierunt hic Doc. An sicut probatio rerum seu æstimationis potest fieri iuramento,vt hic, in fi. Ita & fieri possit probatio interesse Et quia nō est propria materia,sufficiat remissio, & videte per glo.& Doc.in l.j.C.de sen quæ pro eo.& in l.sem per.§.hoc interdicto.ꝭ.ꝙ vi aut clam.& in d.§. non solum Insti.de verbo.obli.& per Bar.in l.stipulationes non diuiduntur. per Inno.de sen.excom.c sacro. per gl. & alios extra,de fo.cō-

27 pe.c.dilecti,& in d.c.fi.extra,ꝙ me.cau. Extra gl. †In quantum Bar.ad cognoscendum, quæ sit actio arbitraria in hac materia dicit, ꝙ vbicunq; res ex quacunq; actione debita propter iussum iudicis non restituitur, tali casu actio efficitur arbitraria,adeo,ꝙ iudex habet arbitrium in illa iuramentum in litē deferendi,& sm illud suo arbitrio condemnandi per l. qui restituere.s̄.de rei ven. Adde,ꝙ licet ipse sibi hoc dictum approprie̜t,tamen originaliter fuit Nic. de Mat. in publica disputatione super hoc passu,quam pūctualiter refert Io. And.in addi.Specu.in tit.de iureiur.§.j.in add tione, quæ incipit,& sciēdum,ꝙ Nico.de Mata.Vbi passus iste plene discutitur. Sed iu

28 xta†hoc potest dubitari,an regula ista locū habeat, vbi est obligatio rem dari,& illa non detur propter pręceptum iudicis, & breuiter dico,ꝙ aut hæc obligatio rē dari descendit ex contractu bonę fidei,vt ex permutatione, quæ est bonę fidei,vt C. de rerum permu.l.ij.& tali casu locus sit regulæ ex eo, qa hoc patitur natura actionis,quæ bonæ fidei est, vt hic in prin. Patitur etiam & dolus aduersarij,qui ad iussum iudicis non restituit rem.Non enim potest dolo carere,qui iudici non obtemperat ꝭ.de reg.iur.l.non potest dolo. Aut hæc actio rem dari, venit ex contractu stricti iuris,vt quia ex stipulatione, & tunc habeo casum hic in ver.plane,ꝙ non potest iurari in litem sm affectionem,sed secundum veram æstimationem duobus cōcurrentibus,& dolo & difficultate probationis.Non ob.tex.in d.l.qui restituere.ex quo Bar.mouetur, quoniam ille loquitur vbi iussus iudicis vertitur super obligatione rem restitui, quæ multo magis est priuilegiata,q̄ obligatio rē dari, vt ꝭ.de vsur. l.videamus.§.si actionem.& ita declaro Bar. in hac regula.Se

29 cundo in quantum†idem dicit,ꝙ iuramētū in litem in actionibus arbitrariis præstatur semper post primam sententiam latam,ad cuius iussum res nō restituitur,vt in d.l.qui restituere.& in d.§.præterea adeo, ꝙ non potest ante præstari. Adde, ꝙ male loquitur. primo, quia præstari potest post litem contestatam,si eo tempore, vel ante res debita abest suo dolo,vt determinat glo.ord.in d.l.arbitrio. §. j. Secundo per regulam suam met dicentem, ꝙ vbi dolo aduersarij factum est,quominus pareri possit præcepto iudicis, iurari potest in arbitraria actione contra eum in litem, per d.l. qui restituere.in secūdo responso,non distincto,an dolus fuerit commissus post præcepto

30 ptum,vel ante.Tertio in quantum † idem dicit, ꝙ vbi dolus defuncti obligati actione bonæ fidei, & decedentis post litem contestatam,commissus est per eum ante litem, ꝙ tali casu ex dolo defuncti contra hæredem in litem iuratur, per l. pe.C.e. Secus si dolus commissus sit post per l. eius qui delatorem de iure fi.Adde ꝙ Bar.de Sali. non placet hæc distinctio tenentis, ꝙ nullo modo ex dolo defuncti iuretur in litem contra hæredem ea sola ratione, quia hæc distinctio Bar.non reperitur.l. scripta.Et ego idem teneo, primo, quia tex.in d.l.i.nihil probat,quoniam loquitur quando testator decedit, quod tali casu iurari debet ex dolo solo hæredis,vel contumacia, non aūt ex dolo testatoris,vnde potius facit contra eum Secundo contra eundem videtur casus.eo. titu.l.fi.vbi legislator expsse vult quod ex dolo testatoris in non conficiendo inuentarium cōmisso non possit iurari in litem cōtra hæredem eius, & tamē hoc est certum, quod ille dolus ante litem contestatam commissus fuit.Quod probo,quia statim, ꝙ decretus est tutor,cōficere tenetur inuentarium,vt in l.tutores.C. de admini.tuto. vnde eo ipso, ꝙ non conficit est in dolo, quia non facit quod debet.ꝭ.manda.l mandati.§ dolus.ibi est casus contra eū. Tertio contra eum allegō tex.s̄.ne quis eum qui in ius voca. l. pe. §.fi.vbi tex.dicit quod contra hęredem eximentis vocari in ius,non defertur iuramentum in litem, quemadmodum contra defunctum.Et tamen hoc est clarum, quod ibi fuerat cōmissus dolus ante litem contestatam per eximentem.Nec obstat,si dicatur,quod ibi loquatur, quando eximens commisit dolum contra agentem actione stricti iuris eximendo conuētum,nos autem loquimur circa actionem bonę fidei, siue qs eximatur conuentus bonæ fidei actione,siue stricti iuris, contra eximentem iuratur in litem,per tex.eiusdem.l.§.j. generaliter loquentem.In hoc ergo Bar. errauit. Vltimo in quātum

31 †idem ponit,an ab ista specie iuramenti possit appellari, hoc est a sententia super eo lata? Item an iudex possit post iuramētum super taxatione præst tam taxationem iam iuratam corrigere vel mutare? Adde quod primus passus, an a delatione iuramenti appellari possit distinguitur in quæstiones duas. Prima an appellari possit a delatione iuramenti necessarij secundum materiam l.admonendi. & in hoc breuiter dico, ꝙ a tali interlocutoria appellari non potest, quia grauamen per eam illatum restaurari potest per appellationem a diffinitiua secundum iuramentum lata, in qua ex probationibus nouiter repertis cognoscetur, an recte delatum fuerit, vt in d.l. admonendi.igitur &c.C.de epi.audi.l ii.C.quo.app.l.ante sententiæ,& plene notatur in l. ii. de appellationibus recip. Scda est an possit appellari a delatione iuri in litem sm affectionē, vel veram æstimationem præstiti, & in hoc similiter dico, ꝙ non ex eo.quia iudex stantibus requisitis recte deferta snia ergo sm legem lata,non appellatur, vt in l.fi.ꝭ.de appel. reci. Secunda principalis est, an a snia lata scdm hmōi iuramentum possit appellari. Et in hoc dic.ꝙ aut loquimur de sententia lata prætextu voluntarii,vel iudicialis iuramenti, & ab illa non potest appellari. Casus est. C. de rebus cre. l. generaliter. §.i. Aut de sententia lata in defectum probationum, & sic iuramenti necessarii,secundum materiam l.admonēdi. & ab ista dico,ꝙ appellatur,quia non reperitur appellatio prohibita.ergo in dubio censetur permissa iuxta doctrinam gl. ordi.in d.l. q restituere,& ii.q iij.omnis oppressus. Aut loquimur de snia lata sm iuramentum affectionis,& tunc dico,ꝙ appellari potest eo casu,quo iudex repertis congruis probationibus,ex quibus constabat æstimationem iurantis secundū affectionē in

magna quantitate excedere æstimationem communem, & eo non obstante sententiam, secundum iuramentum tulit, quoniam cum tali casu lex iudicis committat arbitrio, an velit iuramentum sequi, vel non, vt s.l.proxima.§.item videndū. j.eo.l.fi.ergo si inique fuerit arbitratus, potest appellari, vt no. gl.ord. de ver.sig.l.si qua pœna.& in c.super his. extra, de accusationibus. Alio autem casu dico, appellari non posse, quoniā secundum legem sententia lata est, igitur appellari non pōt, vt in d.l.fi. ad fi. Aut loquimur de sententia lata secundum iuramentum veræ æstimationis, de quo hic in vers.fi. vel secundum iuramentum præstitum super expensis taxatis, de quo in auth. nouo iure. C. de iud. & in Auth.de iud.§.oportet.& tūc est opi.vna Inno.in c.fin.extra, quod me.cau.tenentis, quod sic per l.generaliter.§.cum autem.præallegatum. Si licitum est, teneo contrarium, & primo facio hoc fundamentum, quod
31 †iudex eo ipso, quod iuratum est super taxatione ab eo facta, necesse habet id iuramentum sequi adeo, quod neq; in plus, neque in minus condemnare potest. Casus est in d.§.oportet. & in d.authent.nouo iure.& in l.si quando.C.vnde vi. Ergo si iuramentum hoc sequitur, ex legis necessitate facit, vnde a sententia secundum legem lata appellari non potest, per d. l. fin. de appella.reci. Non ob.d.§.cum autem. quoniam ille loquitur quando sententia lata est contra recusantem iurare, quo casu appellari potest, vt videatur, an ex iusta cā recusauerit, vt ibi.nos autem loquimur, quando sententia lata est s̄m iurantem.
33 Tertia†principalis est, an possit appellari a taxatione per iudicem facta? & in hoc vna est opinio Inno.quod non, in dicto.c.fi.pro quo facit, quod idem notat extra de feri.c.conquestus.& in c.præsenti.extra, de præscript. Ego contra, quia taxationem hanc l.committit iudici, vt bono viro, vt patet in d.l.si quando.& in d.auth.nouo iure. Certum est autem, quod a iudicis iniquo arbitrio potest appellari, vt no.gl.in d.c.super his.
34 & in d.l.si qua pęna.†Vltima potest esse quæstio, an ex quo ius dat iudici arbitrium, an deferre velit iuramentum in litem, vel non, vt hic, & in secundo responso, possit ab eo reclamari, si deferre recuset? & videtur qđ non per dictū Spe.in tit de officio iudicis.§.deseruit.vers.quid si iudex. Tu dic cōtra, quoniam illud falsum, vt plene dixi in l. admonendi. s. eo titu. j. &
35 per ibi dicta hic confirma. Et postremo† vt non detur materia defectiua, quæstio esse potest, An in taxatione fienda requiratur partis citatio? Item an in iuramēti præstatione? & hæc ambo decidit Rota, & recte in decisionib. antiquis, decisione ducen-
36 tesima nona, nec refero, quia non est opus additione.†Item in quantum superius tenui communem opinionem, quod in actione ex empto aliquo casu iurari possit in litem. Adde ꝙ illam probo efficaci ratione, quia cōtractus locationis & emptionis vt plurimum a iure æquiparantur.j.loca. l.j. Instit.eo. §.adeo.Sed in actione locati iuratur in litem, vt l.si cui. in fi.j. loca.ergo & in actione empti. Cętera, quæ additione nō egēt, videte hic per Bar.& alios, & hæc habeantur loco repetitionis
37 in l.ista.Tamen quia†fui immemor dicere vnum, ideo dic sic. Item supradictis adde, an iudex taxationem per se factam & per partem iuratam, anteq̄ sententia feratur reuocare possit, si iusta erroris causa allegetur? & Innoc. in d.c.fi.tenuit ꝙ sic arg.l.ꝙ iussit.j.de re iudi.& in c.cum cessante.extra, de appell. Pro quo facit, quod licet lex dicat iuramento stari, attamē cōtrarium eius per legitimas probationes probari potest, vt in c. ij.per gl.de tempo.ordi.lib.vj.& in c.quia propter.in verbo, iuramento.de elec.per Innoc. ergo licet lex dicat taxationi iudicis, super qua præstitum est iuramentum stari oportere, vt in Authen.de iudi.§.oportet, & d.l.si quando. nihilominus illud intelligitur, nisi legitima causa per probationem declarata cōtrarium suadeat. Et pro eo ego allego speciales casus hoc probantes.s.l.proxima.§.item videndum.& j.eod.l.fi.in generalitate sua.

SVMMARIVM.

1 *Dominus litis proprie dicitur is, ad cuius commodum actio intentatur.*
2 *Tutor dicitur, quasi dominus substantiæ pupillaris.*
3 *Iuramentum hoc in litem, ꝙ non deferatur, nisi qui suo nomine litem contestatur.*
Iuramentum hoc in litem, an præstetur per habentem speciale mandatum.

LEX VII.

1 VVlgo. Dominus, vel quasi dominus, in litem iurat. No.ex principio†isto fine, illum dici dominum litis, ad cuius commodum actio intentatur: procurator ergo improprie dominus litis vocatur, sed proprie dicitur dominus in sentētia.C.de procur.l.nulla, & l.procurator.j.de appella.l.ab executore. §. fi.In glo.in verbo, domini.ibi, vel quasi.& bene dicit, quoniam ip-
2 se tutor†quasi dominus est substantiæ pupillaris.j. pro empto te l.qui fundum.§.si tutor.j.de fur.l.interdum.§.tutelam.cum
3 simi.Vltimo extra † glo.& primo istius literæ, in quantum dicit, ꝙ nullus alius admitti potest ad iurandum in litem, nisi q suo nomine litem contestatur, colligo casum expressum contra opi. Barto. in l. qui bona.§. si alieno. ad finem commenti sui.j.de damno infec.dicētis, quòd quemadmodum per procuratorem habentem mandatum speciale potest de veritate iurari.de testib.ca. præsentium.lib.vj.s.titu. j.l. iusiurandum, quod ex conuentione.§.fi.Item de calumnia, vt extra, de iur. calum.c.fi.lib.vj.& no.in l.fi.C.eod.titu. ita etiam & potest in litem per procuratorem habentem speciale mandatum. Tu, vt vides, hic habes casum cōtrarium, quoniam denegat Pōp. hoc posse admitti ad iurandum, qui suo nomine litem non contestatur. Et consequenter procurator, qui contestatur nomine Domini, mirum tamen est quomodo Barto. tam vehementer errauerit contra casum l. not. scilicet l. videamus. s. eo.titu.quam ipse allegat, qm̄ non solum loquitur in tutore. s.titu.j.Non obst. argu. de veritate dicenda ad iuramentum in litem, quoniam secundum hoc sequeretur, quod quemadmodum iuramentum de veritate præstari potest per defensorem sine mādato in alterius commodum, vt l. nam & postea. §.iusiurandum defensoris.s.titu.j.ita & iuramētum in litem, ꝙ est falsum, vt hic. Vnum tamen ego nego, ꝙ si iurauerit in litem procuratoris, ad hoc speciale mandatum habens, neq; fuerit sibi oppositum, ꝙ iurare non poterat, videlicet talis iuramenti præstatio, quoniam ea, quæ non possunt per procuratorem & habentem speciale mandatum fieri, facta valent, si ei oppositum non fuit.gl.est singularis de iure ciuili in Auth. quomodo nat. effi.sui.§.si quis, ergo, si vera sunt, sic igitur lectura de qua Bar.facit festū, ff.de adop.l.post mortem. §. neq;. ad fi.& ego consociam de iure cano. de iudiciis. ca.j.in verbo, criminalis.lib.vj.

SVMMARIVM.

1 *Clausula, quanti ea res est, ꝙ denotat veram & communem æstimationem.*
2 *Aestimatio rei committitur arbitrio agentis, quando per eius æstimationem ad illius iuramentum recurritur.*
3 *Iuramentum affectionis ideo inductum, vt delictum contumacis puniatur.*
4 *Venditio facta a parte inuita, ꝙ ualet, si precij æstimatio arbitrio emendi conferatur.*

LEX VIII.

1 SI tutor. In actione tutelæ, quia est bonæ fidei, iuratur in litē.hoc dicit. No.primo,† ꝙ ista verba, quanti ea res est, denotāt veram & communem æstimationem. Ad hoc j.de verbo.signi. hæc verba, & l. Item hic.
2 Nota secundo†, ꝙ quando pro æstimatione rei recurritur ad iuramentum agētis, dicitur precium, seu huius rei æstimatio
3 eius arbitrio constitui. No.tertio† rationem totius titu. quare iuramentum affectionis inductum fuerit, scilicet vt ipsius contumacis delictum puniatur. Ad idem j.re.amo.l.si cum dos.§.
4 fi.cum l.se.& seq.No.vlterius, ꝙ†istud, ꝙ dicitur inualidam esse emptionem, vbi precij determinatio, arbitrio alterius contrahentium committitur, vt l.quod spe.§. j. j. de contrahenda emptio. C.eod.l.ementis.cum ibi notatis, procedere, nisi venditio sit impropria, quæ procedat a parte inuita, quoniam tūc & emptio est valida, si eius precij terminatio eius arbitrio fiat, vt hic est casus.

SVMMARIVM.

1 *Furti in actione ꝙ pęna ueniat multiplicanda respectu æstimationis rei subtractę, quæ uenit iuramento agentis declaranda.*
2 *Aestimatio rei subtractę consideratur secundum tempus subtractionis, nisi postea pluris creuerit.*
3 *Maior numerus affirmatiue conceptus continet in se minorem in iuramento, & ibi quid in contractu, quid in ultimis uoluntatibus iudicijs & in alijs actionibus.*
Quid si profertur negatiue.
4 *Dictio taxatiua tantum, quod non intelligitur in summa affirmatiue concepta.*
5 *Testium duorum si vnus deponit de ualore centum quinquaginta, alius de centum, an in dicto istius intelligatur taxatiua tantum, contra Bar.*
6 *Probatum & si sit respectu ualoris rei, per testes, de precio maiori, nihilominus poterit formari articulus de minori, & super eo testes examinari.*
7 *Testes qui examinati super ualore, dicunt communiter & plus, quid probent, vbi, ꝙ nihil operatur.*
8 *Clausula & paulo plus, in dicto testis, quid operetur.*
9 *Testes, quorum unus deponit Titium possedisse annos decem, alius annis viginti, ꝙ non probent, quia in maiori summa in testibus, non inest minor.*

LEX IX.

1 CVm furti. Qui iurat rem valere minus, q̄ valeat, non est periurus, licet nō adiiciat verbum, & plus.hoc dicit. No. primo † ꝙ in actione furti venit multiplicāda pęna respectu æstimationis rei subtractæ, quæ venit declaranda iuramento
2 agentis. Nota hic †æstimatio in actione hac debet considerari secundum tempus subtractionis, nisi postea pluris creuerit. Casus

Casus est j.de furtis.l.inficiando.§.infans.& dicitur hic in glo.

3 Nota vltimo,ꝙ † maior numerus affirmatiue conceptus in se minorem continet. Ad idem regula iuris,plus.de reg.iu.lib.vj. Et hoc inramento.Quid autem in contractu?dic,vt j.de verb. obli.l.j.§.si stipulanti.Quid in vltimis voluntatibus? dic, vt de lega.j.l.qui quartam.Quid in iudicio? dic vt de re iudi.l.inter pares.ad finem.& ibi in sententijs. Quid autem in alijs actionibus iudiciarijs?dic,vt in l.cum mihi.j.de ædil.edic.& l.diem. §.si plures.ff.de arbi.& in c.j.eo.tit.lib.vj.Item ad id, quod dixi de contractibus.Adde l.si decem.j.loca. Quid in testibus?dicetur ibi. Et hæc procedunt quando maior summa profertur affirmatiue. Quid autem si proferatur negatiue? dic, vt ff de pac.l.si vnus.§.si cum decem.alias si cũ tibi decem. & in d.l.si quis cum totum.j.de reb.dub.l.si is qui ducenta.§.fin.Vltimo

4 no.† ꝙ in summa affirmatiue concepta,nõ intelligitur dictio, taxatiua tantum,quoniam si intelligeretur esset in casu huius legis iurans periurus,ꝙ tamen negat Iurisconsultus, & ex hoc est casus hic pro eo,quod dubitatur in l.rationes. in glo. C.de

5 proba.Item no.† ex hoc,hic casum expressum pro opi. Bar.in l.fina.§.j.j.de leg.ij.dicentis,ꝙ si duo sunt testes,quorum vnus deponit de valore.150.alius de valore centum, quod depositioni factæ de centum subintelligitur dictio,taxatiua,tantum,

6 quod est falsum,vt hic est casus.Vlterius † extra gl. in quãtum Bar.hic dicit,ꝙ si fuerit per testes probatum de valore rei maiori,poterit postmodum formari articulus de valore eiusdem rei minori,& super eo testes examinari,cum nullã contineant repugnantiam,per istam literam, dum dicit, ꝙ pluris est &c. Et allegat in c.de testib.Adde,ꝙ errat in allegatione,quoniam debuit allegare.c.cum causam,quæ inter œconomum.eo.tit.

7 vbi est casus.†Item in quantum hic.in fi.dicit, ꝙ illa adiectio, quæ fit per testes,communiter & plus, nihilominus operatur allegando Guil.in l.& si post tres.ff.si quis cau. & glo.cum ibi no.in l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.ff.ex quib.cau.ma. Adde,quod idem tenet Bal.in l.quid in suo. C.de inoffi.testa. & lo.Cal.& do.Anto.plene extra de dila. c.literæ.reprobando lo.And.qui contrarium tenuit in c.licet causam.extra de proba.quem etiam Bar.reprobat in l.Celsus.j.de vsur.Et quia be-

8 ne dicunt,non est necesse addere.† Quid autem, si dicant testes,per verbum,paulo plus,an hęc adiectio aliquid operetur. Et videtur ꝙ sic.& ꝙ significet decenniũ, vt est casus in Auth. vt eccle.centum annorum gaudeat spatio.§.j.iuncta l.cũ notissimi.C.de præscrip.xxx.ann.In contrarium videtur, ꝙ significet tantum menses duos,vt est casus.C.de secũ.nup.l.si qua. & ꝙ habetur.ff.de postul.l.j.§.pueritiam. Dic tamẽ in effectu, ꝙ hæc adiectio nihil operatur,quia vt ex p̃dictis patet,aliquod tempus incertum denotat,cum hæc dictio,paulo plus, a iure determinatum tempus non cõtinuat.j.de verb.sig.l.hæc adiectio,probatio autem debet esse certa.extra de proba.c.in præ-

9 sentia.C.eo.tit.l.a matre. Vltimo facit † ista l.ad quæstionem duorum testium,quorum vnus dicit aliquem possedisse annis xxx.alius vero annis.xx.quod hi sunt concordes,quoniam primus,qui deposuit de maiori numero,videtur & de minori deposuisse, vt hic.& depositioni factæ de minori tempore nõ est adijcienda dictio,taxatiua tantum. contrarium tamen est verum, quoniam huius l.regula.& d.§.si stipulanti. non habet locum in testibus,vt no.lo.An.In d.c.j.de arbi.lib.vj. & Archi. 3.q.9. nihilominus.quem refert Bal.in l.prima,C.de testamẽ. Et hæc est veritas.

SVMMARIVM.

1 *Iurare in litem quis non habet ex necessitate.*
2 *Statuto stante,ꝙ damnum probetur iuramento damnum passi, tale iuramentum reprobari potest per illum,contra quem iuratur,si excessum est in magna quantitate.*
3 *Aestimatio rerum contra dolosum, ꝙ probari possit per iuramentum etiam, quando criminaliter agitur.*

LEX X.

IN instrumentis. Contra non exhibentem instrumenta iuratur in litem.hoc dicit primo.Iuramentum,quod sine necessitate defertur, non solet faciliter retra-

1 ctari.h.d.In glo.j.ibi,nec enim recensare.†Bar.dicit, ꝙ imo potest si vult per testes aut instrumẽta probare. Et allegat casum l.semper.§.in hoc interdicto. quæ nihil facit in mundo. Ideo tu allega tex.in l.de rebus. j. rerum amo. Et bene facit c.ij.de

2 proba.In gl.ij.in fi.† ibi,ex magna causa. Præstat ista gl.singulare argumentum ad ea,quæ plene posui in l.qui bona.§.damni.j.de dam.infe.vbi conclusi,ꝙ statutum, ꝙ damnum passus æstimat damnum suum per iuramentum,potest per eum, ꝯ quem iuratur, reprobari.hoc tantum procedit, si in magna quantitate excessum est,secus si in parua, vt hic. Nota casum singulatem in gl.& in § item videndum.in ea allegato. Vlti-

3 mo Bart.dicit,† ꝙ l.si quando. C.vnde vi.dicens contra dolosum æstimationem probari per iuramenta,locum habet, vbi agitur ciuiliter,non autem vbi criminaliter. Quoniam debẽt esse probationes luce clariores,vt l.sciant. C.de proba.cum si. Adde,ꝙ hoc repręhendit Ang.in l.cum furti.§.eod.recte iudicio meo.Bene enim verum,ꝙ quo ad crimen probandum requiritur clarissima probatio,vt in dicta l.sciant.Neque sufficit iuramentum, vt plene vidistis titu. iii. Sed probato crimine potest æstimatio per iuramentum probari, etiam si criminaliter agatur.Casus est in dicta l.cum furti. Et bene facit c.fina. extra quod metus causa.

De condict.cau.data,& cau.non secuta. Rub.

In gl.rubricæ potest hic ad præcedentia sic continuari. Primo dictum fuit superioribus titulis de contractibus, & quasi contractibus, ex quibus oriuntur personales actiones: verum quia condictiones, de quibus in hoc titu. & inferioribus,sunt actiones personales, igitur de his subsequitur Iurisconsultus. Vel secundo.Dictum fuit de certi condictione generali,verũ quia non est absurdum, vt generalibus præmissis, aliqua specialia subsequantur,vt l.apud.§.hoc edictum.j.de iniur. ff.ad legem Aquil.l.si seruus. §.ait lex. Igitur dicto de generali condictione,sequitur de condictione particulari.

SVMMARIVM.

1 *Dare vel promittere pecuniam pro fienda emancipatione licet.*
2 *Aditio hæreditatis,vel acceptatio legati,non inducitur ex implemento conditionis & vide nu.4.& ibi quid in filio.*
3 *Defectus causæ impulsiuæ,parit soluti repetitionem.*
5 *Necessitas adeundi in filio duplex causari potest.*
6 *Implementum modi ꝙ inducat aditionem hæreditatis.*
7 *Hæc lex,si ob rem,hodie non potest procedere,quo ad legata.*

LEX I.&II.

SI ob rem. Existentia causę impedit soluti repetitionem,defectus autem eiusdẽ expresse siue tacite ab vtraq; parte intellectæ,repetitionem parit.h.d.cũ

1 l.sequen.No.† ꝙ honestè dicitur dari pecunia,vt emãcipatio fiat. Et similiter honesta est promissio dandæ pecuniæ pro fienda emancipatione.j.de verbo.obliga. l.vtrum.& hoc est clarum, quando pecunia datur patri a tertio. Quid autem si detur a filio,vel econuerso?dic,vt plene dixi C.de collatio. l.vt liberis.

2 No.in §.si parendi.† ꝙ implementũ conditionis non inducat aditionem hæreditatis,vel acceptionẽ legati. Patet, quia post potest repudiari,vbi si induceretur non posset.C.de rep.hære.

3 l.sicut.& dic de hoc,vt plenius dicetur.In gl.† super verbo,parendi.l.si repetendi.& de dona.ante nup.l.si mater.cum simi. Et idem est si sit defectus causæ impulsiuæ,quoniam & illa parit soluti repetitionẽ,vt l.ij.§.si.j.de dona.& videbitis. j.eo.l.3.

4 §.quanquam.In ead.ibi,† secus est in suo.Bar.& communiter alij dicunt hanc procedere iure ciuili inspecto,quo filius velit nolit est necessarius hæres patri,vt l.necessarijs.de acqui.hęre. & in §.sui.Insti.de hære.qualita. cum simi. Inspecto vero iure prætorio,quo permissa est abstensio,vt in §.sed his prętor permittit.Insti.eo.& l.j.C.si vt se ab hære.abstine.dicunt gl.istam non esse veram,quia actus, qui non inducit aditionem in extraneo, non inducit immistionem in suo, vt l.cum hominis, j.de acqui.hære.Sed hoc implementum conditionis in extraneo non inducit aditionem,vt hic, ergo nec in suo immistionem.Pro complemento vero huius articuli Bar. hic plane distinguit.& in d.l.iam dubitari.Et communiter omnes sequuntur ut vno tamen mihi videtur hæc Doc.distinctio dubitabilis.In quantum enim dicunt,ꝙ ad instar extranei filius etiam si impleat conditionem potestatiuam, non videtur immiscere se hæreditati,per istum tex.& l.si quis ita hæreditatem. j.de condi.insti.& l.Antistius.j.de acquirẽ.hæred. Adde ꝙ contra hoc videtur mihi casus in d.l.iam dubitari.in ver.sicut cæteris. vbi formaliter dicit, ꝙ si cæteras conditiones potestatiuas adimplet filius institutus, abstinere potest post impletionem, non ergo censetur se immiscuisse, quoniam potuisset abstinere,vt in d.§.sed hic prætor permittit.vnde ibi est casus rotundus nõ subintelligendo ad literam secũdum communem conclusionem Doc.Non obstat fundamẽtum eorum per l.cum bonis. Quoniam dico,ꝙ ex illa l.datur regula affirmatiua,scilicet ꝙ ille actus,qui in extraneo inducit aditionẽ, in suo inducit immistionem.contraria autem negatiua, quam ipsi pro se allegant,non probatur per illam l. neque est iure cautum. Non obst.ꝙ dicunt,ꝙ post impletionem cõditionis, potest abstine-

5 re de iure præto. quia subtiliter considero, † ꝙ duplex in filio potest causari necessitas adeundi, vna a lege inducta per l.necessarijs.§.alleg. & huic necessitati prouisum est per prætorẽ in d.§.sed his prætor permittit. Alia est necessitas immiscẽdi, inducta

inducta ab homine, vtputa ab ipsomet filio, qui propter conditionalem institutionem a patre factam effectus erat de hærede necessario voluntarius, vt l.verba hæc.de condi.institu.& ipse p implementũ conditionis seipsum in necessitate adeundi cõstituit, vt est casus in d.l.iam dubitari. Et huic necessitati non reperitur prouisum per prætorem, quia suam prouisionẽ tanquam exorbitantẽ a iure ciuili, quia contra d.l.necessarijs. non debemus extendere ad alia, vt l.ius singulare. ff.de leg.& l.ea q̃ à iure.ǰ.de reg iu.Hoc ꝙ certo posset disputatiue teneri, quia casus est in d.l.iam dubitari.in fi.Et præmissæ responsiones ad rationes Doc.sunt efficacissimæ, nihilominus possum⁹ sequi communem opinionem. Et primo probo, quia implementum conditionis institutioni adiectæ, facit institutionem censeri, ac si institutio a principio fuisset pura, & institutio cõditionalis purificata habet effectum institutionis puræ. Casus est de condi.insti.l.si pupillus.& si institutio filij a principio fuisset pura, permissum fuisset eidem abstinere, vt in d.§.sed his.ergo & idem implento conditionis adiectæ institutioni filij non est illud, quod facit eum hæredem, sed ius suitatis. Casus est in l.conditionibus pupillus.de condi.& demon. Sed non obstante suitate permittitur filio beneficio pretoris abstinere, vt in §.allegato.s.sed his.ergo. Tertio, ꝙ actus, qui potest fieri citra ius, & nomen hæredis, non causat aditionem hæreditatis.l.pro hærede.in prin & §.Papi.ǰ.de acquiren.hæred.sed actus implementi potest fieri a deliberante citra ius & nomẽ hæredis, vt est casus in d.l.Antistius.& in d.l.si quis ita hæreditatem, igitur. Vltimo, actus ille, qui potest fieri a deliberante adire, non inducit hæreditatis aditionem.casus est de iure deliberan.l.Aristo.Sed actus implementi conditionis potest a deliberante fieri, vt d.l. Antistius, igitur respondere volens hanc partem tenere poterit ad illam l.iam dubitari. prout ibi glo. licet diminutiue tantum. Vel poterit ad tex. illum supplere, dum dicit abstinere, scilicet de iure ciuili, non autem prætorio, vt d.l.necessariis.cum simi Et hæc de implemento conditionis.Quid † autem de implemento modi, an illud inducat aditionem? dico secure, ꝙ sic, quia impletio modi de natura sui fit post emolumentum hæreditatis, vel legati acquisitis, vt l.quibus diebus.§.Termilius.& l.demonstratio.in fi.de condi.& demon.Ergo si ante actum est, illud debet sequi, videtur ex ordine intellectus factum fuisse, ꝙ debebat præcedere, & sic hæreditatis aditio.de acqui.hære.l.illud.sic sentit hic Bal.licet hanc rationem non ponat.Cætera dic, vt hic per Bart. quia in alijs recte loquitur.In gl.ij.l.sed si falsum.ibi argu. ꝙ similiter. de hoc dic, vt plene dicetur in d.l.fi.ǰ.de cond.sine causa.Scias tamen, † ꝙ lex ista hodie non potest procedere, quia & licet testamentum rumpatur, legata firma manent, vt in authẽ. ex causa.C.de libe.præte.

SVMMARIVM.

1 *Transactio, ꝙ inducatur, si datur pecunia, ne ad iudicem eatur.*
2 *Cautio Mutiana, ꝙ non habeat locum in promissionibus affirmatiuis? & quid in negatiuis.& vide infra nu.6.*
3 *Exceptione tutus resultante ex contractu non potest secum contrahentem inuitum ad cautionem compellere.*
4 *Transactio, licet sit contractus innominatus, tamen in ea non habet locum pœnitentia, sicut in alijs contractibus innominatis.*
5 *Pœnitentia, ꝙ non habeat locum in quocunque pacto gratia dirimendarum litium facto.*
6 *Cautio Mutiana, an habeat locum in contractibus? vbi late disputat.*
7 *Qualitates contrahentium debent esse pares.*
8 *Cautio Mutiana in contractibus, cur locum non habeat,*

LEX III.

Edi. Pecunia data, ne ad iudicem eatur, nõ potest repeti posito ꝙ cautio de non adeundo, non præstetur, secus si ad iudicem eatur. h.d. No. † ex datione pecuniæ, ne eatur ad iudicem, inducitur transactio.Secundo no.† ꝙ in promissionibus negatiuis non est locus cautioni, quid autem in affirmatiuis? dic, vt dicetur ǰ.No.tertio, ꝙ tutus † exceptione ex contractu resultãte, non potest secum contrahentem inuitum ad cautionem compellere.Ad idem ǰ.vt in pos.leg.l.j.§.si debitori. ǰ.eod. l.si pecuniam.§.plene.In gl.super verbo, decidi.ibi, & ita non habet locum pœnitentia &c. No. ꝙ licet † transactio sit contractus innominatus, vt no.in l.siue apud.C.de transact.nihilominus in ea non habet locum pœnitentia, quæ habet locum in alijs innominatis, sed re integra.ǰ.eo.l.si pecuniam.Et hoc probatur in d.l.quamuis.allegata in glo.Item sicut in ea † non est locus pœnitentiæ, ita etiam non est locus in quocunque alio pacto gratia dirimendarum litium facto. Casus est hic iuncta hac glo. Et huius poterit esse ratio sm̃ Ric. de Saly. hic, quia post pactum, aut transactionem, non dicitur res esse integra, cum per illa fit exceptio quæsita ei, in cuius fauorem factũ est pactum.Circa id, quod tñ subdit dicens, ꝙ in alijs pactis liberatorijs ob causam factis, non tamen causa finiendarum litium cum eo tempore non erat lis, neq; esse sciebatur, est locus pœnitentiæ per casum l.si quis accepto.ǰ.eo. Adde ꝙ non bene dicit, quia contrarium tenuit Bal.& recte in d.l.quamuis. Et ratio sua est, quia per tale pactum saltem naturalis obligatio est sublata ex duorum consensu, vt l.Stichum.§.naturalis.ǰ.de solu.Ergo vnius tantum consensu non potest resultare, arg.secundum eum.ǰ.de solu.l.dispensatorem.ff.de neg.gest.Pomp, scribit si negocium.Ego aliam addo, quia semel obligatus nõ potest inuitus in obligationem reponi.tex est s̃.de pac.l.fi.Nõ ob.l.si quis accepto.& l.ob cãm.quæ sunt fundamenta Barto. quoniam ibi non competit condictio ex vi pecuniæ, sed propter defectum modi, vel causæ in pacto adiectorum, vt clare dicunt iura illa.In gl.super ver.cessat. ibi, sed prima loquitur in dandis.Mirabilis est ista solu.secundum Bar. ꝙ petitio cautionis non habet locum, quando versat̃ factum in obligatione in diem, sed ista non est vera. Et eam reprobat Bar. hic, cui nõ est opus addere.In ea.ibi, vel non interuenit conditio expressa. Hæc solutio similiter falsa, quia & tacita & expressa. Eadẽ est ratio, vt l.cum quid.ff.si cer.pe.Igitur eadem iuris dispositio, vt d.l.cum quid.Præterea ita suspendit tacita, sicut expressa.ff. de pact.l.item quia.in glo.Quare solue communiter, ꝙ ideo hic non habet locum cautio, quia eam petenti prouisum est ope exceptionis, vt l.j.§.si debitori.ǰ.vt in pos.leg. Superfluam ergo cautionis petitionem reiicit pretor, vt l.hæc stipulatio. §.diuus.ǰ.vt lega.no.cauea.In ea.ibi, † secunda in relictis in vltima voluntate. Vult igitur glo. ꝙ cautio Mutiana in contractibus locum non habeat.Idem quod hic voluit C. de pac.l.j. & illam ibi sequitur Bar.Bal.& communiter omnes.Idem voluit in l.Mutianæ.de cond.& demon. Et illam ibi etiam sequitur plene, & fundamentum tenentium istam partem est primo, quia Mutius cautionem Mutianam introducens, est tantum loquutus in vltimis voluntatibus, ergo casus cõtractuum omissus debet determinari decisione contraria.ff.de iud.l.cũ prætor.cum similib. Secundo, quia hæc cautio Mutiana duo specialia etia a iure communi exorbitantia continet. Primũ, quia vbi alias non potest quis consequi, ꝙ sibi sub conditione relictum est, nisi ea conditione vere vel formaliter impleta, vt l.qui hæredi.& l.Mæuius.ǰ.de condi.& demon. nunc per præstationem cautionis Mutianæ, quæ parit fictum implementũ, vt l.si quis ita.de condi.insti. hoc consequ:tur, quod relictum est.Tertio, quia vbi alias iure communi non est orta actio ante conditionis purificationem, vt l.cedere diem.de verb. sign. & ff.si cert.peta.l.certi.nunc propter præstationem cautionis, & ante verum implementum conditionis orietur actio. Sequitur ergo, ꝙ hæc cautio Mutiana tanquam speciale aliquid continens, & a iure communi exorbitans, non debet extendi. ff.de leg.l.ius singulare.l.ꝙ vero.& de regu. iur. ea quæ a iure. lib.vj.Contrariam vero partem tenuit glo.in l.siue apud.C.de transa.& illam sequitur hic Gul.de Cun. primo illius glo. authoritate, ad quam tenendo partem contrariam responde, ꝙ illa non dicit, ꝙ cautio Mutiana habet locum in contractib⁹ debitore inuito, sed debitore volente, de quo nos non quærimus.Imputatur enim tunc debitori, quia cautionem hanc loco ficti implementi succedentem accipere voluit, sicut & imputatur creditori recipienti, adeo ꝙ perdit ius pignoris, si eo volente debitor ficte soluit, vt l.si rem.§.omnis. ǰ.de pign.act. Sicut & imputatur creditori recipienti sortem principalem, non facta mentione de pœna, quia illam tacite intelligitur renunciasse.ǰ de eo quod certo loco.l.centum.& l.fi.Secũdo allegat ad hoc Gul.l.si ita stipulatus.la grande. de verbo.oblig. Ad illam responde, ꝙ in nulla parte illius legis fit mentio de cautione, an debeat præstari, vel non. Præterea ibi adiicitur præstatio negatiua in persona debitoris, vt puta, promitto, si Capitolium nõ ascendero.Nos autem loquimur, quãdo adijcitur in persona creditoris, vt puta promitto, si Capitolium non ascenderis. Tertio allegat l.insulam.§.fi.ǰ. loca. Ad illam pariter responde, vt Bar.in d.l.Mutianæ. ꝙ illa lex in conditione seu modo negatiuo, qui nunquam potest verificari, nisi per vltimum vitæ spiritum.Et ista fuit originaliter Richar.de Salice.in d.l.j.C.de pactis.vt ibi refert Barto. Secundo responde, quòd illa loquitur, quando adiicitur modus, seu conditio in persona honorati, quo casu non est mirum, si locus sit cautioni, cũ oneratus plerunq; cautionẽ præstet, vt l.in omnib.ff. de iudi.& l.si creditores.ǰ.de priui.cre. Tertio respondeo ego, ꝙ ideo locũ habet cautionis sibi præstatio, quia impletio modi debebat sequi ex eo, ꝙ erat dandum, hic autem secus.Quia non sequitur modi, seu condi. impletio ex eo, ꝙ datur, sed ex alio, puta ex non ascendendo in Capitolium. Quarto allegat Guil.l.istam, quæ nil facit.& ad quam ego rñdeo, ꝙ hic loquitur, an possit exigi cautio ab inuito. materia autem Mutianæ cautionis loquitur, an debenti dare inuito possit hæc cautio per debentem recipere nolentem præstari, ad hoc, vt ipse consequatur, ꝙ est promissum, puta hic loquitur quãdo petit cautionem ipse, qui dedit pro consequenda actione ad peteñ. qd promissum est. Et istam lecturã Guil.ǰ.subtiliter retorquebo,

Quinto

Quinto allegat idem multa iura ad quę Bart. plene rñdet in
d.l.Mutianæ.Ideo ego nihil in hoc addo. Sexto allegat ratio-
nem,quia ratio,quare fuit introducta cautio Mutiana in vlti-
mis voluntatibus est,ne legatum cõtinuo esset inutile, in vita
legatarii,vt l.Mutianæ. Sed hæc ratio locum habet in contra-
ctibus,s.ne promissio sit inutilis in vita eius,cui facta est, ergo
eadem est iuris dispositio.Septimo,quia bonum est argumen
tum de vltimis voluntatibus ad contractus, vt l.pactum inter.
ff.de pact.& l.fi.C.de leg.cum simi. Octauo, quia conditiones
negatiuæ sunt parificatæ in vltimis voluntatibus, & contracti-
bus,vt probatur in l.impossibilis.j.de verb.oblig. Igitur&c.Et
ad hæc vltima tria inferius respondebitur, item hanc opinio-
nem secutus est Bal.in d.l.siue apud.per rationes suas,vnde in
hoc fuit sibi contrarius.Respondeo,principalis opi.fuit Bar.in
d.l.siue apud.dicens, ꝙ aut loquimur in contractibus stricti
iuris, & tunc cautio Mutiana locum non habet.per l.istam.
& d.l.ita stipulatus.quę nihil faciunt,vt s̄.vidistis.Aut loqmur
in contractibus bonæ fidei,& tunc locum habet. Casus est ſm
eum in d.l.insulam.§.fi.illa nihil facit.Primo ꝑ ea,quæ supra-
dicta sunt.Secũdo,quia idem Bar.in d.l.quibus diebus.§.Ter-
milius.de condi.& demon.vult illam l.locum habere in con-
tractibus stricti iuris,vnde hæc opinio sua falsa, quæ & potest
reprobari ex supra quinto loco.Vnde vltima quæ continet ve
ritatem,fuit opinio Bal.hic,ꝙ aut cautionem Mutianam vult
creditori præstare ad cõsecutionem intentandæ actionis iam
natę,& tunc potest,& cogitur debitor recipere,& hoc per tex.
in d.l.insulam.§.fi.vbi conuentio illa conditionẽ aut modum
in se habens,erat vestita,& actionem produxerat,quia adiecta
iuxta contractum bonæ fidei,C de pact.l.in bonæ fidei. Et ad
hoc nihil addo.Aut vult creditor eam præstare per natiuitatẽ
actionis consumendæ,quæ adhuc nata non erat,& tunc dicit,
ꝙ non potest,neq; debitor cogitur recipere sola sua authorita
te contentus.Ego autem idem dico. Primo,quia pro ista opi-
nione do casum apertum & singularem, quem hucusque ab
alio notatum non comperi.Insti.de verb.obli.§.si quis ita. vbi
dicit,ꝙ promissio de decem, si Capitolium non ascenderit,vr̄
facta in illo tempore,si qñ Sempronius morietur,ergo sequi-
tur,ꝙ promissio ista ex tex.illo sumit vires post mortem credi-
toris in persona hæredum,vt in l.vnica.C.vt ab hære..& cõtra
hære.Adde ꝙ creditor ipse ante diem non potest aliquo mo-
do cogere debitorem ad soluẽdum;vt l.cum qui calendis. ad
fi.j.de ver.obli.cum simi.Vnde casus est expressus ibi isto mo
do inductus.Quare miror, ꝙ antiqui & moderni in tanta sint
circa hoc dubitatione.Secundo dico,ꝙ idem probatur in ista
7 lege, quam vltra alios hic induco.† Pares debent esse contra-
hentium qualitates,vt l.si de meis.in prin.ff.de arbi & l.sed si
interpellatus.in fi.& l.si cum dies.circa fi.eo.tit.Sed ipse debi-
tor,qui iam dedit, non potest petere cautionem hanc Mutia-
nam a creditore, quia iam recipit pro fortiori exceptione ac
potentiori habẽda,ergo multominus potest ipse creditor,qui
adhuc non recepit cogere ipsum debitorem,quem adhuc nõ
dedit ad accipiendam oblatam cautionẽ pro natiuitate actio
nis consequendæ,cum ex se clarum est,ꝙ facilius iam factum
fortificatur,quam fiendum de nouo vastetur. Et ista est veri-
8 tas,sicut est Deus.Ratio † autem,quia Mutiana cautio nõ ha-
bet locum in contractibus, sicut in vltimis voluntatibus est,
primo,quia illę sunt fauorabiliores,q̃ contractus, vt in regula
iuris,in testamentis. Secunda & illa fuit Ray. quia magis ab-
surdum est,ꝙ stent in pendenti vltimæ voluntates, q̃ contra-
ctus.s̄.com.præd.l.fi.Tertia est Richar. in d.l.de pact. quam
non refero.Et ad aduerte in quantum s̄.dixi,ꝙ Guil.pro se al-
legat.l.ita stipulatus.in ista l.error est,quia debet poni ad par-
tem contrariam,& ideo ibi pone.

SVMMARIVM.

1 *Datum ob causam duplici remedio repetitur.*
2 *Pœnitentia in contractibus innominatis habet locum re integra.*
3 *Libertas est causa pia.*
Pœnitentia re integra,ꝙ habeat locum in distributione piæ causæ.
4 *Dos,ꝙ non sit pia causa.*
5 *Casus superueniens habet vim implementi.*
6 *Implementum causæ,vt impediat repetitionem, oportet illud secutum de iure, non autem de facto,vel errore.*
7 *Datum propter casum impossibilem,repetitur condictione ob causam.*
Paria sunt,quo ad natiuitatem huius implementi causam a principio fore impossibilem.vel fore impossibilem ex postfacto.Et accipiẽtem rem ob causam impossibilem non distinguitur,an sciens,vel ignorans acceperit,licet in dante distinguatur nu.8.
9 *Dans qui putat se ex necessitate dare,necessitate non existente dandi,potest datum repetere,& si putans se bannitum,vel excommunicatum, vt absoluatur aliquid soluit,quod si non sit,potest solutum repetere.*
10 *Cautio Mutiana,an habeat locum in contractibus stricti iuris.*
11 *Repetitio dati quando liceat.vt quid non addatur.*
12 *Lex ista de qua conditione intelligatur.*
13 *Remedium ordinarium & generale,vbi datur, non recurritur ad speciale extraordinarium.*
14 *Contractus innominatus quinta species scilicet promitto,vt facias.*
15 *Contractus innominati, an denominentur a modo implementi, an ab ordine conuentionis.*

§.Idem erit. Et cum quid datur,vt seruus manumit
tatur,illud repeti potest vi pœnitentiæ,
seu causæ nõ secutæ,nisi fuerit quis impeditus causam imple
re per superuenientem casum, respectu autem cautionis de
manumittendo non præstitæ datum non repetitur, nisi præ-
stari promissa fuerit.Et ad hoc, vt existentia causæ, vel adim-
pletio impediat soluti repetitionem,oportet iure iam esse im
pletam,non autem facto impleri sufficit. h.d. vsq; ad §.sed si
1 seruus.No.primo, ꝙ datum † ob causam duplici remedio re-
petitur,primo ex defectu causę.Secundo ex consecutione pę-
2 nitentiæ re integra.Secundo no.ꝙ† in contractibus innomina
tis habet locum pęnitentia re integra,ꝙ plene j̄.dicetur.l.si pe
3 cuniam. Tertio no. hic casum † rotundum præsupponendo,
ꝙ libertas est causa pia,vt l.Antoninus.j̄.de fideicom. liber. ꝙ
in distributione ob causam piam est locus pęnitentiæ re inte-
gra,ꝙ est ꝯ communem omnium opinionem, in d.l.si pecu-
niam.Et Bal.in l.sicut.col.fi.C.de actio.& obli. Qui pro com-
muni duas ll.allegat. Primo l.si quis pro redemptione. C.de
dona.quæ nihil facit, quoniam ibi tractatur, cum datum ob
distributionẽ in cãm piã posset repeti respectu insinuationis
non factæ,non autem, an possit repeti respectu pęnitentiæ se-
cutæ.Secundo allegat casum ſm eum in l.si ego. §.si res. j̄.de
4 iure do.Sed illa nihil facit,quia falsum † est, ꝙ dicitur dotem
esse causam piam.Et probo, quia si esset pia nõ detraheretur
Falcidia,vt in auth.similiter.ad leg.Fal.Sed detrahitur, vt no.
gl.in l.tali j̄.de iure do.ergo non est pia.Non ob.tex. in l.cũ is.
§.mulier.j̄.de condi.indebi. Quæ allegatur ad probandum,ꝙ
sit pia causa,quia ibi loquitur de pietate respectu personæ do-
tantis, non autem de pietate respectu dotis. Vnde per istum
tex.ego sum contra communem opinionem,& plenius dice-
5 tur in d.l.si pecuniam.No.ergo,† ꝙ casus superueniens habet
6 vim implementi causæ. No.ex §.si liber. ꝙ ad hoc † vt imple-
mẽtum causæ impediat repetitionem, oportet illud secutum
7 de iure,non autem de facto,vel errore.Vltimo † no. ꝙ datum
propter casum impossibilem,repetitur ꝯdictione ob causam.
Ad hoc l.si militem.& l.cum ancilla.C.eo.vnde infero, ꝙ pa-
ria sunt ad natiuitatem huius implementi causam a princi-
pio fore impossibilem, vel fore possibilẽ, & ex postfacto non
8 impleri.Vltimo no.ex ver.sicut Neratius.ꝙ† non distinguitur
in accipiẽte rem ob causam impossibilem, an sciens vel igno-
rans acceperit,licet bene distinguatur in dante, an ignoranter
dederit vel scienter.C.eo.l.si militem.cum ibi no.in glo.Nota
9 †& ex §.si quis.ꝙ cum datur ex eo, quia putat quis necessariũ
fore dare,potest repeti non existente necessitate dandi.Ad idẽ
j̄.de condi.indeb.per totum.Et hoc præstat ar.ꝙ si ex eo, quia
me puto exbannitum,vel excommunicatum,cum in veritate
non sum,soluam aliquid vt absoluar, illud repetere possum.
Idem optime probatur j̄.de iure fisci. l edicto. §.fi.j̄.de censi.
l.forma.§.fi In gl.super verbo,inhibendi.ibi,vel dic.Bart. dicit
10 & rectius,ꝙ vbi conuentio de manumittẽdo est in diem,† vel
sub conditione,cautio peti potest per l.in omnibus.ff.de iudi.
Et sic sentit hic & in princ. l.quod illa locum habent in con-
tractibus stricti iuris,vbi plene dicetur j̄.eod.l.si pecuniã.§.pla-
ne.In glo.super verbo,sed si tibi.habetur ex hoc,ꝙ licitum est
11 iam datum repetere,vt quid non addatur,neq; tunc repetitio
causetur superflua.Ad idem C.de secun. nup. l.si quis prioris.
cum simi.Et hoc notandum propter.§.quibus.In gl.super ver
bo,poterit.in prin.De hoc,an mora conditionem inducat vel
non,dicitur post Bar.j̄.eo.l.si pecuniam.in princ. In ea.ibi, suc-
cedit constitutio.De hoc,an non secuta iniunctione determi-
nata ꝑ hominem,succedat legis dispositio, quæ sine facto ho-
minis facit seruum liberum,plene ponit hic Bart.& Cy.in d.l.
suus.in gl.allegata,quibus non est opus addere.In gl.super ver
12 bo,condictione.† ibi, dic ergo de condictione generali loqui.
Ista vero vr̄ bona,quia in dubio debemus intelligere legẽ ſm
materiam tit.vt l.imperatores.j̄.de in diem addic. Sed titulus
iste loquitur de condictione ob causam, & sic de actione spe-
ciali,ergo primo dixit tex.eam condictionem dari,quæ ex hoc
contractu nascitur,sed alia condictio specialis potest nasci, sci
licet præscrip.verb.actio,ergo.In ead.gl.ibi, vel dic de actione
præscrip.verb.Ista nõ vr̄ bona,ea ratione,qua prima. In ea.ibi,
13 gl.in fi.in hoc casu &c.Ista † non vr̄ bona,quia vbi adest reme
dium ordinarium & gñale, non recurritur ad extraordinariũ
speciale,vt l.quædam.de eden.l.in causæ. de mino. Sed adest
in casu speciale remedium ordinarium, s. præscriptis verbis
actio,vt probatur in d.l.ob cãm.de præscr.verb.ergo nõ recur
ritur ad aliud remediũ extraordinarium speciale. In ead.ibi,
14 † do vt facias.imo rectius ex hoc tex.colligitur fuisse celebratũ
contractum promitto,vt facias.Ex quo nota,ꝙ ad. l.naturalis.

j̄.de

ℨ.de præscrip.verb. potest adijci quinta species contractus in-
15 nominati.In ead.ibi,† dices primo &c.Et sic no. gl.ꝙ contra-
ctus innominati denominantur ab ordine conuentionis, non
a modo implementi.quod dic,vt plene declaratur in l.si cum
debitore.ff.de iureiur.& contrarium de l. cũ proponas. solue
vt per Bar.& recte,cum pecunia datur.

S V M M A R I V M.

1 *Filius in his,quæ iuris sunt,potest corrigere patrem.& vide nu.9.*
2 *Defectus causæ in mente retentæ,per vnam ex partibus, non parit condictionem ob causam.& nu.11.*
3 *Defectus speciei in contractu dationis expressato licet pariat repetitionem,tamen defectus speciei per vnam ex partibus in mente retentæ, hanc conditionem non parit.*
4 *Conditio,ꝙ sicut habetur pro impleta, quando stat per eum, cui debet impleri, ita etiam quando stat per tertium,cui propter fiendum implementum, tenebatur.Et idem quando impedit,qui propter dictum impedimentum tenetur ei,cui debebat impleri.nu.5.Et si ex facto,seu ꝓhibitione verbali, quis aliquod damnum patiatur, potest ille agere contra talem ad damnum,seu interesse illatum.nu.6.*
7 *Tutor,qui fecit per testatorem,qui relinquere volebat pupillo,sibi relinqui,ꝙ teneatur pupillo.*
8 *Prælatus,qui fecit sibi relinqui id, quod testator relinquere volebat ecclesiæ, ꝙ ecclesiæ teneatur.*
Religiosus,qui blanditijs induxit testatorem ad sibi relinquendum , ꝙ alij relicturus erat,excommunicatus est.
10 *Condictio indebiti,an in casu huius § locum habeat.*

§.Sed si seruus. Si pecunia datur, vt quid ex certa causa sequatur,& postea sequitur, non tamen ex illa repetitio competit.Item non secuta impletio certæ causæ in mente tantum vnius ex partibus retentæ, repetitionem non parit.Item impeditus soluere habetur pro soluente,actione competente ad interesse contra impedientẽ soluere.hoc dicit vsque ad fi.l.omisso. §.subtilius. quam im-
1 mediate post legam.No.ex §.† sed si seruus.ꝙ in his, quæ sunt iuris,permissum est filio corrigere patrem,de quo in glo.No.
2 ex tex. quanquam.† quod defectus causæ in mente retentæ ꝑ vnam ex partibus, non parit condictionem ob causam. Ad
3 idem C.eo.l.si repetendi.cum similib.No.ex eodem,† ꝙ licet defectus speciei in contractu dationis expressatæ, pariat repetitionem,vt l.si exiguum.C.eod.nihilominus defectus speciei ꝑ vnam ex partibus in mente retentę, hanc condictionem non parit.Et sic est decisio,quam ponit Bar.in l.cum quid. ff.si cer.
4 pet.vbi hunc §.allegaui pro casu,& ibi plene dixi. † Nota ex §. quanquam.ꝙ sicut habetur pro impleta cõditio, quando stat ꝑ eum,cui debet impleri,vt l.iure ciuili.ℨ.de condi.& demon. cum si. ita habetur pro impleta quando stat per tertium , qui propter fiendum implementum tenebatur.Ita est hic no. ca-
5 sus.No.† secundo singulariter ex eodem, ꝙ conditio habetur pro impleta,quando impeditur impleri per tertium,qui propter datum impedimentum,tenetur ei, cui debebat impleri.
6 Tertio no.† generaliter. & in hoc non est alibi ita specialiter iste casus secundum Ray.ꝙ vbi ex facto, seu prohibitione tua verbali,ego aliquod damnum patior, possum agere contra te ad damnum,seu interesse illatum. Ad idem facit ff.de dolo. l.cum quis.ℨ.de condi.& demon.l quæsitum.in glo.C.de ope. liber.l.fi.C.de exac.trib.l.nemo.lib.x.de leg.ii.l.Lucius.§.Sem-
7 pronio.cum si. Et per hoc induci potest iste tex. † ad tria. Primo ad q.tutoris,qui cum aliquid vellet testator pupillo relinquere,fecit sibi relinqui,quod ipse pupillo teneatur.Et de hoc plene dicatis in l.quicquid.C.arbi.tut.per gl.& in l.Titius.ℨ.de admi.tut.& in d.§.Sempronius.in gl.quæ alleg.tex.hoc decidẽ
8 tem in Auth.vt nul.iud.Et secundo facit †ad similem qõ.s.de prælato,qui si aliquid vellet testator ecclesiæ relinquere, fecit relinqui sibi,ꝙ ipse teneatur ecclesiæ, vt dictum est in tutore, de quo dicite, vt per gl.xij.q.fi.c.quicunque. Ad vnum tamen aduerte, ꝙ pœna excommunicationis hodie punitur religiosus,qui suis blandis suasionibus,cum aliis testator intendit relinquere,sibi relinquere facit. Casus est singu.de pri.eccl.c.j. Tertio facit ad aliam similem.q. positam in d.§. Sempronio,
9 de qua vt ibi.In gl.in prin.de hoc,an † liceat filio corrigere patrem?dic,vt hic per Bar.& recte,cui nihil addo.In ea.ibi,inde-
10 biti † autem condictio. An condictio indebiti in casu huius §. possit competere?dic,vt plene dicetur post Bar.de ꝯdi. indeb. l.is cui.& in cæteris declara hanc glo.vt ibi per eum . In glo.§.
11 quanquam.ibi,† ℨ.de pigno.actio.l.si quasi . dic , ꝙ ibi fuit defectus causæ tacite in mente vtriusque partis retentæ , & ideo parit condictionem ob causam.ff.eodem.l.j.§.si parenti.cum l.sequen. Hic autem fuit defectus causæ retentę tantum in mente vnius partis.In glo.super verbo,dare.ibi , ℨ.de condi.& demonstra.l.si inuitus.Illa lex fortiter obstat secundo responso huius §.Et si dicatur hic, quod contra hæredem prohibentem competit ei,in cuius personam debeat conditio impleri, actio,vt ipse id,quod testator præcepit,obseruet. Quia qui habet actionẽ ad petendum id,qđ hærede inuito ipse seruus soluit,multo fortius habet exceptionẽ,si cõtra eum , cui debebat solui,agat.de superfl.l.j.§.quod autem.ℨ.de reg.iur. l.inuitus.§. cui damus.Sed ipse hæres habet actionem contra recipiẽtem pecuniam per seruum solutam de mandato testatoris eo inuito,vt est casus in d.l.si inuitus.ergo multo fortius,si conueniatur ex eo,quia prohibuit soluere,habet exceptionem.Contrarium est difficile,& non potest alia solutio dari , nisi dicamus, ꝙ licet tex.in d.l. inuitus, det hæredi actionem de rigore iuris, nihilominus propter æquitatẽ exceptione veniat repellendus, & si non placet ista,aliam cogitabitis. Vltimo formo ad istam literam in primo responso, oppositionem vnam , dicitur hic, quod si prohibeatur seruus facto hæredis conditionem implere,habetur pro impleta,& consequetur libertatem.Cõtra, de leg.iij.§.si quis seruum . ver. sicut, quod si prohibeatur.ℨ.de statulib.vbi contra hunc est casus rotundus. Potes autem ita dicendo soluere,ꝙ aliquando hęres impedit conditionem implere ex eo principali capite,quia conditionem testator impleri mandauerit , nihilominus præsumitur tacite mandasse ex peculio impleri debere,ita loquitur tex.ℨ.de statuli. l. si hæres, §.statulibe.el primo.& l.quæsitum.ℨ.de condi. & demon. Aliquando hæres impedit statutum conditionis implere ex vno capite speciali , cum tamen illa impleri possit ex pluribus. Et tunc dicendum eum liberum non effici propter impedimentum in vno tantum ex capitibus sibi præstitum & est ratio, quia licet impediatur implere ex vno, nihilominus poterat impleri ex alio, vnde non dicitur per eum seruum stare perfecte,quominus possit implere . & ita intelligo tex. de quo obijciebam in d.l.3.§.sed si seruum. versicu. quod si prohibeatur. ℨ. de statulibe.

S V M M A R I V M.

1 *Error in dominio rei, de quo transferendo agitur , quando impediat dominij translationem.*
2 *Tradens scienter nummos suos , vt alienos , num dominium transferat ? remissiue.*
3 *Error in causa translationis dominii,ꝙ impediat eius translationem.*

§.Subtilius. Error interueniens in dominio rei, de cuius dominio transferendo tractatur, impedit dominij translationem,& nemo potest dominium eius ꝙ suum non est,in alium transferre , non accedente domini
1 volũtate.h.d.No. primo,†ꝙ error in dominio rei, de quo trãsferendo agitur,impedit dominij trãslationem.Hoc autem venit dupliciter limitandum.primo hoc esse verum, quando dominium venit transferendum de voluntate hominis , secus si mediante dispositione legis.quoniam tunc talis error non impedit dominij translationem. Iste est casus singularis,de leg.ii. l.si is cui.& ibi hoc notat Bar.Secundo hoc esse verum, si interuenit ex parte dantis, secus si interueniat ex parte accipientis, quoniam talis non impedit translationem dominij,casus.ℨ.de iur.& fac.ign.l.regula.§.qui ignorant. Tertio potest circa hoc
2 primum notabile dubitari. † Quid si ego sciens nummos esse meos trado tibi,vt tuos,& sic non interuenit error,an nihilominus dominij translatio impediatur ? de hoc habemus gl. ℨ.de acquiren. possessio.l.si rem aliquam.in verbo , quasi non meam , ibi plenè dixi post eam Et ideo hic non repeto.Secun
3 do no.† ꝙ error in causa translat.dominij , non impedit eiusdem translationem,hoc enim plene declara,vt per Barto.in l. j.ff. de offic.procu. Cęsa.vbi ponit plenissimam & perfectam doctrinam in hac materia adeo , ꝙ nil necesse est addi, nisi ea tria,quę supra in primo notabili dixi.

S V M M A R I V M.

1 *Acceptilatio licet fieri non possit sub conditione, vel in diem , fieri tamen potest sub modo.*
2 *Creditor , ꝙ non possit agere, vt debitor se soluturum caueat existente obligatione pura.*
3 *Creditor,qui debitorem acceptilatione liberauit , quando possit iterum contra illum agere.*
4 *Bal.habuit hanc legem in punctis in priuato examine.*
5 *Absolutus a iudice sub conditione.si vnquam in tali crimine inciderit , intelligatur in easdem pęnas incidisse,an possit prætextu huius adiectionis pœnarum reintegratio fieri adeo,vt valida sit hæc sententia.*

L E X IIII.

SI quis accepto. Liberatio per creditorẽ facta sub modo, condi-
1 citur ipso modo non adimpleto.hoc dicit. No.†ꝙ licet acceptilatio non possit fieri sub conditione vel in diem,vt l.4.ℨ.de accept.nihilominus potest fieri sub modo,& ad hoc eleganter ego pondero istam literam. In gl.alio-
2 quin † si erat &c.Nota gl.ex qua infert hic Bart. quòd obligatione existentę pura,non potest creditor agere, vt debitor se soluturum caueat.l.non in omnibus.ff.de iudi.cum simi.loquẽs de cautione præstanda , locum habet in obligatione pendente,non autem in pura . Et est pro hoc notabilis casus in l.hoc senatus.§.j.ff.de vsufru.ea.re.quæ vsu consu. In ead.ibi, & per actionem præscri. verb. &c.Imo videtur debere agi actione de dolo,

dolo, quia hic eſt contractus facio, vt des. Igitur &c. ĩ. de praeſc. verb. l. naturalis. §. quod ſi facio. Sed haec ſolue, vt hic habetur in gl. & c. ſuper hoc dic, vt hic per Barto. Aduerte tamen, quia 3 † pro intelligentia materiae huius legis, cum creditor debitorem per acceptilationem liberat, dic, ꝙ quandoque creditor conqueritur de inobſeruantia promiſſorum. Quandoque de dolo liberati inducentis eum ad liberadum. Quandoque de ipſa liberatione per errorem factam, quandoque dicit ſe liberationis poenituiſſe. Quandoque & quinto & allegar a liberatione receſſum fore per pactum ſubſequens. Primo caſu aut vult agere creditor, vt ſibi promiſſa per debitorem ſeruentur, & hoc poteſt, vt hic, in gl. in l. ob eam. ĩ. de praeſcrip. verb. C. de tranſac. l. cum mora. Quandoque vult age propter defectum modi, ſeu cauſae, vt debitor ſe in primam obligationem reponat, & extracta act. hoc poteſt, vt hic, tribus concurrentibus. Primo, ꝙ ipſa obligatio ſit in diem vel ſub conditione, ſecus ſi pura, vt l. ſi mulier. ĩ. eo. Secundo, ꝙ ipſa actio acceptilatione poſſit ex partium conuentione renaſci ſeu reſuſcitari, alias ſecus, vt eſt caſus in d. l. cum mora. cũ loquitur de querela. Tertio, vt ſubdit hic Ang. ꝙ ipſe debitor dolo, ſeu lata culpa interueniente promiſſa non adimpleat, ſecus ſi per eum non ſtet, quare non impleuerit. Quia qui pro implendo facit quod potuit, adimpleuit in parte, nõ autem potuit in totum. Quoniã tunc nõ poteſt agi pro repoſitione in obligatione prima conſequenda, ſed ad intereſſe, caſus eſt ſingularis ſecundum eum. C. de tranſa. l. ſi pro fundo. ex mente Bar. ibidẽ, quod ego non credo verum, quia difficultas debentis in implemento conſiſtens, non tollit creditori facultatem agendi. ĩ. de verb. obliga. l. continuus. §. illud. Secundo, quia tunc difficultas in implendo modum ſeu cauſam, tollit creditori facultatem agendi, qñ illa superuenit caſu fortuito, ſecus ſi alio modo. Caſus eſt in l. 3. in ver. ſed ſi ſciens. iuncto §. ſi liber homo. cũ duobus verſi. ſeq. ff. eo. C. eo. l. ſi. ĩ. eo. l. ſi pecunia. Non obſt. mihi tex. in d. l. ſi pro fundo. in primo reſponſo, quia ibi non tollitur creditori facultas agendi condi. ob cauſam, quia penes eum adeſt implementum modi, ſeu cauſae pro parte, ſecus ſi nihil adeſt, & pro parte adimplendo intẽderet adimplere, quia tunc falſum eſt dictum Bar. & Ang. & remanet firma lex iſta. Et ex his datur nouus & ſingularis intellectus ad l. illam. Item requiritur & quartum, ſcilicet ꝙ creditor pro conſequendo huius l. beneficio inſolidum & perfectè adimpleuerit ex parte ſua incumbentia, ſecus ſi, quia non potuit, adimpleuit in partem, non in totum. Quoniam tunc agitur actione de dolo tantum, nõ autem ex iſta l. Caſus eſt. C. de tranſa. l. actione. ſecundum lectu. Placen. Et hoc de primo caſu. Secundo caſu, quando creditor ipſe conqueritur de dolo liberati debitoris agitur ſecundum diuerſitatem caſuum, aut actione de dolo pro eius reſciſſione aut ad intereſſe. Caſus eſt. C. de tranſa. l. ſi ſub praetextu inſtrumenti falſi. Tertio caſu, quando allegat liberationem errore ſecutam, tunc dic, ꝙ aut condicitur tanquam indebita condictione indebiti, aut potius nullius eſt momenti. Caſus eſt ſingularis l. ſi cum re Quarto caſu, quando allegat ſe liberationis penituiſſe, dic vt dixi ſ. eo. l. 3. in prin. cum reprehendit Barto. Vltimo caſu, quando allegatur per pactum a priori liberatione receſſum? dic, ꝙ aut actio, quae fuit a liberatione extincta, poteſt partium pacto renaſci, & tunc agitur illa primeua actione contra debitorem. Caſus eſt. C. de tranſact. l. ſi diuerſa. & ſi excipiatur de liberatione, replicabitur de eius reſciſſione. vt de pac. l. pacta nouiſſima. vltimo reſponſo. Aut talis actio liberatione extincta, non poteſt partium conuentione renaſci, vt eſt actio iniuriarum, & ſimiles, quae no. ff. de pact. ver. ſicut, ſed ſi pactũ. & tunc loco primeuae actionis totaliter extinctae, ſubrogatur ex legis diſpoſitione actio vtilis creditori contra debitorem competens. Caſum habes ſingularem ſecundum Bar. ibi, ĩ. de ſolu. l. ſi pupilli. §. j. Et haec eſt diſtinctio cum magno labore collecta, per quam declaratur huius l. materia. Vltimo 4 Bal. qui † habuit hanc l. in punctis in priuato examine exiſtẽte tunc Bar. praeceptorẽ ſuo. examinat q. de qua ibidem fuit interrogatus. ſ. abſoluit plerunque iudex a ſententia excommunicationis, ſeu banni cum adiectione, ꝙ ſi vnquam abſolutus talia de nouo tentauerit, in eaſdem penas reincidat, an poſſit praetextu huius adiectionis penarum reintegratio fieri, adeo, ꝙ ſit valida haec ſententia? & dicit e. vt hic per eum, & per eundem in l. pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. in repe. & p Bart. in repe d. §. pactus ne peteret. & l. non ſolum. §. iniuriarũ. ĩ. de iniur. Ego vero, licet Legiſtae in hoc multum dubitent, do caſum expreſſum, ꝙ non valet talis adiectio in ſententia facta a iudice, in c. Romana. §. caueant. de ſent. excõ. in vj. Secus ſi fiat a ſtatuto, caſus eſt eo. tit. in c. a nobis. in antiq. & in c. ij. de cõſti. lib. vj. Et miror ꝙ Bal. tantus Canoniſta non alleget.

SVMMARIVM.

1 *Caſus fortuitus ſuperueniens debitori non liberat ipſum debitorem.*
2 *Condictio ob cauſam in contractibus innominatis habet duo principia, ſcilicet defectum cauſae, & poenitentiae conſecutionem.*
3 *Poenitentia habet locum in contractibus innominatis re integra exiſtente, ex parte illius, cui eſt implendum, ſecus ex parte implentis. & vide numero 8.*
4 *Poenitentia in contractibus realibus habet locum, ſi alteri contrahenti non ſit damnoſa, nec captioſa.*
5 *Contractus aſſumit nomen ex qualitate contrahendi, ſi de illius nomine dubitatur.*
6 *Nomen contractus dubij, iudicatur ex qualitate perſonarum contrahentium.*
7 *Poenitentia, an habeat locum in contractibus, & quando? & vide nu. 8. & ibi quid de iure canonico.*
9 *Praeparatoria extrinſeca non faciunt rem deſinere eſſe integram, & quando faciant? ibi. & vide infra nu. 29.*
10 *Principia actus faciendi faciunt rem deſinere eſſe integram.*
11 *Contractui innominato ad pias cauſas, etiam re integra, non eſt locus poenitentiae, & ibi de veritate.*
12 *Tex. in l. quod Seruius. infra eodem, qualiter intelligatur. & vide infra numero 28.*
13 *Contractus innominati aequiparantur contractui mandati.*
14 *Contractibus innominatis, reſpectu recipientis, quando locus ſit poenitentiae.*
15 *Caſus in quibus in contractibus nominatis locum habeat poenitentia.*
16 *Contrahentium pares debent eſſe qualitates.*
17 *Princeps ſuo contractu ligatur, & ad eius obſeruantiam tenetur, & in eo non habet locum poenitentia.*
18 *Datum ob cauſam, & cauſa deficiente, an repetatur? & vide nu. 30.*
19 *Conditio impoſſibilis adiecta contractui quando vitiet contractum.*
20 *Verbum, cauſa, continet ſub ſe conditionem.*
21 *Poenitentia an habeat locum in contractibus innominatis, qui ſunt admixti contractibus nominatis.*
22 *Donans fundum Titio, vt poſt mortem eius ſit Sempronij, an poſſit poenitere in praeiudicium Sempronij.*
23 *Haeres donantis quid dandum tertio, an poſſit illud reuocare. ſicut poſſet donãs reuocare. & infra nu. 27.*
24 *Contractus innominati, ſicut re integra reuocantur poenitentia, ita etiam morte ſecuta, re integra.*
25 *Impedimentum cauſae contingens poſt mortem dantis, nam excludit condictionem ob cauſam. ſicut nec implementum contingens.*
26 *Mandatum ad pias cauſas non finitur morte mandantis, vbi tenet contra Bar. quod ſic.*
31 *Defectus cauſae, quando pariat repetitionem ſoluti? remiſſiue.*
32 *Obligatio ad intereſſe, an ſuccedat in obligationibus facti, in quibus eſt interpoſitum iuramentum.*
33 *Contractibus innominatis vbi interpoſitum eſt iuramentum, etiam re integra, non admittitur poenitentia, & de veritate. remiſ.*
34 *Donatio an ſit contractus nominatus, an innominatus? remiſſiue. & ibi an locus ſit poenitentiae.*
35 *Praeparatoria empta. quòd remaneant penes emptorem deducta aeſtimatione, quanti nunc eſt, non quanti tunc cum empta fuerit.*

LEX V.

SI pecuniam. In contractibus innominatis defectus modi, ſeu cauſę caſu fortuito cõtingens, non parit cõdictionẽ ob cauſam, ſed pęnitẽtia cõhẽtis ſic, licet tũc indẽnitati alterius 1 cõſulatur. h. d. No. † ꝙ caſus fortuitus ſuperueniẽs, debitorẽ im- 2 plere debentem, non liberat. No. ſecũdo, ꝙ in cõtractibus innoĩatis actio cõdictionis ob cauſam duo habeat principia, ſcilicet 3 defectum cauſae, & ſecutionem poenitentiae. † Tertio no. ꝙ in contractibus innominatis re integra exiſtente ex parte cui eſt implendum, licet non ex parte implentis, locus eſt poenitentiae. 4 † No. quarto in contractibus realibus poenitentiae locũ eſſe, vt illa non ſit alteri contrahenti damnoſa, aut captioſa, ſed idem obſeruetur indemnis. In gl. j. in prin. duo ſunt ex hac gl. 5 notanda. Primum, † ꝙ nomen contractus, de cuius nomine dubitatur, ex contrahendi qualitate iudicamus. ad idem gl. in 6 l. j. ff. de iudi. & d. l. naturalis. §. at cum do. † Secundo, ꝙ nomen contractus dubij iudicamus ex qualitate contrahentium perſonarum. ad idem C. de vſur. l. cum allegas, in prin. Et haec ambo plene diſcuſſi. ff. ſi cer. pe. in l. ij. in prin. in diſtinctione magna. In gl. ſuper ver. pęnitere. ibi, nec diſtinguitur interponatur pactum gratia vtriuſque &c. † Iſta gl. vt refert Bar. hic infideliter recitat iſtorum opinionem. Volunt enim illi conſiderare ad hoc, vt ſciamus, an in contractibus ſit locus poenitentiae, an illud, quod erat faciendum poſt implementum partis ex vna parte contingens, foret faciendum gratia dantis tantũ, & tunc ſit locus poenitentiae. caſus eſt hic ad idem ĩ. de ſer. expor. l. j. aut gratia vtriuſq;, & tunc non liceat poenitere. caſus eſt ĩ. eo. l. quod Seruius. ſecundum opi. illorum, quam ſequitur Ia. de Are. & Cy. C. de act. & obli. l. ſicut. Bal. autem hic in hoc cõtradicit, & ſimiliter Bar. hic, & bene rationibus, de quibus hic per eos, & ibi. Quibus adde, ꝙ licet ipſe velit, ꝙ ſit locus poenitentiae caſu, quo idem quod debebat ſequi, foret vtriuſque gratia faciendum, ſi gratia facientis tantum, tunc nunquam poenitentiae

tentiæ locus est, & re integra. Casum allego notabilem ff.de pac.l.si cum fundum.In ea.ibi,causæ tamen,ꝙ re integra tan-
8 tum &c.† Tria sunt ex ista gl.principaliter notanda.Primo regula iuris ciuilis,ꝙ in contractibus innominatis locus est pœnitentiæ re integra,quod probatur hic,& in l.ex placito.C. de rer.permu.de iure autem canonico dixit d. Bal.singulariter in d.rub.de rer.permu.in contractibus innominatis locum non fore pœnitentiæ,nisi in defectum fidei non seruatæ. allegat casum extra, de ele. c.cũ inter R.seniorem. Tu adde,quia quod dixit,dupliciter videtur falsum. Primo enim inquantum dicit iure canonico locum esse pœnitentiæ in casu non seruatæ fidei,hoc videtur falsum,cum tunc eo iure videatur agi debere tali actione,qua quis fidem seruare cogatur,non autem,ꝙ locus sit pœnitentiæ.Hoc ego probo.Primo per casum extra de cond.app.c.verum.vbi dicitur,ꝙ si dono ecclesiæ sub modo, vel conditione aliquid faciendi,& sic ineatur contractus innominatus,do vt facias,quod tali casu adimplente, ꝙ implere ꝓmittit, alteri parti non est licitum pœnitere, sed in ecclesiam agere,vt cogatur promissa seruare,nisi expresse actum fuerit, scilicet vt ecclesia fidem non seruante pœnitere liceat. Secundo probo apertius per casum d.c.cum inter. quod Bal.allegat pro suo fundamento. Ibi enim abbas quidam renunciauerat abbatiæ,vt assequeretur prioratum quendam, & sic videbatur celebratus cõtractus,do vt facias,vel do vt des, & nihilominus ibi dicit, ꝙ etsi abbati promissa non adimpleantur,nõ tamen sibi licitum est ad id,quod renunciauit redire, & consequẽter pœnitere.Ecce ergo,ꝙ in hoc contra eum ibi est casus. His tamen non obstantibus pur opi.sua in hoc procedit.Si enim licita est pœnitentia in contractu nominato etiam iuramento firmato,de iure canonico,respectu fidei non seruatæ,vt est casus de iureiu.c.3.ergo multo magis in contractu innominato,qui est minus potens.Non obst.d.c.cum inter. quia ibi non datur regressus ad partem ad ius,cui per eum renũciatum est, ex generali regula.l quæritur.§.si venditor.ꝭ.de ædil. edic. & l. cum quædam.C.de admi.tut.licet abbati promissa,vt renunciet abbatiæ,non fuerint obseruata. quoniam in beneficialibus istis aut spiritualibus nullius iuris est contractus innominatus celebratus,vt puta renuncio beneficio meo,vt facias hoc,vel hoc des.Casus extra,de transa.c.si per eum.extra,de pac.c.cum pridem.non obst.c.verum.quia responde, vt infra declarabitur. Secundo principaliter falsum videtur dictum suum,scilicet ꝙ de iure canonico nullo casu mundi,nisi ꝓdicto,locus est pœnitentiæ in contractibus innominatis ea sola ratione, quia nõ reperio hoc iure canonico cautum. Nec d.c.cum inter. aliquid probat,vt s.vidistis. Succedit ergo tunc communis regula dicens,ꝙ expresse determinata de iure ciuili, debent etiam obseruari de iure canonico, vbi in illo non reperitur discrepatio a iure ciuili diuersa,vt probatur in c.j.& ij.extra de oper. noui
9 nuncia.quod ergo dicit,non puto verum. † Secundo no.principaliter ex eadem particula. ꝙ præparatoria extrinseca non faciunt desinere rem esse integram,vt probatur in hoc ver.iuncto prin.tex.quod sequitur hic Barto.& communiter omnes. Et ego hoc verum intelligo.nisi illa de vina necessitate important actum in futurum fieri debere, quoniam tunc per eandẽ desinit res esse integra.Hoc probo per casum l.si defunctus.s. de procur.iuncta l.si quis alicui.§.qui mandatum.ꝭ.mand. & per id quod probatur Insti.mand.§.item si adhuc. iuncta glo.
10 Secundo no.† iuncta l.quod Seruius quam allegat glo.ꝙ principatio actus faciendi facit rem desinere esse integram.ad idẽ ꝭ.de pollic.l.j.§.cœpisse.& illam allegat Bar.hic,non tamẽ desinit esse integra,quo ad hunc effectum,ꝙ non sit locus pœnitentiæ in innominato contractu secundum eundem, per tex. in hac l.in §.si quis dederit.Ego ad idem allego casum l.quod
11 Seruius.ꝭ.eo.Aduerte † tamen,quia primum horum trium, ꝗ dixi.s.ꝙ re integra locus est pœnitentiæ in innominato cõtractu,limitat Bal.sing.in d.l.sicut in initio.verum esse,nisi in cõtractu innominato ad pias causas,quia in illo etiam re integra locus non est pœnitentiæ secundum eum,ad hoc duas allegãtem ll.l.si quis pro redemptione.C.de dona.& l.si ego. §.j.ꝭ.de iure do.Tu aduerte,quia aut uolumus dictum suum intelligere in contractu innominato ex nulla partium impletio. & sic re integra ex vtraq; parte existente, & tunc dictũ suum est falsum ex generali doctrina d.l.ex placito.Aut volumus intelligere re ex omni parte non existente integra, quia ex parte eius, qui dedit contractus erat adimpletus, & tunc similiter dictum suum est falsum.Primo,quia non ob.d.l.si quis pro redẽptione.Ibi enim loquitur, an possit contractus ille donationis ad pias causas celebratus reuocari respectu insinuationis non factæ,non autem loquitur,an possit reuocari respectu secutæ pœnitẽtiæ.Illa ergo nihil ad rhumbum.Non ob.tex.in d.l.si ego. §.j.quoniam possumus dupliciter respondere.Primo, quia ibi ex nulla partium res erat integra,& ideo minime est locus pœnitentiæ.Non enim erat integra ex parte dantis, quia per dationem contractum impleuerat: non ex parte mulieris recipientis,quia nuptias iam contraxerat, & dos iam data fuerat, vnde non mirum,si tunc non est locus pœnitentiæ. Et hanc solutionẽ probat tex.quem ad hoc specialiter pondero. l.in potestate.§.j.ꝭ.de sponsa.Secundo principaliter tñdeo,ꝙ ibi loquitur in hærede ꝯ hæredem ꝯheutis, dicens speciale fore in eo, vt dotis ac matrimonij fauore non reuocetur,quod per testatorem extitit actum.Si ergo speciale est ibi constitutum in hæredem,ergo in cõttarium est ius commune,in testatore principaliter ꝯhente.s.de legi.l.quod vero & l.ius singulare. cum simi.vnde dico,ꝙ ibi est casus ꝯ eum per locum a speciali, licet ipse alleget pro.Hanc autem solutionem confirmo p tex. in l.3.ꝭ.qui sine ma.ad libert.peruen.pos.& in l.j.C.si man.ita fue.alie.& l.si quis hac.ꝭ.de set.expor. vbi dicit, ꝙ etsi dñs seruam vẽdiderit,cum hoc,vt itra triẽnium manumittatur,ꝙ licet testator principaliter contrahens possit hanc conuentionem reuocare in præiudicium serui & libertatis, nõ tñ potest hæres eius.ecce ergo, ꝙ pœnitentia in contractu innominato permissa principali, non permittitur eius hæredi. Et bonum est argũ de libertate ad dotem,& de libertate probatur. ꝭ.de fideicom.lib.l.Pantonius.& l.proxime.in fi.de his quæ in test. del.per Bar.de dote in l.cum his.§.mulier.ꝭ.de cond.ind. Vltimo ꝙ ipse falsum dicat,apertissime probo per §.si seruum.& §.item si quis.ꝭ.ea.l.& per l.iij. §.j.s.eo.vbi de hoc notaui,licet non ita perfecte,in quibus probatur,& est casus apertus, ꝙ in contractibus innominatis ad pias causas locus est pœnitentiæ re integra, quia de libertate textus omnes prædicti loquũtur,
12 quæ causa pia est,vt s.dixi,& ita teneo.In ea. ibi, nã † ibi erant sponsalia.Hæc solu.glo.ad l.quod Seruius. reprobatur hic per Bar.& similiter quædam alia reprobatur,quæ traditur per Ia. de Are.& Cy.in d.l.sicut.Vnde ipse tertio loco soluit,ꝙ speciale est in d.l.quod Seruius. fauore dotis & matrimonij, vt non sit locus pœnitentiæ,per tex.in d.l.si ego. §.j.Ista solu.est falsa. Primo,quia tex. in d.§.j. nihil obstat, vt s. perfecte respondi. Secundo, quia concludit contra, ꝙ in casu d.l.quod Seruius. nullo casu sit locus pœnitentiæ, quod est falsum. Quia locus est eo casu, quo pœnitet sponsalium ꝯctarum, vt ibi dicitur. Vnde soluit Bal.& successiue Sali.quarto loco & recte iudicio meo, ꝙ aut ꝯhentem pœnitet totaliter ꝯctus iam celebrati, vtputa sponsalium ꝯctarum & datæ dotis, & tũc locus est pœnitentiæ.Casus est in d.l.quod Seruius. Aut pœnitet particulariter celebrati ꝯctus,vtputa de dote data, non autem de sponsalibus ꝯctis, & tunc tali pœnitentiæ non est locus duplici ratione. Prima,quam Bal.hic assignat,ne maritus vxorẽ ipsam indotatam habeat,contra l.si donaturus.ꝭ.eo. Secũda ratione,
13 quam † ego allego, quia ꝯctus iste innominati æquiparantur ꝯctui mandati.l.naturalis.§.quod si faciam.ad fi. ꝭ de præscri. verb.Sed in contractu mandati non est locus pœnitentiæ particulari,sed vniuersali tantum, igitur nec in ꝯctu innominato sibi æquiparato. Et ꝙ ita sit in contractu mandati, allego tex. s.de procu.l.in causæ,quem ad hoc propositum pondero specialiter.In ea.ibi,econtra accipienti,nunꝗ pœnitere.Licet er-
14 go sit in ꝯctibus † innominatis locus pœnitẽtiæ respectu dantis,nunꝗ tamen locus est pœnitentiæ respectu accipientis. Et ita simpliciter sequitur etiam Bat. Ego autem huic membro solum vnam addo limitationem.s.nisi recipiens id,quod erat ex parte sua implendum,debebat impleri fauore tertij,nõ autem suo.Igitur si ipse a tertio aliquo modo sit offensus, potest licite pœnitere eius, ꝙ ex parte sua veniebat faciendum. no. tex.ad hoc singularem in ver.plane si adhuc.In ea.ibi,item dico,in do vt des,& in permutatione &c. Sensit tacite ista glo. sm̃ Bar.& alios communiter,ꝙ in ꝯctu innominato, facio vt des,vel facio vt facias,non sit locus pœnitentiæ, sed solum in ꝯctu do vt des,& do vt facias. Et ista fuit vna opi. Secũda vero fuit Guil.de Cu.dicentis,ꝙ solũ in isto contractu, do vt facias, locus est pœnitentiæ,non autem in aliis Has omnes reprobat hic Bar.& recte,cui in hoc nihil addo.In ea.ibi, & est sortè ratio. Licet bona sit ista ratio, quare in ꝯctibus innominatis sit locus pœnitentiæ,nihilominus ponitur alia,& melior hic per Bar.quam non refero,quia nihil adderem.In ead.ibi,præterꝗ
15 in tribus.† In tribus ergo ꝯctibus nominatis locus est pœnitentiæ,& non in aliis.s.in societate,& huius particularis ratio, quia nemo inuitus in communione persistere cogitur, vt l.si non sortem.§.qui centum.ꝭ.de cond.indeb. & l.in communione. C.com.vtri.iud.cum simi. Secundus casus est in deposito, & huius particularis est ratio,quia nullum ius depositario acquiritur,ex quo possit cogere deponẽtem ad persistendum in deposito,vt probatur ꝭ.deposi. l.licet. §.rei. Tertius casus est in mandato, in quo similiter re integra locus est pœnitentiæ. Et ratio clara,quia nemo debet inuito dño in alienis immisceri. Additur & quartus casus.s.in ꝯctu precarij, vt l.cum precario. ꝭ.de preca.& huius particularis ratio assignatur eo.tit. l.& habet.Additur quintus. s. in locato in particularibus casibus notatis in l.ædem.C.loc.Et horum omnium est gñalis ratio sm̃ Bal.hic,& bene. Quia omnes isti ꝯctus habent tractum successiuum

cessiuum in futurum.ar.l.j.in fi.§.de vsufr.accre. vnde licet respectu obligationis præteritæ non sit locus pœnitentiæ, nihilominus est respectu futuræ, quia illa noua & nouum desiderat consensum. Vltimus est, quem posuit hic Bar.s.nisi obligatio ipsa venit ꝯhenda per rei interuentum, vt in mutuo, locato,& similibus Quoniam tunc ẜm eum licet pęnitere,& non rem accipere. Allegat §.si cer.peta.l.qui pecuniam.& hoc Bal. & cōiter omnes sequuntur & male iudicio meo. Primo, quia idem ipse Bar.in l.si fideiussor.j.de fideius. ꝯtrium tenet dicēs, ꝙ vbi creditoris interest, ꝙ debitor rem accipiat, potest eundē cogere ad rem accipiendam, vel interesse præstandum. Allegat in simili notata in l.qui Romæ.in prin. de verb.obli. & ita limitat d.l.qui pecuniam. Ego autem idem apertius probo
16 tali ratione, quia † ꝯhentium pares debent esse qualitates. §. de sibi.l si de meis.in prin.cum si. Sed si confiteatur quis se id accepisse, qđ non accepit, pōt cogere illum, cuius fauore emanauit confessio, ꝙ tradat id quod confessus est se accepisse, vt est casus sing.in l.si voluntate.C.de dot.promis. Ergo sequitur econuerso, ꝙ possit ipse, a quo quis confitetur accepisse, cogere confitentem accipere. & sic consequenter locum non esse pęnitentię. Bar.ergo in hoc male dicit per dicta suamet & per prællegatā rationem eo casu, quo creditoris interest, ꝙ debitor rem accipiat. Extra autem præmissos casus nunq̄ in ꝯctib.
17 nominatis locus est pœnitentiæ, etiam in ipso † principe, qui suo ꝯtu ligatur, & ad obseruantiā cogitur, vt no. Cy.& Bal.C. de egl.l digna vox.allegantes casum iuris canonici, de ꝓb.c.j. Q. ... addo casum de iure ciuili in c.j.de nat.feu.in vtib.feu. Et ... sufficiant circa gl.dicta, quo ad hanc primam particulam in ꝯctibus nominatis locus sit pęnitentię. Quo autem
18 † ad distinctionem Bar.qui perfectè ponit articulum hunc, & omnes hic scribētes sequuntur, licet per diuersa verba, solum addendum est vnum. In quātum enim ipse dicit, ꝙ vbi causa, ꝑ quam datum est, nunq̄ fuit possibilis impleri de iure, neq; de facto, ꝙ tali casu licitum est pœnitere, & rem repetere, vbi is qui ex parte sua impleuit, nō sciuit causam, ob quam dedit adimpleri non posse, secus vbi sciuit, per no. per gl. in l.si militem.C.eo. Adde ꝙ hoc vr̄ falsum ex eo, quia nullo horum casuum tractandum est de pœnitētia. qm̄ illa præsupponit contractum validum, sed in casu isto ꝯctus est nullus, vt probabi-
19 tur, ergo &c. Quod autem sit nullus, patet, quia conditio † impossibilis affirmatiua adiecta ꝯctui, eundem nullum reddit, vt in l.non solum.j.de act.& obli.de ver.obli. l.impossibilis. Aduertendum, quia huic argumento vr̄ posse dupliciter rn̄deri.s. ꝙ aut id quod impossibile est impleri, adijcitur ꝯctui per modum modi, & tunc vēdicet sibi locum prædicta distinctio, quā etiam sequitur Pet.& Cy.in d.l.si militem.& refert Bal.in l.dictam legem.in eo.tit.C. Pro quibus allego gl.sing. C.de trāsa. l.cum donationis.alias, si donationis.dicentem modū impossibilem non vitiare ꝯctum, licet conditionem sic. Aut id, qđ est impossibile impleri adijcitur ꝯctui per modum conditionis, & tunc aut est talis ꝯctus, qui habeat annexam liberalitatem, & conditio impossibilis illū non vitiat. Pro hoc allego casum singularem ẜm Nico.de Mat.hoc optime probantem, nisi aliter subintelligatur in d.l.dictam legem.in ver.si non impossi-
20 bilem causam.a ꝯrio sensu. Ibi † enim est verbum, causa, ꝙ ēt sub se conditionem comprehendit, qm̄ cōditio cā est, vt probatur §.si cer.pet.l.cum ad præsens.§.de fideiur. l.si quis cum debitore.de verb.obli.l.a Titio. Aut ꝯctus in se nullam habet liberalitatem, & tunc vendicet sibi locum doctrina d.l.non solum.& d.l.impossibilis. Aduertendum tn̄, quia forte dictum hoc Nico.de Mat.sumptum ex d.l.dictam legem. potest morderi. Primo, quia tex.in d.l.non solum.& d.l.impossibilis. loqt̄ per dictionem gn̄alem, omnis ꝯctus, ergo cōprȩhenditur etiā ille liberalitatem continens, quia non exceptuatus. C.manda. l.a procuratore.de leg.iij.l.Iul. Nec ob.d.l.dictam legem. quia non est sumendum argumentum a ꝯrio, vbi resultat iuris absonus intellectus. C.de condi.inser.l.ij.tene menti, quia authoritas Nic.est magna, & maxime, quia Bal. eam sequitur in d l. dictam legem. Secundo principaliter addendum ad Barto.an
21 † sit locus pœnitentiæ in ꝯctibus innominatis, qui sunt cum ꝯctibus nominatis admixti. Et in hoc breuiter Bar.j.eo. l.fi.dicit, ꝙ aut illud quod est implendum per innominatū ꝯctum, est adimplendum gratia dantis tantum, & tunc locus est pœnitentiæ. Casus est, licet ipse non alleget.j.de ser.expor.l.j. Aut est fiendum seu implendum gratia sua & alterius, & tunc pœnitentiæ non est locus. Casus est.j.de ser.expor. l.quæsitum.ita
22 etiam intelligit gl.ibi positam. Vnde ex hoc † infertur ad decisionem q. Pone ꝙ dono tibi fundum cum hoc, vt post mortē tuam ille sit Semponij, an possim ego in præiudiciū Sempronij pęnitere? Ista quæstio est dubia & tractata per Bar. in l.qui Romæ.§.Flauius.j.de verb.oblig. Et breuiter triplex est opin. Prima fuit Bar.ibidem dicentis, ꝙ pęnitere possum, quia ipsi Sempronio fuit ius reuocabiliter quæsitum, & hoc ipse probat per casum l.3.j.de ser. expor. vbi licet ex eo, quia seruum

vendiderim cum pacto, vt intra quinquenniū manumittatur, fuerit ipsi seruo quæsita obligatio, vt sentit glo.in d.§.Flauius. nihilominus dn̄s vendens potest pęnitēdo ius illud quæsitum reuocare per casum in d.l.3. volens autē tenere ꝯtrium ad hoc poterit dupliciter respondere, vno ex intentione Fran.de Are. de Albergotis in d.l.3. scilicet ꝙ ibi ideo possit dn̄s reuocare, qa obligatio efficax non fuerat ipsi seruo ex conuentione dn̄i acquisita. Et probatur primo, quia illa iuris ciuilis est, vt Instit. de oblig.in princ. Cuius quidem iuris seruus capax non est, vt l.quod attinet.j.de reg.iur.licet ergo fuerit quæsitum ex æquitate quadam officium iudicis. argu.l.si quis dicat.j.de manu. nihilominus illud quæsitum est durante voluntate dn̄i, & cū illa non sit obligatoria, vt est casus in l.antepenul.C.eo & l.cū affirmes.& l.post certum C.de lib.cau. Merito ea cessante, cessat ius seruo quæsitum, quia cessat causa ꝑꝑ quam. Secus aūt in casu nostro, vbi Sempronio fuit ex conuentione donantis ius efficax quæsitum, vt est casus in l.quoties. C.de dona. quæ sub modo. Merito vr̄, ꝙ illud euelli non possit sine eius voluntate, cui quæsitum est, vt in regula iuris, id quod nostrum. j.de reg.iur. Secundo principaliter ad d.l.& similes, ex intentione gl.potest responderi in l.j.si manc.ita fue. alie. quam sequitur Barto.in l.Aristo.j.de dona.dicens, ꝙ iura dicentia dn̄m posse reuocare conuentionem in præiudicium serui, loquuntur, ꝙ solum possit reuocare tollendo sibi beneficium legis dicētis, ꝙ eo ipso, ꝙ seruus determinata die non manumittitur, sit liber ipso iure, non autem ꝙ possit reuocare tollendo potestatē hominis, cui sub prædicta conuentione facta est emptio, vel donatio, qm̄ ille inuito domino poterit manumittere. Casus est in l.quæsitum.de ser.expor. Iura ergo Bar.hoc modo intellecta nihil ad rhumbum. Vnde fuit secunda principalis opin. Bal.in l.cum a socero.C.de iure dot.dicentis, ꝙ aut quæritur, an solus donans possit reuocare, & dicendum, ꝙ non per d.l. quæsitum. Aut quæritur, an vterque, & tunc aut ille cui post mortem primi donatarij est facta donatio, stipulatus est ipsemet sibi, & dicendum ꝙ ipsemet ius hoc ex suo facto, ꝙ quæsiuit sibi, auferri non potest, per d.regu.id qđ nostrum. Aut ipsemet sibi hoc stipulatus non fuit, sed ex donantis conuentione ius quæsitum habet, & tunc possit reuocari. argu.eorum, quæ dicuntur in d.l.4.de ser.expor. Quæ opin non est vera, vt j.videbitur. Vnde fuit tertia principalis opin. Franc.de Are.in d.l.3.tenentis simpliciter contra Bar. Primo, per reg. d.l. id qđ nostrum. Secundo per no.per gl.in l.certi condictio.§.si nummos.§.si cer.pet.& in l.si absentis.C.eo.tit.dicentem, ꝙ & si ex facto meo ius tertio fuit quæsitum, illud sola quærentis authoritate auferri nō potest. Tertio per l.quoties.j.sol.ma. Quarto per regulā iuris, mutandi consilium.de reg iu.lib vj. Ego vero pro clariori intelligentia prædictorum facio tria membra.s.ꝙ aliquādo debetur quid tertio ex sola virtute ꝯctus innominati per se stantis. Aliquando ex virtute ꝯctus innominati habētis mixturā cum nominato. Aliquando ex mixtura vnius ꝯctus nominati, puta stipulationis habentis mixturam cum alio similiter nominato. Primo casu dicendum, ꝙ aut dandū tertio, est dandum gratia recipientis tantum, & tunc non potest dās pęnitere, casus est.§.de pac.l.si cum fundum. Aut est dandum gratia tantum dantis seu similiter quid faciendum, & tunc licita est pœnitentia. argu.in d.l.j.j.de ser.expor. Et probatur ex gn̄ali doctrina huius l.in principio sui dicentis, ꝙ vbi id, quod debet impleri, est implendum gratia dantis, locus est pœnitentiæ in ꝯctu innominato. Aliquando id qđ est dandum, non venit dandum gratia dantis, neq; recipientis, sed gratia tertij, cui debet dari. & tunc est locus pœnitentiæ, casus est in l.Aristo. in secūdo vel tertio ver.j.de don. Et probatur optime in hac l. in §.j.& §.eo. l.3.§.j. Aliqn̄ venit quid dandum gratia vtriusq;, & tunc similiter locus est pœnitentiæ, & hoc probo ꝑ casum in d.l.si cum fundum. dicētem, ꝙ eo casu tantum, & non alio, quo quid ex contractu innominato dandum est quid tertio, non est locus pęnitētiæ, qn̄ id quod venit dandum, debet dari gratia accipientis tantum, ergo vbi gratia vtriusq; locus est pęnitentiæ & hoc de primo membro. Quo ad ẜm breuiter dicēdum est, ꝙ aut id qđ dari vel fieri debet, est fiendum gratia ipsius tantum dantis, & tunc locus est pœnitentiæ, per d.l.j.de ser.expor. Alijs autem casibus non, & ista fuit opi. gl. in d.l.iij. Mihi vero vr̄ indistincte concludendum locum non esse pęnitentiæ, ad hoc vt impediatur ipse recipiens dare, & hoc ꝑ tex. expressum, in d.l.quæsitum. j.de ser.expor. vbi punctaliter dr̄, ꝙ cum ex ꝯctu innominato habente mixturam cum nominato venit tertio quid dandum, seu ius tertio est quæsitum, nūq̄ illud tale potest reuocari nulla facta distinctione ibi per Iurisconsul. cuius gratia dari debeat. Secundo hoc idem probo, qa tacitę & expressę reuocationis aut pœnitentię eadem debet esse iuris dispositio arg.§.si cer.pet.l.cū quid. Sed tacita pœnitentia, aut reuocatio inducta per mortem dantis nihil operatur quo ad pręiudicium tertij, cui ius est quęsitum, vt est casus in l.hoc iure.§.si dederit.j.de dona. ergo nec expressa. Tertio

casu

casu principali dico pęnitentiam, seu reuocationem admitti non posse,ad hoc allego quatuor iura. Primo l.aliud.j.de solu. Secundo l.Stichum.§.non debet.j.de noua. Tertio & quarto ea duo iura,quę allegat do.Fran.s.d.l.certi condictio.§.si num mos.& d.l.si absentis.Et ex his patet Bar.in d.§.Flauius.male dixisse,& perfecte declaratum articulum hunc, quem Docto. nec hic,nec in d.l.fi.declarant.s.an admittatur pœnitentia seu reuocatio,cum quid est dandũ tertio ex quocunq; contractu.

23 Aduertendum tamen,† quia in quantum ipse Bar.in d.§.Flauius.determinat hæredem non posse renocare in qõne propo sita,seu pœnitentia duci, licet principaliter donans potuisset, adde,ꝙ præsupposita veritate huius opin. ipse in hærede non dicit verum,quia regulariter pęnitẽtia testatori permissa, permittitur etiam hæredi,vt l.sed interim.§.si vxor. el j.de dona. inter vir.& vxo.Non obstant duo iura,quæ ipse allegat,scilicet l.3.j.de ser.expor.qm̃ ibi est speciale fauore libertatis,vt ibidẽ, & l.3.j.;de his qui sine ma. Non obstat d.l.si ego. §.j. quã ipse etiam ad hoc allegat, quia ibi est speciale fauore dotis, vt ibi expresse dicit litera.Vnde notandum,ꝙ ex d.§.j. tria eliciũtur

24 multum notabilia.Primum,†ꝙ sicut ꝯctus innominati reuocantur pęnitẽtia,re integra,vt hic:ita reuocantur morte re integra secuta , vt est casus p locum a speciali in ipso §. Et huius est ratio,quia si ipsi ꝯctus innominati reuocantur p non durationem voluntatis,ergo per mortem, qua secuta voluntas du tare non dicitur.j.loc.l.4.& de leg.j.l.si ita relictum.alias legatum.§.illi si volet.de rescrip.c.si gratiose. lib.vj. Secundum,ꝙ

25 † impedimentum causæ contingens post mortem dantis nõ excludit conditionem , sicut nec implementum contingens

26 post pœnitentiã,vt j.in §.j.†Tertium,ꝙ mandatũ ad pias causas re integra,non finitur morte mãdantis, & ita illam ad hoc sing.allegat Bal in l.mandatum.C.manda. Aduertendum tñ, quia illa nihil de hoc probat.quod probo.Tunc ꝯctus mandati resultat.qñ mandantis gratia quid expediendum venit, non autem si expediendum veniat solum gratia eius,cui quid dandum est,vt j.mand.l.ii.Sed in casu d.§.si res. id quod veniebat expediendum ex datione pecuniæ,erat solum fiendum gratia eius,cui sunt datæ,igitur non est ibi proprie mãdatum. quare licet forte sit verum fauore piæ causæ,tamen ille §.nihil probat.Et procedem dicto Bal.in auth.si qua mulier. C.de sacro san eccl.allegat ẽm eum,casum singularem in clem.exiuit.de verb.sign.quem tex.multoties videns, nunq̃ ad hoc inducere potuit,vnde puto,ꝙ dictum sit falsum.Et ꝯ hoc allego casum singularem recte ꝯsideratum in l.si pater ex prouincia.ff.man. videlicet æquiparando libertatem piæ causæ. Item aduerten-

27 dum,† in quantũ s̃.tenui,ꝙ in casu l.si ego.§.j.licet non possit hæres per pęnitentiam reuocare,datum tñ poterat principali ter dans,ꝙ forte hoc est falsum.Et moueor nunc triplici ratio ne.Prima,quia iste contractus in terminis d.§.j.s.do tibi dotẽ, quæ tua efficiatur , qñ nupseris, est quædam donatio admixta negocio nuptiarum, ergo sequitur,ꝙ non potest ꝯctus p pęni tentiam reuocari,quatenus continet donationem . Casus est in l.Aristo.j.de dona.in prin.Secundo moueor,quia vbi quid ex ꝯctu venit explendum gratia solius accipientis, vt est ĩ proposito casu,nunq̃ admittitur reuocatio per pęnitentiã. Casus est in d.l.si cum fundum.s̃.de pac.Sed hic illud quod venit explendum,vtputa secutio nuptiarum, & datio dotis , explicari debet gratia solius accipientis,ergo &c.Tertio hoc idem probo per tex.in l.quæsitum.j.de ser. exportã. quæ optime ad hoc propositum potest allegari.Hæc ergo tria reddũt me dubium in præmissa conclusione,quæm s̃.tenui,& est bene considerãdum articulus iste,quia est subtilis & multũ notabilis.Item in

28 quantum s̃. tenui sol. † datam ad l.quod Seruius. per Bal. & Sali.Adde,ꝙ illa alio modo intelligi potest.s.ꝙ ibi sit no.casus ad hoc propositum, ꝙ vbi id quod erat implẽdum,fuit cęptũ impleri,nunq̃ datum ob futurum implementũ possit repeti, prætextu causæ non secutę,sed solum prætextu pęnitentiæ.Et hoc sonat illa l.multum notabiliter,si recte cõsideretur . Item

29 in quantum s̃.dixi † an per præparatoria desinat res esse integra:dic de hoc,vt plene no.Cano.extra de elect. c.cum in causis.& Bal.in d.l.mandatum.& ego plene dixi.in l.ii.§.fina. j.de

30 dona.Ideo hic non repeto.Item in quantum hic†Bar.indistincte dicit,ꝙ vbi id quod erat implendum,desinit posse impleri propter superuenientẽ casum,locus est pęnitentiæ, & datum repeti potest,vt in hoc prin. Adde ꝙ hoc dupliciter limitatur. Primo nisi causa implementi, seu voluntas adimplendi dederit causam ipsi casui fortuito,qm̃ tunc ꝙ datum est,non po test repeti,nec est locus pœnitentiæ. Et ad hoc allego casum sing.in vltimo ver. huius l. Secundo hoc idem debet limitari ẽm glo.no.in l.pen.C.eo.s.hoc esse verum, qñ quid pp casum superueniẽtem desinit posse impleri,tñ impleri põt cessante casu,vt ponitur exemplum in prin.l. Secus vbi casus superueniens ita abstulit facultatem implendi,ꝙ id quod erat implen dum,amplius non potest impleri, quia tunc non est locus pęnitentiæ,nec datum repeti potest,secundum gl.illam , contra quam Sali. hic arguit de casu in §.sed si acceperit. & postmodum soluit,vt hic per eum,quem non refero,quia nihil addc-

31 rem.In ead.gl. ibi,item causa defectus,†an & qñ defectus cau sę paret repetitionem soluti,plenam distinctionem posuit hic Bar.& veram,cui nihil est addendum. in quãtum tñ hic idem tangit de intellectu l.si pro fundo.C.de transact. dic , vt de illo plene dicetur j.eo.l.fi.In glo.super verbo,repetetur.ibi, solue. ibi in ꝯctu innomiuato.Ista est vera & cõis.& sol.Hug. j.posita per Doct.reprobatur hic,& maxime per Sali.rationibus,de quibus hic per eos,quia nihil est addẽdum. In gl.super verbo, necesse habetis.ibi,vt quia iurasti.Ista glo.singula. est ad duo.

32 † Primum, ꝙ in obligationibus facti,vbi est interpositũ iurm non succedit obligatio ad interesse , & ita solitus est allegare

33 Bal.Secundum,ꝙ in ꝯctibus † innominatis, vbi interpositum est iurm etiam re integra,non admittitur pœnitẽtia.Et ita ipse hic istam no.& quia ego veritatem vtriusque dicti plenissime tractaui in l.hæreditatem.j.de dona.tenendo in ambobus ꝯrium de iure ciuili,non autem de iure canonico,ideo hic nõ

34 repeto.In gl.super verbo,repetetur.†ibi,ꝯctus nominatus.dubium est,an sit nominatus vel innominatus,donatio,& ponitur j.eo.l.fina.& ego plene dixi post Bar.in l.in ædibus. §.ij.de dona.quomodocunq; sit,dic in proposito,ꝙ aut loquimur in donatione simplici,& in hac non est locus pęnitentiæ, nisi in casibus no.in l.fi.C.de reuoc.dona.& Insti.eo.tit. Aut in dona tione ob causam,& tunc aut loquimur,an possit reuocari prętextu pęnitentiæ,& dicendum ꝙ nõ.Casus est in l.Aristo. j.de dona.an prætextu causæ non secutæ.& dicendum est ꝙ sic, vt in l.j.C.de don.quę sub modo.& plene no.C.eo.l.ij.Fallit hoc in ecclesia,quæ licet nõ adimpleat causam,ob quam donatio facta est,nihilominus non potest reuocari , nisi expresse sit dictum,sed debet cogi,vt promissa adimpleat. Casus est sing.de condi apposi.c.j.quicquid dicat Bal.tenens ꝯrium in d.l.ij. & l.dictam legem.C.eo.titu.In glo.super ver.fecisti.ibi,sed nun-

35 quid hoc casu.†Vel dic ẽm Bar.ꝙ præparatoria empta remanebunt penes ementem deducta æstimatione, quanti nunc valent res,non quanti quando emptæ fuerunt. Allegat l.nam & si non sic.j.de dam.infec.Ista sunt formalia verba sua in lectura mea.Cui est addendum,ꝙ illa l.sed & si non sic.si ita voluit allegare,erroneè allegata est, quoniã debuit allegare. l.in parietis.*cum l.sequen.& l.nam & si non fuit.de dam.infec.& l.illa allegata quemadmodum scriptum reperitur,non est in illo titulo.Secundo adde,ꝙ Bar.in hoc obscure loquens voluit dicere , ꝙ præparatoria debent remanere apud accipientem deducta,id est reddita æstimatione ipsi danti, quanti nunc est, non autem quanti tunc cum empta fuit. Cætera de materia pęnitentiæ & causæ non secutæ,dicite,vt hic per Bar.& Bal.in d.l.sicut.& d.l.ex placito.& d.l.dictam legem.qui in cęteris recte loquuntur.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia occulta impedit factum legis,non factum hominis.Et ad impediendum id,quod fit legis ministerio sine facto hominis,non requiritur scientia, secus si fiat facto legis & hominis.nu.2.& 14.*

3 *Implementum superueniens post pœnitentiam, non excludit condictionem ob causam.*

4 *Pœnitentia in contractibus innominatis, vt prosit pœnitenti, requiritur notificatio.*

5 *Pœnitentiam non excludit,cęptum id,quod erat implendum.*

6 *Reuocatio mandati,vt effectum habeat,an debeat notificari procuratori? remissiue.& nu. 12.*

7 *Pœnitentiæ locus non est impleto contractu ex parte eius,qui debebat implere.*

8 *Condictio ob causam non solum competit ad id, quod datum est, sed etiam ad id,quod succedit loco eius,quod est datum.*

9 *Pœnitentiæ locus est ex parte eius,cui quid est implendum,quando implementum venit fiendum in fauore tertij offendentis eum.*

10 *Fuga inducit offensam.*

11 *Voluntas adimplendi præbens viam casui fortuito, ob cuius superuenientiam amplius implementum sequi non potest. facit non esse locum pœnitentiæ.*

13 *Pœnitentia licet re integra habeat locum in contractibus innominatis per se stantibus,non tamen habet locum in contractibus innominatis habentibus mixturam nominatorum.*

15 *Mandans occidi clericum.si reuocat mandatum,an incidat in c.si quis suadente.etiam si reuocatio mandati non sit denunciata mandatario.*

16 *Tex.in l.stipulationes. §.Celsus. habet locum siue obligatio facti versetur in contractu nominato.siue innominato.*

17 *Custos carceris non tenetur ita diligenter custodire de proximo liberandum,sicut de proximo non liberandum,nec senem sicut iuuenem,neque traditum solutum,sicut ligatum.*

18 *Obligata specie,& ea perempta post moram.an distinguatur , an eodem modo peritura fuisset penes debitorem?remissiue.*

19 *Damnum datum socio itineranti causa societatis,societati imputatur.*

20 *Damnum illatum ambasiatoribus itinerantibus causa reipublicę,ascribendum est communitati.*

Idem in procuratore.

Quid in vasallo & armigero.

§.Si

§. Si seruum. In ꝯtractibus innominatis re integra, aut cępto eo, ꝙ debet impleri, seu im-
plemento non secuto, ob casum fortuitum non contingente,
locus est pęnitentię, dumtamen indemnis pars altera conser-
uetur, si quod damnum ex hoc contractu incurrit. h.d. vsq; in
1 fi. No. primo, †ꝙ pœnitentia occulta impedit factum legis, li-
2 cet non factum hominis. † No. ꝙ ad impedienda ea, quæ fiunt
legis ministerio sine facto hominis, non requiritur scientia, se-
cus si fiat facto legis & hominis, vt probatur in l. de pupillo. §.
3 si quis forte. ver. fi. de ope. no. nunc. † Tertio no. ꝙ implemen-
tum superueniens post pœnitentiam non excludit condictio-
4 nem ob causam. † Quarto no. ꝙ ad hoc, vt in contractibus in-
nominatis prosit pœnitentia pęnitenti, requiritur pęnitentię
5 notificatio. † No. vlterius ex ver. item si quis dederit. ꝙ cęptum
impleri id, quod erat implendum, non excludit pęnitentiam.
6 No. secundo ex eo. ver. ꝙ reuocatio mandati, vt effectum ha
beat, debet mandatario notificari, quando ex implemēto mā
dati damnum consequeretur. Et de hoc an necesse sit reuoca
tionem mādati procuratori notificari, Canonistæ habēt duas
perfectas glo. in cle. j. de renuncia. & extra, de procu. c. manda-
to. Legistæ tractant. j. mand. l. si mandassem. C. eo. ti. l. manda-
tum. s. de procur. l. si procuratorem absentem. & Bal. C. de fur.
7 l. falius. & plene traditur. C. de satisdan. l. vnica. † Vlterius no.
ex eodem versi. locum non esse pęnitentiæ contractu imple-
8 to ex parte eius, qui debebat implere. Item no. ex eodem sm
vnum intellectum, ꝙ condictio ob causam non solum cōpe-
tit ad id, ꝙ datum est, sed ad id, quod loco eius, ꝙ datū est, suc-
9 cedit. † No. ex ver. sed si accepit. & ver. plane. ꝙ ex parte eius
cui quid est implendum, locus est pęnitentiæ, qn̄ implemen-
tum venit fiendum in fauorem tertij offendentis eum. Et ad
10 hoc singulariter casum istum ego solus no. † No. ex eodem, ꝙ
fuga inducit offensam, ꝙ est vtile ad tradita in l. licitatio. §. ꝙ il
11 licite de publi. † Ex ver. fi. no. ꝙ voluntas adimplendi præbens
viam casui fortuito, ob quem superueniētem amplius imple-
mentum sequi non potest, facit non esse locum pęnitentiæ. Et
ita hunc allegaui limitando. s. prin. l. & dicta Bar. In glo. super
verbo, competit. ibi, ad interesse. Et ista vera sm Bar. & alios
communiter, vt agatur ad æstimationem ipsius serui. vel etiā
possumus dicere sm eum, ꝙ seruus sit in petitione, æstimatio
vero in executione. Ad hoc. j. de cōdic. furt. l. si seruus. §. boue.
& l. in re furtiua. & l. iij. cū alijs ibi allegatis. Quibus adde me-
12 liorem. ff. l. illud. j. de donat. cau. mort. In ead. ibi, non † exigitur
certioratio. & hoc quando ex actu per procuratorem celebra-
to in nihilo sibi præiudicaretur, vt dixi in notabilibus. Et inde
emanauit sing. decisio. c. fi. de procur. lib. vj. si vt reuocatio pro
curatoris ad matrimonium cōtrahendum cōstituti sufficiat,
etiam si notificatio non fuerit facta. In ea. ibi. solue. ibi, in cō-
tractu nominato, imo ibi loquitur in contractu innominato
habente misturam cum contractu nominato, vt ibi expresse
13 probatur. Secundum ergo hunc intellectum allego † in illa. l.
quæsitum. no. casum, ꝙ licet in contractibus innominatis solū
per se stantibus, locus sit pęnitentię re integra, vt in princi. hu-
ius l. non tamen in innominatis habentibus misturam nomi-
14 natorum, ꝙ est no. † In glo super verbo, pęniteat. ibi, etiam in
certiorato. sing. est hæc gl. vt dixi in notabilibus, ꝙ licet ad im-
pediendum factum hominis requiratur pęnitentiæ seu reuo-
cationis certificatio, non tamen ad impediendum factum le-
15 gis. Vnde inducitur † hic per Ia. de Are. Bar. referente, ꝙ man-
dans occidi clericum mandatum reuocans, non incurrat pę-
nam. c. si quis suadente. posito, ꝙ reuocatio mandati non sit
denunciata mandatario. Quoniam illa pęna infringitur ipso
iure & facto legis, ad qđ impediendum non requiritur certifi
catio. Idem tamen Bar. & communiter alij contra. tenent. s. ꝙ
certificatio requiratur, & aliter reuocans mandatum non eui
tet pęnam. d. canonis. Quia pœna non solum inducitur facto
legis, sed etiam hominis occidentis, vt hic plenius per eos, ad
quorum confirmationem allego dictum Inno. idem tenētis,
extra. de homicid. c. ad audientiam. In gl. super verbo, restitu
turum. ibi, dic ergo procuratorem durius astringi. Ista est ve-
ra, & declara, vt hic per Bar. cui in hoc non addo. In ea. ibi, ad
mendicatū suffragium. Hæc vera, & probatur. j. vt leg. no. ca. l.
hæc stipulatio. §. diuus. & j. vt in pos. leg. l. j. §. si debitori. In gl.
16 super ver. consequi. ibi, quia cogat eum manumittere. † Notā-
dum ergo, ꝙ regula. l. stipulationes. §. Celsus. locum habet, si-
ue obligatio facti versetur in contractu innominato, siue no-
minato, vt hic probatur. In glo. super ver. carere. ibi, respōdeo
non, quia non erat verisimile. No. ꝙ est sing. hæc gl. ad excusa
17 tionem † custodum carcerum, vt pęnam euitent, aut condem
nationem, si non ita diligenter custodiunt de proximo rela-
xandum, quemadmodum custodiunt non de proximo libe-
randum. Et ita etiam excusandus est, si non ita diligēter custo
diuit senem, quemadmodum iuuenem, seu si non ita diligen
ter custodit eum, qui traditus est sibi solutus, quemadmodum
eum, qui traditus est sibi ligatus, vt probatur. j. commo. l. si vt
certo. §. nunc videndum. Vltimo extra gl. ponderanda est, hæc
litera in fi. sui ad duo, & primo in versi. sed vbi accepit, vt ma
18 numitteret. † sm d. Bal. hic, ꝙ non sit distinguendum in obliga
tionibus speciei, re perempta post moram, an eodem modo
peritura fuisset penes debitorem, quem passum examinaui. s.
si cer. pe. l. ꝙ te. & ibi inter alia allegaui hunc tex. ex mente Sa-
19 li. & vt vides est ex intentione Bal. Secundo no. in ver. nisi † for
te, ꝙ damnum derobationis, aut aliud eueniens socio itineran
ti causa societatis, sit imputandum societati, non autem sibi
particulariter, quod dic, vt j. pro soc. l. cum duobus. §. damna
fatalia, & l. socium qui. §. j. eod. titu. No. arg. ꝙ deprędatio seu
20 † damnum cōtingens ambasiatoribus itinerantibus gratia rei
publicæ, sit ascribendum communitati, non autem sibi, ꝙ vt
plene per Bar. in l. si seruus. j. de furt. & per Spec. in ti. de iudic.
§. specialia. Tertio arg. ꝙ damnum veniens procuratori itine
ranti pro negociatione domini, domino ascribatur, ꝙ dic, vt j.
mand. l. inter causas. §. non omnia. s. de procur. l. qui proprio.
§. procur. vt in cęteris. Vltimo, ꝙ damnum eueniens armige-
ro, aut vasallo occasione belli commissi ratione iuuandi do-
minum, vel capitaneum, eisdem ascribatur, non autem vasal-
lo seu armigero, quod dic, vt per gl. ordi. & per Cy. ibidem. C.
ad leg. Iul. de vi. l. quoniam multa facinora, & tractat Inno. ex-
tra, de iureiur. c. sicut.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatus in casum matrimonij soluti, non videtur stipulatus in casu eiusdem non secuti.*
2 *Datio dotis facta per extraneum, habet in se conditionem tacitam, si sequatur matrimonium.*
3 *Filia in peculio profectitio potest etiam habere condictionem ob causam.*
4 *Differentia inter patrem dotantem, & extraneum in acquirendo sibi actionē pro dote repetenda. & ibi rationem.*
5 *Casus omissus a contrahentibus, quando est contrarius expresso, non remanet in dispositione iuris communis, secus si non sit contrarius.*
6 *Aduocatus, qui est pactus salarium in casu victoriæ, an debeat habere salariū si in parte obtinuit, ꝙ non.*
7 *Extraneus, qui dotauit & pactus est sibi dotem restitui quomodocunque soluatur matrimonium, an si veniat restituenda ob inopiam viri, sibi competat actio, vel mulieri.*
8 *Prouisio hominis an faciat cessare prouisionem legis, vel statuti, remissiue.*
9 *Prouisio hominis facta in casu expresso, an trahatur ad casum omissum, vel ille remaneat in dispositione iuris communis, remissiue.*

LEX VI.

SI extraneus. Prouisio hominis non tollit
prouisionem legis. h. d. Vel
sic, expressa prouisio nō excludit tacitam. h. d. Vel
sic, casus omissus a contrahentibus, remanet in di
spositione iuris communis, supplet Salic. dumtamen omissus
1 non sit cōtrarius expresso. h. d. † No. ꝙ stipulatus sibi in casum
soluti matrimonij, non videtur stipulatus in casu eiusdē non
2 secuti. In tex. ibi, nam quasi causa non secuta. No. ꝙ † vbi datio
dotis est facta per extraneum, habet in se conditionem tacitā,
si sequatur matrimonium. Et idem probatur j. de iure dot. l. si
ego. in princi. & l. stipulationem, & l. tali. licet contrarium di-
xerit glo. & male. j. de condi. & demon. l. Titio centum. §. Ti-
3 tio genero. † No. ex versi. sed si pater. ꝙ filia in peculio profecti
tio potest aliud habere q̄ dotem, quia condictionem ob cau-
sam, & huius est ratio, quia ipsa ob causam condictio, quæ cō
petit ad dotem repetendam respectu matrimonij non secuti,
habet priuilegia cuiuscunque actionis de dote, vt j. de priuil.
cre. l. ij. §. si sponsa. & hoc no. est sing. notandū ad extensionem
l. Pomponius Philadelphus. s. fa. erc. No. est d. Rapha. rō vero
est mea. In gl. super ver. pactus esset. ibi, etiam nudo pacto. hæc
4 ergo differentia † est inter patrem dotantem, & extraneum, qa
pater dotans non potest sibi acquirere propriam actionem
pro dote repetenda ex nudo pacto, sed extraneus sic, vt proba-
tur in d. l. auia. C. de iure do. Et ratio diuersitatis ibidem assi-
gnatur per glo. & Doc. Vna autem ratio & singularis & noua
ponitur hic per Ange. & in l. lecta. s. si cer. pet. s. ꝙ in patre, iō
pactum nudum non parit actionem, quia ipse cogitur de ne-
cessitate dotem tradere. j. de ritu nup. l. qui liberos. cum si. &
ideo sua traditio necessaria non vestit ad suam vtilitatem pa-
ctum nudū pro actionis productione, vt dixit no. gl. s. de pac.
l. traditionibus. Quæ ratio cessat in extraneo, quia ille sua vo-
luntate tradit. Et ideo sua traditio voluntaria pactum vestit,
quæ ratio est penitus falsa, quia sm hanc sequeretur, ꝙ pactū
factum per patrem filiam emancipatam dotātem, quam do-
tare cōpellitur, sicut si esset in potestate, vt est casus. C. de dot.
promi. l. fi. non produceret efficacem actionem sibi, cum &
tunc necessaria traditio pactum non debet vestire, quod est
falsum, vt est casus in l. vnica. §. accedit. iuncto. §. extraneum.
C. de rei vxor. act. Secundo etiam sequeretur aliud, quod si-
militer est falsum, scilicet ꝙ pactum factum per fratrem, qui
de necessitate cogitur dotare sororem, vt l. non omnis. C. de

admi.tu.& l.cum in plures.§.fi.ff.de admi.tut. vbi glo. ſing.cũ ſi.non veſtiretur traditione rei ad producendum ſibi actionẽ, quod eſt falſum, vt eſt caſus in d.§.accedit.iuncto.§.extraneũ. Et procedunt hæc quando quæritur, an pactum patris veſtiatur traditione rei.quando autem quæritur,an veſtiatur cohærentia contractus,recurre ad no.caſum.& ibi dicta in l.tale pactum.§.fi.ſ.de pactis.In gl.ſuper verbo,in hunc quoq;. ibi,hic vero diligenter pepigit in omnem caſum. Iſta ſolutio non eſt vera,quia iſta ſtipulatio ſeu cõuentio comprehendens ſub ſe genus ſubalternum.ſ.caſum omnem, qui ſequeretur ſecuto matrimonio, non debet ſub ſe comprehendere ſpeciem generis diuerſi.ſ.caſum,qui ſequeretur ex nuptiis non ſecutis,vt l.quicquid aſtringendę.j.de ver.oblig. & ideo ſolue,vt hic per 5 Bar.quem Legiſtę ſequuntur omnes. Vel aliter,† ꝙ quidã eſt caſus omnino omiſſus a contrahentibus, & contrarius expreſſo,& illi renunciatum,per argumentum ſumptum a cõtrario ſenſu,nec remanet tunc in diſpoſitione iuris cõis.Et ita loquitur d.l.ſi cum dotem.in prin.& l. inter ſocerum. §. cum inter. j.de pact.dota. Quidam vero eſt caſus non omnino a contrahentibus omiſſus, ſed tacite incluſus ex natura; cauſæ ſeu conditionis adiectæ,vt eſt hic in datione dotis, quæ habet in ſe cõditionem tacitam,ſi ſequatur matrimoniũ,vt prædixi, & tunc loquitur illa,quia oritur actio ex eo,ꝙ agitur tacite,& extra id, 6 ꝙ agitur expreſſe,vt in l.ſi is qui.§.ſi libero.j.commo.† Vltimo inducitur iſta l ad duas.q.vltra Guil. de Cu. & Bar. Primo,ꝙ ſi aduocatus pactus ſit cum cl.ientulo,vt ſi victoria obuenerit,ſibi tãtum debeatur ſalarium, quid ſi ea non obueniat in totũ, ſed pro parte ſic,& pro parte non,an tunc debeatur ſalarium ex forma conuentionis?& certe non,quia caſus iſte a cõtrahẽtibus eſt omiſſus, & ideo remanet in iuris communis diſpoſitione.ſ.l.vnicæ.C.de ſuffrag.& ita habeo Ia. de Ra. in apoſtilla 7 libri mei.Secundo inducitur, quid † ſi ſtipulatus ſit ſibi extraneus dotem reddi quomodocunq; ſoluatur matrimoniũ, & illa non veniat ob ſolutum matrimonium repetenda, ſed qa maritus vertitur ad inopiam ex diſpoſitione. l. ſi conſtante.j. ſolu.mat.& C.de iure do.l.vbi adhuc. cui tũc competit actio, an mulieri,vel extraneo?& certe mulieri, qa caſus iſte eſt omiſſus.Et ideo remanet in diſpoſitione iuris cõis,quę vult iſto caſu mulieri videri donatum,ex quo ſuper eo ſpecialis conuentio nõ emanauit,vt in d.l.vnica.§.accedit.& ita hic firmat Cy. 8 in addi. Poſtremo. l. iſta † duas habet materias,prima eſt, an prouiſio hominis faciat ceſſare prouiſionẽ legis, & in hoc dic, vt in l.fi.C.de pact.conuen.& in l. ſi fundum ſub conditione. §.Stichum.j.de leg.i.& per glo.& Cy.C.de iure emph.l.ij. & ſimiliter trahi poteſt,an prouiſio hominis faciat ceſſare prouiſionem ſtatuti?& de hac dic,vt per Cy.& Bal.C. de repu.hære. l.fi.& tangit idem Bal.in d.l.vbi adhuc. Secunda eſt,an proui- 9 ſio hominis† facta in caſu expreſſo, trahatur ad caſum omiſſum,vel remaneat ille in iuris communis diſpoſitione? & dic, ꝙ aut loquimur in reſcriptis,& recurre ad c. ſuſceptum.de reſcript.in vj.Aut in beneficiis ſeu priuilegiis, & recurre ad l. fi. C.de iis,qui ve.æta impe.& l.ſi quando.C. de inof.teſt.Aut in contractibus, & recurre ad hãc & ad d. l. ſi cum dotem.& l.fi. C.de dona.quæ ſub mo. Aut in vltimis voluntatibus, & recurritur ad l.commodiſſime.de lib.& poſth.& l. fi. C.de poſthu. hær.inſti.& l.3.C.de inſtit. & ſubſti. & ad Trebel. l. mulier.in princi.Aut in ſtatutis, & materia longa eſt per cano. extra,de cler.non reſi.c.ad audientiam,& c.cum dilectus, tractant Legiſtæ in l.Gallus.§.quid ſi is.de lib. & poſthu. & l.ſi vero. §. de viro.infra ſolu.matri. & ſufficiant remiſſiones, quia materia eſt longa & clara.

SVMMARIVM.

1 *Exceptione doli tutus ſolutum repetit.*
2 *Soluens ſcienter indebitum,ꝙ videatur donare.*
3 *Caſus in quo debitor in pecunia liberatur cedendo actionem.*
4 *Lis cuius expenſis tractari debeat an cedentis,an ceſſionarij,remiſſiue.*
5 *Condictio ob cauſam, ꝙ detur ob dati acceſſiones, etiam reſpectu penſionum. nume.12.*
6 *Doli exceptiones ſunt quinq;.*
7 *Exceptione doli tutus habentis ortum tempore celebrati contractus ſi ignorãter ſoluit,an repetat.*
8 *Exceptio doli, ꝙ ſuccedit in locum exceptionis non numeratæ pecuniæ,& bieñio tranſacto,quo eſt excluſa exceptio nõ numeratæ pecu.an opponi poßit doli exceptio.*
9 *Intellectus poſitus per gl.in ver.quoniam,eſt verus & communiter tenetur.*
10 *Solutum per putatiuum debitorem,cur repeti poteſt.*
11 *Conuentione partium num fieri poßit,vt in promiſſione dotis, illa conditio,quæ tacite a iure ſubintelligitur.ſ.ſi nuptiæ ſequantur, non ſubintelligatur.*

LEX VII.

QVi ſe debere. Debitor putatiuus ignorãter iuſſu mulieris, promittens & ſoluẽs nomine dotis marito futuro matrimonio non ſecuto ſolutũ repetit: ſi vero ſoluerit ſciẽter,mulieri matrimonio nõ ſecuto cõdõ ob cãm cõpetit. Si vero ſoluerit verus debitor matrimonio non ſecuto,condictionem ob cãm habet,quam mulieri cedẽdo liberatur. & in hac ꝯdictione ob cauſam veniunt fructus, & acceſſiones natu- 1 rales.h.d.† No.ꝙ tutus doli exceptione, ꝙ ſolutũ eſt,poteſt repetere,quod eſt ſpecialiter notandum ad ea, q̃ dicentur in gl. 2 † Secundo no.ꝙ indebitũ ſoluens ſcienter,donare vr̃. Ad quod j.de reg.iur.l.cuius per errorem.j.de conſti.pec.l.quod ſi maritus.§.j.de condi.indeb.l.quod qui ſciens.& l.ſed & ſi quis.ad 3 fi.ſ.ſi quis cau.cum ſi.† Tertio no.caſum, in quo liberatur debitor pecuniæ,per ceſſionẽ actionis.Ad quod j.de pœ.l.quod 4 debetur. circa quod no. tractat † hic ſatis diffuſe d.Bal. cuius expenſis,ſeu ſumptibus debeat lis ipſa tractari,an cedentis,an vero ceſſionarii?quod dic,vt plene dicam j.commo.l.ſi vt cer- 5 to.§.idem Labeo.No.vltimo † condictionem ob cauſam, nõ ſolum ad datũ competere,ſed etiam ad dati acceſſiones. Ad 6 hoc j.eod.l.cum quis.j.tit.ij.l.indebiti.In glo.i.† in princ. Ponderanda eſt ſing.iſta gl.quia magiſtra eſt in narrando quadruplicem ſpeciem exceptionis doli,cui Doc. addunt quintam.ſ. exceptionem doli,quæ ſuccedit in locum cuiuſlibet exceptionis mundi,& iſta habetur in l.ij.§.generaliter. j.de doli excep. In ead.ibi,& hoc caſu ceſſat repetitio, ſi ſoluit. Vult ergo no. 7 gl.† in cuius ſententia communiter omnes Doc.ſunt.ꝙ tutus exceptione doli habentis ortum celebrati ꝯtus tẽpore,ignoranter ſoluens,nõ poſſit repetere tanq̃ tutus exceptione odioſa.Ego vero puto ꝯtrium,ꝙ imo competat repetitio, & hoc ex tribus.Primo per iſtum tex.qui tuto doli exceptione, & ignoranter ſoluenti dat repetitionem loquẽdo de exceptione doli generaliter,neque deſcendendo ad aliquam eius ſpeciem. & ſi Doct.dicant, iſte tex.non loquitur de præmiſſa exceptione, ſed de aliis ſpecialibus,diuinatio eſt, & neſcio quis reuelauerit.Secundo idem fundo per generalem doctrinã. l.ſi non ſortem.§.indebitum.j.de condi.indeb.ibi traditam,ꝙ tutus exceptione perpetua ſoluens ignoranter ſolutum repetit, ſed hæc exceptio eſt perpetua,vt l.pure.in fi.de doli exceptio. ergo &c. Tertio,quia non poteſt negari,ꝙ iſte paſſus non ſit dubius pp opi.Certum autem eſt,ꝙ in re obſcura & dubia magis fauendum eſt repetitioni,q̃ aduentitio lucro,vt l.non debet. §.in re obſcura.j.de reg.iur.Non obſtat tex.qui eſt commune fundamẽtum,in d.l.qui exceptionẽ.quia ibi loquitur in exceptione Macedoniani,quæ licet odioſa,tamen inducta ꝯ rationẽ naturalem,quæ eſt,vt nemo cum alieno damno lucretur,vt l.nam hoc natura.j.de condi.indeb.cum ſimi.& in qua oppoſita ſeu allegata allegans tractat de lucro captando, is vero qui ſoluit de damno vitando. Nos autem loquimur in exceptione doli, quæ eſt fauorabilis, quia non ſolum inducta in odium cõmittentis dolum, ſed etiam in fauorem decepti, ne alterius malitia ſit ſibi damnoſa, vt l.i.in princi.infra de doli exceptio. Item in ea exceptione,quæ eſt iure naturali ſuffulta, vt l.i.in fi. de doli except. & in qua oppoſita excipiens tractat de damno vitando, agens vero de lucro captando, vnde nil mirum ſi in hoc ſubueniatur magis tractanti de damno vitando,quã de lucro captando certanti,vt l. fi. §. licentia. C. de iure delib. & l.fi.de codic. Caſus ergo iſte diuerſiſſimus eſt ab illo. l. qui exceptionem. vnde puto, quòd in ea ſolutum erronee poteſt repetere, quando error iuris in damno vitando non nocet,vt l.indebiti, infra de condi. indebi. & iſta eſt pulchra & noua opi.in materia, quæ etiam fuit de mente Cy. in l.iij. C. quod met.cau. ſi recte intueatur.nullam harum rationum aſſigno. 8 In ead.ibi, † quæ ſuccedit in locum non numeratæ pecuniæ, eſt ergo dare exceptionem doli ſuccedentem in locum exceptionis non numeratæ pecuniæ,vt l.ij.§.circa, de doli excep.& ex hoc ſequetur mirabilis effectus.ſ.ꝙ licet tranſactum ſit bieñium,& conſequenter ſit excluſa exceptio pecuniæ nõ numeratæ,attamen in locum eiuſdem poterit opponi exceptio doli,quæ eſt perpetua,vt in d. l. pure. in fi. & ſic remanebit quaſi ſine effectu totus titulus de non numerata pecunia.hoc tamẽ pro ꝯſtanti nõ firmo, ſed eius deciſio pendet ex notabili tex l. 9 ſub ſpecie.C.de poſtul.q̃ ad hoc vide.In ead.ibi, & ſi reus† de facto excipit,vt hic dicit,vñ per hęc vltima verba datur intellectus vnus ad ver.Nerua.ſ.an exceptio doli cõpetens promittẽti ſoluere ꝯ ſponſum agentẽ ex promiſſione habẽte ſub ſe cõditionẽ tacitã,ſi nuptiæ ſequantur, & ſic agentem nulliter, & de facto,quia ante conditionis euentum pariat ſoluenti repetitionem ſoluti? Sed ſm hunc intellectum dicunt Doc. cõiter hanc gl.non eſſe bene ſignatam,quia in tali caſu nõ tractatur de condictione ob cãm,vnde melior intellectus eſt ſcd͂us poſitus in prin.glo.in ver.quoniam. ſ. an tutus exceptione contra mulierem agentem poſſit ſoluens futuro ſponſo repetere? & quidem decidatur,quòd ſi talis eſt exceptio,qua mediante pecunia ſoluta non competit repetitio,tunc non poſſit per ignoranter ſoluentem a ſponſo repeti, ea ratione, qua nec poteſt per ſoluentem ſcienter, vt in ver. ſed ſi cum ſciret.ſi vero ſit talis exceptio,qua mediãte,quod ſolutum eſt repeti poteſt, tali caſu,ꝙ per hunc ſoluẽtem ignorãter a ſpõſo repetetur, & hęc

eſt

est omnium communis opi.quam his paucis perstrinxi.In gl. super ver.quoniam Hæc glo.dubitat,an procedat ratio literæ, 10 quam ipsa non bene colligit,&†omissis verbis Bar.multa super hoc dicentis,ad quæ non est necesse addere, dic, ꝙ ratio, qua motus est Iuriscon.sultus in primo versi. ad dicendum,ꝙ solutum per putatiuũ debitorem potest repeti, colligitur ex verbis illis,quoniam putasset se debere,non autem ex illis,qui bus colligit gl.ibi,exceptione doli.Et ratio ita colligitur,solu ẽs ignoranter indebitum potest repetere,vt j.ti.ij. per totum.sed hic solutum est ignoranter,ergo competit repetitio.In ea.ibi, 11 ꝙ actum fuit. Potito.ꝙ ista gl.dicat verum , † non est ad hoc,ꝙ conuentione partium fieri potest,vt tacita hæc cõditio, si nuptiæ sequantur.intellecta a iure in promissione dotis nõ subintelligatur, Doc.tamen post Bar. communiter reprehendũt dicentes,ꝙ hoc non fuit hic actum,quoniam si actũ esset,non peteretur solutum per condictionem ob causam,vt vult illa litera,quia non fuit solutum ob causam de futuro,sed per condictionem indebiti, qua solutum propter causam de præterito,sicut j.ti.ij.l.damus.Quidam moderni & melius iudicio meo dicunt,ꝙ imo hic hoc actum fuit, & hoc probatur ex ista litera,vbi solutum fuit,ergo quo ad fiendam solutionẽ nõ oportebat expectari eiusdem celebrationem . Igitur ergo ẽm eos etiam hoc casu condictione ob causam,per istũ tex.Nec obstat Doct.quia licet soluta sit dos, & conuentum fuerit, ꝙ non subintelligatur conditio in promissione, tamẽ subintelligitur in solutione dotis,vt per Bar.in l.si ego.in princi.& l.dotis fructus §.fi j de iure dot.ea uero deficiente repetit solutum condictione ob causam . In glo. super ver.actionem.ibi, sed quid si promisit. si intelligamus glo. hanc ẽm intellectum Bar. s.ꝙ hic vir,cui fuit facta promissio dotis soluendæ, non autem solutio teneatur cedere actionem,quam habet mulieri , fortiter obstat argumentum tale. Actionem non habens, actionem cedere non potest.l.si procuratorem absentem. §. si liber homo j.manda.Sed vir ex promissione sibi facta nullam actionem acquisiuit,vt j probabo,igitur &c.Quia nullam acquisiuit patet,quia ibi fuit facta mera promissio, quæ habet in se conditionem tacitam,si sequatur matrimonium , vt l.promittendo.& l.stipulationem. j.de iure dot. sed hæc nunq̃ fuit verificata,quia matrimonium non secutum, ergo nec actio quæsita.Possunt duæ responsiones dari , quia illa conditio nõ subintelligitur in promissione facta per extraneum , vt no.gl. in l.Titio centum.§.Titio genero.j.de condi. & demon.Sed illa falsa,vt reprobaui in l.si extraneus,igitur hæc non bona.Secundo respondet Bar.ꝙ illa tacita conditio subintelligitur hic respectu viri,non autẽ respectu mulieris,sed illa similiter non bona,quia concludit ꝯ eum , quia si intelligitur respectu viri, ergo conditione per virum non verificata,nulla cõpetit actio, ergo nulla per eum est cessibilis,& sic patet, ꝙ l. fi. C. de iure d ,quam idem allegat pro fundamẽto huius suæ opinionis, nihil facit. Vnde sol.tertio ẽm quosdam modernos,ꝙ hic non subintelligitur conditio ista,ex eo,quia is qui soluit sciẽter indebitum,fuit intentionis huius, ꝙ solutũ totaliter mulieri donaret.Dixi in notabilibus,quo casu hæc conditio nullo modo subintelligitur,nisi solum mulieris fauore,vt est casus.j.de iure dot.l.licet §.quoties.In gl.super verbo,manente.ibi, responsio patet &c.Ista solutio non est vera, quia ẽm hoc non competeret condictio in hoc tertio casu,quod est falsum,vt hic vides.Quare solue,ꝙ ista fuit liberatio conditionalis.s.si nuptiæ sequerentur,& ideo annullatur. conditione non verificata, vt j.de iure dot.l.licet.præallegata.In glo.fi.ibi,no. naturalem,& 12 ẽm hoc etiam ad accessiones respectu pensionum competet hæc condictio,quia & illę loco fructuum habentur.j. de vsur. l.prædiorũ.vbi est casus . Cętera dic, vt hic per Bar.qui in aliis recte loquitur.In gl.super verbo,quoniam. ibi, sed quia causa cessat propter quam dedi.Ista est falsa, quoniã ẽm hoc sequeretur,ꝙ sciens se non teneri mulieri,pro eadem dote, soluens, matrimonio non secuto posset repetere,ex eo,quia deficit cã. Sed hoc est falsum,vt versi.sed si cum sciret , ergo &c.

SVMMARIVM.

1 *Causa annullata,non potest effectus annullari.*
2 *Affinitas dicitur contrahi inter sponsos.*
3 *Sponsalia præcedentia faciunt desinere rem integram.*
4 *Aetas iusta ad contrahendum matrimonium ex quibus consideratur,tam de iure ciuili,quam canonico.*
5 *Matrimonium etiam nulliter contractum hodie de iure canonico operatur inductionem sponsalium,secus de iure ciuili.*
6 *Statutum loquens in affinibus,an habeat locum inter illos , inter quos contracta sunt sponsalia*
7 *Vir & vxor proprie non dicuntur affines,item nec propinqui.*
8 *Statutum, ꝙ inter affines non fiat compromissum , ꝙ non habeat locum inter virum & vxorem.*
9 *Verbum.potest,an sit extensiuum in futurum.*
10 *Verbum,non poterit, vel non potest, an iudicetur secundum tractum de futuro.possibile.*
11 *Clausula,rebus sic stantibus,ꝙ in dubio intelligatur in contractibus, renunciationibus.iuramento,priuilegiis in societate & datione tutoris.*
12 *Dos vt repetatur satis est sponsalia esse dissoluta.*
13 *Statutum iuratum,an & quando tolli possit absque metu periurij,remissiue.*

LEX VIII.

QVod Seruius. Solutũ nomine dotis repeti non potest , quandiu subest spes futuri matrimonij.hoc dicit. No.quód 1 †annullata causa,non potest annullari effectus.Se 2 cundo nota,ꝙ†inter sponsos dicitur affinitas contrahi, de quo dic,vt dicetur in glo. Tertio nota secundum vnum intellectũ, 3 ꝙ†sponsalia præcedentia faciunt desinere rem esse integram. 4 In glo.super†verbo.habeat.in princi. de iure ciuili. Ergo iusta ætas ad matrimonium contrahendum consideratur ex annorum numero,vt l.minorem.j de ri.nup. & Insti. qui.mo.tu.fi. circa princi.De iure autem canonico secus est,quoniam iusta ętas non consideratur ex numero annorum, sed ex habitudine corporis & potentia coeundi,vt in c.puberes.c. de illis.& c. fi.extra,de despon. impub. Ex quibus patet approbatam opi. Azo.contra Io.positam in d l.minorem , & Institu. de nup.in prin.Et prædicto modo dicitur ætas iusta , quo ad celebrationem matrimonii.Qualiter autem dicatur iusta in alia materia dic,vt in l.cum filio.de leg.iij In glo. super ver.& diuortiũ. ibi,nec repudium.proprie cadit.Et verum dicit de iure ciuili, 5 quia†matrimonium de facto & nulliter cõtractum, non operatur inductionem sponsalium.j.de sponsa.l. quæsitum.vbi vidisti casum.de iure canonico,secus est, quoniam illud matrimonium nulliter contractum operatur saltem celebrationẽ sponsalium.Ita terminat glo.in c.a nobis,& c. duo pueri.extra de despon.imp.cuius opi.est hodie approbata,in eo. ti c.i.lib. 6 vj.In glo.super ver.affinitas.in prin Per†sponsalia ergo inducitur inter consanguineos sponsi & sponsę principium affinitatis,non autem affinitas proprie,sed improprie sic.Et ex hoc arguit Bar.hic ad q.statuti, de qua hic per eum . Tu autem pro dicto huius glo.allega tex j de ritu nupt.l.si qua §.i.j.de gradibus l.Seruius,& l.Labeo.vbi casus, ꝙ improprie per sponsalia affinitas inducitur,vnde statuta loquentia de affinibus,non vẽdicabunt sibi locum in talibus. In ead ibi , sed tamen impro7 prie.Ergo inter virum†& vxorem dicitur affinitas,vt probatur hic,& in l.possessum.C.cõmu.vtriusq.iud. Similiter improprie cadit propinquitas , quoniam proprie non dicantur esse propinqui,vt probatur.C.vnde vir & vxor.l.i.Similiter improprie non autem proprie dicantur esse cõiuncti,vt in l. manifestissi8 mi.§.sed cum in secunda.C.de furt Vnde†infertur ad q. ꝙ statutum volens inter affines compromissum de emergentibus litibus fieri , non includit maritum & uxorem . Et ita tenuit Bal.C.vnde vir & vx.l.i.Sed tamen contrarium tenet. C.commu.de succes. l. affinitatis . & quia plene dixi in d.l. j. ideo hic 9 non repeto . In glo.fina in princi.† An istud verbum.potest,sit extensiuum in futurum dic,quòd aut profertur absolute non determinatiue ad aliquam causam vel personam , & tunc in futurum extenditur,& tunc intelligi potest.i.quandiu possibile est . Ita probatur in d.l.si ita quis.de leg. ii. & in l. j. de iniusto testa. Aliquando refertur relatiue ad aliquam causam,vel personam, ex qua dependet potentia , & tunc loquitur hic,ꝙ non habeat tractum in futurum, sed intelligitur rebus sic stantibus , & in eodem esse manentibus,vt in ista gl. Qualiter au10 tem intelligatur istud†verbum, si non poterit, vel non potest, an illud iudicetur secundum tractum de futuro possibile , an vero secundum tempus præsens, vtputa si statutum diceret,si non poterit pecuniam soluere,amputetur manus , an intelligatur , si non poterit etiam considerato futuro tempore , an vero si non poterit etiam considerato tempore , vt ex nunc? Barto.dubitans non decidit in l. suus quoque §. sed si filio.ff. de hær. insti. Bal. autem decidit & varie tam hic , q̃ in l. quicunque. C.de ser.fugit.& in d §.sed si filio Et quia non est ma11 teria propria,dicetur alibi.In ead.glo.ibi rebus sic†se habentibus,summe no. Bar. istam glo. quam quotidie allegamus, ꝙ verba contractus debent in dubio intelligi,sic se habẽtibus rebus , & noua causa non superueniente. Similiter & uerba renunciationis secundum eundem hic,& in l. qui Romę §.duo fratres.infra de verbo.obliga.& in l.fi §. idem quæsiui.infra de condic.indeb.Et ad hoc solet ipse tantum allegare istam in glo. Tu vero allega tex. extra ,de renuncia. cap cum P. Gualfredi. Item adde, quòd similiter debent intelligi verba testatoris, vt no.idem Bar.infra de hære.instit.l.quoties.§.si duo. per tex. in l. Paulo. §. Pompo.de leg. iii Adde tex meliorem , scilicet l.Meuia.§.fi.infra de annu.lega.& l.3.in fi.infra de adi. leg. Itẽ similiter debent intelligi verba iuramenti,vt 22.q.2.c.ne quis, & est plena glo.extra,de iureiur.c quemadmodum. Itẽ similiter verba priuilegii,quoniam noua causa post illud concessũ, superueniens illud aufert.extra , de deci. c. suggestum.vbi est no. casus,& facit de acq.hære.l. si seruum quis.in §.i.& ij.cũ se-

quentibus.xi.q.iii priuilegium Item similiter intelligi debent verba societatis.ʒ.pro socio.l.si conuenerit.cum l.seq. Item similiter verba mandati & dationis tutelæ testamẽtariæ. Et primum probatur.ʒ.de solu.l.si cum Cornelius,& l. cum quis.in prin.Secundum.ʒ.de confir.tuto.l.vtilitatem,& l.in confirmã do.Et ad id quod.s.dixi,ita debere intelligi in cõtractibus.Adde l.quæro.§.inter locatorem.ʒ.loca.Item ad id, quod dixi de iuramento,adde tex.extra,de hæreti.c.si.& ad omnia prædicta est tex.optimus in l.patronus.alias. l. si libertus non aliuerit.ʒ. de bon.lib.In ea.ibi,donec alter eorum cõtraxerit. Et pro hac opi.facit tex.in d. l. si sponsalibus.infra de sponsa. Bar. autem

11 †dicit & rectius sufficere,quo ad dotis repetitionem sponsalia esse dissoluta, nec requiri, ꝙ alter eorum post dissolutionem alias ꝓtrahat nuptias.Cuius opi.probat.ʒ.de iure dot. l. si ego. in prin.& l.dotis fructus.§.si in ead.ibi, quia non erat res integra.De hoc cõtrario & eius materia dic. vt plenè dixi in l.si pecuniam.in prin.s. eod.Vltimo inducitur iste tex.subtiliter hic per Cy.in additionibus, ꝙ si vniuersitas constitutionem iuratam fecerit,non liceat eandem constitutionem reuocare, nisi perita per prius absolutione a iuramento, alias in periurium incidat,sicut & hic,licet possit dos data pro futuro matrimonio,si sponsalia præcedentia fuerunt,pœnitentia reuocari,non tamen ante licet,q̃ sponsaliorum contractorum pœnitere. Ista q.an possit statutum iuratum tolli ipso iure absque metu periurij,altam requirit indaginem,& quia non est propria materia,sufficiat remissio. Ponit plenè Io. And.extra,de præben.c. dilecto.& in c.j.de his,quæ fi.a ma.par.cap. & in addi.Spec.de iureiur.§.j.d.Ant.extra de sponsalio.c. præterea.plenè inter legistas solum ponit Bal.in l.omnes populi.de iusti. & iure.& in proœmio feudorum, allegans super hoc dicta Pau. de Eliaza. de regul.cle.j.

LEX IX.

SI donaturus. Intendens mulieri donare iussu eius futuro marito dotem soluẽs, etiam non secuto matrimonio,non repetit, sed mulieri tantum competit actio,nisi aliud expresse actum fuerit. h. d. Et dr̃ tunc habere intentionem donandi,si eueniat casus matrimonii nõ secuti,qñ hoc expressissime actum est, aut probatum.vt l.si extraneus. ver. nisi euidentissimis.s.eo.ʒ.de iure do. l.licet.§.quoties.In dubio enim donare nõ intelligitur,vt probatur.ʒ.de iure dot.l.si ego.& l.promittendo. Matrimonio vero secuto,intelligitur semper donasse, nisi actum sit expresse contrarium.C.de rei vxor.actio.l.vnica. §.accedit. In glo.ibi,l. ij.§ si debitorem.& adde meliorem.§.quoties, & l.tutor.§.j.ʒ. ad Velleia.

SVMMARIVM.

1. *Exceptio obstans deleganti,non obstat ei,cui facta est delegatio,ex titulo oneroso.*
2. *Exceptio obstans cedenti an obstet cessionario.*
3. *Maritus non cogitur habere indotatam uxorem,nec etiam illam alere, quando dos sibi fuit promissa.*
4. *Exceptio,dolo facis,quod obstat ei,qui restituturus est alij, dumtamen in eodẽ veniat restituenda conuento.*
   Et item obstat ei,qui restituturus est ex interuallo propter dilationem inductã a lege,secus si inducta sit ab homine.Et limita vt ibi.nu.5.
6. *Iure suo vtens nemini iniuriam,vel dolum facit.*
7. *Lucrum dotis proueniens marito,aut ex pacto,aut beneficio statuti,dicitur prouenire ex titulo oneroso.*
   Dotis titulus ex parte viri est onerosus,ex parte mulieris lucratiuus.
8. *Lucrum dotis proueniens marito ex pacto soluto matrimonio,habet etiam locum in dote promissa.*
   Et ibi quid in lucro statuti.
9. *Mutatio qualitatis,quando arguat mutationem tituli.*

§ Si quis indebitam. Exceptio,quæ obstat deleganti,nõ obstat ei,cui est facta delegatio ex causa onerosa, nisi quatenus ad delegan

1 tem sit peruenturum.hoc dicit.†Nota,ꝙ exceptio obstans deleganti,non obstat ei,cui est facta delegatio ex titulo oneroso. Ad idem.ʒ.de doli except.l.Iulianus.ʒ.de dona.l. si quis delegauerit.secus si facta sit ex titulo lucratiuo, vt in l.ij. §. cum vero. ʒ.de dona.& plene no.in l.apud Celsum.§.si quis authoris.ʒ.de doli exceptio.Vnde inducitur hoc ad aliam quęstionem,scili-

2 cet an†exceptio obstans cedenti obstet cessionario?& quia nõ est materia nostra sufficiat remissio,tractat plene Dy.in c.si qs in ius.de regu. iur.li.vj.Bar.ʒ.de nouatio.l.doli.;& in l.apud Celsum.§.sed cum legitima.præallegata.Bal.hic, & C. de procura.l.qui stipendia.C.manda.l.per diuersas,;& in l. si cum emptor.s. de pact. & s. de procura. l. si quis in rem,& in l.si cum dotem,infra sol.matrimo.plenissime disputauit hunc passum in disputatione sua, quæ incipit, Statuto cauetur, ꝙ fenerator. Ponit Specu.in titu. de procur.& de cessio.actio.& habes

3 notabilem & singularem casum, de iureiuran.c.j.lib.vj.†No. secundo, maritum non posse cogi indotatam vxorem habere,& si non dat,non est a marito alenda, imo de domo expelli potest. Et solet Bal in l.de diuisione.infra solu. matrimo.& in d.l si cum dotem §.sinautem.eod. titu. allegare gl. singu.in Authen.de non eligen.sec.nuben.§ fi. in verbo,onera.quæ parum facit. Vnde allego tibi casum singu.l.si.vbi hoc est expressum,& hoc vbi dos promissa est quoniam tunc est uxor alenda secundum dotis quantitatem,vt in d §.sinautem,& in l.cũ vnus.§.alimentis.infra de alimen.& cibar.lega. vbi autem dos non esset promissa,tunc imputet sibi vir, quoniã tenetur vxorem alere,nec eam potest expellere.vt no.glo. in dicto.§.sinautem, & Innocen.extra,de don.inter vir.& vxo.c.per vestras,&

4 Specu.in titu.qui filij sint legiti. Quarto no.ex si. versi.†quod exceptio,dolo facis petere.de qua in l.dolo. ʒ. de doli exceptio. & in regula iuris.dolo facis. obstat ei, qui restituturus est alij, dumtamen in effectu eadem veniant restituenda conuento, alias secus,vt in l.si socer.§.Lucius. vbi plene de hoc per Bar.ʒ.

5 solu.matrimo.†Vltimo no.singul.quod licet exceptio,dolo facis.non obstat ei,qui restituturus est rem ex interuallo,propter dilationem inductam ab homine,vt in l. si.§. j. vt lega. nomi. cauea. nihilominus obstat ei, qui restituturus est ex interuallo propter dilationem inductam a lege miserationis causa,vt est hic in dote,in qua restituenda marito conceditur dilatio a lege causa pietatis,vt in l.vnica §.exactio.C.de rei vxor.actio.Qđ vltimum ego limito, nisi restituere debens ex interuallo propter dilationem legis agat ad id,quod restituturus est ex eo, qa spoliatus. Ad hoc allego no.casum.ʒ.rer.amot.l. si mulier.§.rerum.vbi probatur, quòd tunc hæc exceptio non obstat.Item

6 no.& ita communiter allegatur, † nemini dolũ facit aut iniuriam,qui vtitur iure suo, & concord. legistales sunt in glo. Ad idem extra,de elect.c.cum ecclesia Vulterana. In gl.super verbo,non potest.in princi. de materia huius, scilicet an exceptio obstans deleganti,obstet ei,cui est facta delegatio, sufficiant remissiones.s.allegatę. In glo.fi.ibi, nec ex lucratiua causa. Ad

7 tria singu.no. hanc glo.†primo quod portio dotis, quam maritus lucratur ex forma pacti, aut statuti dicitur peruenire ex titulo oneroso,non autem lucratiuo,& hoc ex eo, quia data est hæc portio lucri ob causam,scilicet ab onera matrimonij per maritum supportanda. C.de iure dot.l.pro oneribus,& ʒ.eo.ti. l.dotis fructus. Et facit pro hoc,quia titulus ipse dotis respectu mariti dicitur onerosus, licet respectu mulieris dicatur lucratiuus,vt probatur hæc distinctio in l. ex promissione. de actio. & obliga.iuncta glo.l. Meuia.ad fi.ʒ. solu.matrimo. & melior tex.iuris est in l.fi.§. a socero. ʒ. de his, quæ in frau. cre. Et licet contra hanc glo. decisionem videatur facere tex. in l.ab hostibus.in fi.ʒ.sol.matrimo.in verbo,lucrifaciat.;& in §. exactis.de rei vxo.actio.in verbo,lucrum.nihilominus solue, quod lucrũ dicitur impropriè per prædicta,vel lucrum habitum ex onero

8 so tamen titulo.Secundo specialiter†nota, ꝙ lucrum dotis ex pacto prouenięns ipsi marito soluto matrimonio,locum habet non solum in dote data,sed in dote promissa, vt hic probatur relata glo.ad tex.vnde est decisio quæstionis, ꝙ lucrum dotis a statuto prouenięns ipsi marito, ex forma statuti, locum habeat etiam dote promissa, cum lucrum dotis ex forma pacti & statuti procedens æquiparetur, vt in c.fi.extra,de dona.inter vir.& vxo.& hoc est tenendũ.quando ipsa vxor fuit in mora in dãdo dotem ex tribus. Primo ne mora debitoris noceat creditori.ʒ.de iuris & facti ignoran.l.iniquissimum. Secundo ne deterioris conditionis sit uxor non morosa, & dotem dãs, q̃ morosa non dans.Iura sunt vulgaria. Tertio,quia hoc videtur expresse probari in Auth. vt exact.instã.do.§.fi. & in Auth. de non elig.secun.nub.§.fi.in glo.magna. Et ita consuluit Bar. etiam si statutum loquatur per verbum dotis datæ, seu percepte in consilio suo,quod incipit, Dum quæritur, an statuto.& Bal.de dot. promis.l. fi. licet cõtrarium idem Bar. tenuerit per

9 prædicta in l.iubemus.§.sane.C.de sacrosan.eccle.†Tertio no. ꝙ mutatio qualitatis. s. de oneribus matrimonij in non onera,quæ sunt extincta per solutionem matrimonii, non arguit mutationem tituli de oneroso in lucratiuum, cum a primordio tituli posterior formetur euentus,vt in dicta l. vnica. C.de impo luc.descrip & benefacit gl.ʒ.de acqui.hær.l.si duo. Cętera dic,vt hic per Bar.qui rectè loquitur,& nihil addo.

SVMMARIVM.

1. *Accepti'atione debiti per mulierem facta,matrimonio non secuto,debita pecunia condicitur.*
2. *Dare,& remittere paria sunt.*

LEX X.

SI mulier. Liberatio facta ex certa causa, q̃ nõ sequitur,non habet effectum, imo pecunia ex præcedẽti obligatione cõdicitur. Et datũ executori siue nudo ministro respectu certæ causæ,condicitur illa non secuta,& similiter donatum causa mortis cõdicitur cum fructibus per recõualescentiã donatoris.Itẽ similiter bonorũ collatio respectu certę cãę facta,illa non

non secuta, condicitur. h. d. vsque ad l. si procuratori. quam in fine legam. Nota primo, quod † acceptilatione debiti per vxorē facta, matrimonio non secuto, debita pecunia cōdicitur, licet tex. in l. licet. in princi. de iure dot. dicat pecuniam non condici, sed acceptilationem nullius esse momenti adeo, quod condicitur liberatio, & in pristinam obligationem repositio. Huius l. contra. Bar. hic diuinando sol. Ideo dic tu soluendo dupliciter, primo quod agi potest vtroque modo, id est vt vel pecunia condicatur, per hunc tex. vel restitutio in pristinam obligationem, hanc autem solu. probo ex mēte Iuriconsul. alternatiue hæc duo remedia concedentis creditori, vt in l. metū. §. ex hoc edicto. ꝰ. quod met. cau. Sed quia ad illum tex. posset responderi volendo tenere sol. Bar. ideo dic aliter ſm Bar. de Sal. c. quod aut pecunia, a qua debenda liberatur quis per acceptilationem, erat solutioni parata incontinenti, & tunc habet locum ista litera, vt pecunia condicatur, quia fingitur per debitorem creditori tradita, & in eundem debitorem postmodum translata. Aut pecunia debita non erat solutioni parata, & tunc loquitur tex. in d. l. licet. ſ. vt condicatur prima obligatio, & ad hanc allegat ipse no. ꝰ. si cert. peta. l. singularia. Ego vero specialiter allego tex. qui non fuit factus pro alio. ꝭ. de iu te dot. l. si sponsalibus. §. j. Secundo no. quod † paria sunt hic remittere & dare. de quo dic, vt plene dixi. ꝭ. de donat. l. Modestinus. Vnde est argumentum, quod sicut in contractu do vt des, & do vt facias, est locus actioni præscriptis verbis, vt in tota l. naturalis. ita in contractu, remitto vt des, quoniam qui remittit dare videtur, vt hic, quod dic, vt l. actione. C. de transactionib.

SVMMARIVM.

1 *Officium nudi executoris nō debet esse lucratiuum, imo restituit quicquid apud eum sine causa est.*
2 *Ambasiatores, an teneantur pecuniam, quæ eis superest finita legatione, restituere.*
3 *Titulus reuocabilis, non causat fructuum acquisitionem.*

LEX XI. & XII.

1 SI heres. Summata est cum præce. No. quod nudi † executoris officium non debet esse lucratiuū, imo restitui debet quicquid apud eum sine causa est. Quinimo & illud restituit, quod minus expendit, quàm datum est. ꝭ. de leg. ij. l. Lucius. §. à te peto. vnde arguunt Doc. hic, & ibi, & in l. creditor. §. cum inter. ꝭ. mandati. & in l. continuus. §. cū 2 ita. ꝭ. de verbo obliga. & in l. eos. de fals. in fi. quod † pecuniæ datæ pro expensis ambasiatoribus, restituendæ sunt, si minus expendant, quàm datum fuerit. Ego soleo contradicere, quia si non restituuntur mortuo ambasiatore in legationis officio, & sic eo ad effectum non deducente legationem, vt noto tex. singu. in l. legatus. §. si quis in munere. ꝭ. de legat. Ergo multo minus debet restitui deducente ad effectum legationis officium, vnde ibi no. casum contra communem opi. Nō obstant iura allegata, quia hic est speciale fauore legationis, vt ibi. Ex l. cū quis. no. & 3 † ita communiter allegatur, quod titulus reuocabilis non causat fructuum acquisitionem.

SVMMARIVM.

1 *Collatio bonorum, non inducit aditionem hæreditatis, nec agnitionem bonorum possessionis.*
2 *Emancipatus de iure Digestorum, an teneatur conferre, antequam veniat ad paternam successionem.*

LEX XIII.

1 SI filius. No. † quod per collationem bonorū non inducitur hæreditatis aditio, seu bo- 2 norum possessionis agnitio. † Secundo no. quod iure isto, antequam emancipatus possit venire ad paternā successionem, per prius tenebatur cōferre, quod plene discussi in materia collationum. In gl. j. in prin. ibi. pure debebatur. Et iō agi non poterat, vt hoc purum debitum repromitteretur, vt vidistis in glo. d. l. si quis accepto. quam ibi tenui. In contrariū tamen me multum mouet ad præsens. l. etiā. infra vt leg. no. ca. vbi est casus, quod id quod pure debetur pro ordinario iure vt legatum, potest peti, vt per cautionem repromittatur. In ead. ibi. l. licet. pro solu. huius, dic, vt dixi in no.

SVMMARIVM.

1 *Condictio ob causam oritur ex pacto, & etiam ex defectu causæ non secutæ.*
2 *Condictio ob causam competit dominio translato, & quid dominio non translato.*
3 *Libellus in condictione ob causam concludere debet ad dandum, & in obligatione rem dari etiam re perempta concludit ad rem, licet executio fiat in æstimatione. nu. 4. Et quid in obligatione rem reddi, & in obligatione rem restitui. nu. 5. & 6.*
7 *Furtum committit vtens re ad alium vsum, quam ad quem dominus dederit, vel prohiberet, si sciret.*
8 *Præsumptio pro iudicis sententia, quando sit.*
9 *Sententia non præsumitur lata de facto.*
10 *Prorogatio, an habeat locum in criminalibus, remissiue.*
11 *Specialitatem allegare, refugium est miserorum.*
12 *Implementum propriæ voluntatis, lucrum est.*
Lucrum solum proueniens occasione implemēti voluntatis, & non alio modo, producit actionem furti.
13 *Mistum imperium competens iudici, vt iudici, indelegabile est, secus si vt priuato, quia est delegabile.*
14 *Pœna mortis num sit pro furto de iure Digestorum.*
15 *Liber homo non potest alteri permittere, seu licitam facere sui torturam.*

LEX XV.

CVm seruus. Res data ob certam causam, causa nō secuta, cōdicitur, & si extare desierit, sed si dñium translatum non sit, actione ad exhibendum agitur. Item actione & 1 condictione furtiua. h. d. † No. ex pacto oriri condictionem ob causam. Item & ex defectu causæ non secutæ. In versi. sed Pro- 2 culus. no. condictionem † ob causam competere eo casu, quo dñium translatum est, licet quidam dicant competere etiam dñio non translato, & probant hoc in ver. sed si tuus. in ver. etiam furti. Notant enim dictionem illam, etiam, quæ est implicatiua. Et idem etiam probant per l. illud. & l. si filiosa. de mor. cau. dona. Prima tñ opin. probatur per §. sic itaque. Insti. de act. & per no. in l. j. C. de dona. quæ sub modo. dicemus ad 3 plenum in l. si procuratori. Nota ibi. dare eum &c. † quod libellus in actione condictionis ob causam debet concludere ad dan- 4 dum, de quo dic, vt dicetur in d. l. si procuratori. No. † ex eodē versi. hic casum, quod in obligatione rem dari, etiā re perempta libellatur ad rem, ad idem l. si seruum. §. effectus. ꝭ. de verb. ob. ꝭ. de consti. pecu. l. promissor. la ij. licet fiat executio in æstimatione, vt ꝭ. de confes. l. iubemus. & l. fi. ꝭ. quæ sen. sine app. resc. 5 in gl. † Idem per eadem iura dicit Bar. hic & plenius in l. stipulationes non diuiduntur. in obligatione rem reddi, ꝯ quod vr mihi casus in d. l. si filiosa. & d. l. illud. iuncto §. nec dubitauerunt. in quibus probatur actori electionem competere, ad quid agat, re perempta, stante tali obligatione. s. an ad rem, an vero ad æstimationem, & optime facit ad hoc ꝭ. depo. l. j. § fina. vbi probatur etiam libellari posse ad æstimationem re perempta in obligatione surgente ex contractu depositi, quæ est rem reddi, 6 de hoc tñ dicetur, quia non est materia propria. Quid † autem in obligatione rem restitui: posuit hic Bar. & plenius in d. l. sti- 7 pulationes. dixi post gl. ꝰ. si cer. peta. l. vinum. † No. ex versi. sed Proculus. quod vtens re cuius dñium nō est translatum ad vsum, quem dñs prohiberet, si sciret, aut ad vsum alienū, quàm dñs vtendam dederit, furtum committit. Ad idem. ꝭ. de fur. l. si pignori. Insti. de obli. quæ ex delic. in §. furtum autem. In gl. j. in prin. Adde. ꝭ. de pe. l. nullum. In ea. ibi, iniuste forte. No. est hæc glo. 8 primo, quod † licet pro snīa iudicis præsumatur, vt in l. Herēnius. §. Caia. ꝭ. de euictio. & in l. Beblius. § Marcellus. ꝭ. de pac dot. extra, de elect. c. bonę. de renunciat. c. in præsentia. de proba. c. quoniam ꝯ falsam. attamen hoc est verum, si sit iudex cōpetens, secus si incompetens. Qm̄ tunc non præsumitur quicquid iuste facere, vt hic, tanquam carens fundamento iurisdictionis Itē 9 & secūdo, si volumus intelligere, † quod sine causæ cognitione ad snīam pfectus processerit. No. est quod pro snīa de facto lata non præsumitur, qm̄ si præsumeretur, non posset seruus iste repeti, quia adimpleta fuisset cā. ob quam datus fuit, seu adimple- 10 ta præsumeretur, quod tamen hic negatur. Tertio no. † ex eadem particula, quod in criminalibus causis, non habet locum prorogatio, quoniam si locum habuisset, non diceretur prefectus vigilum iniuste processisse, tanquam in eum fuisset iurisdictio prorogata per consensum, vel consensisse. ꝰ. de iudic. Hoc tñ dubitabile est, & iō dic, vt plene no. e. ti. & in l. j. C. vbi de cri. agi opor. & in l. j. C. de sicar. & plene per Cy. & per Bal. in l. si qui ex consensu. C. de epis. audi. vbi remittunt ad Spe. & Cano. In ea. ibi. quia hoc non erat publicum, imo furtum & delictum priuatum, vt in l. si ꝭ. de fur. & plene no. ꝭ. de delic. priua. l. fi. in glo. & hanc Azo. opi. sequitur hic Guil. de Cu. alia ratione, quam vide hic per Bar. In glo. fi. ibi. speciale. Hæc non bona, quia diui- 11 nat, & ratio specialitatis non assignatur, vnde refugium † miserorum est, vt dicit gl. C. famil. ercisc. l. filium quem habentem. In ea. ibi, quia suam voluntatem adimpleuit. Ad duo hæc alle- 12 gamus no. † Primū, quod implemētum propriæ voluntatis lucrū est, sicut & eꝯ. vt Insti. de actio. §. pterea. & in l. fi. ꝰ. de vsu & habit. Scdo, quod lucrū solū proueniens occasione implemēti volūtatis, & non alio modo, producit actionem furti, quod est no. Possumus etiam aliter soluere, quod hic furtum ideo per Titium commissum est, quia vsus est seruo alio modo, quàm dominus cōcesserit, vnde in furtū incidit, vt hic, in fi. Item & ꝰ. dixi in no. Vltimo extra gl. allegamus l. istam, quòd merum imperium & mistum, scilicet vitę, necis, & tormentorum, quod dominus olim habebat in seruum, licet non hodie, vt in l. ij. ꝰ de his qui sunt sui vel alie. iuris. & Insti. eod. titu. circa princi. C. de emen. seruo. l. j. & ī l. fi. C. de pat. pote. poterat alij delegari. Vnde no. 13 singu. l. istam, † quod licet merum imperium competens iudici, vt iudici, sit indelegabile de iure ciuili, vt l. imperium, cū simi. ꝰ. de iurisd. omn. iud. nihilominus competens ut priuatæ personæ delegabile est. Casus est hic ex eo, quia quæstio tormēto rum

rũ meri imperij est, vt l.defensores.C. de defen. ciui. Et ad idẽ propositum soleo allegare casum.C.de adulte.l.Gracchus. Itẽ

14 & secundo videtur no. ꝙ hic sit casus & sing. no.† ꝑ licet de iure ciuili, non possit quis pro furto, nisi sit famosus latro mori, vt in auth. sed nouo iure.C.de seruis fug. iuncta. l.capitalium. §.famosos.ĵ. de pę. non obst.§. si quis quinq; solidos.in c.j.de pa.tenen.cui hodie derogatum est per consuetudinem: nihilominus de iure ciuili Digestorum. pęna furti sit mors, vt hic videtur casus. Nisi diceremus, ꝙ aut hic de facto processit prę. fectus vigilum, ꝙ tamen in textu non apparet: vel ꝙ imponi possit pœna mortis respectu vilitatis ꝑsonæ, quia seruus erat.

15 Postremo† in quantum Bat. hic dicit, ꝙ nõ potest liber homo alteri permittere, seu licitam facere suimet torturam, adde ꝙ bene dicit, & idem tenuit.ĵ.de furt.l.interdum. §.qui furem.licet contrarium ibi glo.tenuerit, & male, vt ibi notatur. Et ad hoc bene facit, quod tractatur per eundem Barto. & Bal. in l. alia.§.eleganter.ĵ. solu. matri.& l.Titio centum.ĵ.de condi.& demonstra.

S V M M A R I V M.

1 *Pecunia vbi ex parte vnius venit, ex alia datio speciei contractus emptionis non contrahitur, sed innominatus.*

2 *Dare idem est, ꝙ rem accipientis facere.*

3 *Contractu innominato propter interitum speciei non semper contingit liberatio debitoris, licet in contractu nominato emptionis per consensum perfecto sic.*

4 *Contractu nominato emptionis, licet re aliena tradita. non possit agi ad repetitionem pecuniæ, nisi secuta euictione, tamen in contractibus innominatis sic.*

5 *Contractu do vt des, substantiale est, vt cautio præstetur licet in alijs secus.*

6 *Contractibus innominatis, cautione non prestita competit dati repetitio, licet in contractu emptionis non.*

7 *Emptio vt consistat precium debet dari in quantitate. & non in specie Et quid si ex parte venditoris debetur genus, an resultet contractus emptionis, vel innominatus nu.8.*

9 *Venditor, ꝙ teneatur pręcise ad tradendum, si rem habet. Et an de natura emptionis & venditionis veniat dominij translatio.nu.seq.*

11 *Periculum rei venditæ an spectet ad venditorem.vel emptorem.*

12 *Pactum de accipiendo Stichum si interueniat, an resultet venditio, vel contractus innominatus.*

13 *Cautio vbi venit in contractu innominato præstanda, an veniat præstanda cũ fideiussore, licet in contractu nominato sufficiat nuda cautio.*

14 *Permutatio.an veniat appellatione emptionis.*

15 *Condictio ob causam an habeat locum in contractibus nominatis, & vide numero 23.*

16 *Condictio ob causam cur detur in donationis contractu.*

17 *Donatio an sit contractus nominatus.vel innominatus.*

18 *Contractus nominati, an solum sint illi.qui consensu solo contrahuntur.*

19 *Condictio ob causam, an semper oriatur ex contractu facio, vt des, vel facio, vt facias, remissiue.*

20 *Obligatione rem dari, re data.quæ a creditore auocari potest, an inducatur debitoris liberatio.vel agi possit actione primæua.*

21 *Cautionis præstatio, quæ non venit de natura contractus, non tollit remedia, quæ ex ipso contractu proficiscuntur.*

22 *Clausula dedit.vendidit.& tradidit, quem effectum habeat.*

24 *Pœnitentia an habeat locum in contractibus mistis, participantibus de contractibus nominatis, & innominatis.*

L E X X V I.

DEdi tibi. Cum quis speciem dare tenetur recepta pecunia, nõ resultat emptionis contractus, sed innominatus, & ideo condictione ob causam agitur.h. d. Vel sic ſm But.verba in contrahendo contra naturam ɔ̃tus apposita, illum in aliam

1 speciem transmutant.h.d.† No. ꝙ vbi ex vna parte venit pecunia, ex alia datio speciei, non contrahitur cõtractus emptionis,

2 sed innominatus. Secundo no. † ꝙ dare idem est, ꝙ rem accipientis facere. Ad idem Insti.de actio.§.sic itaque. ĵ. de verbo. obli.l.vbi autem non apparet.in fi. Nisi eius verbi cõtingat impropriatio propter subiectam materiam, de quo dic, vt plene

3 no.gl.ĵ.de reg.iur.l.non iure data. Tertio no † ꝙ in cõtractu innominato propter interitum speciei debitæ, non semper contingit liberatio debitoris, licet in ɔ̃tu nominato emptionis ꝑ consensum perfecto, sic, cum tunc non ad venditorem, sed ad emptorem spectet periculum.ĵ de peric. & commo.rei vend.

4 l necessario. Insti.de ɔ̃h.emp §.cum autem. † Quarto no. ꝙ in contractu nominato emptionis, tradita re aliena, non posset agi ad repetitionem pecuniæ, nisi prius sequatur euictio, vt ĵ. de euict.l.habere licere.C.eo.l.qui rem. tamen in cõtractibus innominatis secus est, vbi de natura eorum venit dominij trãslatio Eo enim tunc non translatio competit, sed pecuniæ re-

5 petitio, vt hic. Vltimo no. ꝙ † in contractu innominato, do vt des, est de substantia præstatio cautionis, etiam si dictum non fuerit, licet in alijs contractibus innominatis secus, vt s̄.eod.l. iij.in princ. No. ꝙ non solum vbi de dominio dãtis dubitatur, sed etiam, vbi certum est dantem esse dominum, de natura cõ

6 tractus est cautio de euictione. No. † ꝙ in contractibus innominatis cautione non prestita, competit dati repetitio, licet in ɔ̃tu nominato emptionis nõ. sed agatur, vt cautio præstetur, vt in l.ij.ĵ.de euict.& l inciuile. C. de rei vendic. cum ibi no. in

7 glo.ij.ibi, sol. Hic fuit data in specie. Ad esse † ergo emptionis requiritur datio precij in quantitate, adeo, ꝙ si in specie, emptio non resultat ſm glo.hic, & l.hæc venditio. §. huiusmodi. ĵ.de contrahen.emp. Quæ probatur a simili eius, ꝙ de locatione dicimus, cum qua magnam similitudinem emptionis contractus habet, vt l.ij.ĵ.loca.& Insti.eod.titu.§. adeo. in ea enim locatione necesse est mercedem, quę datur in quantitate consistere, non autem sufficit in specie consistere, vt ĵ.de præscrip. ver.l.naturalis.§.at cum do.ĵ.depo.l.j.§. si quis seruum. versi. ꝙ si ope. In ea. ibi, quia appositum fuit pactum de dando. Vbi ex parte debentis debet species dari. ex conuentione nõ resultat

8 contractus emptionis ſm gl.hic. Fallit autem hoc, † nisi ex parte venditoris deberetur genus, quoniam tunc & licet conuentum sit dari, non resultat innominatus contractus, sed ɔ̃tus emptionis. Quia in generis venditione necessaria est dominij translatio, dicente maxime Bat. s̄. si cer. pe.l.ij. per l. domus §. de euict.de leg.j.& ita tenet hic Fran. de Rampo. repetens hãc l. ꝙ ego verum non puto, qm̃ Bar. loquitur vbi celebratus est per verba venditioni cõuenientia, vtpura vendo, emo &c. vbi autem celebratus esset per verba dubia inferẽtia ad venditionem, tanq̃ ad contractum innominatum, vtputa do tibi.x. vt des mihi hominem, tali casu puto etiam resultare contractũ innominatum. Quoniam nomen contractus dubium, in dubio iudicamus innominatum, vt ĵ.de æsti.ac.l.j. & probatur.ĵ. de pręscr.ver.l.si gratuitam.in prin. iuncta glo. In ea. ibi, ꝙ venditor facere non tenetur. Duplex est dubitatio, quarum vnam

9 determinat hic glo. † prima, vtrum venditor possit cogi ad tradendum. secunda, vtrum de natura contractus emptionis sit dominij translatio. Et circa primam satis ruminatam in l.j.de act.emp.& Insti.de emp.& vẽdi. §.precium.C.de act.emp.l.si traditio. communis est conclusio, quam probat Bar.in l.stipulationes non diuiduntur.ĵ.de verb.obli.& Bal.in l.j.C.de sent. quę pro eo, ꝙ cogatur venditor tradere, si rem habet, alias succedit obligatio ad interesse, vt probatur in d. §. precium. iũcta d.l.j.& l.ex empto.§ idem ait.eo.tit.& l. qui tibi. C. de hæred. vel act.vend.quam ego approbo. Primo per casum in c.cum Ioannes.extra, de fide instr. Secundo, quia cessio in incorporalibus habet vim traditionis, vt l.fi.cum gl.C.quã.fiscus vel priua. Sed casum habeo, ꝙ venditor actionis, & sic iuris incorporalis, compellitur illam cedere, vt est casus.ĵ.de hære.vel actio. vend.l.venditor actionis, ergo sequitur, ꝙ compellatur quasi tradere Si ergo necessaria est traditio in incorporalibus, sequitur ꝙ idem sit in corporalibus, cum ratio diuersitatis dari nõ

10 possit. Tertio ad idem est casus in eo.titu.l.qui filij. §.j. † Circa secundum breuiter concludo, ꝙ translatio dominij nõ est de natura obligationis ex parte venditoris in contractu emptionis. Et hoc probatur.ĵ.de contrah.emp.l. rem alienam, & l. si ita distrahatur §.j. Sed bene est de natura eiusdem, ꝙ res ipsa, quæ traditur, tradatur animo dominium transferendi, si tradens est dñs, si autem est dñs animo transferendi vsucapiendi condictionem, hic est casus.ĵ.de contrahen.emp.l.clauibus. de act emp.l.ex empto. circa prin.in ver.quę naturaliter &c.& in l.cũ manu sata.§.nemo.de ɔ̃h. emp. Fallit hæc doctrina in duobus casibus, vno affirmatiue, alio vero negatiue. s.nisi ex parte venditoris veniat venditio generis. Quoniã tunc de nã ipsius obligationis est dominij translatio, vt s̄.dixi. Fallit s̄cdo & negatiue, nisi vẽdatur species, qm̃ non est necesse tunc, ꝙ illius ad actum deductę dñium transferatur, imo succedit obligatio in æstimatione. Et ad hoc no.sing. casum, quem non puto per aliquem notari.ĵ.de act.emp.l.si iactum retis.in ij.rñso. Potest etiam hoc tertio fallere in casu l.quod sæpe. in §.si res. ĵ.de contrahen.empt.& d.§.cum autem. Insti.de emp.& vendi. In quibus probatur, ꝙ licet re apud venditorem stante, si postmodũ stare desinat, succedit obligatio ad interesse respectu ipsius rei peremptę, nihilominus ea non extante, sed viuẽte penes alium, non succedit obligatio ad interesse, sed necessitate viua in obligatione est actionis cessio. Et istis verbis vtor in hac materia, licet Bal. hic dicat dominij translationem nõ esse in obligatione, sed in eiusdem executione, quemadmodũ in obligatione rem dari, eadem perempta, non est in obligatione æstimatio, sed in executione tantum, vt s̄.l.proxima.& l. si seruum.in fi.de ver.oblig. In gl.super verbo, possunt.ibi, solutio hic intercessit. Iunge primam cum secunda & erit bona

11 solu. Ita hic communiter Doct. † In glo.super verbo, dare.in princi. in hoc scilicet an in venditione speciei periculum ad emptorem, vel venditorem, dic quòd aut est venditio pura, aut conditionalis. Primo casu, aut est cõtractus consensu perfectus, non autem rei traditione, & tunc periculum pertinet ad emptorem, vt d.§.cum autem, & in d.l. necessario. Aut est contractus perfectus traditione vera, vel quasi, & tunc sit ad

eundem

eundem, vt in iisdem probatur. Inducitur autem ista quasi traditio per signationē factam in re empta, vt j. de peric. & com. rei vend. l. quod si neque. §. fi. vbi est casus no. Fallit solum hoc in venditione rei, quæ requirit degustationem, qm̄ tunc signatio in illa traditionem non inducit, vt l. j. §. si dolium. eo. titu. An non est adhuc consensu seu traditione perfectus, & tunc ad quem pertineat periculum? dic, vt de cōtrah. emp. l. dom͂u. hæc autem procedunt in venditionibus rerum non requirentium mensuram, aut degustationem. In ijs autem dicendum est, ꝙ aut res ipsę venduntur ad corpus, & tunc contractu consensu perfecto, periculum pertinet ad emptorem. Casus est C. de peric. & com. rei vend. l. ij. Fallit duobus casibus. Primus vbi actum est, ꝙ ad venditorem pertineat, vt in d. l. j. de pericu. & commo. Secundus quando vēditor est in mora, vt in eo. tit. l. si quis vina. Fallit tertio, qn̄ venditor de malitia vini emptorem non certiorauit. Item & quarto, vbi asseruit bonum, cum esset malum. Et ambo ista probantur eod. tit. l. si quis vina. in prin. & §. j. Secūdo casu qn̄ ad mensuram, seu degustationem vendidit. dicendum, ꝙ ante mensuram, seu degustationem factam periculum est venditoris, qn̄ non censetur adhuc ꝯtus desectus in totum, vt probatur de contrah. emp. l. quod sæpe. §. in his. & l. j. de pericu. & com. Fallit duobus casibus. Primus vbi emptor est in mora, vt d. l. si per emptorem. Secundus vbi contrarium actum est, vt in d. l. j. & hoc de primo casu principali. In secundo, s. venditione conditionali existente, dic periculum interitus pendente conditione eadē postmodum purificata spectare ad vēditorem, periculum vero deteriorationis spectare ad emptorem, vt est casus in d. l. necessario. §. si pendēte. & l. pen. C. eo. tit. Et ꝓ ratione diuersitatis vide Bal. in rub. C. de peric. & com. rei vend. In glo. super verbo, procliuior. ibi, quia pactum de dando Sticho.

12 Quid † autem si interuenisset pactum de accipiendo Stichum, an tunc resultaret venditio, vel ꝯtus innominatus? dic, ꝙ aut hoc verbum, accipio, adijcitur speciei, & tunc resultat vēditio. Quoniam verbum hoc de natura sui non importat dominij translationem, sed simplicē traditionē etiam tali casu. Casus est in d. l. naturalis. §. j. in ver. accipiam. Si aūt adijciatur generi, vt puta frumento, vel vino, seu certę parti bonorum, & quia importatur dn̄ij translatio, vt probatur in l. cum mota. iuncta gl. C. de transa. merito causatur ꝯtus innominatus per hanc l. & in hac eadem gl. In gl. fi. sed lo. dicit, hoc exigit.

13 Solitus † est allegare d. Bal. hanc particulam pro sing. licet hic in lect. sua non ponat, ꝙ vbicunque in contractu innominato venit præstanda cautio, intelligitur præstari cum fideiussore, licet in nominato ꝯtu nuda cautio sufficiat j. de euic. l. illud. Hoc tamen non vr̄ bene dictum. Primo, quia si sufficit præstari nudam cautionem in ꝯtibus nominatis, quia sunt fortiores, multo magis in innominatis, qui sunt natura debiliores, vt paret. s̄. eo. l. si pecuniam. Præterea ꝯ hoc allego no. glo. expresse hoc dicentem in ea. l. si pecuniam. in ver. plane. et l. j. in ver. restituturum. licet ad hoc illam ibi non notauerim. Tertio, quia ex quo lex tam in ꝯtibus innominatis, q̄ nominatis dicit simpliciter caueri debere, ergo in vtroq; conim genere intelligitur de cautione nuda. C. de verb. signi. l. sancimus. cum nulla reperiatur. l. quę ab illius regula hanc exceptionem faciat.

14 † In ead. ibi, & an sit permutatio. Nota ex hac ꝙ nomen emptionis non continet permutationem. Ad idem j. de ꝯhen. emp. l. i. licet nomine comparationis sic, quia illud magis generale est, vt ꝓbatur C. de rer. permu. l. j. & d. l. j. in gl. de ꝯhen. emp. vnde ex primo assumpto dicit Spec. allegādo, de emp & vend. §. nunc vidēdum. ver. sed pone statutum. ꝙ statuta de emptione & venditione mētionē facientia, puta quo ad solutionem gabellæ, & similia, non continent permutationem. Quod probatur C. de præd. cur. l. fi. lib. x. Ad idem j. de pign. l. in quorum. & de reb. eor. l. si pupillæ. §. si prætor. in contrarium tn̄ multum facit l. statuliberi. §. Quintus. de statu libe. & l. sicut. §. venditas. j. quib. mod. pig. vel hyp. sol. & quod habetur. C. de vsuca. l. iij. In quibus omnibus probatur omnē alium contractum alienationis cōpręhendi nomine emptionis: de quo tn̄, quia nihil addendum, dic, vt per Bal. in d. l. ij. & hoc aliqualiter verius non tangit, q̄ alibi. C. de fideic. l. voluntas. vbi vide plenius. In ea. ibi, nam nō habet locum in ꝯtibus nominatis.

15 Et sic vult † gl. esse regulam, ꝙ in contractibus nominatis non sit locus condictioni ob causam. Quæ probatur vltra. C. de rescin. vend. l. ea conditione. & d. l. inciuile. Bart. autem hic dat duos casus fallentiæ vltra gl. de quibus dic, vt hic per eum. Cui adde tertium. s. qn̄ ꝯtus ipse nominatus ex post facto resoluitur ex legis dispositione, quoniam tunc, ꝙ datum est cōdictione ob causam repetitur. Ita est casus no. in l. bona fides. hoc ipse ibi dicit, ꝙ nō puto verum. Primo, quia licet ibi Iurisconsultus dicat repeti posse, non tn̄ dicit condictione ob causam, ergo intelligā actione ex empto. ar. j. de in diem addi. l. Imperatores. Secundo casum habeo expressum, ꝙ resoluto ipso nominato ꝯtu, datur actio ex ipso ꝯtu descēdens ad id repetēdum, qd̄ datum est. Casus est. j. de act. emp. l. ex empto. §. si is qui. vbi ꝯtus ipse nominatus a princ. nullus esset, tunc daretur ad repetendum condictio indebiti, & condictio sine causa. Et primum probatur j. de cōdi. indeb. l. seruum. Secundum j. de condi. sine cau. l. j. In ead. ibi, nisi in casu donationis.

16 † Quæ autē sit ratio, quare in ꝯtu donationis posito, ꝙ ꝯtus nominatus sit, detur condictio ob causam. l. j. C. de dona. quæ sub modo. l. ea lege. & l. si vt proponis. C. eo. posuit hic Bar. cui addo etiam aliam, s. quia qn̄ ꝯtus donationis nō initur pure, sed modaliter, tunc illa non est ꝓprie donatio, sed potius contractus innominatus, vt probatur in l. j. j. de don. Ideo tunc locus est in eo cōdictioni ob causam, tanq̄ in alijs innominatis ꝯtibus.

17 In ea. ibi, † quæ donatio. Est ergo cōis gl. opi. ꝙ hodie donatio sit ꝯtus innominatus, ita tenet s̄. eo. l. j. & l. ij. C. eod. Secunda vero fuit opi. But. ꝙ olim & hodie esset ꝯtus innominatus, & hanc sequitur Franc. de Rampo. in repetitione sua. Tertia fuit Bar. ꝙ olim & hodie esset ꝯtus nominatus, & hāc communiter sequitur Bal. licet aliter dicat. Item Bar. de Sali. & quia hæc omnia plene discussi post eūdem Bar. in l. in ædibus. in §. j. j. de dona. ideo hic non repeto. In ea. ibi, sed omnes

18 illi † sunt nominati, qui consensu fiunt. Vult ergo gl. ꝙ illi tantum dicantur ꝯtus nominati, qui solo celebrantur consensu. j. de rer. permu. l. j. Et in hoc male dicit, quia s̄m hoc sequeretur, ꝙ stipulatio, quæ non nudo celebratur consensu, sed verborū solennitatem requirit, nō esset ꝯtus nominatus, ꝙ est falsum l. j. C. vt act. ab hęre. Præterea ꝯtus mutui, depositi, & similes, qui non solo consensu celebrantur, sed desiderant rei interuētum, vt Insti. quib. mo. re ꝯh. obli. cum simi. non essent nominati ꝯtus, ꝙ similiter non est verum, vt s̄. de pac. l. iurisgentiū. in prin. Quare dicas, ꝙ ꝯtus nominati sunt, qui elegans nomē a iure ciuili impositum habent, vt d. l. iurisgentium. Item qui sui nominis pariunt actionem, vt d. l. j. j. de rer. permuta. Vnde & cōiter alij ex tex. auth. eo decursum. C. de dona. ante nup. ꝙ si nouus ꝯtus a consuetudine refertur, cui ab iisdem esset nomen impositum, ille talis ꝯtus non diceretur nominatus, sed innominatus, quia tex. j. de præscr. ver. l. iij. cum l. præced. dicit, ꝙ vbi talis reperitur contractus, cuius appellatio nulla a iure ciuili prodita est, descendit ex eodem actio præscrip. ver. Ergo sequitur, ꝙ innominatus est, quoniam si nominatus foret, haberet sui nominis actionem, quemadmodum & alii habent, vt d. l. j.

19 † In ead. ibi, in contractu autem, facio vt des. Vult ergo gl. ꝙ ex contractu, facio vt des, vel facio vt facias, non oriatur condictio ob causam, quod tamen non semper verum est. Et ideo dic, vt hic per Bar. & plenius in d. l. si pecuniam. Vlterius

20 extra gl. in quantum Bar. circa vltimum † intellectum huius l. & l. si cum aliquis. §. hominem. & l. si quis aliam, & l. qui res. in prin. j. de sol. dicit, ꝙ dum quæritur, an vbi in obligatione est rem dari, data re, quæ a creditore auocari pōt, inducatur debitoris liberatio, vel agi possit actione primęua. Dicēdum est, ꝙ aut illa pōt auocari ratione dominij, & tunc non inducatur debitoris liberatio, sed agi possit actione primęua, vt d. § qui hominem, & l. 4 §. fi. j. de re iu. Aut potest auocari iure hypothecariæ actionis, & tunc, aut est promissa euictio, seu de euictione cautio præstita, & agi non pōt actione prima, imo ab ea inducitur liberatio, vt dicit in hac l. in vltimo responso, a ꝯtrio sensu. Aut non est præstita de euictione cautio, & tunc nō inducitur liberatio, imo agi potest prima actione, vt dicit esse casum hic in verū. finge. Adde, ꝙ istud non vr̄ verum. Primo ratione Francis. de Rampo. hic. s. quia refert qn̄ in obligatione est rem dari, an res possit auocari iure dn̄ij, vel hypothecariæ, ad hoc vt dicamus, non inductam liberationem. Casus est de lega. j. l. si a substituto. de solut. l. si rem meam, & d. §. qui hominem in iure, prout vult Bar. præstatio cautionis de euictione tollere primam actionem creditori competentem, a quo ius auocari potest, quoniam ista hominis prouisio, non tollit prouisionem legis, quæ est de iure communi, vt tali casu prima actione agatur, vt hic. Ad hoc. j. de leg. j. l. si fundum sub conditione. §. Stichum. C. de pac. conuen. l. fi. ꝙ no. C. de iure emph. l. ij. per glo. Non obst. versi. iste fi. quia non debet assumi arg. a ꝯtrio sensu, quia resultat in iure absurdus intellectus, igitur &c. l. ij. C. de condi. insert. Præterea possumus dicere s̄m eundem, ꝙ velit iste versi. ꝙ si petita fuerit cautio, excludatur illa actio, quæ competebat creditori ad agēdum ꝯ debitorē, antequam res esset euicta, nō aūt ꝙ inducatur liberatio, quin si res sit euicta, non possit agi actione prima. Hæc opinio videtur verior ex duobus, primo quod aut volumus, ꝙ ista cautio de euictione veniat ex natura ꝯtus innominati, prout venit ex natura nominati, vt l. quod si nolit. §. quia assidua. j. de ædil. edic. & l. sciendū. j. de euic. Et tunc hæc cautio de natura contractus existēs tantum inesset eidem, merito eius expressio nō debet aliquid operari. de lega. j. l. hæc verba. cum si. Aut volumus dicere illam non esse de natura ꝯtus, & tunc est certum, ꝙ non ex alia causa fuit cautio de euictione præstita, nisi vt ius creditoris augmentaretur, ergo illa eadē non debet inducere ꝯtrium effectum diminutionis. de lega. j. l. legata. & l. legata. de adi. leg.

adi.leg.& de condi.& demõ.l.cum tale.§.falsam.extra,de ver.
21 sig.c.transmissę.†Scdo pro ista opi.allego casum.s.eod.l.si pecuniam.ver.plane.el ij.Vbi habeo casum, ꝙ præstatio cautionis,quę non venerit de natura ꝯctus,non tollit remedia, quæ ex ipso ꝯctu proficiscuntur.Et ad hoc illum tex.no.tene menti,licet ibi non notauerim.Tertio ad idem facit,quia si specia le est in transactione fauore minuendarum litiũ, vt si res possit auocari a possidẽte actione hypothecaria, nihilominus ad primam actionem redi nõ possit, posito ꝙ de euictione cautum fuerit per stipulationem,vt est casus in l. si pro fundo.C. de transac.ergo in aliis est ius commune in ꝯtrium. Vltimo ad idem facit optime.l.si mancipium.§. communi diuidundo.j. de euict.vbi dicit tex.non referre,quo genere iudicij res euincatur,& sic an hypothecaria continente possessionem, an ve-
22 ro rei vendicatione ius dominij concernente. †Secundo principaliter in quantum Bar.hic tractat de effectu illorum verborum,quæ communiter apponuntur in instr̃is,dedit,vendidit, & tradidit &c.Adde effectum alium, ꝙ per illa vr̃ data licẽtia emptori rem venditam propria authoritate ingrediendi.Casus est no.j.de acqui.pos.l.p̃dia.Ia.de Are.quem Bar. ibi refert & firmat Ang.s.de rei vend.l.quædam mulier. & do. Ant.ex-
23 tra,de consuetu.c.ij. vbi refert in hoc Spec. †Vltimo in quantum.s.tetigi,an in ꝯctibus nominatis sit locus condictioni ob causam.Adde,locum habere potest condictio illa ex permissione seu voluntate ꝯhentium,vt est casus C.eo.l.ij. Vnde hęc
24 est quinta fallentia,quam prædictis adiunge. †Et in quantum Bar.hic in fi. tãgit, an in ꝯctibus mistis participantibus nominati & innominati contractus,sit locus pęnitẽtię dic, vt plene dixi.s.eod.l.si pecuniam.in prin.& in aliis dic,vt hic per eum, qui recte loquitur.

S V M M A R I V M.

1 *Indebitum solutum falso procuratori ad hoc,vt non possit repeti a domino, nisi ratum habeat,an sit differentia,an procurator sit falsus, quia nunquã habuit mandatum,an vero,quia mandatum habuit speciale.sed postea reuocatum? & vide nu.8.& 16.*
2 *Debitum solutum falso procuratori,qui nunquam habuit mandatum, non parit liberationem,quo ad dominum.*
3 *Debitor soluens falso procuratori,quem scit falsum id ad quod vere tenebatur domino solutum,an repetat,& an videatur donare.*
4 *Verbum,perperam iuris ignorantiam significat.*
5 *Replicatio doli,ꝙ detur contra excipientem de dolo.*
6 *Solutum per debitorem bona fide procuratori reuocato,bona fide recipienti,inducit liberationem a domino.*
Dominium huius pecuniæ solutæ an acquiratur per talem procuratorem reuocatum,& recipientem bona fide,domino.
7 *Dominium vtile, & non directum acquiritur, vbicunque dominij acquisitio resultat contra iuris regulas.*
9 *Soluens procuratori reuocato,mala fide recipienti,an habeat contra reuocantẽ actionem aliquam,vbi quod actionem de dolo,quæ cessat,si solutionẽ consecutus fuisset a procuratore recipiente.*
10 *Debitor soluens speciem procuratori nullum mandatum habenti, & probabili causa tutus liberatur a creditore per cessionem actionis.*
11 *Debitor soluens genus procuratori nullum mandatum habenti,non liberatur a domino per cessionem actionis,si sibi aliqua culpa imputari potest, secus si culpa non potest imputari.*
12 *Debitum solutum scienter falso procuratori,videtur donatum.*
13 *Dispositio l.cum quis. §.i.j. de solu. an habeat locum in procuratore in rem suam,& quibus casibus.*
14 *indebitum solutum falso procuratori in rem suam domino ratum habente , an repetitur ab eodem per condictionem indebiti,ex eo,quia soluens statim se credidit liberatum.*
15 *Indebitum solutum falso procuratori simplici a domino ratum habente, an repetit per condictionem ob causam.*
17 *Ratificare,ꝙ quis non possit vnum factum,seu plura connexe , pro parte, & pro parte repudiare.*
18 *Dominus ratum habens pecuniæ indebitæ receptionem suo nomine per falsum procuratorem factam, agit contra eundem actione negociorum gestorum, vt illa sibi reddatur.*
19 *Dominus si habet ratam solutionem factam falso procuratori, & conueniatur condictione indebiti per solu ntem,potest petere,vt sibi cedat cõdictionem furtiuam,quam contra procuratorem habet.*
20 *Soluens indebitum, si hoc consecutus fuerit a domino ratum habente, amittit condictionem furtiuam,quam habebat contra procuratorem.*
21 *Solutum falso procuratori domino ratum non habente, siue debitum , siue indebitum repetit,& ibi an condictione indebiti, vel condictione ob causam.*
22 *Indebitum solutum domino ratum habente,repetitur per condictionẽ indebiti, & etiam condictione ob causam.*
23 *Indebitum omne repetibile per condictionem indebiti,an sit repetibile per condictionem ob causam.*
24 *Defectus causæ tacitæ,ꝙ parit soluenti contra falsum procuratorem condictionem ob causam.*
Procurator recipiens solutionem,an videatur promittere , vel quod dominus ratum habeat,vel quod ostendet mandatum.
25 *Solutio facta vero procuratori,liberat soluentem,etiam si petente procuratore,dominus ratihabitionem deneget.*
26 *Debitum,vel indebitum solutum falso procuratori bona fide recipienti,translato in eum dominio,domino ratum non habẽte,quibus actionibus repetatur.*
27 *Solutum falso procuratori bona fide recipienti,dominio nõ translato, si extat, quia non consumptum,rei vendicatione repetitur.*
28 *Debitum solutum falso procuratori bona fide recipienti dominio in eum trãslato,consumptione bona fide secuta, repetitur condictione ob causam,& condictione indebiti.*
29 *Limitatio ad totam materiam huius l.scilicet ꝙ si procurator promiserit dominum rem ratam habiturum,ipso ratum non habente , solutum non condicitur.sed petitur actione ex stipulatu.*
30 *Solutum falso procuratori in rem suam,bona fide recipienti,debitum vel indebitum,repetitur ab eodem condictione ob causam,vel indebiti, & de veritate vide ibi.& nu.32.*
31 *Condictio indebiti,ꝙ non detur si dominium sit translatum,& recipiens in aliquo sit factus locupletior.*
33 *Solutum nuncio per debitorem verum vel putatiuum,vt ad creditorem portaret,eodem hoc solutum contrectante,repetitur condictione furtiua.*
34 *Solutum falso procuratori nomine domini,ipso autem mala fide recipiente, vt sibi lucretur,repetitur ab eodem condictione furtiua.*
35 *Regula,ꝙ omnis condictio degenerat contra furem , ꝙ habeat locum in condictionibus generalibus,& non specialibus.*
36 *Solutæ rei si in falsum procuratorem trãslatum sit dominium, an nihilominus sit speciale in eo,vt ipse furtum committat,& furti conueniri possit? & ibi plures recitat opi.*
37 *Furtum quod committatur in re propria respectu vsus.& de ratione nu.38.*
39 *Recipiens scienter indebitum,quando committat furtum , & quando non? Et quando possit conueniri vel condictione indebiti , uel condictione furtiua. nume.40.*
41 *Condictio indebiti specialis ꝙ concurrat cum condict. furtiua.*
42 *Procurator in rem suam scienter recipiens indebitum,an committat furtum.*
43 *Procurator simplex falsus.sciẽter recipiens indebitum, an committat furtum.*
44 *Soluens ex solutione facta falso procuratori simplici,uel in rem suam,an videatur in eos transferre dominium.*
45 *Condictio ob causam ad sui natiuitatem,quid requirat.*

LEX XIIII.

SI procuratori. Hoc dicit,secundum lect.gl.indebitum solutũ falso procuratori in rem suam,per condictionem indebiti repetitur a domino ratũ habente,eo vero non ratificante a procuratore. Item solutio debiti simplici falso procuratori facta, vt ipse faciat debitorem a dño liberari,ratihabitione aut liberatione non secutis,ab eodem per ꝯdictionem ob causam repetitur. Et pecunia per nuncium, cui data erat,vt ad dominum deferretur,si contractã sit,& domino nõ data,parit soluenti condictionem furtiuam,& actionem furti.h.d.secundũ lect.gl.Vel sic secundum lect.Bar.& cõem.Indebitum solutum falso procuratori simplici a domino ratũ habente,condictione indebiti repetitur alias a procuratore,solutio vero pecuniæ debitæ simplici falso procuratori,facta, liberatione non secuta,per cõdictionem ob causam repetitur, & si eadem fuerit contracta , oritur furtiua condictio & furti actio.h.d.In gl.ibi,nec enim refert qñ indebitum est solutum.
1 Est igitur.j.gl.conclusio † in hac materia,ꝙ quo ad hoc, vt indebitum solutum falso procuratori non possit repeti a domino,nisi ratum habeat,non sit differentia,an procurator sit falsus,quia nunquam habuit mandatum,an vero, quia mandatum habuit,& specialiter ad pecuniam indebitam repetẽ.sed postmodum fuerit reuocatum. Et hæc est cõis conclusio,quę mihi vr̃ falsa , vna sola ratione , quia indebitum & mutuum quo ad repetitionem æquiparantur.j.tit.ij.l.quod indebitum. j.de act.& obli.l.j.§.is quoque.Sed mutuum nomine dñi solutum falso procuratori,quia reuocato,potest per mutuantem ignorantem mandatum reuocatum repeti a dño,etiam ratũ non habente,vt est casus j.de insti.l.sed & si pupillus.§.præscribere.cum seq.& seq.igitur & indebitum sibi æquiparatur. In ea.ibi,l.qui hominem.§.si nullo.† Est secunda conclusio gl.ꝙ debitum solutum procuratori,qui nunquam mandatum habuit,non parit liberationem quo ad dominum,vt l.qui hominem.§.si nullo.& §.gener.de sol.& l.vero ꝑcuratori.§.j.eo.tit. Quod Cy.in l.falsus. C.de fur. intelligit etiam si debitor probabili ratione motus ad credendum illum mandatum habere,vtputa,quia ostendatur sibi procuratoriũ,licet falsum.iuxta l.si quis inficiatus.j.depo.eidem soluat per d.§.si nullo.simpliciter loquentem.& per l.vrbana,versi.quod si vecturas. iuncta gl.j.tit.ij.licet Barto. hic dicat tali casu debitorem liberari per cessionem actionũ suo creditori factam,per tex. in l.cum fundus.§.seruum tuum imprudens.s.si cer.pet.Sed aduerte,quia tex.ille loquitur in debito speciei,quo casu Bart.verum dicit,ꝑ tex.illum,& per l.quod sæpe.§.si res.j.de ꝯhẽ.emp. Sin autem loquamur in debitore generis,vel quantitatis,tũc debitor soluens falso procuratori,quem iusta ratione putabat verũ, non potest liberari per cessionem actionum.Casus est sing.vna cũ glo. j.de fur. l.si quis vxori. §.apud Labeonem. & ita declaro Bar.

3 Bar.In ea.ibi,cum ſcienter ſolui.Eſt igitur gl.†in tertia conclu
ſione ſatis dubitata,ꝙ debitor ſoluēs falſo procuratori, quem
ſcit falſum,id ad quod vere tenebatur domino, ſolutum non
repetit,quia videtur donare,arg.l.j.ī.tit.ij.& regulæ, cuius per
errorem.ī.de reg.iur.& hanc opin.ſequitur Dy. allegans duos
caſus,per quos idem tenet Bart.in l.ſi non ſortem. §. qui filio.
ī.tit.ij.& l.qui fundum.§.ſeru⁹ meus.ī.de vſuca.pro emp.Secū
da vero fuit opi.gl.contraria in l.diſpenſatorem.ī.de ſolu.tenē
tis tale ſolutum repeti,& illam ſequitur Ia.de Ra. & Cy. refe-
rens in l.falſus,C.de fur.duabus rationibus.Prima ne maligni
tas procuratoris ſibimet commodum afferat,contra l.ſiue hæ
reditaria.ſ.de neg.geſt.cum ſimi.Ad hanc tenens contrarium
reſpondebit,ꝙ commoditas iſta ſibi non affertur ex ſola ma-
lignitate,ſed ex ſcientia ſoluentis,cui ſcienti ſoluenti falſo pro
curatori,dolus non infertur.de reg.iur.l.ſcienti. C.de tranſact.
l.cum donationis . Secunda ratio fuit,quia quotieſcunq; alia
coniectura cadere poteſt in ſoluente nunq̃ præſumitur dona-
tio,vt l.ſi cum aurum.& l.eleganter.§.qui reprobos. ī.de ſolu.
Sed in ſoluēte poteſt cadere coniectura,vt ad dn̄m portet ſo-
lutam pecuniam,iuxta l.ſi ego.ſ.de neg.geſt.igitur &c.ad hāc
poteſt reſponderi,ꝙ iſta coniectura capi non poteſt, quia ſicut
ſoluens vidit procuratorem vti falſitate,ex quo ſe mandatum
habere aſſerebat,ita ſcire debuit,ꝙ hanc pecuniam nunq̃ ipſe
eſſet ad dn̄m portaturus,quia ſemel malus &c.vt in regula iu-
ris.& in l.ſi cui.§.iiſdem. ī.de accuſa. Præterea ex quo ſoluens
ſciuit procuratorem prohibitum recipere,ita ſcire debuit pro
hibitum illi dare,vt in d.l.vero procuratori. & l.quod ſi ſorte.
§.j.de ſolu.Non obſt.d.l.ſi ego.quia ibi ſoluens expreſſe ſoluit
vt negociorum geſtori, quinimo ibidem & ſolutionem reci-
piens non aſſerebat ſe falſum habere mādatum . Vnde tertia
fuit opi.ſing.In l.cum pater.§.Meuio.de leg.ij.dicentis, ꝙ aut
ſoluēs ſciebat factum,vtputa mortem dn̄i,ex qua ſequitur re-
uocatio mandati,item & ius,dicens, ꝙ morte dn̄i intelligitur
reuocatum mandatum,& tunc ſoluta pecunia non repetitur,
quaſi a ſciente donata videtur,per prædicta iura . Aut ſoluens
ſciebat factum,vtputa dn̄m mortuum, ignorabat tn̄ ius dicēs
morte dn̄i mādatum reuocari,& tunc ſolutum poteſt repeti,
quaſi videatur ſolutum ab eo,qui erroneè credidit ſe poſſe ſol
uere,cum putet mandatum durare.Item, quia ignorantia iu-
ris in dāno vitando prodeſt,vt ī.de iur.& fac.igno.l.iuris igno-
rantia.Item & in ſoluto repetendo,vt l.cum his. §.fideiuſſor.
ī.tit.ij.Quarta fuit opin. Bal.dicentis, ꝙ aut poteſt capi aliqua
probabilis coniectura , ex qua videatur ſoluens ſoluere cauſa
futuræ ratificationis a domino fiendæ, & tunc poſſit repeti,
quia hac ſtante,donatio non eſt præſumenda,vt d l.ſi cum au
rum.Aut nō poteſt hæc coniectura capi,quoniam ſoluit quis
ſcienter procuratori reuocato.quo caſu præſumendum eſt, ꝙ
dominus ſolutionem ratam non habeat ſm eum , quia alias
præſumeretur ſuam voluntatem corrigere,& de nouo procu
ratorem conſtituere.contra l.nam ad ea.ī.de cond.& demon.
& tunc non poſſit repeti quaſi videatur donata , per d.l. cuius
per errorem.Quinta fuit opi.eiuſdem in l.falſus . C.de fur.di-
centis,ꝙ aut ſoluens ſcit procuratorem reuocatum,recipiens
autem ſui reuocationem ignorat,& tunc donatio nō reſultat,
quia eſt diſſenſus in cauſa transferendi dominij, igitur &c.ſ.ſi
cer.pet.l.ſi ego pec.Quod patet ſm eum, quia ille, qui ſciēter
ſoluit,videtur ſoluere vt donet:ille autem,qui ignorans pecu-
niam recipit,videtur recipere,non vt ex donatione ſibi acqui-
rat,ſed vt debitum ſolutum dn̄o reddat.Aut vterque ſcit mā-
datum reuocatum,& tunc aut recipiens ſcit ſoluentem ſcien-
ter ſoluere,hoc eſt ſcientiam reuocationis habere,& tunc pe-
cunia donata videtur,neq; repeti poteſt, quia vterque in cau-
ſa transferendi dn̄ij concordat,igitur &c. vt d.l.cuius per erro-
rem . Aut recipiens neſcit ſoluentem ſcienter ſoluere, hoc eſt
eundem notitiam reuocationis habere, & tūc pecunia repeti
poteſt,neque donata videtur, quia in donatione non eſt con-
ſenſus vtriuſque,ꝙ requiritur,vt l.abſenti.ī.de dona.& l.ambi
gi.eo.tit.C.quod patet,quia is qui ſoluit,intendit dn̄ium tranſ
ferre,is autem qui recipit non intēdit pecuniam , vt donatam
recipere,ſed vt furtiuam capere.Et hāc eandem opi. attribuit
ſibi,vt ſuam,& nouam Ang.repetens d.l.falſus. neq; excuſan-
dus eſt,quia ſi dicatur ꝙ Bal.non vidit,quia in eadē l. ipſemet
Bal.allegat.Vnde ſexta fuit opi.Sal.repetentis iſtam l.dicentis,
ꝙ aut conſtat de expreſſa intentione ſoluētis , & illa ſeruatur.
Aut dubitatur,& tūc aut recipiens nunq̃ mandatum habuit,
& hoc ſoluens ſcit,& pecunia donata intelligitur, neque repe
titur.arg.d.§.ſeruum meum. & d.§.qui filio.aut alias manda-
tum habuit,ſed reuocatum,& tunc aut reuocatū ſtiit expreſſe
& idem per d.iura.Aut tacite,& tunc aut propter delictum &
maleficiū ipſius procuratoris,vt quia de bono malus, & tunc
ſoluens non repetit.per dicta iura,neque hunc ſoluentē igno
rantia iuris excuſat , quia eſſet quodammodo iuris naturalis
ignorantia,cuius prætextu quis non excuſatur. C.de in ius vo.
l.venia.Aut eſt reuocatum tacite bona mente , vtputa morte
domini,vt l.inter cauſas.ī.mand.& l.mandatum.C.eo.vel gra
tia.vtputa,quia manumiſſione ſecuta ſerui , vt l. ſi quis ſeruo.
ī.de ſolu.& tunc eſt ſaluanda diſtinctio glo in d.§. Meuio . An
autem debeat præſumi iuris ignorantia,vel non,eſt attenden
da ætas,malitia,& ſexus,vt l.regula .ī.de iur.& fac.igno. Septi-
ma fuit opi.ſubtilis dn̄i Raph.dicentis , ꝙ aut quis ſoluit falſo
procuratori,tanq̃ vero,& ſic ex cauſa de præterito , quam ſcit
falſam,& tunc ſoluens donat,& non repetit, quia ſcienter ſol-
uens ex falſa cauſa de præterito,intelligitur donare.ī.tit.ij.l.da
mus.Aut ſoluit quis procuratori falſo,tanq̃ falſo cauſa futuræ
ratificationis dn̄i , & tunc ſolutum repetit ratihabitione non
ſecuta,vt hic in penul.reſponſo.Aut dubitatur,& tunc eſt præ
ſumendum eum ſoluiſſe ex cauſa de futuro. ſ. vt dominus ra-
tum habeat,& tunc ex triplici coniectura . Prima, quia nemo
præſumitur iactare,vt l.cum de indebito.Secūda, quia potius
præſumendum eſt eum ſoluiſſe ex cauſa de futuro, quæ non
ſapit debitum alias delictum,q̃ ex cauſa de præterito , quæ ſa-
pit delictum falſitatis mandati,arg. l.merito. ī.pro ſoc.cum ſi.
Tertia,quia in re obſcura magis fauendum eſt repetitioni , q̃
aduentitio lucro,vt l.non debet.§.in re obſcura.ī.de reg.iuris.
Item magis ei fauendum,qui tractat de damno vitando , q̃ ei
qui tractat de lucro captando.C.de codic.l.fi.& l.fi.§.in cōpu-
tatione.C.de iure delibe.& hæc procedunt,qn̄ quis ſciēter ſol-
uit,vt falſo procuratori in rem ſuam.Quoniam tunc indiſtin
cte videtur donare ex eo , quia non cadit præſumptio aliqua
ratihabitionis futuræ, quia ſi quis ſoluit ꝓcuratori in rem ſuā
ſtatim eſt liberatus,neque eſt neceſſe alia ratihabitio domini,
vt in l.procuratori in rem ſuam.ſ.de procu. Octaua fuit opin.
4 elegantiſſimi viri do.† Benedic.de Plumbi. repetentis d.l.fal-
ſus.dicentis,ꝙ aut ſoluens ſcienter falſo ꝓcuratori aliquo iu-
ris errore,& tunc ſolutum repetit,neque donatio videtur. Ad
hoc allegat ipſe tex.ſing l.Titius.in verbo,perperam. cū l.præ-
ceden.ꝙ quidem verbum iuris ignorantiam ſignificat,vt pro-
batur ī.de cōdi.indeb.l.qui exceptionē.iuncta l.ſi.ī.ad Maced.
Aut ſoluit nulla iuris ignorantia ꝑcedente, & tunc aut vt pro-
curatori falſo gerenti,tn̄ inutiliter negocia domini,& tunc nō
videtur donare,ſed præſumitur ideo ſoluere , vt negociorum
geſtor domino portans eundem faciat liberari, arg. d.l.ſi ego.
ſ.de neg.geſt.Aut ſoluit falſo procuratori in nihilo gerēti ne-
gocia,& tunc donare videtur tanq̃ ſcienter ſoluens ei,cui non
debebat,per §.qui filio.& per §.ſeruus meus.Vltima fuit opin.
quorundam hanc l.repetentium,qui dicunt , ꝙ eo caſu , quo
procurator recipiens ſcit ſcienter ſoluentem ſoluere, tali caſu
hoc eſt clarum,ꝙ donatio inducitur , per d.l.j.& d.l.cuius per
errorem.Eo autem caſu,quo ſolutionem recipiēs ignorat ſol-
uentem ſcienter ſoluere , facit tres caſus . ſ. ꝙ aliquando ſol-
uens ſcienter reuocat donationem,anteq̃ perueniat ad noti-
tiam recipientis ſolutionem ſcienter ſoluere.Aliquando vero
reuocat animum donādi poſt.Aliquando reuocatio donatio-
nis eodem tempore concurrit cum ſcientia recipientis , nec
ſcitur quid præceſſerit . Primo caſu donatio impeditur,quia
cum non fuerit perfecta ex conſenſu recipientis,qui non reci-
piebat,vt donationem reciperet, ſed vt furaretur . Aut vt dn̄o
acquireret,merito mutatione voluntatis facta,nō perfecta do-
natione,eadem impeditur. Ad hoc ī.de dona. l.ij. §.antepen.
ſ.ſi cer.pet.l.eius qui.§.quas vero.ī.de contrahē.emp. l.j.ad fi.
iuncta gl.Sed huic membro obijcio de duobus , ſ. ꝙ imo hæc
donatio non poſſit reuocari, quia quo ad ipſum damē ex ſuo
conſenſu perfecta eſt.Et primo d.l.per fundum. ſ.de ſer.ruſti.
prædio.Sed ad illam reſpondetur,ſ.ꝙ licet non ſit perfecta do
natio quo ad ius reale,tamen perfecta fuit quo ad ius perſona
le,vt ibi patet ex eo,quia ſciebat ſibi donaturum ipſe, ſibi do-
nari,quod non eſt in caſu noſtro.Secundo de c.ſi tibi abſenti.
de præben.lib.vj.vbi collatio beneficij facta in abſentem, vel
ignorantem nō poteſt reuocari.poſito,ꝙ ille ignoret ſibi illud
eſſe collatum.Sed reſponde,ꝙ ibi eſt caſus diuerſus, quoniam
ibidem confertur,quod non eſt proprium conferēdi, vnde ex
ſimplici collatione ius etiam conferentis extinguitur.Nos au
tem loquimur quando donatur,ꝙ eſt proprium donātis,quo
caſu donatione non perfecta , conſenſu donatarij res in dn̄io
donantis remanet.ī.de acqui.poſ. l.ſi quis vi.§.differentia.ſ. ex
quib.cau.maio.l.nec ciuilem.Secundo caſu donatio facta nō
poteſt reuocari,quia perfecta eſt , ex quo in notitiam donata-
rij recipientis peruenit,quemadmodum dicimus donatio fa-
cta abſenti non poteſt reuocari , ſi perfecta eſt ipſius abſentis
conſenſu.ī.de dona.l.abſenti.C.eod.l.nec ambigi. Tertio caſu
donatio impeditur,quia in dubio potius fauendum repetitio
ni,q̃ aduentitio lucro,vt in §.in re obſcura.& ſ.dixi.ex plurali-
tate igitur opin.paſſus iſte videtur dubitabilis. Et vt omnium
æqua diſtinctione ſaluetur opi.poſſunt fieri aliqui caſus prin-
cipales , ſ. ꝙ aliquando quis ſoluit ſimplici procuratori falſo,
qui tamen erat negociorū geſtor domini,& tunc ſoluens non
videtur donaſſe, quia videtur dediſſe , vt facienti officium ge-
ſtionis , & cum eadem qualitate recipiens videtur recepiſſe.

Ad hoc

Ad hoc tex.in d.l.ſi ego.ad fi.ſ.de neg.geſt.Præterea idem cõ-
probo ſic.De procuratore ad geſtorem ꝓcedit arg.ſ.de neg.
geſt.l.nam & Seruius.§.ſi viuo.Sed quãdo procurator aliquid
facit ſuper facto,ꝙ pertinet ad dominum videtur feciſſe nomi
ne domini,vt l.fin.ſ.ſi quis cau.& l.poſt mortem.cum ibi no.
no.j.quando ex fac.tutor. Igitur idem dicẽdum cum geſtore.
Aliquando ſoluitur falſo procuratori ſcienter ſub conditione
tamen ratihabitionis futuræ a domino,vel liberationis conſe
quendæ,& iſte caſus eſt clarus,ꝙ donatio non inducitur,imo
conditionibus non impletis ſolutum repetitur,vt hic in ſecun
do reſponſo. Aliquando vero ſoluitur ſcienter falſo procura-
ratori,non negociorum geſtori.neque ſub conditione aliqua,
ſed iuris errore,ſeu ignorantia,& tunc talis eſt iuris ignorãtia,
quæ craſſa eſt & ſupina,vtputa, quia ignorat donans legẽ ſta-
tuti,mandatum nõ poſſe reuocari, & tunc nihilominus dona
tio inducitur,quia talis ſupina ignorantia in damno vitando,
nõ prodeſt,vt in l.nec ſupina.& in l.regula.j.de iur.& fac.ign.
Eſt enim in lata culpa ſoluens ignoras hoc,qđ omnes ſciunt.
j.de verb.ſigni.l.latæ culpæ.vnde illa ſibi prodeſſe non debet,
quemadmodum nec dolus. Eſt iuris ignorantia probabilis &
iuſta,vtputa,quia ignoret ſoluens peregrinum caſum legis di
centis, dubitatione mortis mandatarij reuocari mandatum,
& tunc donatio non inducitur, cum talis ignorantia iuris in
damno euitando excuſet,vt d.l.iuris ignorantia. Et iſto modo
ſaluatur gl.in d.§.Meuio.Pro qua eſt caſus in d.l. Titius.ſ.alle
gata.Aliquãdo vero ſoluitur ſcienter faſo procuratori, nullo
tamen iuris errore interueniente,& tunc ſi recipiens ſcit ſcien
ter ſoluentem ſoluere, eſt caſus clarus, ꝙ donatio inducitur.
Primo,quia vtriuſque conſenſus in donatione concurrit,quæ
hodie ſolo conſenſu perficitur,vt l ſi quis argẽtum. Secundo,
quia caſus eſt in §.qui filio. & in §. ſeruus meus. ſ. allegato.
Aliquando vero recipiens ignorat ſoluẽtem ſcienter ſoluere,
& tunc vt ſ.vidiſti,eſt communis opinio,ꝙ donatio non indu
catur,quia non concurrit vtriuſq; cõſenſus in donatione per-
ficiẽda,vt ſ.ſi cer.pet.l.ſi ego.Ille enim qui ſoluit, ob id ſoluit,
vt donet,ille vero qui recipit ob id recipit,tali caſu,vt furetur,
vel vt domino acquirat,ſi ſui reuocationem ignorat,vnde di-
cunt communiter Doct.& maxime Ange.in d.l.falſus. ꝙ ſol-
uens poterit repetere.Et ſi excipiatur, dolo facis petere, quia
ſemel donaſti.Replicabitur de dolo,ſ.dolo repetiſti,ex quo re
ceptionis tpe intercipiendi animum habuiſti. Quod mẽbrũ
ſatis eſt dubitabile.Et primo facio duos caſus.Aliquãdo enim
procurator recipiens a ſcienter ſoluente ſui mandati reuoca-
tionem ignorat,& conſequenter recipit,vt domino acquirat,
& tali caſu,quod dicunt Doct.donationem nõ induci,falſum
mihi videtur viua ratione, qua ratione inducitur donatio,
ſi quis ſoluat procuratori,vt domino acquirat, licet procura-
tor habeat animum ſibi acquirendi,vt eſt caſus in l.qui mihi
donatum & l.ſi tibi dederim.j.de dona. Eadem rõne, ex quo
diuerſitas reddi non poteſt, dicendum vr̃,ꝙ donatio videatur
inducta,& ſi quis ſoluat procuratori,vt ſibi donet,licet procu
rator habeat animum acquirẽdi domino,non propterea ſol-
uens,ſoluit animo non repetendi,ergo non poteſt repetere.ſ.
ſi cer.pet.l.non omnis.Aliquando recipiens ignorans ſoluen-
tem ſcienter ſoluere,recipit non animo donatorie acquirẽdi,
ſed non,vt pecuniam furetur,& tunc licet de iuris rigore dona
tio non inducatur,quia conſenſus non concurrit, cum dona-
tio nolenti,fieri non poteſt,vt in l.hoc iure.§.non poteſt. j.de
dona.Et in regula iuris,inuito. Attamen de æquitate conſum
ptis nummis donatio videtur facta, quia per cõſumptionem
donatio videtur reconciliata. Et iſte videtur caſus apertus in
d.l.ſi ego pecuniam. in primo reſponſo. nihilominus tamen
in hoc ſecundo membro teneo cum communi,quoniã illud
princ.l.ſi ego.volens cõſumptione donationem reconciliari,
licet in cauſa donationis ſit diſſenſus procedit vbi vtraq; cau-
ſa,in qua diſſenſus inter contrahentes erat habilis ad tranſla-
tionem dominij, vtputa, quia tu dabas vt donum, ego reci-
piebam vt mutuum.Ita loquitur primum reſpõſum, vt ex ſe
patet.Secus autem ſi ambę cauſæ,in quibus eſt diſſenſus,non
ſunt habiles ad dominij tranſlationem,quia tunc donatio nõ
inducitur.Caſus eſt in j.& fi.reſpon.d.l.ſi ego. vbi ponitur exẽ-
plum,quãdo tu das vt donum,ego recipio vt depoſitum. Sed
in caſu noſtro iſtę ambę cauſæ adinuicem verſantes, nõ ſunt
habiles ad dñij tranſlationem,quoniam tu das,vt dones, ego
recipio,vt furer,igitur &c.vnde in duobus vltimis reſponſis eſt
huius quæſtionis caſus. Tertio tamen in quantũ circa hoc di-
cunt Doc.ꝙ tali caſu recipiens committit furtum, falſum eſt
ex eo,quia non poteſt furtum committi,cum recipiens re ip-
ſa voluntate dantis vtatur,licet hanc voluntatem adeſſe igno
ret,vt probatur Inſtit.de obli.quæ ex male.§. placuit,& in l.in-
ter omnes.§.recte,& l.falſus.§.qui alienam.j.de fur. Aliquan-
do ſoluit quis ſcienter, non vt procuratori falſo ſimplici, ſed
vt procuratori falſo in rem ſuam. Et tunc illa in hac eſt vera
opi.ꝙ aut procurator falſus in rem ſuam ſcit ſoluentem ſcien
ter ſoluere,& donatio inducitur. Et pro hoc videtur recte ca-
ſus in §.qui filio. & §. ſeruus meus. vbi loquitur tex.in filio &
ſeruo habẽtibus adminiſtrationem peculij,cuius quidem pe-
culij, licet dominium proprium ſit apud patrem & dominũ,
vt l.3.§. ſed vtrum.ſ. de mino. cum ſimili. nihilominus filius
ipſe quaſi dñs reputatur ad hoc,ꝙ no.gl.j.ti.ij.l. frater a fratre,
aut ignorat procurator ſoluentem ſcienter ſoluere, & tunc ea
diſtinctio fit,quã.ſ.vidiſti in procuratore ſimplici.l.ꝙ aut reci
pit,vt furetur,aut vt domino acquirat, vt in ſuperioribus dixi.
Item quarto in quãtum ſuperius dixit Ang.ꝙ ſi recipiens ani-
mo intercipiendi,opponit contra repetentem,dolo facis pete
re,quia iam donaſti.ꝙ poterit replicari ex dono non acquiſi-
5 ſti,quia doloſo animo,& vt interciperes recepiſti. Et ſic† vult,
ꝙ contra exceptionem doli, replicari poſſit de dolo. Adde,ꝙ
contra hoc vr̃ tex.j.de doli excep.l.apud Celſum.§.Marcellus.
pro cuius ſolu.ibi vide. Item per prędicta patet,ꝙ non eſt ſem
per vera vltima opi. dicentium, ꝙ ſi dans velit reuocare ani-
mum donandi,anteq̃ perueniat ad notitiam recipiẽtis, ipſum
ſcienter ſoluiſſe,ꝙ poteſt.Non enim obſtat lex, per quã ſe fun-
dat.ſ.l.ij.§.antepe.cum ſimilib.j.de dona. Quoniam ibi loqui-
tur quando factum erat mandatum, de dando donatario,&
re adhuc non data,dominus reuocat mandatum. Quoniam
re integra ipſum mãdatum poteſt reuocare, vt §.item ſi quis.
§.ſi ſeruum.& l.ſi pecuniam.ſ.eo.quaſi adhuc nullum quæſi-
tum eſſet ius donatario,cum nulla adhuc interceſſiſſet dona-
tio.Nos autem loquimur, in datione ipſa iam facta recipiẽti
quæ cũ facti ſit,& non poſſit mera pęnitẽtia reſolui. ſ de pac.
l.obuentione merito pœnitentia iſta non poſſit tantum hoc
caſu operari,quantum prima in caſu præcedenti. Quoniam
in iſto res non erat integra,quia datio interuenerat.ſ.de publ.
l.ſi quis prohibuerit. quæ ad hoc eſt argumentum optimum.
Et iſta videtur vera cõcluſio in iſto dubitabili & ſubtili paſſu.
6 In ea.gl.ibi,ſi bona fide exigeret.vult † igitur glo.& eſt quarta
principalis concluſio,ꝙ ſolutum per debitorem bona fide re-
uocato procuratori bona fide recipienti, inducat liberationẽ
a domino,& hoc per tex.in l.cum quis.§.j.& l.eius qui in pro-
uincia.in princ.ſi cer.pet. Sed circa hoc inſurgit dubitabilis q.
an dominium huius pecuniæ ſolutæ acquiratur per procura-
torem domino?& gl.C.de fur.l.furtis.& in d.l.cum quis. §.j.&
in l.ſi quis ſeruo.eod.tit.dixit domino acquiri,& iſtas ſequitur
Bart. & communiter omnes dicentes hanc acquiſitionem re-
ſultare ex tribus.Primo ex reliquijs præcedentis mandati, ad
hoc regula,ſemper.de vſuca pro emp.l.ij.§.ſi a furioſo.Secun
do bonam fidem ſoluentis. Tertio bonam fidem recipientis.
Et hæc opin.comprobatur ex eo, quia hæc duo ſunt conuer-
tibilia debitorem liberari, ergo dominium crediti ſoluti cre-
ditori acquiri.j.de ſolu.l.fugitiuus. Sed tex. in d.§.j.vult ſolu-
tionem factam a bona fide ſoluente, procuratori reuocato
bona fide recipienti liberationem inducere, ergo vult conſe-
quenter eiuſdem pecuniæ dominium domino acquiri. Con-
traria tamen eſt gl.in l.acceptam.C.de vſu.& pro ea facit pri-
mo iuris regula, dicentis per liberam perſonam dominium
non acquiri,niſi mandato pręcedente,vt Inſti.per quas perſo.
nobis acqui.§.ex his apparet. C.eod.tit.l.j. Secundo probatur,
quia hoc eſt clarum,ꝙ actus iſte receptionis pecuniæ, non po-
teſt cauſari in iſto recipiente,vt in procuratore, quia mandatũ
eſt reuocatum,ergo de viua neceſſitate oportet cauſari in eo,
vt in nego.geſt.Sed caſus eſt legis, ꝙ & per negotiorum geſto-
rem,qui nomine domini pecuniam recipit,non acquiritur di
recto dominium ipſi domino, niſi per ratihabitionem ſubſe-
cutam, vt eſt caſus ſm verum intellectum glo. in l.ſi ego.ſ.de
neg.geſ.igitur &c.Poſſumus tamen pro opi. omnium concor.
ſic dicere,ꝙ aut quæritur, an tali caſu acquiratur dominium
directum ipſi dño,& dico,ꝙ non per præallegata. Et ita ſit ve
ra gl.in d.l.acceptam.Aut quæritur, an acquiratur vtile? & di-
7 co,ꝙ ſic.Et ita procedat gl.in d.§.j.& hoc † probo, qa vbicũq;
contra iuris regulas reſultat dñij acquiſitio, ſemper tunc vtile
acquiritur non directum.Ad hoc per me no.gl. fi.in l.fi.in ver
bo,in rem.C.de ſacroſanc.eccl.Sed in caſu iſto contra iuris re
gulas acquiritur, quia per liberam perſonam non habentem
mandatum,igitur &c.& ita teneo in hoc paſſu,& hæc ſufficiãt
ſuper iſta prima glo. Ex quibus dictis capio has concluſiones.
8 Prima † ꝙ indebitum falſo procuratori reuocato bona fide ſo
lutum,item & bona fide acceptum, repetitur per condictio-
nem indebiti a domino,etiam ratum non habente,ex eo, qa
videtur quodammodo mandatum non fuiſſe reuocatum in
præiudicium ſoluentis,qui de reuocatione notificatus nõ eſt,
argu.d.§.ſi ſeruum.& d.§.item ſi quis. Sed pone,ꝙ mala fide
9 †reuocatus procurator recipit,an tunc ſoluenti contra reuocã
tem via aliqua conſuletur?& videtur ꝙ non ex eo,quia ſi pro-
curator mala fide recipit, domino dominium non quæſiuit,
vnde non poteſt dari contra eum condictio indebiti,quæ cõ-
petit demum translato dominio.l.ſi in aream.j.tit.ij. Dico tñ
ꝙ poterit reuocans conueniri actione de dolo,ꝙ probo, quia
dolo

dolo facit reuocans celare reuocationem mandati, quam notificare debebat. Ad hoc ĩ.de act.emp. l.j.§.j.& l.4.in princ. & de contrah.emp.l.quod sæpe.§.fi.cum ergo dolus iste purgari non possit per aliam actionem, merito actio de dolo superest. s̃.de dolo.l.eleganter.§.non solum.si tamen soluens ipse consecutus sit condictionē furtiuam, quod procuratori mala fide recipienti soluit, tali casu de dolo actio contra dominũ cessabit, ne idem bis soluens consequatur. Ad hoc s̃.de peti. hered. l.nec vllam.§.pe.& ĩ.de solu.Stichum.§.de dolo. Et ex hoc capio secundam conclusionem, ꝙ soluens indebitum procuratori reuocato mala fide recipienti, habet contra dominum reuocationem non notificantem, actionem de dolo, quæ tamē cessat, si per furtiuã condictionem soluens, accipiente eo, solutum fuerit consecutus. 10 Tertia conclusio, ꝙ debitor † soluens speciem procuratori nullum mandatum habēti, & probabili causa tutus, liberatur a creditore per cessionem actionum, & hoc per d. §.seruum tuum imprudens. & d. §. si res. & argu. optimum.ĩ commo.l.argentum. Insti.de contrah.empē.§.qđ si fugerit. 11 Quarta conclusio, ꝙ † debitor soluens genus procuratori nullum mandatum habenti, non liberatur a domino per cessionem actionum, si sibi aliqua culpa imputari potest, vtputa, quia a petente nomine domini, non fecerit sibi ostendi mãdatum. Ad hoc d.§.apud Labeonem.iuncta l.si quis infitiatus.ĩ.deposi. Secus si soluenti nulla culpa imputari potest, puta, quia dixit creditor, soluas id, quod debes portanti anulum, vel tale signum. Et quidam hoc audiens, illud signũ portans fecit sibi solui, qm̃ tunc putarē talem debitorem liberari per cessionem actionum. Primo, quia opera creditoris factum est, ꝙ isti tali fuerit facta solutio, igitur &c.arg. ĩ.de doli excep. l.si opera. Secũdo, quia ex quo petens sibi solui portauit signũ a creditore dictum, merito iusta & probabilis causa credulitatis fuit in ipso debitore soluente, quoniam credere debuit illum esse, quia dño mittebatur, & hoc pp portationem signi, arg.C.de fabri.l.stigmata.lib.xj.& quod no. Bart.in l.prohibitum.C.de iure fisci.lib.x.& probatur ĩ.de iniur.l.apud Labeonem.§.si quis virginem. & ita intelligo d.§.apud Labeonem. cum gl.sua. 12 Quinta † conclusio, ꝙ debitum scienter solutum falso procuratori vr̃ donatum adeo, vt neque illud repetatur. Et hoc si teneamus sententiam gl.hic, si autẽ teneamus supradicta, tunc conclusiones inferēdæ sunt, prout ex eis percipitur, quas omitto tanq̃ nimis prolixas. 13 † Ex ista autem gl. vltimo no. est ſm Bart. ꝙ distinctio.l.cum quis.§.i.locum habet etiam si solutum fuerit procuratori in rem suam, quod tu sane intellige. s.quoad effectũ liberationis, quo autem ad alia tria, q̃ in illo §.dicuntur, dico illum locum non habere in procuratore in rem suam, qm̃ si tali solutum fuerit in omnē casum transfertur dñium, ex quo debitor intendit transferre, qa sibi tanq̃ creditori soluit. Ad hoc ĩ.de fur.l.falsus.§.j.ĩ.de cõdi.fur.l.qm̃. cum ibi no.in gl. si nantem soluat debitor pcuratori simplici nõ est sic, qm̃ fit distinctio, an soluerit eidē bona fide, an vero mala; vt no.in d.§.j.Item non habet.§.ille locum quo ad commissionem furti, qm̃ licet si procurator reuocatus mala fide recepit, furtum committat, vt ibi dr̃, tamē procurator in rem suam non committit, ex quo in eum non est translatum dominium, vt d.falsus.§.j.& ĩ.plenius dicetur. Tertio non habet locum, ꝙ dicitur de condictione indebiti, etiã si debitum soluatur. qm̃ licet fiat distinctio, qñ soluit pcuratori falso & simplici, dño ratum non habente inter debitũ & indebitum, qm̃ si sibi soluat debitum, repetitur ab eo cõdictione ob causam, vt hic in secundo responso. Si autem indebitũ repetitur condictione indebiti, vt l.cum indebitum.§.j.& in l.si procurator. in princ.ĩ tit.ii.& ĩ.rem rat.hab.l.si indebitum. nihilominus a procuratore in rem suam falso, repetitur debitum per condictionem indebiti: quia licet sit debitũ quo ad dñm, est indebitum quo ad eum. Casus est.C.de condi.indeb.l.creditoris. ſm vnam lect. 14 In gl.ij.† super verbo, tenetur.in princ. Ponit ista gl. conclusiones duas. Prima indebitum solutum falso procuratori in rem suam, dño ratum habente, repetitur ab eodem per condictionem indebiti, ex eo, quia soluens statim credidit se liberatum. Ista conclusio est falsa, quia si præsupponitis, vt procuratori in rem suam solutum fuisse, necessarium est dicere dñum ratum non habere posse, quia procurator in rem suam nomine suo recipit, nõ autem dñi, & ad vtilitatem suam.s̃.de procu.l.procurator in rem suam.C.eo.ti.l.qui stipendia. Ergo dñs, ꝙ suo nomine non est gestum, ratum habere non potest, vt in regula iuris, ratum.in vj.& in l.si pupilli.§.si ego.s̃.de neg. gest. Sed quia procurator in rem suam, hoc ꝙ indebite solutũ est, dño tenetur, quia suo nomine hoc non est ꝯsecutus, sed ex errore soluentis.ĩ.ad Trebel.l.debitor. in fi. ergo non potest ꝯ eum competere condictio indebiti. quæ ꝯ eum datur, ad quē principaliter res peruenit.ĩ.tit.ij.l.his sol. Secunda conclusio, 15 † indebitum solutum falso procuratori simplici a dño ratum habente, repetitur per condictionem ob causam, ex eo, quia soluens non credidit se liberatum ex subsequenti datione pecuniæ fienda a procuratore dño, vel ex subsequēti ratihabitione. Ista conclusio similiter est falsa ex eo, quia qñ quis soluit pcuratori simplici, quem putabat verum, statim credidit, aut credere debuit se esse liberatum, non autem liberandum.tex. est.ĩ.de sol.l.vero procuratori. Item, quia & si soluit falso, quē putabat verum, non cogitauit, aut non cogitare debuit de ratihabitione futura a dño, quia soluens pcuratori vero statim liberatur, etiam si dñs ratum nõ habeat.tex.est in d.l.si procurator.ĩ.tit.ij. 16 Vnde pro expeditione † huius primæ partis, pono vobis istas conclusiones. Prima, indebitum solutum falso procuratori dño ratum habente, repetitur ab eodem per condictionem indebiti. Casus est hic in primo mẽbro. Secunda est, illud idem quamuis dñs ratum habeat, repeti potest a procuratore mala fide recipiente, id est animo sibi lucrãdi per condictionem furtiuam. Casus est.ĩ.de fur.l.si vendidero.§.si Titius. Sed ad hanc secundam dupliciter oppono, & primo vr̃, ꝙ non cõpetat ipsi soluenti ꝯ procuratorem cõdictio furtiua dño ratum habente, ex eo, quia per ratihabitionem dñi secutam, ratum habens effectus est dñs. Quod patet, quia condictio indebiti ꝯ eum competit, vt s̃. dixi, nisi ꝯ effectum dñm, vt l.si in area.ĩ.titu.ij. Soluens autem desinit dñs esse. Certum est autem ꝙ ei, qui desinit esse dñs, furtiua condictio nõ competit, vt ĩ.de condi. fur.l.siue manifestus.§.tandiu, igitur &c. Sol. ideo sibi competit condictio furtiua, quia desinit esse dñs non facto suo, sed alieno, dño ratificante. Certum est autem ꝙ ei, qui desinit dñs esse ex facto alieno, etiam condictio furtiua ꝯpetit. Tex. est.ĩ.de condi.fur.l.& ideo eleganter. in j.ver. Secundo opp. & vr̃, ꝙ domino ratum habente receptionem pecuniæ per procuratorem mala fide factã, non solum competat ꝯ eum condictio indebiti, sed condictio furtiua. Quod probo, qa vna est receptio pecuniæ, ex qua hæ actiones insurgunt, ergo dñs ratum habens receptionem simpliciter, vr̃ quo ad omnes effectus ex ea resultantes. Item & actiones velle ratas habere.ar.s̃.de iureiur.l.duobus, §.excepto.& l.fin. 17 Vnum † enim factum seu plura connexa, non potest quis pro parte ratificare, & pro parte non, sed aut in totum ratificare, aut in totum reprobare.ĩ.de admi.tut.l.cum quæritur.de bon.liber. l.nam absurdũ.de oper.liber.l.si ita stipulatio.in fi. Quinimo & licet furtum per procuratorem commissum fuerit, nihilominus & in delictis locum habet ratihabitio. de sent. excom. c.cum quis. lib.vj.ĩ.de iusti.& iu. argu. l.j. §. sed si cum quis, & §.quoties.cum simi. Sol. licet vna sit pecuniæ receptio, tamē illa duplici respectu est facta, s. vno exteriori, in quantum procurator verbaliter nomine dñi pecuniam recepit. Et qa hoc recte dñs ratum habet, tanq̃ nomine suo gestum, ideo condictione indebiti conuenitur, vt hic alio respectu interiori, s. in quantum procurator, licet nomine domini pecuniam reciperet, tamen animo gerebat sibi illam pecuniam velle lucrari, & hoc respectu, licet committatur furtum: tñ, quia non nomine suo, sed proprio hoc committitur, ideo ratum dñs habere potest, vt conueniatur furtiua cõdictione, vt d.c.ratum. & d.§. 18 sed si ego. Tertia conclusio, dominus † ratum habens pecuniæ indebitæ receptionem, suo nomine per falsum procuratorem factam, agit ꝯ eundem actione negotiorum gestorum, vt sibi pecunia illa reddatur. tex.est.s̃.de nego.gest.l.si pupilli.§.item 19 quæritur. Quarta, si † dominus ratum habens conueniatur condictione indebiti per soluentem ab eodem petere potest, vt sibi cedatur ea condictio furtiua, quam ꝯ procuratorem ha- 20 bet. Casus est in d.§.si Titius. Vltima, † si soluens indebitum consecutus fuerit hoc a dño ratum habente, amittit furtiuam condictionem, quam ꝯ procuratorem ad idem habet, & econuerso. Vnde vna condictio tollitur per intentationē alterius, subsecuta exactione. Tex.est.ĩ.de condi.fur. l.quoniam.ad fi. Et hæc æquitas suadet, ne semel exactum, iterũ exigi possit, vt in regula iuris, bona fides. & in vj. ex quibus perfecte remanet 21 declarata prima pars huius legis. Capio † igitur secũdã, q̃ in se ꝯtinet cõclusiones duas. Prima ꝙ dño ratum non habente solutum falso procuratori, siue debitum, siue indebitum, repetitur. Secunda ꝙ hoc, ꝙ datum est, non repetitur tanq̃ indebitu, & sic condictione indebiti, sed tanq̃ ob causam datum, causa non secuta, & sic condictione ob causam. Dubitatur tñ qualiter hoc ſm intelligatur? & respondet Bar. quem cõiter sequimur hic ſm referendo ad primum dictum, in quãtum loquitur de debito, vt si illud falso procuratori soluatur, dño ratum non habente, repetatur condictione ob cãm. Quidam Moder. hanc repetentes dicunt hoc debere referri etiam ad primum dictum, in quantum loquitur de indebito, vt sit sensus, ꝙ debitum vel indebitum solutum falso procuratori, dño ratũ nõ habente, repetatur etiam per condictionem indebiti. Et secũdum hoc ad literam dicētem, Non enim quasi debitum, supplent in tantum, in quantum ad indebitum refertur, in quantum autem ad debitum solutum, nihil supplebitur. Et ꝙ ista nouissima conclusio, ꝙ indebitum solutum falso procuratori non solum repetatur cõdictione ob cãm, sed indebiti, pbant.

Et primo

Et primo pulchra consideratione. Tale enim indebitum solui tur duplici de causa, vna, s. causa de præterito, quæ est pp debitum, q putatur subesse in præteritum ɔ̄ctum, & isto respectu datur condictio indebiti. Alia, s. causa, de futuro, quæ est, vt liberatio sequatur, quæ tamen sequi non potest, cum debitum non præcedat, ergo isto respectu debet competere condictio ob causam. Quotiescūq; enim quid tibi do, vt quid sequatur, si est impossibile sequi, ad solutum repeten. etiam ɔdictio ob causam mihi competit. Casus est. s̄. eo. l. 3. §. si liber homo. C. eo. tit. l. j. & l. si militem. & l. cum ancillā. Sed tibi dedi, vt liberationem consequerer, q impossibile est sequi, cum in veritate non obliger, ergo sequitur, q condictionem ob causam habeo. Secundo probant, quia vna clausula in fi. posita respiciēs plura determinabilia. debet pariter & vniformiter determinare ea. C. de testa. mili. l. in testamento. de vul. & pup. l. iam hoc iure. Sed clausula hic in fi. secundæ partis posita respicit duo determinabilia præcedentia, s. qn̄ solutum est debitum, & indebitū, vt patet hic, in ver. Et. cū si. ergo debet vniformiter ad ambo referri. s. vt tam debitum solutum q̄ indebitum condictione ob causam repetatur. Tertio probatur, quia si verum esset, quod dicunt Doc sequeretur q ista lex in quantū loquitur de indebito sub incongruo tit. posita foret, cōtra §. quibus. in prima consti. C. Item q ꝑm materiam non intelligeretur, ɔ̄ l. imperatores. j̄. de in diē addic. Quarto & vltimo, quia si verum est, q Doc. dicunt, sequitur q ēt debitum solutum falso procuratori, nō posset repeti condictione ob causam. qm̄ sibi solutum respectu falsæ causæ de præterito. s. ex eo, quia falso putatur in præteritum cōstitutus procurator, q tn̄ est falsum, vt in hac secunda parte. Quare concludit, q debitum siue indebitum solutum falso procuratori dn̄o ratum non habente, repetatur ab eodem per codictionem ob causam, & indebiti.

22 † Est & secunda eiusdem conclusio, q per easdem actiones indebitum solutum a dn̄o ratū habente peti possit. Tertia con-

23 clusio generalis † est, & pulchra, q omne indebitū repetibile per condictionem indebiti, sit repetibile per condictionē ob causam. Vnde concurrunt istæ duæ condictiones adinuicem, per præallegatas rationes. Tu vero aduerte, quia licet dicant primam & secundam partem esse incognitam ab alijs, & contra cōem opin. hoc tn̄ falsum est, quia fuit hic cognita per do. Ang & successiue per do. Raph. Tertia conclusio sua, q omne indebitum repetibile per cōdictionem indebiti, sit repetibile per condictionem ob causam, est falsa. Primo, quia ponatur, q soluam tibi maiorem quantitatem pecuniæ, q̄ debeam, & q partem indebite solutam velim condicere, certe non potero per ɔdictionem ob causam, quia causa ob quam dedi, s. liberationis est secuta, & tn̄ repetere potero per ɔdictionem indebiti. Casus est. j̄. tit. ij. l. si non sortem. §. idē Marcellus. & seq. igitur &c. Secundo ponatur, q debitum sub cōditione, cuius euentus est dubius, pendente conditione, soluerim, & sic indebite, certe illud solum durante pendentia conditionis non repetam per condictionem ob causam, quia qn̄ dubium est, an cōditio possit impleri vel non competit. s̄. eo. l. quod Seruius. & tn̄ illud solutum repetam per condictionem indebiti, vt j̄. titu. ij. l. sub conditione. igitur &c. Tertio probatur, ponatur, q soluerim quid putans causam, ob quam debeam euenisse, cū tn̄ non euenerit adhuc. certe solutum id non potero per condictionem ob causam repetere quousque dubitatur de implemento causæ, vt d. l. quod Seruius. & tn̄ repetā condictione indebiti, vt j̄. tit. ij. l. ex his omnibus. & l. hæc conditio. Vnde hæc differentia ita generalis est falsissima, quare ego aliter dico, s. Quod datio ob causam de futuro concurrente putatiua, seu falsa causa de præterito, producit ad idem repetendum tam condictionem ob causam, q̄ indebiti. Et q cōdictione ob causam, probo. Quia ponatur, q ego putans me esse statuliberum post mortem testatoris, cum in veritate sim liber, soluo hæredi decem vt libertatem consequar, putans mandato testatoris ad hoc me teneri, certe si testator voluit mihi libertatem dari, imo dedit absque solutione decem, eadem repeto p condictionem ob causam, quia non est causa libertatis, ob quam dedi facto hęredis, sed facto tastatoris, qui sine alterius ministerio fecit me liberum. hic est casus s̄. eo. l. 3. §. si quis quasi. & §. sequen. Item & eadem decem repetam condictione indebiti. Primo ex regula dicente, q illa competit vbi quid solutū est ex causa de præterito falsa, vt j̄. titu. ij. l. damus. Secundo, quia casus est recte intuenti. j̄. tit. ij. l. eleganter, in j. respō. Extra prædictum autem modum nunq̄ possibile est, q indebite solutū repeti possit per condictionem ob causam, per ea tria, quæ superius adduxi. Et ita dicendum in hoc subtili passu. In gl. super verbo, intercedente. ibi, solue. ergo &c. vult igitur gl. intelligere hanc secundam partem, q defectus causæ expressę in solutione facta falso procuratori, pariat ɔ̄ eūdem domino ratum non habente condictionem ob causam, puta, quia expressum erat, ideo tibi soluo, vt me facias liberari, vel dn̄i ratificationē interuenire. Ista lect. est falsa, & cōiter reprobata per rationes Bar. hic, quas non refero, quia non addo. Vnde idem Bar in l. falsus. C. de fur. dixit singulariter circa intellectum huius par-

24 tis, q † imo defectus causæ tacitæ parit hic soluenti ɔ̄ procuratorem condictionem ob causam, dicens hunc tex. hoc velle, q quotiescunque quis vt procura. recipit solutionem, videtur duo promittere, s. vel quod ipse dominus ratam habeat solutionem, vel q ipse instr̄m mandati ostendat, quibus nō obseruatis competit ex defectu causæ tacitæ condictio ob causam. Ita dicit hic esse casum singularem in versi. sed quasi ob rem datum. Et si dicat, q imo condictio ob causam competere nō potest, quia ex quo dominus ratam non habuit solutionem, non recedit dominium a soluente, qui intendebat illud effectualiter in dominum transferre, vt s̄. de neg. gest. l. si ego. & l. qui mihi donatum. j̄. de dona. Certum est autem, quod condictio ob causam non competit domino in eum, cui est facta solutio non translato dominio, vt j̄. l. proxi. & in l. si ego. in prin. j̄. de iure do. Item, quod non condicitur tali casu dominium a procuratore, sed possessio solutæ pecuniæ, arg. j̄. tit. ii. l. indebiti. §. sed si nummi. Vel aliter, q ideo cōpetit condictio ob causam, quia illa fuit reconciliata cōsumptione pecuniæ, vt s̄. ex. dep. l. tertia. §. subtilius. in glo. & in dicto §. sed si nummi. Bal. in dicta l. falsus. acriter in hoc mordet Bal. dicens procuratorem, vt verum solutionem recipientem non videri promittere vllum horum duorum, quia procurator falsus recipiens non intendit contrahere, sed decipere. Certum est autem, q fallax non intendit se obligare, tanq̄ contrahat, vel aliquid promittat, sed ex capite tanq̄ fallat & decipiat, vt probatur s̄. de transact. l. qui cum tutoribus. §. qui per fallaciam. de acqui. hæred. l. qui in aliena. §. fina. C. de colla. l. si soror. Sed ad hoc sustinēdo Bar. potest responderi, q ratio Bal. procedit vbi procurator & falsus, vt falsus recipit, quia tunc intendit decipere & furtum committit, vt hic in vltimo responso, & d. l. falsus. secus si falsus recipiat, vt verus, credens bona fide se mādatum habere, quia tunc ea duo videtur promittere, de quibus Bar. dicit per istum tex. Secundo dicit Bal. q si dictum Bar. esset verum, sequeretur q procurator hic acquireret sibi dominium, quia qui recipit, vt aliquid impleat, dominium sibi acquirit, vt l. hoc iure. §. si quis dederit. j̄. de dona. & nihilominus hoc est falsum in tali casu, s. in procuratore, vt d. l. si ego. Ad hoc responde, q d. §. si quis dederit. allegatus, loquitur in debēte implere, & qui recipit nomine suo, vnde dominiū transfertur in eum, vt d. §. secus in debente aliquid implere, & qui recipit nomine alieno, quia tunc in eum dominium non transfertur, vt in d. l. si ego. & in l. cum quis. §. si ego. de solu. Ex prædictis ergo saluando mentem vtriusq; inferuntur duæ conclusiones. Prima, q falsus procurator bona fide recipiens debitū, videtur hæc duo promittere, s. vt vel dominus ratam habeat solutionem, vel instrumentum mandati ostendat. Secunda, quòd falsus procurator mala fide debitum recipiens nihil ex his duobus promittere videtur, sed cōtra eundem agitur condictione furtiua, vt hic in vltimo casu. Item condictione ob causam, & indebiti, nō tamen tanquam ex defectu causæ, sed tanquam, quia omnis conditio degenerat contra furem, vt in l. fina. s̄. vsufru. quemadmo. caue. & in §. sic itaque. Institu. de actio. & hoc procedit si volumus saluare opinio. Barto. Cui tamen refragatur fortiter, quòd imo neutrum istorum duorum promissum videatur ista ratione, quia ad id tantum censetur quis obligatus, vel extenditur obligatio, ad quod expressa, vel tacita mens contrahentiū adaptatur. s̄. si certum peta. l. non omnis. de actio. & obligatio. l. consensu. Sed ad hæc duo promittenda mens nullius ex contrahentibus adaptatur, igitur non resultat promissio, nec obligatio. Et quod non adaptetur eorum mens, probo, quia ille, qui promisit falso procuratori putans eum verum, non agit hoc in mente sua, quod procurator tacite promittat sibi dominum ratam habiturum solutionem, quoniam ille qui soluit vero procuratori scit, vel scire debet se statim liberatum sine ratihabitione domini subsequente. j̄. de solutio. l. vero procuratori. Ille vero, qui vt procurator bona fide recipit, putans se esse procuratorem, similiter hoc in mente non agit, scilicet tacite promittere soluen-

25 ti, quod dominus ratum habebit. Quoniam hoc † ipse scit, vel scire debet, quòd solutio facta procuratori vero, liberat soluentem etiam si petente procuratore ratihabitionem dominus deneget concedere. hic est tex. j̄. titu. secundo. l. si procurator. in princip Nihilominus opin. Barto. verior, quia licet hoc expresse, neque forte tacite agatur per partes, nihilominus in multis extra id, quod agitur ex mente tacita, nascitur obligatio, vt in l. si is qui. §. fina. infra commod. & l. si pupilli. §. sed si quis. s̄. de negocijs gestis. Et pro eo facit id, quod dicimus in simili, quòd creditor, qui vendit pignus, vt creditor tacite ex mente l. licet expresse non obligetur, videtur promittere duo, scilicet quòd ipse probabit se creditorem, & omnibus

alijs

ilis melios ius habentem.hic est casus. C. credi. euic.pi.l.j.&
l.ita ergo in simili ille,cui solutum est, vt procuratori, tacite
ex mente legis videtur hæc duo promittere, scilicet quod aut
se procuratorem probabit, aut ratificatio domini īterueniet.
Remanet ergo vera conclusio Bar.Item & declarata secunda
particula huius.l.Pro qua melius habenda,capias has conclu-
26 siones ex prædictis resultantes.Et prima † quod debitum vel in
debitum solutum falso procuratori bona fide recipienti tran-
slato in eum dominio,domino ratum non habente,repetitur
per condictionem ob causam . Item condictione sine causa,
quæ generalis est,vt in l.j.j̄.de condi.sine causa. Item cōdictio-
ne indebiti.Et quod condictione indebiti,probo, quia solutū
ex falsa causa de præterito,quæ tamen reputatur efficax, appa
rente postea inefficacia, per condictionem indebiti repetitur.
27 †Secunda conclusio,solutum falso procuratori bona fide reci
piente,dominio non translato,si extat, quia non cōsumptum,
rei vendi.repetitur.Et probatur hoc in l. cum quis.§.j.j̄.de so-
28 lu.Tertia conclusio, debitum † solutum falso procuratori bo-
na fide recipienti , dominio in eum translato , consumptione
tamen bona fide secuta , repetitur per condictionem ob cau-
sam,& indebiti,ex eo, quia consumptio ipsas conditiones re-
conciliat,vt in d.§.subtilius & d.§.sed si nummi. Vltima † con-
29 clusio omnia prædicta vera sunt, nisi procurator ipse expresse
caueat ratam rem dominum habiturum, quia tunc domino
ratum non habente non repetitur per condictionem ob cau-
sam,aut indebiti , sed ex actione descendente ex stipulatione
rem ratam hab. Iste est casus singu. per quem ego limito totā
istam materiam in l.si sine.in princi.j̄. rem ra.ha. & illum ad
hoc specialissime pondero.In ea. ibi , vt quia credebat procu-
ratorem in rem suam &c.Vult igitur gl. primam particulam
huius l.locum habere in procuratore in rem suam tantum,&
30 concludit , † ꝙ solutum falso procuratori in rem suam bona
fide recipienti debitum vel indebitum, repetitur ab eodem
condictione ob causam, vel indebiti. Et licet dictum hoc in se
sit verum,nihilominus iste intellectus ad princi. l.est falsus,ea
ratione,quia hic in princi.de ratihabitione domini tractatur,
quæ quidem ratihabitio locum non habet,vbi cum procura-
tore in rem suam quid celebrautr,vt plenius dixi in princi.se-
cundæ gl.Saluat tamen Bar.hanc lect. vbi ipse soluens procu-
ratori in rem suam,non soluisset nomine vtilis actionis com-
petentis procuratori,sed nomine directę remanentis apud do
minum,iuxta l.qui stipendia.C.de procura.& l.j.§. in propria.
j̄.quando ap.sit. Tunc enim cum solutio facta nomine domi-
ni potest ratificari,& locum habebit princ.huius l.quod mihi
nō placet,quia ſm hoc sequeretur,ꝙ dominus ratam solutio-
nem falso procuratori in rem suam factam nomine directæ
actionis posset conueniri condictione indebiti,vt vult princip.
Sed hoc est falsum,vt probabo,igitur &c.Quod sit falsum pa
31 tet,quia † condictio indebiti,non datur nisi duobus concurren
tibus.Primo, ꝙ dominium sit translatum,vt j̄.tit.ij.l.si in area.
Secundo, ꝙ in aliquo factus sit locupletior solutionem reci-
piens,vt in eo.titu.l.si non sortem.§. libertus . Sed certum est,
ꝙ licet dominus ratam habeat solutionem hanc,nihilominus
ad eum pecunia soluta non potest peruenire,& sic non potest
reddi locupletior,vt j̄.probatur,igitur &c. Quod ad eum non
possit peruenire,patet,quia licet procurator in rem suam per
directam actionem domino competētem, exigat debitorem,
nihilominus pecunia exacta est, vt sua,non autem domini.Ca
sus est in d.l.qui stipendia. & in l. procurator in rem suam.j̄.
de procurat.Præterea is conuenitur condictione indebiti,ad
quē pecunia soluta realiter peruenit , aut de proximo per in-
tentionem actionis peruenire speratur.Casus est.j̄. titu.ij. l.his
solis.iuncta d.l.si vendidero.in §.si Titius,& d. l. si pupilli.§.itē
quæritur.Sed pecunia indebite soluta procuratori, in rem suā
ex ratihabitione ad dominum non peruenit , neq; per inten-
tionem actionis potest peruenire,vt in d.l. qui stipendia, cum
aliis allegatis,igitur &c.in hoc ergo passu Bar.errauit. Ex præ-
32 dictis † igitur vna cum glo.infero has conclusiones.Prima ꝙ so
lutum falso procuratori in rem suam bona fide recipienti no
mine directę actionis vel vtilis,debitum vel indebitum repeti
potest per condictionem ob causam . Quod esse verum patet
ex prædictis super secunda particula tex.dum tractaui, an con-
dictio ob causam concurrat cum condictione indebiti. Secun
da, ꝙ prædicto modo solutum repetitur ab eodem condictio-
ne indebiti,vt hic in prima parte secundum intellectum glo.
in l creditoris.C.de condictio.inde.ſm vnum intellectum . In
eadem ibi,si autem,vt ministro dedi. Concludit igitur glo.ter
tiam particulam literæ intelligendam in nuncio. Et cōclusio
33 est talis, † ꝙ solutum nuncio per debitorem verum vel puta-
tiuum,vt ad creditorem portaretur,eodem hoc solutum con-
trahente,repetitur condictione furtiua, vt probatur hic. C. de
fur.l.si is cui.& facit quod habetur.j̄.de solu.l.Cassius.j̄. de do-
na.l.si tibi dederim.Hæc autem lectura est falsa, & commu-
niter reprobata,licet dictum in se verum sit . Intelligunt ergo
Doct.post Bar.secundo modo reprobata prima rationibus,de
34 quibus hic per eundem,ꝙ † solutum falso procuratori nomi-
ne domini, ipso autem mala fide recipiente, vt sibi lucretur,
repetitur ab eodem condictione furtiua . Et probatur intelle-
ctus iste.j̄.de furt.l.falsus. §.j. in ij. responso. & est in se bonus.
Tertius autem intellectus fuit do. Benedicti in d.l.falsus.dicē-
tis,ꝙ lex ista tota vno constructu intelligitur , & sic ꝙ solutum
falso procuratori repetitur ab eodem cōdictione indebiti do-
mino ratum non habente, & hoc quando apparet soluentem
in ipsum,procuratorem voluisse transferre dominium , vel ēt
condictionē ob causam.Et ita loquitur prima & secunda par-
ticula huius . Tertia vero particula habet hunc intellectum.s.
ꝙ solutum falso procuratori mala fide recipienti, domino ra-
tum non habente , potest ab eodem repeti condictione furti-
ua,si dominium non est translatum , vt apparet de expressa
mente soluentis.si vero dubitetur,an voluerit soluens in pro-
curatore transferre dominium,vel non , tūc ab eodem potest
repeti & condictione furtiua,& cōdictione ob causam, vel in-
debiti,vt hic est singu.casus in ver.vel ꝙ furtum. Quod ex eo
patet,quia ponitur dictio illa alternatiua,vel,quæ est hic alter-
natiua remediorum quasi velit dicere,ꝙ vbi dubitatur de trā-
slatione dominij in procuratorem facta, vel non,habet soluēs
actiones plures,domino non ratificante,& alternatiuas , vt qa
vel condictione indebiti,vel ob causam, vel condictione furti
ua.Subdit tamen ꝙ electione vnius ex dictis actionibus tolli-
tur alia,quoniam sunt in se contrariæ,& habētes diuersa prin
cipia,igitur &c j̄ de tribu.l.quod in heredem. §. eligere. C. de
fur.l.j.Vnde si egit condictione ob causam,vel indebiti, nō po
terit agere condictione furtiua procuratore mala fide recipiē-
te,quia apparet,ꝙ voluit in eum transferre dominium inten-
tando tales actiones,quæ non competunt, nisi dominio tran-
slato,vt j̄.l.proxi.& in l.si in area.j̄.titu.ij.j̄.de iu. do.l. si ego.in
princi.Si autem egit condictione furtiua, nō poterit postmo
dum agere condictione indebiti , vel ob causam , quia appa-
ret,quod noluit dominium transferre,cum tunc cōdictio fur-
tiua sibi non competeret,quæ datur soli domino. j̄. de condi.
35 fur.l.j.Nec obst.quod omnis † condictio degenerat contra fu-
rem,vt d.§.sic itaque.& d.l fi.vsuf.quemadmo.ca.Vnde vide-
tur posse agi & condictione furtiua, & cōdictione indebiti,vel
ob causam. Quoniam illa regula est vera in condictionibus
generalibus,vtputa certi condictione,& triticaria,quæ genera
les sunt.j̄.si cer.peta.l.certi condictio.j̄.de tritica.l.j. Non autē
debet intelligi in condictionib.specialibus, vtputa indebiti,vel
ob causam,quia hoc secundum eum nō est l.cautum.Qui in-
tellectus,licet pulcher & nouus,tamen in se est dubius, & eius
veritas plene apparebit ex dicendis super gl.fi. Communis au
tem intellectus Doct.est securior omnibus. In glo.fi.ibi,& no.
36 hic ꝙ Mar.&c.Est igitur opi.Marti.quæ concludit, † ꝙ licet in
falsum procuratorem sit translatum dominium rei solutę,ni
hilominus speciale est in eo,vt ipse furtum committat, & fur
ti conueniri possit,quemadmodum & falsus creditor.j̄.de cō-
di.fur.l.quoniam,quam quidem opi.sic recitatam gl.& com-
muniter Doct. reprobant . Quia is , in quem transfertur rei
dominium,eiusdem furtum committere nō potest, vt j̄.l.pro-
xi.& patet ex diffinitione furti in l.j. j̄. de fur. Nec ob. tex. in l.
quoniam.quia ad illam respondetur,vt ibi per gl.Item nō ob.
tex.ille in fi.quoniam non debet intelligi ſm hunc intellectū
Mart.sed debet intelligi ſm intellectum gl. Pet. & huius fina-
lis,qui tamen a Doc. communiter reprobatur , vt dixi . Vnde
tertia fuit opi. Vltramon.dicentium Mar.a glossatore infide-
liter recitatum.quoniam vera eius intentio fuit, quòd licet in
falsum procuratorem,qui mala fide accepit,& animo sibi lu-
crandi , cum deberet accipere animo lucrandi domino , &
idem dominium acquirendi , committat furtum , vt d. l. fal-
sus. §.j. in versicu. si Et consequenter nec in eum dominium
transferatur , cum soluens non fuerit animo transferendi in
eum dominium , sed in dominum, vt in l. si ego.supra , de ne-
go.gest.nihilominus idem conueniri possit , non solum con-
dictione furti, sed ob causam,& indebiti . Cum omnis condi-
ctio degeneret contra furem,vt d.l.fi.Quod an sit verum,infra
dicetur . Quarta vero fuit opi. Barto. dicentis volendo salua-
re Mar.quod postquàm dominium in procuratorem transla-
tum fuit,furtum ipse non committat,vt infra l. proxi. cum si.
tamen si mala fide recipit , potest furtum committere in ip-
sa rei traditione, quæ pręcedit dominij acquisitionem , cum
tunc antequàm dominium acquiratur,rem alienam contra-
ctet mala fide,igitur & furtum committit , vt patet ex diffini-
tione furti posita in d.l. j. Pro qua optime videtur facere hic,
quia licet traditione dominium acquiratur, vt l. traditioni-
bus.C.de pac.& §.per traditionem. Institu. de re. diui. nihilo-
minus debet intelligi traditione absoluta , & consensu par-
tium consummata,nō autem antequàm absoluta sit. Quem-
admodum dicimus in simili , quòd ex contractu celebrato
nulli partium ius queritur , nisi tunc demum cum fuerit ab-
solutus.

solutus.C.de fide instru.l.contractus. & similiter nec ex testamento, vt l.fideicom.§.quoties. iuncta gl.de leg.3.& j.de testa. l.si is qui. Hæc tamen opi.reprobatur per Bal.hic,& recte,cum post ipsam traditionem immediate sequatur dominij acquisitio,adeo ꝙ inter traditionem & dominij acquisitionem, nõ sit dare medium,vt patet in d.l.traditionibus.ergo eo ipso, ꝙ procuratori falso res est tradita dominium censeatur acquisitum,merito non est possibile, ꝙ etiam in ipsa traditione furtum intelligatur committi prout volebat Bar. Neque obstat, ꝙ dicebam de traditione absoluta, vel non absoluta, quia eo ipso,ꝙ res est tradita,dicitur traditione absoluta,cum non cadat alia absolutio,aut perfectio,vt d.l.traditionibus. Præterea, si verum esset quod dicit Barto.vt inter ipsam traditionem & dominij acquisitionem cadat aliquod temporis momẽtum, nihilominus & dici non potest in ipsa traditione per procuratorem furtum committi. Quia si in ipsa traditione falsus procurator rem mala fide contractat, nihilominus contractat domini voluntate,qui intendit ipsa traditione dominium in procuratorem transferre, quia eo ipso, quod tradit, intelligitur consentire, ꝙ procurator contractet, vt dominium acquirat, quia si aliqua cadit absolutio, quæ requiratur ad perfectam traditionem,illa est contractatio,igitur sequitur,ꝙ furtum nõ potest committere ex quo domini voluntate intelligitur contractare.j.de fur.l.inter omnes.ad fi.Insti.de obli.quæ ex delic. §.placuit.ad fi. Vnde vltima fuit opi.Ang. noua consideratione intendentis saluare Mart.in d.l.falsus.dicendo,ꝙ licet procurator falsus,in quem transfertur dominium rei, non possit respectu proprietatis furtum committere,cum illa sit effecta propria, nihilominus committere potest furtũ respectu vsus ipsius rei,quia licet in eum fuerit translatum dominium, nihilominus non intelligitur translatus vsus, quando is qui dedit, non videtur eo animo dedisse, vt ipse procurator vtatur,

37 sed vt ad dominum portet vtendam. Certum † est autem,ꝙ in re propria respectu vsus,furtum potest cadere,vt in l.creditoris.§.fina.j.de fur.& l.si is qui rem.la piccola.eo.ritu.de quibus facit magnum festum, dicens se nouiter audiuisse Mar. qui nunquam ab aliquo saluatus fuit. Aduertendum tamen, quia licet hæc opi.sit pulchra,nihilominus est falsa, & primo, quia contra casum expressum in d.l.falsus.§.j.in fi.versi.in verbo,nullo modo. vbi tex.dicit,ꝙ falsus procurator,in quẽ transfertur dominium,nullo modo committit furtum,ergo sequitur,ꝙ nec respectu vsus,nec proprietatis, quia illa dictio, vniuersalis negatiua,nullo modo,omnia includit. C.manda. l.a procuratore.de leg.3.l.Iul. Præterea si confitetur Ang.ꝙ in procuratorem fuerit translatum dominium simpliciter absq; aliqua reseruatione. ergo sequitur, ꝙ procurator ipse vtendo re sibi data,nullo modo furtum committat. Primo,quia videtur vti voluntate dantis,qui huius fuit propositi, quod ideo pecuniam daret, vt procurator faceret eum liberari a domino, nõ autem,vt illam sibi daret, vt eandem ad dominum portaret, neque ipse vteretur.Casus est in d.§.j.iuncto primo versi.cum finali. Secundo, quia ex quo dominium in eum translatum est,merito ipse vti potest ad suam vtilitatem, si dans aliter nõ

38 excipit.C.mand.l.in re mandata.cum simi. Non obst.tex.† in d.l.creditore. cum alijs allegatis, quia ibi dominus vtitur re propria eandem contractando,vel vendendo in præiudicium tertij ius habentis,puta creditoris ius pignoris habentis,seu cõmodatarij habentis ius vtendi.Ideo tali casu in re propria furtum committitur,quia est ille, cuius contractari interest.j.de fur.l.is cuius interest.In casu autem nostro secus est,quia nullo modo interest debitoris, qui in procuratorem dominium transtulit,ꝙ ille re data vtatur rem contractando,sed bene interest sua,quod liberetur a domino.Quare sequitur, ꝙ respectu vsus non possit cõtra debitorem furtum agere, tanquam eius non intersit,ꝙ procurator vtatur,& is solus cuius interest furti agere potest, vt d.l.is cuius. quia illa opin.ita pulchra & noua non est vera.vnde verior saluatio,quæ fiat ad opi. Mart. est Vltramon.Et pro complenda materia huius legis,& perfe

39 ctione vltimæ particulæ,† est videndum quando scienter accipiens indebitum committat furtum,& consequenter in eum non transferat dominium,& quando non committat, & consequenter dominium transferat. Ex quibus dabitur intellectus huic vltimæ parti,quoniam videbitur,quando agi poterit condictione furtiua,& quando non. Et primo videndum, quid in falso creditore scienter indebitum recipiente. Secundo,quid in falso procuratore in rem suã. Tertio,quid in falso procuratore simplici. Circa primum reiecta opin. gl.in l.quoniam.j.de condi.fur.& in l.falsus.in prin. j.de fur.quam ibidẽ discutiunt Doct.fuit opi.Pet.de Bellaper.& Nico.de Mat. quã nemine allegato attribuit sibi Bart.in d.l.quoniam, quod aut simulans se creditorem prouocat verbis suis alium ad soluendum id,ꝙ est indebitum,& tunc furtum pecuniæ solutæ committit, ergo eius dominium in accipientem non transfertur, quare agitur tunc furti.Sed an condictione indebiti. j.videbitur.hic est casus in d.l.falsus.in verbo,qui se simulat. & in d.l. quoniam. Aut simulans se creditorem nõ prouocauit alium ad soluendum,sed ipse prouocatus a soluente. & tunc recipiẽdo furtum non committit, & subsequenter in eum transfert dominiũ,quia ipse soluens sine aliqua titubatione soluit,neq; tacite intelligitur adiecta conditio,ꝙ ita demum pecunia fiat accipientis,si talis creditor erit, & ita loquitur totus titulus. j. de condi.indeb.dabitur ergo tali casu condictio indebiti, non autem agetur furti, & ita loquitur totus præfatus titulus. Sed hæc opi.reprobatur hic per Sal. vna sola ratione, scilicet quia eodem modo simulat se creditorem is,qui prouocatus est ad solutionem recipiendam,sicut & prouocans. argu.l.j.§.dolo. iuncta l.pe.s.de dolo.& l.j.C.de cri.stellio.sed tex.in d.l.falsus. simpliciter dicit,ꝙ falsus creditor, qui se creditorem simulat, furtum committit,si scienter indebitum accipiat,ergo. Et ego hanc reprobationem reprobo,& primo cõtra primum membrum Bar.videtur casus s.de dolo.l.si legatarius. vbi tex.dicit, ꝙ legatarius, qui per fallaciam suam induxit hæredem ad soluendum indebitum, de dolo actione tenetur, non autem dicit,ꝙ teneatur fur. Et clarum est, ꝙ actio de dolo datur, cum nulla alia concurrit, vt s.de dolo.l.j.§.item Pomponius. cum alijs sequentibus. Præterea contra secũdum membrum videtur tex. in d.l.quoniam. vbi non facta distinctione aliqua de prouocante & prouocato, dicitur ꝙ scienter indebitum recipiens committit furtum.Quare alia fuit opin. & vera do.Benedicti in d.l.falsus,quam aliquibus adiunctis teneo,dicentis, ꝙ aliquando constat clare, ꝙ soluens indebitum intendit dominium transferre,etiam si debitum non appareat,& tunc recipiens scienter furtum non committit.ex eo,quia dans videtur donare,vt l.quod quis sciens.j.ti.ij. & l.cuius per errorem. j.de regu.iur.cum simi. Aliquando constat soluentem nolle dominium transferre, nisi appareat debitum, & tunc est clarum,ꝙ non oritur ad id repetendum condictio indebiti.Tex. in l.si in area.præallegata.An autem repetatur cõdictione furtiua,ex infra dicendis apparet.Quandoque vero dubitatur de mente soluentis,& tunc aut recipiens scit soluẽtem ignorare solutum fore indebitũ,& fiunt tria membra.Primum, quod quandoq; simulatio respicit debitum iam contractũ,& committitur in substantia personæ creditoris, & tunc fit furtum, non attenta distinctione Bar.& hic per tex. in d.l.falsus. & in d.l.quoniam.quinimo & committitur crimen falsi,vt probatur j.de fal.l.falsi. Quandoque vero fit simulatio in substantia crediti, & recipiens scit soluentem ignorare solutum fore indebitum, & similiter committitur furtum non attenta dicta distinctione,& hic per l.hominem.j.pro suo. & propter generalitatem d.l.quoniam.& d.l.falsus. Sin autem putet recipiẽs soluentem scire se soluere indebitum, nõ committit furtum, quia putat se recipere voluntate soluentis,igitur &c. vt in d.§. placuit.Insti.de ob.quæ ex deli.& d.l.inter omnes.ad fi.de fur. Et quælibet iusta causa,seu error excusat quem,a dolo,qui requiritur in furto committendo de lib.cau.l.igitur.§.potest.& l.j.ad fi.j.de abige.Quandoque fit dissimulatio non in substãtia crediti,sed in persona debitoris,puta,quia recipiebam mihi debitum,sed ab alio,q̃ a debitore,& tunc distinctio Barto. procedit,scilicet ꝙ aut creditor prouocatus est a putatiuo debitore.& tali casu competit condi. indebi. Casus est in l.si pœne in §.j.& l.in summa.§.fin.j.de condi.indeb. Licitum enim fuit creditori dissimulare sibi debitum recipiẽdo,dum ab alio prouocatur.C.de peti.hæred. l.hæreditatis. sin autem creditor prouocat aliquem, quem faciat putare se debitorem, & tunc furtum committitur, per d.l.falsus. in verbo, qui se simulat. Quandoque vero fit dissimulatio attrahẽdo ad se debitorem alienum, & non dissimulatur in substantia personæ creditoris,puta,quia se dicit quis veri hæredis creditorem,cum tamẽ non sit,& tũc furtum committit. Casus est in d.l.si vendidero. §.si Titius.versi.æque diceñ.Est & secundum membrum principale,quando dissimulatio ipsa respicit debitum contraheñ. non autem iam contractum, & tunc similiter dissimulatio in persona creditoris inducit crimen furti. Casus est in l.si quis vxori.§.cum Titio.& l.si is qui.§.si tu Titium. j.de furt. Ex his ergo apparet, primũ membrum principale discussum, ꝙ est, an creditor falsus scienter indebitum recipiens, committat

40 furtum. & si circa hoc dubitetur, an † quando furtum committitur, possit recipiens conueniri condictione indebiti,sicut condictione furtiua.breuiter dicendum,ꝙ sic.Primo, quia videtur casus j.l.proxi.in verbo,etiam furti.quæ est dictio,implicatiua,vt s.dixi,& consequenter videtur i[…]nuere, ꝙ actio furtiua concurrat cum condictione ob causam,de qua s.locutus erat Iurisconsultus.ergo & cum condictione indebiti a paritate rationis.Secundo per casum j.tit.ij.l.in summa. in §.sin autem euidens.vbi est casus, ꝙ contra inducentem per calumniam,vel fallaciam aliquem ad soluendum indebitum, competit condictio.indebiti, ergo sequitur, ꝙ per condictionem indebiti,quia debet in dubio intelligi secundum naturam tituli.

...l. imperatores. de in diem addict. cum simi. Tertio. videtur casus in ea.l.in §. pe.& fi. Quarto facit generalis regula, quę est, vt omnis condictio competat & degeneret contra furem, ...fi. vsusf.u.quemadmo.caue.& d.§. sic itaque. Institu.de ...Nec ob.prędictę distinctioni tex.in d.l.si legatarius.quoniā ...ad quod soluēdum inductus erat quis ꝑ fallaciā, vt puta legatum sine detractione Falcidiæ, non erat omni iure indebitum, quia saltem naturaliter ita integrū debebatur, vt no.glo. in l. ... titu.2.& in l.cum quis.C.de iur.& fac.igno. Nos autem loquimur quando omnino est indebitum. Et ex his remanet 41 † ꝙ condictio indebiti specialis concurrit cum condictione furtiua, licet contrarium. s̄. firmauit Doct. Benedictus.& male per prædicta. Est & secundum principale, † quando soluit 43 procuratori falso in rem suam scienter indebitum recipienti, & an tunc committatur furtum. glo. hic secunda.& in d.l.falsus. C.de furtis. videtur innuere, ꝙ non, ex eo quia dicunt dominiū in eum transferri, ergo sequitur furtum non committi, vt in d.l.falsus.§.j.in fi. Male tamen videtur dicere, quia procurator in rem suam, dicitur creditor vtiliter. hic est tex. s̄. de procura. l.procurator. in rem. Sed creditor directo falsus scienter indebitum recipiens, committit furtum, vt d.l.quoniam. igitur per identitatem rationis creditor vtiliter. Præterea ipse procurator in rem suam est successor vtiliter in iure directi creditoris, ergo sequitur, quod quemamodum dicēs se esse creditoris hæredē ex successione post mortem & falso, furtum committit recipiendo. quod debetur, & multo magis si recipiat indebitū, vt in d.l.si vendidero.§.falsus.in versi.æqui dicendum. ita a paritate rationis committat furtum, dicens se esse successorem particularem ex successione ī vita. Ex quibus sequitur in eum dominium non transferri, quod idem firmat hic Bart.de Sali. licet non per istas rationes. Est & vltimum † membrum, quā- 47 do soluitur procuratori simplici falso, an iste furtum committat? & breuiter aut est falsus ex eo, quia simulat se procuratorem, cum non sit, & tunc committitur furtum. Casus est in d. l.si vendidero.in §.falsus. quē intellige secundum distinctionē. d.l.falsus.§.j.eo.titu. Aut est falsus procurator ex eo, quia bona fide credidit falso procuratori sibi producto, vel olim ꝓcurator fuit, sed reuocatus est.& hoc ignorat, & tunc non committitur furtum, quia abest dolus, nisi quando debitor dat pecuniā nomine creditoris, in quem intendit dominium transferre, ipse recipiat animo sibi lucrandi. Quoniam tunc furtum cōmittit. Casus est in d.l. cum quis.§.j. de solu. vel nisi consumat in vsus proprios, & malę fidei, quia tunc similiter committitur furtum. argu.d. l. si tibi dederim. & l. si is cui.C. de furt. Tunc enim animus intrinsecus furandi colligitur ex actu posteriori, scilicet consumatione mala fide facta. ar.in l.Iul.§.sed proinde. j.ad Mace. secus si bona fide consumetur, quia tunc iusta causa excusat a furto, vt in d.l.j.de abig.& l.plagii.C.ad l.Fauiā.de plag.& ex prædictis. Vltra omnes sic declaro istam materiam. 49 Vnum solum dubium circa hoc restat †.s.an ex solutione facta simplici procuratori falso, vel in rem suam, videatur soluēs in eos trāsferre dominium? & omissis antiquorum opi. breuiter dicendum, quod non. Et quod hoc sit in simplici procuratore mala fide recipiente, & probatur in l.cū quis.§.j.j̄.de sol. & in l.3.§.fi.j̄.de dona.inter vi.& vxo. & in l.si vendidero.§.falsus.j̄.de fur. In quibus expressum est simplicem falsum procuratorem mala fide recipientem furtum committere, ergo sequitur, ꝙ dominium non fuit translatum. Quoniam tunc furtum non fuisset commissum, vt d.l.falsus.§.j. in fi. Præterea in translatione dominij requiritur concurrentia voluntatis vtriusq; in eadem persona, hoc probatur in d.l.si quis vxori.§.cū Titio.in d.§.si tu Titium. Sed hic circa eandem personam, in qua intenditur dominium transferri, non concurrit vtriusque voluntas, ergo &c. Quod non cōcurrat patet, quia is qui dat intendit procuratori dare, vt per ipsum dño quæratur, non aūt sibi dominium, vt d.l.si ego.de neg.gest.& in d.l. qui mihi donatum. hic autē q recipit non intendit domino acquirere, sed sibi. Tertio probatur, quia ad eiusdem translationem hoc requiritur, s. voluntas vtriusq; circa identitatem causæ, vt probat s̄.si cer.pet.l.si ego pecuniam. sed hic amborum voluntas in eodem non concurrit, ergo &c. Quod aūt non concurrat, patet, q̄a debitor intēdit dare vt a dño liberetur, de sol.l.vero procuratori. recipiens vero intendit recipere, vt sibi acquirat, ergo &c. Idem probatur, quoniam ille, qui intendit dominium trāsferre, nunquam intelligitur ab eo illud abdicere, nisi translatum fuerit in illum, in quem transferre intendit. Ad hoc s̄.ex quib.cau.maio.l.neque vtilem.j̄.de acquiren.posses. l.si me in vacuam. sed in dominium nunquam per falsum procuratorem fuit translatum dominiū, quia non intendebat illi acquirere, sed sibi, vt d.l.qui mihi donatum. vbi in glo. igitur sequitur, ꝙ dans ad plenum, dominus remansit, recipientes autem dominus effectus non fuit, & hoc in falso procuratore simplici. Quid autem in falso procuratore in rem suam, non intelligatur dominiū fuisse translatum, sequitur hic Bal. cuius opi. cōfirmo duabus rationibus. Prima, quia talis recipiendo facit furtum, si sciens falsum esse mala fide recipiat, vt supra plene probaui, igitur dominium non censetur translatum, vt in dicto §.j.in fine. Secunda, quia qui alteri dat intendens dominium transferre, intelligitur dare sub tacita conditione, si recipiens ille sit, qui ab eo creditur, argu. præsumptionis resultantis a lege, cum de indebito. j̄.de probatio. ergo si procurator in rem suam, qui verus creditur, manifestetur falsus, non intelligitur translatum dominium, ex quo deficit conditio tacita. j̄.de iure dot.l.stipulationem.cum similibus. Vltimo in 45 quantum Bal.† hic dicit, quòd condictio ob causam ad natiuitatem sui requiritur, quòd habeat dependentiam causæ, quæ non possit de præsenti vrificari, id est statim, quod quid datur, sed cum aliquo tractu in futurum. argumen. l.cum ad præsens.s̄.si certum peta. Adde quod hæc opin. est falsa. Primo, quia contra generalitatem.l.damus.ad fi. j̄.titu.ij. Secundo, quia contra casum.C.de condic. ob causam.l.si repetendi. cum sequen. vbi est casus recte intuenti, & hæc sufficiant de materia huius legis.

De condictione ob turpem, vel iniustam causam. Rubr.

SVMMARIVM.

1 *Implementum causæ honestæ repetitionem excludit.& nu.6*
2 *Implementum causæ turpis ex parte recipientis tantum, non impedit dari repetitionem.*
3 *Iudici pecuniam dare non licet, vt etiam iuste iudicet.& vide nu.7.*
Idem in teste, vt testimonium secundum veritatem ferat, imo punitur pœna falsi. Et item qui dat pecuniam iudici, vt secundum iustitiam sententiam ferat, perdit causam.& vide nu.4.& 7.
5 *Datum iudici ob causam turpem ex parte vtriusque non potest repeti.*
8 *Præstans cautionem iudici pro se iudicanti, an dicatur eundem corrumpere, ita vt litem perdat.*
9 *Persuadens iudici verbis blandis, vt sententiam pro se ferat, non perdit causam. sed pœna centum aureorum punitur.*
10 *Pignora ob turpem causam data, an repeti possint actione pignoratitia.*
11 *Promissio continens causam turpem, an pariat obligationem inefficacem, vel nullam.*
12 *Pignus quando possit accedere obligationi inefficaci ad agendum, licet fideiussor accedere possit.*
13 *Res indiuidua ob causam turpem partim, & partim honestam data ob defectū causæ honestæ, an illa in totum repetitur? & tenet quod sic.*
Duo vbi sunt, quorū vnum nocet, & alterum prodest, inspicitur quod prodest. & nu.17.
Incapax propter communionem respectu capacis, capit.
14 *Indiuidui ratione beneficium competit illi, cui alias non competeret.*
Persona habilis in indiuiduis, trahit ad se inhabilem.
15 *Opinio in dubio accipitur illa, quæ nocet fisco.*
16 *Prohibitum ratione difficilis separationis, trahit ad se permissum.*
18 *Promissum meretrici prætextu libidinis, peti non potest, licet solutum non repetatur.*
19 *Datum mulieri, vt non sit meretrix, an possit repeti.*
20 *Meretrix de eo, quod in meretricio acquisiuit, licite testatur, eleemosynam dat, & decimas persoluit.*

LEX I. II. III.& IIII.

OMne quod. Cum quid datur ob causam honestam, ea secuta, cessat repetitio, datum vero ob causam turpem ex parte recipientis tantum, eadem etiam secuta repetitur, secus si causa tantum turpis sit ex parte dantis, vel ex parte vtriusque. Et quod est datum meretrici, repeti non potest. hoc dicit vsq; ad §. si tibi ob indicium. 1 Nota ꝙ † implementum causæ honestæ repetitionem exclu- 2 dit. Secundo no. † quòd implementum causæ turpis ex parte recipientis tantum, non impedit dari repetitionem. Nota ex 3 l.vtputa. † versi.sed si dedi. non esse licitum iudici dare pecuniam, vt etiam secundum iustam causam ferat sententiam, imo nec iudici licitum recipere, vt dicetur in glo. Et idem est in teste, qui non licite nec iuste facit, si pecuniam recipiat, vt testimonium secundum veritatem ferat, imo punitur pœna falsi, ſm Bar. sing.in l.j.j̄ de fal. ad hoc specialiter inducentem istum tex. imo neq; licitum est eidem pecuniam recipere, ne testimoniū ferat, & si recipiat, falsi punitur, vt est casus in d.l.j. 4 §.j.† No. quarto litem perdere eum, qui iudici pecuniam dat, 5 vt secundum iustitiam sententiam ferat. Vlterius no.† ex l.vbi vero. ꝙ datum iudici ob causam turpem ex parte vtriusq; nō potest repeti, & sic verificatur iuris regula, dicens, ꝙ in pari causa turpitudinis, potior est possidentis conditio, vt in regula, in pari. cū multis similib. In glo.j. super ver.non est. ibi, ideo 6 si est † secuta post moram. Nota ergo, ꝙ sicut defectus imple-

menti parit condictionem ob cauſam, vt hic, & ꝭ.titu. proxi. quaſi per totum. ita & exiſtentia implementi poſt morã contingens,quòd dic,vt ꝭ.tit.j.l.ſi pecuniam.In gl.l.vtputa. in verbo,& ſecundum me.ibi, relatum expone& bene. & hæc eſt
7 lectu.communiter approbata hic per Bart.† Ex qua habes, ꝙ aut iudici do,vt ſecundum me iudicet iniuſte, & tunc perdo vtrunque,ſcilicet & datum & litem.Et primum patet in l.vbi vero.ſecũdum Inn.l.j.C.de pœna iudi.& ꝭ.de calum.l.j.§.ſed eſt conſtitutio. Si vero eidem dem, vt ſecundum me iudicet iuſte,& tunc de iure fforũ,datum repeti poteſt, vt hic, ſed lis non perditur,de iure vero Cod. perditur vtrunq;. Et idem de iure canonico,ꝙ refert ſe ad ius nouum poſitum in d.l.j. non autem ad ius antiquũ fforũ,vt hic.patet in c.non ſane.hic allegato.Horum autem omnium ratio eſt,quia non licet iudiciũ quantumcunq; iuſtum vendere,ſed gratis illud expediẽdum eſt,vt de reſcrip.in c.ſtatutum.§.inſuper.in verbo,gratis.lib.vj. 11.q.3.c.non licet.& in c.cum ab omni. de vita & hone.cleri.
8 & j. ad leg. Iul. rep. l. eadem. circa fi. Quid † autem ſi iudici nihil dem,ſed eidem cautionem identitatis præſtem,an dicar eundem corrumpere,adeo,ꝙ litem perdam. Bart. j.de fur.l.ſi quis vxori.§.ſi fugitiuum.dicit ibi caſum eſſe ſingularẽ, quod non. Quod vero intelligo, ſi cautiones legales præſtitæ ſunt, vtputa de præſentando eum, qui petitur a carceribus relaxari,& ſi pro hoc etiam identitatis cautio præſtetur. Licitum.n. eſt iudici reſpectu eorum, quæ pro executione ſui officij facit cautionem identitatis recipere. hic eſt caſus ſingu.in l.j.C.de magi.conue.& ita dicit hic Bal. licet tex.illum non allegет.& idem in rub.C.de pœ. iudi. ſecus ſi eidem fierent turpes promiſſiones,ſeu cautiones inſolitę pręſtarentur.Quoniam tunc litem perderet.Ad hoc ꝭ.de calum.l.& generaliter.§.ij.in ver-
9 bo,turpiter defectus eſt.Item quid ſi iudicis † camerã intrans non datione pecunię,ſed blandis verbis perſuadeo,vt pro me ſnĩam ferat,an tũc litem amittam?dic ꝙ non, ſed pœna centum aureorum tantum punior.j.de ambi.l.j.ad finem,vbi eſt caſus ſingu.qui tantum in accuſatore loquitur. In eadem ibi, non ſane.Dic ꝙ tex.ille ſe ad ius nouum refert poſitum in dicta l.j.quod eſt correctorium huius. In glo. ſuper verbo, ſed
10 hic.† ibi,an poſſim pignora repetere.tenet ergo glo. hic,ꝙ pignora ob turpẽ cauſam data repeti poſſint pignoratitia actione,licet in l.ii.C.eo.dicat ſolum rei vendi.peti poſſe.quod Cy. poſt Vltramon.falſum dicit.Bart.autem, quem communiter ſequimur,ſaluat glo. vt hic per eum, cui in hoc non addo. In
11 eadem ibi,rei quæ ineſſicax &c.duo†ex hac particula ſunt no. Primum,ꝙ promiſſio continens cauſam turpem, parit obligationem ineſſicacẽ,quia ope exceptionis excluditur. Et hæc videntur probari.j.eo.l.ſi ob turpem.& firmat Cy. C.de inuti. ſtipu.l.ex eo.alię vero glo.j.de verb. obliga. l.generaliter. ff.de pac.l.iuriſgen.§.ſi ob maleficium. tenuerunt nullam obligationem oriri.& illę videntur probari per l.ſi plagij.eod.titu.& hoc dic,vt plene dicetur in l.ſi ob turpem.præallegata.Secun-
12 do no.ꝙ † licet obligationi.quæ eſt ineſſicax ad agendum,poſſit fideiuſſor accedere,vt l.Marcellus.j.de fideiuſ. non tamen poteſt accedere pignus, quod intelligit hic Fran. de Are. vbi obligatio eſt ineſſicax,quia a iure improbata.Ad hoc C.de legib.l.non dubium.j.de fideiuſ.l.vbi lex.C.de prædi.min.l.& ſi is.cum ibi plene no.in gl.Secus ſi ſit ineſſicax ratione deficientis ſolẽnitatis,quia tunc videtur poſſe pignus accedere, quemadmodum & fideiuſſor,per d.l.Marcellus.Non enim eſt dare
13 tunc rationem diuerſitatis. In glo. ſuper verbo, dantis. † ibi, & ideo, quid ſi dedi rem indiuiduam. Eſt ergo deciſio glo.ꝙ vbi datur res indiuidua ob cauſam partim turpem, & partim honeſtam,illa tota repetenda venit ob defectum honeſtæ cauſæ,non ſecutæ,& hanc opi.tenuit Pet de Cer.hunc paſſum diſputans prout refert Io.And.in regula iuris,in pari. de reg.iur. in vj.& in mercurialibus.& etiam ſequitur hic Bal.& in l.j.C. eod.& mirum eſt, ꝙ nullus Legiſta mentionem faciat de Ioã. And.Et pro hac opin.primo facit,quia vbi ſunt duo,quorum vnum nocet, alterum vero prodeſt, inſpicitur quod prodeſt, non autem quod nocet.j.de iure fiſ.l.non intelligitur. §.ſi quis palam.& quod plene ſuper hoc brocardo no. Bart. j.de dona. l.ſi vir vxori.Secundo facit,quia ſi contrarium diceremus,ſcilicet vt nil de eo,quod datum eſt poſſit repeti, ſequeretur abſurdum,ſcilicet vt is in ea parte puniretur,in qua nõ deliquit, contra l.reſcriptum. de his quibus vt indig. & l.beneficium. j.ad leg.Falc.cum ſimi.Tertio facit,& hoc eſt Pet. ꝙ dicimus, ſcilicet propter communionem incapax capit reſpectu capacis,vt j.de lib.leg.l.ſi is qui duos. ergo idem debemus dicere, ꝙ concurrentibus cauſis,quarum vna ſit incapax ad repetitionem producendam, ea quæ ſit capax,trahit ad ſe incapacem.
14 Item ad hoc,† quod videmus in ſimili, ſcilicet quod reſpectu indiuiduitatis beneficium competit illi,cui alias non competeret,& ſic perſona habilis conſideratur trahens ad ſe inhabilem,& non priuilegiatam,vt j.quemadmo.ſer.amit. l.ſi communem.& C.ſi in communi eademq; ca.reſti.po. l.j.cum ibi no.Præterea ad idem,ꝙ legimus in ſimili,quod perſona delinquens,non punitur reſpectu alterius ſibi adiunctæ non delinquentis,quandiu indiuiſibilitas inter eos durat.j.de pœ. l.prægnantem.ꝭ.de ſtatu homi. l.imperator. Item quia in dubiis cauſis magis fauendũ eſt repetitioni, quàm aduentitio lucro. j.de leg.iu.l.non debet.§.in re obſcura.Vltimo hoc confirmo, quia poſito,quod hoc indiuiduum,quod eſt datum, remaneret penes recipientem ob turpem cauſam, illud tamen ab eo extorqueretur & fiſco applicaretur,vt hic in gl. & j.de iure fiſci.l. Lucius.ad finem,& ſic in effectu hæc eſſet vtilitas fiſci,non au-
15 tem partis.Certum autem † eſt,quod in dubiis eam opin. debemus aſſumere,quæ nocet fiſco,non autem quæ prodeſt, vt j.de iure fiſci.l.non puto.Secunda opi.principalis fuit hic Bar. de Sal.tenentis contrarium,ſcilicet ꝙ nil repeti poſſit. & totũ apud accipientem remaneat. Prima ratio, quia negari non poteſt, quod hæc cauſa turpis adiecta dationi rei indiuiduæ, totum ipſum indiuiduum non concernat, ergo ſequitur. ꝙ
16 nil poſſit repeti reſpectu impoſſibilis ſeparationis. Cum† & videamus, quod reſpectu ſeparationis difficilis, prohibitum trahat ad ſe permiſſum, vt j.de aqua quotid.& æſti. l.j.§.inde quæritur.de aqua plu.arcen.l.j.§.item ſciendum. Sed ad hanc
17 patet ex prædictis reſponſio.Secũda ratio, quia vbi duo † concurrunt,quorum vnum nocet,alterum prodeſt, inſpicitur nocens,non autem proficiens,vt j.ad Sylla.l.3.§ fin. Sed ad hanc clara eſt reſpõſio ex dictis Bar.in d.l.ſi vir vxori.Vnde fuit opinio tertia Iaco.But.quam Bar.hic ſequitur,volentis quod ipſum indiuiduum poſſit peti totum,dumtamen præſtetur recipienti æſtimatio partis,quę ſi foret diuidua,non poſſet repeti. & hoc per tex.de leg.ij.l.cum filius.in princ.Ad idem licet ipſe non alleget.j.ad leg. Falc.l.ſi is qui quadringẽta.§.ſi.& l.lege Falcidia.& quod no.gl.in l.j.de duobus fra.de no.benefi.inue. & per Ioan.And.in rubr.in addi.de feu. Iura tamen iſta in diuerſis caſibus loquuntur, in quibus non concurrit cauſa partim turpis, partim vero honeſta, & ideo tene opin. primam. In glo.l.idem eſt.ſuper verbo,noua ratione.ibi, ſed an potero
18 petere.Decidit ergo gl.hic † ꝙ promiſſum meretrici prætextu libidinis non poſſit peti, licet eidem ſolutum poſſit retineri. Cy.autem & Bar.contra.licet Bal.ſequatur glo.hic. & in d.l.j. C.eod.Tu autem de hoc dic,vt plene dixi poſt Bar. j.de dona. l.affectionis.In gl.ſuper verbo,non poteſt.ibi, ſed quid ſi dedi,
19 vt † nõ ſit merettix.Vult gl.quod datum mulieri, vt meretrix non ſit,repeti poſſit,ex eo, quia hæc pia tenetur gratis facere, & ideo propter hoc datum eſt in caſu repetitionis, vt ꝭ. l.j.cũ ſeq.& j.eo.l.ſi.Guli.autem de Cu.tenet hic contrarium primo ratione,quia hoc ita datum,cenſetur datum cauſa pietatis,ergo eſt irrepetibile,vt j.titu.j.l.cum is.§.mulier. Secundo,quia datum meretrici ob libidinẽ eſt irrepetibile,vt hic. ergo quanto magis irrepetibile eſſe debet,quod datur mulieri,ne libidinem incurrat,& hoc ne ſequatur abſurdum, ſcilicet vt magis mereatur luxuria,quam,caſtitas contra tex.expreſſum in Authen.de reſti.& ea quæ pa.§.ſi. Cum iſta q. de facto contigeret in ciuitate Bon.Quidam Doctor excelſi ingenii conſulens has opi.æqua diſtinctione concordauit, & recte iudicio meo, ſcilicet,ꝙ aut datur ei,quæ nunquam fuit meretrix, vt meretrix non efficiatur, & tali caſu datum ſit repetibile, cum hęc ipſa gratis facere teneatur,neque propter paupertatem turpẽ vitam debet eligere.j.de ritu nup.l.palam. Aut datur ei, quæ iam fuit meretrix ad hoc, vt a tali vitio abſtineat,& tali caſu hoc non ſit repetibile,ex eo,quia nulla turpis cauſa in datione concurrit, neque ex parte dantis, neque ex parte accipientis, imo cauſa ob quam datur,eſt totaliter honeſta,vt ex ſe patet, ergo ſecura cauſa datum non repetitur,vt hic in l.igitur.ꝭ.ti.j. quaſi p totum.& hæc eſt veritas,& hæc fuit diſtinctio do. Flo.
20 Vltimo extra † glo.tex. in §.ſed quod meretrici. inducitur ad tria,in quantum dicit,ꝙ id quod meretrici datur, licite retinetur.Primo quod de his poſſit meretrix teſtari, tanquam de licite acquiſitis,& ita per hanc firmat Cy. C.eo. l.mercalem.& Bal.in l.j.eo.ti.Secundo,quòd de his per meretricem decima ſolui debeat,vnde de omnibus licite quæſitis illa ſoluenda ſit. extra de deci.c.ex tranſmiſſa.vbi hoc diſputauit glo. Tertio,ꝙ de his licite poſſit fieri eleemoſina. Item & eadẽ ad pias cauſas legari, ꝙ fieri non poſſet,ſi eſſet illicite quæſita.j.q.j.nõ eſt putanda,& hoc vltimum eſt Cy.in additionibus.

SVMMARIVM.

1 *Indicare delinquentem,quod quis non cogitur,& quando.nu.7.*
2 *Pecuniam licet recipere,vt delinquens manifeſtetur.*
Et an,vt res perdita manifeſtetur.non tamen,vt res inuenta reſtituatur.
3 *Pecuniam non licet recipere,vt delinquens manifeſtetur.*
4 *Socius criminis,an teneatur indicare ſocium, & ibi an licite accipiat præmiũ pro illo indicando.nu.5.*
5 *Socius criminis alium ſocium manifeſtans,non conſequitur præmium ex forma bannimenti ſtatutum reuelanti delinquentem.*
Nec etiam conſequitur reuelans ſeipſum.

7 *Datum*

7 ... ob turpem causam, cuius turpitudo inest ex parte vtriusque, licet sit ... per dantem, tamen repetitur per tertium.
8 ... licet sit crimen priuatum, tamen etiam iudex ex officio super eo pro... potest.
9 ... causa accusationis etiam parte non petente, potest testes producere.
10 ... aliena alteri soluta & consumpta, an repetatur per dominum. Et qua ... nu. 13.
11 ... ob turpem causam consistentem in non faciendo repetitur condictione ... causam.
12 Condictio ob turpem causam, & indebiti, ita reconciliatur consumptione, sicut ... condictio ex mutuo.

LEX V. VI. & VII.

§Si tibi. Quod datur ne delinquens manifestetur, turpiter dari censetur, & ideo repetitioni locus est. quod vero datur, vt manifestetur delinquens, non dicitur turpiter recipi, & ideo irrepetibile est. Et quod apud aliquem respe... metus illati, vel violentiæ, seu ex alia iniusta causa est, censetur repetibile. hoc dicit vsque ad l. si ob turpem: No. ex §. si 1 tibi. † quod non cogitur quis delinquentem indicare, quod patet, quia si cogebatur, turpiter pecuniam ob hoc reciperet, quod 2 dic, vt dicitur in gl. Secundo no. † quod licitum est pecuniam recipere vt delinquens indicetur, an autem licitum sit pecuniam recipere, vt res perdita reperiatur, seu manifestetur? dic quod sic. j. ad l. Rhod. de iac. l. nauis onustæ. §. sed si nauis. vnde licitum est recipere ob inuentionem, seu manifestationem faciendam, 3 pro ea autem reperta restituenda, secus. Tertio no. licitum † non esse pecuniam recipere, ne delinquens manifestetur, & hoc, quia grauatur res publica, cuius interest delinquentes manifestari, ne delicta impunita remaneant, vt in vulgaribus iuribus. 4 No. in ver. si † socium criminis teneri ad socium indicandum, quod patet, quia turpiter ob hoc pecuniam recipit, quod est verum, vbi delictum commissum est principaliter ad inferendum damnum in rebus, secus autem si ad inferendum damnum vel iniuriam in personam, quia tunc socius cogi non potest ad alios criminis consocios indicandos, ita probatur C. de accu. l. fin. j. de custo. reo. l. diuus j. de quæstio. l. repeti. §. j. & ibi per Barto. 5 No. eo eodem, † quod non licite accipitur præmium per socium criminis, vt suum socium manifestet, ex quo infert hic no. Bar. quod socius criminis alium socium manifestans, non consequitur præmium ex forma bannimenti concessum reuelanti delinquentem, neque etiam consequitur id, releuans seipsum per hanc literam, quod idem approbat Bal. in l. j. C. eo. & dic, vt 6 dixi j. ad Sylla. l. si quis in graui. † Nota vltimo ex l. si a seruo. quod licet datum ob causam turpem, cuius turpitudo inest ex parte vtriusque, sit irrepetibile per dantem, vt s. eo. l. vbi vero. j. eod. l. si ob turpem. in fi. nihilominus est repetibile per tertium, vt 7 hic probatur. In glo. ij. ibi, ex hoc probatur, quod quis. vult † glo. in breui dicere, quod ad petitionem partis extra iudicium non compellitur indicare delinquentem, & hoc probatur in l. qui vas. §. qui furem. j. de furt. Huic contrarium refragatur, c. qui cum fure. extra de fur. quod Bar hic intelligit. s. vt habens notitiam delinquentis, cogatur indicare ad petitionem iudicis. Qui tamen intellectus non procedit, quoniam vt ibi expresse apparet, tex. loquitur, an teneatur indicare ad petitionem partis, & ideo gl. & idem Bar. C. de fur. l. inciuile. vbi plene hunc articulum posuit, soluit, quod ibi loquitur, vt indicare cogatur res furto subtractas, non autem subtrahentem, qui intellectus falsus est. Primo, quia diuinat ad literam. Secundo, quia sequeretur, quod id quod recipitur pro tali rerum subtractarum ostensione tam quam turpiter receptum, veniret restituendum, vt j. eo. l. fina. quod falsum, & contra d. l. nauis onustæ. §. sed si nauis. Vnde tertio modo soluit. quod aliud de iure canonico, aliud de iure ciuili. Et non video aliam dari posse, vnde an de iure canonico indicare teneatur, & quando. vide gl. ibi, & meliorem 22. q. 2. ne quis arbitretur. extra de simo. nemo. & ibi per Innocē. & in c. dilectus. extra de exces. præla. An autem teneatur indicare ad petitionem iudicis? dico ex mente glo. quod aut iudex motus est ex petitione partis, & tunc non tenetur indicare, nisi petatur, vt testis, & hoc præsupposita illa opi. pro vera, quod quis in criminali causa testimonium inuitus reddat, de quo multum dubitamus. & habetur plena glo. extra de testib. cogen. c. dilectorum. Aut iudex mouetur ex suo officio ab alio principaliter non implorato, & tunc cogitur quis indicare, vt hic, & hoc sequitur simpliciter Bart. hic, & plenius in d. l. inciuile. & Cy. C. de his qui ad eccle. confug. l. ij. Bal. autem hic aliter dicit limitando glo. & quia bene loquitur, nec est opportunum addere, igitur omitto. In ea. ibi, iudex tamē ex officio suo. Duo 8 no. ex hac glo. Primo ea relata ad tex. quod licet † furtum sit crimen priuatum, vt dixi s. titu. j. l. penulti. nihilominus iudex ex officio potest super eo inquirere, quod dic, vt patet ex plene no. j. de adulte. l. ij. §. si publico. per Barto. C. de probatio. l. iubemus. per Bal. & in d. l. congruit. de iure tamen canonico hoc non haberet dubium, quia ex eodem iure omne crimen est publicum. 6. quæst. 1. c. infames, vbi est singu. glo: quia non 9 aliter. non examino. Secundo no. quod iudex ex proprio officio potest in ca. accusationis et parte non petente testes producere, & hoc secundum alium intellectum, qui datur gl. in hac particula, quod indubitare verum est, si producantur per iudicem ex proprio officio ad defensionem rei, vt probatur in l. j. §. fin. & l. in vnius. §. cogniturum. j. de quæst. & quod in eis per Bar. & per eundem. j. de pœ. l. si non defendere. & in l 4. §. hoc autem. j. de dā. infe. Sin autem producantur ad eiusdem offensam, & subadiuuādā accusationem, videtur quod idē sit, & probatur. C. de abo. l. 2. ad fi. & in d. l. vnius. §. j. secundum vnum intellectum, & ibi hoc firmat Bar. In gl. l. si a seruo. & l. perpetuo. super verbo, cō-10 dici. in fi. No. est hæc gl. quod pecunia aliena alteri soluta ex causa honesta & consumpta, non repetitur per dominum. Huius veritas pendet ex no. s. si cer. pe. l. si cum seruum. in glo. super verbo, fore. ibi, non propter condictionem repetit dn̄s datum per seruū suum tertio, ne is eundē deliquentē indicaret. Qm̄ vt dictur in l. idem est. in fi. tali modo pecuniam recipiens est fur. omnis siquidem condictio cōtra furem degenerat, vt Inst. de act. §. sic itaq; & l. fi. s. vsufruc. quemadmo. caue. In ea. ibi, vt 11 si est consumpta per condictionem &c. No. gl. † quod vbi est datū ob causam turpem, cuius turpitudo cōsistit in non faciendo; tunc agitur condictione ob iniustam causam. & in hoc verifi-12 catur secunda pars huius rub. No. ex eodem, quod † sicut certi condictio ex mutuo reconciliatur propter secutam consumptionem, vt pluries vidisti. s. si cer. pe. ita & condic. ob turp. cau. ita etiam & condic. indeb. vt j. tit. j. l. indebiti. §. sed si nummi. Po-13 natur tamen circa hanc dubitationem † glo quod ignorans dominus, an pecunia consumpta sit vel non, qua actione ageret? & certe propter incertitudinem vtranq; poterit proponere, vt est tex. no. in l. j. §. quod autem. j. quorum leg.

SVMMARIVM.

1 *Solutio spontanea, seu voluntaria subsequens, quod purgat præcedentem metum in promissione adhibitum, nisi subsit eadem causa timoris.*
2 *Promissione vel stipulatione ob turpem causam facta oritur actio, sed inefficax nu. 4.*
3 *Possidentis conditio in pari turpitudinis causa, potior est.*
5 *Contractus non æquiparatur sententiæ, sed potius vltimæ voluntati.*
6 *Solutum ob turpem causam de præterito, an repeti possit condictione ista.*
7 *Fiscus turpia lucra extorquet.*
8 *Dispositio l si quis ad se fundum. C. ad leg. Iul. de vi. s. quod spoliatus ante omnia sit restituendus, an locum habeat in vi compulsiua.*
9 *Exceptio metus, si ex forma statuti opponi non possit, & ideo si promittens metu, coactus fuit soluere, an repetat solutum.*
10 *Vxor si ex interuallo post metum illatum consensit contractui celebrato per metum, an talis contractus possit per eam rescindi actione quod metus causa. quod sic.*
11 *Reuerentia maritalis, propter quam consensus est præstitus contractui, ita operatur actus rescissionem, quantum metus illatus, propter quem consensus est præstitus quia parificantur.*
12 *Reuerentia sola paternalis est sufficiens causa ad rescissionem matrimonij spiritualis licet carnalis non.*
13 *Adimplens contractum ex interuallo cum tyranno per metum celebratum, quod agere potest actione, quod metus causa, licet in implemento illius, nullus nouiter metus interuenit.*
14 *Importunæ preces tyranni, quo ad rescissionem actus, metui æquiparantur. Idem & blanditiæ tyranni operantur.*
15 *Contractus cum tyranno celebratus, an sit nullus ipso iure, vel rescindendus actione, quod metus causa, remissiue.*

LEX VIII.

Si ob turpem. In concedenda repetitione datorum ob turpem causā, tempus solutionis, non autem tempus promissionis inspicitur, & in pari causa turpitudinis potior 1 est conditio possidentis. hoc dicit Nota quod † solutio spontanea seu voluntaria subsequens purgat præcedentem metum in promissione adhibitum. Ad idem C. quod met. cau. l. 2. quod verbū intelligit hic Bar. nisi subsit eadem causa timoris in solutione, quæ suberat in promissione. Ad quod no. per Innocē. extra. de renun. c. super hoc. Ex quo infert ad duo de quib. j. Secūdo no. 2 quod ex † promissione, seu stipulatione ob turpem causam facta, videtur oriri actio, licet inefficax, vt patet, quia contra illam cōpetit exceptio, quæ est actionis exclusio. j. de excep. l. 2. & dic, vt 3 j. dicetur. Tertio no. illud † vulgare, quod in pari causa turpitudinis melior est conditio possidentis, & concor. sunt in glo. Vlte-4 rius extra glo. quæ † vacant ad expositionem literæ, inducitur ista lex ad q. an ex promissione in se turpem causam continente, aliqua oriatur actio, licet inefficax exceptionis ope reijcienda, an vero nulla: circa quam gl. variè locutæ sūt. Primo enim glo. j. de verborum obliga. l. generaliter. dixit nullam oriri per illum textum. Alia vero s. ea. l cum sequentibus. dixit oriri aliquam, inefficacem tamen. Et pro ea inducitur lex ista, quę reo ob turpem causam conuento de exceptione prouidet, ex quo datur intelligi actionem oriri, cum illa sit eiusdem exclusio j. de exceptionib. l. 2. Tertia fuit opinio glos. supra, de pactis.

l.iurisgentium.§.si ob maleficium. distinguentis aut causa in promissione adiecta continet turpitudinem ex parte recipientis tantum, vt promitto ne homicidium facias, & illa producit obligationem inefficacem, tamen istud membrum est falsum, quia cōtra casum expressum in d.§.si ob maleficium. vbi expresse litera hāc promissionis formam ipso iure nullam esse dicit, igitur infertur ex illa nullam oriri obligationem, cū ad veritatem vniuersalis negatiuę requiratur quamlibet partem esse veram. j̃. de reb.dub.l.is qui ducēta.§.vtrū. Aut promissio continet causam turpem ex parte vtriusq;, & illa ipso iure nulla, adeo, vt nulla actio producatur. Quod vltimum membrorum dupliciter potest verificari, primo per tex. j̃. de verb obliga.l.si plagij. Secundo, quia promissio hæc ad delinquendum inducit, & consequenter contra bonos mores. j̃. de pac.dot. l.conuenire.cum simi. Certum autem est promissiones contra bonos mores, nullius esse momenti. C.de pac.l pacta quæ cōtra. C.de inuti.stipu.l.ex eo. j̃. de verb.obli. l.stipulatio huiusmodi. Vltimo potest etiam pars ista fortificari per tex. in l. ea parte. §.mulier. j̃. de verb.obli. per locum a contrario. Secunda vero fuit opi. principalis Cy. referentis Vltramon. in d.l.ex eo. tenentes id, quod supra tenuit gl. in loco supra alleg. per istam l. Tertia vero fuit opi. Bar. hic, & in d.l.generaliter. æqua distinctione secundum eum has opi. concor. quem secutus fuit Ang. in d.l.j.s̃.eo. scilicet q aut in promissione est adiecta expresse causa turpis, & tunc illa sit ipso iure nulla, per d.l.generaliter. & d.§.si ob maleficium. Aut tacite, & tunc sit aliqua, & oriatur actio, licet inefficax per istam l. quæ opi. in secundo membro suæ distinctionis est falsa. Primo, quia vt patet ad sensum lex ista nihil facit, duabus rationibus. Primo, quia diuinat lect. sua ad hanc leg. cum hic non appareat, an expressa fuerit in promissione causa turpis, an vero tacita. Secundo, quia mens Iurisconsul. in ista decisione præsentis legis non fundatur, dum deneget soluti repetitionem, q orta fuisset actio aliqua, licet inefficax, sed quia turpitudo causę adiectę in promissione purgatur per subsequētem solutionem, vt in fine primi responsi apparet. Tertio, quia in contractibus non habetur differentia inter tacitum & expressum. s̃. si cer.pet.l.cum quid. Vltimo loco, nihil facit pro fortificatione huius opi. illud fundamētum Bar. quod est in alio simili. s. q videmus errorem iuris tacitum non viciare sententiam, licet expressum sic, vt patet in l.j.C.qñ prouoc.non est neces. cum simi. 5 Quoniam † non æquiparamus contractum ipsum sententiæ, sed potius vltimæ voluntati C.de dona.quæ sub modo.l.fi. s̃. de pac.l.pactum inter hæredem.de leg.j.l.seruum filij.§.ei qui chirographum. Illud autē certum est, q annullatur relictū ipsum in testamento siue tacite relinquatur personæ turpi, siue expresse de leg.j. l.Lucius.§. testamento.cum ibi no.& quod habetur.C.de natu.lib.l.j. Vnde cum non reperiamus in vltimis voluntatibus circa actum annullationis differentiam fieri inter tacitum, & expressum, igitur neq; in contractibus illi æquiparatis. Quarta fuit opin. Bal.C.eod.l.j.dicentis, q aut in promissione est adiecta turpis de præterito, & tunc ex illa oritur obligatio, licet inefficax. Aut turpis causa de futuro, & tunc ipso iure nulla contrahitur obligatio. Et est ratio, quia contractus tendit ad crimen committendum, & ideo non valet, vt C.eo.l.mercalem. Ista distinctio in primo suo membro falsa est, quia contra casum expressum in d.l.si plagij in verbo, faciendi vel facta. ex quibus verbis patet, q quo ad nullitatem ipsius promissionis æquiparat turpē causam, siue de præterito, siue de futuro adiectam. Vnde vltimo loco fuit opin. Salic. hic dicentis, q aut in promissione est adiecta causa turpis tacite, & tunc tenet id quod dicit Bart. & non bene, vt supradictum est. Aut est adiecta expresse, & tunc aut in vim conditionis, & promissio est ipso iure nulla, neque aliqua resultat actio, per d.l.generaliter.cum simi. Aut est adiecta in vim modi. & tunc facit tria membra. s. q aut est adiecta negatiue, & ipsa promissio nulla adeo, vt nulla oriatur obligatio, per d.§ si ob maleficiū. Aut est adiecta affirmatiue, & tunc obligatio est aliqua in odium tamen ipsius promittētis adeo, vt non possit ex ea promittens exigi a promittente. Quoniam tunc in pari causa turpitudinis, potior est cōditio possidentis, vt hic in fi. Sed ad hoc est aliqua, vt promittens exigi possit a fisco. Alleg. casum in auth. nouo iure. C.de pę.iudi. in verbo, dantes, vel promittentes. In hoc vltimo aduerteñ. quia ista distinctio inter causam turpem promissioni adiectam affirmatiue, per viam modi vel conditionis non videtur iure probari, quoniam leges dicunt simpliciter, q causa turpis promissioni adiecta, eandem reddit nullam, quo ad obligationis ortum, vt in d.l.si plagij. & in d.l.generaliter. & d.l.ex eo. ergo nō videtur referre quomodocunq; adijciatur. arg. s̃. de publi.l.de precio. cum simi. Præterea non videtur referre, quomodo adijciatur, dummodo adiecta sit. Ad hoc j̃. de verb. obliga. l.cum seruus. Præterea in quantū se fundat per tex. in auth. nouo iure. Adde q illa authē. non videtur suum intentum probare, licet enim in prin. quęsiti ponat de dante & promittente, tñ in responsione, quam subdit, nō fit mentio nisi de solo dante in vltima parte illius auth. vnde cum imperator responderit ad vnū de quæsitis tantum, ergo in alio interrogato videtur statuisse contrarium. extra de præsump c.nonne. & in l.consilio. j̃. de curat. furio. cum ibi no. & plene dixi s̃. si cer. pet.l. eius qui in prouincia. nisi respondeas, q & in alio quæsito videtur idem respondisse, per rationem idēntitatis, saltem tacite, licet non expresse, vt no. gl. C.ad exhib.l.penul. & quod no. s̃. de mino l. & si sine. §. sed quod Papi. Tertium vero suum membrum, est quando adijcitur causa turpis ex parte accipientis tantum, quo casu dicit obligationem oriri inefficacē, tamen. quia exceptionis ope elidendam. & per hoc licet alleget tex. j̃. l proxi. illa tamen nihil facit. Sed pro eo est casus hic iuncto intellectu gl. ad quem mirum est, q non aduerterit. Ex quibus omnibus hæc conclusio videtur verissima, q aut adijcitur causa turpis ex parte tantum recipientis, & tunc obligatio ex promissione erat inefficax. Tamen & hic est casus sm intellectum glo. nec obst. d.§.si ob maleficium. quia debet ille sm hanc legem intelligi. arg. s̃. de legib.l.non est nouum. & l.nam & posteriores. Aut adijcitur causa turpis ex parte vtriusq;, vel dantis tantum, & tunc obligatio nulla sit respectu promissionem recipientis sm diuersitatem casuum positorum in d.auth. nouo iure. & ista sit vera conclusio, in isto passu. Secundo loco inducitur, 6 an † solutum ob turpem causam de præterito possit repeti condictione ob turpem causam? & breuis conclusio est, q non, duabus rationibus, vna Fran. de Are. hic, quæ talis est, qa diuisio. l.i. in prin. s̃. eod. quæ ponit diuisionem causæ de præterito & causæ de futuro ponit titulum de hac actione tractantem, sub causa de futuro, vt patet ibi. iuncta l.damus. j̃. tit. proxi. ergo sequitur, q hæc actio non datur ad datum pp causam de præterito. Secūda est, quam ego subnecto per casum huius legis dicentis, q vbi causa turpis solutionis tempore est finita, solutum non repetitur per hanc actionem. Sed certum est causam de præterito solutionis tempore esse finitam, igitur &c. Tertio fundatur conclusio ista ex generalitate. l.quod quis. j̃. de condi.indeb. & l.cuius per errorem. j̃. de reg. iu. Et hoc est veritas quicquid dicat gl. & Doc. in rub. s̃. eo. & in rub. j̃. tit. proxi. & in rub. C.eod. non tamen credas id, quod datum est pęnes accipientem 7 manere, sed fisco applicañ. esse, qui turpia lucra † extorquet. j̃. de iure fis. l.Lucius. s̃. de calum. l.hæredem, cum simi. Tertio loco inducitur ad limitationem glo. in l.Neratius. j̃. de condi. indebi. & c.debitores. extra de iureiu quam videbimus in d.l. 8 Neratius. Postremo in quantum † Bart. hic dicit limitan per istam regulam. l.si quis ad se fundum. C.ad leg.Iul.de vi.cum simi. dicentibus spoliatum ante omnia restitueñ. omni exceptione remota, dicens, q illa procedit in spoliato per vim expulsiuam, aut ablatiuam, quæ nullum habet spoliati consensum, secus si per vim compulsiuam, quæ consensum habet spoliati, licet coactum. Cum & coacta voluntas, volūtas sit, vt s̃. quod met.cau.l.si mulier. §.si metu. & hoc per istam l. & l.ii. C.quod met.cau. Adde q licet hoc probari videatur per alia iura, quæ allegat, attamen. l.ista. & d.l.ij. aliquid de hoc nō probant: quoniam, vt ex se patet, solu. in casu harum legum non fuit facta a soluente, vt a compulso, sed a soluente, vt a voluntario. Vnde nulla cadit spoliatio, quinimo & si in casu præsentis legis facta foret solutio, vt a spoliato per vim compulsiuā, tali casu cessaret decisio huius legis. Quia solutum potest repeti actione, quod metus causa, vt hic in gl. & probatur s̃. eo. l.ex ea. & l.perpetuo, quinimo & hoc dictum Bar. probari potest per tex. s̃. quod met.cau.l.sed & partus.§.fi. & l.non est verisimile §.fi. vbi tex. expresse dicit, q si opposita fuerit exceptio damni contra spoliatum per vim cōpulsiuam agentem actione, quod metus causa, illius consideratio habebitur. & sic patet, quod non omnis exceptio submouebit. & hoc vltimū est quorundam Moderno. hic & bene. Tertio in quantum dicit, 9 q † si promittentem metu oportuit soluere ex eo, quia ex forma statuti contra instrumentum non potest opponi exceptio metus illati, vel similis, quod tali casu solutum repeti poterit hac condictione. Adde quod idem tenuit. j̃. quod vi aut clam. l.j. j̃. de condi.indeb.l.Iulianus. & in d.l.ij. C.quod met. cau. & idem Bal. C.de condi.indeb.l.j. & in l.fina. C.de constitu.pecu. 10 Vltimo † in quantum dicit, quod si ex interuallo post metum illatum vxori, vxor ipsa consensit contractui per maritum celebrato, potest ille per eam rescindi actione, quod metus causa. Et allegat no. Innocen. extra de officio delega. cap. causam matrimonij. Adde quod idem tenuit Bal. C.de transactio. in l.interpositas. & hoc ego eleganter duplici ratione corroboro. Prima, quia illud idem operatur ad rescissionem actus probabilis suspicio metus inferendi, quod metus iam illatus, & allego no. tex. j̃. quod falso tuto. l.nouissime. in verbo, aut metu &c. Sed certum est, quòd quousque durat coniugium, durat suspicio probabilis, inferendi metus sibi a marito, igi- 11 tur &c. Secundo, quia † pariformiter ad rescissionem actus operatur metus illatus, propter quem consensus est præsti-

tus, &

tus,& reuerentia maritalis, ob quam similiter est consensum, vt no. sing. gl. ſm Bar. ibi. ĵ. qua. rer. act. non detur. l. j. §. quæ onerandę. Sed certum est, ꝙ mulier ipsa durante coniugio præsumitur consentire viro propter reuerentiam maritalem. arg. ĵ. de fur. l. pe. ĵ. solu. mat. l. si cum dotem. §. eo autem. igitur. Hoc tamen, ꝙ dico, ꝙ parem effectum operantur, quo ad rescissionem consentire, vel non ꝯdicere propter reuerentiam, quam ipse metus: licet apud omnes sit Euangelium ꝫnihilominus verū falsum, per tex. expressum ſm sensum glo. ĵ. de ritu nup. l. si patre cogente. vbi est casus, ꝙ non rescinditur ꝯtus mariti celebratus per patrem, pro filia, licet ipsa filia paterna reuerentia coacta fuerit cōsentire. Secundo ad idem allego no. gl. Cano. hoc dicentem, extra. qui cle. vel vou. c. insinuante, quæ ad hoc allegat optima iura. Pro concor. tamen soleo sic dicere, ꝙ aut consentitur actui, vel non dissentitur ob reuerentiam, ex eo solo præstitam, vt mulier ipsa, seu filius non incurrant indignationem paternam, aut maritalem, & tunc ipsa sola reuerentia non sit causa rescissionis actus, & ita intelligo tex. in d. l. si patre cogente. vbi hoc idem sentit gl. & quod no. gl. in d. c. insinuante. Aut cum ipsa reuerentia aliqualis metus concurrit illatio, & tunc hęc duo coniuncta causant actus rescissionem, & ita intelligo gl. & literam in d. §. quæ onerādæ. quorum opi. simpliciter intellecta, non posset saluari ab obiectione literæ

11 d. l. si patre. Circa † quam illud tibi trado nunc, ꝙ licet reuerentia sola paternalis non sit causa rescissionis matrimonij temporalis, vt ibi est casus, nihilominus est sufficiens causa ad rescissionem matrimonij spiritualis, ista est gl. quam singu no. in q. j. c. pręsens clericus. Et illius est ratio, quia militem voluntarium aut sponsum, non autem aliqua coactione coactum elegit sibi Christus. extra, ꝙ met. cau. c. j. Potes etiam vltimo,

13 † ad dicta Bar. in quantum dicit, ꝙ adimplens contractum ex interuallo cum tyranno per metum celebratum agere potest actione, ꝙ metus causa, licet in implemento illius nullus nouiter metus interuenerit. Adde ꝙ hoc comprobari potest per ea duo, quæ supra proxime dicta sunt, circa vxorem. Et idem

14 dicere potes extendendo † dictum Bar. si contractus cum tyranno celebratus fuerit per importunas eius preces, quoniam importunæ preces metui æquiparantur, quo ad actus rescissionem, vt no. singu. Inn. extra, de iureiur. petitio. de quo maximū festum fecit Bar. in trac. de tyran. 7. q. prin. Idem est & si per tyranni blanditias, cum eodem contractus celebretur, cum superioris blanditię & metus illatio, quod ad actus rescissionem æquiparentur, vt no. gl. singu. C. si rec. prouin. l. vnica. Et ad idē gl. j. quod iuf. l. j. & in clemen. j. in verbo, hortamur. de testib.

15 An † autem contractus ipse cum tyranno celebratus nullus sit ipso iure, vel rescindendus actione, quod metus causa? Bar. in dicta. vij. q. tenuit eum nullum. argu. a simili. C. de contra. iudic. l. j. Bal. vero sibi contradicens tenuit aliquem, sed rescindēdum in l. decernimus. C. de sacrosanc. eccle. per l. si per impressionem. C. ꝙ met. cau. & rectius, vt alibi dicetur, nec hic discutio, quia non est nostra materia. Cętera dicite, vt hic per Bar. qui in alijs recte loquitur.

SVMMARIVM.

1 *Datum ob id. quod quis tenetur gratis facere, est in casu repetitionis.*
2 *Creditor si debitori prauo remisit partem debiti, ut aliam partem haberet, remissum repeti potest.*
3 *Datum ex communi concordia ob contumaciam in restituendo versatam repeti potest.*
4 *Condictio ob turpem causam in contractu nominato bonæ fidei concurrit cum actione ex eodem contractu descendente, licet condictio ob causam non.*
5 *Actio descendens ex contractu bonæ fidei extenditur ad ea, de quibus in ipso contractu non fuit cogitatum.*
6 *Actio ex testamento descendens est stricti iuris.*

LEX IX.

SI vestimenta. Quando quis pecuniā recipit ob id, quod gratis facere tenetur, dicitur turpiter recipere, & ideo soluta repeti potest. h. d. No. ꝙ † datū ob id, ꝙ quis gra-

1 tis facere tenetur, est in casu repetitionis. Ex quo † infert hic ele-

2 ganter Iaco. de Rauen. vt refert Franc. de Are. ꝙ si habens debitorem prauum, qui sibi pecuniam reddere nolebat, remittit eidem partem debiti, vt aliam consequatur, id quod remissum est, consequi potest per hanc condictionem, quia remittendo verū dedisse. s̄. ti. j. l. si mulier. Certum † autem est eum dedisse pp id, ꝙ gratis recipiens facere tenebatur, vñ & hoc ficte datum repetitur per hanc condictionem, ꝙ est valde singu. & menti tenendum, maxime pro his fallitis, qui denegant soluere, nisi pars eidem remittatur. Secundo no. ꝙ † licet transactio

3 facta non possit rescindi prætextu enormis damni, vt in l. Lucius. §. fi. ad Trebel. in glo. nihilominus, ꝙ quis cum communi concordia propter suam contumaciam in reddendo versatam, recipit, hac cōdictione repeti potest, quod est no. multū.

4 Tertio no. ex versi. ij. ꝙ condictio ob turpem causam † in ꝯtu nominato bonæ fidei concurrit cum actione ex eodem ꝯtu descendente, licet secus sit in condictione ob causam, quæ in ꝯtibus nominatis locum non habet, vt dictum est s̄. titu. j. l. fi.

5 No. ex eodem, ꝙ † actio descendens ex cōtractu bonæ fidei extenditur ad ea, de quibus in ipso ꝯtu non fuit cogitatum. Vl-

6 timo no. ꝙ † actio ex testamento descendens, est actio stricti iuris, quod patet, quia non extenditur sicut actio bonæ fidei, q̄d dic, vt. s̄. de in litem iu. l. alias. C. in quibus causis in integr. resti. non est necessa. l. in minorum. In gl. super verbo, condictionem. ibi, ro. ꝙ in contractu nominato. Hæc condictio ob turpem causam, quæ datur ad id de quo in litera, non descendit ex contractu nominato præcedenti, sed descendit ex innominato turpiter celebrato, vtputa, ex hoc, do tibi pecuniam, vt id mihi des, ad quod ex contractu bonę fidei teneris. Vnde si gl. in prin. sui dicit hanc condictionem dari ex contractu nominato, prout quidam habent, male loquitur per prędicta.

De condictione indebiti. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Detractum per Falcidiam de legato, an dicatur debitum naturaliter sed ciuiliter indebitum, & vide nu. 9.*
Vbi dicitur opi. Pet. ueriorem.
2 *Hæres in detractione Falcidiæ de legato, ꝙ tractet de damno uitando, non de lucro captando.*
3 *Lex ciuilis naturalia iura tollere non potest.*
4 *Verbum, uidetur, denotat fictionem.*
5 *Naturalis obligatio geminata, ꝙ producat naturalem obligationem.*
6 *Quarta debita altero coniugi inopi, non potest per alterum in testamento prohiberi*
7 *Quarta, quæ debetur episcopo de relictis ecclesiæ, non potest prohiberi per testatorem.*
8 *Satisdatio, quam tenetur præstare vsufructuarius hæredi de utendo fruendo arbitrio boni uiri, non potest per testatorem prohiberi.*
10 *Testamentum, quod sit de iure ciuili.*
11 *Lex Falcidia an resistat actui legandi.*
12 *Legatum factum in testamento, non solenni, an debeatur legatario naturaliter, licet non ciuiliter, & nu. 18. & 19 ubi distinguit.*
13 *Præstans consensum actui, quem scit esse nullum, an uideatur se uelle obligare.*
14 *Naturalis obligatio, quando oriatur extra consensum.*
15 *Diues ratione pietatis cogitur iudicis arbitrio pauperem alere.*
16 *Iudicium idem esse in connexis.*
17 *Testamentum non solenne, in quo institutus est hæres aliquis, singulari uinculo & naturali amicitiæ & dilectionis, an valeat, sicut quando sunt instituti filij.*

LEX PRIMA.

NVnc videndum. Indebitū ignoranter solutū repetitur, secus si scienter. h. d. Nec cadunt

1 alia notabilia. In gl. j. ibi, † ꝙ per Falcidiam. Est igitur conclusio glo. tam hic. q̄ in l. cum quis. C. de iu. & facti igno. ꝙ id quod per Falcidiam detrahitur de legato est debitū naturaliter, licet indebitum ciuiliter. Firmat se per l. error. C. ad l. Falci. vbi illud soluens iuris errore, non repetit, ergo illud naturaliter debetur, quia licita est retentio, vt probatur in l. naturaliter, & l. ex quibus. Sed ad istam legem pro contraria opi. sustinenda dupliciter responderi potest. Primo, ꝙ ibi non ideo prohibeatur repetitio, quia extet naturalis obligatio, sed quia hæres repetens certat de lucro captando. Certum autem est iuris ignorantiā in lucris captādis non prodesse ĵ. de iu. & facti ign. l. ignorātia, la j. & ij. Et hæc rñsio placet hic quibusdā Mo-

2 der. quę tamen est falsa, quia imo † hæres repetens certat de dāno vitando. Quod probo, quia id quod debet de legato detrahi per Falcidiam, ipso iure intelligitur detractū. Et consequenter hæredis dominio applicatū. ĵ. quorum leg. l. j. §. fe l si mortis. ĵ. ad l. Falci. l. Plautius, & l. linea margaritarum, & l. in ratione. Ergo sequitur, ꝙ repetens id quod in suo dominio erat, anteq̄ solueretur, certat de damno vitando, non autem de lucro captando. Vñ iuris error sibi prodesse deberet, vt d. l. iuris ignorantia. la. ij. quare placet secunda solutio. s. ꝙ ibi prohibeatur repetitio fauore pietatis, vt in simili in l. cum is. §. mulier. ĵ. eo. Pie enim hæres fecisse dicitur, integrum legatum soluendo absq; Falcidię detractione, ex quo integraliter defuncti voluntatem executus est, vt est tex. in l. patrem, & l. debitorem. ĵ. de his quæ in frau. cre. Hanc tamen gl. opi. secuti fuerunt Iaco. de

3 Rauen. Guliel. de Cu. & But. ista ratione, quia † lex ciuilis naturalia iura non potest tollere, vt Insti. de iure natu. §. sed hæc. de legi. agna. tut. §. fi. ff. de capi. dimi. l. causas, & l. legatum, ff. de vsufruc. earum rer. l. ij. Ergo lex Falcidia inducta iure ciuili, nō potuit tollere naturalem obligationem, qua afficitur hæres

legatario

legatario ad soluẽdum legatum integrum absq; detractione aliqua proueniente ex defuncti voluntate, cum Falcidia contra voluntatem eiusdem detrahatur, vt j.ad l.Fal.l. Titia, ad fi. extra de testa. Rav. ad fi. Sed ad hoc respondetur, ꝙ istud est verum de iure Digest. quo per testatorem non poterat Falcidia prohiberi, vt l. ꝙ de bonis. §. fi. ad l. Falc. & l. j. §. inde Neratius, cum gl. ad Treb. Hodie autem iure nouissimo secus est, quia cum ipse testator posset ipsam prohibere C ad l. Fal. auth. sed cum testator. merito si non prohibuit, vr̃ tacite voluisse hęredem velle detrahere. arg. ff. de iudi. l. cum prętor. & l. j, cum gl. sua in gl. sua. C. de testa. mili. Vnde sequitur, ꝙ nedum de iure ciuili sit debita Falcidia hęredi, sed etiam de iure naturali ex pręsumpto testatoris consensu, ipsi autem legatario dicatur nullo modo debita. Hanc eandem opi. licet gl. secutus est Bar. hic, & in d. l. cum quis. Primo, quia dicit esse casum in l. j. ad fi. C. ad l. Falci. vbi dicit tex. ꝙ soluens poterat per Falcidiam detrahere, nõ videtur plus debito soluisse. ergo aliquo modo debitum soluit, non autem soluit plus debito, stante obligatione ciuili, quia per illam Falcidiam est indebita legatario, debita vero hęredi, ergo soluit debitum ex obligatione naturali. Ad illum subiicio tres responsiones. Primaꝙ ponderanda litera,

4 quę loquitur per verbum † vr̃, ꝙ est denotatiuum fictionis, vt l. in omnibus. & l. retro. de cap. cum simi. vnde sequitur ꝙ ille tex. faciat contra. q. d. ꝙ licet ficte non soluerit plus debito, ex quo illud solutum non potest retineri, vt d. l. error. tñ ipse vere plus debito soluit, imo id ꝙ omni iure erat indebitum. Secundo potest responderi, ꝙ ibi non dicatur soluisse plus debito ex eo, quia hęres pleniorem fidem testatoris secutus est eã agnoscendo, propter quam agnitionem, non solum vr̃ soluisse debitum naturaliter, sed etiam debitum ciuiliter. Quia agnitio illa cum omni iure obligat, vt C. de testa. l. non dubium. §. j. C. de fideiuss. l. si veritas. Tertio ꝙ ille tex. posito. ꝙ velit id, ꝙ dicit Bar. nihilominus intelligatur ꝑm iura antiqua. Ex quibus, ꝙ poterat per Falcidiam detrahi debitum erat naturaliter legatario, quia illa detractio non ex uoluntate testatoris procedebat, sed ꝯ, vt in d. l. Titia. secus autem iure hodierno, quo põt prohiberi, vt in dicta auth. Quia tunc tacite intelligitur consensisse detractioni, si non prohibuerit, vt d. l. cum prętor. vnde sequitur ꝙ iure isto si soluit, soluit plus debito, & ꝯ tacitã testatoris voluntatem. Secundo mouetur, ꝙ si hoc. qđ potest per Falcidiam detrahi, nullo iure esset debitum ab hęrede legatario, ꝙ solutum tunc per hęredem cederet in donationẽ, ꝑ l. donari. de dona. & de re. iu. Sed lex dicit, ꝙ illud desalcabile solutum non est donatio, vt l. si spõsus. §. fi. j. de dona. inter vir. ergo sequitur, ꝙ aliquo modo debitum erat legatario, non ciuili, ergo naturali. Ad hoc, j. de don. l. hoc iure. §. pe. ad hoc potes respondere, vt secundo & tertio modo respondi ad d. l. j. Hãc eandem opi sequitur hic Ange. & Bal. plenius in d. l. cum quis. C. de iu. & facti igno. per rationes, quas non refero, quia responsiones ad eas sunt facillimę, & cuilibet studioso parebit. Istud idem firmat Sali. hic motus solum aliorum rationibus pręd ictis. Et pro ea fortificanda pono duas rationes, & arguo sic. Sola naturalis, quę oritur ex pacto non est efficax

5 ad agendum, vt in l. iurisgentium. §. quinimo. nisi illa † sit naturalis geminata, quia tunc duplex naturalis produxit naturalẽ actionem, quemadmodum ciuilis & naturalis iunctę, hic est casus no. l. j. §. debitum. ver. sicut debitum. iuncto. §. de constituta. Insti. de act. Secundum casum habeo, ꝙ hęres per pactũ nudum obligatus legatario ad soluendum id, ꝙ poterat per Falcidiam detrahere, conuenitur actione ex eo descendente, vt est casus in l. fi. C. ad l. Falci. ergo necesse est pręsupponere, ꝙ alia naturali obligatione obligatus esset hęres legatario ad soluendum hoc desalcabile, quoniam si secus esset, illa naturalis ex pacto procedens non fuisset sufficiens ad producendũ actionem per pręd icta. Sed ad hoc potest responderi, ꝙ illud nudum pactum non produxit actionem per geminationem naturalis, sed quia vestitum legis auxilio, de pacto legis legitimam. Secundo probatur, quia si omni iure, quod per Falcidiã detrahitur, esset hęredi debitum & efficaciter, sequeretur ꝙ non posset prohiberi. Sed hoc est falsum, vt in auth. sed cũ restator, igitur &c. & quod si esset omni iure debitum nõ posset

6 prohiberi, probo, quia in simili video, ꝙ quarta † quę debetur coniugi pauperi superuiuenti, ideo non potest prohiberi per coniugem locupletem decedentem, quia illa omni iure & efficaciter est sibi debita. gl. est sing. in Auth. de hęred. & Falc. §. si vero expressim. in verbo, hęredem. Item quia video, ꝙ quarta, quę debetur † episcopo ex bonis relictis ecclesię, ideo nõ po-

7 test per testatorem prohiberi, quia est illa omni iure debita. Ita est tex. extra, de testa. c. officij. & c. requisisti. Et etiam video,

8 † ꝙ satisdatio est de vtendo fruendo arbitrio boni viri, ideo nõ potest per testatorem prohiberi ab hęrede peti a legatario vsusfructus, quia illa omni iure hęredi debita est, vt dicit tex. in l. scire debetis. iuncta gl. C. vt in possess. lega. Si ergo verum est, ꝙ omni iure non est debita hęredi per pręd icta, necesse est ꝑsupponere, ꝙ aliquo iure sit debita legatario, sed nõ ciuili, quia per illud Falcidia est inducta in fauorem hęredis. j. ad leg. Fal. l. potest hęres, ergo iure naturali. Sed ad hoc respondetur, ꝙ non est ea ratio, quam supra posui, quare Falcidia posset prohiberi ꝑm illam, quia hodie cessat ratio propter quam prohiberi olim poterat. vt in d. l. quod de bonis. §. fi. Et quod cesset declarabitur per Bar. cui in hoc nõ addo in dicta auth sed cũ testator. Possunt etiam pręd icta tertio fortificari, quia casum legis habeo, ꝙ si hęres confiteatur se legatum debere, potest nihilominus beneficium legis Falcidię opponere, nec contra confessionem venit, si opponat. vnde confessio vera. tex. est j. de confes. l. fideicommissum. in ij. par. Et ista fuit ratio Bal. in d. l. cum quis. ad quam potest finaliter responderi, ꝙ ideo ibi potest beneficium legis Falcidię opponi, quia ea confessio, ꝑ quam quasi contrahendo se obligauit hęres legatario, vt dicit tex. no. ff. de interrog. act. l. de ętate. §. qui interrogas. fuit facta de legato simpliciter, vnde habetur perinde, ac si diceret, promitto tibi legatum soluere, quoniam debet suppleri deducta tamen Falcidia. arg. l. si prętor. cum ibi no. j. solu. mat. Secus si dixisset, confiteor me tibi debere legatum optimum, vel promitto tibi legatum optimum, quoniam non posset tunc beneficium legis Falcidię opponi propter verbum integrum, vt est casus in d. l. fi. C. ad l. Falc. cui concor. tex. in l. si patronus. §. j. de dona. & in l. qui id quod. j. ad leg. Falci. Ad quas tamen respõ-

9 de, prout supra respondi circa d. l. fi. vnde verior videtur opi. Pe. tenentis id, quod per Falcidiam detrahitur, neq; naturaliter, neq; ciuiliter debitum esse legatario. Et eam cõfirmo pluribus rationibus. Prima, quia si aliqua obligatio naturalis ipsi legatario oritur in hoc desalcabili, necesse est ꝙ oriatur ex te-

10 stamento, sed testamentum † est de iure ciuili, vt probabo, igit̃ ex eo solo non potest oriri naturalis obligatio, consequentia tenet, per l. cum amplius. §. j. de reg. iur. Quod sit de iure ciuili probatur, quia si esset iurisgentium vel naturalis, deportatus eius factionem non amitteret, vt est tex. in l. quidam. j. de pę. Sed certum est, ꝙ amittit, vt in l. eius qui. §. titulam. j. de testa. igitur. Et hoc vltra alios plene examinaui in l. testãdi. C. de testa. Secundo arguo sic, naturalis obligatio est illa, quę oritur ex cõsensu, vt l. Stichum. §. naturalis. & l. in his. §. imperator. j. de solu. sed non adest consensus, neq; testatoris, neq; hęredis, ꝙ desalcabile debeatur legatario, vt infra probabo, igitur naturaliter sibi non oritur. Quod non adsit consensus testatoris, patet, quia ex quo poterat prohibere Falcidię detractionem per d. auth. & non prohibuit, vr̃ in fauore hęredis consensisse detractioni, non autem in fauorem legatarii, per gl. d. l. j. C. de testa. mili. Quod non adsit consensus ex parte hęredis, clarũ est, quia ipse in suum damnum nunq̃ pręsumitur consentire, per regulam. l. cum de indebito. Tertio probo. s. ꝙ si id, quod detrahitur per Falcidiam debetur legatario naturaliter, ergo sequeretur, ꝙ persona ecclesiastica hęres instituta teneret hoc detractum legatariis restituere, ne incideret in peccatum propter retentionem debiti naturalis, vt no. Inn. C. de immu. ecc. c. quia pleriq;. Sed talis persona potest desalcare, & detracta licite retinere, vt allego casum no. in Auth. de hęred. & Falcid. circa fi. dum dicit, ꝙ omnia in superiori auth. dicta locum habent in persona ecclesiastica, & superius dictum fuerat de permissa retentione & detractatione Falcidię, igitur &c. Quarto probo sic, ꝙ per Falcidiam retineatur non potest in compensationem deduci, vt j. probabitur. Si ergo illud non censetur legatario naturaliter debitum, consequentia tenet, per l. etiã. ꝙ vera. j. de cõpen. Et antecedens probatur in l. Plautius. in prin. & l. filio & filię. j. ad l. Falcid. vbi tex. dicit retinenti, ꝙ detrahit per Falcidiam, ita demum posse doli exceptionem opponi, si ex eodem testamento, quid importat. Certum est autem, ꝙ si hoc desalcabile esset naturaliter debitum, non solum si eodẽ testamento detinens ageret, sed etiam ex quacũq; causa posset sibi doli exceptio opponi propter compensationem. arg. l. ij. §. generaliter. j. de doli excep. Quinto probo adiuuando rationes Pet. Certum est, ꝙ lex ita resistere potest naturali obligationi, sicut & dominio. Casus est. j. co. l. si nõ sortem, in prin. C. de legi. l. non dubium. cum simi. ergo sequitur, quod clausula l. Falcid. posita in l. linea margaritarum, & in l. Plautius pręalleg. quę dicit per Falcidiam ipso iure legata resecari, debet intelligi, ꝙ non solum ipso iure resecet quo ad dominium tertię partis, quę de legato detrahitur, sed etiam quo ad obligationem naturalem eiusdem partis, qua ipse hęres legatario ꝑ prius erat astrictus. Quoniam sequens clausula duo determinabilia, debet pariter determinare l. iam. hoc iure. de vulg. & pup. cum simi. Sexto arguo sic, certum est, ꝙ omissam Falcidiam seu non detractam, quia res legata penes legatarium cõsistebat, potest hęres per actionem petere. Casus est in l. legis Falcidię beneficium, & d. l. Plautius, & d. l. linea. ergo sequitur, ꝙ hęres habet in ea Falcidiam & ciuiliter & naturaliter obligatam, qm̃ si tñ ciuiliter, sequeretur ꝙ actionem hęres non haberet, quia illa sola de per se non est sufficiens ad actionem producendam,

producendã, vt probatur ex materia l. si unus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. Septimo probatur, quia si legatario deberetur Falcidia naturaliter, ergo sequeretur, ꝙ illam apud se existentem posset licite retinere, vt patet in l. naturaliter, & l. ex quibus. j. e. sed hoc est falsum, quia imo cogitur id defalcabile reddere, vt in d. l. legis Falcidiæ beneficium. cum aliis alleg. in d. l. Nesennius. §. fi. ad l. Fal. igitur &c. Vltimo probo adiuuãdo rationem Pet. Certum est ꝙ q̃n lex resistit actui, nunq̃ ex eo oritur, neq; naturalis, neq; ciuilis obligatio. Casus est in d. l. si nõ sortem, & l. non dubium, & l. cum lex. j. de fideiuss. cum si. Si lex ciuilis resistit leganti vltra id, ꝙ legari patitur Falcidia, vt in l. j. in prin. ad l. Falci. igitur non oritur, neq; ciuilis, neq; naturalis. 11 Et licet dicat Bar. respondendo, ꝙ imo lex Falcidia non resistit actui legandi, sed simpliciter non assistit. Tamen salua reuerentia sua, hoc est falsum. Primo per casum in l. lex Falcidia si interueniat. in verbo, contra l. Falcidiam. Secundo & casus est expressus Insti. eo. tit. circa prin. Tertio probo ratione, quia si vero non esset ɔ̄ l. sed preter, sequeretur ꝙ pena adiecta prohibitioni legis Falcid. per testatorem, posset ab hærede detrahente peti. Casus est in l. stipulatio ista. §. alteri. de ver. obli. Sed illud est falsum, q̃a ɔ̄ casum expressum l. q̃d de bonis. §. j. j. ad l. Falci. igitur & illud est, q̃d sequitur. Et per hoc dicta opi. Pet. redditur verior, ad quam fortificandam alia induxit d. Bal. & satis potentia in d. l. cum quis, quæ non refero, quia non addere̅m. 12 In ea. gl. ibi, item & † in legato minus solenni &c. Decidit igitur gl. hic, & in d. l. cum quis, ꝙ legatum factum in testõ minus solenni debetur legatario naturaliter, licet non ciuiliter, hoc firmans in quibusdam libris per l. fideicom. j. eo. Ad quã r̃ndeo, ꝙ imo ibi innuitur ɔ̄rium. Dr̃ enim, ꝙ ita demũ fideicommissum per hæredem promissum aut solutum ex insolẽni testõ, non potest repeti per hæredem, si sciens indebitũ soluerit, quia tunc vr̃ donare, ergo a ɔ̄rio sensu innuit, ꝙ si ignorans soluisset posset repetere, vel si ignorans promisisset posset exceptionem obiicere, quia non esset verum, si foret naturaliter debitum, q̃m tunc soluti repetitio etiam errore, fieri non posset, vt j. eo. l. si id q̃d, & j. eo. l. naturaliter. Idem tamẽ, ꝙ hoc firmauit gl. in l. si post diuisionem. C. de iu. & facti ign. tali rõne, quia sicut se habet ɔ̄ctus inutilis ad obligationem, ita pariter. i. & vltima voluntas similiter inutilis, cum de vno ad reliquum procedat ar. de leg. j. l. seruum filij. §. cum qui chirographum, cum simi. Sed ɔ̄ctus inutilis parit obligationem, vt est casus in l. an inutilis. j. de accep. Scd̃m patet ad literam, igitur & inutilis vltima voluntas, & hac ratione idem sequutus fuit Iac. de Rauen. ad quam r̃ndeo, ꝙ d. l. an inutilis. loquitur q̃n ɔ̄ctus acceptilationis est inutilis respectu materiæ, vtputa, quia interposita fuit acceptilatio super ɔ̄ctu, qui re ɔ̄hitur, non aũt verbis, quo casu illa respectu materiæ inutilis parit obligationem naturalem, vt in eo. tit. quo casu respectu formæ non seruatæ non oriretur, neque ciuilis, neque naturalis obligatio, per l. eum qui. j. de consti. pec. & no. glo. in d. l. an inutilis. Sed cum in casu nostro testamentum sit nullum respectu formæ deficientis in solennitate, igitur ex eo tunc non debet oriri naturalis, quemadmodum non oriretur ex ɔ̄ctu p̃ supradicta. Hãc eandem secutus fuit But. ea ratione, ꝙ naturalis obligatio orit̃ ex consensu, vt l. in his. §. imperator, & l. Stichum. §. naturalis. j. de sol. Sed in dicto testõ adest consensus testatoris, licet insolẽniter p̃stitus. Item fingitur adesse consensus hæredis, quia fingitur esse una & eadem persona cum defuncto, vt in Auth. de iureiur. a moriẽ. præsti. circa prin. igitur &c. Ad hoc r̃ndeo, ꝙ falsum est, ꝙ consensus testatoris adsit in debẽdo legata, quia 13 q̃ñ quis præstat † consensum actui, quem scit esse nullum, non vr̃ se velle obligare, sed potius ɔ̄here. Tex. est in d. l. an inutilis. & in l. non solum. ad fi. de actio. & oblig. vñ non adest consensus ex parte testatoris, sic̃ non adest ex parte heredis, quia si q̃s consensus ab eo p̃statur in soluendo legata, ille oritur ex aditione hæreditatis, per quã intelligitur se obligare legatariis, vt in l. apud Iulianum. j. ex quib. cau. in pos. eatur, & in l. ex maleficiis. §. hæres. j. de act. & obli. cum si. Sed ex testõ, q̃d est nullum ratione deficientis solennitatis, non põt quis hæres effici per adit. C. de testa. l. si vnus. cum simi. igitur &c. Hanc eandẽ opi. secutus fuit Bar. primo ratione, quia naturalis obligatio est illa quæ oritur de iure gen. & in d. l. cum amplius. §. j. de reg. iu. sed de iure gen. non requiritur tanta solennitas numeri testiũ, cum eo iure sufficiant duo, vt patet s̃m eum in milite, qui inspecto iure gẽ. testari possit, vt l. j. de testa. mili. valet testm̃ suũ si coram duobus fiat, vt l. milites. cum simi. C. eo. tit. Et ego clarius probo per casum c. cum omnes, & c. relatum. extra, de testa. igitur sequitur inspecto iure gen. oritur ex eo naturalis obligatio. Ad hoc resp. ꝙ hoc non põt cadere, ꝙ ex testõ de iure gen. oriatur obligatio aliqua, q̃m posito, sed non concesso, ꝙ testm̃ cum de iure gen. inductum fuerit, tñ ex quo per ius ciuile illi additum est, respectu solennitat. numeri testium & aliorum, de quibus in l. hac consultissima. C. de test. qua particula de testõ loquente, ius gentium efficitur in totum ius ciuile, vt supra l. ius autem ciuile, ff. de iustitia & iure. Sed de iure ciuili nulla ex tali testõ obligatio oritur, de iure gentium. i. nãlis oriretur, tñ illa non oriretur ex testõ immediate, sed ex consensu præstito per hæredem in aditione hæreditatis testõ mediãte, vt d. l. apud Iulianum, sed talis consensus nõ potest cadere, q̃a hæreditas non põt adiri, vt iam dixi, igitur hæc rõ falsa. Secundã rõ est, quia & aliq̃n præter consensum oritur naturalis obligatio, vbi æquitas iurisgen. vel naturalis suadet, ꝙ oriat̃, vt patet exemplum in l. si pupilli. in prin. ff. de neg. gest. & in l. non solum, ff. de iniur. Sed æquitas nãlis hoc suadet, ꝙ disposita p̃ testatorem, licet insolenniter, executioni mandantur, tum q̃a interest defunctorum vltimas eorum voluntates valere, vt l. & quia, ff. de interro. act. tum etiam, quia interest reipub. vt in l. vel negare. quemadmo. test. aper. igitur &c. Sed ad istud respõdeo, ꝙ ex quo, vt supra dixi, testator faciendo actum præsumit̃ se nolle obligare ex eo facto, per d. l. non solum, in fi. cum aliis alleg. Merito non est æquum, ꝙ ex eo naturalis oriatur obligatio. ar. j. de dona. l. ex hoc iure. cum simi. j. de reg. iur. Regu. in-14 uito non datur beneficium. Præterea ꝙ † dicit extra cõsensum oriri naturalem obligationem, vbi equitas dictat, procedit vbi remanet firmum factum, ex quo illa oriatur, vt d. l. si pupilli. vbi aderat firmitas gestionis negotiorum, vt d. l. nõ solum. §. j. & vbi aderat firmitas commissi delicti. Sed in casu nostro nõ adest aliquid firmum, ex quo hæc obligatio oriatur, vt probabo, igitur &c. Quod non adsit probo, quia decedẽs cum testõ non solenniter facto, dr̃ decedere intestatus, & consequenter sine eo, vt Insti. de hæred. quæ ab intesta. in prin. ꝙ non esset si remaneret firmum testm̃. Quia quandiu ex eo succedi potest cessat causa intestati, vt l. quandiu. de acquir. hæred. cum simi. Tertio pro hac opi. allegantur tres casus legum s̃m eum. primo l. in testõ. de fideicom. libe. Sed ad illam r̃nde, ꝙ ibi tex. dicit pie heredes facere, si voluntatem testatoris, licet insolennẽ executi fuerunt. Non tñ per hoc sequitur, ergo naturaliter obligatur. Quia non valet consequentia, hoc est pium, ergo naturalis obligatio. Quod primo probo per l. cum is. §. mulier. j. e. per l. scripto. ad fi. vnde lib. & per l. nam & si parentibus, ff. de 15 inoffi. testa. † Secundo, quia scio, posse cogi diuitem iure pietatis ad alẽdum pauperem iudicis arbitrio, vt no. gl. sing. 47. dist. sicut hi. & tamen non sequitur, ergo in hoc permanet naturalis obligatio. Quod patet, quia officium iudicis per quod diues cogitur, nullam presupponit obligationem. j. de act. emp. l. quæ per collusionem. § sortis, & de ann. leg. l. Quintus cum simi. Et si dicatur quomodo ergo est, ꝙ in casu d. l. ex testõ. filii hæredes in testõ, licet insolenni, qui manumiserunt seruum, coguntur seruo legata in eodem relicta præstare, quæ debita essent, si illa non oriretur obligatio, cum non possit esse actio sine obligatione, quæ est eius mater, vt l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. Resp. ꝙ ibi non tenentur heredes de legato respectu testamenti insolennis defuncti ex voluntate licet insolẽne, q̃a quidem agnitio non solum eos obligat naturaliter, sed etiam ciuiliter, vt in d. l. non dubium. §. j. C. de testa. Et si dicatur, licet agnouerint quo ad libertatem datam, non tñ agnouerũt quo 16 ad legata. R̃n. ꝙ de legatis † habentibus connexitatem seu coniunctionem vna cum legato libertatis, idem est iudicium respectu connexitatis. ar. ff. de rei vend. l. quæ religiosis. extra, de 17 paro. c. super eo. de iudi. c. ceterum. cum simi. Et ex hoc † apparet, ꝙ pessime quidam mod. alleg. casum singu. in d. l. in testõ. pp̃ primam solu. in quadam glo. ibi positam, dicentes ibi esse tex. aureum, ꝙ quemadmodum valet testm̃ per patrem factum insti. filiis etiam insolenne, vt in l. fi. C. fami. ercis. & l. hac consultissima. §. ex imperfecto, cum simi. ita etiam valet insolenne si instituat testator vnum sibi singulari & naturali vinculo amicitiæ & dilectionis coniunctum, ꝙ si esset verum foret mirabile, & ibi no. est casus s̃m primam sol. glo. quæ tñ est falsa per prædicta. Secundo alleg. tex. C. de fideiuss. l. & si inutiliter, ad quem tamen r̃ndeatur prout supra vltimo respõdi ad d. l. neq; testõ. s. ꝙ ibi oriatur obligatio, qua astringatur heres, non ex testõ, sed ex agnitione, vt ibi cantat litera. Tertio alleg. l. fi. j. de bon. eorum. ad q̃d r̃ndeo ꝙ licet tex. ibi dicat, voluntatem defuncti probari per testamentum, licet irritum, non tñ sequitur, ergo ex illa probata, oritur naturalis, quia licet probetur, nihilominus deficit in solennitate formali, cuius defectus impedit naturalem obligationem oriri. j. de ver. obli. l. j. §. si quis ita. Vel dicas, ꝙ ibi loquitur de voluntate alicuius actus permissiua, vt puta de alienatione rerum pupilli. Nos aũt loquimur de voluntate obligationis inducta, quo casu non loq̃tur d. l. vnde diuersitas casuum obstaculum tollit. Vltimo l. fi. C. de fide instr. ad quam respondent mod. quidã, ꝙ ibi est speciale pp̃ penam inferendam in heredem mendacem. Hæc solutio est manifeste falsa, q̃m & casum habeo per omnia similem ad d. l. fi. Insti. de fideicom. hær. §. fi. in fi. dicentem, ꝙ si heres confiteatur, & consequenter mẽdacium non committat se accommodasse exp̃ssam fidem testatori de restituendo hereditatem vel dando legatum tali, & velit opponere accõmo

dationem

dationem esse nullam propter deficientem solennitatem testium, nihilominus hæres ciuiliter & naturaliter de relicto, pro quo dando expressam fidem testatori dedit, obligatur, vñ ibi non speciale propter mendacem, quia & si hæres nõ confiteatur, idem est, vt per prædicta patet. Sed dic, q͂ est speciale pp expressam accommodationem fidei factam per heredem testatori, vt ibi est casus, & hæc fuit secũda principalis ꝯria opi.

18 †Pet. de Bellaper. quam refert hic Bar. & in d.l. cum quis. vbi etiam Bal. tenentis etiam legata ex minus solẽni testõ etiam naturaliter nõ debeti, duabus rationibus ibidem relatis, quas non refero, quia non adderem. Hoc idem multis similibus rationibus fortificat Bal. in d.l. cum quis. & ego idem corroboro. Primo per tex. in l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. in verbo, pro nullo haberi. C. de testa. & in l. fi. in verbo, pro nullo. C. famil. ercisc. vbi dicit legislator testamentum insolenne ob defectum numeri testium, licet quo ad filios testatoris validum sit, tamen quo ad extraneam personã pro nullo habetur. No. igitur dictionem illam vniuersalem negatiuam, nullo, omni casu inclusiuam in l. a procuratore. cum simi. C. mand. innuẽtem pro nullo testamentum haberi, tam quo ad ius ciuile, q͂ ad ius naturale. Secundo pro eodẽ allego tex. Insti. quib. mod. test. infir. circa fi. in ver. sic neq; vbi tex. formaliter dicit, neque ex vlla scriptura testamẽti, cui auth. iut. desit, puta ratione defectus numeri, ius aliquod adepturum, cui relictum est. vult igitur expresse litera nullum ius adipisci legatarium ex testõ insolenni defectu aliquo, puta numeri, ergo neque naturalis obligationis vinculum, neque ciuilis. Tertio idẽ vr̃ probare tex. in l. ij. in ij. resp. C. si quis omis. cau. testa. vbi tex. dicit, legata relicta in testõ irrito, nullo iure peti posse, ergo neque iuris ciuilis, neque naturalis obligationis. Quarto probo per rationẽ, quia si naturalis obligatio ex testõ insolẽni oriretur, vt voluit cõitet, ergo multo magis eadem ex eodem insolenni tolleret, arg. de act. & obli. l. Arrianus. Sed hoc est falsum & ꝯ casum. l. si creditoris. C. de fideic. igitur &c. Licet ad hanc rationẽ posset rñsio percipi ex his, quæ no. gl. in l. nullo. in verbo, nam. ĵ. e. Præterea ad idem si naturalis ex tali testõ oriretur obligatio, iõ absque eo, q͂ hæres expresse agnoscens voluntatem defuncti, quid ex ea promitteret soluendo, impediretur soluti repetitio, & licita foret retentio, vt in l. naturales. ſ. de act. & obl. & in l. fideiussor. Sed hoc est falsum, vt in l. si veritas. C. de fideiuss. & in l. si iure. C. de manu. testa. igitur &c. Vltimo probo, quia quodlibet testm̃ licet ex tacita mente testatoris, & iuris, habet tacitam cõditionem, si ex eo hæreditas adeatur. de leg. j. l. hęc verba, ergo sequitur, q͂ tacita cõditione defecta. s. q͂ hæreditas ex insolenni testõ adiri non potest, vt in d. l. si vnus. deficit testatoris tacitus consensus, igitur naturalis obligatio ex eo procedens non potest oriri. Præterea idem probatur. dicit tex. in l. si nemo. ĵ. de reg. iur. & in l. eam quam. C. de fideicom. & in l. si nemo, & eã. de testa. tute. q͂ hæreditate ex testõ non adita, omne ius ex eo dependens, obiit: ergo sequitur, q͂ omne ius tam respectu naturalis, q͂ ciuilis obligationis annullatur, quia qui

19 omne dicit &c. Tertia vero † principalis opi. in p̃dictis fuit Bal. in d. l. cum quis. quam nemine allegato appropriat sibi hic Bar. de Sali. dicens, q͂ aut stante nullitate testi ob ipsum defectum vnum alium, q͂ qui successisset ex testõ, succedit ab intestato, & tñ in casu ipsa legata naturaliter non debentur, quia testator ab illo non relinquit, neque succedens præsumitur p̃stare consensum in obligando rem, ad id, q͂ de iure non tenetur. ar. l. cum de indebito. Probatur autem hoc membrum in l. is qui. ĵ. de iure codi. & in l. cum pater. §. cum æstimaret. de lega. ij. l. j. §. fi. Et hoc membrum intelligo, nisi ipse alius ab intestato succedens fuisset a testatore rogatus de præstando in testamento relicta, sed etiam ciuiliter. C. de codicil. l. fi. & ĵ. eod. tit. l. si quis cum nullum. & l. conficiũtur. Aut ab intestato succedit ille idem, qui successurus fuisset ex testõ, si foret validũ, & tunc aut iste talis rogatus est legata præstare, vt ex testõ, & tunc naturalis obligatio non oritur. Et tunc alleg. Bal. C. de testa. l. non codicillum. Ego melius allego. d. l. ij. in verbo, nullo iure. C. si quis omis. cau. test. Sed habet hoc membrum dubitationem, an licet qñ rogatus est hæres solũ, vt ex testõ, non aũt vt ab intestato, licet non obligetur hæres iure naturali, obligetur tñ iure pietatis, ob quod denegetur solum repetitio, & breuiter dicẽdum q͂ aut persona, cui relinquit testator, erat eadẽ singulari affectione dilecta, & tunc non licet vinculo naturalis obligationis obligetur, tamen vr̃ pietatis, q͂ causat solutionem, etiam retentionem. Iste est casus sing. in d. l. in testõ. in verbo, & si ab intestato nihil periisset, & in verbo, personam, quã dilexisset. ĵ. de fideicom. liber. Aut is cui testator relinquit, est extraneus non aliqua sibi coniunctus dilectione, & tunc neque naturali, neque iure pietatis hæres astringitur. Hoc probatur ĵ. eo. l. dñs testõ, & clarius in l. si iure. C. de manu. testa. vbi exp̃ssum est dici iniuste fore solutum relictum in minus solenni testõ, quod non foret. Si aũt naturalis obligatio verteretur, p d. l. naturales. aut saltim ius aliquod pietatis, per d. l. cum quis. §. si mulier, ĵ. eo. Aut ille idem, qui ab intestato succedit, grauatus est per testatorem, vt ab intestato, & tunc aut solẽniter, quia tũc numero quinque testium, & tali casu naturaliter & ciuiliter intelligitur obligari. Tex. est in d. l. si quis cum nullũ, & l. conficiuntur, & in l. ex testõ. C. de fideicom. & d. l. si iure a ꝯrio sensu. Aut insolenni, puta, cum numero testium duorũ, & tunc dicit Bal. q͂ aut quęritur, an obligetur iure naturali procedente ex æquitate scripta, & dicendum est, q͂ non per supradicta. Aut in iure naturali procedente ex naturali ratione & æquitate non scripta, & tunc dicendum est q͂ sic, per d. l. neq; testõ. quod tamen est falsum, quia tali casu dico, hæredem nõ aliqua obligatione astrictum per ea, quę vltimo loco dixi, sed pietatis iure, quæ quidem pietas lege scripta reperitur, vt est casus in d. l. in testõ. in verbo, pios hæredes &c. & ita tenendũ est in hoc notabili & subtili passu. Hæc autem procedunt, vbi testamentum est insolenne respectu numeri testium, quo ad institutiones, vt in casu d. §. ex imperfecto, & in casu l. in testõ. vel si fit insolenne, quo ad institutionem, non autem quo ad legata, vt in casu auth. ex causa. C. de lib. præteri. vel sit nullum ex alio respectu, dicite, vt hic per Bar. & Bal. in d. l. cum quis, q͂bus in hoc nil addo. Item procedunt hoc, dum quæritur, an oriatur naturalis inter hæredem & legatarios. vel an oriatur inter cohæredes, vel an inter hæredes & substitutos, posuit Bal. hic, & plenius in d. l. cũ quis, & posuit gl. vbi alij in d. l. si post diuisionem. C. de iuris & facti igno.

Lud. Roma. super ij. ff. Vet. par. Commentariorum

FINIS.

Registrum,

A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

Omnes quaterniones, præter H, I, Q, & R, terniones.